LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1932
2 FÉVRIER
1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1792

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՂԱԳՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

«... Մեզի համար այսօր, այս ձգնաժամային պահուն, գոյութիւն չունի, գոյութիւն պէտք չէ ունենայ Հայուն փրկութենէն դուրս որ եւ բան... Աչքերը դէպի Հա՛յը»։

«... Անվերջ ծայնիցեցինք Թուրքին։ Կը նմանէինք մանուկի մը որ քնացող գազանի մը վրայ խճաքարեր կը նետէ՝ բարկացած եւ դժգոհ ըլլալուն համար։ Բայց նախ քան այդ, ինքզինքը չէ պատսպարած վանդակորմին ետեւ։ Նախ քան այդ՝ չէ սորված գազանազսպութիւնը։ Հապա եթէ գազանը արթնան ու արթնցաւ»։

Ըմբռնք արդէն — Շահնուրները չեն կարդացած Հայոց պատմութիւնը։ Կարդացած են Ժիտ, Վալէրի, Փրուստ։ Բաներ մը գիտեն Ֆրոյտիզմի, մոլեգնականութեան, գերիրապաշտութեան կամ Պերկսոնի փիլիսոփայութեան մասին. բայց չեն գիտեր մեր ժամանակակից պատմութիւնը, որ ոչ քերթուածներով կրնայ պատկերացուիլ, ոչ ալ ճառերով։

Եթէ գիտնային, չպիտի սորագրէին վերի տողերը։ Չպիտի համարձակէին գրել թէ՝ Անդրանիկ սերունդի գրողներուն միակ հասարակաց գիծը՝ «Թուրքին դէմ հայհոյելու փափաքն էր»։

Այդ փափաքը ունեցողներ եղած են։ Եւ կան այսօր ալ։ Տեսակ մը՝ արուեստը արուեստին համար։ Բայց եթէ Շահնուրները կ'ուզեն ըսել թէ սխալ էր կռիւի ճամբան, բարեկամաբար յիշեցնենք որ ուշ են մնացեր։ Այդ «իմաստութիւնը» շատո՜նց արտայայտեցին Գէորգ Դ. կաթողիկոսները, Զամչեան եպիսկոպոսները, Տատեան Արթին փաշաները, Նորատունկեան էֆէնտիները, (յետոյ «ամբոխ»ին միանալու համար), բայց լսող չեղաւ։ Ոչ սահմանէն ասդին, ոչ ալ անդին։

Իսկ աւելին, — այդ քաղաքականութեան դէմ ծառացան հայ սոցիալ-դեմոկրատները, Մարքսի հետեւորդները, բոլշեւիկները։ Եւ մինչեւ այսօր ալ անխնայ կը ծաղկեն, եղած-չեղած բոլոր աղէտները վերագրելով հայկական յեղափոխութեան։ Նոյն իսկ արդարացնելով հայաջինջ սարսափները։

Մէկ խօսքով, Նորութիւն չկայ եղած մեղադրանքին մէջ։ Եւ ուշ է։ Շատ ուշ։

Չեռո՛ւ մնացէ՛ ճակատագրական սխալներ, վրիպումներ արդարացնելու միտքը։

Բայց, անհերքելի կը գտնենք որ Շահնուրները, այնքան թեթեւսրտով եւ թեթեւամտութեամբ վճիռներ արձակեն Փարիզի պողոտաներէն, եւ իրենց դատնութեան մէջ, հայ ազատագրական շարժումը նմանցնեն «մանուկի մը որ քնացող գազանի մը վրայ խճաքարեր կը նետէ, բարկացած եւ դժգոհ ըլլալուն համար»։

Այս արդէն ուրի՛շ բան կը նշանակէ։ Եւ որովհետեւ մեր նպատակը պատմութիւն գրել չէ, կ'ուզենք դանց առնել, կարճ կապել, յիշեցնելով Անդրանիկի Յուշերուն վերջաբանը.

— «ըմեթերցո՛ղ, ով որ ալ ըլլաս, իմ կողմէս Թոյլ չեմ տար քննադատութիւն ընելու այն ընկերներուն, որոնք երկիր չեն մտեր։ Նոյնիսկ դուք ձեզ մի՛ Թոյլ տաք քննադատութիւն ընելու այն բանի մասին, որի հետ ծանօթ չէք։

«Լիազօրութեամբ Թոյլ կուտամ քննադատութիւն ընելու այն ընկերներուն, որոնք գնալով երկիր՝ հոն մնացեր են առնուազն մի տարի եւ ծանօթացեր են այն անտանելի կեանքին»։

×

Կրկնենք անգամ մըն ալ,— այդ պատմութիւնը փակած է շատ մը դուռներ եւ մեզ նետած՝ անկիւնադարձի մը առջեւ։

Եւ հիմա — «աչքերը դէպի Հա՛յը»։ Դարձեալ բանաձեւ մը, որ չունի նորութեան մը հրապոյրը, բայց ունի ուրոյն բովանդակութիւն։

— «Մինչդեռ դուք ձեր աչքերը Երեւան էք դարձուցած, եւ կը գրադիք համայնքով մը, որ գրաղող ունի ու կը յղէք Թրքահայը, մենք կեցած ենք անոր կողքին։

«... Որովհետեւ քիչ մըշատ անվայել եւ վատ համդամանք առած է Ռուսահայաստանի համդէպ տածուած սէրը։ Ճշմարիտ Նորաձեւութիւն՝ մտաւորական որոշ դասակարգի մը մէջ, Շատեր կարծես բոլորովին վստահ են արեւելահայերէնին յաղթանակին վրայ՝ եւ արեւմտահայերէնով գրուած ամէն բան ժամանակաւոր ու անցաւոր կը նկատեն։

«... Եթէ ոչ նիւթապէս, գոնէ բարոյապէս կ'օգնենք ու պիտի օգնենք միայն եւ միայն գաղթահայութեան։ Այդպէսով օգնած կ'ըլլանք ամբողջ հայութեան»։

Անկեղծօրէն խոստովանինք որ քիչ մը կը դժուարանանք խորացնել այս տեսակէտը, — այնքան միամիտ ու սրտառուչ։ Միակամի ու միակողմանի։ Եւ քիչ մըն ալ Թշնամական։

Կը դժուարանանք անոր համար որ, հարկ պիտի ըլլար կրկնել առածի կարգ անցած ճշմարտութիւններ. — Չկայ ռուսահայ-թրքահայ, այլ կայ ամբողջական հայութիւն։ Չկայ Ռուսահայաստան, այլ կայ միայն Հայաստան, — կորիզը հայրենիքի մը, այսօր կրճատ, խորթ ու ձախաւեր, բայց վաղը ամբողջական։

Որովհետեւ Շահնուրները քաղաքական դաւանանք չունին, աւելորդ է կանգ առնել այս անվիճաբանելի ճշմարտութիւններուն վրայ։

Բայց անոնք ունին դաւանութիւն մը, «Տրտունջք» մը, որ հիմնաւոր է եւ արդար։

— Ընդվզում՝ այն միւս միականի, սոփեստ քաղաքականութեան, ապօրամոլութեան դէմ, որով «մտաւորական որոշ դասակարգ մը» իսկապէս որ ոչ թէ աչքերը, այլ կռնակը դարձուցած է արտասահմանի հայածական (100էն 98 Թրքահայ) բազմութիւններուն, եւ կ'ուզէ ամէն ինչ մատաղ ընել այսօրուան Երեւանին։

Ըմբոստացում՝ սորկամտութեան մը դէմ որ «ի յառաջագունէ» մահուան դատապարտած է այդ պատկառելի, կենսայորդ համրանքը։ Նոյնիսկ իր մշակոյթով, — ամէնէն առաջ լեզուով։

Այդ լքումը կամ դասալքութիւնն է որ հանգամանակութիւններ կատարել կուտայ Երեւանի — իշխանութեան մը — «օթօպիւս» պարգեւելու համար։ Բայց, մտքէ չանցըներ Երեւանէն գումար մը բերել ասդին կամ տեղին վրայ գումար մը ճարել՝ Յունաստանի, Սուրիոյ, Միջագետքի կամ Պուլկարիոյ գաղթակայաններու անտէր, «հայմաթլոս», ջքաւոր — իսկապէս պրոլետար — բազմութիւններուն բարիքին համար։ Հողի, դպրոցի, լծկանի, աշխատանքի համար։ Մշակոյթի եւ անտեսութեան համար։

Խնդիրը այսպէս ձեւակերպելէ յետոյ, իրաւունք ունինք հարցնելու «1932ի Հայերուն».

— Ի՞նչ կ'ընէք դուք, կենալով գաղթահայութեան կողքին։ Ի՞նչպէս կը յաւակնիք արժեցնել ձեր հաւատքը՝ ի խնդիր «փոքրիկ Հայաստաններու»։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԶՕՐԱԿՈՉ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մեր «փորձ եւ հեռատես» հայրենակիցները գիտեն թէ խօսքը մէկ անգամ միայն Ռատուծոյ բերնով գործ տեսաւ եւ ստեղծեց այս կործանելի աշխարհը։ Գիտեն նաեւ թէ այդ մեռցուելէն Թուականէն ասդին, այլեւս խօսքը ո՛չ իսկ հաւկիթ կը խաշէ, բայց չեն մոռցած խենթին գլորած քարը... ու կը պահանջեն յանձնել որ վերջ տրուի ձառերու առատութեան որ կ'ողողէ ազգային հրապարակը։

Եւ այս անգամ պարագան իրաւունք կուտայ իրենց։

Մասնաւոր եւ ստոյգ աղբիւրներէ զորս, ի հարկին՝ յայտնել մեզ կը վերապահենք, կ'իմանանք թէ ընդհանուր զօրակոչ յայտարարուած է Հայաստանի մէջ, գործօն բանակը հրաման ստացած է արագօրէն մեկնելու դէպի պարսկական սահմանագլուխ, եւ ռազմանիւթի գործարանները գիշերը ցերեկին խառնած անընդհատ կ'արտադրեն...։

Առկեց զատ, Մոսկուա 10 զօրաբաժիններու հրաման տուած է մեկնելու դէպի Հայաստան եւ տրամադրուելու Թայկական ուժերու ընդհ. հրամանատարութեան...

Եւ այս ամբողջ իրարանցման պատճա՞ռը։ Հաւտուած մը մեր ընկերոջ կարօ Սասունիի մէկ ճառէն, խօսուած՝ Ալֆորվիլի մէջ եւ արտատպուած փարիզեան Թերթի մը մէջ.—

«Թէ արտասահմանի մէջ 700 հազարի չափ հայ գաղթականութիւն մը կայ, որ եթէ հաշուենք որ 10 հոգիի վրայ մէկը զինուորցու է, արդէն կ'ունենանք 70 հազար զինուորցու, եւ եթէ ասոնց բոլորը Պարսկաստանի վրայով դրկենք Խորհ. Հայաստանի վրայ, կրնանք քիչ ժամանակուայ մէջ գրաւել այդ երկիրը»։

Ահա, այս լուրին վրայ է որ Հայաստանի կառավարութիւնը պաշտօնական լուրջ միջոցներու դիմած է եւ Դաշնակցական յարձակման Ցամբան բռնելու եւ խափանելու համար, վճռապէս որոշեր է խորհրդ. Հայաստանի վրայով անցնիլ Պարսկաստան եւ քիչ ժամանակուայ մէջ գրաւել այդ երկիրը»...

Այս մասին մեր կատարած մանրակրկիտ եւ խիստ քննութեան արդիւնքին մաս մը անգաղտնապահութիւն չենք նկատեր յայտնել ընթերցողներուն։

Ընկեր կ. Սասունի կը պնդէ թէ ինք այդ տեսակ բան չէ ըսած, թէ յիշեալ Թերթին Թղթակիցը ոչ լսածը կը հասկնայ, ոչ ալ ըսուածը, եւ որպէսզի Թղթակցին լսողութիւնն ու տեսողութիւնը զարգանան, կ'առաջարկէ քանի մը ամիս զայն ղրկել Հարանթոն, որ ինչպէս գիտէք՝ Փարիզի նահի քուլէն է...։

ԽԱՐՏՈՑ

«Թուրք ժողովուրդը ծանր հիւանդ է»

Աթէնքի «Էլէֆթէրոս Անթրօփօս» Թերթին Թղթակիցը, որ Փոքր Ասիոյ մէջ քննական պտոյտ մը կը կատարէր, Թերթին ղրկած է առաջին Թղթակցութիւնը,

Թղթակիցը կը գրէ.—

Օտար լրագրողները «Վոսփորի հիւանդը» ըսելով կ'ուզէին հասկցնել Սուլթանը։ Վոսփորի իրական հիւանդը Թուրք ժողովուրդն է, հիւանդ բառը լոկ առողջական նշանակութիւն ունի հոս։ Թուրք ժողովուրդը հիւանդ է եւ շատ լուրջ հիւանդ։ Ասիկա կը հաստատուի Ենկիւրիի կառավարութեան պատրաստած վիճակագրութիւնով, որ խիստ գաղտնի կը պահուի, որովհետեւ անոր հրապարակումը երեւան պիտի հանէ Թուրք հանրապետութեան ներքին փտութիւնը, վերջնականապէս հաստատուած է որ ծնունդները աւելի քիչ են քան մահերը. Թուրք ժողովուրդը վարակուած է սիֆիլիսով։ Թուրք ժողովուրդ ինչ որ էր Սուլթաններու օրով, նոյնն է նաեւ այսօր։ Հիւանդ է ոչ միայն միտքով այլեւ մարմինով։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՉԻՆԵՒՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ?

Բուռն կռիւներ Շանկհայի մէջ

Վտանգաւոր կացութիւն Խարպինի մէջ

Հեռագրական գործակալութիւնները հաղորդեցին թէ չինական կառավարութիւնը պատերազմ յայտարարած է Ճափոնի դէմ։ Սակայն այս լուրը հաստատուեցաւ ո՛չ չինական, ո՛չ ալ ճափոնական պաշտօնական աղբիւրներէ։ Այսուհանդերձ երկու երկիրներուն միջեւ կը տիրէ պատերազմական վիճակ, եւ երկուստեք ոչ միայն կը կռուին կատաղօրէն, այլեւ պատրաստութիւններ կը տեսնեն յառաջիկայ աւելի մեծ ու ծաւալուն կռիւներու նախատեսութեամբ։

Ազգերու Դաշնակցութեան չինական պատուիրակութիւնը հրատարակութեան տուաւ երեք զեկուցագրեր, որոնց մէջ յիշատակութիւնը չկար պատերազմի յայտարարութեան։ Այս զեկուցագրերէն մէկը ամփոփելէ յետոյ կարգ մը տեղեկութիւններ Շանկհայի դէպքերուն ծագման եւ զարգացման մասին, կ'եզրակացնէ.

— Այս պայմաններով, չինական իշխանութիւնները ապահովելու համար իրենց վերջապէտական իրաւունքներուն կիրարկումը, ստիպուեցան բանի ուժի դիմել ինքնապաշտպանութեան եւ կորովի կերպով դիմադրել ճափոնական ուժերու յարձակման։ Շանկհայը նուաճելու եւ գրաւելու ճափոնական այս փորձը կը կազմէ Ազգերու Դաշնակցութեան դաշինքին եւ որոշումներուն, Փարիզի դաշինքին եւ 9 պետութեանց պայմանագրութեանց մէկ նոր բռնաբարումը, մինչ Չինաստան կը յարգէ զանոնք։

Չինաստան Ազգերու Դաշնակցութենէն կը պահանջէ արագ եւ ազդու միջոցներ, արգիլելու համար յարձակողական նոր արծէքներ՝ Ճափոնի կողմէ։

Չինաստան կը վերապահէ Ճափոնի պատճառած վնասներուն դէմ հատուցում պահանջելու իրաւունքը»։

Մայրաքաղաքը կը տեղափոխեն

Նանքինէն տրուած լուրի մը համաձայն կառավարութիւնը իր կեդրոնը տեղափոխած է Լուայ-Եանկ (Հոնան)։

Շանկհայի մէջ կազմուած է փրկութեան կոմիտէ մը, վարելու համար քաղաքի գործերը եւ մանաւորաբար կռուելու համար ճափոնական յարձակման դէմ։

Չինական նոր արտաքին նախարարը յայտարարեց.— Կը պատերազմինք առանց պատերազմ յայտարարելու։ Չինաստան երբեք պատերազմ չպիտի յայտարարէ, բայց ինչպէս ըսինք ազդին ուղղած մեր յայտարարութեան մէջ, պիտի կռուինք մինչեւ վերջին մարդը, եւ մինչեւ վերջին գնդակը, այնքան ատեն որ Ճափոն ուզէ մեզ պարտադրել բռնութիւն եւ նուաստացում»։

Չինաստան ուրեմն, կը պատերազմի առանց պատերազմ յայտարարելու, ինքզինքը նկատելով ինքնապաշտպանութեան օրինաւոր վիճակի մէջ։

Չինաստանի պատրաստութիւնները

Շանկհայի անգլիական հիւպատոսարանին մէջ տեղի ունեցեր էին խաղաղութեան բանակցութիւնները՝ որոնք տեւեցին երեք ժամ։ Բանակցութիւններու եզրակացութիւնն եղաւ այն որ, որոշուեցաւ զինադադարը չխզել, այսուհանդերձ կռիւները կը շարունակուին, Շանկհայի օտարականներու թաղին մօտերը։

Նախորդ առտու, ճափոնցիները օդանաւային ցոյց մը կատարեցին, անհուզողի մատնելով բնակչութիւնը։

Բազմաթիւ Չինացիներ կը շարունակեն խուժել Շանկհայի օտարականներու թաղը, ապաստան փնտռելու համար։

Չինական զօրքերու ընդհ. հրամանատարը հետեւեալ ռազմական յատակագիծը ծրագրած է.

1.— Շանկայի շուրջը կեդրոնացնել յիսուն հազար մարդ 19րդ զօրաբանակէն եւ երեք հազար մարդ ալ ուրիշ զօրաբաժնէ մը,

2.— Հոնանէն Նանքին բերել քսան օդանաւեր,

3.— Դիմադրութիւն ցոյց չտալու ձեւին տակ, արագ զօրակոչի ենթարկել բնակչութիւնը։ Անմիջապէս որ զօրակոչը լրանայ, ձեռնարկել արագ յարձակողականի՝ ընդդէմ ճափոնական ուժերուն։

Նանքինի մէջ կը սպասուի որ Հոնանէն ղրկուած երեսուն հազարնոց զօրախումբ մը հասնի պաշտպանելու համար քաղաքը։

Չինացիները պարտուած

Ճափոնական աղբիւրէ տրուած լուրերու համաձայն 3 հազարնոց չինական զօրասիւն մը յարձակում գործեց Խարպինի մօտերը, կայարանի մը վրայ։

Բուռն ռմբակոծութենէ մը յետոյ, չինացիները սուինաւոր յարձակում մը գործեցին, սակայն գիրկընդխառն կատաղի կռիւէ մը վերջ, ետ մղուեցան։ Ճափոնցիները կորսնցուցին 31 հոգի։ 28 ալ վիրաւոր ունին։

Մուքտէնէն տրուած լուրի մը համաձայն, ճափոնական զօրախումբերը կը շարունակեն յառաջանալ դէպի Խարպին, հիւսիսի կողմէն։ Խորհրդային կառավարութիւնը Թոյլ տուած է որ ճափոնցիները օգտագործեն Արեւելեան չինական երկաթուղիի մէկ մասը։

Ամերիկա կը բողոքէ եւ նաւատորմ կը ղրկէ

Ամերիկեան կառավարութիւնը նոր բողոք մը եւս ուղղեց ճափոնի կառավարութեան, այն առարկութեամբ թէ Շանկհայի նուաճումը ճափոնցիներու կողմէ կը կազմէ բռնաբարում մը միջազգային օրէնքներու։

Ամերիկայի ասիական նաւատորմին հրամանատարը հրահանգ ստացաւ մեկնելու Շանկհայի ուղղութեամբ։ Այս նաւատորմը բաղկացած է մէկ զրահաւորէ եւ երեք թորփիլահալածներէ։ Ցամաքային զօրաբաժին մը եւս հրաման ստացած է մեկնելու Շանկհայ։

Անգլիա ուժ կը ղրկէ Շանկհայ

Պաշտօնական զեկոյց մը կը հաղորդէ թէ անգլիական կառավարութիւնը իր վերջին նիստին մէջ զբաղած է Շանկայի դէպքերով։ Շանկայի կացութիւնը մանրամասնօրէն քննուած է զինուորական եւ նաւային տեսակէտով։

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ. էջ)

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ի՞նչ նպաստ կը ստանան անգործները

Այս հարցման պատասխանելու եւ Փարիզի անգործներուն՝ Նպաստի իրաւունքներուն մասին ճիշդ տեղեկութիւններ տալու համար, ստորեւ կուտանք հետեւեալ տախտակը։

Համաձայն 1932 Յունուար 1ի Թրովարտակին որ կը ճշդէ այն նպաստները որոնց պիտի ժամանակի կառավարութիւնը ըստ 1931 Դեկտ. 31ին, Փարիզի Քաղաքապետական Խորհուրդին եւ Սէնի Ընդհ. Խորհուրդին քուէարկած որոշումներուն, անգործներու Նպաստի յաւելման եւյն. մասին, ահա թէ ի՞նչ նպաստներ կը տրուին 1932ի ընթացքին, համաձայն պայմանային, եւ շաբաթը 7 օր վճարելու պայմանաւ։

Ընտանիքի տէր կամ ամուրի մը օրական կը ստանայ 10 ֆրանք։ Իր կնոջ համար անգործը կ'առնէ 4,50 ֆրանք։ Որով անզաւակ այր եւ կին մը օրական կը ստանան 14,50։ Իսկ իւրաքանչիւր զաւկի համար կը տրուի 4 ֆրանք։ Այսպէս մէկ զաւակով ընտանիք մը կը ստանայ

Այրը՝ 10 ֆրանք օրական
կինը 4,50
Զաւակը 4 —

Գումար 18,50

Երկու զաւակով ընտանիք մը, 22,50, երեք զաւակով 26,50, եւյն։

16 տարեկանէն վեր անգործ տղայ մը կը ստանայ 5 ֆրանք։

Իսկ ընտանիքի պետերուն վրայ ծանրացող մօտիկ ազգականներուն համար, հայր, մայր եւյն, կը տրուի օրական 4,50 ֆրանք։

Աւելցնենք նաեւ թէ Փարիզի մէջ, անգործներուն կը տրուի նաեւ յաւելուածական հետեւեալ նպաստները.

1) Ամսական 25 ֆրանքի քծուխ 1932ի առաջին եռամսեայի ընթացքին։

2) Վարձակալ անգործներուն եւ նաեւ կէս-անգործներուն վարձքի նպաստ մը, օրական 2 ֆրանքի հաշուով այր եւ կնոջ համար, եւ կէս ֆրանք ալ զաւակներուն համար։

3) Անգործներու զաւակները իրաւունք ունին առանց վճարումի ճաշելու դպրոցական ճաշարաններուն մէջ։

Թուրքիոյ բնակչութեան թիւը 17 միլիոն կը հաշուեն...

Այս տարի ալ ընդհանուր մարդահամար տեղի չպիտի ունենայ։ Առոր պատճառն է ելմտական միջոցներու անբաւականութեան վիճակը եւ պէտք եղած 200,000 մարդահամարի պաշտօնեաներ գտնելու դժուարութիւնը։

Անցեալ անգամ կատարուած մարդահամարին առթիւ, արաբական տառերով եղած 9 հարցումները լեցնելու համար, 90,000 մարդահամարի պաշտօնեայ պէտք եղած էր։

Այս անգամ տեսրակները եւ անձնագրերը պիտի փոխուին եւ 16 հարցումներ լեցնել պէտք ըլլալով, նոր տառերուն համար աւելի շատ մարդու պէտք կայ։ Կատարուած քննութեամբ հասկցուած է որ մարդահամարէն յետոյ անցած 4—5 տարուան մէջ, ծնունդները աւելցած են կարեւոր չափով։ Երկրին բնակչութիւնը անկէ առաջ 14 միլիոնի մօտ հաշուուած էր։ Մարդահամարի ընդհանուր տնօրէնը այս մասին հետեւեալ բացատրութիւնը տուած է.— Կատարուած քննութեամբ հասկցուած է որ Թուրքիոյ բնակչութիւնը մարդահամարէն յետոյ 15 միլիոնի բարձրացած է, ծնունդները շատ են։ Նոյն իսկ զինուորագրութեան արձանագրութիւնները եթէ հիմ բռնուին, այս քանակութիւնը 17 միլիոնի կը բարձրանայ։

ԱՐԴԻ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

Այս խորագրին տակ, ընկ. Ս. Վրացեան հարեւանցի —եւ միակողմանի— ակնարկ մը նետած էր գաղթահայ մամուլին վրայ, «Հայրենիք»ի մէջ:

«Հայրենիք» այս առթիւ գրած է խմբագրական մը, որ կը շօշափէ դրուած հարցերը եւ կ'ուղղէ կարգ մը թիւրիմացութիւններ:

Ստորեւ՝ այդ խմբագրականը, ամբողջութեամբ.—

Մեծապէս շահեկան էր արդի հայ մամուլի մասին ընկ. Ս. Վրացեանի գրած յօդուածը, զոր հրատարակեցինք առջի օր: Յօդուածը կը պարունակէր կարգ մը հետաքրքրական թիւեր, փաստեր եւ դիտողութիւններ, որոնք բաւականաչափ նիւթ կուտան ընթերցողին խորհրդածութեանց համար:

Յարգելի ընկերոջ այդ առթիւ ըրած քննադատութեանց մէջ սակայն, կային քանի մը կէտեր, որոնք զերծ չէին չափազանցութիւններէ եւ կարօտ էին որոշ սրբագրութեան:

Այսպէս, օրինակ, ընկ. Ս. Վրացեան անվերապահ գովեստով կը խօսի անցեալի հայ մամուլի մտաւոր բարոյական մակարդակի մասին եւ մեծ անկում կը տեսնէ ներկայի հայ մամուլի մտաւոր ու բարոյական որակին մէջ: Մինչդեռ իրականին մէջ, եթէ կարգ մը կողմերով հայ մամուլը ներկայիս որոշ անկում կը ցուցնէ, միեւնոյն ատեն սակայն կարգ մը ուրիշ կողմերով նկատելի առաջադիմութիւն ըրած է անցեալի համեմատութեամբ, թէ՛ մամուլի ծառայող անձերու մտաւոր պատրաստութեան եւ թէ բարոյական ըմբռնումներուն ու բարքերուն տեսակէտով:

Եթէ ընկ. Ս. Վրացեան իր ներկայ գնահատութեան չափերով այժմ ու չարդրութեամբ թղթատէ «Հորիզոն»ի եւ «Ազատամարտ»ի հաւաքածոները, չենք կարծեր, թէ պիտի պահէ նախկին հիացումը, որ անկասկած աւելի նուազ խստապահանջ եւ աւելի խանդավառ օրերու արդիւնք է:

Չենք ժխտեր հարկաւ, որ փոփոխութիւն մը դէպի վատը կայ մեր նախկին եւ այժմեան թերթերուն միջեւ՝ բովանդակութեան տեսակէտով: Այդ փոփոխութիւնը սակայն, մեր կարծիքով, բովանդակութեան աղքատացման մէջ չէ, ոչ ալ աւելի աչք ծակող վրիպումներու մէջ, այլ մամուլի միջակներու եւ ընթերցող հասարակութեան ընդհանուր հոգեբանութեան մէջ տեղի ունեցած բեկումին մէջ: Որոշ է, թէ հայ մամուլը նախկին օրերու խանդավառ ոգին ու թռիչքը չունի, բայց ատիկա ոչ թէ այն պատճառով որ իջած է հայ հրապարակագիրներու եւ խմբագիրներու մտաւոր կամ բարոյական մակարդակը, այլ այն պատճառով որ մեր ժողովուրդի վիճակը հիմնովին փոխուած է եւ հայութիւնը զրկուած է նախկին խանդավառութեան հաստատուն ու անմիջական աղբիւրներէն:

Ընկ. Ս. Վրացեան, երբ մեր արտասահմանի թերթերը կը համեմատէ Թիֆլիսի «Հորիզոն»ին եւ Պոլսոյ «Ազատամարտ»ին հետ, կը մոռնայ, որ վերջինները կը հրատարակուէին մայր հայրենիքին մէջ, իրենց ետեւն ունենալով երկրի մայր զանգուածը եւ իրենց ձեռքն ունենալով անոր կենդանի զարկերակը: Մեր յարգելի ընկերը կը մոռնայ, որ «Յուսաբեր», «Յառաջ» կամ «Հայրենիք» կը հրատարակուին հայրենիքէն կտրուած ու հեռաւոր գաղութներու մէջ եւ համազգային քաղաքական տեսակէտով բացառապէս ճնշիչ պայմաններու տակ:

Սրբագրութեան կարօտ կը նկատենք նաեւ ընկ. Ս. Վրացեանի կողմէ իբր թերութիւն մատնանշուած այն իրողութիւնը, թէ «հայ թերթերը, կուսակցական թէ ոչ, բոլորը աւելի կամ պակաս չափով անձնական կնիք ունին եւ զունաւորուած են խմբագրի անհատական յատկութիւններով— մտաւոր պաշար, խառնուածք, գաղափարական նախասիրութիւններ, եւայլն»:

Ատիկա եթէ ճիշդ է, այսինքն համապատասխան իրականութեան, մեր կարծիքով աւելի առաւելութիւն մըն է, քան թերութիւն մը: Պարզենք մեր միտքը:

Այսօր դրամատիրական աշխարհին մէջ տիրող ձգտումը թերթերը քանի մը խոշոր դրամատիրական խմբակցութեանց ձեռքը կեդրոնացնելն ու զանոնք միեւնոյն կաղապարէն անցնելն է: Այս ձգտումը արդէն խոշոր նուաճումներ ըրած է մանաւանդ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ: Ասոր հետեւանքը սական այն է, որ թերթերը կ'ենթարկուին արտաքին ուժի մը հակակշռին եւ խմբագիրները կը զրկուին ազատութենէ՝ իրենց թերթերը վարելու խղճի մտօք եւ արտայայտելու իրենց անկախ կարծիքները: Այս է պատճառը, որ հասարակութեան լուսամիտ ու ազատախոհ տարրը կ'աշխատի, որ թերթերը չկորսնցնեն իրենց նախկին անկախութիւնը:

Արդ՝ եթէ մեր թերթերը, հակառակ մեծ մասամբ կուսակցական ըլլալնուն եւ կուսակցական մարմիններու հսկողութեան ենթակայ ըլլալուն, ամէնուամենայնիւ իրենց խմբագիրներուն բաւականաչափ ազատութիւն կը ձգեն իրենց անձնական կարողութեան, ճաշակի, դատողութեան համաձայն վարելու զանոնք, ատիկա բարիք մը պէտք է նկատել եւ ոչ թէ չարիք մը:

Մեր կարծիքով թերութիւն կրնայ ըլլալ ոչ թէ այն, որ թերթ մը շատ բնական կերպով կը կրէ իր խմբագրին անձնական դրոշմը, այլ այն, որ խմբագիր մը ի չարը կը գործածէ իր կարողութիւնը, մտաւոր պաշարը, խառնուածքը, ճաշակն ու դատողութիւնը թերթը խմբագրելու ատեն:

Վերջերս մեռաւ Չարլզ Սքաթ, անգլիական «Մանչեսթըր Կարտիըն» թերթի աշխարհահռչակ խմբագիրը, որ իր թերթը հասցուցած էր աննախընթաց բարձրութեան մը՝ դարձնելով զայն աշխարհի ամէնէն հեղինակաւոր ու ազդեցիկ թերթերէն մէկը եւ այդ կրցած էր ընել միմիայն այն պատճառով, որ իր թերթին վրայ դրոշմած էր իր արտակարգ տաղանդին, մտաւոր պաշարին, ճաշակին եւ դատողութեան ազնուացնող անձնական կնիքը: Եթէ խմբագրի մը անձնականութիւնը արգելք ըլլար թերթի մը զարգացման, «Մանչեսթըր Կարտիըն» եւ ուրիշ շատ մը լաւագոյն թերթեր երբեք պիտի չբարգաւաճէին:

Հարկաւ, ոչ մէկ թերթ կրնայ գոյութիւն ունենալ միայն խմբագրի կամ խմբագիրներու աշխատանքով: Թերթի մը յաջողութիւնը ոչ նուազ չափով կախուած է նաեւ անոր աշխատակիցներու աշխատանքէն: Խմբագրի մը անձնականութիւնը երբեք պէտք չէ արգելք ըլլայ, որ անոր թերթին շուրջը համախմբուին լաւագոյն աշխատակիցներ:

Արդ՝ եթէ խմբագիր մը իր բոլոր անձնական ցայտուն գծերով հանդերձ կը յաջողի իր թերթին հետ կապել իր ժամանակի ամէնէն շնորհալի գրողներն ու հրապարակագիրները եւ իր թերթին բովանդակութեան շնորհիւ տեւականօրէն գրաւել ընթերցող լայն հասարակութեան մը համակրանքը, ատիկա ինքնին պերճախօս ապացոյց մըն է, որ խմբագիրը ի չարը չի գործածեր իր անձնական հակումներն ու նախասիրութիւնները, այլ լաւագոյն կերպով կը գործածէ իր անձնական կարողութիւնը եւ դատողութիւնը իր կատարած հանրային պարտականութեան մէջ:

Չենք կրնար առանց վերապահութեան ընդունիլ նաեւ ընկ. Ս. Վրացեանի յայտնած այն կարծիքը, թէ «հայերէն թերթերում գրելը այսօր էլ դեռ համարւում է ազգասիրական պարտականութիւն եւ ոչ մի այնպիսի աշխատանք, ինչպէս, օրինակ, դպրոցում ուսուցչութիւն կամ գրասենեակում գրագրութիւն անելը»:

Ամէն պարագայի տակ այս կարծիքը ճիշդ չէ գէթ «Հայրենիք»ի վերաբերմամբ, որովհետեւ տարիներէ ի վեր մեր ամսագիրն եւ օրաթերթը իբրեւ սկզբունք ոչ միայն ընդունած, այլեւ գործադրած են աշխատակիցներու վճարման սիսթեմը այնպիսի չափով, ծաւալով, կանոնաւորութեամբ ու յարատեւութեամբ, որ, եթէ չհաշուենք «Գործ» ամսագրի կարճատեւ փորձը, բացառիկ է այդ հայ մամուլի ամբողջ պատմութեան մէջ: Բաւական է ըսել, որ տարիներէ ի վեր «Հայրենիք» տարեկան մօտ 4000 տոլար կը վճարէ դուրսէն գրող իր աշխատակիցներուն:

Վերջին դիտողութիւն մը եւս: Համաձայն ենք ընկ. Ս. Վրացեանի հետ, որ հայ մամուլի լեզուն ու բարքերը չափազանց պակասաւոր են: Սակայն, պէտք չէ մոռնանք, որ անցեալին մէջ հայ մամուլի բարքերն ու լեզուն ոչ միայն աւելի բարեկիրթ չէին եղած, այլ ներկայէն ալ երբեմն շատ աւելի անզուսպ ու անկիրթ են եղած: Այդ տեսակէտէն ալ սակայն արդար չէ ամբողջ հայ մամուլը մէկ ամանի մէջ լուալ: Անհամեստութիւն թող չսեպուի եթէ ըսենք, որ «Հայրենիք» իր գործածած լեզուով համեմատաբար քիչ կը մեղանչէ բարեկրթութեան եւ պատշաճութեան պահանջներուն դէմ:

Մեր թերութիւնները տեսնելն եւ յաճախ չեշտելը շատ օգտակար գործ մըն է, անկասկած, բայց պէտք չէ այդ գծագրումը չափազանցութեան տանինք եւ մանաւանդ պէտք չէ մոռնանք երբեք նաեւ ճանչնալ մեր առաւելութիւններն ու մանաւանդ գնահատել մեր ըրած առաջադիմութիւնները:

Alpha et Oméga

1.— Արտաքին թշնամիներէ աւելի կը փնտռենք ներքին թշնամիներ:

2.— Որտեղ տեղ մտքին գերակշռութիւնը ընդունելով՝ կը զսպենք մենք մեզ...:

3.— Դուք կը լքէք Թրքահայը, մենք կեցած ենք անոր կողքին: պիտի օգնենք միայն գաղթահայութեան:

«Յառաջ»ի երեք յաջորդական համարներում Շահան Շահնուրը գրական ու քաղաքական խնդիրներ իրար խառնելով՝ փորձել է տալ այն տարբերութիւնները, որոնք իրեն եւ իրեն պէս մտածողներին բաժանում է հին սերնդից:

Ըստ Շահնուրի, հին սերունդը շատ քիչ է զբաղել ներքին ճակատով. չի փնտռել ներքին թշնամիները, որոնք արգելք էին հանդիսանում հայ ժողովրդի հզօրացման: Նա, հին սերունդը, տարուած լինելով՝ արտաքին թշնամիների դէմ իր բացած պայքարով՝ անհրաժեշտ ուշադրութիւնը չէր կարողանում դարձնել իր ներքին ճակատի ճանաչման եւ ամրապնդման վրայ: Եւ դրա արդիւնքը այն է լինում, որ հայ յեղափոխական շարժումը գործի անցնում, առանց ներքնապէս հզօր ու պատրաստ լինելու:

Եւ յետոյ, զգացմունքների մեծ տեղ տալով գրականութեան եւ քաղաքականութեան մէջ, հին սերունդը պատճառ է դարձել մեծամեծ յուսախաբութիւնների եւ սխալների:

Այսպէս, իր ուշադրութիւնը կեդրոնացրած լինելով արտաքին թշնամիների վրայ եւ տարուած լինելով լոկ զգացմունքներով, հին սերունդը լքել է Թրքահայութեան բեկորները եւ չափից աւելի է զբաղւում «Ռուսահայաստանով»:

Այսպէս է եղել հին սերունդը եւ այդպէս էլ մնում է մինչեւ այսօր:

Հին սերնդի այս յատկանիշներին ի՞նչ է հակադրում երիտասարդ Շահնուրը:

Նոր սերունդը ամէն տեսակի պայքարի մտնելուց առաջ, նախ իր ուժերի գիտակցութիւնը պիտի ունենայ եւ ուժգնօրէն պիտի պայքարի ներքին թշնամիների դէմ: Նոր սերունդը պէտք է լինի իրապաշտ կեանքի բոլոր ասպարէզներում:

Եւ վերջապէս, գաղթահայ նոր սերունդը չպէտք է զբաղուի «Ռուսահայաստանով», այլ միայն ու միայն Թրքահայութեամբ:

Հին սերնդի դէմ ուղղուած մեղադրանքների մէջ կան ճշմարտութիւններ, թէեւ չափազանցուած: Ճիշդ է, որ մեր երեսնամեայ (1890-1920) յեղափոխական շարժման ընթացքում գործուած են սխալներ, որոնք արդիւնք են բացառապէս մեր ուժերի գերագնահատութեան եւ ներքին ճակատի անկազմակերպութեան: Ճիշդ է, որ մենք խաղացինք առիւծի հետ, առանց անհրաժեշտ ինքնապաշտպանութեան մասին մտածելու:

Մեր յեղափոխական շարժման մէջ մեծ տեղ է տրուել պատմական ընդհանուր երեւոյթներին, հետեւել ենք ուրիշ ժողովուրդների ազատագրական շարժումների օրինակներին ու գործելակերպին, առանց նկատի ունենալու մեր պատմականօրէն հասունացած իւրայատուկ պայմանները:

Գինովցել ենք մեր յեղափոխական շարժումներով եւ մեր հարիւր գինուորը մենք բանակի տեղ ենք ընդունել: Չզսել ենք թշնամուն ցոյց տալ մեր սրի փայլը, առանց նախապէս ինքնապաշտպանութեան բոլոր միջոցները ձեռք առնելու:

Այո՛, գերագնահատել ենք մեր ուժերը (այն էլ ներքնապէս ոչ լաւ կազմակերպուած), թուրք եւ թաթար թշնամիների հանդէպ:

Այսքանը՝ լաւ: Համաձայն ենք Շահնուրի հետ, որ յանուն հայ ժողովրդի, նոր սերունդը պիտի ձգտի ձերբազատուել հին սերնդի վերոյիշեալ թերութիւններից:

Բայց ինչպէ՞ս...

Ահա այստեղ է, որ Շահնուրը՝ իր սանձարձակ զգացմունքներով ոտքի է տալիս եւ՛ միտք եւ՛ տրամաբանութիւն: Եւ փոխանակ հին սերունդին մեղադրական աթոռի վրայ թողնելու, նրան ոտքի է կանգնեցնում եւ նրա յանդիմանութիւններին արժանանում:

Հին սերունդը, իր բոլոր թերութիւններով հանդերձ, կարողացաւ փոխադարձ զոհողութեան հասցնել այն հատուածները, որոնք իրարից բաժանուած էին դարերից ի վեր: Եւ եթէ այսօր գոյութիւն ունի մի փոքրիկ հողամաս, մէկ միլիոն հայութեամբ, այդ պարտական ենք այդ փոխադարձ զոհողութեան:

Նոր սերնդի պարտականութիւնն է ամրապնդել այդ կապը՝ դիւրացնելու համար մեր ազատագրական շարժումը: Որովհետեւ առանց գաղութների եւ Հայաստանի սերտ գործակցութեան, մեր քաղաքական անկախութիւնը դառնում է թէական:

Սակայն Շահնուրը մեղադրում է հին սերնդին, որ նա շատ է զբաղւում «Ռուսահայաստանով»...

Մի անգամ ընդմիշտ Շահնուրները պիտի հասկնան, որ այսօրուայ «Խորհրդային Հայաստան» կոչուած հողամասը, հակառակ ժամանակաւոր տիրապետութեան, պատկանում է ամբողջ հայ ժողովրդին: Նրա գոյութեան համար իր արիւնը թափել է ե՛ւ Ռուսահայը ե՛ւ Թրքահայը. անգամ Թրքահայը աւելի քան Ռուսահայը, որովհետեւ այսօր ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ եւ խոստովանենք, որ մեր մէկ միլիոն Թրքահայութիւնը չջարդուեց իր հայ լինելու համար, այլ իր ազատագրական ձգտումների համար գողգոթա բարձրացաւ:

Եթէ կարողանանք այս մի հատիկ եղբայրացութիւնը դուրս բերել մեր մտածելակերպից, մենք լաւագոյն ըմբռնած կը լինենք արժէքը այն հողամասի, որ այսօր կոչւում է «Խորհրդային Հայաստան»: Թողնել նրան միայնակ, քաշել սեփական պատեանի մէջ, այդ նշանակում է պատմութեան դէմ գործել մի երկրորդ ոճիր՝ նման մեր մէկ միլիոնի ջարդին:

Եթէ այսօր Հայաստանի կրծքին չոքած անկաշ իշխանութիւնը բարեացակամ չէ դէպի գաղթահայութիւնը (բայց ոչ առանձնապէս դէպի Թրքահայութիւնը), դրա մէջ յանցաւոր չպէտք է բռնել այն ժողովուրդը, որի մարտական եւ մտաւորական լաւագոյն ուժերը իրենց գերեզմանը գտան Թրքահայաստանի լեռներում ու ձորերում:

Մանաւանդ որ այսօրուան խորհրդային Հայաստանում պատսպարուած ժողովուրդը աւելի երջանիկ չէ քան գաղթահայութիւնը, զուրկ լինելով պատմութեան մէջ չտեսնուած բռնակալ մի իրաւակարգի ներքեւ:

Դէպի սրբազան կռիւ խաչակրում...

Այն օր, երբ Շահնուրների այդ ցանկութիւնը դառնայ իրականութիւն, մի երկրորդ խաչ պիտի դրուի Թրքահայութեան վրայ եւ մի երրորդ՝ այն քաղաքական ձգտումների, որոնք մեզ դէպի Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան պիտի առաջնորդեն:

Դառնութեան վայրկեանները թող չմթագնեն մեր քաղաքական մտքի հորիզոնը: Գաղթահայութիւնը կարող է վստահ լինել, որ Հիւսիսային Սառոյցի տակ իրեն համար բաբախում է Ռուսահայութեան տաք սիրտը՝ ընդունակ հին օրերի իր եղբայրական ձեռքը դէպի գաղթահայութիւնը երկարելու:

Իսկ մինչ այդ, հակառակ տիրող իրաւակարգի յառաջացած արհեստական դժուարութիւններին, մենք պահենք կապը մարդկութեան այն հատուածի հետ, որ մտով ու ոգով մերն է...

ԱԼ. ԴՕՆԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

Կեանքը Պելժիոյ մէջ

ԳՐԻՒՔՍԷԼ, 27 յունուար.— Ինչպէս գիտենք, Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու Դիւանի Բարձր Քոմիսէրութիւնը վերջերս նպաստաւոր կարգադրութիւններ ըրած էր հայ եւ ռուս գաղթականներու իրական վիճակին մասին:

Ցիշեալ պատուիրակութեան գործունէութեան ծրագրին մէջ կը գտնուէին ի մէջ այլոց հետեւեալ գործառնութիւնները.—

1) Ճշդել գաղթականներու ինքնութիւնն ու հանգամանքը.

2) Ըստ քննութեան՝ յանձնարարել զանոնք պատկան իշխանութեանց վիզայի անցագրի եւլն. խնդիրներու կարգադրութեան համար.

3) Դիւրացնել ստացումը Պէլճիքայի մէջ նորեկներու բնակութեան իրաւունքին, երբ անոնց ինքնութեան թուղթերը կանոնաւոր վիճակի մը մէջ կը գտնուին:

4) Տալ անոնց պէտք եղած վկայագիրներ, ամուսնական, ծննդեան եւլն. խնդիրներու համար:

Այդ վերոյիշեալ գործողութիւններու կանոնաւոր ընթացքը ապահովելու համար, Պէլճիքայի Դաշն. Վարչութիւնը գովելի գաղափարը ունեցած է կանոնաւոր տոմարի մը մէջ արձանագրելու Պէլճիքայի մէջ բնակութիւն հաստատած ամէն հայ անհատի անունն ու մականունը, տարիքը, զբաղումը, ծննդավայրը եւայլն: Այդ նպատակով Ազգ. Վարչութիւնը հարցարաններ ղրկած է Գրիւսէլի եւ Անվէրսի մէջ բնակող բոլոր հայերուն:

Կ'ուզենք ըսել թէ՝ մեր հայրենակիցները իրենց իսկ օգտին համար, պիտի դիւրացնեն Վարչութեան գործը, անյապաղ պատասխանելով պէտք եղած հարցումներուն:

Խնդրոյ առարկայ չեն կրնար ըլլալ անշուշտ անոնք որ առանց անցագրի Պէլճիքա կուգան գործ փնտռելու կամ սակէ անկէ դրամ կորզելու համար: Այդպիսիները առանց այլեւայլի դուրս կը վտարուին երկրէն:

Ինչ կը վերաբերի գործազրկութեան, հո՛ս ալ անգործներուն թիւը սկսած է օրէ օր աճիլ: Տեղական կառավարութիւնը, հակառակ իր բարի կամեցողութեան եւ տուած նպաստներուն, ի վիճակի չէ առաջքն առնել գործազրկութեան ալիքին, որ կը սպառնայ մեծ համեմատութիւններու հասնիլ:

Հ. ՏԷՐՈՍԵԱՆ

Կեանքը Ալեքսանտրէթի մէջ

ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹ.— Նոր տարուան առթիւ Ազգ. վարժարանի եւ Նուպարեան վարժարանի տնօրէնութիւնները միացած ուժերով հանդէս մը սարքած էին, որ դժբախտաբար «ներկայանալի» չէր:

Բեմը պատրաստուած էր միայն կաղանդի ծառով մը, պատուհաններով բեռնաւոր: Ուրիշ ոչինչ: Անվերջանալի արտասանութիւններ, հայկական տարազով պարեր՝ անխնամ: «Բամ Փորոտանը» կ'երգուի խաղերէն յետոյ, ներկաները ակամայ ոտքի կ'ելլեն, բայց կարմիր փէսերը իրենց տեղէն չեն շարժիր: Յետոյ սուրիական քայլերգը: Ժողովուրդը ոտքի չելլեր, յետոյ արտասանութիւններ արաբերէն, ֆրանսերէն եւ հայերէն, պարեր, ու վերջացաւ...

Սրահին մէջ կ'երթան կուգան, աղմուկ: Եւ այս բոլորը Ալէքսանտրէթի պէս հոծ գաղութի մը մէջ որ մօտաւորապէս 5500 հայ կը համրէ, ունի 5—600 աշակերտ: Պիտի խնդրէինք տնօրէններէն, հոգաբարձուներէն եւ կազմակերպիչ յանձնախումբերէն որ ուրիշ անգամ աւելի ուշադիր ըլլային: Նախընտրելի է կրճատել եւ դասաւորել արտասանութիւնները, երգերը: Վերջապէս ներկայանալի յայտագրով դուրս գալ: Անհրաժեշտ են բացման եւ փակման խօսքերը, որպէսզի հանդիսականն ալ տպաւորուած դուրս գայ:

— Ալէքսանտրէթի կլիման շատ վտանգաւոր է: Մէկ օրուան մէջ 7-8 անգամ օդը կը փոխուի. եւ անմիջապէս կը բռնուիս կրիփի: Եթէ անտարբեր գտնուիս, թոքատապը անխուսափելի է: Առողջ մէկը 3-4 օր պառկելով կը մեռնի: Քաղաքը շրջապատուած է երեք կողմէ աղտոտ ճահիճներով, զորս կ'աշխատին չորցնել. իսկ մէկ կողմը ծով է: Աղքատ հայերը շատ են եւ ոչ ոք կը հետաքրքրուի անոնցմով: Հարուստ հայեր ալ շատ կան: Անոնք ալ հետաքրքրուելու պէտք չունին: Ոչ մէկ ներկայացուցած կամ հանդէս, մ վարդը քիչ մը իրարու մօտեցնել ոչ մէկ ճիգ: Մեռեալ քաղաք: Ամ ոք իր գործին եւ իր շահուն ե ւէն: Կան երկու միութիւններ, Դր սիրաց եւ Հ. Մ. Ը. Մ.: Մէկը միւս աւելի կը քնանայ հակառակ ան որ երկուքին ալ պահանջը զգալի երկուքն ալ լայն գետին ունին ա րելու եւ յառաջանալու. ո՞վ Արդեօ՞ք պիտի արթննան ա ծերն ալ, որ հեռուէն դիտողի դ կը կատարեն: Արդեօք ճամբայ ցոյց պիտի տա՞ն այս երիտա ներուն, որոնք ընդունակ են գոր լու... Չխօսինք քանի մը թափթփ ներու մասին, որոնք հոս ու Դաշնակցութեան անունը կ'ո մրոտել: Այս խրախճանքի հերոս եւ դատարկ պոռոտախօսները պ է գիտակցին որ, թշնամին դա նանք չի հարցներ— ինչպէս կ լիկ եւ թէ քաղաքական չհարց 1915ին— այլ հայ կը ճանչնայ լորս եւ ինք մամուլով թէ ներով ու գործակալներով միջ րու մէջ խառութիւնչիկներ, նոր գծուներ կազմակերպելու համար.

Ե՞րբ պիտի զգաստանանք: է նախ քով քովի գալ, հայը հայ հելու միջոցը փնտռել, կամուր առաջ:

Երիտասարդնե՛ր, զոհողութ ըրէք փոխադարձաբար եւ կատ րեցէք ձեր պարտականութիւնը դէն շատ ուշ էք մնացեր: Բոլոր փահաս որբեր, ձեր պարտական թիւնը շատ ծանր է: Բաւական է քան քնացաք, ոտքի՛ ելլէք: գործողներու պէտք ունի: Ձեր է որ ցոյց պիտի տայ ձեր արժ

Գո՛րծ, գո՛րծ, եւ ոչ թէ խօս

Վ.ԲԷԺ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Անասնաբուժական վարժարանը

Գրած էինք թէ Անասնաբուժական Համալսարանէն յունուար սկիզբը շրջանաւարտ եղան — ջին հունձք— 94 երիտասարդ ան նաբոյժներ, 46ը հայ, 20ը Վրաց 14ը Թուրք, 14ը զանազան ազգէ Այս առթիւ, Երեւանի Արուեստ Տանը մէջ տրուած հանդէսի մը թացքին, Երզնկեանի բացման ռէն յետոյ խօսք կ'առնէ անասնա բուժական համալսարանին տեսու փրոֆ. Մասսինօ, եւ կ'ըսէ.

— 1928ին Երեւանի մէջ բաց ցաւ Անդրկովկասեան Անասնաբու ժական Համալսարանը, երբ ջին առթիւ ընդունուած ուսանող րուն թիւն էր 120: Այս ուսանող րը կուգային Հայաստանէն, Վր տանէն եւ Ազրպէյճանի գիւղերէն դուլ անդադար աշխատելով, լի եղաւ 3 տարուան ընթ հիմնել 3 շէնքեր դասաւանդ համար, 3 շէնքեր ուսանող բնակութեան համար, 1 շէնք ցիչներու բնակութեան համար, 30 աշխատանոց գիտական փորձ կութեանց համար: Համալսարան օժտուած է մասնագիտական տեսակ գործիքներով ու քով, զարմանք պատճառելու ճան օտար այցելուներուն: Լենինի անասնաբուժական բական համալսարանը, որ թիւն ունի 180 տարիէ ի վեր, քատ է բաղդատմամբ մեր լսարանին:

Լենինի անասնաբուժական մալսարանին տեսուչը անգլիա պաշտօնաթերթի մը մէջ հրատ րակութեան է տուած Լենինի Երեւանի համալսարաններուն կերները, որոնց տակ գետեղու հետեւեալ հարցումը.— «Ահա ւանի անասնաբուժական համալ րանը: Միթէ՞ մեր երկիրը արժ չէ, որ նոյն ուշադրութիւնը ուի անասնաբուժական կրթութ Մենք բոլորին ուշադրութիւնը հրաւիրենք այս արտասովոր տին վրայ»:

Եւրոպայի ամենամեծ մանր բաններէն Փրոֆ. Նէօլլէր Գերմ մանրէաբանական ընկերութեան կ'ըսէր թէ «Երեւանի Անդրկովկ եան անասնաբուժական համալ րանը օրինակելի հաստատութ մըն է, այդ համալսարանին գրութեան պէտք է տալ մեծ ւորութիւն, որովհետեւ առա կարգ վարժարան մըն է այդ, կանգնած է Հայաստանի մէջ, կը ծառայէ իբրեւ անասնաբու թեան յենակէտ Թուրքիոյ եւ

կատարանի սահմանագլխին վրայ։ Նման վկայութիւններ տուած են գերմանացի Փրոֆ. Աչեւ եւ ամերիկացի փրոֆէսէօրներ Տիքսըն ու Ցէյմըր։

Ահա այսպիսի հաստատութենէ մը կ'ելլեն 94 երիտասարդ մասնագէտներ, որոնց 3ը կը մտնեն Անդրկովկասեան հողային գործավարութեան, 27ը Հայաստանի, 47ը Վրաստանի, 19ը Ազրպէյճանի կառավարութեանց տրամադրութեան տակ, 11ը սպառողականներու քննիչ, 13ը գիտական ուսումնասիրութիւններու յատկացուած։ Ցետոյ փրոֆ. Մուսինօ, իր խօսքը շրջանաւարտներուն ուղղելով, յաջողութիւն մաղթեց։ Այնուհետեւ յաջորդաբար խօսեցան Գ. Փեթրոսեան, Ա. Գուլոյեան, Գ. Սիմոնեան, Բարսեղ, փրոֆ. Թիգկին եւ արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչները։

Շրջանաւարտներն ալ իրենց կարգին ճառերով պատասխանեցին, յետոյ երաժշտանոցի ուսանողներուն կողմէ տրուած համերգով մը վերջացաւ հանդէսը։

Հանքախուզութիւն

Հայաստանի հողերը հարուստ են զանազան հանքերով, եւ այդ ծանօթ է հինէն ի վեր, ինչպէս կը հաստատէ նաեւ Ղազար Փարպեցին։

Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է այս տարի աւելի մեծ կարեւորութիւն տալ հանքախուզութեան։ Առաջին հետախուզութիւն պիտի կատարուի Ազարակի եւ Մեղրիի մէջ, երեւան հանելու համար թաղուած հանքերը։ Պղինձի, կապարի եւ զինկի երակներ կան Ալաւերդիի, Զիբուխլիի, Չօչխանայի, Օխչիի, Պիրզավերդէնի շրջաններուն, ինչպէս նաեւ Աթկիզի, Զանգարարայի, Ազաքեանդի, Շամշադինի, Դսեղի, Լօռուտի մէջ։

Այս աշխատանքի որոշում տրուած է նաեւ հալթալթել նիւթերը, որ անհրաժեշտ են հանքախուզութեան համար։

Ծրագիրներ Երեւանի մասին

«Խորհ. Հայաստան» 13 յունուարի թիւով կը հրատարակէ որոշում մը, որ կը խօսի Երեւանի եւ Լենինականի բարեզարդման եւ ընդարձակման մասին։

Զանց կ'առնենք այդ ծրագիրը, որ շատ երկար է, սակայն այս առթիւ կ'արժէ ներկայացնել Լ. Յովսէփեանի մէկ յօդուածը, որ կը խօսի նոր ծրագրին մասին (յունուար 5). — Երեւանի կանանչազարդման հարցը չափազանց կարեւոր է։ Պէտք է անտառով պաշարել քաղաքը, մանաւանդ հիւսիս-արեւմտեան եւ արեւելեան կողմէն, բնական պատնէշ սարքելու համար փոշոտ սաստիկ քամիներուն դէմ, որոնք քաղաքը բառին բուն առումով կը թաղեն փոշիի ամպերու մէջ եւ ապրիլ-օգոստոս ամիսներուն անտանելի կը դարձնեն կեանքը։ Հիմնել Քանաքեռի խճուղիին արեւելեան կողմը հանգստեան պարտէզ, ծառուղի, եւ քաղաքին մէջ՝ թաղային պարտէզներ սիզամարգերով (gazon) պճնուած։ Ծառ տնկել շուկայի լայն հրապարակին վրայ, որ կը քանդուի ներկայիս, շարունակելով նախկին Ս. Սարգսի փողոցէն մինչեւ Զանգուի ափերը, ուր պիտի ստեղծուի յին մը, մէկ քիլոմեթր երկարութեամբ։

Ուրիշ կարեւոր հարց մըն է քաղաքին սահմանագծին ընդլայնումը։ Երեւան քաղաքը ներկայիս ունի 3,700 հեկտար տարածութիւն, որ հաւասարաչափ թեքումով փռուած է հիւսիսէն հարաւ։ Այս տարածութենէն, համաձայն նոր յատակագծին, 2105 հեկտար պիտի յատկացուի բնակութեան եւ համայնական հաստատութեանց շէնքերուն կառուցման համար, տեղաւորելու պայմանով 400 հազար բնակիչ։

Սակայն այդքան հողամասի վրայ 400 հազար հոգի բնակեցնելով չափազանց կը խտացուի բնակչութիւնը, եւ ատկից կը ծագին անհանգստութիւն, ժխոր, ապառողջ պայմաններ, ուր մարդիկ, զրկուած արեւէ եւ օդէ, պիտի թօշնին։ Ուստի անհրաժեշտ է ընդարձակել քաղաքիս սահմանագիծը։ Նախնական հաշիւով մը, քաղաքին բնակչութեան բնական աճումն ու անոր կապուած բանջարամշակութեան հարցը կը պահանջեն 99083 հեկտար տարածութիւն։

Քաղաքին սահմանագծին ընդարձակումը պէտք է կատարուի հիւսիս եւ հարաւ արեւելեան ուղղութեամբ, այսինքն դէպի կայարան եւ դէպի Քանաքեռի սարահարթը։ Քաղաքին արդիւնաբերական շինութիւններն արդէն հաստատ են Շէնգաւիթներուն, Նորագաւիթին, Քանաքեռի հողամասերուն։ Այս փաստն իսկ կը թելադրէ հողային եւ վարչական սահմանգծով Երեւանի հետ ձուլել Վ. եւ Ն. Շէնգաւիթները, Նոր Կողբը, Վ. եւ Ն. Չարբախները, Նորագաւիթը, Նոր Մալաթիան եւ Քանաքեռը։

Ուրիշ առթիւ մը կը ներկայացնենք ինչ որ կը խորհին ընել Լենինականի քաղաքին բարեզարդութեան համար։

ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ

Խօսքը Յ. Օշականի նոր վէպի մասին չէ։

Սեղանի վրայ ունինք դէզ մը թղթակցութիւններ եւ կոչեր, զանազան քաղաքներէ։ Չնայելով մեր բարեացակամութեան եւ թերթին ծաւալին ընդարձակման, կարելի չեղաւ հրատարակել ո՛չ եւ է մէկը։ Կամ շատ երկար են, կամ հինցած, եւ կամ կարեւորն ու անկարեւորը իրար խառնուած։

Գոհացում տուած ըլլալու համար, ստորեւ կ'ամփոփենք բոլորը։ Եւ այս առթիւ, անգամ մըն ալ կը յանձնարարենք, կը խնդրենք, որ՝

1.— Գրեն ՕՐԸ ՕՐԻՆ, կարելի եղածին չափ ՀԱՄԱՌ եւ ԱՄՓՈՓ,

2.— ՉԶԲԱՂԻՆ եւ ՉԶԲԱՂԵՑՆԵՆ այս կամ այն թերթին, խմբակին պաշտօնաւոր սուտերուն եւ քսութիւններուն երկար-բարակ պատասխան գրելով։

3.— Հանդէսներու նկարագրութեան առնեն, զանց առնեն սովորական մանրամասնութիւնները եւ մանաւանդ շարքը անուններու (երգեց... արտասանեց...)։ Բացառութիւնները նկատի կ'առնենք։

4.— Մասնաւոր կարեւորութիւն տան գաղութի ներքին կեանքին, աշխատաւորներու կացութեան, մշակոյթի եւյն. ծնողներուն, տնտեսական տագնապին։ (Որ եւ է քաղաքի գործազրկութեան տագնապը նկարագրելու համար անհրաժեշտ չէ տեսութիւններ պարզել համաշխարհային տագնապի մասին։ Ինչպէս որ, այս կամ այն գաւառի հայրենակիցներուն համար կոչ մը խմբագրած ատեն, աւելորդ է պատմել 1915ի սարսափները)։

5.— Գրել ՄԱՔՈՒՐ եւ ՄԵԼԱՆՈՎ (ցանցոտ կարելի չըլլար կարդալ)։ Մանաւանդ ուշադրութիւն ընել անուններուն։

6.— Խօսուած ճառերուն իմաստը միայն տալ։ (Բացառիկ պարագաները բաց հայեցողութեան)։ Չհետեւիլ կատարուած սրբագրութիւններուն (լեզուի, շարադրութեան եւյն.)։

Ուրեմն, ահա կ'ամփոփենք ինչ որ կայ ձեռքի տակ։

ՔԱԼ-ՕՏՏՈՅԻ (Մարսէյլ) հայ երիտասարդներու միութիւնը ֆութպոլի յաջող մրցում մը կատարած է, սպանիական խումբի մը հետ եւ յաղթած՝ 3 — 2ով։ Հայ ֆութպոլիստները հագած էին եռագոյն համազգեստ։ Միութիւնը կազմուած է 1931ին եւ ունի 21 անդամ։

ՄՆՁՈՒՐԻ Հայր. Միութիւնը (Փարիզի ճիւղ) կոչով մը կը հրաւիրէ հայրենակիցները, որ արձանագրուին եւ բարոյապէս ու նիւթապէս օգնեն, որպէսզի կարելի ըլլայ յաղթել գործազրկութեան տագնապին։ «Հայր. Միութիւնը արդէն կ'օգնէ քանի մը հայրենակիցներու, բայց չի կրնար երկար տեւել, եթէ բոլոր հայրենակիցները չբերեն իրենց աջակցութիւնը։ Մէկ ֆրանքը հինգ ֆրանք կ'արժէ գործազուրկին համար»։

ՄԱՐՍԷՅԼէն Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան վարչութիւնը յունուար 27 թուակիր նամակով մը կը յայտարարէ թէ «պաշտօնապէս չէ մասնակցած Հրանդ Վիտրինեանի բողոքի միթինկին»։

Եւ կ'աւելցնէ.

— «Մեր երկար տարիներու փորձառութեամբ մենք համոզուած ենք թէ բողոքը ոչինչ է. շատ լացինք, լող չեղաւ։ Կարեւորը գործն է՝ ի՛նչ որ քաշ է, թող հրապարակ գայ»։

ԼԻՈՆԷՆ Արաբկիրի Միութեան մասնաճիւղը բողոքելով օրացոյցի հրատարակութեան առթիւ եղած քննադատութեան մը դէմ, կը յայտարարէ թէ «Մասնաճիւղին մէջ ո՛րեւէ կուսակցական պրոպագանդ կամ հակում գոյութիւն չունի»։

ՍԱՄՍՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻ Չարշամպացիներու Միութիւնը, որ կազմուած է 1931ի վերջերը, Փիւժէ Սիւռ Արժանի մէջ (Վառ), յունուար 19 թուակիր կոչով մը կը հրաւիրէ իր հայրենակիցները, որ իրենց գտնուած տեղերն ալ մասնաճիւղեր կազմեն։ «Այն վայրերուն մէջ ուր հնարաւորութիւն չկայ միութիւն կազմելու, կը խնդրենք մեր հայրենակիցներէն թղթակցիլ Միութեանս հետ եւ հրահանգներ առնել»։ Միութիւնը վաւերացուած է եւ ունի կանոնագիր-ծրագիր։ Առաջին գործը պիտի ըլլայ հայրենակիցներու մարդահամարը կատարել, որպէսզի կարենայ օգնել անկարողներուն։ Հասցէ.— Barouyr Kéchichian. Usine de Brique. Pujet s Argent (Var) France.

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

“Ջօն յաւտեա հայրենակիցներու„

Թուրք քննադատ Փէյհամի Սէֆա պէյ, այս խորագրին տակ, «Սօն Փօսթա»յի մէջ, վեր առնելով «Լա Պիւլկարի»ի շահեկան մէկ վիճակագրութիւնը, կը գրէ.

— Պուլկարները մեր կիսուն չափ ազգ մըն են։ «Լա Պիւլկարի» անուն ֆրանսերէն լեզուով քաղաքութեան թերթ մը ունին, որուն միջոցաւ իրենք զիրենք կը ճանչցնեն բոլոր ազգերուն։ (Մենք այսպիսի թերթ մը չունինք)։

«Լա Պիւլկարի»ի մէջ վիճակագրութիւն մը տեսայ, որ տեղեկութիւններ կուտայ Պուլկարիոյ մէջ տեղի ունեցած հրատարակութիւններու մասին։ (Մենք այսպիսի վիճակագրութիւն մը չունինք)։

Կարգ մը մասերը կը թարգմանեմ.—

«Պուլկարիոյ մէջ, ամէն տարի 2800 գիրք կը հրատարակուի, որոնց 2300ը հեղինակութիւն, իսկ մնացեալը օտար լեզուներէ թարգմանութիւններ են»։ (Վստահ չեմ որ մեր մօտ այս թիւին մէկ տասներորդը կը հրատարակուի)։

«Անհատապէս պուլկարերէնի թարգմանուած են աշխարհի ծանօթ դասական գործերէն մեծ մասը»։ (Մեր մօտ դասական գործերու ոչ թէ մեծ մասը, այլ քիչն իսկ չէ թարգմանուած։ Եղածներն ալ կիսկատար բաներ են եւ հազուագիւտ է կատարեալ, գեղեցիկ եւ անսխալ թարգմանութիւն մը)։

«Հեղինակուած գործերէն 803ը քննադատական գրքեր են»։ (Գիտեմ ըսել որ, վերջին տարիները մեր մօտ ոչ մէկ քննադատական գործ լոյս տեսած է)։

«Հեղինակութիւններուն 525ը գրական, իսկ 260 հատն ալ գիտական, քաղաքական եւ տնտեսական գործեր են»։

«Այսօր, Պուլկարիոյ մէջ, 898 հանդէս լոյս կը տեսնէ, որոնց 500ը մայրաքաղաքին մէջ կը հրատարակուի»։ (Մեր մօտ, եթէ նկատի չառնենք տիրող երկրագործութեան հրատարակած 5-10 հանդէսները, ո՛չ մէկ հատ գոյութիւն ունի)։

«Շաբթուան մէջ վեցեակ մը գրական թերթ լոյս կը տեսնէ»։ (Մեր մօտ այդպիսի բան գոյութիւն չունի)։

«Պուլկարիոյ մէջ 40 օրաթերթ կը հրատարակուի»։ (Մեր մօտ, բացի ձեռքի ծանուցումի ծաւալը ունեցող եւ կուսակալութիւններու մէջ հրատարակուող թերթերէ, ընդամէնը 7 հատ օրաթերթ կը հրատարակուի)։

«Զօրա, որ առաւօտեան լուսագոյն օրաթերթն է, 50,000 հատ կը հրատարակուի»։ (Մեր մօտ ամէնէն փայլուն եւ բարձր տիրաժ 15000 է։ Թէեւ մեր օրաթերթերուն մեծ մասին տիրաժի թիւը 5 հազարը չանցներ)։

Պուլկարիոյ մէջ ալ տնտեսական տագնապ կայ։ Նէօյիի դաշնագիրը խիստ կերպով կաշկանդած է մեր այս հին զինակիցը։

Պուլկարիոյ տնտեսական բոլոր շնչերակները գոցուած են եւ գրեթէ ճեղք մը չունի օդ առնելու համար։ Այս երկիրը, բաղդատելով մեզի, աւելի աննպաստ պայմաններու մէջ կը գտնուի։ Հակառակ ասոր, իր տնտեսական կացութիւնը մեզմէ աւելի լաւ է։ Հետեւաբար սխալ է համաշխարհային տնտեսական տագնապով բացատրել մեր իմացական եւ հրատարակչական կեանքի մէջ ցոյց տուած ամլութիւնը»։

ՄԱՄՈՒԼ

Ծանր տագնապ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը խմբագրականով մը ուշադրութեան կը յանձնէ յունահայ դպրոցներուն ծանր վիճակը (26 յունուար)։

— «Տիրող տնտեսական տագնապին եւ անգործութեան հետեւանքով, յունահայ վարժարանները մատնուած են նիւթական շատ գէշ դրութեան։ Լաւ օրերուն անգամ, վարժարանները պիւտճէի բաց եւ դրամական տագնապ ունէին։ Իսկ հիմակ, բոլորովին յուսահատական վիճակ կը ներկայացնեն։

Չկայ վարժարան մը, որ անձկութեան մատնուած չըլլայ։ Ուսուցիչները, անհատականութեան գնով, կը տանին իրենց ուսերուն վրայ դրուած պարտականութիւնը։ Ամիսներով վճարում չեն ստանար։ Թշուառութիւնը մտած է անոնց դուռնէն ներս։ Այսպէս ըլլալով մէկտեղ, գնահատելի անձնազոհութեամբ, անոնք իրենց գործին փարած են, նոր սերունդին տալով այն՝ ինչ որ կը սպասուէր իրենցմէ։

Հոգաբարձութիւնները, կարելիութեան սահմանին մէջ, կ'աշխատին թեթեւցնել ուսուցիչներու բեռը։ Հանդէսներ կը կազմակերպեն, նուիրահաւաքութիւններ կ'ընեն, բայց վարժարանական պիւտճէն կարելի չէ հաւասարակշռել պատահական հասոյթներով։

Ազգային իշխանութիւններն ալ ձեռնթափ եղած են. ոչ մէկ օժանդակութիւն վարժարաններուն։ Եթէ շարունակուի այս վիճակը, դժուար չէ նախատեսել հետեւանքները։ Բարեգործականի գործիչ Գ. Օ. Թաղէօսեան՝ մէկ առ մէկ քննելէ յետոյ Աթէնքի հայ վարժարաններու վիճակը, հաւատացած է թէ անհրաժեշտ դիմումները պիտի կատարէ Բարեգործականի կեդրոնին մօտ։

Գ. Օ. Թաղէօսեան աջ ու ձախ խոստումներ տուած եւ թոյլ տուած մեզի ըսելու թէ քիչ մըն ալ դուրս ելած է իր առաքելութեան սահմանէն, իր ուսուցիչներու եւ հոգաբարձու մարմիններու հետ ունեցած շփումի ընթացքին, Բարեգործականի գործիչը մեծ տրամադրուած է իրեն չվերաբերող խնդիրներու։ Առանց նախապէս տեղեակ պահելու Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը, բոլոր ուսուցիչներուն հարցարաններ ղրկած է ամենակարճ ժամանակի մէջ անոնց լեցուիլը եւ իրեն վերադարձուիլը պահանջելով»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«Ոչ հաց ոչ գործ»

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 27 յունուար (Սեփ. թղթ.).— Մեր քաղաքապետը այսպէս կը պատասխան[...]յն անգործ օտարականին որ իր ապրուստի համար կառավարութեան դուռը ափ կ'առնէ։ Առաջին օրերուն շատերուն երեւոյթը կը մղուէր թէ գոնէ ծանրաբեռնուած հայ ընտանիքները պիտի օգտուին նպաստէն, բայց ահա նոր յուսախաբութիւն։ Այսպէս, որեւէ օգուտ չունեցաւ Գ. Զօպանեանի անհատական դիմումը։ Ու հիմա Սէն Շամոնի գործազուրկներու յանձնախումբն ալ ինքզինքը անզօր կը զգայ կացութեան առջեւ։ Մանաւանդ որ տեղական Միութիւնները քար անտարբերութիւն կը պահեն, նոյնիսկ կրթասիրացի սրահը փակելով անոնց ժողովին առջեւ։

Այս գաղութը սկիզբէն ի վեր նշանաւոր եղած է անտարբերութեամբ եւ անմիաբանութեամբ։ Կը տիրապետէ «Ինչու պէտքը» մանաւանդ այս օրերս։ Մեր աչքերը յառած էինք հոն, յուսալով Փարիզի մէջ կազմուելիք Գործազուրկներու Օգ. Մարմին, բայց թերթերէն տեղեկացանք թէ եղածը միայն Փարիզի համար է։ Հապա գաւառը։ Ո՞վ պիտի հետաքրքրուի, այսպիսի անկիւններ նետուած, լեզուի, օրէնքի անտեղեակ դժբախտներու վիճակով։ Ինչո՞ւ մինչ կիսկատար գործեր։ Վերջապէս չպի՞տի ունենանք տագնապի համար մասնաւոր եւ զօրաւոր մարմին մը, որ թեւ ու թիկունք հանդիսանար սովալլուկ «Հայմաթլոսներուն»։

Ամէն օր կը ստիպեն զիս որ գրեմ «Յառաջ»ին, Ս. Շամոնի նպաստէ զրկուած, անգործ Հայերուն մասին։ Ուրիշ մը «Ռաֆի»ներու, հասցէ կը փնտռէ, որպէսզի նպաստի ճամբան դիւրացնեն, պաշտօնապէս դիմելով Լուարի նահանգապետին եւ բացատրելով թէ նահանգին գլխաւոր քաղաքներուն օտարականները նպաստ կը ստանան տեղացիին հետ հաւասար, բացի Ս. Շամոնէ։

Որ տեղեկանամ թէ քաղաքապետ Գ. Բինէյ մերժած է նպաստ տալ, համաձայն քաղաքական ժողովի որոշումին։ Այս խնդիրը նախ եւ առաջ պէտք է հետաքրքրէ Գ. Զօպանեանը, եւ իր Գաղթ. Յանձնաժողովը, քանի որ ինքը կատարեց առաջին դիմումները։ Իսկ «Մեր Ուղիղ»ները թող շարունակեն անգործ աշխատաւորները մղել վտանգաւոր ցոյցերու, որ կրնան նոյնիսկ սահմանէն դուրս հանել տալ...

Մ. Ազատ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Զեկոյց Աղքատախնամի

Փարիզի եւ շրջականներու հայ կարօտեալներու օգնութեան գործը կանոնաւորելով, իսկական կարօտեալներու միայն եղբայրական ձեռք երկարելու եւ հանրային աջակցութիւնը շահագործողներուն դէմ պայքարելու համար, Վարչութիւնս կը յայտնէ յարգոյ հասարակութեան թէ՝ իր միջոցներուն ներած չափով ընթացք կրնայ տալ, լոկ քննութեան միայն այն գրաւոր դիմումներուն, որոնք եկեղեցւոյ հասցէով կ'ուղղուին ընկերութեանս։

Արդ, բացարձակապէս անօգուտ է անձնական դիմումներ ընել Վարչութեանս անդամներուն, որոնք ոչ մէկ պարագայի իրաւասու չեն խնդրանքները նկատի առնելու եւ կամ նպաստ յատկացնելու առանց Վարչութեան որոշման։

Վարչութիւն

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վ.Շ.Պ.)

Ա. ՄԱՍ

III

Գրիգոր ու Նազար տղաքներին ծոմ հագէ հասած, ծայր կուտար ուրիշ պատահարին մը։ Ցանկարծ կը սկսէին վազել ու «Քրոտոք»ը երբարու վրայ։ Նոյն պահուն, արդէն, զանազան փողոցներէ ուրիշ տղաք կը հասնէին եւ ի՛րենց ընկերէն կախուած պայուսակները գետինը ձէյ ձէկ անկիւն, կը ծանուցէին խաղին, թրջելով իրար։ Քիչ յետոյ, իրենցմէ մէկուն լացին հետ կռիւը ծայր կուտար կրկին, մինչեւ որ Թանգարանին անկիւնէն — որ այդ ատենը կրող սրճարան մըն էր — կը փրթէր «Բաքօ»ն, — սպիտակահեր, ծորմաւոր, հաստկեկ, բարձրահասակ, «Ճիշէրի պէս կարմիր ֆէսը» գլխին։

Այն ատեն, բոլո՛րը, քարի բանուած թռչուններու նման, կը վազէին դէպի դպրոց, անցնելով եկեղեցւոյ բակի մեծ դռնէն, ու ցրուած կ'ըլլային տղոցը մէջ, երբ Բաքօն կը հասնէր։ Ուսուցիչը, որ «փալախանշիկի» համբաւը ունէր, գլուխը կախ կը յառաջանար, իբրեւ թէ ոչինչ նշմարած ըլլար. քթին ծայրովը հազիւ բարեւելէն պատին տակերն ու մեծ շագանակենիներին տակ սարսափահար շարուած տղաքը, որոնք, մէկ մէկ «Գառն Սասունծոյ» կորած, «էֆէնտի»ին առջեւ ծունկերը ուժո՛վ մը կ'իջեցնէին թաղիքի թակերու նման։ Ու յետոյ, Բաքօյին կռնակէն, Նազարին գլխաւորութեամբ կը սկսէին կեղծել զայն, — ձեռքերը տարած ի՛րենց ծոցերուն, յօնքերը պռստած, հատիկ հատիկ նետելէն քայլերը, եւ խառարիք բարեւներ տալէն՝ խնդուքը հազիւ զսպող եւ անշշուկ անցնող տղոցը։

Ցակոբ ուշ ու կուզար։ Երբեմն, նոյնիսկ, դասի զանգակէն վերջ։ Խնամով ու ճաքշար հագուած, ու բռնած իրենց տանը աղախինին ձեռքէն։ Երկչոտ էր ու բթամիտ։ Լեզակ միշտ ըլթանցքներուն մէջ։ Նազարը գիտէր որ անպայման պտուղ մը կամ պնակ մը անուշ կայ սակառին մէջ, խղճո պատառներէն անջատ։ Ու, ճաշէն առաջ, սպրդած՝ պակսեցուցած կ'ըլլար արդէն, պտուղէն կամ անուշէն մաս մը։

Օր մը, նորէն, Նազար ձեռով մը թօցուցեր էր սալոնին լարերը։ Ճաշի ատեն, Ցակոբ կախեց պակերները, յօնքերը կիտեց, բռունցքը տարաւ աչքին ու լացը ծայր տուաւ։

— Հա', զուռնան սկսաւ, — ձայնեց Նազար։

Ու բոլո՛րը սկսան խնդալ։ Նազար ոտքի ելաւ եւ իբրեւ թէ բնաւ լուր առնեցած ըլլար, խռովէն հարցուց թէ՝ «Ի՞նչ տուած է ձեր Ցակոբին սալոնները»։ Ոչ ոք պատասխանեց, թէեւ ամէնքը հասկցած էին խնդրին էութիւնը։ Աղմուկը այնքան շատցաւ, որ Բաքօն եկաւ ներս, ու Ցակոբը վախէն ձայնը կտրեց... Իսկ Նազար տխրիկ ըրեր էր աղէկն եւ գլուխը կախ՝ բառ մը սեւ հաց կը թխէր բերանը։

Ինկա սովորութիւն ունէր «վերցնելու», նաեւ, ինչ որ ձեռքը հասնէր դասարանին մէջ, — ծամիս, թուղթ, շաքար, ձիւթ։ Այնպէս որ իր փոքրիկ անուան քով աւելցացին նաեւ յառականի՛շ կոչելով — Գող Նազար։ Իր գլխաւոր հաճոյքն էր, նաեւ, բոլորին սակառներուն մէջ եղածները տեղափոխել, խառնել-խառնշտկել, ու ճաշի սկզբնաւորութեան իրարանցում մը ստեղծել — «Հաւկիթս չկայ» — «Ծէ', պօլլաքայիս խուրին» — «Էֆէնտի, զէթինս Սերոբը առեր էս — Արթին աղբա՛ր, վո՛չ առաւ իմ պանիրս...»

Նազարին տրուած այդ երկու բառերը հետզհետէ զուգորդուեցան իրարու։ Մանաւանդ որ չափազանց դէզ, յամառ ու ինքնավստահ ըլլալով, հետզհետէ անզօր կ'ըլլային պատիժներն ու ֆալախաները։

Նազարին տրուած այս տրակալը ուսկի չեշտուեցաւ հօրաքոյրերուն սկիզբը, առաւել մը, երբ անոնց տունէն չայրէնի՛ գիրք մը, որուն առաջին էջին վրայ ստոնաւոր մը կար։

Ծոյլին արեւ մը կար այդ օրը ու կը փչէր թեթեւ հով մը։ Կիսամերկ ծառերուն վրայ թռչուններ կը ճլլային։ Զանգի երկրորդ հնչիւնին, տղաքը սկսան խռնուիլ, թէեւ այդ «կարգ ըլլալը» անհնաճխ անկարգութեան պահն էր։ Վժռուելը սկսաւ։ Հրմշտուք, կանչ, հայհոյանք։ Ֆէսերը օդը նետուեցան, մինչեւ որ Բաքօն երեւցաւ սանդուղներուն վերջաւորին, վար սեւեռելով իր գործուրելի նայուածքը։

Ու վերելքը սկսաւ. Նախ՝ ոտքերու խշրտուքը, զոր դիտմամբ կը շատցնէին մէջ... Մինչեւ սանդուղներուն ծայրը, Նազար ու Գրիգոր քանի մը հոգի գետին ձգեցին։ Եղա՜ւ, սկսաւ լալ, մարդկութիւն է, վերջապէս... կարգը եկաւ Ցակոբին ու... լացին։

— Չի քալեր ծէ', ի՞չ կ'ուրես կոր կարգը, — սաստեց բարձրաձայն յանկարծ Նազար՝ իր առջին տխրիկ ընող ու լացող Ցակոբը։

Բայց, Բաքօն անդրադարձաւ խնդրին էութեան։ Մինչ Նազար հազիւ ծռեցեր էր անոր, ականջը զգաց ձեռքի մը մէջ... Բաքօն ճմլեց, ոլորեց՝ առանց բառ մը արտասանելու, ինչպէս սովորութիւնն էր։ Այնքան գէշ ու երկար, որ Նազար, հակառակ իր տոկուն խառնուածքին, ճչաց, կատ-կարմիր կտրեցաւ, գլորեցաւ քանի մը անգամ, ծունկի վրայ, ու եկաւ միացաւ կարգին, ծղրտուն հայհոյանք մը բերնին՝ Ցակոբին ուղղուած.

— Էս քու բաղյախ տղու...

Եւ հազիւ դասարան մտած, նստեւ նստած ծունկերին վրայ, կէս մը գրաւ յետոյքին, եւ անցնելով տեղը.

— Հատի նորէն լաց — ըսաւ։

Ներս մտաւ Սարգիս էֆէնտին։ Ուրբ Սարգիսի նման բան մը՝ այս մարդը։ Դանդաղաշարժ, կարճահասակ, չորցուած կաթիլ մը խլլիք՝ սեւ պեխին վրայ, որուն ծայրերը շրթունքէն ներս կախուած էին։ Կը կապէր բաւական երկար գօտի մը, զոր իրեն յանձնարարած էր, տարիներ առաջ, Պզտի Գախալը, իրեն նման «մէջքը թուլ» ըլլալուն։

Աչքերը պղտոր էին ու մատը միշտ քթին էր։ Ամէնքը որ տղաքը բերնի ծածուկ ըրեր էին ու կը յղկէին իրարու. — «էֆէնտին հազ կը շինէ կոր»...

(Շար.) Վ. ՄՆՃԵԱՆ

Ճանկճիայի մէջ ներկայիս կան երեք անգլիական զօրագունդեր։ Որոշուած է Հոնկ - Քոնկէն ճոն ղրկել նաեւ մարտանաւ մը, որ պիտի փոխարինէ գունդ մը Թնդանօթանիգ։ Այս ուժերու առաքումը որոշուած է Ճանկճիայի անգլիական հրամանատարին խնդրանքին վրայ։

Զինաթափումի վէճը եւ ժընեւի ժողովը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը առայժմ կը սպասէ դէպքերու ելքին եւ չորեքշաբթի օրուընէ առաջ չպիտի հաւաքուի, եթէ բացառիկ դէպք մը չպատահի։

Միւս կողմէ սակայն, բանակցութիւնները կը շարունակուին ժընեւի եւ Ուաշինկթընի միջեւ, գիտնալու համար թէ Ամերիկա պիտի յօժարի՞ աւելի սերտօրէն գործակցելու Ազգերու Դաշնակցութեան հետ, հարթելու համար չինա-ճափոնական վէճը։

Գալով Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած Մանչուրիայ քննիչ յանձնախումբին, վաղը պիտի հաւաքուի Փարիզ, որոշելու համար թէ ի՛նչ ճամբով պիտի մեկնի...

Զինաթափութեան ժողովը

Զինաթափութեան ժողովին բացումը կը կատարուի այսօր, ժընեւի մէջ։ Ու թէեւ, զանազան պետութեանց պատուիրակները արդէն հասած են, սակայն, ժողովին յետաձգման մասին զրոյցներ կը շրջին։ Ամէնէն խանդավառները կը փափաքին որ զինաթափութեան հարցին վերաբերութիւնները սկսին անմիջապէս, սակայն ուրիշ պատգամաւորներ որոնք մեծամասնութիւն կը կազմեն, կը շեշտեն թէ ժողովը ձախողութեան դատապարտուած է եւ թէ այս պահուս երբ պատերազմի շշուկներ կը շրջին, եւ թնդանօթը կը գոռայ Հայրագոյն Արեւելքի մէջ, ոչ մէկ պետութիւն տրամադիր է կրճատելու իր ռազմական ուժերը։

Առաջարկողներ կան որ ժողովին բացումէն յետոյ, որ տեղի պիտի ունենայ Նախագահին՝ Հէնտըրսընի ճառով, մէկ - երկու շաբթուան յետաձգում մը արձանագրուի, ժամ տալու համար Ազգերու Դաշնակցութեան որ գտնէ չինա-ճափոնական վէճով։

Ընտրութիւնները եւ ընկերվարականները

Ֆրանսայի ընկերվարականները բացառիկ ընդհ. ժողով մը գումարեցին Փարիզի մէջ, գրադելու համար միւթեան յառաջիկայ ընտրութիւններով։

Ընտրական պայքարի ծրագիրը ներկայացուեցաւ Լէոն Պլումի կողմէ։ Ծրագիրը ընդունուեցաւ գրեթէ միաձայնութեամբ։ Բանաձեւերու յանձնախումբը առաջարկեր էր վերընդունիլ 1928ի ծրագիրը, օրուան պահանջներուն յարմարցնելու հոգը յանձնելով մասնախումբի մը։

Ծրագիրը հետեւեալ վեց կէտերը կը բովանդակէ.— Պայքար ընդդէմ պատերազմի, աշխատանքի անապահովութեան, արտադրութեան անիշխանական վիճակին, դրամատիրական շահագործման, քաղաքական անարդարութեան եւ անգիտութեան։

Գալով ընտրական եղանակին, ընդունուեցաւ դարձեալ 1928ի եղանակը որ հետեւեալն է.— Ընկերվարական կուսակցութիւնը թեկնածու մը կը ներկայացնէ ամէն մէկ շրջանակի մէջ։ Երկրորդ քուէարկութեան ատեն կուսակցութիւնը պիտի պահէ իր թեկնածուն, եթէ ամէնէն աւելի քուէ շահած է։ Եթէ ոչ, այս թեկնածուն կը հրաժարի ի նպաստ այն թեկնածուին, որ ամէնէն աւելի հաւանականութիւն կը ներկայացնէ խափանելու յետադիմութեան ճամբան։

1928ի այս բանաձեւը, որ թոյլ կուտայ դաշնակցիլ ձախ տարրերուն հետ, ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ։

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

1.— ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, Գրատուն	51, Rue Monsieur-le-Prince։
2.— ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ	7, Boulevard Saint_Michel_ի գիմացի քէօշկը
3.— ՕՏԷՕՆ	5, Carrefour de l'Odéon
4.— ՔԱՏԷ	Մէթրօ Քատէյի մուտքի քէօշկը
5.— ՄՈՆՄԱՐԹՐ	59, Fbg. Montmartre-ի գիմացի քէօշկը
6.— ՓԼԱՍ ՏԸ ՖԷԹ	Մէթրօյին գիմացի քէօշկը
7.— ՐԷՊԷՎԱԼ	92, Rue Rébéval
8.— ՊԷԼՎԻԼ	19, » de Belleville
9.— ՓԱԼԻՔԱՕ	3, » Palikao
10.— ՍԷՆ - ԼԱԶԱՐ	Քաֆէ Թէրմինիւսի անկիւնի քէօշկը

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆ

11.— ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕ	Գրավաճառ l'Ecriture. 13, Boul. Galliéni
12.— ՊԻԵՏԱՆՔՈՒՐ	Գրավաճառ Օֆէնիա, Փլաս Նասիօնալ։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Գաւառ

Լիոնի Մարզպետ խումբի դասախօսական ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի Ընկ. Կ. Տայեան։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. ծրագրի պարզաբանում»։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

Լոյս տեսաւ

Ազգային հերոս Սեբաստացի Մուրատի կենսագրութիւնը,

„ՄՈՒՐԱՏ"

Գրեց՝ Գ. Միքայէլ Վարանդեան, հրատարակութիւն Մուրատ Ֆօնտի կեդր. վարչութեան։ Գիրքը կը բաղկանայ 350 էջերէ եւ 45 նկարներէ։ «Մուրատ» տպուած է սահմանափակ թիւով. փութացէք օր առաջ ապահովել օրինակ մը։ Գին՝ թղթակազմ 30 ֆրանք, լաթակազմ՝ 40 ֆրանք։ Գաւառներու համար ղրկել փոստի ծախք 2 ֆրանք։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը կամ Լ. Գեւոնեանի կամ Ներսէս Գշիկեանի, 24 rue Anatol France, Issy-les-Moulineaux. (Seine) France

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Օրտուի Գօշանա գիւղէն Մարիամ Համալեան, որ Ամերիկա գացած է 1918ին Բժ. Ալվազեանի հետ։ Կը խնդրուի իր հասցէն տեղեկացնել Նշան Երայեանի, 10 Rue François Garcin Lyon *«Հայրենիք»էն ու Ամերիկայի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։*

— Լոնտոնէն կը փնտռուի Միհրան Չագմաքճեան, Տարօնցի, 50 տարեկան։ Ունի անգլիացի կին մը, Gertrude, *զաւակ մը՝ Լայընէլ Տըկլաս Հէյկ 7—8 տարեկան։ Ծնողքին անունը՝ Աբրահամ եւ Մարիցա։ Դիմել* Friends of Armenia, 47 Victoria St. London, S. W. 1.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՆԱԶԸՄ ԽԱՇԱՑԻ ՑՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դատը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Սակայն հասկցուեցաւ, որ, երբ Վոյվոտայի հրապարակէն, Օսմանեան Պանքային ռումբի եւ զէնքի ձայները լսելի եղան, այս մարդիկը կը համախմբուէին Զընտըքլըի ծովեզերքը, ու յարձակում կը գործէին իսլամ տուներուն վրայ, կը վիրաւորէին ու կը սպաննէին հանդիպած զինուորն ու ոստիկանը։ Լուր կը տրուի Պէշիկթաշի պահականոցին, եւ մէկ գումարտակ զինուոր կը ղրկուի դէպքին վայրը։ 15 վայրկեան փողոցային ճակատամարտ մը տեղի կ'ունենայ։ Հայերը մեծ կորուստ կը կրեն։

Այսպէս կը վերահաստատուի խաղաղութիւնը։ Այն Հայերը որոնք ողջ մնացին, խուռն երամով բանտ առաջնորդուեցան։ Հինգշաբթի օրն ալ այսպէս անցաւ։ Բայց երբ հետապէս անցաւ կ'ըսեմ, ատիկա չի նշանակեր թէ խաղաղութիւնը բացարձակապէս վերահաստատուեցաւ։

Երբ Զընտըրլըի կռիւները կը դադրին, իրիկուան դէմ Կալաթայէն սրընթաց կառք մը կ'անցնի դէպի Պէշիկթաշ։ Այս կառքին մէջ կը գտնուէր ֆէտայի մը, որուն անունը վերջէն հասկցուեցաւ որ Կարապետ է։ Կառքը սրընթաց անցաւ գնաց եւ կանգ առաւ Պէշիկթաշի շուկային մէջ։ Կարապետ սկսաւ բարձրաղաղակ ճառել տնտեց։

— Հայե՛ր, տակաւին ի՞նչ կը սպասէք։ Դրաւեցինք Պոլիսը, արեան ծովը մինչեւ մեր կուրծքը հասաւ արդէն, թուրք զինուորները փախան, թուրք կառավարութիւնը շուարած մնացած է, առէք ձեր զէնքերը, այսպէս անշարժ նստելու օր չէ այսօր։

Այս գերագրգիռ յայտարարութեան վրայ, Իսլամները շուարած իրարու երես կը նայէին։ Կամիւէճի Յակոբ յանկարծ կը յայտնուի իր հրացանով, զոր կ'ուղղէ բազմութեան եւ կը կրակէ։ Առաջին գնդակով նահատակ կ'իյնայ հոգադործ Օսման։ Ժողովուրդը իրար կը խառնուի եւ կռիւը կը սկսի։ Կարապետ եւ Յակոբ կը սպաննուին տեղն ու տեղը։ Թուրքերէն քանի մը հոգի նահատակ կ'իյնան, եւ կը վիրաւորուին 4 հոգի։ Իսկ Հայերէն որոնք շուկայ եկած էին, կը սպաննուին 16 հոգի, նոյնքան ալ վիրաւոր։ Ոստիկանները կը հասնին պահականոցէն եւ կը յաջողին դադրեցնել ջարդը։

Պէպէքի մէջ, երբ ժողովուրդը իրիկուան աղօթքին նստած էր, յանկարծ զէնք կ'արձակուի Փօզաժին փուռէն եւ Թեթեւակի կը վիրաւորուին 2 թուրքեր։ 7—8 թուրք երիտասարդներ, Պէպէքի բնակիչներէն կը զինուին ու կը պաշարեն յիշեալ փուռը եւ կը սպաննեն 4 զինեալ Հայեր, որոնք փուռին մէջ կը գտնուէին։ Քիրէճպուրնուի պահականոցին զինուորներէն մին, որ պահակ կը սպասէր, տեսնելով 2 Հայեր, որոնք զինուած էին եւ յարձակման կ'երթային, կը կրակէ եւ մէկը սպաննէ, իսկ միւսը ողջամբ կը ձերբակալէ։

Այս բոլոր դէպքերը կը հաստատուին պաշտօնական արձանագրութիւններով։ Ես կ'ուզեմ աւելցնել միայն այն, որ առանցմով չվերջացան դէպքերը, այլ ամէն օր եւ ամէն կողմ նոր դէպքեր կը ծագէին Պոլսոյ մէջ։

Յաջորդ օրը ուրբաթ էր։ Աղտոիլ Համիտ այս արիւնոտ դէպքերէն չափազանց յուզուած եւ զգուած էր։ Այսուհանդերձ Սէլամլըքի արարողութիւնը ամենայն շքեղութեամբ ու ծէքծէքումով կատարուեցաւ։ Նաւային զինուորներու գունդ մը մը, որ Սէլամլըքէն կը դառնար եւ Բերայի շիտակ ճամբէն կ'անցնէր, մինչ առջեւէն կը նուագէր նուագախումբը, Բերայի կառավարչատան առջեւը հասած պահուն, յարձակման կ'ենթարկուի։ Կալաթա Սէրայի դիմացի դեղարանին վրայի սենեակէն երկու ռումբ կը նետեն զինուորներուն վրայ։

Սակայն բախտին բերումով, նետուած ռումբերը սենեակին մէջ կ'իյնան ու կը պայթին։ Ոչ զինուորներուն վնաս հասաւ, ոչ ալ ժողովուրդին։ Անմիջապէս հասան ոստիկանները, ձերբակալելու համար ֆէտայիները, որոնք նոյն սենեակէն սկսան զէնք արձակել։ Ոստիկանները ալ փոխադարձեցին իրենց կարգին եւ տեղն ու տեղը սպաննեցին երկու հայ կոմիտէճիներ։

Ուրբաթ օրը Պոլսոյ զանազան շրջաններուն մէջ Հայերը յարձակում կը գործեն զէնքով, ռումբով ու դաշոյնով եւ հոս ու հոն կը սպաննեն ընդամէնը 27 թուրքեր, եւ կը վիրաւորեն 48 հոգի։

Ուրբաթ օրը եւ գիշերը այսպէս անցաւ։ Այլեւս ոչ քուն կար մեզի համար, ոչ ալ հանգիստ։ Պոլիս կը յիշեցնէր քաղաք մը, որ դեռ նոր գրաւուած է օտար պետութեան մը կողմէ։ Ոստիկաններն ու զինուորները կը շրջէին փողոցները ... ղութիւն կը կատարէին ամէն ... այսուհանդերձ չէին դադրեր ... նութիւնները։ Շաբաթ ... դարձեալ պայթիւն մը լսուեցաւ ... մանեան Պանքային կողմէն։ ... շաբթի օրուան դէպքէն ի վեր ... յի մը հրամանին տակ մէկ ... զինուոր պահակ կը սպասէր ... քային առջեւ Պանքային ... էին Վիթալիս խանը եւ գերմ... կան Գոմմերթի զարեհրատան ... րանոցներէն քարուկիր շէնք ... Այս շէնքին մէջ պահուըտած ... աւելի քան քսան կոմիտէճի ... որոնք, ինչպէս հաստատուեց ... ռումբ նետեր էին զինուորներուն ... վրայ։ Երկու խալաթներ եւ մէկ ... որոնք ճամբէն կ'անցնէին, կը ... նուին։ Կը վիրաւորուին նաեւ ... ու մէկ զինուոր։ Զինուորները ... սկսին փոխադարձել, միւս ... օգնութեան կը հասնին ... ները, որոնք կը մտնեն շէնք ... ներու։ Պահ մը կոմիտէճիներ ... ոստիկանները կը կռուին։ Անդ... կը կրակեն դէմ առ դէմ։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) — R. C. Seine 276.266

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932
3 FÉVRIER 1932

ՍՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1795 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶԻՆԱԺՈՂՈՎ ԵՒ ԶԻՆԱՄԱՐՏ

Երկու տարուան երկունքէ մը յետոյ, երէկ բացուեցաւ զինաթափութեան առաջին խորհրդաժողովը, Ժընեւի մէջ։

Հրաւիրուած են 64 պետութիւններ։ Պատուիրակներուն և թղթակիցներուն թիւը կ'անցնի երկու հազարը։

Մէկ խօսքով, պատկառելի համախմբում մը, որ պիտի ջանայ ճար մը գտնել սպառազինութիւնները «կրճատելու»։

Մինչ այս մինչ այն, արիւնը կը հոսի Զինաստանի դուռներուն առջեւ, եւ շահակից պետութիւնները իրար անցած են։

Ի՞նչ ելք պիտի ունենայ զինաթափութեան խորհրդաժողովը, — Ազգերու Դաշնակցութեան այս առկախ կուակը։

Աւելորդ հարցում։ Կը գտնուինք Եւրոպայի սիրտին վրայ, դիւրութիւն ունինք օրը օրին, ժամը ժամին իմանալու ամէն բան։ Նոյն իսկ փողոցէն անցած ատեն, լուսացայտ հեռագրալուրերով։

Խնդիրը կը փոխուի, եթէ փոխենք հարցումը — պիտի ունենա՞յ որ եւ է ելք։

Իսկ առոր պատասխանը կը դիւրանայ, եթէ քիչ մը քրքրենք գլխաւոր պետութեանց միտումներն ու սպառնալիքները։

Այս հարցին մէջ ալ, առանցքը նորէն Խ. Միութիւնը եւ Գերմանիան են։

Առաջինը՝ իր ուրոյն կարգ ու սարքով, կը ձգտի խորտակել դրամատիրական պետութեանց խարխիսը։ Եւ այդ առաջադրութեամբ, դեռ 1929-1930 ին, Նախնական խորհրդակցութեանց ընթացքին, Ներկայացուց հրաշագե՛ղ ծրագիր մը իսկական զինաթափութեան։ Գահանջեց ցրուել բոլոր զինուորները, փակել բոլոր զինագործարանները, ոչնչացնել թնդանօթներն ու մարտանաւերը, զօրանոցներն ու նաւահանգիստները։

Ծրագիրը, այս վիճակին մէջ, արդէն կը նշանակէր ոչ թէ գործ կատարել, այլ խանգարել։ Թունդ բոլշեւիկեան մարզանք մը։

Գերմանիան ալ, իր բռնի զինաթափութեան վրէժը լուծելու համար, միացաւ այս ծրագրին։ Եւ մինչեւ այսօր ալ Մոսկուայի հետ կը քալէ։ Շատ պարզ է գերմանական տեսակէտը. — ամբողջական զինաթափութիւն բոլորին համար, կամ իրաւունք սպառազինուելու միւսներուն չափ։ Ինք արդէն զէնքերը վար դրած է, Վերսայլի դաշնագրին տրամադրութեամբ։ Հետեւաբար, միւսներն ալ պէտք է իր աստիճանին իջնեն, կամ իրաւունք տան իրենց աստիճանին հասնելու։

Այս շարքին վրայ կանգնած է նաեւ Թուրքիան, որ կորսնցնելիք բան մը չունի, անդամ չըլլալով Ազգերու Դաշնակցութեան, եւ կռնակն ունենալով Խ. իշխանութիւնը։

Իրարմէ բոլորովին տարբեր տեսակէտներ ունին արեւմտեան Եւրոպայի երեք մեծերը, — Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա։

Առաջինը կ'ուզէ պահել իր առանձնաշնորհեալ դիրքը՝ ծովերու տիրապետութեան համար։ Ծովային ուժն է իր խարիսխը, հետեւաբար չուզեր կորսնցնել անգրանկութեան իրաւունքը։ Միւս կողմէ, անհանդուրժելի կը գտնէ որ Ֆրանսան տիրապետէ ցամաքի վրայ, իր վիթխարի բանակներով։ (Ինչպէս չհանդուրժեց Գերմանիոյ, պատերազմէն առաջ)։ Բայց կ'ուզէ ապահովական երեւալ...

Ֆրանսա իր զինուորական կազմակերպութիւնը ձեւած-չափած է գերմանական վտանգին վրայ։ Եւ հիմա որ յարաճուն թափով մը կ'աճի, կ'ուռի դառնութեան ալիքը՝ Գերմանիոյ մէջ, եւ լրջօրէն խախտած են Վերսայլի դաշնագրին հիմերը, աւելի քան կը դժկամակի՝ որոշ չափէ մը աւելի ապազինուելու։ Երկու տարի առաջ, Նախնական խորհրդակցութիւններու ատեն, երեւան եկաւ Ֆրանսայի այս գիծը, եւ քիչ մնաց խզում տեղի կ'ունենար (Լոնտոնի ժողով)։ Փարիզ ունի իրեն յատուկ բանաձեւ մը, — Նախ ապահովութիւն, «խաղաղութեան կազմակերպում», յետոյ զինաթափութիւն։ Այդ արդէն կը նշանակէ գործել համաձայն իր հայեցողութեան եւ շահերուն։

Իտալիան, մինչեւ ակռաները սպառազէն, վերջերս շատ կը խօսի սպառազինութեանց կրճատման մասին, բայց տեսակ մը ռազմավարութիւն է այդ ալ։ Մուսոլինի չէ հրաժարած Ֆրանսայի հաւասար ծովային եւ ցամաքային ուժ ունենալու պահանջէն։ Բայց որովհետեւ խրթին, արկածալի հարց է այդ, ընդ առաջ կ'երթայ բոլոր ժողովներուն եւ բանաձեւերուն, կը բաւէ որ դրացի ուժը կրճատուի կրէ։

Գալով Մ. Նահանգներուն, անոնք միշտ ալ կը պահեն իրենց ամերիկեան դիտողի աւանդութիւնը, այլ եւ անկախութիւնը։ Ինչպէս եւրոպական բոլոր գործերու մէջ։

Ահա թէ ինչպիսի մթնոլորտի մը մէջ է որ տեղի կ'ունենայ զինաթափութեան խորհրդաժողովը։

Չափազանցութիւն պիտի ըլլայ բոլորովին յոռետեսութեան յանձնըլ։ Այս տքնութիւններն ալ, անվերջ ժողովներն ու անընդհատ խորհրդակցութիւնները, կ'ապացուցանեն թէ բան մը պիտի փոխուի։

Բայց, որպէսզի կարելի ըլլայ իսկապէս կրճատել սպառազինութիւնները եւ կասեցնել խելագար զինարշաւը, որ կը շարունակուի Մեծ Պատերազմէն ի վեր, անհրաժեշտ են արմատական բարեփոխումներ։

Անոնց առաջինն ու անմիջականն է՝ վերաքննութիւնը պատերազմական դաշնագիրներու եւ վերահաստատումը փոխադարձ վստահութեան։ Պէտք է անհետանայ յաղթականի եւ պարտեալի հոգեբանութիւնը, եւ իւրաքանչիւր ժողովուրդ ստանայ իր արդար իրաւունքները։

Իսկ այս հանգոյցը կա՛մ աշխատաւոր բազմութիւններու պոռթկումով պիտի քակուի, եւ կամ նոր եւ աւելի ահաւոր պատերազմով մը։

×

Չինեւճապոնական պատերազմ չկայ տակաւին, բայց կրնայ ծագիլ։

Մանչուրիոյ դէպքերէն յետոյ Շանկհայի միջադէպը՝ չափազանց լարած են երկու կողմի կիրքերը։ Ճապոն կ'ուզէ օգտուիլ առիթէն — Զինաստանի անկերպարան վիճակէն — ամրացնելու համար իր տիրապետութիւնը կարգ մը շրջաններու մէջ։ Շանկհայի դէպքը ծագում առաւ ճապոնական ապրանքներու դէմ մղուած պայքարէն։ Զինաստանի մէջ կազմուած են բազմաթիւ ընկերակցութիւններ, որոնք ոչ միայն կը խափանեն ճապոնական ապրանքներու վաճառումը, այլ եւ կը փճացնեն կամ կ'իւրացնեն զանոնք, առանց որեւէ հատուցում ընելու։ Խաղաղ պատերազմ։

Ազդեցութեան պայքար՝ այստեղ ալ։ Զինամարտ, — քանի որ բոլորն ալ կ'ուզեն ապահովել իրենց աւարը։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՆՃՈՒԿ

Կատարեալ Թնճուկ՝ ողբացեալ Հրանդ Ճանիկեանի սպանութեան առթիւ սարքուած միթինկը՝ Մարսէյլի մէջ։

Միթինկը հազիւ սարքուած՝ ահա բողոք մը՝ դեղին թուղթի վրայ, դեղնագոյն հոգեբանութեամբ։

Դրողը՝ Ս. Դ. Հնչակեաններու Մարսէյլի մասնաճիւղը։

Ցետոյ՝ հերքում-բողոքներ, խրատաքարոզներ՝ զանազան թերթերու մէջ։

Ցետոյ՝ նկարագրութիւնը միթինկին, ուր իւրաքանչիւրը կ'երեւար իր կերպարանքով։

Ցետոյ պաշտօնական զեկոյց մը, որ կրկին եւ կրկին կը հաստատէր թէ միթինկին խորհրդակցութեան մասնակցած են ոչ միայն Հնչակեանները, այլեւ Ռամկավարները։

Աւելի օր ալ՝ բողոք մը ցարօնցուլուբեկեանի Հայր. Միութեան վարչութենէն, որ սուտ կը հռչակէ իրենց մասնակցութիւնը, եւ կ'ըսէ թէ իրենք խօսքի մարդ չեն, այլ գործի։

Իսկ երէկ դարձեալ դեղին թուղթի վրայ, «ակամայ պատասխան մը բոլոր զրպարտող, խեղաթիւրող եւ միամիտ փոլիթիքցաններուն»։ Ստորագրութիւնը՝ «Հաճնոյ Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղ»։

Այսքանը՝ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն կ'իմանամ։

Անշուշտ ուրիշ հրեւելի եւ աներեւոյթ գործեր ալ կան, որոնց տեղեակ չեմ։

Ու հիմա, պահեցէք ձեր պարզաբիւնը ու մի հարցնէք։

— Երբ տարրական համերաշխութիւն չի գոյանար նոյնիսկ բարբարոսութեան զոհի մը յիշատակին շուրջ, եւ Թումանեանը կը տեղան ալին մէջ, փողոցէ փողոց, ծո՛ւրքն է որ ազատ գացեր է թէ մենք...

Ծո՛ւրքը, որ գործ կը կատարէ առանց աջ-ձախ նայելու, թէ՛ մենք որ խօսքի համար անգամ տամնըչ օրս ծակատի կը բաժնուինք։

ՎԱՐԱԶ

Մակեդոնական համաժողովը Սոֆիայի մէջ

Սօֆիայի Ռոյեալ Քաֆէին մէջ տեղի ունեցած է համազգային համագումար մը մինչեւ հիմա զոհուած Մակեդոնացիներու յիշատակին, նախագահութեամբ Սթէֆան Արքեպիսկոպոսի.

Ներկայ գտնուած են հազարաւոր Մակեդոնացիներ եւ ծառուորականներու խուռն բազմութիւն մը։ Համագումարը, որ կը կատարուէր մակեդոնական կազմակերպութեանց 10րդ համագումարին արտօնութեամբ, առած է քաղաքական ցոյցի մը կերպարանքը։

Օրուան բանախօսն էր ազգային կոմիտէի նախագահը Գ. Օթանչէֆ, որ իր ճառին մէջ վեր առաւ Մակեդոնիոյ անկախութեան համար մինչեւ հիմա վերաքննել տալու համար դաշնագիրները եւ տենդագին կ'աշխատի միւս կողմէ ի նպաստ Մակեդոնիոյ ինքնավարութեան։

Արարողութենէն եւ ճառէն վերջ, բոլոր հանդիսականները, ազատ դրօշակներով ցոյց մը սարքեցին մայրաքաղաքի գլխաւոր փողոցներուն մէջ։

Ըստ ոչ պաշտօն մակեդոնական համագումարին կանոնաւոր աշխատանքները։

Սէն-Նազէրի անգործները

Ֆրանսական դահլիճը երէկ զբաղեցաւ կարգ մը կարեւոր հարցերով, որոնց մէջ նաեւ Անդրատլանտեան նաւային ընկերութեան կացութիւնը, որ ամէն օր աւելի կը ծանրանայ։

Ընկերութիւնը, ինչպէս քիչ առաջին կը պատմենք, արձակած է քանի մը հազար գործաւորներ եւ եթէ անտանկանայ, մօտ 35.000 բանուորներ են որ թշուառութեան պիտի մատնուին։

Այս հարցն է որ զբաղեցուցած է մանաւանդ դահլիճը, քանի որ մանաւանդ, այդ առթիւ օրէնագիծ մըն ալ ներկայացուցած է ծերակոյտին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՉԻՆԵՒՃԱՊՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Բուռն կռիւ Նանքինի մէջ

Ճապոնական մարտանաւերը երկուշաբթի կէս գիշերին մօտերը սկսան ռմբակոծել Նանքինը։ Այս ռմբակոծումէն վերջ, ճապոնցի ծովային զինուորներ ցամաք ելան եւ բուռն կռիւ մը բռնուեցան Զինացիներուն հետ։

Երբ Ճապոնցիներն սկսան քաղաքը ռմբակոծել, օտար հիւպատոսարաններն արդէն անհրաժեշտ միջոցներու դիմած էին, պարպելու համար օտարականներու բնակարանները։ Սակայն պէտք չտեսնուեցաւ եւ օտարականները մնացին իրենց բնակարաններուն մէջ։

Շանկհայի մէջ, բաղդատաբար հանդարտութիւն կը տիրէ. ժամը 4էն վերջ արգիլուած է լոյս վառել։ Օտարականները մասնաւոր արտօնագրով միայն կրնան իրենց թաղէն դուրս ելլել։

Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ, Ամերիկայէն ու Անգլիայէն յետոյ, գունդ մը զօրք ղրկած է Շանկհայ։

Լոնտոնի մէջ հեռեւեալ կերպով ցոյց կը տրուի ամերիկեան, անգլիական եւ ճապոնական տորմիղներու ուժը Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ։

Չինական ջուրերը գտնուող անգլիական նաւատորմը կը բաղկանայ 6 յածանաւէ, 8 թորփիլանաւակներէ, 1 սաւառնակ փոխադրող նաւէ, 11 ընդծովեաներէ եւ 19 թնդանօթաձիգ նաւերէ։

Ճապոն սրամադրած է 5 յածանաւ, 20ի չափ թորփիլահալած, 60 սաւառնակ փոխադրելու կարող երկու նաւեր եւ 26 ջրասաւառնակ։

Իսկ առայժմ, ամերիկեան նաւատորմը կը բաղկանայ 1 յածանաւէ, 2 թորփիլանալածներէ, 12 թնդանօթաձիգներէ, 12 ընդծովեաներ ալ ճամբայ ելած են դէպի Շանկհայ։ Իսկ Ամերիկայի ասիական նաւատորմը ունի 18 թորփիլահալած, որոնց եօթը ճամբայ ելած են դէպի Շանկհայ։

Ֆրանսա Շանկհայ ղրկած է գունդ մը թնդանօթաձիգ։ Այս կերպով, Շանկհայի ֆրանսական զօրքերու թիւը կը բարձրանայ 8000ի։

Վենիզելոս Եւրոպայի մէջ

Յունաստանի վարչապետը Գ. Վենիզելոս նախօրդ օր իր տեսակցութիւնները շարունակեց Լոնտոնի մէջ, անգլիացի դրամատէրներու եւ ելմտագէտներու հետ։ Կը կարծուի թէ այս տեսակցութիւնները շարունակութիւնը կը կազմեն Փարիզի մէջ. Գ. Վենիզելոսի ունեցած տեսակցութիւններուն եւ առաջարկած է որ անգլիացի հեղինակաւոր անձնաւորութիւն մը քննութիւն կատարէ Յունաստանի ելմտական եւ տնտեսական կացութեան մասին։

Հաղորդումներու եւ պարագներու հարցն ալ ալ քննուած է այս տեսակցութեանց ընթացքին։

Անգլիական շրջանակները շատ չեն յուսար որ Լոնտոնի այս տեսակցութիւններէն օգտուած արդիւնք քաղէ Յունաստանի վարչապետը։

Նախօրդ օր, Գ. Վենիզելոս՝ Լոնտոնէն մեկնեցաւ Փարիզ, ուր նոյնպէս, Ֆրանսայի վարչապետին եւ ելմտական նախարարին հետ տեսակցելէ յետոյ, մեկնեցաւ Ժընեւ։

Պալքանեան Խորհրդաժողովը

Պալքանեան Բ. խորհրդաժողովի խորհուրդը իր հինգերորդ նիստը գումարեց Պոլսոյ մէջ, Հասան պէյի նախագահութեամբ։ Ներկայ էին Պալքանեան հինգ երկիրներու ներկայացուցիչները։

Հասան պէյ պարզեց խորհուրդին կողմէ ուսումնասիրուած հարցերը եւ խորհուրդին չորրորդ նիստէն ի վեր կատարուած աշխատանքները։ Նշանակուեցան այն ծանախումբերը որոնք պիտի ուսումնասիրեն պալքանեան դաշինքը եւ պալքանեան հպատակներու՝ պալքանեան երկիրներու մէջ բնակութեան պայմանները։ Յունաստանի պատուիրակը առաջարկեց որ տնտեսական յանձնախումբ մըն ալ կազմուի։

Փոքր-համաձայնական խորհրդաժողովը

Փոքր համաձայնական արտաքին նախարարները խորհրդակցութիւն մը ունեցան Մոնթրէօյի մէջ։

Խորհրդակցութենէն վերջ հրատարակուած զեկոյց մը կը յայտնէ թէ փոքր համաձայնական արտաքին նախարարները ուսումնասիրած են արտաքին քաղաքական կացութիւնը եւ կարծիքներու փոխանակութիւն են ունեցած։

Յետոյ, քննած են Փոքր-Համաձայնութիւնը շահագրգռող հարցերը եւ անդրադառնալով զինաթափութեան, ուսումնասիրած են իրենց հետեւելիք ուղղութիւնը։

Ոչ-յարձակման դաշինքներ

Լեհաստանի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ կնքուած ոչ-յարձակման դաշինքին ստորագրումը յետաձգուեցաւ, լեհոն կառավարութեան կողմէ պահանջուած կարգ մը երաշխիքներու շուրջ համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով։

Ռումանիոյ պատուիրակը նոր հրահանգներ ադեց Մոսկուայէն։

Լեհաստանի արտաքին նախարարին այն յայտարարութիւնները թէ լեհ-ռուս ոչ-յարձակման դաշինքը այն ատեն միայն պիտի ստորագրուի, երբ ռումանա-ռուսական նման դաշինք մըն ալ կնքուի, մեծ գոհունակութեամբ ընդունուած են ռումանական ճամբային եւ քաղաքական շրջանակներուն կողմէ։

Ռումանական բանակցութեանց մասին տարածուած զրոյցներուն առթիւ, ռումէն կէս-պաշտօնական գործակալութիւնը հետեւեալ զեկոյցը կը հրատարակէ.—

«Ռումանական շրջանակներ կը յայտնեն թէ խօսակցութիւնները ընդհատուած են եւ ոչ թէ խզուած, որովհետեւ անելի մը յանգած էին։ Ցայտնի է թէ Ռուսիա փորձեց դուրս ելլել ոչ-յարձակման դաշինքի շրջանակէն։ Որպէս զի խորհրդային կառավարութիւնը աւելի դրամաբանական ճամբու մէջ մտնէ, ռումանական կառավարութիւնը՝ դաշինքի գաղափարին չափազանց յարմար առաջարկ մը ներկայացուց։

«Ժընեւի մէջ Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ արտաքին գործավարներուն միջեւ, ուղղակի բանակցութեանց ճամբան բաց կը մնայ։ Կը հերքուի այն լուրը թէ խորհրդային կառավարութիւնը, Ռիկայի բանակցութեանց ընթացքին, առաջարկած է որ երկու երկիրներու սահմանագլուխը ճշդուի Պրութ գետով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՍԿԱՅ ՑՈՅՑ ՄԸ ՍԷՆ-ՆԱԶԷՐԻ ՄԷՋ

Ֆրանսական Անդրատլանտեան շոգենաւային մեծ ընկերութիւնը սնանկանալու վրայ է եւ այս պահուս, Ֆրանսայի Ծերակոյտը իր սեղանին վրայ ունի այդ ընկերութեան համար օժանդակութեան առաջարկ մը։ Կառավարութիւնը կ'ուզէ կարեւոր օժանդակութեամբ մը փրկել այս ընկերութիւնը։ Մինչ այդ սակայն, ընկերութիւնը ստիպուած է գործաւորներ ծամբել։ Այսպէս, Շանփլէնի եւ Սիւֆեր-Իլ տը-Ֆրանս նաւերուն շինութիւնը կիսատ մնացած է ի չգո՞յէ դրամական միջոցներու...։ Ընկերութիւնը արդէն ձամբած է 2000 գործաւորներ, որոնք Սէն-Նազէրի մէջ կ'աշխատէին Շանփլէնի շինութեան եւ վախ կայ որ 2000 գործաւորներ եւս արձակէ։ Այս արձակումները Սէն-Նազէրի մէջ տեղի տուին մեծ ցոյցի մը՝ Առեւտրականներու Սէնտիքային եւ գործաւորական սէնտիքաներու Միութեան կոչով։ Ցոյցը տեղի ունեցաւ փետրուար 1ին։ Հսկայ ամբոխ մը խռնուած էր կայարանին մեծ հրապարակը։ Բոլոր մեծ վաճառատուններն ու խանութները գոցուած էին։

Բանուորական սէնտիքաներու քարտուղարը ձայնի մը մէջ բացատրեց ցոյցին նպատակը, պախարակելով նաւային վարչութեան ապիկարութիւնը՝ որուն երեսէն թշուառութեան վտանգին ենթակայ կը մնան հինգ հազար տուն եւ ամբողջ քաղաքին առեւտուրը։ Ուրիշներու կարգին խօսք առաւ նաեւ Սէն-Նազէրի քաղաքապետը, որ ձայնակցելով նախորդ բանախօսներու պահանջներուն, հաւաստեց թէ անգործները երեսի վրայ չպիտի ձգուին։

Ի վերջոյ, բազմութեան ներկայացուեցաւ բանաձեւ մը, որով կը պահանջուի որ նաւային ընդհատուած աշխատանքները շարունակելու միջոցներ տրամադրուին, հազարաւոր ընտանիքներ փրկելու համար թշուառութենէ։

Բազմութիւնը յետոյ, առանց միջադէպի, ուղղուեցաւ դէպի քաղաքապետարան, ուր պատուիրակութիւն մը, բանաձեւը ներկայացուց նահանգապետին, որ հաւաստեց թէ իր կողմէ ալ ուժ պիտի տայ որ պահանջները ընդունուին կառավարութեան կողմէ։

Ցատուկ պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Փարիզ, աշխատանքի նախարարին ներկայացնելու ժողովուրդին պահանջները։

Անգլիա կը վճարէ Ֆրանսայի 30 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ

Անգլիոյ դրամատունը նախօրդ օր Ֆրանսայի հետ փակեց 50 միլիոն սթերլինի հաշիւ մը, որ 6 ամիս առաջ Նիւ-Եորքի դաշնակցային պահեստի դրամատան մասնակցութեամբ, վարկով տրուած էր։ Ֆրանսայի հաշուով վեց միլիառ 850 միլիոնի գումար մը։

Քսան միլիոն սթերլին արդէն վերադարձուած էր նոյեմբեր 1ին. մնացորդ 30 միլիոնին պայմանաժամը երկարաձգուած էր։ Այս գումարն էր որ միաժամանակ վճարուեցաւ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի։ Իբր իր բաժինն ուրեմն, Ֆրանսայի Դրամատունը կը ստանայ մէկ միլիառ 875 միլիոն ֆրանք։

■■■

Եգիպտոս կը դիզէ,— Եգիպտոսի նախարարները որոշեցին հարիւրին 10ի զեղչ մը ընդունիլ իրենց թոշակներուն վրայ։

Գերման ազգայնականները, գլխաւորաբար երիտասարդ տարրերը, Պերլինի մէջ ցոյց մը կատարեցին, պահանջելու համար որ Գերմանիա իրաւունք ստանայ զինուելու։

Ցոյցին ներկայ էին պաշտօնական անձնաւորութիւններ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Անցեալները առիթ ունեցայ քանի մը խորհրդածութիւններ գրի առնելու մեր քաղաքական դաստիարակութեան մասին։

Պատճառներ չունինք սիրահարելու այս կամ այն ժողովուրդին։ Այդ տեսակ տրամադրութիւն մը պիտի ըլլար անբնական եւ կեղծ։ Ներելի է միայն չափաւոր ու գիտակից համակրութիւն մը՝ համապատասխան այն բարեկամական զգացումներուն, զորս ուրիշներըկը տածեն մեր մասին։

Արդ, անաչառ աչքով ու մեր իսկ բարիքին համար դիտենք սա հըպարտ ժողովուրդը։

Անոնք որ մօտէն հետեւեցան վերջին քանի մը ամիսներու քաղաքական անցուդարձերուն, տեսան թէ Անգլիոյ վարիչները ի՛նչ լուրջ եւ հայրենասէր վերաբերում ցոյց տուին օրուան տագնապին առջեւ։ Մոռցան կուսակցական եւ անհատական վէճերը։ Միացան բոլորը առանց քաղաքական եւ ընկերային դաւանանքի խտրութեան, կազմեցին ամրակուռ ճակատ մը եւ գլուխ-գլխի, ձեռք-ձեռքի սկսան աշխատիլ յանուն հայրենիքի գերագոյն շահերուն։

Պէտք չկայ աւելի հեռուները երթալու։ Ազգային կառավարութեան մը գոյութիւնը այս անաւոր ճգնաժամուն, հրաշալի ապացոյց մըն է անգլիացի ժողովուրդին քաղաքական ուժեղ դաստիարակութեան։

Անգլիոյ սահմաններէն անդին անկարելի էր ազգային համերաշխութեան այս փառաւոր յաղթանակը։

Համբաւաւոր են Անգլիացիները իրենց պաղարիւն խառնուածքով։ Թերութիւն մըն է. պիտի ըսեն ոմանք։ Ընդհակառակն, այդ գիծը խոշոր առաւելութիւններէն մէկն է իրենց մեծութեան եւ փառքին։ Տաքարիւն, դիւրագրգիռ մարդիկ չեն կրնար յաջող քաղաքական գործիչներ ըլլալ։ Վերապահ է այս ժողովուրդը թէ անհատական եւ թէ քաղաքական կեանքի մէջ։ Զգացում չի դներ իր քայլերուն մէջ, այլ չորուցամապ հաշիւ եւ տրամաբանութիւն։ Դանդաղ է՝ մեր հասկացողութիւնով, բայց ճկուն եւ հեռատես։ Թաքուն են իր զգացումները եւ հանելուկի չափ գաղտնի՝ իր միտքը։ Դիւրահաւատ չէ եւ ուշադրու է արտայայտելու կարողութեան իր պակաս։

Չի խնդար, կը ժպտի. չի լար, կը ախրի. չի զայրանար, կը վհճի. չի խանդավառուիր, կ'ուրախանայ. չի խօսիր, կը փսփսայ. չի սպառնար ու չի մաշեցներ ինքզինքը։ Այսպէս է «փողոցէն անցնող» մարդը, մինչեւ Անգլիացին, այսպէս է նաեւ պետական վարիչը։ Եթէ տարբեր ըլլար իր դիմագիծը, այս ծովածաւալ կայսրութիւնը կը փլէր մէկ օրէն միւսը։

Արտաքին հոգերէն զատ, ունին ներքին պայքարներ. երիկ-կնկան կռիւ իրենց տանը մէջ։ Որքան լուրջ ու մանաւանդ արդար են նոյն իսկ այդտեղ։

Դիւանագէտ եւ շրջահայեաց են, երբ կը հայհոյեն իրարու եւ անաչառ ու անկեղծ՝ երբ պէտք է գնահատեն հակառակորդին՝ արժանիքները։

Յաւիտենական ոխ ու վրէժ չունին իրարու դէմ։ Խորհրդարանին մէջ կամ կուսակցական բեմերու վրայ կծու քննադատութիւններ կ'ընեն իրարու հասցէի, բայց դուրսը բարեկամ են։ Անսովոր չէ պահպանողական Չըրչիլի ատենագրութեան հանդիպիլ «Տէյլի Հէրալտ»ի սիւնակներուն մէջ կամ կարդալ ընկերվարական լորտ Սնոուտնի յօդուածը «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի մէջ։ Աշխատաւորականներու օրգանը գովասանքը կը հիւսէ Պոլտուինի նկարագրին եւ պարկեշտութեան մասին։ Մարդը եւ հանրային գործիչին քաղաքական ըմբռնումները չեն շփոթեր իրարու հետ։ «Թայմզ» խանդավառութեամբ կ'արտատպէ Մաքտոնըլտի բանախօսութեան ամփոփումը։ Հակառակորդ մամուլը «ցաւով» կ'արձանագրէ Լոյտ Ճորճի հիւանդութեան մանրամասնութիւնները եւ մաղթանքներ կ'ընէ ապաքինման համար։

Երեւոյթներ են ասոնք բոլորը որ կ'ապացուցանեն քաղաքական հասուն դաստիարակութիւն մը, անգլիական դաստիարակութիւն մը ո՛րուն արժէքն պէտք ունէինք։ Հապա՞ մենք։

Բաղդատել Անգլիացիները եւ Հայերը այս հարցին մէջ, պիտի ըլլար ծիծաղելի փորձ մը։ Շատ հասկնալի է որ մենք չէինք կրնար երբեք ունենալ միեւնոյն բարքերն ու դաստիարակութիւնը։ Անոնք պատմութեան ամէնէն հզօր ազգը. մենք՝ պատմութեան ամէնէն լքուածը, բնականօրէն պիտի ունենայինք տարբեր դիմագիծ։

Պիտի փորձեմ, հետեւաբար, մատնանշել մեր այն թերութիւնները զորս կրնայինք սրբագրել, եթէ քիչ մը աւելի մօտէն ուսումնասիրած ըլլայինք այս երկիրը իր քաղաքակրթական արժէքներուն մէջ։

Անժխտելի փաստ է որ հայ ժողովուրդին գլխաւոր դաստիարակութիւնը լատինական է իր մանրամասնութիւններով։ Անհրաժեշտ չէ դարերով՝ հոս երթալ, հաստատելու համար այս ճշմարտութեան։

Վերջին հարիւրամեակը բաւական է իբրեւ նիւթ։ Այդ շրջանին է որ սկսած ենք կազմակերպուիլ, այդ շրջանին է որ ձեւ ու մարմին առած են մեր դպրոցը, մեր գրականութիւնը, մեր արուեստը ու մանաւանդ ձեւ ու մարմին առած՝ մեր քաղաքական կեանքը։

Վիէննայի դաշնագրէն յետոյ (1815) երբ եւրոպական պետութիւնները մեծ թափով նուիրուեցան գաղթային քաղաքականութեան, անոնցմէ մանաւանդ երկուքը՝ Անգլիան ու Ֆրանսան, նոր հողամասեր գրաւելու մտահոգութենէն առաջ, աշխատեցան ազդեցութեան շրջաններ փնտռել այլ ու ձեւով։

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պետական վարիչները շատ լաւ գիտէին թէ հողային ընդարձակման համար, զէնքին ու թնդանօթին չափ անհրաժեշտ էր քաղաքակրթական նուաճումը։ Այդ ուղղութեամբ ալ գործեցին։

Մեծն Բրիտանիա երկարեց իր թաթը հեռաւոր Արեւելք, իսկ Ֆրանսա իր ափին մէջ առաւ արեւելեան Եւրոպան. իր ետեւէն քաշեց յետոյ Գերմանիան, բայց արդէն ուշ էր։

Արդ, Պալքաններէն մինչեւ Կովկաս, մանր մունր ժողովուրդներ ինկան ֆրանսական (նաեւ ռուսական) քաղաքակրթութեան ազդեցութեան տակ։ Յոյնը, Սերպը, Պուլկարը, Ռումանացին, Թուրքը եւ Հայը ընտելացան անոր եւ իրենց ազգային մշակոյթը զարգացուցին, ընդօրինակելով Ֆրանսականը, լատինը։

Այո. եւ Հայը։

Մի՛ ընդմիջէք ըսելու համար որ հայ ժողովուրդը ունի ինքնուրոյն քաղաքակրթութիւն եւ մշակոյթ։ Կ'ընդունիմ որ ազգային շատ մը արժէքներ ունինք որոնք սեփական են մեզի — մեր լեզուն, մեր եկեղեցին, մեր բարքերը — բայց դժուար է ընդունիլ որ բացարձակօրէն ինքնատիպ ենք եւ չենք կրած որեւէ օտար ազդեցութիւն։

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ լատին քաղաքակրթութեան ենթարկուած է ամէնէն աւելի հայ ժողովուրդը, որովհետեւ ան միակն էր որ չունեցաւ «կռթնելիք տեղ մը», չունեցաւ անկախ հայրենիք մը, որպէսզի ինքն իր մէջ ամփոփուէր եւ զարգացնէր իր ազգային մշակոյթը։ Երբ Ռումանացին կամ Յոյնը իր սեփական հայրենիքին մէջ հասակ կը նետէր, մենք հարեւան եւ հպատակ մնացինք մեզմէ շատ վար մակարդակի վրայ գտնուող ժողովուրդի մը։

Մեր աչքերը Եւրոպա էր. մանաւանդ Փարիզ, լոյսի-քաղաքը որուն պողոտաներուն վրայ պիտի թափառէինք յետոյ, կարծես ճակատագրականօրէն։ Ուրիշ իւրացուցինք ամէն բան որ կուգար այդ մեծ երկրէն, լեզու, արուեստ, գրականութիւն։ Ֆրանսան իր գոյնզգոյն հրապոյրներով կախարդեց մեզի. լատին քաղաքակրթութիւնը պատուաստեց մեր մէջ, իր հոգիէն բան մը դրաւ մեր հոգիներուն մէջ, իր ներշնչումներով զինովցուց, խանդավառեց մեզ։ Պատմական համակրանք եւ հիացում էր միայն որ ունեցանք հանդէպ լատին քաղաքակրթութեան։ Ո՛չ։ Գործնականօրէն ալ հետեւեցանք անոր։

Արեւմտահայ գրականութիւնը խորապէս ազդուած է լատինականէն. հայերէն լեզուն կրած է ֆրանսերէնի ազդեցութիւնը։ Մեր ուսումնական ծրագիրը խմբագրուած է «հետեւողաբար» ֆրանսականին։ Մեր դպրոցներուն մէջ պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը, թուաբանութիւնը, մատենագրութիւն (օտար), գիտութիւնները կը սորվինք ֆրանսերէն դասագիրքերով. երկրորդական վարժարան մը աշակերտը առանց դժուարութեան կրնայ ձեզի համրել տասը-քսան ֆրանսացի գրագէտի անուն, կրնայ ձեզի խօսիլ Ֆրանսայի պատմութեան մասին, բայց կը կակազէ եթէ բանի հարցնէք Անգլիոյ կամ Գերմանիոյ մասին։ Շատ անգամ բարձրագոյն դասարաններու ուսուցիչները ֆրանսացի են կամ եղած են։ Մեր դպրոցներու ներքին կեանքը, ժամանակացոյցը, կազմակերպութիւնը, նոյնիսկ աշակերտներուն տարազը, տետրակին, մատիտին, գրասեղանի ձեւն ու տեսակը ֆրանսական են։

Մեր թերթերը շատ չե՞ն նմանիր ֆրանսականներուն։ Ո՞ւր կը դրկէինք կամ կը դրկենք տակաւին մեր համալսարանական ուսանողները, Փարի՞զ թէ Լօզան։ Քիչ շատ մտաւորական մէկը անպատճառ կը կարդայ Տիւմա ու Վիքթոր Հիւկօ, բայց ձեռքն անգամ չառներ Տիքընսը կամ Քիփլինկը։ Լատինացանք զուտ մշակութային հարցերու մէջ, լատինացանք նաեւ մեր քաղաքական կեանքը կազմակերպելու ատեն։

Մեր ազգային սահմանադրութիւնը կրնար խմբագրուած ըլլալ Ֆրանսացիի մը կողմէ. մեր ներքին-վարչական օրէնքները շատ մօտ են ֆրանսականներուն։ Մեր հանրային գործիչները քաղաքականութիւն եւ դիւանագիտութիւն սորվեցան Փարիզի մէջ։

Ընդունուած ճշմարտութիւն մըն է որ «երբ ժողովուրդի մը լեզուն գիտես, բնազդաբար կը սիրես այդ ժողովուրդը»։ Մենք ոչ միայն լեզուն է որ սորվեցանք, այլ ընդօրինակեցինք ինչ որ ունէին անոնք։ Այսպէսով մեր ազգային դիմագիծն ալ հետզհետէ նմանեցաւ ֆրանսացի ժողովուրդի դիմագծին։

Ամէն համեմատութիւն պահելով, կրնանք ըսել որ Հայը իր խառնուածքով եւ հոգեկան տրամադրութիւններով շատ կը նմանի այդ ժողովուրդին. կապ մը կայ մեր եւ անոր միջեւ։ Տաքարիւն ենք, զգայուն, հետեւաբար դիւրագրգիռ. շուտով կը խանդավառուինք, շուտով կը յուսալքուինք՝ այդ է պատճառը որ աւելի շատ թիւով բանաստեղծ ու արուեստագէտ կ'արտադրէ մեր ժողովուրդը քան դիւանագէտ ու պետական մարդ։

Դեռ առիթ կ'ունենամ շարունակելու։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ խորհրդարանը քուէարկեց այն օրինագիծը որ համաքուէի մը հետեւանքով պատրաստուած էր, վերցնելու համար ոգելից ըմպելիներու վաճառման արգելքը։ Ըմպելիներու վաճառումը իբր մենաշնորհ պիտի յանձնուի ընկերութեան մը։

ՃԱՓՈՆԻ կառավարութիւնը ներկայիս բանակցութիւն կը կատարէ Եգիպտական կառավարութեան հետ, մեծ քանակութեամբ բամպակ գնելու համար։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԵԱՆՔԸ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ.— ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ Կ'ՈՒՇԱՑՆԷ, ՌԻԼԻՖԸ ԿԸ ՄԵՐԺԷ, ԹՈՇԱԿՆԵՐԸ ՉԵՆ ԳԱՆՁՈՒԻՐ.— 32 ԴՊՐՈՑ, 134 ՈՒՍՈՒՑԻՉ, ՈՐՈՆՑ 14Ը ՄԻԱՅՆ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ.— ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ.

Վերջապէս այսօր պիտի կրնամ յարգել խոստումս կարելի եղածին չափ պատկերացնելով մեր գաղութին ընդհանուր կեանքը, իր զանազան երեսներով։

Առաջին առթիւ՝ կրթական կեանքը։ Մանաւանդ որ այս տարի եւ մանաւորաբար ներկայիս այս գործը կը գտնուի բացառաբար տագնապալի վիճակի մը մէջ, շնորհիւ Բարեգործականի անսպառ եւ անսահման «պիտի ներուն», որոնց վերջը չտեսանք տակաւին։ Չար բերաններ կ'ըսեն թէ տեսնելիք ալ չունինք,— քանի որ «Յունահայ վարժարանները ինքնաբաւ են» ըսուած է, իբրեւ թէ։

Ինչպէս ըսի, կրթական գործը կը գտնուի անմխիթար կացութեան մը մէջ։ Կրթական խորհուրդ չկայ։ Եղած օրէն արդէն լուծուելու դատապարտուած էր այս մարմինը, քանի որ անոր մէջ երկու հոգի միայն ունէին անհրաժեշտ [illegible] նման մարմնի մը մաս կազմելու համար։ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը ձեռնթափ եղած է եւ օրերս խնդիր է այլեւս, անոր հաւաքական հրաժարականը, քանի որ իր դիրքը խախտած է Պ. Նասոնիտիսի միջադէպին առիթով։ Կ'ըսուի թէ [illegible] առիպողական հեռագիր մը քաշուած է, պարզելով դպրոցներու ներկայ վիճակը եւ նոր օժանդակութիւն խնդրելով։ Ինչպէս կը տեղեկանամ, պատասխանը անգոհացուցիչ է։ Թաղական եւ հոգաբարձու մարմիններ կ'աշխատին բան մը ընել, հանելու համար կարիքներուն։

Մինչ այս մինչ այն, ուսուցիչները կը տապլտին անօրինակ տագնապի մը մէջ... առանց բիղի, ունենալով մէկուկէսական ամսաթոշակի պահանջներ, եւ սպասելով «հայկական փոքրիկ հանրապետութեան» Հ. Բ. Ը. Միութենէն գալիք նպաստներուն։ Կարելի է երեւակայել կրթական գործին դժբախտ վիճակը, եթէ Բարեգործականը յանկարծ շնչէ իր տարեկան նպաստները, քանի որ, ինչպէս կը տեղեկանամ, մասնաւոր հրահանգի մը համաձայն, Աթէնքի մասնաճիւղը պատրաստելու վրայ է խնայողութեան ընդարձակ ծրագիր մը։ Բարեգործականի ներկայացուցիչը, Պ. Օ. Թաղէսեան մանրամասնօրէն նկարագրած է դպրոցներու վիճակը, կազմած է անոնց նիւթական եւ բարոյական բազմապիսի կարիքներուն ցուցակները։ Անշուշտ ձեռք համար չեն այս բոլորը։

Միւս կողմէ, աննախընթաց գործադրկութիւնը եւ համատարած թշուառութիւնը կը դժուարացնեն աշակերտներու թոշակներուն գանձումը։

Քանի որ կը խօսինք կրթական կեանքին վրայ, «Յառաջ»ի ընթերցողներուն պիտի ներկայացնեմ ճշգրիտ տախտակ մը Հին եւ Նոր Յունաստանի ու նաեւ կղզիներու եւ շրջաններու մէջ, ներկայիս գոյութիւն ունեցող ազգային, [illegible] նուանական եւ մասնաւոր [illegible] րաններուն, պաշտօնավարող ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներու թիւերը։

Այս առթիւ, պիտի ճշդեմ նաեւ մասնաւորաբար Դաշնակցական ուսուցիչներու թիւը, քանի որ Բարեգործականը՝ գործիք ըլլալով [illegible] կավարներուն,— զանէ Աթէնքի [illegible] — իր լիազօրին ատենագրութեամբ հաւատարմական հարցարաններ ուղղեց ուսուցիչներուն։ Ուրեմն, [illegible] սինք փաստերով եւ չոր թուանշաններով։

1) Հին եւ Նոր Յունաստանի [illegible] կղզիներու մէջ գոյութիւն [illegible] (ազգային, յարանուանական [illegible] մասնաւոր) 32 երկսեռ դպրոցներ, մանկապարտէզներով միասին։

2) Այս 32 դպրոցները ունին 1[illegible] ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի։ Դպրոցներէն 8ը ունին՝ 1ական եւ 3 հա[illegible] ալ՝ 2ական ուսուցիչներ։

3) Այս 134 երկսեռ կրթական մշակներէն միմիայն 14ը Դաշնակցականներ են։

4) Այս 14 Դաշնակցական ուսուցիչներէն 8ը կը պաշտօնավարեն յարանուանական վարժարաններու մէջ։

5) 134 — 14 = 120 [illegible] ուսուցիչներէն հազիւ 20 հոգի կարելի է նկատել Դաշնակցութեան համակիր, կամ անոր պէս խորհող։

6) Մնացեալ 100ը կը բաղկանան ռամկավար, հնչակ եւ հակադաշնակցական տարրերէ։

Այս հաշիւը պիտի կրնա՞յ [illegible] ժել «գայթակղեալ» միտքերը, [illegible] գաղափար մը տալով Դաշնակցականներու թուին մասին, որ ընդհանուր թուին մէջ կը կազմէ աննշան փոքրամասնութիւն մը։ Մինչ [illegible] ռամկավար թղթակիցներ եւ Բարեգործականի մունետիկներ, կրակ [illegible] յանձնած բոլոր դպրոցները Դաշնակցութեան բոյներ կը ներկայացնեն։

— Երկար խօսեցայ կրթական գործին վրայ։ Բայց, կը խորհիմ թէ պէտք էր, քանի որ ուրիշ աւելի կարեւոր եւ անյետաձգելի [illegible] չկայ՝ գաղութներուն մէջ, մանաւանդ հոն, ուր տակաւին դժուարութիւններ կան... տակաւին [illegible] արդէն կրթական գործին [illegible] գրածներու մէջ կարեւոր մասը [illegible] պատկանի նաեւ մեր ազգային [illegible] հանուր կեանքին, Կեդր. Վարչութեան ներկայ ձեռնթափ վիճակը [illegible] եւ յանձնայ քիչ մը ձգտում [illegible] ճակին։ Մէկ խօսքով մեր ընդհանուր կեանքին։ Միայն պէտք է [illegible] ձանագրեմ, որ առհասարակ [illegible]

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

Գործնական ծանօթութիւններ

ԺԱ.

Գ.— ՄԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓՈԽԱՐԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընկերային Ապահովագրութեանց օրէնքը փոխարինութիւններ կու տայ նաեւ մայրութեան պարագային։

Մայրութեան Ապահովագրութեան (Assurance - Maternité) փոխարինութիւնները երեք տեսակ են։

1.— Ամսական փոխարինութիւն յղութեան եւ ծննդաբերութեան առթիւ եղած բժշկական, դեղագործական եւ, ի պահանջել հարկին, հիւանդանոցային ծախքերուն։ Այդ առթիւ միանուագ կը վճարուի 240 Փր. (գիւղական սակագին) կամ 300 ֆրանք (քաղաքային սակագին), պակաս 15 կամ 20 առ հարիւր։

2. — Կէս օրական հատուցում մը. հաւասար հիմնավարձքի կէսին։ Ֆրանսացի կիները այս հատուցումէն զատ, կերակրելու համար օրական մէկ ֆրանք եւս կը ստանան։

3.— Մայրական կաթնատուութեան համար ամսական պարգեւներ (Primes mensuelles d'allaitement maternel). երախաները իրենց կաթով սնուցանող մայրերը ծննդաբերութենէ յետոյ առաջին չորս ամիսներու ընթացքին ամսական 150 ֆրանք, 5րդ եւ 6րդ ամիսներուն՝ ամսական 100 Փր. եւ 7րդ, 8րդ, 9րդ ամիսներուն՝ ամսական 50 Փր. կը ստանան. կաթի տոմսեր կը տրուին այն մայրերուն որոնք մասամբ միայն մայրական կաթով կրնան սնուցանել իրենց երախաները։

Այս երեք առաւելութիւններուն իրաւունք ունին միայն այն կիները որոնք իրենք իսկ ապահովագրեալ են։

Միայն առաջին առաւելութեան իրաւունք ունին այն կիները որոնց ամուսինը միայն ապահովագրուած է, այսինքն ապահովագրեալի կիները։

Որքա՞ն ժամանակ կը տրուին այս փոխարինութիւնները.

Առաջինը՝ յղութեան ամբողջ տեւողութեան ընթացքին, նաեւ ծննդաբերութենէն յետոյ մինչեւ վեց ամիս։

Երկրորդը՝ ծննդաբերութենէն առաջ եւ յետոյ վեցական շաբաթ։

Երրորդը՝ ծննդաբերութենէն յետոյ մինչեւ ինն ամիս։

Այստեղ յղութեան պարագային, երբ յղութեան եւ ծննդաբերութեան հետեւանքով հիւանդութիւններ կամ բարդութիւններ կը պատահին, հիւանդութեան ապահովագրութիւնը եւ անկարողութեան ապահովագրութիւնները գործեն, այսինքն հիւանդութեան ծախքերը զատ կը հաշուուին եւ բժշ ալ կը վճարուին։

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ա) Բժշկական եւ դեղագործական ծախքերուն իրաւունք ունենալու համար, պայման է որ,

— Յղի կինը կամ իր ամուսինը ապահովագրուած ըլլայ.

— Ապահովագրուած յղի կինը կամ ապահովագրուած վարձուորը, որուն կինը յղի է, յղութեան վիճակը հաստատող բժշկական առաջին քննութիւնը նախորդող եռամսեակի ընթացքին 60 օրուան, կամ տարուան ընթացքին 240 օրուան բաժնեվճար տուած ըլլայ։

— Յղի կինը օրէնքով նախատեսուած զանազան հակակշիռներուն ենթարկուի։

բ) Կէս օրավարձքի հատուցման իրաւունք ունենալու համար, պայման է որ յղի կինը

— Ինքն իսկ ապահովագրուած ըլլայ, ապահովագրուած վարձուորի մը ոչ ապահովագրուած կինը իրաւունք չունի կէս-օրական հատուցումին,

— Ամբողջովին դադրեցնէ իր աշխատանքը հատուցման համար որոշուած շրջանին (ծննդաբերութենէն 6 շաբաթ առաջ եւ 6 շաբաթ յետոյ)։

— Ամբողջութեամբ տուած ըլլայ իր բաժնեվճարները (60 օր կամ 240 օր)։

գ) Կաթնատուութեան ամսական պարգեւի եւ կաթի տոմսերու իրաւունք ունենալու համար, պայման է որ ծննդաբերող կինը,

— Ինքն իսկ ապահովագրուած ըլլայ.

— Իր իսկ կաթով եթէ սնուցանէ երախան, այս պարագային կը ստանայ կաթնատուութեան պարգեւներ։

— Կամ զէթ խառն կաթնատուութեամբ (այսինքն մասամբ մայրական եւ մասամբ դրսի կաթով) սնուցանէ իր երախան. այդ պարագային կաթի տոմսեր կը ստանայ։

— Ենթարկուի Ապ. Սնտուկին կողմէ պէտք տեսնուած բժշկական քննութեանց եւ հակակշիռներուն։

ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ա) Բժշկական եւ դեղագործական ծախքերը ստանալու համար, պէտք է որ յղի կինը, ծննդաբերութեան մօտաւոր թուականէն առնուազն երկու ամիս առաջ Ապ. Սնտուկին կամ անոր տեղական մասնաճիւղին ներկայացնէ իր կամ ամուսինին անուանագրութեան թուղթը եւ բժշկի կամ մանկաբարձուհիի մը կողմէ ստորագրուած յղութեան վկայագիր (certifical de grossesse) մը, որուն տպուած օրինակը քաղաքապետարանէն կարելի է ստանալ։ Այդ վկայագիրը առնելով Ապ. Սնտուկը փոխարէն կու տայ մայրութեան թուղթ մը (feuille de maternité) եւ ծննդաբերութենէն առաջ եւ յետոյ յղի կնոջ ենթարկուելիք պայմաններուն մասին ընդհանուր հրահանգներ։

— Ծննդաբերութենէն առ առաւելն 48 ժամ յետոյ Ապ. Սնտուկին դրկէ մանկաբարձ բժիշկին կամ մանկաբարձուհիին կողմէ ստորագրուած ծննդաբերութեան վկայական մը (certificat d'accouchement)։

բ) Կէս օրական հատուցումը ստանալու համար, ապահովագրեալ յղի կինը Ապահով. Սնտուկին պէտք է դրկէ.

— Ծննդաբերութեան մօտաւոր թուականէն առնուազն 6 շաբաթ առաջ, իր գործատէրէն վկայական մը, որուն մէջ կ'արձանագրուի աշխատանքի դադարման թուականը եւ որ կը պարունակէ յանձնառութիւն որով յղի կինը յանձն կ'առնէ որ վեց շաբաթուան ընթացքին որ եւ է վճարովի աշխատանք չկատարել հանգիստ ընել։

— Գործատէրի վկայական ծննդաբերութենէ վեց շաբաթ յետոյ, աշխատանքի վերսկսումը հաստատող.

գ) Կաթնատուութեան պարգեւներ եւ կաթի տոմսեր ստանալու համար պէտք է ապահովագրեալ կինը բժշկական վկայագրով հաստատել թէ միայն իր կաթով կը սնուցանէ երախան եւ կամ Ֆիզիքապէս չկարող է միայն իր կաթով սնուցանելու զայն։ Ասկէ զատ, երախան կանոնաւորաբար պէտք է ներկայացնէ ծծկերներու բաժանմունք (consultation de nourrissons), եւ եթէ իր գտնուած տեղը յատուկ բաժանմունք չկայ, պարբերաբար քննութեան տանի զայն տեղւոյն բժիշկին։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Մեր աշխատակիցներէն չմոռնան նշանակել հեղինակին անունը, եթէ թարգմանութիւններ կը կատարեն օտար գրականութենէ։

…այս իրադարձութեանց մէջ, փոքրիկ սպասիս մըն էր, հելլէն մամուլի տնօրէնութեան պաշտօնական … տնօրէնութիւնը՝ ուղղուած «Նոր Հորիզոն»ի, հելլէն կառավարութեան եւ … հանդէպ արտայայտած … անկեղծ զգացումներուն համար. «Յուսաբեր»ի վերջին … «Գիրք չմոռնանք» խմբագրականին … Ա. Կարաւանին … հետ գրուած։

— Գեղեցիկ եւ սփոփարար ավանդ մը նաեւ, որ ատենադպրութեան … Հ. Կ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ.ի շրջանակ… այս տխուր օրերուն մեր … հայրենակիցները սփոփելու ու զաւ… նախաձեռնութեամբ։

Անիկա՝ Հ. Կ. Խաչի Թիքսի ակումբին նորոգութեան ու բացման հանդէսն էր, որ տեղի ունեցաւ 24 յունուարին, … ձեռնարկութեան մը ներ… Սրահը գոյութիւն ու… կայութեան. … բայց կիսկատար վիճակ… վերջերս՝ ընկ. Գ. Լազեանի … Թիքսի … բացառիկ նիւթական, բարոյական եւ ֆիզիքական աշխատանքներուն շնորհիւ, որոնց վերածուեցաւ բոլորովին ներկայանալի վիճակի մը, ծառայելու համար իբր ակումբ, հաւաքավայր Թիքսի բոլոր ընթերցասէր երկսեռ երիտասարդութեան։

Ինչպէս կը լսեմ, այդէն կանոնաւոր կերպով ակումբը կը ստանայ … ամսական եւ պարբերական բոլոր հայերէն թերթերը։ Ունի գեղեցիկ գրադարան մը եւ զարդարուած է գեղարուեստական ու ազգային նկարներով, կեդրոնը ունենալով Հ. Կ. Խաչի խորհրդանշանը՝ մասնաւոր կերպով պատրաստուած։

Հանդէսին նախագահեց՝ ընկ. Գ. Լազեան, բանախօսեց՝ ընկ. Կառ. …։ Եղան՝ երգեր, արտասանութիւններ եւ մեներգներ։ Գեղեցիկ կտորներ նուագեց ակումբին նուագախումբը։ Մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց … որ ներկայ էր հրաւէրով։

Սրահին անունը գրուեցաւ … ճարտարապետ Ց. Յովհ. Ազարեան, մրցանակ նուիրելով 1000 դրախմի։ Ակումբը մկրտուեցաւ «Վասպուրական» անունով։ Հանդէսէն գոյացաւ զուտ հասոյթ՝ մօտաւորապէս 4000 դրախմի։ Յետոյ տեղի ունեցաւ պարահանդէս, որ տեւեց մինչեւ առաւօտեան ժամը 3։ Ներկայ էր նաեւ Աթէնքի … դասէն …։

— Բարեգործականի մասնաճիւղն ալ իր պատուիրակին մեկնումին առիթով կազմակերպած էր թէյասեղան մը, Աթէնքի «Պանթէոն»ի ընդարձակ եւ բազմածոխ սրահներուն մէջ։ Ներկայ էին բաւական թիւով հայեր եւ հելլէն կառավարական շրջանակներէն ու Ազգերու Դաշնակցութենէն անձնաւորութիւններ. նաեւ՝ սավարիշ Շահվէրտով ու Դարաշով՝ որուն համար կ'ըսեն թէ Շահվէրտեանի վրայ հսկելու համար ընկերացած է անոր։ Խօսեցաւ Գ. Թագէոսեան ֆրանսերէն եւ հայերէն լեզուներով, բացատրելով Բարեգործականին գործը. շնորհակալութիւն յայտնելով հելլէն կառավարութեան, անոր ընծայած դիւրութեանց համար Ա. Կարաւանին մեկնումին առթիւ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Գրական Տասնամեակ մը

Նախորդ երեկոյ, Գրական Ակումբի սովորական հաւաքատեղիին մէջ, խօսեցաւ Պ. Վահան Թէքէեան, նիւթ ունենալով «Արեւմտահայ գրականութիւնը ԺԹ. դարու վերջին տասնամեակին»։

Անշուշտ հետաքրքիր էր նիւթը, որովհետեւ դասախօսը՝ ինքը կը պատկանէր այդ սերունդին եւ խիստ իրազեկ էր գրական-մտաւոր հողին վրայ կատարուած այդ տասնամեակի շարժումներուն։

Բայց տեսնենք թէ արդարացո՞ւց իր ունկնդիր ժողովրդականութեան հետաքրքրութիւնը,

Ահա Պ. Վահան Թէքէեանի դէկոյցը իր ամփոփ ձեւերուն մէջ.—

1890ական թուականներուն արեւմտահայ գրականութիւնը, անկիւնաքար գրականութեան մը տպաւորութիւնը կը թողու։ Անոր նախորդող գրական շրջանի տուրքը եղած է ցանցառ եւ հիմնուած է պատմագրական եւ աշուղական գրականութեան վրայ, մեծ մասամբ իր սնունդը առնելով Մխիթարեան Հայրերու բզականութենէն, որ իրականին մէջ արեւմտահայ գրականութեան մաս չէր կազմեր, որովհետեւ արեւմտահայ էր անոնց գրականութիւնը միայն լեզուով։ 90ական թուականներու գրականութեան վրայ մեծ ազդեցութիւն են ունեցած Սրբուհի Տիւսաբի, Ծերենցի, Րաֆֆիի եւ Գամառ Քաթիպայի երկերը։ 90ական թուականներու գրական սերունդը յանկարծակի չէր որ կը յայտնուէր։ Անոնց մէկ մասը՝ Արփիարեան, Բաշալեան, Տէմիրճիպաշեան, Հրանտ Ասատուր, իրենց գրական յայտնութիւնը այդ թուականէն առաջ կատարած էին, բայց 90էն յետոյ էր որ կազմաւորուեցան։ Հայ գրին վիճակուած էր այդ օրերուն տխուր ճակատագիր մը։ Գրաքննութիւնը իր սաստկութեամբ նստած էր անոր արտադրութեան վրայ։ Եւ խրախուսիչ գրագէտ իր լեզուն նրբացնելով, կ'ուզէր գրաքննութեան աչքին տակէն բան մը փախցնել՝ չեզոք բան մը կամ բառ մը կրկնակ իմաստի վերածել, զուշակել՝ գրողին գրածին տակէն չգրածը։ Եւ այդ առթիւ յիշեց քանի մը շահեկան պատահարներ։

Բացի այդ, 90ական թուականներու շարժումը որ «Արեւելք»ով սկսաւ եւ «Հայրենիք»ով կազմաւորուեցաւ, բերաւ իր բոլոր մարզերուն մէջ նոր խօսք մը կամ աւելի ճիշդ, նոր շեշտ մը։

Նախ լեզուն, համեմատաբար զտուեցաւ 90ական թուականներէն յետոյ եւ ստացաւ ներկայ աշխարհաբարի կերպարանքը։ Արփիարի, Զօհրապի, Բաշալեանի եւ Տ. Կամսարականի միջոցաւ, ֆրանսական ազդեցութեան տակ, հանդէս եկաւ գրական նոր ձեւ մը՝ նորավէպը։ Կարճ, իրական կեանքէ առնուած եւ ռասկավար շունչով մը։ Եկեղեցական, գրական գործիչներն ալ՝ Օրմանեանի, Նարպէյի եւ Սրուանձտեանի միջոցով ընաշխարհի շեշտ մը դրին այդ օրերու ծաղկող գրականութեան վրայ, «Հայրենիք»ի մէջ կը փնտռուէին Արմաշական Շահրիկեանի «Կունծիկ Արեւմայ» եկեղեցական յօդուածները։ Պ. Թէքէեան 1893ին «Հայրենիք»ի կազմէն թուին մէջ առաջին անգամ հանդէս է եկած, մօրմէն քաղելով Կաղանդի սովորութիւնը Կեսարիոյ մէջ, որովհետեւ իր ծնողքները Կեսարացի էին, իսկ ինքը Պոլսեցի։ Յօդուածը ակնար է «Ես Կեսարացի չեմ» խորագրով։ Լամզուրճի էֆքեարը քաշքշեր է այդ յօդուածը ըսելով «պու հալսը եազան զահրամանը»։

Ակնարկ մը նետելով ընտանեկան կեանքէն վերջ Պոլսոյ տնտեսական կեանքին վրայ եւ ըսաւ որ ճարտարարուեստ գոյութիւն չունենալուն պատճառով, բանուորութիւն գոյութիւն չէ ունեցեր։ Բայց ունեցեր է գաւառի բեռնակիրներու (համալներու) ստուար թիւ մը, որ եկեր են հոն, իրենց հագուստ-կապուստով եւ բարքերով ու սովորութիւններով։ Եւ գաւառացի բեռնակիրներու ներկայութիւնը նոր ներշնչում մը բերաւ գրականութեան մէջ, ուր Գիւրճեան, Արփիար, Զօհրապ եւ Կամսարական թափեցին իրենց գրականութեան մէջ։ Եւ թուեց 90ական թուականներու առաջնակարգ եւ միջակ գրագէտներու շարք մը անունները՝ Տէմիրճիպաշեան, Ռ. Պէրպէրեան, Արփիար, Տ. Կամսարական, Բաշալեան, Զօհրապ, Տիրան Քէլէկեան, Գ. Յմաղեան, Լ. Շանթ, Տիկին եւ Վահրամ Սվաճեան (մայր ու որդի), Աղեքս. Փանոսեան, Յ. Սեթեան, Երուխան, Օսեան, Զօպանեան, Կարապետ Ասլան (բանաստեղծ մը որ սակաւ է արտադրած, բայց շատ մեծ շունչով), Մինք. Յովհաննէսեան, Յ. Մրմրեան, Գ. Տէր Կարապետեան Ալփիար եւ այլն։

Մուսա բէկի եւ Էնկիւրիի Հնչակեան յեղափոխականներու դատավարութիւնը, նմանապէս ձգած է իր դրոշմը գրականութեան վրայ։

Այդ տասնամեակին յայտնուած բանաստեղծներն էին Անէմեան, Սէթեան, Վահան վրդ. Տ. Մինասեան, կին գրողներէն՝ Սիպիլ, յետոյ Արբերեան, Զօպանեան, Մալէզեան, Արտ. Յարութիւնեան, Ռ. Զարդարեան եւլն.։

1896ի Պանքայի գէպքէն վերջ մտաւորականութիւնը Պոլսէն կը ցրուի եւ կ'երթայ ուրիշ երկիրներ՝ Եգիպտոս եւ այլուր։

96էն յետոյ հանդէս եկած գրագէտներէն պէտք է յիշել Ա. Անտոնեան, իր յարձակողական գրականութեամբ, (մասնաւորապէս Բէշիկթաշլեանի եւ Օրմանեանի դէմ). Մուշեղ եպ., Բաբգէն եպ., Դպլուստ Տ. Անդրէասեան, եւ վերջապէս, ըստ Թէքէեանի 19րդ դարու ամէնէն մեծ հայ գրագէտը՝ Ինտրան (Չրաքեան) իր ներաշխարհով։

1899ի առենները կը յայտնուին նաեւ Զ. Եսայեան, 1900ին Սիամանթօ, Թէոդիկ, Զիֆթէ Սարաֆ, Շամտանճեան։

Եւ Պ. Թէքէեան յիշեց, որ այս շրջանը եղաւ տեսակ մը օղակ մեր գրականութեան պատմութեան մէջ։ Միջմէջ նախորդներուն մասնաճանաչութեան մէկ կայ, որ ներելի չէ։

Ահա Պ. Թէքէեանի դէկոյց-անդէկատուութիւնը, որ գծրախտաբար այն չէր ինչ որ կը սպասուէր Պ. Թէքէեանէ։ Տեսակ մը թեթեւ վերաբերում կար հանդէպ իր նիւթին եւ առոր համար ալ դարձաւ «աշխարհագրական» եւ ձանձրացուցիչ։

Ինքն ալ զգալով այս պարագան, ներողութիւն խնդրեց որ պատրաստուած չէր։

ԱՆ-ՀԱՐ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՀԵՐԵԱՆ

«Հայրենիք»էն ցաւով կ'իմանանք մահը երէց ընկերոջ մը, Մարտիրոս Հերեանի։ Բնիկ Նիկոմիդացի էր Հերեան։ Մինչեւ իր 25 տարիքը՝ հոն ապրած ու գործած է։ Զոհ՝ Թրքական բռնակալութեան, իր եղբօր՝ Խուրէնի հետ ձերբակալուելով, բանտարկուած է եւ աւելի քան 9 ամիսներ ենթարկուած է բանտային չարչարանքներու։ Հազիւ ազատած՝ 90ական թուականներու սկիզբը ան թողած է իր ծննդավայր քաղաքը եւ անցած՝ Պոլսոյ Կոտորածներէն անմիջապէս յետոյ սակայն, ծեկնած է Եգիպտոս, ուր ապրած է քանի մը տարի, իսկ 1898 թուին եկած է Ամերիկա եւ դարձած՝ ծնողյան անդամը այս գաղութին։

Ըլլալով յեղափոխական գաղափարներու ջերմ համակիր, առաջին օրէն որ ոտք դրած է այս երկիրը, անդամագրուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Պաթէրի կոմիտէին ծանուցուած, եղած է ան ընտանիքը՝ որու ծոցին մէջ ան անցուց երեսուն երեք երկար տարիներ, Ու այդ ժամանակամիջոցի ընթացքին բոլորը սիրեցին զինքը — հիները, նորերը ու նոյնիսկ անոնք՝ որ ճանչցան զինքը։

Հերեան ոչ խօսող էր, ոչ գրող, ոչ ալ ծառայական ուժ մը։ Բայց ան ուրիշ բան էր, աւելի բարձր թերեւս քան շատերը։ Իր թանկագին յատկութիւններուն շնորհիւ ան կամաց-կամաց կրցած էր գիտող աչք մը, իրական տպաւոր մը, բարոյական հեղինակութիւն մը իր կոմիտէին մէջ։

Իր գործով, իր անձնական կեանքով ու օրինակով, Մարտիրոս Հերեան եղաւ պարտականութիւններու ճշմարիտ փողահար մը։ Վա՛յ անոր, որ կը սիրէր խօսիլ ու ճառել, բայց չճանչնալ իր պարտքի կատարման ճամբան։ Հերեանի համար ծարդն ա՛յն էր, որ գործել գիտէր։ Եւ ան, հաւատարիմ ինքն իրեն ու իր ներքին ձայնին, գործեց՝ ինչով եւ ի՛նչ չափով որ կրցաւ։

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

Երեկոյթ

ՍԱՐՍԷԼ.— Անցեալ շաբաթ իրիկուն՝ Սալ Ժաքմարի մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսէլի մասնաճիւղի սկաուտական երեկոյթ-թէյասեղանը։ Ներկայ էին սկաուտական վերին մարմնի անդամներէն Պ. Պ. Պ. Յովհաննէսեան եւ Ա. Պէրպէրեան։ Երեկոյթի բացումէն առաջ կարգով սրահը մտան ներկաներու ծափերու մէջ՝ 20 կայտառ սկաուտ պատանիներ եւ 6 սկաուտ աղջիկներ ու երգեցին «Յառաջ Նահատակը» որ լսուեցաւ յոտնկայս։

Օրուան նախագահը՝ բանալով հանդէսը, խօսքը տուաւ Պ. Գ. Յովհաննէսեանին որ յուզուած եւ գեղեցիկ ճառով մը փառաբանեց մեր մեծասքանչ դիրն ու լեզուն, վեր հանեց մեր ցեղին գեղեցկութիւններն ու առաքինութիւնները, յորդորեց պահպանել մեր ազգային արժէքներն ու յիշատակները եւ բացատրեց այն դերը զոր Հ. Մ. Ը. Մ.ը ստանձնած է ազգապահպանման գործին մէջ։

Այս երեկոյթին առթիւ Պ. Պէրպէրեան բացումը կատարեց Սարսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ականներու սկաուտական պարագաներու …

ՄԱՄՈՒԼ

Դէպի թրքացում

«Հայրենիք» յիշելով Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց դիմաց մշակուած նոր օրինագիծը, դիտել կուտայ (14 յունուար)։

— «կասկած չկայ, որ օրինագիծը պզտիկ սրբագրութիւններով պիտի վաւերացուի շուտով եւ օրէնք դառնայ։

Այս նոր օրէնքի գործադրութեան անմիջական եւ շօշափելի հետեւանքը Թուրքիոյ մնացած հայկական բեկորներուն համար մասնաւորապէս այն պիտի ըլլայ, որ հարկ պիտի ըլլայ հիմնապէս փոխել Հայոց ազգային սահմանադրութիւնը՝ վերածելով հայ համարակութիւնը Պոլսոյ մէջ պարզ կրօնական համայնքի մը, ուր կրօնական պետերը իրաւունք պիտի չունենան այլեւս զատ կրօնական գործերէ տարբեր (օրինակ, կրթական կամ բարեսիրական) խնդիրներով զբաղելու, իսկ աշխարհականներն ալ պիտի զրկուած ըլլան հնարաւորութենէ, մասնակցելու իրենց համայնքի կրօնական գործերու վարչութեան։

Թուրքերու նպատակը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ եկեղեցիէն անջատել բոլոր ազգային մշակութային ու բարեսիրական գործառնութիւնները եւ՝ հոգեւորականներու ու աշխարհականներու իրաւունքները սահմանափակելով՝ ջլատել ոչ-Թուրք ազգային փոքրամասնութեանց համայնքները ոչ միայն իբրեւ ազգային միութիւններ, այլ եւ կրօնական կազմակերպութիւններ։

Ասիկա անկասկած նոր քայլ մըն է Թուրքիոյ մէջ ազրող փոքրամասնութեանց եւ մասնաւորապէս հայ տարրի թրքացման ճամբուն վրայ»։

… աւելի արեւմուտներու՝ մասնաճիւղին։ Առաջին անգամ ըլլալով սկաուտական համազգեստ հագած 6 աղջիկներ ոտքի վրայ լսեցին Պ. Պէրպէրեանի գեղեցիկ յորդորը, որոնց պատասխանատու վարիչ նշանակուեցաւ Օր. Մելինէ Օսմանջեան։ Յոյս ունինք որ այս թիւը պիտի աւելնայ կարճ ժամանակի մէջ։

Յաջող արտասանութիւններ ըրին սկաուտներ Ն. Անդիլեան, Յ. Երականեան, Հ. Դաւիթեան, Տ. Քիլիճեան, Ս. Սանդուրեան, Վահագն եւ Օր. Մ. Օսմանջեան։

Մէջընդմէջ նուագեցին հայկական երգեր եւ ֆրանսական կտորներ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ Պրն. Ժ. Տալկալեան, իր ֆրանսացի բարեկամը եւ սկաուտ Ս. Փանոսեան։

Յետոյ աճուրդի դրուեցաւ փոքրիկ գորգ մը։ Աճուրդը բացաւ Պ. Գ. Յովհաննէսեանը պատմելով գեղեցիկ զրոյց մը մեր ցեղին զոհողութեան մասին եւ իր կողմէն նուիրեց գումար մը։ Ներկաները խանդավառութեամբ եւ առատաձեռնօրէն մասնակցեցան աճուրդին որ կարճ ժամանակին մէջ բարձրացաւ 340 ֆրանքի։ Գորգը շահեցաւ Պ. Սարգիսեան, զոր նուիրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ին։

Ցաւալի է որ սրահը սպասուածին չափ լեցուն չէր, կը բացակայէին նոյնիսկ շատ ծնողքներ։ Ասոնց համար տնտեսական ներկայ տագնապը պատրուակ է բացակայելու այս տեսակ հաւաքոյթներէն։ Այսուամենայնիւ Սարսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ականները շատ քաջալերուած կը զգան իրենք զիրենք իրենց հետ ունենալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի դերը լիովին ըմբռնող ու գոհաբերող հասարակութիւն մը, թուով քիչ, բայց որակով բարձր։

Դ. Ներկարարեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հայ գործաւորներ Հանր. շինութեանց մէջ

ՊՕԼԷՆ 29 յունուար.— Ուշի ուշով հետեւելով օրուան կացութեան եւ «լոյս» քաղաքէն եկած լուրերու, կը սպասէինք որ «Յառաջ»ի արծարծած կենսական խնդիրները գործնական ձեւ մը կ'առնեն։

Սակայն Ազգասիրական Նախաձեռնութեամբ կազմուած մարմինին որոշումները եկան պաղ ջուր լեցնելու գաւառի գործախանդներու գլխուն։ Ինչո՞ւ կը սահմանափակուին միայն Փարիզով. Հայոց գաւառնե՞րը։ Ի՞նչ ընեն գաւառաբնակ գործախանդները։

Հոս համայնավար հասուածը հանգանակութեան ձեռնարկեց ան. գործներու համար եւ 1500 ֆրանք հաւաքելով գնեց 3000 քիլօ փաթաթէ։ Ու սկսաւ բաժնել տուն գլուխ 23 քիլօ, առանց ազգի խտրութեան։ Երբ իրենց պարզեցինք քանի մը գժբախտ հայ ընտանիքներու վիճակը, անոնց ալ տուին սիրայօժար...։ Իսկ դուք, հայ կարմրուկներ, հայ գործաւորներու սեղաններուն վրայ է որ պիտի կառուցանէք սոցիալիզմը, այնպէս չէ՞։

— Ճիշդ այսօր մեզի հաղորդուեցաւ, թէ Վառ նահանգին մէջ կառուցուելիք հիւանդանոցին համար 30 հայ աշխատաւոր պէտք են...։ Մենք միայն 33 հոգի ենք անգործ եւ կը սպասենք հրաման, մեկնելու համար դէպի աշխատանք։

Ութ օր առաջ ալ, 150 գործազուրկներէ 37 տեղացիներ գործի դրուեցան ճամբաներու շինութեան համար։

Ա. Տ.

Գեղեցիկ ձեռնարկ մը

ՎԱԼԱՆՍ, 25 Յունուար.— Երկու քիլոմեթր դէպի հարաւ գեղեցիկ պարտէզներով շրջապատուած Մալատիէր թաղին մէջ հաստատուած են աւելի քան 15 ընտանիքներ որոնք նախանձելի վիճակ ունին, սեփական տուն ու ընդարձակ տարածութեամբ պարտէզ։ Իսկ ուրիշներ հասարակ բանուորներ են եւ անգործ, բայց Վալանսէն նպաստ կը ստանան։

Այս թաղի մեր հայրենակիցները ունենալով թէ աղքատ գեղեցիկ գաղափարը կ'ունենան կազմելու Յառաջդիմասէր Միութիւն մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ փոքրիկներուն սորվեցնել մայրենի լեզուն, եւ Հայոց Պատմութիւնը։ Արդէն սկսած են շաբաթը երկու օր դասաւանդութիւն ընել։ Կը յուսանք որ այս շատ անհրաժեշտ Միութիւնը Վալանսի համար ալ օգտակար պիտի ըլլայ։ Օրինակ առնենք անոնց համերաշխութիւնը եւ եռանդը։ Վարչութեան անդամ են են Պ. Պ. Պօղոս Թորոսեան, Պաղտասար Աչճեան, Մկրտիչ Բոյաղճեան, Կարապետ Ավճեան, Օհան Հայրապետեան։ Կը մաղթենք յաջողութիւն։

Ն. Թէպօեան

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

III

Ծաճախ, գաւիին ծարիկը կախ ինկած կ'ըլլար բաճկոնակին տակէն, ու դասարանին մէջ, դրասեղանէ դրասեղան ծայր կ'առնար շշուկով երգը՝

Լուսնկայ, լուսնէն ինկայ
Ծովուն վրայ կանթեղ մը կայ
Անմեն իջէն մէջը ինկայ
Սուրբ Սերգիս, բռնէ գօտիս
Ցելէ հոգիս...։

Այդ առտու, հազիւ ներս մտած էր Սարգիս Էֆէնտին, երբ ոտքի ելան … ձեռքը անտարբեր ու անզգալի … … մը, … … քերթքերը ու դասականներուն … … զարնելէն եւ խուլ ու … «բարի լոյս» մը ձգելէն։

Ու սկսաւ աղօթքը։ Ո՛չ, սկսած էր, արդէն, Նազարենց անկիւնէն, նախ Նազարով, յետոյ՝ Գրիգորով, եւ, այսպէս, յաջորդաբար՝

Հայր մեր, որ յերկինս ես..
Մինչ մէկ մասը՝
... Զիաց մեր ճանապարհորդութիւնը
անցած էին արդէն։

Աղօթքը վերջացաւ ու նստան։ Առաջինը, որ նոյն դասարանն էր, ծանր ծանր … կը վերցնէր։ Այդ պահուն, Նազարը կամաց մը ծռեցաւ եւ, լը՛ք, կոճիմ մը … Ծակոցի թեմպուլիկ յետոյքին… Նազարն ու Գրիգորը … քրքջալու … կը հետեւէին անոր գրքին։ Նայէն ծիծ, լաց, խնդուք, ու մինչ Սարգիս Էֆէնտին ձայնը եւ … բարձրացուց, յանցաւորը փնտռելու համար՝

— Կը կամեմ … կար, էֆէնտի, — պոռաց Նազարը։

Էֆէնտին գիտէր, անշուշտ, թէ ո՛վ էր ծեծուողը։ Բայց, իր աթոռէն մինչեւ այդ անկիւնը գալը երկու մը անցնելու չափ դժուար էր իրեն համար։ Ուզեց քանակը առնել, ձեռքը երկարեց։ Բայց, լը՛ք, փախաւ քանակը ու մտաւ դրասեղաններուն տակ։ Նազար նախապէս կապեր էր անոր թելով մը ու ծիծղ նոյն պահուն քաշեր էր...

Ու ցուցմունքը ծայր առաւ.

— Սահակն է, էֆէնտի։

— Ցակոբը։

— Ես չէի, էֆէնտի.... Ինչի վո՛վ բան մէ, տղո՜ւ...

— Մարկոսը, Մարկոսը։

— Ես Աչոքին քովն եմ, ի՞նչ է...

— Վարդանն էր, Վարդանը...

— Ոսկոր... Դաւիթ... Մեսրոպ...

Ու բոլոր անունները յաջորդաբար կրկնուեցան, հազ չէ թէ անոնցմէ շատերը Ծակոցին բաւական հեռու նստած ըլլային եւ անանք ալ բացակայ։

Այդ խառնիճաղանճին մէջ յանկարծ Նազարին ձայնը բարձրացաւ, յետոյ՝ ինքն ալ ամէնէն վերջ՝ նիւթը փոխելու միտումով՝ ձայնը.

— Կոմիտաս Հայրենն է, էֆէնտի...։

— Հրաման եմ, — պատասխանեց, անմիջապէս, Սարգիս Էֆէնտի, ճարպահատ ու «հոմակ անելու» միտումով։ Եւ դարձնալով, որ առիթը չի տրուիր իրեն պրպտելու կամ … խնդիրը...։

Այս վէճը հազիւ վերջացած, ծայր առաւ ուրիշ պատմութիւն մը։ Կոշտ մը թուղթ՝ … մը …, ծամեցին, եւ, լը՛ք, վեր՝ առաստաղին, ուր փակած մնաց, բոլորին ուշադրութիւնը հոն կեդրոնացնելով։ Սարգիս Էֆէնտի կոխուած էր թղթէ բարակ ծարբակ մը, որ թեւերը բացած կը ճօճէր Նազարը, … որ Էֆէնտին գիրք կը թղթատէր, ու դիմաց … … Չարմիջակէն, կրկին … հարցնել մը ըրին։

— Պեօծէկին հայրենը ի՞նչ է, էֆէնտի...։

Այդ «պեօծէկ»ը հեզնանք մըն էր, … մականուն մը, զոր դրած էին Սարգիս Էֆէնտիին՝ անոր Պեօծէկեան ձախողանքին, … … մէջ … ու նմանութեան մը դժնեալով...

Դիմաց մնաց Սարգիս Էֆէնտին։ Թուքը կլլեց։ Բայց, …, … ու … …

— Նազա՛ր... — բսաւ՝ գլուխը շարժելով, ժպտելով… … ու … … անկիւնամբ … … … — տե՛... Եղան կեր տաքի՞ր ծէ, … թօթուլ պէտ 'Թա՞ւ...։

— Ոնոնց էջը շատ տրտում է, էֆէնտի, — պոռաց յանկարծ մէկը...

— Հէ՞, … Նայեցէ՛ք... գո՛րս … ..

Ու երբեմն Սարգիս Էֆէնտի, … … … … … գլուխէն ու երկնցաւ Սարգիս Էֆէնտիին, … … …։ Բարօն էր։ Իր հետ լռութիւնը։

Բարոյին քաշուելէն վերջ, Սարգիս Էֆէնտին, … …։

— Բացէ՛ք գրքերը — պոռաց։

Ետեւ, դառնալով անկիւնը Նստող տղեկի մը.

— Դէ՛, էջը կոտր, …, …

Գրքի՛ն … հէ՛...

Ու գրքերը բացին բոլորը։

Ցակոբ, խոլօքիկ մը ծալած թեւերը, գլուխը կախեր՝ կը նայէր գրքին։

— Էջ 7, «Նազարը», — ձայնեց էֆէնտին։

Ու այս բառը բաւական եղաւ, որ բոլորը դառնան Նազարին։ Քանի մը տղաք ծիծաղեցան։

— Նազար... ծի՛չդ...

Սարգիս Էֆէնտի հազաց ու սկսաւ.

Գող Նազարը

«Գող Նազարը» ձայնեցին բոլորը։ Մինչ Նազար, կաս-կարմիր կտրած, կը նայէր չորսը։

«Նազար, Նազար».

Դուն գող Նազար

«Դուն գո՛ղ Նազար»...

Ու, բուռն ծիծաղ մը ծայր առաւ։ Ոմանք սկսան բացագանչել Նազար ծնող անշարժ։ Բարացած ու անշարժացած։ Շրթները կը դողդղային ու չափազանց ազդուած էր։ Գրիգոր անոր կը նայէր նոյնքան ազդուած։ Նազարը իր գրասեղանին ու փաղոցի ընկերն էր, չարութիւններու եւ կախիներու … Ծաճախ իրագործողը, … «ծրագրող»ներուն...։ Ու մինչ խնդուքը, ծիծաղը, կանչը կը շարունակէին, Նազար, … … …։

(Շար.) Կ. ՄՆՀԵԱՆ

«Դալով լեհեւռուս ոչ-յարձակման դաշնագրին որ դեռ չէ ծակագրուած Վարշաւիոյ կողմէ, կը շեշտուի թէ Լեհաստանի ընթացքը հանդէպ Ռումանիոյ՝ եղած է չափ պարկեշտ։ Լեհական կառավարութիւնը բացարձակ ապահովութիւն տուած է թէ Ռումանիոյ հետ դաշինք չպիտի ստորագրէ, մինչեւ որ ռուսեւռումէն բանակցութիւնները չվերջանան։

Հնդկական խռովութիւնները

Փոմպէյի մէջ, ոստիկանութիւնը յարձակած գործեց ամբոխին վրայ, որ հաւաքուած էր տօնելու համար Փէշաւէրի դէպքերուն տարեդարձը եւ կը մերժէր ցրուիլ։ Երկու հարիւրի չափ ցուցարարներ վիրաւորուեցան, որոնց քանիը ծանր։ Մէկ հոգի սպաննուեցաւ։

Բաշմիրէն տրուած լուրի մը համաձայն, Բոալի քաղաքին վրայ յարձակած գործեց 1000 հոգինոց զինեալ ըմբոստներու խումբ մը։ Ըմբոստները կրակեցին քաղաքին զօրանոցին վրայ եւ աւարի տուին դրամատուն մը, ըմբոստներէն երեք հոգի սպաննուեցան։

Կլոր Սեղանի կողմէ նշանակուած յանձնախումբին ծառանկցող 60 հնդիկ ներկայացուցիչները Փոմպէյ հասան։ Հնդկաները իրր բողոքի ցոյց փակած էին, իսկ ամբոխը սեւ դրօշներ պարզած, ցոյց մը կատարեց ընդդէմ գործակցութեան, այն ճամբուն վրայ ուրկէ անցնելով պատուիրակները պիտի երթային կառավարչատուն։

Բոլշեւիկեան ժէ. ընդհ. ժողովը

Մոսկուայի մէջ, բոլշեւիկեան 17րդ ընդհ. ժողովի բացման առթիւ, խորհրդային քաղաքականութեան մասին ճառեց գործավարներու խորհուրդին նախագահը Մոլոտով.

— Խորհրդային Միութեան արտաքին քաղաքականութիւնն բռնաւ, յստակ է խաղաղութեան քաղաքականութիւն մըն է։ Ամբողջովին կլանուած ենք մեր երկրին խաղաղ շինարարութեան գործովը եւ ամէն ջանք կը թափենք արգիլելու համար մեր ընկերվարական շինարարութեան վրայ՝ ամէն նոր յարձակում։ Այսուհանդերձ խաղաղութիւնը խափանելու ձգտող գրգռութիւնները չեն դադրիր։ Տայրագոյն-Արեւելքի դէպքերը մեզմէ կը պահանջեն լուրջ ուշադրութիւն եւ պատրաստութիւն հանդէպ ամէն անակնկալի որ կրնայ ծագիլ ռազմասէր օտար քաղքենի շրջանակներու կողմէն։

«Մանչուրիոյ եւ փարիզի մէջ, ռուս գաղթականները բացէ ի բաց ծրագրեր կը մշակեն Տայրագոյն-Արեւելքի մէջ խորհրդային հողերու բաժանման եւ «Թումբ-պետութեան» մը հաստատման համար, սմանդակութեամբ արտասահմանի եւ միջազգային քախտախնդիրներու մասնակցութեամբ։

«Միլիոնքով եւ կէրէնսկի գացած են ցխօսյովագիա ուր շատ լաւ գիտենք, թէ իրենց հետ համաձայնող անձեր պիտի գտնեն, Խորհրդային Միութեան դէմ «պատերազմի նոր գրգռութիւններ ընելու համար»։

Մոլոտով շեշտելէ յետոյ Տայրագոյն-Արեւելքի դէպքերուն եւ զինաթափութեան մասին արտասանուած ճառերուն միջեւ հակասութիւնը, եզրակացուց.

— Մեր պարտականութիւնը իրօք կատարած պիտի ըլլանք եթէ յօրօրուինք որեւէ ճառէ։ Պէտք է անհրաժեշտ նախապատրաստութիւնը տեսնենք պաշտպանելու համար մեր երկրին կենսական շահերը»։

Ցունաստանի առեւտրական դաշնագիրը

Ցունական կառավարութիւնը ծառայած է կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնել առեւտրական այն դաշնագրերուն մէջ, զորս կնքած է զանազան երկիրներու հետ եւ զանոնք փոխարինել համաձայնութիւններով։

Ցունաստան այս միջոցին զինել ստիպուած է, որովհետեւ իր առեւտրական հաւասարակշռութիւնը խախտած է եւ բացը նուազագոյնին վերածել անհրաժեշտ դարձած է։

Այսուհանդերձ, առեւտրական դաշնագրերու շարժումը Ցունաստանի համար աննպաստ կը նկատուի, որովհետեւ, դաշնագրերը միւս պետութեանց վրայ կը դնէ յունական ծխախոտ գնելու պարտաւորութիւն՝ որոշ քանակութեամբ։

Այսպէս, Չեխօսլովաքիա 1931ին, Ցունաստանէն գնած է երկու միլիոն քիլոկրամ ծխախոտ եւ Գերմանիայէն 10 միլիոն, հակառակ որ ծխախոտի միջազգային շուկան, այնքան փայլուն չէր.

"Արոյրէ ճակատ,,ը Հիդլէրի դէմ

Գերմանիոյ մէջ վերջերս կազմուած «Արոյրէ ճակատը» հրապարակային մեծ ցոյց մը կազմակերպած էր ընդդէմ հիդլէրեան շարժման։ Ցոյցը տեղի ունեցաւ Ֆրանքֆորթի մէջ։ Խօսողներէն ընկերվարական երեսփոխան մը յայտարարեց թէ հիդլէրեան յաղթանակին դէմ, հանրապետականներու կողմէ մղուած պայքարէն կախում ունի Եւրոպայի քաղաքական զօրավիճակը եւ ռամկավար վարչաձեւերու գոյութիւնը։

Հիդլէր թեկնածու նախագահութեան

Պերլինի քաղաքական շրջանակները, հետզհետէ այն համոզման հասնում կը դոյացնեն թէ Հիդլէր իր բարեկամներուն տեղի տալով իր թեկնածութիւնը պիտի դնէ իբր նախագահ հանրապետութեան ընդդէմ Հինտէնպուրկի։

Ցարդ, Հիդլէր բացարձակ կերպով հերքած է այս մասին տարածուած զրոյցները։

Գերմանիոյ մէջ հրապարակ հանուած է ժողովուրդին ուղղուած կոչ մը, որ կը թելադրէ յառաջիկայ նախագահական ընտրութեան միակ թեկնածու ընդունիլ Հինտէնպուրկը՝ ներկայ նախագահը։ Այս կոչը սակայն, արտատպուած է միմիայն ձախակողմեան թերթերուն կողմէ, անշուշտ աչքի զարնող եղանակով։ Իսկ աջակողմեան թերթերը գիտել կուտան թէ ձախերը կ'ուզեն Հինտէնպուրկը ներկայացնել իբրեւ երկրին «փրկիչ»ը եւ «հայրենիքին հայրը»։

Այս կոչը հրապարակ հանուած է յատուկ մարմնի մը կողմէ, որ իր կոչին մէջ միայն ծանրացած է Հինտէնպուրկի զինուորական կարողութիւններուն վրայ, եւ առավ կարգ մը գիտողութիւններու տեղի տուած է նոյն իսկ ձախերու կողմէ։

Յ.
Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն դաստիարակութեան կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Մութալիթէի սրահը։

Կը խօսի ընկեր Վրացեան, նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. ներքին կեանքի մասին»։

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Ville d'Avrayի ծանօթ սրճարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ Զէյթուն կոմիտէի դաստիարակչական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Charles Chefson, ծխախոտավաճառին սրճարանը։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի դաստիարակչական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի Ընկ. Կ. Տալեան։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. ծրագրի պարզաբանում»։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

1. ՄԱՐՍԷՅԼ	Tzeriguiantz G. 13 rue des Dominicains
2. ԼԻՈՆ	khatchadourian Antranik, 202 rue Boileau.
3. ՑԷՍԻՆ	Bodourian G., Avenue B. Palissy.
4. ՎԱԼԱՆՍ	Perzikian Avedis, 26 Boulevard Vauban.
5. ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ	Germain Marcel, 34 Place du la Liberté.
6. ՍԷՆ ԹԻԷԹԻԷՆ	Madame Digonner, Place du Peuple (kiosk).
7. ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ	Eramian David, rue de la Liberté (Beulangerie Curtat).
8. ԼԱՆՍԷՅ	Djelalian Simon, 4 rue Dr. Michaud.
9. ԷՍ ՍԻՈԹԱ	Azadian kazaros, 11 rue Palamideau.
10. ՊԱՐԿ ՏԸ ՓԷԱՃ	kassabian Souren, 50 Grand'rue.
11. ՍԷՆ ՄՕՐԻՍ ՊԸՆՈՒԱ	Teissonnier. Dépositaire.

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է ԵՒ ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

"ՓՈԹՈՐԿԷՆ ՎԵՐՋ,, Գրեց՝ ՖԵՐՃՈՒՀԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Société Savanteի մէջ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԿԻՐԱԿԻ ԻՐԻԿՈՒՆ

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ Թուականը

Թատերական շքեղ ներկայացում

Մուրատեան վարժարանի նորակառոյց գեղեցիկ թատերասրահին մէջ, Փրոֆ. Աճէմեանի գեղարուեստական շքեղ բեմանկարներով, տեղի պիտի ունենայ թատերա_երաժշտական (Operette) զուարթ ներկայացում մը՝ ղեկավարութեամբ Փրոֆ. Գալըգէն Ալէմշահի, այս Կիրակի, ժամը 3ին։

Տոմսերու գիներն են՝ 10 եւ 20 ֆրանք։ Կը ծախուին Վարժարանին մէջ, Յոյորիա եւ Լիլա ճաշարանները, Հրանտ-Սամուէլ գրատունը եւ ներկայացման օրը մուտքին առջեւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գէորգեան ընտանիքը իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց որդւոյն՝ ԱԶԻԶ ԳԷՈՐԳԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Ծաղկեպսակ գրկած էին՝ Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Զէյթուն ենթակոմիտէն, Պիէշիի Հ. Յ. Դ. Սպարտամարտ խումբը, Տէր եւ Տիկ. Ս. Սեւախեան (Սարուէլ), Տէր եւ Տիկին Ճիվէլէքեան, S. M. de Clichyի բանուորները։

Գէորգեան եղբայրները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ընկ. Գրիգոր Բիւզճեանի՝ մահուան առթիւ իր ցոյց տուած ընկերական վերաբերմունքին առթիւ։

28 Յունուար 1932

ՍՏԱՑԱՆՔ

"ԱՐՓԻ,,Ն

ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԻՒ

«Արփի» հայ ընտանիքին թերթն է, ունենալով մանուկներու, պատանիներու եւ ծնողներու բաժիններ։

Տարեկան բաժնեգինն է 2 տոլար։ Զէք եւ մնիի օրտըր գրել A. Barseghian անունին հասցէ՝ P. O. Box 77 Allston, Mass. Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Դոկտ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ։ Կամ «Յառաջ»ի խմբագրատունը Գ. Լեւոն Պետնեանի, 17 rue Damesme, Paris (13).

ԳՈՐԾ կը փնտռէ գրասենեակի կամ արհեստանոցի մէջ հայ օրիորդ մը որ գիտէ լաւ ֆրանսերէն։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Ակումբը Վարդանանց տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է հանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ իր սրահներուն մէջ 114 Rue de Rome, այս Կիրակի, ժամը 2.30ին։ Կը հրաւիրուին անդամները ազգականներով եւ բարեկամներով։ Մուտքի վճարում չկայ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Օրտուի ... գիւղէն Մարիամ Համալեան ... մերիկա գացած է 1918ին ... վագեանի հետ։ Կը խնդրուի ... հասցէն տեղեկացնել Նշան ... նի, 10 Rue François Garcin ... «Հայրենիքը»էն ու Ամերիկայի ... թերթէն կը խնդրուի արտատպել ...

— Լոնտոնէն կը փնտռուի ... բան Զաքմաքճեան, Տարսոնցի ... տարեկան։ Ունի անգլիացի ... Gertrude, զաւակ մը՝ ... Տրկլաս հէյկ 7-8 տարեկան ... քին անունը՝ Աբրահամ եւ Մա... Գրել Friends of Armenia ... Victoria St. London, S. W. ...

Զեր փնտռած գիրքերը

ԹԷՕՏՈՍԻՕ հեղինակ Բոլ Տըմիթթրաքօփուլօ (Բիւզանդիոնի հայազգի կայսր Յովհ. Չըմիշկի է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէոփանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով։ Կը կարդացուի հեւ ի հեւ)։ Գին 25 ֆրանք։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. հեղինակ Բոլ Տըմիթթրաքօփուլօ (Սուլթան Համիտի հարէմականներուն իր շուայտութիւններով եւ դաւադրութիւններով, վրէժխնդիր հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը)։ Գին 30 ֆրանք։

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ Ժորժ Սանդի սիրային ամենէն գեղեցիկ վէպը։ Գին 20 ֆրանք։

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆիի։ 25 ֆրանք։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիս. Միքայէլեանի միակ հրատարակութիւնը, Բ. տպագրութիւն։ Գին 10 ֆրանք։

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սուրմանի։ Գին 8 ֆրանք։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լեւոն Պետնեանի 17, rue Damesme. Paris (13).

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHA...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (139)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Հրացանի եւ ատրճանակի այս անզապրում ձայները լսելով, Պոլսոյ ժողովուրդը դարձեալ խռովութեան սկսելու նշան ցոյց տուաւ։ Կոմիտէճիներէն 8 հոգի սպաննուեցան, Մասնաւոներէն քանի մը հոգի ողջամբ ձերբակալուեցան։

Զարմանալին այն էր, որ ռուս դեսպանատան աւագ թարգմանը, Մաքսիմով, բոլոր այս դէպքերուն ընթացքին վիրաւորուած Հայերը հաւաքելով տեղաւորեր էր ռուս հիւանդանոցին մէջ։ Մաքսիմով, որ իբրեւ ռուս կայսեր մամուլ լրտեսը անհաջին դրամ կը ստանար փեթերպուրկէն, եւ իբրեւ Ապտիւլ Համիտի մասնաւոր լրտեսը նոյնքան շատ դրամ կը ստանար Եըլտըզի Պալատէն, չափազանց նենգ եւ Թուրքին թշնամի մարդ մըն էր։ Արդէն տեսակ մը առանձնաշնորհեալ դարձած էր իբրեւ աւագ թարգման ռուս դեսպանատան, նոյն առեն ունէր մեծ ազդեցութիւն մը կը վայելէր շնորհիւ իր կապին, որ ունէր Ապտիւլ Համիտի հետ։ Ու ես վստահ գիտէի, որ այս մարդը միեւնոյն ժամանակ կապ կը պահէր ռուս ոչնչականներուն ու անիշխանականներուն հետ։ Եթէ Մաքսիմով կը պաշտպանէր հայ յեղափոխականները, պատճառն այն էր, որ հայ յեղափոխութեան վարիչները Ռուսահայերն էին։

Նոյնիսկ հայ յեղափոխութեան սկզբնական դէպքը, Գում Գափուի ապստամբութիւնը պատրաստած ու վարած էր Պատրիկովը, որ երբ ձերբակալուեցաւ՝ ամենայն համարձակութեամբ խոստովանեցաւ իր մեղքը։ Անա այսպէս Մաքսիմով իր պաշտպանութեան տակ առած էր հայ յեղափոխականները, հարիւրաւոր կոմիտէճիներ տեղաւորած էր դեսպանատան մէջ, շատերուն ամրական տալով։

Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, այդ շրջանին կը նաւարկէր անգլիական դրօշով շոգենաւ մը, որ Մանթաշով անունը կը կրէր։ Անա այս շոգենաւուն բոլոր աշխատաւորները, նաւապետէն սկսեալ մինչեւ յետին պաշտօնեաները, հայ էին։ Ինչպէս ետքէն հասկցուեցաւ, այս նաւով էր որ Պոլիս մտած էին բազմաթիւ կիներ, որոնք կը պատկանէին յեղափոխական կոմիտէին։ Իւրաքանչիւրն իր ծրագիրներուն, իր ծրարներուն, պայուսակներուն, նոյնիսկ ծոցին մէջ ռումբեր տեղաւորած, Ռուսիայէն ազատօրէն կը բերէին Պոլիս։ Այն յեղափոխականները որոնք Պանքայի կռիւներուն ընթացքին վիրաւոր ինկան, փոխադրուեցան ռուսական հիւանդանոց, իսկ այն կոմիտէճիները, որոնք կերպով մը ազատեցին իրենց օձիքը, ներսուեցան այս շոգենաւին մէջ։

Երբ կը գրեմ իմ յուշերս, այս պարագան իսկ ինծի կը բացատրէ թէ որքա՛ն պէտք է գնահատել արդի Թրքական հանրապետութիւնը։ Հիմա է, որ կը զգամ անկախութեան հաճոյքը։ Դուք չէք կրնար ինծի չափ հասկնալ թէ որքա՛ն տկար էր կառավարութիւնը այն շրջանին, երբ տեղի կ'ունենային յիշեալ դէպքերը։ Օտար դեսպանատան մը ամէնէն աննշան պաշտօնեան, պարզ թարգմանը կրնար իր պաշտպանութեանը տակ առնել սեւէ ոճրագործ, կախաղանի արժանի սեւէ մարդասպան, եւ եթէ ուզէր, կրնար կառավարութեան եւ ժողովուրդին աչքին տակ ազատ համար՝ ձակ պատացնել զայն։

Պոլսոյ մէջ ծագած խռովութիւնը պզտիկ դէպք չէր սակայն։

Թէեւ մասամբ կրցած էինք զսպել, այսուհանդերձ դէպքերուն վերջը չէր գար։ Ամէն օր ռումբի ձայնը կուգար, ամէն օր մէկ երկու ոստիկան կամ զինուոր, մէկ երկու Թուրք գետին կը փռուէր։ Եւ ամէն օր կոմիտէճի մը կը սպաննուէր։ Տակաւին ստուգապէս չէինք գիտեր դէպքերուն յառաջացիծն ու եղանակը, ոչ ալ կոմիտէին վարիչներուն անունները։ Մեռնողները մեռան, փախչողները փախան ու պահուըտեցան օտար դեսպանատանց, օտար շոգենաւերու կամ օտարահպատակներուն տուներուն մէջ։ Կարելի չէր ձերբակալել զանոնք։ Նոյնիսկ փախստականները իրենց թաքստոցէն ինծի, եպարքոսին եւ ուրիշ պետական մեծ դէմքերու անարգական նամակներ կը ղրկէին։ Մինչդեռ պէտք էր ձերբակալել զանոնք, հարցաքննել, դատել ու պատժել, բայց ի՞նչպէս։ Գրեթէ Բերայի կառավարչութեան, որ զէթ աշխատի հարցաքննել ռուսական հիւանդանոցին մէջ տեղաւորուած յեղափոխական վիրաւորները։ Բերայի կառավարիչը ինծի կը պատասխանէր թէ ամէն օր պաշտօնեայ մը կը ղրկէր հիւանդանոց, սակայն ամէն օր պաշտօնեային կը յանձնարարէին յաջորդ օրը գալ։ Ի վերջոյ դիմեցի ռուս դեսպանատան թարգմանին, Մաքսիմովի։ Խօստացաւ որ, թոյլ տայ յաջորդ օրը հարցաքննել վիրաւորները։ Սակայն երբ ... օրը Բերայի հարցաքննիչը՝ Մի... պէյը ղրկուեցաւ, կը պատասխանէ ... ուի թէ վիրաւորները ծանր վի... մէջ կը գտնուին, խօսելու կար... թիւն չունին, եւ այսպէս կը ... բնն։ Քանի մը օր յետոյ ... մով կը դիմէ Բերայի կառավար... չին, եւ կ'ըսէ թէ դեսպանատան ... կը գտնուին բազմաթիւ հայ ... յողներ, որոնք վերջին դէպք... չափազանց վախցած ըլլալով ... գեն մեկնիլ, հետեւաբար կը ... ընէ որ ռուս շոգենաւային ... րութեան մը նաւով փոխադր... համար զանոնք. մինչեւ նաւ... տալը անոնց ընկերացուին խումբ ... ոստիկաններ, որպէսզի որեւէ ... ձակման չենթարկուին։ Բերայի ... ռավարիչն ալ ինծի կը հարցնէ ... ինչ պէտք է ընել։ Պատասխանեցի ... թէ եպարքոսին հետ տեսակց... յետոյ, կը կատարեմ հարկ ...

(Շար...

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932

4 FÉVRIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1794 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Համեմատելով նախընթաց ամիսներու կացութեան հետ, քաւական կազդուրիչ տեղեկութիւններ արձանագրուեցան «Յառաջ»ի մէջ, Յունուարի ընթացքին։

Տագնապը կը պահէ իր սաստկութիւնը։ Ոչ միայն կը շարունակուի տակաւին — նոյն իսկ տեղացի — բանուորներու արձակումը, այլ եւ աշխատանքի օրերու կամ ժամագիններու կրճատումը։ Եւ մտահոգութիւնը այնքան ծանր է որ, շաբաթը 3-4 օր աշխատանք ունեցողներն ալ փառք կու տան, վախնալով բացարձակ անգործութենէ։

Ցաւոյ, յաճախադէպ են դարձած տեղափոխութիւնները։

Բայց, կը դիտենք որ նախկին շուարումը տեղի է տուած աւելի լուրջ գիտակցութեան։ Ինքնապաշտպանութիւնը ձեւ ու մարմին կ'առնել հետզհետէ։ Խորհրդակցութիւններ կատարուած, փոքր կորիզներ կազմուած են գաւառի այս կամ այն քաղաքին մէջ։ Այլեւս բոլորն ալ կը զգան, թէ անօգուտ է ողբ ու կոծ արձակել եւ ձեռնածալ սպասել։

Միւս կողմէ, հայաշատ կեդրոններու մեծ մասին մէջ ապահովուած է գործազրկութեան նպաստի ստացումը։

Այսպէս, Վալանսի մեր թղթակիցը ուրախութեամբ կը հաղորդէր թէ, նոր տարիէն ի վեր, հայ գործազուրկներն ալ նպաստ կը ստանան։

— «Խաբաթական 24էն մինչեւ 125 ֆրանք սահցող կայ։ 24 ֆրանք կը ստանան այն կիները որոնց ամուսինները կ'աշխատին։ Նաեւ նոր ջարիէն սկսեալ խոստացուած թէ ամուրիի ամիսը ֆարիւր քիլօ ածուխ կուտան։ Վերջապէս վալանսի գաղութը բախտաւոր վիճակի մը հասաւ»։

Այս այն գաղութն է որ տարիներով չէր օրեր անցրնելէ յետոյ, այսօր կը համրէ 180-200 գործազուրկ։

Նպաստ ապահովուած է նաեւ Պոլէնի մէջ, որ սկիզբէն ի վեր կը գալարուի տագնապի մէջ, Մարսէյլի քթին տակ։ Այս քաղաքէն ալ ստացանք ուրախառիթ լուր մը, երկու օր առաջ։

— «Վառի նահանգին մէջ կառուցուելիք հիւանդանոցին համար 30 հայ աշխատաւորներ պէտք են։ Մենք միայն 33 հոգի ենք անգործ եւ կը սպասենք հրամանի, մեկնելու համար դէպի աշխատանք»։

Նպաստ կը բաշխուի, առանց խտրութեան, Լուառի նահանգին գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, բացի Սէն Շամոնէն։ Այս քաղաքին անուանով եղած դիմումները մերժուեր են քաղաքապետական ժողովին կողմէ, եւ գործազուրկները ճար կը սպասեն Փարիզէն, — գաղթականներու գրասենեակներէն։ (Հաւատա՞նք թէ կարելին պիտի փորձուի)։

Սոսկ տեղեկութիւններ չունինք Լիոնէն եւ Մարսէյլէն — երկու բազմահայ կեդրոններ, որոնք նոյնքան ազդուած են տագնապին հետեւանքներէն։ Մանաւանդ առաջինը։

Ուրեմն, ոչ թէ գործերու բարւոքում, այլ գործազուրկներու վիճակի թեթեւացում կայ, որոշ չափով։

Ի հարկէ այս առժամեայ կարգադրութիւնները, կիսամիջոցները չէ որ պիտի փարատեն մտահոգութիւնը։ Աւելի քան հիմնաւոր է վաղուան վախը։ Բայց, այս նպաստաւոր իրողութիւնները կ'օգնեն խուճապը կասեցնելու, սպասելով որ գործերը բացուին։

Այս առթիւ, մխիթարական երեւոյթ մըն է, նաեւ, Փարիզի Ազգատախնամին նախաձեռնութեամբ կազմուած մարմինը։

«Կիսկատար գործ» անուանեցինք մենք այս ձեռնարկը։ Եւ այդպէս ալ եղաւ, իբրեւ սկզբնաւորութիւն։

Հիմա մեզի կը հաւաստեն թէ՝ դարմանուած են կարգ մը թերիներ, թէ գործակցութեան հրաւիրուած են ոչ միայն գաղթականներու գոյգ «օֆիս»ները, այլ եւ յարանուանութիւնները. եւ թէ արուարձաններէն ալ ներկայացուցիչներ պիտի հրաւիրուին։ Գալով Փարիզէն դուրս ալ գործելու հարցին, մեզի կը հաղորդեն թէ այդ պարագան ալ նկատի պիտի առնուի ժամանակի ընթացքին։

Իբրեւ տեղեկութիւն արձանագրելով այս բոլորը, կ'ուզէինք որ իսկապէս հիմնական եւ գործնական ձեւ մը առնէր այս նոր կազմակերպութիւնը, եւ ոչ թէ դառնար նպաստատարաշխի մեքենայ մը։

Ձեւակերպութիւնները չեն հետաքրքրեր մեզ։ Իրական եւ անմիջական գործն է որ արժէք ունի։ Նոր Մարմինը այժմէն կրնայ հետաքրքրուիլ գաւառի ցաւերով, գոնէ վարչական դիմումներու համար (ինչպէս Սէն Շամոնի պարագան)։

Գնահատելի է նոր կազմակերպութեան որոշումը՝ ամսական հինգ ֆրանք տուրքի մասին։ «Տագնապի Տուրք», ինչպէս կոչեցինք առաջին օրէն։

Սպասելով որ վերջնապէս կազմակերպուի եկամուտի այս աղբիւրը, պարտականութիւն կը սեպենք հիմակուընէ յիշեցնել բոլոր բախտաւորներուն, գործ եւ միջոց ունեցողներուն, որ վարժուին այս նորութեան, քաղաքացիական այս գիտակցութեան։

Թերեւս ճիշդ չէ «նորութիւն» բառը, քանի որ այս ժողովուրդը տարիներով ինքնաբերաբար վճարած է եւ կը վճարէ իւղագին, ազգային կամ կրթական տուրք, հայրենիքի տուրք եւն.։

Նորութիւնը կը կայանայ նպատակին մէջ, որ նոյնքան կենսական է եւ նուիրական։ Պայմանները փոխուած են, բայց նոյն ժողովուրդն է որ իր ինքնապաշտպանութիւնը պիտի ապահովէ փոխադարձաբար։ Ինքնօգնութեամբ եւ իրերօգնութեամբ։

Տխուր բան պիտի ըլլար, եթէ անճրկէինք այս ճակատին վրայ։

Ընկրկումը կամ անճրկումը պիտի նշանակէր ոչ միայն անգիտակցութիւն, այլ եւ դասալքութիւն։ Մանաւանդ նկատի առնելով սահմանուած վճարը, — ամսական հինգ ֆրանք։ Երկու տուփ սովորական գլանիկի կամ սուրճի գինը։

Եթէ լաւ կազմակերպուի այս տուրքը, կը դիւրացնէ ոչ միայն անմիջական օգնութեան գործը, այլ եւ աւելի հիմնական եւ տեւական ձեռնարկի մը իրականացումը, — փոխադարձ օգնութեան կամ նման ծրագիր մը։ Այսօրուան տագնապը կրնայ փարատիլ կամ թեթեւնալ. բայց տագնապներ միշտ ալ գոյութիւն պիտի ունենան։ Գործազրկութիւնը քրոնիկ հիւանդութիւն մըն է այս պողոտաներուն վրայ, մանաւանդ ճարտարապործական կեդրոններու մէջ։ Դեռ չենք խօսիր անակնկալներու մասին։

Այս առթիւ, նորէն կը յիշեցնենք մեր թղթակիցներուն կամ կամաւոր աշխատակիցներուն, որ բան-գործ ընեն բարեխղճօրէն ներկայացնել իրենց շրջանի տագնապին զանազան երեւոյթները, լաւ կամ գէշ, եւ երեմիականի փոխարէն փաստեր ներկայացնելով։ **Շ.**

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԳՐԵԼ

Գրելու արուեստին օրէնքները չէ որ պիտի պարզեմ — եթէ ունի։ Մանաւանդ որ ես ալ լաւ չեմ գիտեր ու փարպետիս դասը դեռ չեմ մոռցած, — թէ ամէն գրող իր օրէնքն ունի։

Այլ պիտի ներկայացնեմ գրող-բրոց բարեկամի մը տրտունջները.

— Խօսիլը կ'ըսէր, բաւական դիւրին է, բաղդատաբար։ Գիտես թէ հասարակութիւնը հաւաքուած է քերնէդ լսելու իր սիրած խօսքերը։ Ու դուն կը ջանաս զանոնք հրամցնել։ Մնացեալը՝ լաւ հռետորի մը համար, ձայնի, շեշտի եւ օդային կռփամարտութեան խնդիր է։ Բայց գրելը՝ ուրիշ օրէնքներուն դէմ անսաստութը՝ բարեխախտաբար ոչ բանով, ոչ ալ տուգանքով կը պատժուի, հանելուկ դարձած է այս օրերուս։

«Գրողը, եթէ ուզէ բոլորը դժգոհ ձգել, հրատարակիչ չի գտներ։ Եթէ ուզէ բոլորը գոհ ձգել նախ ինքը դժգոհ կը մնայ։ Իսկ երբ «ջուրի եւ օճառի չդպչող» գրութիւն, ամէն առեւտ լուր խմբագրել չըլլար։ Ալպերով կը գոհանաս։ Կ'ըսեն մեղմ է, անջիդ, պարզապէս՝ քիչ չեն վայլեցներ։ Կը սկսիս ուժեղ կոխել, կ'ըսեն՝ կը հայհոյես եւ համբաշխութեան դէմ կը մեղանչես։ Ոմանց դիտողութիւն մը կ'ընես։ Քեզ «հակասական» կը գտնեն եւ ի վերջոյ շուրջդ կը ստեղծեն ոստայն մը, զոր գրելով՝ — սուրի լայնք ու երկայնք ալ ունենայ — չի կրնար ծակել ու պատռել։

«Ի՞նչպէս գրել...»։

Հարցը սուտ ու լռեց, գրող-բրոց բարեկամս եւ ինկաւ խորհրդածութեան անել բաւիղին մէջ, հանելուկին թելը գտնելու յոյսով...

Ու դեռ, կը փնտռէ...

Աստուած իրեն օգնական...

Մ. Ե.

Աղաբէկովն Զէկա դէմ առ դէմ

Ռումանական մամուլը մանրամասնութիւնները կուտայ Կոստանցայի մէջ ձերբակալուած չէկիստներու հարցաքննութեան։ Այս հարցաքննութիւններէն կը յայտնուի որ չէկիստ Ալեքսիյեւ, Կէփէլի հրամանին վրայ պէտք է ահաբեկէր Աղաբեկովը զոր միայն լուսանկարով կը ճանչնար։

Պոլսոյ խորհրդային հիւպատոսարանին մէջ էր որ Ալեքսիյեւ հրաման ստացաւ Աղաբեկովը ձեռք ձգելու «ողջ կամ մեռած»։ Հոն էր դարձեալ որ ճանչցաւ Սամուրիտսը, Ցոյն մը։ Այս վերջինը զինքը տեղաւորեց յունական «Թիլսիթնա» նաւուն մէջ Ռումանիա անցընելու համար։

Ալեքսիյեւ, նախ ուզեց թունաւորել Աղաբեկովը։ Ցետոյ, միտքը փոխեց եւ որոշեց սպաննել։ Սամուրիտս Զեկային ցոյց տուաւ ճաշարանը, ուր Աղաբեկով կը ճաշէր ամէն անգամ, նոյն ճաշարանին մէջ Ալեքսիյեւ ուզեց սպաննել Աղաբեկովը. սակայն վախցաւ որ գնդակը կը վրիպի, կամ զէնքը չպայթեցուցած, ուրիշներ զինքը զինաթափ կ'ընեն. որովհետեւ իր չար բախտէն ճաշարանը միշտ լեցուն կ'ըլլար եւ եւ բազմութիւնը զինքը կ'ահաբեկէր...

Այն ատեն Ալեքսիյեւ, քանի մը անգամ դիրք բռնեց ճաշարանին դուռը, սպասելով որ Աղաբեկովի դուրս ելած պահուն, կրակէ։ Բայց ամէն անգամ ալ Աղաբեկով, ուրիշներով շրջապատուած կ'ըլլար։ Այսպէս գործը ձգձգուեցաւ մինչեւ որ ահաբեկիչը ծուղակն ինկաւ։

Անգլիացւոց պարտքերը

Անգլիոյ արտաքին նախարարը յայտնեց Ժընեւ. ժողովին թէ կառավարութիւնը իմաց տուած է խորհրդային դեսպանին թէ այլեւս պէտք չի տեսներ բանակցութիւններ շարունակելու, անգլիացւոց պարտքերու մասին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲԱՑՈՒՄ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Բոլշեւիկեան առաջին ձախողութիւն մը

Փետր. 2ին, Ժընեւի մէջ, զինաթափութեան ժողովի բացումը ուշացաւ մէկ ժամու չափ, հետեւեալ պարագաներու մէջ։ Կէսօրէն վերջ, պաշտօնական շրջանակները լուր կը ստանային թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը մտադրած է ցոյց մը կատարել այն պահուն, երբ, ժողովին նախագահը Հէնտըրսըն ոտքի պիտի ելլէր բացման ճառը արտասանելու։

Քաղուած տեղեկութիւնները հաստատեցին թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը ժողովի բացման պահուն միջադէպ մը պիտի ստեղծէ, ժողովին հեղինակութիւնը կոտրելու համար, շահագործելով Զինաստանի դէպքերը։

Այս խաղին առաջքն առնելու համար համար, որոշուեցաւ բացաւին ժողովի հրաւիրել Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը՝ նախքան զինաթափութեան ժողովին բացումը, որպէսզի քննէ Նանքինի ռմբակոծման պարագաները եւ Ճափոնի կառավարութեան կատարուած վերջին դիմումները։

Խորհուրդին արտակարգ գումարման հետեւանքով, զինաթափութեան ժողովին բացումն ուշացաւ մէկ ժամ։

Հէնտըրսընի ճառը

Զինաթափութեան ժողովին նախագահը Հէնտըրսըն ինչպէս կը յիշուի, Անգլիոյ աշխատաւորական դահլիճին արտաքին նախարարն էր երբ նշանակուեցաւ նախագահ զինաթափութեան ժողովին։

Ահա Հէնտըրսընի ճառին գլխաւոր մասերը.

— Պարտաւոր ենք ուսումնասիրութեան եւ վճռական նշանակութեան մեծ կարեւորութիւն ունին բոլոր ազգերուն եւ ընկերային բոլոր դասակարգերուն համար։ Եթէ չենք ուզեր ծածկել դժուարութիւնները՝ որոնց անշուշտ պիտի հանդիպինք, պէտք չէ թոյլ տանք որ այս դժուարութիւնները մեզ յուսալքեն կամ մեզ շեղեցնեն մեր նպատակէն։ Ընդհակառակն պարտաւոր ենք զանոնք դիմագրաւել վստահութեամբ եւ քաջութեամբ։

Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ մեր գործը։ Ըստ իս երեքի կը բաժնուի.

1) Պէտք է յանգինք գործնական առաջարկներու դրական ծրագրի մը, որ տրամադրէն պիտի ապահովէ ազգային բոլոր սպառազինութիւններու զգալի նուազում մը եւ սահմանափակում մը։

2) Պէտք է առաջադրենք որ որեւէ սպառազինում պէտք չէ խուսափի այս դաշնագրին տարրողութենէն, որով ժողովին մէջ ներկայացուած բոլոր ազգերը պարտաւոր են իբր հաւաքական նպատակ ճշդորոշել տեխնիկական զինաթափութեան իրագործումը։

3) Պարտաւոր ենք ապահովել դէպի վերջին նպատակ մեր յառաջդիմութեան շարունակումը եւ որեւէ կերպով, առանց կարեւորութիւնը նուազեցնելու մեր անմիջական ծրագրերուն բարեխառն արդիւնքին, պէտք է որ նման խորհրդակցութիւններ ունենանք, մերթ ընդ մերթ։

Հէնտըրսըն երկարօրէն անդրադառնալէ յետոյ 12 տարիէ ի վեր կատարուած ճիգերուն, եզրակացուց.

— Բանակի թիւերու, ծովայինի թիւերու, տարրողութեանց, դասակարգերու եւլն, արհեստագիտական բոլոր բարդութիւններէն վեր կայ մարդկային բարգաւաճումը եւ մեր քաղաքակրթութեան զարգացման ապագան։

Կը մերժեմ նախատեսել ձախողութեան մը կարելիութիւնը, որովհետեւ եթէ ձախողինք, ոչ ոք պիտի կրնայ գուշակել աղիտաբեր հետեւանքները։

Յանձնախումբեր

Բացման ճառէն յետոյ, պահ մը դադար տրուեցաւ. որմէ վերջ, ձեռնարկուեցաւ երեք յանձնախումբերու կազմութեան. — Լիագօրագրերու ստուգման յանձնախումբ 5 անդամով, — կանոնագրի ճշդման յանձնախումբ 16 անդամով, եւ երրորդ մը որ կը բաղկանայ 5 անդամներէ։ Կանոնաւոր ժողովները պիտի սկսին երկուշաբթի օր։

Այս երրորդ յանձնախումբը, կ'ըսուի թէ իր կողմէ պիտի առաջարկէ հինգ ուրիշ ճամանախումբերու կազմութիւնը։

1.— Ցամաքային յանձնախումբը որ պիտի զբաղի ցամաքային սպառազինումներով։

2.— Նաւային յանձնախումբ, որ պիտի զբաղի ծովային սպառազինումներով։

3.— Օդանաւային յանձնախումբ, զբաղելու համար օդանաւային պատերազմով։

4.— Ազգային պաշտպանութեան յանձնախումբ, որուն իրաւասութեան մէջ պիտի մտնէ պատերազմական նիւթոց երկրորդական քննութիւնը։

5) Խորհրդաժողովի յանձնախումբը որ իրականին մէջ պիտի ըլլայ քաղաքական յանձնախումբ։

Ազգերու Խորհուրդին բացառիկ նիստը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց զբաղելու համար չինեւճափոնական վերջին դէպքերով։ Անգլիական պատուիրակութեան պետը պարզեց Անգլիոյ եւ Ամերիկայի թափած ջանքերը վերջ դնելու համար չինեւճափոնական վէճին։ — Անկարելի է եզրակացուել, թոյլ տալ որ ներկայ կացութիւնը շարունակէ Ծայրագոյն-Արեւելքի մէջ, եւ հաղորդեց թէ Անգլիա որոշած է դիմում մըն ալ կատարել Ճափոնի, հետեւեալ պահանջներով.

1) Պէտք է վերջ դնել ամէն տեսակի բռնութեան եւ թշնամութեանց ամէն նոր պատրաստութեան։

2) Շանկհայի մէջ, երկու կողմերը պէտք է քաշեն իրենց զօրախումբերը եւ անոնց միջեւ պէտք է ստեղծել չէզոք շրջանակ մը, պահպանելու համար միջազգային գօտին։

3) Անմիջապէս պէտք է սկսիլ բանակցութեանց՝ Փարիզի (Գրիան-Քելլոկ) դաշնագրին ոգիով։

Ամերիկա եւս միացած է Անգլիոյ այս դիմումներուն։

Խօսեցան նաեւ զանազան պետութեանց ներկայացուցիչները, որոնցմէ վերջ խօսք տրուեցաւ Չինաստանի ներկայացուցչին, որ յայտնեց թէ իր կառավարութիւնը կը միանայ Խորհուրդին խաղաղասիրական բաղձանքներուն։ Իսկ ճափոնի ներկայացուցիչը պահանջեց որ վերջ տրուի չինական յարձակողականին։

Այս բացատրութիւնները ըսելէ յետոյ, ժողովին նախագահը գումարման նպատակը իրականացած համարելով, փակեց նիստը։

Չինեւճափոնական պատերազմը

Նախորդ օր, Շանկհայի մէջ հանդարտութիւն կը տիրէր. սակայն երէկ կռիւը վերսկսաւ երկու հակառակորդներուն միջեւ։ Շանկհայի փողոցներունմէջ, երկու կողմերը գիրկընդխառն կռուի մը բռնուեցան։ Կէս օրէն վերջաւորութեան յարձակեցան ճափոնական կայանի մը վրայ, իսկ ճափոնացիները սուինաւոր փոխյարձակման դիմեր են։

Կրօնափոխական նուանը Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն կը գրեն «Օպզըրվըր»ի (28 Յունուար).—

Ռամազանը լաւագոյն միջոցն է չափելու կրօնական զգացումներուն վիճակը Թուրքիոյ, մանաւանդ Պոլսոյ մէջ։ Մինչ Անատոլուի աւելի փոքր քաղաքներուն մէջ մզկիթ երթալը կը պարտադրուի համայնքին կարծիքին կողմէ եւ շատ քիչերը զանց կ'առնեն, Պոլսոյ մէջ ամէն մարդ ազատ է իր սեփական համոզումներուն հետեւելու։

Այժմ յայտնապէս հակազդեցութիւն մը կը տեսնուի քանի մը տարի առաջուան կրօնական անտարբերութեան դէմ։ «Նամազ»ի ժամերուն, մանաւանդ կէս օրին, Պոլսոյ պատկառելի մզկիթները լեցուն են ամէն դասակարգէ բազմութեամբ, Անատոլուի գիւղացիէն մինչեւ ստորին եւ համալսարանի փրոֆէսօրը։

Ծոմապահութիւնը աւելի շատ կը յարգուի քան նախընթաց տարիներուն, եւ ինչ որ աչքի կը զարնէ, — երիտասարդները, որոնք ծոմ չէին պահեր, հիմա կը պահեն։ Տղաքն ալ, երբ հարկադրուած են աշխատիլ, ծոմ կը պահեն, գոնէ շաբաթը մէկ օր, Ուրբաթ, որ Թուրքին հանգստեան օրն է։ Իսլամական ծոմապահութիւնը շատ խիստ է։ Ոեւէ բան չեն դներ, արշալոյսէն մինչեւ վերջալոյս։ Նոյն իսկ ծխելը արգիլուած է, եւ երբ արեւը մարը մտնէ, ճշմարիտ հաւատացեալին առաջին գործը կ'ըլլայ սիկառէթ մը վառել, որուն կարօտը կը քաշէր օրն ի բուն։

Ամէնէն կարեւոր բարեփոխումներէն մէկն է Գուրանին թուրքերէնի վերածումն ու ընթերցումը։ Առաջին ընթերցումը տեղի ունեցաւ անցեալ շաբթու, երբ Կայսերն նուագախումբին արեւելեան բաժնին պետը, Հաֆըզ Եաշար, որ գոց գիտէ Գուրանը, արաբերէնի փոխարէն թուրքերէն ըսաւ աղօթքները՝ զօր. Տէրվիշ փաշայի թաղման առթիւ։ Հաւանական է որ այս փորձը կրկնուի ուրիշ տեղեր ալ, եւ եթէ յաջողի, Գուրանին թուրքերէն ընթերցումը պիտի տարածուի ուրիշ մզկիթներու մէջ։ Նոր քայլը՝ արաբական ժառանգութիւնը թօթափելու։

Ոչ-յարձակման Դաշինքներու շուրջ

Ռումանիոյ խորհրդարանին վերաբացման առթիւ, վարչապետ Եորկա հաստատեց թէ ոչ-յարձակման դաշինքները որոնք մշակուած են Ֆրանսայի, Լեհաստանի եւ Խորհրդային միութեան կողմէ, որեւէ կերպով չեն վնասեր Ռումանիոյ իրաւունքներուն, որոնք պիտի յարգուին։ Իսկ մամուլին տրուած զեկոյցով մը, Պ. Եորկա կը յայտնէ թէ Ռումանիա համերաշխօրէն կը գործէ Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի հետ։

Եորկայի այն յայտարարութիւնները թէ բացարձակ հաւաստիքներ ստացած է որ Ֆրանսա եւ Լեհաստան պիտի պաշտպանեն Ռումանիոյ իրաւունքներն ու շահերը՝ Ռուսիոյ հետ իրենց համաձայնութեանց ընթացքին, նպաստաւոր ընդունելութիւն գտած են։

Թեվֆիք Րիւշտի մեկնեցաւ Թեհրանէն

Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարարը Թեվֆիք Րիւշտի որ Պարսկաստան գացեր էր սահմանային եւ այլ խնդիրներու կարգադրութեան համար, Թեհրանէն մեկնեցաւ օդանաւով դէպի Թուրքիա։ Երկաթուղին չի բանիր, առատ ձիւն տեղացած ըլլալով։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԱՆՍԱՆՁ ԲՌՆԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդային Միութիւններու շուրջ արեւմտեան ազգերու հետաքրքրութիւնը կը շարունակէ զարգանալ գրական եւ քաղաքական ուղղութիւններով։

Երկրէ երկիր, տարբեր նկատառումներն ու հաշիւներն են որ տուն կուտան այդ հետաքրքրութեան, համաձայն օրուան կարգախօսին։

Եւ այս պատճառով ալ, իրար խաչաձեւող ծայրայեղ տեսակէտներէն զատ, դժուար է ծանօթանալ անաչառ եւ արդար եզրակացութեան մը, որ ըլլար իրական գնահատութիւնը խորհրդային հանրապետութեանց։

Ստալինը գիտէ սակայն գնահատել այս կացութիւնը, եւ ճիշդ է, ասկէ ալ սիրտ առած՝ կը ձգտի մրցանիշը կոտրել աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր բռնաւորներուն։

«Սոցիալիստական հայրենիք» ստեղծելու կախարդիչ իր մոլուցքին մէջ, ան կը հանդիսանայ գազանական թշնամին մարդկային մտքին ազատ զարգացումին։

Ասիական բռնաւորի կատարեալ նմանութեամբ, ապաւինած Լէնինի շուքին եւ անոր հմայքին, ան իր կամքն ու քմահաճոյքը գործաւորին ու գիւղացիին հետ կը պարտադրէ մտաւոր ամէն կարգի հեղինակութիւններուն, իբրեւ բացարձակ ճշմարտութիւն, անվիճելի ու անքննելի։

Իր այսօրուան դիրքին այս ուղղութեամբ հասած, ան անհետացուցեր է բազմահազար գործակիցներ ամէնէն քստմնելի միջոցներով։ Աքսորեր եւ չէզոքացուցեր է մտքի մշակներ, գիտական իրական արժէքներ։

Ո՛չ մէկ ազգ եւ ո՛չ մէկ հանրապետութիւն — Խորհ. Միութիւններէն — զերծ չեն Ստալինի այս արիւնոտ քաղաքականութենէն։ Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան, անոր խեղդիչ շունչը, ուրականի նման կը չորցնէ մարդկային միտքը, ստեղծագործող թռիչքը։ Բացառիկ երեւոյթ չէ սակայն, այլ սովորական դէպք մը, կիրառելի բռնաւորին խախտած գիրքը ամրացնելու համար։

Կուսակցական ներքին հակամարտութիւններու, օրուան քաղաքականութեան դէմ արտայայտուած դժգոհութիւններու պարագային Ստալինը միշտ ճարպիկ ռազմավար է։ Ան գիտէ հանրային ուշադրութիւնը ուղղել տարբեր ուղղութիւններու, երբ անխուսափելի են առհասարակ կուսակցութեան եւ երկրին դէմ երեւակայական վտանգները։

Դեռ վերջերս էր որ ան, կուսակցութեան ծոցին մէջ զարգացող հակառակորդութիւնները իր իշխանութեան դէմ չէզոքացնելու համար, մէջտեղ նետեց նորէն «տրոցկիզմի» վտանգը. մտաւորական շրջանակին։

Հիմա օրուան կարգախօսը, այս «վտանգ»ին դէմ հրամայուած պայքարն է, որմէ անշուշտ անմասն չէ նաեւ մեր խեղճ հայրենիքը։ Այս կարեկցութեամբ ալ, փորձենք ծանօթանալ ուրեմն Ստալինի այս նոր խաղին։

Անցեալ դեկտեմբերին, խորհրդային բոլոր օրկաններու նման, «Խորհրդային Հայաստան»ն ալ առանձին յաւելուածով արտատպութեան տուաւ Ստալինի բաց նամակը, «Բոլշեւիզմի Պատմութեան մի քանի հարցերի մասին», ուղղուած «Պրոլետարսկայա Ռեվոլուցիա» թերթի խմբագրութեան։

Այս նամակէն յայտնի կ'ըլլայ որ Սլուցկին՝ մէկը պարբերականի կարեւոր խմբագիրներէն — յօդուածով մը փորձեր է Լէնինի նախապատերազմեան գործունէութիւնը քննել։ Եզրակացութիւնները, նման աշխատութիւններու մէջ, բնական է թէ կրնան տարբերուիլ ըստ տիրող կամ գոյութիւն ունեցող տրամադրութիւններուն։ Եւ որովհետեւ Սլուցկին վիճելի է գտեր Լէնինի նախապատերազմեան գործունէութեան մասին կազմուած գաղափարները, Ստալինը կատարեալ ամբոխավարի մը նման սկսեր է անոր իր յարձակողական ելոյթը.

— «Վճռաբար բողոքում եմ — կը սկսի իր նամակը — Սլուցկու «Բոլշեւիկները գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի միջպատերազմեան ճգնաժամի շրջանի մասին» հակակուսակցական եւ կիսատրոցկիստական յօդուածը Պ. Ռ. ժուռնալում (Թիւ 6, 1930), որպէս դիսկուսիոն (վիճաբանական) յօդուած զետեղելու դէմ»։

Իր այս պատմական բողոքը հիմնաւորելու համար, Ստալինը կը ծանրանայ գլխաւորաբար ակնարկուած յօդուածի այն մասին վրայ, ուր Սլուցկին կը յայտնէ թէ.

— «Լէնինը (բոլշեւիկները) թերագնահատում էր ցենտրիզմի վտանգը գերմանական եւ առհասարակ նախապատերազմեան սոցիալ-դեմոկրատիայի մէջ»։

Այս արտայայտութիւնը բաւական է, որպէսզի Ստալինը իրաւունք ունենայ պարտադրել Սլուցկիին հետեւեալ եզրակացութիւնը.

— «Այսպէսով դուրս է գալիս, որ Լէնինը պատերազմին նախորդող շրջանում դեռ եւս իսկական բոլշեւիկ չէր, որ միայն իմպերիալիստական պատերազմի շրջանում կամ նոյնիսկ այդ պատերազմի վախճանին՝ Լէնինը դարձաւ իսկական բոլշեւիկ»։

Թէ որքան կը համապատասխանէ այս վճիռը Սլուցկիի յօդուածին, դժբախտաբար չենք գիտեր, բնագիրը մեզի անծանօթ ըլլալուն պատճառով։ Իրականութիւնը սակայն այն է թէ Սլուցկին եւ դեռ ուրիշներ չեն վարաներ Լէնինի բոլշեւիզմը սահմանափակելու Ռուսաստանի մէջ, ձեւակերպուած գլխաւորաբար Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն յետոյ։ Այս գնահատանքով ուրեմն, բոլշեւիկեան քննադատական պատմութիւնը կը մխէ Լէնինի գործունէութիւնը ի նպաստ համայնավարական շարժման։

Քննադատական պատմութիւն կազմելու համար այս ուղղութեամբ առաջ տարուած աշխատանքները անըմբռնելի են Ստալինի համար։ Ան կողմնակից ըլլալով մէկտեղ, դէմ է սակայն այն բոլոր քննութիւններուն, որոնք ըստ «Պ. Ռ.» թերթի խմբագրութեան կը նկատուին կարեւոր։

— «Պրոբլեմների (հարցեր) այն ամբողջ խմբի մշակումը, որոնք կապուած են բոլշեւիկների՝ նախապատերազմեան երկրորդ Ինտերնացիոնալի հետ ունեցած փոխ-յարաբերութիւնների հետ»։

— Ո՛չ, կը յայտարարէ կատաղօրէն կարմիր բռնաւորը իր հպատակ գիտական մշակներուն, այդ ուղղութեամբ եւ ոչ մէկ քննութիւն, որովհետեւ ատոնք բոլորը ճշդուած են ու վճռուած վերջնապէս։

Հակառակ ուղղութեամբ քննութիւն մը գիտական թերթի կողմէն «Բոլշեւիզմի աքսիոմա (առած) համարուող հարցերի վերաքննութեամբ» կրնայ նոյնպէս գլխու ցաւ պատճառել Ստալինին։ Չէ՛ որ հոն կրնայ տեսնել իր իսկական դէմքն ալ, որ այնքան շատ տարբեր է եւ անհամապատասխան իր օրուան արտայայտութեանը։

Սեփական կաշիի վախը, պատմութեան էջերու քննութեամբ, — ան կը ծածկէ վարդապետութեամբ — Լէնինի շուրջ կեդրոնացնելով հարցի ծանրութիւնը։ Եւ այս պատճառով ալ, ան աւելի շեշտ դրած իր արտայայտութիւններուն, կը վրդովի թէ ինչպէ՛ս հնարաւոր է.

— «Լէնինի բոլշեւիզմի հարցը աքսիոմից վերածել պրոբլեմի»։

Չմտնենք աւելի լայն մանրամասնութիւններու մէջ։ Հետաքրքրականը այս պատմութեան մէջ Ստալինի բացարձակ արգելքն է բոլշեւիկեան պատմական ուսումնասիրութեան մասին։

Աւելի զարշելի եւ վանտալական վերաբերմունք դէպի պատմութիւնը, այն ալ բոլշեւիկեան պատմութիւնը, որ չափազանց շատ մութ մնացած էջեր ունի, անհնար է երեւակայել։

Եւ սակայն այս աներեւակայելի եւ քստմնելի բռնութիւնն է, որ իր արձագանգը կը գտնէ երկրի մէկ ծայրէն միւսը։ Բոլորը մէկ ոտքի են ելեր «Մեծ առաջնորդի» ազդանշանին վրայ, խափանելու մտաւոր շարժումը, սահմանափակելու գիտական ու պրպտող միտքը։

Կուսակցութեան ծոցին մէջ Սլուցկին կը նկատուի «դաւաճան» աղանդաւոր, հետեւաբար թշնամի բոլշեւիզմին։ Հալածաքննութիւնը հիմա արգելքի տակ է առեր ոչ միայն Սլուցկիի յօդուածը, այլ եւ փոշիներու տակէն կը քննուին տարիներ առաջ եղած հրատարակութիւնները։

Հայաստանի մէջ Բզնունիները ու Մկրտիչեանները իրենց բռնաւորին օրինակով զգալի զրաքննութիւն մըն են բացեր օրուան հրատարակութիւններու վրայ։ Անոնք ալ չեն մոռնար գրքոյկները պրպտել, գտնելու համար խօսքեր եւ պարբերութիւններ, որոնք ստապարտուած են իրենց «առաջնորդի» բոլշեւիզմի «արթուն պահակ»ի կողմէն։

Նոր զոհեր կան արդէն, եւ անկասկած որ ատոնց թիւը պիտի մեծնայ օրէ օրին։

Այսպէս է որ Ստալինն ու իր մեծ ու փոքր իշխանաւորները կ'ապահովեն իրենց զգալի բռնատիրական գահերը, մտային անապատ վերածելով երկրին այնքան բեղմնաւոր միջավայրը։

Ինչ հոգ արեւմտեան ընչաքաղց ձգտումներու համար այս ողբերգութիւնը, երբ ատոնք արգելք մը չեն շահաւոր առեւտուրին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԵՒ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Վերածնութեան շրջան մը

Շաբաթ օր, 30 յունուար, հոծ ու ընտիր հասարակութեան մը ներկայութեանը տեղի ունեցաւ Սէվրի Մուրատեան վարժարանի դահլիճին մէջ, Ֆրանսացի հայագէտ եւ Հ. Հ. Ֆրանսական կցորդ Հ. Փուատըպարի բանախօսութիւնը։ Նիւթն էր՝ «Սուրիոյ հայ գաղթականներու վիճակն ու հայ ձեռնագործութեան արուեստը»։

Բացումը կատարեց վարժարանի պատուակալ տեսուչ Պ. Զաւէն Խանզատեանը, ջերմապէս շնորհաւորելով երեսփոխան Պ. Անրի Լօրէնը, որ բարեհաճած էր նախագահել, եւ հասարակութեան ներկայացուց բանախօս Փուատըպարը, որպէս մեծ գիտուն մը եւ լաւ հայագէտ մը, ինչպէս նաեւ հմուտ աշխարհագէտ մը, որուն տրամադրութեան տակ կառավարութիւնը քանի մը սաւառնակներ է դրած եւ անոր ցուցմունքներովն է որ կառավարութիւնը կը գծէ Սուրիոյ եւ Իրաքի սահմանները։

Հ. Փուատըպառ իր շնորհակալութիւնները յայտնելով, մանաւանդ երախտագիտութիւն յայտնեց Հ. Ծովականեան ու Հ. Սահակեան, որոնք իր Մխիթարեան Ակադեմիային անդամակցութեան առաջարկն էին բերած։ Յետոյ նիւթին անցնելով, ներողութիւն խնդրեց որ չպիտի կարենար հայերէն բանախօսել, նախ՝ որովհետեւ հասարակութեան մէջ Ֆրանսացիներ ու օտարներ ալ կը գտնուէին եւ յետոյ Սուրիոյ անապատներուն մէջ քիչ մը մոռցած էր հայ գեղեցիկ լեզուն։ Հինգ ամիս է որ՝ ըսաւ, թողած եմ Սուրիան եւ տասնեհինգ օրէն նորէն պիտի վերադառնամ։

Բանախօսութիւնը տեւեց մէկ ժամ։ Հ. Փուատըպառ վիճակագրութիւն մը չներկայացուց եւ ոչ ալ իր զեկուցումը տարածեց բովանդակ Սուրիոյ վրայ, այլ զբաղեցաւ Պէյրութի եւ Հալէպի գաղթականներով։

Հաշուեցաւ որ այս երկու գաղթակայաններու մէջ, որոնցմէ Պէյրութը 25,000, իսկ Հալէպը 60,000 հոգի կը պարունակեն, արդէն կիսով չափ փոխադրուած են նորաշէն եւ առողջապահիկ տուներու մէջ։ Ամէն մէկ տան շինութիւնը արժած է 1100 ֆր. որ հոգացուած է Ժընեւի, Լոնտոնի եւ ամերիկեան կամաւորներու կողմէ։ Շինուած տուներու թիւը առայժմ 4000 է, որոնց 2000ը Պէյրութի եւ 2000ը Հալէպի մէջ։ Շատ չանցած գաղթակայաններու մնացեալ բնակիչներն ալ տուներու մէջ պիտի փոխադրուին։ Այս առթիւ գովեստ ըրաւ մարդասէր Պ. Փանոսի, որ կը զբաղի իր խղճէն եւ պայծառատեսութենէն առաջնորդուած։ «Այս իմաստուն վարիչը եթէ խնդրանք մը ունի, այն է որ՝ շատ չզրուցել, մանաւանդ իր մասին, ինչպէս նաեւ Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ կատարուած մեծ ճիգերու մասին։ Ժամանակը խօսքին ու բեմին չէ՛, այլ կենդանի գործին»։

Հ. Փուատըպառի զեկուցման զուգընթաց իրարու ետեւէ կը յաջորդէին լուսապատկերներ (մեծ մասամբ Հ. Մարեանի քլիշէները), որոնք պերճախօսօրէն կը ցուցադրէին թէ՝ ինչպէս տրուած ամայութեան վրայ իրարու ետեւէ տուները կը կանգնէին կենսունակ ու շէն եւ իրար կցուելով կը կազմէին փոքրիկ քաղաքներ։ Խմբակցութիւնները միշտ կը կատարուին միեւնոյն քաղաքէն կամ շրջանէն գաղթած բնակչութիւններով։ Եւ բանախօսը նկատեց հայկականորոշ գիծ մը։ Գաղթակայանները, որ վրանաքաղաքներու տեղը ունէին, կը փոխուէին փայտաշէն խրճիթներու եւ այս վերջինները իրրեւ իրական առողջապահիկ քարաշէն տուներու, իրենց մաքուրով, դպրոցով ու հիւանդանոցով։ Այս տուներու շինութեան մէջ մասնաւորապէս շեշտեց հայ դիմացկութիւնն ու հանճարը։ Իրենք, Հայերը շինութեան առատ քարն են գտեր Հալէպի հիւսիսակողմը, մէկ մեթր խորութեան վրայ։ Ջուրը, նոյնպէս հայ տոկուն աշխատանքն է որ կը գտնէ։

Ալէքսանտրէթի կլիման վատառողջ ըլլալով, խորհեր են նոր քաղաք շինել բարձունքներուն վրայ, սակայն նկատելով որ 3-4 քիլոմեթր հեռու կ'իյնայ նաւահանգիստէն, իրենք Հայերը յարմար են դատած նաւահանգստին շուրջը զետեղուիլ, քանի որ հոն է իրենց աշխատանքը։

Շուտով ուղիղ գիծ մը Պէյրութը Ալէքսանտրէթին պիտի միացնէ՝ Կասիոս լերան ստորոտէն անցնելով։

Ամփոփելով իր տեղեկութիւնները գաղթակայաններու մասին, յայտնեց որ բովանդակ Սուրիոյ մէջ, առնուազն չորս տարիներու ընթացքին, ամէն հայ գաղթական պիտի ունենայ իր սեփական օթեւանն եւ ընդարձակ տունը, յարակից պարտէզով։ Եւ այս՝ շնորհիւ հայ ցեղի ապրելու եւ լաւ ապրելու յամառ կամքին եւ անվհատ աշխատանքին։

Յետոյ Հ. բանախօսը անցաւ ասեղնագործութեան արուեստին եւ իբրեւ յատկանշական ոճեր, առաւ Մարաշի Ա. եւ Բ. ոճը եւ Մալաթիան։ Իրարու յաջորդող լուսապատկերները կը ցուցադրէին նրբին աշխատանքներ՝ վերմակի երեսի ցանցեր, բարձի երես եւ խանձարուր։ Այս աշխատանքը ստեղծուած եւ զարկ էր տրուած կորուստէն փրկելու համար Հայ ցեղի արժանիքներէն մէկը — ասեղնագործութեան արուեստի — գոյութիւնը, որ դարէ դար եւ սերունդէ սերունդ եկած հասած էր մինչեւ Մեծ եղեռնը։

Այս հայ արուեստով հնարաւոր է ուսումնասիրել ամբողջ Ծայրագոյն Արեւելքի ասեղնագործութեան արուեստը, եւ ինչպէս հայ զարգերը, նմանապէս այս ասեղնագործները, մեծ մասամբ հարսանեկան օժիտի համար բանուած՝ կը ցուցադրեն հայ ճաշակին ու անոր գերազանցօրէն խոր մտածումի ու պատկերացումի նրբութիւնն եւ ինքնատպութիւնը։ Նոյնիսկ պատառ պատառ եղած ձեռագործներ, որոնք ազատուած են ընդհանուր բնաջնջումի վանդալական թալանէն՝ կը ներկայացնեն տակաւին այնքան գեղեցկութիւն եւ նրբին արուեստ, որ մարդ չի կրնար ծածկել իր հիացումը կանացի այն մատներուն համար, որոնք ստեղծագործած են զանոնք։ Ասոնցմէ բաւական մաս մը բերուած են Փարիզ եւ նշանաւոր արուեստագէտներու միահամուռ հիացումին արժանացած։ Հայ ցեղն ինք է որ կ'ապրի իր ասեղնագործութեան մէջ, տոկուն, համադրական, մտացի եւ անկործանելի։ Եւ այս ագանչելի ձեռագործները բանուած են հասարակ թելերով եւ միայն Հայ կինն է որ գիտէ զանոնք հրաշալիքներ տալու, այնքան նրբին եւ այնքան փայլուն, որ կարծես մետաքսով բանուած ըլլան։

Մալաթիան, կարաւաններու երթեւեկով աւելի կապուած ըլլալով Ծայրագոյն Արեւելքին, շատ աւելի կրած է չինական, մոնկոլեան, հնդկական եւ պարսկական ազդեցութիւնները։ Ընդհանրապէս գրեթէ նոյն տեսակներն են, նոյն թռչուններն ու ծաղիկները, վարդն ու շուշանը եւ լօթիւս ծաղիկը՝ իրենց ինքնայատուկ խորհրդանիշերով։ Մարաշը, աւելի մեկուսացած՝ պահած է իր ինքնատպութիւնը, մանաւանդ իր Ա. ոճը, որ իր բարձրագոյն նրբութեանն էր հասած առնուազն 150-200 տարի առաջ, երբ տակաւին գերման ապրանքները Արեւելքի շուկաները չէին ողողած։ Բայց եւ այնպէս, հակառակ Ծայրագոյն Արեւելքէն կրած ազդեցութիւններուն, հայ կինը գիտցեր է տալ իր ցեղի ինքնութեան դրոշմը, ամէն պատկերացումի վրայ։

Մասնաւորապէս խաչաձեւն է որ մարգարտաշարով կամ շուշաններու ասեղնահիւսքով փոխած է հեթանոս պատկերներու ընդհանուր տեսքը՝ կամ ուղղակի խաչի պատկերացումով եւ կամ խաչաձեւ խորքով։

Ամէն պատկերացում, ամէն թռչուն կամ ծաղիկ, իր յատուկ խորհրդանշական իմաստն ունի եւ որոնք ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ գուշակութիւններ, մաղթանքներ եւ ցանկութիւններ։ Չար աչքէ պահելու, պարկեշտութեան, մաքրութեան եւ անմահութեան խորհրդանշաններ վերջապէս միշտ միտք մը կ'ուզէ արտայայտել ասեղը, խօսք մը, զգացում մը։

Ու այս հինաւուրց ասեղնագործուած բեհեզներուն վրայ, ո՛չ միայն խոր ու մեծ արուեստի մը ներկայութիւնը կը խօսի դիտողը, այլ եւ այն մտածումը թէ՝ ասոնք բանուած են այն անուշ ու անդորր օրերուն, երբ սարսափը դեռ անծանօթ էր, եւ հայ բնաշխարհը հայրենազրկուած, տարագրուած ու անպաշտպան չէր դարձած...

Աչքի զարնող երեւոյթ մը։ Մինչ քիւրտ կիները իրենց կոշտ ասեղնագործները կը զարդարեն բնական կենդանիներով՝ ոչխար, այծ եւ կամ հաւիկներով, հայ կինը կը նախընտրէ թռչնիկներն ու թիթեռնիկները։

Մասնաւոր խնամքի առարկայ են մանկական խանձարուրներու ասեղնագործութիւնը։ Հայ մայրը իր նորածինը կը սիրէ փաթթել հնդիկ, մօնկոլ, չին եւ պարսիկ բարի խորհրդանիշերով եւ որոնց վրայ կ'աւելցնէ զուտ հայկական ցեղային քրիստոնէականը։

Այս հայ արուեստը շատ աւելի մանրամասնօրէն ու խոր ուսումնասիրութեան մը պէտք ունի։ Արուեստ մը որ դար դարի փոխադրելով՝ հասած է անյիշատակ ժամանակներէ։ Պէտք է իջնել մինչեւ իր ակունքները, որոնք ժամանակի մշուշներուն մէջ կը կորսուին։ Հայ մտքի գերակշռութիւնը, որպէս գեղագիտական ճաշակ, աւելի իշխող է ու տիրական՝ Ասիոյ ճաշակին վրայ։ Պահանջ է այսօր վերանորոգել այս գեղեցիկ ու խոր արուեստը, կամ գէթ համախմբել, ինչ որ գտնուած՝ որովհետեւ ասիկա իրական եւ մեծ պարծանք մըն է Հայ ցեղին։

Բանախօսութեան աւարտին, լուսապատկերով մը ցուցադրուեցաւ Կասիոս լերան ստորոտը Թ[illegible] նոր քաղաք մը, ուր Հ. բանախօ[սին] առաջին այցելութեանը միայն [illegible] կու տուն կայ եղեր եւ այսօր [illegible] ղէն կոկիկ քաղաք մըն է։ Անոր [illegible] չորրորդը միայն Հայ է, [illegible] սուրիացի քրիստոնեաներ։ Այս [illegible] նաւապատաքաղաքը պաշտպանուա[ծ] է ջոկատ մը Ֆրանսական զին[ուոր]ներով, որոնք քաղաքի զանազան տարբեր կէտերու մէջ են գետ[եղ]ուած։

Նաեւ ցուցադրուեցաւ խոպան [illegible] մայրութիւն մը, որ առարկան [illegible] թեան կործանումէն ասդին [illegible] չէր տեսած եւ ահա շնորհիւ [illegible] աշխատանքին, այսօր ոսկեհան[illegible] ծով մը կը ծածկէ խոպան ամա[յու]թեան կծղած լերկութիւնը։ Ա[illegible] մանրանկար պատկերն է հայ ցե[ղի] մեծ արժանիքին եւ տեսակ մը խոր[հ]րդանիշը, որ ան ամայութիւնը [illegible] ոսկիով կը ծածկէ, անբնակելին [բնա]կելի կը դարձնէ ամէն անգամ [illegible] ուժեղ պաշտպանութեան տակ [illegible] նուիրուի աշխատանքի։ Ան այս[illegible] սով կը ստեղծէ հայ մեծ արժէքն[illegible] որոնք օր մը, իր մայր-հայրենի[illegible] նիզութեան մէկ պահուն՝ անոր [illegible] նութեան կը փութան։

Հ. բանախօսը աւարտած [illegible] փակման խօսքն ըրաւ երեսփո[խան] Պ. Անրի Լօրէնը, որ Հ. բա[նա]խօսին զրուատիքն ըրաւ։

«Ձեռայած որ ասեղնագործու[illegible] թեան մէջ մասնագէտ մը չեմ, [illegible] մեծ բացատրող մըն էք հայ ցեղ[ի] խորունկ հոգիին։ Դուք ներքնայե[illegible] էք՝ յառնող քաղաքներուն, [illegible] նակուող արուեստի ասեղնագործ[ութիւն]ներուն, որոնց մէջէն հայ ցեղի [illegible] մեր հոգին է որ կը խօսի։ Դուք [illegible] ճանչնալ հայ մեծութիւնը, եւ [illegible] հոգ թէ հօտի մը մէջ գտնուին [illegible] նուազ արժէքով ոչխարներ, [illegible] մեծը կը փնտռէք. արժէքա[illegible] ընդհանուրը։ Եւ աս բաւ է [հայ] հոգին ճանչնալու համար»։ Եւ Սու[րիոյ] մէջ տեղաւորուած հայութե[ան] արժէքին զուտ ֆրանսական [illegible] նումով գնահատական մը [illegible] վերջացուց իր խօսքը։

Գրաւիչ դաշտէ մը վերջ, [illegible] կան եւ հաճելի անակնկալ մը եղա[ւ] երգեցիկ երկսեռ խումբ մը, [illegible] որ երկու քաղցր ու ներդաշնակ [illegible] երգով «Աչազեալ» եւ «Հորովել» [illegible] զուարթութիւն սփռեց։ Գնահատ[illegible] էր երիտասարդ ղեկավարը Պ. Այ[illegible] շահ՝ վենետիկեան սան մը։

ԱՐԱՄ [illegible]

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մի մոռնար տուրքի թուականը

Եկամուտի, արտասահմանէն առնելիքներու եւ այլնի մասին, անհրաժեշտ յայտարարութիւնը պէտք է ըլլայ փետրուար 29էն առաջ։ Այս պայմանաժամը երկարաձգուած է սակայն մինչեւ մարտ 31, այն առեւտրականներուն եւ ճարտարարուեստագործներուն, ինչպէս եւ այն մեծ երկրագործներուն համար, որոնք իրենց հաշիւները փակած են 1931 դեկտ. 31էն կամ յունուարին։

Տպուած յատուկ թերթեր դրուած են անոնց տրամադրութեան տակ՝ Թաղապետարաններուն եւ հարկահաւաքներու պաշտօնատան, ինչպէս նաեւ քսան հազարէ աւելի բնակիչ ունեցող քաղաքներու նամակատուններուն մէջ։

Այս տպուած թերթերուն վրայ պէտք է յայտարարել.

1.— Նախորդ տարուան կամ ընթացիկ տարուան (եթէ հաշուեփակ կատարուած է) զուտ հասոյթը։

3.— Ընդհ. գործառնութեանց գումարը. այս գումարէն մանրավաճառները իրաւունք ունին զեղչելու արտասահման, Ալճերիա եւ Ֆրանսական գաղթավայրերը ղրկուած ապրանքներու գումարները։

3.— Աշխատութեան տուրք.— Առեւտրական եւ ճարտարարուեստագործական հաստատութիւնները, այս գլուխին մէջ պարտաւոր են ներկայացնել իրենց պաշտօնէութեան վճարած թոշակներու կամ օրավարձքերու գումարները։

4.— Երկրագործական շահ. — տարուան մէջ գոյացած շահը։

5.— Եկամուտի ընդհ. տուրք։

6.— Արտասահմանէն առնելիքներ.— Արտասահմանի մէջ առնելիք ունեցող Ֆրանսացիները պարտաւոր են մանրամասնել այս կէտը, նշանակելով համապատասխան եկամուտը։

Դատեան մը անգործութեան դէմ

Փէրիկէօի մէջ, նահանգային [illegible] առեւտրական սենեակներու [illegible] մասնակցութեամբ, խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ, [illegible] սական հարցերու մասին։

Ժողովը, մասնաւորաբար զբաղեցաւ ինքնաշարժի ճարտարարուեստով, եւ վերջացաւ խնջոյքով մը որուն ընթացքին, Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Լավալի ուղղուած [illegible] ռագրով մը, խնդրուեցաւ որ [illegible] տուրքեր չդրուին կէս միլիոն մարդ բանեցնող ինքնաշարժի ճարտար[արուեստ]ին վրայ։

Ժողովը ընդունած է նաեւ բա[նա]ձեւ մը, որուն համաձայն, պէտք է հիմնուի «Թանգարան Ինքնաշ[արժի]»։ Այս միութիւնը պիտի ծառայէ փճացնելու այն ինքնաշարժները որոնք տասը տարիէն աւելի գործածուած են։ Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ տարեկան փճացնել 45 հազար ինքնաշարժ, ըսել է Ֆրանսայի [տա]րեկան ամբողջ արտադրութեան [illegible] ռորդը։

Այս կերպով, կը յուսան, գործատէրերը, թէ մեծ մղում տուած պիտի ըլլան ինքնաշարժի ճարտարարուեստին։

Անդրատլանտեան Ընկերութիւնը

Ֆրանսական Անդրատլանտեան [illegible] շոգենաւային ընկերութիւնը [illegible] կութեան եզրը հասած է։ Ընկերութիւնը փրկելու համար այս [illegible] գէն, որպէսզի կառավարութիւնը [կա]րենայ օժանդակել, Երեսփ. Ժողովը [illegible] քուէարկած էր օրինագիծ մը։ [illegible] թէեւ ամիս մըն է ներկայացուա[ծ] է Ծերակոյտին, սակայն դեռ վերջ[նա]կան հաստատում չէ ստացած։ Մինչ, բացայայտ է թէ ձգձգումը [ոչ] միայն մեծապէս կը վնասէ ընկերութեան, այլ նաեւ կրնայ զայն [բո]լորովին կորստեան մատնել։

Երեսփ. Ժողովի մէջ, օրինագծին քուէարկութենէն յետոյ, իր պատասխանատուութեամբ, կառավարութիւնն արդէն ընկերութեան վարիչներուն տրամադրած է տասնեակ մը միլիոն։ Առով սակայն կացութիւնը չէ փրկուած, Ընկերութիւնն արդէն կասեցուցած է երկու մեծ նաւերու շինութիւնը, անգործութեան մատնելով հազարաւոր բանուորներ։ Առոր նոյն ժամանակ ալ Սէն-Նազէրի ցոյցերուն [illegible] որոնց ժամանակաւորութիւնները ... [illegible]

Սակայն, այս քանի մը հազար բանուոր անգործութեամբ, հարցը չի փակուիր։ Նաւերու շինութեան հաւաքական գործարաններու եւ մօր գանազան գործարաններու մէջ աշխատող արհեստանոցներու մէջ աշխատող 20 հազար բանուորներ եւս պիտի ստրուկ ... անգործութեան մատնուին։

Անկէ զատ, եթէ ընկերութիւնը սնանկացած ... Հայ ... պիտի արձակէ 5 հազար, ազատ պիտի արձակէ 5 հազար ալ աշխատ որոնք կը գործեն նաւերու նորոգութեան կամ զանազան ... իրենց ... մէջ։

Մօտ ուրեմն, մէկ ընկերութեան մը սնանկացումով 35 հազարի չափ գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ անգործ պիտի մնան։

Կը յաջորդին նաեւ հետեւեալ փաստերը։ Կառավարութիւնը որ մէկ միլիոնի չափ առնելիք ունի ընկերութեան մը ... Հաշուեյարդարի պաշտօն պիտի կարենայ ... տալ ... մինչ անոր վարկ բանալով եւ ընկերութիւնը փրկելով, ամբողջական պիտի փրկէր նաեւ իր առնելիքը։

Կայ նաեւ աւելի կարեւորը հետեւեալ նկատումներով.—

Այս ընկերութեան նաւերը կը հանդիպին ամբողջ աշխարհի բոլոր նաւահանգիստները։ Ֆրանսական դրօշը պարզած։ Եթէ ընկերութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկուի, օտար առեւտրական համաձայն ծովային միջազգային օրէնքին, կրնայ այս նաւերէն մէկը փակել տալ նաւահանգիստ մը մէջ եւ արգելք տալ ... վարկաբեկելով ֆրանսական դրօշը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Լենինի արձանը Երեւանի մէջ

Որոշուած է այս տարի Երեւանի մէջ կանգնել Լենինի արձանը։ Արձանի պատրաստութեան մասին, կրթական գործավարութիւնը խորհրդակցութիւններ ունեցաւ նշանաւոր ճարտարապետներու եւ արձանագործներու հետ։ Արդէն ուրուագծուած են յուշարձանին հիմնական մանրամասնութիւնները։ Կրթական գործավարութեան կարծիքով, յուշարձանը պէտք է աչքի զարնէ քաղաքին մէջ ամէն կողմէ, իր շուրջն ունենայ ընդարձակ հրապարակ մը, որպէսզի բոլոր փողոցներէն աչքերն ուղղուին Լենինին։ Այդ հրապարակը պէտք է, որ տօնական եւ ցուցադրական հանդէսներուն կարենայ տեղ հայթայթել 100,000 հանդիսատեսի։

Յուշարձանը այնպիսի գեղարուեստական ձեւ մը պիտի ունենայ, որ նաեւ բլլալով հանդերձ Լենինի դիմագծին, պիտի արտայայտէ նաեւ լենինիզմի սկզբունքները։

Հրապարակը պէտք է ներդաշնակօրէն ամբողջացնէ յուշարձանը։ Նաւտով մրցման պիտի հրաւիրուին խորհրդային ամբողջ Միութեան լաւագոյն ճարտարապետները, նկարիչները եւ արձանագործները։

Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան 8րդ համագումարը

Յունուար 17ին, երեկոյեան, բացուեցաւ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան 8րդ համագումարը Ե. րեւանի Արուեստի Տանը մէջ։ Նիստէն առաջ տեղի ունեցաւ բանուորական հսկայ ցոյց մը։

Համագումարը բացաւ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղար, Աղասի Խանջեան։

Համագումարի աշխատանքներուն մասին պիտի տանք մանրամասնութիւններ, քաղելով տեղեկագիրներէն։ Առայժմ ընենք միայն թէ Հայաստանի թերթերը լեցուն են ճառերով ու տեղեկագիրներով, բոլորը միակողմանի տեսութիւններ։ Երկրին կեանքէն ոչ մէկ լուր կամ արձագանգ։ Եւ երբ մեր թերթին Հայաստանի սիւնակները կը լեցնենք փոքրիկ արձագանգներով, պէտք է գիտնալ որ ատոնք քաղուած են երկարապատում յօդուածներէ, որոնց ընթերցումը այնքան ձանձրալի է, որքան քրտնաջան՝ տեղեկութիւն մը կորզել stereotype տարազներու ու խօսքերու մէջէն։

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՋԱՆՆԵՐ

Դպրոցասէրի բէյանիզմը

Անցեալ կիրակի կէսօրէն յետոյ, Դպրոցասէրը սարքած էր իր տօնական օրերու երեկոյթը։

Սանուց Միութեան կազմակերպած Յորելենական անմոռանալի ցերեկոյթին յաջողութեան սատարող արուեստագէտները եւ մտերիմները հրաւիրուած էին հաճելի թէյասեղանի մը, որուն յաջողութեան համար Սանուց Միութիւնը ունեցած էր նուրբ հոգածութիւն։

Այս վերջինին կողմէ անօրէն Փ. Վ. Իշպալաճեան շնորհակալութիւն յայտնեց ներկայ արուեստագէտներուն, այնուհետեւ աշխատող բարեկամներուն եւ բարեկամ հաւաքիներուն, որոնք այս հնամենի Տունը եւ իր տարած աշխատանքը կը գնահատեն արժանաւորապէս։

Օրուան նախագահը Փ. Շահխաթունի խօսքը տուաւ Փ. Փառամագրեանի, որ հանդէսին յաջողութենէն յայտ բաժին հանեց Դպրոցասէրի երգիչ սանուհիներուն, պարուհիներուն։ Շահխաթունի գնահատանքի խօսքեր ուղղեց նաեւ Տիկին պատմագրեանին, որ իր ամուսնուն հեղինակած «Հէքեաթ»ին այնքան գրաւիչ որքան հիւն եղած էր։ Փ. Փարեան շեշտեց հայ ցեղին կենսունակութիւնը։

Գնահատական խօսքեր եղան նաեւ բոլոր անոնց, որոնք Դպրոցասէրի սանուհիները պատրաստած էին գեղագիտական թէ մարմնակրթական տեսակէտէն։ Փ. Մալումեան

վարժարանի մարզական ուսուցիչը կրնար հպարտ ըլլալ իր վարժ մարզիկներով։

Եղան արտասանութիւններ, մեներգներ եւ խմբերգներ, որոնք առեղծեցին հայրենի յիշատակներով ծանր բայց մխիթարական, յոյզերով եւ յոյսերով տաք մթնոլորտ մը։

Մասնաւորապէս հաճելի էին Օրոնէր Աստղիկ Փարսամեան, Աղաւնի Փափիկեան եւ Շաքէ Փօյաճեան։

Սիրուն անակնկալ մը եղաւ Միութիւնիթէի բեմին վրայ այնքան ծափահարուած հինգ զաճաններուն երեւոյթը, իրենց հաճելի պարին մէջ։

Ուշ ատեն այդ սիրուն հանդէսին հրաւիրեալները բաժնուեցան Դպրոցասէրի հիւրընկալ յարկէն փոխադարձ համակրանքի զգացումներով։

Հր. Ալեանաք

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Տագնապը Տէօինի մէջ

ՏԷՕՄԻՆ, 1 Փետր.— Նախորդ թղթակցութեամբ տեղեկութիւններ տուած էի գաղութիս մասին։

Անգործութիւնը թեւեր առած կը սաւառնի, կուլ տալով իր առջեւ հանդիպողը։ Շաբաթը 3—4 օր աշխատողները առ ու գողի մատնուած են։ Ինչպէս կ'ըսէ բանուոր բարեկամս, նազովաննիս պատրաստ՝ ամէն օր սէրթիֆիքաներուն բաժնուելուն կըսպասենք։

Ի՞նչ կը մտածէ մեր գաղութը ինքնապաշտպանութեան մասին։ Տէօինի մէջ 1000 հոգի կ'ապրին համախմբուած։ Պատահութիւն մը որմէ զուրկ են ուրիշ գաղութներ։ Կրնանք դիւրութեամբ գլուխ հանել ամէն ձեռնարկ։ Կը մնայ հաւաքել, առանց խտրութեան, բոլոր քաղաքական եւ հայրենակցական կազմակերպութիւնները եւ ձեռնարկել գործի։

Անկարդ պիտի ըլլար ներկայացնել թշուառութեան պատկերներ. յանի որ մենք բոլորս ականատես ենք ամէն օր։ Փողոցները թափառող 6-7 տարեկան մանուկները խանութներու ցուցափեղկերուն առջեւ կըսպասեն, իրենց աչքերը գամած անուշ կարկանդակներուն։

Այս երեխաներուն ծնողները անգործ են երկար ժամանակէ ի վեր։ Ի՞նչն է որ մեզ կը կաշկանդէ մեր այս թշուառ հայրենակիցներուն օգնութեան հասնելու պարտականութեան մէջ. կամ ի՞նչն է որ կը պակսի

Անշուշտ բախտաւորներ ալ կան։ Անոնք չորս մասվաճառ եօթը նպարավաճառ, չորս սրճարան։ Անշուշտ միայն անհատական գործ բնոյթին։

3000 էն 1500ը օրական կէս ֆրանք չի՞ կրնար տրամադրել եղբայրական օգնութեան եւ կամ սրան կէսին կէսը։

Վերջին պահուն կ'իմանամ թէ քանի մը ընկերներ եւ արտօնւ հայրենակիցներ կ'աշխատին կազմակերպել անմիջական օգնութեան գործը։

Կը շնորհաւորենք այս ձեռնարկը, մաղթելով յաջողութիւն.

Խոտի

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Փակելու համար ցաւոտ ձայն մը

ՄԱՐՍԷՅԼ Թուրքերն ամբողջութեան արիւնոտ ձեռքը հայ մը խողխողեց առանց դատի ու դատապարտի։ Մարդկային խիղճը լռեց իրեն յատուկ շնականութեամբ այս եղերական ոճրին առջեւ։ Ազգային խիղճը, սակայն, տեղ տեղ միահամուռ, ու տեղ տեղ ալ մասնակի կերպով ցնցուեցաւ ու ըմբոստացաւ Բարի նշան։ Որովհետեւ, հոն ուր կայ ցնցում, ըմբոստում, ըմբոստութիւն ու բողոք, հոն կայ կենսունակութիւն, ապրելու եւ տոկալու կամք, իսկ ընդհակառակն, հոն ուր կը տիրէ համակերպումի իմաստութիւնը կամ ինքնալքումը, հոն կը գործէ այլասերումն իր բոլոր ոչնչացնող կողմերով։

Մարսէյլի հայութիւնը այս արիւնոտ հարցին մէջ ցոյց տուաւ իրեն պատիւ բերող կորով ու կեցուածք։ Բոլոր քաղաքական կազմակերպութիւնները (բացի հայ համայնավարներէն), ինչպէս նաեւ Հայրենակցական Միութիւնները, եւ առանցմէ բխած Գործադիր Մարմինը, նիւթական ու բարոյական ամէն զոհողութիւն ի գործ դրին ընդգծուած սահմանին մէջ հարցը հետապնդելու. Եւ պէտք է ըսել ի այս ուղղութեամբ տրուած որոշումները լիովին գործադրուեցան։

Անոնցմէ փակուելէն յետոյ տեղի ունեցաւ հեչակ ու ամէնավար ե յոյժ։ գաղտապարտելի նկատուեցաւ եւ՛ տակտ եւ՛ սկզբունքի տեսակէտէն։ Անոնց այս քայլը պախարակելի դասալքութիւններու կարգին դասուեցաւ։ Ու խոստովանելի է որ այս տխուր նահանջին մէջ ամէնավարները աւելի խոհեմ գտնուեցան։ Փող ու թմբուկ չզարկին։ Հեչակեաններու թռուցիկը, խմբագրուած փաղոցային լեզուով, եւ հիւսուած յերիւրանքով ու խեղաթիւրումով, նկատուեցաւ տեսակ մը աննուազակի մատնութիւն, որուն մէջ հակասութիւններ ալ չէին պակսեր։

Գործադիր մարմնի պաշտօնական գեկոյցը անոնց համար շատ պատշաճ ապտակ մը եղաւ։ Հասարակութիւնը հասկցաւ անոնց տղայական[ութ]իւնն ու խակութիւնը։ Կամ բնաւ մասնակցելու չէին, եւ կամ մասնակցելէ յետոյ, լռելու էին։ Այդ կը պահանջէր ազգին եւ իրենց իսկ շահը։

Մեռասաներորդ պահուն լռութ ընծայուած Հանճոյ Հայը։ Միութեան թռուցիկը ամէնուն կողմէ դատապարտուեցաւ, որովհետեւ, նախ խմբագրողը նոյնինքն ծանօթ Ալթունեանն էր։ Երկրորդ իր արտայայտած մեծամիտ այլ անամէջ գաղափարները բան չեն ապացուցաներ։ Այդ երկերես եւ պառակտիչ մարդը սուտ կը խօսի երբ կ'ըսէ թէ քառասուն Հայրենակցականներ չէին մասնակցած։ Ինչ՞ու խուսափած էր տալ այդ երեւակայական Միութիւններու անունները։ Երբ կը յիշէ 10 հազար Հանճոյեցիներու շարքը, ծծկեր երեխայէն մինչեւ անդամալոյծ ծերը, փառաւոր ճամբով ձեր թուրքին բնածին ջարդարարութիւնը, որուն առջեւ ինքնապաշտպանութիւնը բնական պահանջ մը կը դառնայ, բայց մեծ պատիւ պիտի ըլլար աւելի զգաստ այս կարգի ոչնչութիւններով։

Իրազեկ

ՄԱՄՈՒԼ

Հայ լրտեսներ

Պէյրութի Ազդակը դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (26 յունուար).

— «Հայ ժողովուրդը իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին արձանագրած չէ բարոյական անանկութեան եւ անկման շրջան մը, որ այսօրուան չափ տխուր եւ յուսահատական ըլլայ։ Նոյնիսկ սուլթանական բռնութեան ամենամութ ժամանակի օրերուն, հայ ժողովուրդը իր ծոցէն արտադրած չէր այնքան ապազգայ եւ անխիղճ սրիկաներ, որքան այսօր։

Եւ մեր պատմութեան ոչ մէկ շրջանին լրտեսները ու մատնիչները այնքան սանձարձակ գործած եւ անպատիժ մնացած են, որքան մեր այս վերջին տարագրութեան շրջանին։

Բարոյական աննախընթաց անկում։

Չէ՞ք զարմանար երբ խմանաք թէ դեռ մինչեւ այսօր մեր մէջ կը գտնուին հայանուն ոճրագործներ, որոնք մեր թշնամիներու հաշւոյն լրտեսութիւն կ'ընեն, փոխան նիւթական առատ վարձատրութիւններու։ Կը հաւատա՞ք երբ ձեզի տեղեկացնեն թէ քանի մը դաւաճան Հայեր, թշնամի պաշտօնական հաստատութեան մը հրահանգով ժամանակներ կը պատրաստեն, յաճախ բոլորովին անհիմն ու յերիւրածոյ պատմութիւններ սարքելով, փտեցնելու համար հայ ժողովուրդին։ Չէ՞ք սարսափիր երբ ձեզի ըսեն թէ «Միլլիյէթ»ներու եւ «Վաքըթ»ներու թափած անվերջ հակահայ թոյներն ու հրատարակութիւնները խմբագրուած են Թուրքիայէն դուրս տեղ մը, չորնալիք հայ մատներու կողմէ։

Հաւատացէ՛ք, հայրենակիցներ, հաւատացէ՛ք, որովհետեւ ձեր ծոցին մէջ կը գտնուին իրենց խիղճն ու հոգին դրամի ծախած եւ ոճրարբու հրէշներ, որոնք կանգ չեն առներ միջոցներու առջեւ եւ կը գիջանին աղտոտ եւ ստոր արարքներու։ Ինչպէս չեչուած ենք անկէ առաջ քանիցս, հայանուն լրտեսներ կան մեր մէջ, որոնք կաշառուած են մեր թշնամիներուն կողմէ եւ կը գործեն անոնց հաշւոյն։ «Միլլիյէթ»ներու եւ «Վաքըթ»ներու թունալից հրատարակութեանց նիւթ հայթայթողները հայ անունը կրող մարդասպաններ են, որոնք սերտ կապ կը պահեն թշնամի պաշտօնական հաստատութեան հետ։

Ահա անոնցմէ մէկը, վերջապէս ինքզինքը յայտնի ըրած է։ Սամուէլ Թումաճեան անուն ճիէրիֆը։ Այն օրերուն, երբ Թումաճեան դեռ կը գտնուէր հովանաւորեալ երկիրներու մէջ եւ կը խմբագրէր հայատառ թերթ մը, գրեցինք հայ լրտեսներու գոյութեան մասին.

Թումաճեան երկար ատեն որպէս խմբագրապետ շրջելէ վերջ Սուրիան եւ Լիբանանը, եւ ատեն մըն ալ ինքզինքը ցնդած ու խենթ ներկայացնելէ յետոյ, վերադարձաւ Թուրքիա, ի հարկէ իր տեղ նշանակելով ուրիշներ։

Թումաճեանէն վերջ այդ պաշտօնին կոչուողները շարունակեցին աւելի հաւատարմութեամբ ծառայել մեր թշնամիներուն եւ ստանալ աւելի մեծ վարձատրութիւններ...»

Նուէր բանգարաններու

Փարիզաբնակ Փ. Հրանդ Համամճեան Երուսաղէմի վանքին նուիրած է 10 կտոր ձեռագիրներ՝ Օրմանեան Պատրիարքէն, Եղիշէ արք. Դուրեանէ, Դանիէլ Վարուժանէ, Ռուբէն Զարդարեանէ, Արտաշէս Յարութիւնեանէ, Եղիա Տէմիրճիպաշեանէ եւն։

Իսկ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի ձեռնարկած Միլոսի Պէշիկթաշլեան թատրոնի բացման առթիւ նոյն հաստատութեան նուիրուած Պէշիկթաշլեանի մահուան ատոր գրած բանաստեղծութեան ձեռագիրը։

Փ. Համամճեան Վենետիկի վանքին ղրկած է նաեւ երեսունէ աւելի օտար գիրքեր եւ թերթեր, որոնք կը խօսին հայկական կեանքի մասին եւ կը պարունակեն Եւրոպացիներու կարծիքները եւ շարժումները՝ ազգային հարցին շուրջ։

Փարիզի առողջութիւնը

Առողջապահական պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, 11 - 20 յունուար Փարիզի մէջ պատահած են 23 ժանտատենդի, 159 կարմրախտի, 99 քութէշի, 115 կոկորդախտի դէպքեր. ինչ որ կը հաստատէ թէ մէկ շաբթուան ընթացքին կրկնապէս աւելցած են հիւանդութեանց դէպքերը՝ նոյն շրջանին մեռած են 4166 հոգի։ Ծնունդ՝ 1073 (563 մանչ, 510 աղջիկ)։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագրի 1932 Յունուար 1ի թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ

Նիկ. Սարաֆեան՝ Մակընթացութիւն։ Կ. Զարեան՝ Բանկօօսը եւ մամուլի ոսկորները։ Մաժակցի՝ Մեղուները։ Համաստեղ՝ Սպիտակ ձիաւորը։ Արմ. Տիգրանեան - Աճառեան՝ Միշտ զգում եմ ես։ Ա. Անմեսուկ՝ Բաղձանք։ Անտոն Կազէլ՝ Իտալացի արուեստագէտի մը շիրմին առջեւ։ Ճէն՝ Որբերը (Երրորդ մաս)։ Խ. Զաւէն՝ Քաղցկեղը։ Զարեհ Պ[...]՝ Ցոյս պատմուածք։ Վ. Վալադեան՝ Գարամանեան Հրանտ։ Արմէն Անուշ՝ Իրիկուան երգ։ Ա. Աճառեան՝ Աւարայրի ոգեկոչումը (Դարաքիլիսայի ճակատամարտը)։ Վ. Սօֆեան՝ Ամայի։ Մաննիկ Պէրպէրեան՝ Արուեստագէտներու գիւղը։ Գ. Չէքիճեան՝ Որբերուն հետ. Հուրեր Կորկոտեան՝ Կը հաւատա՞ս։ Տարագիր՝ Յիշողութիւններ մօտիկ եւ հեռաւոր անցեալէն։ Կ. Սասունի՝ Կաղաքաքական ծրագրութիւն։ Մ. Վարանդեան՝ Ժամաժամ մը եւ անոր հրահանգները։ Ց. Զարեան՝ Միսիթարեան Միաբանութեան բաժանումը։ Ռ. Բերբերեան՝ Գամառ Գաթիպա։ Կարէն՝ Արեւմտահայ գաղութ մը Կովկասի մէջ։ Վազգէն՝ Ատրպատականի գոյամարտը։ Ա. Աթան՝ Հայ կեանքը։ Մ. Օ.՝ Ամերիկահայ կեանքը։ Գրախօսականներ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

Վէպ

▪▪▪▪▪▪▪▪

Ա. ՄԱՍ

III

Ըկուանները կ'երթեն, Թուքերը կը վայելէին ու ածնարկը սեւեռած էր առաջին դրասեղանին առջեւ։ Նստածողեկիս, որ դեռ կը խնդար՝ ափը դրած բերնին, Նազար քարտաշուհին կը վերցուց ու, Ըսա, Հալեպցի կայն գեղի տղան Բայց, Գրքախոսէն, քարտաշուհին գալու Նազիկեան... Ետեւ աղջկան քթէն ապիտէն ու աչքերէն արցունք կը հոսէր։ Կրկին վիլուկ, կանչ, իրարանցում, եւ, ընդհանուր այդ խառնիճաղանճին մէջ, յոգնած, զգացուած, ինքնիրմէ ելած, Գրիգոր տղի ցատկեց եւ ուժգին բռունցք մը իջեցուց Նազարի գանկին, քիթը փակցնելով գրասեղանին։

Եւ դասավերջի զանգը հնչեց։

Երեկոյեան, դպրոցէն դարձին, Գրիգոր. Նազարը եւ Ըշոտը ինչպէս նաեւ քանի մը ուրիշ տղաք հաւաքուեցան Դրիգորենց տանը առջեւ գտնուող ընդարձակ տարածութեանը վրայ, որ նախապէս թրքական թաղ էր եղած, եւ որ, հետզհետէ, դարձած էր հարթ վայր մը, ծառերով հովէ։ Թաղի տունեաններէն նորա, թէեւ դեռ հին յանձուկն թաղի իր անունը կը պահէր — Հառսմ կայեր։

Հառամ - կայեր ճիշդ մէջտեղը կար հասարակաց «տիւպէկ» մը, ծարծառեալ ու յոյն։ Նման գաւաթ մը, որ, կանգնէն անմիջապէս վերջ, ասոր-անոր ցուբնը կը ծծէր շրէր կարապետը։

Կարապետ, մինչեւ նոյնօրեր զրաւած կ'ըլլար տիւպէկը։ Հառաս ու յոյն փորով «Թախմախ» մըն էր իրը, բարակցող կոթով մը, ղոր կը տանէր ուսին, եւ կ'իջեցնէր՝ հեռքը հեւքին եւ կապոյտ շալվարին երկար աղը երերցնելով։

Ուզածած փէսը գլխուն ու ականջները վրայ թաշկինակ մը անոր վրայ, կարապետ այդ իրիկուան կրկին ցուբն կը ծծէր, երբ տղաքը ճէյճէկ անկիւնէ փրթան՝ ճէյճէկ կոշտ հագ հանդերծով։

Կարապետ գիտէր, որ անպատճառ գլխուն գալիք մը կայ նորէն։ Մանաւանդ վերցաց ու տիւպէկին զովիկը դրուած բաժկոնին տակը պահեց այն փոքր աղաբակը, որ, ամէն իրիկուան, իր «հախ»ը կը դնէր ու տուն կը տանէր։

Ըսելէն երեւցան երկու աւելի մեծ տղաք, ծոտեցան, քանի մը խօսք փոխանակեցին ու մին առաւ Թակը։ Եւ՝ կի՛ մ, կի՛ մ հարուածներն սկսան։ Տղաքնէն ո՛վ չէր փափաքեր հեղ մը վերցնել այդ Թակը, կանգնիլ կարապետի նման, թափել ցուբնը մէջը ու հարուածել։ Բայց հագիւ վերցուցած՝ ինքն իր վրայ դարձած էր Թակը։ Նոյնիսկ, անգամ մըն ալ իջած զարկած էր Աշոտին ուսին, երբ Գրիգոր փորձած էր վերցնել։

Կարապետ՞ տիւպէկ ծեծելու բացառիկ շնորհը ունէր։ Եւ տարիքս իր միա՛կ շնորհն էր։

Սրանկած, բայց՝ անճար, կանգներ էր հիմայ տիւպէկին քով, նման այն անուպիններուն, որոնց յորտոքին համարմ ու շփոթած կը կանգնին ձեկուցի, երբ աշխոյժ ու տիրական այր մը կուգայ կը զարպասէ իրենց զոգերին նշոյը...։

Եւ որովհետեւ անփարձ էր հարսածողը, ցորենը տարողնեցաւ, յառկահեց դուրս։ Ու տղաքը, քչոց ըսող հաւերու պէս, տողվեցան գետին, ափսոսելով ու լափելով...

Կարապետ բարկացաւ։ Ըկանջները շարժուեցան, ինչպէս սովորութիւն էր, իր ծիածիր ու պզտիկ աչքերը փայլատակեցին, ծռեցաւ գետին իբրեւ թէ քար մը առնելու սպառնալիքով, եւ՝

— ճէչճէնեծ եղէք ասկէ, շան լակոտներ, — պոռաց, Թակը առնելով տղուն ձեռքէն, որ ընկերոջը հետ կը հեռանար արդէն։

Կարապետ բոլոր կ-երը կ'արտասանէր Տ. իսկ ռ-ները՝ Լ։ Ըմպէս որ, զինքն ալ Տալապետ կ'որակէին։

Տալապետ, արեան, փարձեց իր ծեծուածին սպառնալիքը, որուն յաճախ կը դիմէր։ Տղաքը գիտէին, սակայն, որ անգամ մը պարպած այդ զէնքը՝ անձնատուր էր արդէն։ Նռաճնքի վրայ։

Ու սկսաւ հակահարուածը։ Բարքարի ու հայհոյանք հայհոյանքի անդամբուցեցին գլխուն, ծաղրելով ու անարգելով զինքը միաբերան՝

Ցալապետ տալմիկ վալպետ
Էկօ ծեծեմ, գնա վալպետ

Յետոյ, Նազարը գոգտագողի անցաւ անոր կռնակը։ Կտորց մը ծունկ. շուն, ու մինչ Ցալապետը կը կ'որոճէր Թակին հետ, լո՛ւփ, բռնեց աղին ծայրը, քաշեց ուժգնօրէն ու ճէկեն Թող առաւ... Եւ Ցալապետը փռուեցա՛ւ գետին, կռնակի վրայ, ոտքերը վեր...։ Եւ մինչ կը փորձէր ելլել, Նազար անոր բաճկոնը վերցուց ու երկար ճեմէն վազեցին փողոցին անկիւնը, վերոկանելով յանկերգը։

Ցանկարծ երեւցաւ Բարթող էֆէնդին, իր դրանը առջեւ։ Կը բնակէր տիւպէկին ճիշդ դէմը։ Ըմճրեւներուն հետ, առանց Թողոր՝ իջեր էր քաղաքէ։

Ցալապետին հայնէն կ'առնէր էր որ նորէն «տոյլիկ չեն տար» տղաքը։

Կանգնած՝ տանը առջեւ, խիստ մը նայեցաւ տղոց։ Տղաքը գիտէին, որ Բարթող էֆէնդիի ներկայութեան դժգոհ է դպիլ Ցալապետին։ Ընդհակառակը, Ցալապետը միշտ անգամ մը պարպած այդ զէնքը՝ անձնատուր էր արդէն նահանջի վրայ։

նոյն Ցալապետն էր։ Տիւպէկը, Թակը, եւ ինք։ Անոնք երրորդութիւն մըն էին արդէն։

Ու Բարթող էֆէնդին, նստած դրանը առջեւ, կեռասենիէ ցաւագանը ձեռքին ու շալը ուսերուն, թոյլ չէր տար, որ մէկը նեղէր զայն։ Ու եթէ պատահէր, որ տղոցմէ մին որեւէ ձեւով փորձէր խանգարել Ցալապետին աշխատանքը, Բարթող էֆէնդին, զայրացած, կը շարժուէր յաթոռին վրայ, կ'երկնար, հանդիպած քարը կ'առնէր ու, շը՛փ, մէջքին կ'իջնէր տղուն։ Բարի թէեւ, անիկա տարօրինակ կերպով կը զայրանար աշխատանքի մը խանգարման դէմ։ Մանաւանդ Ցալապետին աշխատանքին։ Այս պարագան անըմբռնելի կը թուէր Գրիգորին։ Ի՞նչ կապ այս ծերունին եւ Ցալապետին միջեւ՝ կը խորհէր յաճախ, ու անոր պատասխանի ուղեղը կը չարչարուէր՝ անպատասխանի մնացող այս ինքնածին հարցումէն։ Մանաւանդ որ, ծերունական կապ մը չէր անոնց։ Ի՞նչ գիտնար, առաւ իրիկուն բարեւ մը մէկը միւսին։

(Շար.)

Կ. ՄԵՀՆՈՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1932Ի ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Հայերու հասցէներ Փարիզի եւ շրջաններու, Մարսէյլի, Լիոնի, Ցէսինիի, Գոր... Վալանսի, Նիսի, Սէն-Շամոնի, Սէն Թ'էթիէնի, Կրընօպլի, Շարվիէօյի եւն., ինչպէս նաեւ Անգլիոյ, Պելճիքայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ ու Չեխոսլովաքիոյ։ Ասկէ զատ Ֆրանսահայ գաղութին հասցէները դասաւորուած ըստ արհեստներու։ Ամենուն համար անհրաժեշտ գիրք մը։ Ընդամէնը՝ 256 էջ, մաքուր տպագրութեամբ։

Գինն է միայն 6 ֆր., փոստի ծախքով 7.50։ Արտասահման 10 ֆրանք։ Դիմել.— L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20)։

ԾԱԽՈՒ Է *գուլպայի, փուլօվէրի եւ այլն կրպակ մը, շատ նպաստաւոր գիներով, բանուկ փողոցի մը վրայ։ Ամէն օր մարշէ։ Պայմաններու համար անձամբ դիմել Պէրպէրեանի 13 Rue des Martyrs, Փարիզ։*

ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ-ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

211 bis. Bld. Jean Jaurès, Billancourt (Seine)

Ապսպրանքի վրայ կը կարենք ամենավերջին նորաձեւութեամբ արանց եւ կանանց կօշիկներ։ Կը կատարենք կօշիկներու նորոգութիւն ամենայաւ տեսակի կաշիով։ Մասնաւոր զեղչ Պիյանքուրի, Իսի լէ Մուլինոյի եւ շրջանի հայրենակիցներուն։

ԾԱՆՕԹ. Ամէնուն Հասցէին մէջ բոլորովին սխալ արձանագրուած է մեր վաճառատան հասցէն։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Ակումբը Վարդանանց տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է հանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ իր սրահներուն մէջ 114 Rue de Rome, այս Կիրակի, ժամը 2.30ին։ Կը հրաւիրուին անդամները ազգականներով եւ բարեկամներով։ Մուտքի վճարում չկայ։

ՓԱՐԻԶ եւ արուարձանները բնակող բոլոր Քղեցի հայրենակիցներէն կը խնդրուի որ իրենց անունը, մականունը յայտնեն Գ. Էմիրխանեանի, 28 Rue du Levant, Vincennes, (Seine).

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ, 24 Րիւ Սէն Վիքթօր։ Կը խօսի Տօքթ. Շ. Այվազեան, նիւթ՝ Երկրորդ դասու ծխամոլապահութեան։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի Իսամբիկ Հայր. Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Րիւ տը Պէլվիլի սրահը։ Օրակարգ՝ տարեկան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր խնդիրներ։ Բոլոր հայրենակիցներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ կարեւոր ժողովին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Թարձր Հայքի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Գառ Մոնթիւմանթալի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Օրտուի Գօշաճադիւղէն Մարիամ Համալեան, որ Ամերիկա գացած է 1918ին Բժ. Այվազեանի հետ։ Կը խնդրուի իր հասցէն տեղեկացնել Նշան Սրայեանի, 10 Rue François Garcin Lyon։ «Հայրենիք»էն ու Ամերիկայի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

— Լոնտոնէն կը փնտռուի Միհրան Զարմաքճեան, Տարսոնցի, 50 տարեկան։ Ունի անգլիացի կին մը, Gertrude, զաւակ մը՝ Լայընէլ Տրկլաս Հէյգ 7—8 տարեկան։ Ծնողքին անունը՝ Աբրահամ եւ Մարիցա։ Գրել Friends of Armenia, 47 Victoria St London. S. W. 1.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ *հանրականօքերու կեդրոնը, ամէն հինգ վայրկեան անգամ մը երթեւեկ, մինչեւ գիշերուան ժամը մէկ, St. Just.ի «Magic Ciné»ի կուշը, 18 Bld. Michel, նորաշէն երկյարկանի տանը մէջ, վարձու են սենեակ եւ խոհանոց, շատ յարմար գիներով։ Դիմել ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9էն երեկոյեան 8ը, Յ. Զուրիկեանի, 18 Bld. Michel St. Just. Marseille.*

Կահագործարան ՓԱՍՏԱՐՆ.

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ *(ԳՐԻՄԻԹԷԼ)*

Ամէն տեսակ գաւառական եւ արհեստի գործեր

72 rue de Ménilmontant, Paris XX Tél. Ménil. 96-71

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

36 R. Rivoli, Ձ.Թ. Շամիչ։ Արիւնի, եւ նոր մէթոտ, գարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան վէներ. ծխանդութիւն եւ վարիսի։ Ամէն օր Յ 12, 2 Յ, Կիրակի Յ 12։

ԳԻՐԾ *կը փնտռէ գրասենեակի կամ արհեստանոցի մէջ հայ օրիորդ մը որ գիտէ լաւ ֆրանսերէն։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։*

ՎԱՐՁՈՒ Է *բանուկ պողոտայի վրայ սենեակ մը խոհանոցով միասին, յարմար բնակութեան եւ գրասենեակի։ Քանոփոր մօտէն։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը։*

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձանները

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն դասախօսութեան կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահը։

Կը խօսի ընկեր Վրացեան, նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. ներքին կեանքի մասին»։

ՇԱՎԻԼԻ Արզումեան խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Ville d'Avray ծանօթ սրճարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ ԿՈԼՈՆՊԻ Զէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 80 rue Charles Chefson, ծխավաճառին սրճարանը։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի Ընկ. Կ. Տալեան։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. ծրագրի պարզաբանումը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր-Սերոբ ենթակոմիտէի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՏԵՍԻՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Զաւարեան, Քրիստափոր Նազարեան եւ Կորիւն խումբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Գաւ. Միութեան բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

«ՃԳՆԱԺՈՂ»ԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

MAISON DE LA MUTUALITÉի մէջ

24 Rue St. Victor, Paris (5) (Metro Maubert-Mutualité)

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Հովանաւորութեամբ Գ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Տիկ. Սարգսեան, Օր. Անահիտ, Տիկ. Փ. Շահ-Պարոնեան, Օր. Աթանասեան, Օր. Ս. Քոլմանով, Օր. Սոֆի Քոլմանով Գ.Գ. Կոթիկեան, Սարաֆեան, Տէրվիշեան, Հայ-Վարդ. Կ. Սրապ եւ Դիրէթեան կ'արտասանեն, կ'երգեն, կը նուագեն։ Գեղարուեստական բաժինը կը տեւէ մինչեւ կէս գիշեր։

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐԸ. ԳԻՐՔ Է...

եւ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՌԸՎԻՒ

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ շքեղ պարահանդէս

Եւրոպական օրքէսթր գեկավարութեամբ Թաթոս Ֆօրմի

Պոֆիլեանի ատարեաներ, ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով

ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին ամէն տեղ եւ կովկասի խմբագրատունը՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10).

Թատերական շքեղ ներկայացում

Մուրատեան վարժարանի նորակառոյց գեղեցիկ թատերասրահին մէջ, Փրոֆ. Անէմեանի գեղարուեստական շքեղ բեմանկարներով, տեղի պիտի ունենայ թատերա-երաժշտական (Operette) զուարթ ներկայացում մը՝ ղեկավարութեամբ Փրոֆ. Գուրգէն Ալէմշահի, այս Կիրակի, ժամը 3ին։

Տոմսերու գիներն են՝ 10 եւ 20 ֆրանք։ Կը ծախուին Վարժարանին մէջ Յլօրիա եւ Լիլա ճաշարանները, Հրանտ Սամուէլ գրատունը եւ ներկայացման օրը մուտքին առջեւ։

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

CONSTANTINOPLE

Եւրոպական եւ արեւելեան ամէնօրեակ նպարեղէններ մատչելի գիներով։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԼՈՔՈՒՄ ՍՈՒՐՃ - Ապրանքները կըյանձնուին բնակարան

Թէլ. Taitbout 36-96 R. C. Seine 519,052. Մէթրօ Cadet.

ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ ԵՒ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

37. Rue de Trévise. PARIS (9)

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳԻՐՔԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ_ՍԱՄՈՒԷԼ

51 rue Monsieur-le-Prince. Paris (6). Tél. Danton 88-65

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Etude de Me BERNARD VAHÉ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(11 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél Danton 7[illegible]

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ [illegible] տարբեր դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutume, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6-7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ

ԾԱՆՕԹ— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճգնաժամը, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՀԻՆԱՒՈՐ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻԻԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան Յ Լ Օ Ր Ի Ա

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52-7[illegible]

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Սերալինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու

Փարիզի Միջազգային Ֆրանս. [illegible] նախագահ [illegible]

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն 7.30, (կէսօրէ առաջ միայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10 12։

Հոն կը կատարուին՝ Փ. [illegible] ամէն կերպ քննութիւն, [illegible] (radiographie), [illegible] (radiothéraphie profonde), նաեւ [illegible] բոլոր կիրարկումները եւ [illegible] բոլոր ձեւերը որ նորին, արտաքին եւ ներքին բազմաթիւ հիւանդութիւններու [illegible] գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զանազան ազդակներն են.

[illegible] pneumothorax [illegible] (կատարելապէս անվտանգ)։

Զղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու գէմ [illegible], [illegible] եւ [illegible] եան միջոցներ։

[illegible] բժիշկները [illegible] սրտի, [illegible] եւ [illegible] հիւանդութիւններու համար։

Assurance Sociale [illegible] հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք.

[illegible] Պ. Վ. [illegible] Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, [illegible] կ'այցելէ նաեւ [illegible]

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:

Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

Ամէնուն ցանկացած Հայկ. ճաշարանը բացուած է Փարիզի կեդրոնը

44 Rue de Trévise Metro: Cadet Tél Provence 6[illegible]

Au Duc de Trévise

Ղեկավարութեամբ՝ Գ. ՄԱՔՍՈՒՏ ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆԻ

Կէս օրին ՄԱՔՍՈՒՏԻՆ եկուր, հոն եմ 7.50 ֆրանքով կը [illegible] շեմ, կը կշտանամ ու միշտ գոհ եմ։

Մաքրութը կը յարմարի օրուան տագնապին։ Եկէք եւ տեսէք

Արեւելեան եւ կովկասեան կերակուրներ, ամենաընտիր [illegible] գինի պոլսական եւ ռուսական ազանդերներով։

Տրամադրելի սրահ հարսանիքներու, հանդիպումներու եւ [illegible] գեղծերու։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (140)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Դեսպանատան թարգմանը երապէս բարեխի՛ղճ («ինսաֆլը») մարդ էր. լաւ որ մեզմէ չպահանջեց նաւադախումբ ալ, աւելի մեծ շուքով ու մեծարանքով նաւամատոյց առաջնորդելու համար այդ հերոսները։

Կացութիւնը պարզեցի եսպարքոսին։ Խնդրեցի որ որոշում մը տայ եւ ինծի իմացնէ։ Ժամ մը յետոյ Բերայի կառավարիչը հեռագիրով մը կը տեղեկացնէր թէ թարգմանը կ'ահապարէ եւ կ'ուզէ որ շուտով կարգադրուի։ Ու կառավարիչը կը խնդրէր հեռագրով իմացնել թէ ինչ պէտք է ընել։ Հետեւեալ պատասխանը տուի, 19 օգոստոս 1896 թուականով.

— Մինչեւ որ եսպարքոսը որոշում մը չտայ եւ ինծի չիմացնէ թէ ինչ պէտք է ընել դեսպանատան ծառաներու մեկնումին մասին, նախարարութիւնս բան մըն ալ չի կրնար ընել։ Ուստի, այդ որոշումը տրուելէ առաջ եթէ ծառաները փախցրուին, արգիլեցէք։

Իրիկուան դէմ Բերայի կառավարիչէն հետեւեալ պատասխանն առայ.

Գրած էինք ձեզի թէ ռուս դեսպանատան թարգմանը յամառութեամբ կը պահանջէ, որ գինուոր կամ ոստիկան յանձնուի, առաջնորդելու համար դեսպանատան մօտ հարիւր ծառաները դէպի նաւամատոյց։ Ծակուին պատասխան մը չտուինք։ Դեսպանը կը պնդէ եւ կը պահանջէ, որ անմիջապէս զինուոր տրուի, եւ հիմա թէկ նաւ առաջնորդեն ծառաները։ Այս պատճառով, ռուսական դեսպանատուն ղրկեցինք ջոկատ մը զինուոր եւ ոստիկան. Հիւսէյին փաշայի հրամանին տակ։ Շուտով ծառաները կը փոխադրուին ռուսական նաւ մը։ Սակայն անհրաժեշտ է խիստ հսկողութեան տակ պահել զանոնք ծովուն վրայ, ամէն հաւանականութեան դէմ։

Դարձեալ պատասխանեցի կառավարիչին.

«Ինչպէս ժամ մը առաջ գրած էի, կը կրկնեմ որ եթէ Բապը Ալիի կողմէ որոշում մը չէ տրուած, ոստիկանական նախարարութիւնը բան մըն ալ ընելու տրամադրութիւն չունի, հետեւաբար եթէ օսմանեան հպատակ են այդ ծառաները, արգիլեցէք»։

Բերայի կառավարիչը կէս ժամ ետքը ոստիկանական նախարարութեան շէնքը եկաւ։ Եւ ըսաւ յետոյ թէ դեսպանը տակաւին պատասխանի կը սպասէ կառավարչատան մէջ, աւելցուց.

—«Եթէ զինուոր կամ ոստիկան չընկերացնենք, թարգմանը ռուս դեսպանատան զինուորներով հիմա նաւամատոյց պիտի առաջնորդէ զանոնք, ինչ պիտի ընենք հիմա։

— Եթէ ռուսական զինուորներով նաւամատոյց առաջնորդուին, անշուշտ լաւ չըլլար։ Եթէ կոմիտէճիները տեսնեն, աւելի եւս պիտի ոգեւորուին, եւ թերեւս նորէն ռազքիկ Եսպարքոսին ստիպողական հեռագիր մը ղրկած եմ, տակաւին պատասխան չկայ։ Այդ պարագային ստիպուած ենք զինուոր ու ոստիկան տալ։

«Սակայն այս օրքա՛ն արգահատելի ու թշուառ կացութիւն է։ Կառավարական ինչ մեքենայ է այս։ Զհասկցայ։ Ինչ ընենք։ Քանի որ դուք Հիւսէյին փաշայի հրամանին տակ զինուոր ու ոստիկան էք ղրկեր, թող անոնք մինչեւ շոգենաւ առաջնորդեն այդ աւազակները։ Լաւ կ'ըլլայ, որ Վէհպի փաշան ալ միասին ղրկէք։ Անկարգութիւն մը չպատահի»։

Դեսպանատուններու բոլոր թարգմանները, երբ կացութիւնը այսպէսանընական երեւոյթ կը ստանար, կարեւոր դեր մը կը խաղային եւ մեծ տալավէրաներ կը կատարէին։ Ամէն տեսակ միջոցի կը դիմէին, բանտէն ազատելու եւ փրկելու համար բազմաթիւ ոճրագործներ։ Եւ կառավարութեան բոլոր պաշտօնատուններուն մէջ ահռաբանքի եւ ընդունելութեան կ'արժանանային։ Երբ այսպէս պիտի շարունակուէր, ինչ հարկ կար այլեւս ոստիկանական մեքենային գոյութեան։ Կարելի չէր խօսք հասկցնել եսպարքոսութեան։ Պալատը շուարած շփոթած էր։ Հրամաններ կուտային մէկը միւսին հակառակ, երախայական կացութիւն մը ստեղծելով։

Բերայի եւ Սկիւտարի կառավարչութիւնները ձանձրացած ու զզուած էին այլեւս դեսպանատուններու թարգմաններէն, ուստի ամէն առթիւ ինծի կը դիմէին։ Կը պատասխանէի թէ, երբ թարգմանները որեւէ է դիմում կատարեն թրքահպատակ Հայերու համար, ըսէք որ ուղղակի դիմեն արտաքին նախարարութեան։ Եւ այսպէս կառավարիչները քանի մը անգամ [illegible] ցին թարգմանները։ Վա՛յ [illegible] խրատ տուիր կառավարիչին։ Պալատին աւագ քարտուղար[illegible] կարգէս թիկնապահ ղրկելով [illegible] Սուլթանին բացատրութիւն կը հանջէր ինձմէ այդ մասին։ Պալատ[illegible] աւագ թարգմանին պատասխան[illegible]

«Նկատելով որ երբ օտար [illegible] նատանց թարգմանները [illegible] կը կատարեն կառավարչութ[illegible] բարեխօսելու համար խռովարա[illegible] պատճառով իբրեւ ամբաստան[illegible] կամ կասկածելի ձերբակալուա[illegible] յերու մասին, փաստականութ[illegible] եւ բարեկրթութեան ամէն շա[illegible] սահման կ'անցընեն, նոյն ատեն[illegible] դժուարացնեն ոստիկանական [illegible] ծունէութիւնը, եւ նկատելով որ [illegible] հափառութեան հրամանով բար[illegible] թիւ յանձնախումբեր կազմուած [illegible] ու կը քննեն ամբաստանեալներ[illegible] խնդիրները, Բերայի եւ Սկիւ[illegible] կառավարչութեանց շրջաբերական[illegible] մը հաղորդեցի թէ թարգման[illegible] դիմումին իբրեւ պատասխան՝ պէ[illegible] է յայտնել որ իրենց դիմում[illegible] տարեն ուղղակի արտաքին նա[illegible] րարութեան»։

(Շար[illegible]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R C Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932

5 FÉVRIER 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1798

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԼԵՒԱՆՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Առաջին եւ վերջին անգամ ըլլալով, երկու խօսք ալ մեր կողմէ՝ բաց վէրքի մը մասին որ պարբերաբար կը քերուի. կը քրքրուի մեր մամուլին մէջ։

Նոր բառ մը չէ լեւանտականութիւնը. բայց այնքան գործածուեցաւ տեղի ու անտեղի, որ շփոթութեան մատնած է ոչ միայն ընթերցողները, այլ եւ գրողները։

Նոր առիթը կուտայ ընկեր Կ. Սասունի, իր վերջին յօդուածով — «Լեւանտէններ եւ Հայկական Ազատագրութիւնը» («Յառաջ», 31 Յունուար)։

Առողջ տեսակէտ մը պաշտպանելու ճիգին մէջ, մեր աշխատակիցը բարդացնելով խնդիրը, իր կարգին կ'իյնայ թիւրիմացութեան մէջ, կամ տեղի կուտայ թիւրիմացութեանց։

Վէճին տուն տուաւ, անցեալ տարի, փրոֆ. Ադոնցի մէկ ուսումնասիրութիւնը, «Հայրենիք» ամսագրին մէջ (1931 ապրիլ)։

Դժբախտաբար փրոֆէսէօրը իր գրութեան տուած էր մարտաչունչ եւ քիչ մը գրգռիչ, եթէ ոչ հաւատաւածական շեշտ։ Այնպէս որ, աջի-ձախի խօսքեր փոխանակուեցան։ Տրտնջացողներուն, բողոքողներուն հետ, մէջտեղ ելան նաեւ ծափահարողներ՝ «Աֆէրին»պոռացողներ։

Գարշելի էր ինչ որ հրատարակուեցաւ, այս առթիւ, «Մենք» պարբերաթերթի կողքին վրայ։ Բայց նոյնքան կապիտ փոքրոգութիւն կը մատնէր «Հայրենիք» օրաթերթի գրախօսին չարախնդութիւնը, փրոֆէսէօրին տուած «շախշախիչ դասին» առթիւ։ (Բուն բառերը աչքի առջեւ չունինք. բայց միտքը այս էր)։

Եւ հիմա ընկեր Կ. Սասունին կը փորձէ չքմեղացնել փրոֆէսէօրը, երկու տարբեր նախադասութիւններով.

«Ադոնց գրած է ցօպանեանի դէմ եւ անոր քաղաքական բացատրութիւնները կիլիկիոյ մասին որակած է որպէս լեւանտէն Հայու հոգեբանութիւն»

«...Ու կը կարծենք թէ փրոֆ. Ն. Ադոնցի պլաքը այս խաւի քաղաքական տխաս միտքերուն դէմ ուղղուած է եւ ոչ թէ այն ժողովուրդին որ դարաւոր մինչեւ կիլիկիա նետուեցաւ հայկական ազատութեան հրդեհին մէջ»

Արդ, մէջտեղն են յարգելի փրէֆէսէօրին խօսքերը. եւ ահա կ'արտատպենք նոյնութեամբ՝ «Ի պէտս զարգացելոց».

— «Պէտք է ասել, որ կիլիկիայի հարցը քաղաքական մի մուշ է մի կարգ լեւանտացի Հայերի գլխում, ուր դիւրութեամբ գետեղւում է 300 ամեայ մի գաղութ, բայց ոչ 3000ամեայ մի հայրենիք: կիլիկիան եղել է եւ է Հայի համար գաղութ, եւ ոչ հայրենիք, եւ եթէ այնտեղ ծածանւել է հայ դրօշակը, ծածանւել է այնպիսի ծանր պայմանների հետեւանքով որոնց կրկնութիւնը ցանկալի չէ: Թող չզարմանան եւ չվրդովուեն կիլիկեան հայրենասէրները»: (էջ 93).

— «կիլիկիան լեւանտացի հայութեան «ազգային տունն է»: (էջ 94):

— «Մեր հայեացքով գոնէ, Հայաստանը աւելի թանգ է քան կիլիկիան եւ ապա ուրեմն պէշիկթաշլեան աւելի բարձր է քան Ռուսինեան, քան կաթոլիկ համայնքը, որ կիլիկեան ծրագրի ջերմ կողմնակիցն է եւ հոգեւոր ծնողը, բարձր է քան Պոլսի այն լուսաւորչական մտաւորականները որոնց մտաւոր ծառագայթները հասնում են մինչեւ կիլիկիա, բայց չեն զօրում անցնել մայր հայրենիք»: (էջ 94):

Այնքան վճռական — եւ միակողմանի — այս յայտարարութիւնը՝ շատ բան կը նշանակէ, բայց ոչ այն ինչ որ կ'ուզէ եզրակացնել մեր աշխատակիցը, յիշողութեամբ տարուելով կամ կլորցնելով սլաքը։

Այս միջանկեալ բացատրութենէն յետոյ, անցնելով բուն յօդուածին, կը նկատենք որ մեր աշխատակիցը չափազանց ընդհանրացուցած է «լեւանտականութիւնը»։

Ան «ապազգային ու անհայրենիք» ձգտում կամ «չարաշահութիւն» եւ «տհասութիւն» կը տեսնէ նոյնիսկ այն խարխափումներուն, պրպտումներուն եւ բաղձանքներուն մէջ, որ առաւելապէս անելէն ելք մը գտնելու ճիգեր են։ (Անշուշտ հայրենի հողի վրայ)։

Անարդար է «լեւանտէն առեւտրական գործ» հռչակել այս խարխափումները։

Պատմութեան «լեւանտէն»ը տեղ չունի այս մարզանքին մէջ, թէեւ լեւանտէններ, «շարլաթան»ներ եւ «չարչի»ներ ալ խառնուած են կարաւանին։

Արդ, երբեւ Դաշնակցականներ, որ ունինք մեր դաւանանքն ու բացորոշ տեսակէտը, որ գիտենք թէ ի՛նչպէս կ'ընթանայ ազատագրական հոլովոյթը, պիտի ջանանք հասկնալ այս խաւին հոգեբանութիւնը, եւ ոչ թէ արհամարհանքի կամ արգահատանքի կեցուածք մը բռնել, եւ տեղի-անտեղի քշել աժան-կարապետ բանաձեւը — լեւանտականութիւն։

Միամտութիւն, վրիպում, երազատեսութի՞ւն է ակնարկուած մարզանքը։

Անշուշտ։ Հասած տեղդ, ուզած ժամուդ հայրենիք չի շինուիր։ — Ազատ եւ ինքնավար հայրենիք, որ ըլլայ քու տունդ։

Բայց, լեւանտականութիւն չէ այս։ Լեւանտականութիւնը բոլորովին ուրիշ բան է։

Եթէ այդ բարի մարդիկը հնարը գտնէին սա ցիրուցան ժողովուրդը հայրենի ժառանգութեան մէկ մասին վրայ համախմբելու, զայն արմատապէս փրկելու այլասերումէ եւ կորուստէ,— օրհնութիւն մը պիտի ըլլար վաղուան հայրենիքին համար։

Մենք չենք հաւատար այդ հրաշքին։ Գոնէ ներկայ պայմաններուն մէջ։ Բայց իրաւունք չունինք «լեւանտէն» կոչելու հաւատացողները։

Երկու խօսք ալ մեր նարդոնիին, որ եթէ քիչ մը կճեռ, շունչը կ'առնէ Գրադարան, եւ գէզ մը ձեռագիր կը բերէ, աղաղակելով — ահա «մենք», ահա «դուք»։

Լա՛ւ է հիններուն «հախէն գալու» այս տենդը, բայց ոչ ամէն բանի։

Մեզի համար տակաւին խոշոր հարցական մըն է «մենք»ը,— հինն ու նորը։ Գաղութը մը — գոնէ Փարիզի համար խօսելով։

Կան գոյնզգոյն «մենք»եր, անհաւասար տարիքներով, խառն է խումն ձգտումներով եւ հակասական խարխափումներով։ Ու չափէն աւելի ցուցադրական ստորոգումներով։ Այնպէս որ, մեր «աշխատաւոր եւ աշխատասէր» խմբագիրը կրնայ խօսիլ իր մասին — յաճախ արդար հպարտութեամբ բայց ոչ սերունդի մը անունով։

Այդ սերունդը կ'երերայ, կը յամենայ տակաւին...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՂԱԶԷԹԱՅԻՆ»

«Կը հարցնէի որ մը երէց խմբագիր-գրագէտի մը.— Զեր ո՞ր ուժին վստահելով, այդքան շատ կը հակառակէիք Թուրքին, երբ որ անոր թաթին տակն էիք: Պատասխանեց. - Եթէ այդպէս չընէինք, թերթ կարդացող չէր ըլլար»

Ե. Շահինուր
(Յառաջ 27 Յունուար)

«Աիա ձեր պատասխանատուութիւնը», կ'եզրակացնէ Շահինուր, նոյն աւազանին մէջ մկրտելով բոլորը: բայց եթէ, յիշէր թէ խօսքը առնուած 20 տարի ետ կը տանի մեզ, արդար պիտի ըլլար դասաւորման ենթարկելու «ղազէթաճին»:

Երէց խմբագիր-գրագէտին (զոր կը ճանչնանք մօտէն՝ կուսակցութեանցհանդէպ իր«չէզոք»(կարծիքով) բերնին մէջ՝ կը խօսի դասակարգ մը որ այդ Թուականէն քանի մը տարի առաջ ալ, անօրակելի ներքողականներ կը հիւսէր նոյն Թուրքին, հայհուչներու տարափ մը թափելով հայ յեղափոխականին գլխուն, ժամանակները փոխուեցան: Թուրքը կը մնար նոյնը՝ Հայուն դէմ. իսկ հայ յառաջացած ղազէթաճին... Թուրքին հանդէպ իր առնչութեան արտայայտութեան մէջ.բուական ետ կը մնար իր «խմբագիր-գրագէտ»... պաշտօնակիցներէն։

Ինչ կար սակայն պարտկուած այդ առնչութեան խորը եւ անոր արտայայտութեան մէջ: Մէկը կը հաւատար որ արդար պահանջներու պաշտպանութեան ծառայել: Իր արտայայտութիւնը՝ կծու, հեգնոտ, վիրաւորական, կը մեկնէր առկից։

Միւսը իր արտայայտութեան եղանակով, այո՛, շիտակ է թէ թերթ կը ծախէր։

Առաջինին պահանջը չէր, ոչ ալ արտայայտութիւնը որ արթնցուցին ազգային ոգին էր, երբ մեծ կը ծնանային ինքնայ րնդ հակառակ ղազէթին պարբերական կատարութիւններն էին որ մեզ արթնցուցին եւ շարժման դրին, Այդ շարժման մէջ՝ միա. մնաութիւններու եւ ամբաստանութեան բաժիններու անուրանալի են. Սակայն չեն կրնար դատապարտել շարժում մը (ընդդէմ Թուրքին) որ ծակատագրուած էր, չէր կրնար չըլլալ: Պատմութիւն մը կայ որ, դժբախտաբար ցրուած է, չէ ամփոփուած, դասագրքի մէջ չէ անցած անհրաժեշտ տարրերով եւ հեռու կը մնայ շատ «նոր» երու հետաքրքրութենէն:

Այդ պատմութեան ծանօթացումը պիտի ուղղէր շատ ծուռ դատաստաններ, աւելի ծի՛շդ, վճռի տարրերը պիտի կանչէր հաւասարակշռութեան ու կապակցութեան եւ աւելի յստակ ու ցայտուն, երեւան պիտի բերէր դիմագիծը ղազէթաճիներուն, որոնք Թուրքին կը հաճոյանային միայն թերթ ծախելու մտահոգութեամբ:

Մ. Ե

Կոնստանցայի առեւանգման շուրջ

Կոնստանցայի մէջ, Ագաբեկովի առեւանգման գործին առթիւ, գրուած էր թէ Պոլսէն եւս քանի մը մարդիկ-առանց անցագրի «Ֆիլոմէնա» շոգենաւը նստած եւ մասնակցած են Ագաբեկովի առեւանգումին: Այս առթիւ Պոլսոյ ոստիկանական տնօրէն Ալի Րիզա հետեւեալը յայտարարած է.—«Ֆիլոմէնա» շոգենաւը Մարսէյլէն Ցամբայ եկած, Իզմիր հանդիպած եւ ապա յունուար 3ին Պոլիս ժամանած է: Նաւը պարապ եկած է եւ ամսուն 3ին, դարձեալ առանց բեռ առնելու դէպի Սեւ Ծով մեկնած է:

Շոգենաւը 23 նաւաստի ունէր եւ ասկէ զատ դուրսէն ոչ ոք կար։ Նկատելով որ յիշեալ շոգենաւը հինգ օր Պոլսոյ մէջ գտնուած միջոցին միշտ ոստիկանական հսկողութեան ներքեւ եղած է, անկարելի է որ առանց անցագրի մարդ մտած ըլլայ հոն: Հաւանական է որ խնդրոյ առարկայ անձերը շոգենաւ մտած ըլլան, անոր Սեւ Ծով ելլելէն յետոյ եւ կամ պուլկարական նաւահանգիստներէն»:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՃԱՓՈՆ ԿԸ ՌՄԲԱԿՈԾԷ եւ կը մերժէ ընդունիլ մեծ պետութեանց առաջարկները

Բուռն ճակատամարտ մը կը մղուի Շափէյի մէջ (Շանկհայ), գրաւելու համար Հիւսիսի կայարանը, որ ռազմագիտական կարեւոր կէտ մը կը կազմէ։ Ճափոնական օդանաւերը շարունակ կը ռմբակոծեն չինական դիրքերը։

Միւս կողմէ, ճափոնական ուժերը յարձակում գործեցին Վուսու-Սունկի բերդին վրայ։ Յարձակումը տեղի ունեցաւ ծովէն եւ ցամաքէն։

Ճափոնական վեց թորփիլահալածներ կը շարունակեն ռմբակոծել ամրոցները, պաշտպանելու համար զինուորներու ցամաք ելլելը։

Ճափոնի ծովային նախարարութիւնը զեկոյցով մը կը հաղորդէ թէ Վուսու-Սունկէն արձակուած ռումբի մը հետեւանքով էր որ հրաման տրուեցաւ ռմբակոծել բերդաքաղաքը։

Չինական ընդհ. սպայակոյտը կը յայտնէ թէ ճափոնական թորփիլահալած մը որ սկսեր էր ռմբակոծել Վուսու-Սունկը, ընկղմեցաւ չինական ռումբերէն։

Նանքինի մէջ, պառլամենտական վիճակ յայտարարուեցաւ, որմէ վերջ անգլիացի եւ ամերիկացի կիներն ու մանուկները սկսան պարպել քաղաքը եւ կ'երթան Շանկհայ, որ ծովով մէկ օրուան հեռաւորութիւն ունի։ Ցամաքով չեն կրնար երթալ, որովհետեւ Նանքին-Շանկհայ երկաթուղին խճողուած է զօրախումբերով եւ յետոյ, Շանկհայի կայարանը Շափէյ՝ ուր բուռն կռիւներ կը մղուին, աւերակի վերածուած է։

Նանքինի զինուորական հրամանատարը հրահանգեց տեղական իշխանութեանց որ անհրաժեշտ ամէն միջոցի դիմեն, պաշտպանելու համար տեղացի եւ օտար բնակիչները։

Խարպինը կը գրաւուի

Երկար յապաղումներէ յետոյ, որուն պատճառ դարձեր էր երկաթուղիներու աւերուած վիճակը, Մանչուրիոյ հիւսիսէն զրկուած ճափոնական արշաւախումբը հասած է Խարպինի մօտերը եւ կը պատրաստուի գրաւել զայն։

Քննիչ յանձնախումբը

Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած յանձնախումբը որ քննութիւններ պիտի կատարէ Մանչուրիոյ մէջ, հավրէն նաւ նստաւ Նիւ-Եորք երթալու համար, ուր իրենց պիտի միանայ Ամերիկայի ներկայացուցիչը։

Պետութեանց առաջարկները

Թոքիոյի արտաքին նախարարութիւնը կը յայտնէ թէ Նանքինէն ստացած է չինական պետութեան պատասխանը պետութեանց առաջարկներու մասին։ Չինաստան համաձայնութիւն կը յայտնէ վէճը լուծելու համար Ամերիկայի եւ Անգլիոյ ներկայացուցած առաջարկներուն։

Իսկ Լոնտոնի ճափոնական դեսպանը յայտնեց Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան թէ իր կառավարութիւնը չպիտի կրնայ ընդունիլ իրենց ներկայ ձեւին մէջ՝ այն առաջարկները՝ որոնք ներկայացուած են Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի կողմէ, վէճին կարգադրութիւնը դիւրացնելու համար։

Ճափոն ներկայացուցած է հետեւեալ առարկութիւնները.

1.— Ճափոն տրամադիր է ընդունելու առաջին առաջարկը, պայմանաւ որ Չինաստան եւս զգուշանայ որեւէ բռնութենէ:

2.— Ճափոն չի կրնար ընդունիլ ու արգիլուին նոր թշնամութեանց նախատեսութեամբ՝ անհրաժեշտ պատրաստութիւնները, քանի չէ հաստատուած չինական կառավարութեան անկեղծութիւնը՝ այս մասին:

3.— Գալով՝ Շանկհայի մէջ երկու կողմի ուժերուն միջեւ, չէզոք գօտիի մը հաստատման, Ճափոն չի կրնար ընդունիլ, եթէ չինացիները չքաշուին այնքան հեռու, որքան պէտք է ճափոնցի բնակչութեան անդորրութիւնը ապահովելու համար.

Զինաթափութեան ժողովը

Զինաթափութեան ժողովը կը պատրաստուի բուն աշխատանքներուն սկսելու երկուշաբթի օր։ Մինչ այդ կազմուած յանձնախումբերն արդէն կը գործեն։ Երրորդ յանձնախումբը սկսած է դասաւորել առաջարկները. զորս նախագահը՝ Հէնտըրսըն կ'ուզէ ներկայացնել ժողովի լիակատար նիստին՝ ամէնէն առաջ, վաղն իսկ։

Երկրորդ յանձնախումբը որուն կը նախագահէ Հէնտըրսըն կը մշակէ ժողովին կանոնագրութիւնը։

Զինաթափութիւնը եւ Թուրքիա

Զինաթափութեան ժողովի թուրք պատուիրակութեան նախագահը Թէվֆիք պէյ, Պոլսէն մեկնելէ առաջ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.—

«Համոզուած ենք որ Զինաթափութեան խորհրդաժողովը լաւ եւ նպաստաւոր արդիւնքներ պիտի տայ։ Ժողովուրդները ամէն պարագայի տակ միջոց մը պիտի գտնեն այս խիստ ծանր, ճնշող նեղութենէն գոնէ քիչ մը ազատելու համար: Խորհրդաժողովին մէջ մեր պաշտպանելիք տեսակէտը պիտի ըլլայ սպառազինութեանց անպայմանօրէն սահմանափակումը: Մենք կատարեալ անկեղծութեամբ կը փափաքինք որ այս նպատակը իրագործուի»։

Սանթիակօ քաղաքը մասամբ կործանած

Նախորդ կէս գիշերէն քիչ յետոյ, երկրաշարժի չորս բուռն ցնցումներ ձեծապէս վնասեցին Քուպայի Սանթիակօ քաղաքը։

Բնակիչները մութին մէջ ցնցումներէն արթնցած եւ զարհուրած, առաջին առթիւ կարծեր էին թէ հաղարաւոր մեռեալներ կան փլատակներուն տակ թաղուած։ Սակայն, ըստ պաշտօնական զննութեանց, մեռեալներու թիւն է 11, վիրաւորներունը 350, որոնց 90ը ծանր,

Նիւթական վնասները բաւական մեծ են։ Բոլոր շէնքերը վնասուած են։ Ցանց հաշուելու անհատական բնակարանները, հանրային 150 շէնքեր քանդուած են, որոնց մէջ քաղաքապետարանը եւ բանտը, երկու հիւանդանոցներ, շուկան, զօրանոցը։

Անգլիական օդանաւերը եւ Պարսկաստան

Թեհրանէն ստացուած լուրերու համաձայն, պարսիկ կառավարութիւնը խնդրած է անգլիական դեսպանէն թէ տրամադիր չէ նորոգելու համաձայնագիրը, որ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱՌԱՋի երէկուան թիւէն քանի մը հարիւր օրինակ տպուած է առանց ծակատի թիւը փոխելու: Կը խնդրուի նկատի ունենալ

Օտանական Պարտերը

Էնկիւրիէն հեռագիր մը կ'ըսէ.

«Փարիզի մէջ տեղի ունեցող բանակցութեանց ընթացքին Թուրք կառավարութիւնը պիտի պահանջէ որ Օսմանեան Պարտուց շուրջ գոյութիւն ունեցող համաձայնագիրը նկատի առնուի, այսինքն նուազին պարտքերը եւ թէ վճարներու ժամանակաշրջանը երկարի մինչեւ 1937»:

Այս հեռագիրը հրատարակելէ վերջ, սուրիական «Էլ Ահրար»ը կը գրէ իր կողմէ.

«Իսկ մենք Լիբանանցիներս եւ Սուրիացիներս, պարտաւորուած ենք մինչեւ 80 տարի վճարել այդ պարտքերը: Մեր պետական մարդիկը երբեք չեն մտածեր այս մասին։ Բուն պարտատէրը Թուրքիան երբ այսպէս կ'ընէ եւ չի վճարեր, ինչո՞ւ մենք անոր փոխանցը պիտի քաշենք։ Կը պահանջենք որ մեր երեսփոխանները ու հանրապետութեան նախագահը աշխատին եւ իրենք ալ յետաձգել տան այդ պարտքերը:

«Թուրքերը ցարդ միայն յետաձգել կ'ուզէին այդ պարտքերը, բայց այժմ թէ՛ յետաձգել եւ թէ նուազեցնել կ'ուզեն: Մեր երկիրը իր այսօրուան տագնապը կը պարտի այս ծանր տուրքին:»

Պալքանեան խորհրդաժողովը

Պալքանեան խորհրդաժողովին վարչական խորհուրդի նիստը տեղի կ'ունենայ Պոլսոյ մէջ, ինչպէս հաղորդած էինք։

Պուլկարական պատուիրակը յայտարարած է թէ, Պուլկարիոյ մէջ ապրող Թուրքերուն հողային խնդիրը լուծման մէջ է կազմուած յանձնախումբին ջանքերուն շնորհիւ: Հակառակ իր ներկայացուցած կնճռոտ հանգամանքին, կ'աշխատուի յարմար լուծում մը գտնել Թուրքիոյ մէջ գտնուող այն թրքահպատակներուն որոնք կալուած ունին Պուլկարիոյ մէջ, թէեւ կալուածաթուղթերու չգոյութիւնը անհնարութեան կը մատնէ անոնց արժէքին գնահատումը: Հաւանաբար այդ կալուածներուն փոխարէն, Պուլկար կառավարութիւնը նիւթական հատուցում մը ընէ Թուրքիոյ։ Ներկայիս յանձնախումբը կ'աշխատի այդ գումարը ճշդել։ Մօտ օրէն, Թուրքիոյ ու Պուլկարիոյ միջեւ ափիոնի համաձայնագիր մը եւս պիտի ստորագրուի.

Գերմանիոյ վարկերը

Նիւ Եորքի Դաշնակցային Պահեստի գրասենեակը հաւանած է Գերմանիոյ տրուած 25 միլիոն տոլարի հատուցման երկարաձգման մէկ ամիս եւս։ Այս գումարը մաս կը կազմէ 100 միլիոն տոլարի փոխին, որ Գերմանիոյ տրուած էր Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Միջազգային Դրամատուններու մասնակցութեամբ։

Ռատէք Զուիցերիոյ մէջ

Խորհրդային Միութեան արտաքին նախարար եւ զինաթափութեան ժողովի խորհրդային պատուիրակութեան պետ Լիտվինով դիմած էր Զուիցերիոյ կառավարութեան, որպէս զի թոյլատրէ Ռատէքի մուտքը Զուիցերիա, իբրեւ բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթին թղթակիցը զինաթափութեան ժողովին մէջ։ Զուիցերիա նախապէս մերժելէ յետոյ, թոյլատրած է Ռատէքի մուտքը։

Համայնավար ախտորդայր

Ցունաստանի դատական նախարարութիւնը որոշեց մէկ վայրի մէջ կեդրոնացնել դատապարտուած եւ աքսորուած համայնավարները։ Երկար քննութենէ յետոյ, Քէֆալոնիոյ մօտերը գտնուող Ամու կղզեակը հաւաքավայր որոշուած է։ Կղզեակին մէջ, պիտի շինուին պզտիկ հիւղակներ։ Համայնավարներու կեդրոնացման աշխատանքները պիտի սկսին ապրիլի սկիզբները։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան բարդ եւ խայտաբղէտ կազմակերպութեան մէջ, բազմաթիւ դիւաններու կողքին՝ գրասենեակ մըն ալ կայ, որ լուռ ու մունջ կը գործէ։ Ասիկա Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակն է։

Անաղմուկ կը գործէ ըսինք, բայց ատրութեան նշանակ մըն է լռել, որովհետեւ, իրականին մէջ, այս դիւանին անօրէնը, ընկերվարական Ալպէր Թոման, անխոնջ ու գործօն եռանդ մըն է որ ցայց կուտայ տասնեակ մը տարիներէ ի վեր։ Իրաւ ալ, ան շարունակ կը ճամբորդէ երկիրէ երկիր, կը բանախօսէ, կը գրէ անդադրում, միութեան գիծ մը ջանալով ստեղծել, մէկ կողմէ՝ բոլոր ազգերու գործարանատէրերուն եւ անոնց աշխատաւորներուն եւ միւս կողմէ՝ կառավարական պաշտօնական շրջանակներուն միջեւ։

Այս կազմակերպութեան շնորհիւ է որ, հակամարտ շահեր ներկայացնող երեք կարեւոր ուժերու մէջ գործարանատէր, աշխատաւորութիւն եւ կառավարութիւններ — կարելի եղած է ստեղծել միութեան գիծ մը՝ որ այս երեք ուժերը հաւասար չափով շահագրգռող շատ մը խնդիրներու լուծումը ժամանակ դիւրացուցած է։

Մասնաւորաբար սփոփարար է տեսնել թէ ինչպէս այս երեք ուժերը, որոնց ներկայացուցիչները պաշտօնապէս կը մասնակցին Գրասենեակի Նիստերուն, գրեթէ միշտ համերաշխ ոգի մը ցոյց տուած են կարելի եղածին չափ արդիւնաւոր ընելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան հիմնական կանոնագիրներուն կողմէ իրենց տրուած պաշտօնը։

Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին գործունէութիւնը մասնաւոր կերպով ուշագրաւ եղած է վերջացող տարւոյն ընթացքին։ Տնտեսական տագնապը բացառիկ կարեւորութիւն մը տուած էր աշխատանքի վերաբերեալ խնդիրներուն եւ մասնաւոր գործազրկութեան հետեւանքով ծագում առած հարցերուն։

Բայց այն ընդհանուր քննութենէն՝ զոր կատարած է տագնապին մասին, Գրասենեակը մասնաւորապէս ի վեր հանած է այն գլխաւոր երեւոյթը, զոր գործազրկութիւնը առաջ բերած է աշխարհի զանազան երկիրներուն մէջ ու այս խնդրին վերաբերեալ բրած է կարգ մը գործնական առաջարկներ։

Այս առաջարկները կարելի է ամփոփել հետեւեալ չորս կէտերուն մէջ։

Ա. Միջազգային շուկաներու մէջ անդորրներու զբաղում հայթայթելու համար նոր կազմակերպութեան մը պէտքը։

Բ. Միջազգային կամ ազգային մեծ շինութիւններու սկիզբը դնել զարման տանելու համար գործազրկութեան։

Գ. — Անդորրներու ապահովագրութեան յայտ սահմաններու մէջ գործադրում մը եւ՝

Դ. — Միջազգային համաձայնութիւններու կնքում մը աշխատութեան ժամերու թիւը որոշող։

Իր ջանքերուն շնորհիւ է որ, հաւաք տիրող տնտեսական տագնապին՝ աշխատաւորներու պաշտպանութեան համար նախապէս ձեռք առնուած միջոցները նուիրագործող միջազգային պայմանագրութիւնները մուտ գործած են իւրաքանչիւր ազգի ներքին օրէնսդրութեան մէջ։ Վերջացող տարւան մէջ անոնց թիւը հասած է 35ի, ցարդ վաւերացուած պայմանագրութիւններուն ընդհանուր թիւը ըլլալով 449։

Խորապէս համոզուած գործազրկութեան հարցին գերազանց կարեւորութեան՝ Աշխատութեան Միջազգային Գրասենեակը անդհալ շաբթու բոլոր հասարակականական կազմակերպութիւններուն ուշադրութեան յանձնեց կարգ մը միջոցներու գործադրութեան պէտքը՝ մեղմացնելու համար ընկերային այն աղէտին առաջ բերած հետեւանքները։

Այսպէս՝ եթէ Գրասենեակին առաջարկները ընդունուին— ինչ որ շատ հաւանական է— գործատէրերը պարտաւոր ըլլալու են այլեւս օրէնքով սահմանուած ժամերէն աւելի աշխատութիւն տալ իրենց աշխատաւորներուն։

Յետոյ, կարելիութեան սահմանին մէջ փոխթիփոխութեան մը փոխանակ աշխատաւոր ճամբելու, միեւնոյն գործարանին մէջ աշխատող բոլոր բանուորներուն ժամերը ընդհանուր կերպով կրճատուին, որպէսզի ամէնուն համար ալ հաւասար կերպով գործ հայթայթել կարելի ըլլայ։

Անշուշտ միամիտ ըլլալու չէ, կարծելու համար որ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին զոր ծունկեութիւնը բաւական է, որպէսզի ջնջուի աղբիւրը այն ամէն վէճերուն, որոնք դեռ այսօր ալ գոյութիւն ունին բանուորական կազմակերպութիւններուն եւ գործարանատէրերուն մէջ։

Վէճի նիւթ եղած խնդիրները գրեթէ ամէնքն ալ արդիւնքն են տնտեսական ներկայ կարգուսարքին ու ընկերային այժմու կազմակերպութեան։ Սակայն եւ այնպէս, այս ուղղութեամբ առնուած ամէն քայլ կոչուած է իր բարերար ազդեցութիւնը գործելու գործատէրին ու բանուորին փոխադարձ յարաբերութիւններուն վրայ, անոնց տալով լնականոն ու խաղաղ ընթացք մը։

Ահա աս է այն դերը՝ զոր անվհատ կամքով առաջ կը տանի Աշխատութեան Միջազգային Գրասենեակը տարիներէ ի վեր։ Ազգերու Դաշնակցութեան ազմկալից ու շաղակրատութիւններով լեցուն եւ ամուլ հաւաքոյթներուն մէջ, իրական եւ շօշափելի գործ մըն է որ կը կատարէ ուրեմն Աշխատութեան Գրասենեակը։

«Ձեր գրասենեակը միջազգային կազմակերպութեան խառնածին մէկ զաւակն է (bâtard)», ըսած էր օր մը Ալպէր Թոմայի Ֆրանսացի պետական մարդը, Լէոն Պուրժուա որ կարեւոր դեր մը կատարած է Ազգային Դաշնակցութեան հիմնարկութեան։ «Արդէն ըլլալ, պատասխանած է Ալպէր Թոմա, բայց խառնածին զաւակներն, որոնք մարդկային ցեղին պատիւ բերած են»։

Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը մարդկային ցեղին պատիւ բերող գործ մը տեսած չէ տակաւին, բայց այն դերը՝ զոր կը կատարէ այս պահուս միջազգային բանուորական հարցերու կարգադրութեան մէջ, աննախընթաց է տնտեսական պատմութեան մէջ։ Այդ դերը մեծ յոյս կը ներշնչէ որ ամէն ազգի ու ամէն դասակարգի աշխատաւորներ իրենց միտքն ու մարմինը չարչրկող հարցերուն համար գոհացուցիչ լուծումներ պիտի կրնան գտնել ժամանակ ապագայի մը մէջ։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Եւրոպայի զինուորական ուժը Շանկայի մէջ

Ամերիկեան Թերթ մը կուտայ ցանկը թիւերը, որոնք կը ներկայացնեն եւրոպական պետութեանց զինուորական ուժերուն քանակը Շանկայի մէջ —

Ֆրանսա՝ 5000, Անգլիա՝ 3,500, Ամերիկա՝ 1,400, Իտալիա 6,000։

Շանկայի ջուրերուն մէջ կը գտնուին ֆրանսական ականի. վայտէք — թուոս ռազմանաւերը։ Ամերիկեան ճակոյ փոխադրանաւ մը վերջերս 1000 զինուորով Ցամբայ եկաւ դէպի Շանկայ։ Անգլիական հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ անգլիական եւ ամերիկեան բանակին մէջ կը նշմարուին գրգռութեան եւ զայրոյթի նշաններ Ճափոնցիներուն հանդէպ։

Կեցցէ՛ զինաթափութիւն

Հռոմէն հասած հեռագիրի մը համաձայն, կառավարութիւնը նուաղուրդով 80 միլիոն լիր յատկացուցած է մեծ ընկերութեան մը, որ պիտի շինէ տիպար գրահաւոր մը։ Այս լուրը ուրախութիւն պատճառած է ժողովուրդին, որովհետեւ բազմաթիւ բանուորներ գործ պիտի գտնեն երկար ժամանակի մը համար։ Այս զրահաւորը պիտի ունենայ 170 մեթր երկարութիւն, 18 մեթր լայնութիւն, 7300 թոնօ տարողութիւն. եւ հրաշալի ձեւով մը զինուած։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

...ՈՒՐ ԽԵԼՔՍ ԶՀԱՍԱՒ — եւ ԲԱՆԻԿ ՄԸ ԶՀԱՍԿՑԱՅ

Յառաջի մէջ, Կարօ Սասունի յօդուած մը ունէր կիրակնօրեայ պոյով պոռով, երեք սիւնակ։ Խորագիրն էր «Լեզվանդէնները եւ հայկական ազատագրութիւնը»։ Այնտեղ կը ներկայացնէր «լեզվանդէնիզմը» իր գիտցած ձեւով։ Բոլորովին տարբեր է ինչ որ գիտեմ «լեզվանդէնիզմի» ծագման եւ էութեան մասին։ Այդ չէ որ կը հետաքրքրէ զիս հիմա։ Այլ այն հակասութիւնները, որ կան իրեն ներունդին բացատրութիւններուն մէջ «լեզվանդէններուն» եւ հայ ազատագրական շարժման մասին։

Ահա քաղ մը.—

Փրոֆ. Ադոնց կը գրէ Հայրենիքի մէջ (1931, թիւ 6)— «Կիլիկիայի հարցը քաղաքական մի մշուշ է մի կարգ լեւանտացի Հայերի գլխում»։

Ու երբ, այս յիմար խօսքին առթիւ, մեր երիտասարդ գրողներէն մին, Ուխտաւոր, իր խայթոցը երկարեց մինչեւ մեծ ու պզտիկ Ադոնցները, Կարօ Սասունի եկաւ գրեց Յառաջի մէջ (31 յունուար 1932).

— «(Լեզվանդէնները) ապազգային ու անհայրենիք խաւի շարաշահ մասին դէմ նողկանք, իսկ միամիտ ու երազատես մասին դէմ արգահատանք ունինք։ Ու կը կարծենք թէ փրոֆ. Ն. Ադոնցի սլաքը այս խաւի քաղաքական անհաս մտքերուն դէմ ուղղուած է։ Այդպէս սլաքը կը պատկանի հայ յեղափոխութեան որմէ զատ փոխ առած է փրոֆ. Ադոնց»։

Եւ յօդուածը կը վերջացնէ սա խօսքով.

— «Հայրենի բոլոր հոգերու ազատագրումը կ'ինայ հայ ազատագրական շարժման ամբողջութեան մէջ։ Անկէ դուրս մնացածը լեզվանդէնիզմ է, շարաշահ տեսակէն»։

Հիմա կարդանք կարծիքը փրոֆ. Ադոնցի հայ ազատագրական շարժման մասին, այնպէս ինչպէս «փոխ առած է հայ յեղափոխութենէն»։

«Երբ ազատագրութեան ծառը ներածոյ չլինէր, այլ տեղական ուսնէ ու տեղի սերմից բխած, Հայաստանը ազամդանոց չէր դառնալ այնպիսի արագութեամբ»։

Այս տողերը գրուած են Դաշնակցական Հայրենիքի մէջ (1928, թիւ 8, էջ 73)։ Այս տեսակէտը, ուրեմն, փոխ առնուած է։ հայ յեղափոխութենէն, եւ տպուած է Դաշնակցական թերթի մէջ։ Եթէ իմաստը դուք ալ չհասկցաք, ինչպէս ես, կարդանք Ա. Արեգեանի բացատրութիւնները, որոնք շատ լաւ կը պարզեն այդ ցեղեցիկ պատմափիլութիւնը։

Արեգեան կը գրէ նոյն Հայրենիքին մէջ (1928, թիւ 9).

«Եթէ մենք ուշի ուշով քննելու լինենք մեր մօտիկ անցեալը, եթէ մենք քննական մեթոտը կիրառելու լինենք մեր մօտաւոր անցեալի վերաբերմամբ, ապա պիտի գանք այն անհերքելի եզրակացութեան, որ մեր բոլոր մեծ սխալների, մեր բոլոր անյաջողութիւնների եւ յուսախաբութիւնների մի կարեւոր աղբիւրն այդտեղ է թաղուած, Հայրենիքի, Հայաստանի իրականութիւնից դուրս գտնուելում։ Թիֆլիսը աւելի մեծ դեր է խաղացել մեր ազգային քաղաքականութեան խնդիրներում, քան օրինակ Երեւանը, Մոսկուան աւելի՝ քան Ալեքսանդրապոլը, Կ. Պոլիսը անհամեմատօրէն աւելի՝ քան Վանն ու Կարինը, չխօսելու համար արդէն Փարիզի, Լոնտոնի եւ Ժընեւի մասին»։

Հիմա մենք դէմ առ դէմ գնենք կամ շարայարենք դուքերուն տեսակէտները.

1. — Փրոֆ. Ադոնց կը հաստատէ թէ իսկական Հայեր չէին անոնք որ հիմնեցին Կիլիկիոյ յանկարծ հայկական պետութիւնը,— լեւանտացիներ էին»։

2. — Կարօ Սասունի կը հաստատէ թէ հայ բոլշեւիկներն ալ, իբրեւ միջազգային յեղափոխութեան միջնորդ, դուրսէն բերին յեղափոխութիւնը,— լեզվանդէններ էին։

3. — Փրոֆ. Ադոնց կը հաստատէ թէ հայ ազատագրական շարժման ղեկավարները (դրսեցիներ) տարբեր երկրէ ներածեցին յեղափոխութիւնը, լեզվանդէններ էին։

Ուրեմն, լեզվանդէններ են Կիլիկեցիները, հայ բոլշեւիկները, Դաշնակցականները, Հնչակեաններ։ Բայց որո՞նք էին իսկական Հայերը։

Վա՜յ ինձ, վա՜յ ինձ, տղէտ եմ եւ «ծանծաղամիտ», զի չեմ հասկնար ինչ որ կ'ուսուցանեն հին ներունդի կարգ մը պատմագէտները։ Եւ դեռ Յառաջ երիտասարդներուն վրայ կը յարձակի, զանգատելով թէ չեն կարդացած Հայոց Պատմութիւնը։

Ներողութի՛ւն, մենք՝ երբ կարդացած ենք այս մը «զուքերու» աւանդած պատմութիւնը, սակայն տեսած են որ «զուքերուն» տեսակէտները ոչ միայն կը հակառեն իրար, այլեւ կը հակադրեն իրարու դէմ եւ պատմութեան առջեւ։

Իսկ եթէ կ'ուզէք, որ իբրեւ պատմագէտի դաս՝ կլլենք ինչ որ գրած են բոլոր մեծերը, թոյլ տուէք ըմբոստանալ այդ սորվեցութեան դէմ։ Ո՛չ եւ ո՛չ, «մենք»երը չեն ուզեր իբրեւ ճշմարտութիւն լսել կասկածելի պատմագէտներու մտածման գասերը։ Վերջերս կարդացինք պատմագէտ փրոֆ. Ն. Ադոնցի տեսակէտները Կիլիկիոյ հին պատմութեան մասին,— եթէ թոյլ տրուի ինծի, իմ ուզած լեզուովս եւ ոճովս, ներկայացնելու Կիլիկիոյ իսկական պատմութիւնը եւ քանդելու այդ հին պատմագէտին տեսակէտները, կը յուսամ թէ «զուքերը» ի վերջոյ կ'ընդունին որ «մենք»երը լաւ սորված են պատմութեան իրենց դասը։ Ասիկա թերեւս առիթ մը ըլլայ ցոյց տալու թէ ամէն բան չեն գիտեր — կամ լաւ չեն գիտեր հին մտաւորականները մեր ազգային պատմութեան մասին, զոր, ինչպէս Յակոբ Պարոնեան կը հեգնէր, հայ թագաւորներու այցաքարտի հաւաքածոյ մըն կարծէին լսածնի՛ Վկայ՝ ալ միայն Ադոնցի կիլիկեցիութիւնը, ալլ եւ այն մեղքը, որ «ներածոյ» ազատագրական շարժման կը վերագրէ Հայաստանի ազամդանոց դառնալուն պատճառը, մինչ ինչպէս հիմա կը գրեն՝ Թուրք Թերթերը։ Այո՛, «զուքերուն» ներուեցաւ ամէն բան, Ադոնց պաշտպանուեցաւ ամէն առնել,— երբ հայրենիքէ մեր ազատագրական շարժումներուն եղ՛ «լեւանտացի» անուանեց Կիլիկիոյ հիմնադիրները։ Իսկ մեզի չէ՞ն ներեր որեւէ շեղում որ եւ է առթիւ։

Բայց մենք, երիտասարդներս հուրէ եւ սուրէ փախած, բիրտաւ եւ դաժան, մենք երիտասարդներս, ալ խաւաւոր եւ աշխատաւոր, կը յարատեւենք

— Ո՛չ, մենք կը մերժե՛նք բարեւել Դեպլերի յարգել գլխարկը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԽՄԲ. — Գիտի խօսինք այս, ինչպէս եւ ընկ. Կ. Սասունիի յօդուածին առթիւ։

ԹԱՏՐՈՆ

ԵՐԵՔ ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ

Comédie Françaiseի վերջին Répétition Généraleը մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը ստեղծած էր մամուլին եւ հրատիրեալներուն մէջ։

Ներկայացուած գործերուն մէջ կար ծանօթ աշխարհածանօթ կարելի է ըսել — գրագէտ եւ աշխարհաշրջիկ Փօլ Մօռանի վիպագիր Մօռանի մեծ թատերգութիւնը, առաջինը, երկու արարուածով։

Օրուան հերոսն էր, եւ արդարացուց յիմին սպասումները։

Յայտագիրը կը բաղկանար երեք նոր գործերէ։ Փ. Մօռանի Le Voyageur et l'Amour, Գ. G. L. Garnierի ծանօթ բանաստեղծին մէկ արարուած La Symphonie Inachevée, եւ յայտնի թատերագիր E. Sée Charlotte, երկու գործողութեամբ։

Ներկայացուող սկսաւ Symphonie-ով։ Ալեներ երաժիշտ մը սիրահարուած է դասերով աղջկան՝ անկարող նուիրուելու լիովին իր արուեստին — եւ նոյնիսկ վերջացնելու իր անկատար մնացած մէկ symphonieն — կնոջ ըլլալով բնատենեկան հոգերու եւ պարտականութիւններու ամէնօրեայ եւ լլկող ծանրութեան տակ։ Իր անհետացած մէկ բարեկամին տղան — եւ իր աշակերտը — սիրահարուած է իր աղջկան, եւ զաւանանդութեան մը պահուն կը խնդրէ անոր ձեռքը։

Պերաւնի վարպետը գրուած է հայրական զգացումներու եւ ուսուցչական պարտականութիւններուն երկընտրանքին առջեւ։ Զի կրնար։ Երկարաշունչ խորհրդածութիւններով — եւ իր անձնական օրինակով — ցոյց կուտայ նորահաս տաղանդին այն խոչոր խոչընդոտները, որոնք պիտի ցցուին իր ընտանեկան յարկին տակ՝ զինք կաշկանդելու համար արուեստին գծուարամատչելի գագաթներուն իր խոյանքին մէջ...

Գաղափարներու եւ տեսակէտներու պայքարը երկուքին մէջ յուզիչ է եւ գեղեցիկ։ Նիւթը եւ արուեստը կը դիմագրաւեն հոս։ Տղան յուսահատօրէն կը ճգնի պաշտպանել իր սէրը։ Հայրը ցաւագին քաղցրութեամբ մը կը զոհէ իր աղջկան երջանկութիւնը արուեստին խորանին վրայ, դնելով իր աշակերտին թեւերուն մէջ իր անաւարտ symphonieին տետրակը, պարտադրելով զայն լրացնել, իր ամբողջ հոգին եւ մտածումը նուիրել անոր, եւ... մոռնալ կինը։

Արուեստին սէրը կը յաղթանակէ։ Տղան կը մեկնի տետրակը անութին տակ, գլխիկոր՝ բայց հաստատ քայլերով։

Գ. Լըրուս Ճեր երգահանի բերնին մէջ դրած խորտակուած ապագայի մը՝ տարիներու ընթացքին կաթկթած դառնութեան վրդովիչ շեշտերը։

Գ. ժան Վէպլէր զգայուն եւ միամիտ աշակերտը եղաւ գեղեցկօրէն, խորունկ եւ անկեղծ ապրումներով։ Լեզուն հոխ, բանաստեղծականախումբերով։ Comédieին արժանի մթնոլորտի մը մէջ պահեցին այդ փոքրիկ արարուածը՝ որ մեծ յաջողութիւն մը կը պարունակէ։

Comédie Françaiseը վերջերս երիտասարդներու ցանկութիւն մը կը ցուցաբերէ։ Իր ծննդեան թուականը — 1680 — կարծես քիչ մը վախ կ'ազդէ իրեն, եւ նոր աւիշի մը որոնումը երբեմն իր զարաւոր դժուարահաճութիւնը կը չէզոքացնէ։

Այդպէս եղած է իմ կարծիքով — E. Sée-ի գործին հանդէպ, որուն երկու արարուածները պարզ մէկ թեմին վրայ աւելի նկարագծելին իրենց ժխնոյութին մէջ պիտի ըլլային, քան Մոլիէրի տան մէջ։

Մանաւանդ պահէմ նկարիչներու կեանքէն առնուած այդ նիւթը սաստկական մը պէս յայտնուեցաւ եւ անցաւ, անհրապուրելի անհաղորդութիւն մը ձգելով ետին։

Երկու նկարիչներ երկու համաստղեններով, որոնց ... կ ... տարիներէ ի վեր։

Մէկը՝ Անդրէ Մառոյ (A. Brunot) սկսած է յաջողիլ, ծախել, եւ բարեկեցութեան մէջ ըլլալ իրմէ աւելի անբախտ ընկերներուն, նիւթական օժանդակութիւններով, երբ իր բարեկամուհին մերժած է վերջերս ալ արուեստի մը՝ որուն արդիւնքը կը ցանկար։

Ու կը յայտնուի իր մէկ ընկերոջ — Կանոբեթէլի (Ch. Granval) համանուհին, որ Մառոյի կնոջ կը ներշնչէ խարեւթեամբ ձեռք բերել այդ դրամը, անստորագիր խնդրագրով մը — իբրեւ մեռած յայտնի նկարիչի մը կինը — դրամական օգնութիւն մը խնդրելով։

Դրամը ճարելու ուրիշ ձեւի մը առաջարկը ծանօթ հրեայ նկարավաճառի մը հանճոյքներուն ենթարկուիլ, — մերժուած կը հանդիպի Մառոյի կնոջ կողմէ... եւ սակայն այդ փորձութեան տեսարանը եւ խօսակցութիւնը վրդովիչ է նաեւ Comédieի հասարակութեան համար։

Նամակը կը գրուի. եւ սակայն Կանոբեթէլ՝ որ եկած է իր բարեկամէն փոխառութիւն մը ընելու, կնոջը հետ կռուելէ յետոյ՝ որոշած ըլլալով հեռանալ, անոր պատճառաբանական մերժումին վրայ — հազար ֆրանք տրուած նկարիչի մը այրին — երեւան կը հանէ խարէութիւնը, որ ծանօթ է իրեն, իր կնոջ կողմէ քանիցս գործադրուած ըլլալով ծանօթ հրեայ վաճառականին մօտ, որուն կը սպառնայ նաեւ զինք իր նկարները ըլլալով նաեւ անոր սիրուհին։

Տեսարանը կը վերջանայ լացով, բողոքով եւ վերստին հաշտութեամբը... երկու զոյգերուն, իբրեւ բարոյական մեղք ձգելով սա ընտանը։ Նոյնիսկ ամէնէն լաւ կինը ինքզինքը զրկուած կը համարի, իրեն ի զուր ուրիշին եղած բարիքէ մը։

Կեանքի— մասնաւոր զաւակարգի— կտոր մը, յաջողապէս գրուած եւ մեծ յաջողութեամբ վերարտադրուած վերոյիշեալներէն զատ տիկիններ Ed. Feuillèreի եւ C. Cavéի կողմէ... բայց բնակարանի սխալմունք եղած էր։

Ցերեկոյթին հրապոյրը եւ հետաքրքրութիւնը խոստացաւ Փօլ Մօռանի «Ճամբորդը եւ Սէրը» ութնաստով երկու արարուածին շուրջը, որ մէկ անգամէն եւ վերջնապէս իր տեղը գտաւ Comédie խաղացանկին մէջ։

Ճամբորդ մը, յաւիտենականօրէն Թափառական մը — ինչպէս եւ զինակը ինքն է— կրնա՞յ սիրուիլ։ Թագակալութիւնը աստղա՞նք է թէ երջանկութիւն։

Մօռան պատասխանած է այս կերպ։ Իր Ճամբորդը Ժիլ, ... եւ իր նոատակնոց բարեկամը՝ ... տովիք (P. Berlin) իրենց ուշադրութեամբ կը շրջապատեն երիտասարդ այրի մը՝ Ռէժին (Mme Mar Renaud)։

Հեռաւոր եւ անծանօթ հորիզոններու հրապոյրը կայ Ժիլի վրայ, անդիմադրելի եւ խորհրդաւոր։ Սակայն Ռէժին կը նախընտրէ նոատակնոց կեանքը։ Չի կրնար հասկնալ Թափառական ամուսինի գաղափարին հետ։ Առանց սակայն քաջալերելու Լիւտովիքի մտադրութիւնները եւ ուշադրութիւնը։

Եւ Ժիլի մէկ այցելութեան ..., ջողին երբ ան կը հաւաստէ թէ ... ցէ այլեւս չպիտի մեկնի, բարեկամուհիի մը ձայնը հեռախօսին մէջ անոր կը յայտնէ Ժիլի մտադրութիւնը... Ռէժին կ'անէ անոր ... հետապնդումներին առջեւ։

Երկրորդ արարին Ժիլ ... էր Ռէժին անհամբեր նամակներու եւ թղթատարներուն որերը կը ... րէ։ Այսօր նամակ պէտք է գար ... գէն եւ չեկաւ։ Տառապանքը ... է, կը սիրէ՛... ինքն ալ չի գիտեր ... տղաստուհին. նամակ մը՛ ինչ եւ ... ջանկութիւն... բայց նամակը ... համբերութեան բացուած, գորովի ... րեր չի պարունակեր, ... բառեր, քանի մը խնդրանքներ ... ընկճումի այդ պահուն կը ... Լիւտովիք. կը զուշակէ հոգեկան ... թիւնը Ռէժինին, եւ կ'առաջարկ ... մոռնալ ճամբորդը եւ երթալ ... սին ճաշել զուարթօրէն։ Ռէժին ... ջելու վրայ է. կը հագուի. երբ ... ռախօսին զանգը կը հնչէ։ Թափառականին ձայն մը ... Թափառականին ձայնը — կը խօսի ... Ռէժինի ականջին, որ հետզհետէ ... երջանկութենէն արբշիռ, ծիծաղ ... լացի հեկեկանքները կոկորդին ... խօսի, կը կակազէ.

— Ժի՛լ, ե՞րբ պիտի վերադառնաս. Ժի՛լ... խօսէ՛, ա՛հ...

Հաղորդակցութիւնը կտրուած երեք վայրկեան միայն... »

— Բացակայ չկայ այլեւս, հեկեկայ Ռէժին, լուռ հեռախօսին գով կզած։

Տիկ. M. Renaud եւ Գ. ... անթերի ապրեցուցին իրենց դերի զգացումները եւ արտայայտութիւններու գերազանց վայելչութեամբ եւ երանգաւորումով։ Հոգեկան վրդովումներու պահերը անարգել եւ ... հասարակութեան վրայ որուն յուզումը եւ հիացումը թարմանուեցաւ հինգ անգամ բեմ հրաւիրելով երեք գերակատարները ծափերու տարափի մը տակ։

ՀՐ. ԱԼԵՔՍԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՃԱՐՏԸ

Զինաթափութիւն կամ պատերազմ

Մինչ մէկ կողմէ զինաթափութեան ժողովը կը գումարուի, միւս կողմէ պատերազմի շչակները կը հնչեն երկրէ երկիր ու քաղաքէ քաղաք, մինչեւ որ Ֆրանսայի պատերազմական նախարարութիւնը դրական հերքում մը տալու համար ... սրիքչի եւ ... ժամանակէն առաջ արձակելը ... շեց երկու դաս զինուորներու։

Բայց աշխարհը այնքան ... ած է, եւ միջպետական հակամարտութիւնները — միշտ անշուշտ նաեւ տնտեսական խաղաղութեան այնքան սաստկացած են որ ... պատերազմի հոտ կուգայ, ... ցնելով դիւանագէտները...

Եւ այս բարեխոյս նշաններ աւելի եւս կը զօրանան անկեղծ ... ղաղափարներու վախերովը։

Այսպէս է որ Le Soirը մէկ ... խատակիցը դնէ երկընտրանքը «Զինաթափութիւն կամ Պատերազմ» եթէ, կ'ըսէ, Ֆրանսան առաջարկները, անմիջական, համաձայն ... հակակշռուած, եւ ապահովութիւն նոր երաշխիքներով չպայմանաւորուած զինաթափում մը, ի՞նչ վտանգներ կրնան ծագիլ։

«Առով կը սկսարացնէ՛ իր ապահովութիւնը։ Կը զգայ՛ իր շահերը ... «Ոչ՛։ Ֆրանսա յեղաշրջման ... կը կատարէ ոչ միայն զինուորական խաղին այլ նաեւ — ինչ որ ... կենսական է — տնտեսական ... բային կարծիքին մէջ։

«Եթէ անոր առաջարկները ...

...մակն ինչ չէ որ պիտի կրէ խորհրդաժողովը ձախողեցուցած ըլլալու պատասխանատուութիւնը։ [illegible] ըրած պիտի ըլլայ կեդրոնական [illegible] այն տիրակալական [illegible], որոնք իբր գինաթափութեան [illegible] կը ներկայանան, եւ սակայն, որոնց ծայրայեղ [illegible] կ'ուզեն։

Եթէ այդ առաջարկները որդեգրուին, ջուրը ձգած պիտի ըլլայ [illegible] կարծիքները, որոնց [illegible] կը պաշտպանեն. կասկածը [illegible] ներկայիս կը հարուածեն. իր [illegible] պիտի [illegible] Գերմանիոյ [illegible] եւ ջնջած պիտի ըլլայ հեղինակութեան քաղաքականութեան ամէնէն [illegible] փաստերէն մէկը։

Զինաթափութեան ժողովին ձախողումը, իր քաղաքական, տնտեսական, դիւանագիտական, հոգեբանական բոլոր հետեւանքներով, պիտի [illegible] պատերազմ մը։

Ժողովին յաջողութիւնը թերեւս վերջնական կերպով չպիտի ապահովէ խաղաղութիւնը, բայց խաղաղութեան համար յուրջ նեցուկ մը պիտի ըլլայ»։

Պաքթեր եւ հաշտեցումներ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, արտաքին նախարարը հետեւեալ կերպով ճշդեց կառավարութեան [illegible] հաշտեցումներու հարցին հանդէպ.

Հաշտեցումներու հարցին հանդէպ կառավարութեան քաղաքականութիւնը նպաստաւոր է որքան [illegible], բնդհանուր եւ տեւական կարգադրութեան մը։ Կը կարծենք թէ իրաւու յաջորդող կառավարութիւնները նկատած են որ այս նպատակին հասնելու լաւագոյն միջոցն է յաջողցնել հաշտեցումներու եւ պարտքերու բնդհանուր [illegible] մը։

Անմիջապէս որ ստացանք Փալի յանձնախումբին տեղեկագիրը, [illegible] կերպով պնդեցինք որ կառավարութիւնները համաձայնութեան գան հաշտեցումներու տեւական կարգադրութեան մը մասին, մասնագէտներու տեղեկագրին մէջ նշանակուած հիմանց վրայ։ Ցայտնի եղաւ որ այս հիմանց վրայ, համաձայնութեան մը [illegible] չեն ներկայ պարագաները։ Հետեւաբար, հրաւիրեցինք որ մինչեւ յունիս կամ յուլիս միջազգային խորհրդաժողով [illegible]։ Այդ թուականին, կը յուսանք որ պայմանները աւելի նպաստաւոր ըլլան։

Նոյնպէս, Թեյլայրիցինք ժամանակաւոր կարգադրութիւն մը որ պիտի յառաջիկայ յուլիս 1էն եւր կը վերջանայ Հուվըրի մորաթորիումը։

Այս մասին, արդէն, կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան Փրանսական կառավարութեան հետ, բայց դեռ, կարելի չեղաւ հասնիլ [illegible] պետութեանց հետ նախապէս համաձայնութեան գալ։ Որով, լաւագոյն կը թուի հարցին ամբողջութիւնը վերապահել խորհրդաժողովին որոշման։

Մինչ այդ, կը նախընտրենք զգուշանալ որեւէ յայտարարութենէ, որ կրնայ աւելի դժուարացնել խորհրդաժողովին աշխատանքը։

Կրնամ աւելցնել որ Գերմանիոյ օրինաւոր պարտաւորութիւնները հաստատուած են Լահէյի համաձայնութեամբ եւ չեն կրնար ջնջուիլ կամ փոփոխութեան ենթարկուիլ Գերմանիոյ միակողմանի արարքովը։

Սակայն պարզ է եւ որքան գիտեմ, որ եւ կողմէ վէճի չէ ենթարկուած, բայց նոյնպէս յստակ է թէ, համաձայն Փալի տեղեկագրին, Գերմանիա ի վիճակի չէ կատարելու իր բոլոր պարտաւորութիւնները, եւ բացայայտ է որ պահանջատէր պետութիւնները պիտի ստիպուին քննելու այսպիսով յառաջացած [illegible]»։

Հինտէնպուրկի թեկնածութիւնը

Գերմանիոյ մէջ յատուկ յանձնախումբի մը կողմէ հրատարակուած կոչը՝ ի նպաստ Հինտէնպուրկի իբր հանրապետութեան նախագահ վերընտրութեան, կը բանայ նախագահական ընտրութեան պայքարի շրջանը։

Անկից առաջ, Գերմանիոյ վարչապետը, արդէն փորձ մը կատարեր էր Հինտէնպուրկի անունին շուրջ միութիւն գոյացնելու եւ ձախողեր էր։ Այս երկրորդ փորձը՝ աւելի նպաստաւոր արդիւնք չէ տուած առ այժմ։ Այս տեսակէտէն ալ եւ փոխանակ միաձայնութեան, որ Պրիւնինկի ձախողութենէն յետոյ այլ եւս անկարելի կը նկատուի, կը յուսացուէր գոնէ Հինտէնպուրկի անունին շուրջ համախմբել կարեւոր ուժ մը։

Արդ, կոչը սպասուած արդիւնքը չէ տուած. հակառակ որ խմբագրուած էր աջերուն դժգոհութիւնն [illegible] [illegible] ինչպէս գրեր էինք, աւելի կը շեշտէր Հինտէնպուրկի զինուորական առաքինութիւններն ու հեղինակութիւնը, քան քաղաքական [illegible]։

Հակառակ ատոր սակայն, մարաջախտին նախկին ընկերներէն ոչ ոք ուզած է ստորագրել կոչը։

Զինուորական շրջանակներէն զատ, քաղաքական շրջանակներն ալ նոյն վերապահ ընթացքը [illegible]։

[illegible]. Հինտէնպուրկի թեկնածութիւնը պաշտօնապէս դրուած կը համարուի [illegible], բայց անհրաժեշտ է որ համաձայն Գերմանիոյ [illegible] օրէնքին այս առաջարկը հաւանութիւնն ստանայ քանի հազար ընտրողներու։ Այս նպատակով ալ կարգ մը թերթեր բացած են ցանկեր, որոնք պիտի ստորագրուին Հինտէնպուրկի կողմնակից ընտրողներու կողմէ։ Շաբաթ օր, այս ցանկերը պիտի փակուին եւ այն ատեն է որ յանձնախումբը պիտի առաջարկէ Հինտէնպուրկի ընդ առաջ երթալ կոչին եւ ատով պիտի յայտնուի թէ Հինտէնպուրկ պիտի ընդունի թէ մերժէ թեկնածութիւնը։

Ճափոն կը մերժէ

Թոքիոյի թղթակիցները կը հաղորդեն թէ Ճափոն մերժած է անգլիական առաջարկը, որ կը ծրագրէր չէզոք գօտի մը ստեղծել։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայ գաղթականներ

Խորհ. Հայաստան կը գրէ թէ յունուար 15ին, առաւօտուն, Երեւան հասան 150 ընտանիքներ, որոնք մաս կը կազմէին ներգաղթի առաջին կարաւանին։

Դիմաւորելու համար, կայարան կը գտնուէին կառավարական գէմքերը, ինչպէս Ա. Երզնկեան, Ռ. Դաշտոյեան, Դզնունի, Մ. Մարգարեան, Սիմակ եւ ուրիշներ։

Գաղթականներու քանի մը խումբեր իջած էին Սադախլու, Ալլահվերդի եւ Լէնինական (482 ընտանիք)։

Կայարան եկած էին նաեւ տնտեսական եւ շինարարական զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, որոնք ստանձնած էին այդ 150 ընտանիքները տեղաւորելու եւ աշխատանքի լծելու հոգը։

Սարդարաբադէն հեռախօսով կը տեղեկացնեն «Խորհ. Հայաստանի».-

Յունուար 14ի գիշերը Սարդարաբադի կայարանը իջան ներգաղթի կարաւանէն խումբ մը գաղթականներ։ Դիմաւորելու եկած էին Վաղարշապատի ներկայացուցիչները։

Յունուար 15ի առտուն շրջանի հաւաքական եւ խորհրդային գիւղատնտեսութեանց բանուորները կարմիր դրօշներով, սավուլ-զուռնայով, ինքնաշարժներով կայարան հասան՝ ընդունելու գաղթականները։ Ժամը 10ին տեղի ունեցաւ միթինկ մը։ Ճառ ու ճառճռուքներէ յետոյ, գաղթականները բաժնեցին մասերու։

Խումբ մը, որ կը բաղկանար 17 ընտանիքէ եւ 14 մենակեացներէ, դրուեցաւ այգեգործական խորհրդային գիւղատնտեսութեան տրամադրութեան տակ։ Երկրորդ խումբն ալ, որ կը բաղկանար 11 մենակեացներէ եւ 38 ընտանիքէ, դրուեցաւ բամպակագործական խորհրդային գիւղատնտեսութեան տրամադրութեան տակ։

Այս գաղթականները 669 հոգի են եւ կը կազմեն [illegible] Տեղւոյն վրայ պատրաստուած են բնակարաններ այս գաղթականներուն բնակութեան համար, եւ յարմարութիւններ անոնց բժշկական եւ առողջապահական անհրաժեշտութիւններուն համար։

Լէնինականէն կը գրեն «Խորհ. Հայաստանի».

Յունուար 14ին, երեկոյեան, Լէնինականի կայարանը իջան ներգաղթի կարաւանէն 234 հոգի։ Կայարանը լեցուած էր արդէն բանուորներով եւ զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներով։ Այս առթիւ քաղաքին կեդրոնական փողոցները եւ կայարանը դրօշազարդուած էին։

Շոգեկառքը հազիւ կայարան մտած, վագոններէն կը լսուին թուրքական խօսքեր, մանաւանդ սպառնական արտայայտութիւններ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։ (Սպառնալու համար պէտք էր Հայաստան երթալ)։

Միթինկ մը կը գումարուի, քիչ մը ճառ ու կանչ, քիչ մըն ալ պար, յետոյ 52 ընտանիք եւ 38 մենակեաց կը տեղաւորուին Լենինականի գործարանին մօտիկ պատրաստուած բնակարաններու մէջ։

Տպաւորութիւններ։ «Խորհ. Հայաստանի» թղթակիցն է, որ կը նկարագրէ գաղթականներուն ժամանումը Սադախլուի կայարանը։

Մութ է։

Խաղաղ ու անդորր են Բորչալուի դաշտերը։ Այդ պահուն, գիշերային այդ անեզր ու անհուն մթութեան մէջ, Սադախլուի կայարանը լոյսի «ռադիօ»ի կը նմանի։ Կայարանին մէջ արտասովոր եռուզեռ։ Կը խօսին ու կը կատակեն։

Հայերէն, թուրքերէն, վրացերէն, ռուսերէն։ Նոյն լեզուներով խօսքեր են գրուած պաստառներուն վրայ։ Ալլահվերդիի հանքերուն ու ձուլարանին, Լամբալուի խորհրդային տնտեսութեան բանուորները կարմիր դրօշներ ի ձեռին։

Փողային նուագախումբի ձայներուն կը խառնուին բանուորներուն զուռնային գիլ ու անհերդաշնակ եղեւէջները, եւ այդ տարօրինակ եղանակին տակ կը պարեն խորհրդային գիւղատնտեսութեան ռուս բանուորներն ու բանուորուհիները, իսկ անդին կ'ասպարեզ աշխոյժ քաչարին։ Խումբ մը ջահակիրներ իրենց ջահերուն բոցով կը լուսաւորեն պարողներուն պայծառ դէմքը։

Անթարթ, կարմիր աչքերը դիմացի անսահման խաւարին յառած, կը սլանա՛յ շոգեկառքը Բորչալուի դաշտին մէջէն։ Սուլիչի կոկորդէն կը ժայթքէ զոլորշին։ Կայարանին մէջ կը դադրի քոչարին, կը լռէ զուռնան, ու յանկարծ կը հնչէ «Միջազգայնականը»։ Կը թնդան ողջոյնները։

Գաղթականները կը մտնեն Սադախլուի կայարանը։

Միթինկ։

Կը հնչէ նուագախումբը։ Նորեկ գաղթականները կ'երգեն «Միջազգայնականը» եւ մինչեւ շոգեկառքին շարժիլը, կը պարեն թուրք եւ ռուս բանուորներու հետ։

Շոգեկառքը, Սադախլուի լոյսերը ետեւը թողած, կը սուրայ յառաջ անթափանց խաւարին մէջէն։

Ալլահվերդի։

Ուշ գիշեր է։

Շոգեկառքին սուլիչը։ Նուագախումբը։ Վար կ'իջնեն գաղթականները, եւ հետաքրքրուած, հարցումներ կ'ուղղեն Ալլահվերդիի գործարանային կեանքին եւ գործաւորներու վիճակին մասին։

Գաղթական մը կը հարցնէ.

[illegible]

— Ես կուռ կը գործեմ, Լէնինականի մէջ անշուշտ գործ կը գտնուի ինծի։

Անգործ չենք մնար, հավրու մ

ՄԱՄՈՒԼ

Հօկը եւ Բարեգործականը

«Հայրենիք» ուշադրութեան կը յանձնէ ողբալի պարագայ մը, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (17 յունուար)։

— «Հայաստանի Ներգաղթին ի նպաստ Ամերիկայի մէջ հանգանակութիւն մը ընելու համար Հօկի նախաձեռնութեամբ շաբաթներ առաջ Նիւ Եորքի մէջ կազմուած էր խառն յանձնախումբ մը, որուն մասնակցելու հրաւիրուած էին ոչ թէ Ներգաղթին օգնելու տրամադիր բոլոր ամերիկահայ խմբակցութիւնները, այլ միայն խորհրդային կառավարութեան բարեկամ նկատուած կազմակերպութիւնները։

Հրաւիրուածներու մէջ, ինչպէս այժմ կը պարզուի, եղած է նաեւ Բարեգործականը, որ սակայն մերժած է մասնակցիլ այն պատճառաբանութեամբ, թէ «Ներգաղթի հանգանակութիւնը յաջողցնելու համար ներկայ կազմակերպութիւնը հաճագողութային ըլլալու համեմատութեամբ ներկայացուցչական ընել կարելի չէ եղած եւ ակնկալուած արդիւնքը արտադրելու յոյս չի ներշնչեր»։

Այս մերժումը առիթ տուած է Հօկեան յանձնախումբին չափազանց գրգռիչ կերպով մը յարձակում գործելու Բարեգործականին վրայ՝ զայն ամբաստանելով շարք մը ծանրացուցիչ մեղքեր գործած ըլլալու մէջ։ «Բանուոր» բոլշեւիկեան թերթին մէջ տպուած երկար գրութեամբ մը Հօկճիները կը ներկայացնեն Բարեգործականը՝ իբրեւ կազմակերպութիւն մը, որ կ'աշխատի ամէն կերպով ձախողեցնել ոչ միայն Ամերիկայի մէջ իրենց ձեռնարկած հանգանակութիւնը, այլ եւ Հայաստանի Ներգաղթի ամբողջ շարժումը։

Հօկճիները կը մեղադրեն Բարեգործականը նաեւ այն բանին մէջ, որ վերջինս գերազանցապէս հետաքրքրուած է Սուրիոյ մէջ հայ գաղթականները տեղաւորելու խնդրով եւ դրամ կը հաւաքէ Սուրիոյ ներգաղթին ուժ տալու համար։ Ընոնք կ'ըսեն «Բանուոր»ի մէջ, որ Հայաստանի Նուպարաշէնի մէջ տակաւին 100 տուն իսկ չկառուցուած՝ Բարեգործականը Նուպարաշէնի հաւաքած 300,000 տոլարի գումարէն 200,000ը կը պահէ արտասահմանի մէջ, մինչդեռ միեւնոյն ատեն Սուրիոյ մէջ կը կառուցանէ Բարեշէնը»։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Երէկ 20, այսօր 8

Իսա Վէյմըթէն կը գրեն Հայրենիքի.—

Ինչպէս ամէն տեղ, այս տեղ ալ տնտեսական տագնապը իր աւերները կը գործէ։

Գաղութս որ հինգ վեց տարի առաջ քանի չափ հայ ընտանիքներ կը ներկայացնէր, այսօր անոր թիւը միայն ութի իջած է։ Անգործութիւնը ցրուեց գաղութիս հայերը։ Ոմանք դժբախտութիւնն ունեցան կորսնցնելու իրենց կալուածները, ուրիշներ անգործութեան պատճառով հեռացան, եւ այսպէս մեր փոքրիկ հայ գաղութի նախկին եռուզեռն ու ուրախ օրերը անհետ եղան։

Կուսակցական կեանք ալ գոյութիւն չունի։ Հին օրերու ամուրի երիտասարդները ամուսնացած ըլլալով, բեռնաւորուած են այժմ ընտանեկան հոգերով։

Կազմուած էր Դպրոցասիրաց Միութիւն մը գաղութիս անունով։ Առաջին տարին որոշ գումար ալ գոյացաւ նոր սերունդի պէտքերուն գործածուելու համար, սակայն արտագաղթը ծայր տալով, այդ գեղեցիկ գործն ալ մնաց երեսի վրայ։

Այսօր միայն ութ ընտանիքներ հոս կ'ապրին, որոնց ամբողջ յոյսը դրուած է կօշիկի գործարաններուն վրայ, որոնք բարեբախտաբար բոլորովին փակ չեն, օրը երկու երեք ժամուան արտադրութիւն կու տան, այդ պատճառով ալ նպաստընկալներ չունինք։

«Թրքահայ գաւառներու բանաձիւսութիւնը»

Ինչպէս ժամանակ մը «Յառաջ», այսօր ալ «Հայրենիք» ձեռնարկած է հրատարակելու Թրքահայ գաւառներու բանաձիւսութեան գանձերը, կորուստէ փրկելու համար զանոնք։ Եւ կոչով մը կը լնդրէ Ամերիկայի գաղութէն, իրեն ղրկել ժողովրդական առակներ, առածներ, ասացուածքներ, երգեր եւ հէքեաթներ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Պատգամաւորական ընտրութիւններ

Պուքրէշի պատգամաւորական ընտրութիւնները տեղի ունեցան [illegible]

Այս առթիւ «Նոր Արշալոյս» հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Պուքրէշի Դաշնակցականները յատուկ թռուցիկով մը յայտարարած էին թէ իրենք պաշտօնապէս չեն մասնակցած ընտրութեանց. ՀՕԿը նոյնպէս պաշտօնապէս չէր մասնակցեր, բայց իրականութեան մէջ «անպաշտօն կերպով» կը մասնակցէին թէ մէկը եւ թէ միւսը։

Անպաշտօն կերպով կը մասնակցէին ընտրութեանց նաեւ Պուքրէշի Հնչակեան կազմակերպութիւնը եւ Բանուորական Միութիւնը։ Այս երկուքը համաձայնած էին ՀՕԿի հետ եւ երեքը միասին կազմած էին մէկ ընտրական միութիւն «Ջանասէր Հոսանքներու Միացեալ Մարմին» անունին տակ։

Դաշնակցականներն ալ միացած էին չէզոքներու մէկ խմբակի մը հետ եւ կազմած էին «Ժողովրդական հոսանք» կոչուած ընտրական միութիւնը։

Բացի այդ երկու խմբակցութիւններէն, ընտրութիւններուն կը մասնակցէր նաեւ Թաղականութիւնը, իր ամբողջ կազմով։

Ուրեմն Պուքրէշի ազգային գործերով հետաքրքրուող հայութիւնը 3 խումբերու էր բաժնուած եւ իւրաքանչիւրը հանդէս էր եկած իր յատուկ թեկնածուներու ընտրելու համար։

Ընտրական դիւանին մօտ արձանագրուած եւ ընտրողի թուղթ ստացած էին Պուքրէշէն 1053 հոգի, բայց քուէարկութեան մասնակցեցան 729 հոգի, ինչպէս նաեւ 48 հոգի Ճուրճուվայէն, եւ 46 հոգի Փլոյեշթէն, ընդամէնը 823 հոգի։

Սոյն 823 քուէներէն 35ը չեղեալ համարուեցան։

Քուէհամարը տուաւ հետեւեալ արդիւնքը.— Դ. Դանիէլեան 651, Ա. Գասպարեան 645, Յ. Տօքուզեան 575, Ա. Աքթէրեան 483, Ա. Տիրացեան 401, Գ. Հաճի Արթինեան 316, Ա. Գօյաճեան 273, Ա. Մանիսալեան 132։

Ընտրուած յայտարարուեցան Փ. Փ. Դ. Դանիէլեան, Ա. Գասպարեան, Յ. Տօքուզեան, Ա. Աքթէրեան եւ Ա. Տիրացեան։

ՅԱՌԱՋ.— կատարուած են նաեւ Քոնսթանցայի ընտրութիւնները։ Այս առթիւ ստացած ենք մանրամասն թղթակցութիւն մը, զոր պիտի հրատարակենք յաջորդով։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

▬▬▬▬▬▬▬▬

Ա. ՄԱՍ

III

կած, աշնան այդ օրերուն, միջօրէին, երբ «արդիւն սաղ» մը կոխէր յանկարծ, ու Ծալապեռը լողար քրտինքի մէջ, մէջքը [illegible] կուզար Բարթող Լմմին ղրան [illegible], կարմիր ու ծեծկած Թաշկինակը կը քաշէր գօտիէն, քրտինքը կ'առնէր, ու փարուտ, սիրտը դող եւ Թուքը կլլելէ։

— Աննա քուրիկ... [illegible]... Աննա քուրի՛կ, քիչ մը ջուր կ'ուտա՞ս— կ'ըսէր Լմմին աղաղ քրոջը։

«Միշ մը» բառը ծեծկած Թաս մըն էր, որմէ կը խմէին Աննային կովն ու Ծալապեռը։ Երբեմն կը խմէր Աննան ալ, Ծալապեռին տալէ առաջ, ու Ծալապեռ, իր ծիծաղ աչքերուն մէջ զուարթ բայց երկչոտ ցանկութիւն մը արտայայտելով կը նայէր, աչքերը [illegible]քքեր, ծամերը անզգալաբար կը խաղցնէր, ուզելով գիտնալ թէ Աննան խմած ատեն ու՛ր գնաց շրթները... Ու կ'ըմպէր, զոլալ, Թասը ծամէ, եւ ջուրին մէջ [illegible] Աննային դէմքը կը շողշողար։ Ծալապեռ, աչքերը բացած, երջանի՜կ, շրթները կախաթ ջուրին՝ ըմպելով եւ հագին ու ծարծնին ծարաւը յագեցնելով ջուրով ու Աննային գեղեցիկ։

Երջանիկ ու անդո՛րր օրերուն, երբ արեգակը կամացո՜ւկ մը կը քալէր տանիքներէն՝ որպէս զի կալերուններուն մեկնելէն յետոյ դեռ եւս քնացող ու ծամիկներուն կամ պատիկներուն հետ առանձին մնացող տղաքը չարթնան, եւ երբ քիւերուն շուքերը թեւ ու ոտք պառկած «ալապատ՛աք» կամ «չալլախ» ատքերով փէրիներ» կը կազմէին հովկելով գիւղը, պառուած, ճանճը կոշերնուն ու [illegible]նին թաթերուն՝ առաւօտէ մինչեւ երեկուան քնացող չուներուն հետ, Ծալապեռ, քաղքին ծայրը, իրենց խարխուլ խրճիթին մէջ, հասակ էր նստած եղան մը հետ։ Ընկերը նստած կ'ըլլար մէջը իրենց դրան աջին, ոտ մը չկար, այնպէս, որ երկար տարիներ, Ծալապեռ իր կարքաձակ ու յուռչոցի ծօրեէն առած էր միայն աշխատանք, կովէն ու եզնէն անտրտունջ համբերութիւն, եւ հօրմէն բարութիւն... Գողութիւն չէր սորված, որովհետեւ կատու չունէին, եւ ոչ ալ կոփ՝ քանի որ ո՛չ իսկ շուն կ'անցնէր իրենց փողոցէն։ Ու հիմա, հասակ նստած՝ իր ապրուստը կը հանէր ջուր կրելով ու ցորեն ծեծելով։

Բարթող Լմմին այդ տղուն մէջ սիրած էր ծօրեէն, եզէն ու հօրմէն կազմուած Ծալապեռը, որ անվհատ ու անտրտունջ Աշխատանքն էր եւ, այդ իսկ պատճառաւ, որեւէ չարակամ արգելք կը զուրցուցնէր փինքը։

Տղաքը կը հնազանդէին իրեն, կամ կ'անհնազանդէին իրմէ, եւ ոչ թէ կը վախնային։ Որովհետեւ, Լմմին քաղքին խեղաքը-խռատ էր «Ամենայն ու ազգաս արտաքինի մը տակ, արժէքը եւ իմաստութիւնը «Փորձառու ծարդ է» կ'ըսէին ծեծերը. «պատմական է», կ'աւելցնէր Տէր Մեսրոպ Հայրիկ՝... իրապէ՛ս, անոր մէկ նայուածքը թելադրանք մըն էր, ուղղ համար. գետնէն վերցուած քարը խելօքի՛կ մը տեղը ձգելու համար...։

Ասո՛ր համար էր, որ, այդ իրիկուն, հագիւ երեւցած, տղաքը լռեցուցին յանկարծ ու, գանձակ զարմած՝ բերին Ծալապեռին հագուստը, եւ դրին տիւպէկին քով։

Ծեռոյ, կոթը վաթած կատուներու նման, շրջապատեցին Լմմին։ Ու մինչ կը սպասէին կշտամբանքի.

— Տղաք — բսաւ ան — սիրեցէք ու մարդը. անիկա ամէն հայ տան պէտքերէն ու օրհնութիւն է... Ու ձեր կեքած ամէն մէկ պատառին մէջ իր քրտինքէն կաթիլ մը կայ։

Այս բառերը արտասանեց լրջութեամբ։ Սիրո՛վ մը։ Բաղցրութեամբ մը, որ կ'անդրանցնէր Գրիգորի եւ Աշոտի հոգիին խորքը ու կը լուցնէր զանոնք։

Ու նստեցաւ զանոնք իր քով, հեռացնելով նայուածքը։

— Մարդ ըլլալիք չունի աս տղան — աւելցուց։ Խեր չկա՜յ... երէկ ալ ծարդան կուժ մը հազը ձեռի գրեր ու ծաղ զացեր էր...

Ամէն օր կ'երթայ Բարթող Լմմին, — վրայ բերաւ Աշոտը՝ տեղաւորուելով գետինը ու ձախ ոտքը աջին տակը զետեղելով։

Հօ, ի՞նչ զօզօզ է,...

Ի՞նչ, ի՞նչ — ձայն տուաւ Գրիգոր։

Դօզօ՛ց... չէ՞ք գիտեր... սա վար է՞ գրտոը կան, ղարա ղուրպաղէները, ծէ՛... ջուրէն ցամաք, ցամաքէն ջուրը կը մտնեն կ'ելլեն...

— Հա՛, հա՛, — հաստատեցին երկուքը՝ միաբերան, — անցած օր բռնած էր հատ մը ոտքին չուան մը կապած զրպոց բերաւ...։

— Է՜հ, նման գնմանս սիրեցէ...

Ու «Դօզօզ»ը, այն օրէն ասդին աւելի տեւական ճակնդր մը եղաւ Նազարի համար։ Մանաւանդ որ Բարթող Լմմին աղաւա ու գաւառճակի պատմութիւն մ'ալ պատմեց այդ առթիւ։ Ծեռոյ, սեւնելով աղոց լարուած հետաքրքրութիւնը, բացաւ «Հէքեաթին տոպրակը», ինչպէս կ'ըսէր յաճախ ու գրեթէ միշտ՝ նոր մը։ «Սեւ առուին սեւ Դեւը», «Շալող Սարը» ու «Կարմիր տեղեւներով Նռծ՛ին», «որուն տէրը անշրջի թողած ըլլալով զինքը։ Թեւերը մածեց կոխելուն, իր ճիւղերը կ'երկարէր հոն ծանկացող հօտին, ու կ'ըմպէր զառներու կամ ոչխարներու արիւնը...»։

— Տերեւները՞ վը — հարցուց Աշոտ զարմացած։

— Այո՛... Այդ արիւնը ջուր չէր, անշուշտ։ Ու ծառը, որ արիւնով կ'աշխատէր ամմիլ, անօրինակ էր իբրեւ կարմիր տերեւներով ու անպտուղ ծառ... Ու օրըստօրէ ճիւղերը կը չորնան, կը փետեկտուին, կը թեւատի ծառը, եւ...

— Ինքնիրեն մէջ ինկաւ, այս անգամ, Գրիգոր։

— Հարկաւ... օր մը չէ օր մը իյնալիք է այդ ծառը։ Հեռուէն ու ծուէն ծարդիկ կուգան ու ճիւղեր կը կտրեն։ Ու հովիւը, ոչխարատէր բայց անճար մարդ մը, ցերեկը հօտը կ'արածէ ու գիշերը դանակ կը սրէ, տարիներէ՛ ի վեր, արմատէն կտրել՝ նետելու, ինչպէս նաեւ՝ իր օճախը տաքցնելու եւ ոչխարները փրկելու համար։

(Շար.) Վ. ՄԵՀԵԱՆ

իրաւունք կուտար անգլիական օդանաւերուն՝ սաւառնելու պարսկական հողին վրայ. երթալու համար դէպի Հնդկաստան, կամ անկէց վերադառնալու. Եթէ նոր համաձայնութիւն մը չգոյանայ, Անգլիա պիտի ստիպուի նոր ճամբայ մը ընտրելու, համաձայն Իրաքի վրայէն, իբր կայան ընդունելով Պահրէյն կղզին:

Մաքսանենգութեան նոր ցանց մը Թուրքիոյ մէջ

Մաքսանենգութեան դէմ հրատարակուած օրէնքը մեծ գործունէութեան մղած է մաքսային պաշտօնեաները. կարճ ժամանակուան մը մէջ յայտնի է որ մեծապէս պիտի նուազին այս դէպքերը, կը գրեն Թուրք Թերթերը: Մաքսային տնօրինութեան կատարած քննութեանց հետեւանքով, կարելի եղած է մաքսանենգութեան կարեւոր ցանց մը երեւան հանել: Օտար շոգենաւով մը, արտասահմանէն կարեւոր քանակութեամբ մետաքսեղէն բերելով, մաքսանենգները կը ջանային դուրս հանել ապրանքը: Բայց նախապէս տեղեկութիւն ստանալով դէտերը յաջողեցան գրաւել մետաքսեղէնները ճիշդ ցամաք հանուած պահուն: Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս խնդրին, որ օտար շոգենաւերու մասնակցութեամբ կազմուած մաքսանենգութեան մը գաղտնիքը երեւան պիտի հանէ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ եւ արուարձաններու բնակող բոլոր Վղեցի հայրենակիցներէն կը խնդրուի որ իրենց անունը, մականունը յայտնեն Գ. Էմիրխանեանի, 28 Rue du Levant, Vincennes, (Seine).

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի Ուսումնասիրաց Հայր. Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Րիւ տը Պէլվիլի սրահը: Օրակարգ՝ տարեկան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր խնդիրներ: Բոլոր հայրենակիցներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ կարեւոր ժողովին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Պատ Մանիւմանթալի սրահը: Ուստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եռզկատի Բարեգ. Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 41 րիւ Թիւպանօ սրճարանի ներքնասրահին մէջ: Կարեւոր խորհրդակցութիւն անդամներու շուրջ: Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Խունուզ, Վ. Ե.— 35:
Քամէլ, Գ. Տ. Խ.— 25:
Լանսիյ, Դորձ. 225.
Քոլոմ, Տիկ.— 50:
Սէն Մօր, Քաւ.— 40:
Փորթլէնտ, Տէր Ա.— 5 տոլար:
Շղոտըա, Հ. Ե.— 100:
Օպէրվիլիէ, Խ. Պ.— 10:
Թարաբ, Օ. Մ. ...
Քան, Գ. Կ.— 105:
Վիէն, Խաչ.— 35:
Մարսէյլ, Տէր Վ. 50:
Անվէրս, Քալպ.— 50:
Տէսին, Յ. Գ.— 35:
Սէն Սամթիբոնէն- Զ. Գ.— 150:
Մէօտօն, Բ. Զ. 70:
Հալէպ, Գ. Գ.— 140:

Բացառիկ պատեհութիւն

Ծախու է 6 հոգինոց Peugeot, conduite intérieur օթօմօպիլ մը: Բացարձակ անթերի մեքենական վիճակ: Գեղեցիկ, խնայողական, արագընթաց եւ դիմացկուն: Գին՝ 3000 ֆրանք: Դիմել Գավոշի, 208bis Rue Lafayette.

ՎԱՐՁՈՒ Է բանուկ պողոտայի վրայ սենեակ մը խոհանոցով միասին, յարմար բնակութեան եւ գրասենեակի: Բանֆար մօտէնը: Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

Հանգէի փոփոխութիւն

Անիէռ, Գալ_Քոլոմպի Սահակ Մեսրոպ դպրոցաշրջանը կը փոխադրուի Փետրուար 8ին 26 rue du Président Kruger, Asnières. (79 rue Villebois-Mareuilleսի հանդէպ փողոցը): Կը խնդրուի ընթերցողներէն դիմել Երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի իրիկունները ժամը 8.30էն մինչեւ 10:

Ձեր փնտռած գիրքերը

ԽԻԶՕՆԱՆՕ հեղինակ Բօլ Ցիմիթրաքոփուլօ (Բիւզանդիոնի Հայազգի կայսր Ցավ. Զմիւռնիա է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէոֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով: Կը կարդացուի հեւ ի հեւ): Գին 25 ֆրանք:

ՎՍՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքոփուլօ. Սուլթան Համիտի հարէմականներուն իր շուայտութիւններով եւ գաւազանութիւններով, վրէժխնդիր Հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը): Գին 30 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ Ժորժ Սանդի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը: Գին 20 ֆրանք:

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆիի՝ 25 ֆրանք:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄՏՔԵՐ. Քրիս. Միքայէլեանի մեծ հրատարակութիւնը. Բ. տպագրութիւն. Գին 10 ֆրանք:

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սօս Վանի: Գին 8 ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը կամ Գեւոնեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

ՏԱՐԻՂ ԽԻՕԼԵԱՆ գրեց Գէորգ Կամավորեան Բանաստեղծութեան գեղեցիկ հատոր մը: Գեղարուեստական տպագրութիւն. զարդանկարուած Մ. Քէլաշեանէ, գին 20 ֆրանք:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն դասախօսութեան կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն այսօր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Մութիւալիթէի սրահը:

Կը խօսի ընկեր ՎՐԱՑԵԱՆ, նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. ներքին կեանքի մասին»:

ՇԱՎԻԼԻ Արզութեան խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Ville d'Avrayի ծանօթ սրճարանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Զէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողով այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 80 rue Charles Chefson, ծխավաճառին սրճարանը: Կը խօսի ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ագրիւր-Սերբ ենթակոմիտէի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՏԵՍԻՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Զաւարեան, Քրիստափոր Եռագոյն եւ Կորիւն խումբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2.30ին Ը. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Գատ. Միութեան բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատոմսով

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գույվար Օտտօի Վռամեան ենթակոմիտէն ընկերահամակրական խնճոյքը այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Փասկալի Աղաստ խումբը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն 10ը Հ. Յ. Դ. Գատ. Միութեան Ակումբին մէջ: Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Արամ Գառօնէ, նիւթ Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնաբանում, կը հրաւիրուին երիտասարդ համակիրները, եւ Գատ. միութեան անդամները:

Իսկ Քրիստափոր խումբը 13 փետր. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն 10ը նոյն Ակումբին մէջ: Դասախօսութիւն վերի նիւթի շուրջ կը խօսի ընկ Արամ Գառօնէ.

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 rue Cambronne, Métro Vaugirard, կը խօսի Գ. Կ. Սասունի, «Դրական քննադատութիւնը մեր գրականութեան մէջ»: Մուտքը ազատ է:

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

1.	ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ	
	ԹԱՒՐԻԶ	Mélkoumian Khatchik
2.	ՌՈՒՄԱՆԻԱ	
	ա) ՊՈՒՔՐԷՇ	Giknavorian, B. P. 487
	բ) ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ	Deirmendjian, Str. Stefan Cel mare 60
	գ) ՍԻԼԻՍԹՐԷ	Atamian Onnig, Str Berlin No. 13
3.	ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ	
	ա ՍՕՖԻԱ	Ismirlian S., B. P. 152
	բ ՎԱՌՆԱ	Tchividjian Garo, 3 rue Radina
	գ ՖԻԼԻՊԷ	Garabedian
4.	ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ	
	ՍԷԼԱՆԻԿ	Librairie Française, 19 rue Tsimiski
5.	ԻՏԱԼԻԱ	
	ՄԻԼԱՆ	Onnik S., Radegouda 7
6.	ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ	
	ՆԻՒ ԵՈՐՔ	Massis Bookstore, 137' : E. 27 th Street
7.–	ՍՈՒՐԻԱ	
	ՊԷՅՐՈՒԹ	Sahaguian T., B. P. 517

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է ԵՒ ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

"ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋ,, Գրեց՝ Պերճուհի

Լոյս տեսաւ

Ազգային հերոս Սեբաստացի Մուրատի կենսագրութիւնը.

„ՄՈՒՐԱՏ"

Գրեց՝ Գ. Միքայէլ Վարանդեան, հրատարակութիւն Մուրատ կեդր. վարչութեան: Գիրքը կը բաղկանայ 350 էջերէ եւ 45 նկար. «Մուրատ» տպուած է առհամանափակ թիւով. փութացէք որ առաջ վել օրինակ մը: Գին՝ թղթակազմ 30 ֆրանք, լաթակազմ՝ 40 ֆրանք. Ատեններու համար զրկել փոստի ծախք 2 ֆրանք: Դիմել «Յառաջ»ի գրատունը կ. Գեւոնեանի կամ Ներսէս Գըլիկեանի, 24 rue Anatole France Issy-les-Moulineaux. (Seine) France

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (141)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դաւիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Այս երրորդ յեղափոխութեան ընթացքին ի՛նչ նշանակէտ ունէին Հայերը: Իրենց ծրագիրներուն նշանակէտը ի՛նչ էր: Տակաւին աւելի ի՛նչ պիտի ընէին: Երկար բարակ քննեցինք այս կէտերը: Զաւանին ծայրէն բռնեցինք, շնորհիւ հայ ֆէտայիի մը: Այս ֆէտային այն կատաղան Յակոբն էր, որ դէպքին առտուն Տօլապտէրէի մէջ երկու ռումբ նետեց: Երբ այս դէպքն ալ գալեցինք Հայոց կատարեալ պարտութեամբը, բերել տուի Յակոբը իր բանտէն եւ հարցաքննեցի.

— Այլեւս բլլալիքը եղաւ Հակա՝ չեմ։Յետոյ գիտցէք որ հարցը փակուած չէ: Դաշնակցական կոմիտէն, որ կատարեց այս յեղափոխութիւնը Դաշնակցական կոմիտէն Հնչակեաններուն ու Դրօշակեաններուն նման գործը կէս չի ձգեր: Բուն դէպքերը ասկէց վերջ պիտի պատահին: Այս վերջին դէպքը սկզբնաւորութիւն մըն էր գեռ, Նազըմ փաշա: Մեր ուժերուն կեդրոնը կը գտնուի Թիֆլիզի մէջ: Նոր ուժեր պիտի գան Թիֆլիզէն: Թերեւս ալ եկած են: Դուք ի զուր կը յոգնիք: Այսուհետեւ լուծի տակ չպիտի ապրինք մենք: Ուխտ ըրած ենք:

— Լաւ, սակայն, տղաս, շատ անփորձ կը շարժիք: Օրինակի համար, ինչի՞ ծառայեց ռումբ նետելը Տօլապտէրէի մէջ:

— Հա՛, բացատրեմ տեսէք, քանի որ այլեւս եղաւ լմնցաւ: Գաւառած բաները կրնամ ձեզի բացատրել ամբողջովին: Ես այդ ռումբերն առեր էի երկու ընկերներէս, Թորոսէն ու Յովհաննէսէն, որոնք կը գտնուէին Հասքէօյի կղմինտրի գործարանին մէջ: Տօլապտէրէի մէջ ռումբ չնետեցի: Արկածով ինկաւ ձեռքէս: Իմ պարտականութիւնս էր տակ կածիքից, օսմանեան կառավարութիւնը չկործանեցաւ չորեքշաբթի օր: Ընդհակառակն բոլոր ընկերներդ ձերբակալուեցան: Հայիրատոր կոմիտէներու հետ, պատանեկան նաեւ հայ յոյն, հրեայ, Թուրք անձեր, դինուորներ ու սաւրիկաններ: Անշուշտ գղջացիք: Եթէ ցույց տաք որ կը զղջաք եւ մեզի լուսաբանութիւն տաք դէպքերուն մասին, կը թեթեւնայ ձեր պատիժը: Դուք էիք, որ անձամբ բացիք պատուհաւութեան դրօշը, առաջին ռումբը նետելով ոստիկաններուն վրայ:

— Նախ սա ըսեմ թէ զղջացած պատել Կամաւոր՝ Կամայրջին գլուխը, եւ երբ Հէյտ-Բօս-խոյեմը անցնէր, նետել վրան ու սպաննել: Իսկ միւս ընկերներս ռումբ պիտի նետէին Վալիտայի պահականոցին, կոլաթա Սէրայի, Թաքսիմի յունական Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին եւ Հայոց Պատրիարքարանին վրայ: Իմ գիտցածս այսքան է: Ուրիշ բազմաթիւ կոմիտէներ իրենց կարգին ռումբ պիտի նետէին Պոլսոյ զանազան կողմերը:

— Հասկնալի է ռումբ նետելը պահականոցներուն վրայ, սակայն ինչո՞ւ ռումբ պիտի նետէիք Պատրիարքարանին վրայ:

— Օ՛, փաշա՛, մեր Պատրիարքարանը չէ այդ: Հիմակուան Պատրիարքը ձեր ստրուկն է, մեր Պատրիարքը Իզմիրլեանն էր, անիծեալ ըլլայ հիմակուան Պատրիարքը՛

— Լաւ, ի՞նչ կ'ուզէիք յունական եկեղեցիէն:

— Մենք յիմար չենք: Այն կոմիտէները, որոնք ռումբ պիտի նետէին յունական եկեղեցիին վրայ, հաւայի պէս պիտի հագուէին: Երբ Յոյները տեսնէին, կարծելով թէ Իսլամներն են ռումբ արձակողները, պիտի ապստամբէին: Սակայն թափուած ամբողջ արեան մեղքը ոչ միայն ձեր կառավարութեան վրայ կ'իյնայ, այլ եւ բոլոր մեծ պետութիւններուն: Մեր կոմիտէն անոնց վերջնագիր մը տուաւ. «Վրէժ պիտի լուծենք Թափուած հայ արեան համար, օգնեցէք մեզի, խոստացած էիք անկախութիւն տալ մեզի, յարգեցէք ձեր խօսքը»: Ըսինք: Մտիկ չըրին: Օրգէն անանք չէ՛ն, որ աշխարհը կը խանգարեն: Մանաւանդ Անգլիա՛ն, ի՛նչ խայտառակ է անոր: Նախ մեզ կը քաջալերէ, բայց խաբելով Սուլթանը, Կիպրոսն առնելէ յետոյ, կռնակ կը դարձնէ մեզի: Սակայն մենք վրէժ պիտի լուծենք աշխարհի բոլոր պետութիւններէն:

— Ի՛նչպէս հայթայթեցիք այս ռումբերը:

— Այդ չպիտի ըսեմ: Որովհետեւ մեզի միջեւ ռումբ պէտք է, կուիւը դեռ նոր սկսանք: Ինծմէ ալ ուրիշ խօսք չէք կրնար կորզել: Սասնեցիները պատմեց, որովհետեւ լմնցած բաներ են: Ըլլալիքներուն մասին բան մըն ալ չպիտի ըսեմ: Մի յոգնիք:

Յակոբը բանտ ղրկեցի... Եթէ ռուս գեսպանատան... չէին Թարգմանը Մաքսիմով ... արկածախնդիր եւ յիմար մը ... երրորդ Թարգմանը, Պ. Մաք... իմ վրաս այն տպաւորութիւնը ... որ կրթեալ եւ բարեհամբոյր ... էր, կոմիտէներուն եւ ... նականներուն հակառակ էր ... կարծեմ որ Թրքասէր ալ էր՛

Ցիշեալին հետ մասնաւոր ... ծակցութիւն մը ունեցայ: Հարցուցի թէ կոմիտէն որ եւ է նամակ ... է դեսպանատուններուն: Մայ... պատասխանեց.

— Այո, դէպքերէն առաջ ... տէն վերջնագիր ղրկած է: Մի... մեզի չէ, այլ բոլոր դեսպանատուներուն: Ես բսի, որ անհրաժեշտ ... օսմանեան կառավարութեան ... գրութեան յանձնել, բայց...

— Բայց Մաքսիմով ... եղաւ, չէ՞...

(Շար...)

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.266

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932
6 FÉVRIER 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Յունաստան	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ցպիչ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1796

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԿԱՏՂԱԾ ՇՈՒՆԵՐ» ԵՒ ԸՆԿ.

Ձեռքի տակ է «Հայկոմկուսի Կենտկոմի» Ցրդ համագումարին մէջ կարդացուած զեկուցումը, փոխուած «Խորհրդային Հայաստան»ի երեք թիւերու մէջ, երեք-չորսական էջերով: (Յունուար 20, 21 եւ 22):

Որոշած ըլլալով հետզհետէ ներկայացնել զեկուցման — այդ գարշուրելի բառակոյտին — գլխաւոր մասերը, այսօր կ'ուզէինք ուշադրութեան յանձնել մասնաւոր պարագայ մը:

Խորհրդային բարբառի «նրբութիւններ»ուն անծանօթ ընթերցողներու համար. բանենք որ Հայ Կոմկուսի Կենտկոմը Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն է,—մէկ անմշակ մասնիկը համայնական կուսակցութեան: Խողովակ մը, որ պաշտօն ունի Մոսկուայի հրամանները քարոզել ու գործադրել Հայաստան աշխարհին մէջ, թունաւոր նմանողութեամբ եւ կապիկի ծեքծեքումներով:

Թող փափկասուն ջիղեր չվիրաւորուին այս որակումներէն, որոնք «կոմպլիմենտ»ներ են, բաղդատելով զեկուցման առթիւ գործածուած եւ գրի առնուած լրբութիւններուն հետ:

Արդէն, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան տարեկան ընդհանուր, ութերորդ ժողովի մասին է խօսքը:

Ցայմաւուրք-զեկուցումը կարդացած է Վանեցի Աղասի Խանջեան, կեդր. կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, որ փոքրիկ Ստալինի հովերով մեծ կուգայ Երեւանի մէջ եւ Աղա-Նազար կը խաղայ: Չեկայի սարսափէն անհարեկ զանգուածներու գլխուն:

Զեկուցման մէջ, որ ընդհանուր հաշուետուութիւնն է մէկ շրջանէն միւսը կատարուած աշխատանքներուն, լայն տեղ ունի նաեւ «հակայեղափոխական Դաշնակցութիւնը»: Բացի աջ ու ձախ նետուած սլաքներէն, մօտաւորապէս չորս սիւնակ շան-քարոզ կը գտնենք յատկապէս Դաշնակցութեան մասին: («Խորհրդային Հայաստան», 22 յունուար, էջ 4):

Եւ ինչե՛ր, ինչե՛ր: Պ. Ա. Խանջեան կ'ուզէ համոզել թէ պատմութիւնը անդարձ վճռել է» Դաշնակցութեան ճակատագիրը, թէ՛ ան եթէ ուժ ունենար, մինչեւ հիմա «հարիւր անգամ» զինուած ապստամբութիւն սարքած կ'ըլլար:

Բայց, այս պոռոտախօսութիւններէն յետոյ, ատրճանաբար կ'իջնէ ճարտասանական թափը, եւ փոքրիկ Ստալինը կը յանձնարարէ «աւելի կործանիչ դարձնել կրակը Դաշնակցութեան դէմ»:

Ինչ որ կը նշանակէ թէ, ամէն բանէ առաջ Դաշնակցութեան մղձաւանջն է որ կը հալածէ, կը կատղեցնէ մարդկութենէ կը հանէ գիրենք:

Աւելի լաւ պիտի ըլլար խօսիլ բուն իսկ Խանջեանի բերնով.

— «Կասկած չկայ որ դաշնակները եթէ ուժ ունենային, եթէ կարողանային՝ այժմ հարիւր անգամ բարձրացրած կը լինէին զինուած ապստամբ Հայաստանի բանւորների եւ գիւղացիների դէմ, տապալելու համար խորհրդային իշխանութիւնը: Եթէ չեն արել, իրենց մեղքը չէ ի հարկէ. շատ անգամ են մտածել, ծրագրել եւ փորձել, բայց ամէն անգամ ջարդ ու փշուր են եղել Հայաստանի բանւորների, կոլտնտեսականների եւ աշխատաւոր գիւղացիների միասնական հարուածների տակ

— «Պարզ է, ընկերներ, որ ինչքան էլ կատաղեն եւ գազազեն մեր դասակարգային թշնամիները, ինչ քան էլ ատամներ կրճտացնեն դաշնակ շները այստեղ եւ արտասահմանում, պատմութիւնը վճռել է արդէն, եւ վճռել է անվերապահ կերպով, նրանց ճակատագիրը»:

Իսկ այս «հուսկ բանքը» բնագրին մէջ ալ շարուած է մասնաւոր տառերով, իբրեւ մարտակոչ.

«Արտասահմանի հայ աշխատաւորները պէտք է աւելի կործանիչ դարձնեն կրակը դաշնակցութեան դէմ: Դաշնակցութիւնը, նրա ամէն մի արտայայտութիւնը պէտք է ջախջախել եւ ոչնչացնել. սա է հիմնական խնդիրը»

«... Հայաստանի գիտակից աշխատաւորութիւնը չի կարող այդ պատճառով նայել Դաշնակցութեան վրայ այլ կերպ քան կատաղած շան վրայ: Կատաղած շանը ոչնչացնում են տեղն ու տեղը: Ճիշդ այդպէս էլ պիտի վարուել Դաշնակցութեան ամէն մի արտայայտութեան հետ, առանց խղճալու կամ խնայելու»: («Խ. Հ.» 22 Յունուար 1932)

Ինչպէս կը տեսնէք, խնկապէս որ կատղած շուներու հետ է մեր գործը:

Եւ հիմա թող բոլոր բարեմիտները գլուխ գլխի տան եւ իրար լուսաբանեն թէ՝ ի՛նչպէս կը կառավարուի մեր աշխարհը, — «Մեր հայրենիք ազատ, անկախ»...

Սա՛ւան է աւելի պերճախօս, թէ լրբութիւնը: Սուլթան համիտեան հալածա՞նքը, թէ ամենակատար խելագարութիւնը:

Պատասխանը դուք տուէք: Մենք օրինակեցինք ինչ որ գրուած է սեւով ճերմակի վրայ: Եւ տակաւին ատիթ պիտի ունենանք այլապէս հրաշալի գոհարներ արտատպելու:

Փո՛ղք Ստալինի, այլ եւս ոչ «շինծու» նամակներու խնդիր կայ, ոչ ալ փախստականի պատմութիւն: Կա՛յ եւ կը մնայ «Խորհրդային Հայաստան»ը, Ն. Մեծութիւն Աղասի Խանջեանի զեկուցումով: Անոր կարկտախառն գոռում-գոչումով.

«Հայաստանի գիտակից աշխատաւորութիւնը չի կարող նայել Դաշնակցութեան վրայ այլ կերպ քան կատաղած շան վրայ: Կատաղած շանը ոչնչացնում են տեղն ու տեղը»:

Արդէն, Երեւանի մէջ ունինք ոչ թէ կուսակցութիւն մը, որ նուիրուած է հայ բանուորներու եւ գիւղացիներու բարօրութեան, այլ կատղած շուներ եւ Ընկ.ը, որ գիշեր-ցերեկ Դաշնակցութեան մղձաւանջով կը ննջուի, եւ իր ամբողջ քաղաքականութիւնը կը ձեւակերպէ անոր համեմատ:

Այս եզրակացութիւնը աւելի կ'ամրանայ, երբ մէջտեղ բերենք այդ գլուխ-գործոց զեկուցման միւս «յեղափոխական» մասերը:

Առ այժմ բաւական թող համարուի շեշտել թէ՛ այս բոլոր վայրահաչութիւնները կ'ապացուցանեն ոչ թէ ուժ եւ ինքնավստահութիւն, այլ կատաղութիւն եւ խուճապ:

Այդ ալ բարիք մըն է, զատանցել ու կաղկանձել միշտ վախի տակ: Գալարուիլ եւ ոռնալ մեղքի գիտակցութենէն:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐԷՆ "ՂԱԶԷԹԱՃԻՆ,,

Խօսքը նոյն «ղազէթաճի» դասին մասին է, որ ժամանակին, Թուրքին կը հայհոյէր, թերթ ծախելու համար:

Այսօր սակայն ի՛նչ կ'ընէ:

Գարգաւէս կը մնայ նոյն դիրքին վրայ՝ միայն ճակատ փոխելով: Գաբագային ծամծմատ ինքն իր վրայ կէս շրջան մը քոլորելու հարց: Երէկ, Պոլսոյ մէջ նստած կը հայհոյէր Թուրքին ու թերթ կը ծախէր: Այսօր, նոյն գրիչով կը փառաբանէ Թուրքը ու փոխարէնը կը հայհոյէ իր ամն պաշտօնակցին, որ Թուրքին ուղղած հայհոյին մէջ՝ չունի եւ չի կրնար ունենալ թերթ ծախելու մտահոգութիւնը: Նոյն մարդը, երբ վաղը՝ նետուի արտասահման եւ՝ իր մէջէն փարատէ Թուրքին մղձաւանջը, պիտի վերսկսի անոր դէմ իր հայհոյութիւններուն՝ միշտ թերթ ծախելու համար:

Այս տիպարը, չի կրնար հիմ ծառայել որեւէ լուրջ դատաստանի, երբ մանաւանդ, հարցը կը դառնայ պատասխանատուութիւններ ճշդելու շուրջ: Հասարակ խանութպան մըն է, որուն սկզբունքը՝ եթէ ունի, կը մնկնի իր քսակէն: Եւ ճիշդ անոր համար ալ, կը ծախէ ինչ որ մանաւանդ շատ կը բերէ:

Ամէնէն յատկանշական տիպարը կը գտնէք տակաւին Պոլսոյ մէջ, եթէ դիպուածը ձեր ձեռքը ձգէ «Նոր Լուր» կոչուած թերթ մը:

Երէկ կը հայհոյէր Թուրքին: Հարցուցէք թէ, ինչո՞ւ:

Այսօր կը հայհոյէ Դաշնակցութեան: Հարցուցէք թէ ինչո՞ւ:

Իսկ երբ ճշմարիտ պատասխանը ստանաք, ընդհանրացման սխալը մի գործէք սակայն, ինչպէս ըրած է Շահինուր, յանգելով յուսալքող եզրակացութեան մը:

«Երէկ խմբագիր-գրագէտին» պատասխանը՝ ճշմարտութիւնն է, միայն դաս մը լրագրողներու:

Մ. Ե.

Ռուսիա եւ Նորվեկիա

Ռուսիա բանակցութիւններ կը կատարէր Նորվեկիոյ հետ, այս տարուան ընթացքին կարգ մը գնումներ կատարելու համար: Այս բանակցութիւնները չեն յաջողած գլխաւորաբար այն պատճառաւ որ, Ռուսիա ուզած է խորհրդային ապրանքներու ներածման մասին նոր եւ չափազանց պահանջներ պարտադրել:

Գոյսեն Գերլին

Աշխարհէջանի ազգայնական վաճառներէն Րէսուլզատէ Գոլէն Գերլին փոխադրուած ըլլալով, այնտեղ պիտի հրատարակէ նոր թերթ մը «Իսթիքլալ» (Անկախութիւն), ինչպէս կը գրէ «Պրոմեթէ»:

Ինչպէս ծանօթ է, Մոսկուայի պահանջով թրքական կառավարութիւնը իրարու ետեւէ փակեց «Ազերի Թիւրքը», «Օտլու Եուրտը» եւ «Գիւլտեբինը», որոնք Ազէրի ազգայնականներուն օրկաններն էին Պոլսոյ մէջ:

Համայնավարներու պատուհաս

Համայնավար ծանօթ երեսփոխան Անտրէ Պերթոն հեռացած է համայնավար կուսակցութենէն, ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան շուրջ իր կուսակցութեան հետ անհամաձայնութեան հետեւանքով:

Համայնավարները որոշած են յառաջիկայ ընտրութեանց իր տեղ թեկնածու ներկայացնել զօրաւոր մը: Անտրէ Պէրթօն երեսփոխան ընտրուած էր 13րդ թաղամասէն:

ԳԱՅՐԻ ԿԻՃԷՍԻ առնին առթիւ, Գալաթը եւ «Թէջպէյօղ» թուրքերէն կարգացուեցան Պոլսոյ բոլոր մզկիթներուն մէջ, իսկ Այա Սոֆիայի մզկիթին արարողութիւնները ամէն կողմէ կը լսուէին բարձրախօսով:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՈՒՐԵՐ ԿՈՎԿԱՍԷՆ

Փախուստի ճամբուն վրայ կը սպաննուին

Մամուլի թղթակցութենէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (23 յունուար).

— Արաքսի ջուրը քիչ եւ սառած ըլլալու պատճառով, Նախիջեւանի շրջանէն մօտ 400 տնտեսութիւն պատրաստուած էին անցնիլ Պարսկաստան, սակայն բոլշեւիկներէ իմացուեր էին: Նախիջեւանի զօրամասը առաջ քաշելով, թնդանօթներու ու գնդացիրներու կրակի տակ, վերադարձնուած են կէս ճանապարհէն: Բազմաթիւ վիրաւորներ ու սպաննուածներ կան:

Ըստ լուրերու Դարալագեազի շրջանին կոլէկտիւները քայքայուած են:

ՊԱՐԵՐԱԶՄ ԵՒ ՉԻՆԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆ

Ճափոնցիները կը ռմբակոծեն Շանհայը

Մեծ պետութիւնները դիմում կը կատարեն...

Շանկհայի Չափէյ թաղին մէջ, ճափոնցիներն ու Չինացիները նոր եւ բուռն կռիւներ կը շարունակեն մղել իրարու դէմ:

Նախորդ գիշեր, Չինացիները օգնական ուժ ստացած ըլլալով, յաջողեցան ետ մղել ճափոնական յարձակումները եւ կայարանին մօտ՝ պահել իրենց դիրքերը:

Առտուան դէմ ճափոնցիներն սկսան ռմբակոծել թաղը եւ չինական դիրքերը: Ռմբակոծումը տեւեց ամբողջ օրը: Հակառակ ատոր չինական ուժերը կը շարունակեն պահել կայարանի իրենց դիրքերը: Մօտակայ թաղին մէջ տակաւին ապաստանած կը մնայ չինական յետս հազարներ բազմութիւն մը:

Թոքիոյի ֆրանսական դեսպանը գիմած կատարեց ճափոնի արտաքին նախարարութեան, պնդելու համար Շանկհայի օտարականներու թաղին չէզոքութիւնը յարգելու անհրաժեշտութեան վրայ:

Ուաշինկթընէն տրուած լուրի մը համաձայն ամերիկեան եւ անգլիական կառավարութիւնները կրկին դիմում կատարեցին ճափոնական կառավարութեան, բողոքելով որ Շանկհայի օտարականներու թաղը կ'օգտագործուի իբր ճափոնական գործողութեանց կայան:

Պետութեանց կողմէ ներկայացուած առաջարկներուն ճափոնական կառավարութիւնը տուած է հետեւեալ պատասխանը.

1) Ճափոն տրամադիր է վերջ տալու թշնամութեանց, անմիջապէս որ չինական զօրախումբերը դադրին գրգռութիւններէ եւ միջադէպեր ստեղծելէ: Մինչ այդ, ճափոնի կառավարութիւնը կը պահէ իր գործելու ազատութիւնը:

2) Նկատի ունենալով ներկայ կացութեան ծանրութիւնը եւ չինական զօրախումբերու համդէպ վստահութեան պակասը, ճափոն չի կրնար ետ կենալ իր ուժերը զէն քի կոչելէ եւ զինուորական գործողութիւններն ալ չի լքեր:

3) Եթէ անհրաժեշտ կը նկատուի, ճափոն դէմ չէ Շանկհայի մէջ, երկու թշնամի բանակներուն միջեւ չէզոք գօտի ստեղծելու առաջարկին:

4) Ճափոն չ'ընդունիր բանակցութեանց սկսելու առաջարկը, քանի որ անոնց պիտի մասնակցին օտար պետութեանց ներկայացուցիչներ, կարգադրելու համար չինաճափոնական վէճը:

Չինաթափութեան ժողովը

Զինաթափութեան ժողովը դանդաղօրէն կը շարունակէ իր աշխատանքներու կազմակերպումը: Բացի զանազան յանձնախումբերէ, որոշուած է նաեւ կազմել ընդհ. յանձնախումբ մը, որ պիտի բաղկանայ բոլոր պատուիրակութեան պետերէն

Ժողովը առանց վիճաբանութեան ընդունեց իր ներքին կանոնագիրը, որոշելով մէկտեղ յատաձգել յանձնախումբերու նշանակումը: Յանձնախումբերը պիտի կազմուին վիճաբանութեանց ընթացքին, համաձայն օրակարգի պահանջքին:

Անգլիա կը սաստկացնէ մաքսատուրքերը

ՊԱՌԼԱՄԵՆՏՈՒՄ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԾՈՑԻՆ ՄԷՋ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովի վերջին նիստին մէջ, ելմտական նախարարը ներկայացուց նոր օրինագիծ մը, որ առեւտրական հաւասարակշռութիւնը յաջողցնելու ձգտումով, կ'առաջարկէ նոր մաքսատուրքերու հաստատումը:

Այս օրինագծին համաձայն, նախկին մաքսատուրքերուն վրայ պիտի աւելնայ հարիւրին 10ի նոր տուրք մը՝ ապրանքներու արժէքը նկատի առնելով: Այս տուրքին պիտի ենթարկուին բոլոր ներածումները, ցորենէն, թէյէն, անգլիական նաւերով որսացուած ձկներէն, եւ բամպակէ ու բուրդէ նման կարգ մը նախանիւթերէ զատ:

Ելմտական նախարարութիւնը պիտի կրնայ հարիւրին 10ի նոր տուրք մը բարդել պերճանքի առարկաներուն վրայ, եթէ պարագաները պահանջեն: Իսկ պերճանքի առարկայ ըսելով, ելմտական նախարարը կը հասկնայ բոլոր այն ապրանքները, որոնք անհրաժեշտօրէն պէտք չեն երկրին տնտեսական կեանքին:

Ելմտական նախարարը իր բացատրութեան ընթացքին յայտնեց թէ կառավարութիւնը ուշադրութեամբ քննած է կացութիւնը՝ որ ստեղծուած է կարգ մը պետութեանց՝ ընդդէմ Անգլիոյ կիրարկած մաքսային միջոցներուն հետեւանքով:

Այս կացութեան հանդէպ, առեւտրական եւ ելմտական նախարարները պիտի կրնան բացի հաստատուած մաքսատուրքերէն, հարիւրին հարիւր արժէքային մաքսատուրքի ենթարկել բոլոր այն ապրանքները՝ որոնք Անգլիա կը ներածուին այդ երկիրներէն:

Ելմտական նախարարին ճառէն յետոյ, ներքին նախարարը՝ ազատական Հէրպըրթ Սէմուըլ խօսք առաւ եւ, շատ սեղմ քննադատութեան մը ենթարկեց կառավարութեան առաջարկները: Այս քննադատութիւնը որուն տեղ կ'տու էր, մեծ վրդովում ենթարկեց պահպանողականները՝ որոնք անմիջապէս պահանջեցին անոր հրաժարումը: Որովհետեւ, կը պատմէր որ փոխանակ քննադատելու, ներքին նախարարը պարզ զեկոյց մը ըրէ եւ յայտնէ կարծիքի տարբերութիւնը որ կը տիրէ կառավարութեան զանազան անդամներուն միջեւ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Կոնստանցայի դպաը

Ֆրանսացի ճարտարագէտ Լըքոքը որ կոնստանցայի մէջ, Աղաբեկովի առեւանգման գործին առթիւ ձերբակալուած էր իբրեւ Չեկայի գործակալ, հարցաքննութեան ընթացքին պնդեց թէ որ եւ է կապ չունի անոր հետ, թէ իր օժանդակութիւնը տուած է միմիայն դիւրացնելու համար ցանցայէն փախուստը երկու վրացի կիներու, տիկին եւ օրիորդ Ֆիլիպպի:

Լըքոք կ'ըսէ թէ ինք յանձն առած էր Աղաբեկովի համար յաջողցնել Պուլկարիա մտնելու արտօնութիւն մը, թէ Աղաբեկովը նախ ծանչցած է ո՛չ թէ իբրեւ Չեկայի նախկին գործակալ, այլ իբրեւ պելճիքացի մը՝ Արութինոֆ անունով

Արտօնութիւնը մերժուեցաւ: Սակայն ինք չյուսահատեցաւ այս մերժումէն: Ռումանիա գացեր էր, կոնստանցայի մէջ՝ սրճարանի գործ մը կարգադրելու եւ դարձին, Պուլկարիոյ մէջ կը յուսար յաջողցնել Աղաբեկովի անցագիրը:

Լըքոք կը բողոքէ կոնստանցայի գործին եւ կուտեպովի առեւանգման միջեւ ենթադրուած կապին դէմ:

Պուլկար-սերպ միջադէպ

Մակեդոնական կուսակցութեան գաղտնի հրատարակուած մէկ թերթին մէջ, Սոֆիայի սերպ դեսպանին դէմ շատ կծու յօդուած մը երեւցած ըլլալով, սերպ դեսպանը պուլկար կառավարութեան ներկայացուց բողոքագիր մը, որով կը պահանջէ յայտնել յօդուածագրին անունը եւ տպարանը ուր կը տպուի մակեդոնական օրկանը: Այս թերթին հրատարակումը պաշտօնապէս արգիլուած ըլլալով, գաղտնի կը տպուի:

Այս յօդուածը արտատպուած էր «Մակեդոնիա» թերթին մէջ, որուն հրատարակութիւնը դադրեցուց կառավարութիւնը:

Հնդկական խռովութիւնները

Լուքնով քաղաքին ամէնէն բանուկ մէկ կէտին մէջ՝ ձեռնառումբ արձակուեցաւ ոստիկաններուն վրայ: Վեց ոստիկան-սպաներ վիրաւորուեցան թեթեւօրէն:

Կանտիի զաւակներէն մէկը ձերբակալուեցաւ Նոր-Տէլհիի կայարանին մէջ, երբ կը պատրաստուէր մեկնիլ դէպի սահմանագլուխ:

Տրախոմի ներածումը արգիլուած

Յունաստանի ելմտական նախարարութիւնը շրջաբերականով մը կը հաղորդէ երկրի մաքսային իշխանութեանց, թէ ասկէ վերջը արգիլուած է տրախոմի ներածումը, արտասահմանէն եկող ճամբորդներու կողմէ: Իր անհատական կարիքներուն համար, իւրաքանչիւր օտարական ճամբորդ կրնայ հետը տանիլ 1000 տրախմիի գումար մը, իսկ հելլէնահպատակները կրնան ունենալ առ առաւելն 2000 տրախմի:

Թրակիոյ սահմանամերձ բնակչութեանց շարժման համար բացառաբար հրահանգ տրուած է Չիլիպուի մաքսային տնօրէնին թոյլատրել ճամբորդներուն իրենց հետ ունենալ 3000 տրախմիի կամ 80 թրքական ոսկիի գումար մը:

Համայնավարներու ձերբակալում

Ռումանիոյ մէջ.— Ռումանիոյ մէջ, ձերբակալուեցան 15ի չափ համայնավարներ: Անոնց մէջ կայ օտարացի Ռուս մը, որ խոստովանեցաւ թէ մտադրութիւն ունէր օդը հանելու ցնեստրի կամուրջներէն մէկը:

Յունաստանի մէջ.— 100ի չափ յոյն համայնավարներ, որոնք հակառակ ոստիկանական արգելքին, ցոյցեր կատարեր էին Աթէնքի մէջ, բանտի մէջ մնուած իրենց մէկ ընկերոջ մահուան տարեդարձին առթիւ, ձերբակալուեցան:

Ձերբակալման պահուն կռիւ մը տեղի ունեցաւ: Երեք ոստիկաններ խոշտանգուեցան համայնավարներու կողմէ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆԸ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ժամանակէ մը ի վեր Թուրք թերթերը չափէն աւելի կը զբաղին արտասահմանի Հայերով։ Բայց մանաւանդ Դաշնակցականներով։ Ամիսներ չանցնիր, որ հեղինակաւոր թերթեր յօդուածաշարքեր չհրատարակեն մեր մասին։ Մերթ քրտական խնդիրը մասի փաթթոց կ'ընեն, մերթ վրան բաց սուտեր կը յերիւրեն, Թուրք ընդդիմադիրներու եւ Դաշնակցութեան կարծեցեալ գործակցութեան մասին. ուրիշ անգամ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման գործը վտանգ մը կը նկատեն Թուրքիոյ ապահովութեան դէմ եւ չարգիլ սպառնալիքներ կը տեղան։

Այս բոլոր դիտումնաւոր հրատարակութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենան վերէն տրուած հրամանի մը վրայ եւ մասնաւոր ծրագրով մը, արձագանգ գտած են հայ մամուլին մէջ, Թուրքիայէն ներս եւ դուրս։

Բռնակալ վարչաձեւը, որուն տակ կ'ապրի Թուրքիոյ հայութիւնը Քէմալի գահակալութենէն ի վեր, բնական ճամբով կը մղէ Պոլսոյ հայ թերթերը դիմել ինքնապաշտպանութեան։ Թուրք մամուլի ակնյայտնի զրպարտութեանց դէմ, անոնք առիթը կը գտնեն թրքահայութեան հաւատարմական զգացումները արտայայտելու՝ հանդէպ Ղազիին եւ իր «արդարակորով» կառավարութեան։

Բայց այսքանով ալ չեն բաւականանար եւ իրենց կարգին կը յարձակին Դաշնակցութեան վրայ։ Այս մասին անոնց ճամբայ ցոյց կուտան արդէն Թուրք թերթերը, որոնք իրենց ծանօթ հրատարակութիւններուն մէջ մասնաւոր խնամք կը տանին՝ հակաթուրք բոլոր արտայայտութեանց միակ պատասխանատուն ցոյց տալու համար Դաշնակցականները, իսկ ոչ-դաշնակցական Հայերու մասին ո՛չ մէկ վիրաւորական խօսք։ Ընդհակառակն փաղաքշանք ունին հանդէպ այն հայ գրողներուն եւ թերթերուն, որոնք առիթ չեն փախցներ Դաշնակցութիւնը քարկոծելու եւ ամէն մեղք անոր վիզին փաթթելու համար։

«Արեւելք», որ քանի մը ամիսէ ի վեր իբրեւ առաւօտեան թերթ կը հրատարակուի Պոլսոյ մէջ, անցած շաբաթ խմբագրական մը հրատարակած է այս նիւթին շուրջ։ «Նոր Կեանք» իր 27 Յունուարի թիւին մէջ արտատպած է այդ յօդուածը, ապիլով նաեւ թերթին հայերէն անունը, խոշոր խորագիրներով. «Ո՛չ մէկ հայ համաձայն է արտասահմանի թերթերուն հակաթուրք հրատարակութեանց» եւ այլն։

Ըստ «Նոր Կեանք»ի, «Արեւելք» կ'ըսէ թէ ինչպէս Թուրքիոյ բոլոր Հայերը, նոյնպէս արտասահմանի հայութեան մեծագոյն մասը, կառավարութիւնը կը դիտեն իրատես աչքերով, անցեալի ցաւալի դէպքերը պատմութեան անցած կը նկատեն, ու կը փափաքին տեսնել որ Թուրքեւհայ յարաբերութիւնները ներկայ պայմաններուն պատրաստուած նոր փուլի մը մէջ մտնեն։ Կ'աւելցնէ թէ Թուրքիայէն դուրս հրատարակուող «ողջամիտ» հայ թերթերը իրենց պարտականութիւնը կը համարին զգուշանալ որեւէ հրատարակութենէ, որ կրնայ վիրաւորել Թուրքերու ազգային զգացումը։ Աւելին, անոնք խստիւ կը մեղադրեն Դաշնակցութեան կողմէ Թուրքիոյ եւ Թուրքերու դէմ կատարուած հրատարակութիւնները։

«Նոր Կեանք» իր կողմէ իբրեւ ծանօթութիւն կ'աւելցնէ թէ, ինչպէս իր վերջին հրատարակութիւնները ցոյց տուին, Թուրքերը քաջ առ քաջ կը հետեւին Դաշնակներու եւ հայրենադաւներու շարժումներուն։

«Կասկած չունինք որ,կ'ըսէ Թուրքիոյ Հայ հայրենակիցները (վաթանտաշ) ճշմարիտ հայրենակիցներ են»։

Պոլսոյ միւս թերթերն ալ («Նոր Լոյս», «Ժամանակ» եւն.) փութացին ողջմիտ յօդուածներ հրատարակել։ Սուլթան Համիտի օրով ալ նոյն խմբագիրները (կամ անոնց հայրերն ու հօրեղբայրները) նման գրութիւններ կը ստորագրէին։

Քանի որ կ'ապրին Թուրքիոյ մէջ, հասկնալի են այս բոլորը։ Եւ մենք չունինք մեղադրելու։

Բայց ի՞նչ ըսել Եւրոպայի, եւ Ամերիկայի ազատ երկինքներուն տակ ապրող մարդոց, որոնք Թրքական ծուղակին մէջ ինկած են եւ Թուրք թերթերուն հետ միաբերան կը յարձակին Դաշնակցութեան դէմ ([illegible]), միեւնոյն ոճով եւ միեւնոյն մեղադրանքներով, ինչպէս [illegible] ընթացքը։

Դաշնակցութեան դէմ իրենց մոլեգին ատելութեան մէջ, անոնք ալ ստանձնած Թուրքերուն հայթայթած «փաստերուն», անոնց հիման վրայ եւ ճիշդ Թուրքերուն պէս, նոր խաչակրութեան մը ձեռնարկած են կազմակերպութեան մը դէմ, որ ծնած է այս ժողովուրդին ծոցէն ու անոր ազատագրական ձգտումներուն եւ ազնուական զգացումներուն հարազատ արտայայտիչն է։

Պարտուողականութիւնը (défaitisme) ծայր տուած է պանպանդական - ռամկավար — պատուելիական շարքերուն մէջ։ Անոնք կ'իւրացնեն Թրքական տեսակէտները Դաշնակցութեան գործունէութեան մասին եւ առանց կարմրելու, յաճախ կը ստորագրեն տողեր, որոնց ամէնէն թեթեւ ածականը հակառութիւն է։

Ամերիկացի «խոհական» պատուելիներուն թերթը՝ Հայաստանի Կոչնակ կը գրէր խմբագրականի մը մէջ.

— «Ամէնէն յանդուգն եւ պոռոտախօս մարտականն իսկ, երբ դիմացը տեսնէ գերազօր հակառակորդ մը, ծնկայամարմին եւ սլառացէն, կը խոնարհի անոր առջեւ եւ կը ջանայ անոր սիրտը շահելու... Արդ ի՞նչ ըսել այն գործիչներուն որ Թուրքիոյ հայկական «Օճախ» [illegible] ձեւերը կ'ուրանան եւ այն միւս ծայրայեղականներուն, որ այդ ձեւերը խեղաթիւրելով [illegible] կասկածը կը սաստկացնեն։

Ի՞նչ ըսել այն ղեկավարներուն, որ քրտական ապստամբութիւնը կը ծափահարեն եւ անոր նպաստելու համար գործաւորին քսակը կը պարպեն...։»

Երբ Թուրքերը Էնկիւրիէն մինչեւ Պոլիս եւ Անատոլուի ամէնէն հեռաւոր անկիւնը մէկ սիրտ մէկ բերան համազգային մէկ քաղաքականութիւն կը վարեն եւ հայրենիքի շահը ամէն բանէ բարձր կը դասեն, մեր մէջ վերը յիշուած դասակարգը մոռցած ազգ ու հայրենիք, հող եւ ազատութիւն, փուճ վիճաբանութիւններով ժամավաճառ կ'ըլլայ։ Երբ անգլին Թուրքը իր ոճիրներուն պատիժը չկրելէ զատ, [illegible] կ'ուզէ զոհերուն արդար իրաւունքները, ասոնց այդ իրաւունքներու ստացումին ձգտող հզօր կազմակերպութիւն մը անողորմելի յարձակումներու կ'ենթարկուի, աջէն ու ձախէն.

Ռամկավար կուսակցութիւնը իր վերջին պատգամաւորական ժողովին մէջ ընդունած էր հետեւեալ բանաձեւը, Թուրքիոյ մասին

«Մեր [illegible] Թրքահայութիւնը իրաւունքներ ունի իր հայրենիքին մէջ, ուրկէ բռնութեամբ տարագրուած է։ Անկորնչելի կը մնան մեր այդ իրաւունքները, որոնց [illegible] կը կատարէ Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւնը յստակ քաղաքականութեամբ»։

Կ'ընդունին ուրեմն որ Թրքահայաստանը մեր հայրենիքն է եւ հոն անկորնչելի իրաւունքներ ունինք։ Բայց ո՞ւր է այն «յստակատես քաղաքականութիւնը», որուն շնորհիւ ձեռք պիտի բերուին այդ իրաւունքները։ Այս բանաձեւէն ի վեր մօտ երկու տարի անցաւ եւ մենք երբեք չտեսանք այդ քաղաքականութեան շօշափելի արդիւնքը։

Ու այսօր Դաշնակցութեան դէմ ուղղուած յարձակողականին մէջ, Թրքական ճակատին վրայ դիրք բռնելով, ռամկավար-ազատական կուսակցութիւնը շեղած է իր գերագոյն [illegible] գծած ճամբէն եւ ինկած բոլորովին հակառակ հունի մէջ։

Ժամանակ է որ բոլորը հասկնան թէ Դաշնակցութեան դէմ նոր յարձակողականի ձեռնարկելով, Թուրքերը կ'ուզեն միանգամ ընդ միշտ թաղել հայկական դատը - քանի որ այդ դատին ամէնէն աննկուն պաշտպանը կը մնայ Դաշնակցութիւնը։

Ժամանակ է որ (եթէ արդէն ուշ չէ) բոլոր Հայերը, աշխարհի ո՛ր ծայրն ալ գտնուին, ինչ հոսանքի ալ պատկանին, ձեռք ձեռքի տան, մէկ ճակատ կազմեն, ձեռք բերելու համար իրենց միակ երազին իրագործումը, — ազատ եւ անկախ հայրենիք.

Թո՛ղ Թուրքը օրինակ հանդիսանայ մեզի գոնէ այս մասին։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԵՒ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Օգտուելով Հայ Բարեգործականի ներկայացուցիչ Պ. Օ. Թաղէոսեանի Սելանիկ այցէն, մասնաւոր տեսակցութիւն մը կ'ունենամ հետը։ Մեծ հաճոյքով կը պատասխանէ կարգ մը հարցումներուս։ Ստորեւ՝ պատասխաններուն ամփոփումը։

— Եկած եմ Սելանիկ, մօտէն ուսումնասիրելու համար տեղւոյս կրթական հաստատութիւնները ու մանաւանդ հայ կարօտ գաղթականներու ընդհանուր կացութիւնը։ Պիտի ջանամ նաեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան շուրջ հետաքրքրութիւն ստեղծել, անդամներու շուրջ հաւաքելով գաղութին ընտրանին, անոնց բացատրելու համար Բարեգործականի դերն ու առաջադրութիւնները

Աթէնքէն ու Սելանիկէն կրած տպաւորութիւնս այն է, որ, կրթական գործը յառաջ կը տարուի մեծ անձնազոհութեամբ, ուսուցիչներու եւ հոգաբարձութեանց կողմէ։ Դժբախտաբար, վարժարաններու շատերը հարկադրուած են աշխատիլ անբնական պայմաններու մէջ, շէնքի, դասարաններու եւ ներքին կարգուսարքի տեսակէտով։ Այս մարզին մէջ շատ բան կայ հիմնովին բարեփոխելիք։ Անհրաժեշտ են նիւթական լայն միջոցներ։ Տեղական կազմակերպութիւններ իրենց կարելի ճիգը ընելով հանդերձ, անկարող են իրենց ուժերով հոգալու այս բոլոր միջոցները։ Անոնք կը կարօտին բովանդակ գաղթահայութեան եղբայրական աջակցութեան։ Այս կէտը մասնաւորաբար ուշադրութեանը պիտի յանձնեմ Բարեգործականի մեր կեդրոնին։ Յունահայերը իրենց դպրոցներու ներկայ ցանցով, արժանի են բոլոր սրտցաւ խորհուրդներու քաջալերանքին։

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, սկսած է հետեւիլ գաղթահայ կրթական գործին, այդ ուղղութեամբ, այժմ շուրջ ուսումնասիրութիւններ կը կատարէ։ Իմ առաքելութեան գլխաւոր պարտականութիւններէն մէկն էր նաեւ, քննել Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մեր նպաստընկալ եւայլ դպրոցները։ Դժբախտաբար, կամքէ անկախ պատճառներով, Ներգաղթի գործերը երկարեցան ու թոյլ չտուին անձամբ զբաղիլ հանելու այս քննական գործը, ու առանց Պուլկարիա հանդիպելու պիտի դառնամ Փարիզ, այնպէս որ, ստիպուած եմ բաւականանալ Աթէնքի ու Սելանիկի վարժարաններու քննութիւնովս միայն։ Իսկ [illegible] դպրոցներու մասին միջոցներ ձեռք առած եմ, ունենալու համար վստահելի վիճակագրական տեղեկութիւններ, որոնց վրայ պիտի հիմնեմ ընդարձակ տեղեկագիրս։

Առաջին կարաւանին մեկնումը թէեւ ուշ, բայց լաւ պայմաններու մէջ կատարուեցաւ, որոնց մէջ մեծ դեր ստանձնեցին հելլէն կառավարութիւնը, Ազգերու Դաշնակցութիւնը, Անգլ. Հայասէր Ընկերակցութիւնը, Միջազգային եւ Հելլէն Կ. Խաչերը, ինչպէս նաեւ Բարեգործականը։ Վերոյիշեալներու պատկառելի նիւթական զոհողութեանց գնով ապահովուեցաւ 2000նոց կարաւանին հանգիստ ուղեւորութիւնը. Կրնաք վստահ ըլլալ որ, կարաւանները իրարու պիտի յաջորդեն, միայն թէ, Հայաստանի կառավարութիւնը փութով յառաջ տանի տեղաւորման աշխատանքները, ինչպէս խոստացած է հանդիսաւորապէս։

Ըստ նախապէս եղած քննութիւններու արդիւնքին, հելլէն կառավարութիւնը յանձն առած է ապահովել 10.000 Հայերու ձրի փոխադրութիւնը։ Անոնց 6000ին տեղաւորման համար, ինչպէս կը հաւատեն մեզի, Հայաստանի կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած է արդէն, ու մնացեալ 4000ին համար ալ պատրաստութեան մէջ է։ Պուլկարիայէն, առայժմ, նախատեսուած թիւը հազար է, որոնց փոխադրութիւնը կը հանդիպի նիւթական դժուարութեանց։ Կը յուսամ թէ այս դժուարութիւններն ալ պիտի յաղթահարուին, ու անոնք ալ մաս պիտի կազմեն կարաւաններուն։

Ազգ. Դաշնակցութիւնը ստանձնած է ներգաղթի ելմտական ղեկավարութիւնը, գործակցութեամբ Բարեգործականի։ Ազգերու Դաշնակցութեան Աթէնքի ներկայացուցիչ Պ. Քէօթէլնիքովի հետ ունեցայ խիստ սիրալիր գործակցութիւն, որուն շնորհիւ դիւրաւ հարթուեցան ներգաղթի պատրաստութեան ընթացքին պատահած բազմաթիւ դժուարութիւնները։ Հայաստան ներգաղթողներու տասը հազարին մինչեւ Պաթում նիւթական ծախքերը կը հոգացուին Միջազգային Կ. Խաչի, Անգլ. Հայասիրական կազմակերպութեանց ու Բարեգործականի կողմէ. հաւասար չափով։ Անշուշտ, յունական կառավարութեան տրամադրած միջոցները (ձրի շոգենաւ եւն.) խիստ թանկագին օգտակարութիւն ու ծախքերու թեթեւացում յառաջ կը բերէ, որուն համար ազգովին երախտապարտ ենք։ Հակառակ ներգաղթի առթիւ բարձրացած աղմուկին, բացի Հ. Բ. Ը. Միութենէն, ոչ մէկ հայ կազմակերպութիւն [illegible] օգտակարութիւն է ունեցած։

Սուրիոյ ներգաղթի շարժման գոյութիւնը կ'անգիտանամ։ Անհատական մեկնումներ կրնան տեղի ունեցած ըլլալ ու կ'ըլլան։ Առայժմ, այս մասին յայտարարելիք ոչինչ ունիմ։

Պ. Թաղէոսեան ծանր մղձաւանջի մը մատնուած է. Սելանիկի գաղթականները այցելութենէն վերջ՝ «Այս հազարաւոր անբախտներուն միակ փրկութիւնը, արագ մեկնումով կարելի է գտնել։ Իր մօտ էի երբ [illegible] ներգաղթի յետաձգման լուրը։ Անմիջապէս հեռագրական հաղորդակցութիւն կատարեց Փարիզ, իր կեդրոնին հետ, ամէն գնով Սելանիկէն կարաւան մը ճամբայ հանելու պահանջով։ Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ արդիւնք տուաւ իր դիմումը։ Հայաստանի կառավարութիւնը, նոր արձանագրի պէս, «եղանակի [illegible]» յառաջ բերելով, կասեցուց կարաւաններու մեկնումը։

Պ. Թաղէոսեան իր հիւրանոցը հրաւիրեց [illegible] թիւնը, եւ Միութեան անդամները։ Անոնց առջեւ խօսեցաւ Հ. Բ. Ը. Միութեան մասին։ Կոչ ըրաւ ամէնուն, բոլորուիլ անոր շուրջ, առանց կուսակցական եւայլ խտրութեանց. [illegible] Բարեգործականի ձեռնարկները եւ առաջադրութիւնները։ Հաւաքուած նուէրներու եւ անդամավճարներու հանդէպ [illegible] բացատրելով, [illegible] մըն է, որ ոչ միայն ժամանակի ընթացքին չի հալիր, այլ կը շատնայ ու միշտ սահմանուած հասոյթը կուտայ ամէն օր...

Անժխտելի է Բարեգործականի արժէքը։ Անժխտելի է նաեւ որ, զայն իրապէս համազգային հողի վրայ դնելու համար, ճառերը եւ [illegible] հասարակութեան բաւական չեն։ Պէտք է գործնական ըլլալ ու թօթափել քառորդ դար առաջ տիրող հոգեբանութիւնը. եւ իրապէս, աւելի մօտենալով ժողովուրդին, անխտրաբար գործակցիլ անոր նոր օրերուն, օգտուելով նաեւ անոր լայն օրերէն, իր գործունէութիւնը յարմարցնելով մեր ժամանակներու պայմաններուն։ Այն ատեն է որ, աւելի լայն հորիզոններ կ'ունենայ ու արժանի կ'ըլլայ Համազգային Միութիւն կոչուելու։

ՎԱՀԱԳՆ

250 պատուիրակ

1,700,000,000 ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Զինաթափութեան խորհրդաժողովը, որ բացուեցաւ փետրուար 2ին, ունի 250 պատուիրակներ, յանուն 1 միլիառ 700 միլիոն ժողովուրդներու։ Բոլոր պատուիրակները հաւաքուած են կեդրոնական սրահներուն մէջ, իրենց երկու կողմերն ունենալով մասնագէտները եւ դիւանագիտական պաշտօնատարները։ Ունկնդիրներու բաժնին մէջ կան հինգ հարիւր թղթակիցներ եւ հասարակութեան այն մասը որ իրաւունք ստացած է ներկայ ըլլալու։

Նախագահ Հէնտըրսընի ճառը աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ կը լսուէր բարձրախօս գործիքներով։ Բացման նիստին առթիւ, որահը լուսաւորուած էր 12 հզօր լուսարձակներու լոյսով։

[illegible] սակերէ մը նախագահին նուիրած է փղոսկրէ գաւաթ մը, որուն վրայ փորագրուած է «Խաղաղութիւն ամենեցուն»։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԴԱՆՈՒԲԻ ԱՓԵՐԷՆ

ԿՈՍՏԱՆՑԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԿՈՍՏԱՆՑԱ, 25 յունուար.— Մեծն Ռումանիոյ հովանաւորութեան տակ ապրող հայ ժողովուրդը վերջապէս կրցաւ ձեռք բերել Ռումանիոյ հայ թեմի կազմութեան օրինական իրաւունքը. որու հիման վրայ գաղութիս առաջնորդ Յուսիկ Արք. բոլոր թեմերուն հրահանգեց որ անմիջապէս ձեռնարկեն պատգամաւորի ընտրութեանց։

Կոստանցայի հայ գաղութը՝ յունուար երեքին իր ընդհ. ժողովը գումարելով ընտրութեան պատրաստութիւններով զբաղեցաւ։ Միաձայնութեամբ ընտրեց Ընտրական Յանձնախումբ մը, որուն պաշտօն տրուեցաւ կազմել գաղութիս ընտրողներու ցանկը, եւ պատրաստելու նոյնպէս ընտրուողներու ցանկը։ Ընտրական յանձնախումբի անդամներն էին Պ. Պ. Կ. Զարգարեան, Մալխասեան, Խ. Չէչեճեան, Ս. Չթիկեան, Օ. Աշճեան։ Ընտրական յանձնախումբը իր ընտրութեան օրէն մինչեւ յունուար 23, բարեխղճօրէն կատարեց արձանագրութիւնները. եւ բոլոր ընտրող հայրենակիցները ստացան իրենց ընտրելու իրաւունքը հաստատող թուղթերը (քառթէ տէ ալէկաթոր)։ Որոշուեցաւ ընտրուող պատգամաւորներու եւ փոխ անդամներու [illegible] ցանկը։

Գաղութը շարունակ մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւած է ազգային այսպիսի ընտրութիւններով, եւ այս պարագան առիթ տուած է կուսակցական պայքարի, պայքար մը որ իր տգեղ ծայրայեղութիւնները, իր յոռի հետեւանքները չէ ունեցած։ Ամէն հոսանք, ամէն անհատ քաղաքացիական պարտականութեան գիտակցութեամբ իր մասնակցութիւնը բերած է այսպիսի ընտրութիւններու ատեն։ Թեմական պատգամաւորի ընտրութիւնը ըլլալով գաղութիս ազգային գլխաւոր գործերէն մէկը, չէր կրնար շուրջը չստեղծել քաղաքացիական ազնիւ պայքար։ Անխուսափելին տեղի ունեցաւ։ Յունուար 5էն մինչեւ յունուար 23 հոսանքները լուռ աշխատանքներ թափեցին իրենց ընտրելիները արձանագրելու համար։

Գեղեցիկ ու օրինակելի էր խաղաղ այդ պայքարը, որ վերջնապէս յայտնի պիտի ըլլար Յունուար 24ի կիրակիօր, երբ տեղի կ'ունենային ընտրութիւնները։

Թէեւ հոսանքները՝ թռուցիկ, յայտարարութիւն չհրատարակեցին, սակայն, իրողութիւն էր որ անոնք [illegible] ի բուռն կ'աշխատէին։

Երկու գլխաւոր կողմեր կային. Առաջինը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ առանձին։ Երկրորդը՝ ռամկավարներու, հնչակեաններու, հօկերու եւ քանի մը Հայրենակցական Միութիւններու խմբակը։

Մինչեւ յունուար 23ի երեկոյեան ժամը 9.30 բոլոր հոսանքներէն արձանագրուած եւ քուէարկելու իրաւունք ունեցողներու գումարը եղած էր մօտ 660 անձ։

Յունուար 24ին, առաւօտեան ժամը 9էն սկսեալ մինչեւ ժամը 5 քուէարկութիւնը տեղի ունեցաւ խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ։ Ու յանկարծ ռումբի պէս պայթեցաւ թէ երկրորդ (ռամկավարներ, խմբակը քուէարկութեան չի մասնակցիր։ Անոնց մարդիկը սրճարանէ սրճարան, տունէ տուն պտտելով կ'ազդարարէին թէ «քուէարկութիւնը յետաձգուած է», եւ նոյնիսկ քուէի գացող շատ մը հայրենակիցներ ետ դառնալու ստիպուած են կէս ճամբէն։ Միւս կողմէ ընտրական յանձնախումբը կը յայտարարէր թէ «յետաձգում չկայ, քուէարկութիւնը կը շարունակուի»։ Վերջի վերջոյ կը պարզուի որ յունուար 3էն մինչեւ յունուար 23ի երեկոյեան (վերջին վայրկեանը, ռամկավար-հնչակ-հօկ խմբակը իր հնարաւոր եւ անհնար աշխատանքը տանելով հանդերձ կը տեսնէ որ իր պարտութիւնը անխուսափելի է եւ մտապատներորդ ժամուն նահանջի ճամբան կը բռնէ։ Տխուր էր երեւոյթը։ Պայքարի [illegible] պարտուիլը կէս յաղթանակ է, առանց պայքարի նահանջը՝ երկչոտութիւն եւ դասալքութիւն։ Անշուշտ քուէարկութեան չմասնակցող խմբակը ունի իր առարկութիւնները, որոնք այնքան անհիմն են որ, ինչպէս խելքը գլխին մէկը կուշտ ու կուռ կը խնդայ։ Նախ ըսենք որ եթէ քուէարկուներու անուններու արձանագրութեան պահանջ որ-եւէ [illegible] պատահած է, պէտք չի այդ միջոցին … եւ եղած զեղծումը երեւան … Այդ բանը չէ պատահած … յունուար 23ի ժամը 9, երբ արձանագրութիւններու … ժամը կը լրանար։ Երկրորդ … նախումբի չորս - անդամներ … Թաղ. խորհուրդը քաջ… յայտնեցին թէ արձանագրութ… ըը եղած են բացարձակապէս … քի սահմանին մէջ։ Ընտ… յանձնախումբի մէկ անդամ … Մալխասեան միայն յունուա… հեռացած է իր պաշտօնէն … գինքը դրած է շատ … ցութեան մը մէջ։

Յունուար 24ի ընտրութ… տեղի ունեցաւ. առանց որե… դէպքի։ Քուէատուփին վրայ … կէին ընտրական յանձնախ… չորս անդամները եւ Թաղակ… հուրդէն երեք անդամներ … էին ընտրելի պատգամաւոր… փոխանդամներու կուսակցակ… երկերկու ներկայացուցիչներ … ւիրուած էին, բայց ներկա… միայն Հ. Յ. Դաշնակցութեան … ներկայացուցիչները։

Այս բոլորէն դուրս քուէ… յանձնուած էր ամէն պաշ… մէկ պաշտօնականներ … Ներկա… թերթերու թղթակիցներ։

Քուէատուփը բացուեցաւ … ճիշդ 5ին, նոյնիսկ հոն… դասպ քննչ… Պետրիկեանի … Աւագինեան, Պօյաճեան … նակցած են 451 անձ, որոն… քուէն սխալ գրուած ըլլալով … [illegible] նկատուեցան, 1 հա… ճերմակ դուրս եկան։ Այս … 391 քուէի օրինաւորութիւ… ճանչցուեցաւ. 394 քուէի … [illegible] հետեւեալ ձայներ…

Պ. Պ. Արմենակ Յակոբեան 3… Արտաշէս Թովմասեան 3… Քէօփէքճեան 27, Լ. Տիգրան… 28, Մ. Աէնք օղլու։

Փոխ - անդամներ.—

Պ. Պ. Մարտիրոս Մարտիրոս… 35 ձայն, Յակոբ Գասպարեան 3…

Ընտրուած երկու պատգամ… ները եւ մէկ փոխ-անդամը … Դաշնակցութեան թեկնածու… էին։ Եթէ ընդունինք որ … խմբակն ալ մասնակցէր … թեան, հետեւեալ արդիւնքը … ունենայինք։

Ընդհանուր արձանագրուած… գումար 660, ընտրութեան մաս… ցող Ա. խմբակի բաժին 380, … ուած քուէներ 37…։ Բ. խմբ… բաժին կը մնայ 243։ Այս … Ա. հոսանքը դեռ 137 քուէի … ւելութիւն մը պիտի ունենար։

Քուէարկութիւնը լրանալէն … ի դիմաց ընտրական յանձնախ… Պ. Օ. Աշճեան լայն … թիւններ տուաւ յանձնախումբ… խատանքներուն մասին, … «Յանձնախումբս կատարեալ … կողմնակալութեամբ. բարեխ… եւ օրէնքի սահացի … վրայ արձանագրութիւններ … տարած է, ճշդելով քուէարկ… պահանջուած բոլոր … ները»։

Խօսք առաւ Թաղական … հուրդի կողմէն Պ. Պէյազեան … բարեց թէ «այսպիսի խաղաղ … օրինաւոր ընտրութիւն դեռ … ունեցած չէ Կոստանցայի մէջ… Պէյազեան ռումանական … թեան եւ թագաւորին … [illegible] ժողովուրդին երկ… կութեան եւ յաջողութեան … մաղթանքներ ըրաւ. … ծափերու մէջ։

Նորընտիր պատգամաւոր Պ. … մենակ Յակոբեան իր շնորհակալ… թիւնը յայտնեց զինքը ընտր… րուն եւ բոլոր գաղութին, … ցնելով —

«Ես փա՛ռք, տիտղոս, … սիրողներէն չեմ, եւ արդէն … գամաւոր ընտրուիլս ինծի համար … փառք ոչ ալ տիտղոս է։ Ես … տակ մը ունիմ, — իմ կարո… թեանս եւ ուժիս սահմանին մէջ … տակար դառնալ իմ պատկանած … գին։ Ես կուսակցական մարդ … ինծի համար ամէն բանէ վեր է … գին շահը։ Այս գիտակցութեամբ … այս խոստումով պիտի կատար… այն պարտականութիւնը զոր … ձայներ ինծի տուին»։

Ներկաները ծափահարեցին … պատգամաւորին անկեղծ եւ … խօսքերը։

Յաջողութիւն ձեզի, Պ. Պ. … գամաւորներ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ Թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ընտրութիւններ

Գրած էինք թէ յունուար 17ին Երեւանի մէջ բացուեցաւ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան 9րդ համաժողովը։ Արդէն վերջացած են աշխատանքները եւ ընտրութիւնները կատարուած։

Կեդր. Կոմիտէի անդամ ընտրուեցան Աղասի Խանջեան, Սեդրակ Օթեան, Ա. Ակոպով, Ա. Օհանեան, Տէր Գաբրիէլեան, Պատրիկ Մկրտիչեան, Մարտիկեան, Դէմիրճեան, Գէորգ Փէտրոսեան, Գուլմեգին, Ալի Թաղի Զադէ, Առուշեան, Գուլոյեան, եւ փոխ-անդամներ Լիպարիտ Բաբեւեգեան, Վարդանեան։

Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար ընտրուեցան Խանջեան՝ առաջին քարտուղար, Օթեան՝ երկրորդ քարտուղար, Ակոպով՝ մատակարարման քարտուղար, Մկրտիչեան՝ փոխադրութեանց քարտուղար, Պետրոսեան՝ օգնական քարտուղար։

«Խորհ. Հայաստանի» խմբագիր նշանակուեցաւ Ընձակ Վահանեան։ Խմբագրութեան մէջ կը գտնուին Մկրտիչեան, Աղոյեան, Անուշաւան Արզումանեան, Մանուչարեան։

Կոմունիստ կուսակցութեան 17րդ համաժողովի պատգամաւոր ընտրուեցան Խանջեան, Օթեան, Գալոյեան, խորհրդակցական ձայնով՝ Պետրոսեան եւ Գումեգին։

Կեդր. Վերստուգիչ Յանձնաժողովի անդամ ընտրուեցան Գալոյեան (նախագահ), Սարգսեան Մինաս, Վարդապետեան Արամ, Ռոզա Վինաբերգ, Զարիֆեան Սերոբ, Սիմակ, Վարդանեան, Վահան Ցովսէփեան, Մըգըր, Խոջամիրեան Երուանդ, Աղամալեան Արտեմ, Գէորգեան Միսակ, Յովհաննիսեան Արշաւիր։

Առողջապահական Տեղեկագիր

Հայաստանի առողջապահական գործավարը, Գ. Գեւոնդեան, խորհ. Հայաստանի մէջ ունի յօդուած մը, որ տեսակ մը տեղեկագիր է. կ'արտատպենք կարեւոր մասերը։

— 1918ին Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունէին 7 հիւանդանոց (212 մահճակալ), 16 բուժակայան, 7 դեղարան։

Հանրապետութեան շրջանին այս թիւերը նուազած էին։

1932ին գոյութիւն ունին 44 հիւանդանոց (1937 մահճակալ), 151 բժշկական, ծննդաբերական եւ հիւանդապահական կայաններ, իսկ բժշկական լրիւ քննութեանց համար 340 կայաններ։ Կան նաեւ կայաններ հիւծախտի, վեներական հիւանդութեանց, առողջաբուժական, բնաբուժական, ջրաբուժական։

Հակառակ այս նուաճումներուն, Հայաստանի բժշկական եւ առողջապահական պայմանները տակաւին յետամնաց են բաղդատմամբ ընդհանուր զարգացման։

Հետզհետէ կը մշակուին ծրագիրներ, ստեղծելու համար միասնական բուժարաններու դրութիւն մը, որ բանուորներու մէջ կը կոչուի ընկերվարական առողջապահութեան ֆոնդ գործարան։

Հետեւեալ ցուցակը կը ներկայացնէ Հայաստանի առողջապահական հաստատութեանց թիւին աճումը ըստ տարիներու.

Արդիւնաբեր. վայրեր եւ քաղաքներ	1931	1932	1933
Բուժակայան	14	34	30
Լրիւ բժշկ. քննթ.	171	225	282
Առողջապահ.	26	37	60
Հիւծախտ.	4	6	10
Վեներական	10	10	20
Առանձ. վերաբուժ.	3	3	[illegible]
Շողաքննութիւն	7	3	9
Բնաբուժութիւն	4	7	10
Ջրաբուժութիւն եւ ցեխաբուժութիւն		2	3
Բուժարաններ		–	5
Մահճակալի թիւ	980	1235	1563
Ծննդաբերական	75	105	200
Սուր վարակիչ հիւանդ.	60	105	146

Հաւասար չափով կ'աւելնայ նաեւ բժշկական առողջապահական հաստատութիւններու ցանցը գիւղերուն մէջ։ Այս տարի կը բացուին գիւղերուն մէջ 1 շողաքննական (Ռէնթկէն) կայան, 3 բնաբուժական կայաններ, 215 մահճակալներ, 46 ծննդաբերական նոր կայաններ։

Հետեւեալ ցուցակը կը ներկայացնէ Հայաստանի համաճարակային եւ հասարակածային հիւանդութեանց դէմ պայքարի համար ստեղծուած հաստատութեանց ցանցը.

	1931	1932
Դեղարան	4	3
Մանրէաբանական	7	16
Մասնագէտ բժիշկներ	30	62
Հասարակածային հիւանդակայաններ	5	5
եւ բուժարաններ	5	15
Ճահճատենդի կայաններ	16	14
Պաստուասի կայաններ	1	15
Արշաւախումբեր	1	2

Այս բաժնին մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ պայքարը ճահճատենդի դէմ, որ մեր երկրին ընկերային մեծագոյն չարիքն է։ Ճահճատենդէն շատ են վնասուած մեր աշխատաւորները, մանաւանդ բամպակաշակութեան շրջաններուն մէջ։ Այս պայքարը պիտի շարունակուի նաեւ ճահիճներու չորացման աշխատանքով։ Առողջապահական մարմինները ջրային տնտեսութեան մարմիններուն հետ այս տարի պիտի ցամքեցնեն Սարդարապատի, Արագածայանի, Ղուրի-Արագի, Դէհլիլուի (Ղուրդուղուլուի շրջան) ճահճախուները։ 1933ին աւելի եւս պիտի ընդարձակուին ճահիճները չորցնելու աշխատանքները։ Ցամքեցնելէ յետոյ Ղուրի-Արագի, Արազդայանի ճահիճները, պիտի ցամքեցուին Ջանգիբասար-Կարասուի ճահիճները։

Ճահճատենդի դէմ պայքար մղելու համար անհրաժեշտ է մթերել՝

	1932	1933
Փարիզեան կանաչ	2.5 թոնօ	4 թոնօ
Քարիւղ	40 »	50 »
Քինին	4890 քիլ.	5420 քիլ.

Ճահիճներու ցամքեցումին հետ ստիպողաբար կը նուազին ճահճատենդի դէմ պայքարի համար անհրաժեշտ նիւթերու (քինին, փարիզեան կանաչ, քարիւղ) ծախքերը։ 1937ին, փոխանակ 104 բժիշկի, պէտք պիտի ըլլայ միայն 40. քինինի պահանջն ալ նոյնպէս կէս առ կէս կը նուազի։

Մանուկներու եւ մայրերու պաշտպանութեան գործը եւս զարգացած է վերջին 3 տարուան ընթացքին։ Մանաւանդ արդիւնաբերական եւ բամպակամշակութեան շրջաններուն մէջ։

Թէ ինչ քաղաքականութիւն կը վարէ այս հարցին մէջ Հայաստանի առողջապահական վերին մարմինը, կը ներկայացնենք ուրիշ առթիւ մը։

Մեր Միութիւնները

ՄԱՐՍԷՅԼ. «Միութիւնը զօրութիւն է»։

Անա նշանաբանը Մարսէյլի մէջ կազմուած բազմաթիւ Միութիւններու, որոնց մեծամասնութիւնը հայրենակցականներ են։

Եւրոպայի մէջ կ'ապրինք եւ բարի բաղձանքն ունինք անոնց նմանելու, այսինքն Եւրոպացիներու պէս հագուելու, ներկուելու, պարելու, եւ, ինչո՞ւ չէ, անոնց լեզուով, ճաշով ու ձեւերով շաղակրատելու։

Տեսնենք այժմ թէ միութիւններու համար ալ ունի՞նք այն՝ ինչ որ կը տեսնենք անոնց մօտ։

Եւրոպացիները, մանաւանդ Ֆրանսացիները շատ կը սիրեն միութիւնները, կը յարգեն ու կը գնահատեն զանոնք։

Միլիոններ կը ծախսուին մարզական, գրական ու գեղարուեստական միութիւններու համար, որոնք ունին իրենց առանձին օրգանները եւ գրեթէ քաղաքական թերթերու չափ սպառում։

Ֆրանսացի ամէն գեղարուեստասէր կամ գրող ունի իր սրաչ քաղաքական տեսակէտը անշուշտ մէկտ իրարու հակընդդէմ։ Սակայն տեսնուած չէ որ գեղանկարչի խմբակը լաւ մարզիկ յառաջապահ մը խաղէ գրել. քաղաքականապէս իրեն հակառակ ուղղիծ ունենալուն համար։ Նոյնպէս գրական դատախօսութեանց մէջ երբեք նկատի չեն առներ դատախօսին կուսակցական հանգամանքը։ Անշուշտ խօսողն ալ իր կարգին չեղումներ չըներ։

Մենք Հայերս, Փարիզէն Լիոն, Մարսէյլ եւ մինչեւ հեռաւոր գաւառներ դեռ չենք կրցած ըմբռնել միութիւններու իսկական իմաստը։

Անկախ միութեան մը հիմնադիրը կամ ատենապետը երբ որեւէ կուսակցութեան պատկանած ըլլալու մահացու մեղքը ունենայ, անոր հակառակ կուսակցութիւններ կը սկսին խուլ ձաղկումներու, կ'աշխատին ներսէն ու դուրսէն պառակտել, կազմալուծել կամ անգործութեան դատապարտել։

Այսպիսի միութիւններու անուններ բաւական շատ են արձանագրուած Առաջնորդարանի տետրակին մէջ, որոնք բացման հանդէս մը եւ պարահանդէս մը սարքած ու դադրած են գոյութենէ։

Նման միութիւններով չարժեր գրադիլ եւ ժամավաճառ ընել ցաւալի ընթերցողները։

Ուրեմն տանք անունները այն միութեանց, որոնք համեմատաբար շօշափելի գործունէութիւն կը ցուցնեն։

Վասպուրական, Սեւվերէհաար, Երզնկա, Եոզղատ եւ Մարաշ,— հինգ Հայրենակցական Միութիւններ երկու տարի առաջ համագործակցելով, կազմակերպեր էին գիշերային դասախօսութիւններ հայերէնի, ֆրանսերէնի, Հայոց պատմութեան եւ թուաբանութեան։ Երկու տարի շարունակուեցաւ այս օգտաշատ գործը յետոյ բարձրացեր էր չափահաս աշակերտութեան թիւն ու կը սպառուէր աւելիին, սակայն դասախօսներու տարակարծութիւնը եւ անոնց կամայական գործունէութիւնը վերջ տուին նաեւ այս գեղեցիկ գործին։

Այժմ հայրենակցականներու գործունէութիւնը սահմանափակուած է ներկայացումներ ու հանդէսներ սարքելու մէջ։

Վասպուրական իր հերոսամարտի տօնակատարութիւնը ունի, Մարաշը՝ քաղաքին անկման տարեդարձը, Սեւվերէհաարը՝ իր Մնունդի ծառահանդէսը, Եոզկատը՝ իր ներկայացումն ու պարահանդէսը եւն. եւն.։ Ասոնցմէ դուրս անոնք նպաստ կը հանգանակեն ունեւորներէն եւ կը բաժնեն չունեւորներուն ու երբեմն ալ իրենց հայրենակիցներուն ինքնութեան վկայաթուղթ կուտան, ամուսնութեան կամ Ազգ. Վարչութեան հետ կարգադրուելիք որեւէ խնդրի առթիւ։

Այսպէս, հայրենակցական միութիւններ առանձնապէս մեծ ուժ մը չեն ներկայացներ, սակայն ունին արժէք բերել ազդակներ, թէ նիւթական տեսակէտով եւ թէ Հայը Հայ պահելու կենսական գործին մէջ։

Հայրենակցականներու միացման մասին ցաւալի քանի մը խմբագրականներ նուիրեց «Յառաջ»՝ հրատարակուեցան նաեւ ուրիշ յօդուածներ։ Անշուշտ մեծ եւ ուժեղ կազմակերպութիւն մը կրնար երեւան գալ, եթէ առաջարկուած համագործակցութիւնը ստեղծուէր։ Սակայն այդ գեղեցիկ առաջարկները անիրականալի մնացին։

Սեբաստիոյ հայրենակցականը բաւական լաւ էր իր հիմնադրութեան տարիներուն, սակայն այսօր լճացած վիճակ մը ունի, վասնզի իր մէջէն դուրս եկան տասնեակ մը նահանգային միութիւններ եւ ապա կազմուեցաւ «Պարթեւ» երիտասարդաց Միութիւն մը եւս որ հայրենակցականին ուժերը ջլատեց։ Իսկ այժմ կը լսենք թէ հայրենակցականը եւ «Պարթեւ»ը միացած են։

Նոյնը կարելի է ըսել Սեւվերէ-Հիսարի Միութեան համար։ Մարսէյլի մէջ ուշագրաւ համրանք մը ունին Սեւվերէ-Հիսարցիները ու կրնան ազգային կեանքի մէջ մեծ դեր կատարել, եթէ պէտք եղած կերպով կազմակերպուին ու գործեն։

Ներկայանալի ու առողջ երիտասարդութիւն մը ունին, որ կրնայ հիացում պատճառել, սակայն այդ արտաքին երեւոյթն է։ Իրականին մէջ անոնք ոչ միայն անտեղեակ են իրենց ազգային պատմութեան, այլեւ շատեր չեն գիտեր իրենց մայրենի լեզուն։

Գովելի են Թրքախօս հայրենակիցներու ջանքերը Միութիւններ կազմելու մէջ։ Օրինակ, Եոզկատցիները, Կեսարիացիները, Ատանացիները, Այնթէպցիները։ Վերջերս կազմակերպուեցան Պէլօթանլացիները եւ Փիլէճիքցիները։ Այս Միութիւնները եւս ունին «արդիականացած» պատանիներու եւ երիտասարդներու խաչոր թիւ մը, որոնց առօրեայ լեզուն թուրքերէն է դժբախտաբար։ Անոնք ալ գրեթէ ոչինչ գիտեն հայ ազգի անցեալէն եւ երբեք չեն հետաքրքրուիր ներկայով։ Անոնց խանդավառութիւնը սահմանափակուած է երեկոյթներու եւ պարահանդէսներու մէջ։ Եւ ցաւալին այն է որ այս միութիւններու վարիչ մարմինները դեռ նոր սերունդին համար թրքախօսութիւնը արգիլելու եւ մայրենի լեզուն սերտելու համար որեւէ ձեռնարկ չեն ըներ։

Մարսէյլի Միութեանց այս ալեկոծ ցանցին մէջ իր արու կերպարանքով կը ցցուի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը, իր 8 տարուան բեղնաւոր գործունէութեամբ, իր նոխ գրադարանով, դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովներով։

Պատանի միութեան կ'աշխատին շարունակ ամէն տարի յառաջդիմութեան նոր ուղիներ գրաւելու համար։

Այս տարի կ'ուզեն Ֆանֆառի խումբ մը եւս կազմել եւ այդ առթիւ Դաշնակցութեան օժանդակութիւնը կը խնդրեն։ Ինչո՞ւ ընկերներ, երբ գործը խոստմ է ու գեղեցիկ։

Պէտք չէ ուշադրութենէ վրիպեցնել նաեւ հայ կնոջ դերը։

Կարմիր Խաչը միակ կազմակերպութիւնն է որուն վրայ պէտք է դարձուած, զայն հասցնելու համար իր կատարելութեան։

Կոմիտասի յաջորդներէն տօնակատարութիւնը ծնունդ տուաւ նաեւ նոր միութեան մը. երգչախումբին 60 անդամները չուզեցին լքել այս գերազանցապէս հայրենաշունչ եւ եզակի գործը եւ կազմեցին «Մարսէյլի Երաժշտական Միութիւն» անուն ընկերակցութիւն մը, որ նպատակ ունի հայ երաժշտութիւնը սերտել այլասեռման ենթակայ նոր սերունդին, կազմել ֆանֆառ մը եւ սկսիլ ձայնագրութեան դասընթացքի եւ ապա կազմակերպել մրցումներ, երաժշտութեան սէրը երիտասարդները քաջալերելու համար, տալ համերգներ ու դասախօսութիւններ արդի հայ երաժշտութեան մասին։

Այս նպատակները իրագործելու եւ իր կազմութիւնը հանդիսաւորապէս գաղութին ներկայացնելու համար, միութիւնը որոշած է ապրիլ ամսուան մէջ տալ բացման հանդէս մը, որով կը յուսայ նաեւ գոյացնել շօշափելի հիմնադրամ մը։

Ս. Միլտոնեան

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԻՆՔՆԱՄՓՈՓՈՒՄ

Թէհրանի Ալիքը կը շեշտէ իր տարեկան տեսութեան մէջ (1 յունուար).

— «Մեզ պէտք է ամենից առաջ ՄԻՈՒԹԻՒՆ եւ ԻՆՔՆԱՄՓՈՓՈՒՄ, — պատասխանած են Զօր. Թորգոմը եւ յոյն մեծ հայասէր Ալէքսանդր Փիլատէլֆոսը, խառնելով իրենց ձայնն այն բաղձաթիւ համանման կոչերին, գիմումներին եւ յայտարարութիւններին, որոնք տրուել են տարագրութեան այս երկար ու ձիգ տարիների ընթացքում եւ մնացել են դժբախտաբար անհետեւանք, ապարդիւն...

Եւ միթէ՞ այս վերջին թախանձանքն էլ պիտի մատնուի նոյն տխուր վիճակին։

Չէ՞ որ ինքնապաշտպանութեան բնազդը բնութեան օրէնք է։ Չէ՞ որ ամէն մի կենդանի արարած պահում ու պահպանում է իր գոյութիւնը արտաքին վտանգների հանդէպ, երբ ինքը իրեն թոյլ է զգում թշնամու դէմ, ինքնամփոփուելով, կծկուելով իր մէջ, հաւաքելով ի մի իր ոյժերը, եւ ապա ներքուստ զօրացած դիմադրում մահացու վտանգին։

Հայի դարաւոր պատմութիւնը անհերքելի ապացոյց է, որ ինքնապաշտպանութեան զգացումը միշտ եղել է զօրեղ ու անխորտակելի։

Հետեւաբար, այսօր էլ ուզում ենք հաւատալ ու յուսալ, որ 1932 թուին արտասահմանեան հայութիւնը, եթէ անկարող եղաւ տալ ազգային միութեան գաղափարին արտաքին ձեւաւորումն, որ, արդարեւ այնքան դժուարին է մեր ցաք ու ցրիւ եղած դաժան պայմաններով, — գէթ կարողանայ հոգեբանօրէն ու գաղափարականօրէն իրագործել այն՝ վերածելով համազգային բարոյական սկզբունքի, պարտադիր ամէն մի Հայի համար իր առօրեայ կեանքին մէջ։

ՔԱՋԱԶՈՒՆ ԽԱՉՏԱՆԵԱՆ ՕՐ. ՄԱՌԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

30 Յունուար 1932 Շաբաթ

Baudaire (Gard)

Լիոն

Ուսուցականներուն «Յունուար 17ի» ակնարկով օտար շրջան վաճառորդներ (մառշէնթ), մասնաւոր քննութեան կ'ենթարկուին գրեթէ բոլոր քաղաքներու տօնավաճառներուն մէջ։

Այժմ աւելի խստացուցած են հետապնդումները։ Փետր. 1ին Լօթ նահանգի Քահօր քաղաքին մէջ, բոլոր օտար վաճառորդներու Թուղթերը (Récépissé de déclaratio ...) ժողվեցին ոստիկանները, ծէշդ աշխատանքի պահուն, ու վրան գրեցին թէ եթէ օտար վաճառորդ մը չլրացնէ սա պայմանները, իրենց ներկայ Թուղթերով չկրնար շարունակել գործը։ Այդ օրէնքները կուգամ ուշադրութեանը յանձնել բոլոր այն հայրենակիցներուն որոնց գործով կը զբաղին, ինչու որ մինչեւ Փարիզի կողմերէն եկած հայ վաճառորդներ կան, որ քանի մը օրէ ի վեր չեն կրնար ոչ մէկ քաղաքի մէջ աշխատիլ։

Ահա նոր կարգադրութիւնը։ Ներքին գործերու նախարարին 24 օգոստոս 931 որոշման համաձայն, օտարական մը կրնայ շարունակել իր գործը, եթէ լրացնէ հետեւեալ պայմանները.—

1. Պէտք է ունենայ հաստատ բնակութեան վայր մը (domicile fixe)։

2. Վարձած տունը պէտք է ըլլայ առանց կահ կարասիի։ Ինք գնած պիտի ըլլայ այդ բոլորը։

3. Պէտք է ունենայ ապրանք դնելու տեղ մը (dépot)։

4. Արտօնագիրը (patente) պէտք է հանէ բնակած քաղաքէն։

5. Պէտք է ունենայ քանի մը հազար ֆրանքի ապրանք կամ դրամագլուխ, եւն.։

Իմ տկար կարծիքով, այս նոր օրէնքը կը գործադրեն անոր համար որ, նկատելի։ Շատ մը օտարականներու մէջ երկու հազար ֆրանքով գործի սկսիլը, եւ շատ պարզ է որ այս պայմաններուն մէջ շատեր չպիտի կրնան շարունակել իրենց գործը, քանի որ միայն այս պայմանները լրացնելու համար պէտք է քանի մը հազար ֆրանք։ Արդէն արտօնագիրին գինը եռապատկուած է եւ կան շատ մը ուրիշ տուրքեր։

Աւելորդ է ըսել որ այս առթիւ ալ առաջին տուժողները մենք Հայերս պիտի ըլլանք, որով պէտք կը զգամ շեշտել որ մեր հայրենակիցները աւելին անդին գով չերթան, առանց այս պայմաններուն Թուղթ հանելով։ Այս շրջանի կարգ մը թերթերու մէջ արդէն պաշտօնապէս գրուած է այս մասին։ Միեւնոյն ատեն օտար վաճառորդներու հանդէպ մասնաւոր դժգոհութիւն մը կայ։

Շատ մը տօնավաճառներու մէջ օտար փերեզակներու առանձին տեղ (փլըսա) որոշած են, իսկ այս անգամ ժողովուրդը ուղղակի հոն դիմած է։ Ասոր ալ պատճառը այն է որ օտարականները միշտ վար գինով կը ծախեն։

Նոր թշուառութեան մը առաջքը առնելու համար, ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ Փարիզի մեր երկու Դրասենեակներուն, որպէս զի իրենց կարելին ընեն, գէթ Հայերուս համար դիւրութիւններ ձեռք բերելու համար։

Կը վերջացնեմ, անգամ մը եւս կրկնելով որ մեր հայրենակիցները չըլլայ թէ իրենց հին Թուղթերով այս կողմերը աշխատելու գան, (Հօթ Կարօն, Թարն, Լօթ եւ Լօ է Կարօն նահանգները), վասն զի իրենց Թուղթերը կը գրաւուին։

Անցորդ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Արգելքներ օտար շրջուն վաճառորդներու դէմ

ԹՈՒԼՈՒԶ, 3 փետր.— Դեռ քանի մը ամիս առաջ էր որ օտար աշխատաւորներու հանդէպ հարիւրին տասը միայն ընդունելու օրէնք մը եկաւ, որ անխտիր բոլոր օտարականները մատնեց շուարումի։

Այս օրէնքէն ամէնէն շատ ազդուողները եղան մեր «հայմաթլըս» հայրենակիցները։

Իսկ հիմա-վարքը եկած է ա-

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

III

— Է՛, կարո՞ղ է հիմա հովիւը ծուլ,— կրկին հարցուց Աշոտ։

Բարթող Էմմին մէջքը շտկեց։ Ցանց մը առաւ։ Ակռաները սեղմեց։ Նայուածքը շեշտակի ուղղեց Գրիգորին եւ Աշոտին ու ակնյուց։

— Հովիւը չէրցա՞ւ, ապա՞քը, հէ՞, ապըը չէրցո՞ւ, Թոռները... մինչեւ որ ծառը տապալի, հասկցա՞ք. հէ՞, Գրիգոր, հասկցա՞ր...։

Հասկցա՛ւ, ի հա՛րկէ։ Ի՞նչ անհասկնալի բան կար հոս։ Մատ մը, ոչխարներ, հովիւ, դանակը... Եւ սակայն, անհասկնալի էր. Գրիգորին համար, ուրի՞շ բան մը։ Բարթող Էմմին այս անգամ, նորէն ։ երբ այս հէքեաթը պատմեց, կրքոտեցաւ։ Սկսաւ շարժուիլ։ Փայտը առաւ ու կանգնեցաւ...

— Մնացածը վաղը՛, վաղը՛ մնացածը — կրկնեց։

Ու հակառակ անոնց թախանձանքներուն, մերժեց շարունակել։ Նայեցաւ իր անկամծան շանը, նստած ապարը քով, պոչինին վրայ, ու կոխնած ան[illegible] մկրատ, կը նայէր երեն, կարծես ապացուցել իր կարգին, որ այդ «Մնացածը» բառ։ Գրիգոր ու Աշոտ գիտէին, որ «վաղը» պարզ օր չէր։ Կիրակի մըն էր։ Այսինքն այդ «Վ երջը» կիրակի օր մը պիտի գար։ Ու Էմմին իրենց ըսած էր, նաեւ թէ՝ պարզ կիրակի մը չըլլար ան...

— Մե՛նձ կիրակի մը, մե՛նձ, շա՜տ մե՛նձ...։

— Մնացածը՞...

Այս՞... աւե՛լի մեծ...։

— Զատի՞կ...

— Հա՛. Զատիկ՛... Ցարաթեա՛ն կիրակի մը։

Ու, հետաքրքիր դէմքի շարժում։

Գրիգոր հակառակ իր աւելորդութեան, աշտեր էր խոռնաք երթալու։ Ուզեց մեկնիլ։ Կանգ առաւ յանկարծ։ Նայեցաւ, կրկին երեւցած էր փողոցին անկիւնը։

— Դոզօ՛ղը, Դոզօ՛ղը, — պոռաց Աշոտ։

— Ի՞նչ, ձայնը բարձրացուց Նազար։

— Դոզօ՛ղ... Էմմին բաւ... Դոզօ՛ղ Դոզօղ — ծափ առաւ ու ցատկռտեց։

Նազար բարկացաւ։ Աշխարհն բաւական խոսաւ։ Բայց, կուռճեց որ անպարգանք մըն էր այդ։ Նախ որ, Էմմին կ'առնէր գինը ու երկրորդ, Աշոտ ծագրական շեշտով մը ազդած էր իրեն։ Արիւնը ղլխը ժայթքեց։ Նոյնպէս հեղ մը Աշոտին։ Գրիգորը կար, որ, իրմէ տարիքով փոքր թէեւ, իր բռունցքին հասը առած էր քանի մը անգամ...

Իր ու Գրիգորին նայուածքները իրար ինկան նա՛յն պահուն, ինչպէս կատուն ու շանը իրար կը նային։ Ու երկուքն ալ յիշեցին Աստղիկին լացը... Գրիգորի աչքերը աւե՛լի փայլատակեցին։ Զօրքերէն կալծ մըն ալ Նազարի բիբերուն մէջ կար...։ Հետը քաշեց Նոյնպէս շարքէ։ Ու, [illegible] վազեց, գնաց Բարթող Էմմին դրան ժանգոտած ճիկլը առաւ ամբ, եւ, իր սեւ ու դալուկ ծագերը ցցած, հեգնօտ ու չարախինդ ակնա ծաղրել Աննան, բարձրաձայն պոռալով՝

Աննան ապուր եփեր է,
Իւղը վրան Թափեր է,
Վա՛ր էկօ, Աննա՛, վա՛ր էկօ,
Ցեօղէկ ձգեմ, հա՛ն էկօ...

Ու վար եկաւ Աննան. անվախվ Բայց, գոլորցած։ Նրանկը ձեռքին, ու անեծքը շրթներուն, երբ տղեն Նազարը վազ է վազ փախաւ անցաւ տնակներին քովէն, ձեռքը փակցաց Ծալլպանին գոտիին ծայրին, եւ սկսաւ քաշել իր հետ... Ու Ծալլպանը թակը ձեռքը եւ բառերը շրթներուն, սկսաւ քշելի ու գոռալ հողի մը նման, ցանելով քշելի ու աղաղակ դուրսին...։

IV

Կիրակի։

Անգղոր ու դողը ամպեր Դեռ ծեր գեղին մը հասքէ մը ծաղին՝ «Իրէջ ազատ՛ր, Թէքէրլոփին չփին ինքնա՛»։ Կեցաւ, նոյնպէս խռպոտէր էր։ «Քաղք դսն՛ նէ, փի՛ծ...»։ Հիւսնեց արեւ մը հանգիստակաց սարին հետեւ։

Գարնանը՞վ շուռնջ մրկատուածը տանիքին վրայ։ Ծաղէնը ուրիշներու «Մը՛ռա... ֆը՛շշ», Վառվառենց թթենին, բարձր ու բազմաճիւղ, որ կ'օրօրուի զազամէն։

Դեռ քանի մը անցորդներ միայն։ Ու ղողանջը եկեղեցիի զանգակատան։ Վարպետ Թոսէէն եկեր պարտեզը հաւնոտ կը տնկէ։

Երթնցաւ Գրիգոր։ Ցատկեց։ Վա՛յ չար առաւօտ, — երազին մէջ ալ՝ մի՛նչ կը կռուէր Դոզօղին հետ։ Աշոտն ալ, գաղտագողի, չուան մը անցուցեր էր անոր ոտքին ու քաշելէն կը պոռար՝

— Դոզօ՛ղ, Դոզօ՛ղ...։

Իսկ Աստղիկը, կեցեր փողոցին անկիւնը, խնդար կ'ուրախ։ Խամօ, մնացածը իրեն տուաւ։ Ի՞նչ հաճոյ էր։

Շփեց աչքերը։ Վար իջաւ։ Փոքրիկ քոյրը, Սիրանը, մայրիկին հագուստին բռնած, շերտ մը հացով պաւլանի կը ծամէր։ Կատակել ուզեց ու առաւ լաց մըն է փրցաց Սիրանը։ Մայրը, վրայ հասաւ։

— Ի՞չ կը լացնես աղջիկը, ծէ՛... էկօ՛, աղջիկս...։

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Պոլշեւիկեան ձախող ցոյց մը

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը եւ կարմիր օգնութեան նախորդ օրուան համար կազմակերպած էին յեղափոխական ցոյցի օր մը՝ որ ձախող անցաւ, հակառակ իրենց թերթին՝ «Իւմանիթէ»ի մէջ՝ խոշոր տառերով եւ վեց սիւնակի վրայ յայտարարուած յաջողութեան..

Փարիզի զանազան կէտերուն վրայ, ցոյցեր տեղի ունեցան առանց միջադէպի: Ցոյցերէն ամէնէն յաջողն էր 5-6 տարեկան մանկիկներու համբոյը, 19րդ թաղամասին մէջ: Երբ այդ մանկիկները մանկապարտէզէն դուրս կ'ելլէին, համայնավար մէկ քանի երիտասարդներ երգել տուին «Միջազգայինը»...

Ոստիկանութիւնը Նուազիի մէջ ձերբակալեց տասնի չափ ցուցարարներ, Իվրիի մէջ յիսուն հոգի ձերբակալուեցան: Իվրիի մէջ, ցուցարար մը յարձակեցաւ հեծեալ ոստիկանի մը վրայ որ առանձին էր, զայն գետին տապալեց ու դանակով կատաղօրէն հարուածեց: Ոստիկանը ծանրօրէն վիրաւորուած, հիւանդանոց փոխադրուեցաւ:

Ձերբակալութիւններ կատարուեցան նաեւ Սէն Տընիի եւ Սէն Մօրի մէջ:

Քուրպըվուայի մէջ, երեք հարիւրի չափ ցուցարարներ դիմադրեցին ոստիկանութեան: Ցուցարարները յարձակեցան տեղւոյն ոստիկանատան վրայ, զոր խռովտանեցին

Լիոնի մէջ միայն հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ ու ճառեր արտասանուեցան:

Սթրազպուրկի մէջ, փորձ մը կատարուեցաւ ցոյցի, բայց զինուորական շրջանի պահակախումբերը շուտով ցրուեցին ցուցարարները:

Պալքանեան խորհրդաժողովը

Պալքանեան խորհրդաժողովի խորհուրդը որ իր նիստերը կը գումարէր Պոլսոյ մէջ, վերջացուց իր աշխատանքները, ատենի նախընտրելէ յետոյ Պալքանեան դաշինքի մը նախագիծը եւ Պալքանեան երկիրներու մէջ [illegible] կազմութիւնը: Պալքանեան յառաջիկայ խորհրդաժողովը պիտի հաւաքուի Պուքրէշի մէջ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ոսկի կը շինէ.— [illegible]

Ամերիկա ոսկի կը գրկէ.— [illegible]

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ եւ արուարձաններու [illegible]

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջակայ [illegible]

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Հայր. [illegible]

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սողկաթի Բարեկ. Հայր. [illegible]

Գ. ԴԱՒԻԹՅՈՆ կը փնտռուի [illegible]

ՆՇԱՆ Թոմասեանին կը փնտռուի [illegible]

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Ա. Գ.— Ստացանք գրելդ, նոր բաժանորդին. Մարսէյլ, Յովհ.— 915. Կրընոպլ, Փ. Ս.— Ստացանք գրելդ, նոր բաժանորդին. Լիոն, Յ. Ս. Մ.— 140. Շամպէն-Քուպրին, Ն. Յ. Թ.— 70. Փարիզ, (4) Ս. Ո.— 50

Յեղկոյթ Ալֆորվիլի մէջ

Ալֆորվիլի Ա. Ն. Հ. Կ. [illegible]

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի [illegible] Cité Déchirolle No. 5708. Par Pont de Claix [illegible]

Հասցէի փոփոխութիւն

[illegible] Kruger, Asnières, (79 rue Villebois-Mareuil)-ի [illegible]

Յ. Դ.

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի [illegible] 14 Փետրուար [illegible]

ՄԱՐՍԷՅԼԻ [illegible] 2.30ին [illegible]

ՏԵՍԻՆԻ կոմիտէն [illegible] 2.30ին [illegible]

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. [illegible]

ՄԱՐՍԷՅԼԻ [illegible]

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն [illegible]

Իսկ Կրիստափոր խումբը 13 փետր. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն 10ը [illegible]

"ՓԵՏՐ. 19Ը„ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները [illegible]

Փարիզի Գրական Ակումբ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 rue Cambronne. Métro Vaugirard. կը խօսի Գ. Կ. Սասունի. «[illegible] մեր գրականութեան մէջ»: Մուտքը ազատ է:

«ՃԻՆԱՒՈՐ»ԻՆ ՆԵՐԿԱՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

MAISON DE LA MUTUALITÉ-ի մէջ

24 Rue St. Victor, Paris (5) (Métro Maubert-Mutualité)

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Հովանաւորութեամբ Գ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

[illegible]

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐԸ, ԳՐԻԶ Է...

եւ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՌԵՎԻՒ

[illegible]

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին ամէն տեղ եւ կեդրոնի խմբագրատունը՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10).

Թատերական շքեղ ներկայացում

Մարսէյլ [illegible] (Operette) [illegible] 3ին. [illegible]

ՎԱՐՁՈՒ Է [illegible]

ՎԱՐՁՈՒ Է [illegible] 70 [illegible]

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

1.	[illegible]	51, Rue Monsieur-le-Prince
2.	[illegible]	7, Boulevard Saint-Michel
3.	[illegible]	5, Carrefour de l'Odéon
4.	[illegible]	[illegible]
5.	[illegible]	59, Fbg Montmartre
6.	[illegible]	[illegible]
7.	[illegible]	92, Rue Rébéval
8.	[illegible]	19, » de Belleville
9.	[illegible]	3, » Palikao
10	[illegible]	[illegible]

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆ

11.	[illegible]	[illegible] l'Ecriture. 13, Boul. [illegible]
12.—	[illegible]	[illegible]

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (142)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դաւին կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

— Թերեւս Մաքսիմով զարմանալի մարդ մըն է, մէկ կողմէ կը ծառայէ Սուլթանին, [illegible]

[illegible]

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932

7 FÉVRIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1797

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՈՒԺԱՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ականջ տուէք Աղասի Խանջեանի միւս հէքեաթներուն։

Նորափետուր իշխանաւորը կ՚ուզէ համոզել «Հայկոմկուսի կենտ-կոմ»ին Ձրդ համագումարը, թէ «այրւում է Դաշնակների ոտքի տակի հողը» ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ արտասահմանի մէջ։

— Այդ տեսնում ենք աշխատաւորական էլեմենտների (տարր) կողմից դաշնակցութեան շարքերի լքման երեւոյթի մասսայական բնոյթի մէջ։ Նախկին արտասահմանի աշխատաւորական թերթերը, օր չի լինում որ այդ թերթերի միջոցով հրապարակ չգան երէկուայ դաշնակցականները, հայ բուրժուազիայի ֆաշիստական կուսակցութեան շարքերից հեռանալու յայտարարութիւններով. հարիւրների է հասնում նախկին դաշնակ քանուորների եւ աշխատաւորների թիւը, որոնք դաշնակցութեան դէմ ուղղուած ակտիվ պայքարով այսօր քաւում են դաստակարգի առաջ որոշ ժամանակ դաշնակցութեան օգտին աշխատելու մեղքը» («Խ. Հ.» 22 Յունուար)։

Մեր հայերէնով — արտասահմանի մէջ ալ աշխատաւորները զանգուածօրէն կը հեռանան Դաշնակցութենէն. հարիւրաւորնե՛ր կը լքեն Դաշնակցութեան շարքերը եւ գործօն պայքար կը մղեն անոր դէմ, քաւելով իրենց հին մեղքերը...

Այս անտարբեր լուրերը հաղորդած ատեն, Աղասի Խանջեանը գիտէ, որ «արտասահմանի աշխատաւորական թերթ» ըլլալով, Հայաստան կը մտնեն միայն եւ միայն քանի մը քուրջի կտորներ, եւ թունդ հակադաշնակցական հրատարակութիւններ։

Այլապէս, չպիտի համարձակէր մէջտեղ նետել այդքան վրան-բաց սուտ մը։ Որովհետեւ, եթէ պարկեշտութիւնն ունենար համրելու 1921-1931 վտարուած, հեռացած կամ ուրացող Դաշնակցականներուն թիւը, ոչ իսկ հարիւրի գումար մը պիտի գտնէր։

Ասո՞ր կ՚ըսեն զանգուածային (մասսայական) կամ «հարիւրներ»։

Տակաւին չենք խօսիր նոյն ժամանակի ընթացքին, նոյն իսկ վերջին մէկ-երկու տարուան ընթացքին նոր արձանագրուած երիտասարդներու, ինչպէս հարիւրաւորներու մասին։

Ուրի՞շ։ Թող այդ միսիթարութեամբ ուռին։ Թող պաշտօնական ժողովի մը մէջ ալ կրկնեն անոպայ սրիկաներու եւ ճերմակ մազերով պոլիտիկոսներու այն խայտառակ սուտը, թէ Դաշնակները Ֆիզսի մէջ մահափորձ կատարած են Շահվերտեանի դէմ։ Ուրիշ ի՞նչ միջոց ունին ցրուելու Հայաստանի գիւղացիներուն և բանուորներուն ուշադրութիւնը եւ խափանելու յարաճուն բողոքներն ու դառնութիւնները։

Ախորժս որ, չենք զարմանար նաեւ հետեւեալ «յայտնութիւններուն» վրայ.

— «Դաշնակները Սուրիայում՝ տասնեակներով եւ հարիւրներով ֆրանսական իմպերիալիզմի բանտերն են լցնել տալիս գիտակցութեան եկած հայ աշխատաւորներին, ֆրանսիայում՝ մատնութիւններով եւ պրովոկացիաներով զրկում են վերջին պատառ հացից դաշնակների դէմ պայքարող հայ բանուորներին. եւ այսպէս բոլոր գաղութներում»։

Ցեսին յիմարը կամ ամէնէն թեթեւ հակադաշնակցականն ալ կրնար տալ այս զարշելի բանսարկութեան պատասխանը, Խանջեաններու աչքը խոթելով իրենց «քաջ»երուն գրաւոր եւ բանաւոր գործունէութեան հայատառ փաստերը, Յունաստանէն մինչեւ Սուրիա կամ Ամերիկա։

Բայց, քսե՛նք տակաւին, հետեւելով միեւնոյն գնկուցման.

· «Սուրիայի «ազգային օջախ» արիւնոտ ավանտուրան խոշոր հարուած ստացաւ ներգաղթի խորհրդային ծրագրով։ Անյաջողութիւնները, սակայն, «տղերքին» չեն վհատեցնում։ Միջազգային դրութեան ամէն մի քարդացում յոյս է ներշնչում դաշնակներին, այդ երեւում է հէնց դաշնակցականների մամուլի՝ խորհրդային միութեան դէմ պրովոկացիոն դիրքից՝ ինչպէս անցեալ տարուայ չինական կոնֆլիկտի ժամանակ, նմանապէս եւ այս տարուայ մանչուրիական դէպքերի կապակցութեամբ։ Ինչ էլ լինի, իմպերիալիստական որոշ շրջանների կողմից՝ որպէս նրանց հասարակ լրտեսական կազմակերպութիւն՝ դաշնակները «նպատով» ապահովուած են»։

Ներգաղթի աւետիսը տրուած օրն իսկ, մեզի համար անծանօթ չէին անոր ներքին ծալքերը։ Գիտէինք թէ «բանը ինչո՛ւմն է»։

Գիտէինք որ Երեւանը էնկիւրիին չափ, եթէ ոչ աւելի, իրար անցած է Սուրիոյ տեղաւորման ձեռնարկէն։

Գիտէինք, վերջապէս, որ ներգաղթի ուքաղը Մոսկուան շնորհեց, ոչ այնքան աշխատաւորներ ճարելու, որքան հաճոյք պատճառելու համար «ընկեր» կամ «եղբայր» Քէմալին։

Եւ ահա «Հայկոմկուսի կենտկոմ»ի քարտուղարը, Հայաստանի Ստալինիկը իր կարգին կը հաստատէ անվիճելի ճշմարտութիւնը։

— «Սուրիոյ «ազգային օջախ» արիւնոտ ավանտուրան (արկածախնդրութիւն), խոշոր հարուած ստացաւ ներգաղթի խորհրդային ծրագրով»։

Երեւանցիները շատ լաւ գիտեն որ առասպել է «հայկական օջախի պատմութիւնը»։ Թուրքերու կողմէ մէջտեղ նետուած քսութիւն մը, որ կը ձգտի «ցիրուցան եւ փերիշան» դարձնել ջարդէն ու աւարառութենէն ազատած եւ հազիւ տեղաւորուած, հողին կապուած բազմութիւնները։

Գիտեն, բայց — «Պաշտօնն խռմբալ է»։ Զառանցել, զրպարտել, թեւածարել՝ իսկ եւ իսկ «արիւնոտ ավանտուրա»։

Եւ հիմա հարցուցէք դուք ձեզի, — այս պժգալի արկածախնդրութեան, այս գիւղային դաւադրութեան մէջ, էնկիւրի՞ն աւելի բարեխիղճ է թէ Երեւանը։ «Միլլիյէթ»ները, «Վաքթ»ներն ու «Ճիւմհուրիյէթ»ները աւելի պարկեշտ են, թէ Աղասի Խանջեանները եւ Ընկ.։

Եւ յետոյ, ինչպէս «կասոած շունի» մոլեգնութիւն մը չէ՞ որ, փրփուրը բերնին, ըսել կուտայ հանդիսաւորապէս, — թէ Դաշնակցականները յոյսեր կապած են Ճինաստանի կամ Մանչուրիոյ դէպքերուն, «կամ նպաստով ապահովուած», ինչպէս իրենք, իսկական լրտեսներն ու «ազէնտները»։

Բայց, չենք զարմանար, քանի որ սուտն ու խուժանավարութիւնը դաշնակած են պետական իմաստութիւն, յանուն Մարքս-Լէնինի։

Քանի որ, ծախու հանած իրենց խիղճը եւ վարձու բռնելով հարուստ խիղճեր — զառամեալ թէ նորելուկ — իրենց կանգունին վրայ կը չափեն աշխարհը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԵՏԵՒԷՆ

Բոլոր անոնք որ կը յամենան անցեալի քննադատութեան վրայ, կը վազեն կորսուած ժամանակին ետեւէն։

Այո՛, քննադատութիւնը մօտաւոր կամ հեռաւոր այն դէպքերուն, որոնք պատմութեան քառուղին առջեւ, հայ ճակատագիրը չեղեցին, պատասխանատուութեան որոնումները հանդէպ այն դէմքերուն՝ որոնք պարծուկ յաւակնութիւններու կամ ձախորդ անձարակութիւններու սխալը գործեցին պատմական պահերու մէջ, կենսական նշանակութիւն ունին։ Նախ հաւաքականութեան համար որ իբր ազգ կ՚ուզէ տեւել, եւ յետոյ, անհատին համար՝ որ կը մտածէ ու կը գործէ ի նպաստ ազգային հաւաքականութեան։

Ինչ որ սակայն, ներկայիս, այս ճամբուն վրայ կը կատարուի զանազան յաւակնութիւններով, ահռելի բակ զուրկ է նպատակի մը, յատուկ ինտապնդումի մը խորհուրդէն ու մեծութենէն։

Կը քննադատուի անցեալը, կը փնտռուի պատմական դէմքերու պատասխանատուութիւնը։ Բայց քանդելու համար։

Միւսը անուրանալի է դաս հանելու։ Կը պակսի սակայն քաջութիւնը հետեւելու՝ դասերու մասնաւորումին։

Ու կը կրկնուի ինչ որ պատահեր է եւ կը քննադատուի այսօր՝ իբր անցեալի սխալ։

Որովհետեւ, ազգային քաղաքականութեան ու պատմութեան այսօրուան քննադատը որ նոր է — տարիքով — եւ անրունդի հարց կը փորձէ արծարծել վարանումներով, ինքն իր մէջ շփոթ է։ Քաղաքականութիւն կ՚ընէ, վախնալով պղտորելէ գրագէտ-գեղարուեստագէտի իր խառնուածքն ու ցաշակը։ Ո՛չ միայն կը յոգնեցնէ, ոչ ալ մարմին, հաւաքականութեան մէջ՝ իր ցամքած չտկելու եւ իր ամպիոնը բարձրացնելու համար։ Գուրս՝ բոլոր հոսանքներէն հաւասարապէս, իր քաղաքական կենդանիի բնորոշումը՝ «էգոքութիւն» բառին մէջ է, բայց որակականով մը — որձեւէգ։ Որովհետեւ, բոլորովին չէզոք չէ, այլ կողմ մըն է, նոյնիսկ մոլեռանդ ու թթու՝ մօտաւոր անցեալի դէպքերուն ու դէմքերուն հանդէպ։ Իսկ այսօր՝ կը հանդուրժէ որ հայ ճակատագրին խաղերը իրմէ դուրս կատարուին։

Որովհետեւ, կրկնենք, իր քաղած դասերուն հետեւելու քաջութիւնը չունի, վախնալով մէկ կամ միւս հոսանքի հրմշտուքներէն, սէկտի կը քաշուի, — դարերէ ի վեր փորձուած ճամբայ. բայց կեանքը զայն մէջտեղ կը նետէ։ Հետեւա՞նք.

Կը ստանայ բոլոր հոսանքներուն հարուածները։

Մ. [illegible]

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Վիճակագրութիւն

Աշխատանքի Նախարարութեան վերջին վիճակագրութիւնը կ՚արձանագրէ հետեւեալ նոր յաւելումը անգործներու թիւին վրայ։

Յունուար 30ին, արձանագրուած անգործներու թիւն էր 241,487։ ըսել է 15,663ի յաւելում մը։

Անցեալ տարի, յունուարի նոյն օրը արձանագրուած անգործներու թիւն էր 28,536 հոգի։

Փարիզ քաղաքը, յունուար 30ին կը համրէր 74,839 անգործ։ Սէնի մնացեալ վայրերը 57,350։ Ամբողջ նահանգին մէջ ուրեմն, 131,189 անգործ.

Ատկից զատ, աշխատանքի գրասենեակները չեն կրցած գոհացում տալ 278,653 գործի խնդրանքի։ Անցեալ շաբթու խնդրանքներու թիւն էր 263,762. ուրեմն մէկ շաբթուան մէջ 14,931ի յաւելում մը։

Արդ. շաբթուան ընթացքին Ֆրանսա մտած են 221, Ֆրանսայէն մեկնած են 3352 օտար գործաւորներ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ներգաղթը դէպի Հայաստան

Դ. Շահվերտեանի նոր յայտարարութիւնը

Ներգաղթի պատասխանատու Դ. Շահվերտեան հետեւեալ պաշտօնական յայտարարութիւնը հրատարակութեան տուած է.

Ես ի տեղեկութիւն կ՚ընծայենք երկրորդ կարաւանով Խ. Հայաստան մեկնելիք այն բոլոր սափրիչ, կօշկակար եւ դերձակ արհեստաւորներուն, որ չպիտի կրնան իրենց արհեստները ի գործ դնել, նկատելով որ Խ. Հայաստանի մէջ պէտք չկայ այդ արհեստաւորներուն։

Վերոյիշեալ արհեստաւորները տարբեր աշխատանքներով կրնան զբաղիլ։

Ամիս մը առաջ, Հայաստանէն հրահանգուած էր որ նախընտրութիւն տրուի գրաշարներու ներգաղթին։ Այս իմաստով յայտարարութիւններ ալ եղան։ Այժմ կը հաղորդուի թէ գրաշարները երկրորդ կարաւանով չպիտի կրնան մեկնիլ եւ «հաւանական է որ եկտոր տանուին 3րդ կարաւանով»։

ՉԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսական կարեւոր ծրագիր մը

Զինաթափութեան ժողովին վերջին նիստին մէջ, Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահը պատերազմական նախարար Պ. Թարտիէօ, զինանին յանձնեց մանրամասն ծրագիր մը որ կը ձգտի պաշտպանել բնակչութիւնները եւ առաջքն առնել յարձակումներուն։

Ահա այդ ծրագրին կարեւոր կէտերը։

Ֆրանսական ծրագիրը, քաղաքներու բնակչութեանց համար ամենէն վտանգաւորը նկատելով օդանաւերը, կ՚առաջարկէ միջազգայնացնել քաղաքային օդանաւորդութիւնը։ Պետութեանց հպատակները միայն պիտի կրնան շինել եւ գործածել որոշ տարողութեամբ օդանաւեր, որոնք չկարենան օգտագործուիլ զինուորական նպատակներու համար։ Այս տարողութենէն վեր օդանաւերու շինութիւնը պիտի պատկանի Ազգերու Դաշնակցութենէն կախում ունեցող կազմակերպութեան։

Օդանաւային յարձակման ենթարկուած պետութիւն մը՝ իրաւունք ունի իր զինուորական օդանաւերը գործածելու ինքնապաշտպանութեան համար, իմաց տալով Ազգերու Դաշնակցութեան։

Ֆրանսական ծրագիրը կ՚առաջարկէ Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրութեան տակ դնել նաեւ ցամաքային եւ ծովային հետեւեալ պատերազմական նիւթեղէնները.— Մեծ ուժով ծանր հրետանի, 203 միլիմեթրէն վեր թնդանօթներ ունեցող մարտանաւեր կամ 10000 թոնօ տարողութենէ վեր մարտանաւեր, ինչպէս նաեւ ընդծովեաներ, որոնց տարողութիւնը վեր է նշանակուած չափէ մը։

Ծրագիրը կ՚առաջարկէ նաեւ իւրաքանչիւր պետութեան մասնակցութեամբ կազմել միջազգային կարգապահական ուժ մը՝ որ առաջքն առնելու ծառայէ պատերազմին, ինչպէս նաեւ անհրաժեշտ ուժ մը, որ պատերազմը զսպէ եւ օգնութեան փութայ յարձակման ենթակայ պետութեան։

Ի՞նչպէս կազմակերպել ապահովութիւնը

Միջազգային գործակցութեամբ կազմակերպուած այս ուժերը պիտի դրուին Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրութեան տակ, որ պիտի կազմակերպէ անոր հրամանատարութիւնը։

Ֆրանսական ծրագիրը կը յայտնէ նաեւ թէ այս առաջարկները կը պահանջեն նաեւ կարգ մը քաղաքական միջոցներ, որոնց կարգին, իրաւախոհութիւնը, յարձակող բառին իմաստի ճշդորոշումը յատուկ երաշխիքներ այն իշխանութեան համար որ այս ուժերուն կը հրամայէ, պատասխանատուներու կանոնադրութեան համար միջազգային նշդրութիւն եւ հակակշիռ։

Քաղաքային բնակչութեանց պաշտպանութեան համար եւս, ծրագիրը նախատեսած է կարգ մը արգելքներ, եւ կը շեշտէ նաեւ քաղաքական միջոցներու անհրաժեշտութիւնը։

Չինական պատերազմը

Շանկհայի շրջանին մէջ չինական եւ ճափոնական ուժերը կը շարունակեն կռուիլ։ Ճափոնական զօրաբաժին մը 20ի չափ դաշտային թնդանօթներով եկաւ Շանկ-Զէի գետաբերանին մօտերը, անկից դէպի Շանկհայ մեկնելու համար։ Վերջին կռիւները որեւէ փոփոխութիւն չեն մտցուցած կռուող կողմերու կացութեան վրայ։ Ճափոնական ծովային զինուորներ կրցեր էին յառաջ խաղալ եւ գրաւել չինական մաս մը դիրքերուն, սակայն առիթ չգտան անոնք հաստատուելու եւ վերադարձան իրենց նախկին դիրքերը։ Չինական օդանաւ մը որ նանքինէն Շանկհայ կ՚երթար, վար առաւ ճափոնական օդանաւ մը, եւ ստիպեց երկու ուրիշ օդանաւեր որ իջնան չինական դիրքերուն վրայ։

Ճափոնական ուժերը կը յարձակին Շանկհայի երկաթուղիին արեւելեան եւ արեւմտեան ուղղութեամբ։ Նախորդ օրուան կռուի ընթացքին, ճափոնական կորուստները եղած են 7 սպաննեալ եւ 50 վիրաւոր։

Շանկհայ հասաւ ամերիկեան հազար հոգինոց զօրախումբ մը։ Ամերիկա ղրկած է նաեւ 7 թորփիլլահալածներ եւ զրահաւոր մը։

Ճափոնական զօրքը մտաւ Խարպին. անմիջապէս յետոյ, քաղաքին մէջ պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԻ ԲԻՒՏՃԷՆ.— 1931ի ընթացքին, Թուրքիոյ կողմէ գերման ճարտարարուեստին տրուած ապսպրանքները կը ներկայացնեն 91,9 միլիոն մարքի գումար մը (աւելի քան 5,5 միլիոն ֆրանք)։ Բաղդատմամբ 1930ի, հարիւրին 62 աւելի։

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՕԴԱՆԱՒԸ.— Անցեալ կիրակի օր, ֆրանսական օդանաւ մը, ստիպուած էր իջնել հարաւային Ալճերիոյ անապատին մէջ։ Այդ օրէն ասդին, փնտռտուք-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Անգործութիւնը

Երեսփ. ժողովին առջեւ

Մէկ քանի երեսփոխաններու պահանջներով, անգործութեան հարցը կրկին արծարծուեցաւ երեսփ. ժողովին մէջ։ Երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ անգործութեան նպաստը, ամէն տեղ նոյն հաւասարութեամբ չի կիրարկուիր։ Ընկերվարական Սալէնկրօ, անդրադառնալով օրավարձերու նուազման մասին շրջող զրոյցներու, քնասակար գտաւ այդ ծրագիրը.— Օրավարձերը նուազեցնել ըսել, կը նշանակէ նուազեցնել աշխատաւորներու գնման կարողութիւնը, եւ հետեւաբար ծանրացնել տագնապը։ Միւս կողմէ, աւելցուց, կը նշանակէ Թշուառութեան մէջ՝ գոհացում պահանջել անոնցմէ, որոնք բարգաւաճման օրերու շահէն հեռու պահուած են։

Ուրիշ երեսփոխան մը պահանջեց որ անգործները օգտուին տան վարձքերու վճարման յետաձգումէ մը, եւ կառավարութիւնը շատ կարճ ատենուան մէջ, խորհրդարանին ներկայացնէ ծրագիր մը, որ եթէ բոլորովին առաջքը չառնէ տագնապին, գոնէ թոյլ տայ անգործներուն որ առանց մեծ տանջանքի եւ վնասի անցընեն այս օրերը։

Ամէնէն վերջ խօսեցաւ աշխատանքի նախարարը Պ. Լանտրի որ յայտնելէ վերջ թէ տագնապը հետզհետէ աւելի կը ծանրանայ, տուաւ կարգ մը թիւեր։ Ներկայիս կան 241,487 անգործներ, առանց համրելու կէս-անգործները, որոնք նպաստ կը ստանան յատուկ մնտուկներէ, եւ ոչ ալ բարեգործական գրասենեակներէ օգտուողները։ Յարուան վերջաւորութենէն ասդին, ամէն շաբաթ 12,25 հազար աւելի անգործ կը համրուի։ Սակայն, այս վերջին կիսամեակէն ասդին, անգործութիւնը դանդաղօրէն կը զարգանայ։

Ծանր է նաեւ կէս-անգործներու վիճակը։ Անցեալ յունուարին կէս-անգործները կը ներկայացնէին հարիւրին 40,55 համեմատութիւն մը, հարիւրին 45,49 դեկտեմբեր 1ին, իսկ այս յունուար 1ին հարիւրին 51,60։

Աշխատանքի նախարարը դիտել կուտայ թէ ապրուստը քիչ մը աժանցած է եւ այդ կերպով տագնապի ծանրութիւնը կը մեղմանայ չափով մը։ Չի կարծեր թէ կարելի ըլլայ ամբողջական ծրագիր մը մշակել կացութեան մը հանդէպ որ բացառիկ է եւ պիտի անցնի։ Աւելի լաւ պիտի ըլլայ կը կարծէ, եթէ տագնապէն առաջ հիմնուած նպաստի մնտուկներ հաստատած ըլլային։

Հարցապնդման պահանջ մըն ալ ներկայացուած է հանքերու մէջ տիրող անգործութեան մասին։

Անգործութեան մասին, Թանի մէջ կը կարդանք հետեւեալ տողերը։

«Պաշտօնական վերջին վիճակագրութիւնները մեզ կը յայտնեն թէ յունուար 23ին, 225,824 անգործներ արձանագրուած էին նպաստի մնտուկներուն մէջ եւ 5258 հոգի ալ բարեգործական գրասենեակները։ Այս թիւերը հեռու կը մնան իրականութենէն։

«Աշխատանքի Նախարարութեան ամսական քննութիւնը 100ին 13,8 նուազում մը ցոյց կուտայ հարիւրէ աւելի մարդ բանեցնող հաստատութիւններու մէջ։

«Նկատի առնելով նաեւ օտար գործաւորներու մեկնումն ալ, կրնանք եզրակացնել թէ առ նուազն կէս միլիոն լրիւ անգործ ունինք։

«Ցենք տառապիր այն ծանր չարիքէն որ կը տիրէ ուրիշ շատ երկիրներու մէջ։ Կը կարծենք թէ տնտեսական տագնապը կը մօտենայ իր ելքին, եթէ քաղաքական խռովութիւններ ամէն ինչ տակնուվրայ չընեն։ Բայց դեռ ամբողջ շաբաթներ կամ թերեւս ամիսներ, անգործութիւնը պիտի անցնի մեր երկրէն թշուառութեանց իր կարաւանով»։

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԳՐԱԳԷՏԸ

փորձառութիւնները կը պնդեն թէ
թռչնիկին սիրտը իր բոյնին հետ է:

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Մտաւորականներու հոգեկան կառուցուածքը բարդ է. սակայն աւելի բարդ է արուեստագէտ մտաւորականինը: Ամէնէն զգայուն էակն է ան, որ գիտակցութեան հասած օրէն մինչեւ կեանքին վերջին րոպէն, անձնատուր երազի, գեղեցկին գիւտովութեան, տարակոյսներու եւ մտահոգութիւններու, արուեստի գործերու մէջ կը փնտռէ իր գերագոյն հաճոյքը:

Բացառիկ այս հանգամանքին հետեւանքով է որ արուեստագէտին անձին մէջ երկուութիւն կայ միշտ. Մարդը եւ Արուեստագէտը կը քալեն իրարու հակառակ ճամբաներէ: Մէկը կը հալածէ ու կը լռեցնէ միւսը: Մէկը աչ կ'երթայ, միւսը՝ ձախ: Մէկը կը ստրուկի միւսին համար: Հոգեբանական այս ճշմարտութեան անծանօթներն են, որ չեն կրնար հաշտեցնել այս երկուութիւնը: Մինչ արուեստագէտը, նկարագիրի, կամքի եւ տաղանդի ուժով հրաշակերտներ կը կերտէ, մարդը ամբոխին հետ կը չափուի, կ'ապրի իր առօրեական օրը, մարդկային բոլոր պայմանադրականութիւններու կը հպատակի, կը տառապի ու կը պայքարի:

Երբ կը փորձեմ գծել Արփիար Արփիարեանի անձին մէջ գրագէտին՝ դիմաստուերը, չեմ կրնար չանդրադառնալ այս պարագային:

Կրնայինք չճամաչել մարդուն եւ նկարագիրի իր գարտուղութիւններուն: Կրնայինք վիճելի նկատել թրաղաղակագրինգադափարները, համոզումներն ու աշխարհահայեացքը, սակայն անկարելի է ՝գթութեան զգացումով չհամակուիլ գրագէտին անձին հանդէպ, որուն հոգին տարօրինակ փոթորիկներու թատր հանդիսացաւ: Դժբախտութիւն, այո՛, մարդուն եւ սկզբունքներուն համար, բայց հրաշքում եւ յարգանք արուեստի գործին հանդէպ, որ երեւան եկաւ ներքին հակամարտ ումերու բախումէն:

Մանուկ են անոր կեանքին գծուղակ պայմանները, որոնց մէջէն կենդանի նահատակի մը պէս քալեց Արփիարեան, նման բոլոր այն հայ մտաւորականներուն, որոնք հայկական իրականութեան մէջ իրենց ճակատագրին կը հետեւին անխուսափելի կերպով: Եթէ Արփիարեան գրագէտ ծնած էր, կեանքը զայն հանրային գործիչ ու հրապարակագիր դարձուց նախ: Խմբագիր տարբեր թերթականներու եւ տարբեր թերթերու, թափառայած երթեւեկ քաղաքական-կուսակցական-քաղաքական գործունէութիւն, բնաանեկան հոգեր, կեանքի անապահովութիւն, ազգային անորոշութիւն եւ մտաւորականի անձէն բխող ներքին գծգրոհութիւն... Այս բոլորը կը կաշկանդէին արուեստի մարդուն տրամադրութիւններն ուկարելիութիւնները. Բոլ չէին տար ունենալ այն համեմատական անդորրութիւնը, ուր կը փթթին արուեստի գործերը: Արտաքին եւ ներքին այս աննպաստ պայմաններով էր որ, Արփիարեանի մէջ արուեստագէտը միշտ տիրապետութեանը ենթակայ էր հրապարակագրին:

Վերանորոգչական նոյն կորովը, ընկերային ազատագրութեան եւ արդարայայտութեան նոյն ձգտումը, անհատապաշտութեան նոյն քարոզը, մտքի եւ հոգիի անկախութեան նոյն ներբողը: Միջավայրը եւ տեղը այս գրականութեան՝ ազգային գրականութիւնն էր, որմէ հեռացողը չուտով ստիպուած էր վերադառնալ իր հարազատ բոյնը, անոր սրբախութեան եւ տրամութեան երգը հնչեցնելու համար: Արփիարեանի համար գրագէտ-արուեստագէտը թռչունի մըն է, որ լայնածաւալ ծովուն ալիքներուն վրայ, տատանող շոգենաւէն թռիչք կ'առնէ, հեռուները երթալու համար: «Գիտի գայ, պիտի չգայ» կը յսուի ամէն լեզուով. (այսպէս կը նկարագրէ Եռվուն ին գրական սիրուն էջի մը մէջ). Իր բոյնը շոգենաւին մէջ դրած պզտիկ թռչունի մըն է, ծիծեռնա՞կ թէ ճնճղուկ,չեմ կրնար որոշել, որ իր սահմանը նեղ գտնելով թռիչքը առած է դէպի անհունութիւն: Ծամաք չի նշմարուիր, շոգենաւը կը յառաջանայ, թռչնիկն ալ հակառակ ուղղութեամբ կ'երթայ. անդրդուելի հեռացնել կ'ընդդըմի.

տարակուս չկայ թէ իր անզօր ապստամբութեան նեղ, տկար թռչնիկը չուտով պիտի յոգնի, ու ազատութեան անսահմանութեանը մէջ պիտի կորսուի: Փորձառուները սակայն կը պնդեն թէ անոր սիրտը միշտ «իր բունին» հետ է, կը դառնայ, կը դառնայ՝ նորէն հոն կուգայ, ու իրաւ ալ քանի մը վայրկեանէն եկաւ նորէն հանգչելու իր բունիկը:

—Թիչ մը այս թռչունին չե՞նք նմանիր մենք հայերս ալ: Մտքերնիս ո՛րքան նեղ կը գտնէ ազգային-կրօնական սահմանութիւններու նաւը, ու կ'ուզէ թռիչ առնել, անհունութեան մէջ սաւառնիլ: Փորձերը կ'ընենք եւ սակայն ետ կը դառնանք նորէն նաւը:

Պէտք կա՞յ սահմանելու խմաստը այս գրական քաղաքականութեան, որ ամբողջ ծրագիր մը կ'արժէ. իր գեղեցկութեան ու առողջ տրամաբանութեան մէջ: Ցիսուն տարի առաջուան գրական սերունդի լաւագոյն մէկ ներկայացուցիչը եւ իր գեղեցկագիտութիւնը ոգեկոչելով, չէ՞ք գգար միտութիւնն ու յայնախոհութիւնը իր խօսքին: Ուրիշ խօսքով, գեղեցկութիւնն ու մարդկայնութիւնը խառնր չեն համաձայնիր միշտ ժամոտու ազգային արժէքներուն հետ, թէ արուեստի գործի մը մէջ, անկախ անոր հայկական բնոյթէն ու հոգեբանութենէն, կրնանք ապրեցնել գեղեցիկն ու մարդկայինը, կը բաւէ, որ տաղանդի ճաճանչներով պսակուած ըլլայ անի:

Այս է Արփիար Արփիարեանի գեղարուեստական գրականութեան ընդհանուր նկարագիրը:

Տիպարնե՛րը: Անոնք ոչ միայն կենդանի են, այլ իրական, ճշմարիտ, մարդկային, ընկերային, բոլորն ալ իր փորձառութեամբ ձեռք բերուած գեղեցկութիւններ: Անտարակոյս իր անձը չէզոքացուած չէ, հակառակ բոլոր պզդուշութիւններուն: Թափանցիկ են անոնք, եւ անոնց մորթին ու սաւերին տակ կը զգանք գրագէտին միտքերը եւ զգացումները, առանց խտականութեան համնելու, եւ ենթակայական ապրումները մեզի ներկայացնելու համար չափազանցութիւններու մէջ իյնալու:

Այսօր ալ դուք չէ՞ք գտնէր Հայրապետ էֆէնտիներ, Տէր Յուսիկներ, Արշամներ, (կարմիր ժամուցի մէջ) թորոս աղբարներ ու Գասպար էֆէնտիներ (մինչեւ ն՞րբի մէջ) գրաշար Ղուկասներ, (Ոսկի ապրջանի մէջ), Նաւարեանններ, Արտաւազներ ու Թաւրէններ (Չոգիի գաւակին մէջ): Հարազատ ու ճիշդ վերարտադրուած են նաեւ ժամանակի հոգեբանութիւնը, միջավայրի պայմանները եւ առ հասարակ այն շունչն ու ոգին, որոնք չեն կրնար շօշափուիլ եւ սակայն տարիներ անցնելէ վերջ, նոյնիսկ այսօր, կը զգացէին ու կը վերապրուին:

Արփիար Արփիարեան ժամանակը եւ իր բարքերը բռնոց ու կեցնեց, թուղթին յանձնող վիպագիրն է գերազանցօրէն: Ոչ մէկ չափազանցութիւն իր յղացումներուն մէջ: Անիկա կը պահէ միշտ ճշդութեան, չափի եւ տարածութեան գիծերը, որովհետեւ ինքն ալ ապրած է ու տառապած հոն, ուր իր դէմքերը կը գործեն ու կ'ապրին:

Ինչպէս իր նկարագրին երեք հիմնական գիծերը, գրականութիւնն ալ կը քալէ երեք ուղղութեամբ: Ցրտութեան եւ սկեպտիկութեան գիծը կը կազմէ երգիծանքի եւ հեգնութեան գրականութիւնը. դէպի խեղճերը եւ խոնարհ մարդիկը ուղղուած կարեկցութեան եւ գութի զգացումները իր մէջ կը ձեւակերպեն աշխատաւորական վիպագիրը. իսկ անկախ եւ ազատական դաղափարներու անունով պայքարող հայրենասէր մտաւորականը կուսակ տիպարներ, որոնք ազգային անկախութեան եւ ցեղային արժէքներու եւ ծոյութեան պահպանման ու տեւականացման անունով կը գործեն մեր իրականութեան մէջ:

Իր բացասական տիպարներուն ալ կը համակրինք անխուսաՙ որքան գրական տիպարներուն, որովհետեւ անոնք կեղծ չեն, կը շարժին մեր աչքերուն առջեւ, կ'ապրին անհատական ու հաւաքական ողբերգութիւններ, ուանք ձեռգով, ուրիշներ հաւատքով ու խմացականութեան ուժով:

Յ. Գարանեանէն յետոյ եւ Ե. Օտեանէն առաջ, մեր կեանքին տգեղութիւնները, զաւառական անհատականութիւնները, հոգեկան այլանդակութիւնները եւ նկարագրի բացասական գիծեր ունեցող դէմքերը, Արփիարեանի երգիծանքին առարկայ եղեր են: Արուեստագէտ է ան, որ կեանքի եւ մարդոց վրայ հեգնութեան թունաւոր ժպիտը կը պտտցնէ, եւ մինչ ուրիշներ բերանարաց պիտի խնդային, իր հոգին կ'արտասուէ խորունկէն: Հանդէպն վերարտադրուած բազմաթիւ էջերէն անկախաբար, (Որբնեալ Գերդաստանը, Արուեստաճանդէս գացող կովկասցին, Աղքիս բարերարները, Հերոս-Հոսճոս, ժամանցներ եւայլն), Արփիարեանի երգիծանքն ու հեգնութիւնը մաս կը կազմեն իր ամբողջ գործին, անոր գմահաճոյք ցանած է անոնցմէ ալ ու ձախ, իր գրական գործերուն մէջ: Երեւութապէս ընթերցողը անոնց մէջ յաճախ չափազանցութիւններ կը գտնէ, սակայն խորքին մէջ դժուար չէ գտնել աղաղակող ճշմարտութիւնը, զոր գտնելու համար դառնալու է յանդուգն լուղորդը, ալիքները ճեղքող, թանկագին մարգարիտը պարունակող ոստրէին հասնելու համար: Երգիծանքի առարկայ կ'ընէ հայ ընկերութեան բարձր դասու անհատները, որոնց հանդէպ անողոք է: Յաճախ անգութ է իր հարուածներուն մէջ, խայթող եւ սուր միշտ հոն՝ ուր ճշմարտութեան կը մօտենայ: Իր պարզութեան մէջ միշտ ծանր եւ խմաստալից. այլաբանութիւնն բով հարուստ: Անիկա խոյս կուտայ մթնութիւններէ, առանց իյնալու հասարակին մէջ, թէեւ մաղձոտներին վիպագիրն է, պատմողը. Երգիծանք ունէր նաեւ ընտանեկան ու ընկերական խօսակցութիւններու մէջ. յաճախ դառնութեամբ լեցուն, բայց ո՛չ մեր օրերու նենգամիտ, ամբարտաւան, տգէտ եւ արհամարհող երգիծանքն ու հեգնութիւնը: Ինչպէս բոլոր մեծ գրագէտները, որոնց գործին մէջ աղ ու պղպեղ է հեգնութիւնը եւ հեգինակին հոգիին տաբակոյսներն ու յոռետեսութիւնը փայլատակումով մը կը լուսաւորէ ու կ'անցնի, այնպէս ալ Ար. Արփիարեանի երգիծանքն ու հեգնութիւնը նոյն դերը կը կատարէին Վարպետ էր սակայն, խիզախ ժողովրդին մարդը, բարուած ու գրուած խօսքին մէջ պահելու իր ներքին հոգեկան դառնութիւնը, որ յոռետեսներուն յատուկ է:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆՆ ԱՆԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Գուլկ. փոքրիկ արձակէ մը)

Արդարութիւնը՝ խեղճ, մենաւոր,
Մերունի մըն էր՝ բարի, բայց անճար
Կարճահ, կապուտ, մորուքով ճերմակ.
Բայլող կամացուկ, կ'ըսեն՝ չա՛ք
ու բլլար:

Անարդարութիւն, անհոգ մրհակալ,
Կաղնիի պէս լայն, կարծես՝ աժդահա
Սեւ սեւ յօնքերով, կատաղի պեխեր,
Ապրեր էր հազար, է՛յ հազար դարեր...

Մէկը՝ նիհարկեկ, դեմ գեղին կորած
Միւսը՝ հուժկո՛ւ, կերած, խմած.
Իրարմէ հեռու, իրար թշնամի,
Վա՛յ թէ հանդիպին. Աստուած ոգորմի՛.

Օր մը արեւոտ, տաք օր մը, սակայն
Երբ գետ չէր նշէր չար, նենգ սատանան
Դէմ դիմաց ելան, կարծես կռիւի,
Մեծուկի՝ ծեծելու, չանի կատուի...

Անարդարութիւնն կ'ուզէ՛ր որ սակայն,
Տոփ ու ժպտի, մօտենայ այնքան.
Ու թեւը մտնէ, առնէ ու տանի
Արդարութիւնը խեղճ ու բարի...

Եւ անհետացան: Մէկ մըն ալ ետեւնէն.
Նստեր դէմ դէմի՝ ճաշարանէն ներս...
Ճաշարանապետ՝ գոգնոցը առջին,
Կուտա՛յ ու կ'ուտեն՝ ախորժով արջին...

Կերա՜ն, կշտացա՜ն, բայց գինե՛ս ո՞րքան.
Աւելի շատ քան մեր երկրի Շարանէ
Թեխ՝ հա թեխ, հէ՜, Արդարութիւն,
Միա՛ է, պանի՛ր է, կաղի ու մածուն...

Բերաններն բացառ, թաւչերը ուռած
Մէկէն կանգնեցան՝ թեւ թեւի ժամ.
Ու ճիշդ որ հասան դրան մօտերը.
Ցերն է որ կեցաւ անոնց առջեւը:

«— Է՛յ, բարեկամներ, կերա՞ք կշտացա՞ք.
Կը մեկնիք հիմա. պարտքը՞վ կը
մնաք»:

— «Ի՞նչ պարտք. ի՞նչ հաշիւ, ասհամօթութիւ՞ն»
Գոչեց, բարկացած, Անարդարութիւն...

— «Ձեր կերածին. ի՛նչ տուիք
ինծի
Դէ՛հ, դրամ տուէք, ես կ'ըսեմ
ձեզի»:

- «Գնա՛ գործիդ պէ, կարօ՛ս եւ
ծեծիր»:

Անարդարութիւն նետուեցաւ կռուի.
Թեւը բարձրացուց, բռունցքը
անգթի:
Մարդուկը վախցած միւսին գիմեց.
— «Ըսէ ուրեմն, ով Արդարութի՛ւն...»
Ծիշդն ու իրաւը, անպատկառութի՛ւն...

Բայց, որո՞ւ կ'ըսես, եկուր տես որ
գնաց,
Դուանճանկից շուտ մեր Արդարութիւն:

Ափը կլորեց, շրթները սրբեց
Ու թաթիկովը փորիկը գգուեց.
= «Իրաւն ըսեմ — յարեց ան մէկէն
Կերայ, կշտացայ անոր կռնակէն...
Հարկա՛ւ մենք տուինքգրամը քեզի»:
Ու առաջին գարկը ինքնաւակիցի...

Այն օրէն ի վեր իմաց հեզ մարդեր
Երգում երգումի, աչ ձախ են ինկեր,
Իմ, ճշմարտութիւն, իրաւունք, բարիք
Չեն կրնար բլլալ Չարիքին գործիք .

Մինչ Արդարութիւնն իր փորը
մարսեց
Կ'նլլէ՝ կը նստի, խեղճ ու բարով,
Անարդարութեան գավիկը զուգարկ
Որ կշտացնէ, յագենէ փորիկ

Ֆիլիպէ ՍՍՍԵԱՅ ՏՂԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԵ՛Ն

Աշխատաւորական Գրականութիւնը

Աշխատաւորական գրականութիւնը գրական դպրոց մը չէ:
Ան չենթադրեր բնկերային որեւէ սեռսթիզմ
Անոր սահմանը աշխատաւոր մարդն է, բառին ամենէն անկախ եւ լայն առումով:

Բաւած էի. հայ գրականութիւնը, —հայ կեանքի ներկայ պայմաններու ու աշխարհի բարոյական մթնոլորտի բերումով.— չի կրնար այլեւս թարթափիլ իր աւանդական կաճառներու վրայ: «Հայկէն» բռնած գրականութեան շրջանը փակուած է դրեթէ: Անդունդ մը, ինչ կ'ըսեմ, գերեզման մը կը բաժնէ մեզ մեր գիւղի ու գաւառի ՝կաթնադրիւրններէն, աղջիկներէն ու հէքիաթներէն: Աւելի քան երբեք հայ միտքը դարձած է նոր անջրպետներու, ու, ու, գենք չուզենք, ստիպուած ենք կտրուիլ անդրպատերազմեան մեր անցեալէն ու աշխարհի ներկային հետ փնտռել շփումի. հասկացողութեան եզրեր: (ԽՄԲ.— վիճելի է այս տեսակէտը):

Այս, անխուսափելիօրէն, աւելի քան երբեք, հարկադրուած ենք շնչել միջազգային գրական մթնոլորտը, ապրիլ անով, ու աւելցուցած էի նաեւ, գարու խմացական խառնիճաղանճին մէջէն աշխատաւորական գրականութիւնն է, մանաւանդ որ կը պատշաճի մեր ցեղային խառնուածքին, հայ գրողի հակատագրին:

Կը մնայ ճշդել ուրեմն թէ ո՞ր գրականութիւնն է զոր կը նկատեմ աշխատաւորական:

Նախ, սուրդ է որ մէկէ աւելի գրական հոսանքներ կը յաւակնին արտայայտիչը ըլլալ աշխատանքի աշխարհին, նոյն նշանաբանին տակ գանազան բանաձեւեր կը խաչաձեւեն իրար եւ երբեմն դժուար է բաներու խորն գանել չուշը եւ հոգին որ մեզ կը շահագրգռէ: Օրինակ, գուտ պրոլետարական գրական շարժումը, անհա ժողովրդապաշտութիւնը (populisme). անհա ընկերային գրականութեան փորձերը, անհա վերջապէս գաւառական գրականութեան (régionalisme) եւ կամ գեղջկական գրականութեան զանազան արտայայտութիւնները:

Զննեմ ուրեմն որ այդ բոլոր շարժումները կը ծնին ջերմ եւ անկեղծ շահախնդրութենէ մը որ ուղղուած է դէպի նոր, խլրտող, բարձրացող ուժերը ընկերային զանգուածներ: Անոնց իւրաքանչիւրը բերած է աւելի կամ պակաս հարազատ պատկերներ այն մասին, անխիղճ սփինքսի կեանքէն, որ կը կոչուի ժողովուրդ, ամբոխ, զանգուած:

Բայց ինչպէս որեւէ նորագոյրդ շարժում, այդ գրական հոսանքներն ալ կը մոլորին յաճախ իրենց ծայրայեղութեան, մոլեռանդութեան անելին մէջ:

Առ այժմ, նպատակէս դուրս է ներկայացնել իւրաքանչիւրը այդ գրական ձգտումներէն: Բայց անհրաժեշտ կը նկատեմ տեսակէտ մը յայտնել պրոլետարական գրականութեան մասին, որու խանդավառութիւնները բաժնելու պատճառներ ունինք, եթէ երբեք...

Որովհետեւ այնպէ՛ս ինչպէս կը կիրարկուի զորսաւորական այդ գրականութիւնը կարմիր Ռուսիոյ մէջ, կեդրոնէն մինչեւ ծայրագաւառները, ու այն ձեւով, որուն կը հանդիպինք պրոլետարական արտայայտութիւններու արեւմտեան բանւորական էջերու մէջ, ստիպուած ենք ըսելու պարզօրէն, թէ, ո՛չ, անիկա չէ այն գրականութիւնը զոր կ'որոնենք, զոր կ'անուանենք աշխատաւորական:

Ըստ Ռուսիոյ մէջ տիրող մտայնութեան, պրոլետարական է այն գրականութիւնը որ տոգորուն է ընկերային որոշ, գրեթէ տոկմաթիկ վարդապետութեամբ մը, մարքսիզմով: Անա մտաւորապէս իրենց պատճառաբանութիւնը

—«Բանւորական գրականութիւնը յեղափոխական գրականութիւն մըն է որ կը բերէ տեսնելու նոր եղանակ մը, եղանակը՝ դասակարգի մը որ հասած է ինքնիրեն գիտակցութեան: Արդ, մարքսիզմն է միայն որ բանուոր դասակարգին տուած է այդ ինքնագիտակցութիւնը: Գրականութիւն մը որ չէ ըմբռնած մարքսիզմի ցուցմունքները, այսինքն պրոլետարիատի պատմական դերը, կրնայ ի հարկէ ըլլալ ժողովրդական, բանւորական, այսինքն պատկերացնել անոնց ներկայ կեանքը, բայց երբեք պրոլետարական: Պրոլետարական է այն գրականութիւնը, միայն երբ կը ներկայացնէ, կազմաւորութեան մէջ եղող աշխարհը եւ բանւորը՝ որ գիտակից է իր նշանակութեանը: (Միջազգային Ընկերական):

Արուեստի այս հասկացողութիւնը որ ապահովաբար մաս կը կազմէ կարմիր զաւառներին ենթադրել կուտայ ուրեմն որ ուէլ գրող, պրոլետարիատի բանբերն ըլլալու համար, անխուսափելիօրէն թաթաւուն լինելու է մարքսեան աշխարհահայեացքով: Արտաքոյ մարքսիզմի չիք գործաւորական արւեստ:

Այս ըմբռնումը, որ կը նշանակէ շփոթել արուեստի եւ քաղաքականութեան գործը, յանգած է այն տրամաբանական արդիւնքին, որ կը սահէ գրագէտը իր մտածումը, իր ներշնչումը. իր գրիչը ի սպաս դնել կամ տեսաբանութեան մը, կամ կուսակցական նշանաբաններու, նոյնիսկ տիրող վարչաձեւին:

Անկեղծ ըլլանք ընդունելու որ բանւորական դասը անպայման գրիչներու ու գրչակներու օժանդակութեան պէտք չունի: Իր ուժը, իր մէջն իսկ է, ու արուեստը մեծութի եւ գործելակերպի հարց մը նկատելը, զայն դէնք մը ընդունիլը վերջի վերջոյ կը խեղաթիւրէ, կ'այլասերէ զայն:

Ու անհա թէ ինչու այդ աղանդաւոր, դասակարգային գրականութիւնը ոչինչ ունի հասարակաց այն լայն հասկացողութեան հետ, զոր կ'որակեմ աշխատաւորական բառով:

Ու նմանապէս այդ բացատրութեամբ չեմ հասկնար այն գրական դպրոցը populisme,— որուն շուրջ աղմուկը լռած չէ տակաւին Ֆրանսայի գրական շրջանակներուն մէջ: Ցնեք անտեսեր այդ դպրոցին առողջ շարժառիթները որ ճիգ մը կը մատնեն ժողովրդական խոնարհ խաւերու կեանքը արուեստին բարձրացնելու. անիկա տուած է եւ կրնայ տալ յատկանշական գործեր, բայց ան քմայքն է առաւելապէս քաղքենի ուծացած գրողներու,որոնք վերին խաւերու փառախոէն զզուած, բերանփոխ մը, փախուստ մը կը փնտռեն դէպի ժողովրդական անխարդախ ու կենսաբախուխ զանգուածը:

Առանց կը պարտի օրկանական կապակցութիւնը իրենց նիւթին հետ: Կեանքը կը դիտեն յաճախ դրսէն, ոչ թէ ներսէն, ու մանաւանդ անընդունակ են ըմբռնելու այն խռովայոյզ գաղափարականութիւնը որ թաքուն ջերմի մը նման կը տարածուի ժողովրդի այն անանուն զանգուածի ալքերուն մէջ:

Ատոնց քով չէ որ պիտի երթանք [illegible] փնտռել բացատրութիւնը աշխատա[illegible] ւորական գրականութեան:

Այս ուրե՞մն:

Աշխատաւորական գրականութիւնը, իրեն նիւթ ունի Աշխատաւոր Մարդը, աշխարհի առօրեայ [illegible] ցին կամ սառին վրայ իր [illegible] տապկւող մարդը, այն որ հակ[illegible] տագրի հարցերուն հարուածն[illegible] րուն դիմաց կանգնած է [illegible] անպաշտպան, բայց աննուաճ:

Աշխատաւոր Մարդը, ա՛ն [illegible] համար աշխատանքը չա՛փ [illegible] կեդեքումի պատրուակ մը չէ [illegible] ապրելու կամ ապրեցնելու [illegible] Ու միանգամայն տեսակ մը ան[illegible] ունենալ բայց անգմիլ [illegible] ծութիւն.

Աշխատաւոր Մարդը. թէ իր անհատ, ինքն իր մէջ պարփակ[illegible] երբեմն անհաղորդ, երբեմն [illegible] մատալց աշխարհ, թէ իբրեւ [illegible] կարգի կամ հոմայնքի մաս [illegible] ամբոխային կամ հանրային [illegible] բանութեամբ:

Աշխատաւոր Մարդը, այդ [illegible] բինակ, բարդ, թնճկուած, բազմ[illegible] էակը. պահ մը անձնուրաց՝ [illegible] զուտ անհատական, թագուն [illegible] քի կնճիռներուն: Ուրիշ օր [illegible] ընտանեկան խայտանքի կամ [illegible] նապի մորմոքներով, ու [illegible] գամ հոգեմփար՝ ցեղային, [illegible] կան խանդավառութիւններ, [illegible] բալին ցասումներ, երազներ[illegible] գաղափարական կիրքեր:

Աշխատաւոր Մարդը, բայց [illegible] ամբողջութեամբը, կիսախաւար [illegible] կիսալոյս իր ուրուագծովը. իրա[illegible] նի ալքերուն, իր հոգիի պատ[illegible] ներուն բովանդակ տեսարանովը [illegible] ջիղերուն եւ երակներուն [illegible] գոյն հակազդեցութիւններով:

Ան, ճիգի, մտածումի եւ [illegible] քարի բոլոր մակարդակներուն [illegible] գաչաներու, ծովերու, [illegible] մայրաքաղաքներուն կիզակեն[illegible] ստասպելական այդ երեսուն[illegible] խատաւոր մարդը, որ շինած է [illegible] մական բոլոր արժէքները, [illegible] ւորած է ժամանակին ակօսները:

Աշխատաւոր մարդը. [illegible] տարակոյս, անիկա է որ [illegible] շահագրգռէ առաւելապէս, [illegible] տեւ կը զգանինք որ ամէն [illegible] մարդերու խառնիճաղանճէն [illegible] լաւագոյն կերպով կ'ամբողջ[illegible] իր կոչումը եւ իր իմաստը:

Բայց ինչ որ Չանոյի բացա[illegible] թերեւս շատ է ու միեւնոյն [illegible] քիչ, որովհետեւ ոչ մէկ [illegible] կրնայ սպառել իմաստը մարդ[illegible] բոլոր ժամանակներէն վեր, [illegible] կացութիւններէ անկախ, կայ [illegible] մնայ իբրեւ անդայքը, հանել[illegible]

Կը զգամ որ այս սահման[illegible] զոհացներ զանոնք որ աշխատա[illegible] րական մակդիրին տակ պիտի [illegible] րլին տեսնել ընկերվարական [illegible] դափարականութիւնը կամ [illegible] րական դասի եւ պայքարի [illegible] մերժ նշանախօսքերը:

Առանց չեմ մխտեր, թէ [illegible] սահմանումս հարցը կ'առնէ [illegible] մէնէն վերացական եւ լայն [illegible] րուն մէջ, բայց աշխատաւոր [illegible] ղերու կեանքը ամէն ժամա[illegible] կ արտայայտուի տարբեր [illegible] տարբեր սեւեռումներով:

Ու չեմ կրնար անտեսել [illegible] ժամանակը աշխատաւոր զանգ[illegible] ներու առջեւ դրած է ընկեր[illegible] յեղաշրջումի անմիջական հար[illegible] Հետեւաբար ոչինչ կայ զարմանալ[illegible] եթէ մեր օրերուն աշխատաւոր[illegible] գրականութիւնը կ'արտայայտ[illegible] առաւելապէս կրքոտ եւ մարտ[illegible] տրամադրութեամբ: Այդ հոգեբ[illegible] անհանդստութիւնը, այդ պայք[illegible] ոգին աշխատաւորական գր[illegible] նութեան հիմնուն գիծը, իր [illegible] յատկանիշը չէ երբեք: Բայց [illegible] հանճն է պարզապէս եւ ոչ [illegible]

Ապա ուրեմն, աշխատաւոր[illegible] գրականութիւնը իրապէս եթէ [illegible] տալայտիչն է լայն զանգ[illegible] կեանքին, բայց անոր դատին [illegible] տարկութիւնը չէ իր նպատակ[illegible]

Իր ճանապարհը կ'անցնի [illegible] դասակարգային, եթէ կարելի [illegible] սել մարդկային մակարդակի[illegible] վրայէն:

Ու եզրակացնելու համար [illegible] մայ աւելցնել վերջին կէտ մը:

Չէ՞ք կարծեր որ այդ աշխատա[illegible] ւորական — մարդկայնական [illegible] կանութիւնը ամէնէն աւելի կը [illegible] շահի մեր ներկայ հոգիին: [illegible] միշտ, այժմու պայմաններու [illegible] ալ հայ ժողովուրդը կը [illegible] տիրող մեծամասնութեամբ [illegible] տանքի այդ խոնարհ խաւերուն [illegible] Ներշնչուիլ այդ ժողովուրդին [illegible] քովը, արտայայտել զայն, [illegible] զանք ըլլալ անոր հոգիին— [illegible] նշանակէ արդէն մշակել աշխատա[illegible] ւորական գրականութիւն:

Փ. ՍԱՐԱՖ[illegible]

Խ. Ս. Հ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Երկրորդ հնգամեայ ծրագիրը

Մոսկուայի մէջ, բոլշեւիկեան կուսակցութեան 17րդ ընդհ. ժողովին, երկու յանձնաժողովներու ներկայացուց երկրորդ հնգամեայ ծրագրի տեղեկագիրը։ Նախ պարզեց առաջին հնգամեայի կոլխոզներու ու ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր ճիւղերուն ձեռք բերուած յաջողութիւնները, կուլակներու դէմ պայքարի մէջ։

— Եթէ մեզի չբաւէր, մեր գաղութներու բոլոր թշնամիներուն դիմադրութիւնը, չարժեր մեզ, կը քաշեինք մեր բոլոր ուժերը, կը յաղթահարէինք ու մինչեւ կը կիրարկէինք աշխատանքի նոր եղանակները եւ յառաջ տանէինք առաջին հնգամեայ ծրագիրը։ Սոցիալիստական աշխարհի հետ մեր մրցակցութեան մէջ, գործնականօրէն վստահեցինք ընկերվարական տնտեսութեան, գերակշռութիւնը, անգործութիւն, թշուառութիւն, սով եւ այն ինչ որ կը տիրէ աշխատաւորներուն կացութիւնը դրամատիրական երկիրներու մէջ։

Մենք վերջ տուինք անգործութեան, նշանակելի կերպով բարելաւեցինք աշխատաւոր զանգուածներուն պայմանները, գործաւորներուն համար յաջողեցուցինք եօթնժամեայ աշխատանքի օրը։ Աշխատաւորներուն համար կը շինենք բնակարաններ, դպրոցներ, ակումբներ, թատրոններ, սինէմաներ, եւն.

Առաջին հնգամեակի ընթացքին, յաջողեցուցինք ընկերվարական տնտեսութեան հիմերու կառոյցումը։ Երկրորդ հնգամեայ ծրագրին գործը պիտի ըլլայ ընկերվարական ընկերութեան կերտումը։

Երկրորդ հնգամեայ ծրագիրը մինչեւ 1937, պէտք է մեզի տայ 32 միլիառ ռուբլի արտադրութիւն մը եւ այսպէս մեզ դնէ եւրոպական երկիրներու գլուխը։ Անուխի արտադրութեան մէջ, գրեթէ պիտի հասնինք Անգլիոյ (250 միլիոն թոնոյ)։

Մեր մեքենական շինութիւնները մեզ պիտի դնեն երկրորդ կարգի վրայ։ Միայն Միացեալ-Նահանգներ պիտի մնային մեր առաջնորդութեան վերեւ, որոնք իրենց արտադրութեան մէջ։

Լենինի գործերը

Լենինի մահուան տարեդարձին առթիւ, «Պրավտա»ի կարգ մը տեղեկութիւններ կու տայ Լենինի գործերուն տարածման մասին։ Լենինի ամբողջական գործերուն 27րդ հատորը հրապարակ եկած է։ Ընդամէնը պիտի ըլլայ 30 հատոր։ Վերջին հատորը պիտի բովանդակէ նիշեր եւ նիւթերու ցուցակագրութիւնը։ 1923էն մինչեւ 1932, հրատարակուած են 12,061,000 հատոր Լենինի գործերէն։ Ամբողջական գործերու առաջին տպագրութիւնը լոյս տեսած էր 100 հազար օրինակով, երկրորդը 95 հազար, երրորդը 300 հազար։

Առկեց զատ, կայ նաեւ 6 հատորնոց հաւաքածոյ մը Լենինի գործերէն։ Այս հաւաքածոն լոյս տեսած է 400 հազար օրինակ։ Այս հատորներէն մաս մը լոյս պիտի տեսնէ 13 տարբեր լեզուներով, ֆրանսերէն, անգլիերէն, պարսկերէն, հնդկերէն, չինարէն եւն.։

Կան նաեւ 18 յատուկ հաւաքածոներ 25 հազար օրինակ տպուած, որոնք կը բովանդակեն Լենինի թղթակցութիւնը, ընթերցման նիշերը եւ անտիպ ձեռագրերը։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Քայլուածքն ու նկարագիրը

Մարդկային ամէն շարժում կը մատնէ մեր նկարագիրը։

Գրելու ձեւէն, խօսելու ձեւէն, հոգեբանները կրնան հետեւցնել թէ ի՛նչ կը խորհին մարդիկ եւ ի՛նչ նկարագիր ունին։

Նոյնպէս քալելու ձեւէն։

Չինացիները, երբ ուզեն բացատրել մարդու մը արժէքը, կ՚ըսեն

— «Մէկը որ դանդաղ կը քալէ»։ Արդարեւ, ըստ Չինացիներուն, դանդաղ քալելը պատկառանք կը ներշնչէ, ատիկա արքայական քայլն է կամ ազնուական քայլը, որ չաճապարեր բայց «կը սպասեցնէ»։ Եւրոպայի մէջ եւս ժամանակին դանդաղ կը քալէին ազնուականները։ Սակայն հիմա, արագութեան այս դարուն, դանդաղ քայլերը անհետացան փողոցէն, ու կը տեսնուին միայն սալոններու մէջ։ Հիմա փողոցին մէջ դանդաղ քալը կ՚ենթադրէ ծանր հիւանդութիւն մը, որուն անունը դժուար է ըսել։

Քալուածքի յեղափոխութիւն մը տեղի ունեցած է վերջին տարիներուն, ինչպէս որկիներն իսկ յիղաշրջած են իրենց քայլը։

Հին ատեն, կիները, որ կը հագնէին երկար շրջազգեստներ, ծածուն ու վէտվէտուն զգեստով, պարտաւոր էին քալելու յամրանալ։ Ներկայիս կարճ են շրջազգեստները, եւ բարձր՝ կօշիկներուն կրունկը, այնպէս որ կիները կարծես կը մղուին արագ քալելու։

Տնտեսական պայքարը, որ հաղորդակցութեանց արագութեամբ աւելի սուր հանգամանք մը առած է, հիմա կը մղէ, կին ու այր, ոչ թէ արագ քալելու, այլ վազելու։ Հակառակ այդ արագութեան, ամէն մարդ իր քալուածքին մէջ կը դնէ քիչ մը ինքնատպութիւն կամ քիչ մը նկարագիր։ Այսպէս կան զօրքի քալուածքներ, փիլիսոփայի քալուածքներ, բանաստեղծի քալուածքներ, բռնակրի քալուածքներ, վեհերոտ քալուածքներ, կամակոր քալուածքներ, ջղային քալուածքներ...։ Ոմանք կը քալեն՝ շարժելով իրենց մարմինը մադի պէս, ոմանք վեր նետելով իրենց մէկ ուսը, ուրիշներ՝ ցնցումներով, եւ գեռ չատեր «երթամ-չերթամ» մտածելով։ Մասնագէտները տակաւին ինչ հետաքրքրական եզրակացութիւններ կը հանեն՝ դիտելով քայլերու այդ զանազանութիւնը փողոցին մէջ։

Բանաստեղծութիւնը բանտերու մէջ

La Courte Paille գրական ամսագիրը իր վերջին թիւին մէջ կը հրատարակէ թարգմանութիւնը քանի մը քերթուածներու, զորս գրած են համբաւաւոր եւ անծանօթ բանաստեղծներ, հաւատաքննութեան շրջանին, Սպանիոյ բանտերուն մէջ։

Ահա Սալամանքայի համալսարանին դասախօսը, Լուի տէ Լէօն, որ ձերբակալուած ու բանտ է նետուած, որովհետեւ համարձակած է սպաներէնի թարգմանել Երգ Երգոցը։ Հինգ տարի բանտին մէջ անտանելի չարչարանքներու ենթարկուելէ յետոյ, պատը կ՚արձակուի եւ իրեն վերատին թոյլ կը տրուի շարունակելու իր դասախօսութիւնները։ Առաջին դասին, երբ ուսանողները կը խնդրեն իրմէ պատմել բանտի կեանքը, Լուի տէ Լէօն կը սկսի խօսիլ.— «Մեր երէկուան դասին մէջ խօսած էինք...»։ Հինգ տարուան չարչարանքները մոռնալ եւ, ուսուցիչներուն սովորական խօսքով, սկսիլ իր դասը, զոր կարծես երէկ ըլլար ընդհատած, — ի՛նչ զարմանալի մարդ։

Իրմէ հետեւեալ տուն մը առանձնութիւն, որուն խորագիրն է «Բանտէն ելլելու ատեն».

Այստեղ արգելափակած էին զիս
Սուրը եւ նախանձը
Երջանիկ է համեստ կեանքը,
Իմաստունին, որ քաշուած է
Անարգութեան աշխարհէն

Ահա Տավիտ Ապէնաթար Մէլօ, որ այն ամբաստանութեամբ թէ սպաներէն առանձնութիւններու է վերածեր Դաւթի երգերը, բանտ կը նետուի եւ կը չարչարուի հաւատքին. նիշներուն կողմէ։ Հրաշքով կ՚ազատի եւ կը հրատարակէ հաւաքածոյ մը երգերու, ուր բանտի իր կեանքն է որ կը պատկերանայ։ Իրմէ հետեւեալ տուները «Նոր Ղազարոս» խորագրին տակ.

Խաւարեցայ ճաղերէն,
Խորտակուած, դուրս կ՚ելլեմ գերեզմանէս
Բանտապահներս ու դահիճներս
Չարչարանքներու ծառեր էին զիս
Անձ՚անելի դարձած էի,
Սարսափեցուցիչ սարսափէն ծնած.
Ես իսկ չ՚ճանչցայ զիս.
Երբ հայելին ծէջ նայեցայ։
Առանց արեւուն, այլ եռանդով,
Ամչնելու համար գրողները.
Զեռքս առի պէտ
Թաթխելով իմ սեւ վիշտերուս մէջ։

Եւ վերջապէս ահա Ֆանիէլ Լէվի տէ Պարրիոս, որ ծնած է Անտալուզիոյ մէջ։ Բանտ կաթոլիկ մկրտուած, ժառան սպիրիտ սպանիական բանակին մէջ, օժտուած՝ բանաստեղծի շնորհով։ Փիքասօ շատ կը սիրէ այս բանաստեղծը, որ Սպանիացիներուն Մալարմէն է։

Ժամանակ մը կը յայտ գինուորական ասպարէզը։ Հաւատաքննիչներուն ճանկին մէջ կ՚իյնայ։ Կ՚ազատի։ Յետոյ գրամի սիրոյն, չափածոյ գամբանականներ կը գրէ հարուստ Հրեաներու մահուան առթիւ։ Ու այն շրջանին, երբ ամէն կողմէ Մեսիաներ կ՚ազդուէին, միսթիքիզմի մէջ կ՚իյնայ, հրաշքներու կը սպասէ, կը խելագարի ու կը մեռնի թշուառ։

Իրմէ հետեւեալ քերթուածը, «Նկար» վերնագրին տակ.

Դեղանի պատանի, իր աչքերը պատշգամներ են,
Ուրկէ աւկամ՝ երկու աղջնակներ,
Նետ կ՚արձակեն իրենց աղեղներով
Անոնց վրայ, որոնք կ՚ապրին իր քաղքին մէջ.
Ծանկարծ կիսովին կը բացուի իր բերանը,
Որ ծիծղուն նուռ մըն է,
Եւ Ցարրօ զետը, իր շրթներուն մէջէն,
Մեզի հնչուն ծնոտով կը նետէ։

L'Echo de Paris ի մէջ Ժէրար Պօէր կը ներկայացնէ Սիլվիօ Փէլլիքոյի մէկ հատորը, որուն խորագիրն է Բանտի կեանքս։ Փէլլիքօ այս գիրքը գրած է 1833ին։ Ոչ մի ուրիշ գործեր այլ, ողբերգութիւններ եւ բանաստեղծութիւններ։ Ամէն մարդ իրմէ կը սպասէր բանտային կեանքին նկարագրութիւնը։ Փէլլիքօ կը վախնար, բայց ինք ալ չէր հաւնէր իր գործերուն։ Օր մը, կ՚ըսէ, առի գրիչս, եւ տեսնելով որ ուրիշ գրելիք մը չունիմ, գրեցի իմ կեանքս։ Բանտի իր կեանքն է այդ։ Եւ այդ է, որ համբաւ չինեց իրեն։

Մանկութիւնը անցուցած էր բանտի չէնքի մը դրացնութեան մէջ։ Ի՛նչ զուգադիպութիւն, որ եօթ, քէն, իր չափահասութեանը, կեանքը անցուց բանտի մէջ։ Փէլլիքօ Միլանի մէջ կը յաճախէր գրական ակումբ մը, ուր երեւցած են Ուկօ Ֆոսքոլօ, Պայրըն, Սթանտալ, տիկին տը Սթայլ, Շլէգէլ, եւ ուրիշներ։

Ռոմանթիք տխրութիւն մը, եւ իրապաշտ նկարագրութիւն մը բանտի կեանքի այդ օրագրութեան մէջ, հաճելի կը դարձնեն ընթերցումը իր գիրքին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Տագնապը Կրընոպլի մէջ

Երեք հայ կիներ սովամահ

ԿՐԸՆՈՊԼ, Փետր. (Սեփ. Թղթ.

Նախարդ թղթակցութեամբ Կրընոպլի եւ շրջանի բոլոր անգործներու թիւը հաշուած էի 200։

Մինչեւ հիմա գործազուրկները օրը իրիկուն ընելով, արտ ու արօտ վազելով յաճախ իրենց կը հարէին իրենց բանջարն ու մրգեղէնը եւ կրնային տոկալ։

Սակայն այդ միջոցներն ալ սպառեցան, ձմրան պատճառով։ Բոլոր բանջարեղէնները սառած են ցուրտին հետեւանքով։ Շատերը նոր կը զգան տագնապին ազդեցութիւնը։ Մանաւանդ որ ունին երեք աւելի զաւակներ։ Երեխաները կաթ կ՚ուզեն, հաց կ՚ուզեն, հագուստ կ՚ուզեն։ Խեղճ հայրը կամ մայրը ի՛նչպէս տայ։

Մէկ կողմէն տանտէրը տունին վարձքը կը պահանջէ, կը սպառնայ փողոց նետել։

Բարեգործական նպաստը հազիւ շաբաթական չոր հացի դրամ է. ան ալ չի բաւեր։ Ամէն կողմ անտարբերութիւն։

Շրջակայ գիւղի մը մէջ երեք հայ կիներ սովամահ եղած են, կը գրէ «Լը Փըթի Տօֆինուա» թերթը (յունուար 27)։ Այս քանի մը շաբթուան ընթացքին Կրընոպլի գործարաններէն արձակուածներ չկան։ Ռոնտոյի գործարանէն 45 Հունգարացիներ դրկուեցան իրենց հայրենիքը, նաեւ 37 Սպանիացիներ եւ 17 Իտալացիներ։ Հայերու եւ Ռուսերու պարագան յաճախ նկատի կ՚առնուի։ 1931 յուլիս 13ին սկսաւ Ռոնտոյի անգործութիւնը եւ մինչեւ հիմա 275 առարկաններ արձակած է, եւ հայերէն 8 հոգի միայն։ Ռոնտոյի մէջ կը բնակին 12 ընտանիք Հայեր։ Բոլորն ալ կ՚աշխատին։ Խաղաղ է ժողովուրդին կեանքը.

Անցեալ օր երկու հայ անգործներ Ռոնտօ եկան գործ փնտռելու։ Մէկը պատմեց.— Եղբայրս 11 ամիսէ ի վեր գործ չունի։ Տունէն եկած կը թափառինք աստին անդին։ Ֆրանսայի մէջ գործարան չթողուցինք, սակայն չկրցանք գործ մը գտնել։ Ունեցած քանի մը ֆրանքս ալ հատաւ։ Տունը ձգած եմ երկու պզտիկներ, կինս, մայրս անօթի ու մերկ վիճակի մէջ...

Նոյնիսկ շոգեկառքի ծախք չէ մնացած հոս բանուորին քով.

Հակառակ տիրող տագնապին, քանի մը երիտասարդներ քով քովի եկանք ու մեր մէջ փոքրիկ հանգանակութիւն մը կատարեցինք եւ հազիւ կրցինք ճարել երկու բանուորներուն ճամբուն ծախքը. 76 ֆրանք (Կրընոպլէն Լիոն)։

Կը թելադրենք՝ բոլոր գործազուրկներուն որ գործի յոյսով Ռոնտօ չգան։

Ա. Գյանեան

“Գողթան„ երգչախումբը

ԼԻՈՆ.— Փարիզէն, Տէսինէն եւ Մարսէյլէն վերջ՝ Լիոնն ալ ունեցաւ իր երգեցիկ խումբը, շնորհիւ ձեռնհաս եւ անխոնջ երաժշտագէտի մը, — Պ. Գէորգ Գէորգեանի։ Ծընած Իզմիր։ Իր նախնական ուսումը առած է Մխիթարեան վարժարանը, ապա որբանոցի ճամբով մեկնած է Երուսաղէմ։ Ժառանգաւորաց Վարժարանի փայլուն սաներէն եւ բազմավաստակ երաժշտագէտ Պ. Լ. Չիլինկիրեանի ամենայաջող աշակերտներէն մէկը։

«Գողթան» երգեցիկ երգչախումբը ճիշդ է որ գոյութիւն ունէր քանի մը ամիսներ առաջ, բայց որ եւ է որոշ քայլ առած չէր։ Միայն յաճախ իր մասնակցութիւնը տուած է այս կամ այն հայրենակցական Միութեանց հանդէսին։

Իսկ այժմ երգեցիկ խումբը ունի առողջ կազմ եւ խտամիտալից պայման։ Արդէն ունի քսան անդամներ, մանչ եւ աղջիկ։ Խումբը կ՚ունենայ իր հերթական փորձերը կանոնաւորաբար, ամէն կիրակի դիրկավոր ընկերոջ բնակարանին մէջ (առաւօտեան ժամը 10էն 12) եւ ի հարկին լուր օրեր։

Այս առթիւ, աւելորդ պիտի ըլլար կոչ ուղղել ձեռնհաս երիտասարդ ուժերու, որ չզլանային իրենց լոկ բարոյական օժանդակութիւնը բերել այն օգտաշատ ձեռնարկին, իրենց իսկ օգտին համար։

Յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն՝ երգչախումբին։

Միսաք Միրզէ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբերը եռանդուն գործունէութեան մէջ են։ Ա. խումբը միշտ կը ճամբորդէ գաւառները, եւ արդէն 15 հազար քիլօմեթրէ աւելի ճամբայ կտրած է։ Պահեստի խումբը ժամակոյ զաւառները կը ճամբորդէ լաւ արդիւնքներ ձգելով։ Venders խումբը կը խաղայ ամէն կիրակի Փարիզի մօտիկ արուարձաններուն մէջ։ Պեքեոնակ խումբը նմանապէս կանոնաւոր կերպով մրցումներ կը կատարէ Փարիզի շրջակայքը։

Junior խումբը, որ կազմուած է տարէց սկաուտներէ, սկաուտական արշաւ չունեցած կիրակիները կը մրցի կարեւոր խումբերու հետ եւ յաղթանակներ կը տանի։

Վերջերս Մխիթարեան վարժարանի սաներէն կազմուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Scolaire խումբը, որ հակառակ պատանիներէ բաղկացած ըլլալուն, արդէն իսկ առաջայ կը խոստանայ։ Այսպէս, այն խումբը անցեալները իր առաջին պաշտօնական մրցումը կատարեց C. A. Français Junior խումբին դէմ որուն յաղթեց 0ի դէմ 3 նշանակէտով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի յանձնախումբը իր հին ֆութպոլիստներէն Պ. Խ. Ցարութիւնեանը կարգած է իբր մարզիչ այս խումբին։ Յաջորդաբար մրցումներ պիտի կատարուին նաեւ հինգշաբթի օրերը, դպրոցական խումբերու հետ։ Յոյս կայ որ Մխիթարեան հայրերու գովելի աջակցութեամբ, այս խումբը պատուաւոր դիրք մը գրաւէ։

Գ. Ժ.

Կոխը Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ մէջ կոխի համաճարակը կը պահէ իր բովանդակ ուժգնութիւնը։ Բոլոր փակուած վարժարաններուն մէջ հիմնական մաքրութիւն կը կատարուի։ Բազմաթիւ պաշտօնական եւ մասնաւոր հաստատութեանց անօրէններ ու պաշտօնեաներ հիւանդութեան պատճառաւ կը բացակային իրենց գործէն։

Պատկան մարմինները այն կարծիքը ունին թէ կացութիւնը այս կերպ շարունակուելու պարագային պիտի ստիպուին սինէմաներն ալ փակել նախազգուշութեան համար։

— Էնկիւրիի մէջ եւս կոխի համաճարակը կը շարունակուի հետզհետէ աւելի ծաւալ գտնելով։ Բոլոր նախակրթարանները փակուած են Փայրամէն յետոյ։

Թուրքիոյ աշխատանքի օրէնքը բարեփոխուած

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ Աշխատանքի օրինագիծին մէջ զանազան բարեփոխութիւններ կատարուած են, գործավարութիւններու կողմէ յայտնուած կարծիքներուն համաձայն։

Օրինագիծը խիստ կարեւոր տրամադրութիւններ կը պարունակէ։

Այսպէս ճշդուած են աշխատանքի ժամերը, դադարի օրերը, գիշերային աշխատանքի սահմանը, գործաւորներուն իրաւական դիրքը հանդէպ գործատէրերուն, փոքրերու կատարելիք աշխատութիւնները եւայլն։

Նոյնպէս մասնաւոր տրամադրութիւններ գրուած են կիներու աշխատութեանց համար։ Գործաւորներու ապահովագրութիւնը, ինչպէս նաեւ անոնց առողջապահական պայմաններու բարելաւումը ամբողջ նախատեսուած են։

Օրէնքին գործադրութեան հսկելու համար քննիչութիւններ պիտի հաստատուին եւ մասնաւորաբար անոնց թիւը պիտի աւելցուի այն վայրերուն մէջ, ուր խիտ բանուոր դասակարգ մը գոյութիւն ունի։

Ռումբ՝ Գահիրէի մէջ

Գահիրէ հրատարակուող ազգայնական թերթ մը կը հաղորդէ թէ Եգիպտոսի վարչապետին Սըտքը փաշայի տան դրան առջեւէն գտնուած է ռումբ մը, որուն պատրոյգը վառած էր։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին բայ եւ մելանով։

“ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԵՐԳԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

III

Գրիգոր, ժպտուն, եւ տուաւ հացը, բայց լռեցի՞ք «չուտեմ», այսօ՞ր պզտիկ կը տայ փոխարէնը։

Ու լռեցաւ։ Հացադիլը եւ դուրս եկաւ մէկ եղաւ։ Երեւը անցեր էր եկեղեցիին ճեծ զրան կունակէն, երբ Գրիգոր նորա ճռաւ։ Կը տեսնէ՞ իրեն։ Ճամբան, չունի երկու ձագեր տեսեր էր, սեւ ու լիկ, դեղին, ճե՜ծ աչքերով, ու սիրեր, դրկեր, հանգչեր եւ քանի մը լաւ փոխ տեսեր էր...։ Մէկ ալ տեսնեն երկրորդ զանգակը։

Ու վազեր, եկեր էր։

Արփագունը, թաւալուն ու հեւացհեւ էշլոտած կարծրութեամբ մը կը բարձրանար հիմա ծովուն հեռաւոր հորիզոնէն, ու կ՚իջնէր բարձրադիր ու լայնանիստ եկեղեցին գմբէթին։ Ցետոյ՝ զանգակատան բակի ճեծ ու ալխոտ դուռին։ Կը ցնցուէր հաստափոր ու վայրի չադանակներին ծիւղերէն։ Լայն ու լռատար՝ կը փռուէր հօրէն մինչեւ վանքին հինաւուրց սանդուղներուն ոտքը։

Գրիգոր, հօրն ձեռքէ ձեռք, տեսաւ որ գետինը թափած վայրի շագանակներ կան։ Ժողվեց ու լեցուց ծոցէն կոճակներին ճեղքէն, կը կ՚րկէր տեսնոց կ՚ըսէր։ Մտիկ կը խոզար։ Կը ծակէր, բարակ փայտ մը կ՚անցընէր մէջքին ու հոլ կը շինէր։

Նոյն պահուն, իր խուցէն դուրս եկաւ ժամկոչ Արթին ապերը։ Հանդարտ ու ծանր քայլերով յառաջացաւ։ Եռատան կանաչ, «հէ՞ս ասանկ ասանկ տանկ» կըսէր։ Ինչ ալ գէշ նայեցաւ։ Գրիգոր ժպտեցաւ, թէ բարեւեց։ Բանն՛ը մը ըրաւ, վերջապէս, եւ, երեսը ջուրով։ Եկեղեցիին մեծ դուռը շտկեց։ Ժամկոչը յառաջացած էր։ Գրիգոր աչքին ծարիկոյը նայեցաւ։ Դեռ քանի մը շագանակներ կային։ Դարձաւ։ Ժամկոչն ալ գլուխը դարձուց, ու քանի մը քայլ եւս առաւ։ Գէշ մըն ալ հազաց։ Թոչուները, որոնք խուսափած ու թռած էին եկեղեցիին աշխարհէն, բակի ծառերուն ծառին վրայ, մինչեւ դպրոցին բարձրահաս սանդուղները, հաւաքուած էին վեր։

Ժամկոչը հասաւ զանգակատան։ Չուանին առաջարը բացաւ։ Գո՞ղ մը պարան, եղան մը հասա աղիքին պէս, անցուց բազուկին ու, քաշելէ յետոյ, սկսաւ զարնել։

Ու ձայնը, հառա՜ց, բարձրաձայնին գորգը կերին ակաւ։ Աղաւնիները, տարուած, բայց եւ սպասած՝ հանապազօրեայ այդ բարձրացաւ ձայնին, խմբովին թառան վեր, շա՜տ վեր, մինչեւ երկաթորեհրը վերնատան պատկերներուն — ուրկէ աղջիկ մը քիթը դուրս հաներ էր «խոչխոչ երգաթէն» — կամ քիւին, իրենց ննջիւնը խառնելէ՛ զանգակի տխրական ձայնին։

Տղայաները, վ՚արի գաւէն, եկեր կեցեր էր ժամկոչին ճիչդ դէմը, երկու ձեռքերը դրած շալվարին գրպաններ, սիկառը չրթունքին, ու զանգակատան չուանին ու ժամկոչին հետ անընդհատ գլուխը իջեցնելէ ու բարձրացնելէ։

— Հեղ մը տա՛ս նէ, Արթին ապար...

— Անդին գնա ծէ՛... տ՛, էրկա՜ն տրփը ալ... սըրը նայէ... ու գա տակ. լիք ապա՛ւը է...

Հը՛, եթէ Արթին ապարը սանկ «հեղ մը տայ» իրեն չուանին ծայրը, Թօհա՞փ. ինչո՞ւ չի գիտեր, «չուանին ալը տասնկ կէրպի չեն բռներ իշաէ... կախ ձգելու է, կախ քի, քաշես նէ...»։

— Ը՜ Արթին ապար...

— Ղասնախփ...։

ցանկ, տանկ, տանկ.
ցանկ, տանկ, տանկ...

Գրիգոր անցաւ դէպի դաշարանին դուռը։ «Ես քեզնետներէ»... Դասե՞ր արդեօք։ «... Փառք քեզ Աստուա՛ծ...»։ Նազարը ներսն էր, որդէն։

Գրիգոր ու Նազար տեսական ծանօթ կայներն էին։ Թէեւ, հիմա, այլուս, ժարը կը գնէր դպրոցական լաւ ձայն անեկանելով ու հասակ նետած ըլլալով։ Նազարը, սակայն, «առաջ կեցած» անի՛։ Մասնաւորապէս «ծերք ու դու ան կենացէն յետոյ, «Գրիգոր ի ծէջ ծեր յայտնեցաւ քիչ մը կ՚երգէր, բայց... «Մ՚ր էին Աստուած ասա բազմեցաւ»ին, զղրապետին զարնէ, կը ծռէր քիթը, բերանը, բացելու ձեւեր առնելով, խեղ... «Հատը առ, լոգ ըրին տաշտին ու... «Մէրն ընդհանուր աւետարանը...» Եւ «սէրը ա՛ս մը կ՚երգարէ՛ր» աչքին ճէկը խփելով. շուրջի տղոց...։ Մանաւանդ աւելի վերջ, «սէրդ սիրով խոնարհեցաւ»ին։ Այնպէս որ, Տէր Մեսրոպ հայրը օր մը նկատեց ու ահռելի ձեռքերը ու գլուխը շարժելէ՛ մռլտաց. «Դուն ի՛նչ Սերովբէ եւ սրբաբանը»...։

Մասնաւորապէս տօն օրերուն, առաջին զանգակէն կանուխ կուգային տանոնք։ Լռատարին ուսքերուն տակ՝ շապիկին նոր պատնել զգեստը։ Ու, պահարանէն դուրս չեկած, մէյ մը զգեստը կ՚ըլլային իրար։ Մինչեւ որ կարճահասակ, ծաղկոտ երեսով, թմբուկած լռատարը գար ու զանգատեր Տէր Մեսրոպին, մինչ վերջինս, հագնելէ ձեռքին կ՚երկարէր մինչեւ պահարանին դուռը խիստ մը նայելով ներս...։

Նազարը սակայն չէր բաւականանար, առնելու Ուսուցանին ընթերցման պաշտօն, երբ ճանչ ձեռքը խորանին ետեւէն կ՚անցնէր, Բատուզէն կամեց մը կը վերցնէր բուրվառը կամ անկիւնէն՝ զգոյշ, ու կը գնէր աւագանին սեղանկը։ Ցետոյ, ի՛նչ կայ բան չկայծի ձեռքով մը կուզայր, կը կանգնէր Գրիգորին դէմը։

Տէր Մեսրոպը միշտ ամէնէն կանուխ եկող էր։ Իրկար հասաս ու արու. քայլերով ու կը մտնէր պահարան։ Ժամկոչ, լուսարար, տնտես ու դպիր բոլորը կ՚ակնածէին իրմէ։ Պատկառելի ու ազդող բան մը կար դէմքին վրայ։ Բարձրահասակ — քրոջը՝ Թագուհիին՝ Գրիգորին մօրը նման — նիհար, ջղուտ ու յաղթանդամ։ Սպիտակ մօրուքով մինչեւ կուրծքը իջնող։ Աչքերուն վրայ կուրծքի կամարին անցուցած էր արծաթ ու բարակ շղթայ մը, որով ժամացոյցը կը բռնէր՝ փոքրիկ գրպանին մէջ։ Լռակեաց էր։ Բայց, երբ խօսէր, ամպե՜ր կը քաղցրանար։ Այսուհանդերձ, չափազանց օրինապահ էր ու խստապահանջ։

Ծա՛ն, այս ձեռքը կը տանէր ծոցին, կը խաղար թելերուն հետ, ու գլուխը միջատակէ կը սկսէր հրահանգել։

(Շար.) Կ. ՄԻՀԵԱՆ

նէրը կը շարունակուին օդանաւերով։ Թէեւ, կարսուած օդանաւէն կարելի եղած է անթելի հաղորդակցութիւն հաստատել, սակայն տակաւին չէ ճշդուած օդանաւին վայրը։ Կը վախցուի որ օդանաւորդները ծայր աստիճան տառապին ծարաւէ։

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ԼՐՏԵՍ ՄԸ. — Ֆրանսական Ընդհ. Ապահովութիւնը Սթրազպուրկի մէջ ձերբակալեց գերմանացի երիտասարդ ճարտարապետ մը, որ կը լրտեսէր սահմանագլուխին վրայ կատարուած պաշտպանողական շինութիւնները։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ՉԻ ՎՃԱՐԵՐ. — Պուլկարիոյ երկրագործական նախարարը յայտարարեց երկրագործներու համագումարին մէջ թէ, Պուլկարիա չպիտի վճարէ հատուցումները։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

1. ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ — ԹԱՒՐԻԶ..........	Mélkoumian Khatchik
ՌՈՒՄԱՆԻԱ	
ա) ԳԱԼԱՑ	Giknavorian, B. P. 487
բ) ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ ..	Deirmendjian, Str. Stefan Cel mare 60
գ) ՊՈՒՔՐԷՇ...	Atamian Onnig, Str. Berlin No. 13
3. ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ	
ա) ՍՕՖԻԱ	Ismirlian S., B. P. 152
բ) ՎԱՌՆԱ	Tchividjian Garo, 3 rue Radina
գ) ՖԻԼԻՊԷ	Garabedian
4.— ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ — ՍԷԼԱՆԻԿ	Librairie Française, 19 rue Tsimiski
5. ԻՏԱԼԻԱ — ՄԻԼԱՆ	Onnik S., Radegouda 7
6.— ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ — ՆԻՒ-ԵՕՐՔ	Massis Bookstore, 137 : E. 27 th Street
7.— ՍՈՒՐԻԱ — ՊԷՅՐՈՒԹ	Sahaguian T., B. P. 517

Imp. A. DER (Agopien)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (143)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՑԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

9.— Դրուեալ գոյքերը իրենց տէրերուն պիտի վերադարձուին։

10.— Փախստական Հայերը ազատօրէն պիտի վերադառնան։

11.— Հայ քաղաքական դատապարտեալներուն ընդհ. ներում շնորհել։

12.— Ցիշեալ պահանջներուն իրագործման համար, Հայաստանի ամենամեծ քաղաքին մէջ, Եւրոպայի մեծ պետութիւններուն ներկայացուցիչներէն բաղկացած առժամեայ յանձնախումբ մը կազմել։

Երբ պահանջները ասոնք են, հասնելու համար մեր նպատակին, չպիտի խնայենք ոչ մէկ զոհողութիւն։ Հետեւաբար հիմակուընէ կը յայտարարենք թէ ոչ մէկ պատասխանատուութիւն կը ստանձնենք։ Այժմէն մեր ցաւակցութիւնը կը յայտնենք այն օտարահպատակներուն կամ երկրացիներուն համար, որոնք զոհ պիտի երթան ընդհանուր յեղափոխութեան ընթացքին, ցերեւս աւելորդ է ցաւակցութիւն յայտնել այդ մասին, որովհետեւ ընդհանուր աղէտներու առջեւ մասնակի ցաւակցութիւններ յայտնելը անիմաստ է։ Լաւ գիտենք թէ պիտի մեռնինք, սակայն մինչեւ մարդկային մեր իրաւունքներուն ստացումը, յեղափոխութեան գաղափարը, որ արմատ արձակած է Հայոց երակներուն մէջ, եթէ նոյնիսկ մէկ Հայ մնայ աշխարհի վրայ, պիտի շարունակէ վտանգ մը հանդիսանալ օսմանեան պետութեան համար։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՊՈԼՍՈՅ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

Չկայ մէկը, որ տեղեակ ըլլայ Ազատիլ Համիտի շրջանին չարիքներուն։ Այդ շրջանի չարիքներէն մենք Թուրքերս, պետական ազգ, նոյնքան վնասուած ու զգացած էինք։ Այնպէս որ ոչ-իսլամ եւ ոչ-Թուրք տարրերէն չէինք կրնար բանագնական վարչաձեւին մասին համակրանք ակնկալել։ Անոնք որ պիտի կարդան Հայոց այդ ծանուցագիրը, թերեւս ցաւին ծանուցագրին հեղինակներուն վրայ, թերեւս իրաւունք տան անոնց։ Սակայն հայ կոմիտէներն չէին կրնար ազատութեանց համար բոլոր անոնց, որոնք կ'ապրէին օսմանեան կայսրութեան մէջ, Անկէ զատ, ամէն մարդ կը լիշէ անշուշտ թէ, այդ շրջանին ամէնէն աւելի կը չարչրկուէին հարազատ Թուրքերը։ Տուրքերէն եւ զինուորագրութենէն նախ Թուրքերն էին, որ կը տառապէին։ Անգամ մը որ Մէհմէտճիկը զինուոր երթար, այլեւս դժուար կ'ազատէր իր օճախը, ութ_տասը տարի կը մնար։ Ու երբ զինուորութենէ վերադառնար, մարդկութենէ ելած կ'ըլլար։ Այլեւս այդ էակին մէջ օջախ շինելու, սերունդ շատցնելու կարողութիւն չէր մնար։ Թուրքն էր, որ իր արիւնը կը թափէր Եմէնի, Պալքաններու, Արաբիոյ մէջ եւ բոլոր սահմաններուն վրայ։ Իսկ Ցոյները ու Հայերը, իբրեւ հաւատարիմ հպատակներ, հանգիստ կ'ապրէին, վաճառականութիւն կ'ընէին, արհեստի տարրերը կը գրաւէին, տարեկան զինուորական փոքրիկ տուրքով մը կ'ազատէին, իրենց տունէն դուրս չէին ելլեր, միշտ զաւակ կը շատցնէին։ Այսպիսի անհերքելի ճշմարտութեանց դիմաց, երբ Հայերը շարունակ կը կրկնեն թէ եղջուած են Թուրքերու անիծեալ լուծէն, ճշմարտութեան հակառակ կը խօսին։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932

9 FÉVRIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1798 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՀԱՐՑԸ ՄՆԱՑ ԱՌԿԱԽ

Մեր յունուար 26ի եւ 27ի խմբագրականներով, շեշտակի դրած էինք հարց մը. - Անոնք որ չեն հաւատար Թուրքիոյ դէմ մղուած պայքարին, պէտք է փորձեն միւս ճամբան,— լեզու գտնել Թուրքին հետ։

— «Այն «խոհականութիւնը», «շրջահայեցողութիւնը», «խոհեմութիւնը» եւ նման առաքինութիւնները զորս կը ջատագովեն այդ օրկանները (Կոչնակը եւ ռամկավար թերթերը), մշակուելով եւ զարգանալով հասած յանգած են... բան մը չընելու քաղաքականութեան։ Եւ ուրեմն համակերպում, ընկրկում, նահանջ։ Նոյնիսկ դասալքութիւն։

Որովհետեւ, ի՞նչ կը նշանակէ շարունակ յեղյեղել «մեծ ցեխլքը», երբեմն ջիջել հայկական դատը եւ յաճախ հառաչել մեր «իղձերուս սրբութեան մասին» բայց երբեք մատը մատին չզարնել, անոնց եթէ ոչ իրականացման, գոնէ արծարծման, ամրապնդման եւ տեւականութեան համար։

... կա՞յ ուրիշ ելք, բացի կռիւէն եւ հաշտարար քաղաքականութենէն.

«Մենք չենք հաւատար երկրորդ միջոցին։ Եւ առաջինը համարելով միակ խիտկան ճամբան, կը գործենք, կը ձգնինք, կը մարտնչինք, համաձայն սրտանց պահանջին եւ մեր կարողութեանց» («Յառաջ», 26 յունուար)։

Երկրորդ խմբագրականով, գործունէութեան ասպարէզ ալ ցոյց տուած էինք, մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ, ուր վրդովիչ համեմատութիւններ ստացած է թրքանպաստ հոսանքը։ Ինչ որ կը նշանակէ տեղատուութիւն հայանպաստ շարժումի.

— «Որ եւ է ատեն մտածա՞ծ են այս ուղղութեամբ։

Պարտաւոր են պատասխան տալ այս հարցին, այլապէս իրենց քարոզած «խոհականութիւնը» կը դառնայ շահ-քարոզ։

«Հայ ժողովուրդը այնպիսի վտանգի մը մատնուած է որ, ոչ մէկ հասանք, ոչ իսկ պատուելիներն ու չէզոք ուսումնականները իրաւունք ունին մեկուսանալու եւ իմաստութիւն ծախելու փղոսկրեայ աշտարակներու կատարէն։

«Կռիւը, բանաւոր կամ գործնական պայքարը նպատակ չէ, այլ միջոց։ Անոնք որ չեն հաւատար այս քաղաքականութեան, պարտաւոր են ամէն միջոց փորձել, միւսը յաջողցնելու համար» («Յառաջ», 27 յունուար)։

Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը, որ միեւնոյն ատեն կեդր. Վարչութեան բերանն է, երեք խմբագրականներով կը պատասխանէ մեր դրած հարցին։

Շարադրենք երեքն ալ, եւ դժբախտաբար հասնինք այն եզրակացութեան թէ հարցը կը մնայ առկախ։

Մեր ընդդիմախօսը կը ճառէ շատ մը բաներու մասին։ Կը ծաղրէ ազգային հոգեբանութիւնը եւ զանազան միամտութիւններ, բայց կ'անցնի ու կը խուսափի բուն հարցէն։

Կը կարծես թէ ահա կը մօտենայ իրականութեան, բայց յանկարծ կը ցատկէ մինչեւ 40 տարի ետ եւ հայ յեղափոխական շարժման մէջ կը տեսնէ միայն ջարդերու պատմութիւն մը։ «Պարտուողի բախտն ալ չունեցանք»։ Ու կը թողնէ մեռածներուդ ժամու պահելուն մեծ ալ.— «Գոնէ կարենայինք մէկ անգամ ապստամբութեան դրօշ պարզել. գոնէ այդ դրօշին տակ իյնար 1915-1916ի մեր զոհերուն մէկ հարիւրերորդը» («Ապագայ», 3 փետր.)։

Տե՞ղն էր հարցնել թէ ի՞նչ կը բանէին երէկ, ի՞նչ գիրք բռներ էին, երբ այդպիսի հարցեր կը դրուէին «Գոնէ մէկ անգամ ապստամբութեան դրօշ պարզել»...

Բայց չշեղինք նիւթէն։

Եզրակացութիւններ կան անշուշտ եւ գլխաւորը այն է որ, մենք ուժ չենք։

—«Թէեւ դառն է, բայց պէտք է խոստովանինք որ մենք ներկայապէս չենք այն, ինչ որ արտաքնապէս ցոյց կուտանք։ Մեր բարձրաղաղակ ճիչերով կ'ուզենք հաւատացնել ուրիշներուն, եւ մասնաւորապէս Թուրքերուն թէ մենք ույժ մըն ենք, ույժ մը որ կրնայ թշնամական կամ բարեկամական դիրք որդեգրել Թուրքիոյ հանդէպ. մինչ բնաւ չենք անդրադարձած թէ ո՞ւր է այդ ույժը, կամ ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ ստեղծել զայն» (30 յունուար)։

Այս համոզումը ունենալէ յետոյ, ռամկավար պաշտօնաթերթը այնքան կը խեղճանայ ու կը խեղճացնէ հայկական իրականութիւնը, որ տրամաբանօրէն կը յանգի... բան մը չընելու քաղաքականութեան, թէ պայքարելու եւ թէ լեզու գտնելու տեսակէտէն։

— «Պայքարիլ մէկու մը դէմ կամ բարեկամանալ անոր հետ հնարաւոր կ'ըլլայ միայն երբ պայքարողը կամ բարեկամացողը ուժ մըն է։ Մենք այդ ույժը չենք» (3 փետր.)։

- «Մեր այսօրուան իրականութիւնը ոչ պայքարին կրնայ տոկալ եւ ոչ ալ հակառակորդը կը հրապուրէ մեզ հետ բարեկամանալու։ Իրաւունք մը ունինք, Հայրենիքի իրաւունք զոր կորսնցուցած ենք եօթը լեռներու ետեւ։ Անոր հասնելու համար պէտք չկայ «բազմաճակատեան» պաշտերու, այլ կայ հարկադրանքը մէկ ճակատին։ Մէկ ճակատ՝ մեր ուժերութիւնները ամրօնելու եւ անոնց դարմանումին ճամբան բռնելու համար» (6 փետր.)։

Տուած եղանք ամփոփումը գլխաւոր տեսակէտներուն։

Ուրեմն, առնենք նստինք եւ տեսնենք... Տէրը ի՞նչ կը կամենայ։

Այստեղ է որ կը բաժնուին մեր ճամբաները։ Իսկ այս բաժանումը չի նշանակեր ճակատները բազմացնել, այլ կը ձգտի ամփոփել զանոնք, եւ իւրաքանչիւրը դնել իր դերին մէջ։

Ռամկավար պաշտօնաթերթը չորս ճակատ կը տեսնէ Թուրքիոյ հանդէպ,— 1. Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերու ճակատը, 2. Հայաստանի Խ. իշխանութեան ճակատը, 3. արտասահմանի «պայքարող» հոսանքի ճակատը, 4. արտասահմանի «բարեկամացող» հոսանքին ճակատը։

Թող թոյլ տան ըսելու թէ քաղաքական տեսութիւն չէ որ կը պարզուի այստեղ, այլ փաստաբանական մարզանք։

Կ'արժէ առանձին քննել այդ խնդիրը, փարատելու համար խոշոր թիւրիմացութիւն մը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԵՑՑԷ ԿԻՐՔԸ

«Յառաջ»ը այսօր արտատպած է հատուած մը՝ «Պայքար»ի մէկ խմբագրականէն (24 յունուար)։

Ինծի ալ ցոյց տուին ռամկավար պաշտօնաթերթին այդ խմբագրականը, որ Սուրիոյ ընտրութեանց մասին կը խօսի, բայց «ազգասիրութեան» չափն անցնելով, կը յանգի հայրենասիրական «ժամանակ»ի մը։

Եւ որպէսզի գրագրութիւն չհամարէք, միասին կարդանք մէկ-երկու հատուածներ.

— «Այսօր համար պէտք եղած իրատեսութիւնն ու ողջմտութիւնը չի պակսիր Սուրիոյ հայ գաղութին եւ անոր վարիչներուն, եթէ մեր մէջ իր արկածախնդրութեամբ ծանօթ հոսանքը «բարձր քաղաքականութիւն» վարելու յաւակնութեամբ գործի չլծուէր եւ հանգիստ թողու զանոնք։

— «Բայց, ե՞րբ եւ ո՞ւր տեսնուած է որ հասութաբեր պաշտօնի ու աթոռներու խնդիր ըլլայ եւ մեր «անշահախնդիր», «անձնուէր» մարտիկները, ոտքով գլխով մէջտեղ չմտնեն եւ զանոնք ամէն գնով ձեռք անցընելու չաշխատին։

—«Այս անգամ ալ անոնք, առանց մէկուն բան հարցնելու, ինքնագլուխ Սուրիոյ հայութեան անունով սակարկութեան մտած եւ երեք աթոռի փոխարէն, յանձն առած են կողմ բռնել արաբ ազգայնականներուն դէմ, եւ ընտրութեանց առթիւ իմաստ անոնց զինածուներ գործած են, վայրոյթ ու դժգոհութիւն գրգռելով ընդդէմ ամբողջ հայութեան։

—«Մեր տնաշէնները աշխատած են, որպէսզի ազգայնականներու հակառակ երկրորդ կարգի ընտրողներու ալ Հայոց քուէները

—«Այսուամենայնիւ ալ չեն գոհացած, մէկ մարդու տասնեակ անգամներ քուէարկել տուած եւ ամէն ընտրութեան մէջ իրենց համար սովորական զեղծումներ գործած են արձակ համարձակ, ինչ որ Արաբները տեսած եւ հասկցած են

— «Այսպէս, դաշնակցականներու անխոհեմութ. կարճատես արկածախնդրութեան պատճառաւ, հայ առօրին դէմ քինիկներու կրած յոռի տպաւորութիւնն ու գրգռութիւնը կը մնայ, եւ հետեւանքը երբեք նպաստաւոր ու օգտակար չի կրնար ըլլալ»։

Այս տողերը կարդացողը անշուշտ պիտի կարծէ թէ կատարուածը Սուրիոյ [illegible] ընտրութիւն չէ, այլ Հալէպի եւ Դամասկոսի [illegible] կամ հայաքարոզութեան ընտրութիւն, ուր «մեր տնաշէնները» գործեր են «արձակ-համարձակ»...

Բայց ըսելիքս այդ չէ։ Այսքանը գրելէ յետոյ, կը մնայ որ «Պայքար»ի այդ հազարը արաբերէնի թարգմանէ զանոնք եւ ցրուէ հազարաւոր օրինակներով, Հալէպէն մինչեւ Դամասկոս եւ մինչեւ Ֆարփ։

Ամօթ է կէս ճամբան մնալ։

ՎԱՐԱԶ

Հայ կամաւորներ

Գրեր էինք թէ ցոյցի մը հետեւանքով, Իտալ չափ համալսարաններ ձերբակալուած են Աթէնքի մէջ։ Այս առթիւ, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.—

Հարիւրի մօտ համալսարաններ, Սինտաղմայի հրապարակը հաւաքուելով, կարմիր դրօշ պարզած եւ «կեցցէ բռնակալութիւնը», «անկցին ռէթրադորները» աղաղակներով ցոյցեր ըրած են։

Համալսարանները յետոյ յարձակած են դատական նախարարութեան վրայ, կարմիր գոյնով ջուր որսկած են պատերուն վրայ, փորձելով կարմիր դրօշակ կախել շէնքին վրայ։

Թերթերը կը գրեն թէ ցոյցին մասնակցած են նաեւ հայ համալսարաններ։ Ցոյցի միջոցին վիրաւորուած է ոստիկան մը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սարաճ օղլու Շիւքրիւ Փարիզի մէջ

Թուրքիոյ Նախկին Ելմտական Նախարար Սարաճ օղլու Շիւքրիւ, Փարիզ հասած է, Թուրք կառավարութեան կողմէ վարելու համար բանակցութիւնները, որ պիտի սկսին օսմանեան պարտքերու վճարումին հետ, պարտքերու հարցին վերջնական կարգադրութեան համար։

Սարաճ օղլու Շիւքրիւ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ «L'Information»ի.—

«Փարիզ եկայ օսմանեան փոխառութեանց հարցին վերջնական լուծում մը տալու համար։ Գանձատէրերուն ներկայացուցիչներուն հետ, առաջին չփոթութիւններու ընթացքին, մեծ դժուարութեամբ համոզեցի թէ կարելի համաձայնութեան մը գալու համար, Թուրք կառավարութեան ցոյց տուած բարեացակամութիւնը՝ իր ճիշդ արժէքով գնահատուած է Փարիզի մէջ։ Հետեւաբար, կը յուսամ թէ պիտի կրնանք մօտերս լուծել օսմանեան պարտքերու հարցը, որ երկար ատենէ ի վեր կը զբաղեցնէ»։

Չինաճափոնական պատերազմը

Ճափոնական մարտանաւերը բուռն ռմբակոծում մը ենթարկեցին Շանկհայի Վու-Սունկ ամրոցը, որմէ յետոյ, ճափոնական զօրախումբերը գրաւեցին Վու-Սունկ գիւղը, սակայն չինական զօրքը տակաւին կը պահէ ամրոցը։

Այս կռիւներու ընթացքին, Ճափոնցիներու կորուստն եղաւ 10 սպաննուած եւ 40 վիրաւոր։ Չինական կորուստները յայտնի չեն։

Թոքիոյէն ղրկուած 10.000 հոգինոց զօրաբաժինի յառաջապահները 900 հոգի Վու-Սունկ բերդէն քանի մը քիլոմեթր հեռու ցամաք ելան եւ հոն կը մնան։ Կը կարծուի սակայն թէ այս զօրախումբը Շանկհայի վրայ քալելէ առաջ, պիտի աշխատի գրաւել Վու-Սունկ բերդը։

Շանկհայի մէջ, Ճափոնցիներու ընթացքը պատճառ եղաւ որ, ցարդ իրարու թշնամի բոլոր չինացի զօրավարները իրարու մօտենան եւ հակաճափոնական համերաշխութիւն յայտնեն Շանկ-Հայ-Շէքի կողմէ յայտարարուած զօրակոչին։ Չինական նոր զօրախումբեր պիտի ղրկուին Շանկհայի շրջանը, եթէ պէտք տեսնուի, մինչ Չինաստանի հիւսիսը գտնուող զօրախումբերը, քաջալերուած Շանկհայի յաջողութիւններէն, կ'ըսուի թէ յարձակում մը կը պատրաստեն դէպի Շանկ-հայ-Քուան, Ճափոնցիներու սպառնալիքներէն խլելու համար Մանչուրիական հողամասը։

Չինական մօտ. պաշտօնակալը կը հաղորդէ թէ Շանկհայի շրջանին մէջ գործող օդանաւային ուժերը աւելի զօրացած են զինուորական 20 օդանաւերու ժամանումով։ Օդանաւորդները մարզուած են Ամերիկայի եւ Եւրոպայի մէջ։ Այս ուժերը դրուած են չինական Շանկ-Ու-Շանկ զօրավարին հրամանին տակ, որ կ'ըսուի թէ ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ ամերիկացի օդանաւորդ մը՝ Պէրթ Հըլ։ Այս օդանաւորդը որ մեծ պատերազմի ընթացքին, չորս չափ գերմանական օդանաւեր վար էր առեր, մասնակցած է թրքական եւ պուլկարական օդանաւային ուժերու կազմակերպման։

Վլատիվոստոքի մէջ, ռուսական ուժերու կեդրոնացման մասին, Մոսկուայէն հետեւեալ հերքումը կը տրուի.— Խարբին քաղաքային կառավարական շրջանակներ կը հերքեն ճափոնական աղբիւրէ տրուած այն լուրը թէ 70 հազարնոց ուժ մը կեդրոնացուած է Վլատիվոստոքի մէջ։

Միւս կողմէ Մոսկուայի ճափոնական դեսպանը կը յայտնէ թէ լուր չունի որ Վլատիվոստոքի մէջ պատերազմական վիճակ յայտարարուած է։

— Ճափոնական եւ չինական ուժերու միջեւ, բուռն կռիւ մը կը մղուի ներկայիս Խարպինի շրջակայքը։ Կռուին կը մասնակցին զինուորական օդանաւեր եւ ծանր հրետանին։

Խարպինի մէջ, բոլոր վաճառատուները գոց են։ Քանի մը ռումբ ինկաւ թաղի մը մէջ, ուր բազմաթիւ բնակիչներ վիրաւորուեցան։

Ճափոնական օգնական ուժ կը հասնի անընդհատ։

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ ՎԼԱՏԻՎՈՍԹՈՔԻ ՄԷՋ

Վլատիվոստոքի ճափոնական հիւպատոսը իր կառավարութեան հեռագրեց թէ այդ քաղաքին խորհրդային իշխանութիւնները այս վերջերս, ձեռնարկած են զանգուածային ձերբակալութիւններու Ասիական Թուրքերու շրջանակին մէջ։ Անոնց վրայ այն կասկածը կը տիրէ թէ հակախորհրդային գործունէութեան լծուած են։ Բանտերը լեփ-լեցուն են, այնքան որ հարկադրուած են ամբաստանեալներ ղրկելու Սիպերիա, տեղ բանալու համար ձերբակալեալներուն։

Ճափոնի հիւպատոսը կ'աւելցնէ թէ խորհրդային իշխանութեանց այս խառնակութիւնները ուղղուած չեն Ճափոնի դէմ։ Նեղի-ճնշուած են Մանչուրիոյ մէջ եւ ռուսական սահմանագլուխին մօտերը հարիւր հազարաւոր Ռուսերու ներկայութեամբ։

Զինաթափութեան Խորհրդաժողովը

Խաղաղասէրներու տողանցքը ժողովին մէջ

Զինաթափութեան ժողովը բացառիկ նիստ մը գումարեց թոյլ տալու համար որ խաղաղասիրական զանազան հաստատութեանց ներկայացուցիչները յայտնեն իրենց բաղձանքները։

Խաղաղութեան խնդրագիրներու առաջին ներկայացուցիչն էր Գ. Թիթիւլէսքօ, որ ժողովին նախագահին յանձնեց Ռումանիոյ մէջ հաւաքուած երկու միլիոն ստորագրութիւն կրող խնդրագիր մը։

Յետոյ խօսք առաւ Տիկին Ցինկման (Ամերիկա), որ կը ներկայանար յանուն իգական 15 կազմակերպութիւններու։ Այս կազմակերպութիւնները կը ներկայացնեն 45 միլիոն հաւատացեալ։ «Այս խնդրագիրները որ ձեզ կը ներկայացնենք բառ, չեն կրնար նկատուիլ իբր պարզ թուղթի կտորներ։ Անոնք արտայայտութիւնն են ջերմ փափաքի մը եւ կենսական պէտքի մը,— խաղաղութեան փափաքն ու պէտքը»։

Տիկին Ցինկման ներկայացուցած խնդրագիրները կը բովանդակէին 9 միլիոն ստորագրութիւն։

Խօսեցան նաեւ բողոքական եկեղեցիներու եւ զանազան ազգութեանց պատկանող երիտասարդական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՅՈՎՀ. ԽԱՆ ՄԱՍԵՀԵԱՆ
ԹԱՂՈՒԱԾ... ՄԱՀՄԷՏԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ

Երէկ Խարպինէն (Մանչուրիա) ստացանք հետեւեալ նամակը, Յունուար 20 թուականով.—

Ինչպէս գիտէք, անցեալ նոյեմբերին Խարպինի մէջ իր մահկանացուն կնքած էր Թոքիոյի պարսկական դեսպան հայազգի Յովհաննէս Խան Մասեհեան։ Մեր հայրենակիցը թիւրիմացութեամբ ժամանակաւորապէս հողին է յանձնուած *մահմէտական ծէսով*։

Հանգուցեալը քանի մը օր առաջ եկած էր տեղս սրտական մասնաւոր գործով։ Երրորդ օրը կը հիւանդանայ թոքերու բորբոքումով, կը փոխադրուի հիւանդանոց եւ կարճատեւ հիւանդութենէ յետոյ կը մեռնի։ Հանգուցեալին անցագիրը եւ այլ փաստաթուղթերը յանձնուած են ֆրանսական հիւպատոսին, որ պաշտպանն է պարսկահպատակներու շահերուն։

Հանգուցեալին Հայ ըլլալը պարզուեցաւ միայն երկու օր առաջ, տեղիս Ազգ. վարչ. Նախագահ բժ. Ստեփան Մդոէեանի ստացած «Յուսաբեր»ի դեկտ. 11—12 թիւերէն։

Վարչութիւնը անմիջապէս դիմեց ֆրանսական հիւպատոսին, եղած թիւրիմացութեան առթիւ։ Հիւպատոսարանը ցոյց է տուած հանգուցեալին անցագիրը, ուր կայ իր ձեռագիր ստորագրութիւնը՝ *H. K. Masseh*, իսկ ազգութիւնը (հպատակութիւն) գրուած է *de nationalité perse*. Ահա այդ պարագան է բուն թիւրիմացութեան աղբիւրը։

Հայ համայնքը կը խորհի ազգային յուղարկաւորութիւն կատարել, մանաւանդ որ հանգուցեալը վարած է ազգային պաշտօններ եւ եղած է պատգամաւոր պարսկական խորհրդարանին մէջ։

ԿԱՍՊ

Հայ երիտասարդ մը գնդակահարուած

«Նոր Օր»ի մէջ կը կարդանք.—

Թիֆլիսի մեր ընկերներէն Յովակ Շահնազարեանին եղբայրը, Մկրտիչ Շահնազարեան Հայաստանէն Պարսկաստան անցնելու պահուն, գնդակահարուած է կարմիր զինուորներու կողմէ։ Մկրտիչ 27 տարեկան էր։ Նախապէս եղած է գրաշար։ Եւրոպական պատերազմի պահուն կամաւոր հայկական զօրամասերու մէջ, գացած է մինչեւ Տէրսիմի շրջանը։ Վերջերս ծառայած է կարմիր բանակին մէջ։ Իր շրջանը աւարտելէ յետոյ Բաքու կը գտնուէր, ուրկէ անցած է պարսկական սահմանը։

Մկրտիչ Շահնազարեան կուսակցական եղած չէ։ Կը կարծուի թէ դաւադրութեան զոհ գացած է։

Ֆրանսայի առեւտր. դաշնագիրը կը ջնջուի

Աթէնքի ֆրանս. դեսպանը երկար տեսակցութիւն ունեցած է յոյն արտաքին նախարարին հետ, յայտարարելով թէ իր կառավարութիւնը կը ջնջէ այն բացառիկ դիւրութիւնը, որ տրուած էր յունական գինիին ֆրանսա ներածման համար։ Դեսպանը ըսած է թէ տիրող տնտեսական տագնապը, մաքսային նոր տուրքերը եւ գինիի առատ արդիւնաբերութիւնը Ֆրանսայի մէջ, ստիպած են ֆրանսական կառավարութիւնը այս միջոցին դիմելու։

Յոյն արտաքին նախարարը երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է ազգ. տնտեսութեան նախարարին եւ Առեւտր. Սենեակին նախագահին հետ, ստեղծուած այս նոր կացութեան մասին։ Նախարարաց խորհուրդը բացառիկ նիստ պիտի գումարէ, այս մասին որոշում տալու համար։ Կ'ըսուի թէ ֆրանքօ-հելլէն առեւտր. դաշնագիրը պիտի ջնջուի եւ ֆրանսայէն եկած ապրանքները ամենաբարձր մաքսերու պիտի ենթարկուին։

ԿԻՊՐՈՍԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ա.

Կիպրոսի վերջին քաղաքական դէպքերը պատճառ եղան որ, այս համառօտ գծերը կզզիին պատմական անցեալին մասին, գրի առնեմ «Յառաջ»ի համար։

Սուրիոյ եւ Հայոց Ծոցի, կամ Կիլիկիոյ դիմաց, միջերկրականեան այս կղզին՝ հին ժամանակներէն եղած է ազգերու միջեւ միացման կամ միրձեցման կապ մը, շնորհիւ իր յաջող վաճառականութեան եւ արուեստներուն։ Ունի 9300 ք. ք. մ. տարածութիւն, որ 1/3ն է մեր Ներկայ Հայաստանի։ Իր բնակիչները հին ատեն կը պարծենային իրենց շինած նաւայ եւ հաստատուն նաւերով, նաեւ հպարտ էին որ իրենց նաւերը իրենք կը շինեն, օտար երկիրներէ չեն առնար։ Կիպրացիները եղած են առաջին նաւորդներ։ Փարաւոններու արձանագրութիւնները կ'իմացուի որ Կիպրոս կոչուած է հին ժամանակ Ազի։ Ասորեստանը զայն կը կոչէր Խա, Խանանա։ Հռոմէացիները անոր մէկ պղինձին անունը դրին Cyprium։ Բայց Կիպրոս անունը իր բուն ծագումը առած է Կիպարիս, նոճի ծառերէն որոնցմով հարուստ է այս կղզին։

Փիւնիկէի (Լիբանան, Պիպլոս եւ Սիդոն [illegible]

[illegible]

բազմաթիւ Հրէաներ երկու քն այ ժամական ցեղէն։

Փաֆոսի մէջ կը գտնուէր Աֆրոդիտէի (Աստղիկ) աչքանչելի, մեծ մարմարէ արձանը եւ տաճարը, որոնց ուխտի կուգային տարին մէկէ աւելի անգամներ աշխարհի չորս կողմէն հաւաքուած բազմաթիւ Յոյներ։ Հոն տեղի կ'ունենային օրերով (ինչպէս մեր Նաւասարդեան տօնին) ի պատիւ սիրոյ եւ գեղեցկութեան Աստուածուհիին, ողիմպիական խաղեր, մրցումներ, երգեր, պարեր, ներկայացումներ։ Հոն է որ երիտասարդ աղջիկներ, տղաք աէր կ'առնէին, սէր կուտային իրարու, Կիպրական գեղեցիկ արեւակին տակ, Աստղիկի սիրավառ հայեացք. ներուն մօտ։ Միջերկրականի ամենաօրէն կապոյտ ալիքներու դիմաց Փաֆոս հին ժամանակ կղզիին գլխաւոր եւ նշանաւոր քաղաքն է եղած։ Հիմա աւերակ։

Ներ դարուն (Ք. Ա.) Փիւնիկեցիները երբ կը հաստատուէին կղզիին հարաւային կողմերը, Ցամաքսատուէն մինչեւ Լարնաքա իրենց հետ կը բերէին նաեւ իրենց Աստարտէ դիցուհիին արձանը, պաշտամունքը։ Աստարտէն՝ երկրի, հողի, պտղաբերութեան, արգասաւորութեան աստ. [illegible]

[illegible]

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Յառաջ»ի մէջ տուի Հ. Փուլադեանի սփոփարար եւ շահեկան բանախօսութեան ամփոփումը։

Ընթերցողները անշուշտ գոհունակութեան զգացում մը ունեցան, իմանալով դառնալով այս վաւերական իրողութեան թէ՝ մեր Սուրիոյ գաղթականի կեանքին պայմանները հետզհետէ կը դառնան տանելի եւ կը մտնեն բնականոն վիճակի մը մէջ։ Եւ եթէ մեր աւանդական մէկ մասին հաստատ բնակութիւնը համեմատաբար երկար շրջանէ մը բոլորէ տպաւորութեան եւ խաղաղութեան, այն ատեն բովանդակ աշխարհը, աւելորդ անգամ մը ըլլալով պիտի վկայէ թէ՝ Հայը մի՛շտ շինարար եւ ստեղծագործ տարր մըն է եւ արժանի է տեւելու իրականացումը իր ազգային երազներ. [illegible]

[illegible]

կութեան ետին իսկ բարձրագոյն եւ յարակրկնում վկայութեամբն իսկ...

Եւ սակայն գթութեան տեղ ինչո՞ւ չստացանք ու տակաւին չենք ստանար իրաւունքի արդարութիւնը, որուն արժանի ենք մեր հաւատարմութեամբ, մեր արեւատով ու անոր զոհաբերութեամբ..

Մարաշի հայութեան անեղծ անգործութիւնը.. խո՛ր արմատի անընջելի դրօշմնե՛ր, հայ աղջկան մատներով յաւերժացած իր կուսական օժիտին վրայ... Բարձր ու վերմակին ծածկոցը — ճերմակեղէններու կապոցն ու ենթագրական գաւկին խանձարո՛ւրը

Խե՛ղճ աղջիկներ ու մայրեր ու պապաբախտ նորածիններ... հակառակ բոլոր հմայակներուն ու լաւագոյն մաղթանքներուն, մայրական գուրգուրանքին ու քրիստոնէական հաւատքին, պարբերական ջարդերու ու մեծ Սպանդին զոհեր եղաք... [illegible]

[illegible]

ուշագրաւ գիտութիւն մը եւ ճաշակութիւն, թէեւ կարելի չեղաւ [illegible] վին արժեւորել։ Նկատի առնելու խումբին սահմանափակ ուժերը հողի եւ ձայներու անհաւասար dosage՝ առաջին ձայներու պակասին պատճառով։

Հայկական բաժնին անցնելով, խօսք առաւ [illegible]

Ցարգելի դասախօսը՝ որ [illegible] բազմակողմանի ծանօթութիւն ունէր հայ ցեղին եւ անոր երաժշտութեան մասին, կարճ, խօսքով կերպով ներկայացուց Հայուն [illegible] նոր երաժշտութեան նկարագիր։

Ազգագրական, աշխարհագրական ծանօթութիւններու մէջ [illegible] րացաւ բնութեան դերին վրայ։ «Բնութիւնը կազմած է մարդը» եւ այդ տեսակէտէն [illegible] [illegible]

[illegible]

ՀՀՆԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅ ԵՒ ՊԵԼՃ ՌՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Cité Universitaire հանդէսը [illegible]

[illegible]

նութեան։ Հրաւիրեալները ենթադրուածէն աւելի խուռն բազմութեամբ եկած էին գրաւելու պելժ ուսանողական տան հանդիսասրահը, որուն չարժուն պատերը հարկ եղան ծալլել։

Յայտագիրը ունէր երկու բաժին, որոնց առաջինը յատկացուած էր պելժ երաժշտութեան։

V. Meyersի «Trio en la mineur»ը ունկնդրուեցաւ առաջին անգամ ըլլալով եւ մեծ հաճոյքով։

Երիտասարդ հեղինակը, որ կը ժամանակցէր իր գործին կատարումին, հաճելի thèmeի մը վրայ շարադրած էր թեթեւ, երփներանգ նախադասութիւններ՝ որոնք աւելի հարթուի արեւը կ'երգէին՝ քան հիւսիսի մառախուղը։

Պ. C. Beichlի ղեկավարութեան տակ Լիւքսէմպուրկցի կաթոլիկ ուսանողներու երգչախումբին երգած Ons Hémechtը (Մեր հայրենիք) ընդհակառակն կը յայտնաբերէր հիւսիսի տարօրինակ ու մշուշոտ երաժշտութիւնը։ Հայրենաբաղձ շեշտ մը՝ ախրութեամբ քողարկուած։

Նոյն նկարագիրը ունէր նաեւ խումբի ղեկավարին հեղինակած «Riedche Tommel dech»ը, շատ բնատահմիկ, եւ «Wann d'Klacke lauden» (Զանգակները), որ երեւան բերաւ [illegible]

[illegible]

տրրապետող կազմը, իսկ [illegible] րիններուն։

Պ. Պարթեւեանի ներդաշնակած քանի մը եղանակները «Դաւ [illegible] խնդիրս», «Վաղպուրականի [illegible] «Սահակ Մեսրոպի օրհնեարգը» [illegible] կատարուած հեղինակին եւ [illegible] ջութակահար Պ. Wormsի [illegible] բուռն ծափերու արժանացան. [illegible] տայայտութեան եւ ներդաշնակութեան վայելուչ ձեւով, նախադասութիւններու եւ հաճելի կրկնումներու նախասիրութեամբ, որոնք անմիջապէս գրաւիչ կը դարձնեն իր [illegible] նակները, որոնք զոյնի հաճելի փոփոխականութիւններ, ծիածանումներ ունին [illegible] ախորժելի երազանքի մը [illegible] բին մէջ։

Արեւ կայ Պարթեւեանի [illegible] ժշտութեան մէջ, ու մեր թռչնիկ [illegible] բացուին անոր լայն, [illegible] ներշնչուած մը։ Իր յաջողութիւնը անկեղծ եղաւ։

Պէտք է ջերմօրէն շնորհաւորել [illegible] ուսանողները եւ իրենց վարչութեան [illegible] այն սիրուն գաղափարին համար որ ունեցած են՝ ծանօթացնելու համար հայ երգը մեր բարեկամներուն։

Հանդէսէն յետոյ մասնաւոր [illegible] փէ մը առաջնորդուեցան մասնակցողները [illegible] հանդիսականներ, որոնք ջերմ [illegible] հաւորութիւններ ուղղեցին պելժ եւ հայ ուսանողներուն շամպանեան բաժակները ձեռքին։

ՀՐ. ԱՂԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի՞նչպէս կ'աճին ու կ'ապրին բանուորները

Խոստացեր էինք տալ Ա. Խանջեանի ճառին ամէնէն յատկանշական մասերը։ Հետաքրքիր է կարդալ այդ ճառը, եւ զատել ինչ որ կը յաւելցնէ մեր ընթերցողները։ Այս անգամ կուտանք հատուած մը, ուր Խանջեան կը ներկայացնէ բանուորներուն կեանքը, զոր կ'ապրին անոնք, համաձայն հաւաքապաշտ վարչակարգութեան բարիքներուն։

Վերջին շրջանին բարելաւուած են բանուորներու կենցաղային ու մշակութային պայմանները։ Առոր ապացոյց փաստն այն է, որ կ'աճի երկրին բնակիչներուն թիւը

1922ին Հայաստանի մէջ ունէինք 782 հազար բնակիչ։ Այս տարի Հայաստանի բնակիչներուն թիւը հասած է 1 միլիոն 40 հազարի։ Տարեկան աճումը, վերջին այս տարիներուն, երբեք չէ իջած հարիւրին չորս համեմատութենէն վար։ Բնակչութեան աճումը այս վերջին տարիներուն կը հասնի մրցանիշի բարձրութեան վրայ, տարեկան 38-39 առ հազար, երբ քաղքենի երկիրներու մէջ անոնց բնական աճման նիշն է տասը առ հազար

Աւելի նշանակալից է քաղաքի բնակչութեան աճումը։ 1928ին Հայաստանի քաղաքներու բնակչութեան թիւն էր 173 հազար, ներկայիս՝ 220 հազար, աճման տարեկան նիշը՝ 10։ Կ'աճի՝ բանուոր դասակարգը։ Վարձուորներու թիւը 1928-1929ին կը հասնէր 55 հազարի, 1929-1930ին՝ 60 հազարի, 1931ին, 72 հազարի, տարեկան աճման նիշը՝ 20։ Բանուորներու թուական աճման հետ կը զարգանայ նաեւ անոնց նիւթական վիճակը։ Շինարարութեան յատկացուած բանուորներուն աշխատավարձը 1930ին 94 րուբլի էր, անցեալ տարի՝ 113 րուբլի։ Լուսաւորութեան (կրթութեան) աշխատաւորները 1930ին կը ստանային 65 րուբլի, անցեալ տարի 91 րուբլի։ Աշխատանքի օրը պարտաւորիչ կերպով եօթը ժամ է բոլոր գործարաններուն մէջ։

Աշխատաւորներու նիւթական պայմաններուն բարելաւումը կապ ունի նաեւ ընկերային ապահովագրութեանց, հանրային առողջապահութեան եւ հասարակական սնուցման մարմիններուն աշխատանքին հետ։ Ընկերային ապահովագրութեանց պիւտճէն վերջին մէկ տարուան ընթացքին 4,300,000 էն բարձրացաւ 7,700,000ի։ Առողջապահական գործավարութեան պիւտճէն վերջին մէկ տարուան մէջ 4 միլիոնէն բարձրացաւ 6 միլիոն 700,000 րուբլիի։ Բնակարաններու շինութեան վարկային գումարը եւս կ'աճի տարէ տարի։ 1929ին շինեցինք 37 հազար քառակուսի մեթր, 1930ին 48 հազար քառ. մեթր, 1931ին՝ 54 հազար քառ. մեթր։

Բարելաւուած է նաեւ բանուորներու մատակարարման գործը։ 1930ին ունէինք 289 եւ 1931ին 467 մատակարարման եւ բաշխման կէտեր։ Պետական եւ գործակցական խանութներու առեւտուրը 1930ին 78 միլիոն րուբլի էր, 1931ին 135 միլիոն։ Միւս կողմէ անհատական առեւտուրը կը նուազի. 1930ին 20 միլիոնէն իջած էր 11 միլիոնի, 1931ին՝ 5 միլիոնի։ Հանրային սնունդի մատակարարման գործը հետզհետէ կը զարգանայ. 1930ին ունէինք 161, իսկ 1931ին 437 կէտեր անոնց մատակարարելու համար։ Այս գործին մէջ կ'աշխատին 115 հազար հոգի։

Այս չոր ու ցամաք թիւերը տալէ յետոյ, քանի մը պատկերներ որոնք շատ բան կը խօսին, իւրաքանչիւրը օրինակ մը կամ վէպ մը կ'արժէ։

Ծանօթացէ՛ք — Բանուոր Սարգարեան Յովհաննէս, 12 տարուան աշխատաւոր, ամսական կը ստանայ 220 րուբլի. կ'ապրի նորաշէն բնակարանի մէջ, իր տրամադրութեան տակ ունի 14 քառ. մեթր տարածութիւն, ընտանիքը կը բաղկանայ 3 հոգիէ, կը հետեւի բանուորական համալսարանին դասընթացքներուն, իսկ կինը ելմտական աշխատանոցին, երկուքին աշխատավարձը բաւական է ծածկելու համար տնտեսական բոլոր ծախքերը, այս տարի կը ստանան գոհացուցիչ սնունդ, ամէն օր միսով տաք ճաշ, գիրքերու եւ թերթերու համար ամսական կրնան ծախսել 3-6 րուբլի, կը ծխէ, ունի բարձրախօս, յաճախ զուարճութեան ժամեր կը կազմակերպէ իր սենեակին մէջ, ամսական 3 անգամ սինեմա կամ թատրոն կը յաճախէ։ Ինչ որ կը պակսի, ջուրն ու ճաշարանն է, որ տանը մօտ չկայ։

Ուրիշ բանուոր մը, Մարիկեան Գուրգէն, կ'աշխատի գործարանի մէջ, աշխատաւոր է վեց տարիէ ի վեր, կը ստանայ ամսական 120 րուբլի, ընտանիքը կը բաղկանայ 3 հոգիէ, կ'ապրի նորաշէն բնակարանի մէջ, իր տրամադրութեան տակ ունի 18 քառ. մեթր տարածութիւն, բնակարանը ունի լոյս եւ ջուր, ամէն օր կը ստանայ տաք ճաշ, քոյրը կը յաճախէ միջնակարգ վարժարան, իսկ ինքը՝ բանուորական համալսարան, ամիսը երկու անգամ սինեմա կամ թատրոն կ'երթան, կը ստանան երկու թերթեր, գիրքի եւ թերթի համար ամսական կը ծախսեն 10-12 րուբլի։ Կը պակսի միայն բարձրախօսը, իսկ քոյրը կօշիկ եւ հագուստ չունի։

Ահա երրորդ բանուոր մը, Մուսինեան Սաքօ, կ'աշխատի Ալլաւերդիի ձուլարանին մէջ, արհեստաւոր է, 18 տարուան գործաւոր, հինգ տարի աշխատած է Ռուսաստանի մէջ, ամսական կը ստանայ 425 րուբլի, ընտանիքը կը բաղկանայ հինգ հոգիէ, կ'ապրի նորաշէն բնակարանի մէջ, ունի խոհանոց, փոքրիկ շտեմարան, լոյս։ Ջուր չունի։ Ամսական կը ծախսէ անձնական պահանջներու համար չորս րուբլի։ Սնունդը կը ստանայ առաջին կարգի բանուորներուն չափով, իր տան մօտիկ բաշխումի խանութէն, ամէն օր կը ստանայ տաք ճաշ, այս վերջին տարիներուն կինն ու ինքը գրել-կարդալ սորվելու համար մասնաւոր դասընթացքի կը հետեւին, երախաներէն մէկը մանկապարտէզ կ'երթայ, իսկ միւսը 8-10 անգամ թատրոն կամ սինեմա կ'երթան, կը ստանայ գրքոյկներ ու թերթեր, որոնց կը վճարէ ամսական վեց րուբլի։ Ունի բարձրախօս, երկու անգամ արհեստ սորվելու համար Ուրալ ղրկուած է, ամէն տարի ամառը իր ընտանիքը գիւղ կը ղրկէ։

Բանուոր մը եւս, Ուլիխանեան Լաւրէնտի, կ'աշխատի 11 տարիէ ի վեր, ամսական 180-200 րուբլի, ընտանիքը՝ 5 հոգի, կը բնակի նորաշէն տան մէջ, սնունդի մատակարարութիւնը այս տարի բարելաւուած է համեմատաբար, ամէն օր կը ստանայ տաք ճաշ, բայց միսով ճաշը՝ ամիսը 15 անգամ։ Վերջին 2 տարուան ընթացքին գրել-կարդալ սորված են, թերթերու եւ գիրքերու համար ամսական կը ծախսեն 4 րուբլի, ունին բարձրախօս։ Մէկ երախան մանկապարտէզ կ'երթայ, սինեմա եւ թատրոն չեն երթար, որովհետեւ շատ ծանրաբեռնուած են, ընտանիքը ամառը գիւղ կ'երթայ, կը գանգատին որ փայտ եւ ջուր չունին։

Եւ Խանջեան սինեմայի պէս կը կը ներկայացնէ բազմաթիւ բանուորներու կեանքը,— ոմանք սենեակ ունին, բայց փոքր, ոմանք շաքար չունին, կամ կօշիկ, կամ լոյս։ Առանց այն բանուորներն են որոնց պահանջներուն մեծ մասը ապահովուած է արդէն։ Բայց եւ այնպէս այս շարժանկարը բաւական թելադրիչ է, երեւակայելու համար իրական կեանքը մեր բանուորներուն։

Ի՞նչ կ'արժէր կորսուած Գուրանը

Գրեցինք թէ կորսուած է Թանկագին Գուրան մը, որ մեծ արժէք ունէր նաեւ պատմական տեսակէտով։

Երուսաղէմէն ընկալեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն այս մասին։

Պաղեստինի մահմետականները մեծապէս վշտացած են Գուրանի մէկ հատորի կորուստին առթիւ, եւ պատասխանատու կը բռնեն Հաճի Ամին էլ Հիւսէյնի, որ Երուսաղէմի Մեծ Միւֆթին է եւ մահմետականներու գերագոյն խորհուրդի նախագահը։

Եօթանասնամեայ չէյխ Խալիլ էլ Խալիլի, որ թրքական իշխանութեան ներքեւ Պաղեստինի սուրբ վայրերու եւ յիշատակարաններու ընդհանուր վերահսկիչն էր, իսկ այժմ Երուսաղէմի մահմետականներու կրօնական վերաքննիչ ատեանի նախագահը, եւ որ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ իսլամական եւ արաբական պատմութեան մասին, խօսելով այս Գուրանի մասին կ'ըսէ,

Անցեալ տարի, երբ Միւֆթին, Հաճի Ամին էլ Հիւսէյնի, Գուրանի թանկագին հատորները էլ Աքսա մզկիթէն կը փոխադրէր Օմարի մզկիթին մատենադարանը, գինք այն վստահեցին, զոր ան անտարբերութեամբ յանձն կ'առնէր։

Կորսուած Գուրանը գրուած էր Մարոքի Սուլթան Ապու Հասան Մարինիի կողմէ, որ խլեց Ճիպրալթարը Սպանիացիներուն ձեռքէն 13րդ դարուն։ Այս Գուրանի 35 հատորներն ալ գրուած են եղնիկի կաշիի վրայ, իսկ գրութեան մելանը պատրաստուած էր արաբական անուշահոտ մուշկի եւ քրքումի (զաֆրան) խառնուրդով, որուն բոյրը տակաւին զգալի է, թէեւ գրուած էր 655 տարի առաջ, երբ ներկայացուցաւ Երուսաղէմի Օմար մզկիթի մօտիկը ապրող Մարոքցիներու համայնքին

Այս Գուրանին արժէքը կը կայանայ հետեւեալ իրողութեանց մէջ։ Առաջին՝ ան գործն է հռչակաւոր մարիկ յաղթականին, երկրորդ՝ անոր հին ձեռագիրը զարդարուած է գեղեցիկ կերպով, երրորդ՝ ան գրուած է այն հին ոճով, որով գրուած է Հռոմէական Գուրանը, գտնուած Գորտովայի մզկիթին մէջ։ Այս վերջինը գրուած էր Օսման Իպնը Աֆֆան խալիֆային կողմէ, բայց կորսուեցաւ սպանեւմարիկեան պատերազմներու ժամանակ։

Եթէ, այս հատորը ծախու հանուի աշխարհի գրական շուկային մէջ, մեծ սքանչելութիւն մը պիտի գործուի։

Գուրանի կողքերը ծածկուած են ոսկի եւ արծաթ զարդերով, եւ կը կրեն մարիկ ու անդալուզեան ատաբորինակ պատկերներ։ Այս Գուրանին հատորները կը պահուէին ապակեայ դարակի մը մէջ, որուն բանալիներէն մին կը գտնուէր Մահմետական Գերագոյն Խորհուրդին մօտ, երկրորդը՝ Երուսաղէմի Մարոքցիներու շէյխին մօտ, իսկ երրորդը վերջինին ազգականին։

Երուսաղէմի միւֆթին կը յայտարարէ թէ զուր տեղը մահմետականները իրար անցեր են, որովհետեւ Գուրանի կորսուած հատորը հազիւ թէ 1000 տոլար կ'արժէ։ (Հնավաճառները կը գնահատեն զայն 100,000 տոլար)։

ՃՈՐՍ ՀՈՎՆԵՐԷՆ

Բանաստեղծը ծռամտեց կեանքը ու գաւառի խիղճը

Եթէ աշխարհի բոլոր դատաւորները հետեւէին փարիզեան հարցաքննիչ դատաւորին, դրականութիւնը անշուշտ չէր մեռնէր. սակայն կ'ապրէր ծանր վիրաւորի կեանք մը։ Այս դատաւորը մարդը ամբաստանելու համար, տրարքի չի նայիր, ոչ ալ փաստի եւ մտադրութեան։ Խօսք մը կը բաւէ։ Եւ եթէ իր շուրջ աղմուկ բարձրացնելու վախը չունենայ, հաւանաբար զատի պիտի քաշէր բոլոր այն վիպագիրները որոնց բանակներով մարդ կը սպաննեն թուղթի վրայ։ Երեւակայեցէք նոյն վիճակը վիպագրին որ դատաւորի ու դատախազի վախէն ինքզինքին պիտի արգիլէր իր վէպերուն մէջ [illegible] եւ յետոյ այդ տեսակ վէպ մը, ուր սպանութիւն չկայ, ո՛վ կը կարդայ։

Դատաւորը իրաւունք չունի [illegible], այդքան բարակ մտածելու։ Այս վստահութեամբ էր անշուշտ որ Լուի Արակոն, նախկին [illegible] պետ եւ այժմու գերիրապաշտ ծանօթ բանաստեղծ, [illegible] քանի մը հոգի հրացանի բռնելու բանաստեղծութեամբ մը, հրատարակուած ծայրայեղ յեղափոխական հանդէսի մը մէջ։ Բայց ինքը որեւէ վիպագիրէ քանի մը քայլ ալ անդին անցաւ ու փոխանակ երեւակայական արարածներ գրելու կեանքի հանճարներէն ու զանուածներէն, յեղափոխական հրամանատարի մը պէս գոչեց իր ընթերցողներուն.

կրա՛կ Լէնին գումի վրայ.
կրա՛կ Գոնքուրի, ֆրոսարի վրայ.
կրա՛կ սոց.-դեմոկրատիայի գիտուն արջերուն վրայ.

Բայց հարցաքննիչ դատաւորը որ բանաստեղծ չէր, մանաւանդ գերիրապաշտ, Արակոնի պէս չէր մտածեր եւ իրեն իմացուց թէ իր գրական մարդասպանութիւնը կ'իյնայ օրէնքի խստութեան տակ։

Գործը սակայն, տարբեր գոյն առած է։ Ո՛րեւէ հոսանքի չպատկանող ֆրանսացի գրագէտներ, բողոքի ձայն բարձրացուցած են ընդդէմ դատաւորին եւ հանրագրութեան մը կ'ըսեն.— «Կ'արժէր [illegible] անունով իր բանաստեղծութեան համար, Արակոնի դէմ եղած մեղադրանքը, որ զինքը կ'ենթարկէ հինգ տարուան պատժի սպառնալիքին։ Ֆրանսայի մէջ կը կազմէ աննախընթաց իրողութիւն մը։ Դէմ կը կանգնինք դատական նկատումներով բանաստեղծութիւնը մեկնաբանելու որ եւ է փորձի եւ կը պահանջենք անմիջապէս դադրեցնել հետապնդումները»

Մէկ քանի ծանօթ գրողներ ալ՝ որոնց կարգին Փօլ Էլիւար, Անտրէ Պրըթօն կը պահանջեն որ իրենք ամբաստանուին Արակոնի հետ։

ՄԱՄՈՒԼ

«Անեղի գործեր»

Մեր ընթերցողներուն յայտնի է Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովին ընտրութեանց արդիւնքը (բացի Դամասկոսէն եւ Հալէպէն)։ Ընտրուած են նաեւ չորս հայ երեսփոխաններ, որոնց երկուքը դաշնակցական։

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը, այս առթիւ հետեւեալ իմաստո՛ւն եւ «ազգասիրական» խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ #21 յուն.։

«Հոգատար իշխանութեան կողմէ գծուած հրահանգներուն մէջ, Հայոց համար սահմանուած է երեք աթոռ, երկուքը՝ Հալէպէն եւ մէկը Սուէյտիոյ շրջանակէն։ Պարզ է թէ աւելիս գործնական եւ ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնէ։ 71 երեսփոխաններու մէջ, երեք երեսփոխան գանցառելի ուժ մը միայն կը կազմեն եւ ոչինչ կրնան ընել։ Կարելի է ըսել մինչեւ անգամ թէ Հայոց վերաբերեալ խնդիր մը, եթէ երբեք պատահի, բարեկամ արաբ երեսփոխաններ աւելի օգտակար կրնան ըլլալ, քան թէ Հայերը։ Սուրիոյ ազգային իշխանութիւնները կրնային Հայոց արդարութիւն ընելու նպատակաւ սահմանուած երեք աթոռներու համար, Հոգատար Իշխանութեան եւ Արաբ Ազգայնականներու միանգամայն ընդունելի յարմար թեկնածուներ ներկայացնել, եւ ընտրութեանց առթիւ զգոյշ եւ հեռու մնալ որեւէ կողմ բռնելէ։ Նախորդ ընտրութեան մէջ գրեթէ այսպէս եղաւ, եւ ընտրուած հայ երեսփոխանը ամէն տեսակէտով արժանաւոր ու ազգին պատուաբեր անձնաւորութիւն մըն էր։ Բայց, ե՛րբ եւ ո՛ւր տեսնուած է որ հասութաբեր պաշտօնի ու աթոռներու խնդիր ըլլայ եւ մեր «անշահախնդիր», «անձնուէր» մարտակիցները ոտքով գլխով մէջտեղ չնետուին եւ զանոնք ամէն գնով ձեռք անցընել չաշխատին։

Այս անգամ ալ անոնք, [illegible] մէկուն բան մը հարցնելու, [illegible] գլուխ Սուրիոյ Հայութեան [illegible] սակարկութեան մտած եւ երեք թոռի փոխարէն յանձն առած են կողմ բռնել Արաբ Ազգայնականներու դէմ, եւ ընտրութեանց առթիւ ի միասս անոնց գեղծումներ գործած են, գայթակղութիւն գրգռելով ընդդէմ ամբողջ Հայութեան։

Անշուշտ, եթէ խնդիրը միայն երկու հայ թեկնածուներու ընտրութեան շուրջ դառնար, Արաբ Ազգայնականները կարեւորութիւն չէին տար։ Պէտք է գիտնալ սակայն թէ Սուրիոյ մէջ ընտրութիւնները ուղղակի չեն կատարուիր։ Ժողովուրդը Երկրորդ Կարգի ընտրողներ կ'ընտրէ եւ ապա անոնք կ'ընտրեն երեսփոխանները։ Մեր տնաշէնները աշխատած են, որպէս զի Ազգայնականներու հակառակ երկրորդ կարգի ընտրողներու տրուին Հայոց քուէները։ Այսչափով ալ չեն գոհացած, մէկ մարդու տասնեակ անգամներ քուէարկել տուած եւ ամէն ընտրութեան մէջ իրենց համար սովորական գեղծումներ գործած են արձակ ու համարձակ, ինչ որ Արաբներ տեսած ու հասկցած են եւ հարկ չկայ բացատրելու թէ ինչպէ՞ս գրգռուած են»։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԻՐԻՆԻ ՍԻՐՏԸ (գեղջկական զրոյց)։ Հեղ. Եղ. Հայկեան։ Մատենաշար «Վերածնունդ» Թիւ 1։ Թէհրան։ Գին 3 դրամ։

ՓԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՇՈՒՂՆԵՐ, հաւաքեց՝ Արամ Երեմեան։ Մատենաշար «Վերածնունդ» Թիւ 2։ Գին 3 դրամ։ Արտասահմանի 5 ֆրանք։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

Դատապարտութիւն մը

Նիսի «Էքլէրէօր» թերթը կը գրէ (յունուար 6).—

Խնդիրը կը դառնայ հիմակ Պոլսեցի Թուրքի մը մասին։ Այս Թուրքը (Թրքահպատակ ըսել կ'ուզէ) որ Ալեքսանդր Սարեան կը կոչուի, 50 տարեկան է, յանձնակատար, եւ որ յաջողութեամբ դրամաշորթութիւն կ'ընէ։

Նիսաբնակ, անցեալ յունիսի [illegible] հազար ֆրանքի փոխարէն խոստացաւ 700 ֆր. կանխավճար առնելով, եւրոպական Թուրքիա երթալու համար անցագիր մը հանել, առանց որեւէ դժուարութեան եւ որքան կարելի է կարճ ժամանակամիջոցի մէջ։ Այն պարոնը որ յիշեալին դիմում կատարած էր, կը կոչուէր Սամուէլ Փէնթաա Արդ, Սարեան, որ կը հաւատացնէր թէ ինքը Նիսի հայ գաղութին նախագահն էր, որեւէ բան չէր ըրած խնդրոյ առարկայ թուղթը առնելու համար, առանց սակայն Ս. Փէնթաայի 700 ֆրանքը փախցնել մոռնալու, ինչպէս նաեւ անոր եւ իր տիկնոջ ինքնութեան թուղթերը եւ ուրիշ պաշտօնական թուղթեր։ Այժ օրուընէ, սկսեալ զինքը չտեսան այլեւս։

Այս վստահութեան գեղծումին համար Սարեան դատապարտուեցաւ ի բացակայութեան, երեք ամսուան բանտարկութեան եւ 25 ֆրանք տուգանքի։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Յունուար 20ին լրացած ըլլալով «Յառաջ»ի պարգեւեալ բաժանորդագրութիւնը, այլ եւս նկատի չեն առնուիր Նոր դիմումներ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

Ա. ՄՍՍ

III

— կանթեղը պաշարանին.. կամ՝

— «Փառք ի բարձունս»ին զանգը՝ շուտ, քա՛ էրթին ապրո՛... ինչո՞ւ կ'ուշանայ...

Ու Գրիգոր կամ Նազար անմիջապէս կը նստէին, ...մի մարդիկ համբերութեան»ին վերադարձած ըլլալով։ Անոնք այնքան կը սիրէին զայն, որ արտակարգ ակնածանք մը ունէին։ Անշուշտ, Տէր Ղեւոնդին նկատմամբ եւս յարգանք ունէին։ [illegible] Տէր Գէորգին, որ անոնցմէ տարեցն էր, [illegible] «Ծուխս [illegible], էս Գրիգոր, դուք ալ իմ զաւակներս էք» ըսելով։ [illegible]

[illegible] միշտ ճիշդ նոյն ճայթմունքը ունէր.

Նայի՛ս, Տէր պապ, Տէր Գէորգը պասէ...

Բայց [illegible] պէս [illegible] կը կարդար, [illegible] — «պիչիմը դրյափէթն ա փէ՛ք տեղն է ք'աղջի», — ա Գրիգորի հօրեղբայրը՝ Դաւիթ էֆէնտին անպատճառ կը հանէր անոր «Հաւատամք»ին, թէեւ բնա՛ւ չէր հասկնար անոր խօսքերուն...։ «Լաքին, ծանրը գլուխ մարդ է, հա՛. չէ քի Տէր Մեսրոպին պէս...»։

Երբ ժամուորը կը ծնկէր, Նազար աճապարանքով մը դուրս ելլալ։ Բակի եռեւի դրան առնթերէն իջնելուն, նկատեց Ռատոլին։ Խաղողները կախեր, [illegible] ու ծեծ ժապաւէն մը կապեր, կը վերադառնար տուն։ Վարդ մը ինկած էր գետին։ Նազար խորանէն նշմարեր էր զայն։ Աստուածածնի պատկերը ինչ աղուոր ծաղիկներ էր, այդ օրը, լուսարարը Նազար անծանօթ եւ հետաքրքիր զգացում փափաք մը ունէր իր մէջ՝ Ռատոլիկը յափշտակ տեսնելու։ Մանաւանդ որ այդ տարին, աղջիկները անջատ դասաւորած էին [illegible]։ Մօտեցաւ։ Ուզեց խօսիլ։ Վարանեցաւ։ [illegible], նոյնիսկ, ի՞նչ ըսէր։ Եւ Նայեցաւ։ Իրեն այնպէս թուեցաւ թէ Գրիգոր կրնայ տեսնել յանկարծ...։ Ռատոլիկ, երբ կարգին, նշմարեց Նազարը։ [illegible] կ'անցնէր։ [illegible] կարծես ծանօթ ըլլար։ [illegible]։ Ինչո՞ւ այսպէս [illegible] որ Նազարը տեսնէր։

Ցանկարծ, Գրիգորը անցաւ քովէն։ [illegible] Զնդեցաւ իրեն։ [illegible] Ինչ ալ Ի՞նչ ալ... Երէկ գիշեր ինք ու մայրիկը Գրիգորենց էին։ [illegible] Հին գիրք մը [illegible] կարդացին։ Ցետոյ, [illegible] թէ ինք ալ եկեղեցի պիտի դար [illegible]

[illegible]

(Շար.) [illegible]

Աշխատաւորական միջազգային սէնտիքաներու կողմէ խօսեցաւ Ժուօ, Ֆրանսայի Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան քարտուղարը.— «Զինաթափութիւնն բռնաւ, այլ եւս յապաղման ենթարկուելու չէ։ Կարելի է. ըսկսելու, ապահովութիւնը արդէն գոյութիւն ունի։ Այդ կը պահանջենք յանուն 20 միլիոն անգործներու եւ 60 միլիոն ծարրկային էակներու, որոնք կը տառապին»։

Ամէնէն վերջ խօսք առաւ ժողովին նախագահը Հէնտըրսըն որ շնորհաւորեց իգական կազմակերպութիւնները, շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկայացուցիչներուն եւ վստահութիւն ներշնչեց։

— Ժողովին այսօրուան նիստին մէջ, պիտի լսուին պատուիրակութեանց պետերուն ճառերը։ Ամէնէն առաջ խօսք պիտի առնէ Սըր Ճօն Սայմըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, որուն պիտի յաջորդէ Ֆրանսայի պատերազմական նախարարը Պ. Թարտիէօ։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Քաշմիրի նահանգին մէջ նոր խռովութիւններ ծագեցան։ Սրինակարի մէջ 4000 հոգինոց ամբոխ մը յարձակում գործեց ոստիկանութեան եւ հարկահաւաքներուն վրայ։ Ոստիկան սպայ մը սպաննուեցաւ։ 100ի մօտ ցուցարարներ ձերբակալուեցան։

Ուռիի մէջ, ամբոխը կողոպտեց տասը չուկան եւ քարկոծեց կառաբական պաշտօնեաները, որոնցմէ շատերը վիրաւորուեցան։ Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ կրակ բանալ այս ցուցարարներուն վրայ։ Երկու հոգի սպաննուեցան, 10ի չափ վիրաւորներ կան։

Հրազէններով եւ տապարներով զինուած ամբոխ մը պաշարեց Հանտէարա գիւղը, ուր կողոպտեց չուկան։ Ոստիկան մը սպաննուեցաւ։ Զօրախումբ մը ստիպուեցաւ կրակ բանալ ամբոխին վրայ։

Վենիզելոսի ճամբորդութենէն յետոյ

Պաշտօնական զեկոյց մը կը հաղորդէ թէ յոյն նախարարներու խորհուրդին մէջ, վարչապետը՝ Պ. Վենիզելոս յայտնեց թէ Անգլիա, Իտալիա եւ Ֆրանսա կատարած իր վերջին ճամբորդութեան ընթացքին, մանրամասնօրէն պարզած է Յունաստանի տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը եւ կառավարութեանց նիւթական օժանդակութիւնը ուզած է, որպէսզի Յունաստան կարենայ հաւասարակշռել իր ելեւմուտքը, ամբողջել իր դրամը եւ ապահովել արտաքին կարգ մը պարտքերու վճարումը։

Զեկոյցը կ'աւելցնէ նաեւ թէ ֆրանսական, անգլիական եւ իտալական կառավարութիւնները որոշած են նշանակել ելմտական յանձնախումբ մը, որ տեղեկագիր մը պիտի պատրաստէ Յունաստանի տնտեսական կացութեան մասին։

Մահափորձ մը Լիտվինովի դէմ

Ալ սովորութիւն եղաւ։ Ամէն անգամ, որ պոլշեւիկ անձնաւորութիւն մը արտասահման մեկնի, Չեկան անպատճառ անոր դէմ սարքած մահափորձ մը երեւան կը հանէ։

Այս անգամ ալ կարգը Լիտվինովին էր, արտաքին գործավարին՝ որ ինչպէս գիտենք, Ժընեւ գացած է ժողովուրդները զինաթափելու՝ բառ բոլշեւիկ սեւազարդութեան...

Այս մահափորձի մասին, պոլշեւիկեան «Թասս» գործակալութիւնը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հնարէ...։ — Լիտվինովի դէպի Ժընեւ մեկնումէն անմիջապէս յետոյ, խորհրդային կառավարութիւնը լուր առաւ թէ Լիտվինովի դէմ դաւ մը պատրաստուած է, զայն սպաննելու մտադրութեամբ։

Խորհրդային կառավարութիւնը ստոյգ տեղեկութիւններ քաղեց թէ Փարիզ բնակող ռուս գաղթականները, որոնք հաւաքուած են Միլլէր, Տրէկամիրով եւ Շաթիրով զօրավարներուն շուրջ, կազմակերպած են խումբ մը, որուն նպատակն է սպաննել զինաթափութեան ժողովի ռուս պատուիրակութեան նախագահը։

Համաձայն այս տեղեկութիւններուն, այս սպանութիւնը պէտք է կատարուի ձեռամբ Ժօրժ Լասիկէնսկիի, որ կը բնակի Զուիցերիա եւ նախկին նախագահն է ցարական կառավարութեան օրով, Կարմիր Խաչի ռուսական ընկերութեան մը։

Այս տեղեկութիւններու հիման վրայ, խորհրդային արտաքին գործավարութեան օգնական Կրէսդինսկի, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին ուղղած է հեռագիր մը, կ'երեւի, անհրաժեշտ կարգադրութեան համար...

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը այս տեղեկութիւններն իր կարգին հաղորդած է զուիցերիական կառավարութեան։

Մուսոլինի Վատիկանի մէջ

Հռոմի մէջ զրոյց կը շրջի թէ Մուսոլինի Վատիկան պիտի այցելէ փետրուար 11ին, այն կրկնակ պատճառներով որ նախ այս թուականը տարեդարձն է Լաթրանի համաձայնագրին ստորագրութեան։ Իսկ յաջորդ օրը տասներորդ տարեդարձն է Պապին թագադրութեան։

Այս տեսակցութեան մեծ կարեւորութիւն կը տրուի։ Երեք տարիէ ի վեր, մերթ ընդ մերթ հրապարակ կը նետուի Մուսոլինիի կողմէ Պապին տրուելիք այցելութեան մը զրոյցը։

Թեվֆիք Րիւշտի Մոսկուայի մէջ

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը, Թէվֆիք Րիւշտի Մոսկուա հասաւ։ Անկից պիտի մեկնի Ժընեւ։ Կայարանը զինքը դիմաւորելու գացեր էին Գարախան, խորհրդային արտաքին պաշտօնատարներ եւ իտալական, պարսիկ եւ թուրք դեսպանները։

ՈՍԿԻ ԿԸ ՂՐԿԵՆ.— Նիւ-Եորքէն եկող նաւ մը, Կիրակի առտու Շէրպուրկ հանեց 220 տակառ ոսկի, որ պիտի յանձնուի Ֆրանսայի դրամատան։ Նոյն օրը, ուրիշ ամերիկեան շոգենաւ մը ցամաք հանեց 121 տակառ ոսկի։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձանները

ՌՈՍՏՈՄԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

Գաւառ

ՎԻԼԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի Քրիստափոր, Ազատամ եւ Ռոստոմ խումբերու բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրէ 14 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Խաժակ Ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Իսկ Քրիստափոր խումբը 13 փետր. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն 10ը Խաժակ Ակումբին մէջ։ Կը խօսի ընկ. Արամ Գասոնէ։

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

1.	ՄԱՐՍԷՅԼ	Tzeriguiantz G. 13 rue des Dominicains
2.	ԼԻՈՆ	khatchadourian Antranik. 202 rue Boileau
3.	ՏԷՍԻՆ	Bodourian G., Avenue B. Palissy
4.	ՎԱԼԱՆՍ	Perzikian Avedis, 26 Boulevard Vauban.
5.	ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ	Germain Marcel, 18 Place du la Liberté.
6.	ՍԷՆ ԹԻԷԹԻԷՆ	Madame Digonner, Place du Peuple (kiosk).
7.	ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ	Eramian David, rue de la Liberté (Boulangerie Curtat).
8.	ՎԱՆՍԷՅ	Djelalian Simon, 4 rue Dr. Michaud.
9.	[illegible]	Azadian kazaros. 11 rue Palamideau.
10.	ՊԱՐԿ ՏԸ ՓԷԱՖ	kassabian Souren, 49 Grand'rue.
11.	ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ ՊԸՆՈՒԱ	Teissonnier, Dépositaire.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Կուսինա Կ. Կարապետեան եւ իր պարագաները կուզան յայտնել իրենց խորին շնորհակալութիւնը այն անոնց որոնք հաճեցան ներկայ գտնուիլ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, եղբօր եւ մօրեղբօր՝ Պ. Կ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ տխուր յուղարկաւորութեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Շամոն, Մ. Թ.— 157.50։
Նիս, Պ. Պ.— 35։
Քանթամաներ, Դար. — 35։
Վիլֆրանշ, Լ. Կ.— 80։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (144)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դատը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Կոմիտէճիները, երբ մէկ կողմէ այս ծանուցագիրը կը յանձնէին օտար դեսպաններուն, միւս կողմէ Թուրքերն ալ ապստամբութեան մղելու համար, իսլամ ժողովուրդին մէջ տարածեցին հետեւեալ յայտարարութիւնը

ՀՐԱՒԷՐ ԻՍԼԱՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Է՛յ իսլամ ժողովուրդ, հասկնալու համար թէ քու մասիդ երբեք չար նպատակներ չունինք, այս հրաւէրով կը դիմենք քեզի։ Եթէ քեզի կը դիմենք, պատճառը այն չէ որ կը վախնանք, կամ ուրիշ նպատակներ կը հետապնդենք, ո՛չ։ Մենք, մեր քաջ նայուածքով կը դիմաւորենք մահը։ Այդ ալ մեզի սորվեցուց քու կառավարութիւնդ։ Հաշարակաց հայրենիքին մէջ դարերէ ի վեր միասին ապրելով հանդերձ, վերջերս յանցապարտ կառավարութիւնը թէ քեզ եւ թէ մեզ խեղդելու համար, խռովութեան սերմ ցանեց մեր միջեւ։ Իսկ դուն, է՛յ իսլամ ժողովուրդ, քաղաքական այս դաւը չհասկնալով, ձեռքերդ աբիւնեցիր մեր եղբայրներուն անմեղ արիւնովը, գործելով մեծ ոճիր մը։

Է՛յ Թուրք եղբայր, լաւ հասկցիր որ մեր կռիւը քեզի դէմ չէ, հարստահարիչ կառավարութեանդ դէմ է։ Անոր ներկայ վատ վարչաձեւին պատճառով է, որ քու զարգացած եւ սիրելի զաւակներէդ շատերը կը պայքարին վերստանալու իրենց արդար եւ օրինաւոր իրաւունքները, սակայն կը խեղդուին Վոսփորի եւ Մարմարայի ալիքներուն մէջ։

Հասկցի՞ր թշնամիդ ու բարեկամդ, է՛յ իսլամ ժողովուրդ։

Զարմեր նոյնիսկ ըսել թէ անկեղծութեան ոչ իսկ նշոյլը կայ այս յայտարարութեան մէջ։ Հայ կոմիտէճիներն էին, որ յեղափոխութեան ընթացքին, գնդակով ու ռումբով սպաննեցին բոլոր այն անմեղ Թուրքերը, որոնք ճամբէն կ'անցնէին, իրենց գործին կ'երթային. Նոյնիսկ չքաշուեցան վայրագաբար յօշոտել Թուրք անմեղ մանուկները։ Այլեւս ինչպէ՞ս հաւատալ անոնց խօսքին թէ, «Է՛յ Թուրք եղբայր, կռիւը քեզի դէմ չէ ուղղուած»։

Անկից զատ, գիտէինք նաեւ թէ Հնչակեան, Դրօշակեան եւ Դաշնակցական կոմիտէները չէին ներկայացներ ամբողջ հայ ազգը, ոչ ալ յանուն հայ ժողովուրդին կը գործէին։ Այսուհանդերձ յաջողած էին նախկին պատրիարք Իզմիրլեանն ալ իրենց մէջ առնել, որովհետեւ անոր հոգին ալ յեղափոխութեան գաղափարով պղտորած էր, ինչպէս նաեւ ուրիշ հոգեւորականներ։ Այսպէս յաջողած էին ահիրի բոյն դարձնել բոլոր եկեղեցիները եւ առաջնորդարանները։ Սակայն տակից շատ դժգոհ էին այն բազմաթիւ Հայերը, որոնք իրենց գործով կը զբաղէին, իրենց օրապահիկը հանելու աշխատէին, իրենց արհեստին ու առեւտուրին շնորհիւ դիրք մը շինելու կը ջանային եւ վերջապէս միայն իրենց ընտանիքին երջանկութիւնը ապահովելու մասին կը խորհէին։ Երբ Իզմիրլեան Պատրիարքը պաշտօնանկ եղաւ եւ Երուսաղէմ աքսորուեցաւ, կոմիտէճիները կատղեցան. Որովհետեւ նոր պատրիարքը հաւատարիմ էր իր կրօնական պաշտօնին, կը զգուշանար ամէն տեսակ քաղաքական շարժումներէ եւ դաւերէ, ինչպէս որ բոլոր եկեղեցիները մաքրեց, կոմիտէճիները արտաքսեց։ Այսպէս առաջնուան պէս հայ ժողովուրդին ներշնչեց հաւատարմութիւն հանդէպ կառավարութեան։

Հայ երրորդ յեղափոխութիւնը չզսպուած, այսինքն օսմանեան Պանքային գրաւման պահուն, Հայոց Պատրիարքական տեղապահը եպարքոսին ուղղած էր յուշագիր մը, խնդրելով պաշտօնապէս հրապարակութեան տալ զայն։ Ցոյց տալու համար հայ կոմիտէճիներուն չարագործութիւններն ու հարստահարութիւնները, նոյնութեամբ կ'արտատպեմ այստեղ:

— «Կարգ մը ոճրագործներ, որոնք հայ խռովարարական ընկերութեան կը պատկանին, երկար ժամանակէ ի վեր հոս ու հոն, մանաւանդ-այս մայրաքաղաքին մէջ զանազան ոճիրներ գործելէ յետոյ, երէկ չորեքշաբթի, յեղափոխութիւն յարուցանելու նպատակով, ազգին անդին իրենց գործած ոճիրները չարունակելու համար, մեծ բազմութեամբ կը յարձակին Օսմանեան Պանքային վրայ եւ կը սպաննեն պահակ զինուորները, սպաները, բազմաթիւ անմեղ անձեր, ամէնէն յոռի եւ պարսաւելի ոճիրը, որուն զզուանքով եւ յուզումով ականատես եղած են շատեր։ Բարեբախտաբար, շնորհիւ հզօր Կայսեր ջանքերուն, հանրային ապահովութիւնը առանց խանգարել տալու, կարելի եղած է առաջքն առնել այս խռովութիւններուն։ Խռովարարական այս ընկերութեան ընթացքը, գործունէութիւնը եւ նպատակը, իրենց գործած անբռնելի ոճիրները այնքան հակառակ են հանրային եւ Կայսեր նուիրական իրաւունքներուն, որ հեղինակները առանց խտրութեան պէտք է պատժուին եւ անոնց հանդէպ անողոք խիստ պատիժներ տնօրինուին։ Եթէ անոնք կը յաւելուն թէ գործեն յանուն հայ ազգին, հաւատարմութեան նուիրական պարտականութեան դիտակէտ իմ խորհուրդը ժողովուրդիս կողմէ յանուն հայ ազգի, խիղճի, պատիւի, վերջապէս յանուն աշխարհիս վրայ ծանօթ բոլոր նուիրական զգացումներուն, մերժենք եւ աշխարհի առջեւ ... կը յայտարարենք։ Նկատելով որ իսլամ եւ ոչ-իսլամ ժողովուրդները կը կարծեն թէ այսպիսի բազդորդ մարդոց յարուցած խռովութիւններն ու խառնակչութիւնները կրնան ցաւալի դէպքերու ծագման պատճառ դառնալ, կը խնդրեմ ... աչքով տեսնուած իրենց ոճիրներուն համար ձերբակալեալները եւ ... բակալուելիքները պատժուին ... ժանի պատիժով մը, առանց ... կեան մը կորսնցնելու:

(Շար.)

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932
10 FÉVRIER 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1799 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՈՒՍԱՓՈՒՄ ՉԿԱՅ

Իրականին մէջ, ունինք երկու ճակատ՝ Թուրքիոյ հանդէպ։

Մէկը այն՝ զոր բռնած է Երեւանը, հետեւողութեամբ Մոսկուայի։ Միւսը այն՝ որուն վրայ կեցած է Դաշնակցութիւնը, իրեն հետ ունենալով զարնողին զարնել սորվելու, դիմադրելու, մարտնչելու եւ թշնամին զգաստացնելու ընդունակ տարրերը։

Աւելորդ է այս բանավէճերուն խառնել անունն իսկ Թուրքիա մնացած Հայերուն — ինչպէս կ'ընէ «Ապագայ»։ Անոնք իրենց ճակատագիրը կապած են այդ երկրին հետ եւ չեն կրնար ուրիշ ճամբու հետեւիլ։

Իսկ «արտասահմանեան փուշերու վրայ թառած հայութեան» այն հատուածը որ չի հաւատար բանաւոր եւ գործնական պայքարին, ինքնաբերաբար կ'իյնայ Երեւանի քաղաքականութեան շրջագիծին մէջ։ Եւ առով իսկ, ունի «անելիք»։

Ուրեմն, խոշոր թիւրիմացութիւն մըն է «բազմաճակատեան» մտափոխութիւնը։

Դեռ աւելի առաջ երթալով, պիտի ըսէինք թէ Թուրքիոյ հանդէպ չի կրնար ըլլալ նոյն իսկ երկու ճակատ։ Մեր կենսական շահը կը պահանջէ ունենալ միայն մէկ ճակատ։ Միեւնոյն ճակատը։

Բայց որովհետեւ «ազգովին» քաղաքագէտ ենք, եւ իւրաքանչիւր հոսանք փրկարար կը համարէ միայն իր քաղաքականութիւնը, ընդունինք երկու ճակատը եւ թող իւրաքանչիւրը գործէ իր հասկացողութեամբ։

Միայն թէ գործէ, փոխանակ հառաչելու կամ տումբ նստած՝ ուրիշներուն աշխատանքի մասին կարծիք յայտնելու։

Այստեղ կը ծագի ուժի խնդիրը. թէ թշնամական եւ թէ բարեկամական։

Ռամկավար պաշտօնաթերթը ի զուր այնքան խեղճ կը տեսնէ մեր կշիռը, երկու պարագային ալ։

Մենք հրաշքներու հաւատացողներէն չենք։ Ոչ ալ հակամէտ մեծ-մեծ ջարդելու։ Ըսած ենք, նաեւ, որ այսօրուան Թուրքիան երէկուանը չէ. ուժի եւ ազգային քաղաքականութեան տեսակէտով։

Բայց գիտենք նաեւ որ Թուրքերը երբեք զանցառելի քանակութիւն, արհամարհելի արժէք չեն համարած մեզ եւ չեն համարեր մինչեւ այսօր։

Ապացոյց՝ իրենց իրարանցումը վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին եւ իրենց սուր հետաքրքրութիւնը՝ հանդէպ հայկական անցուդարձին։

Զարմանալի է այդ հետաքրքրութիւնը, բայց իմաստալից։

Թուրքը գիտէ որ չենք մարսած 1915ի սարսափները։

Գիտէ որ չիրականացաւ իրենց երազը եւ մենք ոտքի կանգնեցանք ոչ թէ յիսուն, այլ հինգ տարիէն։

Գիտէ, որ մենք արժէք ենք Կովկասի մէջ։ (Ինչպէս գիտեն մեր հարեւանները)։

Գիտէ որ չենք հրաժարած մեր իրաւունքներէն, եւ աւելի քան ամուր կապուած կը մնանք մեր արդար դատին, կ'ուզենք վերստանալ մեր հայրենիքն ու ազատութիւնը։

Թուրք մամուլին արիւնածարաւ գրգռութիւններն անգամ յուսահատութեան եւ կատաղութեան ախտանշաններ են։ «Գող, սիրտը դող» մարդու դիւային խաղեր, մեզ լռութեան դատապարտելու, մեր հարեւանները մեզի դէմ հանելու, Քիւրտը, Արաբը, Պարսիկը մեզ թշնամացնելու առաջադրութեամբ։

Կարելի է երկար խօսիլ այս մասին, դրնբաց կամ դռնփակ, բաւական է որ մեր ընդդիմախօսները ընդունին, վերջապէս, թէ «հօշը յեսներու եռեւ կորսուած» իրաւունքները ուշ-կանուխ կը փրկուին միայն եւ միայն գործքով։ Ոչ թէ կռնակը պատին տալով եւ յուսահատական շարժումներ փորձելով,

Գործքը, աշխատանքն է միայն, որ պիտի հարթէ ճամբան։

Եթէ Թուրքերը ռամկավարներուն եւ «հոշնակ»ներուն պէս մտածէին եւ բանի տեղ չդնէին մեզ, հազարաւոր կարմիր ոսկիներ չէին թափեր Սուրիոյ մէջ, քիւրտները մեզի դէմ գրգռելու համար։ Ոչ ալ 70 հազար տոլար կը փութացնէին Ամերիկա, հայանպաստ հոսանքը ջլատելու, չէզոքացնելու համար։

Անշուշտ մեծ բաներ չեն ասոնք, եւ մխիթարանքի համար չէ որ կը յիշեցնենք։ Թրտական շարժումն ալ մեր ոտքը գետնէն կտրած չէ։

Բայց, արժէքի արտայայտութիւններ են։

Այդ արտայայտութիւնները կրնան աւելի զօրանալ, շօշափելի ձեւ առնել, եթէ գիտնանք միեւնոյն ճամբէն քալել, գոնէ այս հարցին մէջ. փոխանակ չորս ճամբու վրայ ձի խաղցնելու։

Մենք յաւակնութիւնը չունինք բոլոր բանալիները գտած ըլլալու։ Մեր ուղեգիծն է՝ անցեալ պատմութիւնը եւ այսօրուան իրականութիւնը։

Մենք խոր հաւատք ունինք մեր արժէքներու մասին, եւ կը հաւատանք յեղափոխական գործունէութեան, համաձայն օրուան պահանջներուն եւ մեր կարողութեան։ Եւ կը գործենք այդ ուղղութեամբ, փորձելով բոլոր կարելի միջոցները։

Արդ անոնք որ չեն հաւատար այս ճամբուն, պարտաւոր են փորձել միւսը։ Մանաւանդ որ իրենց հետ ունին Երեւանը, եւ բազմաթիւ մը «ողջամիտներու»։

Քանի որ Թուրքը նկատի կ'առնէ մեր արժէքը իբրեւ թշնամական պղպակ, անշուշտ չպիտի արհամարհէ բարեկամական հաւասարքներն ալ...

Իսկ եթէ մեր ընդդիմախօսները կը պահանջեն որ ոչ մէկը ըլլայ ոչ ալ միւսը, եւ մեր ձայնը քաշենք ու մեր Դատը յանձնենք Ալլահի քարի կամքին, — ահա այն ատեն է որ Թուրքը բոլորովին պիտի արհամարհէ մեզ, եւ խաղաղութեամբ պիտի վայելէ ինչ որ կատարեց անպատիժ։

Այն ատեն է որ, ինչպէս, մենք պիտի նմանինք թանգարան, ինչպէս լեռնակոււտակ մագաղաթները հայկական հարցին, սկսելով 1878էն։

Գիտենք որ ռամկավարներուն ուզածը այս չէ։ Բայց ի՞նչ է, վերջապէս...

«Տեսիլքն» ալ պչրուհի մըն է, ինքնաբերաբար չի գար։ Պիտի հետապնդել։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՈՐՀՐԴ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՆՈՐ ՎՏԱՆԳԻ ՄԸ ԱՌՋԵՒ

Զինաթափութեան ժողովը վախնամ որ աւելի ծառայէ մոլքերը գրգռելու եւ նոր պատերազմներ նախապատրաստելու, քան թէ աշխարհը խաղաղեցնելու։

Իրօք, Ժընեւի մէջ արծարծուած ռումբերը այնքան աղմուկ չեն հաներ այս միջոցիս, որքան ժընեւի մէջ խօսուած ճառերը։

Պէտք է ընդունիլ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը բոլորովին ապարդիւն գոյութիւն մը չէ որ բոլորած է։ Ըրած է գիւտեր, որոնք եթէ մարդկութիւնը չփրկեն ալ, գոնէ կը զուարճացնեն, ինչպէս օրինակ աշխարհի բոլոր ծանօթ դէմքերը քով քովի բերել եւ խօսեցնել, անոնց քննութեան ենթարկել նիւթեր՝ որոնց մասին ոչ ոք համաձայն է։

Սակայն, այս գիւտը աւելի կատարելագործուելու համար, փոքր փոփոխութեան մը կը կարօտի։ Ժընեւի պատուիրակները արդէն մեծ յառաջդիմութիւն ըրած են հաստատելով թէ իրենց մէջ ո՛չ ոք համամիտ է միւսին կարծիքին։ Քայլ մըն ալ առաջ պէտք է երթան եւ փոխանակ խօսք առնելու՝ հետեւելով սովորական եւ աւանդական կարգին, —յաջորդաբար խօսիլ, մէկուն խօսած ատեն՝ լռել, եւայլն— պէտք է աշխատին ժողովին մէջ՝ Թրքական քաղաքի մը՝ ... մը ստեղծելու։ Արդէն ո՛չ ոք համաձայն է միւսին տեսակէտին՝ ո՛չ ոք տրամադիր է համաձայնելու։ Կը մնայ որ բոլորը մէկ սկիզբէն խօսին եւ այս կերպով ստեղծեն քաոս մը, ուրկէ հաւանաբար լոյսը ելլէ։

Մանաւորելով մեր խօսքը՝ յայտնենք թէ ֆրանսական պատուիրակութեան առաջարկը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրելու զինուորական ուժ, մեծ իրարանցում մը մատնած է Հայաստանի կառավարութիւնը՝ համաձայն մեզ տրուած գաղտնի եւ ստոյգ լուրերու, եւ մնչում բանեցուցած է Մոսկուայի վրայ, որ Լիտվինով ջանայ չուրը ձգել այդ ծրագիրը։

Հայաստանի կառավարութիւնը կը վախնայ որ, երբ զինուորական ուժ եւ ռազմանիւթ տրամադրուի Ազգերու Դաշնակցութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը յաջողի իր ազդեցութեան տակ առնել զայն, եւ հրահանգել որ անոր բանակները՝ «Պարսկաստանի վրայով երթան խորհրդ. Հայաստան եւ քիչ ժամանակուայ մէջ՝ գրաւեն այդ երկիրը»։

Իրօք, Սասունի ձաւին եւ այս ծրագրին սերտ կապակցութիւնը ակներեւ է եւ Հայաստան՝ իրաւունք ունի այժմէն իսկ մտահոգուելու եւ դիմադրական լուրջ նախապատրաստութիւններ տեսնելու։

ԽԱՐՏԱՇ

Մառ Աղա Պետրոս Էլիուի

Առաջի համբաւաւոր պետ մը Աղա Պետրոս Էլիու, մեռաւ Նիսի իր ապարանքին մէջ, ուր իրեն նախիրուած էր անգլիական կառավարութեան կողմէ։ Ցիշեալը մեծ պատերազմի ընթացքին, կարեւոր ծառայութիւններ մատուցած էր դաշնակիցներուն, մանաւորաբար Թուրքերուն դէմ տրամադրելով իր ուժերը եւ ապահովեր էր Սուէդի Հիւսիսային ապահով երթեւեկը։ Բազմաթիւ շքանշաններ ստացեր էր։

Ո՞ւր են օդանաւերը.— *Երեք անգլիական օդանաւեր որոնք մաս կը կազմէին Պաղտատէն Գահիրէ գացող օդանաւային տորմիղի մը, մէջտեղ չեն։ Կը կարծուի թէ փոթորիկի բռնուած ըլլալով, ստիպուած են անապատը վար իջնալ։*

Ագռաւները կ'որչանեն.— *Ագռաւներու սեւ ամպեր նստած են Նիյէնիքի (Սերպիա) շրջակայ գիւղերուն վրայ եւ մեծ աւեր կը գործեն։ Գիւղացիները զէնք ուղեցին կառավարութենէն, պատերազմելու համար այս անակնկալ թշնամիներուն դէմ։*

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԽՕՍՔԷՆ ԳՈՐԾԻ ԱՆՑԱՆ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

250 ԱՆՁԵՐՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԷՆ ՀԵՌԱՑՄԱՆ ՊԱՀԱՆՋ

Անաբեկիչներն ալ գործի վրայ

Հալէպէն կը գրեն մեզի, Փետրուար 2 թուականով. —

Քանի մը ամիսառաջ Թուրք թերթերու ազատ-համարձակ ըրած սպառնալիքները, դժբախտաբար այսօր իրականալու ճամբու վրայ են։ Քսան օր առաջ Թէլ-Ապիատի կայարանը, գրեթէ օր ցերեկով (ժամը 5ին) Թուրքերը ատրճանակի կրկնակ հարուածներով գետին տապալեցին 25 տարեկան Մարտինցի Ասորի Եաիտ անուն երիտասարդը։ Անկէ տասը օր յետոյ, Թուրք կառավարութեան պնդումին վրայ Թէլ-Ապիատէն չորս հոգի սահմանէն ներս քաշուելու ազդարարագիր ստացան եւ կանչուեցան Դամասկոս, ներկայանալու համար ընդհ. Ապահովութեան Գրասենեակը, Յունուար 27ին։ Մարդիկը հնազանդելով ֆրանսական իշխանութեան կոչնագրին, ճիշդ նոյն թուականին ներկայացան Դամասկոսի ընդհ. Ապահովութեան Դիւանը։

Ստացած ստոյգ տեղեկութեանս համաձայն, պիտի ազատ բնակին Դամասկոս, եւ շաբաթը անգամ մը պիտի ստորագրեն իրենց ներկայութիւնը։

Առաջինն է Աբգարեան Աբգար, որուն զբաղումն է Հալէպի իր գործատիրոջ՝ Գ. Յովակիմ Ջալեանի կողմէ խանութպաններու ղրկուած առեւտրական ապրանքները ստանալ եւ յանձնել իրենց տէրերուն. ասիկա ամսականաւոր պաշտօնեայ մըն է, առուտուրի հետ գործ չունի։ Երկրորդը ատամնաբոյժ Խաչարեան Կարապետ, ալ առուծախի հետ կապ չունի։ Երրորդը՝ Միսի Անթուան (Ասորի) խանութպան, իսկ չորրորդը՝ Նիքոլա անուն անգործ մը (Յոյն՝ Հալէպցի)։

Բացի ասոնցմէ, Թուրք կառավարութիւնը պահանջած է հեռացումը *երկու հարիւր յիսուն անձերու, որոնք կը բնակին սահմանագլխի գանազան վայրերուն մէջ.* Գամըշլի, Հասիճէ, Րէս-ուլ-Այն, (Թէլ-Ապիատէն դարձեալ քանի մը անձեր), Արաբ-փունար, Ճարապլուս, Ազէզ, Գաթմա եւ Էքպէզ Մէյտանի։ Հաստատուած եւ քիչ շատ գործ, զբաղում ապահոված մարդիկ, որոնք տուն-տեղ շինած, տնտեսութիւն հաստատած են։

Այս վերջին լուրը հաղորդողը ինծ, տակաւին երկու օր առաջ եկաւ Հալէպ։ Կը պատմէ, թէ սահմանագլուխի ամբողջ երկայնքը լեցուած է Թուրք զինուորներով։ Սուրիական ժողովուրդը մատնուած է անօրինակ յուզման եւ վախի։ Վերեւ մատնանշուած երկու հարիւր յիսուն անձերուն մէջ կը գտնուին բացի Հայերէ, Քիւրտեր եւ Ասորիներ ալ. նոյն իսկ նորընտիր երեսփոխան (Ճարապլուս) Եաժին պէյ եւ իր եղբայրը որ նախագահն է Քաղաքապետութեան։ Այս մարդիկը հաւաքաբար դիմում կատարած են մարզպանութեան, յետաձգել տալու այս որոշումը։ Պատասխանուած է թէ բան մը չեն կրնար ընել. մօտերս Ճենեւայի մէջ ժողով պիտի գումարուի այս խնդրոյն շուրջ եւլն.։

Դժբախտ բացի այս բոլոր յաջողութիւններէն, Թրքական իշխանութիւնը սահմանի երկայնքին ցրուեր է ահաբեկիչ Թուրքիկ խումբեր, որոնք անցնելով սահմանին այս կողմը, առուտուր ընելու պատրուակին տակ, մահափորձեր պիտի կատարեն սուրիական ժողովուրդին մէջ։

Անցեալ շաբաթ Հասիճէ կուգան երկու Թուրքեր եւ ուշատեն կը ներկայանան հայ խանութպանի մը, իբրեւ գնորդ։ Խանութպանը իրենց ուզած բոլոր իրերը կ'իջեցնէ, իսկ միւս կողմէ կասկածելով իրենց արտաքին երեւոյթէն, զգոյշ կը կենայ։ Երբ ահաբեկիչ գնորդը զէնքը հանելու եւ յարձակելու կ'ըլլայ, հայ խանութպանը աւելի ճարպիկ կը գտնուի եւ երկու գնորդներուն դասը կուտայ։

Զինաթափութեան ժողովին մէջ

Առայժմ կը գնահատն ճառերով

Զինաթափութեան ժողովը իր երկուշաբթի օրուան հրապարակային նիստին մէջ լսեց երկու ճառեր, Անգլիոյ արտաքին նախարարին Ճան Սայմընին՝ որ պարզեց անգլիական տեսակէտը եւ Ֆրանսայի պատերազմական նախարարինը՝ որ հիմնաւորեց ֆրանսական տեսակէտը։

Սայմընի ճառը

Ցիշելէ յետոյ թէ կարգ մը յառաջախաղեր՝ զինաթափութեան ժողովին գումարման թուականը անյարմար կը գտնեն, ակնարկելով Մանջուրիոյ-Շանկհայի դէպքերէն. Անգլիոյ արտաքին նախարարը ըսաւ.

— Մենք զինաթափութիւնը կը փնտռենք, որովհետեւ ազգաց եղանակ մըն է խաղաղութեան պաշտպան ամրոցակ մը ստեղծելու եւ անակնկալ ու աւերիչ պատերազմի մը վտանգները սահմանափակելու համար։ Այլեւս հաւատացող չկայ թէ աշխարհի խաղաղութիւնը պէտք է երաշխաւորուի պատերազմի պատրաստութիւններով։ Զէնքերը, միայն վայրի մը մէջ կը ստեղծեն ապահովութեան պատրանքը, մինչ ուրիշ տեղ կը ստեղծեն անապահովութեան զգացումը։ Զինաթափութեան երկու եղանակներ կրնան կիրարկուիլ. ըլլայ անուղղ, ըլլայ միապին։ Մէկը՝ ճշգրտօրէն սահմանելով առաւելագոյն սահմանները, որոնցմէ անդին մեկնէ իւրաքանչիւրը յանձն կ'առնէ չանցնիլ։ Միւսը՝ միջազգային համաձայնութեամբ արգիլել կարգ մը եղանակներու կիրարկումը։

«Ցանկան Մեծն Բրիտանիոյ կառավարութեան, կը յայտնեմ թէ իմ երկիրս համամիտ է միանգամայն երկու եղանակներու կիրարկման։

«Անոնց կիրարկման համար, նոր երաշխիքներու պէտք ունինք եւ միջազգային իշխանութիւն մը պէտք է ապահովէ որ նախատեսուած սահմանները չպիտի խախտուին»։

Անցնելով ֆրանսական առաջարկներուն, Ճան Սայմըն յայտնեց թէ անգլիական կառավարութիւնը մանրակրկիտ կերպով պիտի քննէ զանոնք։

Գալով ընդծովեաներու հարցին, կարգ մը երկիրներ, ըսաւ, այն կարծիքն ունին թէ ընդծովեաները պաշտպանողական զէնքեր են։ Անգլիա հակառակը կը կարծէ։ Անգլիա անկեղծօրէն համոզուած է թէ սխալ է այդ կարծիքը։ Վերջին պատերազմին փորձերը ցոյց կուտան թէ ընդծովեան շատ աւելի յարձակէս է, քան ուրիշ որեւէ զէնք։ Ամբողջ աշխարհի օգուտը կը պահանջէ ջնջել ընդծովեաները։

Գալով նաւային զինաթափութեան հարցին, Ճան Սայմըն կը գտնէ որ Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի դաշնագրերը կը ներկայացնեն էական օժանդակութիւն մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԴՐՕՇԱԿ»ի

փետրուարի թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Թուրք մամուլի արշաւանքը՝ *Խմբ.*։ Նշանակալից տամնամեակ՝ *Աշոտ Արծրունի*։ Ցտար դրամագլուխը Թուրքիայում՝ *Վ.*։ Բագուի Թրքագիտական համագումար՝ *Ն. Բագալեան*։ Ը. Ա. Ինտերնասիոնալը 1931ին՝ *Ա. Ջամալեան*։ Կարմիր գծից ներս (*Խորհր. Միութիւն, Անդրկովկաս, Հայաստան*)։ Ջանգեզուրի լեռներում՝ *Գուրգէն*։ Լորէնս, Դետերտինգ եւ դաշնակները։ Վասպուրականի վիճակը։ Ինտերնասիոնալ։ Մի ծչդում։ Դրախօսական։

«Դրօշակ»ի նոր հասցէն է.— Rédaction Droshak, 71, Ave. Kléber, Paris 16me.

Տարեկան բաժնեգինն է 25 ֆրանք կամ 2 տոլար։ Հատը՝ 2 ֆր. 50։

Նոր ուս մը «Թօմանիա» շոգենաւին մէջ

Թուրք թերթերը կը գրեն.—

«Թօմանիա» շոգենաւը անգլիալ շաբթու Աղեքսանդրիայէն Պոլիս հասած ատեն, ծովային պաշտօնեաներու կողմէ խուզարկուելով, երեւան հանուած է մեծ քանակութեամբ մաքսանենգ ապրանք։

Այսպէս խաղի թուղթ, սխկառէթ, փրնձափոշի, մետաքսեայ վճռողներ եւայլն։ Շոգենաւին պաշտօնէութենէն 5 թուամասցիներ եւ Գէորգ անուն փախստական հայ մը ձերբակալուելով դատարան յանձնուած են։ Նկատելով որ ապրանքները Ռումանիա կը տարուէին, յիշեալները անպարտ արձակուած են, սակայն Գէորգ վար դրուած է ոստիկանութեան մօտ։

Այս Հայը, որ Պոլսէն փախստական մըն էր, թէեւ միւս ամբաստանեալներուն հետ անպարտութեան վճիռ ստացած է պատական ատեանին կողմէ, սակայն իր մասին քննութիւն կը կատարուի։

Ընդհ. դատախազը օրինական պատճառ մը չէ տեսած միւս նաւազները վար դնելու համար։

ԽՄԲ.—Այս այն նաւն է որուն մէջ խեղդամահ եղաւ Ճանիկեան (Կ. Վլիտինեան)։

Թուրքական արտաքին յարաբերութիւնները

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի Մոսկուայի մէջ հիւրասիրուեցաւ խորհրդային գործավարներու նախագահին Մոլոտովի եւ պատերազմական գործավարին Վորոշիլովի կողմէ։ Ի պատիւ Թէվֆիք Րիւշտիի ընդունելութիւններ սարքուեցան Մոսկուայի Թուրք եւ պարսիկ դեսպանատուններուն մէջ։

Թէվֆիք Րիւշտի մեկնեցաւ դէպի Ժընեւ։

Ալպանիա եւ Իտալիա

Թիրանա հրատարակուող ալպանական *Օրա* թերթը վերջերս յօդուած մը հրատարակեց, բողոքելով 1923ին Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ կնքուած առեւտրական դաշնագրին յօդուածներուն դէմ։ Այս դաշնագիրը վեց ամիսէն անգամ մը ինքնաբերաբար կ'երկարաձգուի։

Օրաթերթը կը բողոքէ մասնաւորաբար այն տրամադրութեան դէմ որ ալպանական ծովեզրին վրայ ձկնորսութեան իրաւունքը կուտայ միայն իտալացիներուն, ինչպէս նաեւ այն դժուարութեանց դէմ, որոնք կը յարուցուին իտալացիներուն կողմէ՝ ալպանական ձիերու ներածման դէմ։ Դիտել կուտայ նաեւ թէ ալպանական ձիերու Իտալիա մուտքը թոյլատրող յօդուածը խաբէական է։ Արդարեւ, ալպանական ձիերը որոնք համբաւաւոր են իրենց կարճ հասակով, երբեք չեն համապատասխաներ դաշնագրով տրամադրուած քարծրութեան։

ՎԻՐԻՊԱԿ.— Բ. էջի Բ. յօդուածին մէջ, 5րդ սիւնակ, վարէն վեր, Բ. տող՝ «կ'ուզէ» — պիտի ըլլայ կ'ուզուի. 20րդ տող՝ «խառացնել» — խառացնել

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՅԱՂԱԳՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Մեր պայմանները ունեցող ժողովուրդ մը պէտք է ըլլար քիչ մը աւելի վերապահ, ծանր, զգոյշ արտաքին ճակատի վրայ եւ արդար, անաչառ եւ խստապահանջ ինքն իր մէջ։ Այն դաստիարակութիւնը որուն մէջ թրծուեր ենք, ճիշդ հակառակն է որ ընել կուտայ գծագրապէս։

Քաղաքական կեանքի մէջ զգացումն է որ կ'առաջնորդէ մեզ։ Ամէն բան կը մեկնենք համաձայն մեր սրտին, մեր տենչանքներուն, մեր ներշնչումներուն։ Հաշիւ չկայ մեր գաղտողութեանց մէջ։ Կը գրենք, կը շատախօսենք առանց հեռատեսութեան, կը ծափահարենք կամ կը հայհոյենք միեւնոյն դիւրութեամբ։ Ցախուռ ենք եւ ջղային զգլխուրուններ կ'ունենանք յաճախ։ Ունինք բարոյականի որբակրօն ըմբռնումներ որոնց հանդէպ յարգանք կը պահանջենք օտարներէն, առանց երբեք մտածելու որ ազգային շահը եւ բարոյագիտութիւնը իրարու հակամարտ երեւոյթներ են։ Ու երբ կը խարուինք քաղաքական աշխարհի մէջ, փոխանակ ինքնամփոփ մեր հիմնական յանցանքները արբացրելու, կը սկսինք իրար բզքտել։ Ո՞վ ըսաւ որ Հրեաներուն չափ խորամանկ ենք։ Ճուկան՝ առեւտուրի մէջ թերեւս, բայց ազգային-քաղաքական կեանքի մէջ՝ երբեք։

Լատին կրթութիւնը ապաշնորհականութիւն դրած է մեր կուրծքին տակ, բայց միշտ ի վնաս մեր ազգային շահերուն։ Զարգացուցած է մեր այն գիծերը որոնք իրականին մէջ խոչընդոտ են քաղաքական լուրջ դաստիարակութեան համար, այն դաստիարակութեան որ արդիականն է եւ որուն պէտքը կը զգանք այսքան յուսախաբութիւններէ յետոյ։

Եթէ մէկ ճակատ չունինք արտաքին աշխարհի դէմ, պատճառը այն է որ չափէն աւելի մեծ կարեւորութիւն կուտանք մեր ներքին մեր անհատական ըմբռնումներուն։ Վերջ շատ այսպէս են բոլոր լատին ցեղերը։ Անգլիասաքսոն ժողովուրդներուն համար եսը գոյութիւն չունի, երբ անդամը վրայ է հայրենիքին շահը։ Անգլիոյ ներկայ դահլիճը ամէնէն թարմ օրինակն է։

Կրնա՞նք երեւակայել այդ տեսակ ազգային կառավարութիւն մը Երեւանի մէջ, օրինակ առէք տասը տարի յետոյ։ Երբ Ահարոնեան վարչապետ է, Զօպանեանին դլուխը կոտրէիր թղթատարական նախարար չպիտի ըլլար միեւնոյն դահլիճին մէջ։

Անհաւատալի սա վերջին տասնեակ մը տարիներուն, — ցաւի եւ տառապանքի երկար շրջան մը, անկարելի եղաւ մեծ ճակատ եւ մէկ քաղաքականութիւն վարել։ Ո՞վ կրնայ երաշխաւորել թէ վաղը մեր անկախ հայրենիքին մէջ պիտի ըլլանք աւելի իմաստուն։

Այս բոլորը անոր համար, որ մեր վարիչ կազմակերպութիւններէն ոմանք մանրամասնութիւններով կը զբաղին, մոռցեր են էականը, եւ ջուր կը ծեծեն։ Տարբեր չէինք կրնար ըլլալ, քանի որ մեր շարժումները ենթարկուած են մեր զգացումներուն եւ զգայարանքներուն ազդեցութեան։

Ըսի որ արդար են Անգլիացիները իրենց ներքին պայքարներուն մէջ, իսկ մե՞նք։ Ցուսահատօրէն եւս կը մնանք։

Կարդացէք մեր մամուլը, լսեցէք կուսակցական բեմերէ արտասանուած ճառերը, դիտեցէք տարբեր կազմակերպութիւններու պատկանող երկու հայրենակիցներու «բարեկամութիւնը» եւ պիտի համոզուիք որ խեղճացած իր ճամբան կորսնցուցեր է այս ժողովուրդը։ Գաղափարական պայքարը այնքան խեղաթիւրուած է, կիրքերը այնքան լարուած են որ բնականօրէն առեղծուած է փոխադարձ ատելութիւն, քէն, ոխ մէկէն միւսը։ Ո՛ւր կը մնայ ազգին գերագոյն շահը, բարիքը. երբ ղեկավարներն անգամ իրար կ'ուտեն։ Ամէն հանրային գործիչ կը պահանջէ որ իր տեսակէտը սրբութիւն մը ըլլայ իր հակառակորդին համար, եւ կան մարդիկ որ կը նախընտրեն հայ ժողովուրդին համար այսինչ նպաստաւոր դէպքը չպատահի, որպէսզի իրենք յաղթած ըլլան իրենց հակառակ տեսակէտին մէջ։

Աւելի մաքուր չենք անձնական արժէքներու գնահատութեան մէջ ալ։

Ոսոխավար խմբագիրը չի քաշեր իր դաշնակցական պաշտօնակիցը եւ ընդունիր անոր բացարիկ ձիրքերը։ Հնչակեան գերասանին համար ռամկավար հակումներ ունեցող գերասանը «ոլնչութիւն է»։ Կեանքի բոլոր ասպարէզներուն մէջ այսպէս ենք — անլուրջ, միակողմանի, անարդար։ Երբեմն մեր փոքրոգութիւնը աւելի յառաջ կը տանինք։ Ամէն հատուած ինքն իր մէջ կզզիացած կը զբաղի միայն իր շուրջիններով։ Տեսա՞ծ էք դաշնակցականի մը գրական մէկ յօդուածը միւս կուսակցութեան օրգանին մէջ։ «Ջեզոք» գրութիւն մը ուղեցէք ռամկավարէ մը, դաշնակցական թերթի մը համար։ Պատասխանը — «Ըդ-բա՜յր, ի՞նչպէս կարելի է. հապա ետք տեսնեն․․»։

Տակաւին կրնայի յիշել հազարու մէկ օրինակներ մեր ամէնօրեայ կեանքէն։ Այսքանն ալ բաւական է եզրակացութեան մը յանգելու համար։

Բայց սխալ չհասկցուելու համար պէտք է շեշտեմ երկու գլխաւոր կէտեր։

Նախ, հեռու ինձմէ լատին ժողովուրդներու հրաշալի քաղաքակրթութիւնը քննադատելու յանդգնութիւնը։ Անվերապահ սէր եւ հիացում ունիմ անոր հանդէպ ու մանաւանդ փորձառութեամբ գիտեմ թէ Անգլիոյ այս մշուշապատ հորիզոնին վրայ ապրող Հայը, որ նախապէս սնուցեր է լատին կրթութիւն մը ուրիշ երկնքի տակ, շատ դժուարութիւնով է որ կրնայ իր մէջէն վանել անոր ազդեցութիւնը։

Երկրորդ, մտքէս անգամ չանցներ մեր ազգային բոլոր տեսանելի եւ անտեսանելի թերութիւնները բացարձակօրէն վերագրել լատին ազդեցութեան։ Երբեք. այդպէսով դատապարտուած պիտի ըլլայի զայն։

Կ'ուզէի ըսել միայն որ, լատին դաստիարակութիւնը բարդուելով մեր Արեւելքցիի խառնուածքին վրայ, ըրած է մեզ աւելի թոյլ, անհաշիւ, եւ անտրամաբանող ազգ մը։ Մեր վառ երեւակայութիւնը եւ անոնց ծայրայեղ sentimentalisme *զուգորդուած՝ կրցանյեալ առած են մեզի մեր մտքին պայծառութիւնը։ Մեր աչքերը զոց կը խարխափենք մութին մէջ. չենք ուզեր գիտցութիւններ ընել, որովհետեւ տակաւին չենք սորվեր որ հայրենիքին փրկութիւնը գերագանցօրէն աւելի բարձր է եւ նուիրական, քան ամհատին արժանապատուութիւնը, անհատին տեսակէտը։*

Ջեմ խօսիր մեր ազգային թերութիւններուն այն մասին վրայ որ հետեւանք է կարգ մը բացառիկ պայմաններու որոնց մէջ ապրեցանք դարերով։ Անարգար պիտի ըլլար յանցաւորներ փնտռել հոն ու հոն։

Ուզեցի մատս դնել բուն վէրքին վրայ եւ շեշտել որ հայ ժողովուրդին համար անհրաժեշտ է անգլիասաքսոն դաստիարակութիւն մը։ Երկար մտքառումներէ ետք, անհատական հասեր ենք համոզումին մը ուր պէտք է ուժեղ կերպով կազմակերպուինք։ Սաղմնային վիճակի մէջ է դեռ մեր ազգային-պետական կեանքին ձեւակերպումը։ Եթէ յաւերժացնենք մեր այն ուղղութիւնը եւ ձգտումները որոնցմով դաստիարակեցինք անցնող սերունդները, անկասկած պիտի կրկնուին շատ մը սխալներ։

Մեր պայմանները կրնան փոխուիլ վաղը եւ կրնանք բոլորս միասին հաւաքուիլ միեւնոյն երդիքին տակ. հիմակուընէ պիտի ջանանք սրբագրել մեր թերութիւնները եւ պիտի համոզուինք որ թափառական բազմութիւնները կարգապահութեան վարժեցնելու եւ պետականօրէն զարգացնելու, կրթելու համար անպայման պարտաւոր ենք փափախութեան ենթարկել հինցած, մաշած մեթոտները եւ որդեգրել աւելի թարմ, կայտառ եւ ուժեղ դաստիարակութիւն մը։

Մեր քննադատութիւնը եւ ազգային աւանդութիւնները ամուր ապահովելով հանդերձ, պիտի աշխատինք պատուաստել նոր հիւթով մը։

Անգլիասաքսոն դաստիարակութիւն մը կրնայ մեծ չափով սատարել այդ աշխատանքին։ Ասոր համար հարկաւոր չէ որ պիտի հետեւինք այս հսկայ երկրին եւ լրջօրէն պիտի ուսումնասիրենք զայն, որովհետեւ շատ քիչ բան գիտենք իր մասին։

Պիտի պահենք մեր առնմային դիմագիծը, բայց պիտի ջանանք անարգուիլ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"ԼԵՒԱՆՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ"

Ընկեր Շ. Միսաքեան անցած ուրբաթ օրուան խմբագրականով անդրադարձած էր իմ յօդուածին, որ կը կրէր «Լեւանտէնները եւ հայկական ազատագրութիւնը» վերնագիրը («Յառաջ» 31 Յունուար)։

Ընկերն այդ առթիւ կը գրէ.

— «Աղուոր տեսակէտ մը պաշտպանելու ճիգին մէջ, մեր աշխատակիցը բարդացնելով խնդիրը, իր կարգին կ'իյնայ թիւրիմացութեան մէջ։ կամ տեղի կուտայ թիւրիմացութեանց»։

Արդ, այս երկու կարծիքները որ գրուած են առանց հասատատումի եւ անոնցմէ մէկուն ընտրութիւնը թողուած է ընթերցողներուն, ես իմ բաժին ընտրութիւնը կ'ընեմ։ — Ես թիւրիմացութեան մէջ ինկած չեմ, որոշակի տեսակէտ մը ունիմ, որ կը բխի մեր ընդհանուր եւ հիմնական քաղաքականութենէն, եւ այդ տեսակէտը ըսած եմ ընդգծուած եւ շեշտուած։ Իսկ եթէ այդ կարծիքները տեղի կուտան թիւրիմացութեանց, այդ թիւրիմացութիւնը կը պատկանի ուրիշներուն, որոնք եթէ թիւրատեսութիւն չունենան, թիւրիմացութեան մէջ չեն իյնար։

Ըստ էութեան, ընկեր խմբագրին եւ իմ միջեւ հիմնական խնդրի մասին տարակարծութիւն չկայ։ Միջանկեալ բացատրութիւնը որ մեծ տեղ գրաւած է խմբագրականին մէջ, իմ հաստաքրքրութենէն դուրս կը մնայ եւ Աղոնց-Զօպանեան բանակռիւը (տարի մը առաջ արխիւնատուած) չէ որ շահագրգռութիւն կը ներկայացնէ այս պարագային։ Թերեւս խմբագրութիւնը, եւ բաժումն գայթակղեալ մտացը (փոխան եւ պէտս զարգացեացեւ) պէտք տեսած է այդ մէջբերումներուն, սակայն պէտք կը զգամ վերջնականապէս յայտնելու որ զանազան ազգային ... թիւններէն ու պատմական մանրամասնութիւններու վերադարձուած խնդրէն աւելի՝ մեր ներկայ իրականութիւնը գիս կը մտահոգէ եւ այսօրուան քաղաքական համոզումներն են որ գրգիռ կը հանդիսանան բան մը ըսելու հրապարակով։

Հետեւաբար, Աղոնց-Զօպանեան վէճը ինծի համար գոյութիւն չունի՝ խնդրու ամբողջ յօդուածիս մէջ։ Ես պատասխանատու եմ իմ յայտնած մտքերուն եւ ուշադրութեան կ'ուզեմ առնել այն տարակուսութիւնները, որոնք քննութեան նիւթ կը դարձնեն յիշեալ կարծիքները։

Խմբագրականը անդրադառնալով բուն խնդրին, մերժելով հանդերձ որոշ արտայայտութիւնները, էականին համամիտ կը զանուի։ Ուրիշ կերպ ալ կարելի չէր, որովհետեւ այս տեսակէտները քաղաքական նոյն համոզումներ ունեցող մեր հաւաքականութեան կը պատկանին, մեր հիմնական ուղեգիծէն կը բխին, մեր ընդհանուր գործի բացատրականին մաս կը կազմեն։

Ընկ. Շ. Միսաքեան կը գրէ.

«Միամտութիւն, վրիպում, երազատեսութի՞ւն է ակնարկուած մարզը»։

«Ինչուշտ։ Հասած տեղդ, ուզած ժամուդ ծայրենիք չի շինուիր։ Ազատ եւ ինքնավար ծայրենիք, որ ըլլայ քու տունդ։

«Բայց, լեւանտականութիւն չէ այս... Թէեւ լեւանտէնները, «շարլաթաններ եւ «չարչիները ալ խառնուած են կարաւանին»։

Էականը ըսուած է, մնացած մեղմացումները բարեսրտութեան գործ են։ Քաղաքական այն դաւանանքը որ մենք որդեգրած ենք, եւ այն դասն փորձառութիւնը, որ մեզի ժառանգութիւն մնացած է անցեալէն, ինծ կը թելադրեն պայքարել «միամտութիւններուն», «վրիպումներուն եւ «երազատեսութիւններուն դէմ, արդահատել անոնց հեղինակներուն վրայ, ու միեւնոյն ժամանակ պայքարել անոնց դէմ, որովհետեւ Հայոց ազատագրութեան խնդիրը մտամարզանք մը չէ, այլ հայ ժողովուրդի գոյութեան խնդիրն է։ Իսկ երբ դէմքերնիս դարձնենք կարաւանին խառնուած լեւանտէններուն, շարլաթաններուն եւ «չարչիներուն (որոնց գոյութիւնը Շ.Ն ալ կ'ընդունի), չենք կարող լեւանդէն ու չարաչար չկոչել այն բոլորը, որոնք հայ տառապանքին հետ կը խաղան, եւ մեր ժողովուրդի ազատագրական սրբազան զգացումները կը շահագործեն։

«Լեւանտականութիւն» երբ կ'ըսենք, այդ որակում մըն է որ այս պարագային կ'առնենք իր քաղաքական նշանակութեամբ։ Լեւանտէնը որոշ ազգի մը չի պատկանիր, կամ չի զգար թէ պէտք է որոշ ազգի մը պատկանիլ՝ եւ երթալով մինչեւ իր ծագումը. հայրենիքի գաղափարը չունի, որովհետեւ որոշ հայրենիքի մը կապուած չէ։ Կարող ենք ըսել «Որ տեղ հաց, հոն տեղ կաց»ի հոգեբանութիւնն ունի։ Լեւանտէնի հոգեբանութիւնը եւ հայեացքը կը կոչենք «լեւանտականութիւն», հայրենիքի եւ ազգի հաւաքական ու որոշ գաղափարէ զուրկ։ Այս միջազգային անձնանուն մենք կուտանք անոնց, որ հայ ազգային հաւաքականութեան եւ հայ հայրենիքի կեցուածքին գաղափարէն կը շեղին եւ իրենց ...ութեամբ կը մօտենան լեւանտականութեան։

Էականը, վերջապէս որակումներու չէ՞։ Ընկեր խմբագիրը կրնայ զանոնք մեղմել իր ուզածին չափ, ու ես կարող եմ խտացնել՝ երբ աւելին ներկայանայ։ Կարեւորը մեր քաղաքական մտածողութեան յստակութիւնն է, մեր ազատագրական գործի ըմբռնողութիւնը։ Փոխարկային լինտամեակ մը յետոյ, յօյսերէ եւ յուսախաբութիւններէ յետոյ, յաջողութիւններէ եւ ձախողութիւններէ յետոյ, վերագնահատութեան եւ զգաստութեան ճիգով մը հազիւ ամրացած է հայրենիքի եւ անոր անկախութեան գաղափարը հայ ազատատենչ ժողովուրդին մէջ, քաղաքական հասունութեան եւ հաւաքական ըմբռնման յատկանիշները հազիւ բիւրեղացած՝ հաւաքական կամքի եւ կուռ կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը հազիւ ըմբռնած, նորէն կ'ուզէ վարակել այդ բաղձութիւնները նաւաբեկման հոգեբանութեամբ ազատացնել հիմնական նպատ... մօտեալ անհրաժեշտ միջոցներ... ձեռք կարկառել երեւակայ... փրկութեան գօտիներու, որ ... փրփուրէ, դատ ուրիշ բան չեն ...։

Ահա, այս տեղն է, որ գիտ... ու պատասխանատու հայ ... բականութիւնը հրապարակ պէտ... գայ, բոլ իր խօսքը ըսելու ... տակի, անկեղծ համոզումով ... մը դիմելով համոզիչ խօսքեր... տեղ՝ մարակումի։

Եթէ նախորդ սերունդները ... բիմացութեամբ կամ անդ... թեամբ սխալներ գործած են ... ցուար կը նկատուին այսօր ... ժամանակակիցներս ներողամ... նկատումներ, եթէ այդքան փ... ութիւններէն յետոյ, որոշ ... չքննենք բոլոր տեսակի մշուշ... ու կասկածելի մտածումներու ... ծերու հանդէպ։

✕

Երկու խօսք ընկեր Շ Նաւր... յօդուածի առթիւ, տպուած ... անցած ուրբաթ օրուան «Յառա... մէջ, որպէս պատասխան իմ ... ուածին։

Դժբախտաբար Նաւրդանին ... է զանազան խնդիրներու ... նակներու մասին, որոնք անմ... չունին իմ արծարծած հարցին։ Իսկ բուն հարցին չէ անդրադա... որով իր կարծիքը կամ առա... թիւնները անյայտ կը մնան ... հանդերձ, դոնէ մէկ անգամ ... մար, քանի մը դիտողութիւ... ընելու։

Թէ Աղոնց հայ յեղափոխակա... եւ հայկական ջարդերու մասին ... գրած է, թէ ընկ. Ա. Արեգեան ... կեանքի զարգացման փուլերը ... պէս ներկայացուցած է, իմ յօդ... ծիս հետ ոչ մէկ կապ ... բնորոշ ... տեսակէտ ... այդ խնդիրներու մասին ... ձակ գրութիւններով ... յայտնած եմ իմ համեստ կարծ... Ի՞նչ խօսք հակասութիւններ ... սին Դաշնակցութեան հակառա... ներէն շատերը, ռամկավարներ ... չեւ բոլշեւիկը, ինձմէ առաջ ... ինծմէ, կրնան, ինչպէս երէկ ... նոյնպէս կը թշնամանեն Հայ ... ազգրական շարժումը եւ հա... կան ջարդերու պատասխանատ... զանեն հայ յեղափոխութիւնը։ ... հակառակորդ այս խարխուլ ... կարծիքները բազմաթիւ անգամ ... հերքուած են, այդ ուղղութ... Դաշնակցութեան գրականութ... հարուստ է, ու Նաւրդանին ... լիովին գոհացում գտնել, եթէ ... բերկրանք պրպտում մը կատար... խնդրին մէջ իմ յօդուածս ... չունի կատարելիք։

Այդ ջրոտ խառնուրդը, — ... րն ու պզուցները իր հարիւրն... գոյութիւն չունին։ Նաւրդանի ... լորդ յաղթութիւնը յանձն ... յօդուած մը գրելու, առանց ... կէտի, մանաւանդ՝ առանց ...

Փոխանակ գրուած հարցի ... տասխան մը տալու, ... դարձեալ Աղոնցի մղձաւանջ...

Եթէ Աղոնցի դէմ վիճել...

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

Գործնական ծանօթութիւններ

ԺԱ.

Գ. ՄԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓՈԽԱՐԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յղութեան եւ ծննդաբերութեան առթիւ եղած ծախքերը *ենթական ինքն իսկ կը վճարէ իր ընտրած բժիշկին, մանկաբարձուհիին եւ դեղագործին, որոնք մայրութեան թուղթին վրայ կ'արձանագրեն կատարուած բժշկական արարքները դեղերու եւ դեղագործական պիտոյքներու համար վճարուած գումարները։*

Բժշկական եւ դեղագործական ծախքերուն մասնակի հատուցումը ստանալու համար ծննդաբերող կինը *կամ իր փոխանորդը Ապ. Սնտուկին կը ներկայացնէ.*

— Իր կամ ամուսնոյն անուանագրութեան թուղթը.

— Իր կամ ամուսնոյն բաժնեվճարներու եռամսեայ թուղթը *կամ գործատէրէն վկայագիր մը հաստատելու համար վերջին եռամսեայի ընթացքին 60 օրուան բաժնեվճար տուած ըլլալը.*

— Մայրութեան թուղթը.

— Ընտանեկան տետրը (*livret de famille*), *եթէ կինը անձնապէս ապահովագրուած չէ, այլ ապահովագրեալի մը կինն է.*

Կէս օրական հատուցումը ստանալու համար, *վերոյիշեալ թուղթերէն զատ պէտք է ներկայացնել ծննդաբերութենէն առաջ եւ վերջ* աշխատանքի դադարման եւ վերսկսման վկայագիրները։

Հիւանդանոց պառկելու պարագային, *եթէ կինը բժշկական վկայագրով մը կը ներկայանայ հիւանդանոց, կը ծանօթացնէ իր ապահովագրեալ կամ ապահովագրեալ վարձուորի կին ըլլալը, եւ կուտայ բաժնեվճարները տուած ըլլալը հաստատող գործատէրի վկայագիր մը։ Հիւանդանոցը Ապ. Սնտուկէն կը գանձէ ծախքերու մէկ մասը, իսկ մնացեալն ալ կը պահանջէ ծննդաբերող կինէն կամ համայնքէն։*

Դ.— ԱՆԿԱՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հիւանդութեան ապահովագրութեան շնորհիւ հիւանդ ապահովագրեալը 6 ամիս շարունակ կրնայ դարմանուիլ եւ բժշկական ու դեղագործական ծախքերու, ինչպէս նաեւ օրավարձքի մասնաւոր հատուցում ստանալ։

Վեց ամսուան պայմանաժամը լրանալէ յետոյ, եթէ սկզբնական հիւանդութիւնը բուժուած չէ, այդ պարագային ապահովագրեալը, որոշ պայմաններով կրնայ Անկարութեան Ապահովագրութենէն (Assurance-Invalidité) օգտուիլ, շարունակելու համար իր հիւանդութեան դարմանումը։

Անկարութեան ապահովագրութենէն օգտուելու համար պայման է որ

ա) Ապահովագրեալը անկար ըլլայ, այսինքն այն հիւանդութիւնը կամ արկածը որուն համար վեց ամիս դարմանուած է, աշխատանքի կարողութեան երկու երրորդի կորուստին *պատճառ եղած ըլլայ։ Ապահովագրեալը այս պարագան հաստատող բժշկական վկայագիր մը կը ներկայացնէ Ապ. Սնտուկին, որ կրնայ հրնդունիլ եւ բժշկական յանձնախումբի մը քննութեան ենթարկել ապահովագրեալին անկարողութեան աստիճանը։ Կը նշանակէ որ, եթէ ապահովագրեալը սկզբնական հիւանդութեան հետեւանքով անկար եղած չէ, այլեւ բժշկական եւ դեղագործական ծախքերու հատուցում չի ստանար այդ հիւանդութեան դարմանումը շարունակելու համար։ Բայց երբ նոր հիւանդութեան մը բռնուի, այդ պարագային դարձեալ կրնայ Հիւանդութեան Ապահովագրութենէն օգտուիլ (Տե՛ս Թերթօն Թիւ 14)։*

բ) Անկարութիւն պատճառող հիւանդութենէն առնուազն երկու տարի առաջ *իբրեւ ապահովագրեալ անուանագրուած ըլլայ (immatricu-lé), եւ այդ երկու տարուան ընթացքին 480 օրուան բաժնեվճար տուած ըլլայ։*

Այս երկու հիմնական պայմանները լրացնող ապահովագրեալը միայն իրաւունք ունի օգտուելու անկարութեան ապահովագրութենէն. այսինքն հինգ տարի շարունակ ստանալու միայն բժշկական եւ դեղագործական ծախքերու մասնակի հատուցումը, համաձայն Հիւանդութեան Ապահովագրութեան սակացոյցին։

Ընկ. Ապահովագրութեանց օրէնքը 1930 յուլիսին հրատարակուած ըլլալով, Անկարութեան Ապահովագրութիւնը պիտի սկսի 1932 յուլիսին, քանի որ առնուազն երկու տարիէ ի վեր պէտք է ապահովագրուած ըլլալ անկէ օգտուելու համար։

Ե.— ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հիւանդութենէն զատ՝ Ընկ. Ապահովագրութեանց օրէնքը կ'ապահովագրէ նաեւ մահուան պարագան (Assurance-Décès), 1931 յուլիս ամսէն սկսեալ։

Մահուան պարագային ժառանգներին փոխարինութիւնները կը տրուին.

— Մահու դրամագլուխ մը

— Որբերուն թոշակ.

Ընտանեկան բեռի համար յաւելումներ

Մահուան դրամագլուխը (*capital décès*) *կը վճարուի օրինաւոր ժառանգորդներուն, երբ ապահովագրեալ մը կը մեռնի։ Վճարուած դրամագլուխը հաւասար է ապահովագրեալին տարեկան միջին վաստակին 20 առ հարիւրին։ Տարեկան միջին վաստակը կը հաշուուի ապահովագրութեան թուականէն ի վեր տրուած տարեկան բաժնեվճարներուն միջին գումարը հիմ բռնելով։ Ամէն պարագայի, մահու դրամագլուխը նուազագոյն 1000 ֆրանք է, եւ չի կրնար հանդուցեալին տարեկան վարձքի երկու երրորդէն աւելի ըլլալ։*

Մահու դրամագլուխին իրաւունք ունենալու համար *պէտք է որ ապահովագրեալը առնուազն տարիէ մը ի վեր անուանագրուած ըլլայ իբրեւ ապահովագրեալ եւ մահուան թուականը նախորդող եռամսեայի ընթացքին 60 օրուան, կամ 12 ամիսներու ընթացքին 240 օրուան բաժնեվճար տուած ըլլայ։*

Որբերուն համար *թոշակ* ... *ստանալ անոնց մայրը կամ ... մակալը, պայմանաւ որ ... երեք որբ եւ 13 տարեկանէն ... ըլլան։ Այս տասնեւերկրորդ ... 16ի կը բարձրանայ, եթէ ... հանրային կամ մասնաւոր ... մը մէջ կ'ուսանին, կամ ... են, կամ հիւանդ ու անկար ... բաքանչիւր որբի համար ... առնուազն 120 ֆրանք կը ...*

Որբերու թոշակին իրաւունք ունենալու համար *պայման է որ ... դուցեալ ապահովագրեալը ...* մէկ տարի *բաժնեվճար տուած ... լայ։*

Ընտանեկան բեռի համար ... յումները կը տրուին միայն ... *սացիներուն։*

Յօդուածաշարքով մը (...թիւ 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10 ... 17) ջանացի մատչելի դարձնել ... ծանօթացնել Ընկ. Ապահովագ... թեան օրէնքին գործնական ... րը։ Եթէ ասոնց համար մանր ... մնացին, պատճառը եմ ... նութիւններ տալու, այնքան ... թոյլ կուտան օրէնքի խրթին ... յաճախ անորոշ յօդուածները։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵ...

...ոգին չէ ձանձրացած Շ. Նարդունին, երկու տասնեակ յօդուածներ գրելէ յետոյ կարող է նոր շարք մը գրել եւ շարունակել, որքան կ'ուզէ, բայց այդ բոլորը իմ մտահոգութիւններուն հետ առնչութիւն չեն ունեցած եւ չեն կրնար ունենալ:

Իմ մտքիս մէջ չէր պատկերացած նոր ծամծմուած «մենք»ը եւ ոչ ալ խարխլած ու բազմագոյն «դրօշ»ը, այլ քաղաքական կազմակերպութիւն մը մեր իրականութեան մէջ, միաձոյլ հաւատքով, տոգորուած նոյն նպատակով եւ զոհողութիւններով, կոչուած վարելու եւ գօտեպնդելու հայկական կեանքը:

Դաշնակցութիւնն է հայ ժողովուրդին եւ մտաւորականութեան մեծ մասը, ու բոլոր կենսունակ ուժերը, կապուած այդ «մենք»ին: Անկէ դուրս գտնուած բոլոր տեսակի խմբակները, հին ու նոր սերունդէն, յեղափոխական, աջ կամ ձախ, այդ հզօր Մենքի դէմ կանգնած՝ իրենց դերը տարուած են կրկնելով միշտ, դուք, դուք, դուք...

Նարդունիներուն չի մնար այդ ... վրայէն հաւաքել:

Տխուր բան է ստիպուած ըլլալ գրողութեան այս կարգի անկապակից բանավէճով, երբ մեր կեանքը, — քաղաքական ու մշակութային, — այնքան խոր վէրքեր ունի, երբ մեր ժամանակը այնքան օգտակար կրնանք դարձնել, միշտ չեզոքական ու ուղղակի՝ դէպի հիմնական նպատակի մտահոգութիւններով, եւ ոչ թէ օրանդիտութեան մտահոգութեամբ:

Նարդունին, որ գաղափար ունի ինչպիսի մասին, կրնայ մեզի խնայել այս նոր տեսակի ինքնագովութիւնը:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կոմունիզմի Համալսարանը

23 յունուարին Երեւանի Արուեստի տան մէջ կատարուեցաւ հանդէս մը Կոմունիզմի Համալսարանին բացման առթիւ: Խօսեցան Ա. Անանեան, Մ. Գրիգորեան, Լ. Բաբախեան, Ա. Աղայեան:

Համալսարանի տնօրէնութեան կողմէ Յայտարարուեցաւ թէ Համալսարան մտնելու համար դիմում կատարած են 146 հոգի: Ընդունուած ուսանողներուն մեծ մասը բանուորներ են:

Քրտական դպրոցներ

Յունուար 15ին Թալինի շրջանէն քրտական 12 գիւղերու մէջ բացուեցան քրտական դպրոցներ, մէկ ընթերցարան եւ մէկ մանկապարտէզ:

Երեւանի քրտական ուսուցչանոցը ներկայիս ունի 105 ուսանող: Այդ թիւը յոյս կու տայ, շուտով հասնի 210ի:

Միւս կողմէ քրտական Ռիա Թազա թերթը այս տարի կը տօնէ իր հիմնադրութեան տասնամեակը, որ կը զուգադիպի քրտական ուսուցչանոցի հիմնադրութեան տարեդարձին:

Ցիշեալ թերթը, որ անցեալ տարի սկսաւ լոյս տեսնել ամսուն մէկ թերթով, ներկայիս ունի եօթ հարիւր բաժանորդ:

Բաժանորդներուն մեծ մասը հովիւներ են, որոնք երեւի մէկ կողմէ ոչխար կ'արածեն, միւս կողմէ թերթ կը կարդան:

Միսաք Մեծարենց

Երեւանի գրողներէն Ալազան եւ Վ. Նորենց առանձնած են Միսաք Մեծարենցի ամբողջական գործերուն հաւաքման հոգը: «Լիակատար ժողովածուն պիտի պարունակէ յառաջաբան, քննադատական, վերլուծում Մեծարենցի ստեղծագործութիւններուն մասին, անոր կենսագրութիւնը, չափածոյ գրուածքները, արձակները, թարգմանութիւնները, ծանօթութիւններ ու ծանօթագրութիւններ, մատենագրութիւն, ապուած եւ անտիպ լուսանկարներ, ձեռագիրներու նմոյշներ եւ բառարան:

Մանր լուրեր

Խորհրդային Հայաստան լոյս կը տեսնէ ամբողջ երկու էջով, մերթ փոքր ծաւալով:

22 յունուարին, ի յիշատակ Լէնինի մահուան, սուգ յայտարարուած էր ամբողջ Հայաստանի մէջ: Աշխատելու իրաւունք ունէին միայն հիւանդանոցները, հեռախօսի, ջրմուղի, ելեկտրական գործարանի եւ կոյուղիի բանուորները:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Արտակարգ բազմութիւն Գուրանի քառելուն ընթերցման առթիւ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն.- Փետր. 31ի գիշերը Այա Սօֆիայի մէջ 40,000 հոգիի չափ բազմութիւն կար: Ժողովուրդը ժամը իրիկուան 4էն սկսած էր լեցուիլ եւ մզկիթին մէջ ասեղ ձգելու տեղ չէր մնացած: Այր, կին, բոլորն ալ խառն հոծ զանգուածով ժողովուրդ դուրս մնաց: Այնպէս որ կարելի է ըսել թէ ներսով դուրսով 70 հազար հոգի խռնուած էր Այա Սօֆիա: Գուրանը թուրքերէն կարդացուեցաւ եւ 30 գեղաձայն հաֆըզներ միաբերան սկսան երգել թէքպիրները:

Ժողովուրդն ալ կը մասնակցէր այս ձայներուն: Ժամը 10ին վերջացան կրօնական արարողութիւնները: Այա Սօֆիայի վերի յարկը օտարներուն եւ գեսպաններուն յատկացուած էր: 3—400ի չափ էին ասոնք: Ներկայ էին անգլ. ֆրանս. գերման. հունգար. ռումէն դեսպանները եւ դեսպանատան պաշտօնեաները իրենց տիկիններով: Ֆրանսացի կրօնաւորներ եւ օտար շրջանակներու պատկանող հաւաքարար այցելուներ երեւելու: Մզկիթին ներսն ու արտաքինը կարգը կը պահէին: Ոչ մէկ դէպք տեղի ունեցաւ: Միայն քաղաքական մը պատուիրուած վրայ ... գի վրայ: Ժողովուրդը զայն բռնելով ոստիկանութեան յանձնեց:

Այա Սօֆիայի այս կրօնական հանդէսը անթելով աշխարհի ամէն կողմը լսուեցաւ: Շատեր իրենց տուները նստած անթելով մասնակցեցան մզկիթին հանդիսութեանց: Շատեր որ չէին կրցած տեղ բռնել Այա Սօֆիայի մէջ, քաղաքին զանազան թաղերը դրուած անթելներով հետեւեցան: Այն բոլոր քաղաքներն ու որբանոցները որ բարձրախօսներ ունէին, լեցուած էին հոծ բազմութեամբ:

Ինկիլիզեն ալ կը հաստատէ թէ այս մեծ հանդիսութեան մեծ կարեւորութեամբ հետեւեցան անատոլցիները: Մեծ անթելին առջեւ հսկայ բազմութիւն մը ժամերով ունկնդիր եղաւ: Նոյնը պատահեցաւ նաեւ Անատոլուի կարգ մը վայրերուն մէջ:

Սօֆիայէն ալ կը հեռագրեն թէ անթելով լսուած է Այա Սօֆիայի մէջ եղած արարողութիւնը:

«Վերա» գոյնզու աւարը

Ճիւմհուրիյէթ կը գրէ թէ լքեալ գոյքերու մասին տեղեկութիւն տուողներու կարեւոր շահեր ապահոված ըլլալով, Տէֆթէրտարութեան նոր տեղեկութիւններ տրուած են:

Այս կարգին մէջ Տէֆթէրտարութեան տեղեկութիւն տրուած է, որ Ղալաթիոյ Վօյվօտա խանին կարեւոր մէկ մասը լքեալ է: Տէֆթէրտարութիւնը այս մասին քննութեան ձեռնարկած է:

Այդ խանին մէջ գտնուած գրասենեակի մասը եւ այդ շէնքին մէջի սակարանի բաժինին մէկ մասը 23, 91, 93, 69, 71, 64, 38 եւ 73 թիւ յարկերը լքեալ գոյք ըլլալով, զանոնք վերջերս իրենց տէրերուն կողմէ սենեկապան Ամէլ անուն կնոջ մը կողմէ կը կառավարուէին:

Այդ կինը վերջերս հանուած եւ տեղը Թուրք մը բերուած է: Այս Թուրքը բերուելէ յետոյ տեսնուած է որ վարձակալները գոհ չեն մնացած եւ քննութիւն կատարուելով հասկցուած է որ կարգ մը անձեր այդ լքեալ գոյքէն գողանի կերպով հեռացած են:

Տէֆթէրտարութիւնը կը քննէ թէ այս կալուածը լքեա՞լ է թէ ոչ, եւ ոստիկանութիւնն ալ կը քննէ թէ գործին մէջ կեղծարարութիւն կա՞յ:

Այս կալուածին արժէքը 150 հազար ոսկիէն շատ աւելի է:

— «Միլլիյէթ» կը գրէ թէ իբր լքեալ գոյք տեղեկութիւն տրուած խանը Ղալաթիոյ Ասվեար խանն է, որուն 100 բաժինէն մէկ մասը լքեալ գոյք կը նկատուի: Խանին դռնապանը տէֆթէրտարութեան գիմելով, յարկաբաժիններէ մէկ մասին լքեալ ըլլալը իմացուցած է: Այս անձը ըսեր է թէ խանին հին դռնապանը, Հայ մը, այս խանին լքեալ ըլլալը գիտէ եղեր: Այս լքեալ յարկաբաժիններու արժէքը 100 հազար ոսկի է: Քննութիւն կը կատարուի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Տագնապը Փոն տը Շէրիի մէջ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, 6 փետր. (սեփ. թղթ.). Գործազրկութիւնը երթալով կը ծաւալի: Ժամանակէ մը ի վեր գրեթէ մարդ չէին արձակեր միայն ժամերը կրճատած էին եւ շաբաթական 4 օր կը բանեցնէին: Այս շաբաթ Կաւմոնի գործարանը կը յայտարարէր թէ 100էն 10 պիտի կրճատէ վճարումները: Իսկ փետր. 5ին 15 գործաւոր մէկէն դուրս նետեց, բոլորն ալ ամուրի եւ օտարական (4ը Հայ):

Ժողովուրդը նորէն վախի մէջ է: Միւս կողմէ նպաստ ալ չեն տար: Արդէն 70ի չափ հայ գործազուրկ ունինք: Քանի քանի անգամներ գիմումներ կատարուեցան քաղաքապետին, բայց ապարդիւն: Այս առթիւ դիմում կատարուեցաւ նաեւ հայ Գաղթականաց Օֆիսին որ դիմում կատարած է Իզէրի նահանգապետին: Այդ ալ արդիւնք մը չէ տուած մինչեւ այսօր:

Գործազուրկներուն վիճակը երթալով կը ծանրանայ: Չունի մարմին մը որ իրեն ցաւերուն դարման մը խորհի: Այս այն գաղութն է որ միշտ կը մասնակցէր եղբայրական օգնութեան: Ունինք հարուստներ, բոլորն ալ բանուորներ են, երբ գործէն կը հանուին, վաղուան հացի կարօտ են: Մեր գաղութը միշտ հաւաքուած մնացած է, բայց միջոց չունի փոխադարձ օգնութեան եւ փրկութիւնը գուրսէն, լոյս քաղաքէն կը սպասէ: Բայց ո՞վ է լսողը...

Յառաջի խմբագրութեան միտումին առաջարկը հոս ալ արձագանգ տուաւ: Յառաջը պահանջեց մարմին մը կազմել որուն հոգերուն դարման մը գտնելու առաջադրութեամբ, բայց դժբախտաբար կ'աւելնայ Փարիզի ազգային ... նախաձեռնութիւնը քիչ մը յոյս ներշնչած էր, յուսախաբութիւնը չուշացաւ, քանի որ սահմանափակուած է Փարիզի մէջ: Իսկ ի՞նչ ընեն այն գործազուրկները որ ցրուած են գաւառները, առանց ճար ճամբայ գիտնալու եւ մեծ մասամբ զուրկ ամէն միջոցներէ:

Մեր խնկալցիները եւ հարուստները հաւաքուած են Փարիզ, եւ եղած կարգադրութիւններէն պիտի օգտուին միայն անոնք որ կը բնակին Փարիզ կամ արուարձանները:

Մեր գաղութը որքան ալ ինքն իր մէջ կազմակերպուի, չի կրնար դարմանել ... որովհետեւ նախ գործաւոր են, իսկ երկրորդ մեծ մասամբ անգործ եւ կատարուած հանգանակութեանց հագիւ պիտի կրնան մասնակցիլ 5-10ով: Կազմուեցաւ մարմին մը, բայց չունի որեւէ եկամուտ: Հանգանակութեան մը ձեռնարկեց որմէ գոյացաւ 637 ֆրանք 50 սանթիմ:

Կը խորհինք սարքել ներկայացում մը այս նպատակին համար: Կը յուսանք նոյնքան գումար մըն ալ այս առթիւ ճարել: Այսքան դրամով ի՞նչ կրնանք ընել, եթէ դուրսէն որեւէ օգնութիւն չհասնի:

Կը յուսանք թէ այս առթիւ «Յառաջ»ը մեր թարգմանը պիտի ըլլայ:

Թղթակից

ՄԱՄՈՒԼ

Փախուստ մը եւս

Ամերիկայի պաշտօնաթերթէն յետոյ, Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթն ալ քանի մը կը փսփսայ Սուրիոյ սահմանադիր ժողովի ընտրութեանց առթիւ. Թէեւ աւելի զգոյշ (30 յունուար).

-«Ձենք ուզեր ծանրանալ Հայերու բռնած դիրքին վրայ, որ դժբախտաբար պառառ ու անջատ զանազան ներկայացաւ. աւելորդ խանդավառութիւն, ապմուկ, եռուզեռ մինչեւ իսկ ծեծ ծեծկուուք, աւելորդ փութկոտութիւն, ինչ որ տեղացի տարրերուն ծանօթ պատճառելէ շատ հեռու էր՝ բնական կերպով.

Ինչո՞ւ այս բոլորը: Ինչո՞ւ համար այսքան բթամիտ ենք ու անհեռատես, եւ ինչո՞ւ համար այսքան դիւրութեամբ կը կորսնցնենք մեր տեսողութիւնը երբ իրենց աչքին կը շողացուի հաստատածական շահը: Երկու երեսփոխա՞ն ունենալու համար:

Ինչո՞ւ չխորհիլ վաղուան վրայ, մտայղ հաւանականութեանց վրայ՝ որ կրնան գալ մէկ օրէն միւսը, երբ շղթայուած կիրքերը ազատ առ, պարէզ գտնեն...

Այն ատեն ո՞վ պիտի փրկէ տխուր կացութիւնը՝ որուն նշաններ հիմակուընէ կ'երեւան, եւ ո՞վ պիտի պաշտպանէ դժբախտ հայ ժողովուրդը՝ գալիք նոր աղէտներէն:

Արդեօք երկու գաշնակցական երեսփոխաննե՞րն են որ պիտի պաշտպանեն...»

Վաղուան մասին ոչ ոք կը մտածէ դժբախտաբար ու մեր դաշնակցական աղբարիկները ուրախ են ու երջանիկ որ... երկու երեսփոխան տուած են սուրիական խորհրդարանին:

Բայց ի՞նչ գնով: Ատիկա մենք գիտենք, բայց կը նախընտրենք լռել առ այժմ: Կը խօսինք երբ ժամանակը գայ:

Առ այժմ կը մաղթենք որ դըժբախտ պատճառներ չունենանք վաղը կամ միւս օր, սուրիական ընտրութեանց մասնակցած ըլլալնուս համար՝ այսքան անբաղձալի կերպով:

Կը մաղթենք որ սուրիահայութեան դէմ ի գործ դրուած պայքարը նոյն գէթ իր ներկայ սահմանին մէջ եւ ցոյց չտայ թէ պէտք ունի է մեր անհեռատես ու տգէտական մասնակցութիւնն վերջին ընտրութեանց:

Լիւպէքի մէջ ... ճամբորդական ... նէն գրկուած չիճուկը ապստամբ է, կամ Լիւպէքի գիտ. աշխատանոցին մէջ պատրաստուած չիճուկի մը հետ չփոթութիւն տեղի ունեցած է:

Չիճուկին հնարիչը փրոֆ. Գալմէթ որ սկիզբէն իսկ յուզուելով եւ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր դատին, զոհ մնացած է որ դատարանը վերջնապէս ընդունած է թէ իր չիճուկին հետեւանքով չէր որ մեռան բազմաթիւ մանուկները:

Լիւպէքի դատը

Փրոֆ. Գալմէթի հակահիւծախտային չիճուկը, ինչպէս կը յիշուի, Լիւպէքի մէջ տեղի տուեր էր դատի մը, որ կը շարունակուէր երկար ատենէ ի վեր: Երկու գերման փրոֆէսորներու միայն հետեւանքով թունաւորուեր ու մեռեր էին բազմաթիւ մանուկներ:

Լիւպէքի դատարանը անցեալ օր 2 տարի բանտարկութեան դատապարտեց փրոֆ. Տէրքէն եւ 15 ամսուան ալ փրոֆ. Ալլթէտը:

Դատարանը նկատած է որ Փարիզի Փասթէօրեան հաստատութե-

Օտար բժիշկներու դէմ

Պարբերաբար կը յուզուի պայքարը օտար բժիշկներու դէմ, որոնք կը գործեն Ֆրանսայի մէջ: Հակառակ այն դժուարութիւններուն, որոնց կ'արգիլեն օտարներուն իրաւունք բժիշկ գործել Ֆրանսայի մէջ, գարձեալ կը տեսնուի որ օրէ օր կ'աւելնայ գործող օտար բժիշկներու թիւը: Փարիզի բժշկական Համալսարանին տեսուչը, Փրոֆ. Պալթազար, կ'աշխատի հետզհետէ աւելի խիստ օրէնքներ գնել տալ, չքացնելու համար Ֆրանսայի հացը օտար բժիշկներուն հետ:

Արդի օրէնքով, օտարներուն արգիլուած է բժշկութիւն ընել Ֆրանսայի մէջ, եթէ նոյնիսկ իրենց բժշկական ուսումը ու վկայականը ստացած Փարիզի կամ գաւառի բժշկական համալսարաններէն:

Անկից առաջ, ֆրանսական բժշկական համալսարան կրնային մտնել բոլոր այն օտարները, որոնք իրենց երկրորդական կրթութիւնը ստացած էին արտասահմանի մէջ:

Առանց թէեւ ստանալու ֆրանսական Համալսարանը՝ չէին կրնար իրաւունք ստանալ գործելու Ֆրանսայի մէջ, բայց այսուհետեւ այդ օտար ուսանողներն ալ չպիտի ընդունուին ֆրանսական Բժշկական Համալսարան:

Այսինքն, Բժշկական Համալսարան մտնելու համար օտար նոր ուսանողները պէտք է իրենց երկրորդական ուսման վարժարաններն ալ աւարտեն Ֆրանսայի մէջ, հոգչէն մտնելու համար Համալսարան:

Այս մեծ արգելք մըն է օտարներուն համար, բայց փրոֆ. Պալթազար կը խորհի թէ քիչ է այս, եւ անհրաժեշտ կը գտնէ գեռ աւելի սահմանափակել Ֆրանսայի մէջ գործող օտար բժիշկներու թիւը:

«ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ»Ը

ԴՐԱԿ ԱՌ ԴՐԱԿ

Ցուսարեր որոշած է Թ. ՕՇԱԿԱՆԻ վէպը՝ դրապարակ հանել պրակ առ պրակ:

Առաջին զոյգ պրակը հրապարակ ելած է Յունուար 30ին, 52 մեծադիր էջերով:

Դիւրութիւն տալու համար բոլոր գրասէրներուն, հաստատուած է բաժանորդագրութեան դրութիւնը:

25 պրակը, քսան եգ. դաճեկանի (կանխիկ).

Զեռքէ կը ծախուի 32 էջը՝ 1 եգ. դաճեկանի:

Այս առթիւ, մեր պաշտօնակիցը կոչ կ'ընէ մամուլ օրաբար իրա գրականութեան բարեկամներուն, որ իրենց աջակցութիւնը բերեն՝ այս մեծածախս եւ մեծարժէք գործին հրատարակութեան համար:

Կը յանձնարարուի որ օրին ապահովել յաջորդական պրակները, նկատի ունենալով որ սահմանափակ թիւով կը տպագրուին անոնք եւ մէկ ամիս ետք (մինչեւ Մարտ 1) զգալապէս պիտի փոխուին թէ՛ բաժանորդագրութեան պայմանները եւ թէ նախընթաց պրակներուն գինը.

Չեկան կը տպանեն

Չերնոֆ որ Չեկայի կողմէ ձերբակալուած էր, հրացանազարկ եղաւ: Չերնոֆ, տարիներ առաջ Պուլղարէշի մէջ ծերբակալեր էր դրամատէր մը.

Իր վրայէն գտնուեցան կարգ մը պոլշեւիկեան գաղտնի փաստաթուղթեր: Կ'ըսուի թէ այս մարդը կը գործէր ի ծառայս Անգլիոյ լրտեսական կազմակերպութեան:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

III

— Փորձա՞նք մ'ըն է, — վրայ բերաւ մայրիկը Սակէ, ծեծ փորձա՞նք կ'ըլլայ զարդել, կերպը։ Լուռ յուսանալ՝ ե՛լ մը կայ պառկերուն ծարը... Փէ՛ք ալ ավէկ կ'անէն — բարձրացուց ձայնը: — Դուն ալ էրիկ մարդ էղեր, օրթան էղեր ես... Մենք, հա, վաղը մաւթնոլյասան գնա ծեծէ Էրկաթը քի, իրիկուն չերած սանելին տաս վ աստակ.

— Չի տամ՝ ի՞նչ անեմ, ող գլուխ ... ինչ ... ընեմ... Դ'խոսերնես ծուռ էկանք, ծառ ու պէտ'թանք... Ես աղբարդ պէլալը դործի մէջ է... տէրակեր բանդ, Թագաւչի...

Ու՝ չարչը նայեցաւ: Նստած էր ... գլուխը կախ, ու կը խօսէր անկած դժգոհութեամբ մը:

— Ամա՛ն, ձանը՛մ Ռուբէն, — ձայն տուաւ կրկին մայրը՝ զայրացած գլխուն մը գնելով չըլծին մէջ — մեր ծեծ պէտան քու ալ խելքդ է... Ես ծարդս, քու ճիտդ ծառ. ձենց ... աւող ... (լացող ու՝ փոխած բերեր...

Ու ոտքի ելաւ: Հայր ուժգնօրէն հառաչեց ու բացեր էր պարտէզին դուռը: Սայդ ու յողթածաբին, գնաց, փակեց դուռը ու շարունակելով քաշել զուլպան, ...

— Մայրս ձիւնը առաւ, ձան չէ ... կանկին նստաւ, եփոչը ... որո՞ղ ստակեր է, ... ծառ օրը պառառ կ'անէ, նորէն գլուխ կը ծռէր... Եւ կինն իրեն, օր մը չէ ... վերցնել գլուխն իջեցնելու կարող կար... Ես կե՞նք է, շա՞ն ...

Ու վէճը շարունակուեցաւ: Պարտէզէն Ռուբէն կը լսէր գլուխը կախած ու ... ու կէս չխօսելով դարձնելէն ... Գրիգոր, ... Մութ ու կենսական տրամադրութիւններ իր միտքը լարած կը պահէին: Ոչինչ կը հասկնար: Իր աւագութիւնը գրուեցին մեր կարդ մը ծեղադրանքները — «Հայերն պատառքը եւ տէր չորը անհնարկած» եւ այլն... Մանաւանդ որ մայրը ատանցմէ առաջինը տրտմանքներ էր խօսուն յուզումով, ու երկրորդը՝ կրքով ու զայրոյթով:

Նոյն պահուն կրկին ոտքի ելաւ մայրը: Նայուածքը նետեց Սիրանին: Սէւոյ Գրիգորին: Գնաց ծածկեց առաջինը: Մօտեցաւ ծանրան, շոյեց: Զա՞ռ ջերմօրէն շոյեց անոր ճակատը, ու զանազան ու արտաւած ձայնով մը շարունակեց:

— Դուն ի՞նչ ալլեր քանի ... տղուն փարթեք մը չէ... գերոծնին ... հաց մը չէ՞... աղբարդ բանա՝ ... կարեր է ... Ատամն կ'... ... որ մը հացը եաթէ կը փաղէ ... իւր ... չի հաւնիր...

— Է՛, Թագուհի, աղբարս ի՞չ մեղ ... տալ ...

— Խոսա՞ք չի խօսած. ան չէ՞ ... տարակ վրայ նստաը ... խեղճ, խղճմտանք ու ... Մեղք ... գլխէն, ... Ծնունդ է ..., Հօր էղ ... եօթ ... քենակարը կը չամայ...

— Ինծի նայէ, կին՛կ, ես քեզի հազար հեղ ըսած եմ քի աղբարս էամէն պէտ չխօսիս, հասկցա՞ր:

— Չխօսիմ, հէ՞ — ականջը վար քաշեց ու ձօնեցաւ Թագուհի հակեց — չխօսի՛մ... աղբա՛րդ... նը՜... Օրուանդ դուռը բռնէ... մէկ ծառէն թի ու կ'ըլլայ, խօչ ... մի խօսիր, մի՛ խօսիր քի ծեծ ... կ'... ... ասածը որ մը կը գանէ էսէկ Բառուած... ինչ յանէ, դուրիները կը գտնին...

— Է՛, կ'ըսես ալ՝...

— Հա՛պա՛, ի՞չ գիտցար... չասնական պատառքը բարձին... ... ... Բառած ... Փաքա՛ն էլած է ծովկայ... ... էկեր էր ու ..., ... — ... մը լայ, լ՛ց մը լայ՝ Գրիգորին վէրերը կ'աղէ...

— Ցայի՜ր...

— Ցաք՛, ի՞չ պըտ'անեմ... ձանը կը կարէ՞ չանց...

— Թէք աղէք արեր էս, չարը վէ... գին ու լափը կ'ըլլայ... տղայ են, իշխ...

— Ծղայ մի՛... աբար նայէ... քա՜կ կինդ շաներ ձաց է, անոր՝ վերի արաին ցորե՞ն է, ի՞նչ է...

Անձրեւ, նիհար ծառներու նման, կը շարունակէր ծեծել պատուհանները: Համբին պատրոյգը բարձրացեր՝ կը ծխար: Մայրիկը ծուեցաւ, իջեցուց: Սիրանը կը նիշէր ճանկարար քարով մը: Տան մը հաչիւը լսուեցաւ: Ցեռոյ՝ պահապանին ճակատին ձայնը:

Դրիգոր կը շարունակէր ծալի ընել ... ... կենալով բառ չխօսելով: Հօրը՝ ... գրած՝ զարկեր էր դէմքին, ու իր երկար թարթիչները ստուեր ձգեր էին կապարան ներքեւ: Կը շնչէր արտակարգ խռովքով մը, պառկած միջա նա՛ն դիրքով:

Վարդան Ռուբէն, դժգոհ ու արտաբեկ էր կ'ըմբռնէր այն խո՛ր դառնութիւնը որ կուտակուած էր կնոջը ներսը: Դառնութիւն մը, որ կը ճնշէր եւ իր հոգին... Այսուհանդերձ, կը նախընտրէր լռել, ծածկել ու համբերել:

Զուգուած՝ նայեցաւ Սիրանուշին: Շլացընկեցաւ հանրիչը: Նոյնը սպառած սիրտը ծխածխին: Վերէն՝ ձեղունէն՝ ոտքի հարուածներ լսուեցան: Նաեւ տարուած ըլլալ մը: Հայրիկն ու մայրիկը վեր նայեցան: Ցեռոյ՝ իրարու: Ու լռեցին:

Քիչ վերջ, շրթունք քանի մը բառեր դուրս տուաւ հայրիկը, ու ոտքի ելլելով

— Պառկինք տէաշխարհը ծռոնանք, Թագուհի — աւելցուց:

Քիչ յետոյ լոյսը մարեցաւ տանը մէջ:

Մեծ ու թաւամազ կատուն, զոր տարիներ առաջ, վ...պետ Ռուբէն էնկիւրիէն էր բերեր՝ գարծով մը ճամբորդած ըլլալով, բազմած էր բազմոցին այն անկիւնը, ուր Սիրանն էր քնացած քիչ առաջ ու կը մրափէր: Սիրանը տեղաւորուած էր հօրն ու մօրը անկողիններուն միջեւ:

Իսկ Գրիգոր՝ արթուն, ճնշուած անծանօթ ու ծեծ թախէ մը, կծկած էր իր յարդէ անկողնին մէջ, քաշելով բազկերեցը վերմակը վրան, ու անփութօրէն ջանալով անոր տակ: Մինչ հովը անդադար ու անմտած, կու գար կը բախէր պատուհաններուն՝ կտորուած ապակիներուն տեղ փակցուած թուղթերը դողդղացնելով:

(Շար.)

Կ. ՄԷՀԵԱՆ

այս հարցին լուծման եւ պէտք է պահպանուին մինչեւ 1936, անոնց աւարտման թուականը։

— Կարճ, եզրակացուց Անգլիոյ արտաքին նախարարը, երբ մեր յառաջիկայ վիճարանութեանց ձեռնարկենք, կ՚ընդունինք զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբին կողմէ մշակուած պայմանադրութեան նախագիծը։ Ուժ կուտանք զինաթափութեան ժնեւյան յանձնախումբի կազմութեան ծրագրին։ Կը պաշտպանենք քիմիական պատերազմի արգիլումը. կը պահանջենք ընդծովեաններու ջնջումը։ Պարտադիր զինուորական ծառայութեան ջնջումը վիճելի նիւթ է. բայց համաձայնութեամբ կարելի է։ Կը պահանջենք սպառազինմանց սահմանափակումը՝ գործնական միջոցներով։

Ֆրանսական տեսակէտը

Ճոն Սայմընէ վերջ, խօսք առաւ Ֆրանսայի պատերազմական նախարարը Պ. Թարտիէօ, որուն ճառին գլխաւոր հատուածները կուտանք ստորեւ.

. Համբրային կարծիքը յոգնած է այսքան ապարդիւն հաւաքոյթներէ։ Աշխարհը որ մեզ կը նայի, մեզ կը պոռայ.— Որեւէ յանձնառութիւն մը, նոյնիսկ կարճ, սահմանափակ, ամէնէն պարզը թող ըլլայ, կը բաւէ որ իրական ըլլայ, ապրի եւ յայտնուի իբր հիւթեղ գործի ծնունդ։

«Ցատակ յանձնառութիւններէ ծնած այս գործերուն է որ յաւակնութիւնն ունի ձեզ հրաւիրելու ֆրանսական պատգամաւորութեան ծրագիրը։

Մեր նպատակն է կերտել Դաշինքի հիման վրայ, փոխանակ նոր հիմեր փնտռելու, որովհետեւ զինաթափութեան մեր ըմբռնումը սահմանաւորուած է Ազգերու Դաշնակցութեան մեր ըմբռնումով. եւ կը մտածենք թէ քանի Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր տրամադրութեան տակ չունի իր որոշումներու կիրարկումը ապահովող միջոցներ, պէտք նախանձէ այս որոշումներուն իսկ առջեւ։

Ֆրանսական ծրագիրը հիմնուած է 1930ի պայմանագրութեան նախագծին վրայ եւ անկից կը հանէ անմիջական եզրակացութիւն մը։

Ֆրանսա, հակառակ սպառազինումներու սահմանափակման, որուն յօժարեցաւ ինքնաբերաբար, պատրաստ է ընդունելու փոխադարձ յանձնառութիւն մը՝ որոշ ժամանակի մը համար սահմանափակելու իր սպառազինումները։ Ֆրանսան պարտաւոր է առիկա ընելու առանց որեւէ պայմանի։

Ֆրանսա, անկից զատ բանաձեւած է կարգ մը առաջարկներ՝ նկատի ունենալով այն զէնքերը որոնք միանգամայն աւելի զօրեղ, աւելի յարձակողական եւ աւելի վտանգաւոր են քաղաքային բնակչութեանց համար։

Միւս կողմէ, Ֆրանսա կ՚առաջարկէ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր տրամադրութեան տակ ունենայ երեք տեսակ ուժեր, առաջին երկուքը օդանաւային, կազմուած քաղաքայիններու զինուորական օդանաւերէ։ Երրորդը՝ ցամաքային, նաւային եւ օդանաւային ուժերէ բաղկացած ամբողջութիւն մը, որուն կազմութեան պէտք է մասնակցին դաշնակից պետութիւնները։

Ֆրանսա, աւելի առաջ երթալով, կը յայտնէ թէ պատրաստ է նոյն պայմաններու մէջ քննելու սպառազինման նոր սահմանափակումներ, բացի անոնցմէ որ կ՚առաջարկէ պայմանագրութեան նախագծով։

Չին-ճափոնական պատերազմը

Չին-ճափոնական թշնամութիւնները դադրեցնելու համար, ամերիկեան ծովակալին թափած ջանքերը Շանկհայի մէջ ձախողեցան եւ կացութիւնը աւելի ծանրացաւ, Հանկ-Քէուն նուաճելու համար՝ չինացի զօրավարներու պատահայիքին հետեւանքով։ Եւ արդէն, չինական ծանր հրետանին սկսաւ ռմբակոծել Հանկ-Քէուն, որ կը գտնուի Շանկհայի օտարականներու թաղին կից։

Վու-Սունկի շուրջ կատարուած կռիւներու ընթացքին, բաւական մեծ կորուստներու ենթարկուած են թշնամի կողմերը։ Մինչեւ նախորդ իրիկուն, չինական ուժերը կը պահէին Վու-Սունկի բերդը, թէեւ գիւղը ինկած է ճափոնցիներու ձեռքը։

Շանկհայ գտնուող քննիչ յանձնախումբին տեղեկագիրը որ գրկուած էր Ժընեւ, Ազգերու Դաշնակցութեան, հրատարակութեան տրուեցաւ։ Տեղեկագիրը դէպքերը կը պարզէ մինչեւ յունուար 31։

Ռուսեւռումէն ոչ-յարձակման դաշինքը

Հակառակ պաշտօնական հաւաստիքներուն թէ լեհեւռուս ոչ-յարձակման դաշնագիրը կիրարկութեան չպիտի մտնէ, մինչեւ որ ռուսեւռումէն դաշնագիրը չկնքուի, ռումէն ժողովուրդը այս գործին մէջ կը տեսնէ կառավարութեան ձախողութիւնը։

Կարեւոր կուսակցութեանց պաշտօնաթերթերը խստօրէն կը քննադատեն ռումէն արտաքին նախարարութիւնը թէ զոհ գացած է խորհրդային դիւանագէտներու խաղերուն։

Վարչապետ Պ. Եորկա, որ արտաքին նախարարին բացակայութեան, փոխանորդաբար կը վարէ այդ նախարարութիւնը, գեկոյցի մը մէջ կը յայտնէ թէ հակառակ ռուսեւռումէն բանակցութեանց մասին շրջող զրոյցներուն, Ռումանիա համերաշխաբար կը գործէ Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի հետ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄՏԱՑԱՆՔ

Վիէն, Ուզ.— 162։
Քավայեան, Վ. Մ.— 35։
Քլամառ, Պար.— 100։
Մանթրէօյլ, Բաթ. – 35։
Տէսին, Գարծ.— 350։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Ց. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 32 Ave. Gobelins, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անզամատոմսով։

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ, 241 rue Jean Jeaques Rousseau, Կը խօսի՝ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ։

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի Քրիստափոր, Ապառաժ եւ Ռոստոմ խումբերու բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրէ 14 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Խաժակ Ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Իսկ Քրիստափոր խումբը 13 փետր. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն 10ը Խաժակ Ակումբին մէջ։ Կը խօսի ընկ Արամ Գառօնէ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պոլ. Օտտոյի Պատ. Միութեան բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէնթ Անթուանի ընկեր Կարօ խումբի ընկերահաւաքական դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 5ին։ Կը խօսի ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ, նիւթ ունենալով «Հատուցումներու հարցը եւ միջազգային քաղաքականութիւնը»։

Պարահանդէս դիմակաւոր եւ անդիմակ

Կազմակերպուած Պոլսեցիներու միութեան կողմէ

27 Փետրուար Շաբաթ գիշեր ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ Salolive-ի սրահներուն մէջ (à la Plage).

Պար, ֆանֆար, օրքէսթր եւ ճազպանտ՝ մասնակցութեամբ ճազխօս Մաթիէօի։ Պարերը կը ղեկավարէ Պ. Բագրատ Բագրատեան։ Քոթիյոն, անակնկալներ, սէրփանթէն, քոնֆէթի եւայլն. կէս գիշերին դիմակաւորներուն տողանցք. ճոխ պիւֆէ։

1000 ֆրանք նուէր գեղեցիկ հագուստներով ծպտուածներուն։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. Միութեան պարբերական դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Միութիւալիթէի սրահին մէջ, (24 rue St. Victor)։ Դասախօս Պ. Լեւոն Մեսրոպ, նիւթ՝ Արեւելագիտութիւնը եւ Մամիկոնեաններու չինական ծագումը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պոլսեցիներու միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր բնիկ պոլսեցիները, անդամ կամ ոչ անդամ, այս Կիրակի ժամը 3ին Café Noailles, 75 La Cannebière-ի սրահին մէջ։

Ցերեկոյթ-պարահանդէս

Փարիզի Հայ Ուս. Միութեան

Այս Կիրակի, ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Salle des Centraux, 8 rue Jean Goujon, հովանաւորութեամբ Փարիզի Տիկնանց Միութեան։ Սիրուն անակնկալներ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գ. Ծ. Վրդ. Շահլամեան կը փնտռէ իր ազգականները, Մարտիրոս Սարգիսեան՝ ծնած Կարին, Զամուր Սոքաք. 1903ին, հօր անունը՝ Տիգրան, կօշկակար, մօր անունը՝ Սաթենիկ, ծնեալ Մկրեան, հօրեղբայրներ՝ Աւետիս եւ Գրիգոր Սարգսեան, մօրեղբայր՝ Մարտիրոս Մկրեան, մօրաքոյր Սօֆիա Թիւթիւնճեան, զրացիներ՝ Խերպէկեան եւ Թարոյեան։ Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԳՈՐԾ կը փնտռէ գրասենեակի կամ արհեստանոցի մէջ հայ օրիորդ մը որ գիտէ լաւ ֆրանսերէն։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Չեր փնտռած գիրքեր

ԹԷՕՖԱՆՕ Հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքոփուլօ (Բիւզանդիոնի Հայազգի Կայսրուհի)։ Զմիւռնիա է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր ..... րային արկածախնդրութիւններով։ Կը գրաւէ հետ ի հետ։): Գին 25 ֆրանք։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. Հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքոփուլօ (Սուլթան Համիտ) ..... հարեմական ..... իր շուայտութիւններ եւ գաւառութիւններով, վրէժխնդիր ..... եւ ..... մըն է վէպին գլխաւոր (հերոսը): Գին 30 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ Ժորժ Սանդ. ..... զեղեցիկ վէպը: Գին 20 ֆրանք:

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆի 25 ֆրանք:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիստափոր Միքայէլեանի միակ հրատարակութիւն Բ. տպագրութիւն: Գին 10 ֆրանք:

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. Փափաղեանի: Գին 8 ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ» խմբագրատունը Լեւոն Պետրոսեան 17 rue Damesme, Paris (13)

ՏԱՐԻՂ ԵՒՐՈՊԵԱՆ գրեց ..... կառավարեն Բանաստեղծութեանց ..... ցիկ հատոր մը, գեղարուեստական ..... րութիւն, զարդանկարուած Մ. ..... եանէ, գին 20 ֆրանք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (145)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18. ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

«Ձերբակալեալները եւ ձերբակալուելիքները պէտք է պատժուին արժանի պատիժով մը, որպէս զի խալամ եւ քրիստոնեայ ժողովուրդներուն առջեւ հայ հաւատարիմ ազգը մաքրուի եւ պաշտպանուի արատէ, որպէսզի պահպանուի վեց դարու մեր սէրը եւ յաւիտենական բարեկամութիւնը իսլամ եղբայրներուն հետ, մեր անփոփոխելի հաւատարմութիւնն ու հնազանդութիւնը հանդէպ Վեհափառ Սուլթանին։ Ու այս ճշմարտութիւնները ծանօթացնելու համար օսմանեան կայսրութեան բոլոր բնակիչներուն, կը խնդրուի պաշտօնապէս հրատարակել մեր խոնարհ հավատութեան անունով այս բոլոր յայտարարութիւնները։ Նոյնպէս կը խնդրուի ամբողջովին ու փութով Կայսեր հաղորդել ինչ որ կը յայտարարենք, աւելցնելով մեր ցաւակցութիւնները։ Այս առթիւ կը յայտարարենք թէ հրահանգներ տրուած են օսմանեան կայսրութեան մէջ գտնուած բոլոր հայ եկեղեցիներուն, որպէսզի անհրաժեշտ կարգադրութիւնը ընեն վերոյիշեալ ճգնաժամերուն մասին»։

Շատ անկեղծ էր Պատրիարքարանի այս յայտարարութիւնը։ Ես երբեք չէի կասկածեր այդ մասին։ Որովհետեւ Պետական Խորհուրդի անդամներէն Նուրեան էֆէնտի, որ մեզի կը պատմէր ինչ որ լսէր Հայոց զաղտնի ծրագիրներուն եւ յեղափոխական շարժումներուն մասին, ամէն օր շփման մէջ էր Պատրիարքին հետ, եւ ինծի՝ տեղեկութիւն կուտար ամէն բանի մասին։

6 օգոստոսին հոտեր էինք։ Նուրեան գիշեր առեն բնակարանս այցելութեան եկաւ ինծի եւ ըսաւ.

— Պատրիարքը շատ ազդուած է թէ անցեալ դէպքերէն եւ թէ նոր խռովութեան մը պատրաստութեան արձագանգէն։ Կարգ մը մարդիկ, որոնք կոմիտէին կը պատկանին, առանց գիտնալու թէ Պատրիարքը որքան անկեղծութեամբ հաւատարմութիւն ունեցած է կառավարութեան եւ Թուրք ազգին, իրեն կարգ մը յայտնութիւններ կ՚ընեն։ Այս մարդիկը այնքան վստահ են Պատրիարքին մասին, որ կարծեր են թէ ճիշդ ժամանակին կատարուած խազմըն է այս յայտարարութիւնը զոր Պատրիարքը տուաւ Օսմանեան Պանքային դէպքին յաջորդ օրը։ Իբր թէ այդ յայտարարութիւնը ըրեր է խաբելու համար կառավարութիւնը։ Որքան կրցայ հասկնալ, բաւական լուրեր ունի Պատրիարքը։ Լաւ կ՚ըլլայ, եթէ տեսակցութիւն մը ունենայիք հետը։

— Շատ շնորհակալ եմ։ Սակայն իմ այցելութիւնս կրնայ ուշադրութիւն գրաւել։ Վաղը ուրիշ մէկը ղրկեմ։ Այդ անձը ծպտուած պիտի գայ Պատրիարքարան։

— Լաւ կ՚ըլլայ։ Կը կարծեմ թէ այդ անձերու կոմիտէներները դաշնակցած են այս անգամ։ Ամէն խռովութիւն եւ յեղափոխութիւն յանձնուած է Դաշնակցական կոմիտէին։ Սկիւտարի կողմը խռովութիւն մը կը պատրաստուի։ Շրջահայեաց եղէք, փաշա՛։

— Շնորհակալ եմ ձեր տուած լուրին ու թելադրանքին համար։

Յաջորդ օրը կանչեցի պահականոցներու քննիչ ոստիկան Հիւսէյին Թայիմ պէյը։ Պարզեցի խնդիրը եւ ըսի.

— Հիմա անմիջապէս ծպտուեցէք եւ գացէք Հայոց Պատրիարքարանը, տեսակցելու Պատրիարքական տեղապահին հետ։ Կարեւոր լուրեր պիտի ստանաք իրմէ։ Եթէ կ՚ուզէք, քաղաքային զգեստներ հագէք եւ գլխարկ մըն ալ դրէք։

— Լա՛ւ, եթէ պէտք ըլլայ, քահանայի փակեղ մըն ալ կը դնեմ գլուխս։

Հիւսէյին Տայիմ պէյ գնաց եւ մէկուկէս ժամէն վերադարձաւ:

— Է՞հ, պատմեցէք նայիմ, ինչեր լսեցիք։

— Ինչ որ լսեցի, արդարեւ շատ կարեւոր են, փաշա՛։ Սակայն ի՞նչպէս դաս մը տալ այս կոմիտէճիներուն։ Այս մարդիկը ապահովաբար վստահ են թէ յետ մահու, նոյնիսկ մահուընէ մէկ օր յետոյ, պիտի աղջնան նորէն, այլապէս ի՞նչպէս պիտի ուզէին կրկնել իրենց արկածախնդրութիւնը, այսքան ծանր պարտութիւններէ եւ կործանումէ յետոյ։ Պատրիարքը այսպէս բառ առ բառ.— «Վստահելի անձերու մասնաւոր պաշտօն տուած եմ, հետապնդելու համար հայ յեղափոխականներու շարժումները։ Անոնք օրը օրին լուր կը բերեն ինծի։ Միւս կողմէ կարգ մը կոմիտէճիներ անձնապէս ինծի եկան յայտնութիւններ ընելու։ Այսպէս, իմացայ, որ վերջերս Հասքէօյի եկեղեցիին մէջ պահուըտած էին 4 ֆէտայիներ. Վարդագար, Տաքէս, Չէօմլէքճեան Տիրան. Մանավեան Արամ իրենց մօտ ունէին մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ եւ ռումբեր։ Եթէ առաջնորդը կանները երթային պաշարել եկեղեցին, ռումբ պիտի նետէին անոնց զինուորներուն վրայ եւ եկեղեցին ալ օդը պիտի հանէին։ Իմ մարդիկս երկու հոգի տեսակցած են այս ֆէտայիներուն հետ, իրենց ալ տեսեր են ռումբերն ու զէնքերը։

Սակայն անցեալ իրիկուն ֆէտայիները գիտեր ինչպէս անհետացեր են եկեղեցիէն։ Տիրան, առաւօտուն լքելով նաւ նստելով, Մարսիլիա մեկներ։ Միւս երեքը ապաստաներ են ..... սական գերեզմանատունը: Ռումբերն ու ռազմանիւթերը կամ իրենց հետ են տարեր, կամ մօտակայ վայր մը պահած են։ Եթէ շրջակայքը ..... պտոյտ մը կատարէք, լաւ կ՚ըլլայ կարծեմ։ Սկիւտարի եկեղեցին մէջ ներկայիս բան մը չկայ։ ..... կայ խռովարարական խումբ մը որ կը բաղկանայ մեծ մասամբ Սկիւտարցիներէ եւ մասամբ Ռուսահայերէ, 36 հոգի, ռումբերով ..... ուժանակ տարեր են Սէլամսըզ ..... բոնեանի տունը։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ՆԲՔՆԻՆԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Gobelins 19-78

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932
11 FÉVRIER 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՌԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՀԱՏԸ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1800

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՍԱՐՍԱՓԸ

Ինչ որ տեղի կ'ունենայ Ժընեւի մէջ, իբրեւ Զինաթափութեան խորհրդաժողով, աննախընթաց է մեր ժամանակներու պատմութեան մէջ: Աննախընթաց՝ ոչ միայն իր տարողութեամբ եւ բովանդակութեամբ, այլ եւ իր ժամանակաշրջանով:

Արդարեւ, այսօրուան կացութիւնը իր նմանը չունի ժամանակակից պատմութեան մէջ: Հեռաւոր նմանութիւն մը կարելի է գտնել 1914ի հետ. բայց տարբերութիւնը շատ մեծ է:

Մինչեւ 1914, կար հաստատ կացութիւն մը: Կային ամրակուռ օրէններ, իբրեւ պետական կամ ընկերային կազմ: Չկար յաղթական եւ պարտեալ: Չկար բոլշեւիզմ կամ ֆաշիզմ: Չկար այն ահաւոր չարիքը որ կը կոչուի համաշխարհային տնտեսական տագնապ: Եւ աշխատաւոր բազմութիւնները չունէին այն ուժն ու թափը որ կը տեսնուի այսօր:

Մէկ խօսքով, բոլորովին ուրիշ աշխարհ մըն էր երէկ:

Իսկ այսօր… փողոցէն անցնող մարդն ալ կը տեսնէ, կ'ըմբռնէ թէ ինչ է որ տեղի կ'ունենայ:

Մանաւանդ որ, կը գտնուի ոչ թէ հեռաւոր Արեւելքի մէջ, այլ միջազգային խառնարանի դուռներուն առջեւ. անոր պղտոր ալիքներուն վրայ: Օրը օրին կը հետեւի բարձրացող ալիքներուն, կը լսէ, տարերային որոտումները, ինչպէս ճարճատումը սահմանէ սահման:

Այս կացութեան մէջ, այնքան խելքի մօտ են անակնկալները որ...

[illegible]

Տիրող անստուգութեան, սպառնացող փլուզման կամ զալիք փոթորիկներուն պատճառած ջղայնութիւնն է որ ժողով ժողովի վրայ գումարել կուտայ, 1920էն ի վեր:

Այլ եւս հաշիւ չկայ ոչ կատարուած խորհրդակցութիւններուն, ոչ գումարուած ժողովներուն, ոչ ալ ստորագրուած թուղթերուն:

Եւ բոլորը՝ յանուն խաղաղութեան. Յանուն «խրաց վիճակի պահպանման»:

Ահա վերջին փորձը, զինաթափութեան խորհրդաժողովը, որ բացուեցաւ փետրուար 2ին, Ժընեւի մէջ:

[illegible]

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԻԷՆԻ ԴԷՊՔԸ

[illegible]

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ամերիկայի եւ Գերմանիոյ տեսակէտները

Զինաթափութեան ժողովին մէջ, Ամերիկայի պատուիրակը՝ իր երկրին տեսակէտները ամփոփեց հետեւեալ 9 կէտերուն շուրջ:

1) Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը պատրաստ է ...

2) Ամերիկա կը թելադրէ Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի մէջ գոյացած ծովային համաձայնութեանց իրագործման կարելիութիւնը ...

[illegible]

Գերմանիոյ ձայնը

[illegible]

Ռուսիա եւ Ճափոնիա

[illegible]

Պալքանեան միութիւնը

[illegible]

Անգլիա

[illegible]

Զուէն Փարիզի մէջ

[illegible]

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՈՒՐԱՑՈՂՆ ԱԼ ՉԻ ՓՐԿՈՒԻՐ

«Սոցիալիզմի» հայրենիքում» կեանքը իր բոլոր երեւոյթներով, պէտք է հարազատ արտայայտութիւնը ըլլայ «սոցիալիզմ կառուցող» կուսակցութեան տնտեսական եւ գաղափարական հիմնական վարդապետութեան։

Այս տեսակէտէն, ողբալի կացութեան մէջ են մտքի մշակները ընդհանրապէս, «պրոլետ գրողները» մասնաւորապէս։

Ճիշդ է, որ Հայաստանի «պրոլետ գրողները» առանց ընդդիմութեան ուրախութեամբ պիտի փորձէին իրենց ուղեղը զարգացնել օրուան վարիչներու ցանկացած եղանակով, եթէ միայն առիթ ըլլար հնարաւոր բնախօսական օրէնքներով։

Իրենց գրական եւ ստեղծագործական ձեռնարկներուն մէջ, անոնք կը մատնեն իրենց ներքինհակամարտութիւնը, — մարմինը յօժար է, բայց հոգին տկար։

[illegible]

«Հարիւր» հայութեան։ «Պրոլետգրող» Թոթովենցը հակառակ իր ցանկութեանը կը մատնէ իր անցեալը, Դաշնակցութեան գնահատութեան գործին մէջ, խոռված ու դժգոհ, գլխաւոր անհատներէ, ան կը մատնէ իր անկարողութիւնը բոլշեւիկեան ակնոցներով դիտելու Դաշնակցութիւնը — իբրեւ գաղափարական շարժում։

Եւ ճիշդ անոր համար ալ «Խորհրդային Գրողների Ֆեդերացիայի Քարտուղարութիւնը» հարկ է տեսեր հրատարակութեան տալ գեկոյց մը, ուր կը գտնենք հետեւեալ գնահատութիւնները.

«Քարտուղարութիւնը առանձնապէս շեշտում է ընկ. Թոթովենցի կոպիտ սխալները Դաշնակցութեան սոցիալական էութեան եւ նրա գործունէութեան բնորոշման մէջ...։ Մի կողմից հայ քաղքենի «հասարակագիտութիւն» «ծուռ» նայելու մէջ գունեղացնում է Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան Մարքս-Լենինեան բնորոշում՝ դաշնակցութեան սոցիալական էութեան մասին՝ իբրեւ բուրժուազիայի կուսակցութեան՝ եւ միւս կողմից տալիս է դաշնակցութեան «պատմութիւն» մի չյաջողուած մակերեսային «պամֆլէտ (պարսաւագիր) որ մի շարք հարցերում յանգում է բուրժուա-նացիոնալիստական եւ ըստ ձեւի մէնշեւիկեան (քաղքենի) «քննադատութեան» «Դաշնակցական 40ամեայ հակապրոլետարական եւ հակայեղափոխական գործունէութեան մասին» («Խորհ. Հայաստան» 12 յունուար)։

Ինչ՞ու այս տաքրախտ վճիռը մարդու մը մասին, որ նպատակ ունի գիրք բանելու Դաշնակցութեան դէմ, եւ «անկրտօրէն լծուելու սոցիալիզմի կառուցմանը Կ. կուսակցութեան ղեկավարութեան տակ»։

Այս ինչուն կը լուծէ «Խորհրդային Հայաստանի» մէկ ուրիշ աշխատակիցը։

[illegible]

... առած տեսակէտները։ Եւ կը սկսի հայհոյել, կամ մեղադրել ամբողջ եղանակով մը, որմէ չազատուիր ստակայն Դաշնակցութեան քարոզական դէմքը։

«Հիմնականն այստեղ այն է, որ ալյակցիոնալյայի (գործնական) հիման վրայ ցոյց տրուի, թէ իր գործունէութեան առանձին շրջաններում եւ իր ողջ պատմութեան ընթացքում դաշնակցութիւնն ինչպէ՞ս է իրականացրել իմպէրիալիզմի եւ հայկական բուրժուազիայի շահերից բղխող քաղաքականութիւնը»։

Հակառակ այս անվիճելի անհրաժեշտութեան, կը գրէ Գ. Անդրէասեանը, «Թոթովենցը մոռանում է այդ եւ դրա փոխարէն առաջ է մղում ոչ թէ դաշնակցութեան գործունէութիւնն իբրեւ քաղաքական կուսակցութիւն ...

[illegible]

... թիւն, եւ ապա ցոյց տալ անոր ծշնամական կեցուածքը աշխատաւորական շարժումներու մէջ, իբրեւ «իմպերիալիստներու եւ բուրժուազիայի» գործակից։

«Դաշնակցութիւնը՝ դա հայկական բուրժուազիայի աւանգարդն է (յառաջապահ), նրա մարտական ֆաշիստական կուսակցութիւնը, որ անցեալում հրով ու սրով հաստատել եւ աշխատել է ամրապնդել հայկական բուրժուազիայի դիկտատուրան եւ իմպէրիալիզմի գաղութ դարձնել մեր երկիրը, ներկայումս իր տրամադրութեան տակ եղած բոլոր միջոցներով կատաղի, յուսահատական պայքար է մղում նոյն այդ նպատակի համար»։

Անմարսելի դեղահատ մը Թոթովենցի համար։

Գիտի մարսէ՞, ընդունելու համար Լէնինի բնութիւնը մէջ։ Հարցը այդ չէ։ Կ'ուզէի պարզել այն գործելի մթնոլորտը որ կը ներկայացնէ ներշնչման միակ աղբիւրը, բոլոր տեսակի Թոթովենցներու համար։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՓՐՈՖ. Հ. ԱՃԱՌԵԱՆԻ ՀԵՏ

Տիեզերական աշխատանք հայկական մշակոյթին համար

Ամերիկահայ Ռւս. Միութենէն Գ. Մանաէ Սեւակ, եթէ չենք սխալիր՝ ողջացեալ Ռուբէն Սեւակի եղբայրը, որ իբրեւ շրջիկ Հայաստան գնաց անցեալ տարի, իր տպաւորութիւնները կը հրատարակէ Հայրենիքի մէջ։

Մեկդի դնելով անոր զարմանազան պատմութիւնները, որոնք միայն լուսաւոր կէտերը կը ներկայացնեն մանկունակ միամտութեամբ մը, ստորեւ կ'ամփոփենք իր տեսակցութիւնը փրոֆ. Աճառեանի հետ, գիտական-լեզուաբանական աշխատանքներու մասին՝—

Գիտութեան Ինստիտուտի գրասենեակներէն ներս եմ. կը ծանօթանամ առաջին անգամ փրոֆ. Հ. Աճառեանի հետ, որ իր երկու օգնական հայագէտներու հետ, կը գրադէր Հայերէն Արմատական Բառարանին հինգերորդ հատորին ապակետպութեամբ։ Ա. Բ. Գ. եւ Դ. հատորները — 1232 + 1350 + 1492 + 1350 էջեր — ... մը, Թիֆլիսի, Մուշի եւ Վանայ Հայոց կեանքէն, հաւաքուած Երուանդ Լալայեանի կողմէն, որ մեռաւ անցեալ փետրուարին։ Այս հէքեաթները մեր ժողովուրդին ստեղծագործութիւնն են, անոնց աշխարհահայեացքի հայելին։ 1500 հէքեաթներ որոնց ամբողջը կարելի է զետեղել 30 հատորներու մէջ։ Ունինք մօտաւոր ...

[illegible]

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

"ԳՐԱԿԱՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ„

Փետրուար 6ին, Գրական Ակումբին մէջ, Կարօ Սասունի խօսեցաւ «Գրական քննադատութեան դերը հայ գրականութեան մէջ» նիւթին մասին։

Ահա այն հիմնական յատակագիծը, որուն վրայ Սասունի ձեւեց իր մտքերը.

Ա. — Քննադատութեան նշանակութիւնը եւ տեսակները. Հրապարակագրութի՞ւն է քննադատութիւնը թէ քննադատական, վերլուծական եւ գեղարուեստական գրականութեան սեռ մը։

[illegible]

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Անգործութեան տագնապին պատճառները բազմաթիւ են։ Մէկ կողմէ՝ գերարտադրութիւն։ Միւս կողմէ՝ սպառման պակաս, որմէ առաջ կուգայ հաւասարակշռութեան խախտում, առեւտրական դաշինքներու, երկրագործութեան վնաս։ Ֆրանսայի մէջ՝ մաքսային օրէնքի կարգ մը թերութիւններ, անկարգ պաշտպան կը թողուն երկրագործական արտադրութիւնը մինչ օրիշ երկիրներ կը դիմեն մաքսային ծայրայեղ պաշտպանութեան։

Երկրագործին անընդհատ խարխափումը կը տրուէր ուժ տալ արտադրութեան, ինչ որ լաւ էր բնական պայմաններու մէջ, բայց ներկայիս՝ աղէտալի։ Ու երկրագործը՝ քանի չմնայ հետեւելու խորհուրդին։ Հետեւա՞նքը։ Ցանկալի արտադրութեան գիներու, մինչ վաճառման գիները կը նուազէին, ուրիշ որ երկրագործը հարստութիւն ցանց ու չքաւորութիւն հնձեց, կարելի է ըսել։

Իսկ գերարտադրութիւնը միմիայն Ֆրանսայի յատուկ չէր, այլ ամբողջ աշխարհի։ Կարգ մը երկիրներ, ինչպէս Ամերիկա, Գանատա, իրենց աւելցուքը կը թափէին Ֆրանսա։ Ռուսիա, երկար քունէ մը վերջ, կը ջանար հետզհետէ միջազգային շուկայի վրայ գրաւել իր նախկին դիրքը։ Գոլիաններն անգամ կը սկսէին իրենց ոչխարներ շատ աւելի արտադրել, ուժ տալու համար արտածման։ Հաշուեր եղած է որ աշխարհ կ՚արտադրէ 343 միլիոն կենդինար ցորեն, մինչ կը սպառէ 225 միլիոն։ Սպառման կարօտ թուանշաններ են, բայց կայ անհերքելի իրականութիւն մը, գերարտադրութիւնը։

Իսկ այս համաշխարհային գերարտադրութեան հանդէպ ի՞նչ կը տեսնուի։ Սպառումը անընդհատ կը նուազի։ Բացատրութիւնը պարզ է։ Սպառողը ինչ դասակարգի ալ պատկանի, վերապահութեամբ կը ծախսէ։ Գործաւորը, որուն օրական ծախսերուն մէջ ամէն մեծ տեղը կը գրաւէ ուտելիքը, անգործութեան հետեւանքով ստիպուեցաւ անգամ բոլոր քանակներն բերանը։

Իսկ հարուստները, զանազան պատճառներով, նոյնպէս ստիպուեցան կրճատել իրենց ծախսերը, մինչ միւս կողմէ, անընդհատ եւ աւելի դիզելու համար, ներուեցան շահագիտական գործերու մէջ, ուր մխրճուեցան, մինչեւ որ շատերը սնանկացան։ Ժամանակին, երկրագործը կ՚արտածէր, ինչ որ չէր կրնար սպառել ներքին շուկային մէջ։ Հիմա սակայն, արտաքին շուկային դռները փակուած են իր առջեւ։ Երկիրները ամուր պատնէշներ կանգնած են արտածումներուն առջեւ։ Արդ, անգլիական շուկան որ ամէնէն աւելի կ՚իւրացնէր Ֆրանսայի երկրագործական արտադրութիւնները, ամէնէն բարձր ու հաստ պատնէշը կանգնած է հիմա, անոնց դէմ։ Քանի մը թիւեր։ 1930ին, Անգլիա Ֆրանսայէն գնած էր 15 միլիոնի ծնեբեկ (asperges), 20 միլիոնի արտածման վրայ 20 միլիոն ծաղկեկաղամբ. Ֆրանսայի արտադրութեան կէսը։ 16 միլիոնի պտուղներ։ Նոյնպէս պտուղներու համար։ Ֆրանսա, Անգլիոյ կը ծախէր մօտ 15 միլիոնի հլաք եւ 5 միլիոնի կերաս։ Իսկ հիմա, արտադրութիւնը ծայրով մէկտեղ նոյնը, խափանուած է։

Անգլիոյ այս ընթացքին առջեւ, Ֆրանսա երկար ատեն մնացած է վարանոտ եւ ոչ միայն փոխվրէժի չէ դիմած, այլ թոյլ տուած որ անգլիական արտածումները առջեւ, իր դռները բաց մնան։ Յունիսէն մինչեւ օգոստոս 1931, միայն Մոնտանի եւ Վէնթիմիլի ճամբով, Ֆրանսա կը մտնէր օրական 247 կով։ Այս կացութիւնը կը բացատրուի անով որ, օգտուելով 1928ին, Իտալիոյ հետ կնքուած առեւտրական դաշինքէն, Կեդր. Եւրոպայի պետութիւնները՝ Ռումանիա, Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա, կը շարունակէին իրենց աւելի արտադրութիւնը մղել Ֆրանսա։ Այդ օրերուն դեռ, 500 հազար կենդինար սառած միս կը մտնէր Հավրի շտեմարանները, մինչ Հիւսիսային պահմանէն, Դանիա եւ Հոլանտա կը շարունակէին Ֆրանսան ողողել թարմ միսով։

Որ կողմն ալ դառնանք, երեւոյթը նոյնն է, գերարտադրութիւն եւ ներածութիւն։ Այս կրկնակ պատճառը, չափազանց վնասեց գիներու գիներուն։ Նախապէս 18ի եւ 20ի ծախուած գինիները, իջան մինչեւ 8ի եւ 9ի։ Միւս կողմէ օտար ցորենը կուգար մրցիլ ֆրանսական ցորենին հետ, այնքան որ Ֆրանսայի շատ ագարակապաններ, ստիպուած էին իրենց ցորենը ծախել արտադրութեան գինէն աւելի վար գինով։ Նոյնը ուրիշ կարգի արտադրութեանց մէջ, շաքար, կաթ, եւայլն։

Ի՞նչ ըրաւ Ֆրանսա այս կացութեան հանդէպ։ Նախ, փակեց կամ կէս մը վրայ բրաւ մաքսային դռները, տուրքերը բարձրացուց, կամ ներածումներուն չափ մը դրաւ եւ տեղական արտադրութիւնը դարձուց պարտադիր։ Նախապէս իտալական սահմանագլուխէն Ֆրանսա կը մտնէր 47 հազար կով, իջաւ 29 հազարի, խոզ՝ 140 հազար, իջաւ 30 հազարի։

Գալով գինիին, կացութիւնը շատ աւելի վատ է եւ չնորհիւ խիստ միջոցներու, կը յուսացուի բեկական աղէտի մը առաջքն առնել։

Երկրագործութեան տագնապը այս ընդհանուր գիծերով ներկայացնելէ վերջ, յօդուածագիր մը հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ Ֆրանսայի երկրագործական կացութիւնը։ Յուսահատութիւնը հետզհետէ կը բանէ գիւղերը։ Ամէն օր, կը շատնայ թիւն անոնց, որոնք կը հրաժարին երկրագործութենէ եւ եթէ երկրագործական աշխատաւորները ստիպուին փախիլ գիւղերէն, գործարան կամ արհեստանոց պիտի երթան հաց փնտռելու։ Բայց, պիտի գտնե՞ն։

Անգլիոյ անգործները

Անգլիոյ մէջ, անգործներու թիւը սկսած է նորէն աւելնալ։ Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ հրատարակուած վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան 218 հազարի յաւելում մը։

Յունուար 25ին ամբողջ Անգլիոյ մէջ, անգործներու թիւն էր 2 միլիոն 728 հազար։

Սղութիւնը Անգլիոյ մէջ

Անգլիա չի կրնար գոհացում տալ իր սպառման պէտքերուն, չի կրնար նաեւ խուսափիլ մաքսապաշտպան գրութեան անգրադարձումներէն։ Ֆունտի ինթաքէն օտար ցորենը, բայց առանց խօսքն ընելու հացին, որդէն բազմաթիւ հաւաքոյթներ, աւելի սուղ կը վճարեն իրենց հաւերուն տրուելիք սնունդը։ Սեւաժուտքը թեթեւցնելու համար, ջնջեց շաքարի ճարտարարուեստին յատկացուած երկու միլիոն ոսկիի նպաստը, բայց անոր տեղ դրաւ տուրք մը որ պիտի ելլէ սպառողներուն գրպանէն։

Այնպէս որ, սղութիւնը անխուսափելի կը թուի։ Անխուսափելի էր սահմանափակել ներածումները, եւ անհրաժեշտ էր հաւաքի աշխարհներ փնտռել մաքսատուրքերու մէջ, բայց ուրիշ զորման մըն ալ պէտք եւ այս մասին, «Թայմզ»ի մէկ թղթակիցը կը գրէ.— Անգլիական գիները շատ բարձր են, որովհետեւ օրավարձքերը շատ բարձր են։ Ներկայիս, երբ գնման կարողութեան նշանացոյց ընդունելով հարիւրը, անգլիական օրավարձքին հանդէպ գերմանականը կը ներկայացնէ 74, ֆրանսականը 59, իտալականը 40, նման պայմաններու մէջ, անկարելի է որ Անգլիա կարենայ կառչիլ իր մրցակիցներուն դէմ համաշխարհային շուկային վրայ։ Մանաւանդ արտասահմանի մէջ էր որ կ՚ուզէինք տեսնել «անգլիական ապրանք գնեցէք», որպէսզի մեր արտածումները փոխարինեն ընդհէջն ու ներածութիւնը։ Մինակ չենք կրնար բաւել մեր անունին։ Պէտք է ուրիշ փոխել մեր ապրելու եղանակը, կրճատել մեր ծախքերը կամ մեռնիլ անօթութենէ»։

Մելպուրնի (Աւստրալիա) արքեպիսկոպոսը հեռագիր մը ուղղած էր եկեղեցիներու մեծ ժողովի մը կողմէ։ Բազմաթիւ հեռագիրներ ղրկուած էին Անգլիոյ եւ ուրիշ երկիրներու եկեղեցիներէն։ Գ. Թիթուլէսքու, Լեհաստանի ռումանական գեսպանը, իբրեւ նախագահ Ազգերու Դաշնակցութեան 12րդ ընդհ. ժողովին, ներկայացուց հանրագրութիւն մը զոր ստորագրած էին 2 (1)2 միլիոն Հոլանտացիներ։ Յետոյ Օր. Մէրի Տինկմէն կիներու Միջազգային Կազմակերպութեան յանձնախումբին նախագահը ներկայացուց հանրագրութիւն մը, յանուն 15 երկիրներու կանացի կազմակերպութեանց որոնք ունին 45 միլիոն անդամ։ Օր. Տինկմէն դիտել տուաւ թէ նոյնիսկ տնտեսական ամենասուր տագնապի ընթացքին, աւելի քան 65 միլիոն ֆրանք կը ծախսուի ամէն քանի չորս ժամը, պատերազմի պատրաստութեան համար։

Յետոյ Օր. Տինկմէն նախագահին ներկայացուց հանրագրութեանց բնագիրները, մինչ իրենց պատկանած երկիրներուն անունը կրող յիշներ, ճերմակ գօտիներով կը լեցուէին դահլիճը։ Ստորագրութիւններուն գումարն էր 8 միլիոն, գլուխն ըլլալով Մեծն Բրիտանիան, աւելի քան երկու միլիոնով։ Մ. Նահանգներու կիներուն ստորագրութիւնը կը հասնէր մէկուկէս միլիոնի։ Գերմանուհիներունը՝ աւելի քան մէկ միլիոն։ Ֆրանսայի կողմէ ստորագրած էին 334,832 կիներ, Չեխոսլովաքիոյ կողմէ՝ 580 հազար, Զուիցերիայէն՝ 302, 132 եւայլն։ Ասոնց ետեւէն կուգար հսոմէական կինե. բուն թափօրը։ Որուն պատգամաւորը, Տիկին Սթէնպէրկ, յայտարարեց թէ 25 միլիոն կազմակերպուած կիներ վճռած են գործակցիլ խաղաղութեան համար։

Ուրիշ թափօր մը կը ներկայացնէր ուրիշ կազմակերպութիւններ, — Բրիտանիական Միութիւն, Ե. Ք. Ընկերութիւն, Ուսանողներու Քրիստոնէական Դաշնակցութիւն եւայլն։

Յետոյ բանաձեւ մը ներկայացուց ուսանողներու եւ մարզական միութիւններու կազմակերպութեանց պատուիրակը, յանուն երկու միլիոն անդամներու, մէջն ըլլալով անգլ. 29 համալսարաններու եւ ճեմարաններու ուսանողները։ Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ «Եղբայրական Ցանցերու» կազմակերպութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ եկած են ոչ թէ «աղերսագիր», այլ «վերջնագիր» յանձնելու։ «Պատրանքի մը զո՞հ էին այն տասը միլիոն երիտասարդները, երբ գնացին փառեցան քանի մը տարի առաջ, եւ որոնք կեանքը կը սիրէին այնպէս ինչպէս իրենք»։

Ամէնէն վերջը խօսեցան Գ. Գ. Վանտէրվէլտ եւ Ժուհօ, յանուն ընկերվարական կազմակերպութեանց եւ արհեստակցական միութեանց, որոնց հաւաքաբար ունին 39 միլիոն անդամ։

Ունկնդրութեան միջոցին իր ամբողջ կազմով կը փայլէր բրիտանական կազմակերպութիւնը։ Երեք պատուիրակութիւններ մինչեւ վերջը բացակայ էին, իսկ եօթը ուրիշներ ալ միայն մէկ մէկ ներկայացուցիչ ունէին։

ՅԱՆՈՒՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

ԺԸՆԵՒԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՅՈՅՑԸ

Ինչպէս գրած էինք, զինաթափութեան խորհրդաժողովին առթիւ, միլիոնաւոր ստորագրութեամբ հանրագրութիւններ ներկայացուեցան, աշխարհի բոլոր երկիրներէն եւ զանազան կազմակերպութեանց անունով։

Խորհրդաժողովը արտակարգ նիստ մը գումարեց փետրուար 7ին եւ ամբողջ երկուքուկէս ժամ յատկացուց լսելու համար այդ հանրագրութիւններն ու բանաձեւերը։

Ժողովին նախագահը, Հէնտըրսըն նախ կարդաց մաս մը հեռագիրներ՝ հազարաւորներու մէջէն, ուղղուած Գործակցական Դաշնակցութեան Սթրազպուրկի միթինկէն, որ կը խօսէր 70 միլիոն ընտանիքներու կողմէ, բաժնուած 44 երկիրներու մէջ։ Կարդաց հեռագիր մը Մեթոտական Համաժողովին կողմէ, որ կը ներկայացնէր 50 միլիոնի տեսակէտը բազմութիւն մը։ Եւ ուրիշ հեռագիր մը Ֆրանսայի 190 հազար մտաւորական աշակերտներու կողմէ, չորրորդ մը 34 երկիրներու 45 պտական ակումբներու կողմէ, եւ հինգերորդ մը 173 հազար ճախտուղի այրերու եւ կիներու կողմէ։

ՄԱՄՈՒԼ

Ուրիշներուն օրինակով

Յուսաբեր ճիտելով ազգ. լուծումներէն կ՚ընէ յունուար 30ի խմբագրականով.

— «Մենք պիտի բաղձայինք, որ հայ Կամարի մը՝ հնգիկ պարագլուխի հոգեկան հզօրութեամբ կարենար զանգուածները կապել մեր արիւնոտ Դատին։

Պիտի փափաքէինք, որ հայ Հիթլէր մը՝ գերման մարտնչողի վարակիչ վրիժառութեամբ քնացած ցեղը ոտքի հանէր եւ պարտեալի հոգիին մէջ հաւատքի ու յաղթանակի ջահը վառէր։

Պիտի ուզէինք, որ հայ Լէնին մը, ռուս հասայնավարի խանդավառ մոլեռանդութեամբ յուսալքուած ամբոխները եփէր եւ աշխարհէ աշխարհ ցեղը համախմբէր իր լոյս երազին շուրջ։

— Այն ազգերը միայն պիտի կարողանան ապրիլ, որոնք ինքնուրոյն եւ ուժեղ միջավայր ունին, որոնք կարող են իշխել ուրիշներու վրայ իրենց մտքի եւ հոգիի զօրութեամբ։ Հայ ազգը պէտք ունի թէ զէնքով կռուողներու եւ թէ մանաւանդ մտաւոր աղետական զասի։

Կրկնենք անգամ մըն ալ հայ նրբին գրագէտի իմաստուն պատգամը։

Ցիրուցան ցեղը անկարող է ապրիլ, եթէ հզօր գաղափար մը չխառնէ անոր հանդիսաը եւ շարժման մէջ չդնէ նիրհած բազմութիւնները։ Ոգի մը՝ որ գիտէ դէպքեր ստեղծել ու պատմութիւն կերտել։ Իտէալը ցեղին, որուն շուրջ փաթթուած պիտի մնայ միշտ հայ կեանքի ծովը, օր մը ճահիճ չդառնալու եւ իր խարսխուած խաղաղութեան մէջ մեղ բոլորս չխեղդելու համար։

Պատերազմը, Ապրիլ 24ն ու Նոյ. 29ը հիմքէն յեղաշրջեցին հայ կեանքը, աւերներու վրայ թառած ու մեր փառքերէն մերկացած, այսօր մենք առաւելաբար գործեր կը սիրենք։ (Գոնէ չորսունակ այդ մասին կը խօսինք)։ Դէմ չենք գործերուն, սակայն եթէ մեռած է խօսքը առանց գործի, ապա աւելի քան անկենդան է գործը առանց Բանի։ Առանց մարտնչումի եւ ստեղծագործութեան այն հզօր ուժին, որ կեանք կ՚առնէ մտքի եւ ոգիի կախարդող ակունքներէն։

Թափառահալած ցեղը պէտք ունի արքաներու, որոնց գահը բազմութեանց սրտին մէջ է, իսկ թագը՝ մտքին։

Ա՛յս վանձը փրկել — կը նշանակէ եւ՛ հայրենիք պահել եւ եւ՛ ժողովուրդ կերտել»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Վարդանանցի տօնը

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 փետրուար— Հայ Ակումբի Վարչութիւնը գովելի գաղափարը ունեցած էր տօնելու Վարդանանցը, իր սեփական սրահին մէջ։ Ներկայ էր երեւելի ընտրանի բազմութիւն մը։ Հանդէսին փայլ կուտար Միութեան նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Ժ. Մալաթեանեանի ու Գ. Գէորգովի։

Հրաւիրեալներուն մէջ կը նշմարուէին զանազան Միութեանց ներկայացուցիչներ ու անհատ հայրենակիցներ ու Ֆրանսացիներ։ Հանդէսը բացուեցաւ Փառք Փարատանով, որ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ։

Հանդէսին նախագահն էր Գ. Կ. Կիւմիւշեան, որ բացատրեց օրուան տօնին իմաստը։ «Քսանասուն տարի առաջ, երբ Մարսէյլը հազիւ ունէր մատի վրայ համրուած հայ ընտանիքներ ու մտաւորականներ, մենք «Վարդանանց»ը տօնեցինք խեղճուկ սենեակի մը մէջ, քանի մը հայանուէր հայրենակիցներով»։

Նուագախումբը միջանկեալ կը հնչեցնէր գեղեցիկ կտորներ օտար եւ հայ երաժշտութենէ։ Կարդացուեցաւ Գալուստեան եպսկ.ի նամակը, որով կը չքմեղացնէր իր բացակայութիւնը։ Օրուան բանախօսն էր Գ. Ա. Ցակոբեան որ ամփոփ գիծերով ներկայացուց Վարդանանցը եւ անոր հերոսը, Վարդանը։

Յաջող անցան արտասանութիւնները, անակնկալները եւ կենդանի պատկերները։

Տէր եւ Տիկին Հիւկօ, ֆրանսացի հիւրեր, դաշնակի վրայ երգեցին ու նուագեցին գեղեցիկ կտորներ։ Հանդէսը անցաւ շատ յաջող։

Կը մաղթենք որ շարունակեն այսպէս, ազգային նախանձախնդրութեամբ։

Ն. Արծրունի

ՕՐ. ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՊԱԳՐՃԵԱՆ
ԵՒ
ԴՐ. ԱՐՇԱԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ 7 փետր. 1932

Բանավէճի մը առթիւ

Մարսէյլի մեր թղթակիցը կարգ դիտողութիւններ գրի առած էր Միջակայքի ցօնին առթիւ, որուն պատասխանեց օրուան բանախօսը, Պ. Նշան Արմէն։

Մեր թղթակիցը փոխանակ պատասխանելու երկրորդ եւ երկար գրութեամբ մը, որուն առաջին մասը միայն հրատարակեցինք։ Պ. Ն. Արմէն իր կարգին ղրկած է նոր պատասխան մը։

Մեր թղթակցին գրութեան երկրորդ մասը հրատարակութեան տրուած չըլլալով, պիտի խնդրէինք երկու կողմէն ալ՝ կարճ կապել այս բանավէճը, որ մեծ մասով թիւրիմացութեան հետեւանք է, եւ կապ չունի բուն նիւթին հետ։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Թուրքերու պատանքով

Հալէպի «Թէգատուխ» թերթը կը գրէ թէ Հալէպ գտնուող չորս թուրքեր, որոնք այսօրուան Քէմալական կառավարութեան հակառակ են, հրաման տուցան Հալէպէն հեռանալու - որովհետեւ ֆրանսական այդպէս պահանջած է։

Լիբանանի Հայոց վիճակագրութիւնը

1930ին Լիբանանի մէջ պսակուած են 268 հոգի, 1931ին 206 պսակի խորհուրդ կատարուած է։ 1930ին տեղի ունեցած է 933 ծնունդ, 1931ին ծնունդներութիւնն էր 818 որուն 422ը արու եւ 396 աղջիկ։ 1930ին Լիբանանի մէջ մեռած են 237 Հայեր, 1931ին 255 հոգի, 152 արու, 103 աղջիկ։ 1931ի մեռնողներէն 109ը մինչեւ երեք տարեկան մանուկներ են։

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

III

Գրիգորի քունը չէր գար, սակայն։ Միտքը կը չորչարուէր։ Ականջին մէջ կը հնչէին, կարգաւ, ծօրը բառերը, զորս քիչ առաջ լսեր էր։ Կը մտաբերէր գիւղական անհնարութիւնը հօրը համբոյրին շէկշըլիկոցը, եւ հարուածները՝ մախրաձանին վրայ. ծօրը չոյանքը՝ իր ճակտին, եւ . . եւ հետ հացի կտորը», «վարտիք»ը, հօրենական, վէգերը, «պատառաք յաճչ-ակոցը», «ծուրծ»ը..

Ու մտաբերեց, ահա, հայրը՝ կանգնած օճախին վերեւ, Խորէնին ծի՛շդ դէմը, ողջունեց ու հարուածեց, իսկ ինք հնոցին եառւ, փքոցին փակած եւ դուն չարժել ջանալէն։ Յետոյ, յանկարծ, իր աչքին պատկերացաւ Տէր Մեսրոպ ծօրեղբայրը՝ իր սպիտակ մօրուքով ու մեղ հասակով։ Վերյիշեց հօրը արտասանած «փորձանք»ը։ Ըսելի չէն խօսակցութիւն մը... ամիսներ առաջ էր։ Այո՛, ձմեռ գիշեր մը։ Ձիւնը դիզուեր էր դուռը, ու հայրն ու ծօրը նստեր էին երկաքովիը կրակարանին որ կարմիր աչքերով կը նայէր իրենց։ Ինք դասերը կը գրէր։ Խոնտեթի ու տան պրուանը խօսքեր եկեր էին ականջին։ Ուշ չէր դրեր։ Մի՞ դք։

Բայց յիշեց, ահա... այո՛... ծայրիկը կրկին վրդովուեր էր։ Տարօրինա՞կ բան։ Ինչո՞ւ երբեմն կրակ կը կարէր ծայրիկը, որ ո՜րքան զուրգուրոտ, բարի, ջերմ էր տանը մէջ ու գիւղացիներուն հետ։ «Թուրք, թագուհիի, սիրտ ունի ծեր Թագակը», կ՚ըսէր, յաճախ, Մարիամ հօրքուրը, իր հօրաքին կանոնը ծեծելէ։ Գորտէն քեռին բան՝ կ՚եղբօրորէր։ «աղբար լուզան կ՚երեւայ», երբ անոր խօսքը կ՚ըլլար.

— «Էհ՛ նէ լսէ վար, հէն մոլանա— կ՚ակեցնէր — խո՜ս, խո՜ս ծայ, ինկիլիզի չէլէկի պէս...»

Ու սակայն, այդ «չէլէկ»ը կրակ կը դառնար երբեմն։ Ահա իր զայրացկոտ երեւոյթը՝ Գրիգորի երեւակայութեանը առջեւ։ Ձմեռ մէկ ու մէկ յիշել այդ հեռաւոր ու ձմեռնային ցուրտ գիշերուան մէջ անոր արտասանած բառերը, երբ պատուհանին ծակտիքներէն փչող սառնակ չար քամին քանի մը անգամներ ծեծեր էր լամբը, ու խենթ, անողորմ հարուածներով տապալեր էր իրենց ծխնելոյզը, կէս գիշերէն վերջ, ահ ու դողի մատնելով զիրենք ու սերտին պատռելով քաղցրանոյշ դէմքով ու չէկ Սիրանին։ Այն գիշերը ծայրիկը Օսման էֆէնտիին անունն ալ տուած էր, յետոյ՝ «Թափա, թափա» կը կրկնէր տանը մէջ։ Ցետո՛յ... ը՛ը... չար սատանայ... հա՛... նախշէր ծօրեղբայրը ծառին խօսած էր, նեղացած էր հօրիկին, բնկալրած էր որ վարձք չառայ, պահանջէ տանն ու խանութին տէր ըլլալ... Բայց, հայրը, պատեր կախ, լռած էր...։

Ու - իր պատանիի ուղեղը չէր կրնար հասկնալ թէ՝ իրենց այդ խաղաղ, աշխատանք, սիրով ու զորովով տոգորուն երդիքը անողորմ ու տեւական հարուածի մը ենթակայ էր։

Իրենց պապենական այդ ժառանգը, որ տարիներու ընթացքին հինցած խանութ մը ու անոր կից տուն մըն էր, իրենց կուգար շա՜տ հին անցեալէ մը, երբ իր պապերուն պապը տիրացեր էր այդ հողին ու իր յաջորդները երդիք մը շիներ էին, խանութ մը կից։ Բայց, տարիներ վերջ, Գրիգորի մեծ հօրը գործակից Օսման էֆէնտիին, մեծ հօրը մահէն յետոյ, «Թափու»ի թուղթին կեղծը պատրաստել տուեր, կառավարական արձանագրութեանց մէջ իր անունին էր փոխանցել տուեր, եւ բռնօրէն տիրացեր էր անոնց։

Ու հիմա կը հնչէր անընդհատ, տանը ու խանութին գինելով անհամեմատ վարձք մը։ Ու ինք, իր ընտանիքով, եկեր՝ կը բնակէր խանութին ու տան վրայ ընդարձա՛կ յարկին մէջ։

Այս մանրամասնութիւնները անծանօթ էին Գրիգորին։ Ան յիշեց, միայն, որ կիրակի մը Տէր ծօրեղբայրը, կէսօրէ վերջ եկած ըլլալով իրենց, իր կարգին երկար վէճ մը ունեցեր էր հայրիկին հետ, ու ինք, պարտէզէն «սօֆան»ն մտած ատեն, լսեր էր անոր քանի մը բառերը. .. կառավարութեան ալ ուզածն է, .. Մզկիթին քով Հայու տուն կը թողո՞ւ...։

Ու այս քանի մը չարաշուք վերյիշումները պատճառ եղան, որ, վարանաճամբ այդ իրիկունով, երբ դուրսէն պահապանին հառաչ եւ արթուն մնացած աղջ հօգիները սարսափեցնող ճռկանին ձայնը կուգար, Գրիգորին աչքերը բա՛ց մնան, ծարծինը կծկուի վերմակին ներքեւ, ու իր պատանիի երեւակայութեանը առջեւ վերսկսի շարքը պզտիկ չարչրկող հարցերուն, դառնացնող կամ յարձակող բառերու, կրկին Տէր Մեսրոպին շնորհալի դէմքն ու արծաթ աչքերը, հայրը, Օսման էֆէնտին՝ սպիտակ ու սպրշանճ բանուածքով փաթթոցը գլխին, երկարահասակ, սպիտակախառն ու անխնամ մօրուքով, գեղին ու սաթէ համրիչը ձեռքին, ու երկար՝ կանաչ էնթարի մը հագած... Ճիշդ այնպէս, ինչպէս քանի մը օրեր առաջ կ՚անցնէր էր իրենց խանութին մէջ, խոստումը ու դռնէ. ու չէր մեկներ, մինչեւ որ հայրը թողեր էր ծուրծը, ծնկեն հաներ էր ծոյ քէսէն,— որ մուկի պոչի մը պէս նիհար էր դարձուցեր՝ պարպեր էր քանի մը չէնթէկ ու մեթալիկ, եւ, բռնած ըլլալուն, Խորէնը վազեր՝ դրած բերեր էր տէր հօրմէն...

Օսման էֆէնտին... մի՛շտ կուգար ան։ Ինչո՞ւ համար էր, արդեօք, որ, այս գիշեր, երբ ձեղունէն անոնց ոտքի հարուածները լսուեցան, լռեցին հայրիկն ու ծայրիկը... Այդ ձայնը, քանի՛ քանի անգամներ, բնապօրէն, կապանք դրած էր իր շրթներուն ու թարթիչներուն։ Ու հիմա իրեն այնպէս թուեցաւ թէ վերէն, իրենց տանը, իրենց օճախին ու անթեղուած կրակարանին, բարի ու երջանի՛կ անդորրութեամբ մը ճնշող քրոջն ու իր ծաղկատի երազներուն վրայ տանջահարող, իրենց ձայները լռեցնող, եւ իջնելու պատրաստ բան մը կար, որմէ կը խուսափէին ու կը վախնային իր ծնողքը։ Ու, ինքնիրեն փորձեց բացատրել։ Բայց, բնազդական ծռումով մը խուսափեցաւ գտնելէ այդ հարցին պատասխանը ...Ու ջանաց երեւակայութենէն հեռացնել Օսման էֆէնտիին խոժոռ ու վայրագ դէմքը։

(Շար.)

Կ. ՄԽՉԵԱՆ

առաջարկներ ներկայացնելու իրաւունքը։ Այս առաջարկները պիտի ձգտին ցոյց տալու ապահովելու իրական եւ ընդհանուր կրճատման համար, որոնց նշանակներ էապէս յարձակողական զէնքերու արգիլումով եւ սահմանափակումով։

«Կը յայտարարեմ ուրեմն թէ իրր անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ այս ժողովին, Գերմանիա լիովին վայելելով այն իրաւունքը եւ լիովին առանձնելով պատասխանատուութիւնները որոնք կը բխին այս երկու հանգամանքներէն, իր անբողջ ուժով պիտի պաշտպանէ ընդհանուր զինաթափութեան մը դատը, ոչ թէ երկիրնի զինաթափութիւն մը, ինչպէս նախատեսուած է դաշինքին մէջ, այլ հաւասար բոլոր անդամներուն համար, ընդհանուր զինաթափութիւն մը, որ բոլոր ժողովուրդներուն համար պէտք է իրականանայ համաձայն նոյն սկզբունքներուն եւ բոլոր ազգերուն համար տանելէ հաւասար ապահովութիւն։

Չինեւճապոնական պատերազմը

Չինական եւ ճապոնական ուժերը կը շարունակեն դիրքը ամրակռծել։ Ճապոնական օդանաւերը չինական դիրքերուն վրայ արձակեցին 150 քիլօ ծանրութեամբ բազմաթիւ ռումբեր եւ 400 քիլօնոց ական մը։ Սակայն չինական ուժերը յաջողեցան հա մղել ճապոնական յարձակումները եւ իրենք իսկ յարձակման անցնելով կէս քիլոմեթր յառաջացան դէպի ճապոնական դիրքերը։ Ճապոնական բանակը օգնական ուժ ստանալէ վերջ, կրկին ձեռնարկեց յարձակման եւ վերագրաւեց կորսնցուած դիրքերը։ Երկու կողմէն ալ մեծ կորուստներու ենթարկուած են։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր վերջին նիստին մէջ կրկին քննեց չինեւճապոնական վէճը։ Չինաստանի եւ Ճապոնի ներկայացուցիչները դարձեալ բացատրեցին իրենց տեսակէտները։ Ճապոնի ներկայացուցչին [illegible] ... մինչեւ որ ժողովին նախագահը Փոլ Պոնքուռ [illegible]

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
[illegible]
եւ
ԸՆԿ. ՊԵՏՐՈՍ ՍԱՐԱՃԵԱՆ
նշանուած
[illegible] Մարսէյլ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
„ԴՐՕՇԱԿ"ի
փետրուարի թիւը, ճոխ եւ բազմազան բովանդակութեամբ։

Թուրք մամուլի արշաւանքը՝ Խմբ., Նշանաւոր դաշնամահակ՝ Աշոտ Արծրունիի մասին դրամագլուխը Թուրքիայում՝ Վ.։ Բագուի Թրքադիտա, Լոս Ճանճը՝ Ն. Բաղդալեան։ Ը. Ա. Ֆիլաքերարը 1932ին՝ Ա. Ջամալեան։ Կարմիր զէնք նկար (Թարգմ. Միութիւն, Անդրկովկաս, Հայաստան)։ Ջանք լուրեր (Ռուս. Ղուրգէն, Տուրք, գիտնական եւ դաշնակներ, յառաջադիմական վիճակը ... մը) Գրախօսական։

«Դրօշակ»ի նոր հասցէն է. Rédaction Droshak, 71, Ave. Kléber, Paris (16me)

Տարեկան բաժնեգինն է 25 ֆրանք կամ տոլար։ Հատը՝ 2 ֆր. [illegible]

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Կ. Խաչի Մանուկներու Պաշտպանութիւն մասնաճիւղի հերթական ցրոյթը այս Կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber. Կը խօսի Տիկին Ա. Տէր Դաւթեան. նիւթ՝ «Մանուկներու առողջական պաշտպանութիւն»։

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պարբերական դասախօսութիւնը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ, (24 rue St. Victor) Դասախօս Պ. Լեւոն Մեսրոպ, նիւթ՝ Արեւելագիտութիւնը եւ Մասիկոնեաններու չինական ծագումը։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

ՍԱՐՍԷՅԼԻ [illegible] միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկ. պատկանողները, անդամ կամ ոչ անդամ, այս Կիրակի ժամը 3ին Café Noailles, 75 La Cannebière [illegible] մէջ։

ԿՐԷՊԷԼԵԱՆ Հայր. միութեան ընդհանուր ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ Փըթիթ Սուրբ Մէթրօ Օտէյի։

Ա. Ե. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը թէյասեղանի մը հրաւիրէ բոլոր անոնք որ Կարմիր Խաչի գործը իրենց սրտին մօտիկ կը զգան։ Հաւաքոյթը տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի ժամը 3ին. Bar Monumental սրահին մէջ. 59 Bld Dugommier. Տեղի պիտի ունենան գեղարուեստական անակնկալներ անդամուհիներու կողմէ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարտիրոս Սարգսեան ծնած Կարին. Զամար Սոքաք. 1903ին. հօր անունը՝ Տիգրան, կօշկակար, մօր անունը՝ Սաթենիկ. ծնեալ Մկրեան. կը փնտռէ իր ազգականները. Հօրեղբայրները՝ Աւետիս եւ Գրիգոր Սարգսեան, մօրեղբայր՝ Մարտիրոս Մկրեան. մօրաքոյր Սօֆիա Թիւթիւնճեան, զաւակներ՝ Ներսէսեան եւ Թարոյեան. կը փնտռէ իր ազգականները. Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՎԱՐՁՈՒ Է բանուկ պողոտայի վրայ սենեակ մը խոհանոցով միասին, յարմար բնակութեան եւ գրասենեակի։ Թանֆոր մօտերը։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբ. [illegible]

Բացառիկ պատեհութիւն

Ծախու է 6 հոգինոց Peugeot, conduite intérieur ինքնաշարժ մը։ Բացարձակ անթերի մեքենական վիճակ։ Գեղեցիկ, խնայողական, արագընթաց եւ դիմացկուն։ Գին՝ 5000 ֆրանք։ Դիմել Կամառշի. 8bis Rue Lafayette.

ՎԱՐՁՈՒ Է մեծ աշխատանոց մը. 70 քառ. մեթր տարածութեամբ։ Մէթրօյին ճիշդ դէմը. Ելեկտրականութիւն եւ ֆօրս։ Ամէն աշխատանքի կարելիութիւն։ Դիմել խմբագրատուն։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբխումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին. 32 Ave. Gobelins. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. Ակումբին մէջ. 241 rue Jean Jacques Rousseau. Կը խօսի՝ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մշակ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն 8.30ին Ակումբին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ կամիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Համազասպ, Կայծակ, Կուկունեան, Մարզպետ եւ Կար տը Վէզի Անդրանիկ խումբերու ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի անդամական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 262 Rue Duguesclin. Ներկայանալ անդամատետրով։

Իսկ Կուկունեան խումբի Գ. դասախօսական ժողովը 20 փետրուար Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 262 Rue Duguesclin կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։ Կը խօսի ընկ. Վ. ՁՈՒԼԱՅՐԵԱՆ. Նիւթ՝ տնտեսական պահանջներ։

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի Պրիտափոր, Ապարան եւ Ռոստոմ խումբերու բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրէ 14 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին. Խաժակ Ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Իսկ Պրիտափոր խումբը 13 փետր. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն 10ը Խաժակ Ակումբին մէջ։ Կը խօսի ընկ. Արամ Գառօնէ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գառ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Գալ. Օտտօփ Գառ. Միութեան բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէնթ Անթուանի ընկեր Կարօ խումբի ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին։ Կը խօսի ընկ. Գ. ՀԻՒՍԵԱՆ. նիւթ ունենալով «Հասարակութեան հարցը եւ միջազգային քաղաքականութիւնը»։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պրիտափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԵՐԿՐՈՐԴ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 5.45ին
Salle Chopin (Pleyel) 8, Rue Daru, Paris (8)

Ռաֆֆի չհասկնար ձայնանիշերէ։ Կը նուագէ յիշողութեամբ
Յայտագիր՝ Մոցարթ. Սքարլաթի. Պէթհովէն. Շոփէն. Շուման. Կրիկ. Գուրկիմիւլէր, Շոբէն. Շուպէրթ։ Դաշնակ Բրէյըր
Տոմսերու գիներ՝ 26, 21, 16 եւ 11 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին՝ Maison Pleyel. 252 Fbg St. Honore, chez Durand. éditeur. 4 Place de la Madeleine; à la Boite à Musique, 133 Bld Raspail.

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է ԵՒ ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ
"ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋ,,
Դրեց՝ ԳԵՐՃՈՒՀԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
1932Ի ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Հայերու հասցէներ Փարիզի եւ շրջաններու, Մարսէյլի. Լիոնի. Տէսինի. Գրենոպլի. Վալանսի. Նիսի. Սէն-Շամոնի. Սէն Էթիէնի. Գրընապլի. Շարվիէօյի եւն., ինչպէս նաեւ Անգլիոյ, Պելճիքայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ ու Չեխոսլովաքիոյ։ Աւելի քան Ֆրանսահայ գաղութին հասցէները դասաւորուած ըստ արհեստներու։ Ամենուն համար անհրաժեշտ գիրք մը։ Ընդամէնը՝ 236 էջ. մաքուր տպագրութեամբ։

Գինն է միայն 6 Ֆր., փոստի ծախքով 7.50։ Արտասահման 10 ֆրանք։
Դիմել.— L. Mozian, 3 Rue Champlain, Paris (20).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Կէրլա Ա. Է.— 100։ Սկսանք դրկել։ Սէն Ռամպէր տ'Ալպոն. Թ. Ս.— 5։ Լիոն. Տ. Ա.— 35։ Շնորհակալ ենք։ Միլան. Ռ. Մ.— 5։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (146)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

«Բայց Քարոնեան լուր չունի այդ մասին։ Ընտանիքով հիւր գացած է ուրիշ թաղ մը։ Կոմիտէճիները գաղտնի լանալէով գիշեր ատեն կը բանան Քարոնեանի տան դուռը եւ զէնքերը կը պահեն պարտէզին մէջ յարմար տեղ մը։ Ցետոյ կասկածելով որ երեւան կ'ելլէ, առաւօտուն դէպ կը վերցնեն ու կը փոխադրեն շրջակայքը ուրիշ տուն մը։ Լաւ կ'ըլլայ, որ պրպտում մը կատարել տալ այդ կողմերը։ Այնտեղ կը գտնուի բողոքականներու անգլիական հաւ վարժարանը։ Այդ դպրոցին վրայ ալ կասկածները ունիմ։ 50 հոգինոց խռովարարական խումբը անպայման փորձանք մը պիտի բանայ այդ կողմէն։ Որովհետեւ չփաթեցնեն ոստիկանութիւնը, Պոլսոյ կողմն ալ տեղի պիտի ունենան մանր մանր դէպքեր։ Կէտիք փաշա, Պալի փաշայի զառիվերին վրայ, 8 տունի մէջ հեռ լաւ գիտեմ որ ուժանակ եւ զէնք կայ։ Ափսոս որ տուներուն թիւը լաւ չեմ յիշեր։ Խիստ քննութիւն եւ պրպտում կատարեցէք։ Գալաթիոյ Ճէքէրին մէջ ալ. Անգլիացիի մը տնօրէնութեան տակ կը գտնուի Թիֆլիսի երկու գործարան։ Հոնցի որ այդ տեղ ալ ռումբ պահուած է։

Կարեւոր կէտը հետեւեալն է, ուշադրութիւն ըրէք։ 40 ֆէտայիներ պատրաստ կը սպասեն Ռուսիոյ մէջ եւ մէկ ամիսէն Պոլիս պիտի հասնին, բոլոր հաստատութիւնները, դրամատուները եւայլն տակն ու վրայ պիտի ընեն։ Բոլոր այս պատրաստութիւնները կը կատարուին ռուս դեսպանատան պաշտպանութեան տակ։ Ա՛խ, սա աւագ թարգման Մաքսիմովը չկա՞յ, ինչ օձ է ան։ Թերեւս գրուած է ձեր ուշադրութիւնը։ Ռուսիոյ եւ Աւստրիոյ կայսրերը անցեալները տեսակցութիւն մը ունեցան։ Ռուսիոյ Ցարը յայտներ է Աւստրիոյ կայսեր թէ Պոլսոյ մէջ, Հայոց կատարած բոլոր խռովութիւնները ռուսապաշտներու գործէն տարբերութիւն չունին, թէ օսմանեան կառավարութիւնը որ քան խիստ միջոցներու դիմէ այդ խռովարարներուն դէմ, իրաւունք ունի, թէ այդ առթիւ արտաքին մի. ջամտութեան հարկ չպիտի տեսնուի։ Այս մասին համաձայնութիւն յայտնուեր են երկու կայսրերն ալ։ Երբ խնդիրն այսպէս է, ինչպէս բացատրել որ Պոլսոյ ռուս դեսպանատան պաշտօնատարները կը պաշտպանեն հայ յեղափոխականները, քանի որ այդ հակառակ է ռուս կայսեր արտայայտութիւններուն։

Բոլոր այդ պաշտօնատարներէն բռնած դիրքէն աւելի կը չփանան հայ կոմիտէճիները։ Տեսնուեցաւ արդէն, որ Օսմ. Պանքային դէպքին յաջորդ օրը մօտ հարիւր կոմիտէճի, իրենց ձեռքերը շարժելով ու փարատելով, ռուսական շոգենաւ մտան ու գացին։ Նէթէ Փեթերսպուրկի թուրք դեսպանը այս բոլոր բաները բացատրէ Ցարին, վստահ եմ որ ռուս կայսրը ազդու հրամաններ կուտայ Պոլսոյ իր դեսպանին. այս անկարգութիւններն ալ վերջապէս կը շարունակին։ Անցեալները գեղական խորհուրդի անդամներէն Նուրեան էֆէնտի ինծի այցելութեան եկաւ։ Ան ալ ինծի պէս զարմանք կը յայտնէր որ այսքան անտարբերութիւն ցոյց կուտայ Փեթերսպուրկի դեսպանը։ Վերջին դէպքերուն ընթացքին, Վեհափառ Սուլթանը վիրաւորուած Հայերուն բուռ բուռ ոսկի եւ նուէրներ տուաւ. բայց ոչ ոք խօսեցաւ այդ մասին, իսկ երբ ռուս դեսպանատան աւագ թարգմանը, Մաքսիմով քանի մը զլուխ պանիր ու երկու երեք հաց կը տանի վիրաւորներուն, հայ խռովարարները կը կարծեն թէ Ռուսիա պաշտպանութեան եկաւ իրենց։ Միւս դեսպանատուներուն պաշտօնատարներն ալ դաւեր կը լարեն։ Կը կարծեմ որ, լաւ չէք հաւնիր թէ ո՛ր կ'երթան, որո՛ւ հետ կը խօսին։ Իմ կարծիքովս, ձեր լրտեսութեան եւ տեղեկատուութեան պատասխանատուները թերի էին։ Ցետոյ կը խնդրեմ, որ ինծի տեղեկացնէք հայ խռովարարական կազմակերպութեանց թերթերուն բովանդակութիւնը։ Կրնամ իմ կարծիքս ու խորհուրդս յայտնել անոնց մասին։ Ինծի տեղեկացուցէք նաեւ անունները այն կոմիտէճիներուն, որոնք ռումբով ու զէնքով միասին ձերբակալուած են, որպէսզի իմ անձնական լրտեսներուս միջոցով կարենամ երեւան հանել անոնց ընկերներն ալ։ Այս ձեւով կրնամ ծառայութիւն մը մատուցած ըլլալ։

Ձեզմէ բան մը պիտի խնդրեմ, հաճեցէք Նազըմ փաշայի ներկայացնել յարգանքներս ու այս խնդրանքս։ Բնական է, որ բազմաթիւ հայ ընտանիքներ ինծի դիմեն, իրենց իրենց Պատրիարքին, խնդրելով որ միջնորդեմ ու բարեխօսեմ իրենց անմեղ, անմեղ կամ ամբաստանեալ ձերբակալուած կամ հետապնդութեան տակ առնուած անձերուն համար։ Գիտէք, թէ գիրքս կը պահանջէ չմերժեմ եւ տա չզրկեմ զանոնք յուսալքութեան սոսկալի մտածել,— եթէ կ'արձանագրեմ եւ տեղական ձեզի յանձնեմ անունները անոնց որ յանցաւոր կարծուելով ձերբակալուած են, թէեւ ուշ կանուխ լուրը անպայման ազատ պիտի արձակուին։ Այս ձեւով հայ ժողովուրդը պիտի համոզուի թէ իրեն ծառայութիւն կատարած եմ, եւ կոմիտէճիներն այսպէս նուազ պիտի կասկածին։

Սակայն ինչպէս բաց, այս բանքս միայն անոնց համար որոնք բոլորովին անմեղ են։ Ընկերական կը խնդրեմ, որ ներկայացուցիչներուն ամենախիստ պատժութիւն։ Մի մոռնաք սա կէտը որ Մանթաշով շոգենաւուն աշխատաւորները կոմիտէճիներ են։ Այս շոգենաւով է, որ ռումբ եւ ռազմամթերք կը փոխադրուին, եւ հարկ ըլլայ, խռովարարները շոգենաւը կ'ապաստանին եւ կ'ազատին իրենց օձիքը։ Առոր դարման մը տարէք»։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932
12 FÉVRIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1801 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ. 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԿ ՄԱ ԼՔԵԱԼ ԳՈ՞ՅՔԸ...

Ծանօթ երեք խմբագականներուն մէջ, Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը կը սահեցնէր հետեւեալ տողերը.

«... Մէկ ճակատ՝ մեր տկարութիւնները ըմբռնելու եւ անոնց դարմանումին ճամբան փնտռելու։ Մէկ ճակատ՝ մեր ներքին վէրքերը դարմանելու համար, մեր ուժերը գերագնահատելու մոլութենէն բուժուելու համար։ Մէկ ճակատ մանաւանդ պայքարելու համար այն հիւծիչ պայքարին դէմ որ սպառեց եւ կը շարունակէ սպառել այս ժողովուրդը հոգեպէս, մտաւորապէս, ֆիզիքապէս եւ քաղաքականապէս»։ (Ապագայ, 6 փետր.)։

Միջանկեալ եւ իբրեւ եզրակացութիւն գրի առնուած այս տողերը եթէ, սխալ չենք հասկնար, կը շօշափեն գաղութներու կեանքը։ Թանի որ, ռամկավարները ունին անփոփոխ եւ չափազանց լաւատես հայեացք մը Հայաստանի մասին իսկ Թուրքիոյ հանդէպ իրենց տեսակէտը կամ «անելիք»ը ... կը փնտռենք տակաւին։

Այդ հասկացողութեամբ ալ, շեշտակի կը դնենք նա՛եւ այս հարցը.

— Ի՞նչ ընել, ի՞նչպէս ընել, «մեր ներքին վէրքերը դարմանելու համար»։ «Պայքարելու համար այն հիւծիչ պայքարին դէմ որ սպառեց եւ կը շարունակէ սպառել այս ժողովուրդը հոգեպէս, մտաւորապէս, ֆիզիքապէս եւ քաղաքականապէս»։

Երեւանը՝ իր գլխուն։ Իր եւ ձեր ուզածին պէս։

Իսկ մե՞նք։ Ի՞նչ կը բանինք բոլորս մէկ, Փարիզէն մինչեւ Թաւրիզ եւ մինչեւ Ուրուկուէյ ցրուած «գաղթականութեան», ամբողջ ժողովուրդի մը աւելի քան կէս միլիոն մնացորդին վէրքերը բուժելու համար։

Եւ որպէսզի բանգիտութեան ցոյցեր չկատարուին, ըսենք անմիջապէս որ քաղաքական խնդիրներ չենք յարուցաներ։

Այո, այսօրուան Հայաստանն է խարիսխը՝ վաղուան հայրենիքին։ Ամէն ճիգ պիտի թափենք, որպէսզի զօրանայ, ծաղկի ու բարգաւաճի այդ յօշոտուած մանրանկարը։ Ուժ պիտի տանք վերաշինութեան։ Պիտի համբերենք անտրակելի չարիքներու, աւելի ահաւոր անելի մը չհանդիպելու համար։

Հազարակ տեղիք ճշմարտութիւններ են այս բոլորը, եւ տաղտկալի պիտի ըլլար կրկնել։

Բայց, Երեւանը ամէն բան չէ, եւ չի կրնար ըլլալ, ներկայ պայմաններուն մէջ։ Երեւանը ինքն ալ չունի այդ յաւակնութիւնը։ Եթէ յիշեցնէք իր պարտականութիւնները կամ պետական իմաստութեան պայմանները,— կը պոռայ ձեր երեսին, վերջին տեսած (parvenu) հարուստի մը գոռոզութեամբ.

Ես Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չեմ։ Ես ձեզ չեմ ճանչնար։ Դուք, արտասահմանի 880,000 Թրքահայերդ, ոչ հայրենիք ունիք, ոչ ալ իրաւական ո՛ր եւ է հանգամանք։

Ուրեմն, կը հարցնենք նորէն, այս անգամ տարէցներուն, ինչպէս երէկ հարցուցինք երիտասարդներուն.

Ի՞նչ կ'ընենք, ի՞նչ պիտի ընենք, այս 880,000ին «վէրքերը բուժելու համար»։

Անոնք որ յաւակնութիւնն ունին իրատես քաղաքականութիւն վարելու, չեն կրնար պատ ի պատ պատասխաններ տալ այս հարցին, որ շատոնց սուր հանգամանք ստացած է։ Այսօր աւելի քան երբեք։

Եւ վէրքերը այնքան աններեւ են, թանձրացեալ եւ շօշափելի, որ աւելորդ պիտի ըլլար մանրամասնութեանց մէջ մտնել։

Ահաւասիկ Ցունաստանը։ Այնքան փորձանքներէ յետոյ հազիւ ինքզինքը գտած, այս երիցս թշուառ գաղութը այսօր կը գտնուի կազմալուծման, քայքայման ճամբուն վրայ։

Կարծես դեռ նոր գաղթեց երկիրէ երկիր, եւ ոչ թէ 1922ին։

Երկրին չքաւորութիւնը, Թուրքեւհելլէն համաձայնութիւնը, տնտեսական յարաճուն տագնապը, նոյնիսկ ներգաղթը վեր ի վայր շրջեցին ամէն բան։ «Հրաշքով կ'ապրի այս ժողովուրդը», ինչպէս կը գրէր իրազեկ մը։ Իրազեկ մըն ալ Բարեգործականի ներկայացուցիչն է,— բարի եղէք լսել կամ կարդալ իր տեղեկագիրները։

Ի՞նչ ըրինք, ի՞նչ կ'ընենք, ի՞նչ պիտի ընենք, որպէսզի չարիքը դարմանուի։ Որպէսզի 50,000 հոգի կարենան տոկալ, կարենան ապրիլ, օրուան հացը ճարել եւ տարրալուծումէ մը փրկուիլ, «մինչեւ բացուին դռներն յուսոյ»...

Ներգա՞ղթ։ Բայց գացողը գնաց եւ երթալիքն ալ հազիւ թէ երեք հազարը անցնի։

Ահա Սուրիան։ Բախտաւոր՝ բաղդատելով Ցունաստանի հետ, բայց մյլապէս տարուբեր։ Եւ ենթակայ՝ վրդովիչ անակնկալներու։

Այստեղ ալ, ինչպէս Ցունաստանի մէջ, Թուրքերը ամէն միջոցի կը դիմեն։ Շարժման մէջ դրած են դեսպան, հիւպատոս, առեւտրական, լրտես, գործակալ, թրքասէր օտարական կամ «հայազգի», որպէսզի անտանելի դարձնեն մեր բազմութիւններուն կեանքը։ Որպէսզի ընկճեն ու իր իշխանութեան գրգռեն, լարեն մեզի դէմ։

Ահա Պուլկարիան։ Նոյնպէս չքաւոր եւ անճար։ Նոյնպէս հեռու աչքէ եւ սրտէ, բայց Թուրքերու աչքին տակ, իբրեւ անմիջական հարեւան։

Տակաւին չյիշեցինք Միջագետքը, որ կը տապկուի անապատին մէջ, իսկապէս աչքէ հեռու։ Գաղութ մը որուն գոյութենէն իսկ լուր չունին շատեր։ Կամ գոնէ չեն գիտեր թէ ի՞նչ կ'ընէ, ի՞նչպէս կ'ապրի, ի՞նչպէս կը տոկայ, ի փառս Հայոց ազգի...

Ներգա՞ղթն է համայնադարմ սպեղանին այս յուսաբեկ, ճղակոտոր բազմութիւններուն համար։ Ջեռնածալ սպասո՞ւմը։

Կը խնդրենք որ աւելի լուրջ մտածեն մեր ընդդիմախօսները, եւ տասերը չշփոթեն իրականութեան հետ։

Մենք ուշադրութեան յանձնեցինք միայն չորս մասնաւոր պարագաներ, որոնք ամբողջ ծրագիր մը կը պահանջեն։

Բայց չենք սահմանափակեր մեր ըսելիքը։ Արտասահմանի բոլոր գաղութները, մեծէն մինչեւ փոքրը, մօտաւորէն մինչեւ հեռաւորը, կը պահանջեն արդար, մեթոտիկ աշխատանք։ Յստակ ծրագիր եւ կազմակերպութիւն։

Արդ, կա՞յ տրամադրութիւն մէկ ճակատով իրականացնելու այս բոլորը։ Հոգալու սա լքեալ գոյքը որ կը կոչուի Սփիւռք... Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ՍԿԻԶԲԷՆ ՄԻՆՉԵՒ... «ՀՈՌՈՓԻԿ ՏՈՒՏՈՒ»

Կար ու չկար ՑԱՐԴԳՈՂ մը կար ի Փարիզ, կունտիկ ու մեծխօսիկ Միութիւն մը։ Գրական Միութիւններուն ամէնէն կրտսերն էր, ահա թէ ինչո՛ւ շատ քաջ էր, քաջ քաջ կը ջարդէր, ըսել կ'ուզեմ՝ կը քննադատէր։

Խելացի, խելացի՛, շատ խելացի Միութիւն մըն էր։ Ափսո՛ս որ մեռաւ ծաղկահասակ։ Հազիւ ապրեցաւ երեք տարի։

«Համեմարնիրը» շուտ կը մեռնին։

Եւ սակայն անմահ են անոնք։ Այսպէս, յանկարծ յարութիւն առաւ ՑԱՐԴԳՈՂԸ։ Եւ որովհետեւ քիչ մը տարիքը յառաջացած էր, շիծուկ առաւ ու երիտասարդացաւ։ Անունն ալ փոխեց, — Գրական Ակումբ դրաւ։

Վերջերս ալ, դասախօսութեան մը ընթացքին եւ դասախօսութենէն յետոյ անխուսափելի վիճաբանութիւններու պահուն, այնպիսի միտքեր յայտնեց քննադատութեան մասին, որ, կրնանք ըսել թէ, *Ցարդգողի* պատմութեան մէջ տեսնուած չէր այսքան... ցածիլութիւն, (այս բառն առնել իսկական իմաստով)։

Այսպէս, մէկն ըսեր է թէ եւրոպայի մէջ քննադատ չկայ։ Հապա բա՞ղը, որ եւրոպա կ'ապրի։ Ուրիշ երկիր չըլլա՛յ մեր գիտցած եւրոպան։ Նոյն անձը աւելցուցեր է նաեւ թէ Հայերը, որ քննադատ չունին, իրենց քննադատութեան արդի վիճակովը տակաւին կը մնան ՍԷՆԹ-ՊԷՕՎի ժամանակուան մէջ։ (Մէկը ՍԷՆԹ-ՊԷՕՖ (՞) էր գրեր։ Որքան գիտենք, ՍԷՆԹ-ՊԷօվ ամենամեծ քննադատն է ֆրանսայի, որ չունեցաւ դեռ նմանը։ Եւրոպական ուրիշ ազգեր ալ կը նախանձին անոր։ Այդ մենք այնքան բարձր առաջնորդ հասա՞նք արդէն։ Բայց աւելին, հայ ընթացիկ ... արժէքին քննադատը կ'ըսէ թէ Ալզալեան չէ կրցեր ցեղեան մը ստեղծել։ Ի՞նչ, քննադատը կազապա՞ր է, որ իր... փորէն ցեղեաններ եւ նման մեծ բանաստեղծներ դուրս հանէ։

Հրաշալի գիւտ մըն ալ կար այդ դասախօսութեան մէջ։ Իմացանք որ մեր առաջին գրական քննադատն է Ց. Պարոնեան։

Լա՛ւ, ինչո՛ւ ուրանալ այն ատեն, որ հիմա քննադատ չկայ։

Հապա... «Հոռոփիկ Տուտո՛ւն»։

ՀԱՐԹՈՅ

Անգլօ-ֆրանսական բանակցութիւնները

Հատուցումներու հարցին շուրջ Լոնտոնի եւ Փարիզի միջեւ բացուած բանակցութիւնները չեն ընդհատուած, եւ կ'ըսուի թէ Անգլիոյ կառավարութիւնը մշակելու վրայ է բանաձեւ մը, որ շատ քիչ տարբերութիւն պիտի ունենայ ֆրանսական տեսակէտէն։

Անգլիական այս բանաձեւը, այս ... րերս պիտի ենթարկուի ֆրանսական կառավարութեան քննութեան, Փարիզի անգլիական դեսպանին կողմէ։

Կ'ըսուի նաեւ թէ հատուցումներու խորհրդաժողովը գումարման պիտի հրաւիրուի յառաջիկայ յունիսին։

Անգլիական «Տէյլի Մէյլ» թերթը կը գրէ թէ հաւանական է որ շատ տեղէն Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ գոյանայ համաձայնութիւն մը, որով զիջուի Անգլիայէն Ֆրանսա ներածուած կարգ մը ապրանքներու եւ մասնաւորապէս ածուխի հարիւրին 15 յաւելուածական մաքսատուրքը։

Այս զիջումին փոխարէն, անգլիական կառավարութիւնը տրամադիր պիտի ըլլայ կնքելու առեւտրական նոր համաձայնութիւն մը Ֆրանսայի հետ, թէեւ, որ եւ է վերջնական կարգադրութիւն կարելի չէ ընել անտեսական կայսերական խորհրդաժողովէն առաջ, որ տեղի պիտի ունենայ յուլիսին Օթթավայի մէջ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Իտալիոյ, Ճափոնի եւ Լեհաստանի տեսակէտները

Իտալիոյ արտաքին նախարարը Պ. Կրանտի Զինաթափութեան ժողովին մէջ պարզեց իր երկրին տեսակէտը՝ հարցին մասին։

— Պէտք է ըսել, ուղղակի քրքրել զինաթափութեան հարցը։ Մայրաքաղաք Արեւելքի դէպքերը բոլորին համար ազդարարութիւն մըն են։ Մեր գործը պիտի ըլլայ ամրացնել արդարութիւնը եւ ոչ թէ արդարացնել ուժը։

«Եթէ իրօք կ'ուզուի մեր երկիրները դնել Ազգերու Դաշնակցութեան ծառայութեան մէջ, աւելցնել անոր հմայքը եւ հեղինակութիւնը, պէտք է կրճատել սպառազինումները։ Երբ զանազան երկիրներու սպառազինումները ամէնէն ցած մակարդակին իջնեն, մակարդակի մը որ եւ ոչ ոք եւ է կասկածի տեղի չկարենան տալ եւ վախ արթնցնել, այն ատեն միայն Ազգերու Դաշինքին Ցրդ յօդուածին առաջին հատուածը պիտի կրնայ ազդու կերպով կիրարկուիլ յարձակման մը պարագային։»

Այս նախադասէն յետոյ, Իտալիոյ պատուիրակութեան պետը անդրադառնալով բուն հարցին, կը յիշէ երկու էական կէտերը՝ զորս Մուսոլինի սահմաներ էր իտալական քաղաքականութեան համար,— բոլոր պետութեանց միջեւ իրաւունքներու հաւասարութիւն եւ զինեալ ուժերու հաւասար բաշխում ամէնէն ցած մակարդակի վրայ։

«Հետեւելի ուղղութեան մէջ՝ Իտալիա որոշ հակում չունի, կը հաւաստէ Պ. Կրանտի։ Որեւէ առաջարկ որ կը ձգտի լրջօրէն հասնիլ այստեղ հետապնդուած նպատակին — սպառազինումներու սահմանափակում եւ կրճատում,— մեր կողմէ պիտի քննուի անկեղծ գործակցութեան ոգիով եւ լաւագոյն բարեացակամութեամբ։»

Իսկ ֆրանսական ծրագրին մասին, Իտալիոյ արտաքին նախարարը յայտնեց հետեւեալ տպաւորութիւնը.

Ֆրանսական պատուիրակութեան ծրագիրը կը բովանդակէ շատ թանկագին գաղափարներ եւ թելադրութիւններ։ Միեւնոյն ատեն կ'արծարծէ իրաւաբանական, քաղաքական եւ արհեստագիտական հարցեր, որոնք կապ ունին Ազգերու Դաշնակցութեան կազմին հետ իսկ եւ բնականաբար խոր քննութեան կը կարօտին։ Իտալական պատուիրակութիւնը պատրաստ է զանոնք ուսումնասիրելու։

Գալով պատերազմական կարգ մը զէնքերու ջնջման, Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովի մէջ, Իտալիա յայտնեց թէ պատրաստ է ընդունելու ծովային պատերազմի ամէնէն ծանր միջոցներէն երկուքին ջնջումը,— առաջին գծի մարտանաւերը եւ ընդծովեաները։ Իտալիա միշտ պատրաստ է յառաջանալու այս գետնին վրայ։ Բոլորովին համաձայն եմ Անգլիոյ արտաքին նախարարին Սըր Ճոն Սայմընի, քանակական եւ որակական սահմանափակումներու կրկնակ եղանակին մասին։

Իտալիա պատրաստ է իր հաշուոյն ընդունելու որակական սահմանափակումի ծրագիր մը, որ կը բովանդակէ՝ նաւային մարզի վրայ,— 1) ընդծովեաներու եւ առաջին գծի մարտանաւերու միաժամանակ ջնջումը։ 2) Օդանաւակատար նաւերու ջնջումը։ Ցամաքի վրայ, 1) Ամէն տեսակ ծանր հրետանիներու ջնջում, 2) Ամէն տեսակ հրասայլերու ջնջում։

Օդանաւային,— ջնջում ռմբակոծման յատուկ օդանաւերու։

Իսկ բոլոր մարզերուն վրայ,— 1) ջնջում ամէն տեսակ քիմիական եւ միքրոպային պատերազմի յարձակողական միջոցներու.— 2) վերաքննութիւն պատերազմական օրէնքներու, քաղաքային բնակչութեան պաշտպանութիւնն ապահովելու համար՝ աւելի ազդու եւ կատարեալ եղանակով։

Պ. Կրանտի իր ճառը եզրակացուց հետեւեալ խօսքերով.— Երկու մեծ սպառնալիքներ կը ծնշեն աշխարհի վրայ. Սպառազինումները եւ տնտեսական տագնապը. -չենք կրնար մեր մտածումը ուղղել դէպի մէկը, առանց զգալու միւսին ծանրութիւնը։ Ահա թէ ինչո՛ւ այս պահուս, աւելի քան երբեք զինաթափութեան դատին հաւատացողը արեւցակամ անձեր որոնք ժընեւի մէջ կը ծառայեն անոր, իրենց հետ պիտի ունենան համբոյրին կարծիքը զօրեղ ու բնազդական համամտութիւնը այն բոլոր ժողովուրդներուն, որոնք կը տառապին, կը սպասեն եւ կը յուսան։

Ճափոնի տեսակէտը

Ճափոնի պատուիրակը նախ պէտք տեսաւ անդրադառնալու Մայրաքաղաք-Արեւելքի դէպքերուն, որմէ յետոյ յայտնեց թէ Ճափոն սերտ կապ կը գտնէ զինաթափութեան եւ ազգային ապահովութեան հարցերուն միջեւ։ Ազգային ապահովութեան հարցը պէտք է քննել նկատի առնելով իւրաքանչիւր երկրի մասնաւոր պայմանները եւ իր դրացիներուն բանակի ուժերն ու քաղաքական վիճակը։

Ճափոն իբր վիճաբանութեան մեկնակէտ կ'ընդունի զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբին կողմէ մշակուած նախագիծը։

Գալով նաւային ուժերուն, Ճափոնի նաւատորմը սահմանափակուած է ներկայիս գոյութիւն ունեցող դաշնագրերով։ Ճափոն կը կարծէ թէ, ժողովին ներկայացուցիչ զրկող բոլոր պետութիւնները կրնան արդար եւ բանաւոր հիման վրայ, համաձայնութիւն մը կնքել։

Ընդծովեաներու ջնջման մասին, Ճափոնի տեսակէտը հետեւեալն է.— Ընդծովեաներու նախամարդկային հանգամանքը կը բխի մասնաւոր անոնց գործածութեան եղանակէն։ Մակերեսի մարտանաւերը պիտի կրնային նոյնքան նախամարդկային անգթութեամբ գործածուիլ։ Լոնտոնի նաւային համաձայնութեան մէջ խիստ սահմանափակման մը ենթարկուած է ընդծովեայի գործածութիւնը։ Ու բոլոր պետութիւնները նոյնը պէտք է ընեն մասնաւորաբար արգիլելով ընդծովեաներու յարձակումը ոչ-պատերազմական նաւերու դէմ։

Ճափոն համաձայն է նաեւ թունաւոր կազի, միքրոպներու եւ օդանաւային ռմբակոծման ջնջման։

Լեհաստանի տեսակէտը

Լեհաստան այն կարծիքն ունի թէ զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովին կողմէ մշակուած պայմանադրութեան նախագիծը կրնայ կազմել վիճաբանութեանց հիմը, ինչ որ սակայն չպիտի արգիլէ որ զանազան երկիրներու ներկայացուցիչները յաւիտենական թելադրութիւններ ընել։ Հարցին լուծումը պէտք է փնտռել երկու տեսակէտէ,— Պատերազմի կանխարգիլիչ միջոցներ եւ պատերազմի արգիլման ու փոխադարձ օգնութեան միջոցներ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Կացութիւնը Վասպուրականի մէջ

Դրօշակ փետրուարի թիւին մէջ, հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Վասպուրականի կացութեան մասին, քաղելով վստահելի ականատեսէ մը.—

Ժողովուրդի ապրելակերպը, կենցաղը անցեալի նման է գրեթէ։ Գաւառական կեդրոններու մօտիկ նկատելի է մասնակի փոփոխութիւն, գլխաւորապէս հագուստի։ Կառավարութեան ոյժն ու հեղինակութիւնը կը զգացուի ամէն տեղ, շնորհիւ խստագոյն ռէժիմի, վճռականութեան, անխնայ եւ անմնշող պատժի։ Անապահով եւ բնաջնջող դէպի ամէն մի հակառակ տական քայլ։ Այդ է պատճառը, որ լեռնային խուլ գաւառներու մէջ, ուր Թուրքի հետք իսկ չկայ, մէկ-երկու պետական պաշտօնեայ, 8-10 ոստիկան զինուորներ, կը պահեն կարգը։

Հայերու աշխատանքը Քիւրտերու հետ ամէնէն աւելի կը կապեցնէ Թուրքը, որ բնազդօրէն կը զգայ հայքրտական գործակցութենէն իրեն համնելիք վտանգը։

Կառավարութիւնը աւազակային դէպքերու համար այնքան մտահոգ չէ, որքան քաղաքական կամ հակապետական բնոյթ կրող գործերու եւ շարժումներու համար։ Այսպէս, դէպի Քիւրտերու մէջ պատահած աւազակութիւնները, թալանն ու սպանութիւնը կամ առեւտրական կարաւաններու վրայ եղած յարձակումները դաժան չեն, բայց Քիւրտերու մէջ կատարուած քաղաքական աշխատանքներու վերաբերմամբ խիստ անողոք է։

Կառավարութիւնը ուշադրութիւն կը դարձնէ ճանապարհներու եւ հաղորդակցութեան վրայ։ Կամուրջներ կը շինէ ու կը նորոգէ։ Քիւրտերը գիւղերէն խումբերով կը տանի տարապարհակ աշխատանքի, առանց ի հարկէ, որեւէ վճարումի։

Նկատելի է օծմներու երթեւեկութիւնը։ Ցաճախ կը հանդիպին օթոներ, որոնք գաւաշէն կարճկանով կ'երթան Պիթլիս։ Վանի մէջ կը պահուին ռազմական օդանաւեր, որոնք ի հարկին հետախուզութիւններ կը կատարեն։ Այդպիսի երեք օդանաւեր մինչեւ Մուկս ու Կարկառ թռիչք են կատարած, քրտական շրջանները հետախուզելու համար։

Վանայ ծովի վրայ առագաստանաւեր չեն տեսնուիր, կ'երեւին միայն Ռուսերէ թողուած շոգեմակոյկներ։ Հեռագրական եւ փոստային հաղորդակցութիւնը առաջուան նման է. կապ կայ միայն Եառախի կեդրոնի եւ Ռուսանի հետ։ Մուկս, Կարկառ, Ճարսայրին միւս գաւառներու մէջ հեռագրական գիծ չկայ. Փոստը պետական է, այն ալ միայն պետական գործերու համար։ Հեռախօսային գիծեր չկան։

Մեր վանքերէն Վարագը քանդուեր են աւերակ է Ցարահան Ս. Նշանի վանքը։ Աղթամարը անմարդաբնակ եւ ամայի է։ Նարեկայ վանքը կիսով քանդուած է։ Ֆուտկու վանքը, նշերով լեռներու մէջ, Քիւրտերու ձեռքն է եւ կը ծառայէ ճամբորդներուն իբրեւ ապաստանարան՝ եկեղեցիի շէնքի գմբէթի խաչը վերցուած է։

Առհասարակ, ամէն կողմ կը տիրէ խեղճութիւն, երկիրը՝ աւերակ ու ամայի, ժողովուրդը, ուր որ կայ, թշուառ ու հարստահարուած. երէկուան շէն ու կուշտ Վասպուրականն է այս»։

Մահ Էտկար Ուոլէսի

Անգլիացի համբաւաւոր վիպագիր եւ թատերագիր Էտկար Ուոլէս մեռաւ Հոլիվուտի մէջ, ուր գացեր էր հսկելու համար իր մէկ շարժանկարային պատրաստութեանը։ Ուոլէս մօտ 150ի չափ վէպեր հրատարակած է։ Կը պատահէր որ օրական մինչեւ 25 հազար բառ գրէր։ Իր թատերգութիւններէն մէկը գրած է 14 ժամուան մէջ։ Իր գլխական արտադրութիւններով տարեկան կ'ապահովէր մօտ 40 հազար սթերլինի հասոյթ մը

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

„ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԴՐԱՄԸ"

Հայ տնտեսագէտի մը կարծիքը

Միջազգային անժխտելի համբաւի տիրացած երկու հայ տնտեսագէտներ ունինք՝ որոնց անունը դժբախտաբար քիչ ծանօթ է իրենց ազգակիցներուն։ Մէկը փրոֆ. Դոդամեանցն է, այժմ դասախօս Փրակայի համալսարանին մէջ. միւսը՝ փրոֆ. Մինասր Թունեաղեանը, նախկին ուսուցիչ Թիֆլիսի Բազմարուեստեան Վարժարանին։ Առաջինը ծանօթ իր «Տնտեսական եւ ընկերային վարդապետութեանց պատմութիւն»ով, իսկ երկրորդը՝ տնտեսական տագնապներու մասին իր գրած երկով մը։

Երկուքն ալ յաճախ կ'աշխատակցին օտար թերթերու, մերթ ալ ֆրանսականներուն։ Փրոֆ. Թունեաղեան ժամանակաւորաբար կը գրէ Capitalի մէջ, պարզելով միջազգային տնտեսական կեանքի մէջ ծագած երեւոյթները։

Անշուշտ ցաւալի ընթերցողները շահագրգռութեամբ պիտի տեղեկանան այն գաղափարներուն՝ զորս հայ տնտեսագէտը յայտնեց վերջերս վերոյիշեալ թերթին մէջ, տագնապը եւ դրամը խորագրով ուսումնասիրութեամբ մը։

Ներկայ տնտեսական տագնապը ծագում առնելէն ի վեր, այս տագնապին ինչպէս նաեւ գիներու անկման էական պատճառ ցոյց կը տրուին շարունակ դրամի պակասութիւնն ու վարկերու անբաւականութիւնը կամ չգոյութիւնը։

Ամէն կողմէ բարձրաղոչ կ'աղաղակեն թէ՝ այս կացութեան դարման տանելու համար մէկ միջոց մը կայ,— դրամի առատութիւն առաջ բերել, որեւէ եղանակով։ Դրամատուններու վարկերը ընդլայնել, ար՛ծաթ մետաղը իբրեւ հիմ ընդունիլ դրամական դրութեան, վարկային դրութեան հիմ ծառայող ոսկին մեթրքները աւելի համահաւասար կերպով բաշխել կամ զանոնք լաւագոյն կերպով օգտագործել եւն.)։

Կը կարծուի թէ՝ ամէն միջոց եւ ամէն հնարք լաւ է, կը բաւէ որ ատոնց միջոցաւ դրամի առատութիւն առաջ գայ եւ գիները բարձրանան։ Կ'ենթադրուի թէ՝ գիներուն բարձրացումը ինքնին արդէն բարգաւաճումի նշան մը կը կազմէ եւ բաւական է խթանելու համար տնտեսական գործունէութիւնը։

Փրոֆ. Թունեաղեան համակարծիք չէ այս տեսութեան։ Գործի մարդիկը, կ'առարկէ, պէտք է գիտնան թէ՝ տնտեսական գործունէութիւնը խթանող միակ ազդակը շահն է։ Ուրեմն, եթէ դրամական կեղծ առատութեան մը շնորհիւ բոլոր գիներն ալ հաւասարապէս ու համեմատականօրէն բարձրանային, արդիւնքը բաւական չպիտի ըլլար որ առեւտրականին ալ շահերը նոյն համեմատութեամբ աւելնային, աս պարզ պատճառով որ շահը ուրիշ բանէ առաջ չի գար, եթէ ոչ գիներու տարբերութենէն։ Առեւտրականին շահը ուրեմն համեմատաբար նոյնը պիտի մնար ու ինք միակ մխիթարութիւն մը պիտի ունենար, տեսնել իր կատարած գործառնութիւններու գումարին խոշորնալն ու պետութեան վճարած տուրքերուն աւելնալը։

Ասկէ զատ, եթէ բարձր գիները բարգաւաճ կեանքի մը նշանը կը կազմեն, տագնապի նախօրեակին անոնք արդէն գոյութիւն չունէին։ Ի՞նչ օգուտ կայ ուրեմն վերադառնալ դէպի իրաց այն կացութիւնը՝ որ ներկայ տագնապին պատճառ եղած է։ Գիներու անկումը այն բնական դարմանն է՝ զոր տնտեսական կազմակերպութիւնը ստեղծած է ինքզինքը պաշտպանելու համար։

Անոր պաշտօնն է սպառողներու բազմութեան գնման կարողութիւնը զօրացնել եւ խթան ըլլալ հետզհետէ պակսող խնդրանքին։ Այս է միակ ճամբան դուրս ելլելու համար տնտեսական ներկայ դժուարութիւններէն։

Գործի մարդիկը, իրենց անհատական տնտեսութեան տեսակէտէն մեկնելով, կրնան կարծել որ դրամը ոչ միայն փոխանակութեան ծառայող պարզ միջնորդ մըն է, այլ միեւնոյն ատեն խթան մը՝ որ խնդրանքը կ'աւելցնէ մատուցման բաղդատմամբ։ Այս տեսակէտէն մեկնելով՝ անոնք կրնան դարձեալ ենթադրել թէ՝ հրապարակ հանուած դրամի քանակի յաւելումը կրնայ մշտանոր՝ մէկ ազդիւը դառնալ խնդրանքին ալ աւելնալուն։ Բայց, ասիկա հին պատրանք մըն է միայն, այնքան հին որքան դրամը ինքն իսկ եւ որ սակայն տագնապի շրջաններուն երեւան կ'ելլէ մասնայատուկ ուժով մը։

Եւ արդէն 17րդ դարուն ապրող յատակատես մը, Սըր Տըտլի Նորթհ չէ՞ որ իր ժամանակի գործի մարդոց ուշադրութիւնը հրաւիրած է այս պատրանքներուն վրայ, սա բացատրութիւններով՝ որոնք արժանի են այսօրուան տնտեսագէտներուն ուշադրութիւնը գրաւելու.—

«Երկիր մը իր սովորաբար ըրած փոխանակութիւններուն համար ո՛չ շատ քիչ, ոչ ալ խիստ շատ դրամի պէտք ունի։ Երբ տնտեսական կայնութեան շրջան մը գայ (իմա՛, տագնապ, որովհետեւ ասիկա նոր երեւոյթ մը չէ, ուա՛դ) մարդիկ սովոր են աղաղակելու թէ՝ դրամի անբաւականութիւն կայ, իբր թէ այս անբաւականութիւնն է որ պատճառ եղած ըլլար տագնապին։ Ի՛նչ յիմարութիւն»։

Տարակոյս չկայ որ ոչ ոք դրամը ունենալ կ'ուզէ, դրամ ըլլալուն համար։ Ընդհակառակն՝ ազգաստը կը փափաքի ունենալ զայն իր հանապազօրեայ հացը գնելու համար, երկրագործը՝ իր ցորենը, իր արջառը ծախելու համար։

Այն պարագային, երբ այս փափաքը կարելի չէ, հետեւեալ երեք պատճառներէն մէկն է որ գոյութիւն ունի ուրեմն. կամ Նորթհի շուկան ողողուած է այս կարգի ապրանքներով (գերարտադրութիւն), կամ դժուարութիւններ կան արտաքին յարաբերութիւններու մէջ եւ կամ սպառումը պակսած է թշուառութեան բերումով։ Հետեւաբար, դրամին քանակը աւելցնելով չէ որ կարելի է դարման տանիլ գործերու կայունութեան, այլ միայն վերը յիշուած պատճառները բառնալով»։

Սըր Նորթհի ժամանակակիցներուն անիրաւ գանգատները, Փրոֆ. Թունեաղեան կը վերագրէ անոնց տգիտութեան, որով չեն կրցած թափանցել տնտեսական կեանքի մեքենականութեանը։

Ճիշդ է որ այս մեքենականութիւնը դժուար է ըմբռնել։ Բայց խոստովանինք որ, կ'աւելցնէ հայ տնտեսագէտը, եթէ տնտեսական կեանքը երեք դարէ ի վեր հսկայաքայլ առաջ գացած է, այս կեանքին կազմածքներուն (rouage) ծանօթութիւնը շատ քիչ յառաջդիմութիւն ըրած է։

Փրոֆ. Թունեաղեան այն հազուագիւտ տնտեսագէտներէն է որոնք գերծ մնացած են Քաղաքական Տնտեսութեան վերացական նկարագիր մը տուող տեսաբաններու թերութիւններէն։ Ան միեւնոյն ատեն կը մերժէ տեսութիւնները այն ուրիշ կարգ մը տնտեսագէտներուն՝ որոնք փոքրիկ առեւտրականի ոգիով է որ կը բացատրեն այս գիտութիւնը եւ տնտեսական երեւոյթները կը մեկնեն անհատական տնտեսութեան միակողմանի եւ թերի ակնոցով։

Ընդհակառակն, այս հայ տնտեսագէտը ջանացած է միշտ կարելի եղածին չափ առարկայականօրէն մօտենալ տնտեսական երեւոյթներուն։ Ճիշդ ասոր համար է որ շահեկան է հետեւիլ իր գնութիւններուն զորս կը կատարէ զուտ գիտական հողի վրայ։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կէօթէի հարիւրամեակը

Յառաջիկայ ամիս, Գերմանիա կը տօնէ Կէօթէի հարիւրամեակը։ Գերմանիոյ հետ, բազմաթիւ երկիրներ կը պատրաստուին փառաւոր հանդէսներ սարքել այդ առթիւ։ Փարիզի մէջ եւս այդ նպատակով սկսան կազմել զանազան յանձնախումբեր։

Կէօթէի հարիւրամեակի տօնակատարութեանց այդ յանձնախումբին կը մասնակցին ֆրանսացի մեծ դէմքեր, ամէն հոսանքէ եւ ասպարէզէ։

Այսպէս, Փէնլըվէ՝ նախագահ, Փօլ Վալէրի, Անաթոլ տը Մոնզի եւայլն։

Փարիզի Ազգ. Մատենադարանը եւս ցուցահանդէս մը պիտի տայ, ներկայացնելու համար Կէօթէի լուսանկարները, ձեռագիրները եւ յիշատակները։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՄՏԱՒՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

Խմբ. Այս թղթակցութիւնը ամփոփումն է վերջին չորս ամիսներու կեանքին։ Կարգ մը խորհուրդներ արդէն հրատարակուած են օրը օրին, բայց աւելորդ չենք համարեր հրատարակել ամբողջապէս, իբրեւ ընդհանուր պատկերը կենսունակ շրջանի մը.—

Հոկտեմբեր 10ին Արամեան թատերասրահում տեղի ունեցաւ Հայ Մշակոյթի Տօնը՝ մասնակցութեամբ տեղիս երեք ազգային դպրոցներին։ Հանդէսին փայլ էր տալիս վաստակաւոր երաժիշտ Գ. Լեւոն Դրիգորեանի երգչախումբը։ Եղան պատշաճ արտասանութիւններ։ Օրուան բանախօսն էր Յովակ Մանիրանեան, որ նախ պարզեց մշակոյթի էութիւնը, ապա կանգ առաւ հայկական մշակոյթի դժնդակ պայմանների վրայ։ «Հայկական մշակոյթը յաւէտ պիտի ապրի, որովհետեւ շաղախուած է ո՛չ թէ միայն հայի արդար աշխատանքով եւ ազնիւ քրտինքով, այլեւ նրա լացով ու արեամբ... Հայ մշակոյթի պատուանդաններն են առաքինութիւնը եւ զոհողութիւնը եւ այդ տեսակէտից նա եզակի է համայն մարդկութեան մէջ, ուստի եւ պիտի ապրէ եւ ապրեցնէ իրեն ծնունդ տուող ժողովրդին»։

Վերջում, առաջնորդ Ներսէս արքեպիսկոպոս Մելիք-Թանգեանը առաջ բերաւ հայկական տառերի գիւտի համառօտ պատմութիւնը եւ հրաւէր կարդաց հաւաքուած երիտասարդութեանը՝ «միշտ սիրել հայ գիրն ու գրականութիւնը, որոնցմով միայն կարող է պայծառ ու շէն մնալ հայկական օջախը»։

Սրահը լեցուն էր կանանցով, օրիորդներով ու երկսեռ դպրոցականներով։ Բացակայում էին տարեց եւ առեւտրական մարդիկ, որոնք չէին կարողացել գէթ երկու ժամով ազատագրուել իրենց նիւթական շահերից.

Հոկտեմբեր 18ին տեղի ունեցաւ Թաւրիզի Հայոց Կուլտուրական Տան հանդիսաւոր բացումը։ Բացման խօսք ասաց առաջնորդը։ Կուլտուրական Տունը համարեց երեկոյեան 'դասընթացքներ', ուր կարող են զարգանալ ցանկացողները, մանաւանդ որ տեղի են ունենում գիտական ու գրական բովանդակութեամբ դասախօսութիւններ, դասեր ու միճաքանութիւններ եւ տրամադրելի է մնացել ու ճոխ գրադարան-ընթերցարան մը։ Վերջում, կուլտուրականի վարչութեան նախագահ ընկ. Վահէ Արծրունին շեշտեց Սփիւռքի հայութեան համար կուլտուրական տան պէս հաստատութիւնների խոշոր դերը՝ հայութեան նկարագիրը պահպանելու տեսակէտից։

Այս Թաւրիզի կարող ուժերի մասնակցութեամբ խաղացուեց «Մարիէտա» վօտեւիլը մէկ գործողութեամբ։

Երեկոյթին նուագում էր «Սալօն օրկէսդրը» ղեկավարութեամբ Գ. Լեւոն Դրիգորեանի։ Վերջում եղան ընդհանուր պարեր։

Հոկտեմբեր 19ին, տեղի ունեցաւ Թաւրիզի Հայ Արիների Միութեան երեկոյթը՝ նուիրուած Միութեան վեցամեակին։ Բացման խօսքն ասաց Ժ. Ոսկանեանը, որից յետոյ երդուեցին նոր արիները։

Ս. Յարութիւնեանի հակիրճ բանախօսութիւնից պարզուեց, որ Թաւրիզի հայ արիների Միութեան հիմնադիրն է Գ. Ա. Ալլաւեճեանը, որ ներկայումս ուսուցչական պաշտօնով տեղափոխուել է Նոր Ջուղա-Սպահան։

«Բարձրացի՛ր եւ բարձրացո՛ւր» գօղտրիկ նշանաբանով հայ արիները կրթում են՝ տարիներից ի վեր եւ զարգացնում իրենց ֆիզիքական եւ բարոյական կարողութիւնները։ Պէտք է ծնողները եւ շրջապատը մարդիկ ամէն կերպ զօրավիգ լինեն, որ այդ առողջ շարժումը չմեռնի, մանաւանդ նրա պետի Թաւրիզից հեռանալուց յետոյ։

Եղան բազմաթիւ արտասանութիւններ եւ նուագներ, ինչպէս եւ մարզանքներ։ Վերջում խաղացին «Ո՞վ ամ խաբեց» օպերէտը, որ անցեալ տարի Ամանորին խաղացուել էր Հայկազեան-Թամարեան դպրոցում։

Հոկտեմբեր 20ին Կուլտուրական Միութեան դահլիճում դասախօսեց բժիշկ Սմբատ Եղիազարեանը, բուսակերութեան մասին։ Յայտնի բուսակերութեան համառօտ պատմականը, բժիշկը շեշտեց որ դա հին ուսմունք է եւ մեր պապերը բուսական [illegible] մարդիկ են եղել, որ առաջնութիւնը տալիս են բուսական սննդին՝ հակառակ մսակերութեան։ Սերմերը, հատիկները, պտուղները, մրգերը, հացը, կաթը, մածունը, կարագը, ձուն, մեղրը, բրինձը եւ ուրիշ հացահատիկներն ու պտուղները, սերը եւայլն աւելի նպատակայարմար են, քան մսեղէն սնունդները։ Վերջիններս մարդ արարածին դարձնում են անհամբեր եւ ջղային ու գազանային յատկութիւններով օժտուած էակ, որ ցանկալի չէ։ Սնունդ առանց սպանութեան— ահա բուսակերների կարգախօսը, պէտք է բաւականանալ այն բոլորով, ինչ որ մեզ տալիս են կենդանիները ո՛չ սպանուած վիճակում։

Այս ուսումն ունի այժմ շատ կողմնակիցներ, ինչպէս եւ բազմաթիւ հակառակորդներ։ Յարգելի բժիշկը գիտական տուեալներով եւ «վիտամինների տեսութեան» ապացոյցներով ապացուցեց, որ գերադասութիւն պէտք է տալ բուսակերութեան։

Ցաւալի է որ դասախօսութեանը ներկայ չգտնուեցին քաղաքիս հայ բժիշկները, որոնց մէջ անշուշտ կը լինէին այդ ուսմունքի հակառակորդներ եւ իրենց ընդդիմախօսութիւններով էլ աւելի հետաքրքրաշարժ կը դարձնէին նիւթը։ Ունկնդիրներից մի քանիսը, որոնց մէջ ներկայ գտնուող մի հատիկ բժիշկ Գ. Նազարեանը— բաւականացան լոկ մի քանի հարցեր տալով։ Դասախօսութիւնը գրաւել էր հոծ բազմութիւն։

Հոկտեմբեր 27ին Կուլտուրական Տան Ակումբում տեղի ունեցաւ Գ. Աշոտ Գասպարեանի դասախօսութիւնը,— Ո՞վ է զարգացած մարդը։

Պարզելով արեւմտեան եւ արեւելեան երկիրների մէջ ապրողների զարգացման տարբեր միջավայրերը՝ իրենց քաղաքակրթութեան եւ մտաւոր ուրոյն պայմաններով ու յատկութիւններով՝ յարգելի դասախօսը շեշտեց, որ ազգային միջավայրն է այն խարիսխը, ուր անհատը կարող է զարգանալ եւ օգտակար լինել՝ յաղթահարելով միջավայրի խոչընդոտները, այն ինչ նոյն զարգացած անհատը օտար միջավայրում համարեա՝ թէ անօգուտ կը լինի— խորթ մենակութեան եւ տարբեր հոգեբանութեան պատճառով։

Յետոյ՝ դասախօսը թուեց զարգացման նպաստող պայմանները եւ վերջապէս փորձեց սահմանել, թէ ո՞վ է զարգացած մարդը։

Ի միջի այլոց շեշտեց, որ ընթերցանութիւնը խոշոր գործօն է զարգացման ընթացքում, քանի որ նրա միջոցով է անհատը դուրս գալիս հոգեկան կղզիացումից, բայց միւս կողմից զարգացած լինել— չի նշանակում թէ շատ կարդացած է. մէկը կարող է շատ կարդալ, բայց քիչ ըմբռնել եւ չմարսել կարդացածը, իսկ միւսն ընդհակառակն, նա է զարգանում, ով ըմբռնում է իր կոչումը եւ ընթանում է իր ուղիով։

Հակառակ իր բոլոր ճիգերին, մեզ թւում է անհնարին, որ յարգելի դասախօսը միակողմանի որոշեց զարգացած մարդու սահմանները։

Յ. Ս.

Թուրք-պուլկար դաշինք

Պալքանեան դաշինքին յարակից փրոթոքոլին մեկնաբանութենէն յառաջ եկած խնդիրները քննելու պաշտօն ունեցող Թուրք-Պուլկար յանձնաժողովը արտաքին գործոց նախարարութեան մէջ գումարած է իր առաջին նիստը։

Արտաքին գործոց նախարարութեան ընդհանուր քարտուղարը Բատէֆ, յանուն նախարարին ողջունած է Թուրք պատուիրակութիւնը եւ յաջողութեան մաղթանքներ ըրած անոր։

Թուրք պատուիրակ Թեվֆիք Քեամիլ պէյ շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ, մաղթանքներ ըրած է գործին յաջողութեան համար։

Յետոյ յանձնաժողովը աշխատութեան ձեռնարկած է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ՝ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԹԵՐԹՈՎ

ՕՏ ՈՒ ԱՌԱՋ. ԱՌՋՈՐ ՋԱՌ

Աղասի Խանջեան, տարեկան իր հաշուետուութեան մէջ, երբ բարձրագոյն կը յայտարարէ կատարուած նուաճումները երկրին մէջ, խոնարհաբար կը թուէ նաեւ թերութիւնները որ տեսնուած են իրենց աշխատանքին ընթացքին։ Այսպէս իր ճառը նմանի եղ ու առաջխաղին։ Թող մը եւս իր ճառէն.—

Ոռոգման հարցը

Լէնին, խօսելով ոռոգման կարեւորութեան մասին, կ'ըսէ թէ է ոռոգումը «կը վերածնէ երկիրը», կը թաղէ անցեալը, կը նպաստէ երկրին փոխանցման շրջանին ամրացման դէպի ընկերվարութիւն։ Ըմբռնելով այդ կարեւորութիւնը, յենելով ջրային տնտեսութեան աշխատանքներուն, այսօր ունինք թիւեր, որ կը վկայեն մեր նուաճումներուն մասին։ 1925ին կ'ոռոգէինք 87,000 հեկտար, ներկայիս՝ 144,000 հեկտար, ասկից դաշտային շրջաններուն մէջ, 69 հազար հեկտար։ Ոռոգման աշխատանքները ծաւալած են մասնաւորաբար վերջին տարիներուն։ Անցեալ տարի վերջացաւ փոքր Սարդարաբադի ջրանցքը, որ կ'ոռոգէ 25 հազար հեկտար, ասկից 8 հազար հեկտարը նոր հողեր են։ Վերջացաւ Կարճեւանի ջրանցքը։

Թերութիւններ

Անվիճելի են մեր նուաճումները ոռոգման ճակատին վրայ։ Սակայն անհերքելի են նաեւ մեր թերութիւնները նոյն ճակատին վրայ։

Նախ, մեր կուսակցական եւ կառավարական մարմինները, թերագնահատելով ջրային տնտեսութեան աշխատանքին կարեւորութիւնը, չեն կրցած գործաշարժի ենթարկել տեղական ուժերը, մաքրելու համար առուները, կարգի գնելու համար ջրհանները, եւլն։ Ամէն աշխատանքի համար, յաճախ այնքան փոքր, որ գիւղային խորհուրդին նախաձեռնութեամբ եւ գիւղացիներու ձեռքով կարելի էր գլուխ հանել, կը սպասեն որ պետական պիւտճէէն վարկ բացուի։ Ջրային նոր ցանցեր բանալէ առաջ, անհրաժեշտ է կարգի դնել եւ բարելաւել բացուած առուները. եւ այդ՝ տեղական ուժերով։

Երկրորդ, յաճախ ոռոգման աշխատանքները սկսուած են առանց նախնական լուրջ ուսումնասիրութեան։ Այդպիսի սխալ քայլի մը օրինակն է Կարճեւանի ջրանցքը, որուն աշխատանքները վերջապէս աւարտեցան անհագին քաշքշուքներէ, նախահաշուով սահմանուած գումարէն անհաւատալի մեծ ծախքեր կատարուելէ յետոյ։

Էվջիլարի ջրանցքին շինութիւնն ալ օրինակ է ուրիշ տեսակի թերութեան։ Անհագին ծախքեր եղան, բայց ջրանցքը թերաւարտ մնաց ու լքուեցաւ։ 2000 հեկտարը, զոր պիտի ոռոգէր Էվջիլարի ջրանցքը, կը մնայ տակաւին անմշակ։

Երրորդ, ոռոգման ցանցին ծրագիրները չեն իրագործուիր լիովին։ Այդպէս լեցին ջրանցքը, որ ըստ ծրագրի պիտի ջրէր 6000 հեկտար, այժմ կ'ոռոգէ ոչ աւելի քան 2000 հեկտար։ Փոքր Սարդարաբադն ալ շատ քիչ տարածութիւն կ'ոռոգէ, բաղդատմամբ ծրագրուածին։ Ղահրու ոռոգման աշխատանքներն ալ թերի են։ Ջրային տնտեսութիւնը, գրեթէ ամբողջովին ծախսելով ըստ ծրագրի նախատեսուած տարեկան գումարը՝ վերջացուց տարին, առանց աւարտելու աշխատանքները։ Եւ անհագին տարածութիւններու այս տարուան ոռոգման հարցը կը մնայ վտանգի տակ։

Այս տարի պէտք է տարածել ոռոգման աշխատանքները, որպէսզի գալ տարի կարելի ըլլայ աւարտել Ղոզրու ոռոգման աշխատանքները։ Պէտք է աւարտել Զանգիբասարի եւ Սեւ-Ջուրի ճահիճներու ցամաքեցումը եւ ոռոգման աշխատանքները։

Թո՛ւր, Պէզաս

Հարկ չկայ անշուշտ բացատրելու այս աշխատանքներուն տնտեսական նշանակութիւնը։ Կատարելով այդ աշխատանքները, մենք բերքի դաշտերու կը վերածենք Արարատեան դաշտին տասնեակ հազարաւոր հեկտար ճահճացած կամ աղով պատած հողերը, կ'առողջացնենք ջերմախտի դաբաւոր բոյները, հսկայական թափ կուտանք ճարտարարուեստական բոյսերու, բամպակի եւ խաղողի մշակութեան զարգացման։ Միւսանի խնդրին հետ, Ջրային Տնտեսութիւնը պէտք է արագացնէ Մեծ Սարդարապատի ոռոգման հարցին ուսումնասիրութիւնը։ Հայաստանի հողերուն ոռոգման այս վերջին եւ ամենախոշոր խնդիրը պէտք է կազմէ երկրորդ հնգամեակի ոռոգման աշխատանքներուն հիմնական [illegible]։ Մեծ աշխատանքներու երկրորդ հնգամեակը պէտք է որ Արարատեան ամբողջ դաշտը վերածէ հաւաքականացման եւ խորհրդային գիւղատնտեսութեան, բամպակամշակութեան այգեգործութեան ծաղկած երկրի։

Անասնաբուծութիւն

16րդ համագումարին մէջ Ստալին, խօսելով անասնաբուծութեան մասին, հաստատեց, որ անասնաբուծութեան ճակատին վրայ, փոխանակ գերազանցելու 1926 տարեթիւերը նահանջ մը ցոյց կուտան թիւերը, նշելով միաժամանակ հարցը. Ստալին հրահանգ տուաւ միաժամանակ լուծել անասնաբուծութեան խնդիրները։ Եւ այդ նպատակով քայլ մը ճամբէն, ուրկէ անցանք՝ յաւելեալ համար ցորենի հարցը.— կազմակերպել խորհրդային եւ հաւաքական տնտեսութիւնները։

Ի՞նչ վիճակի մէջ կը գտնուի անասնաբուծութիւնը Հայաստանի մէջ։ Մեր երկիրը առաւելապէս անասնապահական երկիր է, 26 [illegible] ջաններէն 20ը կը գրաւին անասնապահութեամբ։ Մեր երկրին պայմանները դիւրութիւն ցոյց կուտան զարգացնելու համար անասնաբուծութիւնը։ Բայց խառնելով կատարուած աշխատանքներու [illegible], կուգանք այն եզրակացութեան թէ, մինչեւ վերջին տարիները, անասնապահութեան խնդիրները արժանացած չեն լուրջ ուշադրութեան։ Անցեալ տարի էր, որ շարժում սկսաւ անասնաբուծութեան ճակատին վրայ։ Արդարեւ մինչեւ 1931, կը շարունակուէր անասուններու թիւի նուազումը։

1931ին Հայաստանի մէջ ունէինք 737,800 գլուխ խոշոր եղջիւրաւոր անասուն, ասկից 233,1[illegible] կովեր եւ մատակ գոմէշներ։ 1931ին մեր փոքր եղջիւրաւոր անասուններուն թիւն էր 1,490,000։ Թիւերը ցոյց կուտան, որ դեռ չէ անցեալ տարի անասուններ, բացի կովերէն, կը քիչնային երկրի մէջ։ Պատճառն այն է, որ [illegible] տական գիւղատնտեսութեան [illegible] կողմնակիցները անխնայ կը [illegible] իրենց անասունները։ Եւ դեռ [illegible] չէ այժմ, կարելի չեղաւ բոլորովին արգիլել այդ։

Միւս կողմէ, հաւաքական [illegible] խորհրդային գիւղատնտեսական ասպարէզին մէջ հետզհետէ [illegible] անասուններուն թիւը։ 1931ին [illegible] բանեցուած էին 87 հազար խոշոր եւ 141 հազար փոքր անասուններ։ Իսկ խորհրդային գիւղատնտեսութեանց մէջ 1931ին ունէինք 16[illegible] խոշոր եւ 85 հազար փոքր անասուններ։

Անվիճելի յաջողութիւններ [illegible] ասանք։ Սակայն նորանոր նուաճումներու համար, անհրաժեշտ է [illegible] խորհրդային անասնապահական կաթնատնտեսական մեծ շինութիւններու։ 1931ին ունէինք [illegible] նասնապահական կաթնատնտեսական 7 խորհրդային կոլխոզ (1920ին այդ թիւը 3 էր) [illegible] գլուխ կով, 57,341 ոչխար [illegible] մայր խոզ։

Շինե՛նք ախոռներ

Այս տարի գարնանը մեր բեռները անասնաբուծութեան ասպարէզին։ Եւ նախ զարկ [illegible] շինարարութեան, նկատի ունենալ որ անցեալ տարի խոշոր թերացումներ ունեցանք։ Խորհրդային գիւղատնտեսութեան ճակատին վրայ [illegible] ախոռներուն շինութեան անցեալ տարուան ծրագիրը կատարուեցաւ [illegible] հարիւրին 40 համեմատութեամբ, հաւաքական գիւղատնտեսութեան ճակատին վրայ՝ հարիւրին 30 համեմատութեամբ։ Խորհրդային տնտեսութեան անասուններու մէջ կարեւոր մասը պատսպարուած է գիւղական գոմերու մէջ, գէշ պայմաններու տակ։ Հաւաքական գիւղատնտեսութեան վարիչները [illegible] ախոռներու շինութեան համար, [illegible] փոխանակ օգտուելու տեղական

տառներէն, գաւառային հանգստու-
թեամբ նստած կը սպասեն, որ Լո-
նդոնի ձիւնաբերք հետաւոր գիւղերու ... համար փայտ հանեն. Վո-
...

Այս պատճառով, անցեալ տարի կարելի չեղաւ օգտագործել բոլոր այն վարկերը, որ յատկացուած էին պիտանիներու շինութեան։

Ուստի այժմէն պէտք է առաջ անցնիլ, բանուոր արձանագրել եւ ... պատրաստել, որպէսզի ... պատահած 1933ի անեղ հետին։

Խոտ ու կեր

Կարեւոր հարց մըն է անասուն-ներուն հայթայթել խոտ ու կեր։ Մեր արօտներու վիճակը գոհացուցիչ չէ, որովհետեւ չեն կրնար կեր հայթայթել մեր հօտերուն։ Մինչեւ այժմ ոչինչ ըրած ենք. ընդարձակ ... համար մեր արօտները եւ ... հայթայթելու համար կեր անա-սուններուն։ Անցեալ տարի ցանե-... հեկտար խոտ, այս տա-րի պէտք է ցանենք 20 հազար հեկ-տար։ Անցեալ տարի էր որ սկսանք խոտ հարկը պատրաստել (խոտը թաղելու եղանակ մը. ձմեռն ալ ... պահելու համար գայն)։ Այս տարի անասնապահական ... շրջանները, Ստեփանաւան, ... Ապարան, Ալագէօզ, պիտի ... մասնաւոր ակօսներ ... համար։ Ալ չեմ խօսիր թէ դեռ ի՛նչ մեծ գործեր ունինք ... ազնուացնելու համար ... ցեղը, պարարտացնելու համար անասունները, բարձ-րացնելու համար անոնց կաթնա-տուութիւնը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՈՎ Է ՍԱՄՈՒԷԼ ԹՈՒՄԱՃԵԱՆ

«Գիտենք թէ Սամուէլ Թումաճեան անուն Աշտարակցի մը գրքոյկ մը հրատարակած է Պոլսոյ մէջ, յոր-դորելով ազգին՝ հայ յեղափոխա-կաններուն.

Չէփրգիւղի (Պոլիս) Նախկին աւա-գերէց Վարդան քահանայ Կարա-կէօզեան, որ այժմ Աղեքսանդրիա կը գտնուի, հետեւեալ տեղեկու-թիւնները կը ստորագրէ «Յուսաբեր»ի մէջ (3 փետր.), այդ մարդու կեանքի եւ գործունէութեան մասին. —

Հնչակեան կուսակցութեան պատ-կանող եւ ընդհ. պատերազմի ըն-թացքին կախաղան բարձրացած 20 հնչակեաններու դէմ դաւաճանած եւ գինադադարին մահուամբ պատ-ժուած Հմայեակ Արամեանց իր հրա-տարակած «Անկախ Հայաստան»ի Գ. համարին մէջ 1919, սոյն նահա-տակներու դատավարութեան նկա-րագրութիւնն ընելով, ի մէջ այլոց, կը գրէ. «Մինչ այս մինչ այն, յուն-ուար 28ի գիշերը Արշաւիրի դէմ մահափորձ կատարուելէն օր մը ա-ռաջ, Սամուէլ Թումաճեան եւ Արծ-րունի, կը գիմեն ոստիկանութեան տնօրէնութեան եւ յանուն կուսակ-ցութեան կը յայտարարեն թէ՝ Ար-շաւիրի դէմ մահափորձ մը պիտի կատարուի, հետեւաբար կանխաւ կ'իմացնենք, որպէսզի կառավարու-թիւնը կանխարգել միջոցներ ձեռք առնէ եւ յառաջիկային հնչակեան կուսակցութեան վրայ որեւէ պա-տասխանատուութիւն չձգէ»։

Հմայեակ Արամեանց կ'աւելցնէ. «Այս անդէպը դրդեց առաջ մեզի Թումաճեանին բացատրութիւն մը ստանալ թուամեան խոստովանե-ցաւ իրողութիւնը եւ յայտնեց թէ Պոլսոյ հնչակեան կեդրոնն ի պաշ-տօնէ դրկած էր զինքն այդ յայ-տարարութիւնն ընելու, կուսակցու-թիւնն ապագայ պատասխանա-տուութենէ փրկելու նպատակով, եւ թէ նոյնիսկ ընկերներ հետամուտ էին եղած, որպէսզի Արշաւիրի դէմ Պոլսոյ մէջ մահափորձ չկատարուի»։

Ահա փաստ մը իր դաւաճանա-կան ու մատնութեան արարքին։

Հիմակ գանք ինծի հետ ունեցած միջադէպին։

Այս անիծեալ մարդուկը Պոլսոյ Ֆէրիգիւղի բնակարանիս քով բնա-կած եւ ինծի ծանօթութիւն ըրած է ժամանակ մը։ Նոյն առենները երբ հնչակեան գործակցած է Մուրատի (Պոյաճեան), Զաքրեանի (Ամերիկայի Առաջնորդ Տ. Ղեւոնդ Դուրեան Ս.ի քեռայր) իբր անդամ հնչակեան կու-սակցութեան կոմիտէի։ Մինչդեռ առեն սրտակից բարեկամը եղած է Արշաւիրի, Հմայեակ Արամեանցի, Յարութիւն Մկրտիչեանի (Երեքն ալ իրրեւ մատնիչներ պատուուած, Յուսաբեր)։

1915 Ապրիլ 24ին Պոլսոյ առա-ջին տարագրութեան առեն, յիշեալ Սամուէլ Թումաճեան մեզ հետ տա-րագրուեցաւ Զանկըրը, ուր պահ մը կասկածեցանք իր մասին ինչ-ինչ. բայց բան մը չէինք կրնար ընել։ Այսանիծեալին Պոլսոյ գրոմը սիասի միւտիւրի Պէհաէտտին Շաքիրի հետ ունեցած շարունակական թղթակցու-թիւնները մեր կասկածները հաս-տատեցին։

1915ի Վարդավառի օրը Զանկը-րըէն աքսորուեցան յիսուն եւ երկու հոգի, որոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ յիշեալ Թումաճեանեան, եւ որոնք Անգարայի բանտին մէջ մի քանի օր միայն յետոյ նահատակուեցան, քաղաքէն մի քիչ հեռու, իսկ այս դաւաճանը Պոլիս դրկուեցաւ ի վարձ իր ծառայութեանց ուր եւ պատե-րազմի միջոցին ճոխ կեանք մը ան-ցուց։

Սամուէլ գիս աքսորէն փրկելու խոստումով, երեքհինգ կը ստանայ հարիւրական ոսկի, բայց չկրնալով մարել, սոյն գումարին 3/4ը մաս առ մաս կը վճարէ եւ մնացեալ 30 ոսկին կ'ուրանայ։

Զինադադարէն վերջ երբ Պոլիս վերադարձայ, 15 օր ինծի չմօտեցաւ հակառակ դրացի ըլլալուն։ Օր մը տունէն մեկնած ատեն գինքը կան-չեցի, բայց չուզեց գալ ըսելով որ ... չէմ ճանչնար։ Կարգ մը ըսի - բսաւներէ վերջ, 15 օր պայմա-նաժամ տուի սոյն գումարը վերա-դարձնելու համար։ Եւ երբ պայմա-նաժամը լրացաւ, օր մը ժամը 4ին առենները, մեր տանը մօտ օձիքէն բռնեցի եւ դրամս պահանջեցի։ Հրէ-շը ձեռքը եղին տարաւ, ատրճանա-կը հանեց գիս սպաննելու համար։ Իսկոյն ձեռքէն խլեցի ատրճանակը եւ լաւ տափոց մը քաշեցի։ Վրայ հասան երիտասարդներ, որոնք եւս ... վերջ տարին Բանկալթիի պահականոցը։ Որուն մէջ ... (ոս-տիկանական ընդհ. քննիչ) Գ. Գրի-գոր Շահինեանն էր, որ այժմ կը գտնուի Աղէքսանդրիա, ականատես է։

Երբ Գ. Գր. Շահինեան տեսաւ զայն, զարմացածութեամբ ըսաւ ինծի թէ՝ ի՛նչ կ'ուզես որ ընեմ այս մար-դու մասին։ Շատ կը փնտռէինք, բայց չէինք գտներ, ո՞ւր էք ձեռք ձգեցիք։ Իրողութիւնը պատմելէ վերջ ըսի թէ Թող այս գիշեր բանտ մնայ, վաղը կը խորհինք։ Նոյն երեկոյին եղբայրը, որ պաշտօնական անձ մըն էր, եկաւ աղաչեց-պաղատեց որ ազատ կացուցանել տամ զայն, եւ ինքը երաշխաւոր ըլլալով, Սամուէլ ազատ ձգուեցաւ։ Իմ պայմանագրու-թեանս համաձայն, երեք օր մնայուն բնակեցաւ նոյն տունը եւ իր հետքը կորսնցունելու համար, գնաց բնա-կեցաւ Վաթֆը Գայտեր գիւղ։

Իսկ երբ քէմալական պաշտօն-եաները Պոլիս առին դրին, կրկին ցցեց իր օձագլուխը եւ սկսաւ իր վատ գործին, եւ շատ հաւանական է որ 1922 գեկտ. 7ին տեղացած մահ-ուան սպառնալիքս ալ անոր եւ իր լրտես արբանեակներուն գործն էր, որուն վրայ ստիպուեցայ փախուստ տալ Պոլսէն տղուս հետ»։

ՓԱՐԻԶԷՆ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Բարեկենդանի առթիւ, Մուրատ-եան վարժարանի սարքած թատե-րական ներկայացումները տեղի ունեցան կիրակի կէսօրէ վերջ ժա-մը 3ին, վարժարանին նորակառոյց թատերասրահին մէջ, ընտիր եւ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։

Գեղարուեստական եւ ճոխ յայ-տագիր մը՝ որ հաճելի նորոյթ մըն էր Փարիզի հայ գաղութին համար։ Ներկայացումներուն հրահանգական բաժնի ղեկավարն էր փրոֆ. Գ. Ա-լէմշահ։ Իսկ փրոֆ. Յ. Աճէմեան հեղինակած էր գեղեցիկ եւ ճոխ բեմանկարները։

Վարագոյրը բացուելէն առաջ, բեմ բարձրացաւ տեսուչ Հ. Սահակ վրդ. Տէր-Մովսէսեան որ սեղմ գի-ծերով պատկերացուց Վարդանանց պատերազմի ճակատագրական դերը հայ ժողովուրդի գոյութեան մէջ։ Մենք, ըսաւ, գիտակից պաշտա-մունքը ունինք Աւարայրի մէջ ին-կած դիւցազներուն եւ առոր համար է որ ամէն տարի խանդավառ կեր-պով կը տօնենք անոնց յիշատակը։ Վարդանանց պատերազմը բարո-յական յաղթանակ մը պարգեւեց մեզի։ Հայ ազգի պատմութեան մէջ մենք ունինք աւելի փայլուն պէպ-քեր եւ աւելի շքեղ յաղթանակներ։ Բայց առոնց ամէնքը կը նսեմանան Վարդանանց պատերազմի յիշատա-կին քով, որովհետեւ հոն հայ ազգը պայքարեցաւ ձուլման վտանգին դէմ, պայքարեցաւ իր անկախու-թեան եւ կրօնքին համար, եւ հոն է որ մենք կը տեսնենք հայ կնոջ գիտակից եւ վճռական դերը՝ ի խն-դիր հայրենիքի պաշտպանութեան սրբազան գործին։

Ներկայացուեցաւ նախ ֆրանսե-րէն լեզուով «Երկու ծխանյարդար-ները» գեղեցիկ վոտվիլը՝ որուն մէջ միբրաւ Տէր-Թովմասեան, Վահէ Փօզոսեան եւ Արշաւիր Կլորիկեան երեւան եկան իրենց դերասանական ձիրքերով։

Յետոյ յաջորդեց «Անաստըը» գի-շերային երաժշտախառն կենդանի պատկեր մը. հեղինակութիւն Ալէմ-շահի։ Ներկայացուցիչներուն հրաշալի մեծ երաժշտութեան եւ անսպառ մեղմանաւ վրայ։

Մէկ հրաշքէնի Անարատ Յղու-թեան Քոյր աղջկանց երգչախումբը ինչպէս նաեւ Մ. Բ. Ն. Ա. Միու-թեան «Կիլիկիա» երգչախումբը յաջողապէս երգեցին քանի մը ժո-ղովրդական բազմաձայն երգեր։ Մէկ հրաշքէնի Քոյրերու երգչախումբը թռչական յայտնութիւն մը եղաւ ներկաներուն համար։

Քանի մը վայրկեան դադարէ յե-տոյ, վարժարանին աշակերտները խաղացին «Երկու ծայրայեղները». Հ. Ս. Վ. Տիրոյեանի զաւեշտը՝ որ անվերջ քրքիջներ խլեց։

Իսկ յայտագրին վերջին եւ գլ-խաւոր մասը «Gran via» գեղեցիկ եւ ծանօթ օփէրէթը մեծ խանդավա-ռութիւն ստեղծեց։ Յաջորդաբար բեմ եկան փոքրիկ նաւաստիներու խումբը իրենց համաչափ քայլուածք-ներով, գողերու խումբը իրենց միջ-նադարեան զգեստներով. ծառան եւ վերջապէս ամբոխը՝ իր չնորհալի ասպետովը։

Հանդէսը փակուեցաւ ծափերու մէջ եւ ժողովուրդը փափաք յայտ-նեց որ վերստին կրկնուին այս զուարթ ներկայացումները։

Տեղեկատու

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

(ԱՆՓՈՓՈՒՄ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ)

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Ա. Յակոբեան եր-կար գրութեամբ մը ողբալի կը գտնէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կացութիւնը։

— «Պաշտ. ժողովէն յետոյ, 18 շրջաններու կեդրոնը մէկդի ձգած իր գլխաւոր առաջնորդութիւնը, Փա-րիզի մէջ մանր-մունր շարժումներ կը վարէ, կարծես Փարիզն ըլլար իր կեդրոնը։

Ահա Մարսէյլը, որ իր ջթին տակն է, եւ անելի մը մատնուած. Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս տեղի դրամարկղը ուսի մը կարօտը կը քաշէ. իսկ սկա-ուտական գանձը գրեթէ պարպուած է։ Սկաուտ խմբապետ մը 950 ֆր. առած ու գացած է Յունաստան. ատեցագրի մը պատրանքը թողլով։ Ուրիշ մը. սկաուտական յանձնա-խումբի անդամ, տարիէ մը ի վեր հինգէն վեց հարիւր ֆրանք իր գը-պանը կը պահէ։

Միւս կողմէ, ասոտիճանաւորնե-րէն շատերը, որ վերջերս սատի-ճանի բարձրացած ալ ունեցան, կը թերանան իրենց ամէնէն տարրա-կան պարտականութեան մէջ։ Ինչ կը վերաբերի Հ. Մ. Ը. Մ.ի շրջանային գործադիր մարմնին, փոքրամասնու-թեան մէջ է, ու մարզական յանձ-նախումբին է մնացեր ասպարէզը, որ գնդախաղի համար կը վատնէ ամբողջ հասոյթը Հ. Մ. Ը. Մ.ի։

Մարսէյլի շրջանը մաքրագործ-ծուելու եւ վերակազմութեան կը կա-րօտի։

Վերջերս, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնին լիազօր ներկայացուցիչը եկաւ Փա-րիզէն. մնաց ու գնաց։ Նամակ-ներն իսկ մնացին անպատասխան։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մէկ երկու ամիս առաջ հարիւրաւոր գործաւորներ արձակեց Քոտէրի վակոնի գործա-րանը, առանց ցեղի խտրութեան։ Իսկ հիմա սկսած է տեղոյն գործա-ւոր վարձել։

Նպաստընկալ բանուորներու թի-ւը, որ 5—600 էր, այսօր 1500ի կը հասնի եւ օրէ օր կ'աւելնայ 20—30ով։ Անհերքելի է 3—4 զաւակի տէր հայ ընտանիքներու վիճակը։ Կան շատեր որ Յունաստանէն եկած են եւ չունին կանոնաւոր ինքնութեան թուղթ։ Հարիւրներու կը հասնի անոնց թիւը։ Ո՞ւր գիմեն, ո՞ր քա-րին զարնեն իրենց գլուխները։ Ճար մը, ճամբայ մը ցուցուցէք, ազգի մեծամեծներ։

Հայրենակցական Միութիւնները չե՞ն կրնար իրենց եկամուտին 4էն մէկը յատկացնել անգործ եղբայր-ներուն։

Ինչո՞ւ չի շարժիր Մարսէյլը որ ունի առաջնորդարան, ազգային վարչութիւն եւն.։ Եթէ Մարսէյլը շարժի, առաջին արձանագրուողը ես պիտի ըլլամ, 50 ֆրանք մուտքի դրամ եւ ամիսը 10 ֆրանքով։

Լ. Օվիկեան

ՍԵՆԹ ԷԹԻԷՆ. Վերջերս անհա-մբերութեան բազմութեան մը եւ Տէր եւ Տիկին Գ. Կօշէի ներկայութեամբ հանդիսաւոր պատարագ մատուցուե-ցաւ Մատուռին մէջ։ Երբ Մատուռ մը բանալու գաղափարը յղացանք, յոյս գաղթականներէն Գ. Արիսթի-տոին էր որ ամէն ջանք ի գործ դրաւ իր արհեստանոցին վերնայարկը տրամադրելու հայ գաղթականու-թեան։ Անհրաժեշտ կարգ մը առար-կաներն ալ ինք իր միջոցներով հայթայթեց։ Իսկ վերջերս գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր մեր քահա-նան ու Ազգ. Միութիւնը ծանօթա-ցնելու յունական փոխ հիւպատոս Գ. Կօշէի (ֆրանսացի), որ ունի գի-նագործարան մը եւ վասա-հութիւնը կը վայելէ յոյն կառավա-րութեան։ Գ. Կօշէ իր ընտանիքով փոխադարձ այցելութեան մը եկաւ մեր մատուռը եւ ներկայ եղաւ պատարագի արարողութեան, ընկե-րակցութեամբ Գ. Արիսթիտոյի։

Պատարագէ վերջ հիւրերը ա-ռաջնորդուեցան վարդապետին սեն-եակը եւ հիւրասիրուեցան անոր՝ ժպիտ ուշադրութիւններով։ Թարգմանի պաշտօնը կը կատարէր Ազգ. Միու-թեան անդամ Գ. Շամլեանը։ Տիկին Կօշէ խորապէս ազդուած՝ արարո-ղութիւններէն բռաւ. «Դժբախտաբար հայ լեզուն ինծի անծանօթ է. սա-կայն այս օրուան արարողութիւնը կուգայ հաստատել իմ համոզումս թէ դուք իսկապէս պատմական անցեա-լի տէր մեծ ազգ մը եւ աւանդու-թիւններուն պահպանման ջախջա-խենդիր։ Ապրելու արժանի ժողո-վուրդ մըն էք։ Ինծի համար անհաս-կնալի է լսել Թուրք բարբարոս ժողովուրդին կողմէ ձեր վրայ գործ դրուած քստմնելի վայրագութիւննե-րուն դէմ»։ Գ. Կօշէ իր կարգին քանի մը քաջալերական խօսքերէ յետոյ խոստացաւ եկեղեցւոյ պայծառու-թեան համար պէտք եղած աջակ-ցութիւնը չխնայել։

Մօտ մէկ ժամուան մտերմիկ խօսակցութիւններէ վերջ, մեր հիւ-րերը մեկնեցան մեծ գոհունակու-թեամբ. իրենց ձեռքերուն մէջ դուրգուրանքով բռնած նշխարն ու մասը։

Դժբախտաբար մեր հայրենա-կիցներէն շատերը չկրցան հասկնալ թէ եկեղեցին որքան [illegible] չէ...

Վարդանեթել

ՄԱՄՈՒԼ

Հրեաները եւ մենք

«Հայրենիք» դիտել կու տայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (26 յունուար)

«Ամերիկեան թերթերու մէջ հրատարակուած տեղեկութիւններէն կ'երեւի, թէ սիոնականները այս պահուս զօրաւոր քաղաքական քէմ-փէյնի մը ձեռնարկած են Միացեալ Նահանգներու հանրային կարծիքը շահելու եւ պետական շրջանակնե-րու գործակցութիւնը ապահովելու համար ի նպաստ Հրէական Ազգա-յին Տան հաստատման Պաղեստինի մէջ։

Պէտք է ըսել, որ Հրեաներու տա-րիներու ընթացքին կատարած տքնաջան եւ յամառ աշխատանքը այս երկրի մէջ արդէն նպաստաւոր գետին մը պատրաստած է։ Շնորհիւ Հրեաներու պատկառելի թիւին եւ նիւթական ու բարոյական մեծ կշիռին Միացեալ Նահանգներու կեանքին մէջ, Ուաշինկթընի կա-ռավարական շրջանակներն ալ հետ-զհետէ կը հարկադրուին աւելի լրջօրէն հետաքրքրուիլ հրէական շարժումով։

Դժբախտաբար, նոյնը չենք կըր-նար ըսել հայկական հարցի մասին, որ այժմ փաստօրէն դադրած է մի-ջազգային խնդիր մը ըլլալէ եւ ո-րով պաշտօնապէս ոչ մէկ կառավա-րութիւն կը հետաքրքրուի այժմ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, ուր առեն մը ոչ միայն հարրային կար-ծիքը այնքան ջերմ համակ-րանք ցոյց կու տար հայկական դա-տին հանդէպ, այլեւ կառավարու-թիւնները որոշ յանձնառութիւննե-րու տակ մտան հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքները պաշտպանե-լու համար։

Հայերս Հրեաներու քաղաքական իմաստութիւնը չունենանք եւ թոյլ տուինք որ դէպքերու ընթացքով խախտուած մեր քաղաքական դիր-քերը բոլորովին քանդուին ժամանակ նաեւ մեր անհոգութեան եւ անհե-ռատեսութեան շնորհիւ։ Այլապէս երբեք թոյլ պիտի չտայինք, որ այնքան արդիւնաւոր կերպով գոր-ծող հայ-ամերիկեան Փրէս-Բիւրօն նիւթական եւ բարոյական աջակ-ցութեան պակասի հետեւանքով անգործութեան մատնուէր»։

Վեց տարեկան մանուկին նոր նուագահանդէսը

Վաղը՝ շաբաթ, ժամը ... Սալ Շոփէնի մէջ (8 Rue De ...) տեղի կ'ունենայ վեցամեայ Բաղէր ... րոսեանի երկրորդ նուագահանդէսը։

Այս արտակարգ մանուկը առանց «նօթ»ի, միայն յիշողութեամբ պիտի նուագէ կտորներ Մոցարթէն, Սքար-լաթթիէն, Պէթհովէնէն, Շումանէն, Շոփէնէն, Ֆուալքաթէն եւ ուրիշ աշխարհահռչակ երաժիշտներէ։

Անոնք որ առաջին անգամ տե-սան, անշուշտ նորէն պիտի ուզեն վայելել այս արտասովոր երեւոյթը։ Իսկ անոնք որ չտեսան, աթա կ'ու-նենան նոր եւ թերեւս վերջին պա-տեհութիւն մը։

Ֆրանսացի մասնագէտներ ալ ներկայ պիտի ըլլան։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

Ա. ՄԱՍ

III

Անդրադարձաւ հօրը։ Իրա՛ւ, ի՛նչ եղած էր հայրը։ Այդպէս չէր հօրեղ-բայրը։ Հարուստ էր ան։ Այսու՛ր ալ կարք մը ունէր Քանի՛ անգամ նոր տե-սեր էր, փողոցը եղած առեն, որ հօրեղ-բայրը կանչեր էր Յակոբը, նստեցուցեր կառքին մէջ, ու հեռացեր՝ իր բարի տղու ցանկացող նայուածքը քաշել տա-նելէն իրենց հետ...

Այսուհանդերձ, իր հայրն ալ առաջ կը գրկէր երբեմն զինքը կը շոյէր ու կը ժպտէր այնքան մե՛ծ ու տաքցող գո-րովով, որուն ազդուութիւնը միայն աղ-քատ ու գթալից հոգիով տղաքը կրնան զգալ..

Ու սիրտը բաբախեց, նորէն՝ ճնշ-ուած էր, սրտաբեկ։ Մեծ ու անողորմ ծանրութեան մը տակ։ Անհանդարտ ու տաք հեւք մը լեցուց կուրծքը։ Աչքերը լեցուեցան։ Մութին մէջ, իր ձեռք ու սեւ աչքերը լեցուեցան։ Ու հօրը, տխրական, անդիմադրելի՛ սէր մը եւ ո՛րքան հօրը ու նո՛յնքան անդիմադրելի արտամութեան մը հետ, ծաւալեցաւ, բարձրացաւ, ասլե՛ց իր հոգին...։ Անզգալաբար գլուխը բարձ-րացուց։ Ու այդ անդո՛րը լռութեանը մէջ լսեց հեւքը ննջող ու փսսսակարծիկ հայ-րիկին, ու յանկարծ, անոր ձայնը երա-զին մէջ — «Հը... քեօրխը... հօրմ-տար օձախին...»։

Ու սրտաց։ Լեցուեցա՛ւ։

Մինչ հօրը կը փչէր, շան մը հեռա-ւոր կաղկանձիւնը կը լսուէր, ու անձրեւը, իր չոր ձայներով, կը հարուածէր իր հայրենի երդիքին կտրտուած աղտկիները...

Դուրսը, Եաղըկենց պատնէշէն ա-քաղաղ մը կանչեց։ Ցիշեց զայն։ Ուզեց տեսնել. ձա՛ւթ էր... Կը լսեմ՞ս, արդեօք։ Անձրեւո՛վ թէ արեւով...

Գ

— Վա՛յ, չանչառերինեո... Է՛հ, ձեռքս հասնիք ձեզ մը..

Ու խանուբը գնաց կէս բացած՝ նոր ծաւա Գրոնին։ Ներսը քարով լեցեր էր։ Փողը մէկ կողմ ըրաւ. ծռեցաւ, աչքովը ու հաշուեց փորձեց հասաքել ու դուրս նետել։ Հո՛ն ալ, առջի՛ն ալ... կը հասնի՞... «խայլըրսըզ չաններ...»։ Է՛հ... վեր-ջը չեկաւ։ Ցածնեցաւ։ Ձեռքը սկսաւ։

— Գրոն՛, պօղազը չթափ՛, — կառակեց, յանկարծ, Գաբաէլ քեռին, որ գոմէշները աչքին ձգած՝ ծովը կը տա-նէր։ Ու հագաց հեզ մը։

— Զա՛է, Աստուած սիրես—ձեզ քը չտեսց Գրոնին — զարծ տեսանք տէ, սողայլին ծակը բաց ձգեր էք առ գիշեր... Նայէ՛ ի՛շ խա՛յթ կերեր են...։

— Հա՛, ծակը բաց ձգել չըլլար, Գրո՛ն... ի՛նչ է նորէն, հէ՛. — դարձա-ւ ծառան մը նայեցաւ Գրիգորին, որ նախորդ գիշեր իրենց ձնացեր էր եւ որ հիմա գոմերին եաքին մանել կը ջանար, թէեւ բոլորովին անմեղ էր։

Ու մինչ Քեռին ծոհակը ծգեց գո-մէշներուն, աւելի արագ ընթանալու հա-մար.

— Գաբաէ՛լ, Գաբաէ՛լ, - ձայնը բարձրացուց Գրոնին — կեցիր հէլէ՛...

Ու, փորին հետեւելով, բացաւ խա-նութին ներսի դուռը, ծառա ներքնամասը, անցաւ դիզուած պարկերուն եռքին, բա-ցաւ պարկ մը, որուն վրայ իր անուան սկզբնատառերը աւելի մեծ գրերով գրուած էին. չարքէկին թեղանեքը ասթոնց, թուղ խօթեց ու հանեց ապալորել պարկ մը։ Խօթեց ծոցը եւ եկաւ կանչեց քեռին։ Յետոյ, աչքի ռուսով դիտեց փողոցը ու կամաց մը հանելով պարկը, տուաւ Քե-ռիին, եւ

— Տէր պապային կուտաս — ըսաւ։ Ինծի նայէ, Քեռի՛, առ ներսերը դիր...

— Անհօգ եղիր, ճանըմ, — փռթա-լեցաւ Քեռին — Թօռա՛ֆ ալ, քիթին որքում կ'անենք կոր առ գործերը...

Ու ճամբայ ինկան գոմէշները առ-ջին ու Գրիգորը ետին ձգած։

Գրիգոր հեռուէն նշմարեց այս բա-նը։ Գոհ մը ծռեցած էր, նոյնիսկ, ու տեսած գիր մը, մեծ ու սեւ։ Շատ ու շատ մտածեց թէ՝ ի՛նչ կրնար ըլլալ-բայց։ Խելքը չհասցնէր։ Գաղտնիքի մը բնազդը միայն ունեցաւ, դառնելով երկա-քին շարժումներէն ու խօսքերէն։

Փողոցներէն անցուդարձը սկսեր էր, արդէն։ Ու տուները հետզհետէ կ'ամայա-նային՝ խանութպաններ շուկային, իսկ արտաւորները դաշտին ճամբան բռնած ըլլալով։

Ապրիլեան կապոյտ ու անպարագիծ երկինք մը կար։ Արագիլներն ու ծիծեռ-նակները վերադարձեր էին ու Բարթող էմին բարձրացեր էր իր տնակը։ Հեռա-կայ դաշտերուն եռքէն բարձրացող լեռ-նաշղթան ծանրիչակագոյն տրամութիւն մը ունէր։

Խաղաղութիւն մը, որ ծուխէն քիչ առաջ ճենճող դաշտերուն կ'այցելէ, ու արեւծագէն յետոյ կը սկսի խոյս տալ կեղծի։ Տրտմագին տաք մը սկսեր էր այդ տարին։

Քեռին ու Գրիգոր անցան թըքական փողոցէն։ Յետոյ՝ լայն ճամբէ մը, ու իջան ծովեզր։ Ջուրերը խաղաղ էին, ու ծով ու ափ հայելիին մէջ անհամար ցոլքեր կը բեկբեկէին։ Թըքական դրօշ պարզած աղիւսակ առագաստանաւ մը հանգիւ կը փորձէր յառաջանալ։ Ու փոք-րիկ ալիքներ, մեղմ փշշիւնով մը, կը փշրուէին եզերքը ձգուած ձկնորսի նա-ւակի մը կողերուն վրայ։

Նաւակին վրայ կին մը կարկտաններ փռած էր ու կը չորցնէր։ Մօտեցան։ Բարթող էմիին քոյրն էր, Աննան։ Գրի-գոր բանեց գոմէշներուն չուանը, տարա-ւին ծայրերը ժողվեց, ու քաշեց դանոնք ծով։ Գոմէշները ծով մտան հանդարտ ու հաճոյական։ Գօթօթը ծանրաշարժ էր։ Անմիջապէս ծնրադրեց, պոչը դարձուց ու, լո՛ւփ, հարուած մը տուաւ ջուրին, խոնաւ դարձնելով Գրիգորը։

— Հասէ՛, նորէն ծով էթանք ըսէ, քերքէնէզ, — պոռաց ու խնդաց Գաբ-աէլ քեռին, որ Աննային քովը գացեր՝ կը խօսէր վերէն վարէն։

Նոյն պահուն, քաղքէն դէպի ծո-վեզերեայ պօղոտները գացող քանի մը Թուրք գիւղացիներ անցան։ Կը սուլէին Աննային։ Մին քար մը վերցուց ու ծովը նետեց։ Գրիգորին գլխուն պիտի ... Զայրացաւ Քեռին։ Գլուխը դարձուց։ Գիւղացիները խնդուք մը փրցուցին։ Քե-ռին կատղեցաւ։ Բաներ մը փսփսաց։

(Շար.)

Կ. ՄԻՋԵԱՆ

Չինեւճապոնական պատերազմը

Թշնամութիւնները կը սաստկանան

Չինաստանի արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ Ճանկճայի կացութեան մէջ որեւէ բարւոքում չի տեսներ:

—Անգլիոյ եւ ուրիշ պետութեանց դեսպաններու միջամտութեամբն բսաւ փորձեցի զինադուլ մը կարգադրել, բայց բոլոր ջանքերը ձախողեցան: Կ՚երեւի թէ ճափոն որոշած է շարունակել իր յաձակումները:

Իսկ ճափոնի ներկայացուցիչը իր կարգին հաստատելէ յետոյ թէ Ճանկճայի մէջ զինադուլ մը կարգադրելու փորձերը վերջնապէս ձախողած են, պատասխանատուութիւնը ձգեց գիւղացիներուն վրայ:

Չինացիները կը յայտնեն թէ ամէն ջանք պիտի թափեն, որպէս զի իրենց ուժերը որ եւ է կերպով տեղի չտան Ճանկճայի մէջ: Չինական կարեւոր ուժեր հրահանգ ստացան մեկնելու Ճանկճայի արեւմուտքը, կտրելու համար Ճափոնական հաղորդակցութեան միջոցները:

Ճափոն դարձեալ օգնական ուժեր հանեց Վու-Սունկի մօտերը: Իսկ չինացիները նախորդ գիշեր երկու անգամ յարձակում գործեցին Ճափէյի Ճափոնական դիրքերուն վրայ:

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին կողմէ նշանակուած յանձնախումբը որ Մանչուրիոյ մէջ քննութիւն պիտի կատարէ, հասաւ Նիւ Եորք, ուրկէ ճափոն անցնելու համար, պիտի մեկնի դէպի Սան-Ֆրանչիսկօ:

Ցուրտ ձիւն եւ փոթորիկ

Ցուրտը կը շարունակէ սաստկութեամբ մամուլ-ներաբար Փարիզի մէջ եւ շրջակայքը: Մանշի վրայ տիրող ձիւնի փոթորիկը բաւական վնասներ պատճառեց եւ այս փոթորիկին հետեւանքով ալ Լոնտոնի ճեպընթացը յապաղումով հասաւ Փարիզ:

Ֆրանսական երկաթուղիներու վարչութիւնը զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ Մանշի վրայ տիրող փոթորիկին հետեւանքով, շոգենաւերը չեն կրցած ապահովել Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ սպասարկութիւնը:

Անգլիոյ մէջ սաստիկ ցուրտ կը տիրէ: Լոնտոնի մէջ առատ ձիւն տեղացած է:

1929էն ի վեր, Լոնտոն այսքան սաստիկ ցուրտ չէր տեսած: Սառնային հով մը կը փչէ ամբողջ Անգլիոյ մէջ եւ Նսկայ ալիքներ կը նետէ քարափներուն ու նաւերու կամուրջներուն վրայ:

Փարիզ եւ աւանձաններ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 32 Ave. Gobelins, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՑԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է Իսի-լէ-Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Միջոյի խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն 8.30ին Ակումբին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Համազասպ, Կայծակ, Կուկունեան, Մարզպետ եւ Կար ու Վէգի Անդրանիկ խումբերու ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի անդամական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 262 Rue Duguesclin: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի Քրիստափոր, Ապառաժ եւ Ռոստոմ խումբերու բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Խաժակ Ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Իսկ Քրիստափոր խումբը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն 10ը Խաժակ Ակումբին մէջ: Կը խօսի ընկ. Արամ Գառօնէ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պոլ. Օտտօի Պատ. Միութեան բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէնթ Անթուանի ընկեր Կարօ խումբի ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին: Կը խօսի ընկ. Գ. ՀԻՒՍԻՆԵԱՆ, նիւթ ունենալով «Հատուցումներու հարցը եւ միջազգային քաղաքականութիւնը»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՑԻՍԻՆԻ Պատանեկան Միութեան վիճաբանական ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Քաֆէ տը լա Փէի մէջ: Նիւթ՝ «Ապագայ Հայաստանը»: Կը հրաւիրուին ընկերները ու համակիրները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Մարտիրոս Սարգսեան՝ ծնած Կարին, Զամուր Սոքաք, 1903ին, հօր անունը՝ Տիգրան, կօշկակար, մօր անունը՝ Սաթենիկ, ծննդավայր Մկրեան, կը փնտռէ իր ազգականները: Հօրեղբայրները՝ Աւետիս եւ Գրիգոր Սարգսեան, մօրեղբայր՝ Մարտիրոս Մկրեան, մօրաքոյր Սօֆիա Թիւթիւնճեան, զարմիկներ՝ Խերպէկեան եւ Թարոյեան, կը փնտռէ իր ազգականները: Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հայ Ուսանողական Միութեան

Հովանաւորութեամբ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

Salle des Centrauxի մէջ 8 RUE JEAN-GOUJON

Եւրոպական պարեր: Կը նուագէ PIZARRO յայտնի օրքէսթրը

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, կը մասնակցին յայտնի արուեստագէտներ

ԺՈՌԺ ՊԻՒՖԷ — ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մուտք՝ 20 ֆրանք — Ուսանողներու համար 10 ֆրանք

Փարիզի Գրական Ակումբ *վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 13, Rue Cambronne, métro Vaugirard. Կը խօսի Գ. Արշակ Չօպանեան, նիւթ ունենալով «Օմար Խայեամ եւ նահապետ Քուչակ»: Մուտքը ազատ է:*

Թատերական ներկայացում Լիոնի մէջ

Եռգկատի Երէ. ընդհ. հայր. միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ ի նպաստ հայ անգործներուն

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ Rue du Sèze, Lyon:

ՑՈՒՑԱՏԵՍԸ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Կ. Խաչի ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Ա. Ե. Կ. Խաչի Մանուկներու Պաշտպանութիւն մասնաճիւղի հերթական զրոյցը այս Կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber: Կը խօսի Տիկին Ս. Տէր Դաւթեան: Նիւթ՝ «Մանուկներու սեռական դաստիարակութիւնը»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պոլսեցիներու միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր բնիկ պոլսեցիները, անդամ կամ ոչ անդամ, այս Կիրակի ժամը 2ին Café Noailles, 75 La Cannebièreի սրահին մէջ:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայր. միութեան ընդհանուր ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ Փըթիթ Օտոն Մէթրօ Օտէօն:

Ա. Ե. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը թէյասեղանի մը հրաւիրէ բոլոր անոնք որ Կարմիր Խաչի գործը իրենց սրտին մօտիկ կը նկատեն: Հաւաքոյթը տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի ժամը 3ին, Bar Monumentalի սրահին մէջ, 59 Bld Dugommier: Տեղի պիտի ունենան անակընկալներ անդամուհիներու կողմէ:

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գոքի. 310:

Գրենոպլ, Կէտ.— 35:

Գանտա-Լուքա, Բժ. Յ. Գ.— 100:

Դասախօսութիւն

Մարսէյլի հայ Ակումբին մէջ: Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 114 rue de Rome.

Կը խօսի Գ. Վահրամ Թօրոսեան, նիւթ՝ «Միջնեան եւ անտեսական տագնապը»:

Մուտքը ազատ է:

Ձեր փնտռած գիրերը

ԹԷՕՖԱՆՕ հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Բիւզանդիոնի հայազգի կայսր Յովհ. Չմշկիկն է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով: Կը կարդացուի հետ ի հետ): Գին 25 ֆրանք:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Սուլթան Համիտի հարէմականներուն իր շուայտութիւններով եւ գռեհկութիւններով, վրէժխնդիր հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր ...): Գին 30 ֆրանք:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ. Ֆրանսացի Հենրի Տիւ ... Սանի ազգային ... գեղեցիկ վէպը: Գին 20 ֆրանք

ԽԵՆԹ ԵՒ ՉԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Գին 25 ֆրանք:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ Քր. Միքայէլեանի միակ հրատարակութիւն Բ. տպագրութիւն: Գին 10 ֆրանք

ԱՆԱՀԻՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. ... վանի: Գին 8 ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ» խմբագրատունը Լեւոն Գ... rue Damesme, Paris (13*

ՏԱՐԻԳ ԵՒՌՈԼԵԱՆ ... Կառավարեց Բանաստեղծութեան ... ցիկ հատոր մը, գեղարուեստական ... րութիւն, զարդանկարուած Մ ... ճեանէ, գին 20 ֆրանք:

Imp. A. DER (Agopean

17, Rue Damesme, Paris (13

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ *(147)*

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դաւիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

«Շնորհակալութիւն յայտնեցի պատրիարքական տեղապահին(1) որ այս տեղեկութիւնները տուաւ ինծի: Եւ հրաժեշտ առի: Երբ վար կ՚իջնէի սանդուղէն, ըսաւ ինծի.

— «Պէյ էֆէնտի, մօտայ կարեւոր կէտը՝ մոռնալով ինծի ըսին, որ կոմիտէն մահուան դատապարտած է Նուրեան էֆէնտին: Կը խնդրեմ հակեցէք այս անձին վրայ, փորձանք մը չպատահի»: Ցետոյ բաժնուեցայ եւ եկայ:

Հիւսէյին Տայիժ պէյին բերած տեղեկութիւնները լսելէ յետոյ, համոզուեցայ որ թերի է լրտեսութեան մեր կազմակերպութիւնը: Միւս կողմէ ռուս դեսպանատան, ինչպէս նաեւ բոլոր միւս դեսպանատուններու պաշտօնատարներուն լարած դաւերուն ու խաղերուն պատճառով, Պոլսոյ՝ մեր սիրելի ու կամակութեան ընթացքով, անկարելի պիտի ըլլայ դուրս ելլել հայ կոմիտէներուն հետ: Մանաւանդ անոր համար, որ բոլոր այս գործերուն մէջ մինակ մնացեր էի:

Դրութիւն մը պատրաստեցի եպարքոսին ղրկելու համար, բացատրելով խնդիրը ամենայն մանրամասնութեամբ ու հաստատեցի թէ, քանի Պաբը Ալին փակեալ եւ լաւըջ կերպով միջոցներ ձեռք չառնեն արգիլելու համար օտար դեսպանատուններու թարգմաններուն միջամտութիւնը եւ խաղերը, դժուար թէ ոստիկանութեան ջանքերով կարելի ըլլայ վերջնապէս խափանել խռովարարական փորձերը

Այլեւս մեզի կ՚իյնար երեւան հանել պահուած ռումբերն ու զէնքերը, ձերբակալել պահուրտած խռովարարներն ու կոմիտէճիները: Թրքական հողին վրայ ոտք դնելու միջոց չտալ այն Հայերուն, որոնք պիտի գային արտասահմանէն, մանաւանդ Ռուսիայէն: Աշխատեցանք եւ այդպէս ալ ըրինք: Այս խուզարկութեանց շնորհիւ, 9 ռումբ, քանի մը ատրճանակ ձեռք ձգեցինք Տիգրանի տունին պարտէզէն, Սալը Մանասթըրի մէջ, 4 ռումբ Մինասի տունէն: Այս մարդիկը արդէն ձերբակալուած ու բանտ նետուած էին: Դարձեալ, գրաւեցինք իւղի տակառներու մէջ, որոնք Կիպրոսէն կը ղրկուէին: Այդ տակառներուն մէջ կային ռումբեր եւ ռումբով լեցուն քարիւղի թիթեղներ: Հայաքեոյի եկեղեցիին գմբէթէն ելաւ 5 ռումբ, 11 ատրճանակ, 200 փամփուշտ: Սամաթիոյ մէջ երբ կոմիտէն ձերբակալուած էր ոսկերիչ Գաբրիէլը: Այս մարդուն ընկերներէն էր տպագրիչ Սահակը, որ նոյնպէս ձերբակալուած էր Օսմանեան Պանքային դէպքէն 5 օր յետոյ: Սահակի տունէն ալ գտանք 2 ատրճանակ եւ բազմաթիւ ատրճանակներ:

Սակայն ռումբերուն մթերանոցը Սկիւտար էր: Պատրիարքն ալ այդպէս կ՚ըսէր: Լրտեսները, գիշեր ցերեկ հետապնդելով, կրցան հասկնալ որ բոլոր ռումբերն ու զէնքերը բաշխուած էին Թղթավաճառ Աւետիս Ֆէրտինանտի տունէն, որ կը գտնուի Սկիւտար, Սէլամսըզի մօտ: Խուզարկուեցաւ այդ տունը, բայց բան մը գտնել կարելի չեղաւ: Թէեւ իր տունէն բան մը չգտնուեցաւ, այս Աւետիսը սկսաւ բարձրէն խօսիլ:

— Ես միայն իմ գործերովս կը զբաղիմ, ես վաճառական մըն եմ, կոմիտէին հետ կապ չունիմ:

Եւ այսպէս բսաւ ու պնդեց. Հրամանս ըրի, որ մօտս բերեն Աւետիսը: Բերին: Անձամբ հարցաքննեցի.

— Ես ալ հիմա գիտեմ որ բան մը չկայ ձեր տանը մէջ: Սակայն զէնքի բաշխումը ձեր տան մէջ կատարուած է: Համոզուած եմ այդ մասին: Պարապ տեղը մի՛ ուրանաք: Ով որ շիտակը կը խօսի, կը վաստկի: Խոստովանէ՛:

— Շիտակը այն է, որ ես այդպիսի ազատ գործերու հետ կապ չունիմ: Երդում կ՚ընեմ:

— Ուրեմն բացարձակապէս կ՚ուրանաք, որ ձեր տունը ոչ զէնք բերուած է, ոչ ալ ռումբ: Սակայն եթէ հիմա քանի մը հայ վկաներ բերեմ, ձեր տունը կոնդնեցնեմ, հաստատել տալու համար հշմարտութիւնը, ի՞նչ պիտի պատասխանէք:

— Վալլահի՛, փաշա՛, կոմիտէին ու ահաբեկիչներուն հետ որեւէ կապ չունիմ:

— Հարցումիս պատասխանը չէ այդ: Ես չհարցուցի թէ կոմիտէին հետ կապ ունիք կամ ոչ: Կը հարցնեմ թէ ձեր տունը զէնք եւ ռումբ բերուա՞ծ են թէ ոչ:

— Աստուծոյ փորձանքին հանդիպի, Զաբեհ ամօնով մէկը կ՚աշխատէր քովս 6 տարիէ ի վեր: Երբ հասկցայ թէ կոմիտէին հետ կապեր ունի, վռնտեցի: Զաբեհի հետ շարունակ կը տեսնուէին երկու հոգի, մէկը Խաչիկ կը կոչուէր, միւսը Աւետիս, որ հողաթափ կը ծախէր: Դէպքէն 3 օր առաջ, այս մարդիկը ...ին տոպրակի մը մէջ դրուած 30... ատրճանակ, եւ ռումբով լեցուն քարիւղի տնտուկ մը: Չեմ գիտեր վերցուցէք տարէք. ըսի: Վերջը ժամ մը յետոյ մօտս եկան եւ ... թէ բոլորը բաժնած են, ... ռումբ մը եւ ատրճանակ մը ... հարցուցին: Մերժեցի: Ելան գացին. Այս է գիտցածս:

Անմիջապէս ձերբակալել ... հողաթափի վաճառական Աւետիսը: Այս մարդը բնաւ չուրացաւ:

— Այո՛, փաշա, բոլոր ռումբերն ալ բաժնեցի: Սկիւտարի Հնչակեան մասնաճիւղին անդամներուն ... նուելու համար, յիշեալ կոմիտէի մասնաճիւղին պետ հողաթափի վաճառական Եղիա Մարտիկեանի յանձնեցի 40 ռումբ, 30 ատրճանակ, ... նի մը հարիւր փամփուշտ, եւ ... ցայտի մըն ալ առի Եղիայէն:

«Աւելի քան 40 ռումբ եւ ... քովս բաժնեցի Սկիւտարի Հայերուն ... Քովս կը մնային ... բաւական քանակութեամբ ռումբ ... ատրճանակ»:

(Շար.)

(1) ՅԱՌԱՋ.— Բարթողիմէոս արքեպիսկոպոս Չամչեան:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ՆԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932
13 FÉVRIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1802

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԱԲՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, ԱՐԱԲՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Միշտ մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է Սուրիան, ոչ միայն իբրեւ նորագոյն եւ հարեւան ու բարեկամ երկիր, այլ եւ իբրեւ երկիր մը ուր ունինք պատկառելի համրանք եւ բացառիկ իրաւունքներ։

Առաջին անգամ չէ որ մեր ժողովուրդը շփում կ'ունենայ արաբական աշխարհին հետ։

Դարեր առաջ, երբ գոյութիւն ունէր պատմական Հայաստանը, կամ երբ կիլիկեան իշխանութիւն մը ծաղկեցաւ, աւելի անմիջական էր շփումը։

Բայց, այդ շրջանին, երկու ժողովուրդները կ'ապրէին ճակատ ճակատի։ Այդ շրջանին, Արաբը ճանչցանք իր աշխարհակալ ամիրաներով եւ խալիֆաներով։ Անոնց անընդհատ արշաւանքներով եւ արիւնահեղութեամբ։

Մեր անկախութեան անհետացումէն աւելի երկար չտեւեց արաբական աշխարհին ինքնուրոյն գոյութիւնն ալ։ Եկան ուրիշ ազգեր եւ ուրիշ ազգակներ, եւ Արաբներն ալ ճաշակեցին պարտութեան դառնութիւնները։ Ունեցան զարհուրելի վեր ի վայրումներ եւ կրեցին մասնաւորապէս Թրքական բարբարոսութեան աղէտները, մինչեւ որ պայթեցաւ Մեծ Պատերազմը։

Արաբները տակաւին չունին իրենց առաջադրած համարաբական Դաշնակցութիւնը։ Միեւնոյն դրօշը չի ծածանիր, տակաւին, ամբողջ ափարածին եւ արաբախօս աշխարհին վրայ։ Բայց, մեր ժամանակներու ամէնէն բարբարոս եւ արիւնազանգ լուծէն ազատեցաւ Արաբը, եւ այսօր կը վայելէ ազատութեան բարիքը, բաժնուած զանազան երկրամասերու կամ պետութիւններու։

Այդ շարքին մաս կը կազմէ Սուրիան, — թէեւ ենթակայ հոգատարութեան, բայց ընդունակ՝ տիրանալու իր ամբողջական ազատութեան։

Երկիրը վերջնապէս չէ կազմակերպուած տակաւին։ Հոգատար իշխանութեան զանազան փորձերն ու ձեռնարկները եկան յանգեցան Սահմանադիր ժողովին, որ պիտի մշակէ բուն կազմական կանոնագիրը։ Ընտրութիւնները հանդիպեցան բուռն դժգոհութեանց, եւ յետաձգուեցան երկու ազգայնական վառարաններու, Դամասկոսի եւ Համայի մէջ։ Միւս շրջանները խաղաղած են առ այժմ, եւ յոյս կայ որ յետաձգուած ընտրութիւններն ալ կատարուին այս ամսուան ընթացքին, լրացնելով 71 պատգամաւորներու թիւը։

Կասկած չկայ որ հոգատար իշխանութիւնը աչալուրջ կը հսկէ, որպէսզի կազմական կանոնագիրը չհակասէ իր շահերուն։

Արաբ ազգայնականները ծրագիր մը կազմած էին արդէն, քանի մը տարի առաջ, բայց հոգատար իշխանութիւնը խափանեց զայն, մասնաւորապէս առարկելով չորս կէտերու դէմ։ Նոր Սահմանադիրը աւելի չափաւոր տարրերէ կազմուած ըլլալով, յոյս կայ որ այդ վիճելի խնդիրներն ալ կարգադրուին փոխադարձ համաձայնութեամբ, եւ երկիրը տանայ բնականոն վիճակ, ինչպէս հարեւան պետութիւնը, Իրաք։

Վերջին ընտրութիւններուն առթիւ, գռեհիկ փափուքներ, գրգռիչ բանակռիւներ երեւցան հակադաշնակցական թերթերու մէջ։ Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը պարզ սեպեց «բանալ» Արաբներուն աչքերը, «գծծուածներ» մատնանշելով։

Մենք տակաւին ձեռքի տակ չունինք բոլոր մանրամասնութիւնները։ Բայց կը կարծենք թէ «Պայքար»ներու եւ «Արեւ»ներու այդ «մերկացումներ» ուրիշ բանի չեն ծառայեր, եթէ ոչ իւղ լեցնել կրակին վրայ։ Թանձրացնել մթնոլորտը եւ պատրուակներ ստեղծել տխուր թիւրիմացութեանց։

Եւ թող մեր պատուարժան հակառակորդները չկարծեն թէ Դաշնակցութեան ոտքը գետնէն կտրած է, երկու ընկերներու ընտրութեամբ։ Կրնային ուրիշ երկու Հայեր ընտրել տալ անոնց տեղ, եթէ ուժ ունէին։

Մեզի համար — եւ բոլորին համար — բուն հոգը պիտի ըլլայ ոչ թէ խմբակցական խնդիրներ յարուցանել, այլ աչքերը չորս բանալ, որպէսզի Սահմանադիր ժողովը կարենայ ներդաշնակել արաբ ժողովուրդին եւ Սուրիա ապաստանած փոքրամասնութեանց շահերը։

Փոքրամասնութիւններն ալ քաղաքացիներ են, եւ ունին անձեռնմխելի, բնական իրաւունքներ, որոնց ապահովումը ոչ միայն չի հակասեր բնիկ ժողովուրդի շահերուն, այլեւ կ'ամրապնդէ զանոնք։

Այս հասարակ ճշմարտութիւնը արժեցնելու համար, անհրաժեշտ է ոչ թէ հրապարակային բանակռիւ, քէն կամ պղատոնական իմաստութիւն, այլ հասարակական աշխատանք։ Ամէն բանէ առաջ ներքին համակցողութիւն։

Մեր մէջ պէտք չէ գոյութիւն ունենան քանի մը ճակատներ՝ արաբ ժողովուրդին հանդէպ։ Որ եւ է հոսանք իրաւունք չունի աւելի հաւատարիմ կամ արաբասէր երեւալու։

Իբրեւ խոշոր փոքրամասնութիւն մը, մենք պէտք է ունենանք յատակ ուղեգիծ մը։ Կաթողիկոսարանէն մինչեւ Առաջնորդարանները, մինչեւ կուսակցութիւններն ու այսպէս կոչուած չէզոքները իրենք իրենց թոյլ չպիտի տան ճառբակ խաղալ իրարու դէմ, մրցակցութեամբ կամ բանգիտութեամբ։

Այս ուղղութիւնը անհրաժեշտ է այսօր աւելի քան ուրիշ առեն։

Բոլորս ալ գիտենք թէ «ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ» Սուրիոյ մէջ, եւ Սուրիոյ սահմանին վրայ։

Մեր անհոգութեան հետեւանքով ծագած թիւրիմացութիւնները կը թանձրանան, կը բարդանան Թուրքերու յաքահուն գործունէութեամբ, որ վտանգաւոր ձեւեր առած է արդէն։

Եթէ ուրիշ ոչ մէկ բան կ'ազդէ մեր ջիղերուն վրայ, այս վտանգը միայն բաւական է, կարծ կապելու հարս-կեսուրի մրցումները, եւ գլուխ գլխի տուած՝ ելքեր գտնելու։

Հասկնալի է որ պիտի ըլլանք Արաբին հետ, ապացուցանելով մեր իրաւունքներուն արդարութիւնը եւ մեր դիրքին պայծառութիւնը։

Եւ Արաբը ուրիշ բան չի կրնար պահանջել մեզմէ, եթէ ոչ դիրք չռանել քաղաքական խնդիրներու մէջ։

Մեր ձեռքն է ապացուցանել թէ ազատ ենք այդ մեղքէն եւ մեղադրանքէն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԱՐՓԻ»

Սեղանի վրայ է արդէն երրորդ թիւը, եւ շուտով կը համնի չորրորդը։

Կիսամսեայ հրատարակութիւն մը, «որ պիտի ծգտի ըլլալ հայ ընտանիքին պարբերականը։ Պիտի ունենայ մանուկներու, պատանիներու եւ ծնողներու յատուկ բաժիններ»։

Եատ գեղեցիկ տպագրութիւն, համեղի ու վճիտ լեզու եւ պատկերազարդ։ Եւ ընդունակ՝ զարգանալու։

Գիտեմ որ «Արփի»ն արդէն տաք ընդունելութիւն գտած է Ամերիկայի մէջ, ուր կը հրատարակուի։ Կարմիր խաչը բաժանորդագրուած է հարիւր օրինակ, իր մասնաճիւղերուն համար։

Իսկ մե՞ր մէջ, իսկ Ֆրանսա՞ն, որ չունի այսպիսի հրատարակութիւն մը, բայց կարօտը կը քաշէր անոր։

Երբ «Յառաջ»ը հարցարան մը բացաւ «նոր սերունդի փրկութեան» համար, եկած պատասխաններուն մեծ մասը անհրաժեշտ կը գտնէր մանուկներու եւ պատանիներու յատուկ թերթ մը։

Ահա «Արփի»ն։

Անպատճառ փարիզէն չպիտի ծագի ամէն լոյս։ Սուրբ մը, «կոլուազ» մը պակաս,— եւ ամէն տուն կ'ունենայ իր «Արփի»ն։

Ցուէք մանուկի մը ձեռքը, եւ պիտի տեսնէք թէ ինչ խանդավառութեամբ կ'իյնայ գրուածքին, պատկերներուն վրայ։ Կ'ադաչէ մայրիկին, որպէսզի աղուէսին կամ գորտին պատմութիւնը կարդայ։

«Արփի»ն տեսնելով, պատանին պիտի սիրէ իր լեզուն եւ պատմութիւնը։

Եթէ դժուար է մէկ անգամէն վճարել տարեկան երկու տոլարը (50 ֆրանք), ինչու չգնել հատով։

Ի՞նչ երկու ֆրանքներ կը մսխենք ամէն օր, հոտած սրճարաններու մէջ։

Մե՞ծ բան է երկու ֆրանքով ուրախացնել — եւ փրկել — ձեր զաւակը։

Վ.ԱՀԷ

Անգլիոյ մաքսային օրէնքը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովը 76ի դէմ 452 ձայնով քուէարկեց թիւ 1 օրէնքը, որ 10 առ հարիւրի արժէքային մաքսատուրքի կ'ենթարկէ բոլոր գործուած արտադրութիւնները, ինչպէս նաեւ կարգ մը ուտեստի վերաբերեալ նիւթեր։ Այս քուէարկութենէն առաջ, երկար ճառ մը արտասանեց առեւտրական նախարարը որ բացատրեց թէ, եթէ Անգլիա հրաժարեցաւ ազատ-փոխանակութեան սկզբունքէն, պատճառն այն է որ մաքսատուրքը պարտադիր կը դառնար.

— Մի մոռնաք որ, ըսաւ, եթէ անգլիական ոսկին սկսի իյնալ, ոչինչ պիտի կրնայ զայն կասեցնել։ Այնքան լաւատես չեմ որքան ներքին նախարարը, որ անցեալ օր խորհրդարանին մէջ ըսաւ թէ կատարեալ վստահութեամբ կը նայի մեր դրամին վրայ։

Եթէ մեր խորհրդարանը իմաստութեամբ չշարժի, մեր դրամական միութիւնը կրնայ խորտակուիլ։ Բացառիկ մաքսատուրքերը, որոնք արդէն կը կիրարկուին, վիրաբուժական գործողութիւն մը կը կազմէին եւ ծրագիրը որ ձեզ կը ներկայացնենք քուէարկութեան համար, բուժական եղանակ մըն է։ Բացարձակապէս պէտք է որ մեր հասոյթները աւելցնենք եւ հարիւրին տասի մաքսատուրքը ազգային սնտուկը պիտի մտցնէ երեսուն միլիոն սթերլին, առանց նկատելի վնաս մը հասցնելու առեւտուրին, ճարտարարուեստին եւ հարկատուին.

Մաքսային օրէնքներու այս քուէարկութիւնները երեսփ. ժողովին մէջ՝ պատճառ դարձան որ աւելի յստակ կերպով հրապարակուի դաժիլիճին մէջ տիրող տարաձայնութիւնը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ տեսակէտները

Զինաթափութեան ժողովի չորրորդ նիստին մէջ, լսուեցան Գերմանիոյ եւ Խորհրդ. Միութեան տեսակէտները՝ զինաթափութեան հարցին մասին։

Գերմանիոյ տեսակէտը

Գեւ. Նատոլնի երկու մտածումով կը ներկայանայ այս ժողովին.— աշխատակցիլ միջազգային համաձայնութեան մը՝ զէնքերու սահմանափակման կամ կրճատման համար եւ հսկել իր ապահովութեան։ Կ'ուզէ օգնել խաղաղութեան պահպանման, իրեն եւ ուրիշ երկիրներու համար, միւս կողմէ սակայն, պէտք կը տեսնէ պահել զինուորական այն գործիքները որոնք անհրաժեշտ են պաշտպանելու համար իր անկախութիւնը՝ աղաղելիքի կամ յարձակման պարագային։

Զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովը մշակած է պայմանագրութեան նախագիծ մը, որ կրնայ հիմ ծառայել ընդհանուր համաձայնութեան մը։

Միւս կողմէ, յայտնուեցան նոր գաղափարներ, որոնք կրնան դիւրացնել համաձայնութիւնը։ Ֆրանսական պատուիրակութեան ներկայացուցած ծրագիրը կարելի չէ մանրամասն քննութեան ենթարկել այս նախնական վիճաբանութեան ընթացքին։ Բայց պէտք է այժմէն շեշտել անոր կարգ մը կէտերը, որոնք նպաստաւոր արդիւնքներու համբայ կրնան բանալ, ինչպէս ամէնէն ուժեղ եւ ամէնէն մանաւանդ զէնքերու վրայ արգելքը, ռմբաձիգ օդանաւերու եւ երկար հասողութեամբ թնդանօթներու, քիմիական եւ մանրէաբանական պատերազմի վերացումը։ Նաեւ սպառազինումներու վրայ միջազգային հսկողութիւն կազմակերպումը եւ հսկիչները։

Գերմանիոյ պատուիրակը կ'ընդունի որ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ 10 տարիէ ի վեր կատարուած գործը խաղաղութեան իրաւական կազմակերպման համար, նշանակելի է, բայց ո՛չ ոք պիտի կրնայ ըսել թէ կատարեալ է։ «Աշխարհի քաղաքական եւ բարոյական հոգը շատ աւելի կայուն եւ ամուր պիտի ըլլար, եթէ ժողովուրդները այն ապահովութիւնը ունենային թէ՝ յարձակման պարագային՝ յարձակողին դէմ գործակցութիւնը պիտի կատարուէր արագ կերպով եւ արագօրէն»։

Գերմանիոյ պատուիրակը կը հաստատէ թէ նիւթական զինաթափութիւնը կարելի է այն չափով որ կը կատարուի բարոյական զինաթափութիւնը։ Հանդրուան առ հանդրուան կարելի է ընթանալ դէպի ապահովութիւն։ Նաեւ հանգրուանէ հանգրուան կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել զինաթափութիւնը։

Ռուսիոյ տեսակէտը

Խորհրդային արտաքին գործոց Լիտվինով բեմ բարձրացաւ պատուիրակներու պաղ ու վերապահ նայուածքներուն առջեւ։ Հակառակ արգելքին, հոլանտացի լրագրող մը փորձեց ծափահարել. իրեն հետեւեցան ուրիշ մէկ քանի պատուիրակներ ու Լիտվինով սկսաւ խօսիլ։

Խորհրդային պատուիրակը յայտնեց ամէնէն առաջ թէ իր կառավարութիւնը սկիզբէն իսկ դատապարտած է պատերազմը՝ իբր ազգային քաղաքականութեան գործիք, դէմ արտայայտուած է պատերազմական հարկերուն եւ հողային կցումներուն, ժողովուրդներու ճնշման ուրիշ ժողովուրդներու կողմէ եւ յայտարարած է իւրաքանչիւր ժողովուրդի ազատ ինքնորոշման իրաւունքը։

— Ասկից ի վեր, խորհրդային կառավարութիւնը, երբեք չէ հեռացած, կ'ըսէ Լիտվինով, ուրիշ ժողովուրդներու հետ խաղաղասիրական գործակցութեան իր քաղաքականութենէն։ Պատերազմը ձերժած ըլլալով իբր ազգային քաղաքականութեան գործիք, երբեք չէ տեսած եւ չի տեսներ որ եւ է զինուորական պաշտպանման մէջ՝ անխուսափելի անհրաժեշտութիւն։ Եւ այդ պատճառով ալ, 10 տարի առաջ, միջազգային խորհրդաժողովի մը մէջ, ան առաջարկեց ընդհանուր եւ ամբողջական զինաթափութիւն՝ իբր միակ միջոցը պատերազմը ջնջելու համար եւ այս առաջարկը կրկնեց այն վայրկեանին իսկ, երբ մասնակցեցաւ այս խորհրդաժողովին նախապատրաստական յանձնախումբի աշխատանքներուն։

Այսօր, զինաթափութեան ժողովը կը բացուի «թնդանօթներու ձայնով եւ օդանաւերու ռմբերուն պայթիւններով»։ Երկու պետութիւններ որոնք իրարու կապուած են Ազգերու Դաշինքով ու Փարիզի դաշնագրով, հինգ ամիսէ ի վեր իրապէս կը գտնուին պատերազմական վիճակին մէջ։ Պատերազմը չյայտարարուեցաւ նոտարին քով, բայց այս պետութիւններէն մէկուն ընդարձակ նահանգները գրաւուած են միւսին զօրախումբերուն կողմէ եւ երկու երկիրներու կանոնաւոր բանակներուն միջեւ ճակատամարտներ կը մղուին։ Մակրագոյն-Արեւելքի դէպքերը չե՞ն կրնար սկիզբն ըլլալ նոր պատերազմի մը։

Ըստ Լիտվինովի, զինաթափութեան ժողովին կողմէ լուծուելիք հարցն է հետեւեալը.— Ապահովութիւն՝ ընդդէմ պատերազմի։ Պէտք է որ ան ձգտի անկարելի դարձնել պատերազմը։

Լիտվինով յետոյ, ձեռնարկեց ֆրանսական պատուիրակութեան ծրագրի քննադատութեան.— Պէտք է ամէնէն առաջ հաստատել ըսաւ, թէ զէնքերու սահմանափակման տեսակէտէն, ֆրանսական առաջարկները մեզ չեն մօտեցներ նպատակին։ Այս պայմաններու վիճաբանութիւնը՝ անհրաժեշտօրէն այս ժողովը պիտի վերածէ ապագայ զինաթափութեան նախապատրաստական խորհրդաժողովի մը։ Անկից պիտի ելլի լայն իրաւասութիւններով օժտուած միջազգային նոր կազմակերպութեան մը ստեղծման շուրջ վիճաբանութիւն, ինչ որ մեզ պիտի պարտադրէ կազմական նոր կանոնագրի մը, միջազգային բանակի գործածութեան վերաբերեալ կանոններու, յարձակման սահմանաւորման մասին վիճաբանութիւն մը, նաեւ անտիկա պիտի նշանակէ վերարծարծել բոլոր այն հարցերը՝ որոնք սասը տարիէ ի վեր Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ կը ծեծուին առանց արդիւնքի, աւելցնելով նաեւ աւելի բարդ եւ նոր հարցեր»։

Լիտվինով կը քննադատէ միջազգային բանակի սկզբունքը. Ի՞նչպէս երաշխաւորել թէ այդ բանակը չպիտի գործածուի այս կամ այն պետութեան, կամ համաձայնութիւններով եւ զինակցութիւններով կապուած պետական խմբակցութեան մը օգտին համար։ Ֆրանսական ծրագիրը բան մը չըսեր զինակցութիւնները արգիլելու մասին։

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ներգաղթի Բ. կարաւանը պատրաստ

«Նոր Օր» կը գրէ.—

Մասնաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ ներգաղթի երկրորդ կարաւանը ճամբայ հանելու համար Դ. Ճանիկեանեան կարելի ամէն աշխատանք ի գործ կը դնէ։

Կ'ըսուի թէ երկրորդ կարաւանին մաս կազմելիք գաղթականներուն ցանկերը յանձնուած են արտաքին նախարարութեան։ Հաւանական է որ կարաւանը ճամբայ ելլէ փետրուար 15ին։

Այս կարաւանին պարենաւորման գործին, ինչպէս հաղորդուեցաւ մեզի, թարեգործականը չպիտի մասնակցի։ Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան Օֆիսի ներկայացուցիչը դարձեալ իր օժանդակութիւնը պիտի շարունակէ։

Երկրորդ կարաւանին մաս կազմողները առանձին առանձին բժշկական քննութենէ պիտի անցնին։ Ցեղադրուած էներգաղթողներուն պէտք չեղած իրերը չվերցնել իրենց հետ, ճամբու ընթացքին դժուարութիւն չկրելու համար։ Ամէն գաղթական իր կապոցին վրայ պէտք է գրէ անունը, մականունը, քաղաքի անունը եւ կարգաթիւը։

Մեզի կը տեղեկացնեն թէ երկրորդ կարաւանով 1000-1200 հոգի պիտի մեկնին, թէեւ այս թիւը վերջնական կերպով ճշդուած չէ տակաւին։

Օտարները Մարսէյլի մէջ

ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ 25,000?

«Մարսէյլ Մաթէն» կը գրէ.—

31 դեկտեմբեր 1930ին մարդահամարը ցոյց կուտար, որ 212,805 օտարներ կ'ապրին Մարսիլիոյ շրջանին մէջ։ Ասոնց 15,572ը Հայեր են, 23,788ը Սպանիացիներ, 135,467ը Իտալացիներ։ Ասոնք են այն ազգերը, որ ամէնէն մեծ թիւերը կը ներկայացնեն այս շրջանին մէջ։

31 դեկտեմբեր 1931ի վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ, որ մէկ տարուան մէջ օտարներուն թիւը աւելցած է 5,184։

Հայերը, վերջին վիճակագրութեան համաձայն 16,358, Անգլիացիները 3,445, Սպանիացիները 24,683, Վրացիները 14, Յոյները 6,572, Իտալացիները 138,044, Լիբանանցիները 2,706, Պաղեստինցիները 182, Պարսիկները 638, Ռուսերը 5,770, Զուիցերիացիները 4,101, Սուրիացիները 3,617, Թուրքերը 4,970։

Պէտք է ենթադրել, որ բազմաթիւ Հայեր, արձանագրուած ըլլալով Թուրքիոյ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութիւններուն, հաւանաբար համրուած են Թուրքերուն, Սուրիացիներուն ու Լիբանանցիներուն հետ։ Այնպէս որ Մարսիլիոյ Հայերը կ'ենթադրեն թէ իրենց թիւը 25 հազարի կը հասնի այս շրջանին մէջ։

Ցուրտ եւ ձիւն

Մանշի վրայ տիրող բուռն փոթորիկին հետեւանքով, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ շոգենաւային երթեւեկը ընդհատուած է։

Փարիզ եւ Ֆրանսայի շատ մը նահանգները ձիւնի խաւի մը տակ ծածկուած են։

Ցուրտը կը շարունակէ ամէն տեղ՝ Փարիզ զրոյէն 7 աստիճան վար, Մարսէյլ՝ նոյնպէս, Վիթրիի մէջ 12։ Նանթիի մէջ աւելի ցուրտ կ'ընէ։ Կը նախատեսուի որ ցուրտը պիտի շարունակուի եւ սառոյցի կտորները պիտի արգիլեն Լուարի վրայ նաւային երթեւեկը։

× Գերմանիոյ մէջ եւս, երեք օրէ ի վեր սաստիկ ցուրտ կը տիրէ։ Պերլինի մէջ 15 աստիճան, Տրէզտէնի մէջ՝ 21։

Լեհաստանի մէջ երկաթուղիներու երթեւեկը խանգարուած է ցուրտին հետեւանքով։ Կարպաթեան լեռներուն մէջ ցուրտին [illegible] է 35։ Ձիւն եւ փոթորիկ նաեւ Ռումանիոյ մէջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏԱՐԻ

Նոր տարուան առթիւ, Թուրք թերթերը հրապարակ նետեցին նոր կարգախօս մը.— 1932ը ճարտարարուեստի տարի պէտք է ըլլայ. Ներկայ տարուան ընթացքին Թուրքիոյ ամէն կողմերը նոր նոր գործարաններ պէտք է շինուին, մզկիթներու փոխարէն՝ ծխաններ պէտք է կանգնին, հոգ չէ թէ անոնցմէ բարձրացող ծուխն ու մուխը ապականեն քաղաքներու մաքուր օդը: «Ֆապրիքա՛, ֆապրիքա՛», ա՛յս է օրուան նշանաբանը:

Տասը տարիէ ի վեր արտաքին պատերազմներէ զերծ, Թուրքիա նուիրուած է ներքին շինարար աշխատանքի: Հակառակ տնտեսական տագնապին եւ յետպատերազմեան ծանր պայմաններուն, շատ բարեփոխութիւններ եղած են հոն: Վերջերս Թուրքիայէն վերադարձած ճամբորդներ հիացումով կը խօսին այս մասին: Կ'ըսեն թէ Անատոլուի շատ մը քաղաքները այսօր անճանաչելի ըլլալու աստիճան փոխուած են: Ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէ փոխադրութեան միջոցներու զարգացումը: Այլեւս պատմութեան կը պատկանին այն հին բարի օրերը, երբ երթեւեկը կը կատարուէր ջորիի կամ իշու կռնակին վրայ: Լաւագոյն պարագային ձիու կառքով: Այսօր երկաթուղին կ'ակօսէ Փոքր Ասիոյ սիրտը բազմաթիւ հրակներով, իրար միացնելով հեռաւոր նահանգներ: Խճուղիներու վրայէն կը սուրան ինքնաշարժները՝ ճամբորդներով եւ բեռներով լեցուն: Արագութեան դարուն մէջ կ'ապրինք եւ Թուրքիա անմասն չէ մնացած յետպատերազմեան յառաջդիմութիւններէն: Կը մտածեն նոյնիսկ առաւելագոյն օգուտը քաղել օդանաւերէն՝ թղթատարի եւ ճամբորդի փոխադրութեան համար:

Երկրորդ բարեփոխումն է քաղաքներու ելեկտրականութեամբ լուսաւորումը: Այս ուղղութեամբ ալ մեծ աշխատանք տարուած է: Վերջերս Սեւ ծովու եզերքի փոքրիկ քաղաքէ մը վերադարձած հայրենակից մը կը պատմէր թէ Փարիզի արուարձաններէն աւելի լաւ լուսաւորուած են Անատոլուի ծովեզերեայ գիւղաքաղաքները:

Եթէ նոյնիսկ չափազանցութիւններ ըլլան պատմուածներուն մէջ, սա ստոյգ է թէ բան մը փոխուած է մեր ճանչցած Թուրքիոյ մէջ: Մարդիկը չեն քնանար քնաւ. ար՝դիականացման ճամբուն մէջ մտած են եւ բան չեն խնայեր երկիրը օժտելու համար քաղաքակրթութեան բոլոր արդիական բարիքներով: Եւ անիկա՝ երկիրը տնտեսապէս քայքայելու եւ ժողովուրդը անօթի ձգելու գնով:

Ձերբազատուած կապիտուլասիոններէն, Հանրային Պարտքի Վարչութենէն, օտար հակակշիռէն ու եւրոպական մրցակցութենէն, Թուրքերը զարկ կուտան հիմա արդիւնաբերական ձեռնարկներու, կը քաջալերեն տեղական ճարտարարուեստն ու արտադրութիւնները՝ ստարամիտ ազգայնամոլութեամբ:

Թուրքին դրամը Թուրքիոյ մէջ պահել: Դուրսէն գնել միայն խիստ ստիպողական անհրաժեշտութիւն ներկայացնող առարկաները. զոր անկարելի է հայթայթել երկրին մէջ: Այս է անոր ընդհանուր սկզբունքը, որ կը կիրարկուի քանի մը տարիներէ ի վեր: Անիկա տնտեսական պատերազմ է՝ Թուրքիան փրկելու համար Եւրոպայի գերութենէն: Քաղաքական անկախութենէն վերջ՝ տնտեսական անկախութիւն. ահա՛ գերագոյն նպատակը:

Ինչպէս արդիական բոլոր ձեռնարկներուն մէջ, այս մարզին մէջ ալ Մ. Քէմալ ինք անձամբ օրինակ կը կուտայ՝ հանդիսաւորապէս գործածելով տեղական ապրանքէ պատրաստուած հագուստեղէն: «Տեղական ապրանք գնեցէք» կարգախօսը արձագանգ կը գտնէ երկրին մէկ ծայրէն միւսը: Ամէն տարի կարեւոր քաղաքներու մէջ տեղական ապրանքներու մասնաւոր ցուցահանդէսներ կը կազմակերպուին եւ մրցանակներ կը բաշխուին՝ զանազան ճարտարարուեստներ քաջալերելու համար:

Թուրքիա գերազանցապէս երկրագործական երկիր է: Իր գլխաւոր բերքերը՝ արմտիք, չամիչ, թութ, կաղին, բամպակ, ծխախոտ եւ այլն, արտածումի շնորհիւ ցարդ կարեւոր գումար մը կ'ապահովէին իրեն, մեծ մասամբ գոցելով ներածումի համար եղած ծախքերը եւ կարեւոր ազդակ մը ըլլալով առեւտրական հաշուեկշիռի հաւասարակշռութեան մէջ:

Սակայն ներկայիս բոլոր երկիրներն ալ մաքսապաշտպան խիստ քաղաքականութեան կը հետեւին: Ամէն երկիր ամուր փակած է իր դուռները՝ օտար արտադրութեանց դէմ: Մաքսի սակերը անհամեմատ բարձրացած են: Անկէ զատ ամէն երկիր միաժամանակ ուժ կուտայ թէ երկրագործութեան եւ թէ ճարտարարուեստի, աշխատելով ինքնաբաւ դառնալ, օտարէն գնելով ինչ որ նիւթապէս անհնար է հայթայթել իր սեփական հողին վրայ:

Այս է պատճառը, որ տարիէ մը ի վեր, Թուրքիա իր երկրագործական բերքերը չի կրնար առաջուան պէս դիւրաւ սպառել օտար հրապարակներու վրայ: Յետոյ շատ ուրիշ երկիրներ ալ, մասնաւորապէս Յունաստան, կը մրցին իրեն հետ արտաքին շուկային մէջ: Արդիւնքը կ'ըլլայ այն, որ թրքական ապրանքները կը փտին մթերանոցներու մէջ, սնանկութիւնները իրարու կը յաջորդեն:

Ներկայ դարուն, երբ բոլոր ազգերը եսասէր դարձած են եւ ամուր պատնէշներ կանգնած օտար ապրանքներու դէմ, Թուրքիա կը զգայ թէ անհրաժեշտ է զարկ տալ ճարտարարուեստին՝ իր արտադրած նախանիւթերը օգտագործելու համար իր իսկ երկրին մէջ եւ վերծուած ապրանքներու հաշուոյն միլիոններ չհանելու համար երկրէն դուրս: Պահելով հանդերձ երկրագործական երկրի իր հանգամանքը, դառնալ ճարտարարուեստական երկիր մը: Փոխանակ հում մետաքսն ու բամպակը արտածելու եւ ետքէն բանուած մետաքսեղէն ու բամպակեղէն գնելու, հիւսուածեղէնի գործարաններ բանալ Թուրքիոյ մէջ եւ երկրին մէջ պահել օտարին գրպանը մտնելիք դրամը:

Քանի մը տարի առաջ, վէճի առարկայ էր այն հարցը թէ ճարտարարուեստի ո՛ր ճիւղին զարկ պէտք է տալ նախ Թուրքիոյ մէջ: Երեք ճերմակներո՞ւն թէ երեք սեւերուն: Երեք ճերմակներն էին՝ ալիւր, շաքար եւ բամպակեղէն: Երեք սեւերը՝ ածուխ, երկաթ եւ քարիւղ: Կեանքի պահանջները առաջնութիւնը տուին երեք ճերմակներուն: Այսօր այլեւս արտասահմանէն ալիւր չի մտներ Թուրքիա: Ընդհակառակն այս վերջինը մաս մը ալիւր կ'արտածէ օտար երկիրներ: Շաքարի գործարաններ հիմնուած ըլլալով վերջին տարիներս, կը յուսացուի ներածման այդ գլխաւոր նիւթէն ալ ազատուիլ հետզհետէ: Հակառակ կատարուած աշխատանքներուն եւ բացուած գործարաններուն, բամպակեղէնը մեծ տեղ մը կը գրաւէ արտասահմանէն ներածուած ապրանքներու շարքին մէջ: Նոր Թուրքիոյ վարիչները ամէն ճիգ կը թափեն այժմ հիւսուածեղէնի գործարանները բազմացնելու եւ ժողովուրդը մղելու համար որ տեղական հիւսուածեղէն գործածէ:

«Ճերմակներու» շարքին մէջ, կը մտածեն բանալ նաեւ թուղթի եւ շիշի գործարաններ: Այս առարկաներն ալ շատ գործածական են եւ մեծաքանակ կը ներածուին դուրսէն:

Չենք ըսեր թէ մէկ օրէն միւսը Թուրքիան քառասմբակ կը յառաջդիմէ եւ եւրոպական երկիր կը դառնայ: Մենք կ'արձանագրենք միայն փաստերը այնպէս ինչպէս կը ներկայանան: Ճիգը՝ զոր կը կատարեն մեր հարեւանները՝ տնտեսական անկախութեան տիրանալու համար: Կարգախօսը՝ զոր անոնք հրապարակ կը նետեն 1932 տարին ճարտարարուեստի եւ գործարանները շինելու տարի հռչակելով:

Այս արդէն յառաջդիմութիւն մըն է ինքնին:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Ուաշինկթընի 200րդ տարեդարձը

Փետրուար 22ին, Ամերիկեան վեթերաններու ընկերակցութիւնը Փարիզի մէջ պիտի տօնէ Ուաշինկթընի ծննդեան 200րդ տարեդարձը: Եւ մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են: Նոյն օրը, առտուն վեթերանները պիտի հաւաքուին որոշուած վայր մը եւ թափօր կազմած պիտի երթան Ուաշինկթընի արձանին վրայ՝ Փլաս տ'Իենա:

Թափօրին պիտի մասնակցին ֆրանսական նախկին պատերազմիկներու, ամերիկեան դեսպանատան, ֆրանսայի պատերազմական, ծովային եւ արտաքին նախարարութեանց ներկայացուցիչները:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԻՑ)

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՁԱԽՈՂ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ.— ԻՍԿԱԿԱՆ ՀՈՂԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ՁՐԿՈՒԱԾ.— ՓՃԱՑՈՒՄ ՅՈՐԵՆԻ, ԲԱՄԲԱԿԻ ԵՒ ԱՅԳԻՆԵՐՈՒ.— ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ՎԱՐԻՉԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— «ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՍՈՎԱԾ ԵՒ ՏԿԼՈՐ ԴԷՍ ՈՒ ԴԷՆ Է ՓԱԽՉՈՒՄ».— ԹԱԹԱՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ԱՆՑՆԻՆ.— ԱՆՏԱՆԵԼԻ ՏՈՒՐՔԵՐ.

ՅՈՒՆՈՒԱՐ, 23 (Սեփ. Թղթ.).— Ինչքան էլ սովետական հովերով տարուած թերթերն ու տիկին Նւարդ Գէօրգիզեանը (Ամերիկայում) ջղայնանան մեր ականատեսի պատմածներից, բայց խորհրդային կարգերում, մասնաւորապէս Հայաստանում տեղի ունեցող այլանդակութիւնները ընդհանուրի սեփականութիւնը դարձնելու համար ուրիշ աղբիւր չունենք, եթէ ոչ «դրախտից» ճողոպրած ականատեսները, որոնք առանց կրքի եւ չափազանցութիւնների պատմում եւ գրում են այն ինչ որ իրենց աչքերով տեսել եւ ապրել են: Ահա մէկն էլ, Ա. Շ.—

1931 թւին բոլշեւիկները ամբողջ Հայաստանը հաւաքական տնտեսութեան ենթարկեցին եւ սպառնալիքների տակ գիւղացիներին «կոլխոզների» մէջ մտցրին: Այսպէս օրինակ. գլխաւոր գիւղացութիւնը աւելի սարսափի մէջ ձգելու համար, գիւղերում երբ ժողովներ էին գումարում, առաջին հերթին յայտարարում էին.

— «Մենք երկու ճանապարհ ունինք. մէկը՝ սօցիալիստական, միւսը՝ հակայեղափոխական: Ովքեր մեզ հետ են, առաջին ճամբով պիտի քալեն, իսկ ովքեր դէմ են, նրանց ճանապարհը երկրորդն է, իսկ այդպիսիներին կը համարենք մեզ թշնամի»:

Եւ այդ ձեւով հազիւ կարողացան ամբողջ Հայաստանում հարիւրին 35 հաւաքական տնտեսութեանց մէջ մտցնել, ան էլ ամէն ինչից զուրկ եւ գործի միանգամայն անընդունակ մարդկանց: Իսկ բուն հողագործները դուրս մնացին եւ իշխանութեան թշնամիներ համարուելով, հազար ու մի զրկանքների ու տանջանքների ենթարկուեցին: Այս անճարակ եւ ծոյլ «կոլխոզները» Հայաստանի գիւղատնտեսութիւնը իջեցրին ողբալի աստիճանի մը: Ղամարլուի շրջանին «Կոլխոզ»ների ցանած բամպակներն ու ցորենը առանց քաղհանի մնացին, իսկ շատ տեղերում էլ սերմը փճացած լինելով, նոյնիսկ չկանաչեց: Այգիների խաղողը չկարողացան հաւաքել եւ ձիւնի տակ մնաց: Չնայած Ղամարլուի «Շրջկոոպերատիւ»ի յայտարարութեան որ ամբողջ շրջանի բամպակը բոկսիրներով պէտք է քաղհանել, նորէն Ուլուխանլուի, Նորագաւիթի, Թազագիւղի եւ ուրիշ գիւղերի բամպակները մնացին խոտերի մէջ: Մինակ այդ շրջանում 1931 թւականին 5-6 հարիւր հեկտար բամպակ փճացաւ:

Բաշգեառնի շրջանի առաջ Գեօլ գիւղի եւ Բասարգեչարի, Գեօլբէօջէկ եւ մի քանի գիւղերի «կոլխոզ»ների ցորենները փճացան, հնձւող չլինելու պատճառով:

Ղամարլուի (Վերին եւ Ներքին), Իւվաջի, Դաւրգալուի, Դողանքլուի, Դալալարի, Բաշնալուի, Զեյամլուի եւ Իմամշալուի այգիների խաղողները մնացին ձիւնի տակ, իսկ միւս շրջաններում էլ շատ այգիներ առանց թաղելու մնացին:

Էջմիածնի, Ղամարլուի, Երեւանի, Հրազդանի, Սարդարապատի, Շարուր-Նախիջեւանի գիւղերը այս տարի (խօսքը 1931 թ. մասին է) աշնանը մի հատիկ ցորեն չկարողացան գետին գցել, որովհետեւ կառավարութիւնը թոյլ չէր տալիս, պատճառաբանելով, որ եկող տարի (1932 թ.) Հայաստանի բոլոր շրջաններում բամպակ պիտի ցանեն: Իսկ Շարուր-Նախիջեւանի շրջանի գիւղացիներից վախենալով, որ կարող են Թուրքիա անցնել, թոյլ էին տալիս իւրաքանչիւր տնտեսութեան 1-3 փութ ցորեն ցանելու:

Մէկ օր Իմամշալուում, նոյն գիւղի գծկավար կուսակնիստ Հ. Ա. «կոլխոզ»ների ու անհատ տնտեսութիւնների մասին խօսելուց, այսպէս ասաց.

— Տնտեսումը հաց չկայ, թեւնաւուրը ուժ, սոված փորով ի՞նչ արատով պիտի աշխատեն կոլխոզնիկները: Այս տարի (1931 թ.) մեր գիւղի «Կոլխոզ»ը պայման է կնքել այգեգործական ընկերութեան հետ, որպէսզի 300 խալվար խաղող յանձնենք, իսկ մենք հազիւ կարողացանք 20 խալվար յանձնել, յետոյ, քիչ-քիչ խաղող էինք բաժանել մեր գիւղում, որպէսզի «դօշաբ» եփեն, սակայն այդ էլ արդիւնք չտուաւ, որովհետեւ գիւղացիները քաղցած լինելով, խաղողը տարան ուրիշ շրջաններ եւ հացի հետ փոխանակեցին: Եւ վերջապէս մեր «կոլխոզ»ները աշխատում են, բայց կառավարութիւնը նրանց հաւաքած, ամբարած մթերքների մեծ մասը արտասահման է արտահանում, իսկ մեր ժողովուրդը սոված եւ տկլոր դէս ու դէն է փախչում»:

Բոլշեւիկների խստութիւններից ազատուելու համար, Նախիջեւանից եւ Շարուրից խմբերով թաթարներ են անցել Թուրքիա: Արփավար գիւղում 110 տուն մտել էին հաւաքական տնտեսութեան մէջ: Չկարողանալով տանել բոլշեւիկեան այլանդակութիւնները, մի քանի ամսից յետոյ, դիմում են տալիս «Շրջգործկոմ»ին եւ հրաժարւում, որից յետոյ 7 ընտանիք իրենց ստացուածքը բարձում են սայլերին եւ գիշերով անցնում թրքական հողը, բայց Թուրքերը նրանց չեն ընդունում եւ վերադարձնում են: Մինչեւ այսօր էլ այդ 7 ընտանիքի չափահաս տղամարդիկ նստած են Ջեկաւի նկուղներում, իսկ նրանց ստացուածքը ամբողջովին թալանեցին: Վէզի Բասարի Ալմաստղ գիւղի կոլխոզը իր ամբողջ կազմով, կոմունիստներով ու պարտիականներով 1931 թ. աշնանը գիշերով պաղթել էր Թուրքիա եւ միայն 6 տնտեսութիւն էր մնացել գիւղում: Երբ Անդրկովկասի Կենտգործկոմի նախագահ Անանեանը գալիս է այդ գիւղը եւ հարց է տալիս մնացած 6 տնտեսութեան անդամներին, թէ ինչո՞ւ են իրենք մնացել, ծերունի Հաշիմը պատասխանում է.

— Մենք էլ կ'երթայինք, բայց վախեցանք որ Թուրքերն էլ ձեզ պէս մեզ կը չարչարեն, դրա համար էլ բարւոք համարեցինք մեր տեղում մնալ. իսկ եթէ ձեզ հաճելի է, թոյլ տւէք մենք էլ գնանք:

Անցած կէսը Ջէինի գիւղերից, Ղամարլուի շրջանի Դոխկուզից եւ ուրիշ շատ գիւղերից անհաշիւ թաթարներ են անցել թէ Թուրքիա եւ թէ Պարսկաստան: Հայերից շատ քիչերն են անցնում Թուրքիա, աւելի շատ անցնում են Պարսկաստան:

Արփավարից, Էֆակլուից, Վերին Աղբաշից, Ջանաթլուից, Ղարահամզալուից, Թօփաղ Ղալէց, Ղարաղօյունլուից եւ Ուլուխանլուից մօտ 300 տուն անցան Շարուր:

Կոլխոզներից դուրս մնացած գիւղացիները շատ ծանր պայմանների մէջ կ'ապրեն: Իրենց ունեցած մէկ այծը կամ մէկ ոչխարը առանց «գիւղխորհրդ»ին իրաւունք չունին մորթելու, իսկ վերջինս էլ թոյլ տալուց յետոյ, պիտի գիւղի կոպերատիվում անձանագրի, որպէսզի հարիւրին 10 վճարէ կոպերատիվին: Գիւղացիների վրայ այնպիսի տուրքեր են դնում, որ ստիպուած են լինում իրենց ստացուածքը ծախել եւ նշանակուած տուրքը վճարել: Արփավար գիւղում Ն. Յ. 9 հոգուց բաղկացած ընտանիք է, նրա տղան գիւղի հովիւն էր, իբրեւ վարձ գիւղացիներից ստացել էր 40 փութ ցորեն, իսկ իրենց վարածից էլ 30 փութ էր վերցրել, ուրեմն ընդամէնը 9 շնչի մէկ տարուան համար 70 փութ ցորեն էր հաւաքել: Գիւղխորհուրդը 40 փութը գրաւեց եւ 9 հոգու համար 30 փութ թողեց: Իսկ Արտէմ Ալոյեանի ունեցած 32 փութ ցորենը գրաւեցին, որովհետեւ իր տուրքը չէր վճարել:

Մ'նը գիւղում ես ցանել էի 24 լիտր ցորեն, 10 լիտր առուայտ (կոնջա) եւ ունէի մէկ անպտուղ նորատունկ այգի: Այդ բոլորի համար «Շրջգործկոմ»ը տուրք էր նշանակել ինձ, երեք նւագով վճարելու պայմանով, 1480 ռ. 40 կ.: Առաջին նւագը՝ 315 ռ. հազիւ կարողացայ վճարել, խնդրեցի մի քանի ամիս երկարաձգել 2 եւ 3րդ նւագի պայմանաժամը, սակայն ուշադրութիւն չդարձրին եւ մէկ հատ կովս ու եզս 1200 ռ. արժողութեամբ, վերցրին եւ 75 ռուբլի հաշւեցին: Այդ էլ դեռ բաւական չէր, ստացուածքս ձեռքիցս խլեցին, իսկ երբ ցանկացան ինձ էլ ձերբակալել, թողի ընտանիքս ու երախաներս սովի ճիրաններում ու Պարսկաստան անցայ:

Առհասարակ բոլշեւիկները իրենց մասին շատ են գրում թերթերում. մէկ առու կամ մէկ գոմ շինելուց օրերով թերթերի մէջ աղաղակում են: Վերջերս էլ Հայաստան եկող ղաղթականութեան մասին են գրում անվերջ: Նրանց համար, Ղամարլուի շրջանի Աղբաշի եւ Աղհամզալուի վերեւի ղուերում գիւղեր են շինում: Զանգուից առուներ են հանել եւ գետը ջրում են, մէկ գիւղ շինեցին, անունը Նուբարաշէն դրին, բայց քանդեցին եւ մօտեցրին Աղբաշի Նոր Գիւղ Դիտակի մօտ:

Ջանաթում կառուցող ելեկտրական կայանը նորից քանդեցին: Դաւալուի ցեմենտի գործարանը կանգ է առել եւ չեն աշխատեցնում: Արագդայեանի Սովխոզի 44 հազար ոչխարը օրական 100-150 հատ կոտորուելով փճացաւ, գամ եւ խոտ չլինելու պատճառով: Վերջին պահուն Սովխոզը գիւղօրայքից մարդ էր հաւաքել եւ խուրձը մէկ ռուբլով եղէգ էր հաւաքել տալիս, բայց այդ ուշացած էր: Հանքերում աշխատանքները դադարելուց, կառավարութիւնը, բոլոր գիւղերից կոմունիստներին «կուրսեր» ենք ուղարկուած անուան տակ տանում էր հանքերում բանեցնում, իսկ գիւղերից էլ իմանալով կառավարութեան նպատակը, թողնում փախչում էին: Այդպիսիներին կառավարութիւնը կամ հեռացնում էր աշխատանքից եւ կամ բանտարկում:

Մեծ քանակութեամբ ... կամ միրգ գնելուց կասկածելի է ընծնում գնողը: Նախիջեւանում մօնպասը, սերկեւիլը եւ ուրիշ մրգեր գաղտագողի գնում գիւղացիները: Երբ չեկ... նկատում էին, որ մէկը կիլօ միրգ է գնում, իսկոյն ... խլում էին եւ իրեն էլ բանտարկ... Գինի, օղի արգիլուած է գիւղացի... ծախել: Հայ Դինջի ... (Դոնէլ) ձեռքում չեկիրտներ ... բաժակ բաց օղի են ծախում, ... ջապէս դատի են տալիս ... րով խեղճ մարդուն բանտ են ... ցնում:

Եւ այսպէս Հայաստանի ...ները խեղճ գիւղացիութիւնը ... դարձրած, ինչ խաղեր ասէք խաղ... են գլխին: Շատերը լուռ ու ... տանում են բոլշեւիկների բռն... բռնութիւնները, իսկ ովքեր ... յայտնում են, անմիջապէս բանտ... տում են:

Վ. ՄՈՒՍԱՅԵԼԵԱՆ

ԿԻՊՐՈՍԸ՝ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ք. Ա. 3րդ դարուն Նոր ուժ մը, Հռոմ, մօտեցած է արդէն կղզիին: Հռոմէական կայսրութիւնը կը տարածուէր մինչեւ 5րդ դար (Ք. Յ.) Անգլիայէն Եփրատ, Գալլիէն ծովէն Նեղոս:

Ու Կիպրոս արդէն զարգացած՝ այդ դարերուն շարունակեց աւելի նրբացնել իր քաղաքակրթութիւնը, ընդարձակել իր քաղաքները, ճարտարապետական [illegible] եւ այլն: Բայց երբ բարբարոսներու մեծ արշաւանքները կը սկսին, ու յետոյ Կեսարներու, Օգոստոսներու կայսրութիւնը կը բաժնուի մասնակի: [illegible] կայսրութեան արեւելեան մասին վրայ հրեւան կուգայ նոր պետութիւն մը՝ Բիւզանդիոն:

Ակիզբը, Կոստանդինի հիմնած քաղաքը հռոմէական աւանդութիւններն ու օրէնքները շարունակող մը եղաւ: Բայց այդ պետութիւնը երթալով յունացաւ, լեզուով, կրօնով, քաղաքակրթութեամբ: Անոր գահուն վրայ նստան նոյնիսկ մինչեւ քառասուն հայ կայսրեր եւ կայսրուհիներ: Անոր բանակին ամէնէն քաջ զօրքերը կազմեցին երբեմն Հայաստանի լեռներու խիզախ եւ արի որդիները: Ու եղան հայ զօրավարներ որոնք համաշխարհային համբաւ շահեցան:

Կիպրոս 6րդ դարուն (Ք. Յ.) արդէն մաս կը կազմէ Մեծն Յուստինիանոսի հիմնած ընդարձակ եւ գեղեցիկ կայսրութեան: Անկէ յետոյ երկու անգամ խռովեցաւ այդ կղզիին ներքին կեանքը դարձեալ. Արաբներու եւ Բ. խաչակիրներու արշաւանքներով: Թէեւ Արաբները քանի մը անգամ (7 - 8 դար) տիրացան անոր, բայց Բիւզանդիոնի յոյն եւ հայ անուանի զօրավարներու եւ կայսրերու կողմէ անոնք դուրս վանուեցան կրկին (958): Խաչակիրներն էին որ վերջապէս Բիւզանդիոնի զինուորները դուրս վռնտեցին կղզիէն եւ անոր տէր դարձան:

12րդ դարուն Անգլիոյ Ռիչարդ Առիւծասիրտ թագաւորը կը գրաւէ Կիպրոսը, Լիմասոլի նաւահանգիստէն դուրս հանելով իր զինուորները: Երկար չի մնար սակայն հոն: Կղզին կը ծախէ Տաճարական ասպետներու, որոնք Եւրոպայէն եկած էին Փոքր Ասիա, Քրիստոսի խաչն ու գերեզմանը ազատելու մահմետականներու, «անհաւատներու» ձեռքէն:

Այս Ասպետներն ալ չեն կրնար կառավարել կղզին, կը ծախեն Ֆրանսացի Գուիտօն Լուսինեան իշխանին որ նոյնպէս Երուսաղէմը Իսլամին ձեռքէն ազատելու համար արեւելք էր եկած բազմաթիւ ուրիշ իշխաններով, ասպետներով, զօրքերով, զէնքերով:

12րդ դարու վերջերը, Լուսինեան իշխանով կը սկսի նոր շրջան մը, թագաւորութիւն մը Կիպրոսի համար որ կը տեւէ մօտ երեք դար մինչեւ 1489:

Նիւթէս դուրս է խօսիլ մանրամասնօրէն լատին թագաւորներու շինարարութեան, անոնց [illegible] քաղաքակրթութեան վրայ, որոնց այս գեղեցիկ կղզիին մէջ [illegible] պէս 10րդ դարուն մեր Բագրատունիները [illegible] ճարտարապետութեան գլուխ գործոցները [illegible] մակուսայի, Նիկոզիոյ [illegible] եւայլն: Ֆամակուսայի [illegible] Նիկոզայի եւ աւելի բարեկ... քան Փարիզի Նօթր-Տամը ... ուսուցածք անխախտ, հաստ... ամուր, ինչ ձեւ, ի՛նչ ոճ, ինչ ... թիւն, հաւա՜տք, գրեր են ... եանները՝ այս աստուածային ... լասեներուն, գմբեթներուն, ... բուն, պարիսպներուն, մայր ... ցիներուն, վանքերուն վրայ: ... են անցեր, Լուսինեանները ... մանները իսկ չկան այսօր, բայց ... նոնց արուեստի գործերը կան ու ... մնան:

Լուսինեաններու օրով Կիլիկիոյ հայկական նաւերը կը վխտա... կղզիին նաւահանգիստին առջեւ: Կիպրոսի նաւերը կ'երթային Հայ... Մօտ երկու մեծ նաւահանգիստ... ըը՝ Այաս, Փայաս, կ'երթային ... [illegible], Իտալիա, Վենետիկ, Ֆրանսա, առեւտուր կ'ընէին ... սինեանները հոգ կը տանէին ... ներքին խաղաղութեան ու ... զացման համար: Անոնք ... ցուցին եւրոպական օրէնք... րութիւններ, քաղաքակրթութիւն, գրականութիւն: Յառաջ ... Ֆրանսական՝ եւրոպական ... եւ ձգտումներով ազնուական ... մը: Սակայն պէտք է ըսել որ ... չութեան մեծամասնութիւնը ... Հայեր, Վրացիներ, Ասորիներ, Իտալացիներ, Ֆրանսացիներ ... Յոյները ընդհանրապէս ... մնացին միշտ իրենց լեզուին, ... նին եւ ազգային աւանդութիւն... րու եւ մինչեւ այսօր...

Կիպրոսի Լուսինեան 18 թագաւորներէն վերջինը կ'ըլլայ ... որ շուտով կը մեռնի եւ կինը ... դեւին Կատարինէ Գօռնարօ ... նետիկցի ազնուականի մը ... էր, գահ կը բարձրանայ կառավար... լով կղզին տասն մը: Վենետիկ... հանրապետութիւնը 1489ին ... վին կը գրաւէ կղզին՝ Կիպրոսը ... 80 տարի Վենետիկցիները կը ... ռավարեն զայն: Անոնք չկրցան ... կայն Լուսինեաններու նման ... եւ խելացի կերպով կառավարել ... գին: Ժողովուրդը իրենցմէ ... մնաց: Զարգացան կրօնական ... վէճերը. Ազնուականութեան եւ ... ղովուրդի խոնարհ դասերուն մէջ ... ատելութիւն եւ անվստահութիւն ... յառաջ եկաւ հետզհետէ: ... տուրքերը եւ եկեղեցական կոփ... րը, ժողովուրդին մեծամասնութիւն... դարձուցած էին ուղղակի թշնամի ... կառավարութեան դէմ: Վենետիկ... ները երբեք չաշխատեցան ժամա... նակին կղզին ռազմական դիրք... ուժեղցնել, պատրաստ գտնուիլ ... տաքին ամէն յանկարծական վտանգ... ներու առաջ:

Անցին բիւզանդական կայսր...

ֆիւնը կործանուած էր (այս կայսրութեան միջնադարեան քաղաքական ամենամեծ սխալն է եղած, իր միակ Բագրատունիներու ջնջումն ու այլեւ անոնց անկախութեան իր իսկ ձեռքովը վերջ տալը։ Բիւզանդիան եւ Հայաստան կը մնային մինչեւ այսօր, եթէ անոնք ըլլային միշտ բարեկամ, միշտ դաշնակից, միշտ կողք կողքի առաջին ուժով թշնամիի մը դէմ), Կ. Պոլիսը գրաւուած 1453ին եւ յաղթական օսմանեան սուլթանները անարգել յառաջացած էին սարսափ ազդելով, մինչեւ Հունգարիա, մինչեւ Վիեննա։ Ու ի մէջ այլոց պէտք է ըսել որ, Թուրքերը կրցան ընդարձակ կայսրութիւն մը հիմնել 16րդ դարուն՝ շնորհիւ քրիստոնեայ պետութիւններու կրօնական սին վէճերուն, եւ նոյն եւրոպական այն ժամանակուան աւատապետական դրութեան։

Փոքր Ասիոյ, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ համար, Կիպրոսի ունեցած քաղաքական կարեւորութիւնը, բացի որ այն ժամանակներու աշխարհակալ պետութիւնները գնահատեր էին։

Հիմա կարգը եկած է Թուրքերու։ Օսմանեան հզօր կայսր սուլթան Սուլէյման Գ. ի յաջորդ Սելիմ Բ. Հրեայի մը խորհուրդին վրայ կ'որոշէ գրաւել Կիպրոսը։ 16րդ դարուն Թուրքերը նաւերով զօրք ցամաք կը հանեն Լիմասոլէն։ Հարիւր հազար Թրքական ուժ մէկ ամիսէն աւելի կը պաշարէ մայրաքաղաքը Նիկոսիան։ Մօտ հարիւր հազար կղզին պատրաստ կռուող մէջտեղ կը բերէ։ Այս երկու անհաւասար բանակները ճակատ ճակատի կռուեցան քաջաբար։ Թուրքերը օգնական զօրք կը ստանային դուրսէն։

Ի վերջոյ մայրաքաղաքը կ'իյնայ հերոսաբար։ Քսան հազար զինեալներ Նիկոսիոյ պարիսպներուն տակ։ Ալ ծանօթ է Թուրքին ջարդը, կոտորածը, թալանը, հրդեհը կիներու եւ աղջիկներու առեւանգումը։ Հազար գեղեցիկ աղջիկներ նաւ դրուեցան բռնի, Սուլթանին նուէր ղրկելու համար։ Բայց անոնցմէ մէկը գեղեցկագոյն Արնալտան, պատիւ բռնութենէն եւ ստրկութենէն նախամեծար համարեց։ Նախընտրեց մահը քան անպատիւ կեանքը։ Կրակ տուաւ նաւուն վառօդարանին։ Նաւը, նաւաստիները, հազար գեղեցիկ աղջիկներ այրեցան բոցերու մէջ։

Թուրքերը 16րդ դարէն մինչեւ 19րդ դարուն կէսը, մօտ երեք դար, տէր եղան կղզիին։

Միջին դարէն մինչեւ այսօր ոչ մէկ երկրի կառավարութիւն չէ եղած այնքան բարբարոս դէպի իր հպատակները, որքան Թուրք կառավարութիւնը։ Ոչ մէկ ժողովուրդ չէ ունեցած այնքան բացասական վերաբերմունք, դէպի իր եւ ուրիշ ազգերու քաղաքակրթութիւնը, դարձեալ՝ որքան Թուրք ժողովուրդը։

Բիւզանդական կայսրութեան տապալ երկար եւ աւելի դարեր դիմանալու պատճառներէն մին, կարելի է ըսել քան պատճառը, Փոքր Ասիան եւ Հայաստան աշխարհն էին։ Քանի տեսակ ազգեր, ժողովուրդներ, նաեւ Հայերը աշխատեցան հրաշալի կերպով, հաւատարմօրէն այդ կայսրութեան կրօնական, գիտական, գրական, առեւտրական, զինուորական եւ քաղաքական հոյակապ վերելքներուն։ Պատի՛ւ Բիւզանդիոնի, որ իր կայսրութեան հպատակ տարրերէն կրցաւ օգտուիլ։ Թուրքը սակայն Թուրք է...։ Անոր տէրը Կասպից ծովու արեւելեան կողմը չորս մեծ անապատներու յանձնարարած աւազներն են։ Ան գրաւեց Միջագետքը, Ասորեստան, Հայաստան, Կիլիկիա, Կապադովկիա, Փոքր-Ասիա, Սուրիա, Պաղեստին, Արաբիա, Եգիպտոս, Ալճէրիա, Թունուզ, Մարոք, Արեւելեան Միջերկրականի բոլոր կղզիները, Մակեդոնիա, Ցունաստան, Պուլկարիա, Սերպիա, Ռումանիա, Ալպանիա, Գարատաղ, Հունգարիա եւ բոլորին մէջ իբրեւ պետական սկզբունք ունեցաւ անարդարութիւնը։ Կրօնական, բարոյական, մտաւորական ոչ մէկ իրական վերելք ունեցաւ ան։ Իր ոչ-Թուրք հպատակները ուզեց բռնի ձուլել տիրող տարրին հետ։ Անիկա 18րդ եւ 19րդ դարերու Եւրոպայի հսկայական յառաջդիմութենէն, նոր գիտութիւններէն, քաղաքակրթութիւններէն բնաւ չօգտուեցաւ արժանապէս։ Արեւելեան խնդիրը Եւրոպան չէր որ ստեղծեց, այլ Թուրքը իր բարբարոսութեամբ։

Ահա կ'անցնին այսօր, Նիկոսիոյ, Ֆամակուստայի, Քիրինիոյ փողոցներէն, ճամբաներէն, գեղեցիկ աչքերով, յունական քթով, ճերմակ սպիտակ կամ նուրբ թխագեղ մարմիններով Թրքուհիներ։ Ասոնք դարեր առաջ, մինչեւ 50 տարի առաջ դեռ Յոյներ էին, լատին, իտալացի, կամ Հայեր էին։ Ո՞վ ըսաւ որ անոնք Թուրք են իսկապէս ցեղով, ծագումով։ Անոնց շեշտն իսկ կը բաւէ իբրեւ ապացոյց թէ՝ անոնք արիական ցեղին կը պատկանին։

Ո՞ւր մնացին դեռ Լուսինեաններու օրով գոյութիւն ունեցող սքանչելի հարուստ պարտէզները, անտառները, պուրակները, Կիպրոսի ազատ ծառերը։ Ինչ եղան այս կղզիին հին դարերու արդիւնաբերութիւնը, ճարտարարուեստը, արուեստը, վաճառականութիւնը։

Այս բոլորը կանգ է առած, երբ Թուրքն է մտած ներս։ Ոչ մէկ ժամանակ Կիպրոս չէ տեսած՝ քաղաքական անապահովութիւն, ..., օրէնքի, բացարձակ բռնատիրութիւն՝ որքան Թրքական տիրապետութեան օրով։

1878ին ռուս-թրքական պատերազմէն յետոյ, Պերլինի գումարուած վեհաժողովը ընդունեց Կիպրոսի գրաւումը անգլիական զինուորներու կողմէ։ Պերլինի վեհաժողովէն առաջ, Համիտի եւ [Անգլիոյ] միջեւ գաղտնի դաշինք էր կնքուած Կիպրոսի մասին։ Սուլթան Համիտ կղզին կը պարգեւէր Անգլիոյ՝ պահելու համար հաստատուն կերպով Հայաստանն ու Կիլիկիան, Փոքր Ասիան։ Ներքամիտ Ալպիոնը օսմանեան կայսրութեան պաշտպան կը կանգնէր ընդդէմ հիւսիսային մեծ վտանգին։

Կէս դար է, անհաւասարելի, որ Կիպրոսի ժողովուրդը մի անգամ ընդ միշտ ազատագրուած է Թրքական վայրենի կառավարութեան կարգերէն ու օրէնքներէն։ 50 տարի առաջ Կիպրոսցին կ'ապրէր իբրեւ ... կենդանի, ...։ 50 տարի յետոյ այսօր, ինչպէ՜ս կ'ապրի կղզիին բնակչութիւնը։ Երանի՛ թէ անոր ապրած, վայելած ազատ կեանքին կէսին կէսը ունենայինք մենք երէկ եւ այսօր։

Բայց ներկայ դարը ազգերու լիակատար անկախութեան դարն է։ Յոյները, մեծ անցեալով, կ'ուզեն վերագտնել իրենց պատմական հայրենական ամբողջութիւնը։ Անոնք բացորոշ մեծամասնութիւն են ցեղով, կրօնով, լեզուով, կղզիին մէջ։ Անոնք կ'ուզեն միանալ մայր հայրենիքին։ Ասոր համար աղաղակեցին վերջերս օտար կառավարութեան դէմ եւ պարտուեցան բրիտանական անհուն ուժէն։ Բայց անոնց հոգիին մէջ վառ է եւ հաստատուն, ազատութեան սէրն ու կրակը։

ԱՐՇԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

13 նորագիրներ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Փետրուար 7ին, Պուլվար Օտտոյի «Վասմեան» ենթակոմիտէի ընկերահաւաքական խնջոյքը անգամ մը եւս հաստատեց թէ Դաշնակցութեան գաղափարականութիւնը հայ ժողովուրդի ազգային բնական պահանջն է։

Խնջոյքի ընթացքին ներկաներէն ընկեր Դարագաշ կարդաց հետեւեալ նամակը.—

«Ընկերնե՛ր, մենք՝ ստորագրեալ համակիրներս որպէս առաջապահը հօվտի դառնութեան ճաշակող ժողովուրդի հարազատ ծնունդ. երկար տարիներ օտար ասողերուտակ անորոշ կացութեան մէջ ապրելով, վճռեցինք միահամուռ թռիչք մը գործել եւ խիզախօրէն մտնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընտանեկան սեմէն ներս եւ խտացնել շարքերը, ենթարկուելով ծրագրին ու կանոնագրին, աշխատելով գործադրել եւ իրականացնել զայն եւ դիւրացնել ճանապարհը, որ հայ ժողովուրդը պիտի տանի հասցնէ իր իտէալին, Միացեալ անկախ Հայաստանի։ Կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Շրջանի մարմինէն կը խնդրենք իսկոյն ընթացք տալ մեր պահանջին եւ ազատել մեզ անորոշութենէ»։

Այս նամակը ստորագրած են 13 հայ երիտասարդ ու չափահաս աշխատաւորներ, որոնցմէ շատեր ընտանիքի ու զաւակներու տէր են եւ գուցէ գործաւորներ։

Նամակի ընթերցումէն վերջ, խօսք տրուեցաւ ընկեր Մ. Մաքութեանի, որ յայտնի բացատրութիւններ տուաւ կուսակցութեան ծրագիր կանոնագրին շուրջ, զգացուց թէ ծանր պարտականութեան մը տակ կը մտնեն, մանաւանդ ներկայ տագնապի միջոցին։

Խօսեցան նաեւ ընկեր Ազգին Մարտիրոսեան եւ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը, պարզելով Դաշնակցութեան տեսակէտները։

Ընկերները հանդիսաւորապէս կատարեցին իրենց ուխտը, համբուրելով հայկական եռագոյնը։

Ողջո՜յն մեր նորեկ ընկերներուն։

Ս. Միլտոնեան

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Յունուար 20ին լրացած ըլլալով «Յառաջ»ի պարգեւաւոր բաժանորդագրութիւնը, այլ եւս նկատի չեն առնուիր նոր դիմումները։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԱՒԱՌԷՆ

Անգործութիւն Լիոնի մէջ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՄԽԻԹԱՐԱԿԱՆ ԳԱՐԳԱՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Անգործութեան մասին նպաստաւոր լուր մը տալու համար երկար ատեն լուռ կեցանք, յուսալով որ 1926-27ի շրջանին պէս տագնապը ժամանակի ընթացքին կ'անհետանայ կ'երթայ։

Դժբախտաբար մեր ենթադրութիւնները ի գերեւ ելան, եւ նկատի առնելով տագնապին ընթացքը, չենք գիտեր թէ այդ բարի լուրը տալու համար որքա՛ն ատենի պէտք է սպասենք։

Գաղութին թիւը առանց չափազանցութեան պէտք է հաշուել 7-8 հազար։ Մենք առնենք նուազագոյն թիւը—7 հազարը, իւրաքանչիւր ընտանիք հաշուելով չորսական հոգիէն՝ կ'ունենանք 1750 ընտանիք։ Թուաբանական հաշիւ մը ընենք, տեսնելու համար թէ այս 1750 ընտանիքէն քանի հոգին պարապ են, կամ կ'աշխատին։ Այս թիւէն պէտք է զեղչենք 350ը, համարելով անհատապէս կամ ընկերակցաբար գործ ունեցողներ, անգին կը մնայ 1400 ընտանիք։

Դժբախտաբար անգործութիւնը այս 1400 ընտանիքներու սեմերէն ներս մտած ու տեղաւորուած է, կամ ուրիշ խօսքով չորս հոգինոց ընտանիքէն երկու, ընդհանրապէս երեք հոգին անպատճառ չեն աշխատիր։ Ուրեմն, չորսէն մէկը աշխատաւոր է։ Իսկ այդ մէկ հոգին իր բանած պակաս ժամերով ստիպուած է ապրեցնել միացեալ երեք հոգին։ Չխօսեցանք դեռ աւելի բազմանդամ ընտանիքներու մասին, որոնց պարագան աւելի ծանր է։ Իսկ շատ մը ընտանիքներ բոլորովին պարապ են, ենթակայ ամէն օր փողոց նետուելու վտանգին, քանի որ չեն կրնար անհնարին դրամ վճարել։ Բարեբախտաբար մխիթարական պարագայ մը կայ, կառավարութեան նպաստը, որ կը տրուի միայն Ֆրանսացի, հայ եւ ռուս անգործներուն։ Վերջերս սկսած են ընտանիքի հայրերուն ..., իսկ երախաներուն համար կաթի դրամ տալ։

Այս ծանր կացութեան հանդէպ, ինչ կը խորհին մեր երեւելի եւ աներեւոյթ ազգ. եւ Հայր. Միութիւնները կամ հայրենակցները... Այս վերջիններէն յոյս չունինք, ... դաւադրոցն ալ կծկուած իր պատեանին մէջ, չուզեր տեսնել կամ լսել իր ազգակիցներուն թշուառութիւնը։ Եթէ գործ մը պիտի կրնան տեսնել ան ալ Հայր. Միութիւններն են։ Անհատի մը կամ ընտանիքի մը թշուառութիւնը, իր հայրենակիցը կամ հայրենակցական Միութիւնն է որ պիտի տեսնէ եւ ձեռքէն եկած օգնութիւնը ընէ։

Այսպիսի օրերու մէջ եթէ իրարու քաւէ չպիտի հասնինք, իրարու չպիտի օգնենք, թող այդ «հայրենակցական» բառը մէջտեղէն վերցնեն, լուծուին երթան։

Տագնապէն ազդուած են նաեւ մեր առեւտրականները ու մանաւանդ արհեստաւորները, որոնք գրեթէ գործ չունին։

Այս օրերս մետաքսի գործարանները սկսած են բարուոքումի նշաններ ցոյց տալ, շարժում մը կը նշմարուի։ Շաբաթը չորս օր աշխատող գործարան մը այսօր 5 օր կ'աշխատի, իսկ ոմանք հինգ ժամի փոխարէն 6 ժամ կը բանին։ Կը յուսացուի թէ Լիոնի տօնավաճառն ալ (Foire de Lyon, որ յառաջիկային թերեւս ըլլայ Ֆրանսայի ամենամեծ եւ միակ ցուցահանդէսը) գործերու բարուոքում մը բերէ իր հետը։

Մ. Տէր Պետրոսեան

ՄԱՄՈՒԼ

«Քէլլէկէօղութիւն»

«Ասպարէզ» դիտել կու տայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 յունուար).

— «Արտասահմանի հայ գաղութներուն մէջ», վերջերս, հայ կարմիրները աւելի բազմացուցին իրենց «քէլլէկէօղութիւնները։ Այնպէս կը թուի թէ Ներգաղթի պատրանք մանուցումները աւելի ուժ տուած են այս տգեղ ու վնասակար արարքներուն՝ լաւագոյն վկայականներ ստանալու յոյսով։ Դեռ աւելին, այդ «քէլլէկէօղութիւններուն մասնակից կը դառնան նաեւ օտար տարրեր։

Օրինակ, Ցանցառանի մայրաքաղաքին քթին տակ, Թիֆլիսի գաղթակայանին մէջ, Պ. Տաշճեանի նախաձեռնութեամբ, կարգ մը քէլլէկէօղներ կը հաւաքուին եկեղեցին դուռը եւ անոնցմէ մէկը կը բարձրանայ վերեւ եւ վար կ'առնէ յունական ու հայկական դրօշները եւ կը պատռէ վերջինը։ Այդ դրօշները յատկապէս այդ օրը դրուած չէին հոն, այլ բոլոր տօն ու կիրակի օրերը կը պարզուին եկեղեցիին վրայ։ Այս արարքին կը հետեւի արիւնալի կռիւ, ոստիկանական միջամտութիւն, ձերբակալութիւն եւ տեղական մամուլի յարձակումներ հայ գաղութին դէմ։

«Հայրենիք»ի Պէյրութի թղթակիցը կը ծանուցանէ այն վտանգը, որ աստիճանաբար շօշափելի կը դառնայ փոքրաթիւ հայ կարմիրներու կատարած անմիտ ու անհաշիւ խելագարութիւններու հետեւանքով գրգռելով տեղական մամուլի եւ ժողովուրդի զայրոյթը հայ գաղութին դէմ։

Եգիպտոսի մէջ, հակաբողոքական գրգռիչ ընթացքի մէջ գտնուող կարգ մը կարմիրներ կը ձերբակալուին, եւ անոնց մեծամասնութիւնը հայ անունը կը կրէ։

Հոս, մեր քթին տակ, հայ բարեգործական վերարկուի տակ ծածկուած Հօկ անունով կազմակերպութիւն մը հրապարակ կը նետէ ծրագիր, որ ... մեծամասնութեամբ, ... կը կարդան ո՛չ միայն հայ գաղութին, այլ նաեւ Ամերիկայի կառավարութեան՝ կասկածելի դարձնելով նաեւ հայ մշակութային եւ բարեգործական կազմակերպութիւնները։

Այս «քէլլէկէօղութիւններ»ը որեւէ դրական օգուտ մը չեն կրնար տալ իրենց տարփողած նպատակին — համաշխարհային յեղափոխութեան։ Բայց մեծ վնաս կը պատճառեն հայ գաղութներուն, որոնք աննախընթացօրէն բացառիկ կարեւորութեան մէջ կը գտնուին՝ ներկայ ծանր պայմաններուն տակ։

Համաշխարհային յեղափոխութեան մեծնկարուածին վրայ բան մը չաւելնար մեր «Հօկ»եանները անոր վրայ աւելցնելով եւ ոչ ալ բան կը պակսի զանոնք անկէ դուրս հանելով։ Սակայն անոնց ներկայութիւնը կարմիր լաթի մը գրգռիչ ազդեցութիւնը կը թողու զանազան երկիրներու մէջ, որուն ծանր եւ աղէտաւոր արդիւնքը կը կրէ մեր հաւաքականութիւնը»։

Հրաշք տղան

Այս խորագրին տակ Կիւսթավ Գրէ կը գրէ L'Intransigeantի մէջ.—

Տղաքներ կան, որ կը նուիրուին երաժշտութեան։ Յաճախ իրենց ծնողքն է, որ պատճառ կ'ըլլայ։ Տարիքին բերումով, կը յաջողին, Երաժշտանոցը կ'աւարտեն մրցանակով։ Սակայն երաժշտագէ՞տ են, արդարեւ կան միայն կրնայ ըսել։

Ահա տղայ մը, 6 տարու։ Դեռ գրել-կարդալ չի գիտեր, ոչ ալ կը ճանչնայ ձայնանիշերը։ Գիրք կամ ձայնագրութիւն, տպագրուած ամէն էջ, անոր համար սեւով ճերմակ թուղթ մըն է։ Այս մանուկը եղբայր մըն ալ ունի, որ դաշնակի դասեր կ'առնէ, — կը նուագէ Մոցարթ, Սքարլաթթի, Տայէն, Շուպէրթ. Հրաշք տղան ծանօթ չէ այդ անուններուն, սակայն գոց կը սորվի անոնց երաժշտական կտորները, երբ եղբայրը կը նուագէ։ Ու երբ եղբօր դասը կ'աւարտի, փոքրիկը կը ցատկէ կը թառի աթոռակին վրայ, մատները կը դնէ ստեղնաշարին, եւ պարզապէս ... կու տայ երաժշտութիւնը, զոր լսած էր։

Ո՞ր ասպարէզին է նախասահմանուած այս տղան, մեծ երաժի՞շտ մը պիտի դառնայ, հրա՞շք մը, թէ յարգի բոյթ մը պարզապէս։ Ո՞վ գիտէ։ Ինչ որ յայտնի է, այն է թէ այս տղան որոշ ձիրքեր ունի, զորս կ'արժէ մշակել։

Այսպիսի հրաշք տղաք չեն պակսիր։ Շատ գոյութիւն ունին, բայց միշտ չեն տեսնուիր։ Ես տեսայ նման հրաշք տղայ մը, որ այս շաբաթ (այսօր), Շոփէնի սրահին մէջ, դաշնակ պիտի նուագէ։ Անունն է Ռաֆֆի Պետրոսեան։

Ան պիտի նուագէ պարզապէս առաջնորդ ունենալով իր բնազդը։ Աշխոյժ աչքերով, ժպտուն ու յստակ դիմագիծով տղեկ մըն է ան։ Կարծեմ նոյն ծագումն ունի Եուտի Մենուհինի պէս։ Երանի թէ այն միւս հրաշալի փոքրիկ դաշնակահարին նման կարենար գտնել անձնուէր ու խորաթափանց առաջնորդ մը։

Թերեւս դաշնակի մեր վարպետներուն համար հետաքրքրական փորձերու գեղեցիկ միջոց մըն է ան։ Ո՞վ պիտի ուզէր ստանձնել այդ։

ԽՄԲ.— Փոքրիկ Ռաֆֆիի երկրորդ նուագահանդէսը տեղի կ'ունենայ այսօր, շաբաթ։ Մանրամասնութիւնները կարդալ Դ. էջ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐՓԻ, թիւ 3 (պատանիներու եւ մանուկներու պարբերականը)։ Խմբագիր՝ Դոկտ. Ա. Բարսեղեան։ Սիրուն բովանդակութեամբ եւ պատկերազարդ։ Տարեկան բաժնեգին 2 տոլար։ Հասցէ.— P. O. Box 77, Allston, Mass (U. S. A.)։

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը։ Գին 2 ֆրանք։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԵՐԴԻՒՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

III

— Քեռանս ժողվէ, կնամար, — ատանց զինուորներէն մին։

— Սա խոժոռ ծերուկին նայէ...։ Վա՜յ քու տունդ իմանայ...։

Իսկ երրորդը՝

— Մօրք դը՜գ, — ձայնեց Աննա քուրիկին՝ սափորին ձախ գրպանը ցնելով ձախ ձեռքին գլուխը, չգա՛ս սա քարին կողմ...։

Քեռին արիւնը գլուխը խուժեց։ Աննան վախցաւ։ Իսկ Գրիգոր աղջատ կը մնար ծառերուն մէջ։ Քեռին քայլ մը առաւ։ Քայլ մ'ալ զինուորներէն մին...։ Դիրքերնին ալ երբեր ու նայեցան։ Քեռին աչքերը կը փայլատակէին։ Հուժկու ու յաղթանդամ, պատրաստ էր ... ընելու երեքը մէկ...։ ... անցաւ մը անեցած էր։ Ու ռամիկան մը փռած՝ հարսանիքի գիներ մը, իր քամներուն ատրկանին։ Ալ անկէ յետոյ ամուլութիւնը իր մէջ առած էր դէպի Թուրքը։ «Անտարակը սառելով կը բացուի», կ'ըսէր միշտ՝ երբ խօսքը կ'ըլլար։ Այսահանդերձ, զգաշացաւ։

Գրիգոր մօտեցած էր իրեն։ Քեռիկին դանկը անհանդարտ էր։ Ու, երկաքին ճաքին մէջ, միամտաբար, ծոցին պրանեկը վերցնելով...։ Ակնարկը դարձուց Քեռին։ Ձեռքը գօտիին տարաւ՝ ... ձգելու համար պղնձէն ըլլայը, ու ծխամորճը հանել ձեւացաւ։

Զինուորները հեռացան, արդէն։

Վերադարձին, Գրիգոր բաժնուեցաւ Քեռիէն եւ ուղղուեցաւ դէպի տուն։ Դեռ կը տրոփէր սիրտը։ Վախ չէր, ինչ որ կը զգար։ Այլ՝ անհանդարտ բան մը։ Ցաւցած մը։ Ու ծոց, ծառայ զանող փրթած մը՝ կուրծքին տակ։

Ջաւէի արձակուրդի օրերն էին։ Ասաց չորեքշաբթի։ Ուզեց եւեւի փողոցէն դառնալ։ Անցնիլ Սաղիկենց տանը առջեւէն։ Բայց, չենթարկուեցաւ իր ցանկութեան, ու ձեռն տանը Սալլը թերթ՝ չինեցն էր չէօրէկները։ Կաթան հաւկիթին ու խմորին հոտը տառած, կը ծլանէր խոհանոցին գոց դրանը առջեւ։ Գոյը պարուրեց ու Գրիգորի աչքերուն ցուցուցաւ, անոր հետ խոհանոց ձանելու համար։

Գրիգոր ... ու փաղ... Միտո՜ւ, միտո՜ւ... Դուռո՜ւ, ո՜չ տղայ, փողոցէն դրանը մինչեւ պիտի սեղմուի կատուին մէջքը։

Քաղաքը կը ժպտէր ագուար ու լռասոյր երեկ մը ցալքերուն տակ։ ...։ Բայց պատուհաններ, ... կրակ... ու ... քարերով կիներ կամ աղջիկներ՝ պատուհաններուն մէջերը բարձրացած, սպիտակ լաթի մը կտոր... աղջիկները կը որբեն՝ երդ մը ... Թռիկ աղջիկ մը կեցած՝ պարտէզին նայող քարէ սանդուղին վրայ, ու բողնիքին առնց դզուող ու սիրտ զողզղացնող բալը ձեռքերն, գլուխը առջին ծանր՝ իր սեւ ու երկարամինգ ծամերը կը ստորէ։ Ուրիշներ ... կը լուան իրենց դռներուն առջեւը, մինչեւ իրենց գլուխը ցոլացրներէն...։ Գրիգորի ուշադրութիւնը գրաւեց հաց Սրտային քոյրը՝ պատը բաց, ներանցքը ծալքած ատեն։

Ամո՜ւշ դող մը անցաւ մարմնէն։ Կարծեցաւ Փոխոխ ակնարկը, բայց կրկին փնտռեց որ գտներ...։ Աչքերը ինչու դանդաղեցան։ Արագացուց քայլերը։ Յիշեց թէ՝ մայրը, 4-5 տարիներէ ի վեր ծեփելի բազմիքը չի տաներ զինքը։ Ինչո՞ւ, արդեօք։ Իրեն ծանօթ բոլոր կիները հոն կ'ըլլային...։ Էհ, դրացի Գալոնին շատ կը պատմէր։ Անգամ մը Տակրին ալ հոն էր ու կայրար, թող քարին գանելիքը ու մէկ ձեռքովը աչքը չփնտրի... Յիշեց, որ մայրիկը զինքը կանուխ կը լուար, ու կը բերէր, կը նստեցնէր ... Թէեւ, ինք կը նախընտրէր պարտեզ դառին առջեւ նստիլ, ծարոտը բռնել, տաք ջուրը առնել թասով ու թափել անոր ... ջահներուն վրայ։ Թէեւ Սոր մը, լո՜ւս առջեւր էր ու բանեց Սրտային քոյրը գիտերէն...։ քանտեցաւ սիրտը...։ ու մտածեց թէ՝ Սաղիկն ալ երբեւիցէ իրեն հետ հոն եղա՞ծ էր, արդեօք... Այդ պահուն սակայն, Թուքը դժուար կլլեց։ Ու յանկարծ, փուռին առջեւ տեսաւ զայն, իրենց աղախինին հետ։ Շփոթեցաւ։ Կարծեց, պիտի իյնար։ Արագացուց քայլերը ու մօտեցաւ փուռին։ Սրտին զարկը շատցաւ. ուրախ էր այդ հանդիպումէն։ Ծնօղ, գոհ եղաւ, որ Սաղիկ տեսած էր թէ իր մայրիկը եւս «չէօրէկ» շինած էր։ Հինգ տարի առաջ Սաղիկ աւրիած ու մէկ երկու անգամ իր չէօրէկէն տուած էր իրեն, երբ փողոցը կը խաղային։ Է՛հ, անիկ հեղ մը կիրակին գար, ու հագնէր իր նոր տափատն ալ։ Սաղիկը հարկաւ պիտի տեսնէր զինքը։ Ճերմակ-գծաւոր ծառեկը պատրաստ էր, արդէն։

Կիները փուռին առջեւ խմբուած կը խօսակցէին։ Վառվառ նստած էր փուռին «դամ քարուին» դրուած քարին վրայ։

— ... Խօսքիս նշա՛ն գիր, — շարունակեց պատմել բարձրաձայն — Կոտնանչ կիրակին արամնուն պէս խօսքը պէտ էա՛թան...։

— Ամա՜ն, ճանըմ Վառվառ, դուն ու «փէջը» ձեռքովդ դրամի պէս կը խօսաթես...։

— Էս ի՛շ կ'ըսեմ կոր քեզի, դուն ան նայէ — աւելի ինքնավստահ շեշտ մը դրաւ Վառվառ իր ձայնին մէջ։

— Կըսմէթի աղջիկ է էղեր, — վրայ ինկաւ ուրիշ մը։

Ու կարծիքները ծայր տուին։ Նշանտուք, հարսանիք, մինչեւ տղաքը։ Ետքը՝ աղջկան բնաւորութիւնն ու կեանքը։ Նոյնիսկ տղայոց այդ երիկ-կնիկը կռուեցուցին քանի մը անգամ։ Ձառելին, նորէն իրարու տուին։

Գրիգոր կանգնած էր փուռին ներսի կողմը ու կը հետեւէր փռապան Ղուկաս աղբօր շարժումներուն, ու ճիգ կ'ընէր նայելու եւ չնայելու Սաղիկին, մինչ ան բարի ու կայծկլտուն աչքերը յաճախ կը սեւեռէր իրեն։ Գրիգոր յիշեց թէ՝ այդ երկար թին, տարիներ առաջ, անգամ մը իջած էր ասոր, երբ դուրսէն կամաց մը ուզած էր բռնել ու Ղուկաս աղբար գնացած հացը փուռին բերանը թափած էր...։ Շատ «չէ՛ն» մարդ էր Ղուկաս աղբար։

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵՍՆ

Խորհրդային պատուիրակութիւնը խաղաղութեան հարցին լուծումը կը գտնէ միայն ընդհանուր եւ ամբողջական զինաթափութեան մէջ: Մինչ այդ Մոսկուայի կառավարութիւնը պիտի շարունակէ առաջարկել ոչ-յարձակման դաշինքներ՝ առանց բացառութեան՝ բոլոր երկիրներուն: Բայց «ընդհանուր եւ ամբողջական զինաթափութիւնը կը կազմէ միակ ազդու երաշխիքը ընդդէմ պատերազմի եւ անոր աւերիչ հետեւանքներուն»:

— կատարեալ զինաթափութիւն մը միայն, կ'եզրակացնէ Լիտվինով, թոյլ կուտայ հասնելու բոլոր երկիրներուն համար հաւասար պայմաններու եւ հաւասար ապահովութեան: Գալով հսկողութեան եւ հակակշռին, բացայայտօրէն աւելի դիւրին չէ՞ յանցապարտութիւնը հաստատել պետութեան մը, որ հակառակ միջազգային պայմանադրութեան մը կը շինէ հրասայլեր, թնդանօթներ, գնդացիրներ, ռմբածիր օդանաւեր, քան թէ երեւան հանել զեղծումը այն պետութեան որ իր սպառազինութիւններուն մէջ՝ որեւէ չափով մը կ'անցնի պայմանադրութեամբ պարտադրուած սահմանները:

Խորհրդային պատուիրակութիւնը սակայն, տրամադիր է քննելու ամէն առաջարկ որ կը ձգտի աստիճանաբար եւ համեմատաբար նուազեցնել զէնքերը: Ատկից զատ, համամիտ է որ արգիլուին ամէնէն յարձակողական զէնքերը: Լիտվինովէ վերջ խօսեցաւ Ճուէտի ներկայացուցիչը:

Պալքանեան գործակցութիւն

Պոլսոյ մէջ գումարուած Պալքանեան խորհրդաժողովի խորհուրդի նիստերուն մասնակցելէ վերջ, Աթէնք վերադարձին, յոյն պատուիրակներու պետը Գ. Փափանաստասիու, հետեւեալ կերպով ներկայացուց իր երկրին տեսակէտը Պալքանեան պետութեանց տնտեսական գործակցութեան մասին.

Ա.— Պալքանեան պետութեանց միջեւ նախընտրական մաքսատուրքի մը հաստատում: Ասով, նուազագոյն մաքսատուրքերը պէտք է կրեն հարիւրին յիսունի նուազում մը: Այս նոր մաքսատուրքը պէտք է գործադրուի այն ապրանքներուն համար, որոնք Պալքանեան երկրէ մը կը ղրկուին, Պալքանեան ուրիշ երկիր մը:

Բ.— Պալքանեան երկիր մը ուրիշ երկրի մը հետ առեւտրական դաշինք մը կնքելէ առաջ, պէտք է կարծիքներու փոխանակութեան ձեռնարկէ պալքանեան միւս պետութեանց հետ, այնպէս որ պալքանեան թերակղզիին մէջ կիրարկուի տնտեսական միօրինակ քաղաքականութիւն մը:

Գ.—Հաստատել պալքանեան երկիրներու մնայուն յանձնախումբ մը, պալքանեան երկիրներու միջեւ, արտադրութեանց եւ ապրանքներու փոխանակութիւնը կարգի դնելու համար:

Յոյն պատուիրակը յայտնեց թէ անհրաժեշտ կը նկատէ միջպալքանեան յանձնախումբի մը կազմութիւնը.

Դանուբեան երկիրներու խորհրդակցութիւնը

Համեւրոպական միութեան առաջարկով, Պուքրէշի մէջ գումարուիլ սկսաւ խորհրդաժողով մը, որուն կը մասնակցին Դանուբեան երկիրներու քաղաքական ղեկավար անձնաւորութիւնները:

Փետրուար 22ին Գանայի մէջ տեղի պիտի ունենայ երկրորդ գումարում մը, ժողովին անդամները պիտի քննեն Դանուբեան երկիրներու միջեւ տնտեսական մերձեցման եւ փոխադարձ օգնութեան կարելիութիւնները:

Այս ժողովները որոնք տեղի կ'ունենան Եւրոպայի մաքսային միութեան ազգային կազմակերպութիւններուն հովանաւորութեամբ, կը հետապնդեն Դանուբեան երկիրներու միջեւ տնտեսական սերտ գործակցութեան մը անհրաժեշտութիւնը ցոյց տալու նպատակը:

Ցուրտը Մուսուլի մէջ

Մուսուլէն կը հեռագրեն թէ տարիներէ ի վեր չտեսնուած ցուրտ մը կը տիրէ ամբողջ երկրին մէջ: Ամբողջ նահանգին մէջ առատ ձիւն տեղացած է, ծանր կորուստներ պատճառելով արջառներուն եւ ոչխարներուն. Ամառիէի մէջ ձիւնամրրիկը թոյլ չի տար աունէրէն դուրս ելլել: Երկու ոստիկաններ մեռած են ցուրտէն:

«ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ»Ը

ՊՐԱԿ ԱՌ ՊՐԱԿ

Յուսաքեր որոշած է Թ. ՕՇԱԿԱՆԻ վէպը՝ հրապարակ հանել պրակ առ պրակ:

Առաջին *գոյգ պրակը* հրապարակ ելած է Յունուար 30ին, 52 մեծադիր էջերով:

Դիւրութիւն տալու համար բոլոր գրասէրներուն, հաստատուած է բաժանորդագրութեան դրութիւնը:

25 պրակը, քսան եգ. դահեկանի (կանխիկ):

Զեռքէ կը ծախուի 32 էջը՝ 1 եգ. դահեկանի.

Այս առթիւ, մեր պաշտօնակիցը կոչ կ'ընէ մասնաւորաբար հայ գրականութեան բարեկամներուն, որ իրենց աջակցութիւնը բերեն՝ այս մեծածախս եւ մեծարժէք գործին հրատարակութեան համար:

Կը յանձնարարուի օրը օրին ապահովել յաջորդական պրակները, նկատի ունենալով որ *սահմանափակ թիւով* կը տպագրուին անոնք եւ *մէկ ամիս* ետք (մինչեւ Մարտ 1) զգալապէս պիտի փոխուին թէ՛ *բաժանորդագրութեան* պայմանները եւ թէ *նախընթաց* պրակներուն գիները:

Թատերական ներկայացում Լիոնի մէջ

Սօցիալ Դեմ. ընդհ. Հայր. միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ ի նպաստ հայ անգործներուն

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Երգ քաղաքապետարանի սրահին մէջ Rue du Sèze, Lyon:

Յ. Դ.

Քաւառ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Համազասպ, Կայծակ, Կուկունեան, Մարզպետ եւ Կար որ Վէցի Անդրանիկ խումբերու ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը:

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի Քրիստափոր, Աղբալեան եւ Ռոստոմ խումբերու բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Խաժակ Ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Իսկ Քրիստափոր խումբը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն 10ը Խաժակ Ակումբին մէջ: Կը խօսի ընկ. Արամ Գասօնէ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գառ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քալ. Օտտօքի Գառ. Միութեան բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէնթ Անթուանի ընկեր Կարօ խումբի ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 5ին: Կը խօսի ընկ. Գ. ՀԻՒՍԷԱՆ, նիւթ ունենալով «Հատուցումներու հարցը եւ միջազգային քաղաքականութիւնը»:

ՏԷՍԻՆԻ Պատանեկան Միութեան վերնաքննական ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Քաֆէ տը լա Փէի մէջ: Նիւթ՝ «Աղազայ Հայաստանը»: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հասցէին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Փարիզի Գրական Ակումբ

այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 13, Rue Cambronne, métro Vaugirard. Կը խօսի Գ. Արշակ Չօպանեան, նիւթ ունենալով «Օմար Խայամ եւ Նահապետ Քուչակ»: Մուտքը ազատ է:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Կ. խաչի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Ա. Ե. Կ. խաչի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղի հերթական զրոյցը վաղը Կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber: Կը խօսի Տիկին Ս. Տէր Դաւթեան: Նիւթ՝ «Մանուկներու սեռական դաստիարակութիւնը»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պոլսեցիներու միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր բնիկ պոլսեցիները, անդամ կամ ոչ անդամ, վաղը Կիրակի ժամը 2ին Café Noailles, 75 La Cannebière սրահին մէջ:

Ա. Ե. Կ, ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը Թէյասեղանի մը հրաւիրէ բոլոր անոնք որ Կարմիր Խաչի գործը իրենց սրտին մօտիկ կը սեպեն: Հաւաքոյթը տեղի պիտի ունենայ վաղը Կիրակի ժամը 5ին, Bar Monumantal սրահին մէջ, 59 Bld. Dugommier: Տեղի պիտի ունենան անակընկալներ անդամուհիներու կողմէ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէվրան, Խ. Գ.— 35:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Մարտիրոս Սապոնճեան՝ ծնած Կարին, Զաւուր Սոքաք, 1903ին, հօր անունը՝ Տիգրան, կոշկակար, մօր անունը՝ Սաթենիկ, ծնեալ Մկրեան, կը փնտռէ իր ազգականները. Հօրեղբայրներ՝ Աւետիս եւ Գրիգոր Սապոնճեան, մօրեղբայր՝ Մարտիրոս Մկրեան, մօրաքոյր Սօֆիա Թիւթիւնճեան, զրացիներ՝ Խերպէկեան եւ Թարոյեան: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

25,000 Gilets à Solder

ԸՆՏԻՐ ԲՈՒՐԴԷ. ԵՐԿԱՐ ԹԵՒՈՎ, 300 ԿՐԱՄ. ԱՄԷՆ ԳՈՅՆԷ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՅՍ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵՆԷՆ

ԳԻՆ **17.50** ՖՐԱՆՔ

Անոնք որ չեն համոզուիր մեր ըսածին, թող հաճին անգամ մը այցելել մեր հաստատութիւնը եւ ...

ԵԿԱՑ, ՏԵՍԱՑ, ԶԱՐՄԱՑԱՑ

Tricots TERZIAN

20 Rue Mélingue, Métro: Buttes-Chaumont Tél. Botzaris 22-98

ԿԸ ՂՐԿԵՆՔ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

Դասախօսութիւն

Մարսէյլի Հայ Ակումբին մէջ, Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 114 rue de Rome.

Կը խօսի Գ. Վահրամ Թօրամեան, նիւթ՝ «Մեքենան եւ տնտեսական տագնապը»:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Պէլվիլի Ֆրանսական Աւետարանական Եկեղեցւոյ սրահին մէջ կը քարոզէ հայերէն լեզուով Վեր. Մ. Տէր Սահակեան: Մուտքը ազատ է: Մեթրօ Պէլվիլ. Թրամուէյ 26:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մեթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, գարմ.-արտաք եւ կանանց մորթի, սրբան՝ վեներ. ախտաճանաչութիւն եւ վարքաբ: Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

6 տարեկան

ԵՐԿՐՈՐԴ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 5.45ին

Salle Chopin (Pleyel) 8, Rue Daru, Paris (8)

Ռաֆֆի չհասկնար ծայնանիշերէ: Կը նուագէ յիշողութեամբ

Յայտագիր՝ Մոցարթ, Սքարլաթի, Պէթհովէն, Շօփէն, Շումանն, Գուրկմիւլէր, Շօբէն, Շուպէրթ: դաշնակ ՊԼԷՅԷԼ

Տոմսերու գիներ՝ 26, 21, 16 եւ 11 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին՝ Maison Pleyel, 252 Fbg. St. Honore, chez Durand, éditeur, 4 Place de la Madeleine; à la Boîte à Musique, 133 Bd. Raspail.

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հայ Ուսանողական Միութեան

Հովանաւորութեամբ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Վաղը Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

Salle des Centraux ի մէջ 8 RUE JEAN-GOUJON

Եւրոպական պարեր: Կը նուագէ PIZARRO յայտնի օրքեսթրը

Գեղարուեստական նախ բաժին, կը մասնակցին յայտնի արուեստագէտներ

ԺՈՆ ԳԻՐԻՑԷ ՄԱՏԶԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մուտք՝ 20 ֆրանք Ուսանողներու համար 10 ֆրանք

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Ամէնուն ցանկացած Հայկ. Ճաշարանը բացուած է Փարիզի կեդրոնը

44 Rue de Trevise Metro: Cadet Tél. Provence 64-74

Au Duc de Trévise

Ղեկավարութեամբ՝ Գ. ՄԱՔՍՈՒՏ ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆի

Կէս օրին ՄԱՔՍՈՒՏԻՆ եկուր, հոն եմ 7.50 ֆրանքով կը կշտանաս ու միշտ գոհ ես:

Մաքրութը կը յարմարի օրուան տագնապին: Եկէք եւ ... Արեւելեան եւ կովկասեան կերակուրներ, ամենաընտիր օղի գինի պոլսական եւ ռուսական ազանդերներով:

Տրամադրելի սրահ հարսանիքներու, հանդիպումներու եւ ... զաքերու:

ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՐԱԲԵԱՆ

ՄԻՇՏ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԳՈՐԾ

Սօսիէթէ Սավանիի դէմ, 5 ռիւ Միշոլ

Մեթրօ Սէն Միշէլ եւ Օտէօն *Tél. Dan. 41-45*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (148)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

«Կոմիտէն եռ առաւ ռմբաձգութեան ... ծրագրին վրայ, պահեցինք Սէլամօղլի մօտակայքը: Դրօշակեան կոմիտէին անդամներէն կոչկակար Սահիւանի տանը պատին մէջ:

— Այդքան ռումբ ո՞ւրկէ հայթեցիք: Ռուսիայէ՞ն բերիք:

— Կ'ըսեն թէ Ռուսիայէն ալ կուգայ, սակայն այդ ռումբերը շինուած էին հոս, Սէլամօղլու, Թէքքէ Քափուսը, ձուլիչ Կարապետի գործարանին մէջ: Ձուլիչ Կարապետի աշակերտ Միքայէլն ու Սարգիսն էին, որ կը շինէին: Ռումբերը շինուած էին չորս տեսակ: Ոռքան գիտեմ, այդ գործարանին մէջ շինուեցան աւելի քան 650 ռումբ: Այդոնցմէ կը փոխադրուէին Բերա, չեմ գիտեր թէ ո՞ւր: Հոն կը լեցուէին ռումբերը, եւ շողիկները (գափսիւլ) կ'ազուցուէին, յետոյ կը բաժնուէին:

Ուղղակի բանտ ղրկեցի այս լերբ եւ վտանգաւոր կոմիտէճին: Խուզարկել տուի կօշկակար Սահիւանի տունը: Տանը մէջ, ածուխի մթերանոցին ձեղունէն երեւան ելան 16 ռումբ, 9 ատրճանակ, մէկ թուշկինակ ռումբի շողիկ, բազմաթիւ փամփուշտներ: Թիթեղեայ տուփի մը մէջ վտանգաւոր փաստաթուղթեր: Սահիւանի հետ բանտարկուեցան գործարանին տէրը Կարապետաղա, աշակերտները Սարգիս եւ Միքայէլ, եղբօր Մարտիկեան: Սէլամօղլի հայոց եկեղեցին խուզարկութիւնը երեւան հանեց 2 ատրճանակ, 1 դաշոյն, բազմաթիւ փամփուշտներ, եւ քանի մը ձեռք զգեստներ, ֆէտայիներու յատուկ: Ասկից զատ գտնուեցան օտար կազմակերպով բազմաթիւ ռումբեր:

Հողաթափի վաճառական Աւետիս ըսած էր թէ ռումբերուն գանգերը կը շինուէին Սկիւտարի մէջ: Իսկ լեցուելու եւ շողիկ ագուցուելու համար կը փոխադրուէին Բերա, անծանօթ տեղ մը: Փնտռեցինք, այո՛ գտանք, բայց չկրցանք գտնել Բերայի զինադարանը: Լրտեսները գիշեր ցերեկ հետամտեցին, սակայն նշոյլ մը իսկ չյաջողեցան գտնել:

Օր մը, երբ խորախորհ գաղտնի ոստիկան մը, Բերայի Քարնաքօյ ճամբէն կ'անցնէր, կը տեսնէ որ Իսկուհի անունով կին մը տան պատուհանէն վար կ'իջնայ սրբակ մը բռնելի,— օգնէի մը տեղուած 11 բանալիներ էին, եւ 1 հատ ալ գաղտնի բանալի: Պատուհանին մէջ 6-7 տարեկան աղջնակ մը այդ բանալիներուն հետ խաղացած պահուն, ձեռքէն կը ձգէ վար: Ցոյլնի էր որ տեղին Իսկուհի տունը չէր: Ու ոստիկանը անկիւնէ մը գտնելով այդ բանալիները, հետը կը խաղայ ու փողոց կը ձգէ: Գաղտնի ոստիկանը կը գողնէ այդ բանալիները, տան տէրը կը ճշդէ եւ ուղղակի ոստիկանական նախարարութիւն կուգայ ու կ'ըսէ թէ հնարապահ:

— Առանց յատկացնելու շինուած բանալիներ են: Գաղտնի բանալի մըն ալ կայ մէջերնին: Կասկածներ ունիմ տան մը վրայ: Երբեմն երբեմն կը տեսնէի որ կասկածելի մարդիկ կը մտնէին այս տունէն ներս: Լաւ մը տեսէք նայիմ փաստային:

Թիկնապահս խնդիրը ներկայացուց ինծի: Այս գաղտնի ոստիկանին ընկերացուցի բաւական թիւով ոստիկաններ, խուզարկելու համար Իսկուհիի տունը, ուրկէ գտանք 75 ժամացոյց եւ 7 գաղտնի բանալիներ: Իսկուհիի տունը կը գտնուէր: Կը պատմէ, կ'ազդարարէր:

— Լաւ չունիմ, զոյգ բերէք գրէք այդ բանալիները իմ տանս մէջ, կ'ուզեք գիս կրակի մէջ նետել:

Ծովերական ժամանակներու մէջ այս բանալիները կը հաժարուին զաղի գործիքներ: Սակայն սրաշ էր թէ խռովութեան եւ յեղափոխութեան օրերուն, այդ բանալիներուն պէտք էր տարբեր նշանակութիւն տալ: Այդ բանալիներով յեղափոխականները դիւրութեամբ կը բանային օտարահպատակներուն դուռները եւ եւ տուներէն ներս ռումբ կը նետէին, որպէսզի կարելի ըլլար օտարներուն միջամտութիւն հրաւիրել:

Հրահանգ տուի խորագոյն կերպով խուզարկել այդ տունը: Ի վեր, Լոյ կարելի եղաւ երեւան հանել ռումբի մթերանոցը: Տան գետնայարկը, գետինը փորուած եւ հողը մէկ կողմ դիզուած էր: Տեսնուեցաւ 75 սանթիմեթր տրամագիծով բոլորաձեւ հոր մը բերանը: Երեք մեթր խորութիւն ունէր: Հորին պատերը ծածկուած էին տախտակով: Ցատակէն կը բացուէր 6 քառ. մեթր մեծութեամբ ընդ: Մտանք նկուղէն ներս, ինչ՛ր չկայ՛ն այնտեղ: Կոմիտէին զինանոցը մթերանոցն էր այդ:

5 հատ մեծ ռումբ, իւրաքանչիւրը 28 սանթիմեթր տրամագիծով պատրոյգով (պտուտկաւոր), 18 ... ծանրութեամբ, վրան Հ. Յ. Դաշնակցութեան նշանները հայատառ:

12 հատ ռումբ, «փէյզ» երկաթէ ձուլուած, բաւական մեծ:

3 ռումբ, օճառի կաղապարով:

11 տուփ ռումբի պատրոյգ:

18 տուփ ուժանակի շողիկ:

50 տրամ chlorate de potasse

28 քարակ եւ երկար պատրոյգներ նիթրոկլիսէրինով լեցուած:

20 մեթր բամպակեայ ծամ պատրոյգ (լաղըմ ֆիթիլի)

20 մեթր կարապատ պատրոյգ տուփ ատրճանակի փամփուշտ:

2 չափոց, ճշդելու համար քերուն պատուկներուն բացուածքը:

2 բանալի ռումբերը ... համար:

1—2 ուժանակի կաղապար թիթեղէ շինուած:

Ընդօրինակութեան համար ... բաստախտակ:

Ընդօրինակութեան գլան:

Տպագրական տառեր ... մեծութեամբ:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	–
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932

14 FÉVRIER

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1805

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԱԼ ԴԷՊԻ ԱՋ

Քանի երկու - կամ 27 — ժամուան փոթորկալի նիստէ մը յետոյ, որ տեւեց հինգշաբթի ժամը տասնըմէկէն մինչեւ ուրբաթ առտու (փետր. 11-12), եւ ուր ձախակողմեան երեսփոխանները առին քալեցին, Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովը փոխեց ընտրական օրէնքը։

Տրուած որոշման համաձայն, —

Ա.— Այսուհետեւ երեսփոխանները պիտի ընտրուին մէկ քուէարկութեամբ։ (կը ջնջուի համեմատական միացած ընտրութիւնը)։ Ամենաշատ քուէները շահող ընտրելին պիտի հռչակուի երեսփոխան։ Եթէ քուէները հաւասար ըլլան, ամէնէն տարէց թեկնածուն կը համարուի երեսփոխան։ Երկրորդ քուէարկութիւն մը պիտի կատարուի միայն այն ատեն, երբ թեկնածուն չէ շահեր արձանագրուած քուէներու մէկ չորրորդը։

Բ. Կիներն ալ ընտրող եւ ընտրելի պիտի ըլլան, այրերու համար սահմանուած պայմաններով (տարիք, կարողութիւն եւայլն)։

Գ. - Նոր Երեսփ. Ժողովին անդամներու թիւը պիտի ըլլայ 613։

Դ.— Քուէարկութիւնը պարտաւորիչ է։ Պատիժներ պիտի տնօրինուին ձեռնպահներուն։

Այս որոշումը վերջնական չէ, անշուշտ։ Ծերակոյտն ալ պէտք է վաւերացնէ, որպէսզի դառնայ օրէնք։ Անոր քննութիւնը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի օր, եւ ընդդիմադիրները կը կարծեն թէ պիտի մերժէն վաւերացնել, 80ի դէմ 180 ձայնով, քանի որ Ծերակոյտը յառաջ աւելի արմատական է, քան Երեսփ. Ժողովը։ Մանաւանդ ժողովին այսօրուան մեծամասնութիւնը։

Ամիսներէ ի վեր կը մղուէր այս պայքարը։ Երեսփ. Ժողովին աջակողմեան մեծամասնութիւնը զանազան առիթներով մէջտեղ դրաւ ընտրական «բարեփոխման» խնդիրը, եւ հանդիպեցաւ բուռն ընդդիմութեան։ Բայց, միտքերը նախապատրաստուած էին արդէն, եւ 40 առ 100ի մեծամասնութիւն մը ապահովուած էր։

Ձախակողմեանները կը կարծէին թէ ծրագիրը թաղուած, գոնէ յետաձգուած է յաջորդ շրջանին։ Բայց, աջակողմեանները ռազմական խաղ մը սարքեցին փոթորկալի նիստի մը պահուն, եւ յաջողեցան քուէարկել տալ իրենց բանաձեւը։ Մէկ ճակատ կազմեր էին՝ ընկերվարականներն ու արմատական ընկերվարականները, իրենց ետեւէն քաշելով ուրիշ ձախակողմեան տարրեր։ Կէս գիշերին, ճարտասանական ռումբեր արձակուեցան իրարու ետեւէ։ Վերջին ճիգը փորձեց, յանուն ձախակողմեաններուն, Նախկին վարչապետ Էռիօ։ Բայց երբ տեսաւ որ յոյս չկայ, բեմէն իջաւ եւ ձախակողմեան բոլոր երեսփոխանները հանդիսաւորապէս դուրս ելան, իբրեւ բողոքի ցոյց։

Տրամաբանօրէն, համայնավար երեսփոխաններն ալ — 10 - 11 հոգի պէտք է միանային այս թափօրին։ Բայց անոնք իբրեւ վարպետ մաքիավելականներ, հանգիստ նստան իրենց տեղը, եւ քուէարկեցին ալ, ինչպէս կը պնդեն ընկերվարականները։

Նոր չէ որ համայնավարները ամէն տեղ եւ ամէն բանի մէջ կ'ապացուցանեն, թէ նպատակը կ'արդարացնէ միջոցը։

Չէ՞ որ Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի մէջ ալ կռիւներ եւ միացեալ ճակատ կազմած են ֆաշականներուն հետ են, իսկ Ասիոյ մէջ՝ փաշաներուն, մոլլաներուն եւ շէյխերուն, միայն եւ միայն հարուածելու համար ընկերվարականները, իրենց զզուելի խաղերուն դէմ ծառացող բոլոր առողջ տարրերը։

Ժամանակի նշան մըն է Երեսփ. Ժողովին տուած որոշումը։ Ցետախաղաց շարժում մը, որ երկար ատենէ ի վեր կ'ուրուագծուէր։

Դէպի աջ այս հակումը յատկանշական է մանաւանդ անոր համար որ, Երեսփ. Ժողովը իր վերջին օրերը կ'ապրի եւ յառաջիկայ ապրիլ-մայիսին պիտի կատարուին նոր ընտրութիւններ։ Ուրեմն, աջակողմեանները կը ձգտին հարթել գետինը եւ զօրացնել իրենց խմբամները։

Ձախակողմեան հոսանքը տարիներէ ի վեր կը ճգնի, ընդունիլ տալու համար համեմատական ընտրութեան դրութիւնը, որ վերջին ձեւն է, կարելի արդարութիւնը ապահովելու։ Կարգ մը երկիրներ, նոյնիսկ Թշուառ Պուլկարիան ընդունած են այդ ձեւը, բայց յառաջապահ Ֆրանսան ոչ միայն կը մերժէ, այլ եւ աւելի առաջ կ'երթայ, երկրորդ քուէարկութեան մը պատեհութիւնն ալ զլանալով։

Հինգշաբթիէն ուրբաթ գիշերուան քուէարկութիւնը այնքան զայրացուցած է ընդդիմադիրները, որ գիտել կուտան թէ աջակողմեան մեծամասնութիւնը եթէ ուզէր հանրապետութիւնն իսկ ջնջել տալ, պիտի յաջողէր։

Ըսել կ'ուզեն թէ մթնոլորտը չափազանց թունաւորուած է, եւ աջակողմեան հոսանքը իր գերակշռութեան գնիթին հասած։

Ինչպէս ուրիշ երկիրներու, Ֆրանսայի մէջ ալ աջքաղաքական խասնութիւնն է որ գլուխն առած կ'երթայ։

Այն օրէն որ Ռուսաստանը ինկաւ համայնավար յորձանքին մէջ, իւրաքանչիւր երկիր կը տարուբերի երկու հոսանքներու միջեւ, — կա՛մ դէպի աջ, կա՛մ դէպի ձախ։

Մաշած են միջին ճամբաները։ Միւս կողմէ, իւրաքանչիւր երկիր — աւելի ճիշդ իւրաքանչիւր հոսանք — կը զգուշանայ թերխաշ, յախուռն շարժումներէ, տեսնելով մէկ ծայրը՝ բոլշեւիսմը, միւս ծայրը՝ ֆաշիսմը։

Այս ճակատագրական պայքարին մէջ, ընկերվարութիւնն է որ կը պահէ հաւասարակշռութիւնը։ Ընկերվարութիւնը՝ ոչ թէ գիրքերէ փոխառնուած առացուածքներով, այլ «դէպի իտէալը ընթանալով եւ իրականութիւնը հասկնալով»։ (Ժօրէս)։

Այս մարտնչումներուն մէջ, վճռական դեր կը կատարէ նաեւ անտեսական տագնապը։ Խախտած է դրամատիրութեան խարիսխը։

Այս տեսակէտով, ախտանշան մըն է Ֆրանսայի ընտրական օրէնքին «բարեփոխումը»։

Ախտանշան նաեւ այն տեսակէտով որ, աջակողմեանները նախնական ձեւի մը վերածելով ընտրական օրէնքը, միեւնոյն ատեն ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունքը կուտան կիներուն։ - Ցառաջդիմական քայլ մը։

Զարմանալի՞ է արդեօք յիշեցնել թէ, այստեղ ալ հետեւողական են աջերը, քանի որ կիները ճանչցուած են միշտ իբրեւ պահպանողական տարր...։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐ ԱՔՍՈՐԻ

Կատարենք մեր խոստումը եւ ներկայացնենք աքսորի հնգամեայ ծրագիրը՝ Հայաստանի կառավարութեան, որ ամէն բանի միջոցը գտած է շնորհիւ Ռուսիոյ Մոսկուայի, բայց իր հաստատման թուականէն ի վեր, կ'անցկի ու կը ճիգ ցամքեցնելու համար Հայուն արմատը։

Ահաւասիկ.

Աքսորի հնգամեայ ծրագրին նպատակն է աքսորել բոլոր Հայերը — աշխարհի որ մասին մէջ ալ գտնուին եւ ինչ լեզուով ալ խօսին — որ ծրագրի հրատարակման օրը Հայու անուն կը կրեն։ (Բացառութիւն կը կազմեն անոնք որ Հայու անունին տակ թուրքի կամ ռուսի եւ կամ երկուքէն խառնուրդ (առջեւինէ ըսել կ'ուզէ) հոգի մը կը կրեն)։

Աքսորի հնգամեայ ծրագրին նշանաբանն է «Հայաստանը առանց Հայու» Հայաստանի համար, եւ «Հայաստանը Հայերուն», գաղութներուն համար։

Այս թուականէն սկսեալ մինչեւ 5րդ տարուան վերջը՝ Հայաստանի դուռները բաց կը յայտարարուին ե. տեւէն եւ առջեւէն։

Առջեւէն կը մտնեն գաղթականները՝ առանց արհեստի, արուեստի, կրօնքի, կուսակցութեան, տարիքի եւ սեռի խտրութեան։

Դաղթականներուն տեղ պատրաստելու համար, կառավարութիւնը ետեւի դուռնէն Սիպերիա կը ղրկէ Հայաստանի ներկայ բնակչութիւնը։

Քաղաքները եւ գիւղերը չխճողելու համար, կառավարութիւնը՝ Հայաստանէն Սիպերիա մեկնող կառաւաններուն կը խառնէ գաղութներէն հասնող կառավանները՝ առանց շունչ առնել տալու։

Իսկ հնգամեայ ծրագրի վերջաւորութեան, երբ արդէն ի չգոյէ Հայութեան, վերջնապէս վերջացած կ'ըլլայ մը ... ծրագիրը, կառավարութիւնը Հայաստանի մէկ սահմանէն միւսը կը գետեղէ տախտակ մը վրան գրուած. - Անցեալ եւ ապագայ Հայաստան։

ԽԱՐՏԱՇ

Համայնավարներու ձերբակալութիւն

Գէյրութ/Պէյրութ իմաստուն փողոցին մէջ ձերբակալուեցան Կարապետ Զատուրեան եւ Մարտիրոս Գօճակեան անուն երկու Հայեր որոնք բոլշեւիկեան թռուցիկներ կը ցրուէին։

Քառասունի չափ թռուցիկներ գտնուած են անոնց մօտ։ Ատոնցմով կոչ կ'ուղղուէր բանուորներու 4 փետրուարին ցոյց մը ընել քաբիթալիստներու եւ գաղթավայրեր հաստատողներու դէմ եւ պահանջել աշխատաւորներու անտեսուած իրաւունքը»։

Ձերբակալուած այս երկու անձերու բնակարանին մէջ կատարուած խուզարկութիւն մը երեւան հանած է բազմատիպ գործիք մը, համայնավար լիտրներու յուսանկարներու քլիշէներ եւ փրոփականտի գրքոյկներ։

Նոյն իրիկունը, Քրիսթալ թատրոնի տէրը ոստիկանութեան տեղեկութիւն տուած է թէ Հայ մը նման թռուցիկներ ցրուած է իր թատրոնին մէջ։

Ամերիկայի մէջ տվյալ անգործներ

Ամերիկայի անգործներու թիւը կը գնահատուի 8-12 միլիոն։ Ասոնց թշուառութիւնը սակայն աննկարագրելի է։ Բազմաթիւ են անոնք որ անօթութենէ մեռնելու վիճակին հասած են։ Գիւղական շրջաններու մէջ գրաւի տակ դրուած ագարակներու վաճառումը կը հասնի օրական 350ի։ Մեծ քաղաքներու մէջ, իրենց բնակարաններէն կը վտարեն այն վարձակալները, որոնք չեն կրնար իրենց վարձքերը վճարել։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Արիւնալից վէճ մը որ կը տեւէ 22 ժամ

Կիները ընտրող եւ ընտրելի

Երեսփ. Ժողովը վերջացուց քուէարկութեան օրէնքի վիճաբանութիւնը, որ յատկօրէն իրարու դէմ հաներ էր աջերն ու ձախերը։ Բուռն փոխասացութիւններէ եւ արմատական-ընկերվարականներու պետին Հէրիոյի վերջին կծու քննադատութենէն յետոյ՝ ուղղուած կառավարութեան եւ մեծամասնութեան, արմատական-ընկերվարականներն ու ընկերվարականները խմբովին դուրս ելան սրահէն, թոյլ տալու համար որ իրենց բացակայութեան, աջերը — ժողովին մեծամասնութիւնը — առանձինն իրենք իրենց օրէնքը քուէարկած ըլլալու պատասխանատուութիւնը։

Խորհրդարանին մէջ մնացին միմիայն աջերը, որոնք միաձայնութեամբ քուէարկեցին օրէնքը 22 ժամ անընդհատ ժողովէ յետոյ։ Նոր օրէնքին համաձայն 290 ձայնով ջնջուեցաւ երկրորդ քուէարկութիւնը։ 319 ձայնով ընդունուեցաւ կիներու ընտրութեան եւ ընտրելիութեան իրաւունքը եւ պարտադիր քուէ բոլոր քաղաքացիներուն։

Նոր օրէնքին տրամադրութիւնները

Երեսփ. Ժողովի անդամները կ'ընտրուին միանուն եւ միանգամ քուէարկութեամբ։ Ամէնէն շատ քուէ առնող թեկնածուն կը յայտարարուի ընտրուած։ Քուէներու հաւասարութեան պարագային, թեկնածուներու ամէնէն տարիքոտը ընտրուած կը նկատուի։

Երկրորդ քուէարկութիւն կը կատարուի ամէն անգամ որ թեկնածուն չի ստանար արձանագրուած ձայներու քառորդը։

Կիները ընտրող եւ ընտրելի են Երեսփ. Ժողովի ընտրութեանց մէջ՝ այն պայմաններուն համաձայն որոնք ընդունուած են այրերուն համար։

Այս տրամադրութիւնները պիտի կիրարկուին յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ. (15րդը) Երեսփոխաններու յառաջիկայ թիւը պիտի ըլլայ 613։

Քուէարկութեանց մասնակցութիւնը պարտադիր է բոլոր քաղաքացիներուն համար։ Զանցառուներուն համար կարգ մը պատիժներ նախատեսուած են։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Սպանիոյ, Չեխօսլովաքիոյ եւ Դանիոյ տեսակէտները

Զինաթափութեան ժողովը լսեց Սպանիոյ, Չեխօսլովաքիոյ եւ Սպանիոյ տեսակէտները։

Սպանիոյ տեսակէտը

Սպանիոյ արտաքին նախարարը յայտնելէ վերջ թէ կը ցաւի որ ժողովին նպատակն է զէնքերու սահմանափակումն ու կրճատումը եւ ոչ թէ ամբողջական զինաթափութիւնը, սեղմ ու ամփոփ, գծեց պատերազմի զարհուրելի պատկերը։ — Պէտք է, ըսաւ, պատերազմը, այսինքն միջազգային անիշխանութիւնը ջնջելու համար, ջանալ որ հաստատուի միջազգային կարգը։

Սպանիա ուրախ պիտի ըլլայ տեմնելով պարտադիր իրաւախոհութեան, վէճերու իրաւական կարգադրութեան, պատերազմ արգիլող պայմանադրութեան առաջ. եւ խիստ կիրարկման զարգացումը եւ կը փափաքի որ զինաթափութիւնը ամբողջական ըլլայ, իսկ առ այժմ կը ներկայացնէ հետեւեալ առաջարկները.

Ջնջում յարձակողական զէնքերու, մեծ հասողութեամբ եւ արագաշարժ թնդանօթներու, ինչպէս նաեւ հրասայլերու, մեծ տարողութեամբ մարտանաւերու եւ մեծ հասողութեամբ ծովային թնդանօթներու։ Ջնջում ամէն տեսակ զինուորական մարտանաւերու։

«Նաեւ սահմանափակում պատերազմական ելեւմուտքի, ու ռազմական միթերքներու։ Ասկից զատ, բոլոր երկիրները պէտք է ընդունին 1925ի զէնքերու միջազգային առեւտուրի պայմանադրութիւնը եւ պատերազմական նիւթեղէնի արտադրութեան վրայ խիստ հսկողութիւն որ պէտք է հաստատուի այս ժողովին կողմէ մշակուած պայմանադրութեամբ»։

Չեխօսլովաքիոյ տեսակէտը

Չեխօսլովաքիոյ ներկայացուցիչը վիճաբանութեանց համար հիմ կ'ընդունի զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովին մշակած նախագիծը, ... Չեխօսլովաքիոյ կառավարութիւնը

1) Այն կարծիքն ունի թէ պայմանադրութեան այդ նախագիծը պէտք է յայտնէ զէնքերու յատուկ սահմանափակման մը սկզբունքը։

2) պատրաստ է ընդունելու զօրաբանակի թիւերու, զէնքերու, ռազմանիւթերու արտադրութեան վրայ հսկողութիւն մը աւելի կատարեալ եւ ազդու։

3) կը փափաքի մշակուած տեսնել քիմիական եւ միքրոպային պատերազմի աւելի կատարեալ արգելքի դրութիւն մը եւ պատրաստ է այս արգելքը տարածելու յարձակողական պատերազմի միւս ձեւերուն վրայ, մասնաւորաբար օդային, որոնք կ'ուղղուին քաղաքային բնակչութեան, քաղաքներուն եւ մայրաքաղաքներուն դէմ։

4) Համոզուած է թէ պատերազմի ցարդ թոյլատրուած կարգ մը միջոցներու արգելքը պէտք է կատարելագործուի պատժական դրութեամբ մը։

5) Քննելէ յետոյ ֆրանսական պատուիրակութեան առաջարկները կը յայտարարէ թէ անոնք շատ կարեւոր են եւ անհրաժեշտ է զանոնք աւելի խոր քննութեան ենթարկել։

6) միջազգային հաստատութեանց հանդէպ վստահութեան խախտումը մասնաւոր քննութիւն մը անհրաժեշտ կը դարձնէ իր կարեւորութեամբ եւ կը պարտադրէ փնտռել այն միջոցները, որոնք թոյլ պիտի տան աւելի ազդու, ամուր եւ կատարեալ կերպով հաստատել — միջազգային արտադրութեան վարչական կազմակերպութիւն մը։

Դանիոյ տեսակէտը

Դանիոյ պատուիրակը նախ շեշտեց թէ ցարդ կատարուած արտայայտութեանց մէջ՝ նշմարելի է ընթանալու արագ միութեան կարգ մը կէտերու շուրջ, ինչ որ կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 14

Լեւոն Կիւլէզեան (Վիլ-ֆռանշ)	10.—
13րդ ցանկին գումարը	3184.—
Ընդհ. գումար	3194.—

Ցունաստանի Հայ կաթողիկներու նոր խաղերը

Լիփսազմայէն (Պիրէոսի գաղթակայանը) կը տեղեկացնեն «Նոր Օր»ի (9 փետր.)— երէկ, կիրակի, մինչ Թադէոս հոգեւոր հովիւ Մկրտիչ քհնյ. Մէկի ատեանի նախագահութեամբ, Թադէոս բոլոր ազգայինները լայն խորհրդակցական ժողով մը կը գումարէին ազգ. վարժարանի սրահին մէջ, շրջաններէն հաւաքուած 50է աւելի համայնավարներ սրահ խուժեցին եւ հակառակ եղած յորդորներուն, սպառնալիքներով եւ հայհոյանքներով խանգարել ուզեցին ժողովը։ Եւ սակայն ժողովականներու կարովի կեցուածքին առջեւ տեղի տալով, դուրս շպրտուեցան սրահէն, իրենց հերոսութիւնը փորձելու համար եկեղեցւոյ վրայ ծածանող եռագոյնին վրայ։ Հոդ եւս նապաստակներու վճռական մը երեւոյթը առին ի տես ժողովարանէն դուրս նետուող քանի մը ազգասէր երիտասարդներու եւ փախուստի դիմեցին, անամօթաբար հիմնդիտատես ըլլալով դրօշին վերածածանման։

Ժողովականներու պաղարիւն կեցուածքը մեծ արիութեան մը առաջքը առաւ։

Ներգաղթի կարաւանին շուրջ

Ներգաղթի գրասենեակը՝ պաշտօնական յայտարարութիւնով մը կը ծանուցանէ թէ՝ Բ. կարաւանին մաս կազմող գաղթականները պէտք է պատրաստ ըլլան մինչեւ 15 փետրուար։ Մեկնողները բոլորն ալ բժշկական քննութենէ պիտի անցնին իրենց գտնուած գաղթակայաններուն մէջ, մասնաւորապէս նշանակուած բժիշկներէն։ Գաղթականները իրենց ունեցած ինքնութեան թուղթերը պարտին յանձնել Հօկի մասնաճիւղերու, իսկ անոնք որ չունին ինքնութեան թուղթ, պէտք է ստանան Հօկի վարչութենէն։

Բոլոր մեկնողները իրենց հետ կրնան տանիլ իրենց արհեստին վերաբերեալ ամէն տեսակ գործիքներ եւ իրեր, ամէն տեսակ սերմնցուներ, կարուած հագուստեղէններ, որսի հրացաններ, եւ առհասարակ այն ամէն իրերը, որոնք վաճառականութեան հետ կապ չունին։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Վիճակագրութիւն

Անցեալ շաբթու Ֆրանսայի անգործներու թիւը կրած էր 16 հազարի յաւելում մը։ Այս շաբթու, աշխատանքի նախարարութեան վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ 18 հազարի յաւելում մը։

Փետրուար 6ին անգործներու թիւն է 239,482, որոնց յիսուն հազարը կիներ։

Օտարականներու մեկնումը Ֆրանսայէն դէպի իրենց երկիրները կը շարունակուի մեծ չափով։ Փետր. 1էն 6, Ֆրանսա մտած են ընդամէնը 174, Ֆրանսայէն մեկնած են 3111 օտար աշխատաւորներ։

Գողութիւն Հայու մը խանութէն

Պ. Ձերենեանի, 29, Փիս փողոց, կօշիկի վաճառատան մէջ գողեր մտած եւ 20 հազարի ապրանք գողցած։ Գողերը անյայտ մնացած են ցարդ։

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԳՐԱԳԷՏԸ

Բ.

Երկրորդ շարքին կը պատկանին Ցրուած կեանքերը. Հողվոյտիքները եւայլն, ընթացիկ նիւթեր, կենսագրական եւ գրական յիշատակներ քանիցս անձերու մասին, Անձնական յիշատակներ, ֆանիներ տեսայ, ողբերգութիւն իր երբեմնի ուսուցիչներուն եւ հանրային մարդոց, որոնց մէջ հեղինակին խիղճը եւ կարեկցութեան զգայնութիւնը արթուն կը հսկեն։ Գրագէտի այս գիծը երեւան կուգայ ամէնէն աւելի վիպակներուն եւ պատմուածքներուն մէջ, գեղարուեստական տարազի տակ։

Այսպէս, աշխատաւորական վէպին մաս կը կազմեն Մինչեւ ե՞րբ եւ Ոսկի ապրջան վիպակները. առաջինը գրուած 1889ին «Մասիսի մէջ», եւ երկրորդը՝ 1906ին «Շիրակի» մէջ։ Թորոս աղբարը ընտանիք եւ զաւակներ լքելով դէպի գարիպութիւն գացող եւ հոն աշխատանքին անիրաւ դաժանութիւնը ճաշակող տիպարն է, որուն նոյնքան իրական ներկայացուցիչները մեզի տուաւ Հրանդ. նոյնքին Արփիարեանի թելադրութեամբ եւ քաջալերանքով։ (Նամակներ պանդուխտի կեանքէն) թէեւ Ձ. հրատ. Ն. Գ. Բ.ի)։ Թորոս աղբարը խորհրդանշան մըն է։ Մէկն է անոնցմէ, որոնք օտար երկինքի տակ կը ծերանային, կ'անիրաւուէին ու օրին մէկը, անտէր անտիրական, ազգային Հիւանդանոցին կողմէ, որ Փրկիչ կը կոչուէր, անծանօթ անկիւն մը թաղուելու համար։ Անոնք կը մեռնէին, երազելով միշտ հայրենի տունը, արտն ու այգին, որովհետեւ «Պոլսոյ ծերութեան յոյսն էր, զաւկին ապաւէնը եւ թոռներուն ապաստանը»։

Թորոս աղբօր դէմ Արփիարեան կը հանէ ճարտարապետ Գասպար էֆէնտին, ան ալ գաւառացի, ճարպիկութեամբ գործի տէր դարձած, եւ որ կը հարստահարէ իր անլեզու «հայրենակիցը»։ Ո՞վ էր Գասպար էֆէնտին. «Մասալներու մէջ օձը երբեմն կը կարենցի պաղատող աչքերու, բայց որեւէ առասպելաբանութեան մէջ խսկ,երբեք երեւակայուած չէ սանցծել մասալ մը, որուն մէջ Գասպար էֆէնտի մը, օր մը օրանց դէթ ոծին չափ գթասիրտ երեւնայ»։

Ոսկի ապրջանի մէջ հերոսը Ղուկասն է, գրաշար մը, որուն ընտանիքը դժբախտ ճակատագրին զոհն է։ Նո՞ւ պարզ է պատմութիւնը, ինչպէս առաջինը։ Քառասունեւհինգ երկար տարիներ գրաշարութիւն ընողը, ծերութեան պատճառով կը հեռացուի իր գործէն, որովհետեւ Ղուկասին եղբօր աղջիկը, Արմիկ, հիւանդ է, եւ դրաշարը կրնայ բաժանորդ ծախսերու ինքնարկուիլ, պարտքի տակ մնալ եւ բեռ դառնալ տպարանատիրոջ։ Այս վերջինը հեռատես մարդ… ծերունի գրաշարը կ'արձակէ իր գործէն։ Ի՞նչ կը մնայ ընել Ղուկասին, տարիներու դառն փորձառութենէն յետոյ. «Ձեռնաթը ոսկի ապրջա՞ն մը։ քելեփչէ, քելեփչէ, ձեռքերս կտտրտեց»։

Ինչպէս կը տեսնէք. ժամանակի ընկերային հոգեր,— անգործութեան հետեւանքով դէպի օտար երկիր պանդխտութիւն, գիւղացիներու շահագործում, աշխատաւորի եւ արհեստաւորի իրաւունքները պաշտպանող օրէնքի բացակայութիւն եւ ամարդի անտարբերութիւն. ողբ֊տութիւն եւն.—, առաջին անգամ ըլլալով կը խոցեն վիպագիր Արփիարեանի հոգին։ Այս էջերուն մէջ անիկա չի կրնար ծածկել իր դառնութիւնն ու բողոքը։ Զափազանց միամիտ է սակայն արդարութեան եւ իրաւունքի յաղթանակին համար,որովհետեւ կը հաւատար վախճանական բարիին։

Արփիարեանի ստեղծագործութեան երրորդ տարբը, քաղաքական յեղափոխական մթնոլորտը եւ անոր հոգեբանութիւնը ներկայացնողվէպն է, Կարմիր Ժամուցը, գրուած՝ 1902ին։ (Արտատպուած Ցառաջի մէջ)։ Հանրային եւ յեղափոխական մարդն է, որ իր կնիքը դրած է գրական այս գործին վրայ։ Քաղաքական եւ յեղափոխական կեանքի մէջ երազն ու իրականութիւնը, շատ անգամ իրարու հետ շփոթող գրագէտը, կը մտնէ այլեւս ժողովուրդին հոգիէն ներս, եւ տարիներով իրեն հետ պատուցուած մարդկային էակներու ատուեծները կը սահեցնէ այդ գործին մէջ։ Ժամանակի մը եւ հոգեբանութեան մը գրական արձանը կը կերտէ։ Երբ վիպագրէն կը պահանջուի հանգամանք եւ֊֊ինքնամփոփ պահեր, ինքն իր մէջ ամփոփուելու եւ մարմին տալու համար ժամանակին մէջ եւ անոր հետ քալող բոլոր ձգտումներուն, ընդհանրապէս հանրային մարդու հետ ի հեւ կեանքը. ոչ անորն եղաւ,մէկէ աւելի ձեւերով իր բացասական ներգործութեանը տակ առած է նաեւ այս գործը։ Կը զգաս թէ հեղինակը հալածանքի երկիւղին տակ ճնշուած, շնչակտուր վազքի մը մէջ, հազիւ քանի մը աղատ վայրկեաններ գտեր է թուղթին յանձնելու ա՛յն որ խոյս կուտայ միտքերէ ու կ'անցնի։ Հայ իրականութիւնը, հայ մարդը, հայ հոգին ճանչցած ըլլալու արժանիքներն են որ կը փրկեն այս գործն ալ։ Խորապէս ճանչցեր է հայ քաղաքացիին ու գիւղացիին նկարագիրն հակոտնեայ գիծերը եւ անոնց ներկայացուցիչները ամրագուցած կարմիր ժամուցին մէջ։

Արփիարեան բազմաթիւ հարցեր կը ներկայացնէ այս վէպով։ Հայ գիւղացիին հալածանքը, ինքնապաշտպանութեան եւ իրերօգնութեան գաղափարները. մշակոյթի արժէքներու պահպանումն ու տարածումը ժողովուրդին մէջ։ Այս բոլորին գաղափարախօսն ու ներկայացուցիչն է Տէր Ցուսիկը, ուսեր դարձած, օր ու արեւ չի տեսած, ժողովրդական տիպարը։ Անոր հակոտնեան է Հայրապետ էֆէնտին, որուն հոգիին պատկերը նոյնքան վարպետօրէն գծեր է։ Անիկա ներկայացուցիչն է այն դասակարգին, որուն համար ազգային դժբախտութիւններուն պատճառը հայ յեղափոխութիւնն է։ Հայ առեւտրականութեան ալ ներկայացուցիչն է Հայրապետ էֆէնտին, եկեղեցիին, դպրոցին տէրն ու տիրականը, որ ազգային քաղաքականութեան ուղղութիւն տալու համար իր սեփական ֆիմաստութիւնն ունի, «կարել չկրցած ձեռքը պա՞ղ եւ ճակտիդ գի՞րը։ Խոհեմութեան, զգուշաւոր քայլեր առնելու, փորձառութեամբ եւ հեռատեսութեամբ շարժելու իմաստութեան ներկայացուցիչն է։ Ա՛ն ալ հայրենասէր է ինչպէս Տէր Ցուսիկը։ Երկու կենդանի ողբերգութիւններ, որոնք անուղղ կրնային զանել միայն մերինին պէս դժբախտ իրականութեան մը մէջ։ Հայրապետ էֆէնտիներու քաղաքականութիւնն ալ կասկածելի է կառավարութեան աչքին, անոր աչքը բանալով վերջապէս, եւ բանտի խոնաւ ու մութ պատերուն մէջ սորվելով ճշմարիտ եւ գրապաշտ հայրենասիրութիւնը։ Բանտէն դուրս Հայրապետ էֆէնտին ատիպուած է ուժ տալ ինքնապաշտպանութեան գործին, քսակ մը ոսկի տալով Տէր Ցուսիկին, իբրեւ կարմիր ժամուցի։ Մրրկածուփ եւ փոթորկայոյզ կեանքի մը մթնոլորտին ազդեցութեան է զոր կ'անձնանցը։ Ժողովրդական այս երկու դէմքերու կողքին կ'ապրի նաեւ երազատես ուսուցիչը Արշամ։

Այս բոլորին մէջ Արփիարեանի գաղափարներուն պայքարը կը գտնենք։ Մէկը որ կեանքի փորձառութեամբ մէկ կողմէն ուժ կուտայ գիւղական ներկայացուցիչին պահանջներուն, չանտեսեր քաղաքացիին մտահոգութիւնները ազգային ինքնապաշտպանութեան իր ըմբռնումին մէջ, ինչպէս նաեւ չի կրնար բան չհանել մտաւորականութեան այն ներկայացուցիչը, որուն հետ գաղափարական մարտնչումներ ունեցաւ իր կեանքին գնմի խսկ. Դառն եւ տրտմաթախիծ հեգնութեան շունչը կը ծաւալի գրքին մէկ ծայրէն միւսը։ Կը զգաս որ իր աւդուութիւնը կորսնցուցած առաջնորդն է, որ եռանդը ամբողջ ունի, մարդկային բազմութիւնը ուղեկորոյս։ Բայց ինքը հեռուն կեցած, չէզոքի մը պէս կը դիտէ, յեղբակացներ, սիրտէն արիւն կը հոսի, եւ կը սպասէ որ դէպքերը վարեն հոսանքներն ու անոնց ներկայացուցիչները։ Կարմիր ժամուցը կենդանի պատասխան մըն է բոլոր տրամաբանութիւններուն եւ լուշացած մարգարէներուն։

Բացի յիշուած վիպակներէն Արփիարեան ունի նաեւ քանի մը պատմուածքներ, որոնց մէջ ուրիշ մասնիգութիւններ կը յանախեն։ Հանրային եւ ընկերային հարցերով տարուբեր հեղինակը կ'իջնէ յանախ հոգիներու յատակը։ Կ'ապրի մարդկային զգացումներու ուրիշ մէկ աշխարհը, ուր զեղեցկութեան եւ ճշմարտութեան ուրիշ ծաղիկներ կը փթթին։ Ծօհրապի պէս ինքն ալ Պոլսահայ բարքերը պրպտեր է, ճանչնալու համար երկսեռ հոգիները ներքին կրակը, իրենց բացասական ու դրական կողմերով։ Հացցի ցիմար պատմուածքին մէջ Նգուշրդ տիպար մըն է, որ իր հաճոյքը ուրիշներու դժբախտութեան մէջ կը փնտռէ։ Ճնորհիւ հիւանդագին հետաքրքրութեան եւ բամբասանքի, շինելու տեղ կը քանդէ եւ ուրիշներուն համար գերեզման կը փորէ։ Պատմուածքներուն միջավայրը միշտին դասակարգն է յանախ։ Այդ դասակարգի մարդոց մէջն է որ կը գտնէ միշտ գրական գիծեր, այսպէս օրինակի համար Հոգու զաւակը երկու պատմուածքի դէմքերը։ Աղբիւր էֆէնտիին, եւ Սրբուհի հանըմի դէմ կը գտնենք Տիրան էֆէնտին, Նաւարեանը եւ օրիորդ Արուսեակը։ 1880-1890ի բարքերն ու աւանդութիւնները կողք կողքի կը քալեն նոր միտքերուն հետ։ Հոգու զաւակը ընկերային ըմբռնումներու դէմ պայքարող պատմուածք մըն է, որուն մէջ սիրոյ զգայունութիւնը կը տառապեցնէ Նաւարեանի եւ Արուսեակի հոգիները։ Արփիարեան շատ քիչ անգամ փոր՝ ձեր է մտնել այդ առեղծուածին մէջ, Իր գրականութեան մէջ, սիրոյ, գեղեցկութեան եւ նախանձի ահծ զգայութիւնները գրեթէ կը բացակային, միայն Հոգու զաւկին մէջն է, որ կը շօշափէ զայն, գաղափարական ձեւով։

Այդ զգայութիւնը յաճախեր է զինքը շատ կանուխէն. տակաւին 1885ին, երբ կեանքի սլաւոնլենին տ՞ նուանով հատորիկիսը մէջ, քով քովի կը բերէր նորավէպերու իր առաջին փորձերը, Դատապարտեալը, Երազի մը գինը, եւ կատակ մը, երեքն ալ սիրոյ խաղերուն ու զմահանաքներուն նուիրուած։

Մէկն է, որ կը սիրէ կիներու անկախութիւնը ազատասիրական ցանկութիւնը եւ նախապաշարումներուն թօթափելու համար անոնց ունեցած ձգտումը։

Երկու տիպար ունի Արուսեակը (Հոգու զաւակը)եւ Հերանոյշը (կեանքի սլաւոնլենը-ձոգեկան ուժ),որոնք ներկայացուցիչներն են այն շրջանին, երբ մեր մէջ ալ կիներու ազատագրական շարժումին հեռաւոր արձագանգները կը հասնէին։ Հոգու զաւակին մէջ Արուսեակի հետեւեալ խօսքերը բաւական թափանցիկ են ըմբռնելու համար անոնց իմաստը. «Երբ բան մը կ'ուտենք, ախորժակնիս կը նայինք եւ անոր համեմատ կը կարգադրենք. ուրիշին հաճոյքը կամ տհաճութիւնը չազդեր պտուղ մը ուտելու համար մեր առած որոշման վրայ, եւ սակայն մեր հոգեկան կեանքին, մեր ամէն վայելումներուն համար պէտք է հաշուի առնենք ուրիշին հաճոյքը. ուրիշին շահը»։

Արփիարեան մեր մէջ գաղափարներու,զգայնութիւններու,լեզուի եւ ոճի նորութիւն, թարմութեան ուժ եւ գեղեցկութիւն կը բերէր։ Նոր սերունդը յարգանք եւ հիացում կը պարտի անոր, որ տարիներ առաջ, (ինչպէս ինքը գիտէր ապրեցնել յիշատակներու փունջի մը մէջ երբեմնի վաստակաւորներուն դէմքերը, ֆանիներ տեսայ, Հողվոյտիք եւն.) կը խոնարհէր փողոցի մէջ քարտաշի մը աղջիկ, որովհետեւ ժամանակին գիրք մը գրեր էր։ Անոր՝ որ, ինչպէս այս յօդուածին սկիզբը կ'րսէինք, արուեստագէտ մտաւորականի բարդ խառնուածքով, մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ շատ փոթորկալից անկիւնադարձին, թափառական եւ սկեպտիկ մարդու տառերը պատեցուց քաղաքէ քաղաք, օտար հորիզոններու տակ։ Անոր, որ չապաստանեցաւ եւամոլի իր փղոսկէ աշտարակին մէջ. հե՛, սա՛ աշխարհէն ու մարդոցմէն,խուլ անոնց տառապանքին հանդէպ, այն խորունկ գիտակցութեամբ, որ որ. ուեստագէտ մտաւորականին պարտականութիւնն է իջնել ամբոխին մէջ, քալել անոր հետ, ճանչնալ անոր հոգին, անոր բոլոր դառնութիւնները, աշխատիլ կարենալու համար իրականութեան հարազատ կտաւին վրայ, մի՛շտ գիտելով, թափանցելով ու խորանալով։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՑԱՌԱՋը

ԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՆՍ ՓԷՑՈԼՏ

Գերման դրականութիւնը տոհմասարդ փոխ գիրք մը եղած է մեզի համար

Գրեթէ ոչինչ գիտենք իր անցեալէն, ոչինչ՝ մանաւանդ իր ներկայէն։

Բայց հաւատարիմ ցոլացումը գերման խռովաւոր կեանքին, իր գրականութիւնն ալ կը մատնէ խմորումներու տենդագին վիճակ մը։

Իմացական կռիւէն դուրս կուգան ասկայն երիտասարդ, կեանքի ընազդով հարուստ գրողներ, որոնք աշխարհի իրականութեան հանդէպ կը կանգնին մերկ ջղայնութեամբ գրեթէ կոյս հոգիով։

Ալֆոնս Փէցոլտ մէկն էահաւասարկ այդ պարզ, բայց հնչուն գրողներէն։

Փ. ՍԱՆ.

Անոնք կը սարսռան իրենց կալանաւոր որմերուն խորէն,

Ու կը վերյիշեն այն ժամանակը,

Երբ, տակաւին հեռու քաղաքներէն ու տունէն,

Անոնք կ'ապրէին ճշմարտօրէն։

Գերանը կը յիշէ իր թրթռուն անտառը.

Հիմնորմներու կրանիթը եւ սաֆայիր.

Երկաթը, պղպատը եւ բոլոր մետաղները.

— Գործածուած տաշներու գչնուցարդին

Իրենց ներսիդին կը զգան վայրի ուժը նախնական աշխարհին։

Անոնք կ'ընդվզին մարդուն պարտադրած գերութեան դէմ,

Ամէնը կը նախզգան եւ գիտեն

Թէ հոն հեռուն, աղջամղջային խաւարներու խորը,

Դիշերուան պաշտպանութեան տակ, կ'ապրի Ազատութիւնը,

Եւ թէ հոն, ոչինչ չի հեծեր ան ջող լուծի տակ։

Խուլ յուզում մը կը սկսի բարձրանալ

Տուներու այցերէն, իբրեւ թէ մրրիկն է որ կը մօտենայ.

Տախտակամածնե՛ր,... Աստիճաննե՛ր դղրդիննե՛ր... կը պայթի խռովքը...

Բայց կը սողոսկի, մարդ դէպի պողպատեայ լծակը

Ելեկտրական հաղորդիչին, յանկարծ.

Լոյսը կ'ողողէ իրերու աշխարհը։

Ու սենյն ու անզգամ այդ այլքին հետ

Կը հոսի կը ցամքի տուներու կարոտավառ արիւնը

Կրկին, անոնք կը մնան հոն մունջ ու տառած...

Դետ մը կը մրըլտայ հեռուն

Հեռուն կը շշնջէ անտառ մը։

ՀԱՆՔԻ ԳՈՐԾԱՒՈՐԸ

Երբ իմ բրիչս կը մխրճի ժայռին գիշերուան մէջ,

Ու անոր խոր ալքերէն կը ժայթքի բոցը,

Իմ սրտիս մէջ այն ատեն կը հնչէ թաւ երգը երկրին,

Իմ երկրիս՝ որ ինծ կուտայ իմ հացը։

«Իմ ընկեր, – կ'ըսէ ան ինծի, իմ խաւարս

Կը պահէ աճումը, զոր քու բազուկդ կը խլէ

Եւ որ իր զուարթ շողերովը, իր զօրութեամբը

Կը լուսաւորէ ու կը տաքցնէ քու կեանքդ։

«Իմ հողս խորհրդանշանն է քու կեանքին.

Որովհետեւ դուն ալ, ժայռն ես եւ ծանր գիշերը,

Որ իր խոր խաւարին ծոցը կը ծածկէ

Լոյսը եւ տաքութիւնը՝ նոր Աշխարհին համար»։

ՏՈՒՆԵՐԸ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ՊԱՀՈՒՆ

Հաւաքուած՝ իրիկուան մառներով

Տուները կը կրթնին վերջալուսային պատին

Երկնքի, ու իրենց քարերէն աւանջները կ'ուզգեն

Ագռաւներուն, որոնք կը հնչեն վերահաս գիշերուան խորը։

Որովհետեւ հազիւ թէ կը սկսի Աստղերու երգը

Պատերը կ'օծուին զգայնութեամբ մը, հոգիով մը։

Եւ տուները, որոնց համբերատար քարերը

Կը հանդուրժեն ամբողջ օրը մարդոց աղմուկին,

Իրենց երակին, իրենց կմախքին մէջէն կը զգան

Հոսիլը կարօտաբաղձութեան ալիքներուն,

— Այլուրներո՛ւ կարօտաբաղձութեան։

Թարգմ.՝ Փ. ՍԱՌԱՍԱՐ

ՕՏԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԵԱՆՔԸ

(Չինական ցեցեա՞)

Ձմրան մը, թռչունները լիաթեւ երգեր էին ու յոգներ։ Երկար անզորրութենէ մը յետոյ, անմեղէ մին բոլոր լռութիւնը. իրական փիլիսոփայի մը նման նայեցաւ իր ընկերներուն ու հարցուց.

— Ի՞նչ է կեանքը։

Բոլորը դողդղացին այս հարցումէն, բայց, փոքրիկն տուարծիկը պատասխանեց.

— Կեանքը երգ է։

— Ո՛չ, կեանքը պայքար է մթութեան դէմ, — ձայնեց խլուրդը՝ գլուխը բարձրացնելով հողին տակէն։

— Իսկ ես կը խորհիմ թէ կեանքը անուշ է, — ըսաւ վարդին կոկոնը, յաջորդաբար բանալով իր կարմիր թերթերը, առ ի գոհունակութիւն զանազան թիթեռնիկին, որ զինքը համբուրեց ու ըսաւ.

— Կեանքը վայե՛լք է։

- Աւելի լաւ է դայն կոչել կարճատեւ ամառային գիշերուան օր. — բզզաց տաղտկալի ճանճը, որ պատահաբար կը թեւածէր անոնց շուրջ։

— Ես անոր մէջ ծանր աշխատանքէն զատ ոչինչ կը տեսնեմ. գանգատեցաւ աւազի հատիկին չափ մանրիկ մրջիւնը, ջանալով շարժել իրմէ մեծ յարդի շիւղ մը։

Իսկ անձեղը զոհացաւ խնդալով, ծածկելու համար իր մոլեգին աղքատութիւնը։ Այս թեթեւամտութիւնը ստեղծեց զարհուրելի ընդվզում մը, որ գիւղաւ պիտի վերածուէր կռիւի, եթէ նո՛յն րոպէին չանցնէր անձրեւը, որ մեղմօրէն շշնջաց.

Կեանքը արտասուք է։

Բոլորը կը սխալին. լոյսն արծիւը՝ իր յաղթապանծ թեւերով վսեմօրէն ճախրելէն, — կեանքը ազատութիւն է ու առնականութիւն։

Մութը իջաւ, ու գործնականութեան տրամադրուած երիտասարդ բոլորին առաջարկեց երթալ քնանալ, եւ գիշերային հովը մեղմօրէն մրմնջեց սաղարթներուն ընդմէջէն։

Կեանքը նինջ է։

Կեանքը յարբանական գաղտնիք մըն է... ահեղուլ աստուածային գիտակցութիւն

Ու կարմի՛ր ճառագայթները լուսաւորեցին երկինքը, ողողեցին հորիզոնը. ուղեղներուն ալեւուշ ծառերու գագաթները, եւ երբ առաւօտ ողջունե՛ց զարթնող հողը, ամբողջ աշխարհի մէջ տարածուեցաւ ուժեղ երգը՝

Կեանքը սկի՛զբ է...

Թարգմ. ՍՕՍԵԱՑ ՏՂԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ալֆր-ուոլաճէսու վիպագիրը

Էտկար Ուոլէս, անգլիացի վիպագիրը, որուն մահը հաղորդեցինք անցի օր, հռչակաւոր էր իբրեւ ոճիրներու, արկածներու եւ ոստիկանական գաղտնիքներու հեղինակ։ Իր կեանքն ալ արկածներու շարք մը եղած է։ Ծնած էր 1875ին, անյայտ ծնողքէ։ Ինը օրուան էր, երբ որդեգրուեցաւ ձկնորսի մը կողմէ, որուն ընտանիքը յետոյ նիւթ կազմեց վէպի մը, «Ժողովուրդ»։ Դպրոցական օրերէն շատ կը սիրէր կարդալ Շէյքսփիր, «Հազար ու մէկ գիշերները» եւ բանաստեղծութիւններ։ Կանուխէն շփում ունեցաւ նաեւ ոճրագործական շրջանակներու հետ եւ մինչեւ վերջը պահեց այդ հաղորդակցութիւնը։ Դպրոցը աւարտելէ յետոյ, սոսկալեցաւ ապրուստը ճարել փողոցները թերթ ծախելով։ Անուահետեւ փորձեց շատ մը գործեր։ Մանուկ տպարանի, գրատան, գործարանի մէջ, կաթնավաճառի մը քով եւն.։ Ետոյ զինուոր գրուեցաւ եւ այդ հանգամանքով հարաւային Ափրիկէ ղրկուեցաւ 1896ին։ Միջանկեալ կը գրէր ոտանաւորներ եւ ուրիշ ինչ որ կրնար, զանազան թերթերու համար։ Պօէրական պատերազմին, երբ բանաստեղծ Քիփլինկ Քէյփթաուն կը գտնուէր, Ուոլէս ալ հրաւիրուեցաւ ճաշի մը, իր բարի զաւակի ոտանաւորը ուշադրութիւն գրաւած ըլլալով։ Արդէն տեղ գրաւած էր լրագրական հրապարակին վրայ, եւ սկսաւ քննադատականներ գրել օրուան քաղաքական դէմքերու մասին։ Երբ պատերազմը ծագեցաւ, թղթակից նշանակուեցաւ Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ» թերթին, որ մէկ միլիոնէ աւելի կը սպառէր եւ առատօրէն կը վարձատրէր։

Այս պաշտօնին մէջ, աչքի կը զարնէր իր վարպետութիւնը՝ գրականութենէն լուրեր փախցնելու… տեղափոխուէն յետոյ, պահ մը … գիր եղաւ Եօհաննէսպուրկի … յետոյ վերադարձաւ Լոնտոն … դաւ լրաբեր, միեւնոյն … պակներ դրկելով իր առաջին … «Զօրս Արդար Մարդիկը», հրա… բով ծախուեցաւ, բայց ինք … չշահեցաւ որովհետեւ անհաջող … մարներ ծախսեց ծանուցումներ … մար եւ մեծերի վրայ նաեւ … սահմաններէն բոլոր գիրքեր … ունեւորդարի ենթարկեց անմ… մը

Բայց արդէն գտած էր … սապարէզը։ Գիտեր ընելու … դանի տիպարներ ստեղծելու … հանգոյցներ հնարելու իր … թիւնը եւ ոճիր-արկածներու … գիտութիւնը շինեցին իր … Իր վէպերուն թիւը անցեր էր 130ը, որոնց ընթերցողներն … միայն հասարակ ժողովուրդը … եւ նախարարներ, եպիսկոպոս… փրոֆէսէօրներ,մանկամարդ … ներ, ինչպէս տարեց կիներ … զատ, գրած է 14 թատերգ… որոնց մէկը միայն ներկայա… ցաւ Վիրջինա հրատարակ… յիսուսը, իր կարգ մը գործեր … ժանրերի վերածելու համար … բաժը 8000 տառեր… վարձքով։ Անոնց ալ մեռ…

Մեքենան եւ ատամ…

Երկու դդայարանքներ … ու սփորը, կը հրամային … Անոնք բաւծ են թէ ակոր … է։ Սակայն սխալ չէ՞ ըսել … սփորը, մարդն իսկ է։ Ա … չէ՞ եւ եղաւ վարդապետութ… ֆրոյտիզմ եւ մարքսիզմ … են այս երկու դործարան… վրայ։ Եւ կարծեմ թէ բանա… մէն բանը։

Կազմախեղութեան … թեան մէջ, եղած են ցխեներ … կը տիրապետէր անաթի … փայլութիւնը։ Ներկայ դարը … նուի սառնագոյն տիրապետո… տակ։ Փորն է որ կը հրամայէ … բանից։

Եւ փորն էր, որ … նան։

Այս վերջին տարիներուն … կը խօսուի մեքենային մասի… նաւանդ հիմա, մեքենային … րութեան այս օրերուն. երբ … առած է գործադրկութեան … նապը։ Մարդը կը հեծէ ու … հանջէ մեքենային գերակշռութ… Սպառումը սահմանափակ է … արտադրութիւնը չափ ու … չունի։

Անշուշտ առաջին անգամ … երեւան կուգայ մեքենան պա… թեան մէջ։ Ամէնէն նախնական … գովուրդներն իսկ մեքենայ … նէին իրենց ձեռքին տակ։ Մի… ներ կային նաեւ կիմմերեան … զաքակրթութեան օրերուն … էր, որ կը դարձնէր այդ … կամ գերիներու հեկայ բանակ։ Սակայն տարբեր է արդի …

Շատեր, երբ կը գրեն մեքենայ … ազդեցութեան մասին, որ … նուի գրականութեան մէջ … թեն խնդիրը։ Մեքենան կար … մնար հին ատեն, ու իր երգ… չէ որ կը լսուի բանաստեղծ… մէջ։ Հին ժողովուրդները … մեքենան, ու մեքենային … ձայնութիւնը փորձուեր է … ւորական հին գրականութեան … Մեքենային ազդեցութիւնը … կը յատկանշուի արագութեան … պէս որ մեքենայ կը նշանակ… րագութիւն։ Արդարեւ, արդի … կանութիւնը մեքենայ-արագ… գրաշմն է, որ կը կրէ։ Շնոր… արագութեան, մեքենան յաղթ… մարդուն։ Անիկան … կ'արտադրէ, որ տագնապ… է մարդկութիւնը։ Մեքենայի … խարհակալութիւնն է այս…

Սատամոքսն է, որ կը … մեքենային, յաղթել … բոլոր շուկաներուն։ Բայց … ճամ մը։ Պէ՞տք է թող … մեքենան, շնորհիւ իր արագ… տակաւին շարունակէ աշխար… յութիւնը։ Պէ՞տք է թող … սիրտը, միտքը եւ մարդկայի… միւս զգայարանքները գերի … ստամոքսի տիրապետութեան … են մտածել, արդէն, փիլիսոփ…

Տիկին Ճինա Լոմպրոզո … մը մէջ, որուն խորագիրը … ցեկ է.— La Rançon du Mac… — կը կարծէ թէ տագնապը … լուծուի, եթէ մարդիկ վերադ… փոքր մեքենային, հին … տնին ու զործակցական … Ֆորթիւնա Սթրովսկի եւս … գին կ'ուսումնասիրէ մեքենայ… ւերները եւ կը քննադատէ … մեքենային պաշտամունքը։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ընդհանուր ճգնաժամը եւ Ֆրանսա

Տնտեսական տագնապը ընդհանուր է ամբողջ աշխարհի համար։ Մակայն բոլոր երկիրները հաւասարապէս չեն ենթարկուած անոր հետեւանքներուն։ Ինչ որ կը ջանայ ապացուցանել յօդուածագիր մը, ուսումնասիրելով Ֆրանսայի մասնաւոր պարագան։

Ամերիկայի մէջ, տնտեսական տագնապը պայթեցաւ երկրագործական արտադրութեանց նուազումով։ Ֆրանսա այս տագնապը անցուց մասնայատուկ պայմաններու մէջ, այն իրողութեամբ որ ուրիշ երկիրներու հետ բաղդատմամբ, նուազ չափով մասնակցեցաւ 1925-29ի ճարտարարուեստական սպառշութեան։ Եւ ահա թէ ինչու։

«1925-1929ի այս սպառշուիի ընթացքին Ֆրանսայի պետական ծառայից եւ գրամատէրներու խոհեմութիւնը, դրամական դժուարութիւնները, գործարկել պէտք եղաւ 1926ին, արտադրութեան վրայ դրուած ձանր տուրքերը մեր երկիրը արգիլեցին հետեւելու անկապակից զարգացմանը այն երկիրներուն, ուր սատեւ սպառշութ բարգաւաճումը երեւան եկաւ անգլօ-սաքսոն դրամատէրներու գործակցութեամբ, ինչպէս Միացեալ Նահանգները, Գանատա, Արժանթին, Գերմանիա եւայլն։ Եւ երբ տագնապը վրայ հասաւ ազդուելին տնտեսութիւնը կորսնցուցած չէր ոչ իր գարուսցր ընդունակութիւնը, ոչ ալ ներքին ներդաշնակութիւնը տնտեսական եւ ճարտարարուեստական արտադրութեանց միջեւ։

«Այս պայմաններու մէջ, մաքսային տուրքերը կրցան ազդու կերպով պաշտպանել երկրագործութիւնը գոնէ մինչեւ 1931ի վերջը։ Երկրագործ դասակարգը կորսնցուցած չըլլալով իր գնման կարողութիւնը, ֆրանսական կղզիակը պաշտպանուած մնաց։

Սակայն, Ֆրանսա անկախ չէ աշխարհի փոխանակութեանց շղթայէն եւ առաջին ցարման մէջ նշմարուած արգելքները պիտի զգացնէին իրենց հետեւանքները երկրին ներս։

Ֆրանսա չէր կրնար խուսափիլ նախանիւթերու նուազման հետեւանքներէն։

«Միւս կողմէ ցորենի գինին բարձրացումը գիւղացիներու գնման կարողութեան պահպանումը, տուրքերու ծգծող ծանրութիւնը վտանգաւոր խզում մը կը առեղծէին մեծաքանակի գիներուն, որոնք կ՚իջնային — եւ պատրաստ գիներուն միջեւ, որոնք կը բարձրանային նոյն շրջանին մէջ։

Այս կացութիւնը սառեցնող առեւտրական հաշուեկշռի բաց մը։

«Մխիթարուելու համար, կարելի է ըսել թէ, երբ արտասահմանը կը ծախէ վնասով, աւելի լաւ է գնորդ ըլլալ քան թէ վաճառորդ, բայց, շխոսկը՝ այս մխիթարութիւնը միջակ է եւ պէտք չէ ծածկել թէ վէջ օրերը հասան։ Երկրագործները ի վերջոյ վնասուեցան սահմանափակումներէն, զորս պարտադրեր էին իրենց ներքին յաճախորդները եւ աւելի եւս պիտի վնասուէին. Անգլիա որ ծագումային պատնէշներ կանգնեց, նախ, յառաջատուաբար կը կորսնցնէր դրամական կարողութենէն ճամ մը։

«Ֆրանսական ներքին շուկան... թեանց չգիտան ալ իր կարգին կը կծկուի։

Բայց այս կացութեան վերջը։

«Եթէ գործերու բացումը ծոռ ըլլար, մեծաքանակի գիները պիտի հետեւէին արագ վերելքի մը եւ ֆրանսական ներքին փոքրաքանակի գիներուն հետ խոտոր համեմատութիւնը պիտի կրնար անհետանալ. ֆրանսական տնտեսութիւնը այնքան ծանրօրէն չխանգարուած։ Եթէ, ընդհակառակն, տագնապը երկարի, ֆրանսական ճարտարարուեստը երթալով աւելի պիտի անդամալուծուի, երկրագործութիւնը լրջօրէն պիտի սկսի տառապիլ եւ աւելի դժուար պիտի դառնայ պայմաններուն յարմարիլ։

Ֆրանսայի տնտեսական խաղաղականութիւնը

Վերջերս, Ֆրանսայի վարչապետը ճառ մը խօսեցաւ խնջոյքի մը մէջ, որ սարքուած էր ֆրանսական ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի ընկերակցութեան կողմէ։ Իր ճառին մէջ, Գ. Լավալ անդրադարձաւ Ֆրանսայի տնտեսական քաղաքականութեան. — Ֆրանսան ըսաւ, գիտէք թէ անհարժ չմնաց, երբ տնտեսական տագնապի առաջին հարուածներուն, Եւրոպա փորձեց կազմակերպուիլ աւելի լաւ դիմադրելու համար։ Անցեալ տարի մինչեւ տարուս ամփոփ առաջարկներ եւ չինիչ ծրագիր մը։ Բայց դէպքերը աւելի զօրեղ եղան քան մարդիկ։ Տագնապը ընդլայնեց իր սահմանները։

Ֆրանսա որ ճանչցաւ Թղթադրամի չափազանց շրջարկութեան դժուար շահերը, այսօր գերծ է այս վերի վայրումներէն։ Սակայն, տագնապի հետեւանքով, անցեալ տարի թէեւ սպառումը արագօրէն նուազեցաւ, դրամի գնման կարողութիւնը մնաց անխախտ, եւ շնորհիւ օտար դրամներու անկումին, գրգռեց օտար ներածումները, մինչ Ֆրանսայի արտածումները կը բախէին նոյն պատճառներու հակազդեցութեանը։ Մինչ մեր առեւտրական նշմարին բացը կը ծանրանար, տեսանք որ անգործութիւնը կը մեծնար։

«Այսքան ծանր տագնապի մը ընթացքին, երբ դործաւորը մասնաւորութիւնն ունի վտանգուած հացին, կառավարութեան պարտքն ու իրաւունքն է հսկել որ ոչ ազգային արտադրութիւնը ներքին շուկային վրայ պահպանէ տեղը որ իրեն կ՚իյնայ։

«Ահա թէ ինչո՞ւ կառավարութիւնը այսօրուան բացառիկ պարագաներուն դիմագրաւելու համար, որոշած է չափացոյցներով սահմանափակել օտար ներածումները, ոչ թէ ծրագրուած կանոնաւորութեամբ, այլ համաձայն ապրանքին, երբ պահանջը զգալի դառնայ։

Գործազրկութիւնը Մ. Նահանգներու մէջ

Մ. Նահանգներու աշխատանքի 105 կազմակերպութեանց նախագահները փոքր ցին ներկայացան Նախագահ Հուվըրի, կարգ մը պահանջներ դնելով։ Առանց հաշուելով, գործազուրկներուն թիւն է 8.300.000, բայց աւելի իրազեկներ դիտել կուտան թէ 9.200.000էն պակաս չէ։

Ընկերութիւնէն առաջ, ժողով մը տեղի ունեցաւ, ուր նախագահներէն մէկը յայտարարեց։

— Մեր կազմակերպութիւնը կը ներկայացնէ երեք միլիոնէ աւելի բանուորներ։ Արդ, երբ Ամերիկեան լեգէոնը, որ միայն մէկ միլիոն անդամ ունի, կրնայ մէկ միլիառ տոլար ստանալ պետական գանձէն, ինչո՞ւ մեզ կը զրկեն այդ իրաւունքէն։

Ներկայանալով նախագահ Հուվըրի, 105 նախագահները պահանջեցին 375 միլիոն տոլար պետական վարկ, անմիջական օգնութեան համար։ Այս գումարին 125 միլիոնը կը պահանջէին 1932ի նախահաշիւէն, իսկ 250 միլիոնը՝ 1933ի հաշուէն։ Առաջարկեցին նաեւ հաստատել շաբաթական հինգ օր աշխատանք, թէ անհատական եւ թէ հանրային հաստատութեանց մէջ։ Այս առթիւ ներկայացուցին համաքարութիւն մը, որ անմիջապէս յանձնուեցաւ Ծերակոյտի եւ Երես. Ժողովի նախագահութեանց։

Պատուիրակութիւնները յայտնեցին թէ գործազրկութիւնը երթալով կ՚աւելնայ, թէ տեղական մարմինները չեն կրնար օգնութեան հասնիլ, թէ այրեր, կիներ եւ մանուկներ, սնունդի եւ մերկութեան եւ հագուստ, պատսպարան եւ ջերմութիւն կը պահանջեն եւ թէ պէտք է ազգին բոլոր ուժերը շարժման մէջ դնել, կացութեան դարման տանելու համար։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Օրուան ճգնէն

ԼԻՈՆ, 10 Փետր.— Ամէնէն տաղաւ անգործներու օգնութեան մարմինն էր որ մէշտեղ պիտի գար իբր թէ՝ հայրենակցական միութիւններու ջանքերով։ Իրարու եռեւէ ժողովներ եւ փոխատացութիւններ, համեմատ՝ սխտորախառն քացախով։ Արդիւնքը՝ «եւ լեռը ծնաւ զմուկն չնչին»։ Մեր ազգային մարմինները յաճախ մեծ հասարուր ունին (լաւլգիւ) յաջողութիւնները քաղաքներու կամ գիւղերու անուններով կազմուած ամէն միութիւններու վրայ, որոնց օր օրին աշխարհ կուգան հաւկիթէն ելլող վառեակներու նման, կ՚ածին, կը մեծնան, կ՚ուռին ու կը գեղգեղեն ալլազան կանչերով, երբ առթիւ ներկայանայ ճառելու, իսկ երբ կարգը գայ գործի՝ արդէն չափահաս հաւեր դարձած բոլորն ալ կ՚աներեւութանան, երթալ թուխսի նստելու համար իրենց միութիւններու հաւկիթներուն կնիքներուն վրայ։ Հիմա՝ որ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը մնաց ինքն իր գլխուն, մաղթենք որ չքնանայ իր կարգին եւ քանի մը ընէ գոնէ ի նպաստ խառ արտածելու ասոր-ճանին հասած բազմանդամ ընտանիքներուն, եթէ մինչեւ այդ երանելի օրը անգործութիւնը վերջ գտած կամ մեր հայրենակիցները անգործութեան մէջ լուծուած չըլլան արդէն, քիմիական տարրերու նման։

ԴԺԲԱԽՏ ՔԱՂԵՐԸ.— Մեր քաղաքը տեղեկութիւններուն համաձայն մօտ 100 հոգիի կը հասնի Ռոնի նահանգի մէջ, Ֆրանսայէն արտաքսելու հրաման առնող հայրենակիցներու թիւը։ Ասոնց մէջ կան բազմանդամ ընտանիքներ, որոնք դատապարտուած են իրենց կենդանի թաղումներուն համար։ Այսպիսիները ամենադժբախտ գոհերն են ասու մեր հայաստան կեցներէ սմբարերներուն, որոնք հազարներ կորգած են ժամանակին, կեղծ ու խարդախ թուղթերու փոխարէն։ Ասոնք այ որ կանոնաւոր թուղթեր ունին, բայց անտեղեակ պետական օրէնքներուն եւ վարչական կարգ ու սարքին, թերացեր են քաղաքացիական տարրական պարտաւորութիւններու մէջ։

Կը լսենք թէ Լիոնի Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը սկսած է պաշտօնապէս աշխատանքներ տանիլ պետական շրջանակներու մօտ, կարելի եղածին չափ մեղմելու համար ոստիկանական հետապնդումներն ու բառնալու այն բոլոր թիւրիմացութիւնները, որոնք ծագած են տեղական իշխանութեան եւ մեր հայրենակիցներու միջեւ։

Այս առթիւ աւելորդ չէ թելադրել Ռոնի նահանգին մէջ արտաքսման հրաման առնող եւ այս պատճառով ոստիկանական անմիջական հետապնդման ենթակայ բոլոր հայրենակիցներուն որ օր առաջ դիմեն Լիոնի Ազգային Կեդր. Վարչութեան՝ 75 Ավընիւ Պէրթըլօ, տալու համար այն բոլոր մանրամասնութիւնները, որոնք պատճառ եղած են արտաքսման հրամանին։

Ե. Կ.

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼՊԱՌԷԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 8 Փետրուար.— Կարելի չէ հանդարտ սրտով հանդիսատես ըլլալ ու լռել, երբ գործը ինքն իր գլխուն։

Ո՛չ, կարելի չէ համբերել, տեսնել վիճակը լճացած այս գաղութին, սա բազմութիւնը, սա նոր սերունդը որ օրէ օր կ՚ումանայ։

Ու այս Մարսէյլի սրտին մօտիկ, որ աչքէն հեռուէ բայց կարծես սրտէն հեռու է իրապէս։ Եւ սակայն այս գաղութի ժողովուրդը իր երբեմնաբուքներով եւ իր ընդունակ տարրերով շարժելու, գործելու կամքը, սիրտը չունի։

Տնտեսական տագնա՞պը կ՚արգիլէ խորհիլ այս տեսակ «անկարեւոր» խնդիրներու մասին։

Դժբախտաբար՝ ո՛չ։

Առած մը կ՚ըսէ. «Ջարիվերէն վեր եղլիկ ալ տեսանք, վար իջնեկն ալ»։

Անցէ առաջ «Յառաջ»ի մէջ գրած էի այս սիրուն ու բազմամարդ արուարձանի մասին եւ տուած կարգ մը տեղեկութիւններ։ Ու առաջարկած՝ կազմել միութիւն, Թաղականութիւն, դպրոց եւայլն։ Այս առթիւ ամանց քաջալերեցին զիս, եւ պատուական գտան։ Սոսր ու տեսր կովրծերը առին։ Դժբախտաբար քանի մը հոգիի չկամութիւնը, անտարբ ու անիրաւ, վիժեցուց գործը։

Ո՛չ ոք կը հետաքրքրուի այս բնիրի դաշտով, ուր կը պակսի հաղորդը, աշխատաւորը, ինչպէս կը գրէր «Հայրենիք»ի Թղթակիցը։

Միակ մխիթարական երեւոյթը «հաճոյակէր» խումբին գոյութիւնն է, Մէկուկէս տարիէ կը գործէ, հանդէսներ, երեկոյթներ եւ խնջոյքներ կը կազմակերպէ այս Թմրած գաղութին մէջ։

Այսպէս, անցեալ գիշեր 20ին տարեդարձին առթիւ ընտանեկան խնջոյք մը, մինչեւ առաւօտ Հանեցի ժամանց։

Անցեալ շաբաթ իրիկուն, 8 փետրուար տարբեր երեկոյթ-պարահանդէս մը Գ. Գաղտասալեանի դրդումով։ Նամբ սրահին մէջ, որ լեցուն էր։ Բացման քանի մը խօսքերէ յետոյ, արտասանեցին Կ. Գօլիկեան, Ձայնուին Կարապետեան։ Ներկայացուեցաւ «Սէրս քաշէրը» բատական յաջող։

Հայ արիներու սինեմայի գործիքով ցուցադրուեցան երեք ժապաւէններ Արիներու բանակումը, Նիսի պատկերներ, Չարլի Չէփլինի կեանքէն եւ Փարիզի 1931ի ցուցահանդէսէն։ Դեռ գիշերէն վերջ դիմակաւոր եւ անդիմակ պարեր մինչեւ առաւօտ։ Մէջ ընդ մէջ եղան զուարճալիքներ Նուրհան Բաղէզեանի կողմէ, որ նոյնպէս սինեման դարձուց։

Այս առթիւ կ՚արժէ շնորհակալութիւն յայտնել Գ. Օննիկ Գաղտասալեանի, որ սրահը սիրայօժար կը տրամադրէ մեզ։

Կ. Գօլիկեան

Հ. Ը. Մ.

Այրիլ Տամըրմէկ

Հ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը որոշած է Այրիլ Տամըրմէկը այս տարի Փարիզի մէջ տօնել իր հոգեւոր թեան տակ։ Պիտի աշխատուի սքանչելի տալ համազգային արտայայտութեան մը նկարագիրը, արժանի յարգանքը Այրիլեան նահատակներու յիշատակին։ Սպասոնը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի մէջ, 24 Ապրիլ կիրակի իրիկուն, Salle d'Horticulture.

Սպասոնի կազմակերպութեան համար, կեդր. Վարչութիւնը հրաւիրած է տուած է գաւառի եւ արտասահմանի իր ճամաճիւղերուն, իրենց վրայ վերցնել Նախաձեռնութիւնը եւ գայն տօնել համազգային յարգանքի մը նկարագրով։

Նկատի ունենալով որ Հ. Ը. Միութեան Պատգ. Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլի մէջ եւ պիտի զուգադիպի այրիլի սկիզբի օրերուն, հրաւիրած է Մարսէյլի Մասնաճիւղին, որ այժմէն սրահ վարձէ ապրիլ 10ի կիրակի օրուան համար, որպէս զի կարելի ըլլայ սպասոնը դնել կեդր. Վարչութեան Նախագահութեան տակ։

Պատգամ. Ժողով

Այս տարի Զատկական տօներու արձակուրդէն օգտուելով, Հ. Ը. Միութիւնը կը գումարէ իր երրորդ Պատգամ. Ժողովը Մարսէյլի մէջ ծարտ ամսուն վերջը։ Այս առթիւ կատարուած են անհրաժեշտ կարգադրութիւնները։ Օրակարգի նիւթերը լափազանց հետաքրքրական են։ Իր ժամանակին կուտանք տեղեկութիւններ ժողովի աշխատանքներուն մասին։

Հ. Ը. Մ. Իւթուճեան
կեդր. վարչութիւն

Հայրենակցական կոչեր

ԱԽԼԱԹ-ՍԱԼՆԱՁՈՐՑԻՆԵՐՈՒՆ

Հայրենակիցներու մէջ, սովորութիւն դարձաւ բոլորուիլ իրենց միութեան շուրջ, եւ այդ կերպով ամրացնել ու տեւականացնել կապերը՝ որոնք անհրաժեշտ կեանքի ու մանաւանդ գրուածի հետեւանքով, դատապարտուած են Թուլնալու։

Օտարութեան այս ափերուն վըրայ, ամէն հայ պէտք կը զգայ աւելի սերտօրէն կապուելու մանաւանդ այն հայրենակիցին, որուն խնդիրները աւելի մօտ կը նկատէ սովորութիւններով, բարքով ու աւանդութիւններով։

Ահա ալ Ախլաթ-Սալնաձորցիները, պէտք է որ բոլորուին մեր Միութեան շուրջ, մանաւանդ այս տագնապի օրերուն, երբ փոխադարձ օժանդակութեան եւ կապակցութեան պէտքը ամէնէն աւելի զգալի կը դառնայ։

Ուստի կոչ կ՚ուղղենք Փարիզ եւ շրջականները հաստատուած Ախլաթ-Սալնաձորցիներուն, արձանագրուած ըլլան կամ ոչ, ներկայ ըլլալու հայրենակցական հաւաքոյթին, որ տեղի կ՚ունենայ այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, 165 Ավընիւ տ'Իթալի, սրճարանը, կազմելու համար մեր հայրենակցական Միութեան մասնաճիւղը։

Արմենակ Յակոբեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Անցեալ Կիրակի, Պուլոներ Սիւր-Մէրի գեղեցիկ մարզադաշտին վրայ, եւ երկու հազարէ աւելի խուռն բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Մ.ի եւ Ինիոն Սփօռթիվ Պուլօնէզի առաջին խումբերու մինչեւ փութպոլի խիստ հետաքրքրական մրցում մը։

Ցեղացի ժողովուրդը չափազանց հետաքրքրուելով, շարունակ կը քաջալերէր երկու կողմի խաղացողները։ Խաղարկութիւնը չափէն աւելի նուրբ էր, եւ դժուար մէկ կողմէն միւսը կ՚երթար անհաւատալի արագութեամբ։ Հ. Մ. Մ.ի խաղը չափազանց արագ էր։

Խաղը սկսելէ 40 վայրկեան յետոյ միայն Ֆրանսացիները կը յաջողին առաջին նշանակէտը ընել, «օֆ-սայտ»ով։ Ցետոյ երկրորդ եւ վերջին յաղթական նշանակէտը։

Ցեղացիք, ֆրանսական խումբին խաղացողները եւ վարիչները շատ գոհ մնացած են Հ. Մ. Մ.ի խումբին խաղէն։

Երկրորդ անգամ ըլլալով Հ. Մ. Մ. կը պարտուի Ինիոն Սփօռթիվ Պուլօնէզի խումբէն, որ մինչեւ 1/8րդ ֆինալին հասած էր Ֆրանսայի ընդհանուր բաժակի մրցման մէջ։

Վ. Հ.

Ազատ նաւահանգիստ Պէյրութի մէջ

Սուրիոյ մարզպանութիւնը երկար ատենէ ի վեր ծրագրած է ազատ նաւահանգիստ մը հիմնել Պէյրութի մէջ, որ պիտի ծառայէ իբրեւ Թրանզիթ Իրաքի, Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի հետ։

Այդ ծրագիրը բախած է մինչեւ ցարդ շատ մը միջազգային, քաղաքական եւ տնտեսական դժուարութեանց։ Մարզպանութիւնը աշխատած է հարթել այս դժուարութիւնները եւ ամէն ջանք կը թափէ այդ ուղղութեամբ։

Կ՚ըսուի թէ Պաղտատի ֆրանսական հիւպատոս Գ. Լէֆիւրէ պաշտօն ստացած է բանակցիլ Իրաքի կառավարութեան հետ, Պէյրութի մէջ հիմնելու համար Իրաքի կողմէ օգտագործելի ազատ նաւահանգիստ մը։ Ցիշեալը պաշտօնի ունի նաեւ բանակցելու համար Պարսկաստանի հետ.

Գ. Լէֆիւրէ Պէյրութ հասած է վերջերս իր առաքելութեան մասին տեղեկութիւն տալու համար։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

III

Ժամուտ էր գլուխը, եւ ձեռ ուռ մը կար վզին ալ կողմը։ Ինչպէս որ գլուխը միջա ձախ հակած կ՚ըլլար։ Փուռին մէջ կած զուրը, բարձրաձայն խօսակցութեան չէր հանդուրժեր։ Ասոր համար էր, որ երբ զուրը աղմուկը շատցաւ.

— Է՛ — դժգոհեցաւ՝ փուռին բերնի երկաթ կափարիչը քաշելով — աղա, աղա, աղա, աղա, թօլ կըլրեցաւ խափանես պէ՛... ամմա երկան արիք հա՛ս...։

= Մեզա՛յ, կզգի՞նք. ի՞նչ ընենք բերանիս — ձայն տուաւ Վաուլ առղ։

— Դլօխ մի ուռեցներ տէ, իջ կ՚ուզես ան արէ...։

= Դուն քու գործդ նայէ...։

— Էս իմ գործս գիտեմ. հասկցա՞ր, խօսալի ա պէտք չունիմ... քամի ունիս նէ՛ գնա քու ուրուղ փչէ...։

— Թուզած Վաւվա — փափսալ քավի կինը — անոր հետ քիչնուիր... Զատկի չարթուն «չըբըա» կը կըլրի, չէյտա՞ն...։

= Կը կըլրի նէ՛ իր կնկանը Թող էրեւայ - աւելի բարձրաձայն պատասխանեց Վաւվաւ — քի խօսինք էղեր... Եպիսկոպո՞ս է, ի՞նչ է... Դէ՛լ ջուն...։

Ու վերջին բառերը աւելի ձեղծօրէն ըսաւ, բայց Ղուկաս աղբար լսեց ու թեն քաշելով երկնեը ձէկ ըսաւ։ Ու, հացթու շարժած՝ կռթը ուժգին կերպով զարկաւ Գրիգորի գլխուն։ Ծնցուեցաւ աղան։ Արիւնը սկսաւ հոսիլ։ Ղուկաս աղբար ու կիները իրար անցան։ Գրիգորի աչքերը լեցուեցան, բայց չլացաւ։ Առաջինը զէմը կանգներ էր։ Մնաց անշարժ. Ու մինչ, այդ վխլտուքին մէջ, կինէրէն մին եկեր կատր մը ծխախոտ կը դնէր արեան վրայ, Առաքիկ անզգալաբար ձօսեցաւ, ձեռքը զրաւ Գրիգորի հակած գլխուն՝ կ՚երեւի շօշափելու համար թէ ուռեցք կա՞յ, ու քաշեց... Գրիգոր դզզաց։ Գլուխը բարձրացուց եւ իրենց պառաւնէի նայուածքները իրար ինկան...։ Աղջկան աչքերուն մէջ յաղթած մը կար...։

Վաւվաւ, որ դրան մէջ կանգնած էր, արծակը ղոցնելով քովինին, ու Առաքիկը յանգուրը ցոյց տալով.

— Նայէ — շշնջեց — մօտ մըն իս ամմա...

= Հա՛, հիմա ալ կա՞յ...։

×

Գրիգոր երբ տուն վերադարձաւ, գլխուն լաթը հանած նստած էր արդէն։

Վաւվաւ կեցեր էր տանը դուռը եւ մայրիկին հետ քիթ քիթի կը խօսէր։ Պառաւ, նայիր, փառք պատաշխանաց եւ աւելցուց թէ՝ Առաքիկը...։

— Եմա՞ն, փէ՛ք թօզանք էս, Վաւվաւ — ընդմիջեց Գրիգորին մայրը — ձէ՛ռքս ձեծուած աղջիկ է...։

= Հա՛, գիտեմ ամմա... սանքի բռնել կ՚ուզեմ քի...

— Ժանիմ, քուռուկս, ձարպս անկած բան չհասնի. գիրս — ինկալ բուժ, ուրիշ մեղմելու ձիսով մը — աղ չի թրջիր բերանդ...

Նոյն պահուն Վաւվաւին յղի հարսը եկաւ նստաւ իրենց տանը սեմին մէջտեղը։

— Փ՚ազջի՛, — ձայնեց անմիջապէս Վաւվաւ՝ հարսին ուղղելով խօսքը — աղէկ չէ դրանը էշիկին նստիլը, էջիզ կը բերես, կ՚ըսեն...։

= Աղէկ միտքս ձգեցիր — վրայ բերաւ Թագուհի հանըմ — ինծի՝ նայէ Վաւվաւ, վրայ էղիր՝ Թօփիկենց Սուրբիկը վառը զգնէրացէքսին տար... անկէ էսու չմըէ՛ս... զաները կը բանայ կ՚ըսէր, օգտուած հացի ծալը...։

— Հա՛ քա... մեղա՛յ, զարդուցի պէս ճաշին՝ անպատուել մնաց... էրիկէն է գոհիր...։

Այդ պահուն էր որ Գրիգոր փողոցին անկիւնէն երեւցաւ։ Մայրիկը քանի մը քայլ առաւ, ծռեցաւ, ուզեց գլուխը նայիլ, կազմել, բայց Գրիգորին ընդդիմութենէն ճ՚որաշաւ։

— Մօրեղբայրդ ժամէն քեզ կանչեր է,— ըսաւ։

Գրիգոր չէօրէկները ձգեց ու ձեղնացաւ եկեղեցի։ Բարձրացաւ բակ տանող վարի դրան սանդուխներէն։ Ցալապետը նստած էր պատին տակ։ Մօտեցաւ։ Տէր հայրը հորցուց։ Պահարանն էր։ Ու երբ ներս մտաւ.

— Գրիգոր — ձայնեց Տէր Մեսրոպը — Զատկին նորէն ինծի հետ պիտի պատրաս «առն օրհնէք»ի։

Եւ յանձնարարեց որ «չուշանայ փողուած ժամերգութիւններէն»։

Գրիգոր դարձ եկաւ։ Ցալապետը, դրպանէն հանելով հացի կտոր մը, փշրանքներ կը նետէր ճնճղուկներուն։ Մեծ ու սպիտակ ամպ մը եկեր՝ կանգներ էր եկեղեցիին վերեւ։ Աղաւնիները, ինտոյցների շարժելով, կը ծնշէին ու կը պտտէին։

Հաւ մը կրկռաց դպրոցին պարտէզէն ու պզտիկ աղջիկ մը քար մը նետեց Թուխին ծառին. «Ինծի, ինծի աչ- աժո՛ւ է, ձէ՛, խօ՛նտ» Որբատունէին վրայ արաւ մը կեցեր էր։

Առաջնորդարանի եպիսկոպոսանիստ սենեակը կը նայէր բակին՝ լայն պատուհանով մը, ուր յանկարծ երեւցաւ Ցաճատ վարդապետին շքեղ ու պատկառելի հասակը։ Ոնեկ Ցիզրանակերտցի էր։ Հայրը, իր ձենկէն շաբաթ մը առաջ պատմնուած էր Հալէպէն ապրանք բերած ծիջոցին։ Մայրը, այդ դժբախտութեան վրայ, յանկարծամահ էր եղած։ Եւ, տեղւոյն այն ատենի առաջնորդը, որբուկը տուած նախաչերախ ըրկած էր՝ վանքը, յափագանց ուշիմ ըլլալուն «ես վարժապետ, ես վարդապետ» ըսելով. իսկ անկէ Վան՝ Խրիմեան Հայրիկին քով։

Ցաճատ վարդապետ յաջորդաբար եղած էր Խարբերդ, Եմասիա եւ տարի մըն ալ Ռոտոսթօ, ուրկէ քիչ ատենէն ճամբու դրած էին, սակայն, ինչպէս իրենց սովորութիւնն էր։ Ան, հակառակ իր պերճախօսի համբաւին, միջա մերժած էր եպիսկոպոս ձեռնադրուիլ, թէեւ համապատասխան առաջնորդութիւններ կը յանձնէին իրեն։

Խրիմեանի ջանիւով երիտասարդ կրօնական մըն էր եւ, լաւ Թրքագէտ ըլլալուն, կրցեր էր ձեռով մը օժիտը ազատել, երբ Եմասիոյ Գաւառական ժողովի անդամներէն մին, չհանդուրժելով անոր ներկայութեան, ձեռքի տակէ ջանացեր էր Ծըւսազէճ աքսորել տալ զինքը...։

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Նեքլնէ ոչ յոյսը թէ կարելի պիտի ըլլայ սահման կարգ մը նախապատրաստական արդիւնքներ, եւ առաջ խրախանցնել Ազգերու Դաշինքին Ցրդ յօդուածին մէջ ամփոփուած յանձնառութիւնները:

Անդրադառնալէ յետոյ Դերմանիոյ պահանջին (ծնելի պետութեանց հաւասար իրաւունքներու հաւասարութիւն), Դանիոյ պատուիրակին եւ՝ համաձայն զանազան առաջարկներու յարձակողական կարգ մը զէնքեր եւ քիմիական պատերազմը արգիլելէ զատ, պէտքը շեշտեց նաեւ արգիլելու քիմիական արտադրութիւնները եւ խիստ հսկողութեան տակ առնելու զանոնք:

Իսկ զէնքերու սահմանափակման, յատուկ ուշադրութիւն կը նկատէ բոլոր երկիրներուն համար պատերազմական ելեւմուտքի տարեկան կրճատումները, նկատի առնելով սակայն, իւրաքանչիւր երկրի աշխարհագրական եւ քաղաքական դիրքը եւ ասոր համար կ'առաջարկէ հաստատել հսկիչ եւ հսկողութեան կազմակերպութիւն մը, որ ներկայացնէ ինքնին պայմանագրութեան բոլոր ստորագիր կողմերը:

Դանիոյ պատուիրակը անդրադառնալով ֆրանսական առաջարկներուն, համաձայնութիւն կը յայտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան միջազգային ուժ տրամադրելու ծրագրին, բայց անոր դժուարութիւնը կը կայանայ նման ուժերու գործնական կարելիութիւնը կազմակերպելուն եւ անոր արդար եւ ազդու կիրարկումը ապահովելուն մէջ:

Չինեւճապոնական պատերազմը

Ճափոնցիներն սկսան Վու-Սունկը ռմբակոծել օդէն ու ցամաքէն, ինչպէս նաեւ Շափէյը ուրկէ բնակչութիւնը փախած է եւ ապաստանած Շանկհայ:

Չինաստանի ներկայացուցիչը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին հետ, որուն յանձնեց պաշտօնական նամակ մը: Այդ նամակով, Չինաստան կը վերապահէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը նիստի հրաւիրելու իր իրաւունքը եւ կը խնդրէ բացառիկ նիստի հրաւէր ուղղել անմիջապէս:

Չինաստանի այս խնդրանքին գոհացում տրուելով, Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի հրաւիրուի բացառիկ նիստի մը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ.— Փետրուար 15ին, Հռոմի մէջ բանակցութիւններ պիտի սկսին, առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ.— Ռումանիոյ վարչապետը Պ. Եորկա իր հրաժարականը ներկայացուց թագաւորին: Այս հրաժարման պատճառ ցոյց կը տրուի Թիթուլէսքոյի Պուքրէշ ժամանումը: Թագաւորին պնդումին վրայ, Պ. Եորկա ետ առաւ իր հրաժարականը:

ՀՈԼԱՆՏԱ.— Վերջերս ֆրանսական մամուլը ակնարկութիւններ ըրած էր Հոլանտայի, զէնքերու եւ ռազմանիւթի գաղտնի առեւտուրի մասին: Հոլանտական կառավարութիւնը զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ ո՛չ մէկ զէնք ու ռազմանիւթ կ'արտածուի, առանց կառավարութեան պաշտօնական արտօնութեան:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Հանրապետական նախագահի ընտրութիւնները կը շարունակեն զբաղեցնել գերման մամուլը եւ հանրային կարծիքը:Ցակաւինյայտնի չէ թէ Հինտէնպուրկ պիտի ընդունի՞ թեկնածութիւնը:

— Հիդլերեաններու դէմ կազմուած «Արոյրէ Ճակատ»ը կը շարունակէ գործել մանաւանդ այն վայրերուն մէջ, ուր վերջին ընտրութեանց ընթացքին Հիդլերեանները ամէնէն աւելի գործունէութիւն ցոյց տուած եւ քուէ շահած էին:

ՄԱՀ ՇԱՐԼ ԼԸ ԿՈՖԻՔԻ.— Ֆրանսացի վիպագիր, ակադեմական Շարլ Լը Կոֆիք մեռաւ նախորդ իրիկուն: 69 տարու էր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Յ. Ե. Կ. Խայի Մանուկներու Դաշնակցութիւն ամսական հեր. Յակոբ գրադարան կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kleber: Կը խօսի Տիկին Ա. Տէր Դաւթեան: Նիւթ՝ «Մանուկներու սեռական դաստիարակութիւնը»:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շավիլ, Վ. Տ.— 70:
Թուլոն, Փամ. 15:
Լիոն, Կ. Գ. 35:
Լա Սէյն սիւր Մէր, Ս. Կ.— 35:
Գանաթանցա, Գարծ.— 1340 Կարգադրեցինք:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Պէլվիլի Ֆրանսական Աւետ. եկեղեցւոյ սրահին մէջ կը քարոզէ հայերէն լեզուով Վեր. Մ. Տէր Սահակեան: Մուտքը ազատ է:

Հասցէ՝ 8 Boulevard Simon. Մէթրօ Պէլվիլ. Թրամուէյ 26:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Մարտիրոս Սարգիսեան՝ ծնած Կարին, Զամուր Սոգաք. 1903ին, հօր անունը՝ Տիգրան, կօշկակար, մօր անունը՝ Սաթենիկ, ծնեալ Մկրեան, կը փնտռէ իր ազգականները, հօրեղբայրները՝ Աւետիս եւ Գրիգոր Սարգիսեան, մօրեղբայր՝ Մարտիրոս Մկրեան, մօրաքոյր Սոֆիա Թիւնճեան, զրացիներ՝ Խերպէկեան եւ Թարոյեան: Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) — R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932
16 FÉVRIER 1932

ՍՓԻՒՌՔԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1804

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԳՈՒՐԱՆ

Շարունակելով իր սրընթաց եւ բռնի յեղաշրջման քաղաքականութիւնը, Մ. Քէմալ պարտադրեց նաեւ Գուրանին թուրքերէն թարգմանութիւնը եւ ընթերցումը։

Իսկապէս աննախընթաց էր ինչ որ տեղի ունեցաւ յունուար 31ին, Պասըր Եկէնտիի տանիքին առթիւ, Այա Սոֆիայի մզկիթին մէջ։

Թուրքերէն Գուրանի առաջին հանդիսաւոր ընթերցումն էր որ կը կատարուէր, եւ արտակարգ պատրաստութիւններ տեսնուած էին, կարելի պատկառանքն ու շքեղութիւնը ստեղծելու համար։ Հրաւիրուած էին նաեւ օտար ներկայացուցիչներ։ Արարողութիւնները անթելով կը լսուէին ուրիշ երկիրներու մէջ ալ, մինչեւ Պարսկաստան։ Խռնուած բազմութեան թիւը էր աւելին 70 000 հոգի։

Ընդունելով հանդերձ որ չափազանցութիւններ կան այս տեղեկութեանց մէջ, կարելի չէ մխտել դէպքին արժէքը։

Արեւմ, Մ. Քէմալ արմատական քայլ մը եւս կ՚առնէ, թօթուելու համար օտար, այս անգամ արաբական լուծը։ Քայլ մը, որ կը ձգտի ամրապնդել Թուրք ազգային ոգին ու գիտակցութիւնը։

Արդէն առէն, ոչ թէ յանցանք, այլ մահացու մեղք էր Գուրանի թարգմանութեան միտքն իսկ։

Մահմետականները այն հաւատքն ունէին թէ Գուրանը Մարգարէին յանձնուած է արաբերէն լեզուով, հետեւաբար ան որ կը համարձակի թարգմանել, ուրացած կ՚ըլլայ իր հաւատքը, կը դառնայ «քեաֆիր»։

Համիտեան շրջանին, եւրոպացի գիտուն մը յաջողած էր գաղտնի թուրքերէնի թարգմանել Գուրանը, Թուրք հօճայի մը հետ։ Անմիջապէս լուր տրուեցաւ Պալատ, եւ հօճան դատապարտուեցաւ ծանր պատիժի մը։

Բայց հիմա, քանի որ հրամանը տրուած է, եւ ուժ ալ ունին զայն պարտադրելու, ո՛վ է, հօճա կրնայ քրքրել Շէրիաթը եւ ապացուցանել թէ.. օրէնքին համաձայն է կատարուած յեղաշրջումը։

Այսպէս չեղա․ ֆէսի՛ համար ալ։ Որու փոխարէն եթէ գլխարկ գնէիր, կամ եթէ համարձակէիր հողաթափի վերածել հինցած ֆէս մը, հետեւանքը բանտարկութիւնն էր, ծեծ ու փէտով։

Մինչդեռ հիմա ֆէս գնողը կամ գլխարկը նետողը պէտք է պատրաստ ըլլայ մինչեւ կախաղան բարձրանալու։

Այդպէս էր որ պարտադրուեցաւ նաեւ լատինատառ թուրքերէնը, փոխանակ արաբականին։

Ինչ տեսակէտներ ալ ունենանք Թուրքիոյ մասին, չպիտի կրնանք ուրանալ 1920էն ի վեր կատարուած դղրդագին փոփոխութեանց արժէքը։

Թո՛ղ ըլլան բռնի, աքհեստական, պարտադրուած։ Հետզհետէ պիտի ձուլուին, նորոգելով եւ խտացնելով ազգային պետութիւն դարձնելով Թուրքիան։

Քանի մը թուականներ, աւելի որոշ տեսնելու համար պատկերը.—

Ա.— 1920 յունուար 20ին յայտարարուեցաւ Ազգ. Ուխտը (Միսաքը Միլլի)։

Բ.— 1920 ապրիլ 23ին գումարուեցաւ Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը։

Գ.— 1921 յունուար 10ին հռչակուեցաւ Նոր (քէմալական) սահմանադրութիւնը։

Դ.— 1922 Նոյ. 2ին ջնջուեցաւ սուլթանութիւնը եւ խալիֆայութիւնը յայտարարուեցաւ բնաջնջ։

Ե.— 1922 Նոյ. 18ին իրաւազուրկ հռչակուեցաւ Ալ-Օսմանի գերդաստանը։

Զ 1923 հոկտ. 29ին հանրապետութիւն հռչակուեցաւ։

Է.— 1924 մարտ 3ին ջնջուեցաւ խալիֆայութիւնը։

Ը.— 1924 մարտ 3ին ջնջուեցաւ կրօնական գործավարութիւնը։

Թ 1924 մարտ 4ին արտաքսուեցաւ հայս․ գերդաստանը։

Ժ — 1924 ապրիլ 20ին հռչակուեցաւ վերափոխուած Սահմանադրութիւնը։

ԺԱ 1925 Նոյ. 30ին փակուեցան թէքքէները։

ԺԲ.— 1928 Նոյ. 1ին ջնջուեցան արաբական տառերը, եւ 1929ին Յունուար 7էն պարտաւորիչ հռչակուեցաւ լատինատառ այբուբենը։

Անշուշտ թերի է այս ցանկը։

Մենք յիշեցինք միայն գլխաւոր կէտերը, որոնք արդէն գաղափար կու տան ամբողջութեան մասին։

Մէկ խօսքով, քէմալապետութիւնը տիրաբար կ՚օգտագործէ իր հմայքն ու զինուորական ուժը, արդիացնելու համար Թուրքն ու Թուրքիան։

Կը հետեւի թէ Թուրքիան այն չէ ինչ որ կ՚ուզենք տեսնել։

Բարեփոխում չկայ ի նպաստ մեզի։ Բայց կա՛յ ի նպաստ անոր,— Թուրքին։

Որքան կ՚օգտուին, ո՛րքան պիտի օգտուին, մեր գործը չէ այժմ։ Իրարու ետեւէ հրամանագրուած, իրարու վրայ դիզուած այս փոփոխութիւնները չեն կրնար նոր սերունդ չպատրաստել կամ անհետ կորսուիլ։

Հին սերունդը ասպարէզէն քշուած է արդէն։

Եթէ կ՚ուզէք, այս բառը հասկցէք տարիքի իմաստով. արպէտղի չվերաւորուին մեր փափուկ ջիղերը։

Գազանային հոգեբանութիւնը, ժառանգական ախտերը կրնան շատ երկար տեւել տակաւին, նոր պապերէն մինչեւ նորագոյն թոռները։

Բայց, ինքնախաբէութիւն է պնդել թէ այս բոլորը շպար են, մազերուն կամ շրթունքներուն քսուած ներկեր, եւ անմիջապէս որ իշխանութիւնը փոխուի, պիտի թափին ծեփի պէս։

Անհաւոր ճեղքեր բացուած են արդէն, եւ ինչ որ ալ ըլլայ, հինը չի կրնար վերահաստատուիլ եղածին պէս, բռնել իր բոլոր դիրքերը։

Ամէնէն ծանր պարագային, ճեղք մը եւս պիտի բացուի հին եւ նոր ըմբռնումներուն միջեւ, նոր այլեղծութեան մը մատնելով սա ծփուն առագաստանաւը որ Թուրքիա կը կոչուի։

Իսկ ամէն պարագայի մէջ, խոր արմատ ձգած պիտի ըլլայ ազգային, ազգայնամոլ ոգին, խեղդելով կրօնական-աւանդական կապանքները։

Գուրանին թուրքերէն թարգմանութիւնն ալ նոր նուաճում մըն է այդ ճամբուն վրայ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԻԿԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Ջանձրոյթ տալու աստիճան կրկնուած է ու չգիտցող չէ մնացած. թէ հայ աշխատաւորին վիճակը շա՛տ աւելի [illegible] է քան որեւէ օտար [illegible]։ Թէ հոն ուր օրական [illegible] հացի մտահոգութիւնը կը փաթատի որեւէ կերպով, կը ցցուի բնակութեան խրաւունքի կամ ինքնութեան [illegible] անկանոնութեան մը՝ ծաւանքը, իսկ տեղ տեղ՝ երկուքը մէկ։

Ու հայ բանուորը՝ որ ուզուած պահուն վարժուած է վեհանձնօրէն ձեռքը գրպանը տանելու եւ օժանդակելու ազգային որեւէ ձեռնարկի, [illegible] հացի կամ գործի [illegible] կը մատնուի վիճակութեան. ոչ ալ Թուղթի կամ բնակութեան իրաւունքի ու ձեռքն ու [illegible] կ՚ինայ [illegible], անխիղճ [illegible] հոգիով սրճարաններու, որոնց օրուան տիրողն է գործի մարդը։

Ու այս կացութեան հանդէպ, պէտք կա՞յ հարցնելու, թէ ինչ կը բռնին ազգային խայտառակ կազմակերպութիւններն ու միութիւնները։

[illegible] համար որ կը տառապին, [illegible] համար որ կը զգան անոնց [illegible] կարծ է.

[illegible] ազգային սպիկա՝ րութեան։

Անգործութեան այս նեղ օրերուն, հարիւրաւորներ են որ կը ստանան երկրէն մեկնելու հրաման։

Ո՞վ կը շարժի. Ու ո՞վ ինչ կը խորհի ու կը գործէ։

Շատ աւելի մեծ է թիւը անոնց որ [illegible] կը հիւծին մշուառութեան [illegible]։

Ո՞վ [illegible] դարման կը բերէ ու կը տանի։

Ու մինչ [illegible] շատ են անոնք որ հեռաւոր անկիւն մը կծկուած իրենց ցաւին մէջ, ամէն կապէ ու ծանօթէ հեռու, կը վարանին եղերական երկընտրանքին առջեւ, — մե՛րթ տալ թէ շարունակել...

Շատ յանցինք ու յանցանքինք անմիջական [illegible] կանչեր, խրախուսանքներ ու բարի տրամադրութիւններ։ Արդի՛ւնքը։

Առ այժմ լռութիւն.

Իսկ վերջապէս [illegible]։

Այս ընթացքով, Թերեւս համդիսաւոր տխրութեան խօսք մը.— Օգնութեան պէտք չմնաց, օգնողն ալ՝ ուզող չմնաց։

Մ. Ե.

Արխին օդանաւ ուժին

Զինաթափութեան խորհրդաժողովին առթիւ, գերմանական տեղեկագիր մը հետեւեալ կերպով կը հաշուէ գլխաւոր պետութեանց առաջնակարգ օդանաւերուն թիւը.—

Մ. Նահանգներ 1752 հատ, Ֆրանսա՝ 1667, Իտալիա՝ 1507, Ռուսիա՝ 1300, Ճափոն՝ 1383, Անգլիա՝ 838, Ռումանիա՝ 799, Լեհաստան՝ 700, Եուկոսլաւիա՝ 627, Չեխոսլովաքիա՝ 546, Սպանիա՝ 354, Պելճիա՝ 195։

Մասնագէտ մը դիտել կու տայ թէ Ռուսիոյ համար տրուած թիւը չի համապատասխաներ իրականութեան, քանի որ Մոսկուան տեղեկագիր չի յանձներ Ազգերու Դաշնակցութեան. չորս տարի առաջ, հազար երկու հարիւր յիսունէն հազար հինգ հարիւր կը հաշուէին խորհրդային օդանաւերուն թիւը։ Ջանքեր կը թափուին 1935ին հինգ հազարի բարձրացնելու այս թիւը։

Յոյն արտ. նախարարը Փարիզի մէջ

Յունաստանի արտաքին նախարարը, Պ. Միխալաքոփուլոս մօտերս Փարիզ պիտի գայ. Ժընեւի մէջ կարճ պահ մը կենալէ վերջ եւ ֆրանսական կառավարութեան հետ տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ, յունական գինիի եւ ուրիշ արտադրութեանց Ֆրանսա ներածման մասին։ Նոյն նպատակով, յոյն նախարարը լեհաստան պիտի մեկնի նաեւ Փրակա։

Կաթին գինը

Այսօրուընէ սկսեալ, Փարիզի մէջ, կաթին գինը պիտի բարձրանայ 1.40էն 1.50 ֆրանքի։

Այս որոշման պատճառն է տիրող ցուրտը որ զգալի կերպով նուազեցուցած է կաթի արտադրութիւնը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Զինաթափութեան ժողովը իր շաբաթ օրուան նիստին մէջ լսեց Գանատայի, Լեթոնիոյ, Հունգարիոյ եւ Զինաստանի ներկայացուցիչները։

Գանատայի տեսակէտը

Գանատա մէկ քանի կէտերու փոփոխութեամբ, համամիտ է զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբին կողմէ մշակուած պայմանագրութեան նախագծին, իբր վիճաբանութեանց մեկնակէտ։ Խաղաղութիւնը կազմակերպելու համար, աւելի, պէտք է անդրել վէճերու արգիլման քան թէ յարձակողներու պատժարկութեան վրայ, պէտք է հաստատել նշանեցման մեքենականութիւն մը, քան թէ պատիժներ նախատեսել։ Այս մեքենականութիւնը կայ արդէն իրաւարարութեան մէջ. պայուհանդերձ ապահովութիւն չի բխիր անկեց անհրաժեշտօրէն, որովհետեւ կարգ մը պետութիւններ որ եւ է կերպով չեն ուզեր իրենց ազգային պաշտպանութեան իրաւունքները սահմանափակել եւ կը զգուշանան իրենց կարգ մը վէճերը ենթարկել իրաւարարութեան։

Գանատայի պատուիրակը վերջացուց զինադադարելով յարձակողներու դէմ պատիժ տրամադրելու առաջարկը։

Լեթոնիոյ տեսակէտը

Լեթոնիոյ պատուիրակը յատուկ կերպով արտայայտուեցաւ ի նպաստ ֆրանսական առաջարկներու։ Լեթոնիա կը փափաքի որ զէնքերու սահմանափակումը կատարուի, սակայն լուրջ երաշխիքներով եւ կը յարի զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբին նախագծին եւ ուժ կու տայ փոխադարձ օժանդակութեան եղանակի մը իրագործման, որով երաշխաւորուի երկիրներու ապահովութիւնն ու անկախութիւնը։

Հունգարիոյ տեսակէտը

Հունգարիոյ տեսակէտին հիմը կը կազմէ իրաւունքներու հաւասարութեան սկզբունքը, որ ինչպէս կը յիշուի գերմանական է։

Հունգարիոյ պատուիրակութիւնը նախ պարզեց իր երկրին յատուկ կացութիւնը, որ զայն կը դնէ պատմական դէպքերու ճամբուն վրայ եւ քաւ - բարոյական օրէնք է որ, որեւէ ազգ պէտք է իր երջանկութիւնն ու իր զարգացումը փնտռէ ուժէն ուրիշներու անկման մէջ. այլ ընդհակառակն, բոլորին համերաշխութեան եւ գործակցութեան մէջ, որ հիմնուած ըլլան արդարութեան եւ անաչառութեան վրայ։

Կը մնայ ճշդորոշել այս արդարութիւնն ու անաչառութիւնը։

Հունգարիոյ պատուիրակը, որ իր երկիրը կը նկատէ զոհ անարդարութեան եւ աչառութեան, գլխաւոր այն պատճառով որ զինաթափ է եղած համաձայն խաղաղութեան դաշնագրին, փոխն ի փոխ գովեստներ ուղղեց Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Ամերիկայի, որոնք համակրութիւն ցոյց տուած են հանդէպ իր երկրին եւ քարեր գլորեց Ֆրանսայի, որ քաղաքական ճնշումներ կը բանեցնէ եղեր կարգ մը պետութեանց վրայ, ձախողեցնելու համար՝ իրաւական եւ բարոյական յանձնառութիւններ պարտադրող զինաթափութիւն մը։

Իւրաքանչիւր երկրի մէջ, զէնքերու սահմանափակման համար, իբր անհրաժեշտ չափանիշ, Հունգար պատուիրակը կ՚ընդունի իւրաքանչիւր երկրի ազգային ապահովութիւնը. նկատի առնելով անոր աշխարհագրական կացութիւնը եւ յատուկ պայմանները։

Ահա Հունգարիոյ պահանջները.

1.— Կը պահանջենք Նոյիլիի Տրիանոնի դաշնագրին ընդհանուր կիրարկումը, որ բոլորին համար կ՚ընդունի նուազագոյն սպառազինում մը՝ համաձայն ազգային ապահովութեան եւ միջազգային պարտաւորութեանց պէտքերուն եւ միեւնոյն ատեն, նոյն այս սկզբունքին կիրարկման համար, կը նախատեսէ նկատի առնել իւրաքանչիւր երկրի աշխարհագրական կացութիւնը եւ յատուկ պայմանները։

2.— Կը հաստատենք թէ «նուազագոյն» կարգադրութիւնը որ գործածուած է Տրիանոնի դաշնագրին մէջ, կը նշանակէ ամէնէն մեծ նուազումը, որ կարելի է տանել։

3.— Կը մտածենք թէ այդ կը պահանջէ ոչ միայն բանակի ամբողջական կրճատումը, այլ նաեւ պատերազմական նիւթերէն նուազեցումը, յարձակողական զէնքերու, օդանաւերու (ծանրատեղ ռմբաձիգ) ամբողջական ջնջումը, համաձայն Տրիանոնի, Նէօյիի, Սէն-Ժերմէնի եւ Վերսայլի դաշնագրերուն զինուորական յօդուածներով տրամադրուած արգելքներուն։

4.— Եթէ այս կերպով բանաձեւուած նպատակը հանգրուան առ հանգրուան միայն կրնայ իրագործուիլ, կը պահանջենք որ այս հանգրուանները ծրագրուին ամենէն կարճ ժամանակամիջոցներու յատակագծի մը վրայ։

Զինաստանի տեսակէտը

«Եթէ, ըսաւ Զինաստանի պատգամաւորը, խաղաղութիւն կ՚ուզենք, աշխարհի ամբողջ զէնքերը պէտք է նշանակելի կերպով նուազին։ Զինական կառավարութիւնը համոզուած է թէ ժամանակաւոր յարձակողական զէնքերը պիտի ջնջուին։ Զրահաւորները, հրասայլերը, ծանր հրետանին, ռմբաձիգ օդանաւերը պէտք է ջնջուին այս ժողովին կողմէ։

Զինաստանի ներկայացուցիչը լռեց պատմականն ըսուի չինաճապոնական վէճին եւ ներկայացուց իր երկրին պահանջները։

Հատուցումներու խորհրդաժողովը

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան պաշտօնական մէկ զեկոյցը կը հաղորդէ թէ Լօզանի ժողովին յետաձգման հետեւանքով, ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութիւնները խորհրդակցած են այն պայմաններուն մասին, որոնցմով պիտի կրնայ գումարուիլ հատուցումներու խորհրդաժողովը։

Այս խորհրդակցութիւնները՝ երկու պետութեանց միջեւ յանգած են համաձայնութեան մը, որուն մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնը կը հաղորդուին առ այժմ։

1) Գերման, պելժ., անգլիական, ֆրանսական, իտալական, ճափոնական կառավարութիւնները տեղեկանալէ վերջ Պալի մասնագէտներու տեղեկագրին համաձայն են յանձնարարելու մասնակից պետութիւններուն, որ Լօզանի ժողովը յետաձգուի յունիսին։ 2) Ըստ իրենց կարծիքին, խորհրդաժողովին նպատակը պիտի ըլլայ Պալի տեղեկագրին մէջ յիշուած հարցերուն, ինչպէս նաեւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Նէրգաղթը

«Նոր Օր» մամուլը աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ Հայաստանի կառավարութիւնը հեռագրական հրահանգ տուած է Ներգաղթի պատուիրակ Պ. Շահվերտեանի, իրարու ետեւէ ճամբայ հանել երկրորդ եւ երրորդ կարաւանները։ Այս հրահանգին պատճառը տակաւին գաղտնի կը մնայ։ Երրորդ կարաւանը պիտի մեկնի Սելանիկէն։ Ցանկերը պատրաստ են արդէն։

Մեր պաշտօնակիցը կը գրէ.—

Մեր սեղանին վրայ կը գտնուին երկու նամակներ, ստացուած Երեւանէն։ Առ այժմ հրատարակութեան չենք տար, հասկնալի պատճառներով։ Զանազան գիւղերու մէջ տեղաւորուած գաղթականներէն մի քանիները դժուարութիւններուն չտոկալով փախած ու Երեւան գացած են։ Ստացուած նամակներն մեզ կու տան բաւական մանրամասնութիւններ Պաթումէն Հայաստան փոխադրութեան մասին։

Բարեգործականի գրասենեակէն

Սելանիկէն Աթէնք գացած 120 որբերուն Բժշկա. վիճակը նկատի առնելով, Տիկ. Վարդանեան, Հռոմէն 30 հազար տրախմի նպաստ մը տրամադրեց Միութեան կողմէ։ Տոք. Շահվերեան խոստացած է ամէն ձեւ կարեւոր ձայնը Հայաստան փոխադրել ծարտի սկիզբը։

Ռամիզ Միութեան գիտութեան, եւ ինչպէս առաջարկեց, ախոյեանքի մը հետեւանքով, Նանսէնեան Օֆիսի Աթէնքի ներկայացուցիչ Մ. Քօթելնիքոֆի կողմէ կողմէ 28 չքաւոր գաղթականներ վերջերս Սուրիա փոխադրուած ըլլալով, Միութեան Աթէնքի եւ Պէյրութի մասնաճիւղները հարկադրուած են այդ խեղճերուն փոքր օգնութիւն մը ընծայել։ Այդ մասին Միութիւնը գնահատութիւն եղած է ժընեւ։

Ձմեռը Պոլսոյ մէջ

Քանի մը տարիէ ի վեր Պոլսոյ Թեթեւ ձմրան վարժուած ժողովուրդը երկու շաբաթէ ի վեր կրակարաններու շուրջը հաւաքուած կը դողայ։

Պոլսոյ գլխաւոր պողոտաները Թաղապետութեան կողմէ կը մաքրուին, բայց քովնտի փողոցները ձիւնով լեցուած են։

Թուրքերէն թերթ մը կը գրէ թէ Թաղապետութեան բերել տուած ձիւն մաքրելու յատուկ մեքենաներուն համար ամէն տարի կը գրուի որ գործելու պիտի սկսին, բայց այդ կարգի մեքենայ մը չկրցանք տեսնել, կ՚ըսէ ու կը հարցնէ թէ «արդեօք Թաղապետութեան այդ ձիւն մաքրելու մեքենաները ամառը պաղպաղա՞կ շինելու պիտի գործածուին»։

Տիրող ձմեռը եւ ցուրտը, յարմար առիթ մը եղան փայտավաճառներուն եւ ածխավաճառներուն համար, որոնք կ՚երեւայ թէ անցեալ տարուան վնասը նոր շահերով դարմանելու միտք ունին։

Մինչեւ 400-450 ղրուշ ծախուած փայտը յանկարծ վեց հարիւր ղրուշի բարձրացաւ, եօթը ղրուշի ածուխը տասը ղրուշի ելաւ, Էրէյլիի ածուխի թօնը երեսուն ոսկիի, իսկ անթրասիթը 40-44 ոսկիի բարձրացաւ։

Գալով քօքին, արդէն անգլիական քօք չկայ, իսկ գերմանականն ալ բարձրացած է ու տեղական քօքն է որ կը ծախուի 4-5 ոսկի բարձրացումով։

Եթէ ձմեռը եւ ձիւնը քիչ մը աւելի տեւեն եւ քաղաքապետութիւնը միջոց մը չխորհի, այս գիները հաւանաբար աւելի բարձրանան։

Բժիշկի այցելագիններն ու դեղերն ալ սղած են։

Կռիփը կը նուազի յետզհետէ, թէեւ քիչ թուով թոքատապէ վարակուած կամ սրտի տագնապէ հիւանդացողներ կան եւ յանկարծական մահեր։

...

✕ Ցատիկ ձմեռ կը տիրէ նաեւ Ընատոլուի մէջ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՆԵՐԳԱՂԹ.— ՀԱԿԱՌԱԿ ԼՈՒՐԵՐ Ա. ԿԱՐԱՒԱՆԷՆ.— ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻ ԳԱՂՏՆԻ ՓԱՍՏՕՆՆԵՐԸ.— Բ. ԿԱՐԱՒԱՆԻ ԾԱԿԵՐԸ.— ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ՀԻՒՂԱԿՆԵՐՈՒ ՊԱՐՊՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ.— ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ.—

Հիմա արդէն, գրեթէ ամէն օր, նամակներ կը հասնին Ա. կարաւանով մեկնած մեր հայրենակիցներէն։ Վերջին նամակները կը կրեն յունուար 15-19 թուականները։ Ուշագրաւ է այս թուականը, անոր համար, որ գաղթականութեան վերջնական գետնումն աշխատանքները աւարտեցան կամ աւարտած պիտի ըլլան հազիւ յունուար 18-19 թուականներուն, ինչպէս կը հասկցուի, իրենց իսկ թերթերուն տեղեկութիւններէն («Գրոյկատար» եւ «Խ. Հայաստան»)։ Այնպէս որ այդ թուականին գրուած նամակ մը, չի կրնար տալ երկրին իրական եւ իրենց գաղթականներուն՝ վերջնական վիճակին ճշգրիտ պատկերը։

Եկած նամակները հակասական են առհասարակ։ Ոմանք —քանի մը օրուան մէջ— արդէն «դրախտավայրէն» աւելի բան մը կը ներկայացնեն, թէ իրենց եւ թէ երկրին վիճակը։ Ուրիշներ— աւելի զգուշահայեացներ անշուշտ— «առ այժմ լաւ ենք»ով մը կը բաւականանան։ Ու աւելի ուրիշներ ալ— կարմրուկներ եւ նոր կարմրած որձեւէգներ— կը հայհոյեն աջ ու ձախ, բայց, մանաւանդ, «հօխ գլխանի հրէշին» Դաշնակցութեան։ Իսկ դասակարգ մըն ալ, կը յանձնարարէ «շաքար բերել»։

Ա. կարաւանին հետ քանի մը փախստական երիտասարդներու մեկնած ըլլալուն մասին գրած էի նախապէս, առանց մանրամասնութեանց։

Այսօր ի վիճակի եմ հաստատելու որ, ներգաղթի կազմակերպիչները, մեղսակցութեամբ քանի մը ոստիկաններու [illegible] վիզէի Հայաստան փախցուցած են 1925ին Աթէնքի մէջ Դաշնակցական Մարտիրոս Դարբինեանը (Սեբաստացի) վատաբար քանի ծոցինով(?) սպաննող երկու եղբայրները, Կարապետ Սիմոնն ու կրկին Կարոնցի(?) Հաճին։ Եւ ընդհակառակն, Պաթումէն նոր դարձուած է շոֆէօր մը, Մանուկ Գոտուրեան, որուն ամբողջ մեղքը, իր նշանածէն բաժնուիլ չուզելով՝ փախստական նաւ մտնելը եղած է։

Մեկնութիւնները աւելորդ են։

Արդ, այս վերադարձուած երիտասարդ փախստականը, Մանուկ Գոտուրեան, կը պատմէ իր մահուան ոդիսականը, հաստատելով այն զրոյցը, որուն համաձայն ինքը կամրջակին ամբարը իջնալով մեռած էր։ Թաթեռախտաբար(?) երեք օր տառապելէ վերջ, ազատած է տղան, վրայ տալով իր մէկ ոտքը, որ քիչ մը կը կաղայ։ Կը պատմէ նաեւ, իր մասին եղած պատմութեան մասին, զոր ըրած է Անդրանիկ. կամ աւելի ճիշդ՝ «օրիորդ Անդրանիկ» կոչուած կնամարդի պատանին, Պաթումի առջեւ մատնանշելով զինքը, իբրեւ փախստական։ Եւ խեղճ հայրենաբաղձ երիտասարդը, կը բանտարկուի անմիջապէս, հակառակ իր արտասուաղաչանքներուն եւ նշանածին արցունքներուն։

Առ այժմ չուզեր խօսիլ։ Կը պատմէ միայն որ մինչեւ Պաթում ցեխի նմանող հաց մը կուտային գաղթականներուն։

Նախորդ թղթակցութեանս մէջ պզտիկ ակնարկութիւն մը ըրած էի, Գարատաշովի «հսկողի» պաշտօնին մասին, Շահվէրտովի վրայ։ Այժմ արդէն իրականութիւն է որ Գարատաշեան չեկիստ մըն է եւ պաշտօն ունէր հետեւելու Շահվէրտեանի բոլոր շարժումներուն, ինչպէս նաեւ ներգաղթի հետ կապ ունեցող բոլոր գործերուն։ Սակայն ինչպէս կը հասկցուի, Գարատաշով տեսնելով Աթէնքի կեանքին հանգստութիւնը, բերնին ջուրերը վազած են եւ այժմ ենթարկուած է Շահվէրտովի, մոռնալով իր փափուկ պաշտօնը։ Այսպատճառաւ ալ Աթէնք կը զոհուի [illegible] Արսլանով, որուն համար կ՛ըսեն որ կատարեալ այլասերած(?) մըն է, եւ շունչ առնել չի տար Շահվէրտեանին, զայն յանդիմանելով շատ յաճախ.

— Իս էնց բան կ՛եղնի՞. Շահվէրտեան, դու մոռացել ես բոլորովին, որ երկրում մեզ հարկաւոր են մեր կարգերին թունդ համակիր բանուորներ եւ ո՛չ թէ նրանք որ ուղարկել ես Ա. կարաւանով, [illegible] Արսլանով գործնականապէս ալ կը հաստատէ իր «մեծութիւնը» Բ. կարաւանին մաս կազմել տալով առ առաւելն 1200 հոգի, որոնք կ՛ընտրուին կամ ընտրուեցան զգուշիկ քաշքշուքներով։ Առ այժմ իբրեւ Բ. կարաւանցու հրատարակուած ցանկերուն նայելով, 920 անձ միայն յաջողած են։ Կ՛ըսուի թէ 150-200 հոգինոց նոր ցանկ մըն ալ պիտի աւելցուի այս թիւին վրայ։ Կ՛իմանամ թէ Մակեդոնիայէն եկած 120 որբեր որոնք կը գտնուին Թոցինիոյ(?) մէջ, մաս պիտի չկազմեն այս կարաւանին. [illegible] առանձնած ըլլալով անոնց հոգը։ Բազմաթիւ դժգոհութիւններ կան ստորձանագրուած եւ անարդարութեան մատնուած գաղթականներուն մէջ։ Ամէն օր հարիւրաւորներ կը խռնուին խորհրդային դեսպանատան առջեւ եւ կ՛աղմկեն պահանջելով որ չխաբեն զիրենք։

— Եղբայր, Հոկճի պէտք է ըլլաս, ամսական պէտք է տաս, «Նոր Շարժում» պէտք է կարդաս, Դաշնակցականներուն հետ կռիւ եւայլն պէտք է ընես ըսին՝ որպէսզի Հայաստան երթաս։

«Ըրի, իրենց բոլոր ըսածները ըրի։ Նայէ մինչեւ երէկ քեզի ալ բարեւ չէի տար... բայց... բայց խաբեցին սրիկանե՛րը... Ահա, ահա Հոկի թուղթերը, ահա անդամավճարներուս ընկալագրերը։ Խաբուեցայ ..»

Առ այժմ փետր.ի 15ը ցոյց կը տրուի իբրեւ մեկնումի թուական։ Այսօր փետր. 8ն է, եւ տակաւին դրական ոչ մէկ պատրաստութիւն կամ շարժում կայ։ Նոյնիսկ ցանկերը չեն լրացած տակաւին։

Այս կարաւանով կը մեկնին բոլոր այն «ընկերուհի եւ ընկերները» որոնք կապ ունէին եւ ունեցան՝ դրօշակներու վար առնուելուն (Յունէն եւ հայկական) ու հիւղակներու հարցին առթիւ եղած կռիւին հետ։ Իբրեւ վարձատրութիւն անշուշտ այս ալ՝ «սոցիալիզմի կառուցման»։

Երրորդ կարաւանը պիտի մեկնի Սելանիկէն, իսկ չորրորդն ալ Պուլկարիայէն, ինչպէս կը յայտարարեն։ Թէեւ Շահվէրտովներու յայտարարութիւնները միշտ ալ կասկածանքով եւ վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ։

Անգործութիւնը օրէ օր կը դառնայ համատարած եւ զարհուրելի։ Մանաւանդ մեր հայրենակիցները ամէնէն աւելի կ՛ազդուին անշուշտ։ Գործ չկայ։ Նստած են բոլորը, եւ՛ բանուորը, եւ՛ արհեստաւորը, եւ՛ վաճառականը եւ՛ շուկայի մարդը, եւ՛ ուսուցիչը ,— բոլորը, բոլորը։ Աւելցուցէ՛ք գրեթէ աննախընթաց ցուրտը այս տարուան, եւ կ՛ունենաք թշուառութեան ծանրութիւնը՝ պատկերազարդ եւ գունագեղ։

Միւս կողմէ հիւղակներու պարպումը կը շարունակուի, ըստ վճռական հրամանագրին՝ Գ. Եասոնիտիսի։ Խնդիրը հետզհետէ առաւ բոլորովին տարբեր հանգամանք։ Այսպէս.

1. Անոնք որ երկու սենեակ ունին, մէկը պարպել կուտան, եւ պարպուածին մէջ կը տեղաւորեն... միշտ Յոյներ (Մինչեւ այսօր մէկ հատիկ Հայ չեն տեղաւորած)։ Բացի որբեւայրի ընտանիքէ մը, այն ալ շնորհիւ իր հելլենահպատակ ըլլալուն։

2. Անոնք, որ մէկ սենեակ ունին, մէկ ընտանիքի համար, շատ է կ՛ըսեն։

3. Արգիլուած է վարձքով տուն նստիլ։ (Թէեւ ցարդ վարձքով նստող մէկ Հայու իսկ այդ օրէնքին ընծայած դիւրութիւնը չտուին)։

Կը տեղեկանամ թէ առաջնորդը մասնաւոր յուշագիր մը ներկայացուցած է խնամատարական նախարարին, այս անիրաւութիւնները ուշադրութեան յանձնելով, եւ գոնէ երկրորդ կարաւանով մեկնիլիքներուն փոքրիկ նիւթական հատուցում մը խնդրելով։

Տեղն է ըսել, որ եթէ կ՛ուզենք օգտակար ըլլալ մեզի վստահուած այս խեղճ ժողովուրդին, պէտք է շատ զօրաւոր աշխատանքներ թափենք, ազատելու համար զայն սա ինքնութեան թուղթ կոչուած փորձանքէն, որ անձ գլուխ 200 տրախմի ծախք մը կ՛ենթադրէ, այն ալ այս նեղ ու անճար օրերուն։

— Դպրոցներու եւ առհասարակ հանրային զանազան կազմակերպութեանց մասին մանրամասնօրէն գրած եմ արդէն։ Աւելցնեմ, որ հակառակ բոլոր դժուարութեանց, զանազան կազմակերպութիւններ (Հ. Կ. Խաչ, Հ. Յ. Դ., Հ. Մ. Ը. Մ., Վասպուրական ակումբ եւն.) կ՛աշխատին վառ պահել՝ հրայրը։

Վերջերս կը նշմարուի նաեւ թատերական շարժում մը, Աթէնքի թատերասէրներուն կողմէ։ Գրական կեանք չկայ, եւ չունեցանք։

Թաղային գործերը կաղ ի կաղ կը քալեն եւ թաղերու մէջ ազգային կեանքը պէտք է ըսել, շատ աւելի մխիթարական է՝ բացի դպրոցներու նիւթականէն, որ օրէ օր կը խրի տագնապին մէջ։ Կ՛ըսեն թէ Բարեգործականը պիտի փրկէ այս դպրոցին կրթական գործը։ Գոնէ մօտիկ ընէին Գ. Թաղէոսեանի ցուցմունքներուն եւ տեղեկագրին, որ փաստացի կը ներկայացնէ կրթական գործին եւ աշակերտներու նիւթական դժնդակութեանց իրական պատկերը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻՆ ՎՐԱՅ

ԽՄԲ. Թ.— Դառնութեան [illegible] մը նաւ։

Ձեր կուսակցութ. աշխատող՝ քանի՛ մը «կոալիճինոներ»։

Ինչ պէս կ՛երեւայ, մեր երիտասարդ աշխատակիցը չէ տեսած ընկեր Կ. Սասունիի երկրորդ յօդուածը («Յառաջ, 10 փետր.»), որով կը բացատրէ թէ «ի՛նչ ըսել կ՛ուզէ»։

Այս առթիւ, պզտիկ բացատրութիւն մը։ «Լեւանտականութիւն»ը իր բառարանի նշանակութենէն զատ, ունի փոխաբերական իմաստ մը, որ վրիպած է ուխտաւորի ուշադրութենէն

Ուրիշ խնդիր թէ, անարդարութիւն պիտի ըլլար անպատճառ «լեւանտէն» մկրտել բոլոր անոնք որ կիլիկեցի են կամ Կիլիկիա կ՛ուզեն, իբրեւ «աւելի դիւրին» կամ «ցանկալի» ծրագիր...

«Յառաջ»ի յունուար 31ին մէջ երեք երկար սիւնակներէ բաղկացած «երկտող» մը տուի Կ. Սասունին։ «Լեւանտէնները եւ հայկական ազատագրութիւնը»։

Այս երկտողին սարի(?) տուած է իմ մէկ թղթակցութիւնս։ «Սա է ճշմարտութիւնը», որ երեք չորս անգամ կարդացի զայն, բայց... չհասկցայ։ Ու սակայն շատ բնական էր Որովհետեւ, Կ. Սասունին, ինքն ալ իմ թղթակցութիւնս հասկցած չէր։

Ամբողջ «երկտողը», վերէն վար, քրտինք կը հոտի՝ ապացուցանելու համար՝ թէ «լեւանտէնները «այսպէս եւ այսպէս» են։ Ու յետոյ՝ ալինչ։ Մինչդեռ, Փարիզի պէս տեղ մը, շա՜տ դիւրին է՝ քանի մը բառարաններ պրպտել ու այդ բառը հասկնալ։

Ահա թէ ի՛նչ գրուած է այդ բառին դիմաց՝ մեծ Լարուսին մէջ։

Levantin — personne née dans le Levant ou qui habite les contrées du Levan. Les Levantins — (Se dit spécialement de la population melée, qui n'est ni turque ni arabe, des cotes de l'Asie et de l'Egypte). Vol. 5. P. 663.

Կամ, ո՞վ չի գիտեր Թուրքիոյ հռչակաւոր բացատրութիւնը այս բառին համար։ «Թաթլը սու ֆրէնկի»։ Այսինքն աղուածն Եւրոպացիներ. Հօրը կամ մօրը կողմէն, որոնք [illegible] սերունդէ սերունդ Արեւելքի մէջ, իրենք զիրենք ծովէ կամ ովկիանոսէ անդին կ՛երեւակայեն։

Այս այսպէս ըլլալով՝ [illegible] Կ. Սասունին, բազմաթերթեան ճառ մը կը կարդայ իր «երկտողին» մէջ եւ «լեւանտէնի» տարազը [illegible] պէս կը հագցնէ Հայերու։

Հայը Հայ է՝ ըլլայ յեղափոխական կամ ոչ-յեղափոխական։ Ու այս բոլոր Հայերը, որ հետաքրքրուած են Հայերու ազատութեամբ՝ հայկական ժառանգութեան այս կամ այն մասին վրայ, միայն ու միայն Հայեր են։

Թերեւս, Կ. Սասունին կ՛ուզէ պաշտպանել Փրոֆ. Ն. Ադոնցը, ըսելով թէ ան իր յօդուածը գրած էր Զօպանեանին դէմ։

Ապերախտ ճիգ։

Ես ներկայիս ժամանակ չունիմ փրոֆէսէօրով զբաղելու, բայց օր մը անշուշտ ուշ քան երբեք։

Փրոֆ. Ադոնց, հրապարակաւ հայհոյեց թրքահայ մատենագրութեան ընդհանրապէս, Կիլիկիոյ հայութեան՝ մասնաւորապէս։

Եւ, եթէ կան մարդիկ, որ [illegible] այդ պղտոր ջուրը կ՛ուզեն իբրեւ անձրեւ օրհնաբանել, մենք [illegible] չենք։

Մենք հայ ենք։ Հայերուն մէջ «լեւանտէն» չենք կրնար [illegible]։

«Կիլիկիան լեւանտացի հայութեան «ազգային տունը» չէ։

Կիլիկիան՝ [illegible] երկիրն է մեր [illegible]։

Կիլիկիան՝ դաղթավայր չէ։ Կիլիկիան՝ Հայոց Թագաւորութեան ամէնէն փառաւոր եւ բարձրօրէն հայեցի մէկ շրջանն է։

Ինչ կը վերաբերի «կզզի»ներու խնդրին, ես կ՛ուզէի, որ Կ. Սասունիի կարծիքը՝ [illegible]։

Ամբողջ Հայաստանը ընտանիք մըն է։ Բարձր-Հայքը, Տարօնը, Վասպուրականը, Սեբաստիան, ինչպէս նաեւ Կիլիկիան՝ այդ ընտանիքին հաւասարապէս սիրելի անդամներն են։ Խորթ զաւակ չունի մեր մայրը։ Եւ այս իւրաքանչիւր անդամներուն առանձին տունը, օճախը, ամէնէն առաջ՝ իր ծնողքին տունն է։ Կրնայ բնակիլ հոն՝ ուր որ կ՛ուզէ։ Հոն՝ ուր աւելի օգտակար է, աւելի՛ արեւոտ եւ աւելի՛ ապահով։ Մեր մայրը այսօր կը բնակի Երեւանի մէջ։

Տեսակ մը աստուածային «եղբայրութիւն»։ Հոն՝ որ իրենց աղօթքին մէջ կը կանչեն Ս. Հոգին, կամ՝ որ Հայր Աստուծմէ կը պահանջեն եւ կամ՝ որ կը յաւեն Որդի-Աստուծոյ։ Բայց՝ առանց աւէնքն ալ, նախ եւ առաջ քրիստոնեաներ են։

«Մշո՞ւշ է այս։

Կեցցէ Զէյթունը։

Եւ յետոյ, ո՞ւր են Զէյթունը, Ուրֆան, Հաճընը եւ վերջապէս Զօք-Մարզուանը, Մարաշն ու Այնթապը։

Օտարնե՞րը պիտի աւանդեն մեզի, որ Արարատէն մինչեւ Ամանոս Տաւրոս՝ հայկական [illegible] մըն է՝ լեցո՛ւն ծաղիկ կեանքերով, երազներով։ որոնք ինկած են Մայր Հայրենիքի Յոյսի այդ Դրան առջեւ՝ Արմէնիային համար։

Լեւանտէննե՞րն էին, զինադադարին իրենց արիւնը Եփրատի ջուրերուն պէս յորդեցնող՝ հայ կամաւորները։

«Լեւանտէ՞ն» է, Ա. Ահարոնեանը որ ստորագրեց Սէվրի դաշնագիրը, ուր կար նաեւ Կիլիկիան։

Զօպանեանին պաշտպանելու համար հայութիւն մը չանարգուիր Ինչպէս, որ կուսակցական գործիչի մը համար անվայել է՝ Ադոնց մը պաշտպանել՝ անարգելով ազգային հաւատք մը եւ աւանդութիւն մը։

Հայ Յեղափոխութիւնը փոխ չի տար իր [illegible]... [illegible] համար։

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԸ

Մուսոլինի Վաթիկանի մէջ

Քանի մը օր առաջ Իտալիոյ վարչապետը այցելութիւն տուաւ Պապին։ Այս այցելութիւնը կը նկատուի քաղաքական կարեւոր դէպք մը, մանաւանդ որ կը զուգադիպի Լաթերանի դաշնագրին երրորդ տարեդարձին։ Ինչպէս կը յիշուի, Լաթերանի դաշնագիրը հաշտեցուց Վաթիկանը եւ իտալական կառավարութիւնը. եւ մինչ, այս այցելութիւնը պէտք է տեղի ունենար դաշնագրի վաւերացումէն յետոյ, անակնկալ բարդութիւններ այն ատեն արգելք եղեր էին։ Պետութեան եւ եկեղեցիին միջեւ գոյացած այս համաձայնութեամբ կաթոլիկ մամուլը ուզեր էր եկեղեցիին համար չափազանց նպաստաւոր եզրակացութիւններ հանել։ Այս պայմաններու մէջ, Մուսոլինի ստիպուեր էր մէկ-մէկ ճառ արտասանել Իտալիոյ Ծերակոյտին եւ Երեսփ. Ժողովին մէջ, ճշդելով Լաթերանի դաշնագրին տարողութիւնը, ակնարկութիւններ ուղղելով Վաթիկանի բարձր շրջանակներուն եւ Պապին ալ։

Այս պատճառով ալ, Մուսոլինիի այցելութիւնը որ տեղի ունենալու էր 1929ին, ուշացաւ։ Անկէց ասդին, քանիցս այցելութիւններու զրոյցներ շրջեցան եւ միշտ ալ հերքուեցան։

Այս այցելութիւնն աւելի վերջ կը դնէ ձգտեալ վիճակին որ կը տիրէր նոյնիսկ հաշտութենէն յետոյ, Վաթիկանի եւ Իտալիոյ միջեւ։

Ռուսալեթոնական դաշնագիրը

Մոսկուայի մէջ, հրատարակուեցաւ Ռուսիոյ եւ Լեթոնիոյ միջեւ կնքուած ոչ-յարձակման դաշնագիրը։ Դաշնագիրը կը բովանդակէ հետեւեալ տրամադրութիւնները

- Երկու կողմերը փոխադարձաբար յանձն կ՛առնեն յարգել իրենց վեհապետական իրաւունքները, քաղաքական անկախութիւնը եւ հողային ամբողջականութիւնը։

— Յանձն կ՛առնեն իրարու վրայ չյարձակիլ եւ զգուշանալ միւս կողմի անկախութեան, հողային ամբողջութեան եւ անբռնաբարելիութեան դէմ ուղղուած բռնական արարքներէ, այս արարքները գործուած ըլլան առանձին պետութեան մը կողմէ կամ պետութիւններու կողմէ, պատերազմի յայտարարութեամբ թէ առանց յայտարարութեան։

— Դաշնագիր կողմերը յանձն կ՛առնեն չմասնակցիլ զինուորական թէ քաղաքական դաշնագրերու, պայմանագրութեանց կամ համաձայնութեանց, ընդդէմ միւս կողմի ապահովութեան, հողային ամբողջութեան եւ անբռնաբարելիութեան, ինչպէս նաեւ բոլոր այն դաշնագրերուն, պայմանագրութիւններուն կամ համաձայնութիւններուն, որոնց նպատակն է միւս կողմը ենթարկել նիւթական կամ տնտեսական պոյքոթի։

— Ոչ-յարձակման այս դաշինքի տրամադրութիւնները չեն կրնար որեւէ կերպով սահմանափակել կամ փոփոխութեան ենթարկել միջազգային իրաւունքներն ու յանձնառութիւնները, որոնք կը բխին նախապէս կնքուած եւ այժմ ի զօրու եղող եւ երկու կողմերու պաշտօնաթերթերուն մէջ հրատարակուած դաշնագրերէն, այն չափով սակայն որ այս դաշնագրերը չպարունակեն յարձակողական տարրեր։

Ոչ-յարձակման այս դաշինքը՝ [illegible] ի զօրու պիտի ըլլայ երեք տարի։ Կողմերը կրնան դաշնագիրը ջնջել երեք տարուան պայմանաժամէն վեց ամիս առաջ տրուած ազդարարութեամբ մը, կամ մէկ կամ միւս կողմի յարձակողական մէկ արարքով՝ ընդդէմ երրորդ պետութեան մը, եթէ յարձակումը կատարուի, առանց նախապէս իմաց տալու դաշնակից միւս կողմին։

Եթէ դաշնագիրը վեց ամիս առաջ տրուած ազդարարութեամբ չլուծուի, ինքնաբերաբար երկարաձգուած կը նկատուի երկու տարուան համար եւս։

Անգլիոյ դահլիճին պառակտումը

Կը յիշուի թէ անցեալ շաբթու, անգլիական Երեսփ. Ժողովին մէջ, մաքսային օրէնքին մասին առեւտրական նախարարին ճառէն յետոյ, խօսք առեր էր ներքին նախարարը ազատական Հէրպըրթ Սէմուըլ, որ խստօրէն քննադատեր էր կառավարութեան ծրագիրը։ Պահպանողականները ասոր վրայ պահանջ դրին որ ներքին նախարարը հրաժարի, իսկ աշխատաւորականները Երեսփ. Ժողովին ներկայացուցած են անվստահութեան բանաձեւ մը՝ հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— Երեսփ. Ժողովը չի կրնար վստահութիւն ունենալ հանդէպ կառավարութեան, որ կը խոստովանի թէ անկարող է միանալու քաղաքական ծրագրի մը շուրջ եւ կ՛առաջարկէ անտեսել դահլիճին հաւաքական պատասխանատուութեան մասին՝ աւանդական սկզբունքը, մանաւանդ մաքսային երկարատեւ միջոցներու կիրարկման մէջ, երբ բազմաթիւ նախարարներ կը յայտնեն թէ անոնց կիրարկումը աղետաբեր է երկրին առեւտուրին եւ ճարտարուեստին համար։

Ընդդիմադիր աշխատաւորականներու պետը Լէնսպըրի, Երեսփ. Ժողովին մէջ պարզաբանելով այս բանաձեւը, հարց տուաւ թէ ո՞վ է որ թագաւորին զեկոյց պիտի տայ պաշտօնական դահլիճին ծրագիրներուն մասին, ի՞նչպէս կառավարութիւնը պիտի կրնայ ներկայանալ Օթթավայի կայսերական խորհրդաժողովին, առանց նախապէս համաձայնած ըլլալու, ի՞նչպէս այդ կառավարութիւնը կրնայ քաղաքականութիւն մը ունենալ հանդէպ Հնդկաստանի, երբ ազատական նախարար մը Երեսփ. Ժողովին մէջ կը խօսի այս ուղղութեամբ, մինչ ուրիշ մը, պահպանողական՝ Լորտերու ժողովին մէջ կը խօսի ուրիշ ուղղութեամբ։

Ընդդիմադիր պետը պահանջեց որ այն նախարարները որոնք [illegible] մասին չեն կառավարութեան [illegible] ծամանութեան՝ հրաժարին եւ [illegible] րակացուց թէ ազգային կառավարութեան վերագրուած միութիւնը գոյութիւն չունի։

Պահպանողական պետը Պոլտուին խօսք առաւ պաշտպանելու համար կառավարութեան քաղաքականութիւնը, [illegible] սահմանադրութեան առաւելութիւնը, որ թոյլ կուտայ նոր բաներ փորձել, յարգելով մէկ [illegible] աւանդութիւնները։ Պոլտուին [illegible] տուաւ թէ, եթէ միակ կուսակցութիւն մը ներկայացնող դահլիճ[illegible] համար, հաւաքական պատասխանատուութեան սկզբունքին հաւատարիմ մնալ էական է, այս պարագային հրամայական կը [illegible] նայ «ազգային» կառավարութեան մը համար։

Շեշտելէ յետոյ ազգային [illegible] լիճին մէջ երեւան եկած տարակարծութեան [illegible] հետեւանքները, Պ[illegible] տուին յայտնեց թէ կառավարութեան այդ առթիւ տուած որոշումները անհրաժեշտ դարձած էին [illegible] ցութեան հետեւանքով։

Պոլտուինէն վերջ, խօսք առաւ կրթական նախարարը, որուն [illegible] կը սպասուէր հետաքրքրութեամբ, անոր համար որ՝ անոր ալ կարծիքը տարբեր է մաքսային հարցի մէջ։ Կրթական նախարարը իր ճառին ոչ մէկ կասկած կը ձգէ իր ազատ փոխանակութեան կողմնակցութեան մասին։ Եւ յոյս կը յայտնէ թէ օր մը Անգլիա կրկին պիտի ստիպուի վերադառնալու ազատ-փոխանակութեան սկզբունքին։

ՓՈՐՁԱՆՔ ՄԸ

ԽՄԲ.— Բարեկամի մը միջոցաւ ստացանք Յովսէփ Պարոնիկեանի պատասխանը, իրեն դէմ եղած հրապարակութեան մը առթիւ։

Շատ պիտի ուզէինք որ այդ [illegible] իր ստորագրութեան տակ [illegible] պաշտպանելու Յովսէփ Պարոնիկեանի անձն ու «գործը», որոնց [illegible] համոզման բացասական է։

Արդարութեան համար, տեղ կուտանք պատասխանի գլխաւոր մասերուն.—

Մեր նախկին սանը, Յակոբ [illegible], «Յառաջ»ի մէջ (28 յունուար) իր յօդուածով կը պարծենայ թէ «Տրէզտընի քաղաքական [illegible] իրաւ [illegible] ինծ զրաւոր ծանուցանելու, թէ գրուած դրամին մեծագոյն մասը բժշկական ուսմանց եւ ընտանեկան համար կը գործածէ»։ Սուտ է [illegible] իրականութիւնը։

Տրէզտընի քաղաքական [illegible] կը գրէ մեզ հետեւեալը.— «Ի պատասխան ձեր 27 յունուար թուակիրին, կը յայտնենք ձեզ որ ոչ Պետրոսեանին եւ ոչ ալ որեւէ մէկին [illegible] կամ բերանացի այդպիսի յայտարարութիւն մը եղած է, եւ [illegible] նութեան բոլոր տօքիւմանները [illegible] որեւէ պաշտօնական [illegible] այդպիսի լուր մը տրուած չէ [illegible] Ստորագրուած տոքթ. [illegible] նախագահ 2 փետր. 1932. Տրէզտըն»։

Ես ոչ թէ հաւաքած դրամէն մի լումայ չեմ գործածեր [illegible] կան պէտքերու, այլ հրապարակ[illegible] ըսեմ, որ անձնական հարստութիւն[illegible] վերջին երեք տարիներու մէջ [illegible] թեան՝ մօտ 45,000 ոսկի մարկ [illegible] 11,000 տօլար անտոկոս փոխառութիւն ըրած եմ. կարծեմ [illegible] չափս կը բաւէ։

Յիշենք նաեւ որ, ո՛չ թէ [illegible] մը Հայեր» անձնական նամակներով կը քաջալերեն մեր ձեռնարկը, այլ մեր պաշտօնական եկեղեցական պետերը եւ կարգ մը Առաջնորդներ պաշտօնական գրութիւններով [illegible] տագուած են մեր ձեռնարկը։

Եւ ի վերայ այսր ամենայնի, [illegible] համարձակի Յակոբ յայտարարել [illegible] թէ՝ Սաքսոնիոյ կառավարութիւնը [illegible] սահմանած է Պարոնիկեանի [illegible] նուար պատիժը տալէ յետոյ [illegible] սահմաններէն արտաքսել։ Այս անհերքելի [illegible] կը պատասխանէ տեղիս կառավարութիւնը հետեւեալ կերպով.—

«Պերլինի Թրքական դեսպանատունը դիմած է գերման կառավարութեան եւ խնդրած է Պարոնիկեանը երկրէն արտաքսել, վասն զի [illegible] հոս հակաթրքական պրօպականտ[illegible]

…ժղէ եւ հայկական Ջարդերուն մաս… որն կը գտէ։ Այս հարցը տակաւին փրման պաշտօնական շրջանակներ ընդհէ յետոյ ընթացք տրուած չէն… եւ խնդիրը դատարանին տրուած են, ու այժմ դատարանն է, որ պիտի ընէ թէ՛ Լեհաստ գերման օրէնսը ո՞ր … արդարութիւն ունի մէկը … բարեկամ պետութեան մը … օտար. հակապրոպա… … պետ մրելու։

Եւ այս իրականութիւնը Ցախարի … [illegible]

[illegible]

ՅՈՒՏՔ. Ա. Ս. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Հայազէտ մը Պարսկաստանի մէջ

[illegible]

Նոր Ջուղայի Հայոց մատենադարան-Թանգարանը դարերու ընթացքին հաւաքուած է, հայ եւ օտարազգի արուեստի եւ գրականութեան բազմաթիւ յիշատակներով որոնք անգնահատելի պահուած են։

Եթէ փորձուի գիր առնել հայ մշակոյթի հոյակապ պատմութիւնը, Նոր Ջուղայի մատենադարան-Թանգարանն ալ իր պատուաւոր տեղը պիտի գրաւէ այդ պատմութեան մէջ։

Եւ ուրախալին այն է, որ Նոր Ջուղայի հայ համայնքը իր ազգային մարմիններով եւ նուիրակութիւններով միշտ ալ խնամքի եւ գուրգուրանքի առարկայ դարձուցեր են այս մատենադարան-Թանգարանը։

ՄԱՍԻՍ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Պատգ. Ժողով

Ռումանիոյ Նորընտիր պատգ. ժողովը գումարուեցաւ փետր. 8ին, Պուքրէշի մէջ։

[illegible]

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Գործադրութիւն եւ բչխատութիւն

[illegible]

[illegible]

ՁԱՅՆԵՐ ԳԻՒՂԵՆ

Տագնապը Վիէնի մէջ

[illegible]

Ն. Գալէ

Անգործութեան Մղձաւանջը

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

Վշտակիրն հանդէպ

Ծ. Ֆ. … այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (6 փետրուար)։

— «Զրկուած եւ լքուած ենք բարեկամներէ ու անտէր եւ անհայրենիք 10 տարիէ ի վեր կը թափառինք աննպատակ ու անգիտակ։ Վտանգը հասած է մինչեւ մեր դռները եւ մենք ճահճերն, հիւանդ վիճակի մը մէջ կը գտնուինք սակայն չենք խորհիր երբեք դարմանի մասին։

Ընդգանգի չափորները կը հնչեն մեր ականջներուն ի վեր, բայց մենք ձեռնածալ նստած, զբաղած ենք փոքր ու գձուձ հաշիւներով, իրար բամբասելով եւ իրար վարկաբեկելով։

Մենք ու պզտիկով, պետերով եւ առաջնորդներով փոքրացեր ենք։ Անկեղծութիւն եւ կիրք մեր բոլոր գործերուն մէջ։ … ոգի եւ ուխակալ վերաբերմունք իրար հանդէպ։

[illegible]

Կ. Գալայճեան

Պէյրութի բնակչութիւնը

[illegible]

Պէյրութի վաճառականները

[illegible]

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

III

Ունէր վառվռուն աչեր, կեռ քիթ մը, սեւաշէր էր ու տարօրինակ բոց մը կար աչքերուն մէջ։ Նօսր պեխ մը… կը խօսէր հատիկ հատիկ, թրթռուն ու … հնչիւնով մը։ Սպիտակ, … լեցուն ու փափուկ ձեռքեր ունէր … մը, զոր կը կախէր միայն … գացած ատեն։

Դպրեվանքի փառքերէն է, կ'ըսէին իրեն համար։ Իրապէս մեծ յաջողութեամբ էր աւարտած, ու ատեն մը վերադարձած … Հայրենին …

«պատրիարքը» կը կոչէր։ Իր այս կարծիքը աւելի արօշ կերպով … Դուրիծ էֆէնտին, բոլորին ծեկնածէն … ծնացեր՝ Տէր Մեսրոպին հետ … խնդրի մը մասին կը խօսէր։ … Պատրիարքարանէն կ'ուզ… Տաճար վարդապետ … էին։

— Պապը Սկիեն … [illegible]

[illegible]

(Շար.)

Կ. ՄԻՀՆԵԱՆ

համաշխարհային տագնապէն բխած ելմտական եւ տնտեսական հարցերու դարմանի միջոցներուն մասին հաստատել տեւական կանոնադրութիւն մը:

Գերման շրջանակները շատ գոհացուցիչ կը գտնեն այս կարգադրութիւնը:

Երբ ֆոն Նայրըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը Ժընեւէն եկաւ Փարիզ, ուր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին Պ. Լավալի հետ։

Ճեպընթաց մը օդը ձանելու փորձ Վէնթիմիլ-Փարիզ գծին վրայ

Թուլոնի եւ Մարսիլիոյ միջեւ, ճեպընթացը մեծ վտանգ մը անցուց։ Երկաթագծերուն վրայ դրուած ռումբ մը պայթեցաւ այն պահուն որ կ'անցնէր Վէնթիմիլ-Փարիզ ճեպընթացը։

Ճեպընթացը որ կ'ընթանար ժամական 90 քիլոմեթր արագութեամբ, կ'անցնէր Փամի կայարանէն, երբ տեղի ունեցաւ պայթումը։ Ճեպընթացը 100 մեդրի չափ եւս շարունակեց ընթանալ։ Բայց երկաթագծին մէկ մասը պայթումէն քանդուած էր եւ չորս վակոններ գծէն դուրս ելլելով կ'իյնային հեղեղատի մը մէջ։ Բախտին բերումով միայն, մեռնողներ չկան եւ միայն երեք ճամբորդներ վիրաւորուած են թեթեւօրէն, թէեւ վակոնները ամբողջովին ջարդուփշուր եղած են։

Ոստիկանութիւնը խիստ քննութիւններ կը կատարէ։

Կիպրոս՝ սովի վտանգին տակ

Նիկոսիայէն տրուած լուր մը, Կիպրոսը ենթարկուած ցոյց կուտայ սովի լուրջ վտանգի մը, շատ աւելի մեծ քան 1902ի սովը։ Ձմրան առաջին անձրեւները տեղացած են յունուար 21ին, այսինքն շատ աւելի ուշ քան 1902ին, եւ առկէց առաջ եկած է անասուններու խոտի սով մը։ Հազարաւոր ոչխարներ եւ զատուակներ կորսնցուցան այս պատճառաւ։ Կարելի չեղաւ գարի ցանել՝ իսկ ցորենի բերքը գրեթէ ամբողջովին վտանգուած է։ Ժողովուրդին թշուառութիւնը մեղմելու համար կառավարութիւնը նուազեցուց աւստրիական ցորենի ներածման տուրքը. սակայն աղքատ ծռայլ կը մնայ։

■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■

Յ. Դ. Գաւառ

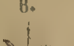

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Դրադարանին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան 1932ի շրջանի առաջին դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.45ին։ Կը խօսի ընկ. Մ. Մարութեան հայ թատրոնի մասին։ Իսկ ժամը 9.45ին կը խօսի Պ. Վահան Գույումճեան Հայաստանի աշխարհագրութեան մասին։ Իւրաքանչիւր դասախօսութիւն կը տեւէ 45 վայրկեան։ Դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան ամէն Հինգշաբթի Միութեան սրահին մէջ, 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը վաղը երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Չ. Ռ. ՄԻՌՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միութիւնիթէ սրահին մէջ 24 Rue St. Victor։ Դասախօս Պ. Արշակ Չօպանեան. նիւթ՝ Պետրոս Դուրեանի կեանքն ու արուեստը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարտիրոս Սապոնճեան՝ ծնած Կարին, Զառուր Սօրաք. 1908ին, հօր անունը՝ Տիգրան, կօշկակար, մօր անունը՝ Սաթենիկ, ծնեալ Մկրեան, կը փնտռէ իր ազգականները. Հօրեղբայրներ՝ Աւետիս եւ Գրիգոր Սապոնճեան, մօրեղբայր՝ Մարտիրոս Մկրեան, մօրաքոյր Սօֆիա Թիւթիւնճեան, զրացիներ՝ Խերլէկեան եւ Թարոյեան։ Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Կարտոն, Ռ. Յ.— 165։ Կարգադրեցինք։

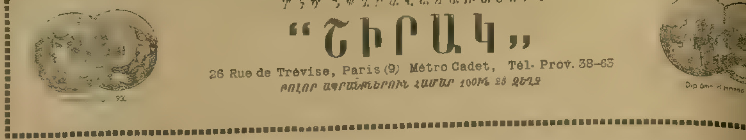

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

“ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ Մ…

1. ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ	
ԹԱՒՐԻԶ	Mélkoumian Khatchik
2. ՌՈՒՄԱՆԻԱ	
ա) ՊՈՒՔՐԷՇ	Giknavorian, B. P. 487
բ) ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ	Deirmendjian, Str. Stefan Cel mare 60
գ) ՍԻԼԻՍՏՐԷ	Atamian Onnig, Str. Berlin No. 13
3. ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ	
ա. ՍՕՖԻԱ	Ismirlian S., B. P. 152
բ. ՎԱՌՆԱ	Tchividjian Garo, 3 rue Radina
գ. ՖԻԼԻՊԷ	Garabedian
4. ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ	
ՍԵԼԱՆԻԿ	Libraire Française, 19 rue Tsimiski
5. ԻՏԱԼԻԱ	
ՄԻԼԱՆ	Onnik S., Radegouda 7
6. ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ	
ՆԻՒ ԵՈՐՔ	Massis Bookstore, 137 E. 27 th Street
7.— ՍՈՒՐԻԱ	
ՊԷՅՐՈՒԹ	Sahaguian T., B. P. 517

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (149)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՑՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

«Դրօշակ» եւ «Հնչակ» թերթերուն յայտարարութիւնները։

Բազմաթիւ լուսանկարներ եւ պատկերներ։

2 կնիք. հայ կոմիտէներուն անունով:

Եւայլն եւայլն։

Դեսպանատուններու թարգմանները շարունակ կը պաշտպանէին Հայերը։ Ու կը պնդէին թէ Օսմանեան կառավարութիւնը առանց պատճառի խուճապ ու տագնապ ցոյց կուտայ, թէ դէպքերը կը մեծցնէ ու կը չափազանցէ։ Երբ երեւան հանեցինք կոմիտէներուն այս մթերանոցը, անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանները ուզեցին իրենց աչքով տեսնել այդ ռումբերն ու ռազմանիւթերը։ Այդ նպատակով Բերայի կառավարչատուն եկան։ Եւ սակայն դարձեալ չէին հաւատար եւ կը նախանձէին ոստիկանութեան յաջողութեան վրայ: Թէեւ վախ չկար, որ այդ ռումբերը պայթէին իրենց գտնուած տեղւոյն վրայ, այսուհանդերձ հրահանգ տուի Բերայի կառավարչութեան, որ օտար դեսպաններուն ու թարգմաններուն հեռուէն ցոյց տրուին այդ ռումբերը։ Նոյն առտու լուր ղրկեցի կայսերական թոփհանէի հրամանատարին, որպէս զի վերցնել տայ այդ ռումբերն ու զէնքերը:

Պոլսոյ եւ Սկիւտարի կողմերէն ալ գտանք հետեւեալները՝

Սուլթանահմէթը, ձուլէճ Գասըմ-կին տունէն 20 փամփուշտ, 1 դաշոյն, 1 ատրճանակ։

Սամաթիա, գինեվաճառ Գասըմ-կի տունէն 1 ատրճանակ, 10 փամփուշտ։

Ռոկերիչ Միհրդատի տունէն 1 ատրճանակ, 1 ռումբ։

Հայնելի վաճառական Արթաքիի տունէն 2 ատրճանակ, 1 ռումբ։

Սամաթիա. Հայոց եկեղեցիին շրջափակը, գերեզմանէն 3 ռումբ։

Մունետիկ Միսաքի տունէն 1 ատրճանակ, 7 ռումբ։ Աղջկանց վարժարանէն 36 ռումբ։

Եազմաճի Սիմոնին տունէն 7 ռումբ։

Սկիւտար. Ինճաբէլ Թաղ. Սամփանի տունէն 3 ումանակի փամփուշտ, 1 ումանակի շղթիկ.150 դրամ chlorate de potasse. 17 ատրճանակ, 4 հարիւր փամփուշտ, 13 ռումբ։ Այս տունը երկրորդ անգամ եւս խուզարկեցինք ու գտանք 16 ռումբ։ Փիւլպիւլտէրէ Արտակի տունէն 4 ատրճանակ, 30 փամփուշտ, 14 ռումբ։

Բոլոր այս գրաւուած զէնքերը զրկուեցան թոփհանէ։ Անկից զատ են այն ռումբերն ու զէնքերը, զորս գրաւեցինք Օսմանեան Պանքային ու Բերայի մէջ։ Օսմանեան Պանքայէն գրաւեցինք 49 ռումբ, 11,5 օխա ումանակի վառօդ, 25 ումանակի փամփուշտ, 5 արցակ շղթիկ, 100 ատրճանակի փամփուշտ, 1 ռումբի շղթիկ, 4 մեծ ումանակի պատրոյգ։

Բերա, Գալըքփազարի Հայոց եկեղեցիէն գրաւեցինք 7 ռումբ։ Թաղապետական, որ շրջանակի Հրանտ-կիրներէն Սանփանին տունէն 1 ռումբ։ Հասքէօյի Հայոց եկեղեցիէն 5 ռումբի պատրոյգ եւ 1 ռումբ։

Հասքէօյի հայ վարժարանէն 11 ատրճանակ, 200 փամփուշտ։

Գալաթայի Հայոց եկեղեցիէն 3 ռումբ, 5 ատրճանակ. 48 փամփուշտ, Դրօշակի բազմաթիւ օրինակներ, բազմաթիւ վաւերաթուղթեր։ Ասոնց երեւան հանեցինք քիմիական ամբողջ աշխատանոց մը, ամէն յարմարութիւններով օժտուած։ Քիմիական աշխատանոցը այնքան կանոնաւոր էր, որ, ինչպէս քննութիւնը ցոյց տուաւ, ռումբերուն մեծ մասը այդտեղ կը պատրաստուէին։ Միայն թնդանօթն էր, որ կը պակսէր հայ կոմիտէճիներուն։ Նկատելով որ բազմաթիւ վաւերաթուղթեր եւ կնիքներ կը գտնուէին Գալաթայի Հայոց եկեղեցիին մէջ, պէտք էր ենթադրել թէ հայկական յեղափոխութեանց գեկավար կոմիտէն, Դաշնակցութիւնը, իրեն կեդրոնատեղի ընտրած էր այս եկեղեցին: Այս եկեղեցին կը գտնուէր Ունճեան Աբիկ էֆէնտիի հսկողութեան տակ։ Անմիջապէս ձերբակալել տուի յիշեալը եւ հարցաքննեցի։ Չգիտնալ կը կեղծէր եւ ամէն բան կ'ուրանար։ Մէկիկ մէկիկ թարգմանել տուի եւ քննեցի գրաւեալ վաւերաթուղթերը. Այս քննութիւնը ցոյց տուաւ, որ Աբիկ էֆէնտի Ունճեան նախագահն էր Դաշնակ կոմիտէին Պոլսոյ մասնաճիւղին։ Աբիկ էֆէնտի Ունճեանն էր, որ պատրաստած ու ղեկավարած էր բոլոր այս վերջին արիւնոտ դէպքերը։ Բոլոր այն վաւերաթուղթերուն հետ, որոնք յստակօրէն կը հաստատէին իր յանցապարտութիւնը, Ունճեանը յանձնեցի զատական իշխանութեան։

Պոլսոյ մէջ, Հայոց փորձած այս երրորդ յեղափոխութեան դէպքերուն ընթացքին հաւատարիմ եւ անկեղծ ծառայութիւն ցոյց տուին երրորդ կարգի ոստիկանապետ Տիգրան էֆէնտի, Պոլսոյ ... ընդհ. քննիչ Լեւոն ..., ուստի կը յիշատակեմ ... անունը։

Այլեւս զսպուած վերջացած Պոլսոյ այս երրորդ յեղափոխութիւնը։ Կոմիտէճիներուն մէկ մասը սպաննուած, մէկ մասն ալ ... ձերբակալուած ու բանտարկուած էին։

Դէպքէն 5 օր ետքը, Օսմանեան Պ. ... պանքային տնօրէնը, Վինսընդ, այցելութեան եկաւ ... ոստիկանական նախարարութեան մէջ։ Իր հետ կը գտնուէր Փա... էֆէնտի։ Հարցուցի այցելութեան նպատակը։ Պատասխանեց.

— Պանքային հայ աշխատաւորներէն մաս մը անհետացան ... մըն ալ սպաննուեցաւ դէպքին ... Տակաւին 14 ծառաներ ալ կան ... զեմ ծառայութենէ հանել ...

— Ատիկա ձեզի կը վերաբերի ... Ո՛վ կ'ուզէք, ան առէք ձեզի ... յութեան։ Այդ մասին ինծի հաղորդելու պէտք չկայ։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Gobelins 19-78

(ԵՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932

17 FÉVRIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1807

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁՈՒԱՆԸ ՓՐԹԱԾ ՓԱԽՈՒԿՆԵՐ

«Ջրոյդ ի քոյոց» քեզ մատուցանելով, կրնայինք ըսել — «կատաղած շուներ», քաղաքացի՛ Խանջեան։

Որովհետեւ, իսկապէս կատաղածներու հետ է մեր գործը, Երեւանէն մինչեւ յետին գաղութը։ Ձուանը փրթած, «Թոկից փախած» փախուկներու հետ։

Այս վերջերս երկակենցաղ Հօկի կամ հայ կարմրուկներու կատաղութիւնը հասած է այնպիսի աստիճանի մը, որ յանցաւոր պիտի ըլլայինք, եթէ պարբերաբար ուշադրութեան չյանձնէինք անոր ախտանշանները։ Այլ մանաւանդ հետեւանքները։

Կը բաւէ աչքի առջեւ բերել միայն Յունաստանի պատկերը։

Ներգաղթի գործողութիւններէն ի վեր, շաբաթ չանցնիր առանց միջադէպի։ Առանց խորհրդային կամ խլրդային դաւադրութեան մը։

Իրականին մէջ, հասարակ խեղկատակութիւններ են որ կը կատարուին։ Խուժանային եւ գարշելի։

Բայց, «խենդը քար մը գլորեց, հազար խելօք չկրցան հանել»։

Իսկ հիմա որ խենդն ու խելօքը իրար խառնուած են, մեծ ու փոքր քարեր գլորելու համար, անհրաժեշտ է անխնայ շաչեցնել խարազանը, որպէս զի սթափին։

Անհրաժեշտ է մերկացնել անոնց բոլոր դաւերն եւ «քաջագործութիւնները», եթէ չենք ուզեր բոլորովին անիշխանութեան մատնել գաղութները։

Եւ այստեղ, տարբերութիւն չպիտի ըլլայ ո՛ր եւ է հոսանքի միջեւ։ Ոչ ալ խուսափում ո՛ր եւ է պատրուակով։

Անոնք որ տուն-տեղ եղած Երեւանի մէջ և իրենց կռնակը տուած՝ ռուսական Թնդանօթին ու հրասայլին, կը փորձեն չփոթ, կազմալուծում յառաջ բերել գաղութներու մէջ, անոնք պէտք է հասկնան, թէ անտէր գիւղերու փողոցներէն չէ ո՛ր կ'անցնին։

Շահվէրտուիներն ու Արսլանովները պէտք է իմանան, վերջապէս թէ իրենց դիմացն ունին ժողովուրդ մը, որ քար դրած՝ սրտին վրայ, կը համբերէ շատ մը չարիքներու։ Բայց չի կրնար անցնիլ համբերութեան մարդկային սահմանը։

Ներգա՞ղթ։ Այո՛։ Վերջացուցէք ժամ առաջ, կարճ-երկար։ Եւ մի՛ մոռնաք միասին տանիլ այն հրաշալիքները որ կը սողան սիգաճեմ Երեւանցիներու գարշապարներուն տակ, ի խնդիր հացի ու փառքի։

Տարէ՛ք ինչ որ պիտի տանիք, բայց ճանչցէ՛ք ձգեցէ՛ք մնացածը։

«Այո՛, շնորհակալ ենք։ Բայց կը մաղթենք որ շուտ վերջացնէ՛ք ձեր գործը, ձգէք մեզ մեզի, մեր ասպարէզներուն, մեր ցաւերուն, մեր ճակատագրին պզտիկ՝ [illegible]

[illegible] ինչպէս տարիներ առաջ, Հօկերու կիկռոցը [illegible] ամէն անասելի ատելութիւնները

Բայց [illegible]

Խնայեցէք միայն ձեր կարմիր սամոկոնը (Նոր Օր, 10 փետր.):

Գիտենք, ամօթի զգացումէն ալ զուրկ են այս եղբայրադաւ «քէլլէկէօզութեանց» յայտնի եւ անյայտ հերոսիկները։

Եթէ ունենային այդ պզտիկ առաքինութիւնը, տասն անգամ գետինն անցած կ'ըլլային, տեսնելով Յունաստանի, Սուրիոյ կամ ուրիշ գաղութի մը գլխուն կախուած փորձանքները, իրենց իսկ մեղսակցութեամբ։ Իրենց ուզէտ, գարշելի և գրգռիչ մարզանքներուն հետեւանքով։

Բայց որովհետեւ ոչ խիղճ ունին, ոչ ամօթ, անհրաժեշտ է սթափեցնել։

Իսկ այդ կը պահանջէ, մէկ ուղիղի եւ մէկ ճակատ՝ բոլոր տեսակի փախուկներուն հանդէպ.

Գաղութները ոչ անկելանոց ունին ոչ ալ յիմարանոց։

Ուրեմն, իբրեւ առաջին քայլ, կրնան պահանջել Ներգաղթի կազմակերպիչներէն, որ միասին Երեւան տանին բոլոր մեծ ու փոքր փախուկները, իրենց աչքի լոյս փոքրաւորները, որոնց այնքան պէտք ունին «սոցիալիզմ կառուցելու» համար։

Ատով, մեծագոյն բարիքը ըրած կ'ըլլան նախ ենթականերուն, անատուգութենէ եւ անօթութենէ փրկելով զանոնք, և «Կոլխոզ»ին կամ «Լեւամոդկոմ»ին կապելով։

Ի՞նչ գործ ունին այստեղ, երբ խորհրդային դրախտը իրենց սնանցա՛ծ ակնդէտ կը սպասէ «ապէց»ներու, «պիոնէր»ներու և «կառուցող»ներու։

Այս պահանջը պէ՛տք է որ դնեն ազգային իշխանութիւնները, քանի արտասահման կը գտնուի Ներգաղթի «ձեռնհաս իշխանութիւնը», Շահվէրտով կամ ուրիշ մը։

Եւ հին ու նոր հերոսները պէ՛տք է որ վայելեն անդրանկութեան իրաւունքը, շատոնց մարսած ըլլալով պնակ մը ոսպը։

Եւ այս քայլը պէտք է համարուի բարեկամական, քանի որ պիտի ծառայէ գաղութները խաղաղեցնելու, հետեւաբար Հայաստանի մասին մտածելու։

Իսկ եթէ կը կարծեն թէ այսպէս անվերջ կրնայ շարունակուիլ, թէ չուանէն փախած փախուկներ կրնան իրենց ուզածին պէս խաղալ գաղութներու ճակատագրին հետ, բարեկամաբար խորհուրդ կու տանք որ պատրանքներով չտարուին։

Տասն անգամ կոտորակուած ժողովուրդի մը վերջին մնացորդը չի կրնար կեր դառնալ կատղած շուներու։

Մեր մէջ աւելի քան ամուր է ինքնապաշտպանութեան գիտակցութիւնը, բոլոր տեսակի թշնամիներուն դէմ։

Մենք չենք մաղթեր որ, չարաբաստիկ օր մը, «չափուելու» փորձ կատարուի։

Բայց, կը յորդորենք որ քաշեն սանձերը կարմիր-դեղին փախուկներուն։

Անոնք չեն գիտեր թէ ի՛նչ կը կատարեն, ձիարձակարան կարծելով գաղութներու ազգային կեանքը։

Անոնց ետին ապաստանած ամսեղուկներն են բուն պատասխանատուները։

Եւ մենք այդ ամսեղուկներուն է որ կ'ուղղենք մեր խօսքը, ո՛ւր որ ալ գտնուին։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ„

Ինծի ալ ծառ մը:
- Երկու օրինակ ալ ինծի՝
Ես ալ կ'ուզեմ ունենալ.

Այս խօսակցութիւնները տեղի կ'ունենային առջի օր, «Յառաջ»ի խմբագրատան մէջ, երբ խմբագիրը կ'աւետէր «Մնացորդաց»ի առաջին երկու պրակներուն ստացումը.

Եւ պահանջողները... գրաշարները էին.

Խմբագիրները, անշուշտ, ստացան իրենց բաժինը: Բայց ուշագրաւ էր գրաշարներուն իրարանցումը:

Ցար խումբ մը կը փափաքէր թէ գրաշարներէն ան որ երկու օրինակ ուզեց, ծայրայեղ կը համարուի [illegible] ծառ մը, ուր մեծամասնութիւն են բուլղարացիները.

Թո՛ղ ըլլայ այդպէս՝

Թող նոյնիսկ ծայրայեղական կապերով փրկուի գրականութիւնը:

[illegible]

Ուրեմն, բարեկամ Լ. Եսայեան

«Մնացորդաց» պիտի փրկուի՝ պէտք է որ փրկուի:

Քանի որ «ապլոմբիւ» անկարող եղանք մէկ անգամէն իբրեւ գիրք հրատարակել այս [illegible] գործը. Թող կարդացուի իբրեւ Թերթօն:ը Թող [illegible] պրակ պրակ

Միայն թէ, կարելի եղածին չափ շուտ եւ շատ:

Ամբողջ կեանք մը կ'արժէ «Մնացորդաց»ի յղացումն ու ստեղծագործումը.

Իր մասին, երախներուն արիւնն է, որ կը բաղխէ [illegible] *magistral* ձրագրով մը

Անոր [illegible] պատմութեան [illegible] արձանագրած այսպիսի երկունք

Եւ վստահ ենք, արդիւնքը պիտի [illegible]

[illegible] մենք գիր ու գետ [illegible]

Վ.Ա.Շ.

Արիւնոտ խաղեր Սուրիոյ սահմանին վրայ

Հալէպի մօտ թղթակիցը գրած էր թէ, Թուրքերը պահանջած են սահմանագլուխէն հեռացնել 250 անձեր, Հայ, Քիւրտ եւ Արաբ: Նիւթս հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ այս մասին (30 յունուար).

Վերջերս Ճարապլուսէն եւ Թէլ Ապիատէն եօթը անձերու, երեք Հայ, երկու Սուրիանի եւ երկու Թրքացած Քիւրտերու հրաման տրուած է տեղական իշխանութիւններու կողմէ, փութով Դամասկոս երթալ, պաշտօնական գեկոյց մը ստանալու համար, երկու Քուրքերը անմիջապէս Թուրք սահմանը անցած են, իսկ մնացածները Դամասկոս մեկնած են:

Ցարդ անյայտ կը մնայ թէ ի՞նչ է գեկոյցին էութիւնը: Կ'ըսուի թէ այդ անձերը, որոնց պիտի կցուին նաեւ սահմանի զանազան վայրերէն *170* անձեր, հրահանգ պիտի ստանան սահմանէն հեռանալու, Թուրքիոյ պահանջին վրայ, մաքսանենգութեան հարցին պատճառաւ:

Կ'իմանանք թէ այս շաբթու Թէլ Ապիատի մէջ Թուրքի մը կողմէ ատրճանակով զարնուած են երկու Հայեր, մէկը՝ գանկէն: Առաջինը անմիջապէս մեռած է, իսկ երկրորդը՝ ծանրապէս վիրաւորուած:

Չինեւճապոնական կռիւը

Չինեւճափոնական կռիւը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ Շանկհայի շուրջ:

Ճափոնցիները անընդհատ կը ռմբակոծեն Շափէյը եւ Վու-Սունկը: Շափէյի չինական իշխանութիւնները հրաման տուին բնակչութեան պարպելու քաղաքը: 2000 հոգի արդէն դուրս ելած են քաղաքէն: Բայց տակաւին կը մնան 200 հազար հոգի:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՁԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Թէվֆիք Րիւշտիի ճառը

Զինաթափութեան ժողովը իր վերջին նիստին մէջ լսեց Թուրքիոյ, Նորվեկիոյ, Փորթուկալի եւ Հոլանտայի տեսակէտները:

Թուրքիոյ տեսակէտը

Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի իր կառավարութեան տեսակէտը պարզեց Ֆրանսերէն ճառով մը։ Ըստ Թէվֆիք Րիւշտիի, զինաթափութեան եղանակի մը հիմը կրնայ ըլլալ բոլոր երկիրներու համար ուժերու հաւասարութիւն մը, իսկ այս սկզբունքին միայն մէկ լուացուցիչ կրնայ ըլլալ, այն է առաւելագոյն չափ մը նկատի ունենալով՝ սահմանափակել ուժերը, այնպէս որ ո՛ր եւ է երկիր չկարենայ անակնկալ յարձակում մը գործել։

Գալով պաշտպանութեան, Թէվֆիք Րիւշտի երկու ձեւի կը բաժնէ զայն. Մէկը խուճապ եղանակ մը որով վտանգուած կացութիւնները վերահաստատուին ինքնաբերաբար, միւսը՝ յարաբերական, որուն կ'երթայ ներկայիս՝ Թուրքիոյ համակրանքը։

Թէվֆիք Րիւշտի ուրախութիւն կը յայտնէ որ Թուրքիա բոլոր պետութեանց եւ մասնաւորաբար իր դրացիներուն հետ, բարի յարաբերութիւններ կը մշակէ եւ կը յաւելու թէ, Թուրքիոյ եւ իր դրացիներու միջեւ յարատեւ եղբայրակցութիւնը հետզհետէ աւելի պիտի նուազեցնէ սահմաններու քաղաքական կարեւորութիւնը։

Թէվֆիք Րիւշտի շեշտեց այս վերջին տարիներուն, Թուրքիոյ կողմէ կատարուած զինուորական կրճատումները։ Ցետոյ կրկին անդրադարձաւ զինեալ ուժերու հաւասարութեան անհրաժեշտութեան վրայ։ Թուրքիա ամբողջովին համամիտ է խաղաղական տեսակէտին եւ Թէվֆիք Րիւշտի կը հաւաստէ թէ ուժերու հաւասարակշռութիւնը կը ծառայէ վստահութիւնը ամրացնելու. առկից զատ, առով կը վերնայ զինակցութեանց պատասխանատուութիւնը եւ միակ փափաքելի զինակցութիւնը կը մնայ բոլոր պետութեանց զինակցութիւնը։

Գալով Ֆրանսական առաջարկներուն, Թէվֆիք Րիւշտի կը յայտնէ թէ եթէ անոնք կը կազմեն ապառազինմանց միջազգայնացման սկիզբը, եւ եթէ կ'ենթադրեն միջազգային նոր կազմակերպութեան հաստատումը, Թուրք պատուիրակութիւնը պատրաստ է զանոնք քննելու։ Եթէ այդ չէ Ֆրանսական առաջարկներուն նպատակը, Թուրք պատուիրակութիւնը պիտի միանայ խորհրդային պատուիրակութեան կողմէ կատարուած քննադատութեանց։

Թուրքիա համամիտ է յարձակողական եւ պաշտպանողական զէնքերու միջեւ զատորոշութեան եւ պատրաստ է զէնքերու կրճատման մէջ աւելի հեռուն երթալ քան Ֆրանսական առաջարկները։ Թուրքիա համամիտ է որ ջնջուի զինուորական օդանաւորդութիւնը եւ հսկողութեան տակ առնուի քաղաքային օդանաւորդութիւնը։ Գալով զինուորական եղանակին, Թէվֆիք Րիւշտի կ'առաջարկէ որ իւրաքանչիւր պետութիւն իրաւունք ունենայ կանգ առնելու զինուորական այն եղանակին վրայ որ ամէնէն աւելի կը յարմարի իր պէտքերուն եւ աւանդութիւններուն։

Յոյն եւ հայ կարմրուկներու նոր ցոյցը

Աթէնքի համայնավարները [illegible] գիշերը ցոյց կազմակերպեցին խորհրդարանին առջեւ, իբր թէ ընդհանուր զինաթափութեան իրենց տեսակէտը պարզելու համար կառավարութեան:

Ոստիկանութիւնը նախապէս տեղեակ ըլլալով, պէտք եղած պաշտպանութեան միջոցները ձեռք առած էր: Համայնավարները տեսնելով որ դժուար պիտի ըլլայ հասնիլ խորհրդարանին առջեւ, կը համախմբուին [illegible] Հազիւ համախմբուած շէնքին առջեւ,

— «Անկցի ֆաշիզմը, կեցցէ՛ սովիէթական հայրենիքը, կեցցէ՛ զինաթափութիւնը» կը պոռան, իսկ մեր կաղ փանջունիները, Ցիքսի բջիջականները կ'երգեն «Միջազգայինը»:

Ոստիկանութիւնը անմիջապէս գործի կը ձեռնարկէ ցրուելու համար համայնավարները՝ որոնք ատրճանակով կը պատասխանեն: Կռիւը երկար չի տեւեր: Ոստիկանները կը ձերբակալեն աւելի քան յիսուն համայնավարներ, որոնց մէջ նաեւ Արթին Չիգրանեան, Արթին Փափազեան, Գէորգ Քափուճեան, Ոտղաք եւ ուրիշներ:

Ձերբակալուածները գիշերը ուշ ատեն ազատ ձգուած են: Թերթերը իրենց զայրոյթը կը յայտնեն Հայերու մասնակցութեան մասին, կառավարութենէն պահանջելով խիստ միջոցներ ձեռք առնել:

Ներքին գործոց նախարարը եւ դատական նախարարին փոխանորդը յայտարարեցին թէ խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին համայնավարներու դէմ:

Սերպօպուլկար յարաբերութիւնները

Վերջերս, մակեդոնական կազմակերպութեան գաղտնի պաշտօնաթերթը վիրաւորական յօդուած մը գրած էր հանդէպ Սերպիոյ թագաւորին եւ Պուլկարիոյ սերպ դեսպանին։ Այս առթիւ, սերպ կառավարութիւնը բողոքած էր պուլկար կառավարութեան, պահանջելով մակեդոնական գաղտնի թերթին խափանումը։

Իր պատասխանին մէջ, պուլկար կառավարութիւնը ցաւ կը յայտնէ միջադէպին առթիւ, բայց կը հաւաստէ թէ նախապէս կատարուած վնտռտուքներուն եւ քննութիւններուն, անկարելի եղած է երեւան հանել յօդուածին հեղինակները, ինչպէս նաեւ այն գաղտնի տպարանը՝ ուր կը տպուի մակեդոնական թերթը։ Պուլկար կառավարութիւնը կը հաւաստէ նաեւ թէ ամէն ջանք պիտի թափէ արգիլելու միջադէպին կրկնութիւնն եւ թէ իր բարեացակամութեան փաստը տուած է գրաւելով մակեդոնական թերթը — «Մակեդոնիա»ն եւ դատական հետապնդման ենթարկելով թերթին խմբագիրները։

Ֆրանսացիներու ձերբակալում Իզմիրի մէջ

Թուրք իշխանութիւնները երեք Ֆրանսացիներ ձերբակալած են Իզմիրի մէջ, երեքն ալ պաշտօնեայ Քարափի ընկերութեան մէջ, երկուքը անօրէն, երրորդը հաշուակալ։ Անոնք կը մեղադրուին թէ կամայական գեղծումներ գործած են ընկերութեան հաշիւներուն մէջ եւ Թուրք պաշտօնեաները կաշառք տուած են։ Կառավարութեան ներկայացուցիչը Էմին պէյ, որ կը մեղադրուի թէ դիւրացուցած է երեք Ֆրանսացիներուն գեղծումները, յաջողած է փախչիլ Եւրոպա։ Կառավարութիւնը գրաւած է ընկերութեան շէնքը։

— Գերմանիոյ դեսպանին պահանջով, Թրքական իշխանութիւն.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Խռովութիւններ

Լոնտոնէն տրուած լուրի մը համաձայն, Թէւ-Նէօվի մայրաքաղաքին մէջ՝ մեծ խռովութիւններ ծագած են անգործութեան հետեւանքով: Կառավարութենէն գոհացում ստացած չըլլալով, երկու հազար անգործներ խմբովին գացին կառավարչատուն, եւ ստիպելէ յետոյ որ ոստիկանութիւնը իրենց ճամբայ տայ, բռնութեամբ մտան վարչապետին գրասենեակը յարձակում գործեցին անոր վրայ եւ ապակիի կտորներով զայն վիրաւորեցին երկու տեղէ: Ցետոյ, զայն բռնեցին ու սպառնացին պատուհանէն վար նետել, եթէ շարունակէ գոհացում չտալ իրենց պահանջներուն: Այս սպառնալիքին վրայ վարչապետը տեղի տուաւ:

Ցուցարարները մեկնեցան իրենց Թաղերը՝ ուր կառավարութեան հրամանով՝ ստացան երկու օրուան չափ օրապահիկ: Անգլիական մարտանաւ մը հրաման ստացած է մեկնելու Թէւ-Նէօվի ջուրերը:

Անգործութեան նպաստը Լիոնի մէջ

Վերջին վիճակագրութեան համաձայն, պաշտօնապէս արձանագրուած նպաստընկալ անգործներու թիւը Լիոնի մէջ կը հասնի 9210ի, որոնց 2089ը կիներ:

Լիոնի Առեւտրական Սենեակը արտօնութիւն ստացած է կնքելու երեք միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը, որ իբր օժանդակութիւն պիտի յատկացուի Անգործներու օգնութեան ֆոնտին: Այս փոխառութեան հատուցումը պիտի կատարուի երեսուն տարուան ընթացքին:

Լիոնի զանազան Թաղերուն մէջ կը կազմակերպուին հանդէսներ եւ կը կատարուին հանգանակութիւններ, որոնց արդիւնքը պիտի յատկացուի անգործներուն:

Անգործութեան նպաստը Փարիզի մէջ

Որպէս զի պանդոկատէրերը շատ նեղը չդնեն իրենց անգործ վարձակալները, Փարիզի աշխատանքի եւ անգործութեան խաւն յանձնախումբը նոր որոշում մը տուաւ եւ անգործներու պանդոկի վարձքին յատկացուած երկու ֆրանքը բարձրացուց չորսի.

Այս կերպով, Փարիզի անգործները, յետագային երբ իրենց բնակութեան պարտքերը վճարելու ի վիճակի ըլլան, նուազ պարտական պիտի ըլլան.

Քննութիւն կը կատարուի նաեւ թեթեւցնելու վարձքը այն անգործներուն, որոնք յարկաբաժիններու մէջ կը բնակին: Ցակաւին յայտնի չէ թէ ի՞նչ կերպով կարելի պիտի ըլլայ այս օժանդակութիւնը կատարել: Այս մասին, կը սպասուի Աշխատանքի նախարարին որոշման:

Ցոյս կայ որ Աշխատանքի նախարարութիւնը նպաստաւոր կարգադրութիւն մը պիտի ընէ:

Անգործ արուեստագէտները

Արուեստագէտներն ու մտաւորականները իրաւունք չունին ստանալու անգործութեան տետրակ: Ֆրանսական աշխատանքի օրէնքը թոյլ կու տար միայն աշխատաւորներուն ստանալու այս քարտը՝ եթէ վարձքով աշխատող չեն

Ներկայիս դիմումներ կը կատարուին որպէս զի օրէնքի այս թերութիւնը վերնայ: Միւս կողմէ, ամիսէ մը ի վեր, ԱԷՆի նախաձեռնութեան հետ, բանակցութիւններ կը կատարուէին, որպէսզի օժանդակութիւն կատարուի Թշուառութեան մատնուած արուեստագէտներուն եւ մտաւորականներուն: Արդէն յատկացուած է 80 հազար ֆրանք, եւ յոյս կայ որ, աւելի կարեւոր գումար մը եւս յատկացուի մօտ ատենէն:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Տոլարը պիտի իյնա՞յ

Ամերիկա նոր քայլ մը կ'առնէ դէպի Թղթադրամի չափազանց շրջաբերութիւնը: Անկից առաջ, ձեռնարկ մը կատարեր էր արդէն դրամատուները փրկելու կոչուած հաստատութեամբ մը — Reconstruction Finance Corporationը: Այս հաստատութեան նպատակն էր ամերիկեան տնտեսութեան տրամադրութեան տակ դնել 2 միլիառ տոլարի յաւելուածական վարկ մը:

Այս վերջին շաբթուան ընթացքին, աւելի նշանակալի ձեռնարկի մը լուրը եկաւ Ամերիկայէն, որ մտադրած է կարեւոր փոփոխութեան մը ենթարկել Դաշնակցային Պահեստի Դրամատուններու կազմական կանոնագիրը, աւելի ընդլայնելու համար վարկի հիմերը:

Այս փոփոխութիւնը երկու գլխաւոր միջոցներ կը տրամադրէ: Անկից վերջ, շրջաբերական հաստատութիւնները պիտի ընդունին գնել այն Թուղթերը, որոնք ցարդ չէին ընդունուեր կանոնադրութեանց խստութեան հետեւանքով: Պարզ խօսքով, դրամատուները եւ զանազան ձեռնարկութիւնները ներկայիս պիտի կրնան աւելի կարեւոր կանխավճարներ ստանալ քան անցեալին եւ այսպէս շարժման մէջ դնել իրենց առնելիքները, որոնք տեղ մը անշարժացած կը մնային:

Միւս կողմէ, Դաշնակցային Պահեստի Դրամատուները արտօնութիւն ստացած են ի հարկին չահագործելու իրենց պահեստի ոսկիէն զատ, զանազան աղբիւրներ, ապահովելու համար դրամաթուղթերու երաշխաւորումը:

Համապատասխան օրինագիծ մը փութով պիտի ներկայացուի Խորհրդարանին:

Այս միջոցներուն աւելի յաջողութեան համար, պիտի աշխատուի նախ զօրացնել հանրային վստահութիւնը [illegible], աւելի քան ուրիշ որեւէ տեղ, Ամերիկայի մէջ է որ վստահութիւնը եւ վարկը ամէնէն աւելի յարգի կ'անցնին: Ամերիկեան տնտեսութեան ղեկավարները կը մտածեն թէ կը բաւէ պայքարիլ ընդդէմ վախին, որ դրամատէրները կը մղէ իրենց դրամը պահելու եւ սպառողին կը թելադրէ սահմանափակել իր գնումները, որպէսզի գործերը մտնեն բնականոն վիճակի մէջ եւ տնտեսական տագնապը վերջ գտնէ: Կը մնայ ապացուցանել որ այդ վստահութիւնը պիտի վերականգնանայ այս կարգի ուրիշ միջոցներով:

Նոյնպէս կը մնայ ապացուցանել որ այս կերպով, տագնապին պատճառները ազդու կերպով պիտի մեղմանան: Չէ՞ որ տագնապը առաջ կուգայ գերարտադրութենէ մը, որ ինքն ալ իր կարգին կը բխի գերմեքենականութենէ: Առով արտաքին եւ ներքին շուկաներու սպառման կարողութենէն շատ աւելի արտադրուած է:

Ամերիկեան այս լաւատեսութեան հանդէպ, միջազգային շրջանակները կը մնան սկեպտիկ: Անոնք չեն մոռնար թէ, արդէն քանիցս նախագահ Հուվըրի ձեռնարկները նմանական հրապարակին վրայ արձակած են «մանրանկարային» բարգաւաճման օդապարիկներ, որոնք շուտով իջած են:

Միջազգային շրջանակները մանաւանդ որոշ մտահոգութեամբ կը դիտեն այն պարագան թէ Ամերիկայի դրամական նոր քաղաքականութիւնը կը տկարացնէ տոլարին [illegible]ումը: Ամերիկեան դրամաթուղթի կապը ոսկիին հետ, իրապէս խզուած է:

Այս մասին ֆրանսացի տնտեսագէտ մը կը գրէ.— Եթէ Ֆրանսա տակաւին կը գտնուի այն երկիրներու կարգը որոնք ամէնէն քիչ վնասուած են. ընդհակառակն, Ամերիկայի մէջ, բացը կը հասնի գրեթէ ելեւմուտքին մէկ երրորդին: Այս հիմնական վնասը ազդա՞ծ է տրուած որոշման վրայ:

Որոշումը տակաւին նոր է եւ Նիւ Եորքի շուկան զայն ողջունեց մեծ լաւատեսութեամբ:

Ամերիկեան այս նոր ձեռնարկը յղի է ծանր հետեւանքներով:

Այժմէն իսկ, տոլարի [illegible]նումը փոխուած է: Ոսկիի հետ անոր կապը բոլորովին նոյնը չէ ինչ որ էր ցարդ: Եւրոպացիներ որոնք տոլարի աւանդներ կը պահանջէին Ամերիկայէն (այս աւանդները կը հաշուուին 6 կամ 700 միլիոն տոլար) կրնան հոս ուզել իրենց աւանդները: Բայց Ամերիկացիները դիտել կուտան թէ իրենց դրամական նոր օրէնքը պիտի ազատէ մէկ միլիառ ոսկի տոլար, եւ ատով պիտի կրնան դիւրաւ վճարել Եւրոպացիներու կողմէ հոս ուզուած դրամական աւանդները:

Նոյն յօդուածագիրը, կը շարունակէ.— Եթէ Ամերիկա կ'ուզէ այսպէս ստեղծել նոր վարկեր, պատճառն այն է որ պէտքը կը զգայ անմիջապէս ազատելու տագնապէն: Միայն ամերիկեան ելեւմուտքը չէ որ կը տառապի, այլ ամբողջ վարկային կազմակերպութիւնն է որ անվստահութեան մատնուած է: Երկընտրանքը միշտ նոյնն է.— ա՞լ [illegible] է թոյլ տալ որ դրամատուները իյնան, բարձր պահելով դրամը:

«Եւ կամ, աւելի լաւ չէ՞ դրամը դնել կորստեան մատնուած դրամատուններու տրամադրութեան տակ: Որով, դրամատուններու վտանգը կը փոխարինեն տոլարի վտանգով, բայց յուսալով որ կրնան այս վտանգին առաջքն առնել»:

Ամերիկա կը պայքարի անգործութեան դէմ

Ամերիկա, դեռ քանի մը տարի առաջ, ամէնէն բարգաւաճ երկիրը ամբողջ աշխարհի մէջ, ամէնէն աւելի վնասուած է ներկայիս, եւ ամէնէն աւելի շատ անգործ կը համրէ: Քանի մը օր առաջ դեռ, Ցաւոք կը գրէր թէ միլիոններու կը հասնի թիւը անոնց որ չոր հացի կարօտ՝ սովամահ ըլլալու դատապարտուած են:

Վերջին վիճակագրութիւն մը Ամերիկայի անգործներու թիւը ցոյց կուտար 8,5-12 միլիոն: Այս՛ կացութեան հանդէպ պէտք տեսնուեցաւ զանազան միջոցներ կիրարկել, օգնելու համար անգործութեան զոհերուն: Կառավարութիւնը իր կողմէ պաշտօնապէս՝ զանազան ձեռնարկներ կը կատարէ: Նոյնպէս մասնաւոր կազմակերպութիւնները:

Նախ, խորհրդարանը քուէարկեց վարկեր, որոնք յատկացուեցան հանրօգուտ շինութեանց մէջ աշխատող գործաւորներու վճարումին, բայց աւելի՛ արգիլելու հանրօգուտ շինութեանց ընդհատումը, դրամի չգոյութեան հետեւանքով: Միեւնոյն ատեն կը նշանակուէր քննիչ յանձնախումբ մը, որ ամբողջ երկրին մէջ, պրպտումներ կատարեց շրջան առ շրջան երեւան հանելու անգործութեան ծանրութիւնը եւ ուսումնասիրեց զարմանի միջոցներ: Միւս կողմէ, ամերիկեան զանազան պետութիւնները, քաղաքապետութիւնները կը հաստատէին նպաստի սնտուկներ եւ քննիչ յանձնախումբեր: Ձմրան սկիզբը՝ միայն Նիւ Եորք քաղաքը օգնած էր աւելի քան 30 հազար հոգիի դրամով, գործով, ուտելիքով եւն:

Նոյնքան զօրեղ միջոցներու դիմեցին նաեւ մասնաւոր, ոչ-պաշտօնական կազմակերպութիւնները: Անակնկալութեան այն մասը որ նուազ ազդուած էր տագնապէն, փութաց օգնել անգործներուն, բայց կազմակերպուած կերպով եւ ոչ թէ շռնդալից ու ցուցական բարեգործութեամբ մը, այնքան լաւ կազմակերպուած, որ գրեթէ վարչական կերպարանք ստացաւ:

Նիւ-Եորքի մէջ, ամէնէն ազդու քաղաքացիներէն բաղկացած յանձնախումբ մը կազմուեցաւ 250 հոգիով: Այս յանձնախումբը անմիջապէս վարձեց շէնք մը, ուր հաստատեց իր գրասենեակները՝ վեց հարիւր պաշտօնեաներով, մեծ մասամբ կամաւոր: Ամենէն առաջ յաջողեցաւ հանգանակել 18 միլիոն տոլարի գումար մը, (450 միլիոն ֆրանք): Այս արդիւնքին հասնելու համար, ան յաջողեր էր կազմել մասնաճիւղեր, որոնց իւրաքանչիւրը յատուկ նպատակ մը ունէր: Մէկը կոչ կ'ուղղէր դրամատուներու կարեկցութեան, ուրիշ մը մեծ վաճառատուներու, ուրիշ մը դպրոցներու: 17 հազար կամաւորներ տունէ տուն պտտեցան հանգանակելու:

Բայց, փոխանակ դրամը, ուղղակի բաժնելու, ինչ որ նուաստացուցիչ էր կարգ մը անգործներու համար, յանձնախումբը զանազան հաստատութեանց վարիչներուն կը յանձնէր գումարներ՝ որոնք կը ծառայէին նորոգութիւնները կատարելու: Այս նորոգութեանց մէջ՝ աշխատանք կը տրուէր անգործներուն.

Այս եղանակին կրկին օգտակարութիւնն էր օժանդակելով մէկտեղ անգործներուն, նպաստել կառավարութեան կամ քաղաքին:

Այսպէս կը պայքարի Ամերիկա անգործութեան դէմ: Առով անշուշտ տագնապը չառներ աղէտին, բայց մեծ չափով կը թեթեւցնէ չարիքը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՄՏԱՒՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Այս Թղթակցութեան առաջին մասը հրատարակուած է փետր. 12ին:

Նոյեմբեր 3ին Թաւրիզի Հայոց Կուլտուրական Տանը, Վահէ Արծրունին կարդաց դասախօսութիւն մը, Հոգու ուժը, դասախօսը մի առ մի թուեց Սոկրատի, Պլատոնի, Բուդդայի, Քրիստոսի եւ այլոց կրօնաբարոյական ուսմունքների հոգեկան ուժը, աւելի շատ կանգ առաւ հնդիկ գործիչ Գանդիի վրայ: Դասախօսը շեշտեց, որ «հոգեկան ուժի ազդեցութեան Թափն երեւան է գալիս քաղաքական ցնցումների ժամանակ».

Պէտք է դիտել սակայն, որ ընկեր Վահէի այդ դասախօսութիւնը լաւ մշակուած չէր, ում շատ են տուել, նրանից էլ շատ պէտք է պահանջել: Գ. Վ. Արծրունին ի վիճակի է աւելի սիստեմատիկ դասախօսութիւն տալու...

Նոյեմբեր 17ին, նոյն տեղը, Թաւրիզի հայկական գիմնազիոնի ուսուցիչ Գ. Առաքել Տէր-Թովմասեանը դասախօսեց «Մարդկութեան այլասերումը եւ նրա պատճառները» նիւթին շուրջը: «Այլասերում» բառը Թեր եւ դէմ դատողութիւնների տեղիք տուաւ, ուստի ցանկալի կը լինէր որ մեր դասախօսները առհասարակ խուսափէին վիճելի արտայայտութիւններից եւ բառերը գործածէին սովորական մատչելի մտքով: Դասախօսը սահուն լեզուով թուեց, թէ ինչ փուլերով է անցել մարդկային միտքը դէպի երջանկութիւն ձգտող իր երկար եւ ան վերջանալի ուղիի վրայ, նա շեշտեց, թէ ինչ փոփոխութիւններ (բառ դասախօսի այլասերումներ) է կրել մարդկային բարոյականութիւնը, յառաջ բերաւ գաղափարական եւ նիւթական [illegible] ուսմունքների տարբերութիւնները: Եզրակացնելով թէ հետզհետէ թուլանում է գաղափարականութիւնը:

Տեղի ունեցան զանազան հարցեր, որոնց Գ. դասախօսը մի առ մի պատասխանեց Սակայն [illegible] ենք, որ երկուստեք էլ (հարցում տուողների եւ դասախօսի կողմից) Թոյլատրուեցին կրքոտ արտայայտութիւններ, որոնք յաճախ [illegible] վրայ:

Նոյեմբեր 27ին ընկ. Հայկ Աճէմեանը դասախօսեց «Նոր Ջուղայի Հայ գաղութը» նիւթի շուրջը:

Դասախօսը, որ անցեալ ամառ մեկնել էր Նոր Ջուղա, բանասիրական նպատակով, նախ եւ առաջ տուաւ պատմական տեղեկութիւններ Հին Ջուղայի մասին, յիշատակեց եւրոպացի ճամբորդների հաղորդած փաստերը, ապա պատմեց Շահ Աբասի արշաւանքը եւ Հայերի գաղթը դէպի Սպահանի [illegible] նոր տուեալներով դասախօսն ապացուցեց, որ Հայերի Արաքսն անցնելն այնքան էլ արտաճմլիկ բնոյթ չի կրել, քանի որ հայ գաղթականներից շատերը, մանաւանդ Ջուղայեցիները, կարողացել են իրենց հետ Պարսկաստան բերել տան կահ կարասիներ, աւելի մօտ 4000 ձեռագիրներ: Այդ պատմական գաղթականութիւնը, մօտ 20,000 հոգի, անցաւ Պարսկաստան 1606 թուին եւ բնակութիւն հաստատեց Սպահան քաղաքի շրջանում՝ Շահ Աբաս Մեծի անմիջական հովանաւորութեամբ: Շահը ցանկացաւ Հայերի միջոցով քաղաքակրթել Պարսիկներին եւ զարկ տալ առեւտուրին, սխալուած չէր ի հարկէ Շահ Աբասը: Այնուհետեւ դասախօսը մանրամասն տեղեկութիւններ է տալիս Նոր Ջուղայի կացութեան մասին, յիշատակում Խոջաների դերը, նկարագրում է հայկական եկեղեցիները, վանքերն ու մատուռները, նրանց մէջ եղած նշանաւոր քանդակներն ու գրութիւնները, տպարանը (1640 թուից սկսած), Ջուղայեցիների դերը տպագրական գործում, Ջուղայեցի հայ գիտնական նշանաւոր գործիչների դերը Պարսից արքունիքում եւայլն:

Իր շահեկան դասախօսութեան երկրորդ մասում Պ. Աճէմեանը նկարագրում է Նոր Ջուղայի անկման շրջանը, սակայն շեշտում որ Հնդկաստան անցած Ջուղայեցիներն էին, որ հիմք դրին հայկական առաջին լրագրին (Ազդարար), որի խմբագիրն էր Շմաւոն Քահանան: Դրուատում է Լազարեան տոհմի եւ Էմինեան տան գործերը, ապա յիշատակում է Մեսրոպ Թաղիադեան պատմագէտ-բանաստեղծին, որի կինը Նոր Ջուղայեցի էր: Այժմեան Ջուղան ունի բարեկարգ ազգային դպրոցներ (արական եւ իգական), ապահովուած է կանոնաւոր դրամագլուխներով, ունի նմանապէս բազմաթիւ շէն ու բարգաւաճ եկեղեցիներ, ձրի բուժարան, գրադարան, Թանգարան եւայլն: Ունկնդիրները հեռացան այն տպաւորութեան տակ, որ հեռաւոր հարաւային Պարսկաստանում ունենք ազգային առողջ նկարագրով ապրող մի գաղութ — Նոր Ջուղա:

Դեկտեմբեր 1ին երիտասարդ դասախօս ընկ. Անդրէ Տէր-Օհաննեանը խօսեց Քաղաքակրթութեան զարգացման շրջանները նիւթի մասին:

Դասախօսը մատչելի եւ սահուն ոճով, բարեխղճօրէն մշակուած եղանակով յառաջ բերաւ արեւելքի, ապա արեւմուտքի քաղաքակրթութիւնների փուլերը, որոնք գետերի եզերքներից անցան դէպի լիճերը, ծովերը, ովկիանոսները եւ վերջն էլ նուաճեցին օդը:

Նա յաջորդաբար շարայարեց Չինաստանի, Հնդկաստանի, Միջագետքի, Եգիպտոսի, Յունաստանի, Հռոմի եւ ապա անգլօ-ամերիկեան քաղաքակրթութիւնների փուլերը եւ այդ ընդարձակ մշակութային շրջանը համեմատեց արեւի ծագման հետ, որ սկիզբ առնելով Արեւելքից, աստիճանաբար Թեքւում է դէպի Արեւմուտք: Աշխարհագրական եւ կլիմայական գործօնները վեր հանելով, բազմաթիւ ականաւոր գիտնականների վկայութիւններով հիմնեց իր տեսակէտները, ապա առաջ բերաւ մեծ պետութիւնների այն խմբակցութիւնները, որ յառաջ են եկել ներկայումս տնտեսական հետեւապէս եւ քաղաքական [illegible]ցակցութիւնների պատճառով:

Ցանկալի է միայն, որ երիտասարդ դասախօսը կարողանայ [illegible] համաչափութիւն պահել իր նիւթերի մասերի մէջ: Այդ օր նա Պանամայի ջրանցքի կառուցման շուրջը սովորականից շատ աւելի կանգ առաւ, մանաւանդ որ Կուլտուրական Ակումբում տեղի ունեցող դասախօսութիւնը մի ժամից աւելի չպիտի տեւէ:

Դեկտեմբեր 8ին ընկ. [illegible] Գասպարեանը դասախօսեց՝ Ինչ հասարակական երեւոյթը նիւթի շուրջը:

Դասախօսը նախ պարզեց, որ հասարակական կեանքն ամբողջութիւնն է այն բոլոր փոխադարձ յարաբերութիւնների, որոնք տեղի ունենում անհատների միջեւ, որ անհատները չէփուէին, այլ կատարեալ բոլորովին առանձին ապրէին, գաղափարները չէին կարող գոյութիւն ունենալ, հասարակական կեանք[illegible] նոր բարիքներ է ծնում: Հասարակական կեանքը բովանդակութիւն ստանում անհատների համերաշխ աշխատակցութեամբ, որ [illegible] ունենում որոշ նպատակի համար: Նման հասարակական կեանքն է ստեղծում եւ մշակում կրօն, պետութիւն, գիտութիւն, գրականութիւն, ճարտարապետութիւն եւայլն: Այնուհետեւ ընկ. դասախօսը կանգ է առնում մանրամասնօրէն հասարակութեան եւ անհատի միջեւ գոյութիւն ունեցող փոխադարձ ազդեցութեան վրայ, մանաւանդ[illegible]պէս վեր է հանում շատ ուշագրաւ [illegible] հատների բացասական դերը: Ընդհանրապէս պէտք է նկատել, որ [illegible] Գասպարեանը գիտէ տարբերել մատչելի դարձնել իր ընտրած նիւթը, սակայն կատարում է յաճախակի կրկնութիւններ եւ [illegible]փումներ, որոնք ձանձրալի են դառնում շատերի համար...

Դեկտեմբեր 15ին ընկ. Վահէ Արծրունին խօսեց Էդիսոնի մասին եւ լի ու լի բաւարարեց հասարակութեանը: Այս անգամ դասախօսը բարեխղճօրէն էր մշակել իր նիւթը՝ օգտուելով անգլիերէն աղբիւրներից: Ընկ. Վահէն էլ կը սիրէ, երբեմն բուն նիւթից շեղել, ամէնից լաւ սակայն այն է, երբ դասախօսը անմիջապէս անցնում է իր [illegible]ջադրած որոշ նիւթին, առանց [illegible] ուածապատ ներածութիւնների [illegible] նիւթի հետ անմիջական կապ չունեցող մանրամասնութիւնների [illegible]րանց կրճատումով ունկնդիրը կ'ունենայ բուն դասախօսութիւնը եւ կը դառնայ աւելի ըմբռնելի [illegible] մաչափ եւ տպաւորիչ:

Դեկտեմբեր 22ին բժիշկ [illegible] մաճեանը խօսեց վեներական [illegible] տեր նիւթի շուրջը: Գովելի է [illegible] հրդային երկրից տեղափոխուած բժիշկին եռանդը: Անա երկրոր[illegible]

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԿՐԻՓ

Կրիփը միշտ արդիական է 1918էն ի վեր, երբ ծայր տուաւ մահաբեր համաճարակը: Կարծէք պատերազմի հետ կ'առնէ, եւ չուզեր վերջնականապէս հեռանալ՝ գալիք տարիին սպասելու համար: Երբ խաղաղութիւնը գայ, Թերեւս կրիփն ալ երթայ կորսուի... Մաղթենք:

Այդ բարեբաստիկ շրջանին սպասելով, պէտք է զգուշանալ կրիփէն եւ պաշտպանուիլ անոր հետեւանքներուն դէմ: Որովհետեւ այդ անպիտան հիւանդութիւնը, եթէ թեթեւ իսկ անցնի, շատ մը հիւանդութիւններու դուռ կը բանայ: Դժբախտութիւն մը երբեք առանձին չի գար՝ կ'ըսէ Ֆրանսական առածը. կարծէք առաջին դժբախտութիւնը, ընկճելով ենթական, տրամադիր կը դարձնէ ուրիշ դժբախտութիւններու: Կրիփն ալ, նմանապէս, գրեթէ երբեք առանձին չի գար, հետեւորդներ ունի: Կրիփի մասնաւոր մանրէն, որ անտեսանելի է եւ որ տակաւին առայժմ չենք ճանչնար, կուտայ առաջին հարուածը, թեթեւ կամ ծանր, ուրիշ մանրէներ, որոնք սովորաբար կը բնակին մեր քիթին, կոկորդին, Թոքերուն եւ աղիքներուն մէջ, անոր անցած եւ տկարացած տեղերուն մէջ իրենց հաշւոյն կ'աշխատին եւ յաճախ վտանգաւոր բարդութիւններ յառաջ կը բերեն: Այդ է պատճառը որ ամէն տարի կրիփին դիմագիծը կը փոխուի: Մերթ բուն իսկ կրիփն է որ ջերմի պէս կը սկսի մահացու կերպով կը հարուածէ եւ քանի մը օրուան մէջ կ'առնէ, կը տանի: Մերթ կրիփը ինքնին թեթեւ կ'անցնի, բայց բարդութիւններն են որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն: Այսպէս, տարի մը ականջի Թարախային բորբոքումները յաճախադէպ կը դառնան եւ երբեմն կը տարածուին մինչեւ ականջէթոսքը (mastoïde), ականջին անմիջապէս ետեւը գտնուող ոսկորը, որուն Թարախումը (mastoïdite) անմիջական գործողութիւնն եւ երկարատեւ խնամք կը պահանջէ: Ուրիշ տարի մը կրիփի բռնուողները աւելի յաճախ այտոսկրներուն կամ քունքերուն ներքեւ գտնուող խոռոչներու բորբոքում (sinusite) կ'ունենան, որոնք եթէ կանխահաս դարմանումի չենթարկուին, քրոնիկ կը դառնան: Կան տարիներ ուր կրիփը կը հարուածէ ջղային դրութիւնը, եւ այլազան ու յամառ ջղացաւեր կը յառաջանան անոր այդ տարուան դիմագիծը: Ուրիշ ժամանակ աղիքները եւ ընդհանրապէս մարսողական գործարանն է որ կը բորբոքին, բորբոքում մը որ կրնայ կուրաղիքին մէջ տեղաւորուիլ: Իսկ Թոքային բարդութիւնները, մանաւանդ ցնցղաթոքատապը [illegible] ատեն կ'ընկերանան կրիփին, մանաւանդ երախաներուն եւ ծերերուն քով: Ամէնէն վերջը կը սկսի ծլիլ եւ աճիլ Թոքախտի մանրէն, թէեւ ենթական բաւականաչափ տկարացած է կրիփին հետեւանքով եւ ապաքինումի շրջանին անհրաժեշտը չէ ըրած կազդուրուելու համար:

Անշուշտ ամէն հարբուխ, ցնցղատապ (պրոնշիթ), Թոքատապ, ականջի բորբոքում եւ կոկորդի ցաւ անպատճառ կրիփի արդիւնք չէ: Բայց դժուար է զանազանել եւ պէտք ալ չկայ զանազանելու: Որովհետեւ հետեւանքները նոյնն են, մանաւանդ հիւսիսային երկիրներուն մէջ, ուր մշուշը, խոնաւութիւնը անպակաս են, բարեխառնութիւնը անկայուն է եւ ուր ամէնէն անոյշ հարբուխը անսպասելի փորձանք կրնայ բերել ենթակային գլխուն:

Ուրեմն, պէտք է զգուշանալ կրիփին ենթարկուելէ, ըսել կ'ուզեմ որ պէտք չէ զայն իր վրայ հրաւիրել զանց առնելով կարգ մը կանխազգուշական տարրական միջոցներ, մանաւանդ երբ եղանակը եւ օդին վիճակը նպաստաւոր են կրիփի տարածման:

Ինչպէ՞ս զգուշանալ: Էական ամէն ոք գիտէ: Բայց այս օրերուն լաւ է յիշեցնել:

Նախ պէտք է պաղառութեան ենթարկուիլ: Պաղառութիւնը կը նուազեցնէ, եւ կերպով մը կ'անդամալուծէ մարմնին դիմադրողական ուժը եւ պաշտպանողական միջոցները: Ամէն կողմէ կարելի է պաղ առնել, բայց յաճախ պաղ կ'առնուի ոտքերէն, զորս չոր ու տաք պէտք է պահել: Ուրիշ միջոցի չգոյութեան պարագային, ծալլուած եւ կօշիկներուն մէջ դրուած թերթ մը ոտքերը կը չէզոքացնէ գետնի խոնաւութենէն եւ պաղէն: Պաղը անպատճառ դուրսէն չառնուիր, յաճախ տան մէջ ալ պաղ կ'առնուի երբ մէկ սենեակը փուռի պէս տաք է, իսկ միւս սառնարան է, եւ մէկ սենեակէն միւսը երթեւեկը անխուսափելի: Միեւնոյն սենեակին մէջ երկար ատեն աթոռի վրայ նստիլ եւ ոտքերը վար կախած աշխատանքը պատճառ մըն է նաեւ ոտքերէն պաղառութեան:

Կրիփի մանրէն աչքերէն, քիթէն եւ բերանէն կը մտնէ, երբ հիւանդ մը փռնգտալով, հազալով եւ կամ խօսելով ձեր երեսն ի վեր կը նետէ լորձունքի, երբեմն ալ խուխի անչափելի մասնիկներ: Հետեւաբար երբ կրիփը դուռի վրայ է, պէտք չէ յաճախել հանրային վայրեր (թատրոն, սրճարան, սինեմա, ժողով եւն.) ուր անխուսափելիօրէն շփման մէջ պիտի գտնուիք կրիփը ոտքի վրայ անցընել ուզող հիւանդներու հետ: Հիւանդատեսի եւս պէտք չէ երթալ, անտեղի եւ վնասակար սովորութիւն մը որ արմատացած է մեր ժողովուրդին մէջ: Յաճախ կարելի է 5—6 հոգիի հանդիպիլ (եւ մինչեւ 14 հոգի տեսած եմ) հիւանդին սենեակին մէջ, ժամերով կը նստին ու կը խօսին, իրենք զիրենք վարակման վտանգին ենթարկելով եւ միեւնոյն ատեն հիւանդին վիճակին ծանրացման պատճառ ըլլալով: Ուրեմն մեղքցէք կամ դուք ձեզի եւ կամ հիւանդին, եւ երբեք հիւանդատեսի մի երթաք, ինչ որ ալ ըլլայ հիւանդութիւնը:

Բայց ստիպուած էք գործի երթալ եւ արեւէ տեղ (հանրակառք, գործարան, ճաշարան) ակամայ շփում ունենալ հիւանդներու հետ: Կարելի՞ է զգուշանալ անոնց մանրէներէն:

Փրոֆ. Թանոն կը յանձնարարէ հականեխական դիմակներ կրել: Դժբախտաբար գործնական չէ, ժողովուրդը զուարճանալու սիրտ չունի, եւ արդէն Բարեկենդանը [illegible]: Բայց դիմակին տեղ կարելի է goménol կամ eucalyptol (հականեխական հատուկ իւղեր) կաթեցնել Թաշկինակին վրայ եւ օրուան մէջ յաճախ շնչել: [illegible] մէջ: Նոյնպէս օգտակար է առաւօտ եւ իրիկուն քանի մը կաթիլ հականեխական իւղ (huile goménolée) ուրիշ լուծոյթ մը կաթեցնել քթին մէջ: Զմոռնալ որ քիթը շունչ [illegible]նելու կը ծառայէ, հետեւաբար պէտք չէ բերնով շունչ առնել, բայց բերանն ալ միշտ մաքուր պահելու, ճաշերէ յետոյ գէթ օծանել [illegible] ցողուելու է:

Կրիփը վատ հիւանդութիւն[illegible] տկարները կը հարուածէ: Ուրեմն պէտք չէ մարմինը յոգնեցնել [illegible]լորդ հաճոյքներով եւ անքնութեամբ: Պէտք է լաւ սնունդ առնել, [illegible] տուն առանց նախաճաշի դուրս [illegible]:

Ձեզ երաշխաւորեր որ այս կանխազգուշութիւնները ձեզ [illegible] պիտի պահեն կրիփէն, բայց մեծ չափով պիտի նուազեցնեն կրիփի բռնուելու հաւանականութիւնները: Եթէ բռնուիք, ջանացէք վիժեցնել զայն:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԽՄԲ.— Նիւթերու դասաւորման դիւրացնելու համար, այսուհետեւ «Բժիշկին թերթօնը» պիտի հրատարակենք շաբաթ օրերը, փոխանակ չորեքշաբթիի:

[illegible]

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Տագնապը Վիւիեօ

սիւռ Պուռալտի մէջ

ՎԻՒԻԷՕ ՍԻՒՌ ՊՈՒՌԹՐ 12 փետր.

Լիոն-Կրընոպլը երկաթուղագծին վրայ այս փոքրիկ գիւղաքաղաքը ունի մետաքսեայ կտաւի գործարան եւ մետաքսի մանարան մը (երկուքն ալ միեւնոյն գործարանատիրոջ կը պատկանին), ինչպէս նաև քանի մը մանր մունր մետաքսի եւ տախտակի հեւսին գործարաններ։ Այս վերջիններուն մէջ աշխատող ոչ մէկ հայրենակից ունինք։ Առաջին երկուքին համար 1923ի սկիզբը քանի մը ընտանիք Պոլսէն պայմանագրութեամբ բերուած էին, իսկ անկէ ի վեր հետզհետէ աւելնալով մեր հայրենակիցներուն թիւը հասած է 70-80ի, որոնց բոլորն ալ Սեբաստացիներ են (Պաղատիա)։

Գործադրկութիւնը հոս ալ զգալապէս զգացուած ըլլալով, 3-4 ամիսէ ի վեր գործարանները բոլորովին գոցուած եւ դուրս ձգուած են 250 գործաւոր-գործաւորուհիներ. ֆրանսացի [illegible]

[illegible]

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱՄԻՆ ՌԴԻՍԱԿԱՆԸ

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

Գաւշեցի խաղեր

«Նոր Օր» խմբագրականով մը բուռն ուշադրութեան կը յանձնէ յունահայ գաղութին գլխուն խաղցուած խաղերը, որոնք սիստեմատիկ ծանգամանք առած են դ. Ճաճվէրդեանի ժամանումէն ի վեր (10 փետր.)։

Կարմիր պատուիրակները կը շարունակեն իրենց քայքայումի եւ պառակտումի աղտոտ գործը

Դոնոյը Ճանճվէրդեան պիտի խօսի Թիքսի մէջ,— յարձակում ղըօշակի վրայ եւ աբին։

Ըսլանոֆ եւ Ճանճվէրդեան կ'այցելեն Սինկրու. պառակտում Թաղին մէջ գործակցութիւն անպատասխանատու տարրերու եւ Դաշնակցութեան սեւ խաւերը իրենց ճակատին կրող աննկարագիրներու միջեւ։

Նորգաղթ պիտի կազմակերպեն, [illegible]

[illegible]

Բարեգործականի ընդհ. ժողովը

[illegible]

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կոմիտասի երգչախումբ

[illegible]

Monsieur Z. Ohannessian, 17 Rue de Picardie, Paris 3e.

Իսկ խումբին անդամակցել փափաքողներէն կը խնդրուի դիմել ղեկավար Գ. Ն. Սերոպեանի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon. կամ Գ. Զաւէն Յովհաննէսեանի, վերոյիշեալ հասցէով։

Վարչութիւն

ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ

Ստացանք Բ. Օշականի մեծ վէպին Ա. եւ Բ. պրակները, 92 մեծադիր էջ։

Փափաքողները կրնան դիմել Յառաջի կանոնաւորապէս ստանալու համար։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԵՐԳԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

III

[illegible]

Եւ, ձեռքը երկարեց, ուզեց առնել, բայց, անդրադառնալով Գրիգորի ներկայութեան, դարձաւ անոր ու՝

— Խանութ գացի՞ր, — հարցուց։

[illegible]

(Շար.)

Վ. ՄՆՑԵԱՆ

ները արգիլեցին շարժանկարի մը ներկայացումը — «Դժոխքին Հրեշտակները» — որ մեծ պատերազմէն դրուագներ կը բովանդակէ։

Ռուսաճափոն գաղտնի դաշինք մը

Անգլիական «Տէյլի Էքսփրէս» թերթը կը գրէ թէ Ռուսիա եւ Ճափոն կնքած են գաղտնի համաձայնութիւն մը, որով Ճափոնցիները կ'ապահովեն Մոնկոլիոյ մէջ ազդեցութեան լայն շրջանակ մը, եւ Մանչուրիոյ մէջ՝ գործելու կատարեալ ազատութիւն։

Անգլիական թերթը կը գրէ թէ Ճափոն այս համաձայնութիւնը ստացած է Մոսկուայէն՝ պատերազմի սպառնալիքով։

Խորհրդային գործավարներու նիստին մէջ, բուռն վիճաբանութիւններէ յետոյ, Ստալին յաջողած է համոզել իր գործակիցները թէ լաւագոյն է գոհացում տալ Ճափոնի եւ խաղաղ կերպով լուծել վէճը, այն պատճառաբանութեամբ թէ՝ Ռուսիա չպիտի կրնայ դիմադրել ճափոնական ուժերուն։

Ճափոնական հսկողութեան ենթարկուելիք հողամասը կը գրաւէ 2 միլիոն քառակուսի քիլոմէդրի տարածութիւն մը, 34 անգամ աւելի մեծ քան Անգլիան։

Ռուս գործավարներէն մաս մը պատերազմի կուսակից էր. իսկ ուրիշներ՝ որոնց գլուխը կը գտնուէր Ստալին՝ չէին մոռցած ռուսաճափոնական պատերազմին դասը եւ յիշած են թէ միայն 10000 քիլոմեդր երկայնութեամբ միակ երկաթգիծ մը Մոսկուան կը կապէ Սիպերիոյ անհունութեան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ.— Պուլկարիոյ 88 քաղաքներուն մէջ, անցեալ շաբթու տեղի ունեցան Թաղապետական ընտրութիւնները։ Կառավարական կուսակցութիւնները շահած են քուէներու հարիւրին 60ը։ Բարդ տրուած տեղեկութեանց համաձայն, ո՛չ մէկ վայրի մէջ համայնավարները կրցած են մեծամասնութիւն շահիլ։

Յ. — Փարիզ եւ արուարձաններ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ Փը. Թիթ Սուրսի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։ Ընթերցում շրջաբերականներու։

ԱՆԻԷՌ Գուա Քոլոնպի ընկերական ընդհ. դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 80 rue Charles Chefson։ Նարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան։

ԱՆԻԷՌ Գուա Քոլոնպի Թատանեկան Միութեան դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սեփական Գրադարանին մէջ, 20 rue du Président Kruger։ Կը խօսի ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. միութեան 1932ի շրջանի առաջին դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.45ին։ Կը խօսի ընկ. Մ. Մաթութեան հայ թատրոնի մասին։ Իսկ ժամը 9.45ին կը խօսի Գ. Վահան Գույումճեան Հայաստանի աշխարհագրութեան մասին։ Իւրաքանչիւր դասախօսութիւն կը տեւէ 45 վայրկեան։ Դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան ամէն Հինգշաբթի Միութեան սրահին մէջ, 63 բիս ռը լա Ըքփիւպլիք։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի հերթական դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի Կ. Տայեան, նիւթ՝ «Ծրագրի պարզաբանում»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

"ՓԵՏՐ. 18,, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի կոմիտէին կողմէ
20 Փետրուար Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Սալոն Հաքի մէջ, 84 rue Chape

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՄԻՔ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ — Կը խօսի՝ Գ. ՀԻՒՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ընկերներ Մ. Մարութեան, Յ. Ուզունեան, Մ. Գաբրիէլեան (արտասանութիւն), Խ. Դաւիթեան, Յ. Աւոեան (մեներգ)։ Կը նուագէ Ժ. Մոլայեանի նուագախումբը ընկերակցութեամբ դաշնակահար Պ. Կիւլպատեանի։

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ՝ ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մուտքը ազատ է

Սէն Շամոնի մէջ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Քաղաքապետարանի սրահին մէջ (Սալ տը Քոնֆէրանս)։

Կը խօսի ընկ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին — Մուտքը ազատ է

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միութիւնիթէ սրահին մէջ 24 Rue St. Victor։ Դասախօս Գ. Արշակ Չօպանեան, նիւթ՝ Գետրոս Դուրեանի կեանքն ու արուեստը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մեր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնենք ՎԱՐԴԱՆ ԱԻԵՏԵԱՆԻ պարագաներուն իր դառնագին մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 28 դեկտ. 1931 Մարսէյլ։

Տէր եւ Տիկին Մ. Ջամսարեան եւ որդի Վարդան Ջամսարեան, Տէր եւ Տիկ. Զատիկ Կարապետեան նիւ Եորք Նահանգ Ամեր. ...

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՍԵԱՆ

Մարսէյլ. Ի. Թ.— 35։ Ստացանք յանուայ 2ին։
Պոլիս. Ա. Շ.— Պատրաստել և գրկել։
Պուքրէշ. Տործ.— 1600։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Մուշի Պուլանուխ Թէղուտ գիւղացի Սեղրակ Աւետիսեան, կնոջ անուն՝ Փերուզ (Հակէրէհիրզի). եղբօր անուն՝ Յակոբ, որդիները՝ Կարապետ եւ Գասպար։ 1931ի առաջին ամիսները կը գտնուէր Ճեմաւ հասցէին՝ S. Avedissian c/o Ptabossian, Noreu Zagora, Bulgarie։ Իմացնել իր եղբօր Հլգամ Աւետիսեանի, Site du Chemin de Fer 6-7, Décines, Isère։

Կը խնդրուի Պուլկարահայ թերթերէն արտատպել։

"ԱՐՓԻ,,

պիտի օգնէ ձեզի, ծնողներ ... գնելու ծինգ-վեց տարեկան ... ներուն, ազգային պատմութիւն ... նել մեծերուն։

Որուն պատմութիւնները ... ծաղիկներ եւ գեղեցիկ պատկեր ... կը հրատարակուի ամիսը ... անգամ։

Լոյս տեսած են արդէն ... երեք թիւերը։

Տարեկան բաժնեգինը 50 ... կը ծախուի հատը ... դիմել «Յառաջ»ի, կամ ... ռուհիին. A. Barseghian P. ... 77 Allston, Mass. (U. S. A.

Imp. A. DER (Agopian
17, Rue Damesme, Paris 13
Le Gérant H. STEPHA...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (150)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՑՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

— Բնականաբար, սակայն այս մարդիկը ծառայութենէ հանելէ յետոյ, կ'ուզեմ Ամերիկա ղրկել։

— Լաւ, բայց անոնք ինծի խնդրագիր մը ղրկած են, եւ կ'ուզեն որ արտօնութիւն տամ իրենց ծննդավայրը մեկնելու։ Ոմանք Էրզրումցի են, ոմանք Սվազցի, Ակնցի, եւլն։ Ի՞նչ գործ ունին Ամերիկայի մէջ։

— Ես կ'ուզեմ, որ Ամերիկա մեկնին։ Որովհետեւ եթէ ազատ ձգեմ, գիտեմ որ պիտի ձերբակալէք։

— Եթէ ձերբակալելու պատճառ մը կայ, հարկաւ կը ձերբակալեմ։ Արդէն կ'ըսեն թէ կոմիտէին հետ կապեր ունին։ Այնպէս որ նախ քննութիւն մը կատարենք, յետոյ կը ղրկէք Ամերիկա։

Ես ձեզի կրնամ յանձնել միայն հինգ հոգի։ Որովհետեւ քննեցի եւ հասկցայ, որ միայն հինգը կապ ունին խռովութեանց հետ։ Անոնք Պանքա մտնողներ են կոմիտէճիները։ Միւսները չեմ կրնար ձեզի յանձնել։

— Գ. Տնօրէն, այդ մարդիկը ոստիկանութեան հպատակ չե՛ն միթէ։ Դուք անիմաստ ձեւով կը խօսիք, որ կարծես ֆրանսահպատակ ըլլայիք։ Գիտեմ թէ ինչ առանձնաշնորհներ ունին ձեր պետութեան հպատակները։ Սակայն ինծի դարմանք կը պատճառէ, երբ այսքան հետաքրքրութիւն ցոյց կուտաք մեր հպատակներուն մասին։

Տնօրէնը ոտքի ելաւ։

Ես բոլորն ալ միասին Ամերիկա պիտի ղրկեմ, նոյնիսկ այս իրիկուն։ Մեսաժըրի ընկերութեան մէկ նաւով, որ կը մեկնի Մարսիլիա։ Եթէ միջամտէք, պիտի բողոքեմ մեր դեսպանին։

Այսպիսի անհեթեթ սպառնալիքներով բաւական բարկացուց զիս ու մեկնեցաւ։

Եւ այդ օրը, լուր առի թէ անգլիական, իտալական եւ յունական շոգենաւերով, որոնք խարիսխ նետած էին Ոսկեղջիւրի մէջ, դեսպանատան թարգմանները կը պատրաստուէին արտասահման ղրկել 438 հայ ֆէտայիներ։ Պապը Ալիին ու Պոլսոյին տեղեկացուցի խնդիրը մանաւոր գրութիւններով, աւելցնելով թէ խայտառակութիւն է այլեւս եւ անհանդուրժելի, պէտք է դարման մը խորհիլ, այլապէս չի կրնար շարունակուիլ, եթէ հայ կոմիտէները հազար անգամ յեղափոխութիւն յարուցանեն եւ մենք հազար անգամ միջոցը գտնենք զսպելու, դարձեալ վերջը չի գար այսպէս։ Բայց ո՞վ մտիկ կ'ընէր։ Ոչ լսող կար, ոչ ալ պատասխան տուող։

Եւ վերջապէս իրիկուան դէմ 438 հայ ֆէտայիներ օտար շոգենաւերով արտասահման ղրկուեցան։ Եւ այս ձեւով բազմաթիւ ոճրագործներ, որոնք կազմակերպած էին վերջին յեղափոխութիւնը, ազատեցին իրենց օձիքը օրէնքին ճանկերէն։ Զարմանալին այն էր, որ Պոլսոյ մէջ Օսմանեան Պանքային տնօրէնը, Էտկար Վինսընտ, իր պաշտպանութեանը տակ առաւ հայ ոճրագործները եւ անոնց փաստաբանը դարձաւ, իսկ անդին Ֆրանսական ոստիկանութիւնը ձերբակալեց զանոնք, երբ ոտք դրին Մարսիլիա։ Անոնք 17 հոգի էին։ Անոնց մէջ կը գտնուէին Արմէն Գարօ եւ Հրաչեայ, որոնք էին հրամանատարները Օսմանեան Պանքային վրայ կատարուած յարձակման։

Ֆրանսական ոստիկանութիւնը, ձերբակալելէ յետոյ զանոնք Մարսիլիոյ մէջ, բոլորն ալ վտարեց երկրէն դուրս եւ Ամերիկա ղրկեց։

Ցանկուած

1. — ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Երբ կոմիտէճիները ծանր պարտութիւն մը կրեցին Պոլսոյ մէջ, այնուհետեւ փորձեցին իրենց խռովութիւնները շարունակել Անատոլուի մէջ։

Երբ լուր առնուեցաւ թէ Պարսկաստանէն Վան անցեր են ֆէտայիներու զօրաւոր խումբեր, եւ Վանի մօտ Էրջի մէջ (Խմբ. — Հաւանաբար Վարագ) յեղափոխականներու տուներուն մէջ հաւաքուելով յարձակման նոր յատակագիծներ կը պատրաստեն, անմիջապէս զինուոր ղրկուեցաւ պաշարելու համար Վարագը։ Հայ ֆէտայիները որոնք պահուըտած էին տուներուն մէջ, սաստիկ կրակ բացին զինուորական շղթային վրայ։ Զինուորները փոխադարձեցին կրակով։ Հրաման տրուեցաւ քանդել կամ այրել տուները։ Այս ձեւով կարելի եղաւ բնաջնջել ֆէտայիները, որոնց թիւը 30է աւելի էր։ Լուր առնուած ըլլալով, որ քաղաքին շրջակայքն ալ ֆէտայիներ կը թափառին, զինուոր ղրկուեցաւ։

Յէտայիները բնդհարման մտան ... զօրքերուն հետ։ Կռիւի ընթացքին սպաննուեցան բոլոր հրոսակները (Խմբ.— Խանասո՞ր ... մեկնող խումբ մը ֆէտայիներ ... պատուանին մարագի մը մէջ ... ինքնապաշտպանութեան կը ... Կրակի կը տրուի այս մարագը ... ու կը ջնջուին բոլոր ֆէտայի...

Այս ձեւով կը վիժի յեղափո...թիւնը, զոր հայ ֆէտայիները ... խոստէին յարուցանել Վանի ...

2. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱՔՍՈՐՈՒԵՑԱՒ

Պոլսոյ մէջ փորձուած երբ... դափոխութեան գլխաւոր ղեկավար... էր նախկին Պատրիարք Իզմիրլ... որ ականջ չէր դներ կառավար...թեան հրամաններուն ու խորհուրդ...ներուն, ինքնակալի պէս կը գործ... ազատ համարձակ, մանաւանդ ... ոստիկանական նախարարու... հանդէպ շատ լրբենի դիրքմը բռն... էր, առոր համար ալ պաշտօնէն ... եղաւ։ Սակայն յիշեալը ... չէր նստեր Պոլսոյ մէջ, բոլոր ... տէներուն ներկայացուցիչը ... ընելով ինքզինք, կ'աշխատէր ... խռովութիւն մը եւս յարուցա...

(Շար.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R C Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԽՐԹԵԽԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932

18 FÉVRIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ. —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1806

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՄԲՈՍՏԱՑՄԱՆ ՈԳԻՆ

Ինչ որ ամէնէն աւելի կը յատկանշէ 1921 Փետր. 18ը, ըմբոստացման ոգին է։

Ըմբոստացում՝ բռնութեան դէմ։ Ըմբոստացում՝ օտարածին լուծին դէմ, հարստահարողներու, կեղեքիչներու, վարձու գիշատիչներու դէմ։

Տասնըմէկ տարի անցեր է արդէն, եւ մինչեւ հիմա եղած հրատարակութիւնները, «մերկացումներն» ու փաստաթուղթերը չկրցան ապացուցանել թէ շարժումը արհեստական էր եւ խմբակցական, սարքուած՝ այս կամ այն հոսանքին կողմէ, կորսուած աթոռը գրաւելու առաջադրութեամբ։

Ընդհակառակն, նոյնիսկ հակադաշնակցական եւ թունդ բոլշեւիկ գլխեր համաձայնեցին թէ՝ Խ. Հայաստանի անդրանիկ իշխանութիւնը այնպիսի ողբերգութեան մը մատնած էր երկիրն ու ժողովուրդը, որ ուրիշ ելք չկար եթէ ոչ գլուխ վերցնել։

Այդ վկայութիւններուն մէջ, առաջին տեղը կը բռնէ բոլշեւիկ Բորեանի երկհատոր գիրքը, որ հրատարակուեցաւ ռուսական լեզուով եւ Մոսկուայի մէջ։ Ապարանքի վրայ պատասխաններ շատ գրուեցան Բորեանի մեղադրանքներուն դէմ, բայց կարելի չեղաւ ժխտել փաստերը։

Մնաց որ, այդ վկայութեան ալ պէտք չունինք։

Փետր. 18ի համաժողովրդական պոռթկումէն յետոյ, գայն արեան մէջ խեղդելով հանդերձ, կեդրոնը, նոյնինքն Լէնին անհրաժեշտ համարեց փոխել Հայաստանի ղեկավար կազմը եւ Միասնիկեանը ղրկել Երեւան, յատուկ յանձնարարութեամբ։ Զգուշաւորութեան եւ իմաստութեան յորդորներով։

Ինչ որ մենք ըրինք Ռուսաստանի մէջ, դուք մի փորձէք Հայաստանի համար, — կը խրատէր Լէնին։ Անշուշտ աւելի լաւ ճանչնալով մեր «պրոլետար», գիւղատնտեսական երկիրը քան շատ-շատերը հայանուն բոլշեւիկներու. բուն բառով՝ սոփեստիկներ։

Իսկ հանգուցեալ Միասնիկեանը ունի հատու խօսք մը որ պատմութեան անցած է.

«Այսօրուայ Հայաստանում պէտք է կիրառել խորհրդային կարգերը, պէտք է ուժեղացնել կոմմունիստական շարժման ազդերը, բայց առանց բռնացելի ընդարձակութեան, առանց անպատճառ կրկնելու այն ամէնը որ տեղի է ունեցել Ռուսաստանում, որովհետեւ Մեծ Ռուսաստանի կարմիր գօտին մեր վարիս մարմնի համար շատ երկար կը լինի, ինչպէս Թորք գօտին՝ Սասունցի Դաւիթի մէջքին։ Դա կը լինի ծիծաղելի։ Եւ դա անօգուտ է, ինչպէս այդ մենք տեսնում ենք։ Եւ դա, աւելին, նոյնիսկ վնասակար է, Ներադանցապէս գիւղացիական, յետամնաց եւ ազգաւ գիւղացիական երկրում պէտք է ցոյց տալ խորհրդային կարգերի առաւելութիւնները առօրեայ գործնական աշխատանքով»։

Արդ, Հայաստանի առաջին չինովնիկները ամէն խայտառակութեան դիմեցին, նոր կարգերուն ոչ թէ «առաւելութիւնները» ապացուցանելու, այլ չարիքները բազմապատկելու համար։

Տաժանելի բան է կրկին եւ կրկին քրքրել պատմութեան այդ էջը, հակապետական դաւերու, արեւելեան գազանութեանց, զանգուածային ձերբակալութեանց եւ բանտարկութեանց, Թրքավայրի աւարառութեանց, բանտային խոշտանգումներու եւ գլխատումներու, մանկոյթաթարական անհաւասարաչափ այդ քստմնելի տարեգրութիւնը։

Եւ պոռթկումը դարձաւ անխուսափելի։

Ու եթէ հայ չինովնիկները իրենց կռնակը չունենային ռուսական բանակը, եթէ ամբողջ զսպանակը Մոսկուայի մէջ չըլլար, դժուար թէ կարենային վերադառնալ եւ տիրաբար տեղաւորուիլ Երեւանի մէջ։

Համբերութեան բաժակը յորդած էր ոչ միայն կատարուած անհաշիւ խժդժութիւններէն եւ կեղեքումներէն, այլ եւ շռայլուած խոստումներու ամանկութենէն։ Կարդացէք, դարձեալ Բորեանի գիրքը, համոզուելու համար թէ ի՛նչ քաղաքական բարիքներ խոստացեր էին, եւ ի՛նչ կրցան կամ ուզեցին իրականացնել։

Տասնըմէկ տարի անցած է արդէն, եւ ամէն ինչ պատմութեան անցած,

Բայց այս արիւնոտ ողբերգութենէն կը մնայ լուսաւոր կէտ մը։

Աչքէն ձախէն հաւաքուած եւ իբրեւ վարիչ Երեւան ղրկուած հայ բոլշեւիկները «աչօք բացօք» տեսան՝ թէ կարելի չէ անպատիժ խաղալ ամբողջ ժողովուրդի մը համբերութեան հետ։

Տեսան ու համոզուեցան, թէ ազատութեան եւ անկախութեան գաղափարը խոր արմատներ ձգած է հայ ժողովուրդին մէջ։

Մինչեւ այսօր ալ, անզօր կատաղութեամբ կը տեսնեն եւ աւելի եւս կը համոզուին, թէ այդ ժողովուրդը իրենց հետ չէ, քանի որ իրենց ուժը ղուրսէն կուգայ, ոչ թէ ներսէն։ Օտարէն, ոչ թէ հարազատէն։

Այդ գիտակցութիւնն է որ գիշեր ցերեկ մղձաւանջի կ'ենթարկէ զիրենք եւ կը մղէ անընդհատ սրել խուժանավարութեան, հաւատաքննութեան, հալածանքի ու ասիական բարբարոսութեան ժանիքները, տառապանքէն քարացած ժողովուրդի մը գլխուն։

Այդ գիտակցութիւնն է, դարձեալ, որ ամէն կողմ եւ օրուան բոլոր ժամերուն թշնամութիւն, զինեալ միջամտութիւն, դաւ կամ պատերազմ երեւակայել կուտայ հայ չինովնիկներուն, ինչպէս ներոններու կամ Համիտներու։

Ու վերջապէս, այդ գիտակցութիւնն է որ, խմբակցական դաւադրութիւններով, Երեւանէն քշել կուտայ Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան յառաջապահները, քիչ-շատ հասունցած, խելքի եկած տարրերը, ասպարէզը ձգելով զանազան այլասերածներու, փախուկներու եւ սոփեստիկներու։

Փետրուար 18ը պատմութեան անցած է, իբրեւ բացառիկ դէպք։ Բայց անոր մղձաւանջը պիտի տեւէ տարիներ եւ տարիներ, իբրեւ հակատագրական պատուհաս։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Դարերէ ի վեր Թուրքերը նկատուած են զինուորական ժողովուրդ, որ ի հարկին, կրնայ ամէնէն կենսական պահանջներէն հրաժարիլ — օրինակ ֆիւլաճէն ու լէպլէպիէն, — բայց երբեք զէնքէն։ Այդ պատճառով ալ, քաղաքակիրթ աշխարհը այս ընել չէ թէ Թուրքիա վայրենի է — մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասէր Թուրքիոյ խօսքին՝ զինաթափութեան հարցին մէջ։

Ու Թուրքիա խօսեցաւ Թէվֆիք Րիւշտիի բերնով։

Եթէ ուշադրութեամբ հետեւեցաք, նշմարած պիտի ըլլաք անշուշտ թէ, Թէվֆիք Րիւշտի իրը վարպետ ածպարար միեւնոյն ատեն մէկը ֆաշիստական, միւսը բոլշեւիկեան լարերու վրայ խաղալով մէկտեղ, չմոռցաւ նաեւ շօշափել ֆրանսական գետինը — ասպէս անցողակի, բայց բոլոր հարցին հիմնական լուծումը՝ Թէվֆիք Րիւշտի առաջարկեց որ իւրաքանչիւր պետութիւն, իրաւունք ունենայ կանգ առնելու զինուորական այն նուազագոյնին վրայ, որ ամէնէն աւելի կը յարմարի իր պէտքերուն եւ աւանդութիւններուն։

Արդ, այստեղ, համեմատութեան հարց մը կը ծագի։ Թուրքիա այնքան կը նմանի ուրիշ պետութիւններու, որքան իր պէտքերն ու աւանդութիւնները կը տարբերին միւս պետութեանց պէտքերէն ու աւանդութիւններէն։

Եւ որովհետեւ իբր պետութիւն՝ Թուրքիա ոչինչով կը տարբերի միւսներէն, պէտքերու եւ աւանդութիւններու մէջ ալ տարբերութիւն չկայ ուրեմն։

Ի՞նչ են Թուրքիոյ եւ հետեւաբար նաեւ միւս պետութեանց պէտքերը.

— Ապահովութիւն ազգային պաշտպանութեան։

Ի նչպէս.

Անհետացնելով այն տարրերը որոնք կը խռովեն երկրին խաղաղութիւնը։

Այստեղ արդէն աւանդութիւնը գլուխ կը ցցէ եւ կը գուշէ հպարտօրէն. աւոր ալ միջոցը գտնուած է, դարերէ ի վեր, ջարդել։

Իսկ տրամաբանութիւնը իր կարգին կը լրացնէ աւանդութեան թերին. — Ջարդելու համար պէտք չկայ թնդանօթ կազի, միթրալի, հրասայլի, օդանաւի ու սարտանաւի։ Կը բաւէ «սոփա»մը յանձնել իբր նուիրական աւանդ՝ հաւատարիմ քաղաքացիներուն եւ ապասել յարմար պահուն։

Այս կերպով, զինաթափութիւնը կատարեալ եւ ընդհանուր կ'ըլլայ՝ եթէ իւրաքանչիւր պետութիւն հետեւի Թուրքիոյ օրինակին։ Բանակ ու նաւատորմ կը վերնան, ռազմանիւթի եւ զէնքերու արտադրութիւնը կը կենայ ու կը զարգանայ միայն «սոփայի» ճարտարարուեստը, որ կը ծառայէ ապահովելու ամէն մէկ պետութեան գլխաւոր պահանջը. — ազգային ապահովութիւն։

Այս կերպով, պետութեանց պէտքերն ալ գոհացում կը ստանան, աւանդութիւններն ալ։

Դարերը փոխուած են եւ հիմա. Լոյսը Թուրքիայէն կը ծագի։

Զինաթափուհական վէճը

Երկու օրուան հանդարտութենէ մը վերջ ճնդամեթները դարձեալ սկսան գոռալ Նափէյի շուրջ։ Ջինական կառավարութիւնը Նանքինէն Շանկհայ ճամբայ հանեց օգնական ուժեր։ Այսութանդերձ վախ կայ որ ճափոնցիները յարձակում գործեն նաեւ Նանքինի վրայ, եւ այդ պատճառով ալ, Նանքինի շուրջը կը կազմակերպուի կատարեալ պաշտպանութիւն մը։ Չինական իշխանութիւնները կը վախնան նաեւ որ ճափոն ընդդէմ զինուորական գործողութիւնները եւ յարձակի Չինաստանի վրայ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Տիեռակայեր ցապալեց Լավալի դանիհը

Հարցապնդման մը թուականը ճշդելու պարզ հարցի մը հետեւանքով, առանց վիճաբանութեան, ֆրանսական կառավարութիւնը տապալեցաւ Ծերակոյտին կողմէ։

Օրէնսդրական այս վերջին շրջանին, երկրորդ անգամն է որ Ծերակոյտը կը տապալէ կառավարութիւն մը, որ մեծամասնութիւն էր շահեր Երեսփ. ժողովին մէջ։

Կը յիշուի թէ ընտրական օրէնքի փոփոխութիւնը ի՛նչ մեծ ազմուկ հաներ էր Երեսփ. ժողովին մէջ։ Ներքին նախարարը երբ Ծերակոյտի ատեանին վրայ կը դնէր Երեսփ. Ժողովի կողմէ ընդունուած ընտրական օրէնքը, բազմաթիւ ծերակուտականներու կողմէ ընդունուեցաւ բացականչութիւններով։

Ծերակոյտի նախագահը յայտնեց թէ ընդհ. քաղաքականութեան մասին հարցապնդման առաջարկ ներկայացուած է, որուն դէմ կառավարութիւնը կը ներկայացնէ յետաձգման առաջարկ։ Յետաձգման առաջարկը Ծերակոյտին կողմէ մերժուեցաւ 134ի դէմ 155 ձայնով։ Այս մերժումին վրայ, վարչապետը Պ. Լավալ խորհրդակցելէ վերջ ներկայ նախարարներուն հետ, վստահութեան հարց դրաւ։ Ի նպաստ կառավարութեան քուէարկեցին 134 ծերակուտականներ, ընդդէմ 187, որով Պ. Լավալի դահլիճը տապալեցաւ։

Պ. Լավալ դահլիճին հաւաքական հրաժարականը ներկայացուց հանրապետութեան նախագահին, որ արդէն խորհրդակցութեանց սկսած է յաջորդին նշանակման համար։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Պաւսկաստանի տեսակէտը

Զինաթափութեան ժողովի վերջին նիստին մէջ խօսեցաւ պարսիկ պատգամաւորութեան պետը Խան Ալէա, որ պարզեց իր երկրին տեսակէտը։

Խան Ալէա յայտնեց թէ եթէ զինաթափութեան ժողովին խնդիրը կը կազմէ ընդհանուր եւ ամբողջական զինաթափութիւնը կամ ուժերու հաւասարեցումը ներկայի ընդհանուր ծաւալութիւնը նկատի առնելով պէտք է ընտրել ինչ որ գործնական եւ իրագործելի է։

Պարսկաստանի պատգամաւորը կը հաստատէ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ապահովութեան երաշխիքները, ինչպէս իրաւախոհութիւն, զատական եղանակով կարգադրութիւն, եւ տական օժանդակութիւն եւայլն, որքան ալ գնահատելի ըլլան, բաւարար չեն։ Մայրագոյն Արեւելքի դէպքերը այդ կը հաստատեն։ Խան Ալէա Ֆրանսայի առաջարկները կը նկատէ ամէնէն աւելի յարմար, հարցը լուծելու տեսակէտէն։

Ֆրանսական ծրագրին բառով կը ձգտի գործադրութեան դնելու դաշինքին տրամադրութիւնները, զորս Ազգերու Դաշնակցութեան բոլոր անդամները յանձն առած են յարգել։

«Անտրամաբանական չպիտի ըլլայ ըսել թէ տեւական խաղաղութիւնը պէտք է հիմնուած ըլլայ միջազգային համերաշխութեան եւ փոխադարձ օժանդակութեան կարգի մը վրայ, որով որեւէ երկրի համար անօգուտ դառնայ նուաճողական ուժի պահպանումը։

«Ապահովութիւն եւ զինաթափութիւն երկու գաղափարներ են, որոնք պէտք է նկատի առնուին զուգընթացաբար։ Ապահովութեան մէջ՝ իւրաքանչիւր նոր հանգրուանի պէտք է համապատասխանէ զինաթափութեան հանգրուան մը։ Ամէնէն առաջ պէտք է ապահովել բարոյական զինաթափութիւնը։ Պէտք է որ միջազգային օրէնքներու հանդէպ յարգանքը դրոշմէ ժողովուրդներու խիղճը»։

Խան Ալէայէ վերջ խօսեցան նաեւ Զուիցերիոյ, Նոր Զելանտայի եւ Սերպիոյ պատուիրակները։

Սերպիոյ տեսակէտը

Սերպիոյ ներկայացուցիչը Պ. Մարինքովիչ, պէտքը շեշտեց զանազանելու յարձակողական եւ պաշտպանողական զէնքերը։

— Արդէն իսկ կը հաւատանք թէ կարելի պիտի ըլլայ յառաջ որեւէ ժողովուրդի մը ապահովութիւնը վտանգելու, ջնջել նաւային բոլոր այն ուժերը, որոնք կրնան պատերազմը հեռուները տանիլ եւ հետեւաբար գործածուիլ յարձակողական պատերազմի եւ զանոնք սահմանափակել միայն ծովեզրերու պաշտպանութեան։

Այս կերպով, ոչ միայն պիտի զօրանար ապահովութեան զգացումը ամբողջ աշխարհի մէջ, այլ պետութիւններու զինուորական ծախքերուն մէջ հարիւրին 25ի կրճատում մը պիտի կատարուէր։

Պ. Մարինքովիչ պէտքը շեշտեց նաեւ արգիլելու քիմիական եւ մեքենայական պատերազմը՝ նոյնիսկ օրինաւոր պաշտպանութեան համար։

Նոր նաւանց խորհրդային աշխարհին մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Կեդր. Կոմիտէն որոշում մը քուէարկած է, որով կարգ մը կարեւոր փոփոխութիւններ կը կատարուին հաւաքական տնտեսութեանց ղեկավարման մէջ։ Այդ փոփոխութիւնները կը նշանակեն լուրջ նահանջ մը, ինչպէս եղաւ անցեալ յուլիսին ալ։ Այսպէս, հրաման տրուած է դադրեցնել արհեստական ճնշումով տրուելիքը հաւաքականացուելու տնտեսութեանց վերածելու քաղաքականութիւնը, որ լուրջ վտանգ մը կը ներկայացնէր։ Այսուհետեւ գիւղացիները պիտի կազմակերպուին իբրեւ ջոկատներ, բայց չպիտի ձուլուին իբրեւ ծառայողներ՝ հաւաքական տեղ աշխատանքի մը մէջ։

Իւրաքանչիւր ջոկատ պիտի բաղկանայ հինգէն տասը անդամներէ եւ ամբողջ տարին պիտի բանի որոշ հողամասի մը վրայ։ Այս խառնուրդը վարձատրելու եւ արտադրութիւնը բաշխելու դրութիւնը պիտի պահուի անաւանապէս, բայց հրաման տրուած է դադրեցնել չափազանց ճռոնգի եւ հաւաքական տնտեսութեան վերածուած գիւղացիները իբրեւ վարձու աշխատաւորներ բանեցնելու քաղաքականութենէն։

Այս փոփոխութիւններով, գիւղացիական ջոկատները կը վերածուին հին աավարտներու, վայելելով որոշ անկախութիւն, եւ կը ծնդանան կարգ մը դժգոհութիւններ, որոնք վարակած են կարմիր բանակին գիւղացի զինուորներն իսկ։

Մամուլին եւ անիշխ կայաններուն հրաման տրուած է տարփողել այս բարեփոխումները։

ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ

Ստացանք Բ. Օշականի մեծ վէպին Ա. եւ Բ. պրակները, 32 մեծադիր էջ։

Գին՝ մէկ ֆր. (երկուքը մէկ)։

Ներգաղթը կը խաղլուի

ՈՐԲԵՐԸ ՆՈՐԷՆ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

«Նոր Օրի» մէջ կը կարդանք (18 փետրուար).

Հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ ներգաղթի երկրորդ կարաւանին մեկնումը քանի մը օրով յետաձգուած է, ցանկերը պատրաստ չըլլալուն համար։ Կը կարծուի թէ կարաւանը ճամբայ պիտի ելլէ փետրուար 18ին կամ 19ին.

Ստար աղբիւրէ քաղելով, նախապէս գրած էինք թէ երկրորդ կարաւանի պարենաւորման ծախքին բարեգործականը չպիտի մասնակցի։ Մեզ կը հաղորդեն թէ այդ լուրը սխալ է եւ թէ Բարեգործականը ըստ իր խոստման պիտի շարունակէ իր մասնակցութիւնը։ Պարենաւորման ցանկը արդէն պատրաստուած է։

Կը տեղեկանանք նաեւ թէ երկրորդ կարաւանին մաս պիտի կազմեն խումբ մը բժիշկականներ, որոնք վստանգաւոր նկատուած են Հանրային Ապահովութեան ճեմչութեան կողմէ, իրենց ցոյց տուած չափազանց եռանդին համար։

Առաջին կարաւանին մեկնումէն առաջ, Գոգինիա հասած էին սեյանիկէն հարիւրի չափ նախկին որբեր։ Մինչեւ հիմա Բարեգործականը եւ տեղական ազգային մարմինները մեծ զոհողութիւններով խնամեցին. մեզի կ'իմացնեն թէ Պ. Դ. Շահվերտեան անբացատրելի նպատակով մը, երկրորդ կարաւանին ալ արձանագրած չէ անոնցմէ ոչ մէկը. բոլորն ալ առողջ եւ աշխատունակ ձեռքեր։ Այդպէսով որբերու վիճակը պիտի վատթարանայ, եւ ազգային մարմիններուն համար պիտի ստեղծուի ծանր կացութիւն մը։

Իզմիրի Քարափներու խնդիրը

ԻՆՉՈ՞Ւ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ ՎԱՐԻՉՆԵՐԸ

Երէկ հաղորդած էինք թէ Թուրք իշխանութիւնը ձերբակալած է Իզմիրի Քարափի Ընկերութեան ֆրանսացի վարիչները։ Վերջին թղթաբերով հասած Թուրք թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն այս մասին (11 փետր.). —

Նկատելով որ Իզմիրի Քարափի ընկերութեան քոմիսէր Էմին պէյ, որ եւրոպա փախած է, կաշառք ստացած է ընկերութենէն, ընդհանուր դատախազութիւնը օրինական հետապնդումի ձեռնարկած է իր մասին, կաշառակերութեան օրէնքին համաձայն, եւ փետրուար 7ին ձերբակալուած են ընկերութեան տնօրէնները՝ Պ. Կիֆրէ եւ Պ. Ժոմէն, ինչպէս նաեւ համարակալ Պ. Պառի։

Ընկերութեան փոխանորդ Պ. Կատ Ֆրանքոյի Իզմիր գալը կապ ունի այս խնդրին հետ։ Թէեւ փախցուած են կարգ մը տոմարներ որ պիտի կրնային մէջտեղ հանել գործուած զեղծումը, սակայն յանցանքը ապացուցանելու բաւարար կարեւոր փաստեր եւ վաւերաթուղթեր ձեռք անցուած են։

Քարափի ընկերութեան նախորդ տնօրէն Պ. Իվ, համարակալ Պ. Պառի եւ պատուիրակ անդամ Պ. Ժուռտան ձերբակալուած են։ Ասոնք ամբաստանուած են թէ, ի վնաս պետական գանձին զեղծում գործած են Քարափի ընկերութեան հաշիւներուն մէջ։

Ձերբակալեալ Կիֆրէ, Ժուռտան եւ Փէուսէ հարցաքննուեցան դատական պաշտօնատան մէջ։ Ընկերութեան փոխանորդ Կատ Ֆրանքօ եւս հարցաքննուելէ յետոյ, ձերբակալուեցաւ։ Ընկերութեան նախորդ գործակատար Կալիպ պէյի վկայութիւնն ալ առնուած է։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՑՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

«Համամիութենական կոմունիստական կուսակցութեան Հայաստանի ջոկատը կատարում է վերջին շրջանի, մէկուկէս տարուան արդիւնքների ճանրագումարը»։

Մէկուկէս տարուան, բաւական երկար շրջանին կատարուած աշխատանքներու գնահատութիւնն էր ուրեմն, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Ցրդ համագումարը, համաձայն Գ. Ա. Խանջեանի յայտարարութեան։

Տարբեր պայմաններու մէջ, իրաւունք ունէինք անշուշտ յարուած հետաքրքրութեամբ հետեւելու այս կարեւոր համագումարի աշխատանքներուն, ծանօթանալու համար կատարուած գործերէն զատ՝ նաեւ տիրող տրամադրութիւններուն եւ գնահատութիւններուն։ Եւ որ ամենակարեւորն է, կրնայինք ծանօթանալ կուսակցութեան վարի խաւերու տրամադրութիւններուն, հանդէպ կուսակցութեան գործադիր իշխանութեան քաղաքականութեան, իբրեւ արտայայտութիւնը երկրի զանազան շրջաններուն։

Համայնավար համագումարները իրենց կազմութեամբ ու աշխատանքներով բոլորովին տարբեր են սակայն մեր գիտցածներէն։ Փաստօրէն այդ համագումարները կը կազմակերպուին գործադիր իշխանութիւններու կողմէ։ Բոլոր շրջաններէն անոնք միայն կրնան մասնակցիլ իբրեւ պատգամաւոր, որոնք եղեր են հաւատարիմ կամակատար եւ բացարձակապէս վստահելի գործող ղեկավարութեան համար։

Եւ արդէն ընդդիմադիրը, դժգոհն ու բողոքողը չեն կրնար ապրիլ ու շնչել համայնավար իրականութեան մէջ։

1930ի 7րդ համագումարէն առաջին, Խանջեանի տիրակալութեան շրջանին, փաստօրէն Հայաստանի համայնավար կուսակցութիւնը գլխատուած էր։ Բոլոր արժէքները հին եւ պատրաստուած գործիչները քշուած էին Հայաստանէն կամ հեռնեցուած անկարեւոր գիրքերու մէջ։ Որով բոլոր անոնք որ կրնային իրական գնահատականը տալ Խանջեանի ղեկավարած «Նոր Կուրսին», ոչ եւս են, իբրեւ ուժ։ Մնացեալները ընդհանրապէս բոլորն ալ դերակատարներն են ու անմիջական գործակիցները օրուան ղեկավարութեան։

Այս պայմաններուն տակ, ինքնին պարզ է պատկերը այն համագումարին, որու արձանագրութիւնները արդէն իսկ հասեր են մեզի։

Իբրեւ ընդհանուր տպաւորութիւն, պէտք է ըսել, որ այս համագումարները իրականութեան մէջ կը հաւաքուին ա) լսելու երկարապատում եւ ձանձրացուցիչ «զեկոյցներ», բ) ծափահարելու եւ «ովացիաներ սարքելու» որոշ անուններու արտասանութեան պարագային, գ) «միաձայնութեամբ հաւանութեան բանաձեւեր ընդունելու», եւ վերջապէս դ) «միաձայնութեամբ» ընտրելու արդէն իսկ նշանակուած թեկնածուները։

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Ցրդ համագումարը բնական է թէ չէր կրնար տարբեր պատկեր մը ներկայացնել։ Ան հրաւիրուեցաւ Խանջեանէն, ծափահարելու Խանջեանը, լսելու Խանջեանը եւ ի վերջոյ ընտրելու Խանջեանը։ Անշուշտ այս բոլորին գումարը լրացնելով ջերմօրէն ողջունելով յիշել Ստալինը իբրեւ «տաղանդաւոր յաջորդը» Լէնինին, իսկ Խանջեանը իբրեւ անոնց հաւատարիմը ապա եւ բնական յաջորդը, առ այժմ Հայաստանի մէջ միայն։

Հայաստանէն եւ համայնավարութենէն դուրս, զրկուած ենք մասնակից ըլլալու այս առթիւ յառաջ եկած խանդավառութենէն, կրնանք մոռնալ այդ ցաւը, ունկնդրելով Խանջեանի «շինիչ» հաշուետուութիւնը, մեր երկրի ընդհանուր զարգացման մասին։ Բաժնենք առանձին մասերու

ա) Գիւղատնտեսութեան նոր ուղղութիւնը եւ անոր զարգացման ընթացքը։

Ա. Խանջեանի ընդարձակապատում զեկուցման մէկ խոշոր մասը, նուիրուած է այս հարցին։ Այս կարեւորութիւնը պէտք է բացատրել ոչ միայն այն իրողութեամբ որ Հայաստանը գերազանցապէս գիւղացիական երկիր է, այլ եւ այն պատճառով, որ համայնավար կուսակցութիւնը որոշած է հիմնովին շրջել մեր գիւղի տնտեսութիւնը, նոր հիմունքներով։

Ճարտարարուեստական արդիւնաբերութեան նման, գիւղատնտեսութիւնն ալ համայնացնելու համար, համայնավար կուսակցութիւնը տարիներէ ի վեր կը պայքարի գիւղական մանր սեփականատիրութեան դէմ։ Այս պայքարին յաջողութեան համար, բացի վարչական մեքենայութիւններէն, առանձնապէս ուժ կը տրուի հաւաքական տնտեսութեան, հակադրելով զայն անհատական տնտեսութիւններուն։

Դժուարութիւնները, որոնք յառաջ կուգան այս արմատական փոփոխութիւններէն, սպառնական բնոյթ կը ստանան կամայականութիւններու, համայնավար «քէլլէկէօզութիւններու» ընթացքին։ Մանաւանդ որ, այս բոլորին հետ, կրիւը վանտալականութեան կը հասնի անհատ սեփականատէրերու կամ իրենց սիրած արտայայտութեամբ «կուլակութեան» դէմ։

Եթէ այս բոլորին վրայ աւելցնենք նաեւ համայնավար կուսակցութեան մէկ ուրիշ կարեւոր ձգտումը՝ Հայաստանի գիւղատնտեսութեան արտադրութեան մէջ իրենց ունեցած նախասիրութիւններու մասին՝ որով հողարդիւնքի փոխարէն կ'ուզեն զարգացնել ճարտարարուեստի մէջ գործածուող բոյսերը (բամպակ, ծխախոտ, կտաւատ եւլն.), արդէն ընդհանուր գծերով ծանօթ կ'ըլլանք կատարուած աշխատանքներուն հիմնական առաջադրութիւններուն։

Ամէնէն առաջ, յիշենք սակայն, Հայաստանի մշակելի հողերու տարածութեան աճումը, որ ըստ Գ. Խանջեանի յայտարարութեան, 1930ին հասեր է 381,800 հեկտարի, 28-29ին 334,800 հեկտարի փոխարէն։ Ուրեմն 47 հազար հեկտարի յաւելում մը երկու տարուան ընթացքին։

Հողի քանակութեան աճումին հետ ոչ զարգանար սակայն բերքի արտադրութեան որակը։ Որով հակառակ լայն հողային տարածութիւններուն եւ ծաւալուն աշխատանքներուն, որակն ու բերքը կը մնան թոյլ։ Այս բացը առանձնապէս աչքի կը զարնէ բամպակամշակութեան մէջ։

Գիտենք բամպակի համար նշանակութիւնը Խորհրդային երկիրներու ճարտարարուեստական արդիւնաբերութեան մէջ։ Գիտենք նոյնպէս այն կատաղի եւ վայրենի պայքարը զոր կը մղեն մեր համայնավարները այդ մշակութիւնը առաւելագոյն չափին հասցնելու համար, հոգ չէ թէ հայ գիւղացին ոչինչ օգտուի։

1931ին բազմաթիւ դժուարութիւններով, Հայաստանի մէջ 25 հազար հեկտար բամպակ ցանուեցաւ, համաձայն Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի հրաման։

Հակառակ այդ առթիւ գործադրուած բոլոր քանօթիւններուն, գրկանքներուն, որոնց զոհը եղաւ Հայաստանի գիւղացիութիւնը, եւ «չնայած բամպակի ֆրոնտի խոշոր կարեւորութեան, կ'աւելցնէ Գ. Խանջեան, չկարողացանք քիչ թէ շատ գոհացուցիչ արդիւնքներ ստանալ։ Ընդհակառակն, պէտք է ընդունինք, որ այս գծով 1931 թուին խայտառակ անկում ունեցանք։»

Այս խայտառակութեան պատճառը այն է, որ ցանուած բամպակին միթերման ծրագիրը գործադրուած է միայն 41 առ հարիւր։

Կարեւոր չեն այս մասին Խանջեանի յիշած պատճառաբանութիւնները, որոնք բոլորը մէկ կը փկային իրենց անկարողութիւնը, աշխատանքի կազմակերպման եւ արդիւնաւորման մէջ։

Ընդհանուր խօսքերու սահմաններու մէջ եղած այս արտայայտութիւնները պատասխանատուութիւններու մասին, կը վերջանան նոյնքան ընդհանուր թելադրանքներով։

Իրենց սեփական ապիկարութիւնը ծածկելու, եւ Ռուսաստանին աւելի գնով բամպակ հայթայթելու համար Խանջեանը չի մոռնար կրկնել համագումարին։

«Բամպակի ֆրոնտի հիմնական խնդիրն է՝ ջախջախելով կուլակդաշնակցականտարրերըւնդիմադրութիւնը եւ ամրացնելով կոլտնտեսութիւնները, առաւելագոյն չափով օգտագործել բոլոր հնարաւորութիւնները, որ ունինք Հայաստանում, կիրառելու համարկուսակցութեան «զունգը» բամպակի անկախութիւնն պայթիվելու, Անդրկովկասը բամպակի երկրորդ հիմնական բազա դարձնելու մասին»։

Եզրակացութիւն. 1931ին Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն «բամպակի ֆրոնտում» կը ներկայանայ «խայտառակ անյաջողութեան մատնուած»։ Եւ սակայն այս խայտառակութեան համար կը դատապարտուին «շրջաններում գործող կազմակերպութիւնները», պետական թէ կուսակցական, մինչեւ գործիչները։ Իսկ Կեդր. Կոմիտէն... ան յաղթական իր կեցուածքով կը շարունակէ մատնանշել «կուսակցական գծի աղաւաղումները», Ստալինի թելադրանքներու անտեսումը եւ ի վերջոյ «կուլակ-դաշնակի» դէմ սուր պայքարի անհրաժեշտութիւնը։

Ասքանը բաւական էր մոռցնելու Կեդր. Կոմիտէի պատասխանատուութիւնը, մանաւանդ որ ան նորէն ու նորէն կը շեշտէ «բամպակի անկախութեան» կարգախօսը իբրեւ կուսակցութեան որոշում։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ
Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Համաձայն Վիճակագրային Գըլխաւոր Տնօրէնութեան տուած տեղեկութիւններուն, 1931 դեկտ. 31ին Պուլկարիոյ մէջ կային ընդամէնը 6284 արձանագրուած Համագործակցական Միութիւններ, որոնցմէ միայն 3501 համագործակցականներ գործած են, ունենալով, իբրեւ ընդհանուր դրամագլուխ, 2,536,877 լէվա, ֆոնտ՝ 345,314,000 լէվա, իսկ 2,477,870,000 լէվա՝ առեւտուր։

Քաղաքներու մէջ գործած են ընդամէնը 810 համագործակցականներ, ունենալով 16,835,804 լէվա դրամագլուխ, ֆոնտ՝ 386,092,000 իսկ գիւղերու մէջ 2691 համագործակցականներ՝ 701,073,000 լէվա դրամագլուխով ու 159,223,000 լէվա ֆոնտով.

Տարուան ընթացքին գործած համագործակցականներու հետեւեալ բաժանումները ունին, վարկային՝ 181 քաղաքները եւ 1599 գիւղերը։ Սպառողական եւ բնակարանային — 241 քաղաքները եւ 38 գիւղերը. Արհեստակցական եւ մատակարարական՝ քաղաքները 126, իսկ գիւղերը 160։ Ապահովագրական՝ 59 քաղաքները, 794 գիւղերը։ Արտադրողական եւ աշխատաւորական՝ 139 քաղաքները, 78 գիւղերը։ Միութիւններ եւ կեդրոններ՝ 44 քաղաքները, 2 գիւղերը։

Պուլկարիոյ բոլոր համագործակցականներուն անշարժ կալուածներուն ընդհանուր արժէքն է 1,594,077,000 լէվա։

Համագործակցականներու պաշտօնէութեան թիւն է 7320։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Ռումանիա ունի Պարտաձումի եւ Ներածումի յատուկ կեդրոնական համագործ. կազմակերպութիւնը, մը։ Անիկա կը սպառէ տեղագործական արտադրութիւնները 144 համագործակցականներու, որոնց դրամագլուխն է 7,335,000 լէյ։ Ան, այս տարի, համագործակցականներուն հաշւոյն վաճառած է 71,599 թօն արմտիք, որմէ 60,088 թօնը արտասահմանի համար։ Ան վաճառած է, նաեւ, 1185 վակոն փայտեղէն՝ 11,045,032 լէյ արժէքով։ Ան, Կեդր. Համագործ. դրամատան եւ երկրագործական նախարարութեան հետ, հիմնած է գինիի համագործակցական մը՝ 12 միլիոն լէյ դրամագլխով։ Իր գործը աշխուժ սկսած ըլլալով հանդերձ, արտածած է 140 վակոն խաղող եւ 7 վակոն ընկոյզ։ Կազմակերպած է նաեւ, հաւկիթի արտածման համագործակցական մը՝ 10 միլիոն լէյ դրամագլխով։

1931ի սկզբնաւորութեան, Ռումանիոյ մէջ կային 2122 համագործակցականներ՝ 289,26. անդամներով։ Այս համագործակցականներուն սեփական հարստութիւնն է 984,200,000 լէյ։ Ռումանիոյ մէջ, փոքրամասնութեանց համագործակցականները ռումանականներէն աւելի լաւ կազմակերպուած են։ Ռումանացիները ունին 1665 համագործակցականներ, փոքրամասնութիւնները՝ 457։ Առաջինները ունին 185,122 անդամ, երկրորդները 104,839։ Ռումանականները տարեկան միջին հաշւով 474,395 լէյի առեւտուր կ'ընեն. փոքրամասնութեանց առեւտուրն է 999,153։

Իսկ բաղդատելով Պուլկարիոյ, Ռումանիա ինչպէս կը տեսնէ ընթերցողը, շատ ետեւ կը մնայ։ Արդէն, ինչպէս անցեալ տարի փրոֆ. Տոտամեանց եւս «Հայրենիք» ամսագրին մէջ կը գրէր, համագործակցական շարժումը Պուլկարիոյ մէջ անօրինակ ծաւալ առած ու շատ լաւ կազմակերպուած է։

Ցաւօրէն վերապահելով Անգլիոյ համագործակցականներու մասին առաջ տեղեկութիւններ, կ'ուզեմ ուշադրութեան յանձնել պարագայ մը։

Հակառակ այն իրողութեան, որ ընկերվարական շարժման մասին շատ խօսուած է ու կը խօսուի մեր մէջ, գեռ մինչեւ ցարդ որեւէ շօշափելի աշխատանք չէ տարուած այս ուղղութեամբ։ Գաղթականները առաջ եւս, գաւառներու մէջ, մեծ ձեռնարկներ չկային, հակառակ անոր որ նպաստաւոր գետին կար։

Այժմ, զանազան գաղութներու մէջ հնարաւոր ու ձեռնտու է ընթացք տալ այս գործին։ «Յառաջ» կը գրէր թէ Սօֆիայի մէջ վերջերս դրամատան ձեռնարկը եղաւ։ Կարելի է զանազան ձեւի համագործակցականներ հիմնել։ «Վաճառական ժողովուրդ» ենք։ «Յառաջ», որ գործնական թելադրանքներ կ'ընէ՝ մեր ցիրուցան բազմութիւններու իրական պահանջներէն առաջնորդուած չէ՞ր ուզեր, արդեօք, արծարծել այս հարցը.

Բայց, մոռցա՛յ, որ... «փրկչ» կայ հիմա։

ՎԱՉԷ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ
ՃԷՊԷԼ ՄՈՒՍԱՅԻ ՄԷՋ

Համաշխարհային տնտեսական տագնապի ազդեցութիւնը մեծապէս զգալի եղաւ նաեւ Ճէպէլ Մուսայի արդէն աղքատիկ տնտեսութեան վրայ։ Ծայրայեղօրէն աշխատասէր այս ժողովուրդը, այժմ, ձեռնածալ կը մնայ եւ շուարած է, թէ ինչպէս ապրուստ պիտի ճարէ։ Գիւղացիներուն կեանքի [illegible] թիւն, սանտրագործութիւն, ջայլամութիւն եւ պտղաբուծութիւն։ Այժմ այս արհեստներով կարելի չէ նուազագոյն չափով իսկ տանելի տնտեսութիւն պահել։ Լաւագոյն տարիներուն, խաղաղին երկու օխան որ մէկ թրքական հնչուն ոսկի կ'արժէր, հիմա անոր կապարիկը միեւնոյն արժէքը չի ներկայացներ։ Եւ իրականութիւն է որ, այս գաւառին հայկական գաւառակի պարտէզներուն երեք քառորդը թթենիներով լեցուն է։ Նաեւ, սանտրագործութիւնը, որ ժողովուրդի ապրուստի հայթայթման ամենագլխաւոր միջոցներէն մէկն էր, այժմ, ան ալ իր կէս արժէքին իջաւ՝ առեւտրի անկման պատճառով, որովհետեւ արտածուած սանտրը կը սպառի Եգիպտոսի շա կային մէջ։ Ջալամութիւնը մնաց ամբողջութեամբ։ այս արհեստաւորները կ'աշխատին, ընդհանրապէս, մետաքսի վրայ, իսկ մետաքսը, հիմա, բուրդի արժէքն ալ չունի։ Պարտիզպանութիւնը, որ ժողովուրդի բացարձակ մենաշնորհութեան դրաղումն էր, այժմ, գրեթէ լքուած է, որովհետեւ շերամաբուծութեան վրայ հիմնուած էր։ Ցանք կ'ընեն շատ քիչ. արմտիքները կը ներածուին Անտիոքէն։ Միայն նարինջի պարտիզպանութեամբ զբաղողներն են, որ քիչ մը շնորհքով ապրուստ կը ճարեն, որովհետեւ, նարինջը, բաւական սուղ կը վաճառուի Անտիոքի մէջ։ Դժբախտաբար, այս բախտաւորները, պարտիզպաններու մէջ չնչին դասը կը կազմեն միայն։

Կը կատարուի . անխուսափելին. երիտասարդութիւնը կը դառնայ Սուրիոյ գլխաւոր քաղաքները՝ գործ փնտռելու։ Եւ փառք, փառահաւոր, երբ այս առողջ բազմութիւնը վերադառնայ՝ շատ քիչ բան պիտի ունենայ իր հայրերէն ժառանգած սրբութիւններէն։

ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Հիւանդութիւնները շատ քիչ կ'այցելէին այս չորքաշ ժողովուրդին։ Մեր հայրերը կը պատմեն, որ նախ քան ընդհանուր պատերազմը, հազիւ քանի մը տարին մէկ մարդ կը մեռնէր. քանի մը տասնեակ ծնունդին դէմ մէկ մահ կը պատահէր։ Հիմա, բաղդատմամբ այն ժամանակին, մահերը շատ են. բայց նորէն, ծնունդները, համեմատած մահերուն հետ, կրկնապատիկ աւելի են։ Թոքախտը հազուադէպ է, եղածն ալ կուգայ քաղաքներէն. վարակումը քիչ կը պատահի։ Կանոնաւոր յաճախորդ է կոկիւը, որ ձմրան առաջին ցուրտերուն հետ կը սկսի եւ մարտին կը վերջանայ, աւելի կը սաստկանայ ձմրան սկիզբին ու վերջին, եղանակներու փոխանցման շրջանին։ Բարեբախտաբար քիչ մահաբեր է։ Առաջ անծանօթ էր այս հիւանդութիւնը, 8-10 տարուան կեանք ունի հոս, երթալով կը տկարանայ։ Սեռային հիւանդութիւններ բացարձակապէս գոյութիւն չունին։ Յաճախ մալարիա կը բերեն քաղաքները գործաւորութիւն ընողները, բայց, այդ հիւանդութիւնը, Ճէպէլ-Մուսայի առողջապահական նպաստաւոր բնական պայմաններուն չի կրնար դիմանալ, բռնուողները շատ շուտ կը բուժուին։

Դժբախտութիւնը այն է, որ Ճէպէլ-Մուսայի մէջ բժիշկ չկայ, եւ ժողովուրդի նիւթական կարողութիւնը չի ներեր, հարկ եղած պարագային, քաղաքներէն բժիշկ կանչել։ Բարեբախտաբար Սուրիոյ Օգնութեան Խաչը մասամբ այդ պակասը կը լրացնէ. տոքթ. Մ. Վարպետեանը ի հաշիւ Օգնութեան Խաչին, ամիսը երկու անգամ կ'այցելէ այս գիւղախումբը։ Նաեւ Սուրիոյ Օգն. Խաչի կեդրոնէն, յաճախ, կը ստացուի քինին, լուծողական եւ ուրիշ տարբական դեղօրայք։ Այս ժողովուրդը չի կրնար մոռնալ նման անկեալներու պաշտպան կազմակերպութեան մը նախախնամական բարիքը։

Թո՛ղ ապրի Հ. Կ. Խաչը։

Նաեւ, Ճէպէլ-Մուսան մեծ ուրախութեամբ ողջունեց. քանի մը ամիս առաջ, Եւրոպայէն շրջանաւարտ իր անդրանիկ բժիշկին՝ տոքթ. Ս. Մաթոսեանի (Գեղարդ Նարայեան) ժամանումը։

Ճէպէլ-Մուսայի առողջապահական վիճակը կը բարելաւուի։

ՃԻՊԷԼ ՄՈՒՍԱՅԻ

Յովհ. Խան Մասեհեանի թաղումը

ԽԱՐՊԻՆ. 27 յունուար (Սեփ. Թղթ.) - Նախորդ թղթակցութիւնով գրած էի թէ հանգուցեալ Յովհաննէս Խան Մասեհեանի թիւրիմացութեամբ իրեն ծէսով թաղուած է։

Իրանական ներկայացուցչական հանգուցեալին դիակը մահմետական համայնքին յանձնելու կարգադրութիւնը ըրած է, հետեւցնելով անցագրին մէջ Mussel մականունէն, զոր մահմետական համայնքը աղաւաղած եւ Մաշատի վերածած է։

Լուացումը կատարող մօլլան, այժմ կը խոստովանի որ թլփատուած չէր։ Արարողութեան մասնակցողներէն մէկն ալ յայտնած է թէ եւրոպական լեզուներով խօսող այսպիսի բարձրաստիճան դիւանագէտ մը Հայ կրնայ ըլլալ։ Բայց որովհետեւ գործը սկսուած էր եւ մանաւանդ այդ թաղումը երեքհարիւր եէն [illegible] մը կը բերէր իրենց համայնքին, խոհեմութիւն սեպեր են լուռ մնալ...»

Սխալը դարմանելու համար, թէ ֆրանսական հիւպատոսարանը եւ թէ մահմետական համայնքը հայկ վարչութեան առաջարկած են, որ եղելութիւնը չպարզուի տեղական մամուլին մէջ. միայն դիակի փոխադրութեան ժամանակ, կրօնական ծէս կատարեն Հայերը։

Դիակի փոխադրութեան գործը յանձնուած է Բոյնէր ընկերութեան Գրասենեակին։

Այժմ ակամայ հարց կը ծագի թէ՝ ո՞վ է մեղաւորը, այս ձախաւերութեան։

Մամիկս կ'ըսէր թէ «մեռելը քննադատելը մեղք է. անիկա Ցիսուսին գործն է. վերջին դատաստանին»։ Այժմ եթէ լռենք, տակաւին շատերը պիտի ենթարկուին այսօրինակ թիւրիմացութեանց եւ մեր տէր պապաները միայն հոգեհանգիստ մը կատարելու պարտաւորուած պիտի ըլլան։

— Այսօր երկրորդ օրն էր Խարպինը կ'ապրի պատերազմական վիճակի մէջ։ Հին կառավարութեան կազմալուծուած զօրքերը կորսնցնելէ վերջ բոլոր յենակէտները, Խարպինի տակ կը կռուին Մուքտէնէն նոր եկող զօրամասերու դէմ։ Այսօր կէսօրին ճափոնական օդանաւ մը վար են առած եւ օդանաւորդը սուինահար ըրած են։ Կը սպասուի ճափոնական զօրքի։ Թնդանօթներու ձայնը լսելի է նոր քաղաքին եւ քաղաքամասերուն մէջ։

ԽԱՄՓ

Հրաշք մանուկին նուագահանդէսը

Քանի մը պարզ հաստատ[illegible] եւ թիւեր միայն։

Փլէյէլի շէնքին մէջ Chopin մեծ սրահ մը չէ։ [illegible] 2-300 աթոռ։

Փարիզ իր շրջականերով 30,000ի մօտ Հայ կը հաշուէ։

Եթէ հաւատանք միշտ [illegible] ուող Փրանսներուն, մենք, [illegible] արեւելքի Եւրոպացիներն ենք [illegible] ուեստասէր եւ կրթեալ ժողով[illegible] ենք, զարգացած, ամենադէ[illegible] մտաւորական, շատ, շա՜տ [illegible] մակարդակի վրայ կանգնած։

Անհերքելի է որ արուեստ[illegible] պատմութեան մէջ մանուկ[illegible] ները շատ հազուադէպ երեւ[illegible] են եղած, դարերու ընթացքին [illegible] ձեռքի մը մատներուն վրայ [illegible] գտնելու սահման։

Եւ եղաւ որ, Հայուն Սա[illegible] -Իսրայէլի Եհովան մտքի մէ[illegible] յալուն— ուզեց իր խեղճուկ [illegible] ղովուրդին թանկագին շնորհ [illegible] նել, փոքրիկ Մեսիայի նման [illegible] մը ղրկել՝ իր աստուածային կր[illegible] ակնախտիղ կայծ մը դնելով [illegible] մէջ։

Ու հայ երաժշտութեան փր[illegible] Մեսիան եկաւ Արուեստի Տաճ[illegible] մէջ, աստուածային ներդաշն[illegible] թիւններուն թարգմանը եւ մի[illegible] դը ըլլալու։ Աստուածը եւ մ[illegible] իրար միացնելու։

«Ցիւրմն եկն, եւ իւրքն զնա [illegible] ընկալան»։

Նոփէնի սրահը անցեալ շա[illegible] երեկոյ գրեթէ կիսով պարապ [illegible]

Անաթէմա՜ չպիտի կարդա[illegible] րականութիւնը կը ճղա՛յ կը [illegible] ռա՛յ արդէն... անշուշտ սկանջ [illegible] ներգողին։

Ականջ ունեցող հայրենակիցները եւ [illegible] ուած ու բացած էին իրենց [illegible] եալ օր, նօթ մը, երանգ մը [illegible] ցնելու համար այն քնքուշ ներդ[illegible] նակութիւններէն, որոնք կը թա[illegible] կը խաղային հրաշք-մանուկին [illegible] րեկ, թանգագին մատներուն [illegible] կէն։

Պեթհովէնի, Շօփէնի, Մօցա[illegible] Շումանի, Շուպէրթի տաղանդ[illegible] հոգիները կ'երեւակայեմ [illegible] րէն հակած էին Ռաֆֆիի փո[illegible] գլխուն վրայ, անոր ներշնչելով [illegible] րենց ստեղծագործութիւններուն [illegible] գեխօով խորհուրդը, անբացատր[illegible] եւ անըմբռնելի հմայքը։

Ռաֆֆի մեքենայ մը չէ՛։

Ան գիտէ, գիտցաւ այդ [illegible] վարպետներուն հոգիի մթանշ[illegible] կամ աղաղակները։

Հասկնալ եւ վերարտադրել [illegible]

Բացատրել.

Հրաշքը կը բացատրուի՛ [illegible] պարզել միայն անոր առջեւ։

Եւ պաշել մանուկ հանճա[illegible] խորհրդաւոր կարողութիւն[illegible] վրայ, ինչպէս պաշեցաւ Ֆրան[illegible] դաշնակահարը՝ որուն գմայլեր[illegible] սեւեռուն նայուածքին տակ փո[illegible] Ռաֆֆիներեն սիրուած խաղալի[illegible] րը կը բանար Foyerին մէջ։ [illegible] գահանդէսէն յետոյ։

Etonnant!... merve[illegible] կը կրկնէր ան, Րաֆֆիի փո[illegible] թաթիկները ձեռքերուն մէջ [illegible] շոյելով թանկագին առարկա[illegible] պէս։

Զանազան առիթներով Ռաֆֆ[illegible] կարողութիւնը բացատրելու փո[illegible] լսեցի՝ յաճախ զինքը դեռ չի[illegible] րու կողմէ։

Ձայնագրող խմոր մը նման[illegible] ցին իր ուղեղը։ մէկ անգամ [illegible] մեքենականօրէն այլեւս արտագ[illegible] ընդունակ։

Ռաֆֆի հոգի եւ ուղեղ [illegible] ճակ մըն է, զգայուն, գիտակի[illegible] մտածող։

Նուագի ընթացքին երբեմ[illegible] տահեցաւ սխալ նօթի մը արդ[illegible] որ հազիւ լսուած, կ'ուղղուէր [illegible] Ռաֆֆիի կողմէ։ Մեքենան կը [illegible] զէ եւ կ'անցնի։

Անոնք որ կը ճանչնան Շու[illegible] Moment musical No 3ը [illegible] գմայլելի եւ հոգեխօով ներդաշ[illegible] կութիւնը, եւ լսեցին զայն մա[illegible] կին մատներուն տակ, չպիտի կր[illegible] մոռնալ այն երանգաւորումը, [illegible] ցումներու աստիճանաւորումը [illegible] դրու վարպետի մը գիտակցութ[illegible] ապրելով այդ վայրկեանները, եւ [illegible] րեցնելով մեզ։

Կը կրկնեմ, հրաշքը չէ՛ բաց[illegible] տրուիր։

Եթէ նոյն իսկ կանգ [illegible] վերարտադրութեան թէքնիք [illegible]

րութեան ամէն անկարելի է՝ չհիա-
նալ այն կատարեալ եւ ինքնավս-
տահ տիրապետութեան վրայ, որուն
տակ հսկայ դաշնամուրը՝ մերթ հեզ
ու հուսողձ, մերթ զոռ ու ցասագին՝
կը կենդանանայ, կ'ապրի՝ ինչպէս
պիտի ընէր [illegible] մատնե-
րուն տակ։

Անոնք որ տասնեակ տարիներ փորձած են—եւ չեն կրցած La prière d'une vierge-ը տանելի կերպով նուագել, անոնք պիտի կրնան գնահատել սեծ_մանուկին Թէքնիքը

Իսկ այժմ անոնք՝ որ հոգւով նուիրուած են հայ ցեղին բարոյական արժէքները արժեցնելու դժուարին գործին՝ անոնք կանգնած են Խաչիկի շնորհալի արուեստագէտ ծնողին հետ— փոքրիկ արուեստագէտին ապագային խոշոր, կարեւոր եւ ստիպողական հարցականին առաջ։

Զմայլելի մանուկը այլեւս ստիպուած ըլլալու չէ հասարակութեան երեւոյթ եւ զանազան պահանջներ գոհացնելու։

Ջերմանոցի այդ քնքուշ ծաղիկը կրնայ խամրիլ մեծ սրահներու հեղձուցիչ մթնոլորտին մէջ։

Նախահարութիւններու պէտք չունի ան։

Առաջին նուագահանդէսէն մինչեւ անցեալ օր երեք ամիսներ անցան։ Մեծ յաջողութենէն մինչեւ այսօր դեռ ոչ մէկը զբաղեցաւ, որ մտածէր եւ գործադրէր Խաչիկի ամման եւ կատարելագործման ձեռնարկը։

Փարիզի ունեւոր եւ քաղաքակրթուած գաղութին առջեւ է ինքզինքը արժեցնելու հարցը։

Հայը արժանի՞ է Խաչիկներ ունենալու....

ՀՐ. ԱՏԼԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Օդանաւորդութեան դասեր

Թուրքիոյ օդանաւային ակումբը փետր. 3էն իվեր օդանաւորդութեան դասեր կու տայ Պոլսոյ մէջ։ Առաջին դասը տուաւ քաղաքային օդանաւորդ Նաչի պէյ։ Ներկայ էին կիներ ալ։ Այսուհետեւ շաբաթը երեք օր դասաւանդութիւն պիտի ըլլայ։ Տեսական դասերէն յետոյ, գործնական փորձեր ալ պիտի կատարուին։ Թռիչքներ պիտի կատարեն ֆրանսական եւ իտալական փոխադրութեան ընկերութեանց օդանաւերը եւ այդ առթիւ պիտի տրուին գործնական դասեր։ Դասաւանդութեանց ծրագիրը ընդհ. ապահովութեան ներկայացնելով, կազմակերպիչները խնդրած են որ հինգած օդանաւեր, չարժանիսներ եւն. տրամադրուին։

Մասնաւոր դասախօսութիւններ պիտի ըլլան նաեւ խաղաղ կազերու դէմ պաշտպանուելու միջոցներու մասին։

Կազմակերպիչները կը յուսան օդանաւեր ճարել մինչեւ գարուն, թռիչքներ կատարելու համար։ Տարմըրկով մը պիտի մասնակցին նաեւ օդանաւային մեծ տօնին։

Տնտեսական կեանքը

Որոշուած է համագործակցական խանութ (քօօփէրաթիվ) բանալ Պոլսոյ մէջ։ Այս առթիւ պիտի ուսումնասիրուին Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ գործակցական դպրոցներուն ծրագիրները։

Առեւտրական Տեսչութիւնը նկատած է որ վերջերս ժողովրդային մասնակցութեամբ կազմուած շատ մը ընկերութիւններու գործունէութիւնը չի համապատասխաներ երկրին օրէնքներուն։ Այս կարգի 9-10 ընկերութիւններ դատարան յանձնուած են, իսկ շարքի մասին ալ քննութիւն կը կատարուի

Տէօրթեօլի նարինջները չեն ծախուած տակաւին, Ռուսերուն ձգձգման հետեւանքով։ Այս պատճառով գիները մեծապէս ինկած են։ Այս տարի բերքը անցեալ տարուան վրայ հարիւրին յիսուն աւելի է, որով գիներու բարձրացման յոյս չկայ։

Իտալական ընկերութիւն մը արտօնութիւն ուզած է կառախումբերու մէջ ծանուցումներ փակցնելու համար։

Միւս կողմէ, Թուրքիա հասած է իտալական յանձնախումբ մը, ծխախոտ գնելու համար։ Յանձնախումբը Սամսոն մեկնած է։

Արեւելեան երկաթուղիներու Թրքական հողերէն անցնող մասին համար միջազգային ընկերութիւն մը կազմուեցաւ, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսացիներու եւ 8 միլիոն Թրքական ոսկի դրամագլուխով։ Գեթի պալքանեան երկիրներէ անցնող մասին համար զատ զատ ընկերութիւններ պիտի կազմուին։

«Ճիկալ» գոյներու աւարը

Պոլսոյ Տէֆթէրտարութեան լուր տրուած է թէ մէկուկէս միլիոն ոսկի արժողութեամբ կալուած մը գաղտնի կը պահուի։ Տէֆթէրտարութիւնը կը խորհի դատարան յանձնել ծածկողները։

Այա Սօֆիայի հին խճանկարները

Պոսթընի բիւզանդական գիտական հաստատութեան տնօրէն Պ. Ուիթէմօր, որ ատենէ մը ի վեր Պոլիս կը գտնուէր, եւ Այա Սօֆիայի մզկիթին պատերուն ծեփին տակէն պատմական խճանկարներ երեւան հանելու համար կը բանակցէր կառավարութեան հետ, յայտարարած է թէ շուտով պիտի սկսի գործի, քանի որ Ռամազանի ու Պայրամի առթիւ անկարելի էր կատարել այդ երկար աշխատանքը։

Անմիջապէս մզկիթին մէջ պիտի հաստատուին բարձրագիր լաստեր, եւ կրօնական արարողութեանց ու շրջիկներու այցելութեանց արգելք չըլլալու համար, քերումը պիտի կատարուի մաս առ մաս։ Ծեփերու տակ ծածուած հին խճանկարներու տեղը ճշդելու համար երկու տարի պատմական ուսումնասիրութիւններ կատարած է ընկերութիւնը, օգտուելով գերման, իտալացի եւ յոյն հեղինակներէ։

Կատարուելիք քերումները առ այժմ խճանկարները ամբողջութեամբ երեւան հանելու նպատակով չեն կատարուիր, բայց յառաջիկային կարելի պիտի ըլլայ հաւանաբար Այա Սօֆիայի հին որմանկարները մէջտեղ հանել։ Յայտնի չէ թէ որքան ծախքի ու ժամանակի պէտք ունի այս գործը։ Առայժմ այս ձեռնարկին ամբողջ ծախքերը պիտի հոգայ Ամերիկայի Բիւզանդագէտներու Միութիւնը, որ շատ հարուստ է

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գաղթականները

Սոցիալիստական Ընտանապահութիւն շաբաթաթերթը կը գրէ (25 յունուար) թէ 170 ընտանիք տեղաւորուած են Սուէտանաւանի շրջանին մէջ։ Գաղթականներուն տրուած են բնակարան ու վառելափայտ։ Մանաւոր յանձնախումբ մը, որուն մէջ բժիշկ մը եւ հիւանդապահուհի մը, դիմաւորելու գացած էր Բոյագերան կայարանը։ Երջուն խանութ մը, որ կ'ընկերանար գաղթականներուն Բոյագերանէն մինչեւ իրենց յատկացուած գիւղերը, տակաւին մէկ ամիս պարէն պիտի հայթայթէ նորեկներուն։

Ընկերվարական քաղաք

Թիֆլիսի «Պրոլետարի»ին կը հեռագրեն Երեւանէն 27 յունուար թուականով

Հայաստանի գործավարներու խորհուրդին որոշումով, Ալլահվերդի մեկնեցաւ յանձնախումբ մը, որ պիտի ճշդէ տեղը, ուր պիտի շինուի ընկերվարական քաղաք մը։ Յանձնախումբը ունի երկու յատակագիծ, առաջին յատակագիծը կը ծրագրէ քաղաքը շինել Սանահինի կայարանին բարձրաւանդակին վրայ, երկրորդ յատակագիծը կը ծրագրէ շինել Ակոռի գիւղէն ոչ հեռու.

Ըստ այս երկու յատակագիծերուն, անհրաժեշտ է շինել վերելակ մը (funiculaire), քաղաք հանելու համար։ Քաղաքը պիտի ունենայ 12,000 բնակիչ։

Արդէն սկսած են աշխատանքները, ճամբաները հարթելու եւ ջուր բերելու համար։

Այս հարցին մասին Խորհր. Հայաստան մէջ (29 յունուար) կը գրէ աշխատակից մը, Բ. Շ. սկզբնատառերով.

Թէեւ Հայաստանի Գործավարներու Խորհուրդը որոշած էր Ալլահվերդիի պղնձի արդիւնաբերութեան բանուորական քաղաք մը շինել Սանահինի գիւղին տարածութեան վրայ, Համայնական Տնտեսութեան գործավար Եղուրեանի նախագահութեան տակ կազմուած յանձնախումբը տեղւոյն վրայ երկու օր քննութիւն կատարելէ յետոյ, այն եզրակացութեան եկած է թէ նոր քաղաքին կառուցման համար աւելի յարմար է Ակոռի գիւղին (ՄՈՒՐ. - Թերթին մէջ գրուած է Արորի) տափավայրը։

Ակոռի այն առաւելութիւնն ունի, որ աւելի արեւահայեաց է, աւելի ջրառատ։ Յետոյ Ձորագէտի ելեկտրակայանէն ելեկտրական ուժը կը մեկնի դէպի Ալլահվերդի Ակոռիի վրայով։ Եւ տակաւին, միւս կողմէ, Ակոռին բաւական հեռու է գործարանէն (մօտ 3 քիլոմեթր)։ Աւելին, դէպի այդ վայրը չ'ուղղուիր ձուլարանին ծծմբային ծուխը, որ կը թունաւորէ օդը։

Այս առթիւ հարցուեցաւ նաեւ բանուորներուն կարծիքը։ Բոլորը կը խօսէին ի նպաստ Սանահինի։

Ի՞նչ առաւելութիւն կը ներկայացնէ Սանահին։ Նախ մօտ է գործարանին, յետոյ շրջապատուած է անտառներով. ամառը շատ աւելի զով է Սանահին, քան Ակոռի։ Ձուլարանի ծուխը չի հասնիր։ Շինութեան համար տեղական ատաղձ ունի։

Յանձնախումբը խնդրեց 20 օր, աւելի խոր քննութեան մը համար։ Այդ քննութենէն յետոյ պիտի ճշդուի քաղաքին վայրը։ Մանէսի մէջ ասուհետեւ չպիտի շինուին նոր տուներ, պիտի աւարտին կիսատ մնացած շէնքերը։

Դերասանի մը մահը

Բաբգէն Գաբրիէլեան, երիտասարդ դերասան, Հայաստանի Պետական երկրորդ Թատրոնէն (Լէնինականի), մեռաւ յունուար ամսուն վերջը եւ թաղուեցաւ Լէնինականի մէջ։ Իր խաղին մասին լաւ կ'արտայայտուին քննադատները, փայլուն ապագայ կը խոստանար։

Փոքրիկ գանգատներ

Գիւղեր կան, թերթին մէջ սիւնակ մը կայ, «Մեզ գրում են» խորագրին տակ, ուր արձանագրուած են փոքրիկ գանգատներ, որոնք կը պատկերացնեն կացութիւնն ինչպէս որ է Հայաստանի գիւղերուն մէջ։

Կողբ գիւղի դպրոցին մէջ տաք նախաճաշ չի տրուիր աշակերտներուն։

Կոփանց գիւղին եօթնամեայ վարժարանը ընկերային գիտութեանց ուսուցիչ չունի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մեր կեանքը

ՄՈՒԼԷՆ, 12 Փետր. Այս գաղութը կը բաղկանայ տասնեակ մը էնկիւրիւցի եւն. ընտանիքներէ, որոնք հոս հաստատուած են 1926—27էն ի վեր։ Քաղաքը հարուստ է եւ ճարտարարուեստի շատ քիչ գործարաններ կան։ Յատարականներն ալ քիչ են, համեմատաբար ուրիշ տեղերու։ Մեր փոքրիկ գաղութը առանց բացառութեան կը վայելէ պետական շրջանակներու համակրանքը, որուն շնորհիւ ներկայ տագնապին չունինք անգործներ։ Բաւական թիւով հայ մանուկներ տեղաւորուած են ֆրանսական գիշերօթիկ նախակրթարաններու մէջ, ձրիօրէն։ Այս առաւելութիւնը կը պարտինք Տօքթոր Մարմարեանի, բնիկ Տրապիզոնցի, որ 35-40 տարիներէ ի վեր հաստատուած է Ֆրանսա եւ իր վարած պաշտօններուն բերումով ծանօթ է բոլոր խաւերուն։

Հոս բնակող հայրենակիցները քիչ շատ բարեկեցիկ են, շնորհիւ յարատեւ աշխատանքներու

Բենիամին Թորոսեան

Կեանքը Ռոմանի մէջ

ՌՈՄԱՆ 11 փետր. (Մեր. թղթ.) Անցեալներս քանի մը տեղեկութիւն տուած էի անգործութեան մասին։ Կը փութամ լրացնել պակասը։ Ռոման քաղաքը կը գտնուի Վալանսէն 18 քիլ. հեռու Կրընոպլի գիծին վրայ, դիմացը ունենալով Պուրկ տը Փէաժ գիւղաքաղաքը։ Ռոմանի բնակչութեան թիւն է 18 հազար, իսկ Պուրկ տը Փէաժը՝ 6 հազար։ Այս երկու քաղաքները իրարու միացած են երկու կամուրջներով որոնք ձգուած են Իզէր գետին վրայ։ Երկու քաղաքներէն մէկը կը ծառայէ իբրեւ կեդրոն։ Կամուրջները շատ կը նմանին հանգական կամուրջներուն, որոնց երկու ծայրերը զմրէթաձեւ աշտարակներ կային, տակաւին քանի մը տարի առաջ փլցուցին։ Ռոմանը ունի նաեւ հռոմայեցիներուն ժամանակէն մնացած հսկայ եկեղեցի մը, Սէն Պէրնար որուն հսկայ պատերուն քարերը տարիներու ընթացքին մաշած են, այնպէս որ անցորդին վրայ աւերակի մը տպաւորութիւնը կը ձգեն։ Լաւ քաղաք մըն է Ռոմանը։ Հուր օրեր երթեւեկը շատ ցանցառ է։ Սակայն անգործութիւնը հիմա փոփոխութիւն յառաջ բերած է, փողոցները թափելով բազմութիւն մը բանուորներու։

Կօշիկի կարգ մը գործարաններ իրենց դուռները գոցեցին, իսկ ուրիշներ քանի մը ժամ աշխատանքով կը քաշքշեն։ Կան նշանաւոր գործարաններ կօշիկի, կաշիի, ըմպելիքի, գլխարկի եւ խաւաքարտի տուփերու։

Մեր հայրենակիցները բաւական թիւ մը կը կազմեն հոս։ Մինչեւ ալ գործունեայ գաղութ մը հանդիսացած է Ռոմանը, սակայն անգործութիւնը մեծ ազդեցութիւն ըրաւ ազգային կեանքին վրայ ալ։

Իբրեւ գործօն կազմակերպութիւն ունինք Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ առանց վհատելու կը գործէ։ Կան նաեւ Ջափահաները, որոնք քիչ շատ գործունէութիւն ցոյց կուտան։ Մալաթիոյ Կրթասիրացն ալ ճիւղ մը ունին։

Հոկի թափթփուքները հոս ալ կը փայլին իրենց խառնակչութեամբ, աջակից ունենալով օտար կարմրուկներ, որոնց գործիքը դարձած են։ Թաղ. Խորհուրդը կը զբաղի ազգային գործերով։ Մալաթիացիները գաղութին տրամադրած են իրենց կոկիկ սրահը որ իբր ժամ-կապարտեզ կը ծառայէ շաբաթը երկու օր, հինգշաբթի եւ կիրակի։

Սուրէն Գասապեան

ՄԱՄՈՒԼ

Փա՛ռք եւ պարծանք...

«Բանւոր», Ամերիկայի Ճայ կարմրուկներուն շաբաթաթերթը, որ ամիսը անգամ մը հոգեվարքի ճիչեր կ'արձակէ, չափազանց զայրացած է որ թերթերը «քանի մը բոլշեւիկներ» կ'ըսեն ու կ'անցնին։

Եւ, ապացուցանելու համար թէ իրենք իսկապէս ուժ են, կը սոնքայ վերջին խմբագրականով (6 փետր.)

— «Հայ ցեղին ծամուկը չի կարող այլեւս առաջւա պէս գաղութները յուզել «ազգային» ազատագրական շարժումներու համար, խաբել բանւորութիւնը, կողոպտել, «քանի մը բոլշեւիկներու» հետ եւ բանւորները, գանգւածները

Հսկա քաղցարշաւը, որ ցնցեց Միացեալ Նահանգներու կառավարող դասակարգը, իր մէջ կը համրէր 30 հայ բանւորներ։

Գործադուլներու ճակատներուն վրա տասնեակէ մը աւելի քաջարի առաջնորդներու, իրական ղեկավարներու անուններ ունինք։

Կօշիկի, օթօմոպիլի, հագուստեղէնի, հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեանց մէջ աշխատող հայ բանւորներ քիչ մը դանդաղ, բայց հաստատուն կերպով կը քայլեն դէպի մեր բանակը։

Մենք մեր խօսքը դարձուցեր ենք դէպի Խորհ. Միութիւնը, մեզ համար յենարան ունինք Խորհ. Հայաստանը։ Մենք մեր դասակարգի այլազգի բանւորութեան հետ նոր հասարակական կառոյցի մը ծանր ու հաճելի աշխատանքին լծուած ենք, մեր շարքերը միլիոններու կը հասնին

Իսկ մեզ «քանի մը բոլշեւիկներ» որակողները, կապուած են, ծառ են մեռնող դասակարգի մը։ Իրենց համար շատ ծանր է խօսիլ մեր շարժման մասին։ Խօսելու պարագային հարկաւոր է ստել, հայհոյել եւ կած թէ «արհամարհանք» ցոյց տալ։ Ընթերցողը շատ դիւրութեամբ կը նկատէ, որ արհամարհանք չէ, այլ «արհաւիրք» է այդ։

Ազգայնական բոլոր կազմակերպութիւնները, Խորհ. Հայաստանի «լոյալ հակառակորդները» ինչպէս եւ «բարեկամները» թող այս բանը շատ լաւ հասկանան. ոչ իրենց ստերը, ոչ ալ զրպարտութիւններն ու հայհոյանքները կրնան արգիլել մեզ իրենց խաբէութեան գիրքը քննադատելէ, եւ մերկացնելէ հայ բանւորներուն առաջ, որոնք դուռն ի դուռն կը հետեւին Միացեալ Նահանգներու Կոմկուսի ղեկավարութեան, հացի, լոյսի եւ իրական ազատամարտի համար, յանուն Համաշխարհային Խորհուրդներու»։

ԱՄԷՆ

Արաբկիրի հայերը կը ձեռացնե՞ն

Հասած անհատական նամակներէ կը տեղեկանանք թէ թուրք իշխանութիւններ հրաման տուած են Արաբկիրի բնիկներուն, որպէսզի 20 օրուան մէջ հեռանան քաղաքէն, առանց որոշ վայր մը ցոյց տալու։ Այս պայմանաժամը աւարտելէն վերջ, Թուրքերը տեսնելով որ Հայերը չեն շարժիր իրենց տեղերէն, երկրորդ անգամ 20 օր եւս պայմանաժամ տուած են, հակառակ պարագային, բռնագաղթի ենթարկելու սպառնալիքով։

Հայերը շփոթութեան մատնուած են, նկատելով որ սովկալի ձիւն ու ձմեռ կը տիրէ այժմ նոյն վայրերուն մէջ եւ ոչ մէկ երկիր գաղթական կ'ընդունի ներկայիս։

Հալէպի Արաբկիրի հայրենակցական Միութիւնը դիմում կատարած է Ամերիկայի կեդրոնական միութեան, փութացնելու համար այս խեղճերուն Հայաստան ներգաղթը։ (Եփրատ)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԿՈՒՆՔ, պաշտօնաթերթ Չ. Ո. Միութեան, թիւ. 26, փետրուար, հետեւեալ բովանդակութեամբ։

Մեր բարեկամներուն՝ Խմբ., Որբը եւ մենք՝ Վ. Նաւասարդեան, Երազ՝ Ն. Մարգարեան, Հայերը կեցան այնտեղ՝ Ս. Ստեփանեան, Որբերու դժոխքը՝ Հայու Տղայ, Որբութիւն՝ Դ. Վարուժան, ՉՈՄը Մոնթէվիտէոյի մէջ՝ Սապէյ, Ուղերձներ մեր հնգամեակին առթիւ, Յարգանք Ասլիբեկեան յուշարձանին՝ Ս. Միրաքեանեան, Վերյիշում մը՝ Կ. Բերզակցի, Ողջոյն «Երկունք»ին՝ Մ. Խրայեան, Մեր որբերը՝ Միակ, եւ խմբանկարներ։ Տարեկան բաժնեգին 15 ֆրանք, արտասահման 1 տոլար։ Հասցէ.— A. Kapikian, 17 Ave. Philippe Auguste, Paris.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

Ա. ՄԱՍ

III

— Այո՛, հայ ղեկավար մարդու դժբախտութիւններէն մին ալ ա՛յն է, որ ստիպուած է ցաւը ծածկել ու ժպտիլ իր դաշինքներուն... Դուն ու ընդհանրապէս այս ոգով....

— Է՛, այն ձեռքը զոր չես կրնար կտրել, համբուրէ ու ճակտիդ դիր, կ'ըսէ առածը. ..

— Մենք կը կտրենք այդ ձեռքը, Տէր Մեսրոպ... այս ազգը կը կտրէ այդ ձեռքը, եթէ մէկ հատիկ ունենայ բազուկով շարժիլ գիտնայ...։ Մենք կը կտրենք այդ ձեռքը, եթէ հայ ազգութիւնը պաշտպանելու խնդրին մէջ եւս այնքան միակամ ու իրիպաս ըլլանք, որքան եղանք հայ եւ Թաթարական կռուին՝ հայ եկեղեցին պաշտպանելու համար...։

— Այսօրուան տարրերով անկարելի է այդ. ..

Ըստ ի՛ր ք է...։ Միջոցներ պէտք է հասցնել։ Եւ, ամէն տեղ պէտք է ատով ազգային գործը զատորոշակաբեան։ Սարքիս էֆէնտիներով ու Թաբոններով...։

— Իրաւունք ունիս։ Արդէն մասագրած եմ խնդրոյ տարրերով ընել։ Դիմաքսեանը ծառայ է դալ։ Թուրքիոյ տարբերջայինի անպատմահա [illegible] պէտք է տալ այդ գործին։

— Ձեռն համաձայնիր։

Գիտի բերենք ու պատրաստենք։

— Գոտեփանելին չուանին տալով բաց ձգեր ես, Արթին աղբար, — յանձնեա, յանկարծ, Օննէս աղային խօսքը ձայնը, — քեզի հարուր հեղ ըսինք, նորէն գիտցածդ էա...։ Ամենայնիւ զոյ նէ, աչքերնիդ չօրս կը բանաք...։

Արթին աղբար վազեց գոցեց ստալոնը։ Մինչ Օննէս աղա, Դաւիթ էֆէնտիին հետ, սկսաւ բարձրանալ առաջնորդարանի սանդուխներէն։

Երբ ներս մտան, «Պոզլակ»ը անհետացած էր արդէն։ Սեղանին վրայ բաց կը մնար ստացուած նամակը։

— Թէֆզ տեղը չէ՞, ի՞նչ է, հայր սուրբ. — ըսաւ Դաւիթ էֆէնտին՝ լեցունելով «Սատանան օրհնած դրդանքով կոխելէն վերջ — թեք էշին... կ'երեւաս նորէն... զո՞ւն ա, Տէր հայր...։

Ոչի՛նչ... վերէն վարէն կը խօսակցէինք տէր հօրը հետ։ Ն՞ի՞ւթ կը պակսի։ Կորցուցէ՛ք, տեսէ՛ք Նամակը։

Դաւիթ էֆէնտի տեսաւ նամակը։ Օննէս աղա սկսաւ նետել։ Ր՞գդ... ճանճը ի՞ր քթին էր նստած։ Ճի՞շդ տեղը, պանիրի տակ մնացած հացի պէս...։ Օննէս աղա հանեց ժամացոյցը եւ նոյնպէս շղթան դուրս ձգեր էր այսօր. Քէան ալ կոզաքարդ տակը։

— Մինակ տապալարէ տապալար դալիքը հերս կը տեսնէ, — կ'ըսէր կինը, իրաւամբ — կը զոցա՛ս մէթալիկէ վրայ։

Ի՞նչ։ Օննէս աղան եթէ վերաւին ողջնելուն ճամբը գտնէր, որը տասն անգամ կը մեռնէր, տաստ մէթալիկին սիրուն համար։ Ասկէ զատ, կինը կը սխալլէր։ Ո՛չ միայն Մնացին ու Զատիկ, այլեւ պայմաններուն, օր մը առաջ, ան կը հանդիպէր ֆէսմի կիրակուոսին, կոզպէլ կատար ֆէսը, ու, ձեւելէ առաջ կ'ըսէր

— Եղաւ ըլլալիքը նէ տարէ ֆէրշաձին ու զարկ։

Թէեւ տանը կը չզայնանար եթէ կինը կամ աղջիկը խաղաղակէ տանէին ու, տառաւ դուրս եկած տանն, վրան գալին.

— Հասած աղջիկ ունիս պէ մարդ, — կը խնդրէր կինը ի՞չ կ'ըսէ տեսնողը... ինծի ղապահաթ կը գտնեն... էրկանը վրան չի՛ նայիր, կ'ըսեն...։

— Ձեռքս պարզը թող պայ ալցինս տանէ, — կը պատասխանէր զայրացած։

Ու Օննէս աղա ֆէսմ՞ին խոզանակին կը հանդուրժէր տասնած «մէթալիկը հոն ըլլալու համար։ Թէեւ դուրս չելած, անպատճառ կը զարնէր, ու «ի խորոց սրտէ» կ'ըսէր.

— Լա՛ւ կազդուրեց նորէն ձեզ, Կիպրիանոս ։

Ինք եկեղեցիին ամէնօրեայ այցելուն էր ու բանկային տեւական հաշուապահը։ Տասներեք տարիէ ի վեր «ազգին սիրոյն» կը վարէր այդ պաշտօնը։ Առաջին երկու տարիներէն վերջ, սկսած էր փայլուն չէնթէզները փոխել՝ իր սեղանատուի «տօլապ»ին մաշած չէնթէզներուն հետ։ Ու ինքզինքը կը մխիթարէր՝ «ճա՛նը՛մ, չէնթէզի տեղ կ'առնէ կոր հա՛»։ ըսելով։ Թէեւ այդ «կ'առնէ կորը» Աղքատախնամին միջոցաւ կիրակի առաւօտները աղքատներուն դրամն էր, որոնցմէ շատերը յաջորդ օրը իրեն կը բերէին ու կ'առնէր 35 փարայի։ Իսկ երբ Աղքատախնամէն դիտողութիւն ըլլար.

— Կ'առնէ՞ կոր, կ'առնէ՞ կոր աս ազգը, — կ'ըսէր։ Ի՞շտա՛ խալզ փարա կայ նէ ծոցին կը ջքին, ա՛ղբար... նէ՛ ամօթ մնաց, նէ՛ սրբութիւն...։ Մե՛ղք..։

Ասկէ վերջ, աչքին զարկաւ հասոյթին առատութիւնը։ Օր մը ձախ գրպանը դրեր էր մաս մը դրամ։ Ու մոռցեր էր հաշուին մէջ անցընելը։ Երբ յիշեց— «Աստուծոյ մասը կայ աս գործին մէջ» ըսաւ ինքնիրեն։ Ու չզրու տեղը՝ «ինծի պէս էձնիլէթլի օրականճի մը բռնէն՝ սար երկու անգամը պլա 'սան» մոռցեալ։ «Իր որոգ» — ինչպէս ինք կը գործածէր — երբեք չպատահեցաւ, որ փառաւոր ու ժողվուած մոմերուն փոխարէն նոր մոմերու մասը մը արձանագրուէր։ Երբ խօսքի կարգ գար, «մոմ բանը՝ մինչեւ «տեփ»ը վառելու է — կ'ըսէր — վառողը՝ իր մեռելին հոգուն կը վառէ կոր»։ Թէեւ հինգ վայրկեանը մէկ բանկալէն եկեղեցիին մեծ դուռը կ'երթար, կը կենար ներսի մարմար սալայատակին ճիշդ մէջտեղը, ու մոմ մը՝ մաս մը, երկու վառեցա՜ւ, յօնքերով նշան կուտար Արթին աղբօր, վերցնել մարելու համար։ Ըրած շրջան՝ ձեռք մը հանկցուած էր, նաեւ, մոմ պատրաստող յոյն խանութպանին հետ։ Եւ, հալեցնելու համար հարուած մոմերը, իրենց միջեւ կը... «հալեցնէին» երկուքը։

Օննէս աղա արդարացում մ'ալ ասոր գտած էր, ու մեռ «ինծի է չէր ըսեր», երբ բերնէ բերան կը փսփսային թէ՝ առանը մոմի կճատներովը կայնեցուցած է», ակնարկելով՝ ծովեզերեայ պարտիզանը ու քարէ մեծ շէնքին։

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Փարիզ եւ արուարձաններ

Ս.

Դ.

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ Փր. Թիթ Սուրսի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անզգամ. տետրերով։ Ընթերցում շրջաբերականներու։

Կարապետ Խանճեան կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ այս ժողովին։

ԱՆԻԷՌ Գուս Քոլոմպի ընկերական բնդհ. դասախօսութիւնը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 80 rue Charles Chefsons Շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան։

ԱՆԻԷՌ Գուս Քոլոմպի Պատանեկան Միութեան դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական Գրադարանին մէջ, 26 rue du Président Kruger. Կը խօսի ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԱՆԵԷՕԵԻ Արծիւ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 31 rue Mme. Curie, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. միութեան 1932ի շրջանի առաջին դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.45ին։ Կը խօսի ընկ. Մ. Մարութեան հայ թատրոնի մասին։ Իսկ ժամը 9.45ին կը խօսի Գ. Վահան Գույումճեան Հայաստանի աշխարհագրութեան մասին։ Իւրաքանչիւր դասախօսութիւն կը տեւէ 45 վայրկեան։ Դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան ամէն Հինգշաբթի Միութեան սրահին մէջ, 63 rue de la République։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ Մարգպետ խումբի հերթական դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի Կ. Յայեան, նիւթ՝ «Ծրագրի պարզաբանում»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ստիպողաղաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Համազասպ, Կայծակ, Կուկունեան, Մարգպետ եւ Կար մը Վիզի Անդրանիկ խումբերու ընկերները սա Կիրակի ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէն Ժէրոմի Վրէժ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Գառ-Թապայի ներքնասրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

«ՓԵՏՐ. 18» ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի կոմիտէին կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Սալոն Շարի մէջ, 84 rue Chape

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՄԻՔ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ — Կը խօսի՝ Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ընկերներ Մ. Մարութեան, Բ. Ուզունեան, Մ. Գաբրիէլեան (արտասանութիւն), Խ. Գուրիթեան, Ս. Աւոեան (մեներգ)։ Կը նուագէ Մալայեանի նուագախումբը ընկերակցութեամբ դաշնակահար Պ. Կիւլպասեանի։

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ՝ ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մուտքը ազատ է

Սեն Շամոնի մէջ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Քաղաքապետարանի սրահին մէջ (Salle des Conférences)։

Կը խօսի ընկ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին — Մուտքը ազատ է

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս կիրակի ժամը 2.45էն մինչեւ կէս գիշեր

GYMNASE JAURÈSի մէջ, Փարիզ

87 Avenue Jean Jaurès

Կը խօսի՝ Տիկ. ԷԼԻՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Միրաքեամ մասնակցութեամբ 70 հոգինոց ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին

Մարզական անհամեմատ ցուցադրութիւններ եւ մենամարտ՝

Ֆրանսացի եւ հայ մարզիկներու կողմէ

Գայլուկներու, սկաուտներու եւ արենուշներու կողմէ զանազան խաղեր

Գեղարուեստական ճաշելի բաժին եւ անակնկալներ

6 հոգիէ բաղկացած ընտիր ճազ

Պար՝ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր — Ճոխ եւ աժան պիւֆէ

Տոմսերու գիներ 5, 7.50 եւ 10 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատանը, Հրանտ-Սամուէլ գրատունը եւ Ֆլօրիա ճաշարանը։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Métro Jean Jaurès, Tramways 21a, 21b, 21c, 21d, 29a, 29b, 29c, 51. հանրակառքերը բոլորն ալ կանգ կ'առնեն Gymnaseին առջեւ։ Autobus M եւ AT:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ՃԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Այս Կիրակի գիշեր ժամը 8,30ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ, 8 rue Danton

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝ ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆ

ԴՐԱՄ 4 ԱՐԱՐ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԴԻՒՄԱՅԻ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Տիկիններ ՍՈՒՐԱՔԵԱՆ, ԱՆԱՀԻՏ, ԺԻՆԻՐԱ ՇԱՀԳԱՐՈՒՆԵԱՆ, Գ. Գ. ՍԱՐԵԱՆ, ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Կ. ՍՐԱԳ, ՍԱՐԱՖԵԱՆ, ԼԱԹԻՖԵԱՆ, ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ, ԳՐ. ՎԱՀԱՆ, Ս. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 20, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը եւ ներկայացման գիշերը՝ կիշէն

ՈՉ ՈՔԻ ՏՈՄՍԱԿ ՉՈՒՂԱՐԿՈՒԻՐ

Կազմակերպիչ՝ Կ. ՍՐԱԳ — Բեմադիր-ռեժիսէօր՝ Ա. ՃԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

ՊԱՆԵԷՕՅԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՅԱՌԱՋԴԻՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ի նպաստ տեղւոյն մանկապարտէզին

Նախագահութեամբ Տիկ. ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

3 Villa d'Orleansի մէջ, Métro: Alesia

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ մասնակցութեամբ Փարիզահայ ծանօթ արուեստագէտներու

10 փոքրիկներ պիտի երգեն ու արտասանեն մանկական զուարթ երգեր

Գեղարուեստական խումբ մը երիտասարդներու կողմէ

պիտի ներկայացուի՝ «ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ» յուզիչ դրամ 4 արար

Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէ սրահին մէջ 24 Rue St. Victor։ Դասախօս Գ. Արշակ Չօպանեան, նիւթ՝ Գէորգ Դուրեանի կեանքն ու արուեստը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՔԱՐՍԱՆՃԱՂԻ Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, 59 Bld. du Gomier, Bar Monumentaleի սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն, ընթացիկ հարցեր։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին «Մարի Նուպար» տան (Cité Universitaire) սրահին մէջ։ Կը խօսի Պ. Հրաչ Սրուանց, նիւթ՝ «Ռ. Հայաստան՝ պետական կառուցուածքն ու դիմագիծը»։

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Dameame, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (151)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

Յաւելուած

2.- ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱՔՍՈՐՈՒԵՑԱՒ

Իզմիրլեան պատրիարք նախ չէր խզած իր յարաբերութիւնները Մաքսիմովի հետ, այնպէս որ իբր ռուսահպատակ կամ կեղծ անցագրով դարձեալ Պոլիս բերաւ բոլոր այն ֆէտայիները, որոնք ոստիկանութեան պաշտպանութեանը տակ փախած էին արտասահման։ Ու կ'աշխատէր նոր յեղափոխութիւն մը պատրաստել:

Օգոստոսի վերջերը, Դաշնակցական կոմիտէն նոր ծանուցագիր մը ղրկեր էր մեծ պետութեանց Պոլսոյ դեսպաններուն, որոնց կը յայտարարէր թէ մինչեւ տրուած պայմանաժամը եթէ գոհացում չտրուին հայոց պահանջներուն, դարձեալ խռովութիւն մը պիտի ծագի։ Երբ այս լուրը առինք, մտածեցի։ Դէպքերուն մէջ անձնաւորութիւնները մեծ դեր կը կատարեն։ Այս անձնաւորութիւններէն ամենէն մեծը, ինծի համար, Պոլսոյ մէջ, վստահ էի որ վերջը չպիտի գար յեղափոխութիւններուն։ Այլեւս ներելի չէր որ մը աւելի թողուլ, որ հանգիստ Պոլսոյ մէջ նստի այս եփուն եւ նենգ կոմիտէճին։ Ուստի պահանջեցի զայն աքսորել դէպի Երուսաղէմ, պնդելով պահանջիս վրայ։ Այդ շրջանին դատարաններէն եւ օրէնքներէն վեր ուժ մը կար, որ կը կոչուէր կայսերական հրաման։ Հազար դժուարութեամբ յաջողեցայ ստանալ կայսերական այդ հրամանը: Այսպէս կարելի եղաւ Իզմիրլեանը Երուսաղէմ աքսորելու մասին ձեռք առնել բոլոր միջոցները։ Ու այս օրինակով (՟) հոգեւոր պետը ճամբայ ելաւ դէպի Երուսաղէմ, ուր քրիստոնեաներուն Թեապէն կը համարուի թող երթայ այնտեղ իր Յիսուս Քրիստոսէն խնդրէ, որ իր ազգին գործին յաջողութիւն շնորհէ։ «Հէրիֆը» հեռացուած թեան տակ։ Մախսուսէ ընկերութեան «Կիրիտ» շոգենաւը գրինք։

1 սեպտեմբեր 1896ին, Եաֆայի ոստիկանութենէն հեռագիր մը ստացանք թէ Պատրիարքը Եաֆա հասած է, թէ մէկ օր յետոյ պիտի ղրկուի Երուսաղէմի հայոց վանքը։

3.— ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Սվազի ոստիկանական տեսուչը հետեւեալ ծածկագիր հեռագիրը ղրկած էր ինծի.

—«Ակնայ դէպքերէն յետոյ Տիվրիկ, Բինկեան, Չիմառա եւ Կամա գիւղերուն մէջ Հայերը ընդհարում մը ունեցան Թուրքերուն հետ։ Խնամութիւն կը կատարուի այդ մասին, շուտով կը ճղղուին նաեւ քեանները: Տիվրիկի կառավարչութիւնը կը հաղորդէ թէ վերահաստատելու համար խաղաղութիւնը. Տիվրիկէն յիշեալ գիւղերը ղրկուած է մէկ վաշտ կանոնաւոր զինուոր, իսկ կեդրոնէն ալ պիտի ղրկուի նոյնքան հեծեալ քաղաքապահութեան։ Կը տեղեկացնենք որդիւնքը։ Նահանգին միւս շրջանները մէջ ալ մէկ փոփոխութիւն։»

Կը տեսնէ ք. կոմիտէճիները միտք չունին հանգիստ կենալու: Նախ Պոլսոյ մէջ խռովութիւն մը կը փորձեն, երբ չյաջողեցաւ՝ կը վազեն խառնշտկելու ամբողջ Անատոլուն։ Եթէ այդտեղ ալ պարտուեցան, դարձեալ Պոլիս կ'անցնին, յեղափոխութիւն յարուցանելու համար։

Այսպէս, Պոլսոյ դէպքերէն յետոյ, սկսան կռիւներ մղել Սվազի կողմերը։ Ու մինչ կը ջնջէին այդ կռիւները, յանկարծ տակն ու վրայ կ'ընէին նաեւ Պրուսայի նահանգը։

Լաւ առինք. որ Խիւտավէնտիկեար նահանգին մէջ Փազարքէօյի կառավարչութեան ենթակայ Օրթաքէօյի Հայերը յարձակած գործեր են մերձակայ գիւղին վրայ։ Այս Հայերուն կը հրամայէր Կարապետ, որ անցեալ տարուընէ ի վեր այդ կողմերը կ'աշխատէր կոմիտէին հաշւոյն, դրամ կը հաւաքէր եւ ֆէտայի կ'արձանագրէր։ Հակառակ մեր բոլոր փնտռտուքներուն, չէինք կրցած գտնել հետքը։ Եւ ահա յանկարծ օր մը, Օրթաքէօյի մէջ քանի մը հարիւր ֆէտայի գլխուն հաւաքելէ յետոյ, կը զինէ զանոնք եւ կը յարձակի ճիհանի վրայ։

Գիւղին երախաները եւ կիները, երբ հեռուէն կը տեսնեն որ զինուած խումբ մը մարդիկ կուգան, լուր կուտան իրենց այրերուն։ Եւ գիւղին բնակիչները կ'առնեն ինչ որ կը գտնեն, հրացան, ատրճանակ, դանակ, բիր եւ կը դիմաւորեն կոմիտէճիները։ Աւազակները, առանց նոյնիսկ ձեռք մը զէնք արձակելու, կը ստիպուին փախչիլ: Սակայն արոշ էր, որ խաղ մըն էր այդ։

Որովհետեւ, աբեւնաւ բազմաթիւ դէպքեր եւ փորձեր ցոյց տուին մեզի, որ հայ յեղափոխականները այդքան ալ վախկոտ չէին։ Ցետոյ իրենց պատիւին չէր համապատասխաներ առանց արիւն թափելու հեռանալ տեղէ մը։ Ապահովաբար շփոթեցնելու փորձ մըն էր։ Կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելով այդ շրջանին վրայ, կ'ուզէին խռովութիւն յարուցանել ուրիշ շրջաններու մէջ։ Այս պատճառով, անհրաժեշտ կը դառնար չափազանց շրջահայեաց շարժիլ եւ կարելի խիստ խուզարկութիւն մը կատարել նահանգին մէջ: Նահանգապետութիւնն ալ այդպէս ըրաւ: Թէ զինուորական եւ ոստիկանական ուժեր սկսան շրջիլ նահանգին մէջ հաւաքելով բոլոր այն ֆէտայիները, որոնք զինեալ կը պտտէին նահանգին կեդրոնին կամ շրջաններուն մէջ։

Կոմիտէճիները, որոնք նոր անգամ յեղափոխութիւն կ'արձարծէին Վանի մէջ, դարձեալ ուժեր կը բերէին Ռուսիայէն ու Պարսկաստանէն, յարձակուած գործելու համար շրջանին գիւղերուն ու քաղաքներուն վրայ, կը սպաննէին բնակչութիւնը կամ կողոպտէին կենցաղն ու կէին ստացուածքները։ Առանց զէնք զինուոր ղրկուեցաւ։ Ֆէտայիները կրակով կը դիմադարձէին եւ կը պատսպարէին եկեղեցին ու տուներուն մէջ։ Այս ձեւով կը զբաղեցնէին կառավարութիւնը։ Վերջապէս սը Ալին կրցաւ կանոնաւոր պատրաստել եւ վերադարձնել Վանը ... թանէն։

(Շար.)

::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932

19 FÉVRIER

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.-

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1807

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Յաճախադէպ երեւոյթ է դահլիճներու անկումը Ֆրանսայի մէջ։ Ամէնէն թեթեւ ընդհարումը, հարցապնդման պահանջ մը, վստահութեան խնդիր մը բաւական են, մէկ ժամէն միւսը գլորելու օ՛րուան դահլիճ։

Եւ այս՝ առանց նկատի առնելու մարդիկը կամ կացութիւնը։

Ֆրանսայի խորհրդարանական ասպարէզին մէջ եղած են եւ կան երեսփոխաններ կամ ծերակուտականներ որոնք մասնագիտութեան, տեսակ մը գեղարուեստի հասցուցած են տագնապներ ստեղծելու, դահլիճներ տապալելու ռազմավարութիւնը։ Այս ճամբուն վրայ անմրցելի համբաւ մը շահած էր հանգուցեալ Վագրը, Քլէմանսօ, որ կը կոչուէր նաեւ «դահլիճներ ձգող»։

Այնպէս որ, զարմանալու բան չկայ, երբ Լավալի դահլիճն ալ կ'իյնայ ջախջախիչ յաղթանակէ մը քանի մը օր յետոյ։ Եւ չափազանց փափուկ շրջանի մը մէջ։

Փետր. 11ին էր որ, ամբողջ 22 ժամ. գիշեր ցերեկ նիստ գումարելով, Երեսփ. Ժողովին մեծամասնութիւնը — աջակողմեան յաջողեցաւ քալեցնել իր կամքը։

Ձախակողմեան երեսփոխանները առին քալեցին, բայց մեծամասնութիւնը ոգեւորուած՝ իր պատահական ուժէն, քուէարկեց ինչ որ առաջարկուած էր։ Ընտրութիւնները վերածեց մէկ քուէարկութեան, ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք տուաւ կիներուն, պարտաւորիչ հռչակեց քուէարկութիւնը բոլոր քաղաքացիներուն համար եւն.։

Բայց կարճ տեւեց գինարբուքը։ Ձախակողմեանները իրենց յոյսը դրած էին Ծերակոյտին վրայ, որուն 291 անդամներէն առնուազն 180ը ունին արմատական համոզումներ։ Եւ յուսախաբ չեղան։

Օրեր է ի վեր, ներքին քաղաքականութեան մասին հարցապնդում մը պատրաստուած էր ծերակուտականներէն մէկը։ Անխուսափելի էր փոթորիկը, եւ նրբանցքներուն մէջ աշխատանքներ կը կատարուէին, որպէս զի հարցապնդումը յետաձգուի։

Գուշակելով ելքը, մեծամասնութեան կուսակիցները Փարիզէն մեկնել, հեռախօսով հաղորդակցութեան մէջ դրած էին հարցապնդող ծերակուտականը եւ անոր մտերիմը՝ Գ. Թառտիէօն, որ ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահն է զինաթափութեան ժողովին մէջ։ Երեք անգամ խօսակցութիւն տեղի ունեցած էր երկու բարեկամներուն միջեւ, որպէսզի յետաձգուի հարցապնդումը։ Եւ համաձայնութիւն գոյացած էր։

Բայց, Ծերակոյտին ռազմական յատակագիծը պատրաստ էր արդէն, մթնոլորտն ալ՝ դրգռուած։ Այնպէս որ, երբ Պ. Փիէր Լավալ ուզեց իր նստած տեղէն խօսիլ, պահանջեցին որ բեմ ելլէ։ Եւ հազիւ բերանը բացած, քրթմնջիւնները ծայր տուին։

Վարչապետը նախատեսելով ելքը, սրտառուչ կոչ մը ուղղեց յանուն հայրենասիրութեան եւ «պետական գերագոյն շահերու»։ Խնդրեց որ յետաձգեն հարցապնդումը, որպէսզի տագնապ մը չծագի ճիշդ այն պահուն երբ զինաթափութեան ժողովը նիստի մէջ է եւ պիտի լսէ գերմանական առաջարկները։ Նոյնիսկ հաւանեցաւ փոխանակ փետրուար 26ի, 20ին յետաձգել հարցապնդումը։ Եւ, վերջին պահուն, դիմեց առօրեական ռազմավարութեան.— վստահութեան խնդիր։

Պատասխանը եղաւ մերժում, 24 ձայնի առաւելութեամբ։

Եւ դահլիճը ինկաւ, իրեն հետ ձգելով նաեւ զինաթափութեան խորհրդաժողովին ֆրանսական պատուիրակութիւնը, որ արդէն Փարիզ վերադարձած է։

Աւելորդ է գուշակութիւններ կատարել նոր վարչապետի կամ դահլիճի մասին։

Այսօր-վաղը կը կազմուի դահլիճ մը, հին ու նոր տարրերով, միշտ կռթնած աջակողմեան մեծամասնութեան վրայ։ Եւ ինչ ձեւ ալ կազմուի, քանի մը ամսուան կեանք ունի։ Իր պաշտօնը պիտի ըլլայ վարել ընթացիկ գործերը, վերջացնել առկախ մնացած օրինագիծներ, — նախագահ. ընտրական օրէնք եւն.։ Խորհրդարանը իր վերջին օրերը կ'ապրի, եւ յառաջիկայ մայիսին տեղի պիտի ունենան նոր ընտրութիւնները։

Ճիշդ այստեղ է տագնապին բուն հանգոյցը։

Աջն ու ձախը բուռն պայքարի մը բռնուած են այս միջոցին, նոր ընտրութեանց առթիւ։ Աջերը կ'ուզեն տիրապետ ձեռք առնել երկրին ճակատագիրը, իսկ ձախերը վճռական փորձ մըն է որ կը կատարեն, ասպարէզէն քշելու այն տարրերը որ բաղդատական մեծամասնութիւն մը կը կազմեն 1928ի ընտրութիւններէն ի վեր։

Ինչպէս ուրիշ երկիրներ, Ֆրանսան ալ կը տառապի զօրաւոր իշխանութեան մը տագնապէն։

Ֆրանսայի կացութիւնը փափուկ է մանաւանդ անոր համար որ, նմարին մէջ կ'երերայ Վերսայլի դաշնագիրը — իր արտաքին քաղաքականութեան առանցքը։

Գերմանիան տարուէ տարի կը դառնայ աւելի պահանջկոտ։ Խաղաղ, բայց հետեւողական պայքարով մը, Պերլին յամառօրէն կը փորէ դաշնագրին հիմերը։ Արդէն յաջողած է խախտել, վիճելի դարձնել հատուցումներու խնդիրը. իսկ սպառազինութեանց կրճատման համար բռնած է ճամբայ մը որ նեղացուցիչ է Ֆրանսայի համար։ — Կա՛մ դուք ալ վար դրէք զէնքերը, կամ թոյլ տուէք որ մենք ալ սպառազինուինք ձեզի չափ։

Այս խնդիրը զանազան ձեւերով կ'արծարծուի Գերմանիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Իսկ հիմա որ զինաթափութեան ժողով կայ եւ այլազան տեսակէտներ դրուած են մէջտեղ, Ֆրանսան աշխօրէն մտահոգ է։

Մտահոգ է մանաւանդ վաղուան համար, որովհետեւ Գերմանիոյ բոլոր աշխատանքները կը ձգտին քանդելու Վէրսայլը։

Արդ, Ֆրանսայի մէջ ալ ձախերը աւելի տրամադիր ըլլալով զիջումներու, աջերը չեն կրնար հաշտ աչքով դիտել անոնց աճումն եւ տիրապետութիւնը։

Նոր ընտրութիւններէն յետոյ միայն պիտի պարզուի կացութիւնը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԽՈՒՐ ԽՈՀԵՐ

Հայ թերթուկի մը մէջ, թուրքիոյ նուիրուած երկու յաջորդական գրութիւններ կրնան իբր չափացոյց ընդունուիլ՝ առհասարակ չեղող խմբագիր կոչուած մարդոց մտքի եւ հոգիի աղքատութեան։

Չեղող խմբագիրը, նախ՝ զուրկ է պարկեշտութեան նախատարրէն, ստիպուած է իր լաւագը չափելու եւ կշռելու, համաձայն մտայնութեան մը, որ կը կարծէ թէ ազգին մեծագոյն զանգուածին է, անոր որ «չէ գոյ» կ'որակուի։

Իր դատաստանին մէջ, «ծիշդ»ի մտածողութիւնը – հիմէ կայ – եղեւէջներ կ'ունենայ համաձայն օրուան պահանջին, թելադրութեան ու ներշնչումին, որոնք իրը չեն որ եւ է տեղէ փոխ առնուած են։ Հաստատուն մը կամ կազմակերպութեան մըն ալ չեն կրնար ըլլալ։ Անոնց անունով յառելու իրաւունքը իրեն չիյնար։ Ազգին մեծագոյն զանգուածինը — չէգողներունն ալ չեն կրնար ըլլալ, որովհետեւ, չէգողը չէգող է նաեւ այլ հակումներուն ու նկատումներուն համեմատ, որոնք իրեն կը վերագրուին...

Չէգող խմբագիրը, համուրիւգրապիլ-խմբագիրն է՝ թերթ քշելու իր միակ մտահոգութեամբ, որ գոնէ, չարդարանար յաջողութիւններով։ Որովհետեւ, պարզ է՝ չէգողութիւնը սկզբունք մը չէ, ոչ ալ գործելակերպ որ իր յատուկ թերթը քշէ ու տարածէ։

Չէգող խմբագիրը թաւամաբար այսօրուն ալ չի գիտեր՝ նախ ո՛վ, այսօր չպիտի ալրէր ինչ որ կը պաշտէր երէկ։ Ու վաղը, վստահաբար, չպիտի պաշտէ, ինչ որ կ'այրէ այսօր։

Չէգող խմբագիրը՝ պարզապէս աղքատ մըն է մտքով ու հոգիով, որ բաժնեգին կը մուրայ, իւրաքանչիւր բաժանորդի ուղղելով՝ յարմար մաղթանքներ...

Մ. Ե.

Հայ կառմուկներ Պէյրութի մէջ

Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 18 տարեկան Խաչիկ Տիգրան Բարսեղեան եւ 17 տարեկան Խաչատուր Քէշիշեան անուն երկու Թրքահպատակ հայ երիտասարդներ որոնք համաձայնաբար Թուրքիոյ կը բաշխէին եղեր ժողովի մը հրաւիրելու համար գործադուրկ բանուորները

Կատարուած քննութենէն հասկցուած է թէ Խաչիկ Բարսեղեանը գաղտնի կերպով մտած է Լիբանանի հողը, առանց ի ձեռին ունենալու ոեւէ անցագիր կամ անձնագիր։

Միւս կողմէն, Զիսր Պէյրութի (Պէյրութի կամուրջ) ոստիկան գինուորները ձերբակալած են Գէորգ եւ Յակոբ անուն երկու Հայեր, այն միջոցին որ Նահրի Հայկական քէմբին մէջ Թռուցիկներ կը փակցնէին եղեր պատերուն վրայ։ Ատրճանակ մը, երկու դանակ եւ 18 Թռուցիկ գտնուած են անոնց քով։

Նոյնպէս, համայնավար Էլիաս Սաատ, Միքայէլ Քէշիշեան եւ Ենիս Շէմալի դատարաններու կողմէ պիտի հետապնդուին սրճարանի մը մէջ գումարուելիք միթինկի մը, բանուորներ հրաւիրած եւ սոյն միթինկը գումարել փորձած ըլլալու յանցանքով հակառակ արտօնութիւն ստանալու համար Ներքին գործոց նախարարին մօտ իրենց կատարած դիմումին մերժուած ըլլալուն։

Հայ աղջնակ մը կը խաշի եւ կը մեռնի

Ցորս տարու հայուհի մը Մարի Պօղոսեան, 6, rue de Turenne, արկածով ինկաւ եռացած ջուրի մեծ ամանի մը մէջ։ Հակառակ տրուած արագ խնամքներուն, կարելի չեղաւ փրկել աղջնակը, որ մէկ քանի ժամ վերջ, մեռաւ անտանելի տառապանքներու մէջ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ֆրանսայի նախարարական տագնապը

Շոկուեն յայտնի չէ թէ ի՛նչ ելք պիտի գտնէ Ֆրանսայի նախարարական տագնապը որ անակնկալ կերպով պայթեցաւ Ծերակոյտի անհաշտ ու վճռական ընթացքովը

Հանրապետութեան նախագահը կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները կուսակցութեանց պետերուն եւ քաղաքական ազդեցիկ անձնաւորութեանց հետ։ Ծագումին լուծումը կը դժուարանայ անով նաեւ որ Ծերակոյտի եւ Երեսփ. Ժողովի մեծամասնութիւններն են որ կանգնած են դէմ առ դէմ։

Իբր ելքի միակ ձեւ կ'առաջարկուի ամէն կողմէ՝ կազմութիւնը դահլիճի մը որ կրցածը ընդգրկէ եւ յաջողի յառաջիկայ ընտրութիւնները կատարել տալ հանդարտութեամբ։

Խորհրդարանը իր աշխատանքի ծրագրին մէջ ունի ելեւմուտքի քննութիւնն ու քուէարկութիւնը, ինչ որ անհրաժեշտ կը դարձնէ նախարարական տագնապին արագ լուծումը։ Ընտրական օրինագիծը որ քուէարկուեցաւ Երեսփ. Ժողովին կողմէ, այլ եւս ճնշել տալ կրնայ նկատուիլ դահլիճին անկումովը. մանաւանդ որ Ծերակոյտի յատուկ յանձնախումբը միաձայնութեամբ դէմ արտայայտուեցաւ Երեսփ. Ժողովի մէջ քուէարկուած օրինագծին։

Այս կերպով արդէն, չափով մը կը պարզուի տագնապին լուծումը, եթէ կազմուի դահլիճ մը որ ելեւմուտքի քուէարկութենէն անմիջապէս յետոյ, ձեռնարկէ խորհրդարանական ընտրութեանց. մանաւանդ որ տապալած դահլիճին արտաքին քաղաքականութիւնը խնդրոյ առարկայ չէր եղած։ Այլ ընդհակառակն, անոր գիրքը աւելի զօրացած կը նկատուէր. Զինաթափութեան ժողովին մէջ՝ ֆրանսական պատուիրակութեան դիրքովը

Զանազան հատուածներու պետերը տրամադիր են սկզբունքի հարց չյարուցանելու կազմուելիք դահլիճին շուրջ, պայմանաւ որ ներկայ կացութեան մէջ որ եւ է փոփոխութիւն չառաջարկէ։ Հարցը առաւելապէս կը դառնայ ուրեմն անձերու շուրջ, եւ գլխաւոր դժուարութիւնը կը կայանայ այդ անձերուն նշանակման մէջ։

Քաղաքական եւ խորհրդարանական շրջանակներու մէջ, արդէն կը շրջին անուններ կարգ մը անձնաւորութեանց, իբր ամէնէն յարմարը վարչապետութեան, նկատի առնելով սոյն կացութիւնը

Կը խօսուի Փօլ-Պոնքուրի, Փէնլըվէի եւ Ժորժ Լէյկի վրայ։ Առաջինը որ քանի մը ամիս առաջ հրաժարեցաւ ընկերվարական կուսակցութենէն, մեծ համակրութիւն չի ներշնչեր, նկատի առնելով ձախ տարրերու դժկամակութիւնը անոր հանդէպ։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ռումանիոյ եւ Աւստրիոյ տեսակէտները

Զինաթափութեան ժողովին վերջին նիստին մէջ խօսեցան Ռումանիոյ, Աւստրիոյ, Եգիպտոսի, Ուրուկուայի եւ Ֆինլանտայի ներկայացուցիչները։

Ռումանիոյ տեսակէտը

Ռումանիոյ ներկայացուցիչը՝ արտաքին նախարար Իշխան Կիքա, ամէնէն առաջ կը հաստատէ թէ անցեալ աշունէն ի վեր, ժողովուրդներու կեանքին մէջ, նպաստաւոր ո՛չ մէկ տարր երեւան եկած է, որպէսզի վստահութիւն ներշնչէ, իբր անհրաժեշտ նախապայման զինաթափութեան ժողովի աշխատանքներուն եւ ջանքերուն. եւ կը շեշտէ թէ, ժողովրդային շատ արտայայտութիւններ ընդհակառակն, կը ներքեն խաղաղասիրական ոգին, որ դրոշմած ըլլալու էր ամբողջ աշխարհը։ Ժողովուրդներու մերձեցումը պէտք է փորձուի խաղաղութեան դաշնագրերու շրջանակին մէջ։ Ամէնէն աւելի պէտք է ուժ տրուի բարոյական զինաթափութեան։

Իշխան Կիքա համաձայնութիւն կը յայտնէ ֆրանսական ծրագրին, որ կը նկատէ ո՛չ միայն գործիք մը որ կրնայ խաղաղութիւնը պահպանել կամ զայն նստատել իրապէս, այլ նաեւ միջոց մը որ կրնայ Ազգերու Դաշնակցութեան տալ անհրաժեշտ հեղինակութիւնն ու ուժը։

Ռումանիա փափաքելով բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել դրացի կամ հեռաւոր պետութեանց հետ, պատրաստ է զինաթափութեան կամ խաղաղութեան զօրացման ճամբուն վրայ ստորագրելու միջազգային բոլոր համաձայնութիւնները, որոնք կրնան այդ նպատակին տանիլ, փոխադարձ ապահովութիւններու հիման վրայ։

Աւստրիոյ տեսակէտը

Ֆրանսական առաջարկները, ինչպէս նաեւ ուրիշներ, մեծ գոհունակութեամբ կրնան ընդունուիլ։ Որովհետեւ, անոնք կը ձգտին վիճաբանութիւնները ուղղել դէպի նոյն նպատակը։ Աւստրիական կառավարութիւնն ալ ունի իր առաջարկները, որոնք կը ձգտին ամէնէն ցած մակարդակին իջեցնել սպառազինումները։

Աւստրիա համամիտ է հակակշռի եւ հսկողութեան տակ առնելու զէնքերը՝ միջազգային յանձնախումբի մը կողմէ, ջնջելու յարձակողական զէնքերը, քիմիական եւ միքրոպային պատերազմները, օդանաւային ռմբակոծումը, ինչպէս նաեւ խաղաղութեան շրջանին, բոլոր նախապատրաստութիւնները որոնք դէպի հոն կը տանին։

Չինաճափոնական պատերազմը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին անունով, ճափոնի ուղղուած կոչը, յուզումի մատնած է ճափոնական շրջանակները։

Կոչին մէջ տեղ մը կ'ըսուի.— Բացի ճափոնի եւ Չինաստանի ներկայացուցիչներէն, խորհուրդին անդամները պարտադրութեան տակ են ճափոնական կառավարութեան ուղղելու ստիպողական կոչ մը, որպէսզի ան ընդունի յատուկ պատասխանատուութիւնները եւ չափաւորութեան ու իմաստութեան պարտականութիւնները՝ որոնք իր վրայ կը ծանրանան՝ իբր Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ։

Կը կարծուի թէ ճափոն, առանց դադրեցնելու իր յարձակողական ընթացքը, խորհուրդին պիտի պատասխանէ հետեւեալ երեք կէտերով. 1.— ճափոն կը հաստատէ թէ Չինաստանի վերագրուած խաղաղասիրական զգացումները կը հերքուին իրողութիւններով։

2) ճափոն երբեք դէմ չէ կեցած խաղաղութեան որեւէ դաշնագրի, ոչ ալ 9 պետութեանց դաշնագրին, ոչ ալ Ազգերու դաշինքին 10րդ յօդուածին, որուն խօսքը կ'ըլլայ խորհուրդին կոչին մէջ։

3) Բոլոր ազգերը պէտք է հասկնան թէ ճափոն միտքը դրած է կատարել իր միջազգային յանձնառութիւնները, թէ իր պատիւը չպիտի զոհէ խախտելով իր հանդէպ ցոյց տրուած վստահութիւնը։

ՄԵՐ ՀԱՍՑԷՆ ՓՈԽՈՒԱԾ Է, ՅԱՐԳԵԼԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑՆԵՐ

«Հայրենիք», «Ասպարէզ», «Պայքար», «Արեւ» եւ ուրիշ քանի մը պաշտօնակիցներ կը շարունակեն հին հասցէներով փոխանակել իրենց թերթերը։

1932 յունուար 1էն ի վեր ՓՈԽՈՒԱԾ Է ՄԵՐ հասցէն.— 17 Rue Damesme, Paris (13)

Սովի վախ Հիճազի մէջ

Հիճազէն հասած լուրեր կ'ըսեն թէ ժողովուրդը մօտալուտ սովի մը առջեւ կը գտնուի, որովհետեւ արգիլուած է ցորեն փոխադրել Անդրյորդանանէն։ Միւս կողմէ, այս տարի յոյս չկայ դէպի Մէքքէ ուխտագնացութեանց։ Գահիրէի մէջ հազիւ 10 հոգի արձանագրուած են մինչեւ հիմա, մինչդեռ նախապէս հազարներ կ'երթային։

Վեհապետներու կառավարութիւնն ալ չունի դրամական միջոցներ եւ ամիսներէ ի վեր չի կրնար վճարել իր պաշտօնեաներուն թոշակները։ Կառավարութիւնը երկու պատուիրակներ ղրկած է Գահիրէ, որպէս զի բանակցին եւ ստանան եգիպտական վաքըֆներէն իրեն ինկած բաժինը։ Այս գումարին վճարումը ընդհատուած է, երկու կառավարութեանց միջեւ ծագած վէճի մը առիթով։

Կոստանցայի գործը եւ Կուտեպովի առեւանգումը

Կոստանցայի մէջ, Աղաբեկովի առեւանգման փորձին առթիւ, ռումանական ոստիկանութեան կողմէ բացուած քննութիւնը կը շարունակուի։

Տակաւին յստակօրէն չէ ճշտուած թէ այս գործին մէջ, ի՛նչ եղած է ֆրանսացի Ալեքսանտր Լըքօքի դերը։ Այս մարդուն ընտանիքը որ եւ է նոր լուր չէ ստացած իր մասին։

Կը յիշուի թէ Աղաբեկովի առեւանգման եղանակին մէջ, կարգ մը նմանութիւններ նշմարուելով, կապ մը ենթադրուած էր Կուտեպովի առեւանգման գործին հետ։ Այս առթիւ անհետացած զօրավարին բարեկամները յայտներ էին թէ ան սովորութիւն ունէր յաճախելու Մօնթապօռի ճաշարաններէն մէկը, որուն տէրն էր ռուս նախկին զինուորական մը։

Ըսուեր էր նաեւ թէ այդ ճաշարանին յաճախորդներուն մէջ կային որ չէին համակրեր ռուս գաղթականներուն։ Այս վերջիններուն մէջ էր Լըքօք։

Ճաշարանին տէրը որ Կոստանցայի առեւանգումին պահուն Փարիզէն հեռու կը գտնուէր, վերադարձած է ճամբորդութենէն եւ ֆրանսական թերթի մը յայտարարած է թէ, ճիշդ է որ Կուտեպով կը յաճախէր իր ճաշարանը։ Թէ իրարու կապուած էին սերտ բարեկամութեամբ, բայց երբեք իր ճաշարանին մէջ չէ նշմարած Լըքօքը։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Հնդկաստանի կացութիւնը հետզհետէ կը պղտորի։ Փաթնայի մէջ, ոստիկանական պաշտօնատար անգլիացի մը յարձակում կրեց ամբոխին կողմէ, ուրիշ սպաներու հետ։ Ամբոխը շարունակեց սպառնալ եւ յարձակիլ։

Երբ ոստիկանութիւնը որոշեց կրակ բանալ ամբոխին վրայ, արդէն անգլիացի պաշտօնատարը եւ քանի չափ ոստիկաններ վիրաւորուեր էին։ Ամբոխէն սպաննուած են 8, վիրաւորուած 5 հոգիներ։

Անգլիական ոստիկանութիւնը հրաման տուաւ Կանտիի քարտուղարուհիին անգլիացի կին մը, Պոմպէյէն հեռանալու 24 ժամուան ընթացքին։

Այս կինը որ Հնդկաստանի անգլ. նաւատորմին նախկին հրամանատարին աղջիկն է, 7 տարիէ ի վեր, Կանտիի կ'աշակերտի եւ այդ օրէն ասդին ամէն կապ խզած է իր ընտանիքին եւ հայրենիքին հետ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մօտաւորապէս տարի մը ի վեր է, շաբաթ չանցնիր որ դըրդացին նոր դէպք մը չգայ բարերար կամ չարաբաստիկ ազդեցութիւն մը գործելու տնտեսական միջազգային կեանքին վրայ: Արդարեւ, տնտեսական եւ ելմտական նորանոր երեւոյթներով նոր շրջանի մը մէջ կ'ապրինք որ աննախընթաց էջեր պիտի հայթայթէ միջազգային տնտեսական պատմութեան համար։

Այս երեւոյթներուն ամէնէն կարեւորները բացատրած ենք արդէն «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, այս սիւնակներուն մէջ իսկ։ Ամէնէն վերջինը՝ որ Միացեալ-Նահանգներու վարկային քաղաքականութեան կը վերաբերի, տեղի ունեցաւ անցեալ շաբթու վերջ եւ ծագում առած է հետեւեալ պարագաներէն տակ։

Ինչպէս ուրիշ առթիւ առիթը ունեցած ենք ըսելու, այս երկրին մէջ 1929ի աշնան ծայր տուող տագնապին պատճառը նկատուած է մասնաւորաբար վարկային այն ազատամիտ քաղաքականութիւնը՝ որուն հետեւած են ամերիկեան դրամատունները վերջին տարիներուն մէջ։

Առանց նկատի առնելու թէ՝ փոխառուած գումարը ինչ բանի կը գործածուին, թէ՝ տնտեսական իրական պէտքի մը կը համապատասխանե՞ն, դրամատունները չվարանեցան զոհացում տալու ամէն անոնց՝ որոնք իրենցմէ դրամ փոխ կ'ուզէին։

Տնտեսական օրէնքի մը համեմատ՝ ամէն դրամագլուխ որ փոխ կ'առնուի, պէտք է իրական պէտքի մը ծառայէ, ուրիշ խօսքով, պէտք է որ արդիւնաբերութեան մէջ գործածուի եւ կամ արդէն արտադրուած ապրանքներու շրջաբերութիւնը դիւրացնելու ծառայէ միայն։ Զուտ շահագիտութեան համար փոխառութիւն ընել, հակատնտեսական արարք մը նկատուած է։

Ահա տնտեսական այս օրէնքն է զոր ոտնակոխ ըրած էին ամերիկեան ելմտական հաստատութիւնները եւ անուղղակի կերպով պատճառ եղած որ շահագիտութեան ոգին ծաւալի հասարակութեան մէջ։ Ամէն տեսակ արժէթուղթերու գիները անհաւատալի բարձրութիւններու հասան, այնպէս որ երբ տագնապը ծայր տուաւ, գիներու թաւալգլոր անկումներն ալ նոյնքան բուռն եղան. իսկ այս անկումներուն պատճառաւ կործանող ելմտական հաստատութիւններու եւ նոյն իսկ ռամկական անհատներու թիւը տասնեակ հազարներու հասաւ։

Այն առթիւ էր ահա որ տակաւին կանգուն մնացող հաստատութիւններու վարիչները յիշեցին մեր վերը մատնանշած տնտեսական օրէնքը ու իրենց վարկերը սկսան սահմանափակել։ Միայն թէ իրենք ալ փոխադարձաբար չկրցան վարկ ստանալ, ուրկէ առաջ եկաւ դրամական արտակարգ նեղութիւն մը՝ որ մինչեւ այն առթիւ կանգուն մնացած հաստատութիւններուն ալ փոխանցուեցաւ։

Ահա այս կարգի ելմտական հաստատութիւններն ու դրամատունները սնանկութենէ փրկելու համար էր էր որ անցեալ յունուարի մէջ հրատարակուած օրէնք մը հիմը դրաւ Րիքընսթրըքշըն Ֆայնէնս Քորփորէյշըն (Reconstruction Finance Corporation) անուն հաստատութեան մը, որ իր երկու միլիառ տոլարի դրամագլուխովը պիտի գար օգնութեան հասնելու անձկութեան մէջ գտնուող ելմտական հաստատութիւններուն։

Նոր կազմուած այս հաստատութեան գաղափարը հնարամիտ էր, իսկ կազմակերպութիւնը աննախընթաց կերպով հսկայ։ Սակայն չկարողացաւ իր վրայ դրուած յոյսերը արդարացնել։ Կ'ենթադրուէր թէ հասարակութիւնը՝ որ տնտեսական տագնապին հետեւանքներէն վախնալով քանքարաթաղ եղած էր, պիտի փութար իր դրամները մէջտեղ հանելու, գնելու համար նոր հաստատուած կազմակերպութեան պարտաթուղթերէն:

Մետաղ ոսկին շարունակեց խոյս տալ Միացեալ Նահանգներէն, ուրկէ յունուարի սկիզբէն մինչեւ անցեալ շաբթու վերջերը Ֆրանսա բերուած ոսկին միայն 112 միլիոն տոլարի հասած էր։ Ճիշդ է որ ուրիշ երկիրներ (Զուիցերիա, Հոլանտա), դրկուած ոսկիի քանակը կարեւոր թիւ մը չի ներկայացներ բաղդատմամբ Ֆրանսա դրկուածին: Երկուշաբթի օր 40 միլիոն տոլար եւս դրկուեցաւ Եւրոպա, առանց հաշուելու նոյնքան գումարի մը առաքումը որ ծանուցուած է արդէն.

Ելմտական աղէտի մը առջեւը առնելու համար նոր միջոցներու գործադրութիւնը անհրաժեշտ կը դառնար։ Նախաձեռնութիւնը ծերակուտական Գլաս առաւ, որ նոր օրինագիծով մը կ'առաջարկէր փոփոխութեան ենթարկել Ֆէտըրըլ Րիզըրվ(1) դրամատուններու հիմնական կանոնագրին այն յօդուածները՝ որոնք կը վերաբերին այս դրամատուններու կողմէ արուելիք վարկերու պայմաններուն, ինչպէս նաեւ անոնց կողմէ շրջաբերութեան հանուած թղթադրամներուն ոսկիի փոխարժէքին։

Աւելի առաջ, դրամի պէտք ունեցող դրամատուն մը երբ Ֆէտըրէլ Րիզըրվ դրամատուններու դիմէր վարկ ստանալու համար, երկու դասակարգի թուղթեր միայն կրնար գեղչել տալ. 1.— Առեւտրական գործառնութիւններէ ծագում առած եւ առաւելն երեք ամիս պայմանաժամ ունեցող թուղթեր. 2.— Երկրագործներու կողմէ ստորագրուած պարտամուրհակներ առաւելն ինն ամիս պայմանաժամով. պայմանով որ փոխարժէքը երաշխաւորուած ըլլայ իրենց բերքերով։

Եթէ ծերակուտական Գլասի առաջարկը ընդունուի, այսուհետեւ վերը յիշուած թուղթերէն զատ ուրիշ կարգ մը դասակարգի թուղթեր ալ պիտի կրնան ներկայացուիլ գեղչուելու համար. կարգադրութիւն մը՝ որուն շնորհիւ իրենց թղթապանակին մէջ այս տեսակ թուղթեր ունեցող դրամատուններ պիտի կրնան նոր գումարներ գտնել իրենց նիւթական առժամանակեայ դժուարութիւնները հարթելու համար:

Ծերակուտական Գլասի առաջարկին երկրորդ մասը շատ աւելի կարեւոր է եւ առնչութիւն ունի ամերիկեան տոլարին հետ:

Առանց մասնագիտական մանրամասնութիւններու մէջ մտնելու, գիտել տանք թէ՝ առաջարկուած փոփոխութեան անմիջական նպատակն է շրջաբերութեան հանուած տոլարներուն փոխարէն պահուելիք ոսկի մետաղին քանակը պակսեցնել: Օրինակի համար, այսպէս է որ Ֆէտըրէլ Րիզըրվ դրամատունները իրենց ունեցած պետական արժէթուղթերուն փոխարէն՝ պիտի կրնան թղթադրամ հրապարակ հանել։

Ուրիշ խօսքով, այն թղթադրամները՝ զորս այս դրամատունները հրապարակ կը հանեն պետական արժէթուղթեր գնելու համար, պէտք չպիտի ունենան իրենց ամբողջական արժէքովը ոսկի մետաղով երաշխաւորուած ըլլալու։

Ասիկա հնարամիտ միջոց մըն է Միացեալ Նահանգներու Կեդրոնական Դրամատան ոսկիի մթերքին քանակը աւելցնելու, կարենալ տալու համար ոսկիի արտածումներուն, եւ այս կերպով գերծ կացուցանելու համար տոլարը ամէն վտանգէ:

Ծերակուտական Գլաս ելմտական խնդիրներու հմտագոյն մասնագէտ մըն է եւ ինք է որ մեծ բաժին ունեցած է «Ֆէտըրէլ Րիզըրվ» դրամատուններու կազմակերպութեան մէջ։ Աւելի զատ, թէեւ ընդդիմադիր կուսակցութեան կը պատկանի, բայց իր ծրագիրը դեռ չպատրաստած՝ երկար խորհրդակցութիւններ ունեցած ըլլալով Մր. Հուվըրի եւ իր խորհրդականներուն, ինչպէս նաեւ Ֆէտըրէլ Րիզըրվ Դրամատան վարիչներուն հետ, տարակոյս չկայ որ իր ներկայացուցած ծրագիրը որ Ամերիկեան Ներկայացուցչական Ժողովին կողմէ արդէն վաւերացուեցաւ երկուշաբթի օր, մինչեւ այս շաբթու վերջը քուէարկուած պիտի ըլլայ նաեւ Ծերակոյտին կողմէ։

×

Հիմա խնդիր է սակայն գիտնալ թէ՝ նոր օրէնքին գործադրութիւնը բաւական պիտի ըլլա՞յ բարւոքելու կացութիւնը։ Ամերիկեան ժողովուրդին մէկ խոշոր մասը մտակական լաւատեսութիւն մը ունի յաճախ։ Այս պարագային ալ, հաւատացողներ կան թէ ծրագրուած բարեփոխութիւնը կոչուած է բարեկեցութեան շրջան մը բանալու։ Այս կարծիքը կարելի չէ բաժնել անշուշտ։ Կատարուածը փորձ մըն է միայն, գերագոյն ճիգ մը, ընդհանուր վստահութիւն առաջ բերելու համար։

Այս փորձը կրնայ յաջողիլ, կամ ձախողիլ բոլորովին։ Առաջին պարագային, յաջողութիւնը ինքնին բաւական չի կրնար ըլլալ տնտեսական տագնապին վախճանը փութացնելու։ Ձեռք առնուած միջոցները իրենց նպատակը լրիւ իրագործած կ'ըլլան արդէն, եթէ մինչեւ այդ վախճանը յաջողին արգիլելու նորանոր դժուարութիւններու ծագումը, Միացեալ-Նահանգներու երկրագործական եւ ելմտական վարկի գործերուն մէջ։ Իսկ թէ ձախողութեան պարագային, ինչ հետեւանքներ կրնան առաջ գալ, ատիկա դժուար է նախատեսել։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(1) Ֆէտըրէլ Րիզըրվ Պէնքս կոչուած դրամատունները 12 հատ են եւ Նիւ Եորքի մէջ կեդրոն մը ունին Ֆէտըրէլ Րիզըրվ Պօրտ անունով: Կը համապատասխանեն Եւրոպայի պետական դրամատուններուն:

ԿՐԻԱՅԻ ԳԼՈՒԽԸ

(Լեւոնտէն «Ժամանցի» մը առթիւ)

Ռամկավարներու պաշտօնական օրկան «Ապագայ»ի մէջ հրատարակուած է «Լեւոնտականութիւն» վերնագրով յօդուած մը (փետրուար 13), ընդդէմ իմ այն յօդուածներուն, որոնք յիշեալ խնդիրը կը շօշափէին։

Յօդուածագիրը իր կրիայի պատեանին մէջ կծկուած, հազիւ գլուխը դուրս կը հանէ, եւ կեղծամ դրած իր ինքնութիւնը կը պահէ Սանխօ ծածկանունին տակ, իսկական Սանխոյի հոգեբանութեամբ։ Սակայն այդ ցանցառ կեղծամին տակէն կ'երեւայ կրիայի գլուխը, որ վկայականի պէտք չունի բոլորին ծանօթ դէմքը ցուցադրելու։ Ու եկեղեցական այդ գիծակին ապաւինած մարդը,— «բանաստեղծ», «հրապարակագիր», «ազգային գործիչ», եւ Եգիպտոսէն մինչեւ Փարիզ «եւն. եւն. եւն.»ով ծանօթ,— փոխանակ հրապարակ գալու հանրային խնդրով զբաղելու, անասնական զոհերկ հայհոյանքը կը նետէ իմ հասցէիս, որ անշուշտ ինծի չի համնիր, բայց զինք եղբայրակից մը դարձնէ այդ անասունին, միայն այն տարբերութեամբ, որ ան— «երկու խօսք... տառով անը» ներկուած կը գտնենք իր լեւոնտէն չուկային մէջ։

Հայհոյանքներուն կրնանք արհամարհանքով պատասխանել, բայց ինչո՞ւ մեր ընդդիմախօսը Աստուծոյ շնորհած մարդկային կերպարանքէն կը հրաժարի, ու մեզ ալ կը ստիպէ որ կենդանաբանութեամբ զբաղինք, հասարակ իրողութիւն մը պարզաբանելու համար։ Յօդուածագիրը այդ տգեղ եւ անվայել ձեւը տուած է իր գրութեան՝ քանի մը նպատակներով։ Եթէ մենք լռենք եւ արհամարհանքով անցնինք իր գրութեան վրայէն, հեղինակը կը մտածէ թէ իր ըսելիքը ըսաւ, եւ կը մնայ հանրային մտքին մէջ՝ առանց պատասխանի։ Իսկ եթէ պատասխանենք, ստիպուած պիտի ըլլանք զբաղիլ այն կեղծ ու խարդախ արտայայտութիւններով, զորս ան փռած է իր գրութեան մէջ։ Որով իրեն հաւասարած կ'ըլլանք, եւ ինչ որ գլխաւորն է, հանրային նշանակութիւն ունեցող վէճը կը մոռցուի անհատական խծբծանքի մէջ։

Այս բարքն ինքնին լեւոնտական անբարոյականութիւն մըն է, զոր պէտք է ձաղկել հիմնական խնդրին առընթեր։

Երբ աւելի երկու շաբաթ առաջ յօդուածով մը լեւոնտէն մտայնութիւնը կը մատնանշէի, կը գրէի միեւնոյն ժամանակ.— «Մինչ դեռ անդին, լեւոնտէնները, խորամանկ ու շահադէտ ցմծիծաղով կը դիտեն այս վրիպած տեսարանը»։ Շեշտակի հարուածը ուղղելով բուն լեւոնտէններուն եւ այդ հոգեբանութեամբ վարակուածներուն դէմ, բնաւ կասկած չունէի, որ անոնք նշդրակի անշեղ հարուածէն անհանգիստ, իրենց թաքստոցներէն դուրս պիտի գային, մաղձով ու թոյնով սպառազինուած։

Մենք պէտք չունէինք երկարօրէն փնտռելու, այդ տիպերը գտնելու համար։ Ցարադիր հայութեան մէջ, ամէն տեղ ուշագիր գիտողը, առանց դժուարութեան, կարող է տեսնել ճիւաղին ու քայքայիչ այն ոգին, որ մթնոլորտէ մթնոլորտ կը սողոսկի, ազգային համախմբումը անկարելի կը դարձնէ, կրթական գործը իր նախ ու թշուառ վիճակին կ'իջեցնէ, թափառայած բազմութիւններն անհոգութեան ու անյուսութեան կը մատնէ, կը թողու որ բազմահազար երիտասարդութիւնը ափէ ափ մոլոր ու ֆիզիքական ծիրումի ենթարկուի, միայ անկումն ու անյետնարան, եւ ճերմակ ջարդը, անտեսանելի ու անզգոյշ իր աւերը տարածէ։ Եւ սակայն, երբ հայ ժողովուրդի կազմակերպուած ոգին ճիգ մը կը թափէ, կամքերը համախմբելու, զարաւոր արիւնոտ կլափին դէմ գոյութեան ինքնապաշտպանութիւնը կազմակերպելու, մշակութային կեանքը ծաղկեցնելու եւ մեր քաղաքական երեսուն քայլերն ամրացնելու, այն միւս ջլատիչ ու աւերիչ ոգին, ամէն տեղ, ու ամէն պարագայի, իր ժանիքները կը բանայ, թոյն կը տարածէ, ամէն դրական երեւոյթ խեղդելու համար։

Մեր պայքարն այս աւերիչ ոգիին դէմ է: Բառերը, կ'ուզէք առէք իր նեղ կամ լայն իմաստով։ Մտահոգութեան առարկան կը մնայ տխուր իրականութիւնը։

Այս մտահոգութիւններուն դէմ, «Ապագայ»ի յօդուածագիրը կանխամտածուած դեղձռումներ կը կատարէ, «բիւզանդականութիւնը» եւ «լեւոնտականութիւնը» իրար խառնելով։ Ոչինչ, քիչ մը բանասիրութիւն. ո՞վ գիտէ, թերեւս մոլորին եւ թաղիքութեան եռեւէ վազեն. այն առեն՝ լեւոնտէնը կրնայ հանգիստ որտով իր պատեանին մէջ քաշուիլ։

Տիպար լեւոնտէնի բարքով յօդուածագիրը կ'անցնի բուն խնդրի քովէն, լեւոնտականութիւնն «անգոյ» հռչակելով։ Հապա այդ յօդուա՞ծը, որ առաջին առէն մինչեւ վերջը լեւոնտէն հոգեբանութեան վաւերական վկայական մըն է։ Հեղինակը կը նմանի բռնուած գողի մը, որ տան տէրը կ'ուզէ համոզել թէ գող չկայ տան մէջ։ Երանելի ճարպիկութիւն, որ սակայն այդ սահմաններուն մէջ չի մնար. եւ կ'անցնի աւելի թաքուն նպատակներ հետապնդելու, քանի մը անուններ կուտայ հին ու մոռցուած վիճաբանութեան մը յիշատակութեամբ։ Ո՞վ գիտէ, ջուրը կարող է պղտորիլ, եւ այդ առթիւներէն հաւիլ...

Առավ՝ չի գիտակցիանար, սոսահայտատենական տարբերութեան կոչում կ'ընէ, յուսալով որ այդ պղտոր ջուրերուն մէջ ամենք կրնան խեղդուիլ, առանց իր կոկորդը սեղմելու։

Այս խորամանկները լարելէն յետոյ, տկարամիտ յօդուածագիրը առանձին հրճուանքով «Յառաջ»ի ընկերները դէմ-դէմի կը դնէ յուզական աւկարկութեամբ, կարծելով թէ իր կեղծ հաւատքներով կարող է հանել մեր ընկերական բարոյական դարբշապարին, ու թեւաւորել մեզ. երբ մեր բոլոր ալաքները ուղղուած են այդ թունոտ աղդակներուն դէմ, մեր ժողովուրդի էութիւնը կրծող ատրկական բարքերուն դէմ։

Դեռ աւելին, ռամկավար յօդուածագիրը պաշտօնի եւ դիրքի ակնկալութիւններ կը հիւսէ տեղ մը, ուր գերագոյն սկզբունքն եղած է անձնուիրութիւն եւ զոհողութիւն։ Ըստ երեւոյթին, այս յօդուածագիրը, իր ամբողջ կեանքի ընթացքին, հանրային բոլոր գործերուն մէջ՝ անձնական շահը հետապնդած է, ու լեւոնտէնի կատարեալ հոգիով, իր պատկերը կ'ուզէ տեսնել ուրիշներուն մէջ:

Գրականութեան այս կենդանի մեւեւալները նոյնիսկ յաւակնութիւնը կ'ունենան երբեմն, իրենց գետնաստարած վիճակով տագանդ բաշխելու։ Անցեալի այս տխուր ժառանգութիւնը միամիտ ու խղճալի մարդոց համար տակաւին կը շարունակուի որպէս «նպաստաբաշխութիւն» մը, որ մեր արհամարհանքի սահմաններէն ներս չի կրնար անցնիլ։

Լեւոնտէն «բանաստեղծութեան» այս նմոյշը դրուած է թէր թէ «Ժամանց»ի համար: Բայց, յօդուածագիրը անորակելի մարդու մը ամբողջ հոգին փռած է այդ սիւնակին մէջ, թեւաւորելու մթնոլորտը այնքան, որքան հնար է։

Այդ գարշելի բամբասանքները հեղինակը կարող է իր հետ պտտցնել արձարանէ արձարան, ու զոհացում տալ իր պառաւական հակումներուն, բայց հանրային խնդիրներուն մէջ անոնք այլեւս տեղ չունին եւ չեն կրնար մեր ուշադրութիւնը գրաւել։

Մեր հանրային կեանքը գժտութիւններով եւ բազմաթիւ պառկառութիւններով խոցուած կաթսայ դարձած է. հազար ճիչ կը լսուի հազար անկիւնէ, մեր ժողովուրդի քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային պահանջներն իրենց որոշ պատասխանին կը սպասեն. մինչդեռ անդին, կազմալուծող, ջլատող, յուսալքող լեւոնտէն ոգին կը գործէ, հազար դոյն ու անուն կրելով եւ ազի ու լեզի պատճառաբանութիւններ ծամելով:

Այս խնդիրներուն պատասխանելու փոխարէն, մեր ընդդիմախօսը «Ժամանց»ի թունոտ խմորը կը շաղուէ: Այս մարդիկ, որ մեր հանրային կեանքի չնչին եւ շատ անգամ անհատական կնիք կրող աննշան երեւոյթները կը դիմաւորեն ողբերգական լրջութեամբ մը, եւ հանրային պաշտօնական մարզու սատիճանաւորման խիստ նախանձախնդիր են, (Պարոնեանի կատակերգութիւնները նմանեցնելու աստիճան), այլ պարագայի, ազգային ամենակենսական խնդիրներու եւ պատասխանատուութեանց հանդէպ հրապարակ կուգան «Ժամանց»ով, եւ այն ալ ամէնէն ստորին տեսակի։ Այսպէս է ամբողջ հակադաշնակցական իրողութեան պատկերը։

Մեր ազգային կեանքին մէջ, բազմաթիւ խլեակներ եկած ու բախած են Դաշնակցութեան պատուարին։ Մեր ներկայ կեանքի հակամարտութիւնը բնորոշելու համար, անգամ անգամ բաւած էր, որ այդ խլեակները շարունակաբար իրենց ողբը տարածած են մեր-կուսակցութեան դէմ։ «Ապագայ»ի յօդուածագիրը ինքզինքը հաշուելով այդ խլեակներէն մէկը, հրապարակ եկած է ոչ թէ ճակատէն հարցը դիմագրաւելու եւ ներկայանալու իր իսկական անունով եւ բարոյական հասակով, այլ դիմած է կեղծանունի, քաշուած վարագոյրին ետին, մութին մէջէն գործող հոգեբանութեամբ, հայհոյանքը, անհատական վիրաւորանքը [illegible] տրած է իրեն։

Արդ, ինծի համար խնդրոյ առարկայ հանրային խնդիրներն են հետաքրքրականը։ Պ. Սանխօն, երբ կրիայի իր պատեանէն դուրս կուգայ եւ կեղծամները վար կ'առնէ այն ժամանակ, եթէ չբաւարարուի միայն հանրային խնդիրներու քննութեամբ եւ ուզէ անձնական խնդիրներ ալ՝ քրքրել, մենք յաւելուածով մը երկուքիս «ցուցակ» բարքը կը ներկայացնենք հրապարակաւ։

Մինչ այդ, Պ. Սանխօն իմ աչքիս կը մնայ պարզ թշուառական մը։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Կարդացի Ուխտաւորի զրոյցը իմ յօդուածներու կապակցութեամբ։ Ինչպէս կը խոստովանի ինք ալ, շատ բան չէ հասկցած գրուածքիս էութենէն։ Քաղաքական խնդիրները բանաստեղծական բացականչութիւններով չեն լուծուիր, եւ ոչ ալ Laroussenվ։

Կ. Ս.

Ո՞ւր կը գտնուի Սուրիան

Հարցը հանելուկ մը լուծելուն մէջ չի կայանար, ոչ ալ կորսուած երկիր մը գտնելուն մէջ: Դատերն են որ այս տեսակ հարցեր երբեւան կը հանեն ու կասկածի կ'ենթարկեն դասաւոր գիտութեան մը տարրերը։

Այսպէս է որ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին նախագահը՝ եւ Ֆրանսայի ծերակուտական Փօլ Պոնքուռ, Ժընեւէն վերադարձած էր Փարիզ, դատարանին առջեւ փաստելու թէ Սուրիա չի գտնուիր Փոքր-Ասիոյ մէջ՝ ինչպէս կը ջանայ հաստատել իր հակառակորդ փաստաբանը՝ նոյնքան համբաւաւոր՝ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախկին նախագահ Պ. Միլրան։

Դատին առիթ տուած է հսկայ ժառանգութիւն մը: Պէյրութի մէջ, մեռեր էր մեծահարուստ Լիբանանցի մը որ ունէր 2 մանչ զաւակներ եւ չորս աղջիկներ։ Այս վերջինները կը դրկուէին իրենց հօր 150 միլիոնի ժառանգութենէն, համաձայն իսլամական օրէնքին։ Բայց մարդը, 1873ին Փարիզի մէջ ստացեր էր ֆրանսական հպատակութիւն։

Աղջիկներն ուրեմն, երբ Ֆրանսացիի մը զաւակները կը պահանջէին Ֆրանսական օրէնքին գործադրութիւնը որ հաւասար կերպով կը բաշխէ ժառանգութիւնը։ Ժառանգութեան այս իրաւունքը հաստատելու համար է որ դատարանը պիտի վճռէ թէ Սուրիա մաս կը կազմէ՞ թէ ոչ Փոքր-Ասիոյ։ Վճիռը պիտի տրուի գալ շաբթու։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

«ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ ԵՒ ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ»

Փետր. 13ին, Գրական Ակումբին մէջ, անսովոր բազմութեան մը առջեւ, խօսեցաւ Պ. Արշակ Չօպանեան, նիւթ ունենալով «Օմար Խայեամ եւ Նահապետ Քուչակ»։

Պ. Չօպանեան ցոյց տուաւ որ այդ երկու մեծ բանաստեղծները, տեղով, ժամանակով, ցեղով ու մտայնութեամբ անհունապէս հեռու են իրարմէ, բայց ունին հանգիտութիւններ եւ հասարակաց գիծեր իրենց ստեղծագործութեանց մէջ։

Այդ նմանութիւններն են՝ նախ

Ա.— Ըստ ձեւի: Ճիշդ է որ անոնցմէ առաջ արաբ եւ պարսիկ բանաստեղծներ գործածած են քառեակի ձեւը, բայց գրած են նաեւ բանաստեղծութիւններ, դիւցազնական եւն., մինչդեռ Խայեամ միմիայն քառեակներ է գրած։ Քուչակի տաղերն ալ, քիչ բացառութեամբ, քառեակներ են, հակիրճ ու սեղմ. միւս բացառիկ տաղերն ալ վեց կամ առաւելն ութ տող կը բաղկանան։

Բ. Երկուքն ալ արդիական շեշտ ունին եւ անձնական են։

Գ. Երկուքին մէջ ալ միանգամայն յուզմունք եւ հեգնութիւն կայ։

Դ.— Խորքով տարբեր եւ հանճարով եղբայր են։

Ե.— Երկուքն ալ երկար ժամանակ անծանօթ մնացած են իրենց ժողովուրդին։

Որո՞նք են տարանմանութիւնները։

Խայեամ մտքի բանաստեղծ է, իմաստասէր է, բարձր շրջանի հետ կապեր ունի արքունիքի հետ յարաբերութեան մէջ է, եւ իր նիւթն է ամբողջ մարդկութեան ճակատագիրը, անոր ցաւերն ու մտորումները։ Ըմբոստ է, հեգնող ու խայթող եւ ազնիւ քնարերգութեան մը մէջ կ'արտայայտէ իմաստասիրական բարձր խոհեր։ Ան կ'երգէ իրեն համար եւ ո՛չ ժողովուրդին։

Քուչակ սրտի բանաստեղծ է, ան կ'երգէ հայ պանդուխտին վիշտերը, ցաւերը եւ սիրող սրտերուն տառապանքներն ու մորմոքումները, ինչպէս եւ հրճուանքներն ու սիրային թիւնները իրապաշտ, յուսալից հաւատաւոր ոգի մը՝ կը տիրէ ամբողջ բանաստեղծութեան մէջ։ Ան գիտուն մը չէ Խայեամին պէս եւ կ'երգէ ոչ թէ իրեն իրեն, այլ ժողովուրդին համար:

Պարսիկ միտքը առհասարակ հոգեպաշտ ու իմաստասէր է։ Խայեամ անոր բարձրագոյն արտայայտութիւններէն մէկն է։

Խայեամ ծնած է 1040ին եւ մեռած 1140ին: Խայեամ բառը կը նշանակէ «վրանակար»։ Խայեամը աստղաբաշխութեամբ կը կարծէին թէ ինքն ալ նախապէս վրանակար մը եղած էր: Մինչ «վրանակար»ը իր ընտանեկան անունն էր։

Պ. Չօպանեան ներկայացուց Խայեամի ժամանակի շրջանը, որ կը զուգադիպէր Սելջուքեան (1037 թ.) մեծութեան տակարդ շրջանին, Տուղրիլէն փաշայան եւ Մելիք Շահ: Մանաւանդ Ալփասլանի տիրապետութեան ատեն, մեծ վէզիրի պաշտօնին կոչուած Նիզամ-Մուլքի պարսիկ անձնաւորութիւն մը կը քաջալերէր մշակութային ժամը։ եւ իր անձնական դրամով դպրոցներ կը հաստատէր, ցեղերու, կրօններու եւ լեզուներու վրայ ներողամիտ աչքով կը յոր։ Խայեամ այդ շրջանին յայտնուի, իբրեւ մեծ գիտուն Նիշապուրի մէջ Խայեամ սիրեր էր աստղագիտութիւն, մարագիտութիւն, բժշկութիւն, թւաբանութիւն, իմաստասիրութիւն։ Կը պատմուի թէ Խայեամ իր մահուան անկողնին մէջ ձեռքն է ունեցած Ապի-Սինայի «Գիրք Բժշկութեան»ը։ Ուրիշ ներու հետ, Խայեամ մեծ դեր նեցած «Ճէլալեան» տոմարի տութեան մէջ։

Խայեամ ապրած է մինչեւ ծերութիւն։ Եւ մեռած է 80 կան հասակին մէջ։

Խայեամ եղած է յոռետես այդ յոռետեսութիւնը մարմնա խեղդուեան մը կամ անձնա կեանքի հետ կապ ունեցող պատճառներու հետեւանք չէ, պէս Լէոփարտիի, Պոտլէրի, ըընի եւ ուրիշներու քով։ յոռետես է, որովհետեւ արարչածութիւնը անկատար կը գտնէ

հաւատար, որ կայ ամենակարող Համաշխարհային մը, իբրեւ տեխնիկական հնարքներ ու արգասաբեր աշխատութիւն։ Ան կը հաւատայ զօրքին, ատեցանք։ Ան կը հաւատայ ամբողջ գիտութեան, որ քնարերգուած է դիպուածներով, կամ ուժերու յայտնութեան մէջ եւ յօրինուած արհեստներու։ Անոր համար է որ ան կը բողոքէ «Առասպելային» դէմ։ Նայած եղած է «Առասպել» պէտք։ Անոր համար գիրքը անուանած էն «Արեւելքի Վոլթէռ»։ Անոր Վոլթէռի հեղինակութիւնը եւ Սօֆոյին Վոլթէռի հեղինակութիւնը յաւ գալ է շար, իսկ նայածին՝ յաւ. Գ. Զօպանեանի մէջընդմէջ զեկուցումներով կը կարդար մեծ ոգեւորութեամբ կը կարդար անոր հրապարակ քառեակներէն հաւաքածոն, Գ. Ցրեհանկագին հատուածներ, Գ. Յրն. տեղեկանի եւ Մատեհանիթարգմանութիւններէն։

Խայեամի քնարական բառերը փոխադրուած են գայն նաեւ, որքան բնագրին ամենապատշաճ, ամփոփիչ, կարգաւորելով յամառօրէն, անկասկած, զինուորական՝ մը. Մէջիտաճին-Րաշին, անոր մէջ քառեակները կոչած է ամենալաւ քառեակներ, եւ անպատկառ Իսկ Կայսրանի Հոյրանի անշէջ հուրի... տառեցերով անձնաւորութիւն, գովասանքներ, նաեւ անոր գործով ան արտայայտուած իր գործերուն վրայ։

Իր գաղտ վերջերս է, որ Խայեամը իրապէս ճանչցուած է Պիրմանոյի թիւ համեմատ առաջին անգամ Խայեամի խումբ մը քառեակները թարգմանած եւ հրատարակած է Յեսոյ Պարսկաստանի Ֆրանսական հիւպատոս Նիքոլա, հատորով մը։ 464 քառեակներ հրատարակած է. Երկուքն ալ, մինչեւ անյայտօրէն Անգլիացի բանաստեղծ Ֆիցճէրըլտ Խայեամի իրական համբաւն է շինած ամբողջ Եւրոպայի մէջ։ Թարգմանութիւնը պաշտած է անոր վրայ։

Մեր մէջ Խայեամը ճանչցուած է 1901էն սկսած Ինքը. Գ. Ա. Զօպանեան. Ֆրանսերէնէ թարգմանած եւ հրատարակած է շարք մը քառեակ. Ներ։ Ի. Յոհաննէսեան անհնարութիւն ներ զանելով այդ թարգմանութեան մէջ. ինքն իսկ բնագրին վրայէն թարգմանած է, գեղեցիկ յառաջաբանով մը եւ հրատարակած։ Միրզայեան պարսիկ ուրիշ բանաստեղծներէն ալ թարգմանած եւ հրատարակած Խայեամէն քառեակներ, տաղաչափական ձեւով։ Նոյնը Հ. Մեհրոյ, տաղաչափական թարգմանած է Խայեամը։ Ամէնէն յաջող տաղաչափական թարգմանութիւնն է Թափ. Ման Մատենիանի հրատարակած քառեակները։ Դժբախտաբար մեր հին մատենագրութեան մէջ չենք հանդիպիր պարսիկ բանաստեղծներէ կատարուած թարգմանութիւններու։

Մեր հին բանաստեղծներէն Յովհ. է (ԺԳ.էն ԺԴ. դար) որ կը բաղդատէ «Դանդաստ» ուսանողներով Առաւօտ դէմ, այն Առաւօտ որ Թոյլ կուտայ անարդարութիւններ ամբողջ աշխարհիս վրայ, ու մանաւանդ հայ ժողովուրդին դէմ։

Նոր ժամանակներու մէջ Ե. Տէմիրճիպաշեանն է որ եղած է մեծ բանաստեղծ մը յատկանութեամբ ազդուած, բայց Խայեամի իմաստասիրական արձագանգը մեր մէջ Թէվֆ Թամանեանն է, իր քառեակներով, որ սակայն ձեւն է միայն խայեամական, ոգին՝ հաւատաւոր, միստիկ ու խանդավառ։

Ն. Թուլչակ.— Ո՞վ է Նահապետ Քուչակը. ե՞րբ է ապրեր, որոշ չէր Քուչակ հաւաքակ գրագիտութեամբ ծնած, բնական տաղանդով օժտուած աշուղ մը եղած է։ Ազաւնավանքէն Հայաստան Թուրք ցեղերու տիրապետութեան տակ իյնալէն յետոյ, Թերեւս ԺԵ. դարու կամ նոյն իսկ ԺԴ. կը յայտնուի։

Քուչակեան բանաստեղծութեան շարքը մեզի ալ անծանօթ կը մնար։ Մինչ չենք ճանչցած, որովհետեւ վանքերու ձեռագիրներուն մէջ թաղուած կը մնար։ Քուչակի առաջին յայտնութիւնը կը պարտինք Արիստակէս վրդ. Տէվկանցին, որ անոնցմէ մաս մը հրատարակած է իր «Հայերգ» գրքին մէջ։ Գ. Զօպանեան 1898ին Վենետիկի ձեռագիրներուն մէջ գտած է բազմաթիւ քառեակներու շարք մը, առանց անունի, բայց յայտնապէս Քուչակեան։ Եւ այդ բոլորը ամփոփած ու հրատարակած 1907ին հատորի մը մէջ։ Ն. Բիւզանդացին չէր ընդունիր որ Գ. Զօպանեանի հրատարակած Քուչակեան տաղերը ամբողջ քառեակներ են, անոնց որոշ շարքերը կը համարէր բազմաթիւ քերթուածներ։ Գ. Զօպանեան սխալ կը նկատէ այդ կարծիքը։ Քուչակեան բանաստեղծութեան բուն ծծողինակը ինքը հայ ժողովուրդն է, յանձին հին մեծ աշուղի մը եւ իր հետեւորդներուն։ Քուչակ գրած է խրատական, պանդուխտի եւ սիրոյ քառեակներ։ Պանդուխտի ողբերը մանաւանդ շատ խորունկ են եւ յուզիչ՝

ժամ ժամ զիս դարիբութիւնս խս յիշեմ եւ նստիմ ու լամ,
Հասցնեմ իմ գրերի նման, ես երկրէ
յերկիր կու գրեմ։

Քուչակի քնարին յուզիչ լարերէն է գլխաւորապէս սէրը, որ արբած է անոր հոգին եւ խրթուն տաղեր արտադրել տուած։

«Պէտք էՔուչակը ճանչնալ ու տարածել։ Եթէ մը եթէ իր ամբողջ գործերը թարգմանուին, համաշխարհային մեծութիւն մը կ'ըլլայ Քուչակ» ըսաւ Գ. Զօպանեան։

Երկու քուէկէս ժամ տեւող դասախօսութիւնը լսուեցաւ յարատեւ ուշադրութեամբ։

ՎԻՆ ՀԱՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Մախանենցութեան դէմ

Յունաստանի նախապատերազմ նախարարութիւնը միջոցներ կը խորհի, պաշտպանելու Թուրքեւ հելլէն ծովային հեղինակութեան գործակցութիւնը մախանենցութեան դէմ, որ ի գործ կը դրուի Եգէականի մէջ. Միտիլլէի, Սիրայի եւ Սամոսի կղզիներուն եւ ծովեզերքներուն միջեւ։

Այս մախանենցութիւնը զսպելու համար խնդիր եղած էր յօրուած մը ունենալ Թուրքեւ հելլէն առեւտրական պայմանագրութեան վրայ։ Այս յօրուածին համաձայն, խուզարկող շոգենաւերը իրաւասութիւն պիտի ունենային մտնել հելլէնական ջուրերու մէջ հետապնդելու համար երկու դրօշներէն մէկը կամ միւսը կրող շոգենաւերը։ Նոյնպէս հելլէն խուզարկող շոգենաւերը պիտի կրնային մտնել Թրքական ջուրերու մէջ հետապնդելու համար հոն մաքսանենգները։

Այս վերջինները, իրենց ձեռքակալութենէն վերջ պիտի յանձնուէին տեղական իշխանութեանց։

Այս Թելադրութեան հետեւանքով, հելլէն արտաքին նախարարը բանակցութեանց ձեռնարկած էր Էնկիւրիի մէջ, համաձայնութիւն մը կնքելու համար։

Այս առթիւ հելլէն դեսպանը Գ. Փոլիխրոնիատիս հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է.

— Իսկապէս Էնկիւրիի մէջ բանակցութեանց ձեռնարկեցինք Թուրք եւ հելլէն կառավարութեանց միջեւ եւ մաքսանենգներու հետապնդման համար համաձայնութիւն մը կնքելու համար։ Որոշուեցաւ կազմել երեք կամ չորս անդամներէ երկու յանձնաժողովներ, մէկը Էնկիւրիի եւ միւսը Աթէնքի մէջ, որ պիտի ուսումնասիրեն մանրամասնութիւնները եւ համաձայնութեան գործադրութիւնը։

Համրային Պարտքի խնդիրը

Թուրք Թերթերը ցեռուեսայ կերպով կը ներկայացնեն Համրային Պարտքի հարցին այժմեան վիճակը։

Թէ Համր. Պարտուց Վարչ. Խորհուրդը եւ թէ բաժնետէրերու փոխանորդները՝ աշխարհի տնտեսական ընդհանուր կացութեան բերումով համաձայն էին 4,5 տարուան միջոցի մը համար ամէն տեսակ գիրքաւորութիւն ընծայել վճարումներու մասին. 1928ի Փարիզի համաձայնագրին ընդունած ձեւով։

Մինչդեռ, Ըստ Թերթ փաշայի կառավարութեան համոզումը այն է թէ՝ այս խնդրին մէջ աստանայ դիւրութիւնները բաւարար չեն, ու բաղձանք, մինչեւ հիմա կատարուած գործադրութեանց փորձը ցոյց տուած է թէ՝ 1928ի համաձայնագիրը. հակառակ Թուրքիոյ ամէն տեսակ բարի կամեցողութեան, վեր է մեր տնտեսական ուժէն եւ կարողութենէն։ Մանաւանդ որ, աշխարհի նոր պայմանները ալ անջատ ազդակ մը կը կազմեն այս մասին։ Հետեւաբար Համրային Պարտքերու բնոր պէտք է իջեցնել երկրին նիւթական կարողութեան իրապէս համապատասխանող աստիճանի մը։

Երբ Ֆրանսացիներն անգամ որ ամէնէն աւելի շահագրգիռ են պարտատէրերու խնդրին մէջ եւ Ամերիկայի իրենց ունեցած պարտքերը հիմէն ուրանալու ճամբուն կը հետեւին, նախկին Օսմ. կայսրութեան պատկանող պարտքերու մասին բանակցելու համար Թուրք կառավարութիւնը Փարիզ պատուիրակ կը ղրկէ, ինչ որ Թուրք ազգին եւ կառավարութեան բարեացակամութիւնը կ'ապացուցանէ։

Լատինատառ գիրերը չեն ծախուիր

Գոլսոյ «Հա Թէփիւլիք» (Ժողովուրդ) լրագիրը կը գրէ թէ՝ օրէ օր կ'իյնայ լատինատառ գիրքերու վաճառումը։ Այս առթիւ գրավաճառներու միութեան նախագահ Սուտի պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է.—

— Անոնք որ արաբական տառերուն վարժուած են, միշտ այդ գիրերով գիրքեր կ'ուզեն։ Իմ կարծիքով, նոր Թուրքերէն որ իրականացած տառերու յեղափոխութիւնը, պէտք է առանց վարանումի ամէն կողմ տարածել։ Աղքատ աշակերտները, պահանջ ունեցող գիրքերը գնելու։ Արդարեւ, որքան աւելի արագ տարածուի նոր գիրքեր գնելու։ Լատինատառ գիրքերը շատ քիչ ընթերցող պիտի ունենան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Տագնապը Փոն տ'Օպեռյի մէջ

ՓՈՆ Տ'ՕՊԵԱ, 10 փետր.— Նախորդ թղթակցութեամբ նկարագրած էի մեր հայրենակիցներուն վիճակը. համեմատաբար լաւ գտնելով։ Դժբախտաբար երկար չտեւեց մեր ուրախութիւնը։ Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ հասաւ գործազրկութիւնը, անոնց մէջ առաջին գնելով Archambaudի մետաղի գործարանը։ Հաստատութիւնը իրարու ետեւէ փակեց իր 45 ճիւղերէն 13ը։ Միայն երկուքը կը բանին, այն ալ մասնակի։ Տագնապի մատնուած է նաեւ Turelle: Bansstone բոլորովին փակեց գործարանը։ Երկու ամիս կ'ըլլայ որ բոլոր հայերը ճամբեց, իսկ տեղացիները մասամբ կ'աշխատին. Jeandre. (Վալսի ճամբուն վրայ) բոլորովին փակեց. Commbieng (Dugradu) դադրեցուց գործերը մինչեւ նոր անորոշութիւն։

Շրջաններէն, Labéguedeի աղակիի գործարանը շաբաթը 30 ժամ կ'աշխատի. Giraude (Vals) 3 օրուայ աշխատութիւն ըլլալով միայն St. Pierreը կանոնաւոր կը բանի, թէեւ օրավարձերը դիջեր։

Վերջերս ծայրայեղ խնայութեամբ կը հետապնդեն 100նոց ինքնութեան Թուղթով աշխատողները։ Ռատիկալական մանրակրկիտ արձանագրութիւն մը կատարուեցաւ, որուն նպատակը չկրցանք հասկնալ, բայց ձեւակերպութեան ընթացքին կռահեցինք որ խնդիրը կը դառնար օտար գործաւորներու քանակին եւ 100նոց ինքնութեան Թուղթերուն շուրջ։ 100նոց Թուղթերով աշխատողներ զանուեցան եւ արձակուեցան։ Անոնց մէջ կան բազմանդամ ընտանիքներ եւ բոլորովին չքաւորներ։

Այս պայմաններուն մէջ, առիթ. պարտական կը դառնայ իրերօգնութեան եւ գործընկերներու մասունք մը հաստատումը։ Մանաւանդ որ պատրաստ դրամ ալ ունինք։

Իսկ զանձապահ Գ. Կարապետ Ժամկոչեան տրամադիր է Գործազուրկներու Մնտուկին տրամադրելու 1900 ֆրանքի մօտ գումար մը։

Գաղութիս մէջ ունինք բարեկեցիկ ընտանիքներ, չորս նպարավաճառ, երկու կօշկակար եւ մէկ մսավաճառ։ Որոնք կը սպառենք ինքնամփոփութեան, մեր նախատարբ մասին խորհելու։

Այստեղ ալ սկսան նպաստ տալ գործազուրկներուն, ամբողջ մեծ ֆրանք, կիներուն երեք, երախաներուն երկու։ Անոնք ալ չեն տար։

— Մեր երիտասարդ հայրենակիցները կազմեցին մարզական խումբ մը։ Ցանկացութիւն։

— Մեր տարաբախտ հայրենակից Հրանտ Ճանիկեանի (Կ. Վիտրինեան) յօշոտումը Թուրք զաղաննեկերուն կողմէ, մեծ յուզում պատճառեց գաղութիս մէջ։ Հոս շատ մօտէն ճանչցողներ կան Վիտրին Կապէն եւ շատ պարկեշտ անձնաւորութիւն մը ըլլալը կը հաստատեն։

Մ. ԹԷՐԶԵԱՆ

40 միլիոն մանուկներ անօթութեան մատնուած

Անա սահմռկեցուցիչ թիւեր, որոնց աւելի յստակ կերպով ցոյց կուտան համաշխարհային տագնապի մռայլ գծերը։

Այխատանքի Միջազգային Դիւանին վերջին վիճակագրութեան համաձայն, ներկայիս, ամբողջ աշխարհի մէջ կան քսան միլիոն անգործներ, առանց հաշուելու աւելի բազմաթիւ գործաւորներ, որոնք կէս-անգործ կը նկատուին, շաբաթական քանի մը օր աշխատելով։

Դարձեալ նոյն Դիւանին վիճակագրութեամբ, քառասուն միլիոն մանուկներ կան, անգործներու զաւակները, որոնք չեն կրնար կուշտ ու կուռ ուտել եւ որովհետեւ մարդու մէջ ելլելու չափ մաքուր ու կոկիկ հագուած չեն, կամ նոյնիսկ հագիւ կրնան իրենց մերկութիւնը ծածկել ցնցոտիներով, դպրոց ալ չեն կրնար երթալ։

Ամբողջ սերունդի մը մտաւոր, բարոյական եւ մարմնական զարգացումն է ուրեմն որ վտանգուած է, քաղաքակրթութեան այս մեծ դարուն։

Մեղմելու համար այս մանուկներու թշուառութիւնը, Ֆրանսայի մէջ Մանուկներու Պաշտպանութեան Ցանձնախումբը բացած է հանգանակութիւն մը, որ պիտի տեւէ փետրուարի 15էն մինչեւ 29։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՄԱՄՈՒԼ

Զգուշացէք ծուղակէն

«Ապարէզ» դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (29 յունուար).

— «Որքան աւելի խորամանկ ու ճարպիկ կը դառնան Թուրք ղեկավարներն ու ծածուկ վարիչները, այնքան աւելի վախկոտ ու շուարած կը դառնան մեր ղեկավարներուն եւ ծածուկ վարիչներուն մէկ մասը. այն ասպիճան, որ անշիրք հաւանականութիւնն ու սարկութիւնը կը շփոթեն «խոհականութեան» հետ։

Նակէ առաջ ապիթ ունեցած ենք ըսելու, այս անգամ ալ կը կրկնենք, որ Թուրք ղեկավարները, զարմանալի ճարպիկութեամբ մը, մեր մէջ բացած են ճեղք մը եւ անկէ ներս սողոսկելով, ամէն ծիր կը թափեն պառակտելու մեզ։

Թուրք ծածուկ չինովնիկ պատմութիւններ հնարելով կը յարձակի հայութեան դէմ։ Սակայն վարպետօրէն կ'աշխատի այդ յարձակումը կեդրոնացնել հայութեան այն հատուածին դէմ, որ հաստատ գիտէ թէ հայութեան ցիրը, կամքն ու զինուորական կարողութիւնը հոն կեդրոնացած են։ Անհաւատալի ճարպիկութեամբ մը կ'աշխատի նաեւ հայ ժողովուրդի մնացած հատուածներն ալ զինելու անոր դէմ, պառակտելու համար իր յարձակման։

Փորձերը ցոյց տուած են թէ, դաշնակցական յօշոտումը միայն ձեռքով սեպհական գործերը պետական հարցով կամ ծեր ազգեր մեկնած հանդուրժող Թուրքի համարելով անոնց յարձակումները որքան ալ զօրաւոր ըլլան այնքան վտանգաւոր չեն, որքան Ներսի ցարձակումները՝ հոգ չէ թէ շատ թոյլ։

Համոզուած ենք թէ որեւէ մէկը չի հաւատար այս հեքիաթային ամբաստանութիւններուն։

Ոչ միայն Հայերս, այլ օտարներն անգամ գիտեն թէ Թուրքերը Թուրքն նպատակ մը կը հետապնդեն։

Թուրքերու Թաքուն նպատակէն ըխող յարձակումի այս քաղաքականութիւնը ո'չ ծրագրուած է մեր այս կամ այն վերաբերումին հետեւանքով, ո'չ ալ դադար կ'առնէ մեր կրաւորականութեան կամ «խոհականութեան» ընթացքովը։

Կարելի չէ որ այսքան բան չգիտնան ինքզինքնին ծածուկ վարիչ եւ ղեկավար համարող Հայեր։

Այս փորձանքին ազդուին եւ խոհականօրէն դիմագրելու համար անհրաժեշտ է մեր ուժերը համախմբել եւ դիմադրել գրոհին, ու ոչ թէ թոյլ տալ որ Թուրքը խորամանկօրէն մտնէ մեր մէջ եւ մեր ներսէն տկարացնէ մեզ։

Գերագրական յիմարութիւն պիտի ըլլայ մտածելով Թուրքին յարձակիլ հայ ժողովուրդի կամքին եւ ուժին. — Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, որուն գոյութիւնը միակ խոչընդոտը կը համարեն Թուրքերը իրենց ստոռնայական ծրագիրներու ճանապարհին վրայ»։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կոչ մը Մուսուլէն Տարօնի Հայր.Միութեան

ՄՈՒՍՈՒԼ, 1 փետր.— Մշու Գոմս գիւղացի շալարբու ծանօթ ֆէուլի Մարգարի որդի Գասպարը կոտորածէն ազատուած, այժմ կը գտնուի Մուսուլ, բայց դժբախտաբար հիւանդութեան մը պատճառաւ անդամալուծուած, յետին թշուառութեան մէջ կը տառապի իր կնոջ եւ եւ երկու փոքրիկ զաւակներու հետ, որոնք երեք տարիէ ի վեր կ'ապրէին անգութ բարեսիրտ ազգայիններու եւ հայրենակիցներու օժանդակութեամբ։

Այժմկարիք կը զգացուի կոչ ուղղել արտասահմանի բարեսիրտ հայրենակիցներուն, որպէսզի բարեհաճին իրենց նիւթական օգնութեամբ սատարել հայրենիքի բազմաշխատ գինուորի մը յետին չքաւորութեան մէջ գտնուող զաւկին եւ իր երկու փոքրիկներուն, որ կարողանան իրենց գոյութիւնը պահել։

Բարեսիրտ ազգայիններ եւ հայրենակիցներ թող հաճին իրենց օգնութիւնը ղրկել տեղւոյս Թաղ. Խորհուրդի միջոցաւ, հետեւեալ հասցէով։ Թաղ. Խորհ.-Գանձապահ Սերոբ Քիմիտրեան, Հայոց եկեղեցի, Մուսուլ։

ՏԱՐՕՆՑԻ

Վէնթիմիլ-Փարիզ գծին վրայ

Վէնթիմիլ - փարիզ գծին վրայ կատարուած ոճրափորձին շուրջ, քննութիւնները կը շարունակուին։ Կասկածներ կան որ ոճրագործները ծամյնավարներ են եւ կ'ուզէին այդ կերպով սպաննել նախկին ծամյնավար երեսփոխան Անտրէ Պէրթոնը որ վերջերս հրաժարեր էր ծամյնավար կուսակցութենէն։ Ցիշեալը որ նոյն ճեպընթացով փարիզ կուգար, անցած է Մարսէյլ ուր ոստիկանութիւնը զինքը կը փնտռէ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

III

Ձմփալունց կծծի էր, ու ձիւնթիւը կը բռնուէր, երբ որեւէ ձեռնարկի հանդէպ գիմաց ըլլար իրեն։

— Դուք ուրիշներէ փրցնելու նայեցէք, — կ'ըսէր — մենք Աստծուն օրը կուտանք կոր ձեռքի առկէ....

— Որեւ ըլլայ, ծաղրը վրայ չի ծախեր ծէ՛, — կ'ըսէին քաղաքացիները։ «Ձեռքը ազատելու չի գար, մէկ ծառող պահոց կ'առնէ»։ «Անկէ հաւկիթ առնես, դեղնուցքը չես գտներ մէջը...»։ «Գործուրն պիտի հաշիւով կ'ելլայ»...։

Ու, իրապէս, Օննէս աղա կը գլանար ոչ միայն ուրիշներուն այլեւ ինքն իրեն։ Աստուծն կօշտ մը հաց կը դնէր բերանը ու դուրս կ'ելլէր։ Աղասա ու անխնամ, վրան գլուխը կախկխած «կեռած խմածին լիսթան կէօքը», ինչպէս կ'ըսէին՝ ակնարկելով բամ՝կոնակին ու շալակին վրայ կախկխած խաղերուն։ «Գնա ժամուն վերի դուռը պագ. Օննէս աղա», կը կատակէր մօտիկ բարեկամ մը, «պագ քի չկայ. ազգարդ...»։

Օննէս աղա տարեւան օրը եկեղեցի կուգար։

Բակ կը մտնէր ձեռքերը կախած ու չոր հողը նայելով։ Ժամկոչը առջի ելած կ'ըլլար, արդէն։ Նաեւ Բարօն, Սարգիս էֆէնտին, պատուաւոր «Թրխօր Բրաղ»ը, որ 40 տարիներէ ի վեր կը պաշտօնավարէր ու Հայկազեան բաւարարութեան եւ Շնորհալին քովէն չէր զատեր, տասու իրիկուն ցոյց ընելով բառերն ու աղօթքները։

Դպրացի աշակերտներն անգամ, զըրանքի առեն, գինքը տեսնելնուն, կը լռէին։ Կը հագնէր երկար ու լայն սաւանը մը, որուն ծայրերը տակ մը վեր դարձուած կ'ըլլար։ Մէջքին կոճակը քակուած, շալակէն ձառ մը դուրս ինկած։ Կը գնէր առանց փոքրակայի լաւթիկ օձիք մը, որուն մէկ ակունքը կռճակէն ելած կ'ըլլար յաճախ։ Կը քալէր գլուխը կախ, ճօճելէն զոյն պարապ գաւթ մը նման, ու, ուսերը տուած գետին, կարծիր ու խոշոր քիթին ռունգերը բացած եւ արագ-արագ շնչելէն։

Դաւիթ էֆէնտին զայն իրմէ չէր բաժներ։ Մեծկակ զանձար մը առած էր ու միասին, շահեկանաբար, արծաթի գործ կ'ընէին։

Գոյրամի առթիւ, այդ օրը շաբաթէն ժիտասին եկան սաւաշնորհները։

Ցոցուած էր ու կը հետևր թիկնաթոռին վրայ։

Դաւիթ էֆէնտի, վերջացնելով նամակին ընթերցումը.

— Թէ՛ք անկամ կոխելու չէ առանց էհէձմիէթնրը բանելուն ձեռքէրովը — բառու Շատ առակը փորելու ըլլար նէ՝ նորէն ֆէսալթի ծառս կ'ելլէ... Տերերնին ծառերը նատած չեմին քէ... խափը պիլէ էսել է...։

— Ի՞նչ է կէնէ, խոլի մը կերած ըլլա՞ն, — մէջ ինկաւ Օննէս աղա։

— Ներելի չէ այդպէս արտայայտուիլ Օննէս աղա — վրայ բերաւ Տէր Մեսրոպ՝ զգալապէս վրդովուած։ Սախ չէ ջարդուածը, ճո՛րդ է, վերջապէս...։

— Ճանը՛ս, էդանը ի՞նչ է քի ուտոր իրար անցեր էք.., Դու՛ն ալ փէք Թէզայի կատակս. Տէր Հայր..

— Ի՞նչ ընենք, լո՞նք, Օննէս աղա,

— Հայնեցնանտա վորգացմա...։

— Վո՞վ բաու քի լռենք, Ճանը՛ս — խօսքի մէջ ինկաւ Դաւիթ էֆէնտի — կ'էթանք, կը պառնանք, կը ծըլըկներ... Ինչու չէ՞ հասներ, ի՞նչ է ազգածին... տան, հանգստութիւն, գործ, փարա... վա՛վ ծառա նայած անի ձեզի...։

— Հայ՛ ո՛չ, անշուշտ։ Արդէն հայ է մեր սխալը։ Դուք կը շփէք 8-10 քաղաքներու մէջ մեր աղբած կեանքով։ Բայց, հայութիւնը զուր ու խո չենք. Դաւիթ էֆէնտի... խոշոր զանգուած մը կայ, որ արիւն կուլայ օրն ի բուն...։

— Ընդոց՝ զանդաց, — կրկին ձայնը բարձրացուց Օննէս աղան։ Ա՛ն չէ՛ մեր տաղինն ու պղտ ապրե օր մը...։

— Որո՞նք, — հարց տուաւ Տէր Հայրը՝ սրտնեղած։

— Մերոնք... Մեզա՛յ, մեզա՛յ, ծաղրուն լուզան ու հաէջչէրթար «մերոնք» ըսելու պիլէ։

— Օննէ՛ս աղա, — գժգոհեցաւ վարդապետը — առնկա չներեցի ձեզի Մեր կեանքի սիրոյն է, որ տուն-տեղ թողեր՝ ձեւե-ձեռ լեռները կը շփշփէն ու կեանքերնին կը զոհեն...։

— Վա՛յ, իրենց վա՛վ բաու քի լեռը ելլեն... Թող տեղերնին ծանեը նստին, էֆէնտիմ... Թօշո՛ֆ պէ....

· Քանի մը հայ ալ պակաս կը ջարդուէր — աւելցուց Դաւիթ էֆէնտի.

— Իսկ այն հարիւր հազարաւոր Հայե՞րը, որոնք այս Թէտայիներէն շատ առաջ ջարդուեր են, — ընդհիջեց Տէր Հայրը — ան ատե՞ն ալ յեղափոխութիւն կար... Իրիմեան Հայրիկը չէ՞ր որ առաջին անգամ ձայն հանեց... ականջը խօսի...։

Ու նայեցաւ կախուած կենդանագրին։

Բոլորը հոն ուղղեցին ակնարկնին։ Դաւիթ էֆէնտի ուզզուեցաւ։ Ծնալ՝ նայելով անգամ մը Օննէս աղային։

— Ես պարկենքը ե՞ր կախեցիք, Վեհա՛պետ — հարցուց։

— Միջ առաջ, մեր եղբայրը պզտիկը հօս էր, կախել տուինք...։

— Մեզի չհարցուցա՞ծ, — զարմացաւ Օննէս աղան։

— Ի՞նչ պէտք կար հարցնելու... Մեր կաթողիկոսին պատկերը ինչո՞ւ չկախենք, երբ Սուլթանինը կայ...։

— Անանկ է ամմա, վաղը վալին է կուգայ... աչքի կը զարնէ...։ Ան՝ Ռուսիա, մենք՝ հոս...։ Ինծի մնայ նէ՝ դուք էրեսի ջուրով վար առնել տուէք... «Հաթթա». պատարագին՝ անոր անունը յիշելը պիլէ...

— Ատիկա մե՛ր գործն է.... Դարաւոր աւանդութիւն է ու ոչ ոքի տրուած է դպիլ անոր։ Մեր եկեղեցւոյ գերագոյն պետն է ան....։

— Աղէկ ըզաէ եա, — մէջ ինկաւ Օննէս աղա — տանինք եկեղեցին կախենք ան ատեն։

— Հոս ալ եկեղեցիին մաս չէ՞ կազմեր — հարցուց Տէր Մեսրոպ

— Հոս Առաջնորդարան է... Առաջնորդարան բաժդ կէս մը «փօնախ» կը սեպուի...։

(Շար.)

Կ. ՄԵՀՅԱՆ

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Դ.

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ Փը-թիթ Սուիսի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։ Ընթերցում շրջաբերականներու։ Կարապետ Խանչէրեան կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ այս ժողովին։

ԱՆԻԷՌ Գուս Բոյտնպի ընկերական բնդհ. զասախօսութիւնը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 80 rue Charles Chefson։ Շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան։

ԱՆԻԷՌ Գուս Բոյտնպի Գասանեկան Միութեան դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն, սեփական Գրադարանին մէջ. 26 rue du Président Kruger. Կը խօսի ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՆՆԷՕԹԻ Արծիւ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 31 rue Mme. Curie, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն սահպողագարար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Համազասպ, Կայծակ, Գուկունեան, Մարգպետ եւ Կար ար Վեդի Անդրանիկ խումբերու ընկերները այս Կիրակի ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէն Ժէռոմի Վրէժ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին։ Գառ-Թապալի ներքնասրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գառ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ միութեան բոլոր ընկերները, այս Կիրակի ժամը 4.30ին, 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՍԻՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■

"ՓԵՏՐ. 18,, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի կոմիտէին կողմէ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Սալոն Շարի մէջ, 84 rue Chape

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՄԻՔ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ — Կը խօսի՝ Գ. ՀԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ընկերներ Մ. Մարութեան, Յ. Ուզունեան, Մ. Գաբրիէլեան (արտասանութիւն), Խ. Դաւիթեան, Ս. Աւ-ետեան (մեներգ). Կը նուագէ Ժ. Մալաքեանի նուագախումբը ընկերակցութեամբ դաշնակահար Գ. Կիւլպաշեանի։

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ՝ ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մուտքը ազատ է

■■■■■■■■

Սեն Շամոնի մէջ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Քաղաքապետարանի սրահին մէջ (Սալ տը Քոնֆէրանս)։

Կը խօսի ընկ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական նոխ բաժին — Մուտքը ազատ է

■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■

Փարիզի Գուսկան Ակումբ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 rue Cabronne, Métro Vaugirard, տեղի կ'ունենայ Ցիշատակի երեկոյ՝ նուիրուած Սամհանընեան Մանէնեանին։ Զեկոյց՝ Յ. Զարեանի կողմէ։ Մասեհեանի երկերէն կ'արտասանեն Գ. Գ. Նաւասարդեան եւ Թորոսեան։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս կիրակի ժամը 2.45էն մինչեւ կէս գիշեր

GYMNASE JAURÈSի մէջ, Փարիզ

87 Avenue Jean Jaurès

Կը խօսի՝ Տիկ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Միրայօժար մասնակցութեամբ 70 հոգինոց ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին

Մարզական անհամեմատ ցուցադրութիւններ եւ մեռամարտ

Ֆրանսացի եւ հայ մարզիկներու կողմէ

Գայլուկներու, սկաուտներու եւ արծուիկներու կողմէ զանազան խաղեր

Գեղարուեստական ճաշելի բաժին եւ անակնկալներ

6 հոգիէ բաղկացած ընտիր ճազ

Պար՝ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր — Ցոխ եւ աժան պիւֆէ

Տոմսերու գիներ 5, 7.50 եւ 10 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հրանտ-Սամուէլ գրատունը եւ Ֆլօրիա ճաշարանը։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Métro Jean Jaurès, Tramways 21a, 21b, 21c, 21d, 29a, 29b, 29c, 51, հանրակառքերը բոլորն ալ կանգ կ'առնեն Gymnaseին առջեւ։ Autobus M եւ AT։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՃՈԽ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ՃԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Այս կիրակի գիշեր ժամը 8,30ին **Sociétés Savantes**ի սրահին մէջ, **8 rue Danton**

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝ **ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆ**

ԵՐԳ 4 ԱՐԱՐ ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ԴԻՒՄԱՅԻ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Տիկիններ ՍՈՒՐԱՔԵԱՆ, ԱՆԱՀԻՏ, ԺԸՆԻՍ ՇԱՀԳԱԼՏԵԱՆ, Գ. Գ. ՍԱՐԵԱՆ, ԴՄԲԷԹԵԱՆ, Կ. ՍՐԱՊ, ՍԱՐԱՖԵԱՆ, ԼԱԹԻՖԵԱՆ, ՑԷՐՎԻՇԵԱՆ, ԴՐ. ՎԱՀԱՆ, Ս. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 20, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը եւ ներկայացման գիշերը՝ կիշէն

ՈՉ ՈՔԻ ՑՈՄԲԱԿ ՉՕԻՂԱՐԿՈՒԻՐ

կազմակերպիչ՝ Կ. ՍՐԱՊ — Բեմադիր-ռէժիսէօր՝ Ա. ՃԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

ՊԱՆԵԷՕԹԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՑԱՌԱՋԴԻՄԱՍԷՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ի նպաստ տեղւոյն մանկապարտէզին

Նախագահութեամբ Տիկ. ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

3 Villa d'Orléansի մէջ, Métro: Alesia

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ մասնակցութեամբ Փարիզահայ ծանօթ արուեստագէտներու

10 փոքրիկներ պիտի երգեն եւ արտասանեն մանկական զուարթ երգեր

Գեղարուեստասէր խումբ մը երիտասարդներու կողմէ

Պիտի ներկայացուի՝ «ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ» յուզիչ դրամ 4 արար

Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՉԱՐՍԱՆՃԱԳԻ Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, 59 Bld. du Gomier, Bar Monumentaleի սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն, ընթացիկ հարցեր։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գ. Ո. Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ եւ շրջանի երկաթ Բիւթանացի հայրենակիցները՝ անդամ եւ ոչ անդամ, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2ին Կրան Քաֆէ Նօայլ, Քանըպիէրի անկիւնը։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ Մատենադարանի յառաջիկայ բանախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր ժամը 4ին։ Պիտի խօսի Գ. Աշոտ Պատմագրեան նիւթ ունենալով Հայ երաժշտութիւնը (ժողովրդական, եկեղեցական եւ աշուղական)։ Բանախօսութեան ընթացքին նիւթին վերաբերեալ կտորներ պիտի երգէ Տիկին Ռոզ Պատմագրեան (ռուսական օփերայէն) եւ պիտի նուագէ Օր. Խոսրովեան (Փրոֆ. Ռուսական Քոնսէրվաթուարի)։ Օրինակներ պիտի տրուին նաեւ ֆոնոկրաֆով։

ՓԱՐԻԶԻ Մնձուրի Հայր. միութիւնէն կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել Գ. Հայրունիի՝ 120 Rue Grande Fontaine, St. Germaine en Laye. (S. et O.)

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Հ. Գ.— 140.

Նաաս, Թոր.— 25։

Կլօրեէօ Վէրտէօն, Հ. Ք.— 280։

Գ. Գ. Խոսրով եւ Արայ Նարլեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Հէրմոն Նախնիքեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Սմեփան Պայլարբէյեան (Միլան), ինչպէս նաեւ Նարլեան, Համալեան, Բարունակեան, Նախնիքեան եւ Էսաեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր, մեծ մօր եւ ազգականուհիին

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՀՌԻՓՍԻՄԷ Ս. ՆԱՐԼԵԱՆԻ

(ծնեալ Բարունակեան)

յանկարծական մահը որ տեղի ունեցաւ Փետր. 15ին Փարիզի մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի, այսօր, Ուրբաթ, 19 Փետր. կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon.

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ. Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթ. արեան՝ վէներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի։ Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12

Սեփրողական

Կ'ուզուին երիտասարդ եւ զարգացած հայ երիտասարդներ շահաբեր գործի համար։ Ներկայանալ անմիջապէս կէսօրէ առաջ ժամը 10—12 Գ. Գ. Xynos et Cornellos, 18 rue Chaussée d'Antin, Paris

Հայերու ժամադրավայրը ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՏԵՍԱՐԱՆ. ՄԱՔՈՒՐ ՕԴ.

Porte d'Orléansէն ՈՒԹԸ Վ.ԱՅՐԿԵԱՆ ՄԻԱՅՆ ՀԵՌՈՒ

1, 2, 3 սենեակնոց յարկաբաժիններ, Entrée, W. C., լոգարանով Cave, chauffage central, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Այցելելու եւ պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել ամէն օր նախօրէ վրայ 115 Route d'Orléans (առնել Porte d'Orléansէն 88 թիւ Թրամվէյը, իջնել Bagneux) կամ ժամը 10-12 ցորմիսեանի, 88 Bd. de Bondy, Paris (Porte St. Martin).

Ամէնուն ցանկացած Հայկ. ճաշարանը բացուած է փարիզի կեդրոնը

44 Rue de Trévise Metro: Cadet Tél. Provence 64-74

Au Duc de Trévise

Ղեկավարութեամբ՝ Գ. ՄԱՔՍՈՒՏ ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆԻ

Կէս օրին ՄԱՔՍՈՒՏԻՆ եկուր, հոն եմ 7.50 ֆրանքով կը ճաշեմ, կը կշտանամ ու միշտ գոհ եմ։

Մաքսուտը կը յարմարի օրուան տաղնապին։ Եկէք եւ տեսէք Արեւելեան եւ կովկասեան կերակուրներ, ամենաընտիր օղիներ գինի պոլսական եւ ռուսական աղանդերներով։

Տրամադրելի սրահ հարսնիքներու, հանդիպումներու եւ ժողովներու։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. **ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՕԻՕԵԱՆ**

Նախկին բժշկապետ Մերոյինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մետալ Ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին՝ Ք. Ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻի բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութեանց դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակաթիւնախտային խոցոտելիք եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ ծոծրակի հիւանդութիւններու դէմ քննական, Թելադրական եւ նորագոյն մեթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Դարմանատունը ունի ատամնաբուժարանը որուն մէքենականէն է Պ. Վ. ...
Տոքթ. Մ. Քէօիօեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ տան հիւանդներու։

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigalle: Tramway 26, 28, 54;

Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (152)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

■■■■■■■■

Հայոց դաւիճը կը պատմէ

■■■■■■■■

Ցաւելուած

■■■■■■■■

3.— ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Այդ կանոնագիրը գործադրուեցաւ։ Ըստ այդ կանոնագրին, զէնքով պիտի պատասխանուէր բոլոր այն կոմիտէճիներուն, որոնք զէնք կը կրէին եւ զէնք կը գործածէին։ Ուղղ կամ մեռած, հրաման տրուած էր ձերբակալել զանոնք։ Երբ որեւէ տեղ ապաստանէին, մէկ անգամ անձնատուութեան հրաւէր պիտի ըլլար, եւ երբ անձնատուր չըլլային, պիտի հրկիզուէին անոնց ապաստանած շէնքերը։ Այդպէս ալ եղաւ 3-4 վայրերու մէջ։ Հրկիզուեցան այն շէնքերը, ուր ապաստան ընտրած էին հայ ֆէտայիները, եւ այսպէսով շատեր զգալուեցան կամ բնաջնջուեցան։ Այս խիստ ընթացքով միայն յաջողեցանք առաջքն առնել

Վանի մէջ պատրաստուած նոր յեղափոխութեան մը։ Եւ սակայն Մամուրէթ-իւլ-Ազիզ նահանգին մէջ Ակն քաղաքը մեծ յեղափոխութեան մը թատերաբեմ դարձաւ եւ շատ արիւն թափեցաւ։

4.— ԱԿՆԱՅ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

3 մայիս 1896ին էր։

Մամուրէթ-իւլ-Ազիզի նահանգին մէջ, Ակնայ Քէօյպաշի հայկական թաղին եկեղեցին լեցուած էր խուռն բազմութեամբ մը, որուն նմանը չէր տեսնուած։ Ուշադրութեան արժանի գլխաւոր կէտն այն էր, որ մեծ մասամբ գիւղացիներ էին, եւ ոչ թէ Ակնցիներ, որ կը լեցնէին եկեղեցին։ Ինչամ ժողովուրդը գիտէր թէ Հայերը ո՛ր ժամուն կը կատարէին իրենց աղօթքը եկեղեցիներուն մէջ։ Սակայն զարմանալի էր, որ նախ Հայերը այս անգամ շատ խուռն բազմութեամբ եւ առաւունց կանուխ լեցուած էին եկեղեցի, յետոյ կէսօրը հասած ըլլալով հանդերձ ոչ ոք դուրս կ'ելլէր եկեղեցիէն։ Եւ երրորդ, շուկային մէջ ոչ մէկ Հայու խանութ բացուած էր։

Կէսօրն անցած էր, երբ այդ բազմութենէն մաս մը մարդիկ դուրս ելան եկեղեցիէն։ Եւ սակայն դարձեալ չբացուեցան Հայոց խանութները։ Շատ տարօրինակ էր։ Հայերը միշտ այս ձեւով շարժած էին բոլոր այն խռովութիւններուն ընթացքին, զորս փորձեցին Թուրքիոյ մէջ ամէն կողմ։ Իսլամ ժողովուրդը զարմանքի եւ մտատանջութեան մատնուած էր։

Անոնք որ ելան եկեղեցիէն, խմբովին գացին մտան քանի մը տուներէ ներս։ Մաս մըն ալ, երբ թէ քաղաքէն կը մեկնի, գնաց հաւաքուելու քաղաքէն դուրս, հեկայ ժայռերու բոլորտիքը։

Փողոցին մէջ կը խաղային խումբ մը հայ մանուկներ։ Անոնք իրենց բերնէն փախցուցին հեմարտութիւնը։

— Հայրս զէնքն առաւ, որսի երթալու համար այսօր։

Ուրիշ հայ մանուկ մըն ալ կրկնեց նոյն խօսքը։

— Միայն քու հայրդ չէ, մեր հայրերն ալ իրենց զէնքերը առին ու որսի գացին։

Ակնայ զինուորական հրամանատար գնդապետ Թէվֆիք պէյի արամադրութեան տակ կը գտնուէր վաշտ մը զինուոր, որ ամբողջ չէր թիւով. հազիւ 550 հոգի կար վաշտին մէջ։ Երբ Պոլսոյ գիւղերուն մասին զաւառներուն տեղեկութիւն տրուեցաւ եւ այդ աաթիւ թելադրուեցաւ շրջահայեաց եւ արթուն գտնուիլ, զինուորական իշխանութիւնը իր ուժերը բաժնեց ու ցրուեց հոս, ուր վտանգ մը կը նշմարուէր։ Այսպէս, Ակնայ զինուորներէն մաս մը ղրկուած էր Թավա Թաղը։ Գումարտակ մըն ալ, երբ տեսնուեցաւ որ Հայերը չեն բանար խանութները, շրջանը պահակի պաշտօնով ղրկուեցաւ հայկական թաղերը։ Ակնայ կառավարիչը իր մօտ կանչեց քաղաքին առաջնորդը եւ դատական ու քաղաքապետական մարմիններու անդամ հայ երեւելիները, անոնց հարցուց թէ ինչո՞ւ այդ օրը շատ բազմութիւն հաւաքուած էր եկեղեցին, թէ ինչո՞ւ Հայերը չէին ուզեր բանալ իրենց խանութները։ Առաջնորդը, «չէմ-չաւմ» ընելով, բսաւ.

— Բան մըն ալ չկայ, էֆէնտիմ, որ եւ է տեղեկութիւն չունիմ, էֆէնտիմ, պէտք եղածը կ'ընենք, էֆէնտիմ։

Եւ այսպիսի թափթփած խօսքեր։

Երբ դեռ կառավարչատուն կը գտնուէին ասոնք, շուկային ու հայկական փողոցներէն լսելի եղան հրացանաձգութեան ձայներ։ Կոմիտէճիները, որոնք գիրք գրաւած էին Հայոց տուներուն մէջ, կրակ բացին այն զինուորներուն վրայ, որոնք կը շրջէին թաղէ թաղ։ Շրջանի պահակախումբէն քանի մը հոգի նահատակուեցան այսպէս։ Զինուորները փախագարձեցին, սակայն, Հայոց տուներէն մաս մը պարպուած էր, ու զինուորները չէին գիտեր թէ ո՛ր տուներուն մէջ գիրք գրաւած էին կոմիտէճիները, այնպէս որ աւելի դժուար էր ասոնց պատասխանել կամ ամբողջովին հեռանալ։ Երբ նահանջեցին զինուորները, տուներուն մէջ ապաստանած կոմիտէճիները դուրս ելան քաղաքէն եւ միացան շրջակայքը դիրք գրաւած տասնեակներու։ Կը կարծուէր, որ ասոնց թիւը 300է կը հասնէր։ Ասոնք բոլորն ալ զինուած էին ռուսական արդիական զէնքերով։ Հայերուն կը հրամայէր մասամբ Մանուկ։ Գնդապետ Թէվֆիք իր զինուորները կարգի դնելէ ետք անձամբ հրամայելով յարձակիլ այն ժայռերուն վրայ, ուր ապաստանած էին հայ հրոսները։ Ընդհարումը տեւեց մէկ ժամ, կոմիտէճիները բաւական զոհ տուին եւ փախան դէպի Սոնոզք Ձոր, որ պաստան ընտրեցին իրենց։ Զինուորները մաս մը նահատակ եւ վիրաւոր ձգեցին այս ընդհարման մէջ։ Գնդապետ Թէվֆիք պէյ յարձակիլ չնկատեց իր պարտաւոր վաշտով հետապնդել զանոնք եւ յարձակիլ լերան վրայ, որովհետեւ անդիմադրելի ճամբով մը օգնական մեծ ուժ ստացած էին կոմիտէճիները։

(Շար.)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

ԿԱՅԱՐԱՆ ՇԱՐԺ Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932

20 FÉVRIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1808

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷՆ ՈՒ ԶՐԱՀԻ

Միշտ արթուն եւ հետեւողական, Գերմանացիները զինաթափութեան խորհրդաժողովին առջեւ պարզեցին ծրագիր մը, որ անակնկալ չէր, բայց եւ այնպէս խոր ցնցում պատճառեց:

Այն աստիճան որ, հեռագրական առաջին լուրերուն վրայ իսկ, փարիզեան մամուլը սկսաւ շանթեր տեղալ

Ի՞նչ կը պահանջէ Գերմանիան:

Մենք զինաթափ եղած, լրացուցած ենք Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին 8րդ յօդուածը: Հաճեցէք դուք ալ կատարել ձեր յանձնառութիւնը:

Սովորական հայերէնով, այս է Գերմանիոյ ծրագրին իմաստը:

Գերմանիան պարտուեցաւ եւ զանազան պատիժներու, կաշկանդումներու եւ հատուցումներու դատապարտուեցաւ, հողային, քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական գետնի վրայ: Զրկուեցաւ բանակէ եւ նաւատորմէ, պարտաւորիչ զինուորութենէ, եւ սպառազինութեան իրաւունքէ:

Յաղթականները շնո՛րհ բրին միայն 100 հազար զինուոր պահելու Վերսայլի դաշնագրին համաձայն, Հանրապետութեան Նախագահը արտօնեց Րայխստակին ցրուել բանակը եւ կազմել ազգային-պաշտպանութեան ուժ մը (Րայխսվէր), կամաւոր զինուորութեամբ եւ 12 տարի պայմանաժամով: Կարգ-կանոնի տակ առնուեցան նաեւ ոստիկանական ուժերը, սահմանափակուելով 150 հազարի: Նաւատորմը վերածուեցաւ բուն գերմանական ծովեզերքը պաշտպանելու սահմանուած ուժի մը, որուն նաւազներուն թիւը չպիտի անցնի 15 հազարը, մէջն ըլլալով սպաները, — առ առաւելն 1500 հոգի: Ինչպէս բանակին մէջ, այստեղ ալ զինուորները պիտի ծառայեն 12 տարի, իսկ սպաները՝ 25 տարի: Սահմանուած են նաեւ թնդանօթի հէն չափերը:

Արդ, ինչ որ կ'առաջարկէ հիմա Գերմանիան, չափուած է այս բանի զինաթափութեան վրայ:

Գերմանիա կ'ուզէ արժեցնել իր օրինակը, եւ կ'առաջարկէ որ միւսներն ալ հետեւին իրեն, կամ իրաւունք տան վերազինուելու: Չընդունիր ո՛ր եւ է բացառութիւն կամ խտրութիւն՝ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամներուն միջեւ: Դիտել կուտայ թէ՝ իրեն հետ զինաթափ եղած են ուրիշ երեք պետութիւններ ալ. Պուլկարիա, Աւստրիա և Հունգարիա:

Ուրեմն, խորհրդաժողովը եթէ իսկապէս կ'ուզէ իրականացնել զինաթափութիւնը, չի կրնար երկու չափ, երկու կշիռ ընդունիլ: Պէտք է միեւնոյն պայմանները հաստատել, բոլոր անդամներուն, ինչպէս եւ պատիժ անդամներուն համար: Եւ իբրեւ առաջին պայման, պէտք է, ջնջել պարտաւորիչ զինուորութիւնը, նուազագոյն չափ մը սահմանելով նաեւ մարտանաւերուն համար (ինչպէս եղած է Գերմանիոյ հանդէպ): Պէտք է ջնջել սուզանաւերը (ինչպէս եղած է Գերմանիոյ համար), եւ օդանաւերը (նոյնպէս):

Մէկ խօսքով, ինքն իր մէջ տրամաբանական եւ հետեւողական է գերմանական ծրագիրը, եւ վարպետ ռազմախաղ մը՝ կարելի առաւելութիւններն ստանալու համար:

Ինչպէս ըսինք, դժգոհութիւն պատճառած է, գերմանական ծրագիրը: Անշուշտ ամէնէն առաջ Ֆրանսայի մէջ, որ միշտ վաղուան անակնկալներու մղձաւանջով կ'ապրի:

Այս անգամ ալ, գլխաւոր մեղադրանքը այն է թէ, Գերմանիան կ'ուզէ առիթէն օգտուիլ, Վերսայլի դաշնագիրը պատռելու համար:

Յաղթականները չեն հաւատար թէ Գերմանիան իսկապէս, անկեղծօրէն զինաթափ եղած է: Անոնք սուտ կը հռչակեն պաշտօնական թիւերը: Անոնք համոզուած են եւ կը պնդեն թէ Գերմանիան գաղտնապէս, զանազան «ֆիրմաներու տակ ծածկուած» կը շարունակէ զինուորցնել, զէն ու զրահ, օդանաւ եւ մարտանաւ պատրաստել: Գերմանիան ունի կ'ըսեն, բազմաթիւ եւ բազմազան կազմակերպութիւններ, միութիւններ եւ ընկերակցութիւններ, որոնք ոչ միայն զինուորական մարզանքներ կը կատարեն, այլ եւ նիւթական ուժ կ'արտադրեն եւ վառ կը պահեն վրէժխնդրական ոգին: Գերմանական ճարտարարուեստի գործարանները կրնան անմիջապէս զինագործարաններու վերածուիլ: Գերմանիան գաղտնապէս ռազմանիւթ կը գնէ դրացի երկիրներէ: Գերմանիոյ առեւտրական օդանաւերը կրնան անմիջապէս վերածուիլ զինուորական օդանաւերու եւն.:

Այս համոզումն ունենալով, յաղթականները տրամաբանօրէն կ'եզրակացնեն, — եթէ ընդունուի գերմանական տեսակէտը եւ միւս պետութիւնները զինաթափ ըլլան, Գերմանիան գերակշիռ դիրք պիտի ստանայ, շնորհիւ իր սարքած խաղերուն:

Ուրեմն, չկայ փոխադարձ վստահութիւն: Իսկ երբ կը պակսի վստահութիւնը, եւ տիրաբար կ'իշխեն կանխակալ կարծիքները, ի՞նչպէս կարելի է յուսալ որ ընդհանուր զինաթափութիւնը յաջողի:

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը ետ կանչուած ըլլալով, հարկ է սպասել նոր դահլիճին եւ հետեւաբար նոր պատուիրակութեան կազմութեան, որպէսզի շարունակուին վիճաբանութիւնները:

Բայց, այժմէն կարելի է ըսել թէ մեծ տարբերութիւններ չպիտի ըլլան երէկուան եւ այսօրուան պատուիրակութեանց տեսակէտներուն միջեւ: Հակառակ ներքին տագնապին, Ֆրանսայի մէջ տեսակէտները յարանման են արտաքին եւ մանաւանդ գերմանական քաղաքականութեան մասին, գոնէ ներկայ խորհրդարանով:

Գերմանացիներն ալ գիտեն այս պարագան, եւ պատրանքներ չունին իրենց ծրագրին յաջողութեան մասին: Բայց, հիմքեր ունին հաւատալու թէ իւրաքանչիւր միջազգային ժողովի մէջ նոր քար մը գլորելով, անպատճառ բան մը կը շահին: Եթէ չկարենան ստանալ զէն ու զրահի հաւասարութիւն, գոնէ յամրաբար կը խախտեն իրենց վզին փաթթուած օղակները, եւ ճամբայ կը բանան դաշնագիրներու, հետեւաբար եւ պատիժներու վերաքննութեան:

Ամէն պարագայի մէջ, զինաթափութեան խորհրդաժողովը նոր առիթ մըն է, ապացուցանելու թէ պատերազմի դաշնագիրները ոչ թէ բարելաւած, այլ աւելի խառնակած են միջազգային յարաբերութիւնները:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

Բոլոր անոնք որ գորովով ու ջերմ հետաքրքրութեամբ հետեւած են Հ. Մ. Ը. Մ.-ի գործունէութեան ու յամառ ճիգերուն՝ հակառակ դժնդակ պայմաններու, ցաւով պէտք է արձանագրեն թէ նիրակի օրուան հանդէսը սարքուած է նիւթական հասոյթի ակնկալութեամբ.

Այդ օրուան պէտք չէր հանել Հ. Մ. Ը. Մ.-ը որ իր կազմութեամբ, գործունէութեամբ ու նպատակով իսկապէս «համազգային», իր սաները բեմ բարձրացնելու էր միայն ու միայն [illegible] հասարակութեան մը [illegible] համար առողջ [illegible] կիրթ զուարճութիւն [illegible]:

Դիտենք գժուարութիւնները [illegible] կը ջլատեն ամէնէն տաք ու հաւատաւոր կամքերն ու ամէնէն [illegible]:

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի վարիչները գիտ յուսահատ չեն եղած ու հակառակ նիւթական եւ այլ արգելքներու կամ դժուարութիւններու, եթէ տակաւին կը շարունակեն փութաջան գործին, որովհետեւ իրենց մէջ անդրդուելի կը բանի անհրաժեշտ նպատակի մը գիտակցութիւնը.

[illegible] կարեւորութիւնը:

Բայց, երբ մեծ կազմակերպութիւն մը չի գտներ ուզուած քաջալերութիւնը, անհրաժեշտ է սարքել [illegible] ցուցադրել.

Ամէն ժողովուրդ իր մանուկներու, պատանիներու եւ երիտասարդներու [illegible] վրայ

Ու սակայն ժողովուրդ իր մեծ բաժինը բերելով մէկտեղ այդ շարժումին, զայն յանձնած է նաեւ իր պետութեան բարոյական ու նիւթական օժանդակութեան.

Մեր մէջ, ո՛չ միայն [illegible] բարոյական գնահատութիւնը [illegible] է, անհատական եւ այլ նպաստներու [illegible] մէջ, այլ նիւթականին [illegible] ալ թողուած է անմիջապէս [illegible]

Ուրիշ ժողովուրդներ մարմնակրթութեան կազմակերպութեան վրայ կը նային իբրեւ գործ ու կը վարձատրեն գործին մարդիկը.

Մեր մէջ գործը կը տարուի անվճար զոհողութեամբ: Եւ ամէն անոնք որ հեռուէն կամ մօտէն կապ ունին գործող կազմակերպութեան մը հետ, գիտեն թէ ի՛նչ կը նշանակէ զոհողութիւն, մանաւանդ մեծ ու տարածուն քաղաքներու մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ.-ը զոհողութեան այս վարձն է, իսկապէս համահայկական, որ պէտք ունի զարգանալու, ուռճանալու եւ պարարտանալու:

Վաղուան հանդէսին խուռներամ բազմութիւն մը պէտք է փաստը տայ այս գիտակցութեան:

Չի բաւեր անընդհատ ծափել այս սերունդի եւ նորահաս սերունդի հիւանդագին աճման դէմ պայքարի անհրաժեշտութեանը, երբ արդէն գործը կայ, պէտք է լծուիլ անոր:

Ու վաղուան հանդէսին, նոյն խուռներամ բազմութիւնը պէտք չէ մոռնայ [illegible] տարիներէ ի վեր գործը կը վարեն համբեր [illegible] զոհողութեամբ

Մ. Ե.

«Բարի յուսեր» Կովկասէն

Կանոնաւոր անցագրով եկողներ կը պատմեն թէ վերջերս Կովկասի եւ Ռուսաստանի կարգ մը քաղաքներուն մէջ Թռուցիկներ ցրուած են, «Ընկեր՝ Ն խորհրդային կարգերը» վերնագրով: Շատ հաւանական է որ Չեկան ինք սարքած ըլլայ այս դաւը, նոր ձերբակալութիւններ կատարելու պատրուակով.

Ճամբորդները կը պատմեն նաեւ թէ կարմիր բորենիները բանտարկեալները տանջելու համար նոր միջոց մը հնարած են. — Ելեկտրական ցնցումով կը թուլցնեն, անդամալոյծ կը դարձնեն բանտարկեալները եւ յետոյ կ'արձակեն...

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ֆրանսայի նախարարական տագնապը

Փէնլըվէ կը ստանձնէ կազմել դահլիճը

Հանրապետութեան Նախագահը Գ. Փօլ Փէնլըվէի յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը: Լուրը շատ լաւ տպաւորութիւն գործած է քաղաքական շրջանակներուն վրայ:

Հանրապետութեան Նախագահը պատերազմական նախարար եւ նախկին վարչապետ Գ. Թարտիէօի հետ տեսակցելէ վերջն էր որ որոշեր էր գործը յանձնել Գ. Փէնլըվէի:

Գ. Փէնլըվէ անմիջապէս ձեռնարկեց խորհրդակցութիւններու եւ գիմումներու, դահլիճին կազմութեան համար:

Գ. Թարտիէօ յայտնեց Գ. Փէնլըվէի թէ պատրաստ է աշխատակցելու իրեն նոյն դահլիճին մէջ, պայմանաւ որ ոչ մէկ անձ կամ խմբակցութիւն դահլիճէ կողմէն դուրս ձգելու խօսքը չըլլայ: Նոյն պատասխանը տուեր էր նաեւ Գ. Լավալ նախկին վարչապետը, որուն աշխատակցութիւնը ուզեր էր Գ. Փէնլըվէ:

Այս պատասխանները ստանալէ վերջն էր որ Գ. Փէնլըվէ տեսակցեցաւ արմատականներու պետին Գ. Էրրիոյի հետ: Անոնց գիրքը համակէպ Փէնլըվէի կողմէ կազմուած դահլիճին, հաւանաբար պիտի ըլլայ հետեւեալը.— Արմատական-ընկերվարական կուսակցութիւնը կը նկատէ թէ Փէնլըվէի նման անկախ եւ բարոյական տէր անձնաւորութեան մը ներկայութիւնը՝ դահլիճին գլուխը, բաւարար երաշխիք մը կը կազմէ սրտանց ըլլալով մանաւանդ որ, այսպէս կազմուած կառավարութիւն մը պիտի ըլլայ հաշտեցարար եւ կատարեալ չէզոքութեան կառավարութիւն մը: Կազմուելիք կառավարութեան ծրագիրը պէտք է ըլլայ, ու թերեւ, նախաձեռնել տիրող մեծ համաձայնութեան քուէարկել տալ ելեւմտուտքը, պահպանել Ֆրանսայի ներկայ արտաքին քաղաքականութիւնը, եւ կատարել ընտրութիւնները: Այս ծրագրին գործադրութեան համար, արմատական-ընկերվարականները օժանդակելի կամ քաղաքականութեան որեւէ հարց չպիտի յարուցանեն ընդդէմ Փէնլըվէի դահլիճին:

Գ. Փէնլըվէ կէս-գիշերէն վերջ մինչեւ երեք, խօսակցութիւններ ունեցաւ այն անձերուն հետ որոնք պէտք է մտնեն իր դահլիճին մէջ: Տակաւին դահլիճի անդամներուն ցանկը վերջնապէս չէ կազմուած:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Գերմանիոյ առաջարկները եւ Պուլկարիոյ տեսակէտը

Մէկ քանի օր, ի վեր, Ժընեւի ժողովը հետաքրքրութեամբ կը սպասէր Գերմանիոյ առաջարկներուն զինաթափութեան հարցին մասին:

Գերմանիոյ առաջարկները ժողովի դիւանին յանձնեց Թուրքիոյ նախկին գերման դեսպանը Գ. Նատոլնի:

Առաջարկները կը բաղկանան ներածութենէ մը եւ ծովային, ցամաքային ու օդային ուժերու առնչութեամբ վերաբերեալ առաջարկներէն:

Ներածութեան մէջ կը յիշուի թէ Գերմանիա արդէն զինաթափ եղած է եւ թէ, անոր զինաթափումը պէտք է նկատուի իբր ուղեցոյց Ազգերու Դաշնակցութեան բոլոր անդամներուն զինաթափութեան, մանաւանդ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը բաղկացած է հաւասար իրաւունքներ վայելող անդամներէ:

Ետքը, գերման յիշատակագիրը կը յայտնէ թէ զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբին կողմէ ծրագրուած նախագծին թերիներն ու պակասները նկատի առնելով, գերման կառավարութիւնը համոզուած է դարձ, թէ Գերմանիոյ առաջարկները կը բերեն այն տեսակէտէն թէ ասկից վերջ, պէտք է գոյութիւն ունենայ զինաթափութեան եղանակ մը, որ հաւասարապէս կիրարկուի բոլոր պետութեանց:

Գերման առաջարկները կը բաղկանան հետեւեալներէն.

ՑԱՄԱՔԱՅԻՆ ՈՒԺԵՐ. Բոլոր երկիրներու մէջ, ցամաքային զինուորական ուժերը պէտք է հայթայթուին միմիայն կամաւոր յանձնառութիւններու ձեւով: Իսկ եթէ այս ձեւը չընդունուի եւ պարտադիր ծառայութիւնը շարունակուի, այդ պարագային պէտք է նկատի առնել պահեստի ուժերը, որոնք գլխաւոր մասը կը կազմեն բանակներուն եւ ըստ այնմ ճշդել սահմանափակումը:

Կարգ մը թնդանօթներէ զատ, Գերմանիա կ'առաջարկէ ջնջել ամէն տեսակի հրասայլերը, թանքերը եւ ականաձիգները: Ամէն մէկ պետութեան համար, պէտք է ճշդուի ռազմական նիւթեղէնի չափը. իսկ այն պետութիւններուն համար որոնք զէնքի գործարան չունին, պէտք է թոյլ տրուի որ որոշ քանակութեամբ ձեռք ունենան: Ասկից զատ, պէտք է արգիլուի կարգ մը ամրոցներու շինութիւնը, մանաւանդ անոնցը որ սահմանագլուխներու մօտերը կը գտնուին:

ՆԱՒԱՅԻՆ ՈՒԺԵՐ.— Մարտանաւերու տարողութիւնը 10 հազար թոնոյէն աւելի չպիտի ըլլայ. իսկ սաւառնակատար նաւերը պէտք է արգիլուին: Ընդծովեաները պէտք է ջնջուին: Գերմանիա կարգ մը առաջարկներ կը ներկայացնէ զրահաւորներու, յածանաւերու, եւայլնի մասին:

Ծովային զինուորներն ալ պէտք է կամաւոր յանձնառութեամբ հայթայթուին:

ՕԴԱՅԻՆ ՈՒԺԵՐ.— Օդանաւային որ եւ է ուժի պահպանումը պէտք է արգիլուի եւ ներկայիս գոյութիւն ունեցող բոլոր պատերազմական օդանաւերը պէտք է ջնջուին: Պէտք է նաեւ արգիլուին օդանաւային այն ծաղրանքները որ, որ եւ է զինուորական նպատակի մը կրնան ծառայել: Զինուորականները պէտք չէ ծառայեն օդանաւորդութեան մէջ, պատերազմական նպատակով որ եւ է օդանաւ շինելու չէ:

Գերմանիա կարգ մը առաջարկներ կը ներկայացնէ նաեւ քիմիական պատերազմի, զէնքերու արտադրութեան եւ առեւտուրի եւ պատերազմական ծախքերու մասին:

Պուլկարիոյ կողմէ խօսեցաւ վարչապետը Գ. Մալինոֆ.

— Պուլկարիա,ըսաւ,արդէն զինաթափ եւ իր ապահովութիւնը երաշխաւորող ամէն ազգու միջոցներէ զրկուած, տրամ է հաստատելով որ ժողովուրդներու միջեւ տակաւին յամառ բռնարարքներ կ'ընթանան, որ խաղաղութեան եւ միջազգային յարաբերութիւններու մէջ կը խանգարեն: Այս տագնապալից բարեշրջումը թոյլ կուտայ Պուլկարիոյ ծառայելու թէ միակողմանի զինաթափութեան խոստումները որոնց ենթարկուեցաւ, այլեւս գոյութեան իրաւունք չունին: Նոր կացութեան հանդէպ, նոր լուծում պէտք է: Այս լուծումը, Պուլկարիա կ'ուզէ գտնել վերջնական կորուստին մէջ այն միջոցներուն, զորս Ազգերու Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ տրամադրել ամբողջ աշխարհին: Նաեւ կ'ուզէ գտնել իւրաքանչիւր երկրի համար, ապահովութեան եւ իրաւունքներու հաւասարութեան մէջ, արդեցրելով գործածութիւնը որ ամէնէն աւելի կը յարմարի իր ազգային պաշտպանութեան պէտքերուն, նկատի առնելով իւրաքանչիւր երկրի յատուկ աշխարհագրական եւ քաղաքական կացութիւնը:

ՎՐԻՊԱԿ.— Այսօրուան գ. էջին մէջ, «Նամակ Մանչուրիայէն»ը պիտի ըլլայ «Նամակ խմբագրութեան»:

Ռուսիա

Մայր. Արեւելքի մէջ

Գերման զօրավար մը, հանդէսի մը մէջ հրատարակուած յօդուածով մը կը յայտնէ բոլշեւիկներու կրաւորական ընթացքին պատճառները՝ ռուս եւ ճափոնական կռուին մէջ:

Գերման զօրավարը կը հաւաստէ թէ կարմիր բանակին միծագոյն ուժը գրեթէ 70ի վրայ 43 զօրաբաժին կեդրոնացած է խորհրդային արեւմտեան սահմաններուն վրայ: Հոն են նաեւ պատերազմական օդանաւերը մեծ մասամբ, զրահապատ կառախումբերը եւ ինքնաշարժ գնդացիրները:

[illegible] բոլշեւիկները [illegible] անկարողութեան մատնուած են եւ չեն կրնար այս ուժերէն կարեւոր մաս մը փոխադրել Տրանսսիպերիան, այն պատճառով որ բոլշեւիկեան երկաթուղին ողբալի վիճակի մէջ է: Հետեւաբար, բոլշեւիկեան որեւէ գործողութիւն ընդդէմ ճափոնիոյ պարտուած պիտի ըլլայ ձախողութեան, երբ, ճափոնցիները՝ մէկ քանի ժամուն մէջ կրնան գրաւել Վլատիվոսթոքը:

Անշուշտ, Ռուսիա մարդկային անսպառ աղբիւր ունի, բայց գերման յօդուածագիրը կը յիշեցնէ թէ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, բոլշեւիկներու թիւը չանցնիր երկու միլիոնը, իսկ զօրաշարժի պահուն, բոլշեւիկեան իշխանութիւնները կը վախնան որ զէնքերը իրենց դէմ դառնան: Բոլշեւիկները, կ'եզրակացնէ զօրավարը, անշուշտ պիտի կորսնցնեն այս պատերազմը: Արդ, ըն. եթ. պատերազմի հաստատեց թէ պարտութիւնը աղիտաբեր է վարչաձեւի գոյութեան: Եւ որեւէ պատճառ չկայ մտածելու թէ բոլշեւիկները պիտի կրնան խուսափիլ նոյն բախտէն:

Յոյն զինուոր մը

Թուրքիոյ պիտի ծախէր

ԻՐ ԵՐԿՐԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Աթէնքի մէջ ձերբակալուեցաւ հայրենադաւ զինուոր մը, որ կ'ուզէր Թուրք դեսպանատան ծախել հելլէն զինուորական նաւակայանի ռազմագիտական մէկ քարտէզ-յատակագիծը:

Հայրենադաւը, Սթէֆան Լադուտաքիս, որ աստիճանազրկուելով վտարուած էր նաւատորմէն եւ իր զինուորական ծառայութիւնը կը լրացնէր Աթէնքի Ա. գունդին մէջ իբրեւ հասարակ զինուոր, նաւատորմի սպայակոյտին մէջ պաշտօնավարած միջոցին կը գողնայ վերոյիշեալ յատակագիծ-քարտէզը: Վերջերս դրամական նեղութեան մէջ իյնալով, կը խորհի դրամի վերածել այդ գաղտնի եւ մեծարժէք փաստաթուղթը: Բայց որովհետեւ մարդ չէր ճանչնար, գաղտնիքը կը պարզէ իրեն վստահելի նկատած յունապետին՝ Սթավրաքաքիսի եւ անոր կ'առաջարկէ երկու-քուկէս միլիոն տրախմիի ծախել քարտէզը: Սպան կը հաւանի, եւ թակարդ մը լարելով, ձերբակալել կուտայ զինուորը: Քարտէզը, նաւային սպայակոյտի նախապատերազմեան շրջանի մէկ հրատարակութիւնն է, որուն վրայ սակայն, ծածկագրով եւ այլ նշաններով արձանագրուած են նաւակայանին մէջ մինչեւ այսօր կատարուած բոլոր յաւելումները, փոփոխութիւնները, խրամաշինութիւն, նաւահանգստի եւ այլ նորութիւններ եւն.:

Ռուսական խաւիւղը

Արմաւիրի մէջ (Ուկրայնա) վերջացաւ քարիւղատարին շինութիւնը: 488 քիլոմեթր երկարութիւն ունի եւ անոր շինութիւնը արժած է 23 միլիոն ըուպլի: Վերջացաւ 10 ամսուան աշխատանքով:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ՄԱՄՈՒԼԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Անձէ առաջ առիթ ունեցած էինք ներկայացնելու ընդդիմադիր շարժումը՝ Թուրքիայէն ներս եւ դուրս։

Վերջերս Փարիզի մէջ լոյս տեսած նոր թերթ մը — La Turquie Libre — գաղափար սրակարգի վրայ կը դնէ արտասահմանի ընդդիմադիր Թուրքերուն գործունէութիւնը։

Երեք տարիէ ի վեր Փարիզի մէջ կը հրատարակուի La République Enchaînée թերթը, անօրէնութեամբ Մէհմէտ Ալի պէյի (150նոցներէն), որ Զինադադարին Ֆէրիտ փաշայի դահլիճին մէջ ներքին նախարար եղած է կարճ ժամանակ մը (կարծեմ 40 օր)։ Մէհմէտ Ալի. պէյ իր նախարարական տիտղոսը կ'օգտագործէ ամէն առթիւ, իր անձին եւ ձեռնարկին աւելի հմայք եւ կարեւորութիւն ապահովելու համար անշուշտ։ Հակառակ թերթին ճակատը «երկշաբաթաթերթ» յայտարարուած ըլլալուն, La République Enchaînée լոյս տեսած է շատ անկանոն կերպով եւ ցարդ հրատարակուած է միայն 38 թիւ, երեք տարուան մէջ։

Հակաքէմալական այս "օրգանը" հիմնուած առեն, Մէհմէտ Ալի պէյի շուրջ համախմբուած էին 150նոցներու Սեւ Ցանկին պատկանող այն ընդդիմադիրները, որոնք Փարիզ կը բնակէին։ Սակայն այդ համերաշխութիւնը երկար չտեւեց եւ Մէհմէտ Ալի պէյ հետզհետէ տեսաւ հեռանալը իր բարեկամներուն։

Այս վերջիններէն մէկը՝ Տրապիզոնցի Լոմէր Զիվիի պէյ (Լազ, փաստաբան, Օսմ. Երեսփ. Ժողովի նախկին քարտուղար եւ Էրզրումի Միւթ համագումարին Տրապիզոնի պատգամաւոր), որ շատ հետաքրքրական յուշեր սկսած էր հրատարակել La République Enchaînéeի մէջ, բաժնուելով գնաց հրատարակեց ԸԷֆալԷԸԸ ինգըլապ թերթը, արտաքսուած Թուրքերէն (օգոստոս 1930)։ Նիւթական պակասէն, այս թերթը դադրեցուց իր հրատարակութիւնը, միայն վեց թիւ լոյս ընծայելէ վերջ։

Ֆէվզի պէյ բաւական լուրջ յօդուածներ հրատարակեց այդ թերթին մէջ։ Մասնաւորապէս քրտական հարցին մասին արտայայտուեցաւ մեծ համակրանքով, հաստատեց Քիւրտերու անկախ եւ ազատ ապրելու իրաւունքը, փաստերով ցոյց տալով Օսմանեան վարիչներուն սխալները արաբական (Եմէն) շարժումներուն առեն, մեղադրութեամբ Լամէթի, որ այսօր Թուրքիոյ վարչապետն է։

Թուրք խմբագիրը մասնաւոր բաժին մը յատկացուցած էր թերթին մէջ՝ բացատրելու համար «յեղափոխութեան» իմաստը, ցոյց տալով թէ՝ ինչ որ կը կատարուի Թուրքիոյ մէջ, իսկական յեղափոխութիւն չէ։ Օրինակներ կը բերէր ֆրանսական մեծ յեղափոխութենէն եւ կը ծաղրէր Մուսթաֆա Քէմալին ու Էն՝ կիւրիի վարիչները, իրենց յախուռն կապկութիւններուն համար։

Այս թերթի դադարումէն վերջ, Մէհմէտ Ալի պէյի ֆրանսերէն թերթը մինակ մնաց հրապարակին վրայ եւ շարունակեց իր հրատարակութիւնը, կռթնելով առաւելապէս Հրեաներու վրայ։

La République Enchaînéeի խմբագրութիւնը կը վարէր 25 տարեկան երիտասարդ Հրեայ մը՝ Ալպէր Հայոն, բնիկ Պոլսեցի, որ փոքրիկ տարիքէն Փարիզ եկած է իր ծնողքին հետ եւ նախակրթարանէն սկսեալ իր ուսումը առած է ֆրանսական վարժարաններու մէջ։ Անցած տարի ատրատեց իրաւաբանական վարժարանը։ Թուրքերէն չի գիտեր, բայց ունի Թրրական ծածկանուն՝ Նէճաթի Րիֆաթ։Իր անունը կը փայլէր թերթին ճակատը՝ իբրեւ խմբագրապետ եւ սիւնակներու երեք քառորդին տակ՝ իբրեւ յօդուածագիր։ Բացի տնօրէնին ստորագրած յօդուածէն եւ քանի մը պատահական թղթակցութիւններէ, թերթը ամբողջովին լեցնող էր Նէճաթի Րիֆաթ մականունեալ Հայոնը։

Ուրիշ Հրեայ մը՝ Ալպէր Ֆուա, նախկին իթթիհատական գործիչ, մասէն կը հետաքրքրուէր այս թերթով։ Անցած տարի բացառիկ մեծադիր թիւ մը հրատարակուեցաւ՝ դրուած գրիթէ ամբողջութեամբ Ալպէր Ֆուայի մէկ բաց-նամակով, ուղղուած Մուսթաֆա Քէմալի։ -

Մէհմէտ Ալի պէյ պարապ նստող մարդ չէ։ Անցած տարի կազմակերպեց «Թուրք Ռամկավար Կուսակցութիւն» մը (Parti Démocrate Turc)։ Իր Թուրք բարեկամները կը հաստատեն թէ այս կուսակցութիւնը գոյութիւն ունի, բայց թուղթի վրայ եւ թէ անդամները մատի վրայ կը համրուին։ Պատճառներ կան հաւատալու թէ՝ իրականին մէջ նման «կուսակցութիւն» չկար, այս բառին իսկական իմաստով։ Քանի մը անհատներ կային հրապարակին վրայ, Մէհմէտ Ալի պէյի անձնական բարեկամները։ Վերջերս ալ ծրագրի պէս բան մը լոյս տեսաւ թերթին մէջ։

Այս կուսակցութեան կազմութիւնը յայտարարուելէ վերջ, Մ. Ալի պէյ թերթը մկրտեց իբրեւ Organe de la Démocratie turque Թուրքիոյ Ռամկավարութեան Օրգան եւ Աէտայի խմբ արտաքսուած Թուրքերէն թերթն ալ միացած հռչակուեցան իբրեւ անուանական կուսակցութեան։ Այս ձեւով գործակցութիւն մը կը փորձուէր արտասահմանի զանազան ընդդիմադիր տարրերուն միջեւ։

Մինչեւ անցած տարուան վերջը՝ La République Enchaînée պահեց վերի տիտղոսը։ Իսկ այս տարուան առաջին թիւին (5 յունուար 1932), ճակատը դրոշմուած կը տեսնենք «Organe de la Démocratie Paysanne Turque» մակդիրը։ Այս փոփոխութեան մասին խմբագրութիւնը որեւէ բացատրութիւն չի տար։ Միայն դեկտեմբերի թիւին մէջ Թուրք Երկրագործական Ազգային Միութեան կողմէ (Միլլի Թիւրք Չիֆթճի Պիրլիկի) պատգամագիր մը հրատարակուած է՝ գգուշացնելու համար Եւրոպացիներն ու Ամերիկացիները որեւէ փոխառութիւն ընելէ այսօրուան տէրերուն։ Նախկին նիւթական գործակալ Սարաճ օղլու Շիւքրի պէյ այդ միջոցին Ամերիկա գացած էր՝ փոխառութիւն մը կնքելու նպատակով։ Ընդդիմադիրները արգելք ըլլալ կ'ուզեն առար, որպէսզի քէմալական վարչաձեւը չամրանայ իր դեբըը դրամի շնորհիւ։ Ըստ թերթին, Երկրագործական Միութիւնը կը գտնուի Թուրքիա եւ հոն քաղաքի մը մէջ (որուն անունը բնականաբար գաղտնի կը պահուի) 1931 նոյեմբերին համաժողով գումարած, վերջ. հրատարակութեան տուած է վերայիշեալ բողոքագիրը։

Նոյն դեկտեմբերի թիւին մէջ, հրատարակուած է ուրիշ բողոքագիր մը Պոլսոյ Թիւրք Օճաղըին կողմէ։

Ինչպէս կը յիշուի, անցած տարի Մ. Քէմալ լուծեց Թիւրք Օճաղըները եւ զանոնք միացուց Խալք կուսակցութեան։ Հիմա իբրեւ թէ անոնք կը բողոքեն այս կարգադրութեան դէմ։ Մէհմէտ Ալի պէյ կերպով մը կը ջատագովէ Թուրանական շարժումը...։ Միւս կողմէ անհասկնալի են «Երկրագործական Միութեան» անունով գրուածները։

Գալով խալիֆայութեան խնդրին, ընդդիմադիր թերթը յիշելէ վերջ թէ Մ. Քէմալ համաձայնած է նախկին խտիվ Աբպաս Հիլմի փաշայի խալիֆա հռչակուելուն, կը պաշտպանէ Աբտուլ Մէճիտի խալիֆայական իրաւունքները, խալիֆայանիստ քաղաք պահելով Պոլիսը։

Որոշ կը տեսնուի թէ թերթը խարխափումի մէջ է եւ իւրաքանչիւր թիւ նոր անակնկալ մը կը բերէ՝ տնօրէնին քաղաքական ուղղութեան մասին։

Յունուարի թիւին ճակատը իբրեւ խմբագրապետ կը տեսնենք նոր դէմք մը՝ Մէթրը Տուրկութ, մեղի անծանօթ։ Զորրորդ էջին վրայ քանի մը տող՝ յայտարարելու համար «Թուրք ռամկավար երկրագործական միութեան եւ Թիւրք Օճաղըի յարգելի վարիչներուն» թէ Նէճաթի Րիֆաթ որեւէ է յարաբերութիւն չունի թերթին հետ։ Կ'աւելցնէ թէ շուտով Թուրքերէն լեզուով յաւելուածական բաժին մը պիտի ունենայ թերթը։

Մէհմէտ Ալի պէյի այս անկայուն գաղափարներուն պահուն է, որ յանկարծ հրապարակ կ'ելլէ La Turquie Libre. Organe Monarchiste Constitutionnel։ Նոր թերթը իր տիտղոսովն իսկ կը բացատրէ իր որոշ եւ յստակ նպատակը։ Ալպէր Հայոն կանգնած է սուլթան-խալիֆայական գետնին վրայ եւ իր բոլոր ճիգերը ուղղուած են այդ նպատակին։ Ըստ իրեն, հին վարչաձեւին վերահաստատումին մէջ է միայն Թուրքիոյ փրկութիւնը։ Այդ ձեւով միայն բացարձակ խզում առաջ կրնայ գալ Ռուսիոյ հետ, որ էր եւ կը մնայ միշտ անդրդուելի թշնամի Թուրքիոյ եւ Ղուկասէ Թուրանական շարժումին։

Նէճաթի Րիֆա՛թ կը բացատրէ նաեւ թէ ինչո՞ւ կը բաժնուի Մ. Ալի պէյէն, որուն հետ քաղաքական խնդիրներու մասին տարակարծութիւններ ունէր վերջերս։

Այս կարգի հրատարակութիւններ ալ մէկ վճռական դեր կրնան խաղալ քէմալական բռնակալութիւնը տապալելու համար։ Այս վերջին նպատակը կը պահանջէ շատ լուրջ կազմակերպութիւն, ինչ որ կը պակսի Թուրք եւ Հրեայ ընդդիմադիրներուն մօտ։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

10 ՓԵՏՐ. — Անցի օր եւ երէկ տեղի ունեցաւ Ռումանահայ Թեմին պատգամաւորական ժողովի անդրանիկ նստաշրջանը՝ Պուքրէշ, Ռումանահայ Կեդր. Մանկապարտէզի սրահին մէջ։

Յունուար ամսուան մէջ տեղի ունեցած էին պատգամաւորական ընտրութիւնները Ռումանահայ 22 համայնքներուն մէջ։ Ընտրական պայքարը բուռն էր եղած մանաւանդ Պուքրէշի, Քիշնեւի, Կոստանցայի, Կալացի, Սիլիսթրէի եւ Պազարջըքի մէջ, ուր կը վիճուէն պզտոր տարրերը, ինչպէս անշուշտ գիտեն «Յառաջ»ի ընթերցողները։

Ընտրուած էին 24 աշխարհական եւ 3 հոգեւորական պատգամաւորներ։

Նիստը բացուեցաւ 28 պատգամաւորներու ներկայութեան եւ Նախագահութեամբ առաջնորդ Յուսիկ արքեպսկ. Զօհրապեանի, որ բարի գալուստ մաղթեց պատգամաւորներուն, այս առթիւ ի վեր հանելով պատմական նշանակութիւնը Թեմին ճանաչման եւ Թեմական կանոնադրութեան վաւերացման։ Ցետոյ հրաւիրելով ներկաները համերաշխ աշխատութեան, առաջարկեց կատարել Դիւանի ընտրութիւնը։

Դիւանի ընտրութիւնը ցոյց տուաւ թէ Թեմ. Պատգ. Ժողովի ծոցին մէջ համերաշխ մեծամասնութիւն մը կայ, որ ուխտած է ի գլուխ հանել հին եւ նոր հայութեան եղբայրական կապը, եւ վերջացնել պառակտումի բոլոր փորձերը։ Սոյն ընտրութեան արդիւնքը շշմեցուցիչ եղաւ մանաւանդ անոնց համար որ պատգամ. ժողով մտած էին ոչ թէ շինարար աշխատանքի մը իրենց մասնակցութիւնը բերելու, այլ կազմալուծելու համար այդ աշխատանքը։

Դիւանը ընտրուեցաւ հետեւեալ կերպով.

Գ. Գ. Խճ. Սոլոմոն ատենապետ, Տոքթ. Ա. Սայրի փոխ-ատենապետ, Արտ. Թովմասեան ատենադպիր, Կար. Պաղտասարեան ատենադպիր։

Իսկ ընտրական տեղեկագիրներու ստուգման յանձնախումբը կազմուեցաւ հետեւեալ կերպով.

Գ. Գ. Խճ. Սոլոմոն (Ռոման), Մ. Մանէա (Եաշ), Գ. Ասատուրով (Չէրնաթէ Ալպա), Լ. Զօհրապ (Թուլչա), Կ. Պաղտասարեան (Պազարջըգ)։

Դիւանի կազմութենէն յետոյ, ատենապետ Գ. Խճ. Սոլոմոն կարդաց ճառ մը՝ ուր կը պարզէր պատմական նշանակութիւնը Թեմին հաստատման, ակնարկ մը կը նետէր հայ եկեղեցւոյ դարաւոր կեանքին վրայ Ռումանիոյ մէջ, եւ կ'աւելցնէր.

«Բարի գալուստ մաղթելով ձեզ, պարոնք կը սպեմ, յանուն բոլորիս, իբրեւ մեր անդրանիկ պարտականութիւնը, մեր երախտագիտութիւնը յայտնել ամէն պետութեան՝ որ գործերով պաշտպանութիւն ընծայած է հայ եկեղեցիին, եւ անոր օգոստափառ վեհապետին որուն օրով է որ Թեմը իր պաշտօնական նուիրագործումը՝ կը գտնէ, եւ փրոֆ. Սարկայի կառավարութեան որ այնքան բարեացակամութիւն ցոյց տուաւ մեզ հանդէպ»։

Ժողովը ջերմ ծափերով ողջունեց այս խօսքերը, եւ պաշտօն տուաւ դիւանին հաւատարմական եւ երախտագիտական հեռագիրներ ուղղել վեհապետին ու վարչապետին։ (Պատգ. ժողովը ատրատելու մօտ էր, երբ պալատէն ստացուեցաւ շնորհակալութեան պատասխան մը)։ Գ.

Թրանքս Յալլաց իր ողջոյնի ջերմ խօսքը ուղղեց Թեմական Առաջնորդին՝ իր պաշտօնական ճանաչման եւ Թեմական կանոնագրութեան վաւերացման առթիւ։

Գ. Գ. Հաճի Արթինեան յայտարարութիւն մը կարդաց՝ ուր իր եւ ատրագրող աւելի խումբ մը պատգամաւորներուն անունով կը խոստանար աշխատիլ համերաշխ գործակցութեան մը համար տեղացի եւ եկւոր հայութեան միջեւ, եւ կ'առաջարկէր ի սպաս դնել իրենց ուժերը Թեմը ծաղկեցնելու գործին։ Սոյն յայտարարութիւնը ստորագրած էին նաեւ Դաշնակցական եւ համակիր պատգամաւորները։

Շատ մը պատգամաւորներ յայտնեցին թէ իրենք եւս կը միանան սոյն առաջարկութիւններուն։

Նիստը ընդհատուեցաւ կէսօրին՝ որպէսզի ընտրական տեղեկագիրներուն քննիչ յանձնախումբը քննէ այդ տեղեկագիրները եւ իր եզրակացութիւնը բերէ։

Պատգ. Ժողովի երկրորդ նիստը տեղի ունեցաւ կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին։ Ներկայ էին հոն թիւով ունկնդիրներ։

Եաշի պատգամաւոր Գ. Մինայ Մանէա, որ տեղեկաբերն էր ընտրական տեղեկագիրներու քննիչ յանձնախումբին, առաջարկեց վաւերացնել 15 քաղաքներու ընտրութիւնները, որոնց դէմ որեւէ բողոք չկար, ինչպէս նաեւ Կոստանցայի, Պազարճըքի, Կալացի, Պրայլայի եւ Սալովայի ընտրութիւնները՝ որոնց դէմ ուղղուած բողոքները յանձնախումբը գտած էր անհիմն։

Պուքրէշի ընտրութեանց գալով՝ յանձնախումբը թէեւ գտած էր որոշ օրինական զանցառութիւններ, բայց ի վերջոյ կ'առաջարկէր վաւերացնել Պուքրէշի չորս պատգամաւորները եւ բեկանել միայն ընտրութիւնը հինգերորդին, գտնելով որ ան չահած չէ արտայայտուած քուէներու կէսէն աւելին։ Ժողովը 6ի դէմ 20 քուէով բեկանեց հետեւաբար ընտրութիւնը Տոքթ. Տիրացեանի։ «Յառաջ»ի ընթերցողներըգիտեն որ Պուքրէշի մէջ շահած էր հօկ՝հնչակ-ռամկավարպիւքը։

Ժողովը 13ի դէմ 14 ձայնով բեկանեց նաեւ Քիշնեւի ընտրութիւնները՝ յանձնախումբը անպարտելի զանցառութիւններ գտած ըլլալով անոնց մէջ։ «Յառաջ»ի ընթերցողները գիտեն նոյնպէս որ Քիշնեւը որջն է եղած ցարդ բոլոր դաւադրութիւններու։

Ատենապետ Գ. Քօսթիքա Սոլոմոն յայտնեց թէ ժողովը իր օրինական հանգամանքը գտած է՝ վաւերացուած ըլլալով ընտրութիւնը 30 պատգամաւորներու, որ 28ը ներկայ էին ժողովին։

Ժողովը իր նիստը շարունակեց յաջորդ առաւօտ. փետր. 4ին։

Պուքրէշի պատգամաւոր Գ. Ա. Գասպարեան անիրաւ գտնելով Տոքթ. Տիրացեանի ընտրութեան բեկանումը, յայտարարեց թէ կը քաշուի ժողովէն։

Ժողովը յետոյ լսեց նախկին Ռումանահայ Թեմ. Գործ. Մարմնի տասնամեայ գործունէութեան տեղեկագիրը՝ զոր կարդաց Գ. Գ. Հաճի Արթինեան։ Ժողովը բուռն ծափերով իր գոհունակութիւնը յայտնեց Թեմ. Գործ. Մարմնի անդամներուն՝ իրենց արդիւնաւոր գործունէութեանը համար, եւ ընդհ. քարտուղարին՝ որ ամբողջ տասը տարի անձնուէր կերպով իր ճիգերը ի սպաս դրած էր Թեմին կազմակերպութեան։

Ժողովականներէն շատերը ըրին զանազան թելադրութիւններ յառաջիկային համար։

Նիստը շարունակուեցաւ կէսօրէն յետոյ։

Կարդացուեցան Պատգ. Ժողովի բացման առթիւ ուղղուած հեռագիրներ Օրնէյէն, Պըլօէն, Թուլչայէն, ինչպէս նաեւ շնորհաւորական ուղերձ մը Հայ Ուսանողական Միութեան կողմէ՝ որ կը խնդրէր այս առթիւ Թեմական Պատգ. Ժողովին աջակցութիւնը ուսանողական տան մը հիմնարկութեանը համար։

Ժողովը լսելով զանազան դիտողութիւններ Թեմական կանոնադրութեան ինչ ինչ յօդուածներուն մասին, որոշեց զանոնք նկատի առնել յառաջիկայ նստաշրջանին, իսկ մինչեւ այդ անոնց կիրարկել գալու

Այդ պահուն Պուքրէշի պատգամաւորներէն Գ. Գ. Ա. Ալթէրեան եւ Գ. Դանիէլեան եւս յայտնեցին թէ քաշուին ժողովէն՝ ազդուելով Տոքթ. Տիրացեանի ընտրութեան բեկանումէն։

Ժողովը շարունակեց իր նիստը համերաշխ եւ խաղաղ ոգեւորիչ մթնոլորտի մը մէջ՝ երբ Ռումանիոյ 20 համայնքներու պատուիրակները Թեմը կազմակերպելու նախանձախնդրութեամբ տոգորուած, եղբայրական աննախընթաց ոգիով մը, ըրին զանազան թելադրութիւններ եւ առաջարկներ։

Ժողովը ի վերջոյ ձեռնարկեց ընտրութեանց։ Ներկայ էին 24 պատգամաւորներ։ Թեմական Խորհուրդի անդամ ընտրուեցան.

Երեմիա քհնյ. Ալբիլեան՝ 21 քուէ, Խճ. Սոլոմոն՝ 20, Գր. Օծանով (Քիշնեւ) 20, Գ. Մօրթազեան (Եաշ), Մ. Խպրայլեանու (Չէրնովից) 20, Գ. Հաճի Արթինեան 20, Ա. Մանիսալեան 20, Ա. Թովմասեան 20, Լ. Զօհրապ 19։

Իսկ փոխ-անդամ ընտրուեցան.—

Թուրիեւ 20, Խաչօպ Պըլըգլիու 20, Ա. Ճապուրով 20, Տոքթ. Ա. Տիրացեան 20, Յ. Քիւլիւքեան 20։

Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամ ընտրուեցան –

Գաբրիէլ Խաչիկով. Արտաշէս Տէտէոն, Վաքէ Ցուլեան։

Իսկ փոխ-անդամ.—

Յ. Ջավիտէպու, Ն. Ալան.

Ժողովը վերջացաւ երկու ամբողջ օր տեւելէ յետոյ։ Ներկայ 24 պատուիրակները խմբովին լուսանկարուեցան։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մեր Մեր աշխատակից Հ. Ալեանայ արդէն գրած էր այս նուագահանդէսի մասին։ Կուտանք նաեւ մեր երաժշտական աշխատակցին գրութիւնը, քանի որ կը գտնուինք արտակարգ երեւոյթի մը առջեւ։

Անցեալ շաբաթ իրիկուն Salle Chopinի մէջ վիցամեայ Րաֆֆին, այս մանուկ ջութակահարը տուաւ իր երկրորդ նուագահանդէսը։ Եթէ պարբերաբար հայ եւ օտար թերթեր կուգան անճարակական խաղերով մեր հետաքրքրութիւնն ու երեւակայութիւնը գրգռելու, այնպիսի միջոցներով որոնք յաճախ պարզ խարդախութիւններ են, փոքրիկ Րաֆֆիին որպէս ջութակահար երեւումը պարզապէս եթէ ոչ հրաշք, գոնէ արտասովոր եւ վերջին ծայր հազուագիւտ երեւոյթ մըն է։

Ան գրուած երաժշտութենէ բան մը չի հասկնար, նօթագրուած երաժշտութեան մը մասին իր հասկացողութիւնը շատ սահմանափակ է ու միայն նօթերու գծագրութենէն է որ կրնայ որոշել թէ այդ էջը իր նուագած կտորն է թէ ոչ։

Նկարագրենք մանուկը։ Նիհար կազմով, վտիտ սրունքներով, մեգրագոյն մորթով, սակայն առողջ եւ վառվռուն մանչուկ մըն է։

Վերջին ծայր աշխոյժ, չարաճճի ու կենսուրախ է։ Առաջին նուագահանդէսին հրացողներ կասկածեր էին անոր ֆիզիքականին մասին, ու իր այս կանխահաս տաղանդը արդիւնք նկատեր էին տեսակ մը հիւանդագին, երազային վիճակի։ Բժշկական լուրջ քննութենէ մը վերջ հաստատուած է որ Րաֆֆին ֆիզիքական թէ մտաւորական տեսակէտով շատ բնականոն եւ առողջ վիճակի մէջ կը գտնուի, ու տէր եւ գիտակից է իր կատարած աշխատանքին։

Նուագահանդէսէն առաջ ոչ մէկ վախ կամ յուզման կամ մտահոգութեան արտայայտութիւն ունի։ Իրեն կ'ըսեն որ եթէ լաւ նուագէ՝ տուփերով շօքոլա պիտի ստանայ... շա՞տ կ'ուրախանայ, մայրը կը փութայ անոր մատները տաքցնելու, մինչ ինք անտարբեր կը սպասէ որ ժամ առաջ բեմ ելլէ։

Նուագահանդէսէն առաջ պզտիկ փորձի մը կ'ենթարկենք զինքը։ Առանց նախապէս երաժշտական նօթի մը ձայնը պահած ըլլալու, կամ այդ բանին մասին մտածած ըլլալու՝ ջութակէն ելած ոեւէ ձայնի անունը կրնայ տալ անմիջապէս։ Թէեւ նօթերը չի ճանչնար, բայց գիտէ տասներկու նօթի անունները եւ այսինչ ձայնին ո՞ր անունին պատկանիլը։ Այս պարզ յատկութիւնը բաւ է ապացուցանելու որ փոքրիկ ջութակահարը ունի յիշողութեան եւ երեւակայութեան արտակարգ ընդունակութիւն։

Քանի որ յիշողութեան մասին խօսեցանք՝ ընենք նաեւ որ երաժշտական գործեր մը նուագելու համար անհրաժեշտ է ան, եւ որ երկու տեսակի կը բաժնուի.

Ա. Ականջի յիշողութիւնը՝ որով նախապէս լսուած կտորի մը հնչիւնը չգիտնալով հանդերձ գայն արտաբերել կարելի է գործիքի մը վրայ ականջի օգնութեամբ։

Բ.— Մատներու յիշողութիւնը, որով կարելի է երգի մը ընթացքին տեղահանդիպ սեղմումները եւ առանց խորհելու։ Անցքեր կան որոնք առանց այլեւայլի պէտք նուագուին այսինչ մատով, ու այդ որ եւ է թերացում թոյլ չի տար կտորին շարունակութիւնը։

Գ.— Աչքի յիշողութիւնը՝ որ մինչեւ նուագ կենդանական է, կողմ մը գծագրութիւնը երեւակայութեան տեւ մնալու յատկութեան մէջ կայանայ։

Րաֆֆի առաջին երկուքով կ'առայժմ կը նուագէ, եւ այդ երկուքը հզօրագոյն կերպով օժտած է իր ամբողջ էութիւնը։

Իր երաժշտական կրթութիւնը կը սկսի օրօրոցէն. երբ հայրը նուագէր ու աշակերտներուն դասաւանդէր օրն ի բուն՝ անոր մանուկին միտքը կը գարգանար քիչ քիչ. ու այսպէս մէկուկէս տարեկանին՝ ան պատահական կտոր մէկ անցքը մէկ ձեռքով կը կատարէ ջութակի վրայ... Աւելի ճառ կ'ըլլայ որ հայրը ամենայն ուշադրութեամբ հետեւի ու պատրաստէ զինքը։

Րաֆֆի սուլեց Մոցարտ Պիթհովէնի, Հոփմէնի, Եւսաեի այլոց կտորներէն, տարօրինակ վստահ կերպով։ Եթէ մատներ անզգալաբար եւ բանոք առանց ուզելու կը յիշէն ստեղները. ուշադրութեան արժանի է ամէն մէկ անցքին իր միտքն կը գործէ ու զգացումը անդադար է իր նուագած կտորներուն մէջ։

Մասնաւորապէս պիտի նշենք Մոցարթի Ah vous dirai-je maman կտորին վրայ յօրինուած բազմաթիւ վարիացիոններուն մէջ։ Դիւրաւ եղանակը ունկնդիրին մը հասկցնելէ վերջ երբ կուգայ բարդութիւններուն եւ փոխակերպումներուն՝ Րաֆֆի այս անի մատով, աջ կամ ձախ մէջտեղ կը հանէ ու կ'անջնէ մայր եղանակը իր զարգացումին, բան մը որ կը պահանջէ մտքանութիւն կամ տեխնիք բնազդ։

Հոփմէնի փոքրիկ նախերգանքը նուագեց մասնաւոր եւ անթերի տաղաղութեամբ, իսկ վերջին կտորը Շուպէրթի Զինուորական (rythme) մեծ պահանջ, իր կտորներէն մին եղաւ։

Րաֆֆիի մասին կարծիքներ զանազան են։ Ոմանք կ'ըսեն որ ան՝ բնականէն լաւ կ'ըսէ յայտէ իր կարգին, ուրիշներ պնդեն թէ մասնաւոր կերպով խառնուած է նոյնիսկ շաղ։ Իսկ մեր կարծիքը այն է որ երկուքին խառնուրդէն յառաջ է արդիւնքը եւ կամ ինչ ձեւով ըլլայ՝ գնահատանքէ կամ արդիւնքէ վեր կը մնայ արդիւնքը։

Հրեայ տասներկուամեայ ջութակահարը՝ Yehudi Menuhin այս ձեւով սկսած է իր ասպարէզը բայց յետոյ յիշողութեամբ նուագելը մէկ կողմ դրած՝ սկսած է նօթագրութեամբ նուագել ու ան ընդունուած է այսօր իբր ժամանակակից մեծագոյն ջութակահարը։

Րաֆֆիի այժմու հանգամանքով իբր ջութակահար տրամադրութիւն գետնի վրայ չէ, ու "կը մնայ" երեւոյթ, բայց նկատի առնելով տարիքը Հրեային հետ՝ անմիջապէս փառքը իրեն կը սպասէ։ Ինք տեղեկանալով որ Րաֆֆի բնագ գոհ չէ իր արդի վիճակէն... զանգատի հօրը՝ որ ինչո՞ւ նորերը չի սորվեցներ իրեն։ Այժմէն լաւ մեծ փափաք ունի ու առթիւ կ'ուզէ ձեռք զարնել վէնի concertoին։ Գ. Մէքիէն ըսաւ՝ որ լաւ ուսուցիչ կ'ըսէ իրեն թէ տակաւին կանուխ է։

Նուագահանդէսին ներկայ էին նաեւ շարք մը Եւրոպացիներ, որ մասնաւոր ուշադրութեամբ հետեւեցին ու կը հիանային։ Ափսոս էր տեսնել որ հակառակ եղած նուէրներուն հայ հասարակութիւնը այս անգամ եւս չէր կրցած լեցնել Շոփէնի սրահը, որ տեղ ունի, մինչդեռ նմանօրինակ երեւոյթի մը առջեւ երբեք չէ իր անտարբերութիւնը, կառաջէն փոքրիկ Րաֆֆին ծնողքը արժանի են լայն գովեստի։

Մեր ջերմ շնորհաւորութիւնը փոքրիկ արուեստագէտին եւ բազդաւոր ծնողքին։

Ա. ՓԱՐԹԵՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փիւրերու կրթական համաժողովը

Յունուար 23ին Երեւանի պետական թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի փիւրա ուսուցիչներու համաժողովը։ Առաջին առաջին համաժողովը։ Առաջին նիստը նախագահութեամբ փիւրերու թերթին եւ Երեւանի քրոտաքայ[illegible] ուսուցչանոցին առաջին տարեկան պանծացման։

Խօսեցան Դրատաժամա Սիմոն Խոսեցան, Արամայիս Երզնկեան, Ա. Հաշեան, Աբրահամ, Կ. Շեկոյեան. Ամիրէ Ախթամեան, կ. Շեկոյեան. Ամիրէ Ակ. Խիա Թագու' Թերթին կողմէ)։ Մրցրի ձափակի ներկայացուցիչը։ Լրատուն քրտական տեղամբին ներկայացուցիչը Ռոստոմ. Թուրքիոյ հիւպատոսը' հայեր մէջ. բժշկական վարժարանի կողմէ Ակունց.

Նիստին յետոյ ներկայացուեցաւ Թատերախաղ մը քրտերէն լեզուով։ Եզան պարեր ու երգեր։

Վաղորդ օրը երկրորդ նիստին խօսեցաւ Երեւանի քրտական ուսուցչանոցին տնօրէնը Ջասմէ Ջալիլ։ Ուսուցչանոցին մէջ առաջին տարուան ընթացքին կային 62 ուսանողներ, որոնց 23ը ներկայիս ուսուցիչ նշանակուած են քրտական գիւղերուն մէջ։

Այս տարիներուն նոր շէնք մը ուսուցչանոցին, ուր պիտի փոխադրուին գասախօսութիւնները։ Երբ շէնքը աւարտի կը յուսացուի որ լրանայ յառաջիկայ աշնան։ Այդ նոր ուսուցչանոցը պիտի ունենայ 100 կամ 116 ուսանող։

Փոքրիկ զանազաններ

գիւղեր կանչ. Թերթին մէջ «Մեզ գրուած են խորագրին տակ, պատմուածներ են. որ կը գանգատին

Ադասնեաւան գիւղին գպրոցին մէջ աշակերտներուն առաջ նախաճաշ չի տրուիր։

Խալիլ գիւղին գպրոցը չունի Թատրանութեան եւ բնագիտութեան ուսուցիչ։

Գանձակի մէջ յաջողութեան նպաստ գրքի եւ տետրակի կրթական կանոնաւորութեան չկայ։

Խորհ. Հայաստանի մէջ (29 յունուար) կը գրեն։

Արտադրական անտառտնտեսական կարեւոր շրջան մըն է Ուլիանի. բարեխնամ խորհրդային տնտեսութիւնը երրորդ ունեցեր է մինչեւ 20 հազար ոչխար։ Սակայն հող տանող չկայ։ Անոնցմէ որ մէկ կողմէ խոտը կը փճանայ Ջինչիրլուն սարերուն վրայ, մինչ անդին աստեղ կերի կը մնայ ոչխարի հօտը. միւս կողմէ գոմէ զրկուած են քաղաքական ոչխարները, այս պատճառով ցնցումներէն ի վեր ամէն օր քանի մը ոչխար կը սատկի ցրտահար։ Հովիւները ոչ կեր կուտան անասուններուն, ոչ ալ ջուր. եւ օրերով առանց ջուրի կը մնան ոչխարները, մեծ մասը հիւանդ։

Հայաստանի գործավարներու խորհուրդը հրատարակութեան տուաւ 4 յունուար թուակիր որոշում մը որ հաստատելով թէ Մարտունի, Թալարգիշար, Նոր Բայազետ, Ալալաբան գիւղատնտեսական շրջաններուն, ինչպէս նաեւ Լենինականի ու Երեւան քաղաքներուն մէջ «լայն շրջանով մը հասար գաղտնօրէն անասուն մորթելու գլխավորող». խիստ պատիժներ կը սահմանէ անոնց դէմ, որոնք իրենց անասունները չհասցնելու համար, անխնայ կը մորթեն։

Դասախօսութիւններ

Մարքսիզմի եւ Լէնինիզմի համալսարանին մէջ, յունուար 31ին Յակոբ Զօրեան դասախօսութիւն մը տուաւ «Հայ պատմագրութիւնը վերջին տասնամեակում» նիւթին մասին։

Նախընթաց օր Մուշեղ Դումբիշեան ներկայացուցած էր «արդի բնագիտութեան տագնապը»։

Սեւանի խնդիրը Մոսկուայի մէջ

Թիֆլիզի Պրոլետարին կը հեռագրեն Մոսկուայէն, 6 փետր. թուականով

Մամուլի տան մէջ տեղի ունեցաւ հաւաքոյթ մը, որ նուիրուած էր Սեւանի լճի խնդրին։

Սեւանի կոմիտէին նախագահը, ճարտարագէտ Տէր Աստուածատրեան կարդաց զեկոյց մը Սեւան լճին ջուրին օգտագործման մասին, ուժի անսպառ աղբիւր մը համարելով զայն։

Սեւանի լիճը բաւ. ծարտաբարձրութիւն ունի 1413 քառ. քիլոմեթր հակայական մակերեւոյթ։ Իւրաքանչիւր վայրկեան լիճ կը թափի ափերէն ու անձրեւներէն 30.4 խոր. մեթր ջուր, իսկ լիճը կը կորսնցնէ իւրաքանչիւր վայրկեան 2,8 խոր. մեթր ջուր (Հնարհի) Զանգի գետին եւ ափերուն վրայ ծծուած քանակութեան)։ Սակայն, հակառակ լիճ թափած ջուրին քանակութեան որ անհամեմատ աւելի է կորսուած քանակութենէն, չի բարձրանար լիճին մակարդակը։ Եւ լճին քանակական հաւասարակշռութիւնը չի փոխուիր երբեք, որովհետեւ իւրաքանչիւր վայրկեան լիճ թափուած ջուրին աւելի մասը 37,6 խոր. մեթր կը գոլորշիանայ լճին մակերեւոյթէն։ Յատկանշական է այն որ հակառակ այդ ահագին գոլորշիացման, լճին շրջանակին ու շրջակայքին վրայ երբեք չաւելնար անձրեւումի առատութիւնը։

Լճին օգտագործման նախագիծը կ'առաջարկէ Սեւանի ջրային մակերեսը պիտի իջնէ 50 մեթր, այսինքն մինչեւ իր խորութեան կէսը։ Այս ձեւով պիտի կազմուի ջրային նոր հաւասարակշռութիւն մը, գոլորշիացման չափը նուազելով հանգերձ լճի թափողջուրերուն քանակը պիտի մնայ նոյնը։ Այսպէսով ամէն տարի Սեւանի ջրամբարէն կ'առնուի 600 միլիոն խոր. մեթր, օգտագործուելու համար ելեկտրական ուժի հայթայթման եւ դաշտերու ոռոգման մէջ։

Լճին կողքին, ջրային այդ հաւասարակշռութիւնը պիտի օգտագործուի հիմնելու համար 9 ելեկտրակայան. ջուրին իջեցման կարգով զաւաւորուած, որոնք պիտի ստանան աւելի քան հազար մեթր ճնշում եւ պիտի տան բոլորը մէկ 480 հազար քառ. մեթր ուժ։

Այսպէս միաժամանակ Սեւանի լիճը կը կանոնաւորէ Անդրկովկասեան ջրաելեկտրային ցանցը։ Ելեկտրական ուժ հայթայթելու տեսակէտով. Սեւանի լիճը աւելի շատ արժէք ունի քան Վոլխովստրոյը, Սվիրստրոյը, նոյն իսկ Դնեպրոստրոյը։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Լուսաբանութիւն մը

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, 15 փետր.— «Յառաջ»ի 10 յունուար թիւին մէջ զարմանքով կարդացի Սէն Շամօնէն անծանօթ տեղեկութիւններ զաղութին հայ անդամներու մասին, որոնց վիճակը օրէ օր անտանելի կը դառնայ։ Թղթակիցը շատ լաւ գիտէ որ, Գ. Ա. Զօպանեանի կատարած դիմումը օգուտ չունեցաւ։

Ինչպէս գրած եմ, մէկէ աւելի քաղաքապետը Գ. Զօպանեանին խոստացաւ օգնել բազմանդամ ընտանիքներուն, տեղւոյն գժբախտաբար, քաղաքապետական ժողովին կողմէ մերժուեցաւ։ Եւ ամէն ընտանիք ստացաւ նամակ մը որ գիմումին մերժուած ըլլալը կը յայտնէր։ Եթէ չեմ սխալիր. այդ նամակէն նմոյշ մըն ալ ղրկեցին Գ. Զօպանեանի, իր բարեկամները։

Սուտ է նաեւ թէ կերակուրի փոխարէն առաջարկուած էր «հաց. միս, շաքար, եւայլն ...[illegible] մերժուեցաւ»։ Եթէ այդպէս եղած ըլլար. թղթակիցը ամէնէն առաջ ինքը պիտի օգտուէր։

Իսկ նպաստ ստացողները երկու ընտանիք են. մէկը հայտնակ Ջէր. ջէզ. միւսը գինուոր մը որ ճամբաներու յինութեան վրայ կ'աշխատէր եւ արձակուած է այժմ։ Անգործներու տրուած «սուփ»ն (ապուր) գործատիրոջ սկսան քանի մը հայրենակիցներ, որոնք քաղաքապետարանը ճամբայ բրած էին։ Մօտ 200 հայ անգործներէն քանի մը ընտանիք պարտք առաւ։ Գ. Ա. Զօպանեան ալ իր կարգին կրկնելով սխալ տեղեկութիւնները. կը գրէ թէ Սէն Շամօնի անգործ Ֆրանսացիները անգամ չեն օգտուիր նպաստէ, քանի որ տեղական իշխանութիւնը դեռ ստացած չէ Կառավարութեան նպաստներէն։ Ինչ, բարեկամ. ոչ Մէկուկէս ամիսէ ի վեր տեղացին եւ Իտալացին կը ստանան հաւասար նպաստ, իսկ «հայրենակիցներուն» միայն տուուեցաւ ոչ ապուր բան. կ'առաջարկեն

Մ. Գալուստ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը, որ ամէն ամիս վերջին շաբաթաւուր ժողով կը գումարէ Սոսիէթէ Սավանթի մէջ. երկէշիւրյ տեղեկագիր մը կուտայ մամուլին եւ իր անդամներուն, համառօտակի ներկայացնելով ժողովին մէջ կատարուած բժշկագիտական վիճաբանութիւնները։

Այս տարուընէ սկսեալ, որոշեց սկսած է ձեռքի ծեւով 4 էջնոց փոքրիկ տեղեկագիր մը հրատարակել, ուղղուած ոչ միայն Միութեան անդամներուն բժշկագիտական զեկոյցները ու վիճաբանութիւնները, այլ եւ ներկայացնելու համար Միութեան ներքին կեանքը։

Փետրուարի թիւով հրատարակուած այդ տեղեկագիրը կուտայ լուրեր Միութեան ներքին կեանքէն, ամփոփումը բժշկագիտական վերջին վիճաբանութիւններուն եւ հանդիսաւոր մը (revue), որ կ'երեւի համառօտագրութիւնը Միութեան անդամներուն կողմէ այս կամ այն Ֆրանսական թերթին մէջ լոյս տեսած յօդուածին

Վերջին ընդհ. ժողովը մայր դիւանին ատենապետ ընտրեց Տոքթ. Վ. Թորգոմեան, ատենադպիր' Տոքթ. Հ. Եազմաճեան։ Վարչութիւնը կազմուեցաւ հետեւեալ ձեւով.—

Տոքթ. Գ. Քոլոլեան՝ Նախագահ, Տոքթ. Վ. Չիլինկիրեան՝ ընդհ. քարտուղար, Տոքթ. Մ. Քէշիշեան՝ գանձապահ, Տոքթ Արթին՝ փոխ-նախագահ Տոքթէօրներ՝ Դրգոյեան եւ Նաղուպ՝ փոխ-անդամներ.

Անցեալ շրջանի տեղեկագրէն կը հասկցուի, որ Միութեան կ'անդամակցին 36 բժիշկներ, 5ը ատամնաբոյժներ եւ 6 գեղագործներ, բոլորն ալ Փարիզէն։ Վերջին շրջանին, Միութիւնը կորսնցուցած է երկու անդամներ, Տոքթ. Քէմհաճեան եւ գեղագործ Խանճեան։

Յետոյ տեղեկագիրը կը թուէ այն դասախօսութիւնները, որոնք կատարուեցան Փարիզի մէջ, ինչպէս իր ժամանակին տեղեկագրած է Յառաջ։

Վերջին ժողովին մէջ փրոֆ. Աղաջանեանց կը խօսի inhibitionի երեւոյթին մասին, ցուցմունքներով եւ բնախօսական վերլուծում մը կատարելով։ Եւ նախ ներկայացուց անգիտակցաբար շարժումները (mouvements réflexes). իր գիւտութիւնները այդ մասին. նախկին նախ քան Փավլովի զեկոյցը Մառսիլի համաժողովին մէջ (1903)։ Իր այս դասախօսութիւնը ընդարձակ կը տեսնուի Encephale ամսաթերթին մէջ, նոյ. 1931։

Փետր. 17ի ժողովին մէջ տոքթ. Քոլոլեան ներկայացուց Վարչութեան ծրագիրը. գիտական զեկոյցներ տուին տոքթէօրներ Խանճեան, Եազուպ եւ Չիլինկիրեան։

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան տեղեկատուն կը ներկայացնէ նաեւ հայ բժիշկներուն յօդուածները, որոնք կը տեսնուին հայ եւ օտար թերթերու մէջ, ինչպէս նաեւ ատամնաբոյժ Արամ Ճինճեանի մէկ գիրքը։

"ՊԱՐԷՆԱՒՈՐՄԱՆ ԿՈՄԻՏԷ,,

Խորհրդային իշխանութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որով պարէնաւորման կոմիտէ մը կը սահմանուի, կեդրոնացնելու եւ ուղղակի վարելու համար հացահատիկի, խոտի, բանջարի, միսի, կաթնեղէնի եւ այլն։ «պատրաստական բերքերու մթերման հետ կապուած գործողութիւնները»։

Մէկէ Խորհ. իշխանութիւնը պարէնաւորման մասնաւոր գործավարութիւն մը ունի, բայց նոր կոմիտէն անոր կապուած չէ, այլ ուղղակի ենթակայ՝ Աշխատանքի եւ Պաշտպանութեան Խորհուրդին (Ստօ), իսկ նախագահն է Կույբիշեւ, պետական ծրագրի վարիչը։

Նոր Կոմիտէն արտակարգ իրաւասութիւններ պիտի վայելէ եւ արդէն իսկ գործի ձեռնարկեց։

Նոր կազմակերպութեան բուն իմաստը յայտնի չէ, բայց նկատի առնելով որ վերջերս վերակազմութեան ենթարկուեցան հաւաքական տնտեսութիւնները գինեգործական ուսանողները ժամանակէն շատ առաջ վկայական եւ աստիճան ստացան եւ այժմ բուռն պայքար կը մղուի ռազմապաշար պիտի արտադրելու համար, կը նշանակէ թէ Խ. իշխանութիւնը կ'ուզէ պաշար ամբարել եւ պատրաստ գտնուիլ ո՛ր եւ է հաւանականութեան առջեւ։

ՄԱՄՈՒԼ

Զաւեշտ տեղեկատուութիւն

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (14 փետր.)

«Թաթրիսի մէկ խմբագիրը, Աթէնքէն «փոքրամասնութեանց» մասին պրպտումի մը ձեռնարկած է։ Եւ առաջին անգամ առաջարկած է երկար յօդուած մը Աթէնքի հայ համայնքին մասին։ Խմբագիրը, իր տեղեկութիւնները քաղելու համար, անշուշտ դիմած է իրեն ծանօթ Հայու մը։ Եւ ապաւինած՝ անոր տուած ծանօթութեանց, խմբագրած է իր յօդուածը որ, իր որոշ կէտերուն մէջ զուարճալի է տեղեկատու հայուն ունեցած նախատրութիւններով այս կամ այն հարցին նկատմամբ։ Այդ յօդուածին մէջ տեղեկութիւններ կան, որոնք ապշութիւն կը ցուցադրեն։ Եւ կան կէտեր՝ ուր կ'երեւի իր ցուպը կը ցցէ կամ հաւատակորը վարկաբեկելու ծիգը լայնօրէն կը ճչայ։ Մատնանշենք քանի մը կէտեր, որպէս զի ձեր բառը հաստատուի։

Յոյն օրագրողը — գուցէ հասկցիր տեղեկատու Հայը — տեղ մը կը խօսի Դաշնակցութեան մասին, զոր կը ներկայացնէ իբրեւ համայնքին «ծայրայեղ աջ թեւը» եւ կ'ըսէ թէ, անիկա, ամէնէն անհաշտ ազգայնական հոսանքն է Աթէնահայ իրականութեան մէջ։

Այս «ծանօթութիւնը» տեղեկատուի անմեղ ալքատութեան պիտի վերագրէինք, եթէ երբեք անոր խոյն թագնուած չըլլար՝ Դաշնակցութիւնն ու Դաշնակցականները յայտ հեյլէն հանրային կարծիքին վարկաբեկելու բացայայտ ծիգը։ Որովհետեւ, Դաշնակցութենէն վերջ, խօսքը կ'ըլլայ ռամկավարներուն, որոնց համար օրագրողը կ'ըսէ թէ «պահպանողականներ են եւ ջերմապէս ջատագով Հայերու հելլենաբարեկամութեան».

ՆԱՄԱԿ ՄԱՆՉՈՒՐԻԱՅԷՆ

«Նազըմ փաշայի յուշերը»

ԹԱՒՐԻԶ.— Նազըմ փաշայի սիւթեուոր յուշերուն քառ չափեան անդրադառնալէ առաջ, անոր «Պիթլիս կը վառի» խորագրին տակ մատնանշած գործիչները ստուգման ենթարկելու պարտք կը զգամ, ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար։

Ուշադրութեան առնելու է առանձնապէս այն պարագան, որ իրեւ թէ, Թուրք կառավարութիւնը հանդէպ այդ գործիչներուն բարեացակամ վերաբերմունք ունեցած է։

Անցնինք մերկ իրականութեան.—

Ա.) Միհրանար ձօրճ, Ամերիկացի Մստր Նափի տղան. այս ազնիւ մարդը, լաւ մարդասիրական զգացումներ կը տածէր հանդէպ աստղապաշ հայութեան։ Ճօրճը այն մարդն էր, որուն անունը յիշուած է «Ես Միչիգի ճամբորդ եմ» երգին մէջ։ «Ամերիկացի ճօրճին, տարէք բարեւներս, մինչ լինեմ մեռնող անոր, բրած բարիքներս»։ Թուրք կառավարութիւնը ճօրճը մեռցուց 1915ին. Տիարպեքիրի մէջ, թունաւորելով զայն։

Բ) Աւետիքեան Նազար (Ձախիկեան Մուշեղի Նազար), Պիթլիսի Աւետամբեան թաղէն։ Այս գործիչը ոչ թէ պետական ներման արժանացաւ, այլ երեք տարի ամբողջ բանտային խիստ տանջանքներու մատնուեցաւ, առողջութիւնը քայքայուեցաւ եւ միայն մահուան անկողնին մէջ բանտէն հանուեցաւ, մէր երեք օր հազ մեռաւ։

Գ) Համազասպ (Մուշեղ Վարդանեան), Պիթլիսի Աւետամբեան թաղէն մինչեւ Օսմանեան սահմանադրութիւնը բանտերուն մէջ տառապեցաւ եւ աքսորուեցաւ։ Այսպէս 8 անգամ բանտարկուեցաւ եւ վերջը աքսորուեցաւ։ 1895ի կոտորածէն մինչեւ 1908ի սահմանադրութիւնը, շուրջ 13 տարիներու ընթացքին, Համազասպը միայն 4 տարի ընդմիջումներով բանտէն դուրս ապրեցաւ, այն ալ հսկողութեան տակ։ Կ'արժէ այս արժանաւոր յեղափոխականի մասին առանձին անդրադառնալ։ Հայկական Մեծ Եղեռնին ձերբակալուեցաւ, զաւազրաբար եւ բանտին մէջ անգթաբար խողխողուեցաւ։

Դ, Փասմաճեան հաճի Մանուկ (Փասմաճեան Մուշեղ Խաչմանուկ), Պիթլիսի Փօսիկ-աղբիւրի թաղէն, բանտային տառապանքներուն զոհ գարձաւ։

Ե., Մամիր (Մամբրէ Յովհաննէսեան) Պիթլիսի Աւետամբեան թաղէն, բանտէն փախչելով Կովկաս ապաստանեցաւ եւ միայն սահմանադրութեան երկիր մտաւ։ Համազասպի մտերիմ ընկերը։ Մեծ Եղեռնին Համազասպի հետ միասին զաւաղրօրէն ձերբակալուեցաւ եւ նոյն վիճակով խողխողուեցաւ։

Զ.) Եւ վերջապէս, Նազըմ փաշայի սիրելին Գէորգ աղան (Գազգալեան), Պիթլիսի Աւետամբեան թաղէն, ազգի զաւաճանը եւ Թուրք կառավարութեան «բարի հայրութէնէ» յեղափոխականներու վրէժխնդրութենէն կերպով մը ճողոպրեցաւ, բայց ժողովուրդի արդար ցասման արժանացաւ ու բարոյապէս կենդանի մահուան դատապարտուեցաւ...»

Վաղարշակ Ցոխիկեան

Սուլթան Ապտիւլ Համիտ դատապարտուած

Հալէպի ծանօթ Վէքիլ ընտանիքը կորսնցուցած էր Ապտիւլ Համիտի օրով Պալպի մօտ իր սեփական հինգ գեղեցիկ գիւղերը (Սուրիա)։

Համիտ գրաւած էր զանոնք, թշնամութեան մատնելով ընտանիքը։

Այս ընտանիքը նախնական դատարանին դիմելով դատ բացած էր Ապտիւլ Համիտի իբր ժառանգորդ Սուլթան Րէշատի դէմ եւ դատը շահեցաւ ու Ապտիւլ Համիտ դատապարտուեցաւ։

Այժմ Հալէպի Պետական Կալուածներու Տնօրէնութիւնը վերաքննութեան դիմեց յիշեալ դատին համար, իբր այս օրուան տէրը այդ գիւղերուն։

Տնտեսական տագնապը Անդրյորդանանի մէջ

Ամմանէն լուր կը տրուի թէ լքեալ մանուկներու յատկացուելիք պատսպարան մը բացուած է։

Հողագործութեան տագնապին հետեւանքով, շատ մը անպատսպար մանուկներ ստիպուած են ձգել գիւղերը եւ ապաստանիլ Ամման։ Անոնց դժուարին վիճակը լուրջ վտանգի մը առջեւ կը դնէ թէ իշխանութիւնները եւ թէ ժողովուրդը։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Ա. ՄԱՍ

III

— Իսկ ես կը կարծեմ թէ, — ընդմիջեց վարպետը՝ հեշտ ու տխրական հեշտով մը — առաջնորդարանը միայն ու միայն ազգային հաստատութիւն է։

— Ճանը՛մ, ձգենք հիմա այս խօսքերը ու էթանք խօսինք, — եղրակացուց Դաւիթ էֆէնտի։

Եւ երբ Ծաճառ վարպետին ու Տէր Մեսրոպը դուրս ելան՝ իրենց ոտքերն ու փակեղները առնելու համար

— Ասոնց կիսուելին փէջ չեմ հասկնար, Օննէս աղա, ըսաւ Դաւիթ էֆէնտի. — կը տեսնե՞ս տէրտէրը, ձեր խելքին կախել սուրբ է պարէկանքը... վա՛յ գիտէ ինչե՞ր կը կարդան այդ տարիքը ապան գլուխնե... խաչ'թ կերանք տէ տէրտէրին ալ դաս տալ տուինք պալլաքը... Ըշքի էսիս ձգելու չէ, հասկցա՞ր... Ասոնց մնայ նէ, որ ձի ու ձեզ կախել կուտան ատ պատին դաւըդին...։

— Ըլլալիքը ալ է, գոմէն... ան զլխու ճորաքը էկան՝ կեցաւ շարժթ մը. — անկարելիս գործիչի մը որ դասնորէն եկած էր քաղաք ու մնացած — թո՛ւղ մը առին ծերանք... Ցերեկը չէր օգտեր, մէյ ձի ու վարդապետը բաւաս գլուխնես . .:

— Հա՛, ապէր վար ըսը կ'ի՛ելէն, պիր սա սխալ պատճառներին գործն է... Ինչ ընել մնել...։

— ... Ճամբա՛յ տալու է — լրացուց Դաւիթ էֆ. — մէ մը գանել ակօ ընելու է սա ալևոր գլուխնաւ...։ Լուքին սա եօլ կայ քի, Էղէուքին յաղան բերնէն մէջ կը դառնայ եար, ալօ'ր...։

— Եա՛... խօսափ ձանձն նէ հետ. անոնք պաշէթ կուգայ վրայ գիտու քի...։

Եւ զայս ելան, վարէն լսելով Ծաճառ վարպետին ձայնը, որ բարկանալը կը կանչէր։

Վարը, բակի ծարմարներուն վրայ երբ միացան կրկին.

— Ինչ կ'ըսէք, Դաւիթ էֆէնտի, անդրադարձաւ Ծաճառ վարպետը— յարմար աւելի չէ՞ առաջուան նամակին մասին խօսիլ Վալիին։

Ինչ... նամակի՞ն, բոլի — կանչ ասաւ Դաւիթ էֆ. ծառեղ. — ձի'ն'րդ պացնեմ. [illegible] հի'չ մինասիպը չէ... կ'ըլլա՞յ մի, ճանը՛մ, Պոլսոմի օրով...

— Ինչ ընենք, արմէն...։

— Ինչ անենք մի՞... հարը չեկած կանշացո՞ւկ մը կը պատասխ իրենց ու աւնի ատմիկէն մը կ'իմացնես թէ փէջ առանց վէկքէլէկ չի տանի։ Օգնաքանիկ էրկու երեք գիւղացիի ու յոյս կարդացուն ու պալմուսդրդ եղան համար... խելքերէն իրատնին՝ տեսնէին նանեց հասին ու էգալլեն անձ գեռեան քէլ մը... Իրատէ՛. իրատէ՛, հասկցա՞ր Օրբագանս...։ Հը՛, Օննէս աղա — թեւը դարկաւ անոր, մինչ ան պղտոր իջնալով կուրծքին՝ ձեռքով իշխած առանց բառ— կոնակին վրայ ուշքի ձեռնուկացի նման բան մը փակած ըլլալով, — Հը՛... պէտք պէտ թող աղբէն տէ ծե՛ղ ու հանգիստ ձգէն, Պատրիարքարանն ա. .

IV

— Ռոզիէն. ամրէն, Թորէն... հաւդարձաւ հիմա... հա՛ չէզյէ.

Ու՝ չաք-չաք-չաք՝ ծարպերը իջեցուցին։

Յետոյ, կրկին կրակը խօթելով եկաւ։

Եա՛ շարունակեց ինքնիրեն խօսիլ վարպետ Թորէն՝ բան է ասանկ. մէկ ծուխէն մէկալը բանէ քի.... Չահէկ, հէ՞... ու'ռ քալի Զատիկ...

Ու խօսքը կիսատ թողած։ Թորէնց չապիկին թեւերը աթրած, կուրծքը բաց, ծարձը ձեռքին կանգնած էր իր գէծ՝ բրածներուն մէջ։ Փքոցը կ'ուռէր ու կ'արտաշնչէր. Գրիգոր թեւերուն ճ՛նշմամբ տակ։

— Կ'օգնէ՛, — ձայնեց հայրիկը։

Կեցուց փքոցը։

Կրկին ծարձ՝ կայծեր։ Մեծախ ծը։ Թող։ Մեծաւոր երկաթ մը...։

— Եա՛ւա, չա՛ւա, Թորէն... երկաթ բառով, ուզած, տաք-տաք կը ծեծուի... Հա՛, ասանկ... զարկած առանց գիտնալու էս չէ քիւճին իշնելիք տեղը...։

Տափուլի ու զուռնայի ձայնը կանչեր՝ կարծիք ու կանչ հագուած տղոց բաղձանքին։

Պատանի է, կը դիմանա՞յ։ Գրիգոր գլուխը երկնցուց։ Ինչ տեսնէ.— դրանը մէջ կանգնած է Օսման էֆէնտիին տղան՝ փոքրիկ Մէհմէտը։ Հագած է գինուորականի փայլուն հագուստ մը՝ «ալը-ծըրը վրան», գօտին ծոպաւոր ասեղնագործով եւ մէջքին կախած երկար սուր մը. որ հողին կը զարնէ։ Պալէզ՝ աղբ ու ամբարտաւան։ Մատեցաւ։ Սուրը գծեց գետինը։

Վարպետ Թորէն յանկարծ փոխեց դէմքին արտայայտութիւնը, ժպտեցաւ, ու զուարթ ձայնով մը.

— Օ՜, Մէհմէտ պէյ, — կատակեց, եւ փորձեց զայն գգուել։

Մէհմէտ, սուրը շարժելէն աւելի ծռտեցաւ, ոտքովը զարկաւ հեղ մը վարպետ Թորէնի գլխուն, ու՝

— Սէլա՛մ, սէլա՛մ վէր, — պոռաց՝ հրամայական ձայնով մը։

Թորէն կըքռացաւ։ Գրիգոր նեղացաւ առաջ։ Ինչ էր ծնողին վզէն բանէր ու խեղդէր... Բայց, վարպետ Թորէն, դառնալով Թորէնին.

— Ձայնդ կտրէ — հրաշանգեց յամառութեան քար մի նետեր, Աստուածդ սիրես . :

Ու կրկին շոյեց Մէհմէտը, որ զարհու, եկաւ Գրիգորին մօտ, ուղեց զայն անոր եա, բայց, տեսնելով անոր վայրի կատուի նայուածքը եւ լսելով անարգական «Մէհմէտտճուքը», զեղը զարձուց ու ծեծեցաւ։

Ու աշխատանքը վերսկսաւ։

Հիմայ, օճախին հետ կ'եռեւեփէր, նաեւ, Գրիգորի կուրծքը։ Մանր բան մը եկեր՝ կը ճնշէր, կը զզջար, որ չէր փակած ղուկին ու չէր յափշտակած սուրը։

Ո՜հ, եթէ ինք ալ սուր մը ունենար։ Մեծ չըլլար, հոգ չէ։ Սանկ... հա՛, հէքեաթին հովիւին սուրին չափ... Ու յիշեց, յանկարծ, որ իրենք ալ սուր մը ունէին։ Ի՛նչ ծե՛ծ, երկայն շեղբով, եւ սեւ կոթով։ Հայրը դրած էր վարը՝ ծառանը, ծուխ ու անթափանց անկիւն մը։ Ցեռած էր օր մը։ Հարցուցած։

(Եար.)

Կ. ՄԷՀՍՈՒՆ

Դերասան Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՃՈԽ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Վաղը Կիրակի գիշեր ժամը 8,30ին **Sociétés Savantes**ի սրահին մէջ, **8 rue Danton**

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝ **ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆ**

ԴՐԱՄ 4 ԱՐԱՐ ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՏԻՒՄԱՅԻ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Տիկիններ ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ, ՄՆԱՀԻՏ, ԺԻՆԻՒ ՇԱՀԳԱՐՈՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՍԱՐԵԱՆ, ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Կ. ՍՐԱՊ, ՍԱՐԱՖԵԱՆ, ԼԱԹԻՖԵԱՆ, ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ, ԳՐ. ՎԱՀԱՆ, Ս. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 20, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը եւ ներկայացման գիշերը՝ կիշէն

ՈՉ ՈՔԻ ՏՈՄՍԱԿ ՉՈՒՂԱՐԿՈՒԻՐ

Կազմակերպիչ՝ Կ. ՍՐԱՊ — Բեմադրիչ-ռէժիսէօր՝ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

Փարիզ եւ գաւառներ

Յ. Դ.

ՊԷԲՈՆԻ Մասիս խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱՆՎԻԼԻ Գուս. Քոյանեանի Պատանեկան Միութեան դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն, սեփական Գրադարանին մէջ, 26 rue du Président Kruger. Կը խօսի ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԱՆԵՆՕՅԻ Արծիւ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 31 rue Mme. Curie, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն առիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Համազասպ, Կայծակ, Կուկունեան, Մարզպետ եւ Կար ու Վիգի Անդրանիկ խումբերու ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէն Ժէռոմի Վրէժ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Պառ-Թապալի ներքնասրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ միութեան բոլոր ընկերները, վաղը Կիրակի ժամը 4.30ին, 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

ՄԱՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Սիփեռեան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Փուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 6ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Փառկալի Աղաւասծ խումբը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն 10։ Հ. Յ. Դ. Գատ. միութեան ակումբին մէջ։ Նիւթ անցեալ դասախօսութեան շարունակութիւնը։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Ա. Գառօնէ։ Կը հրաւիրուին երիտասարդ համակիրները եւ Գատ. միութեան անդամները։

"ՓԵՏՐ. 18,, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի կոմիտէին կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Սալոն Նարբի մէջ, 84 rue Chape

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՄԻՔ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ — Կը խօսի՝ Պ. ՀԻԽՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ընկերներ Մ. Մարութեան, Յ. Ուզունեան, Մ. Գաբրիէլեան (արտասանութիւն), Խ. Դաւիթեան, Ս. Աւտօեան (մեներգ)։ Կը նուագէ Ժ. Մալայեանի նուագախումբը ընկերակցութեամբ ջութակահար Գ. Կիւլպասեանի։

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ՝ ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ.

Մուտքը ազատ է

Սէն Շամոնի մէջ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Քաղաքապետարանի սրահին մէջ (Սալ տը Քոնֆէրանս)։

Կը խօսի ընկ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական նախ բաժին — Մուտքը ազատ է

Փարիզի Գրական Ակումբ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 rue Cabronne, Métro Vaugirard. տեղի կ'ունենայ Թիֆլիսահի երեկոյ՝ նուիրուած Յովհաննէս Թուման Մատէնեանին։ Զեկոյց՝ Յ. Զաւրեանի կողմէ։ Մատնեանի երկերէն կ'արտասանեն Պ. Պ. Նաւասարդեան եւ Թորոսեան։ Մուտքը ազատ է։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է ԵՒ ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

"ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋ,,

Գրեց՝ ՊԵՐՃՈՒՀԻ

ՀԱՄԱՋԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Վաղը Կիրակի ժամը 2.45էն մինչեւ կէս գիշեր GYMNASE JAURÈSի մէջ, Փարիզ

87 Avenue Jean Jaurès

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Միացեալ մասնակցութեամբ 70 հոգինոց ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին

Երգ, նուագ, մեներգ, արտասանութիւն Զաւէն Ղարիպեանի եւ Օր. Տէր Թովմասեանի կողմէ

Մարզական անմախընթաց ցուցադրութիւններ եւ մեծամարտ՝ Ֆրանսացի եւ հայ մարզիկներու կողմէ

Գայլուկներու, սկաուտներու եւ արծուիկներու կողմէ զանազան խաղեր — Գեղարուեստական ճոխ յայտագրի բաժին եւ անակնկալներ

6 հոգիէ բաղկացած ընտիր ճազ

ՊԱՐ ԺԱՄԸ ՏԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ — ՃՈԽ ԵՒ ԱԺԱՆ ՊՈՒՖԷ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ 5 7.50 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հրանդ-Սամուէլ գրատունը եւ Ֆլօրիա ճաշարանը

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Métro Jean Jaurès, Tramways 21a. 21b. 21c. 21d. 29a, 29b. 29c, 51. հանրակառքերը բոլորն ալ կանգ կ'առնեն Gymnaseին առջեւ։ Autobus M եւ AT։

ՊԱՆԵԼՕՅԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ԴԱՍԱՐԱՆԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ տեղւոյն մանկապարտէզին

Նախագահութեամբ Տիկ. ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

3 Villa d'Orléansի մէջ, Métro: Alesia

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ մասնակցութեամբ Փարիզահայ ծանօթ արուեստագէտներու

40 փոքրիկներ պիտի երգեն ու արտասանեն մանկական զուարթ երգեր

Գեղարուեստական խումբ մը երիտասարդներու կողմէ

Պիտի ներկայացուի՝ «ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ» յուզիչ դրամ 4 արար

Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ "ՏՐԱՄ-ՕՓԷՐԷԹ,, խումբը՝ Ղեկավարութեամբ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆի

Կը ներկայացնէ Պաքուի արեւելեան կեանքէն առնուած

ՄԱՇՏԻ ԻԲԱԴ կամ ՆԱ Չ'ԼԻՆԻ, ՍԱ ԼԻՆԻ

Խիստ զուարճալի օփերէթ 3 արար

28 Փետրուար, Կիրակի գիշեր ժամը ճիշդ 8.45ին

Salle des Sociétés Savantesի մէջ

Գ. արարին, հարսանիքի տեսարանին, Կովկասեան յեռնային պարեր Արեւելեան երաժշտութիւն ղեկավարութեամբ Թառիստ ԺՕՐԺի

Տոմսերու գիները՝ 20, 15 եւ 10 Ֆր. — Կը ծախուին սովորական տեղերը

«Հայրենիք» ամսագիր եւ օրաթերթ

Ընդհանուր գործակալ Եւրոպայի (բացի Պալքաններէ)

Գրատուն Հրանդ-Սամուէլ

51 rue Monsieur le Prince, Paris (VIe) Danton 88—65

Ով պէտք է գիմել բաժանորդագրութեանց վճարումներու համար կը հայթայթենք ամսագրի հին թիւերը

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ ԿԱՐԵՒՈՐ — ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ

Մատենաշար Դրօշակի Բ. տպագրութիւն

Գին 10 Ֆր., փոստի ծախքով 11 Ֆր.։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան

Լոյս տեսաւ

Ազգային հերոս Սեբաստացի Մուրատի կենսագրութիւնը,

„ՄՈՒՐԱՏ"

Գրեց՝ Պ. Միքայէլ Վարանդեան, հրատարակութիւն Մուրատ Ցեղ կեդր. վարչութեան։ Գիրքը կը բաղկանայ 350 էջերէ եւ 45 նկարներէ։ «Մուրատ» տպուած է առձեռնափակ թուղթ. փութացէք օր առաջ ապահովել օրինակ մը։ Գին՝ Թղթակազմ 30 Ֆրանք, լաթակազմ՝ 40 Ֆրանք։ Գաւառներու համար դրկել փոստի ծախք 2 Ֆրանք։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբ. գրատունը կամ Ներսէս Գըլկեանին, 24 rue Anatol France. Issy-les-Moulineaux. (Seine) France

---

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Ամէնուն ցանկացած հայկ. ճաշարանը բացուած է Փարիզի կեդրոնը

44 Rue de Trévise Metro: Cadet Tél. Provence 64-74

Au Duc de Trévise

Ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՄԱՔՍՈՒՏ ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆԻ

Կէս օրին ՄԱՔՍՈՒՏԻՆ եկուր, հոն եմ 7.50 Ֆրանքով կը ճաշեմ, կը կշտանամ ու մէջս զոհ եմ։

Մաքսուտը կը յարմարի օրուան տաղնապին։ Եկէք եւ տեսէք Արեւելեան եւ կովկասեան կերակուրներ, ամենաընտիր օղի եւ գինի պոլսական եւ ռուսական աղանդերներով։

Յրամադրելի սրահ հարսանիքներու, հանդիպումներու եւ ժողովներու

TANNERIE DE LA DEULE

S. A. R. L. au Capital de 315,000 francs

9 rue Charlot, PARIS (3) — Tél. Arch. 05-86

Directeur-Gérant LEON BABONIAN

ԿԱՇԻԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Հայ կօշկակարներուն. Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ կաշիներու, հրապարակի գինէն աժան։

Քռուպօն (կռնակի մաս) Ա. կարգի չէն՝ քիլօն 30, Բ. կարգի 24 եւ Գ. կարգի՝ 22 Ֆրանք.

Թալօնի համար քռուբօն, էքառ՝ քիլօն 12 Ֆրանքէն։

Հայ marchand forainներուն. Այրերու եւ կանանց կօշիկներու համար կտրուած կէս նըբանդու եւ թալօն՝ քիլօն Ա. կարգի 28, Բ. կարգի 24 Ֆրանք, Գ. կարգի՝ 22 Ֆրանք։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ՝ 9 rue Charlot, Paris

Métro République et Hôtel de Ville

ՑՈՒՑԱԿ ԿՈՇԻԿ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ — ՑՈՒՑԱԿ ԿԱՇԻԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՉԱՐՍԱՆՃԱԳԻ Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին, 59 Bld. du Gomier, Bar Monumentaleի սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն, ընթացիկ հարցեր։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ո. Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ եւ շրջանի երկաթ Բիւթանացի հայրենակիցները՝ անդամ եւ ոչ անդամ, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի ժամը 3ին Դրան Քաֆէ Նօայլ, Քանըպիէրի անկիւնը։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սալնոյ Զօրի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին Քաֆէ Սփոր Պառ Վէնսանի մէջ։ Անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ այս ժողովին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակութային միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին Bld. Dugommier, No. 33, Au Bar Petit Poucetի ներքնասրահը։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները եւ գրասէր հասարակութիւնը։ Օրակարգ՝ ծրագրի ընթերցում եւ կարեւոր հարցեր։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մուշի Պուլանուխ Թէղուտ գիւղացի Սեդրակ Աւետիսեան, կնոջ անուն՝ Փերուզ (Էսկիշէհիրցի, եղբօր անուն՝ Յակոբ), որդիները՝ Կարապետ եւ Գառնիկ։ 1931ի առաջին ամիսները կը գտնուէր հետեւեալ հասցէին՝ S. Avedissian c/o Pitibossian, Novea Zago a. Bulgarie. Իմացնել իր եղբօր Հըղաթ Աւետիսեանի, Site du Chemin de Fer 6-7, Décines, Isère.

Կը խնդրուի Պուլկարահայ թերթերէն արտատպել։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Պէլվիլի ֆրանսական Աւետ. եկեղեցւոյ սրահին մէջ կը քարոզէ հայերէն լեզուով Վեր. Մ. Տէր Սահակեան։ Մուտքը ազատ է։

Հասցէ՝ 8 Boulebard Simon, Մէթրօ Պէլվիլ, Թրամուէյ 26։

Ստիպողական

Փուզուին երիտասարդ եւ զարգացած հայ երիտասարդներ շահաւոր գործի համար։ Ներկայանալ անմիջապէս կէսօրէ առաջ ժամը 10—12 Պ. Պ. Xynos et Cornelios, 18 rue Chaussée d'Antin, Paris.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արեան եւ կանանց մորթի, արեան՝ վէնէր. ճիւանդութիւն եւ վարիսիս։ Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	180 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932

21 FÉVRIER 1932

Ը ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1809

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՌԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ՀԱՄՐԱՆՔԸ

«Ալիք», Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը, իր յունուար 28ի խմբագրականով կ'արծարծէ խնդիր մը, որ պարբերաբար յիշուած, բայց մոռացութեան տրուած է երկար ատենէ ի վեր,— «Գաղթահայութեան վիճակագրութիւնը»։

«Քանի՛-քանի՛ անգամ է արծարծուել այդ հրատապ ու կարեւորագոյն խնդիրը հայ մամուլում, քանի՛-քանի անգամ կոչ է արուած ու յորդոր յարդարուած հայ հասարակական մարմիններին նախաձեռնող լինել այդ անյետաձգելի խնդրի շուտափոյթ լուծման մէջ, բայց ի զո՜ւր, մամուլի ձայնը արձագանգ չգտաւ եւ ո՛չ մի հասարակական հաստատութեան շրջանում։»

Մեր հասարակական հաստատութիւնները վատ ջրաղացի քարի նման միայն գիտեն մանր հատիկները խոշոր աղալ։

«Յառաջ»ի ընթերցողները պիտի յիշեն թէ՝ Ռումանիոյ մէջ արդէն իսկ ձեռնարկուած է մարդահամարի մը, որ յաջող կ'ընթանայ, համաձայն վերջին տեղեկութիւններու։

Քանի մը տարի առաջ, Մարսէյլի մէջ ալ փորձ մը կատարուեցաւ, եւ, որքան գիտենք, մնաց կէս ճամբան կամ կիսատ։ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ երբեմն կը հրատարակուին ցուցակներ ազգ. իշխանութեանց կողմէ։ Ենթադրական հաշիւներ եղած են նաեւ Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւ Եգիպտոսի մէջ։

Բայց, չունինք տակաւին մեր իսկական մարդահամարը։

Անշուշտ պայմաններն ալ թոյլատու չեն։ Մարդահամարը կը պահանջէ պետական կազմակերպութիւն եւ լայն միջոցներ։ Ցաճախ պետութիւններն ալ մեծ դժուարութեանց կը հանդիպին։ Եւ իբրեւ հետեւանք, կարելի կ'ըլլայ մարդահամարներ կատարել հինգ-տասը տարին անգամ մը։

Եւ սակայն, անհրաժեշտ է որ գիտնանք մեր համրանքը՝ ի սփիւռս աշխարհի։

Անհրաժեշտ է մանաւանդ այսօր, երբ սրընթաց կը թաւալի օտարացման եւ այլասերման գլանը։

Համրանք չունինք անոնց որ «հայ-քրիստոնեայ» կը համարուէին երէկ, եւ հայկականութենէ խոյս կուտան այսօր։

Դժուա՛ր է գտնել հաշիւը անոնց, որ խումբ-խումբ նետուած այս ու այն ցամաքին վրայ, հեռաւոր յիշատակի մը պէս կը նային իրենց հայրենիքին կամ ծագման վրայ։

«Ալիք» հարցարան մըն ալ կցեր է խմբագրականին, դիւրացնելու համար մարդահամարը։ Հարցարանը կազմուած է պարսկահայ գաղութին համար, բայց կը պատշաճի ո՛ր եւ է գաղութի։ Ամփոփենք այդ կէտն ալ.

«Բնակած է յիշատակել միայն վայրը, ամսաթիւը, անուն-ազգանունը, ծննդավայրը, մշտական բնակութեան վայրը, հասակը, սեռը, զբաղմունքը. անհրաժեշտ է առանձին ուշադրութեամբ ու խնամքով արձանագրել նաեւ գրագէ՞տ է, թէ անգրագէտ եւ ի՞նչ կրթութիւն ունի՝ սկզբնական, միջնակարգ, թէ՞ բարձրագոյն. եւ ապա ո՛րն է նրա առօրեայ գործածական լեզուն, հայե՞րէնը թէ որեւէ օտար լեզու։»

Կարելի է տեղէ տեղ յապաւել կամ ընդլայնել հարցարանը։

Ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, այստեղ ալ ամէն բանէ առաջ կը պահանջուի նախաձեռնութեան ոգի։ Եթէ չենք սխալիր, Ռումանիոյ մարդահամարին ձեռնարկողներն են հայ ուսանողները։

Ամէն տեղ ալ ունինք ազգ. իշխանութիւն, առաջնորդարան, հայրենակցական եւ երիտասարդական միութիւններ։ Ամենանեղ պարագային՝ հոգեւոր հովիւ մը, ուսուցիչ մը, կամ կուսակցական գործիչ մը։ Կեդրոն տեղերու մէջ ազգ. իշխանութիւնը, մեկուսի վայրերու մէջ քիչ-շատ սրտցաւ անհատ մը եթէ պարտք սեպէին ցուցակագրել իրենց շրջանի համրանքը, արդէն կը բացուէր ճամբան։

Ֆրանսայի մէջ, «Յառաջ»ի հիմնարկութենէն ի վեր, ամէն անկիւնէ տեղեկութիւններ հասած, թուանշաններ արձանագրուած են։ Եւ համբողներն ու գրողները ընդհանրապէս համեստ բանուորներ են, որոնք ո՛ր որ ըլլան, պարտականութիւն կը սեպեն գրի առնել իրենց քաղած տեղեկութիւնները։

Երբ անհատներ այսքանը կրնան կատարել ինքնաբերաբար, ինչո՞ւ պիտի վարանէին ազգային օրկաններն ու կազմակերպուած միութիւնները։

Եթէ միայն իւրաքանչիւր Հայր. Միութիւն իր գիւղին ու քաղաքին մնացորդները համրէր, մեծով-պզտիկով, գործին կէսը կատարուած կ'ըլլար։

Թուաբանական ճշդութեամբ մարդահամար մը չէ որ կը պահանջենք, այլ մօտաւոր թիւեր։

Այսպիսի աշխատանք մը պիտի դիւրացնէր նաեւ գաղութներու կազմակերպութեան ծրագիրը։

Խոստովանինք որ, սկիզբէն ի վեր, շատ նախնական գաղափար ունեցած ենք թուանշաններու արժէքի մասին։ Տեսակ մը արհամարհանք։ Ինչպէս խօսքերը, թիւերն ալ կը գլորենք ու կ'ազնուորուինք։

Ողբացեալ Զաւարեանը, իր գաղափարական վերացումներուն մէջ իսկ, հոգի կուտար թուանշաններուն։ Մինչեւ այսօր կարօտով կը փնտռենք իր «Աւերակ Վասպուրականը» եւ «Աւերակ Տարօնը», - երկու փաստացի ուսումնասիրութիւններ, որոնք շարունակուեցան, տպուեցան, բայց ձիրք չեղան, աւելի կատարելագործելու մտահոգութեամբ։

Եւ Մեծ Պատերազմը քշեց տարաւ կատարուած աշխատանքը, ինչպէս ամէն բան։

Հիմա եօթն աշխարհի մէջ ցրուած են Վասպուրականը, Տարօնը, Կարինը, Սեբաստիան, Բիւթանիան կամ Կիլիկիան։ Եւ մեր պարտքն է ճշդել, փրկել ինչպէս Դատը, նոյնպէս անոր տարրերը։

Թիւերը, իւրաքանչիւր համրանքի տեղն ու դիրքը աչքի առջեւ ունենալէ յետոյ է որ, պիտի կրնանք սահմանել մեր «անելիքները»։ Կարելի չէ ծրագիր կազմել աչքերը մշուշին մէջ եւ ոտքերը աւազի վրայ։ Եւ կարելի չէ նոր սերունդ փրկել, առանց գիտնալու անոր ինչն ու ինչըլ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՎ ՈՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ ՄԸ ԿԸ ԲԱՆԱՅ ՍԵՐՈՒՆԴ ՄԸ ԿԸ ՓՐԿԷ

Գանեէօ-Քաշանի Յառաջդիմասէր Միութիւնը, այսօր, հանդէս մը կուտայ ի նպաստ Գանեէօյի մանկապարտէզին։

Վստահ ենք թէ հայ ծնողները, որոնց մտքին մէջ տարիներէ ի վեր նստած է մեծ մտահոգութիւնը,— իրենց մանուկներուն հայեցի կրթութիւնը,- հրճուանքով պիտի վազեն քաջալերելու ձեռնարկը եւ հպարտութեամբ գնահատելու 40ի չափ փոքրիկներու յաջողութիւններն ու մանաւանդ, խումբ մը յամառ ու անվհատ «Յառաջդիմասէր»ներու ճիգերը.

Անոնք այս ժողովուրդին համար, որ ամէն օր, երթեւեկի իր ճամբուն վրայ, կրթութեան ու գիտութեան մեծ հաստատութիւններու կը քսուի, գործը մանկապարտէզին մնացած է։

Քաղաքակրթութեան հսկայ ոստաններուն ծոցը նստած, այլ եւս՝ փոքրագոյնին մէջ է, որ ինկած ենք փնտռելու հայ ապագայի պահպանման հիմերը։

Ուրիշ ժողովուրդներու համար, ազգային ապահովութիւնը՝ բարգաւաճման, պերճանքի հարց մըն է միայն։

Մեզ համար վերածուած է գոյութեան նախատարրական պայքարի՝ ընդդէմ անողոք ճակատագրի մը։

Ուրիշ ժողովուրդներ՝ իրենց ազգային ապահովութիւնը կը փնտռեն մարդասիրաբար, արհեստական միջոցներու, բանակի ու զէնքի մէջ, զոր կը գտնեն պատասխանատուութեամբ։

Իսկ մենք, զայն կ'որոնենք խաղաղութեան ու քաղաքակրթութեան օրրաններուն, դպրոցներու մէջ, զոր արգիլուած ենք ունենալ։

Ուրիշ ժողովուրդներու համար, սերունդներու շղթայաւորումը նոյն ոգիով, մտայնութեամբ ու զգացումով, մեքենական, ինքնաշարժ խաղ մըն է։ Մեզ համար կենսական պայքարի դաժան նախապայմանն ու տանջող մըն է՝ վարանումներով ու անդոհանքով լեցուն։

Ահա թէ ինչո՞ւ ով որ կը յաջողի մանկապարտէզ մը բանալ, ճակատագրին դէմ է որ կը պայքարի, յանուն մատաղ սերունդներու փրկութեան, ու պէտք է արժանանայ ամբողջ ժողովուրդի մը սրտաբուխ քաջալերութեան։

Մ. Ե.

Անգործութիւնը

Աշխատանքի Նախարարութեան վերջին վիճակագրութիւնը կը ցուցնէ թէ փետր. 6էն 13 նպաստընկալ անգործներու թիւը կրած է 41.101ի նոր յաւելում մը, որով անգործներու թիւը կը բարձրանայ 370 հազարի։ Այս անգործները կը պատկանին 12 միլիոն 350 հազար բնակչութիւններ կայացնող 601 համայնքներու, ուր միայն, նպաստի սնտուկ է հաստատուած։

Նոյն թուականին, Փարիզի անգործներու թիւն էր 82,931, իսկ շրջակայքի անգործները 62,924։ Սէնի նահանգին մէջ ուրեմն ընդամէնը 145,855 անգործ. մէկ շաբթուան ընթացքին՝ 6 հազար հոգիի յաւելումով մը։

Այդ շաբթուան ընթացքին, Ֆրանսա մտած են 104, անկից մեկնած են 3000ի չափ օտար աշխատաւորներ։

Չինաճապոնական վէճը

Ճափոնական կառավարութիւնը վերջնագրով մը, պահանջած էր չինական կառավարութենէն, որ իր ուժերը Շանկհայի շրջանակէն 20 քիլոմեթր ետ քաշէ։

Չինական կառավարութիւնը մերժած ըլլալով ճափոնի այս վերջնագիրը, ճափոնական ուժերը յարձակման սկսան երէկ առաւօտ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Նախարարական տագնապը տակաւին ելքի մը չյանգեցաւ, գլխաւոր այն պատճառով որ կարելի չեղաւ համաձայնութիւն գոյացնել Պ. Փէնլըվէի եւ Պ. Թարտիէօի միջեւ։

Կազմուելիք գահլիճին գլխաւոր անդամներուն շուրջ նախապէս համաձայնութիւն գոյացած էր։ Պիտի մասնակցէին Նախկին գահլիճէն Լավալ, Թարտիէօ, Փիէթրի, Փօլ Ռէնօ, տը Ռիպ։ Ներքին նախարարութիւնը պիտի յանձնուէր ծերակուտականի մը։ Բայց Պ. Թարտիէօ յայտնեց թէ չի կրնար ընդունիլ որ Ներքին նախարարութիւնը յանձնուի խորհրդարանի փոքրամասնութեան պատկանող անդամի մը, ինչպէս նախատեսուած էր ծերակուտականը։ Ասով, բանակցութիւնները խզուեցան։

Այս խզումէն յետոյ, Պ. Փէնլըվէ հեռաձայնով հաղորդակցեցաւ Պ. Փօլ-Պոնքուրի հետ, որ ժողով կը գումարէր, եւ անոր համաձայնութիւնը առաւ գահլիճին մէջ մտնելու իբր արտաքին նախարար։

Անկից վերջ էր որ Պ. Փէնլըվէ գնկոյցի համար ներկայացած ըլլալով հանրապետութեան նախագահին՝ անհրաժեշտ գտնուեցաւ համաձայնութեան փորձ մը կատարել Թարտիէօի հետ։ Այս անգամ կը պահանջուէր Պ. Լավալի յանձնել արտաքին նախարարութիւնը որ արդէն խոստացուած էր Փօլ-Պոնքուրի։ Անկից զատ, խորհրդարանի ձախ խմբակները չէին ուզեր որ արտաքին նախարարութիւնը յանձնուի նախկին վարչապետին։

Այս անգամ բանակցութիւնները վերջնապէս կը խզուէին Փէնլըվէի եւ Թարտիէօի միջեւ։

Պ. Փէնլըվէ տեսնելով իր ջանքերուն ձախողութիւնը, հրաժարեցաւ գահլիճը կազմելու յանձնառութենէն։ Հանրապետութեան նախագահը կրկին ձեռնարկեց խորհրդակցութեան։

ՁԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Եգիպտոսի եւ Հնդկաստանի տեսակէտները

Զինաթափութեան վերջին ժողովը լսեց Եգիպտոսի եւ Հնդկաստանի տեսակէտը։ Եգիպտոսի վարչապետը Սըտքը փաշա, պարզեց իր երկրին տեսակէտը, հետեւեալ կէտերուն մէջ ամփոփելով.

Ա.— Երկու վիճաբանութեանց հիմ ընդունիլ զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովին կողմէ մշակուած պայմանագրութեան նախագիծը։

Բ.— Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրել նիւթական ուժ մը, որ համեմատի անոր վայելած բարոյական բարձր հեղինակութեան։

Գ.— Ազգային պաշտպանութեան պէտքերը նկատի առնելով սահմանափակել եւ կրճատել պաշտպանողական զէնքերը։

Դ.— Ծովային, ծովային եւ օդային յարձակողական բոլոր միջոցներու ամբողջական ջնջում։

Ե.— Բարոյական զինաթափութիւն։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Սըտքը փաշայէն վերջ խօսեցաւ Հնդկաստանի ներկայացուցիչը Աղա Խան, հետեւեալ իմաստով.

Աշխարհի տնտեսական եւ ընկերային պայմանները այնպէս են որ, անմիջական փորձի պայմաններ անհրաժեշտ կը դառնան։ Այս տեսակէտէն, զինաթափութեան ժողովը կոչուած է կատարելու առաջնակարգ դեր մը։ Բարոյական տեսակէտով, պէտք է ջնջելու աշխատիլ վախի, չարակամութեան եւ կասկածի հետեւանքները նիւթական տեսակէտով, ծխնական է որ պատերազմի նախապատրաստութեան նուիրուած ծիրը վերածուի անհրաժեշտ նուազագոյնին։

Հնդկաստան, գործօն կերպով պիտի մասնակցի այն միջոցներու որոնումին, որոնք թոյլ կուտան պաշտպանելու քաղաքային բնակիչները՝ ընդդէմ պատերազմի բարբարոս միջոցներու։

Աղա Խան կ'ընդունի թէ Ֆրանսական առաջարկները մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն եւ արժանի են մանաւոր քննութեան։

Իրլանտական ընտրութիւնները

Իրլանտայի օրէնսդրական ընտրութիւններուն ատեն, բուռն պայքար մղուեցաւ հանրապետական եւ կառավարական կուսակցութեանց միջեւ։ Ընտրութիւնները ցարդ տուած են հետեւեալ արդիւնքը — կառավարականներ՝ 43, հանրապետականներ՝ 55, անկախներ՝ 12, աշխատաւորականներ՝ 3։

Եթէ անակնկալ արդիւնք մը չպատահի, պարզօրէն կը տեսնուի թէ իրլանտական կառավարութիւնը պիտի անցնի հանրապետականներու ձեռք, ինչ որ կրնայ յեղափոխական շրջան մը բանալ երկրին մէջ։

Իսկ հանրապետականներու ծրագրին մէջ կը մտնեն, ջնջում Անգլիոյ թագաւորին հանդէպ հաւատարմութեան երդումին, երկրին ամբողջ կառավարիչի տիտղոսին վերացումը՝ հանրապետութեան նախագահի տիտղոսի, ուրիշ խօսքով հռչակում հանրապետութեան։

Բացարձակ մեծամասնութիւն ունենալու համար, պէտք է ապահովել 77 աթոռ։ Հանրապետականներու գլխաւոր Վալէրա, յոյսը դրած է աշխատաւորականներուն վրայ, կառավարելու համար երկիրը։ Երկու կուսակցութեանց միջեւ, ընկերային համախոհութիւններ կան, սակայն Իրլանտայի աշխատաւորականները առ այժմ դէմ ըլլալ կը թուին հանրապետականներու անջատողական ձգտումին։ Այնպէս որ այս վերջինները կրնան մեծ դեր կատարել չափաւոր քաղաքականութիւն մը պարտադրելու համար հանրապետականներուն։

Նախ կ'ուտեն, յետոյ աւելցածը կը ցանեն

Յայտնի է թէ Թուրք կառավարութիւնը զալելէ յետոյ քրտական ըմբոստութիւնը, քիւրտ աշիրէթներ աքսորեր էր Թրակիա, ուր անոնց տուեր էր հող, երկրագործական գործիք, սերմնցու, որպէսզի երկրագործութեամբ ոգեւորին։

Քիւրտերը սակայն, աւելի գործնական, անօթութենէ չմեռնելու համար անհրաժեշտ դատած են ուտել իրենց տրուած սերմնցուն։ Էնկիւրիէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ քիւրտերը այս պատճառով սովի մատնուածներու կառավարութիւնը ստիպուած է մնուցանել զանոնք։

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑՈՒՑԱԿ 15

Գ. Կարսեան, Լա Գաքա	25.—
14րդ ցանկին գումարը	3194.—
Ընդհ. գումար	3219.—

„Լենին եւ Ստալին հայկ. հիւղաւաններու մէջ"

Պէյրութի «Էլ Ահրար» թերթը կը գրէ.

Լուր առինք որ Ընդհանուր Ապահովութիւնը Պէյրութի մէջ պոլշեւիկներու գործունէութեան մասին շատ սարսափելի տեղեկութիւններ ստացած է։ Այդ լուրերուն ծանօթանալով, կարծեցինք որ Լիբանանի մայրաքաղաքին մէջ, ուր ապահովութեան պաշտօնատուները ահագին յուզումի եւ շարժման մէջ են կարմիրներու գործունէութիւնը սանձելու համար, ոչ կառավարութիւն կայ եւ ոչ ալ իշխանութիւն. կարծեցինք որ կը գտնուինք Մոսկուայի մէջ։

Մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, անցած կիրակի երեկոյ, Հայկական հիւղաւաններու եկեղեցին մէջ կատարուած է հրախայլի մը մկրտութիւնը, թէ այդ հրախան կոչուած է սովիէթներու յայտնի լիտր ստալինի անունով. Այս մկրտութեան արարողութեանց ներկայ գտնուած են 200ի մօտ համայնավարներ, կրօնականներ (?) եւ ազգային ժողովի անդամներ (?)։ Կնքահայր բերած են մէջտեղ բոլշեւիկեան կարմիր դրօշի մը մէջ փաթթուած, այն դրօշը որ արիւն եւ աւեր կը խորհրդանշէ։

Գալուստեան կամ Գալօշեան (?) անուն կօշկակար մը, որ Մոսկուայի եւ բոլշեւիկներու աչքին յարգի մէկն է, ոտքի կեցաւ եւ յանուն Լենինի կրակոտ ճառ մը խօսեցաւ, վերջը դրամատէրերուն եւ աշխարհակալ պետութիւններու հասցէին սպառնալիքներ գործել եւ իշխանաւորներու «գովքը» հիւսեց։ Գալօշեան ներկաները խանդավառելու եւ գրգռելու համար բուռն լեզու մը գործածեց եւ հրաւիրեց զանոնք պիտի դրել բոլշեւիկներու դէմ եղած բոլոր շարժումներուն եւ ըսաւ. — «Պոլշեւիկեան շարժումը օրէ օր կ'ընդարձակուի եւ մօտ օրէն այդ շարժումը պիտի խորտակէ օրէնքներն ու կանոնները եւ տկարներու իրաւունքները պիտի պաշտպանէ»։

Դալօշեանի ճառը գրեթէ կրկնութիւնը եղած է այն բազմաթիւ թռուցիկներուն, որոնք յաճախ կ'անցնին մեր ձեռքը։

Ճառը վերջացաւ բուռն ծափերու մէջ, որմէ յետոյ ներկաները բարեւեցին նորածին Ստալինը։

Մենք դեռ չենք գիտեր թէ՝ ինչ ըրած է Ընդհանուր Ապահովութիւնը այս ցոյցին դէմ, որուն կազմակերպիչները՝ մեր հիւրերը կամ հայրենակիցները թէեւ արտաքնապէս դէմ են, բայց հոգեպէս Մոսկուայի հպատակներն են....

Սուրիոյ սահմանին վրայ

Պոլսէն կը գրեն թէ Թուրքիա, հարաւային սահմաններու վրայ մաքսանենգութիւնը արգիլելու համար, որոշուած է 10,000 հոգիի հասնող զօրաբաժին մը յատկացնել հրամանատարութեամբ Սէյֆի փաշայի, որ ենթակայ պիտի ըլլայ Ներքին գործավարի հրամանին։ Այս զօրաբաժինը իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենայ ռմբաձիգ ինքնաշարժեր, թնդանօթներ եւ թնդանօթաձիգներ եւ օդային տորմիղ մը։ Այս ուժին մեծ մասը պիտի կեդրոնանայ Սուրիոյ սահմանին վրայ։

Զօր. Սէյֆի փաշա մեկնած է արդէն սահմանագլուխ, տեղւոյն վրայ կազմակերպելու հակամաքսանենգային միջոցները։

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՎԻՇՏԸ

«Իմ Նո՛ր Հայրենիք,
Հզօ՛ր Հայրենիք...»

Յաւերժական յիշատակներով հարուստ եւ լեցուն, չորս հազարամեայ պատմութեան հոյակապ յուշարձաններով հպարտ ու կանգուն, մեր ազգի քաղաքակրթական ստեղծագործութեանց եւ ձգտումներուն իբր կենդանի եւ լուռ վկայ, դո՛ւն, Հայրենիքդ իմ սիրասուն, այժմ ամայի եւ աւերակ ես եւ վշտահար մօր մը պէս սիրտդ կը մղկտայ եւ աչքերդ արցունք կը թափեն՝ տարագրուած եւ թափառական, հայրենազուրկ բայց հայրենակարօտ զաւակներուդ համար։

Հայրենիքի վի՜շտը...

Որքա՛ն անսահման եւ անհուն ես դուն, որ ծնունդ առած ես բուն իսկ Մայր Հայրենիքէն, Հայոց Մեծաց Աշխարհէն եւ անոր ծոցէն ծնած ու սնած ժողովուրդէն։ Դո՛ւն մեր ազգին հետ ծնունդ առիր, մեզ հետ ապրեցար ու պիտի ապրիս իբր մեր սիրտերուն եւ հոգիներուն անբաժան եւ հարազատ մէկ մասը։

Դո՛ւն հայրենիքդ իմ, վշտի յարածո՛ւփ, ծփծփո՛ւն ծով, ազատութեան լոյսի անսպա՛ռ աղբիւր, քաղաքակրթութեան լոյսի հիւրընկա՛լ ընդունարան, դո՛ւն դարեր շարունակ քու մեծ վիշտերուն եւ ցաւերուն մէջէն անգամ վա՛ռ պահեցիր Մեծ Յոյսը Հայոց Աշխարհի ազատութեան եւ անշէջ Լոյսը ազգային ու համամարդկային քաղաքակրթութեան։

Հայրենի՛քդ իմ սրբազան։

Արեւելքէն, արեւմուտքէն, հարաւէն ու հիւսիսէն անդադար հարուածեցին քեզ, անհուն վիշտը պատեց քու սիրտը, սակայն դուն մնացիր մի՛շտ անկուն, մի՛շտ անխորտակ։

Տո՛ւր մեզ, տո՛ւր քու սէրը մե՛ր հայրենիք, տո՛ւր մեզ քու յոյսը, մա՛յր հայրենիք։

Քու լեռները ձիւնագագաթ, բարձրասլաց, սէգ ու հպարտ, լանջեր ունին՝ կանաչազա՛րդ, արիւնազա՛րդ։ Հայոց լեռներն ամէն առտուն բարեւ լուսուն համբոյր ու ողջոյն կուտան Հայոց ԿԱՐՄԻՐ արեւուն։

Հայոց արեւ, կարմիր արեւ հրավառ,
Չէ՞ որ տեսար մեր արիւնն ու մեր պայքար.
Հայրենիքիս ու մեր վիշտը ցրիր տուր,
Ազատութեան յոյսն ու լոյսը մեզի տուր:

Քու գետերը ալեր մալեր, յաճախ զուլալ, երբեմն պղտոր, վտակներդ առատաջուր, սառն ու վճիտ անուշ աղբիւր. քու վիշտն ու յոյսը տա՛ր ու պա՛հ տուր մեր ալեծուփ ու միշտ ծփծփուն Հայոց ԿԱՊՈՅՏ ծովերուն։

Հայոց լեռներ, կապոյտ ծովեր զուարթուն,
Չէ՞ որ տեսաք Հայրենիքիս վիշտն անհուն.
Դուք մեր յոյսի աղբիւրներն էք անսպառ,
Խորհրդանիշ մեր աշխարհին վեհափառ:

Քու հողերը բերրի, փխրուն, անտառներդ մի՛շտ հովասուն։ Այգիներդ ծառ ու ծաղիկ, բերք ու բարիք. ծիրան, խնձոր, խաղող ու նուռ՝ առատ առատ ամէնուն տուր։ Վայելողաց անուշ լինի՝ հաց եւ գինի։ Բերրիութի՛ւն Հայոց արտերուն՝ գոյնով ՆԱՐԻՆՋԻ բերքերուն։

Հայոց հողեր, դուք շա՛տ ունիք հաց, գինի,
Միրգ, բերք, բարիք, սիրուն գոյնով նարինջի.
Չէ որ նորէն ժիր մշակներ պիտի գան,
Որ մենք տեսնենք շէն ու պայծառ Հայաստան:

Հայրենիքի վի՜շտը...

Դո՛ւն որ յաւերժօրէն եւ անուշ անուշ կը հանգչիս մեր սիրտերուն մէջ, որքա՛ն քաղցր է քու տուած յուզումն ու տառապանքը, քու պատճառած յոյզերն ու ապրումները։ Դուն որքա՛ն լոյս ու լոյս կը ներշնչես մեր յուսաբեկ սիրտերուն եւ տխրամած հոգիներուն։ Դո՛ւն, Մեծ Վի՛շտ, մեզ համար նոյնքան զօրաւոր ես, որքան մեր վաղուան Մեծ Յոյսը։

Հայրենիքի՛ վի՛շտ, օտար երկինքներուն տակ, հեռաւոր եւ տխուր երկիրներուն մէջ, դո՛ւն մեզ համար, մեր սիրտերուն մէջ, մեր աչքերուն առջեւ կը ծխա՛ս, կ՚այրիս, հուր կը դառնաս եւ սակայն քու մոխիրներուն մէջէն իսկ վաղուան ազատ ու երջանիկ կեանքի յոյսը կը ներշնչես տարագիր եւ աստանդական զաւակներուդ։

Հայո՛ց Աշխարհ, երկի՛ր հայրենի, հաւատա՛, հաւատա՛նք, որ քեզմէ ծնունդ պիտի առնէ մեր Նոր ու Հզօր Հայրենիքը հայի իմացական լոյսով ողողուն՝

Իմ Նո՛ր Հայրենիք,
Հզօ՛ր Հայրենիք։

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՆՇԽԱՐ ՄԸ ԽՐԻՄԵԱՆԷՆ

ԽՄԲ.— «Սիոնի» փետրուարի թիւէն կ'արտատպենք Խրիմեանի հետեւեալ մասունքը, որ անտիպ է, ինչպէս կը գրէ խմբագրութիւնը.

Արծուին Վասպուրական
Մինչ ծուարած էր Վարագայ բոյն,
Հոգին խռոված էր յոյժ,
Հոգած էր տխուր.

Ասաց երթամ ես
Կարկտու Խաչի դար.
Նստիմ նայիմ բարձրէն աշխար.
Այն չնաշխարհիկ տեսարան.

Վանայ ծովակ,
Ոստանայ պալատ,
Առտամայ ամպոտ սար,
Գրգուռի կլորակ գլուխ,
Հրաբուխ Նեմրութ եւ Սիփան
Աղթամար Գագկայ գահ,
Առտէր կղզին ճգնող Գրիգորի,
Կտուց եւ Լիմ անապատ,
Արտամետու ձոր մրգաստան,
Վանայ քաղաք. ամբողջ այգեստան.

Վա՜յ, սրտիս բացուեցաւ,
Զուարթացաւ իմ թառամած հոգիս.
Ո՛վ Հայրենիք անզուգական,
Ի՞նչպէս թողու մարդ զքեզ
Մտնէ գերեզման։

Աչքին առջեւ բացուեցաւ
Մի այլ տեսարան.
Վերջնոյ ժամն էր,
Մօտ էր իրիկուան.
Արեւ երկնից կամարէն
Իջեր էր վեր Վանայ ծովուն
Շառաւիղներ վերէն ձգելով
Կ'ողջունէր հորիզոնին մօտ
Ջրեղէն սրնթացներու վերայ
Կապեր էր լուսեղէն օղեր։

Ծովն ու արեւ լոյսն ու ջրեր
Ջերմեր համբուրելով
Սլեւէջ խաղային։

Նշա՜ւ, աւա՛ղ, մի ամպ մթագոյն
Բռնեց մթնցուց երեսն արեւուն.
Ա՜հ, ո՞ւր ես, հովիկ. վարէ՛ տար
այդ ամպ.
Տեսնեմ վերջին անգամ
Իւր դէմքն պայծառ.
Ես ծովուն արեւուն սիրահար
եմ, սիրահար,
Տեսնեմ պահ մի այդ չքնաղ
տեսարան։
Այլ թո՛ղ, մի՛ տանիր, գիտեմ հետ
արեւուն
Տի մտնի անցնի իմ կենաց լոյս
արեւ,
Ո՛չ լոյս, ո՛չ արեւ եւ ոչ էլ աշխարհ.
Ձեզ մնաք, արեւ, պահ մի կը ներջես.
Կը զարթնուս այգուն, կ'ելնես ունապատոյն,
Խարձեալ լոյս կը բերես մեր
մութ աշխարհին։

Ես կը ննջեմ անլոյս գերեզմանին մէջ
Էլ չեմ ելներ, ո՛հ, չգիտեմ մինչեւ
ե՞րբ.
Կ'ասեն թէ մինչեւ ժամհար Գաբրիէլ
Զարնէ իւր կոչնակ՝ հնչէ փողն՝
Մեռելոց աշխարհ զարթնու նոր
հրաշքով
Դու յայնժամ-տի ելնես
Գերեզմանէն ողջ,
Դեռ ննջեմ ալեհի
մինչեւ գայ այն օրն։

Ներգաղթ...

«Նոր Օր» կը գրէ.—

Ներգաղթի ցանկին մէջ մերժուածներուն կը պատասխանուի Դ. Շահվէրտեանի կողմէ, պաշտօնապէս «արձանագրուեցէք Հօկին, անոր ճրաճանգներով գործեցէք, եթէ յետագային գոհ մնանք ձեր ընթացքէն (խռովութիւններէ...) պիտի ղրկենք ձեզի ալ»։

Հին Յունաստանի զանազան քաղաքներէ կատարուած դիմումներուն, նոյն ձեւով պատասխանած է ատամնաբոյժ Գ. Քիւթիւքեան, Գ. Դ. Շահվէրտեանի անունով։

Աթէնքի սովիէթ դեսպանատան մէջ, Հայաստան մեկնելու համար կը դիմէ խեղճ գաղթական մը։ Ցենելով յարուցուած դժուարութիւնները, կ'ըսէ.

— Աղբա՛ր, մենք ցո՞ւրք ենք, ինչո՞ւ...

Ներգաղթի պաշտօնեայ Ասլանով գայրանալով կը կոչէ.

— Ի՞նչ ասել ա թուրք, Հայ... սրանք բոլորն էլ մէկ բան են։ Դուք էդ գլուխով չէք կարող Հայաստան գնալ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲՆԱՆԿԱՐՆԵՐ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԿՐԷՆ

ԽՄԲ.– Այս փունջը կազմուած է նկարագրական այն յօդուածներէն, որոնք երբեմն կ'երեւին Հայաստանի թերթերուն մէջ։ Գաշտօնական գրականութիւն չէ այս, եւ ստորագրողները գրականութիւն ընելու համար չեն գրած զանոնք։ Այդ է պատճառը, որ սիրուն է փունջը։ Որքան արտայայտութիւնն է նկարչական ու բնագեղ, այնքան կեանքն է իրական ու բաքսումն. երանի՜ թէ դաս առնէին երեւանի մեծխօսիկ պրոլետ գրողները անկեղծ գրականութեան այս էջերէն։

Այս փունջը կուտանք, որպէսզի մեր ընթերցողները պահ մը պատրանքն ունենան շարժանկարի մը պէս դիտելու հայրենի երկրին տեսարանները, եւ նկարչական այդ խաղերուն արանքէն՝ երկրին իրական կեանքը եւ մեր հայր ժողովուրդին սրտին բաբախումը։ Պէտք է ըսել, որ արտայայտութեանց մէջ երբեմն փուշի պէս կը տեսնուին բոլշեւիկեան խորթ ու խոպոտ բառեր։ Այդպիսի տարրերն ալ կուտանք . ծիծաղի համար

ԿԵԱՆՔԸ ԾՈՒՎԱՅՈՒՄ

Բեդուինը կանգնել է ծովի աւազոտ ափին։ Զալմայով ծածկուած միրուքին զուգահեռ երեւում է «անապատի նաւ» միայնակ ուղտի գլուխը, իր տխուր հայեացքը՝ յառած ծովի կապուտակ հեռուները։ Ուղիղ նրա դիմաց՝ կանաչ, ծաղկափթիթ լեռնալանջ։ Աշխարհի հօտը ափուել է կենսատու կանաչի մէջ, իսկ հեռուում քարափին նստած երիտասարդ հովիւն իր շվիի միջոցով սարերին է յայտնում իր անհուն, անեզր յոյզերը։ Ինչպիսի՜ հովւերգութիւն...։

Բայց այդ հովւերգութիւնը կատարեալ լինել չէր կարող, եթէ դուք աչքաթող անէիք շրջանակի մէջ առած խուղանցիկ մի այլ նկար։ Ահա նա,— գագաթին ամպի մէջ պարուրած Մասիսը, որի ստորոտի տակով հնագոյն զաւակի պէս սողում է դէպի ծովն շտապով լայկան Արաքսը։ Ափին գետնափոր անտակ, գորշ կտուրով։ Այս «աքանչելի» ներդաշնակութիւնը լրացնում է Արաքսի ափով անցնող զամբիւղը ձեռքին փոքրիկ աղջնակը...

Պատկերների ցուցահանդէս չէ դա։ Ոչ էլ մայրաքաղաքի թանգարաններից մէկը, որ հմուտ պատմաբանը բազմաթիւ փաստեր բերելով ծանօթացնում է ձեզ մինչ յեղափոխութեան նկարիչների ստեղծագործութեանը։ Այսպիսի նկարները, բացի թանգարաններից ու ցուցահանդէսներից, կարող են զարդարել ճաշճաշած քաղքենու տան պատերը։ Այս նկարներով, սակայն, զարդարուած են Երեւանից 25 կիլոմետր հեռաւորութեան վրայ գտնուող Ղամարլուի «Կարմիր Արեւ» սրճարանի պատերը։

— Աշխատաւորութեան պոչից են գնում, չեն տեսնում, որ դաշտերում 100 մարդուց պակաս չեն աշխատում, եւ այդպիսի յիմար նկարներ են կպցնում, բողոքում է Ծուվայի կոմունայի նախագահը Ենոք։

Ղամարլուի աշխատաւորութիւնը բողոքում է քաղքենիական. հնից եկող այդ երիտասարդ հովիւներով աղերսալի նւագից, իրաւունք ունի բուն զայրոյթը յայտնելու մենատէր ուղտի դէմ, որը ծուլ է իր վիզը։ Այժմ Ղամարլուում սկսում է իշխել հաւաքական կեանքն ու աշխատանքը։ 20 օրւայ ընթացքում, նրա բազմաթիւ գիւղերում 2,000 տնտեսութիւն, հրաժարուելով մենակ աշխատելուց, հաւաքական տնտեսութիւն են եկել, բերելով իրենց հետ անգամ վերջին բահը։

Բամպակի եւ պտղատու այգիների ընդարձակ տարածութեան վրայ արեւի ծաղկող համբոյրների տակ թնդում է յաղթանակի երգը։

Ղամարլուի շրջանում հաւաքական աշխատանքի սիրտն է Ծուվայի «Արբինոտ Կիրակի» կոմունան։

Տերեւազարդ պարտէզների մէջ թաղուած են մի քանի շէնքեր։ Ընդամէնը 40 նորակառոյց տնակ կայ այդտեղ։ Կոմունարների բնակարաններ, իւրաքանչիւրն առանձին իր նախասենեակով։ Նրանց դիմաց ձգւում են բոլոր սպասատեղիները, խոհանոցը, գոմերը, փուռ եւ զանազան մանր կառուցումներ։ Շէնքերի առաջ, հմուտ ձեռներով մշակւած հողի վրայ ծաղկանոց։ Կառուցումների վերջին կէտից սկսում են կոմունարներին պատկանող 26 հեկտար պտղատու այգիները, խաղողի ճառագայթող ողկոյզներով։ Այստեղ կոմունայում իշխում է հաւաքական կամքը։ Բոլորը մէկի, մէկը բոլորի եւ բոլորը մէկ ընդհանուր գործի համար.

— Մեր շարքերում խռովութիւն առաջ չի եկել երբեք. պատմում են կոմունարները. բոլորս միասին աշխատում ենք ու մեր աշխատանքը վայելում։

Իրականում ճիշդ այդպէս է կոմունայի առօրեան։ Իւրաքանչիւրն աշխատում է ըստ իր հնարաւորութեան, բայց ստանում է ոչ ըստ աշխատանքի, այլ իր իրական կարիքների համաձայն։ Այդ կարիքների մէջ մտնում է բոլոր անհրաժեշտը. նոյնիսկ երկրորդականը։ Ամէն օր տաք կերակուր, որը պատրաստւում է կառուցւած, մաքուր խոհանոցում։ Կոմունան ունի իր յատուկ խոհարարը, որն սպիտակ ու մաքուր զգեստը հագին, նոյնպիսի սպիտակ գլխարկով, ամբողջ օրը վառարանի առաջ զբաղւում է իրեն ենթակայ ամանեղէնի, զանակների մթերքների հետ։ Խոհարարի ինքնուրոյնութիւնը խախտւում է նրանով, որ կոմունայի կարգադրութեամբ իւրաքանչիւր օր նրա վառարանի վրայ դրւած կաթսաները պատրաստւում են շատ աւելի կերակուր, քան անհրաժեշտ է կոմունարներին, իրենց վաստած ուժը վերականգնելու համար, ոչ թէ երեխաներին չատակերութիւն սովորեցնելու հայեցակէտից, այլ կոմունարների հիւրասիրութիւնից։

— Օրական մինչեւ էլ ղոնաղներ ենք ունենում, ամօթ չէ՞, որ մենք ուտենք, նրանք մտիկ անեն։

Իւրաքանչիւր կոմունար, եթէ հիւր է ունենում, ուղղակի ասում է խոհանոցում իր հիւրերի քանակը եւ ստանում այն ամէնը, ինչ կայ խոհարարի մօտ։ Կոմունայի գլուխը նրա կողմից ընտրուած խորհուրդն է։ Խորհուրդը կոմունայի առօրեայ աշխատանքները ղեկավարելու. ամբողջ իրաւունքը յանձնել է նախագահութեանը, որը եւ կեանքի մէջ է անցկացնում խորհրդի եւ կոմունարների ընդհանուր ժողովի կողմից առաջադրած որոշումները։

— Ղամարլուում շոգ է։ Վաղ առաւօտից սեպտեմբերեան արեւը ծծելով գետնի ու տերեւների վրայից երեկւան նստած շաղի վերջին կաթիլը, մինչեւ ուշ երեկոյ դեռ պահում է երկիրն իր ջերմի շրջանակում։

Շոգից ազատւելու համար, Ենոքի ու Կորիւնի հետ անցնում ենք այգի։ Առաջին հանդիպած բարձր թումբը պատսպարեց մեզ արեւի շողերից։

Կոմունայի աշխատանքը գործավարձով է տարւում, ասում Ենոքը հասած դեղձը ատամների սրութեանը յանձնելով, բայց գործավարձը մեզ մօտ հաւաքական տնտեսութեան գործավարձի նման չէ։ Երբեւ նորման մենք բոլորս էլ ստանում ենք. իսկ հարուածային աշխատողները, աշխատանքի շատ օր ունեցողները արժանանում են պարգեւատրման։ Դրա ձեւերից մէկը կոմունան ընդունել է գրօսաշրջիկութիւնը։ Անցեալ տարի մեր պարգեւատրուած կոմունարները Ուկրայնա գնացին մօտ եկան։ ... Աղջի՛ Հռիփսիկ, էդքան խաղողը մենակ պէտք է ուտես...։

Փոքրիկ Հռիփսիկը, որն իր նման երկուսի հետ լիքը փէշերով հազիւ քայլում էր թմբերի միջից, առանց յետ նայելու աշխոյժ գոչեց.

— Ինչի՛ մենակ, ղոնաղ կայ տանը, ղոնա՛ղ...

Հանդիպումը Հռիփսիկի հետ, նրա համարձակ պատասխանն առիթ են Ենոքի համար խօսելու իրենց կոմունայում աճող սերնդի մասին։ Կոմունայի երեխաներն առանձին են մեծանում, նրանք ունեն իրենց զբաղւելու սենեակները, կահաւորւած են բոլոր յարմարութիւններով։ Երկու ուսուցչուհի ամբողջ օրը նրանց հետ են զբաղւում եւ միայն ուշ երեկոյեան, երբ ծնողները վերադառնում են աշխատանքից, մանուկները տուն են գալիս եւ մտնում փափուկ անկողին։ Խոհարարն ամէն օր իր վառարանի մի անկիւնում, եփում է յատուկ ճաշ երեխաների համար, որը որակով անհամեմատ բարձր է մեծերի ճաշից։ Բայց բոլորը այս չէ։ Կոմունան որոշել է ամբողջովին առանձնացնել իրենց երեխաներին։ Կոմունան կ'անի այդ, մանուկների համար առանձին շէնք կառուցելուց յետոյ։

Գ. ԶԱՆԵԱՆ

Անյայտացող ճահիճներ
ԵՒ
ԺՈՂՏԱՑՈՂ ԿՆԳՈՒՂՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Երբ լոյսը բացւում էր եւ արեւը քիչ բարձրանում, մոծակների միլիոնաւոր խմբեր երկինք էին բարձրանում, սեւ ամպի պէս բռնում արեւի առաջ։ Ճահիճների, ճղկուտների նեխւած ջրի հոտը մարդու քիթն էր ծակում։ Ընդարձակ դաշտերը ծածկւած էին դեղին չալթուկով։ Զանգիբասար էր կոչւում այդ շրջանը։

Ստեղծարար ձեռքը հասաւ ճահճապատ Զանգիբասարին։ Ահա նա, — Զանգիբասարը։

Արեւը զէնիթից կրակ է թափում. տօթը խեղդում է։ Մեր առաջ բացւում է գիւղից գիւղ ձգւած մի հիանալի տեսարան։ Մինչեւ հորիզոնը ձգւած դաշտերը ծածկւած են կանաչ բամպակով։

Ի՜նչ բամպակ։ Զուգահեռ շարքեր. ասես զինւորական վաշտեր են շարւել հերթով եւ սպասում են գնալու։ Լայն կանաչաւուն տերեւներ, որոնց արանքից դուրս են ընկած դեղնաւուն, անուշահոտ ծաղիկներ, եւ լայն ճիւղաւորւած թփերի վրայ դուք կը տեսնէք 40-50, յաճախ մինչեւ 80 ծաղիկներ եւ կնգուղներ։

— Հլա մի լաւ նայէք, - ասում է Արութ Բրձան, մի փունջ բամպակենի ձեռքին, որոնց կնգուղները բացւել էին ու սպիտակ բամպակը փայլում էր կեղեւի տակ.— ամէն մի քոլին 60-90 լալ կայ։ Որ մի քիչ քամի է լինում, լալերը ֆուտբոլ են խաղում, թռչում են վեր ու վար։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ

Դալի - Թափա

Զառամական Սիւնիքում է նա։ Դալի-Թափան սիրաբար իշխում է Վայոց ձորին։ Նրա շաքարի գլխի նման կլոր ու ողորկ գագաթը դրսից պատել է հազարամեայ հրաբխափոշին, ապա դարեր շարունակ փռել է լեռնային սէզը, թոֆալախոտը, եւ անուշահոտ մի ասւար շերտ է գոյացել։ Հողը մնացել է կուսական։ Նա խուփ չի տեսել ոչ Վայոց ձորի իշխանների ժամանակ, ոչ էլ Սիւնեաց իշխանների ժամանակ, որոնց հօտերը Բասէ-Սուլից ձգւել են մինչեւ Դէյի-Թափա։

Հիմի ժայռը բացել է իր կուրծքը եւ այնտեղից դուրսի կարկաչիւնով յորդում են ջրերը։ Ջրերը զուլալ, սառնորակ եւ այնքան յորդ, այնքան առատ, որ ներքեւում գիշեր ցերեկ աշխատում են ջրաղացները։

— Մալիշկան էս ջրին ա Մալիշկա, մի մտիկ արա՛ ներքեւ դրախտան բաղ ա, դրախտան բաղ...։

Էշերի քարաւանը քարքարոտ կածանով իջնում է ցած։ Հաւաքական գիւղատնտեսութեան կանանց խումբը ողամարդու պէս թեւ է տալիս ջուալներին, իջեցնում ցած. ապա փռում են կարպետները հաւանքի առաջ ու տարրակներով ցորենը շուռ տալիս։ Ջուլալ լեռնային աղբիւրը քշում տանում է աղբը, թեփը, մրիկը, այն ինչ որ կարողացել է ազատել Վարոնէժի ամբարտակ պողպատեայ մաղից, ու մնում է կարմիր ցորենը նռան հատիկների նման։

Առաջին բերքն է հաւաքական գիւղատնտեսութեան։

Արդեօք սա էլ մինչ այժմեան հարցերի պէս «բոյ» է տալու պաղը. թէ՞... ով գիտէ, սատանի բան է։

— Կուտ կ'անի, ջանըմ, Թամուլ խնդիրը կը թափի

— Ցօ՛, կոլխոզի հացը կ'ուտի՞։

Եւ նրանք, Թազօները, Անուշները, որոնք դեռ երէկ իրար մազերն էին քաշում մի բուռը հարի կուտի համար, այժմ ուրախ կատակով «մաշինից» յետոյ ջրով զատւած ցորենը լցնում են ջուալները, բարձում էշերին, եւ քարաւանը ճամբայ է ընկնում դէպի ջրաղացը։

— Ո՛հ, օ՛հ, հաց հօ չի՛, կաթնահունց եմ ուտեցնելու, կաթնահունց, պապիրոսի թղթի պէս բարակ...

Եւ խմբին պետը Շողիկն այրող այտերը զովացնում է ձինջ ջրով, մեզ տեսնելով շփոթւում, ապա հետզհետէ համարձակութիւն առնելով հարցնում է.

— Ո՞ւմ էք ուզում.

— Ձեզ, ձեր կոլխոզի նախագահին։

Նա մատը մեկնում է ժայռի գլխին թառած գեղը։

Կալ են անում էթանք։

Մի հսկայ կալ է այդ։

Կանանց խումբը որոշել է կալսել մինչեւ ուշ գիշեր։ Լիալուսինը պռունկը հանում է հանդիպական լերան լանջից եւ լուսաւորում արեւախանշ մազոտ դէմքերը։ Նրանց արտեւանունքներին նստել է կալի փոշին, մղմեղը։ Դէզի տակ, կալի եզրին, աշխոյժ շխկշխկոցով աշխատում է քամհար մեքենան։

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Դէպի Պանթէոն

Վերջերս Պոմարշէի բար
ները պայքար մը բացին, որ
Պանթէոն փոխադրուի Պոմ
մարմինը:

Եւ այս՝ արժանաւորապէս
լու համար ծննդեան երկհար
եակը անոր, որ գրեց Ֆի
հարսնիքը եւ Սեվիլի սափրի
ջին հայրէնի թարգման
Սակայն այս առթիւ, ոմանք
քեցին եւ ըսին թէ մեծագո
գանքը պիտի ըլլար՝ Պոմարշէ
ու թողուլ Պանթէոնի նկուղն

Թերեւս զարմանալի թու
տերուն, եւ հարցնեն թէ
Ֆրանսայի հռչակաւոր մարդ
տանիքները մերժած են Պան
փոխադրել իրենց սիրելի
մարմինը։ Այսպէս, կը յիշուի
Վիքթոր Հիւկոյի թոռ
նի՞ որ անգամ դիմում կատար
Պանթէոնէն հանել տալու
մեծ բանաստեղծին աճիւնները
ինչպէս նաեւ բազմաթիւ ընտանի
արհամարհանք ցոյց տալ
Պանթէոնին դէմ եւ մերժ
այնտեղ փոխադրել իրենց սի
ներուն մարմինը։

Միշլէի, Ռընանի, Լամարթի
ուրիշ շատ շատերու ընտանի
թշնամութեամբ կը նային Պ
նին, եւ նախանձայոյզ կ'ուզեն
թէոնէն դուրս պահել իրենց
դաստանին հռչակաւոր անդամ
րուն աճիւնը։

Ինչո՞ւ, անո՞ր համար, որ
պէս սալաւաչ կը պատճառեն Պ
թէոնի նկուղները։ Ո՛վ գիտէ

Շառլ Լը Կոֆֆիք

Գրեցինք թէ մեռաւ
րաթ, ակադեմական Շառլ Լը
Կոֆֆիք։

Փառայեղ դիմագիծ մը
այս բանաստեղծը, աւ
կան մօրուքով, լայն երեսներ
դիմպեան ճակատով։ Դասակ
իրրեւ բանաստեղծ, խորապէս
նօթ յունական արուեստին
թուածները թրվռուն քան մը
եւ ատիկա կուգայ ոչ միայն
որ վարպետ տաղաչափ մըն էր
գիտէր բառերուն ներքին
այլեւ անկից, որ, իբրեւ Պրը
ծանօթ էր իր երկրին ժողովր
կան երգերուն, հոգին անոնց
խումով լեցուն։ Ունի տաղաչափ
թեան գեղեցիկ գիրք մը։

Եւ բանաստեղծութեանց
ներ։ Ու նաեւ աղուոր
րութիւններ։ Անյագ կարդացո
քննադատի յարմարութեամբ
տուած,էր Կոֆֆիք տուաւ քննա
պատմութիւն մը Ֆրանսական գր
կանութեան մասին, երկու
չափազանց լաւ խառնուած
ձեւ առած, ուր լաւ գծուած
դէմքերը գրականաշխատաւորներ
Արդար վերաբերումով մը
հոսանքներուն մասին, եւ մաս
սէրով մը նորահաս սերունդին
դէպ։ Ունի նաեւ բազմաթիւ վէ
բայց իր անունը պիտի բանա
խօսութիւնները, որ
քիչ առաջ։

Վերջերս անգամ ընտրուած
Ֆրանսական Ակադեմիային, եւ
միջապէս մեկնեցաւ իր ծննդավայր
Պրըթանը։ Խօսեցաւ իր հայրենա
կիցներուն հետ, ճառեց հրապար
կաւ, աւանդական հայրենի
հագաւ, այս ամէնը՝ համակերպ
մար իր հայրենակիցներու, որ
ութին անջատողական զգացում
բով։ Արդարեւ, եթէ քաղաք
գիծով պայքարը հասմի է Պրըթա
րուն մէջ՝ անջատուելու
մայր երկրէն, գրականութեան
որոշ կը տեսնուի թէ ի՛նչ
թափուի այդ ուղղութեամբ։

Մասնաւորապէս դասակա
բառերու դէմ Ա. տը Մոնզի
խարարական պայքարէն
Պըրըթոնները կատաղի կռիւ
լծուած են, պահպանելու համար
րենց մայրենի լեզուն։ Ինչպէս
ոմանք կ'ըսեն թէ անջատողական
այդ պայքարին դէմ խաղ մը
ըրաւ ֆրանսական կառավարութ
նը ակադեմականի ծիրանին
լով Լը Կոֆֆիքի կռնակը եւ
շրջագայութեան հանելով
հիւսիս, աւանդական տարազը
ութիւն եւ ժողովրդական երգ
շրթներուն։ Եւ սակայն Շառլ
Կոֆֆիք արժանի էր ակադեմակ
նի այդ ծիրանիին։

Լեհական արդի գրականութիւնը

… հարաթաթերթը, որ կը հրատարակուի Փարիզի մէջ, — քաղցրան տարական եւրոպական, ասիական եւ ընդհանուր բոլոր երկիրներու գրականութեան դաշտէն, — իր վերջին թիւով կան գաղտէն, — իր վերջին թիւով գերմանական թերթէ մը կ'արտատպէ ուսումնասիրութիւն մը լեհական արդի գրականութեան մասին՝ [illegible]

Լեհ գրական նոր սերունդը անուանի կը սէյ արտասահմանի մէջ, … երեք անուններ կրցած են … Սիէնկեւիչ, Ջայալսկա, Օսէնդովսկի. … [illegible]

[illegible]

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պուլկարիոյ նախամօտերը եւ տնտեսութիւնը

Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած քննիչ յանձնախումբը որ պիտի քննէր Պուլկարիոյ ելմըտական կացութիւնը, իր աշխատանքը վերջացնելով, տեղեկագիր մը տուած է։ Այս տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ Պուլկարիոյ տնտեսական կացութիւնը իր ամբողջութեան մէջ՝ գոհացուցիչ է. միայն ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար, լուրջ ջանք պէտք է թափել, թէ մուտքերը շատցնելու եւ թէ ծախքերը կրճատելու համար։ Այս քննութենէն յետոյ, Պուլկարիոյ ելմտական նախարարը մտադրած է գործադրել կարգ մը միջոցները որոնք հաւանութիւն գտած են։

Այս քննութենէն յետոյ, Պուլկարիոյ վարիչները չպիտի կրնան լաւատես երկրին պարտքերը չվճարելու իրենց նպատակին մէջ։ Արդէն Պուլկարիոյ ելմտական նախարարը … [illegible]

… տուրքերու ենթարկել օտար արտադրութիւնները, ինչ որ պիտի վտանգէր միւս երկիրներու առեւտուրը։ Աւստրիական կառավարութիւնը կը յուսայ սակայն թէ չպիտի ստիպուի դիմելու այդ միջոցներուն, քանի միւս կողմէ, երկիրը պէտք ունի միւս ժողովուրդներու տնտեսական եւ նիւթական բարեացակամութեան։

Աւստրիոյ վարչապետը իր յայտարարութիւնը վերջացուց խնդրելով մեծ պետութեանց ներկայացուցիչներէն, որ գան հաղորդեն իրենց կառավարութեան եւ անոնց աջակցութիւնը ուզեն։

Եգիպտոս տագնապին առջեւ

Տեղական եւ համաշխարհային պատճառներու բերումով, ներկայիս Եգիպտոս կը տառապի դրամական, ելմտական եւ տնտեսական երբեւէ տագնապով մը, որ եթէ երկարի, կրնայ մեծ աղետութիւն դառնալ … [illegible]

Աւստրիոյ վիճակը

[illegible]

ՊԻՍՏԱԿ ԾԱԽՈՂ ՏՂԱՆ

փոքրիկ տղայ, ճագիւ տասը տարեկան,
Աչքերը սեւ՝ ինչպէս բախտը իր անպէտ,
Թափառում է փողոցներում ու պոռում՝
— Կակաւէ՜ս, կակաւէ՜ս…

Պիստակներով լեցուն զամբիւղն իր թեւին,
Ներս է մտնում սրճարաններն անթեւակ
Ցեղանների առաջ կանգնում ու կանչում՝
— Կակաւէ՜ս, կակաւէ՜ս…

Գլուխը բաց, ճագուստները պատառոտ,
Վ.տիտ, գունատ, գուցէ ճիւանդ առ յաւէտ,
Բայց անդադրում բղաւում է ու պոռում.
Կակաւէ՜ս, կակաւէ՜ս

Իր ձեւերը ե՛ւ անկիրթ են ե՛ւ կոպիտ,
Թշգանք կը զգաս, եթէ խօսիս իրեն հետ,
Անարգանքդ կը պարտէ իր կանչէն՝
— Կակաւէ՜ս, կակաւէ՜ս…

Ա՜վ է արդեօք փերեզակը այս փոքրիկ,
Փողոցների ծածուկ մե՞ղքը դառնաղէտ,
Որ իմաստն իր գոյութեան՝ բառ մ'ունի՝
Կակաւէ՜ս, կակաւէ՜ս.

— Հայի տղայ է, — մի օր ինձ ասացին,
Ու արիւնից սիրտս, չրթներս անգէտ
Կրկնեցին ափսոսանքով ու տրտում՝
Կակաւէ՜ս, կակաւէ՜ս.

ԱՐԱՄ - ԴԱՒՈՆԻ

ՍՓԻՆՔՍԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Հարվըրտի համալսարանին ուսուցչապետներէն՝ եգիպտագէտ Գ. Րիզնըր, որ այս պահուս Եգիպտոսի մէջ, Սփինքսին վրայ հետախուզութիւններ ընելով զբաղած է, հետաքրքրական տեղեկութիւններ հաղորդած է վերջերս Փոսթընի գեղարուեստական թանգարանին, … [illegible]

Ներկայիս աշխատանքները կեդրոնացած են գլխին մէջ՝ ուր կը գտնուի 18 մեթր երկայնութեամբ և 4 մ. 28 լայնութեամբ արահ մը. այդ արահը նրբանցքներով կը յանգի Արեւի տաճարին՝ որ կը գտնուի Սփինքսին երկու թաթերուն մէջտեղը։

Հոն գտնուած են բազմաթիւ որբազան առարկաներ՝ ինչպէս կլոր շրջանակուած խաչեր, որոնց արեւը կը խորհրդանշէին։

Այդ խաչերէն շատերը ոսկի են, եւ թելեր կը կրեն՝ որոնց ծայրը կախուած էին ժամանակին զանգակիկներ, եւ որոնցմով քահանաները ոգիները կը կանչէին։

Սփինքսին ներսը գտնուած են նաեւ փոքրիկ բուրգեր։

Փրոֆէսէօրին կարծիքով այդ շրջանին՝ բուրգերը արեւի ժամացոյցի սլաքներու դերը կը կատարէին։ Սփինքսը կը համարուէր նաեւ արեւային աստուած մը։

Հաստատուած է որ Ճէօփսի բուրգը ժամերը կը նշանակէ շատ ճշգրիտ կերպով։

Փրոֆէսէօրը ուսումնասիրելով Սփինքսին մէջ գտած սրբազան … [illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

«Դաշնակցութիւնը անելի՛ ունի»

«Le Foyer» կը գրէ իր փետրուարի թիւին մէջ, այս խորագրին տակ.

— «Թռծկամար թերթի մը մէջ, որ իր զուճակցութիւնը չի ծածկեր այս առթիւ, կարդացինք թէ Քալիֆորնիոյ Դաշնակցականներու կարեւոր խումբ մը, առաջնորդութեամբ «զօրավար» Եփրատի, հրաժարած է կուսակցութեան շարքերէն, հրապարակ հանելով յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսեն թէ այդ որոշման յանգած են, քանի որ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը «իր բուն կոչման» վերադարձնելու ուղղութեամբ-իրենց թափած բոլոր ջանքերն ու աշխատութիւնները ձայն բարբառոյ յանապատի մնացած են։

Եթէ չենք սխալիր, այդ հրաժարողներուն համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան «բուն կոչումը» կը կայանայ յեղափոխական «անընդհատ» գործունէութեան մէջ։

Եթէ չենք սխալիր, զօրավար Եփրատի համար Դաշնակցութիւնը ինչի՞ կը ծառայէ, երբ ձեւ քանի տարին անգամ մը յեղափոխական շարժում մը չկատարէ, օրինակի համար զինեալ ապստամբութիւն, ռումբ, մահափորձ եւայլն։

Մենք կը շնորհաւորենք Հ. Յ. Դաշնակցութեան վարիչ մարմինները, որ քաջութիւնը ունեցած են պիծագրելու զօրավար Եփրատի եւ իր համախոհներուն իրենց վրայ գործած ճնշումին եւ անոնց պարտադրած են կացութեան հրամայած խիստ կարգապահութիւնը ։ Համոզուած թէ Դաշնակցութիւնը «անելի՛ք չունի»։ Եթէ միայն յաջողի զատել իր մէջ գտնուած խեռ, անհանդարտ ու «քեալլաֆէօզ» տարրերը. Դաշնակցութիւնը լիովին անելիք ունի, եւ մեր մէջէն բոլոր անոնք որ իրենք զիրենք «խոհեմ» կը հռչակեն, այս գործին մէջ Դաշնակցութեան վարիչներուն պաշտպանի եւ ջատագովի դիրքը պէտք է բռնեն, եւ ոչ թէ քաջալերական խօսքեր շռայլեն հրաժարողներուն հասցէին»

Կարելի՞ է ՏԱՍԸ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ԳՈՅԱՑՆԵԼ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՄԱՐ

«Հայրենիք»ի մէջ կը կարդանք (31 յունուար).—

Նիւ Եորքի Կովկասահայ Միութիւնը ուշագրաւ առաջարկ մը ըրած է Նիւ Եորքի մէջ կազմուած Ներգաղթի Յանձնախումբին։ Վերջինս իրեն ներկայացուած առաջարկը քննելով՝ վաւերացուցած է եւ զայն ուշադրութեանը յանձնած Փարիզի Ներգաղթի Յանձնախումբին։

Նիւ Եորքի Կովկասահայերու Միութիւնը առաջարկած է որ Փարիզի Ներգաղթի Յանձնախումբը յարաբերութեան մէջ մտնէ Ժընեւի Նանսէնեան Յանձնախումբին հետ, միջազգային մեծ վիճակահանութիւն մը կազմակերպելու, որու արդիւնքը ամբողջովին յատկացուի հայ տարագիրներու ներգաղթին, եւ անոնց համար գիւղեր, գործարաններ, արհեստանոցներ եւլն. հիմնուին։

Վիճակահանութիւնը պարբերաբար կրկնուելու է զէթ տասը անգամ մը, ամէն երեք կամ չորս ամիսէն ետք։ Եթէ ենթադրենք, թէ … [illegible]

[illegible]

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

Օ. ՄԱՍ

III

Ու հայրիկը պառծեր էր թէ հինէն, շա՜տ հինէն է ծնացած։ Ի՞նչ գիտնար, պապէ՞ն, պապի՞ն պապէն, որ ամէնքի ու կատրոդ-Թափող ծաղր մըն էր եղած, լայն վիզով, կարծրալու, սեւաչեր հասարաւ-գուլ, բարի ու աշխատունակ, բայց եւ՝ անողոք։ Սիր օրով … ընեւ էր հայրիկը

Հայուն թաղը տասը շատ պիէ չէր ծանէրս։ Բայց, առա՞ջ էր այդ։ շա՜տ առաջ։

Գրիգոր ուզած էր առնել. հայրիկը չէր արտօնած

— Բանի հարար չէ, տղա՛ս, — ըսեր էր — կը տեսնէն, բերնէ բերան՝ աղէկ չէ. Փորձանք կուգայ…

Սա հայրի՛կն ալ։ Միշտ փորձանքէ կը խօսէր։ Մայրիկը այդպէս չէ՛։ Անկէ ուզէ՞ր, արդեօք… կախէր քովէն, քաշէր հողին ու քալէ՛ր… Իրենց տա՞նը մէջ ալ չէր կրնար ըսել։ Ինչո՞ւ, աւելին, Մէկմէկտը անգամ… Այն ալ իր հօրը խանութին մէջ…

— Հը՛… Լռեցուց հօրը ձայնը։

Ու Գրիգոր արագօրէն փախաւ փողոցէն։ Բայց, չկրցեցաւ մոռնալ։ Մէկմէկտա՞ուքը միշտ աչքին առջեւն էր։ Կրկին խորհեցաւ փորձանքի մասին թեւերն ու ձեռքը շարժելէն։

Ֆը՛, Ֆը՛, Ֆը՛, — ի՞նչ ալ ծանր կուգար երբեմն փքոցը.– «Փորձանքս», հը՛… Ինք ալ եթէ հայրիկին չափ ուժով ըլլար։ Հօրեղբայրը՝ Դաւիթ էֆէնտին ալ անանկ էր։ Այո՛։ Ցակոբը վերջերս ցանկութիւն կ'ունենար մտածելու իրեն եւ Աշոտին։ Նոյնիսկ, թուղէկին վրայ նշանտուութեան խաղին մասնակցեր էր հետ

[illegible]

(Շար.) Կ. ՄԵՆԵՍ

Դերասան Ա. ՃԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՃՈԽ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ՃԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Այսօր Կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին **Sociétés Savantes**ի սրահին մէջ, **8 rue Danton**

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝ **ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆ**

ՏՐԱՄ 4 ԱՐԱՐ ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՏԻՒՄԱՅԻ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Տիկիններ ՍՈՒՐԱՐԵԱՆ, ԱՆԱՀԻՏ, ժԻՆԻԱ ՃԱՀԳԱՐՈՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՍԱՐԵԱՆ, ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Կ. ԾՐԱԳ, ՍԱՐԱՖԵԱՆ, ԼԱԹԻՖԵԱՆ, ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ, ԳՐ. ՎԱՀԱՆ, Ս. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 20, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը եւ ներկայացման գիշերը՝ կիշէն

ՈՉ ՈՔԻ ՏՈՄՍԱԿ ՉՈՒՂԱՐԿՈՒԻՐ

Կազմակերպիչ՝ Կ. ԾՐԱԳ — Բեմադրութեամբ՝ Ա. ՃԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

ՊԱՆԵԼՕՑԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՅԱՌԱՋԴԻՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ի նպաստ տեղւոյն մանկապարտէզին

Նախագահութեամբ Տիկ. ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

3 Villa d'Orléansի մէջ, Métro: Alesia

Դեղարուեստական ծրագիր բաժին՝ մասնակցութեամբ Փարիզահայ ծանօթ արուեստագէտներու

40 փոքրիկներ պիտի երգեն ու արտասանեն մանկական զուարթ երգեր

Գեղարուեստասէր խումբ մը երիտասարդներու կողմէ

պիտի ներկայացուի՝ «ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ» յուզիչ տրամ 4 արար

Մուտք՝ 5 ֆրանք

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այսօր Կիրակի ժամը 2.45էն մինչեւ կէս գիշեր GYMNASE JAURÈSի մէջ, Փարիզ

87 Avenue Jean Jaurès

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ 70 հոգինոց ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին

Երգ, նուագ, մեներգ, արտասանութիւն Զարեհ Ղարիպեանի եւ Օր. Տէր Թովմասեանի կողմէ

Մարզական աննախընթաց ցուցադրութիւններ եւ ժմնամարտ՝ Ֆրանսացի եւ հայ մարզիկներու կողմէ

Գայլուկներու, սկաուտներու եւ արծուիկներու կողմէ զանազան խաղեր — Գեղարուեստական ճաշելի բաժին եւ ա...

6 հոգիէ բաղկացած ընտիր ճազ

ՊԱՐ ԺԱՄԸ 8ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ — ՃՈԽ ԵՒ ԱԺԱՆ ՊԻՒՖԷ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ 5 7.50 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Métro Jean Jaurès, Tramways 21a, 21b, 21c, 21d, 29a, 29b, 29c, 51. Հանրակառքերը բոլորն ալ կանգ կ'առնեն Gymnaseին առջեւ: Autobus M եւ AT.

Տիկ. Մարի Յոնապետեան եւ զաւակունք (Սէն Շամօն), Այրի Տիկ. Մնուշ Լամէրեան, Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Գանձէճեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Խորէն Թէպապճեան, Այրի Տիկ. Հայկանուշ Թէպապճեան, Պ. Գրիգոր Տէր Ստեփանեան, Այրի Տիկ. Արշալոյս Ցակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Նշան Տինկճեան, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Մէնէթեան, Ղազար եւ Նշան Ճմաւոնեան, Այրի Տիկ. Վարդուհի Թուխմանեան, Տէր եւ Տիկ. Պետրոս Ճմաւոնեան, Պ. Պետրոս Պօղոյեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԽՈՐԷՆ ՅՈՆԱՊԵՏԵԱՆԻ

յանկարծական մահը որ տեղի ունեցաւ Փետր. 19ին Սէն Շամօնի մէջ, ձգելով երեք զաւակներ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր Կիրակի Սէն Շամօնի մէջ:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Պ. Խոսրով եւ Արայ Նարլեան, Տէր եւ Տիկին Նախնիքեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Նարլեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին այրի Տիկին ՀՌԻՓՍԻՄԷ Ս. ՆԱՐԼԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Պէլվիլի Ֆրանսական Աւետ. Եկեղեցւոյ սրահին մէջ կը քարոզուի: Ամէնքն ալ սիրով կը հրաւիրուին: Մուտքը ազատ է:

Հասցէ՝ 8 Ave. Simon Bolivar. Մեթրօ Պէլվիլ. Թրամուէյ 26:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպաներու միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այսօր Կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կը կատարուի Հայաստանի նախկին սպարապետ Զօրավար ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆի մահուան տարեդարձին առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Պ. Միքիճեան Պըյիկեան, որ մինչեւ 1919ին պաշտօնեայ էր Պոլսոյ Իբրանոսեան վաճառատան մէջ: Իսկ 1919-1928 նոյն վաճառատան Պաթումի մասնաճիւղին վերատեսուչն էր: Հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ H. Andranian, 4 Bld. Lalli, Marseille.

Դտնուած Պէլլին.Տ վրայ Մարտիրոս Սապոնճեանի ազգականներուն հասցէն՝ Լեւոն Սապոնճեան, 22 Bld. de la Paix. Marseille

Կ'ուզուին շապիկի եւ ոտքի անթերփերնէօզներ: Դիմել՝ Boullen, 39 rue Sentier. Փարիզ:

Կ'ուզուի շրջազգեստ, ոտք, շապիկ ձեւող (կուփէօզ) աշխատաւորուհի մը որ կարողանայ վարել արհեստանոցը: Դիմել Maison Doullen, 39 rue Sentier, Փարիզ (2):

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մ.Թ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, ցարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ վեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) — R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	180 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932

23 FÉVRIER

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1810

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

226 _ 184 _ 160 ՄԻԼԻՈՆ

Թրքական ելմտացոյցին պատկերն այս. քանի մը տարուան ընթացքին։

Սկսելով 184 միլիոնէն, այդ ելմտացոյցը տարուէ տարի բարձրացաւ եւ հասաւ 226 միլիոնի։ Սակայն, բաց բացի վրայ բարդուած ըլլալով, Էնկիւրի մէկ մտածել սկսաւ, եւ 1930-1931ին նախահաշիւը արդէն իջած էր 184-186 միլիոնի։

Արդ. Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ հաշիւ եղած է որ մինչեւ ելմտական տարուան վերջը հասոյթը հազիւ 160 միլիոնի պիտի հասնի. ուրեմն բաց կայ 26 միլիոն ոսկի։

Ի՞նչպէս կը գոյանայ այս բացը։

Հաշուած են որ բոլոր մենաշնորհներու հասոյթը պիտի ըլլայ 30 միլիոն ոսկի. մինչդեռ նախատեսուած է 24 միլիոն։ Զգալապէս պակսած է «գործառնութեանց տուրքը»։ Մաքսային հասոյթը 4-5 միլիոն պակսած է միայն 1931 նոյեմբեր եւ դեկտեմբեր ամիսներու ընթացքին, իբրեւ հետեւանք ներածումներու սահմանափակման։ Եւայլն։

Այս կացութեան առջեւ, որ տակաւին նախանշանն է եւ ոչ ամբողջ իրականութիւնը, այժմէն կը խորհին նախահաշիւէն ջնջել Հանրային Պարտքի վճարման համար սահմանուած գումարը, — հինգ միլիոն։ Ցետոյ, 12 առ հարիւր կրճատել պաշտօնեաներու թոշակները, գործադրել «տագնապի տուրքը», եւ խնայողութիւններ կատարել։

Կը հետեւի թէ՝ ճիշդ ախտաճանաչած էր այն Թուրք ելմտագէտը, որ դեռ 1930ին կը յայտարարէր թէ 130 միլիոն ոսկի դրամագլուխ ունեցող պետութիւն մը իր ելմտացոյցը պէտք է կազմէ այդ գումարէն ալ վար թուանշանի մը վրայ։

Մնաց որ, 1931ի վերջին ամիսներուն, երբ խնայողութեան շաբաթի փողը կը հնչէր եւ ներքին արտադրութիւնը ծաղկեցնելու յորդորներ կը կարդային, ելմտական գործավարը, Ցարդարար Ապտիւլ Խալիք պէյ, կը խոստովանէր.

— «Մեր անցեալ տարուան ելմտացոյցը 186 միլիոնի վրայ հաստատած էինք եւ նախահաշիւը գրեթէ իրականացած էր։ Մինչդեռ այս տարի, թէեւ ելմտացոյցը հաստատեցինք 184 միլիոնի վրայ, առաջին չորս ամիսներուն ստացանք միայն 58 միլիոն ոսկի։ Մինչդեռ 1928ի առաջին չորս ամիսներուն ստացած էինք 66 միլիոն, 1929ին՝ 78 միլիոն եւ 1930ին՝ 84 միլիոն։

«Միւս կողմէ, անցեալ տարի մէկուկէս միլիոն ոսկի ունէինք. իրենց արտածումներէն անցած գումար Այսօր 15 միլիոն պիտի ունենանք՝ ուրեմն 30 միլիոն ոսկիի տարբերութիւն մը կայ. Հաշիւ բրած էինք թէ երկաթուղիներէն երեք միլիոն ոսկիի հասոյթ մը պիտի ապահովէինք, մինչդեռ կէս միլիոն ստացանք»։

Այսքանը արդէն բաւական է, ապացուցանելու համար թէ Թուրքիան թէեւ անկախ է իբրեւ պետական-քաղաքական կազմ, բայց միշտ կախեալ՝ տնտեսական տեսակէտով։

Մէկ խօսքով, չարաչար ձախողած է «Տնտեսական Ցումլու Փուճարը», որ հռչակուեցաւ դղրդագին ծափերով, յանգելու համար պըղպջակի մը։

Ահա թէ ինչո՞ւ Փարիզէն Ուաշինկթըն ման կուգան Սարաճօղլուները, ի խնդիր մամոնայի։

Սարաճօղլուն մէկ անգամ վայելեց Ամերիկան և վերադարձաւ «զոհ եւ կազդուրիչ տպաւորութեամբ»։ Ըսին թէ յաջողած է եւ այս անգամ նորէն կ՚երթայ, պտուղը քաղելու։

Ճի՞շդ է։ Որոշ տեղեկութիւն չունինք։ Գիտենք, միայն, որ նախկին ելմտական գործավարը յաջողած է շահագրգռել կարգ մը ամերիկեան ընկերութիւններ եւ դրամատէրներ, հանրօգուտ շինութեանց համար։

Թուրքիան միշտ հրապուրիչ խայծ մըն է առեւտուրի եւ շինութեանց, շահագործումներու համար։ Դրամ ունեցողը ի հարկէ շահաստան կը փնտռէ։ Բայց կը փնտռէ նաեւ ապահովութիւն։ Հաստատ երաշխաւորութիւն, որ հազուագիւտ բոյս մըն է Թուրքիոյ մէջ։

Արդ, քէմալապետութեան ուզածը փոխառութիւն է, ոչ թէ առեւտրական կամ ճարտարագործական ձեռնարկ։ Իսկ այս միջոցին ոչ ոք աչքերը գոց դրամ կու տայ Թուրքիոյ, մանաւանդ քէմալական Թուրքիոյ։ Եւ մեր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Ամերիկան ալ, ինչպէս Եւրոպան, ոչ յանձնառութիւն, ոչ ալ տրամադրութիւն ունի մեծագումար փոխառութիւն մը շնորհելու։

Ամերիկացիները ամէն բանէ առաջ գործի մարդ են, եւ կը զգուշանան ճախճախուտներէ։ Ամերիկան ունի «աչքեր» Թուրքիոյ ամէն կողմը, իբրեւ դեսպան, հիւպատոս, միսիոնար կամ շրջիկ։ Ամերիկեան դեսպանատան ամէնէն թրքասէր պաշտօնեան ալ չի կրնար ծածկել անոր իրականութիւնը. — Թուրքիոյ տնտեսական կազմալուծումը։ Ուաշինկթընի արտաքին պաշտօնատունը ունի տեղեկագիրներ, որոնք անշուշտ Սարաճօղլուներուն համար ալ գաղտնիք են։ Եւ երբ Թուրք վարիչներն ու մամուլը ճշմարտութեան մէկ մասը կը խոստովանին, ուրեմն իրականութիւնը աւելի ծանր է քան կը ներկայացնեն։

Միւս կողմէ, Թուրքիան չունի այն անսպառ միջոցները որոնցմէ կ՚օգտուի Խորհրդային Միութիւնը, 1917էն ի վեր։ Եղած-չեղածը աւարի արուեցաւ դեռ Իթթիհատի օրերէն, գլուխն ըլլալով հայկական աւարը. — «լքեալ» գոյք, որ շատոնց սպառած է։ Հիմա սկսած են մոմով փնտռել «գաղտնի պահուած» գոյքեր, լրտեսութեան ցանց մը կազմակերպելով եւ պարգեւներ սահմանելով։

Բայց ե՞րբ է տեսնուած որ ելմտացոյց կազմուի, պետական վարկ հաստատուի կողոպուտով եւ աւարառութեամբ։ Բռնագրաւով եւ բռնագրաւումով։

Եւ ահա Էնկիւրին, թէեւ յաղթական, կը գալարուի հազարգլխանի վիշապի մը, տնտեսական ճգնաժամութեան մագիլներուն տակ։

Ոչ սուրն ու թնդանօթը, ոչ ալ օդանաւերը կրնան ծածկել ու ծաղկեցնել 780,000 քառ. քիլոմեդր տարածութիւն մը, որ ամէն բանէ առաջ ժողովուրդ կը պահանջէ։

Բայց ո՞ւր է այդ ժողովուրդը. — 28-30 միլիոն Թուրք, ինչպէս կ՚երազեն Աղաօղլուները…։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

…ԵՒ ԼՌՈՒԹԻՒՆ

Բարեգործականը պաշտօնեայ մը ղրկեց Յունաստան, իբրեւ «լիազօր», ներգաղթի ձեռնարկին առթիւ։

Պաշտօնեան գնաց, եւ իր պաշտօնին բերումով, այցելեց գաղթակայանները, ազգ. հաստատութիւնները, չպրոցները եւն.

Թերթերն ու թղթակիցները կը գրէին թէ՝ պաշտօնեան խորապէս ազդուած՝ տիրող թշուառութենէն. գիշերները քուն չէր ճանաչեր։ Թէ փաստացի տեղեկագիրներ կազմած է, ներկայացնելով ամբողջ պատկերը։ Եւայլն։ Եւայլն։

Արդ. պաշտօնեան վերադարձած է քանի մը շաբաթէ ի վեր, բայց ոչ իր ձայնը կը լսուի, ոչ ալ Բարեգործականի կեդրոնին։

Ի՞նչ բանի համար կազմուեցաւ տեղեկագիրը. Մալէզեանի գզրոցը շէնցնելու, թէ Նուպարեան Մատենադարանը ճոխացնելու համար։

Գիտենք որ 1927ին կամ 28ին ալ քննիչ մը գնաց, նոյնքան փաստացի տեղեկագրով մը։

Արդիւնք… լռութիւն։

Աթէնքի եւ Սելանիկի գաղթակայանները նոր չէ որ պիտի երգեն։

Այսքան գար յացինք. ո՞վ է յոռդը.

Վ.ԱՀԼ.

Թրքական լուրեր

Ո՞վ էր գողը

Էնկիւրիի մէջ, կառավարութիւնը քննութիւն բացած է, երեւան հանելու համար՝ փարիզեան թերթի մը մէջ հրատարակուած յօդուածի մը հեղինակը. յօդուածը նկատուած է, գիտութեամբ՝ թրքական կառավարութեան կողմէ։ Ատոր թերթերու թղթակիցներուն շատերը հարցաքննուեցան. սակայն ջիչեալ յօդուածին հեղինակը կարելի չեղաւ երեւան հանել. քննութիւնը կը շարունակուի։

Մահ Նուրէտտին փաշայի

Փետրուարի 18ին Պոլսոյ մէջ մեռաւ Նուրէտտին փաշա որ մեծ պատերազմի ընթացքին զինուորական կարեւոր պաշտօններ վարած է եւ Իզմիրի վերագրաւումէն յետոյ, նոյն քաղաքին զինուորական կառավարիչ էր նշանակուած։

Այս այն հրէշն է որ սարսափելի յաւելուածութեամբ մը գրաւելով Իզմիրը, հուրի եւ սուրի մատնեց զայն (1922 սեպտեմբեր). Դրաւումէն անմիջապէս յետոյ, իրարու ետեւէ հրատարակեց բացառիկ հրամաններ. բռնագրաւման ենթարկելով օտարներուն ստացուածքները, հպատակութենէ զրկելով, դէպի ներս աքսորելով եւ զանգուածօրէն ջարդեր կազմակերպելով։ Այդ օրերուն էր որ հիմը դրուեցաւ քէմալական այն օրէնքներուն որոնք կը տեւեն մինչեւ այսօր։

Թունդ իսլամ եւ պահպանողական, Նուրէտտին փաշան ալ շուտով ինկաւ Մ. Քէմալի աչքէն, մանաւանդ երբ բողոքեց ֆէսին տեղ գլխարկ դնելու օրէնքին դէմ։ Իզմիրի ծանօթ դաւադրութեան առթիւ աւելի կասկածելի դարձաւ եւ քիչ մնաց դատի քաշուէր, իբրեւ երեսփոխան յետադիմական օջախ մը դարձուցած ըլլալով Պրուսան։

Այդ օրէն ի վեր քաշուած կ՚ապրէր։

Այս մարդն էր որ Թուրք ամբոխին յանձնեց Իզմիրի յոյն եպիսկոպոսը. Խրիսոստոմոսը եւ Ալի Քէմալը, որպէսզի յօշոտեն։

Սնանկացած դրամատուն

Քանի մը ամիս առաջ, մեծ թմբկահարութեամբ բացուած Առեւտուրի եւ Ճարտարարուեստի Թրքական դրամատունը սնանկացաւ։

Երեւի «Իշ», դրամատունն է որ կը պատրաստուէր մասնաճիւղեր բանալ… Պարսկաստանի մէջ…

Ալ չեն վճարեր

Թուրք թերթերը կը հաղորդեն թէ Թուրքիոյ յառաջիկայ ելմտացոյցին մէջ՝ ո՛չ մէկ գումար պիտի յատկացուի հանրային պարտքերու վճարման համար։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գ. Թարտիէօ կազմեց դահլիճը

Ինչպէս գրած էինք, Գ. Փէնլըվէի ձեռնարկը դահլիճը կազմելու համար, ձախողած ըլլալով, հանրապետութեան նախագահը սկսեր էր խորհրդակցութեանց, գտնելու համար գործին յարմար անձը։

Դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Գ. Թարտիէօի որ, ընդունելով, յաջողեցաւ կազմել նախարարներու ցանկը, հետեւեալ կերպով, վարչապետ եւ արտաքին նախարար՝ Անտրէ Թարտիէօ, Աշխատանքի նախարար՝ նախորդ վարչապետ Փիէր Լաւալ, Փոխ-վարչապետութիւն, գատական նախարարութիւն եւ վարչութեանց հսկողի՝ Փոլ Ռէյնօ, — ներքին՝ Ալպէռ Մանիէօ. — ելմտական՝ Ֆլանտէն. — Ազգային պաշտպանութեան (պատերազմական, ծովային եւ օդանաւային) Փիէթրի. — կրթական՝ Մարիօ Ռուսթան, — Հանրօգուտ շինութիւններ եւ ծովային առեւտրական կերմիէ. — առեւտրական եւ թղթատարական Ռոլէն. — երկրագործական՝ Ֆեռնան Տավիտ (?) Շօվօ. — գաղթավայրեր Ռէյնալտ (?) Շափըլէն, — եւայլն.

Կառավարական նոր կազմը ունի ութ անգամ աւելի պակաս քան նախորդը, այնպէս, որ զանազան վարչութիւններ ենթարկուած են նոյն նախարարութեան։

Գ. Թարտիէօ նորութիւն մը մտցուցած է կառավարական կազմութեան մէջ, հիմնելով ազգային պաշտպանութեան նախարարութիւն մը եւ փոխ-վարչապետութեան կցելով հանրային զանազան սպասարկութեանց հսկողութիւն մը։

Դահլիճը խորհրդարանին կը ներկայանայ այսօր, ներկայացնելով շատ կարճ յայտարարութիւն մը, որ գլխաւորաբար պիտի անդրադառնայ արտաքին քաղաքականութեան, ելեւմուտքին, գործազրկութեան եւ ընտրութեանց։

Գ. Թարտիէօ պիտի ընդունի անմիջապէս վիճաբանութեան ենթարկել իր յայտարարութիւնը, պայմանաւ որ երեսփ. ժողովը ժամանակ տայ իրեն նոյն իրիկուան իսկ մեկնելու Ժընեւ, պատասխանելու գերմանական առաջարկներուն։

ՉԻՆԵԻՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ամերիկա ճապոնի դէմ ?

Ինչպէս կ՚ըսէ Նանքինի չինական կառավարութեան կողմէ ճափոնական վերջնագրի մերժումէն յետոյ, ճափոնցիներն սկսան յարձակման Քեանկ-Ուանի շրջանին մէջ։ Քեանկ-Ուանը քանիցս գրաւուեցաւ ու ետ առնուեցաւ։ Ցերեկուան մէկ ժամ յետոյ, շնորհիւ հրասայլերու, ճափոնցիներն արդէն գրաւել էին քաղաքը. սակայն չինացիներու անակնկալ եւ ուժեղ փոխ-յարձակման հետեւանքով, ստիպուեցան ետ քաշուիլ՝ բաւական կորուստներով։ Անկից յետոյ, երկու անգամ, ճափոնցիները փորձեցին վերագրաւել քաղաքը. սակայն ետ մղուեցան։ Այն ատեն էր որ օգնական ուժեր ստացած ըլլալով, մեծ յարձակման մը ձեռնարկեցին, ուժգին ռմբակոծումէ մը վերջ։

Ճափոնական եօթը մարտանաւեր եւ բազմաթիւ օդանաւեր անընդհատ կը ռմբակոծեն Վու-Սունկը. ուր տակաւին, բերդին վրայ կը ծածանի չինական դրօշը։

Վու-Սունկի չինական թնդանօթները ուժգին կրակ մը բացին ճափոնական մարտանաւերուն վրայ, իսկ ճափոնական բանակը շատ աւելի ուժեղ յարձակման մը սկսաւ 28 հրասայլերու օժանդակութեամբ։ Ճափոնցիները երեք տեղէ կը յարձակին Քեանկ-Ուանի վրայ։ Կ՚ըսուի թէ ճափոնցիներն արդէն գրաւած են Շանկհայ Վու-Սունկ երկաթուղիին արեւելեան ամբողջ շրջանը։

Չինական հեռագրական գործակալութիւն մը կը հաղորդէ թէ գերի բռնուած են 500 ճափոնցի զօրքեր։

Ուաշինկթընէն առնուած լուրի մը համաձայն, բազմաթիւ քաղաքական շրջանակներու մէջ, հաստատել այն կարծիքը կը տարածուի թէ ամերիկեան կառավարութիւնը շատ լաւ ըրած պիտի ըլլայ, գործակցելով Ազգերու Դաշնակցութեան, եթէ այս վերջինը որոշէ տնտեսական արգելքի տակ առնել ճափոնը։

Այս ծգտումին դէմ բուռն պայքար կը մղեն ծերակուտական Պօրահ եւ իր բարեկամները, այն համոզումով՝ թէ նման ձեռնարկ մը բացէ ի բաց թշնամութիւն պիտի ըլլար ճափոնի։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Զինաթափութեան վերջին ժողովին մէջ խօսեցան Հարաւային Ափրիկէի, Չիլիի եւ Լիթուանիոյ ներկայացուցիչները։

Հարաւային Ափրիկէի ներկայացուցիչը մասնաւորաբար շեշտեց. Հինգ մեծ պետութիւններ՝ որոնք յանձն առած են վարել խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը, վերջին եօթ տարիներու ընթացքին, աւելցուցին իրենց պատերազմական ծախքերը մինչեւ աւելի քան 150 միլիոն սթերլինի։ Անկից զատ, 1931ի ընթացքին, եւրոպական վեց մեծ պետութիւններ ծախսած են 500 միլիոն ստերլին՝ պատերազմական պէտքերու համար։ Հարաւային Ափրիկէի կառավարութիւնը կը հաւնի այս խրոխտութեանց նշանակութիւնը եւ կը վախնայ որ եթէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, եւ աշխարհի ապագայ խաղաղութեան համար այս փոխադարձ կասկածը եւ վստահութեան պակասը շարունակուին, ոչ-եւրոպական պետութիւնները ստիպուին ո՛չ թէ եւրոպայի եւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, այլ ուրիշ տեղ փնտռել խաղաղութիւնը։

Զինաթափութեան ժողովի ընդհանուր վիճաբանութիւնները պիտի սկսին վաղը։

Համայնավար դաւադրութիւն Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն առնուած հեռագրի մը համաձայն, երկաթուղու ոստիկանութեան քննութիւն մը երեւան հանած է համայնավար կազմակերպութեան մը կեդրոնը՝ որուն անդամները դաւ մը կը սարքէին ընդդէմ պետութեան։

Իզմիրի մէջ է որ ոստիկանները նշմարեցին նման կազմակերպութեան մը գոյու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Ինչ կատարուեցաւ նոր «խաչագործութիւն»ը Փիրէոսի գաղթակայանին մէջ

Նոր Օրի վերջին թիւէն (17 փետր.) կ՚ամփոփենք հետեւեալ տխուր դէպքը, որ երրորդն է Դ. Շահվէրտեանի ժամանումէն ի վեր։ Առաջին երկուքը տեղի ունեցան Քիքսի գաղթակայանին մէջ (Աթէնք).

Գրած էինք թէ համայնավարները առանց արտօնութիւն ունենալու, ուզած են հաւաքոյթ կազմակերպել Լիփաղմայի եկեղեցիին մէջ, բողոքելու համար կառավարութեան դէմ՝ հիւղակներու խնդրոյն առթիւ։ Ինչպէս յայտնի է, խնամատարական նախարարութիւնը իր որոշման վրայ անդրդուելի կը մնայ եւ խստօրէն արգիլած է գաղթողներու պատկանող հիւղակներու առուծախը։

Մեր փանջունիները չզգաստացան հիգսի խայտառակութենէն, կիրակի օրուան «Նոր Շարժում»ի մէջ յայտարարութիւն առին եւ հրաւիրեցին «աշխատաւորները» Լիփաղմա համախմբուիլ, բողոքելու համար կառավարութեան դէմ։

Հրաւէրին կը պատասխանեն Մակեդոնիայէն եկած եւ առժամապէս Գոքինիա տեղաւորուած 100է աւելի գաղթականներ, որոնք, մաս մը յոյն համայնավարներ, մաս մըն ալ մեր փանջունիները։ Լիփաղմացիներէն հրաւէրին պատասխանած են միայն տասնեակ մը «աշխատաւորներ»։

Կիրակի առտուան ժամը 10ին, քանի մը հարիւր հոգի կը հաւաքուին Լիփաղմայի եկեղեցիին առջեւ, եւ առաջնորդութեամբ յետոյ կը մտնեն եկեղեցի։

Հաւաքոյթի համար արտօնութիւն ստացուած չըլլալով, ոստիկանութիւնը արգելք կ՚ըլլայ եւ կը թելադրէ փանջունիներուն խաղաղօրէն ցրուիլ։ Վախնալով որ եկեղեցիին մէջ նեղը կը մնան ու կը պաշարուին, հաւաքուողները մեծ աղմուկով փողոց կ՚ելլեն ու կը սկսին հայհոյել ոստիկանութեան։ Ցետոյ կ՚ուզեն վար առնել եկեղեցիին շէնքին վրայ պարզուած եռագոյնը։

Ոստիկաններուն ազդարարութիւնները ոչ մէկ հետեւանք չեն ունենար։ Հետզհետէ աղմուկը աւելի կը բարձրանայ եւ փողոցը կատարեալ խռովութիւններու վայրիմէկըվերածուի։ Ներկայ ոստիկանական սպան տեսնելով որ կացութիւնը լուրջ հանգամանք կը ստանայ եւ համայնավարները յարձակման պատրաստութիւններ կը տեսնեն, լուր կը ղրկէ Գիրէոնի ոստիկանական կեդրոնին եւ օգնական ուժ կ՚ուզէ։

Երբ ոստիկանական ուժերը կը հասնին, սպան դարձեալ կ՚ազդարարէ որ ցուցարարները ցրուին, բայց տեսնելով որ գրգռութիւնը կ՚աւելնայ եւ բախումը անխուսափելի է, անձամբ կ՚երթայ եւ եռագոյնը կախուած տեղէն վար առնելով, կը ծալլէ եւ կը դնէ գրպանը։

Ասիկա գոհացում չի տար սակայն ցուցարարներուն, որոնք կը փորձեն յարձակիլ ոստիկանական սպային վրայ, գրպանէն առնել եռագոյնը եւ բզիկ բզիկ ընել։

Այս պարագային սակայն, ոստիկանութեան համբերութիւնը սպառած ըլլալով, կը դիմէ բռնի միջոցներու եւ կը սկսի կռիւ ոստիկանութեան եւ համայնավարներու միջեւ։ Վերջինները գաւազանով կը վիրաւորեն քանի մը ոստիկաններ։

Տասը վայրկեան խառնակութիւն կը տիրէ եւ այդ միջոցին ոստիկանները կը յաջողին ձերբակալել տասը հոգի. Օհաննէս Խաչիկեան, Կարապետ Կայսեան, Արթին Աճէմեան, Խաթի Մուխթարեան, Յակոբ Թասումեան, Մավրանիօղլու, Հայրապետ Թավրանեան եւ ուրիշներ (անուններու ճշտութիւնը չենք երաշխաւորեր, որովհետեւ առած ենք յունական թերթէն)։

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ»

Հին բառ մըն է լուսաւորութիւնը, միջնադարեան պատկերաւոր բացատրութիւն մը, զոր շատ կը գործածեն Հայաստանի մէջ, կրթութիւն բառին փոխարէն։

Ուրեմն չախալիք կարծելով թէ պիտի խօսիմ Հայաստանի ելեկտրական լուսաւորութեան մասին։ Իմ նպատակս է ներկայացնել Հայաստանի կրթական ու դպրոցական կեանքը, համաձայն «Հայաստանի լուսաւորութեան հնգամեայ պլանին» (1928 — 1933)։

Ներկայ դպրոցական տարուան սկիզբը, խուճապային յօդուածներ ու գանգատներ երեւցան Հայաստանի թերթերուն մէջ։ Այդ խուճապը սկսաւ այն ատեն, երբ պարտադիր նախակրթութեան հրահանգ տրուեցաւ Երեւանէն մինչեւ Գողթան-Հայաստանի ներկայ կրթական թանուբոհին մէջ, ներկայացնելէ առաջ բարի մտահոգութիւններն ու թերութիւնները, սխալ առաջադրութիւններն ու ընդվզումները, պակասը դպրոցական շէնքերու եւ ուսուցչական դժմքերու, գիրքի, թուղթի եւ դպրոցական առարկաներու, միշտ քաղելով Հայաստանի թերթերէն, — նախ ներկայացնենք «Հայաստանի լուսաւորութեան հնգամեայ ծրագիրը», հետեւելով գրքոյկին, զոր կը հրատարակէ այդ խորագիրով, Ցաւ․ կոբ Յովհաննիսեան։ Իր կարգին կը խօսինք նաեւ բոլշեւիկեան մանկավարժութեան մասին, համաձայն Պիստրիակի մէկ գրքին, որ դասական ուղեցոյցն է Հայաստանի ուսուցիչներուն։

Բոլշեւիկները կը սիրեն ծրագիր հագնիլ։ Ծրագիրներ ունէին ճարտարարուեստի, ծրագիրներ գիւղատնտեսութեան։ Անհրաժեշտ էր նաեւ ծրագիր մը «լուսաւորութեան» համար։ Վասնզի դժուար թէ յաջողին բոլոր ծրագիրները ճարտարարուեստական ու գիւղատնտեսական, եթէ աշխատաւորները պատրաստուած չեն համաձայն լուսաւորութեան ու բոլշ մէկ ծրագրին։ «Ցայտնի է որ, կ՛ըսէ Ց. Յովհաննիսեան, մեր ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման եւ մեր մասսաների կուլտուրական մակարդակի միջեւ կայ զգալի տարբերութիւն»։

Ցիշեցէ՛ք Զանգեզուրի գիւղակներուն գետնափոր բնակարանները, ուր կը տիրէր մթութիւնը Թաննոփոնի օրերուն։ Ցիշեցէք ցարերու կայսրութեան այդ ծայրագաւառը, որ զրկուած էր Սահակ-Մեսրոպի «հրաշքին» լոյսէն։ Հայ գիւղացին, ուրիշ ամէն ժողովուրդէ աւելի, մրցանիշ կոտրելու ատրիճան, սիրահար է գրել-կարդալու։ Անա թէ ինչո՛ւ աքսորի ընթացքին, արաբական անապատներուն մէջ, վրաններուն տակ, հայ մայրերը, կտոր մը բորբոսած հացին հետ այբենարան մը կը փնտռէին, այբուբեն սորվեցնելու համար իրենց սովահար երախաներուն։ Եւ սակայն, «ծայրագաւառին» մէջ, ճերմակ ցարը շատ քիչ կը հետաքրքրուէր «հպատակ եւ աղօթող» հայ ժողովուրդին դպրոցովն ու «լուսաւորութեամբը»։ Իսկ հիմա կարմիր ցարը, իր «լուսաւորութեան ծրագիրովը», արդեօ՞ք կը կարծէք թէ կը հետաքրքրուի հայ ժողովուրդին ազգային «ցաւերով»։ Մոսկուայի քաղաքականութեան մէջ լուսաւորութեան ծրագիրները ունին միայն մէկ նպատակ, — «իրապէս եւ գործնականօրէն կենսագործել կուլտուրական յեղափոխութեան գործը» եւ «օրակաւոր ուժեր տալ մեր ժողովրդական տնտեսութեան»։ Մեր ընթերցողները կրնան քիչ մը խորհրդածել այստեղ, այս գոց բացատրութեան մասին։

Օր մը բացէ ի բաց կը խօսինք այդ հարցին մասին, զոր հիմա կը թողունք «չլուսաբանուած»։

×

«Հայաստանի լուսաւորութեան ծրագիրը» կը բաժնուի զանազան մասերու.

Ա.— Գրել - կարդալ սորվեցնել, «համատարած» ձեւով, Հայաստանի բոլոր բնակիչներուն։

Բ.— Նախակրթութիւն։

Գ.— Բարձրագոյն կամ համալսարանական կրթութիւն։

Ե.— Արհեստագիտական դասընթացքներ։

I

Հայաստանի լուսաւորութեան գործավարութեան տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, Հայաստանի 16 - 39 տարեկան անուս (կարդալ - գրել չգիտցող բնակիչներուն թիւն է 191 հազար. իսկ 12-15 տարեկան անուսներուն թիւն է 23,200, ուրեմն 12-39 տարեկան անուսներուն թիւը՝ 215 հազար։ Կիսովին անուս բնակիչներուն թիւն է 100 հազար։ Համաձայն ազգութեանց՝

կիսովին անուս		Թոլորովին անուս
Հայեր	235,611	163,881
Թուրքեր	49,402	32,692
Ռուսեր	12,114	3,634
Ուրիշ ազգեր	18,373	14,893

Կիսովին անուս բնակիչները ըստ սեռի.

Այրեր	64,720
Կիներ	35,280

Բոլորովին անուս բնակիչները ըստ սեռի.

Այրեր	79,854
Կիներ	135,246

Ինչպէս գրել-կարդալ սորվեցնել այս հսկայ բանակին։ Ծրագիրը այս թիւը բաժնած է հինգ տարիներու, մաս առ մաս եւ հետզհետէ «լուծել» (ջամբելու) համար այս անգրագէտներուն։ Եւ այդ աշխատանքին համար տրամադրուած է 2,346,428 րուբլի։ Լուսաւորութեան գործավարութիւնը աշխատանքը բաշխած է զանազան Միութիւններու միջեւ, յիշենք

Ուսուցիչներու Միութիւնը, «Կորչի անգրագիտութիւնը» Ընկերութիւնը, Կոոպերացիան եւ կրթական գործավարութիւնը։ Այս աշխատանքին մէջ «առիւծի բաժը» դրուած է «Կորչի անգրագիտութիւնը» Ընկերութեան վրայ, ինչպէս ցոյց կու տայ հետեւեալ ցուցակը.

Մարմինները եւ իրենց «տանձնածթիւը»

Կրթական գործավար.	102,784
Ուսուցչ. Միութիւն	29,366
Կոոպերացիա	38,667
«Կորչի անգրագիտ.» Ընկ.	144,284

Այս կազմակերպութիւնները մէկ մէկ ներկայացուցիչ տալով կազմած են «Անգրագիտութեան Վերացման Արտակարգ Յանձնաժողով» մը, որուն վրայ պարտք դրուած է ամէն գնով անհետացնել երկրէն «անամօթ անգրագիտութիւնը», Մոսկուանի բացատրութեամբ։

Եւ այս ճիգը անոր համար, որովհետեւ պարապ խօսք պիտի մնայ ընկերվարական շինարարութիւնը երկրին մէջ, եթէ պատրաստուած ու մշակուած չեն քաղաքացին ու գիւղացին։ Չէ՞ որ Լենինն ալ կ՛ըսէ. — «Ելեկտրիֆիկացիայի համար անգրագէտ մարդիկ պիտանի լինել չեն կարող, եւ այստեղ միայն գրագիտութիւնն էլ դեռ քիչ է»։

Եւ սակայն այդ հսկայական ծրագիրը, որ դեռ երազ պէս է, կապուած է նիւթական այնպիսի գումարի մը, «որն աւելի կարեւոր է, եւ կազմակերպչական տեսակէտից չափազանց բարդ գործ էր», ինչպէս կը գրէ Ց. Յովհաննիսեան։

Այս «բարդ գործը» աւելի եւս դժուարին, աւելի եւս ծանր կը դառնայ, երբ նկատի ունենանք, որ Հայաստանի լուսաւորութեան հարցը չի սահմանափակուիր միայն «անգրագիտութեան վերացման» պայքարին մէջ։ Կրթական գործավարութեան այդ աշխատանքները կը տարածուին դեռ շատ ուրիշ ճակատներու վրայ։ Անհրաժեշտ է ներկայացնել նաեւ այդ ծրագիրները։

ՇԱՀԷՆ

Հրեաները Պայռնի մէջ

Պայռնի մէջ կը բնակին բազմաթիւ Հրեաներ։ Ասոնք գեռ վերջին տարիներս օտարական կը համարուէին։ Քննութիւնը ցոյց տուաւ, որ այս մարդիկը առանց Թուրքիա փախած էին Ֆրանսայէն, որովհետեւ այդ շրջանին Ֆրանսա մտնելանց կախուլիկ էր եւ կը հալածէր այլադաւաններ։ Փախստական Հրեաները հաստատուած էին Պոլսոյ եւ Սելանիկի մէջ, բայց չէին ուզեր բոլորովին հրաժարիլ Ֆրանսական քաղաքացիի իրենց իրաւունքներուն։

Շնորհիւ քափիթիւլասիոններուն, ասոնք Թուրքիոյ մէջ կը վայելէին զանազան առանձնաշնորհներ, իբրեւ protégés français ottomans։ Հիմակը շատերը վերադարձած են Ֆրանսա, ու հաստատուած Պայռնի մէջ, անշուշտ դարմանք պիտի պատճառէր կարդալ ֆրանսական թերթերու մէջ, թէ «օսմանցիներ» կան Պայռնի մէջ, Ֆրանսական կառավարութեան պաշտպանութեան տակ։

Այդ անիմաստ եւ ժամանակավրէպ բացատրութիւնը ջնջելու համար, Ֆրանսական կառավարութիւնը 21 մարտ 1931ին, առանց ձեւակերպութեան, առանց պայմանաժամի, Ֆրանսական քաղաքացիութեան իրաւունք տուաւ անոնց։

«ՄՈՒՐԱՏ»

Ա.

Աշխարհի պատմութիւնը մեծ մարդոց կենսագրութիւնն է:

ԳԱՐԼԱՅԼ

Կը սիրեմ՝ Գարլայլը։ Որովհետեւ կը սիրեմ հերոսները։ Կը պաշտեմ հերոսութիւնը։ Եւ Գարլայլ անզուգական տեսաբանն է հերոսներուն եւ հերոսութեան։

Ապա, կը սիրեմ Միքայէլ Վարանդեանը։ Որովհետեւ կը պաշտեմ հայ հերոսները։ Մեր նորագոյն պատմութիւնը որ ակադեմն է հերոսութիւններով եւ հերոսներով, մեծ մասով կը պարտինք իր գրչին։

Տխուր մը գրական ժամադրութիւն եւ տաղանդ:

Եւ, ահա՛ հատ մըն ալ՝

«Մուրատ»։

Պատկառելի հատոր մը, որուն մէջ հրաշալիօրէն քանդակուած է Մեծ-Սեբաստացին։ Անոր հոգին, եւ անոր ազգասիրութիւնը։ Կամքը եւ իր կրանիթէ նկարագիրը։ Թողէքը իր հոգին, որ անդէկ եւ անկայուն խոյա՛նք մըն է մարտնչած մարդունչած եւ դէպի վստահ ազատութիւն։

Այո՛, այո՛, դէպի վտանգէ ազատութիւն։ Որովհետեւ, եթէ քաղաքացայ եւ քաղցրահամ պարտէզ մը ըլլար ազատութիւնը՝ արիւնաշաղ դաշտի մը վրայ, կամ երազուհակ հովիտի մը ափին, ապա պէտք չկար ո՛չ հերոսութեան եւ ո՛չ ալ հերոսներուն։

Դիտա՞ծ էք վայրէջքը շահէնին։ Նոյնպէս անդէկ եւ անկայուն, որ իր ընթացքին մէջ, հերոսի մը գինովութեամբ, ծառի հսկայ սաւեր կը ճարճատէ։ Հան ձորի մը մէջ է իր նշանակէտը, զոր դիտած է անլափոխլի բարձրութիւններէն, եւ հիմա հերոսական վայրէջք մը՝ առանց սահմաններէն դէպի վար

Այսպէս կը խոյանա՛յ Վարանդեանի գրքին հերոսը — Մուրատ:

Եւ միթէ՛ դիւրին է ըլլալ ճիւրոսաբան։ Գրել հերոսներու կեանքը։ Երգել զանոնք արժանավայել կշռոյթով եւ աստուածային տրամաբանութեամբ։

Գրիսմակի պէս ճառագայթեցնել անոնց հոգին ու կռթողի պէս բարձրացնել հասակը անոնց գաղափարին։

Ամէն մէկ մարճ, ամէն մէկ հարուած լո՛յս մը կը ցայտեցնէ մեր աչքերուն մէջ։ Մեր դէմքին վրայ։ Մինչ անտարակոյս, հեղինակը հոգեպարար ցնցումներ ունեցած է իր էութեան խորքէն:

Դիտա՞ծ էք ադամանդի հանքերուն աշխատաւորները։ Կը գալարուին՝ բահի ու բրիչի խրացանցիկը հարուածէն, որ կը ցնցէ սեւ կամարները հանքին։ Մինչ այսօր երջանիկ էք ադամանդէ մատանիներ ունենալով ձեր մատներուն վրայ։

Ես գիտեմ, «Մուրատ» ձեռագիրը ճմլուած էր արցունքներով։

Այն պայմանները որուն մէջ գրուեցաւ գեղեցիկ այս հատորը։ Ընդունակ էին՝ միայն կորուստ մատնելու զայն։ Անիկա, կորզելու համար ժամանակէն, պէտք էր հերոսութիւն:

Ահա թէ ինչո՛ւ։

«... Աղեր պարտք ունինք՝ մեր անձէն, սիրտէն ու ճիգերէն բաժին մը տրամադրելու մեր պաշտելի մեռելներուն»։

Կամ

«Մեր սիրտը անոնց գերեզմանը»։

Այո՛, սեփական սիրտը պէտք է փորե՛ Հերոսի մը գիրքը գրելու համար։

Ու պէտք էր այս գիրքը։

«Վասնզի, հերոսներուն պաշտամունքը՝ ամենախոշոր ազդակներէն է մարդկային քաղաքակրթութեան։ Ամենահզօր խթաններէն՝ ազգերու յառաջդիմութեան» (էջ 13)։

Ու, թո՛ղ Մուրատը խթանէ մեզ։

«Եղեր են եւ ուրիշ Մուրատներ։ Բայց մէկը կ՛իշխէ բոլորին վրայ՝ իր առնական տեսքով, իր Թավիշ նկարագրի հրապոյրներով, միանգամայն խելքով եւ արիութեամբ։ Մէկը, որու համար կ՛ըսէ Դանթէ Ալիգերի պիտի ըսէր.— «Mai non pensammo forma piu nobile d'Eroe»» (Երբեք չենք պատկերացուցեր մեզի հերոսէ մը աւելի ազնուական կերպարանք)։

Սեբաստացի Մուրատը:

Անա անիկա մեր դիմացն է՝ Օ-րօրոցէն մինչեւ գերեզման։ Իր պատանեկութեան արկածները, հովուութիւն, Ս. Կարապետ, ուխտագնացութիւն, պար, պարագլուխ, զօռեմարտ, բմբիշ, սազմիկ, անհաքեկէշ քարոզիչ. հերոս Ուսամ չաւէշէ։ Բայց ուշիմ էր։ Եւ աշխարհի խաչոր գծերէն ո՛վ տեսած է կանոնաւոր ուսում։ Եւ թերեւս, դպրոցը պիտի սպառէր գաղձանքը հերոսութեան տարերքը, մեր անմահ Մուրատին մէջ։

Կարգապահ էր Մուրատը։ Բայց ըմբոստ։ Չէր հանդուրժեր ամբարտաւանութիւններուն։ Այսպէս, կազմակերպուած կռիւ մը ունեցաւ գիւղի մեծատանի տղոց հետ։ Անոնք անիրաւ կերպով կ՛ուզէին կաշկանդել իր եւ իր ընկերներուն ու իրենց հօտին իրաւունքը։ Մուրատ յաղթանակը տարաւ, եղաւ աւագ հովիւ։

Կը խնթենար արդարութեան համար։ Եւ յաճախ գաղնալով հօրեղբօր հրացանը՝ կ՛երթար վայրի բագեր որսալ՝ Ալիսին եզերքը։

Կը պաշտէր ձին։ Շաւով եղաւ նշանաւոր նշանառու։ Ու մինչեւ ծեղն ալ իր գնդակը մնաց հաստ ու անվրէպ։

Իր առաջին սէրը եղաւ նոյնպէս հերոսավայել։ Որոշեցին փախցնել սիրուհին հետ։ Բայց, ճակատագիրը միջամտեց։ Թուրք մը սպանեց, լեռ ապաստանեցաւ, բայց իմանալով հօրը բանտարկութիւնը, յանձնուեցաւ, զայն արձակելու համար: Յիտոյ, իբրեւ անչափահաս, գինք ալ ազատ թողուցին ու պանդուխտ ըսպը ձեռք առաւ՝ դէպի Պոլիս, համալսութիւն ընելու համար։

Մուրատ 16 տարեկան էր։

Կրակ ու բոց պատանի։

Վարանդեանի այս գեղեցիկ գրքին մէջ կը տեսնենք, որ Մուրատ բնութեամբ լարուած է դէպի Ազատութիւն։ Սովորական մարդ չէ։ Դերհայ մըն է։ Արմէն մը։

Նախ մտաւ հնչակեան շարքերուն մէջ։ Համարձակ դաշոյնի մը կոթը եւ գարձաւ ահաբեկիչ։

«Le poignard, seul espoir de la Terre.
Est ton arme sacrée»

André Chénier

Աշըգեան պատրիարքի խնդրին առթիւ ծեծեց ստրկաները, պատժեց լրտեսներ։ Այդ օրերուն գաղթականութիւնը կազմակերպեց։ Անոնց քարոզեց՝ հայրենասիրութիւն եւ ազգասիրութիւն։ Եւ մանաւանդ անձնազոհութիւն։ Անկարեկիր եւ գաժան էր, բոլոր գիտակից ազգադաւներուն հանդէպ։ Անգիտակիցները կը դարմանէր իր անոյշ ու խմատուն յեղուով

Պոլսոյ հնչակեան յեղափոխական ցոյցերէն յետոյ անցաւ Եգիպտոս։ Սարի զաւակ էր Մուրատ։ Մեծ քաղաքներու կեանքը կը խեղդէր զինք։

Եւ հաւատացէք, երիտասարդ ընկերներ, այս գիրքը կարդալէ յետոյ կ՛երդնում ձեզի, որ եթէ Մուրատ ողջ ըլլար, առտու մը պիտի խմանայինք որ ան ինքզինքը կախած է Փարիզի պողոտաներուն վրայ։

Եգիպտոսէն անցաւ Աթէնք եւ յետոյ Թիֆլիս։ Հոն կարճ ժամանակ մը մնալէ վերջ ուզեց Կարս անցնիլ։ Տարուած էր «Երկիր» տեսնելու կարօտով։ Թիֆլիսէն Կարս երկաթուղի չկար։ Գալարծը ուզեն, եօթը օր թափառեցաւ ասքով։ Կարսի մէջ մտաւ՝ Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ, խնդրելով, որ առաջին գինատար խումբին հետ անցնի երկիր։ Բայց կազմակերպութիւնը պահեց զինք հոն։ Որովհետեւ, Մուրատ ի ծնէ քարոզիչ էր յեղափոխութեան:

Այդ օրերուն մարդիկ ծոյլ չէին։ Քրիստափորի «Փոթորիկ»ը կար։ Մուրատ անզնահատելի ծառայութիւն ունի այդ գործին մէջ: «Մուրատին անուշ ու դրաւիչ լեզուն կովկասահայ մեծահարուստներուն դրամը օձի պէս իրենց ծակէն դուրս կը քաշէր»։

Վերջապէս, 1903ին, իբրեւ պարզ զինուոր ընկերացաւ Թորգոմի խումբին։ Շատ չանցած Մուրատ Սասունի հերոսներէն էր։

Հայ - Թաթարական կռիւներու մէջ Մուրատ անզուգական զեկավար մը եղաւ Սիւնեաց աշխարհի համար։ Պաշտպանութեան անխորտակելի բազուկ մը։

«Սահմանադրութեան» ժամանակ, Մուրատ մասնակցեցաւ Կուսակցութեան Գերագոյն Ժողովներուն։

Հիւրիյէթէն յետոյ վերադարձաւ իր ծննդավայրը։ Կովասեւ Մուրատ սկեպտիկ էր եւ գրադեցաւ ինքնապաշտպանութեան սարք զօրեւ։ Դպրոցներով եւ զէնքերով։

Թշնամին էր որ Մուրատին պարգեւեց փառք տիտղոսը։

Մեծ պատերազմի նախօրեակին Մուրատ հնչեցուց ահազանգը։ Թուրքերը իր կեանքին դէմ դաւեր կը լարեն։ Մուրատ նորէն կը բարձրանայ լեռ։ Հեռուէն՝ սեփական աչքերով կը դիտէ Կովասուեցիներու ալարսը։

Մուրատ՝ հիւանդ։ Մուրատ կ՛առղէկնայ Դաւթագոյը վրէժին։ Ու ահա իր ոդիսականը, Սամսոն։ Սեւծով։ Կովկաս։ Երզնկա։ Մուրատ Հայեր «կը գնէ»։ Մուրատ հետախուզութեան մէջ. Մուրատ Ազգային բանակի հրամանատարներէն։ Մուրատ անմահ «մաքրագործող»։ Մուրատ՝ քաղաքագէտ ֆէտայի, եւ վերջապէս իր հերոսական վախճանը Բագուի մէջ։

Անհաւատակ չոր ուրուագիծ մը Սեբաստացի Դիւցազնին։

Ափսո՛ս, որ մեր պայմանները չեն ներեր՝ այս հազուագիւտ կեանքի բոլոր գիծերը ուսումնասիրելու, ձեռքի տակ ունենալով՝ օրուան գիրքը։

Հայոց աշխարհը կայ Մուրատի մէջ։ Անոր անդնդալիր լեռներուն վէս ու հրաշափառ կատարները։ Անոր աճեղաձաւոնջ անտառները, ծովակներուն մրրիկը, դաշտերուն զեփիւռը ապա եւ հովիտնե՛ր, գովասան եւ կանաչորակ, աղբիւրներ եւ առուակներ տրտում-ժպիտ երգերով։

Ծա՛ւ է, որ մենք միայն կանգ պիտի առնենք լեռներու կատարներուն վրայ եւ ունկնդրենք խոյական մրմունջը անտառներուն եւ իրենց փոթորիկին։ Պիտի դիտենք կապոյտ առաւօտներ եւ կարմիր վերջալոյսներ։

Հայոց հեթանոս աստուածները կը բնակին Մուրատին մէջ։ Խոժո՛ռ բայց՝ զօրաւոր։ Բայց՝ իմաստուն։

Վարանդեան արձանագրած է Տրապիզոնցի Մալխասի յուշերէն թէ՝

«Սեբաստացի Մուրատը, լեցուն ու կայտառ, խոհուն դէմքով, ուժի ու խելքի մարդը, որ իմ վրաս մեր Վահագն աստուծոյ ապաւորութիւնը կը ձգէր»։

Անտարակոյս, սիրելի Մալխաս, բոլոր իսկական հերոսներուն մէջ աստուածներու բնատանիք մը կը բնակի։

Հերոսին մանկութիւնը արկածալից է նման ուրիշ բազմաթիւ մանկութիւններուն։ Բայց ահա առաջին կէտը որ զինք կը զանազանէ, կը մատնաչէ զինք, սովորական պատանութիւններէ են։

Քանի մը տող կարդանք «Մուրատի 27րդ էջէն»։

«Ընթերցողը կը յիշէ, որ մանկութեան օրերուն, Մուրատ բազմաթիւ թշնամիներ ունէր, թէ՛ հայերու եւ թէ Թուրքերու մէջ։ Օր մը քաղաք գնալու առիթ քանի մը Թուրքեր առջեւը կուգան սպանելու դիտաւորութեամբ։ Թուրք մը կը զարնէ եւ միւսները փախուստ տալով կ՛ազատուի»։

«Հօրը կը հասնի քաղաք (Սեբաստիա), ոստիկանութիւնը կը թափէ դէպքին վայրը։ Խուճապ եւ քննութիւն։ Խուզան զիւղը՝ ձերբակալելու մարդասպանը։ Բայց, նա չկայ, անհետացեր է Սախատի լեռներուն մէջ։ Ծնողներն ալ տեղեկութիւն չունին։ Ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ Մուրատին հայրը Յակոբը»։

«Մուրատ լսելով այդ, անմիջապէս լեռնէն վար կ՛իջնէ ու կը յանձնուի ոստիկանութեան, իր հայրը ազատելու համար»։

«Ցակոբ Քաղաքիի, Մուրատ կը բանտարկուի»։

Ալ ինչ՛ ունեցնեմ։ Միայն ընդգծենք երկու բառ՝ «իր հայրը ազատելու համար»։

Հերոսութեան պարտէզին առաջին պտուղն է այս։

Այնուհետեւ Մուրատ, մինչեւ վերջը իր կեանքին, ինքզինքը նետեց վտանգէ վտանգ, ազատելու համար ուրիշ անթիւ հայրեր ու անթիւ մայրեր։

Իբրեւ ահաբեկիչ, անզուգական էր Մուրատ։ Ցանդուգն, համեստ, գաղտնապահ, խորունկ եւ գիտակից։ Ցանձնել գործ մը Մուրատին, կը նշանակէր արդէն կատարուած համարել այդ գործը։

Ծշգապահ էր Անդրանիկ | Թշնամիին հանդէպ, ըլլայ ներքին կամ արտաքին։ Եւ կարգապահ՝ կուսակցութեան եւ անոր հրահանգներուն։

ՈՍԻՍՏԱՒՈՐ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՍԵՌԱՅԻՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ Մ[ԷՋ]

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի անդամուհներու կերակրի զրոյցի նիւթն «Ծնողներու դերը մանուկներու սեռային դաստիարակութեան մէջ»։ Բժշկական դասախօսութիւն չէր եղածը, բայց նոյնքան գրքեր եւ անոր չափ օգտակար մանկավարժական գեկուցում մըն էր ըրաւ Տիկին Ա. Տէր Դաւիթեան։ Օրինակներով ցոյց տուաւ թէ ի՛նչ պէս կեղծիքի եւ սատի միջոցներով շատ մը ծնողներ սխալ կը դաստիարակեն իրենց զաւակները սեռային հարցերու մէջ։

Տիկինը իր նիւթը բաժնեց երկու մասի, նախ առաւ բեղմնաւորութեան գաղտնիքը: Այն ինչ շատ պարզ կերպով կարելի է բացատրել աչքի առջեւ մեր շուրջի բոյսերու, թռչուններու, կենդանիներու օրինակներով՝ անգամ ծնողներ կը ստիպուին ստել, խօսիլ եւ կամ յանդիմանել, անմեղ հետաքրքրութիւնը։ Երկրորդ յին կաղամբէն կամ վարդէն ծնած հեքիաթին պատմութիւնը ծանօթ ամէնուն։ Երբ տղան ուրիշներէ իրողութիւնը կ՛ըլլայ, մէկ կողմէ կը կորսնցնէ վստահութիւնը իր ծնողքին բարոյական արժէքներուն վրայ, միւս կողմէ ինքն ալ իր կարգին կը սկսի ստել, կեղծել մօրմէն կամ հօրմէն շատ բաներ։ Անհաւատակ նախնական պատճառ մը ծնողին եւ տղուն փոխադարձ մտերմութեան խզումին։ Ուրիշ մայրը կամ հայրը գիտակից կերպով կ՛առաջնորդէ տղան պատրաստուած տարիքէն, երրորդ անձերու, ընկերներու կամ անկիրթ ընկերներու գռեհիկ բացատրութիւններ, այլեւս ազդեցութիւն չեն ունենար անոր վրայ։

Տիկին Տէր Դաւիթեան յետոյ շօշափեց սեռային դաստիարակութեան հարցը։ Մեծ սխալ է բազմաթիւ ծնողներու կողմէ կանուխէն լռութեամբ բռնել իրենց զաւակները հասունութեան շրջանին։ Օրինակներ ցոյց տուաւ թէ այդ կարգի անփորձ կալներ ինչքան աղէտալի կ՛ըլլան շատ անգամ աղջիկներու եւ այր կեանքին մէջ։

Զեկուցումէն յետոյ մանկավարժ եւ փորձառու ծնողներ հարցեր բնդլայնեցին նիւթը։ Կարելի է ըսել թէ բոլորն ալ համաձայն էին թէ ծնողները իրենց կանուխէն, մտերիմ եւ պարզ կերպով զգալին իրենց տղոց սեռային դաստիարակութեան փոխանակ խորհրդաւորութեան մթնոլորտի մը մէջ պարուրելու բնական երեւոյթներ։ Սխալ դաստիարակութեան հետեւանքով է որ նման հարցեր գռեհկացած են։

Դպրոցին մէջ բնագիտութեան կենդանաբանութեան, առողջապահութեան եւայլն գիտութիւններու միջոցաւ, աշակերտը կը ծանօթանայ «կեանքի գաղտնիքներուն» բնական երեւոյթ։ Ինչո՞ւ տունը դպրոցը չզաշնակցին այս խնդիրներուն մէջ եւ իրար լրացնեն, փոխանակ իրար հակասելու եւ բացասական դաստիարակութիւն մը տալու տղուն։

Սեռային առողջ դաստիարակութիւնը մեծ մասամբ կախում ունի տղուն ընդհանուր դաստիարակութենէն։ Եթէ տղան կիրթ բնաւորութեան տէր է, կամքի ուժ ունի եւ ազնուական հոգի, գռեհկութիւններ հեռու կը մնան անկէ։

Միւս կողմէ ծնողները իրենց պէտք է քաջալերեն եւ մղեն իրենց զաւակները ֆիզիքական մարզանքի, սկաուտական բացօթեայ կեանքի, որովհետեւ անոնց տղուն համար առողջ սեռային դաստիարակութիւն մը հնարաւոր է միայն առողջ ֆիզիքական դաստիարակութեամբ։

Յաջորդ զրոյցի նիւթն է «Ծնողական ամուսնութիւնները»։

Մ

Զանկէ գաւառին բնակչութիւնը

Զանկէի գաւառին մէջ կատարուած մարդահամարը հետեւեալ թիւերը տուած է.—

15,685 Սիւննի մահմետական, 6237 Շիի, 407 Տիւրզի, 10,434 Մարոնի, 13,148, Ցայն Օրթոտոքս, բողոքական, 1056 Հայ Լուսաւորչական, 288 Հայ կաթոլիկ, 859 Ասորի Օրթոտոքս, 289 Ասորի կաթոլիկ, 218 զանազան ազգեր։ Ընդհանուր գումար 54,350 բնակիչ, որոնց 22,329ը մահմետական, 31,803ը քրիստոնեայ եւ 218 զանազան ազգեր։

Արթուր Օհանջանեան

Գ. Ա. Սաֆրաստեանէ, որ վեր-
ջերս Փարիզ կը գտնուէր, պատահա-
բար իմացանք՝ խորին ցաւով Ար-
թուր Օհանջանեանի մահը, որ տեղի
ունեցեր է մէկ քանի ամիս առաջ
անգլիական գաւառական անկիւն
մը, ուր Լոնտոնէն գացած էր ան, իր
ծանր հիւանդութեան վերջին օրերը
անցընելու։

Արթուր Օհանջանեան, որ մեր
մէջ ճանչցուած էր իր մարտական
կեղծանունով, մեր լեզուաբա-
նական շրջանին որոշ մէկ փուլին
մէջ սկսնակ եւ նշանաւոր դեր մը
խաղացած է։ Մեր լեզուափոխական
շարժումը իր մէջ ընդգրկած է ամէն
կարգի աշխատանք ու գործունէութիւն,
բայց չենք կարծեր որ իր-
մէ աւելի ինքնատիպ (Original)
անդամ մը մասնակցած ըլլայ մեր
աշխատանքներու շարքերուն։
Ջաւախ Ախալքալաքի նահանգա-
կան մը ընտանիքի մը որ դեռ պա-
տանի էր, իր Եղբօր աւանդութիւն-
ները։ Օհանջանեան Օտեսայի հա-
մալսարանին մէջ իրաւագիտական
ուսանող էր, երբոր նետուեցաւ Նա-
րոտնիկ Հնչակեան կուսակցութեան
մէջ եւ, զգալով իր կամ ուրիշնե-
րու կողմէ հայրենասիրական մղու-
մը, անցաւ այրիի մը Տիֆլիս Ա-
կումբի առաջնորդութիւնէն. Տպագրու-
թիւններու Պարսկաստանին կողմէ
կազմակերպուած զէնքերու փոխա-
դրութեան գործի մը, որ ձախողե-
ցաւ։ Զէնքերուն հետ բռնուեցաւ
Օհանջանեան եւ բանտարկուեցաւ
Վանի մէջ, ուր իր կրած չարչարանք-
ներէն ընկճուած, անձնասպանութեան
փորձ մը կատարեց։ Կ. Պոլիս բեր-
ուեցաւ, ցուրտ ունեցաւ, հոլանդական
հիւպատոսի հետ, եւ շատ չանցած
ազատ արձակուեցաւ շնորհիւ, ան-
շուշտ իր ռուսական հպատակու-
թեան։ Եւ սակայն, փոխանակ երկ-
րէն արտաքսուելու, Կ. Պոլիս մնաց,
ուր ազատ մամուլ կողմնակից պաշտ-
պանը անշուշտ Թուրք վարչութեան
անդրնայար կազմակերպութեան
մէջ պէտք է փնտռել, ուր անօրի-
նակ խառնութիւններ համընթաց էին
անբացատրելի թուլութիւններու,
որոնց պէտք չէ հասկնալու ջանա-
լի ըլլալ նկարագրական ղաւառացու-
թեամբ։ Օհանջանեան բարեկամ
երիտասարդ մըն էր, մինչ լաւ հագ-
նուած, Բերայի մայթերուն վրայ
պտտելով իր մեծապէս սիրելի
վայելչութիւնը, որ անգլիացի ճէն-
թլմէնի մը հովեր կուտար իրեն։
Իր դէմքին վրայ ուշադրութիւն կը
գրաւէին իր աչքերը որ մանուանդ
խօսած ատենը, քովինի մարմրուն
թովչութիւն մըունէին, եւ իր արծիւի
կտուցը հակառակ կայսերական
մեծալէ մը փոխ առնուած էր։ Իր
լեզուափոխականգործունէութիւնը չէր
դադրեցուցած, եւ Լոնտոնի Հնչակ-
եան Կեդր. Վարչութեան ներկայա-
ցուցչի հանգամանքով է որ աշխա-
տեցաւ Գաալը Ալիի ցոյցին կազմա-
կերպութեան, զոր «իր գործը» կը
նկատէր։ Յաջորդ տարին Լոնտոն էր
ուր մասնակցեցաւ Հնչակեան Ընդհ.
Ժողովին որուն արդիւնքը եղաւ
շատերու հետ, իրեն ալ բաժանումը
Նազարբեգեան ամոլէն։ Ա՛լ այնուհե-
տեւ պէտք է կապ չունեցաւ ո՛չ Հըն-
չակեան եւ ո՛չ մէկ ուրիշ ազգային
գործի հետ։ Սովորականէն դուրս

լեզուագէտ մը կար իր մէջ, եւ ատոր
շնորհիւ սկսաւ ապրիլ։ Հմուտ, բացի
հայերէնէ եւ ռուսերէնէ, անգլիերէնի,
ֆրանսերէնի, գերմաներէնի, քիչ շատ
տեղական գաւառական լեզուներու, հա-
գին ու աստղային էր թարգմանու-
թեանց անգլիական գրասենեակի մը
ուր իր հմտութիւնը, միացած իր
ընդոծին հնարամտութեան, զար-
մանք ու հիացում կը պատճառէր
իր գործատիրոջ։ Ինչ լեզուով գրը-
ուած ալ բերէին իրեն, մէջէն կ'ել-
լէր. իր գիտցած լեզուներէն հանած
մակածութիւններով, կամ ընդհանրա-
ցած հանգիտութեանց շնորհիւ։ Ինքն
էր որ կրցաւ «քակել» ապարանջա-
նի մը վրայ քանդակուած անըմբռ-
նելի նշանները որոնց առջեւ իրենց
անկարողութիւնը խոստովանած էին
Լոնտոնի թարգմանութեանց գրա-
սենեակներու բոլոր աշխատակից-
ները։ Օհանջանեան էր որ գտաւ թէ
այդ «գրերը» ուրիշ բան չէին բայց
եթէ Զօղիակոսի տասներկու նշան-
ները ու կը նշանակէին «Յաւիտե-
նականութիւն». — սիրահարի մը
հաւատքը իր պաշտած կնոջ։

Յետոյ Գաքու անցաւ 1902ի
սկիզբները, ուր իբր օտար լեզունե-
րու թղթակից կ'աշխատէր Կասպիա-
կան ընկերութեան գրասենեակին
մէջ։ Առաջին գործակիցներէն մին
եղած էր Հայերու հրատարակած
«Պաքու» ռուսերէն օրաթերթին եւ
կ'աշխատակցէր Նէֆթիանոյէ Տիէլօ
(Նաւթային գործեր) պաշտօնական
ամսաթերթին։ Կասպիական ընկե-
րութեան գործերով նոյնն դարձեալ
Լոնտոն գնաց, յետոյ Փեդրոկրատ
եւ նորէն Լոնտոն, ուր պատերազ-
մէն վերջ իր հաշւոյն կը գրադէր
առեւտրական գործերով։ Կենցաղա-
գէտ ու կենսագասէր նուրբ մարդ
մըն էր, սուր եւ գինով մտքի տէր,
շատ բան տեսած ու ամբարած, ու
իր մէջ աղօտ յիշատակի մը պէս
մնացած էին այն օրերը ուր զէնք կը
փոխադրէր Ուրմիոյ վրայէն դէպի
Վան, եւ կամ Բերա, Տիկին Հրաչ-
եայի սրահին մէջ նստած, ժամա-
ցոյցը կը հանէր, սեղանին վրայ կը
դնէր ու թատերական շեշտով մը
կ'ըսէր

— Ժամը երեքն է։ Այս րոպէին
յարձակումը կը սկսի Գաալը Ալիի
վրայ...

(Le Foyer)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Տխուր խաղեր

«Նոր Օր» կը գրէ (16 փետր.)

Բ կարգաւորի արձանագրութիւններ
այս անգամ կատարուած են խիստ
քննութեան մը յետոյ։ Դիմողներէն
շատեր մերժուած են, զանազան
պատրուակներով։ Դաշնակցութե-
նէն եւ Հնչակեաններէն հրապա-
րակային հրաժարական տուողներ
նոյնպէս չեն առնուած ցանկին մէջ։

Իսկ ինչ որ ամէնէն կարեւորն է,
երեւան հանուած են մեծ գեղծում-
ներ։ Շատեր 3000 ական տրախմի
դրամ վճարած են միջնորդներու —
համայնավար գործակալներու —
մաս կազմելու համար ներգաղթին։
Ամբաստանութեան ներքեւ է «Նոր
Շարժում»ի խմբագիր Նազիկեան։
Իսկ Միչեցի Յովսէփ անունով ծանօթ
գործակալը, նախորդ կարաւաններ

մասնակցողներէն դրամ շորթած
ըլլալով, «Փարէտա» մեքենայէն առաջ
Գ. Շահվերտեան, յանկարծակիի ե-
րել տուած է Յովսէփը զայն արգե-
լափակել տալով խցիկի մը մէջ։ Հա-
յաստանէն նամակ ստացուած է թէ
Յովսէփը, Պաթումէն ձերբակալուած
վիճակի մէջ Երեւան տարած են։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Ռաշթի Հայերը

1903 թուի մարդահամարին հա-
մաձայն, Ռաշտը ունէր 93 տուն, 483
հոգի. 240 այր, 217 կին։ Զբաղում՝
ծովթը առեւտրական, 16 խանութ-
պաններ։ 1916ի մարդահամարով Ռաշ-
տը ունէր արդէն 107 տուն, 571 հո-
գի. (305 այր, 291 կին)։ Զբաղում-
ներ՝ 17 խանութպան, 20 օդեգործ
կամ օդեվաճառ, 19 ծառայող, 10
շարժավար, մէկ երկաթագործ, երեք
բժիշկ, երկու գինեւոր, չորս ատամ-
նաբոյժ, երկու բաղնեպան, երկու
հեռագրիչ, երկու դերձակ, մէկ հիւսն,
հինգգրամատանծառայող, երկու կօշ-
կակար, քսան անգործ, չորս կալուա-
ծատէր, հինգ վաճառական, երկու
սափրիչ, երկու նկարիչ, երկու կա-
պալառու, չորս ուսուցիչ, երկու
պանդոկատէր եւ երկու ոսկերիչ։

1928էն մինչեւ 1931 գերեզմաններ
տեղի ունեցած են 41 ծնունդ, 12 պը-
սակ եւ 28 մահ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Ափսո՜ս որ կարճ եւեկ

1928ին Կալկաթայի մէջ կազ-
մուեցաւ Կրթական Միութիւն մը,
որուն նպատակն էր օգնել Պարս-
կաստանի Փէրիա գաւառի 30 եւ
Զարմահալի 12 հայ գիւղերու դըպ-
րոցներուն։ (Այս գիւղերու եւ անոնց
դպրոցի նմանող խեղճութիւններու
մասին ժամանակին մանրամասնօ-
րէն գրած է մեր օգտակար աշխա-
տակիցը Վ. Իրանեան)։

Առաջին տարին Միութիւնն ու-
նեցաւ 198 անդամներ, որոնց 151ը
Կալկաթայի եւ 47ը շրջակայ քա-
ղաքներու ու գիւղերու մէջ։ Ամսա-
վճար նշանակուած էր մէկ ռուփի
չափահասներուն, իսկ 4 անա զը-
րոցական աշակերտներուն համար։
Կալկաթայի 151 անդամներէն 65ը
ձեմարանի աշակերտներ էին։ Միու-
թիւնը ընտրեց վարչական ժողովը
13 հոգիէ եւ գործադիր մարմին մը
7 հոգիէ։ Մեծ ոգեւորութեամբ ան-
ցան գործի։

Համաձայն իրենց առաջին տա-
րեկան ընդհ. ժողովի տեղեկագրին,
Միութիւնը առաջին տարին ունե-
ցաւ մուտք՝ 8112, ռուփի. որմէ Ն.
Ջուղա փոխադրուեցաւ 2 հազար
ռուփի։

Երկրորդ տարեկան ընդհ. ժողո-
վին (1930 փետր.) երեւան եկաւ
որ մուտք է եղեր միայն 2613 ռու-
փի։ Այդ գումարէն ուղարկուած է
Ն. Ջուղայի դպրոցներուն օգտին
միայն 738 ռուփի։

Դժբախտաբար անդամները ալ
նուազած են, իսկ հաւաքուած գու-
մարը կը մնայ անծանօթ։

„Մնացորդաց"

Յաջողակ բազմակողմանի քանակութեամբ
ստացած ենք Յ. Օշականի վէպին
պրակները, «Յուսաբեր»ի խմբագրու-
թենէն։

Անոնք որ կ'ուզեն կանոնաւորա-
պէս ստանալ, թող փութան յայտնել
իրենց անունները, որպէսզի կարե-
նանք նոր ապսպրանք տալ։

Թուրք պայքար Սուրիոյ կալուածատէրերուն դէմ

Կալուածատէրերու դէմ Պէյրութի
մէջ սկսած շարժումը տարածուած է
Լիբանանի եւ Սուրիոյ բոլոր մասե-
րուն մէջ։ Պէյրութէն վերջ, Տրի-
պոլիսի եւ Հալէպի մէջ ալ կազ-
մուած են յանձնախումբեր եւ տեղի
կ'ունենան հաւաքոյթներ, պայքա-
րելու համար վարձքերու սղութեան
դէմ։

Փաստաբանները, Պէյրութի մէջ,
վարձակալները մեծ հաւաքոյթ մը
գումարեցին, որուն իրենց մասնակ-
ցութիւնը կը բերէին բոլոր թաղե-
րու վարձակալներու կողմէ ընտր-
ուած պատուիրակութիւններ, զատ,
շուկայի վաճառատուներու վարձա-
կալներու ներկայացուցիչները։ Այս
հաւաքոյթի միջոցին որոշուեցաւ
ընտրել տեւական յանձնախումբ մը,
շարունակ պաշտպանելու համար
վարձակալներու իրաւունքները Ընտ-
րուեցաւ առանձին յանձնախումբ
մը ուսումնասիրելու համար թէ
ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ զեղչել
վարձքերու գինները եւ հշգել վար-
ձակալներու եւ կալուածատէրերու
յարաբերութիւնները։

Տրիպոլիսի մէջ այս շարժումը
շատ աւելի սաստիկ է եւ կը պա-
հանջուի 100էն 50 զեղչ մը վարձ-
քերու ներկայ գիներուն վրայ։ Վար-
ձակալները կը պահանջեն նաեւ
չորս վճարով փակել չէնքերուվարձ-
քերը, բոլոր տուրքերը բեռցնել
կալուածատէրերուն։

Հալէպի մէջ եւս քանի մը հաւա-
քոյթներ արդէն տեղի ունեցած են,
մասնակցութեամբ լրագրողներու եւ
բազմաթիւ յայտնի վաճառականնե-
րու։ Որոշուած է ամէն գնով պաշ-
տել վարձակալները վարձքերու
ծանր լուծէն։

Խո՜ղն փործիլներ

Դրած էինք թէ քանի մը հայ
կարմունկներ ձերբակալուած են
Պէյրութի մէջ, թաուցիկ ցրուած
ատեն։

Անոնք դատարանի յանձնուած
ըլլալով, պատժական խառն դատա-
րանը անմիջապէս ձեռնարկած է
դատավարութեան եւ իր վճիռը ար-
ձակած, դատապարտելով Պարգեւ
Տէրտէրեանը երեք ամիս բանտար-
կութեան եւ անպարտ արձակելով
Մարտիրոս Քէչիչեանը, որուն մե-
ղապարտութեան մասին զօրաւոր
ապացոյցներ չեն գտնուած

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Զէնք փլնտոնցին, ոսկի գտան

Պէյրութի նաւահանգիստի ոստի.
կանութեան հասած հրաման մը տե-
ղեկութիւն կուտար թէ մեծաքանակ
զէնքեր ցամաք պիտի հանուէին
մաքսանենգութեամբ. ոստիկաններու
յատուկ հոգածութեամբ։

Այս հրամանին վրայ, եգիպտա-
կան բանջարեղէններ բեռցած շոգե-
նաւ մը ենթարկուեցաւ խիստ հսկո-
ղութեան մը։

Մաքսային ենթասպան որ չէր
կրնար պարպել տալ եւ քննել բոլոր
կողովները, որոշեց փորձ մը կա-
տարել։ Իր մօտ կանչեց լօլիկի
կողով մը փոխադրող մարդ մը եւ
անկէ պահանջեց բանալ կողովը եւ
պարունակութիւնը պարպել նաւին
կամրջակին վրայ, տեսնելու համար
թէ զէնք չէր պահուած անոր մէջ։

Մարդը դժուարութիւն յարոյց,
առարկելով թէ իրաւունք չունէր
բանալու կողովը եւ շատ մը վարա-
նումներէ յետոյ, մերժեց հնազան-
դիլ ենթասպայի հրամանին։

Վերջ ի վերջոյ, կողովը ձեղքել
տրուեցաւ, լօլիկները ցրուեցան կա-
մրջակին վրայ եւ առանձին կողո-
վին յատակը երեւան եկան խնամ-
քով ծրարուած... վեց հատ ոսկի
ձողիկներ,— 150 հազար ֆրանք
արժողութեամբ ոսկի։

Մաքսային պաշտօնեան բաւա-
կան դժուարին կացութեան մատ-
նուեցաւ իր այս գիւտին առթիւ,
նկատելով որ թէեւ ոսկիի այս երկ-
րէն արտածումը արգիլուած է, բայց
ներածումը բոլոր ավին ազատ է։

Ոսկիի տէրերը անմիջապէս փու-
թացին ենթասպայի օձիքը, պահան-
ջելով ոսկի ձողերը, որոնք անոնց
յանձնուեցան վերջ ի վերջոյ։

ՄԱՄՈՒԼ

Դաշնակցական մամուլի ծառայումը

Հայրենիք կը շեշտէ այս խորա-
գրով խմբագրականի մը մէջ (8
փետրուար)։

— «Յունուար 1էն սկսեալ Փա-
րիզի Յառաջ թերթը սկսաւ լոյս
տեսնել ընդարձակուած ծաւալով մը։
Տարի մը առաջ ալ Եգիպտոսի Յու-
սաբեր անմախընթաց կերպով մը
ընդարձակեց իր ծաւալը։ Նոյնը ըրին
նաեւ Աթէնքի Նոր Օր եւ Սուրիոյ
Ազդակ թերթերը։

Դաշնակցութեան ծանօթ այս
թերթերու ծաւալի ընդարձակումը
այնպիսի ատեն մը, երբ ամէն տեղ
կը տիրէ տնտեսական ծանր տագ-
նապ, աւելի քան որեւէ ուրիշ փաստ
ցոյց կուտայ, թէ որպիսի կենսական
անհրաժեշտութիւն դարձած են այդ
թերթերը իրենց գաղութի ընթեր-
ցող հասարակութեան համար։

Այս փաստը աւելի եւս պերճա-
խօս կը դառնայ, եթէ ի նկատի առ-
նենք, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը,
համաձայն իր վերջին ընդհանուր
ժողովներու որոշման, իր կուսակցա-
կան զանձէն ոչ մէկ սենթ կուտայ
իր թերթերուն, որոնք պարտաւոր
են ինքնապահ ըլլալ, այսինքն՝ ըն-
թերցող հասարակութեան նիւթա-
կան օժանդակութեամբ ապրիլ։

Ասիկա կը նշանակէ, թէ Դաշ-
նակցական մամուլը ընդհանուր առ-
մամբ կը հրատարակուի հետաքըր-
քրական բովանդակութեամբ ու գո-
հացուցիչ ուղղութեամբ եւ կը հա-
մապատասխանէ ընթերցող հասա-
րակութեան հոգեկան պահանջնե-
րուն։ Այլապէս այդ հասարակու-
թիւնը տարուէ տարի աւելի մեծ
չափով պիտի չքաջալերէր Դաշ-
նակցական թերթերը եւ նիւթական
աւելի ընդարձակ զոհողութիւններ
յանձն պիտի չառնէր ընելու անոնց
համար, հակառակ տնտեսական իր
յարաճուն դժուարութիւններուն եւ
նեղութիւններուն։

Եթէ հրապարակի վրայ ուրիշ
փաստեր չըլլային, այս միակ խիստ
պերճախօս փաստը իսկ բաւական
պիտի ըլլար ապացուցանելու համար,
որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան խօսքը
աւելի ուրիշ հայ կուսակցութենէ աւե-
լի կը խօսի հայ ժողովրդական
ստուար զանգուածներու սրտին եւ
հակառակ ներկայ այն դաժան
պայմաններուն, ոչ միայն մաղա-
չափ անգամ չի կորսնցներ իր նախ-
կին հմայքը, ազդեցութիւնն ու հե-
տաքրքրութիւնը, այլ եւ տարուէ
տարի աւելի խորունկ ու ծաւալուն
կերպով անփոխարինելի կենսական
պահանջ մը կը դառնայ հայ ժողո-
վուրդի ճնշող մեծամասնութեան
համար»։

ՑԷՐ եւ ՑԻԿԻՆ ԿՐԳՕԵԱՆ կը ծանու-
ցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ
աղջկան՝ ՍՕՆ Այի։

ՌՆՀՌՆՀՌՆՀՌՆՀՌՆՀՌՆՀՌՆՀՌՆՀ

աշխատանք ճարելը, իսկ եթէ ճարուի
էլ՝ չափազանց պիտի դժուարանայ, եթէ
լեզուն անկարելի պիտի դառնայ, միա-
ժամանակ ուսանելը։ Դուք բոլորդ, որ
ապրել եւ ուսանել էք այստեղ, գիտէք
տեղիս պայմանները եւ կարիք չկայ
կարծում ենք, մանրամասնութիւնների մէջ
մտնելու մեզ համոզելու համար։

Դրանով կոչ ենք անում մեզ ու խնդ-
րում մեր օժանդակութիւնը՝ օգնելու մեր
այդ ընկերներին՝ իրենց ուսումը աւար-
տելու։

Նրանք, ովքեր ժամանակին Միու-
թեան օժանդակութիւնն են ստացել՝ թող
այսօր հնարաւորութիւն տան մեզ, որպէս
զի կարողանանք մեր պարտականութիւնը
կատարել նաեւ այդ մնացած ընկերների
հանդէպ։

Մեծ զոհողութիւն պէտք չէ մեզ այդ
նիւթական պարտականութիւնը կատարե-
լու համար։ Եթէ ամէն մէկը ձեզնից թէ-
կուզ փոքրիկ ցանկութիւն ունենայ ընդ-
առաջ գնալու մեզ՝ պիտի կարողանանք
յաջողութեամբ ի կատար ածել եւ
դա պիտի լինի մէկ նոր պայծառ գիծ՝
մեր Պրագայի ուսանողական իրականու-
թեան համար։

Լիայոյս ենք, որ մեր այս կոչը ար-
ձագանգ պիտի գտնի բոլորից արտերում
անխտիր։

Ընկերական ջերմ բարեւներով
Չեխօսլովաքիայ Հայ Ուս. Միու-
թեան Վարչութեան Նախագահ՝
Յ. Ղարիբեան, քարտուղար-գանձա-
պահ՝ Վ. Նիկողոսեան։

Յ. Գ.— Միւս հայ թերթերէն
խնդրում ենք արտատպել մեր այս
կոչը։ Առաքումները կատարել հե-
տեւեալ հասցէին. H. Garibian, So-
kolska 34, Praka II։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊՐԱԳԱՅԻ
ՆԱԽԿԻՆ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ

Սիրելի՛ հայրենակիցներ,

Ծնտեսական ծանր ճգնաժամի հետե-
ւանքով, Չեխօսլովաքիոյ կառավարու-
թիւնը դադարեցրեց իր օժանդակութիւնը
տարագիր ուսանողութեան, որ ահա քանի
տարի է կատարում էր ամենայն ճարտա-
սիրութեամբ։

Դրա հետեւանքով նաեւ չորս հայ ու-
սանողներ, որոնք վեց ամսից մէկ տարի
ժամանակամիջոցում պիտի աւարտէին ի-
րենց բարձրագոյն դասընթացքը՝ մնում
են անել վիճակում։ Ներկայիս դժւար է

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

III

Ներքին փոխադարձ առնչութիւն մը
կ'հեր էր երկուքին միջեւ։ Թէեւ Գրի-
գորին նման, սիրտք անոր կ'ուզէր ըլլալ
ու յաւակնոտ էր՝ անոր չափ։ Ու բաժ-
նուեցան կրկին։ Պիտի անցնէին նախ
Յունաց փողոցէն։ Յետոյ՝ Հրեաներուն,
ու, անկէ անդին, քիչ մը աւդ, թրքական
թաղէն։ Զոնսան, որ Նազար կը հետե-
ւէր իրենց։

Այդ լռութիւնը դժուար էր, ան-
շուշտ։ Մանաւանդ որ քանի մը անգամ
կռուի բռնուեր էին թուրք տղոց հետ։
Աշոտը ուժեղ դաստակ ունէր։ Իսկ ինք
արտօն էր ու լա՛ւ նշանառու։ Թուրին
դէմ, կաթողիկէ կատարով մարմարեայ
ղրուրին քով, դիմաւորեցին մածնա-
վաճառ Հասանը՝ տղուն՝ Քեամիլին հետ։
Քանի մը օր առաջ, Նազարը Քեամիլին

թալլան քաշեր ու «քեառէծները» կառ-
բեր էր։

Հասան հրէական թաղը։ Մինչեւ հոն
արագ գացեր էին Բայց, անկէ անդին
պէտք էր դանդաղեցնել քայլերը, որով-
հետեւ կը սկսէր թրքական թաղը, ու
գիտէին որ Թուրքերը, շուներու նման
անպայման կը հաչէին ու կը խածնէին՝ երբ
վազելով ու արագ դացող մէկը տեսնէին...

Կը քալէին քով_քովի, անտարբեր
երեւոյթ մը կեղծելէն։ Փողոցին անկիւնը
կը պղպջէր աղբը ու ծեփոյն լամբ մը։
Զայն նոր էր վառեր քիւրտ Հասանը,
այդ թաղին պահապանը, կարծ'լուկ սան-
դուխ մը ուսին ու քարիւղի սեւցած ու
ժանգոտ թիթեղը ձեռքին։ Շուն մը կը
հաչէր կաղկոցածայն ու հէլքածիրին կեր-

կերան ձայնը կը լսուէր՝ հեռուէն ու
անծանօթ երգի մը նման։

Երբ անկիւնէն դարձան, ատուեր մը
արտագծուեցաւ։ Մութը կը թանձրանար
հետզհետէ։ Գրիգոր նկատեց ու զգաց
Աշոտին։ Երկուքն ալ քարեր գետնեցած
էին շալվինսուն մէջ։ Ստուերը մօտեցաւ։
Հարկ էր անցնիլ անկիւնէն։ Ու պիտի
անցնէին։ Ընկրկող չէր Գրիգոր։ Ոչ ալ
Աշոտը։ Աւելի մօտեցան։ Ստուերները եր-
կու եղան։ Յետոյ՝ երեք։

— Քեամիլն է, — ըսաւ Աշոտ՝
ձեղծ շշնջիւնով։

Մի՛շդ էր։ Նազար, հեռուէն, քայլ
մը առաջ անցաւ։ Գրիգոր ըմբռնեց թէ
Թուրքերը խոյ մը կը փորձեն իրենց
գլխին։ Քեամիլ, իրենցմէ արագ, վազեր
հասեր էր՝ անցնելով վարի ճամբէն։ Վրէ-
ժի փորձ մը կ'ուզէին, կ'երեւի։ Լա՛ւ։ Եւ
սակայն, Գրիգոր վրդովուեցաւ, երբ յան-
կարծ տեսաւ Նազարը։ Մօտեցաւ Թէլա-
պրեց հեռանալ։ Ըսդդիմացաւ Նազար։ Ու
կուխ մը ծայր առաւ։ Ստուերները շառ-
ցան, սակայն։ Աշոտ կը ցանկար, որ
երեւցով_ատնին կռիւը, բայց, գիտէր
թէ Գրիգոր դէմ է եւ կը նախընտրէ,
առանց Նազարի ըլլալը, հոգ չէ թէ

բռունցք մը նետել զարնել ու բռունցք մը
աւելի ուտէ...

Ու մինչ տանին տարին երկուքը,
ստուերները շառցան ու մօտեցան։ Յետոյ՝
ուրիշներ եւս։ Մէկը մօտեցաւ Գրիգորին։
Նազար դեռ կը հայհոյէր։ Գրիգորի
բռունցքը օդին մէջ մնաց։ Ոտք մը
զարկաւ ոտքին։ Միւսները շրջապատե-
ցին Աշոտն ու Նազարը։ Թուրք տղաքը
ծանօթ էին երեքին ալ յանդգնութեանը։
Գիտէին, մանաւանդ որ Գրիգորի դաշը
վտանգաւոր է։ Օձի մը նման կը ժողվը-
տէր ինքզինքը ու՝ մէկէն վրան գիծայ-
նին։ Դա՛ծ կ'արխէր, կամ կ'արխուէին
զինքը։ Զարկին դէմ զարկ մը, երկու,
երե՛ք, հոգը չէր եթէ նոյնիսկ գլխա-
պատառ ըլլար։

Հիմա կը արթէր սիրտը, վայրի ու
հաճելի զարկով մը։ Ենհամբեր էր։ Եկ-
առները կը կծ'րտէին։ Ակնարկովը գննեց
Աշոտը եւ Նազարը շրջապատողներէն մին։

— Միանանք պատին տակ՝ երեքս
մէկ — ըսըէ Աշոտ։

Բայց Նազարն ու Գրիգոր, երկուքն
ալ, մնացին իրարմէ հեռու։ Դեռ սպառ-
դական գիրքի մէջ էին։ Նախ՝ Աշոտը։
Եթէ փորձէր յարձակիլ մէկին վրայ,

միւսները կրնային սանձել զինքը։ Նոյնը
կը մտածէր, նաեւ, Գրիգոր։ Հետզհետէ
աւելի կատաղի բան մը կար Նազարի
աչքերուն մէջ։ Նոյն սպառնական վիճակը
սակայն։

Թարձակողական գիտակ մը ուժգին
պաշտպանողականէ եւ տկար յարձակո-
ղականէ մը լաւ է միջա։ Գրիգոր յան-
կարծ զաղափար մը յղացաւ։ Ուժգին կեր-
պով մը հրեց Քեամիլը։ Քար մը հանեց
ծոցէն ու շպրտեց անկիւնի լամբին։ Եւ
սակայն, թուրք տղաքը մօտ էին իրենց
միջեւ եւ Գրիգորի ու Նազարի համար
դժուար եղաւ՝ շղթան պահել՝ պատին
տակ։ Մութին մէջ վժլտուքը սկսաւ։
Գրիգոր ու Աշոտ շատ հատուածութիւն
ունէին ու գիտար կը գտնէին։ Աշոտին
«հէյ»ն լսուեցաւ։ Յետոյ՝ շառաչ մը։
Հայհոյանք։ Կը կանչէր ե՛ւ Նազարը՝
Թուրքերը կը բարձրանային ու կ'իջնէին
օդին մէջ։ Հատ մը իջաւ Գրիգորի ուսին։
Փոխադարձել ուզեց։ Պարտայի գնաց։ Ու,
ցաւէն կատղած, նետուեցաւ մէջտեղ։
Ձեռքին ինկաւ վիզ մը։ Փակաւ Առաւ
անութին տակ։ Ճանչցաւ։ Մէջմէտն էր,
Աւելի կատղեցաւ։ Տուեց գլուխը ու վայ-
րի կծ'րտումով մը խածաւ... Նազարին

ու Գրիգորին միջամտութքը լսուեցաւ էր սա-
կայն ու Թուրքերը երկուստեք սկսան
հարուածի ենթարկել։ Ու տղեկը կը
ճչար։ Կից մըն ալ կերաւ Նազարէն էր՝
սոյրակած ատեն։ Աւելի մեծցաւ ճիչը։
Հարուած մը իջաւ Նազարի ուսին։ Ուժ-
գին։ Մինչ տղեկին ձայնը շատցաւ, դար-
ձաւ կողկողագին ու պարհուրելի։

— Սատկեցա՛ւ, ո՛ւժով... Գրիգոր...
Զա՛րկ... — Աշոտին ձայնն էր։

Ու հատ մ'ալ ինք իջեցուց զարձող
գանկի մը։ Մէկը եւս տապալեցաւ։

Վժլտուքը շատցաւ։ Դուռ մը բաց-
ուեցաւ։ Բարձրահասակ մարդ մը դուրս
եկաւ։ Վրայ հասաւ ե՛ւ քիւրտ Հասանը...
Նաեւ՝ ոստիկան մը։ Քիւրտ Հասան ճա-
կանը վերցուց։ Նազար հաղիւ ճողոպրեցաւ։

Միւսները հրէական զաւիվարը բռ-
ներ էին արդէն։ Ու, անկարելի ըլլալով
հոլքրոշը երթալ, Աշոտ իրենց տունէն
հաց մը առեր էր։ Երբ իրենց դրան առ-
ջեւ հասան, Գրիգոր դառնալով Աշոտին.

— Տեսա՞ր Դողօշը, — ըսաւ, —
ինտո՞ր փախաւ...

— Ան անանկ է, ձէ՛... Բայց, մէկ-
տեղ ըլլայինք նէ...

(Շար.)

Գ. ՄՆՁՕՄԷ

թիւնը, որ ճիւղեր հաստատեր էր երկրին զանազան կողմերը։ Իզմիրի մէջ արդէն 15ի չափ անձեր ձերբակալուեցան։ Դատաւարութեան կը ծառանկցէին բազմաթիւ կիներ։ Խուզարկութեանց ընթացքին երեւան հանուած փաստաթուղթեր ոստիկանները դրեր կարմիր գործիչներու հետքին վրայ։ Ասոնք ներկայիս իրենց գործունէութիւնը փոխադրած են Պոլիս։

Նոր ձերբակալումներ պիտի կատարուին մօտերս։ Կասկած կայ թէ համայնավարները դրամական օժանդակութիւն կը ստանային ուղղակի Մոսկուայէն։

Իրլանտական ընտրութիւնները եւ Անգլիա

Իրլանտական ընտրութեանց մասին՝ վերջին լուրերը ցնորեւեալ կերպով կը ներկայացնեն կուսակցութեանց դիրքը, — հանրապետականներ 65, կառավարականներ 50, անկախ 15 եւ աշխատաւորական 9։

Կը մնան դեռ 14 վայրեր, ուր ընտրութեանց արդիւնքը չէ ճշդուած։ Արդէն յայտնի կ'ըլլայ թէ հանրապետականները՝ վալերայի գլխաւորութեամբ պիտի ձեռք անցընեն կառավարութեան ղեկը։ Այս պարագան սկսած է մտահոգել Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները։ Իրօք հանրապետականներու ղեկավարը վալերա, ամբողջ ընտրական պայքարի ընթացքին, չդադրեցաւ յայտարարելէ թէ՝ իր կառավարութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ ջնջել Անգլիոյ Թագաւորին հանդէպ հաւատարմութեան երդումը, եւ չվճարել տարեկան 3000 ստերլինի գումարը, որ կը տրուի Անգլիոյ, համաձայն անգլիական հողերու գնման օրէնքին։ Միւս կողմէ, կը յուսան սակայն թէ, անգլեւիրլանտական դաշնագրին մասին աշխատաւորականներու եւ հանրապետականներու միջեւ տիրող անհամաձայնութեան հետեւանքով, նոր խորհրդարանը դիւրաւ չպիտի ընդունի հանրապետականներու ծրագիրը։

Դիտել կուտան նաեւ թէ, եթէ նոր խորհրդարանը ջնջէ հաւատարմութեան օրէնքը, Իրլանտա՝ ինքնաբերաբար պիտի դադրի գաղթապետութիւն մը ըլլալէ եւ հետեւաբար, պիտի զրկուի նախընտրական մաքսատուրքերէն որ իրը այդ՝ իրեն վերապահուած է եւ միւս կողմէ Անգլիա հաստատուած իրլանտացիները օտարական պիտի նկատուին։

Ամերիկա եւ պատերազմական պարտքերը

Անգլիական «Մորնինկ Փոսթ» թերթը հրատարակութեան տուած է Արմսթրոնկի մէկ նամակը. Արմսթրոնկ Նիւ-Եորքի անգլիական ընդհ. հիւպատոսն էր 1920էն 1931։

Իր նամակին մէջ Արմսթրոնկ, նկատի ունենալով պարտքերու ջնջման առաջարկին հանդէպ՝ Ամերիկացիներու ցոյց տուած դժկամակութիւնը կը յիշեցնէ այն օրերը, երբ Ամերիկա իր դրամը կը տրամադրէր դաշնակիցներուն։

Նախագահ Ուիլսըն, պատերազմը կը նկատէր իբր խաչակրութիւն մը ի նպաստ մարդկութեան եւ անընդհատ ամերիկեան խորհրդարանէն կը պահանջէր «միջոցներ հայթայթել»։ Թէեւ ամերիկեան գումարները որ այն ատեն տրուեցան Եւրոպացիներուն, պարզ փոխատուութիւններ կը կազմէին, սակայն անուրանալի է թէ այդ օրերուն, ամերիկեան խորհրդարանի մէջ տիրող մտայնութիւնն այն էր թէ տոլարները շարժման մէջ դրուած էին եւրոպական խրամներն երթալու եւ օգնելու որ Գերմանները կանգ առնեն մինչեւ որ ամերիկեան զօրքը հասնի։

Ֆրանսա կորսնցուց 1,428,000 սպաննուած, Անգլիա՝ 807 հազար, Իտալիա՝ 507 հազար, Պելճիքա՝ 267 հազար, Սերպիա 707 հազար, Ռումանիա 545 հազար, Ռուսիա 2,762,000, մինչ Ամերիկա կորսնցուց ընդամէնը 107 հազար մարդ։

Միւս կողմէ, նամակը կը յիշէ նաեւ իւրաքանչիւր պետութեան ծախքերը պատերազմի ընթացքին։ Ֆրանսա ծախսեց աւելի քան 25 միլիառ տոլար. Անգլիա 35 միլիառ, Ռուսիա 23 միլիառ, ընդամէնը այս երեք երկիրներուն համար 80 միլիառ տոլար, մինչ Ամերիկա ծախսած է 23 միլիառ։

Նամակը կը վերջանայ հետեւեալ նախադասութեամբ.

— Ժամանակը մթագնեց կռիւներն ու հաւատքը որ կը տիրէին պատերազմի պահուն։ Մոռցուեցան։ Այսօր ուրիշ բան չեն տեսներ եթէ ոչ գեղնած էջերը մեծ գրքի մը, ուր ցուցադրուած են պարտքեր եւ առնելիք մը միայն։

Գերմանիա այլ չի կրնար վճարել

Գերմանիոյ ելմտական նախարարը, ճառի մը մէջ յիշեց թէ գերման ժողովուրդը ենթարկուած է 3,300 միլիոն մառք տարեկան տուրքի մը՝ որ կը յատկացուի անգործներու իբր նպաստ, թէ իշխանութիւնները պատրաստ են հակելու որ այս գումարը գործածուի բանաւոր կերպով։ Սակայն, անցնելով ծաքսային հարցերուն, նախարարը քննադատեց կարգ մը երկիրներու կողմէ կիրարկուած մաքսային խստութիւնները, օտար ներածումները սահմանափակելու համար.

«Այս պայմաններուն մէջ, աւելցուց, Գերմանիա ի՞նչպէս պիտի կրնայ վճարել պատերազմական պարտքերը։ Լօզանի յաւաջիկայ ժողովին իսկական նպատակը պէտք է ըլլայ ցոյց տալ թէ գերման ժողովուրդին մէջ՝ կամքը չի պակսիր վճարելու, բայց օտար պետութիւններն են որ արգիլեց կ'ըլլան անոր, իր յանձնառութիւնները կատարելու։ Ամէն մարդ կը հասկնայ արդէն թէ Գերմանիա չպիտի կրնայ շարունակել իր վճարումները յուլիս 1էն։

Երկաթուղիի արկած Լենինկրատի մէջ

Լէնինկրատի մօտերը երկաթուղիի ծանր արկած մը պատահեցաւ։ Երկու կառախումբեր իրարու զարնուեցան։ Վեց ճամբորդներ սպաննուեցան։ Ուրիշ 13 ճամբորդներ ալ ծանօրէն վիրաւորուած են։

Կէփէուն ձերբակալել տուաւ երկաթուղային հինգ պաշտօնեաներ, որոնք կը ճնշադրուին թէ անփութութեամբ տեղի տուած են արկածին։

Յ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՎՆ-ՍՈՒՆ Մասիս խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը խօսի ընկ. ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ։ Ներկայ կրնան ըլլալ միայն ընկերներ։

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ռոստոմ Գրադարանի սրահը։ Օրակարգ՝ ընթերցում շրջաբերականներու։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 242 rue Duguesclin։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 3ին, Հայոց եկեղեցիի սրահին մէջ, 19 rue Bayard
Կը խօսի ընկ. Ա. ԱՐՕՑԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

«Հայրենիք» ամսագիր եւ օրաթերթ

Ընդհանուր գործակալ Եւրոպայի (բացի Պալքաններէ)
Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ
51 rue Monsieur le Prince, Paris (VIe) Danton 88—65
Ով պէտք է դիմել բաժանորդագրութեանց վճարումներու համար
կը հայթայթենք ամսագրի հին թիւերը

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի ճաշարանին վերնայարկը։ Օրակարգի վրայ՝ պատգամաւոր. ժողով օրակարգի նիւթերը։ Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Ներսէս Օհանեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որ գրաւոր կամ բերանացի համակրութիւն յայտնեցին իրենց զաւկին՝ Եդուարդի անցուցած արկածին առթիւ։

Ձեր փնտռած գիրքը

ԽԻՕՖԱՆՕ հեղինակ Բօլ Տիւրիթրաֆուրօ (Բիւզանդիոնի հայազգի կայսր Յովհ. Զմշկի է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով։ Կը կարդացուի հեւ ի հեւ)։ Գին 25 ֆրանք։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԴԱՂՏՆԻՔԸ. հեղինակ Բօլ Տիւրիթրաֆուրօ (Սուլթան Համիտի հարէմականներուն իր շուայտութիւններով եւ գաւազրութիւններով, վրէժխնդիր հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը)։ Գին 30 ֆրանք։

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ Ժորժ Սանի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը։ Գին 20 ֆրանք։

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆի. 25 ֆրանք։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիս. Միքայէլեանի մէկ հրատարակութիւնը, Բ. տպագրութիւն։ Գին 10 ֆրանք։

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սուլման։ Գին 8 ֆրանք։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լեւոն Գէորգեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

ՏԱՐԻՂ ԵՐՈՒԼԵԱՆ գրեց Դիւցազնական Կառավարիչ։ Բանաստեղծութեանց գեղեցիկ հատոր մը, գեղարուեստական տպագրութիւն, զարդանկարուած Մ. Փէշտըմալճեանէ, գին 20 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Մուշի Գուլանուխ թէղուտ գիւղացի Սեդրակ Աւետիսեան, կնոջ անուն՝ Փերուզ (Խոզպէշ-հիրցի. եղբօր անուն՝ Յակոբ, որդիները՝ Կարապետ եւ Գասպար։ 1931ի առաջին ամիսները կը գտնուէր հետեւեալ հասցէին՝ S. Avedissian c/o Pilibossian, Novea Zago a. Bulgarie. Իմացնել իր եղբօր Հչգաթ Աւետիսեանի, Site du Chemin de Fer 6-7, Décines, Isère.

Կը խնդրուի Պուլկարահայ թերթերէն արտատպել։

Բացուած է բաժանորդագրութիւն
«ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ»
Հայագիտական ուսումնաթերթի
ԽԶ. ՏԱՐԻ - 1932

«Հանդէս Ամսօրեայ» հայագիտական ուսումնաթերթը կը հրատարակուի Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէն աշխատակցութեամբ ազգային եւ օտար բանասէր-գրագէտներու։

Կը քննէ, կ'ուսումնասիրէ հայ մշակոյթի պատմութիւնն անցեալին եւ ներկային մէջ. կը ծանօթացնէ հայագիտական աշխատասիրութիւնները հայ եւ օտար մամուլին մէջ, կը պահէ տեղեակ իր ընթերցողները հայ գրական կեանքի ընթացքին։

Կը հրաւիրուին բաժանորդագրուելու բոլոր հայ մտաւորականները, վաճառականները, տնատէրերը, գործատէրերն եւ գրասէր հայրենակիցները։

«Հանդէս Ամսօրեայ»ի տարեկան բաժանորդագինն է ամէն երկիրներու համար 5 տոլար։ Դիմել Rédaction «Handes Amsorya», VII., Mechitharistengasse 4, Vienne, (Autriche).

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (153)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՑՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

Յաւելուած

4.- ԱԿՆԱՅ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Երբ կամիտէճիները լեռ կը քաշուէին, սարսափելի հրդեհ մը ծագեցաւ քաղաքին մէջ։ Հրդեհը կը ծաւալէր քաղաքին բոլոր կողմերէն, քրիստոնեաներուն եւ իսլամներուն թաղէն երկինք կը բարձրանային բոցերը։ Ակնայ տուներուն մեծ մասը փայտաշէն ըլլալով, կարճ ժամանակուան մէջ այրեցաւ քաղաքին մէկ քառորդը։ Զինուորները այլեւս մոռցան դուրսի փէտայիները, եւ կ'աշխատէին մարել անհաւոր ու տնաւեր հրդեհը։ Հայ հրոսակները, գործով ցոյց տալու համար թէ թէ Թուրքերը ինչպան կը հալածէին Հայերը, եւ սրտաքին միջամտութիւն հրաւիրելու նպատակով, իրենք իրենց ձեռքով կրակ ձգած էին իրենց թաղերուն մէջ։ Նոյնիսկ կրակ ձգած էին իրենց եկեղեցիին փայտաշէն մասին մէջ։

Հովը հակառակ էր, հրշէջ միջոցները պակաս էին, այնպէս որ մեծ հրդ կը թափէր զինուորականներուն, օգնութեամբ քաղաքաքաղաքիներ ու բնակչութեան, մարելու համար հրդեհը։ Այդ հրդեհին ընթացքին, քաղաքին մէջ ոչ մէկ հայ բնակիչ մնացած էր։ Բոլորն ալ, իրենց զաւակները միասին առած, քաղաքէն դուրս ելած էին, քալելով դէպի լեռը, ուր ապաստանած էին իրենց այրերը։ Այդ պահուն քաղաք հասան քանի մը ճամբորդներ, որոնք պատմեցին թէ Իլիչի, Տիվրիկի եւ Բինկեանի կողմերէն բազմաթիւ զինեալ Հայեր դէպի Սանտրգտաղ կ'երթային։

Այս ամէնը կը նշանակէր, որ ինչպէս անցեալ տարի Վանի շուրջ եղաւ, բաց դաշտի մէջ կռիւ մը տեղի պիտի ունենար Հայերուն եւ Թուրքերուն միջեւ։ Հրդեհը կը շարունակէր մոխիրի վերածել քաղաքը։ Զինուորներն ու ժողովուրդը նախ կ'աշխատէին կրակէն ազատել իսլամներու թաղերը. եւ հրդեհին առաջքն առնելու համար քանդեցին քանի մը տուներ։ Բանդումին շնորհիւ էր, որ հրդեհը մարեցաւ, այրելէ յետոյ իսլամ թաղին մէջ 13 տուն, Թաղանեը շուկային մէջ 37 թրքական խանութ։ Քրիստոնեաներու թաղին մէջ այրած էին եկեղեցիին փայտաշէն մասն ու 410 տուն, ինչպէս ուրիշ կարգ մը թաղերու մէջ 100 տուն քրիստոնեաներէն, 29 տուն իսլամներէն։ Այսուհանդերձ կարելի եղաւ կրակէն ազատել Ակնայ անջատ շուկան ու քաղաքին ամէնէն գեղեցիկ փողոցները, շնորհիւ զինուորներու ջանքերուն։

Երբ հրդեհը կը շարունակուէր տակաւին եւ զինուորները կ'աշխատէին մարել կրակը, կամիտէճիները հրոսախումբ մը ղրկեցին, որ կամաց կամաց քաղաք մտաւ եւ անզէն զինուորներուն վրայ զնդակ ու ռումբ տեղալ սկսաւ։ Այս ձեւով բազմաթիւ զինուորներ նահատակ կամ վիրաւոր ինկան։ Այս յանկարծական յարձակման ընթացքին, Թուրք կիները, երախաները եւ ժողովուրդը բաւական կորուստ մատնուեցան։ Զինուորները միջոց չունէին ինքնապաշտպանութեան դիմելու, որովհետեւ զօրանոց ձգած էին իրենց զէնքերը։ Սակայն պահակախումբ մը, որ կը բաղկանար 100 հոգիէ, երբ լսեց զէնքի եւ ռումբի ձայները, վազեց եւ փրկեց զինուորներն ու ժողովուրդը այս անսպասելի յարձակումէն։ Հրոսախումբը մօտ 20 վայրկեան կռուելէ յետոյ պահակախումբին հետ, դարձեալ իրենց ռազմական խաբէութը, լեռը քաշուեցան, կռիւի վայրը թող լով քանի մը վիրաւորներ եւ սպաննուածներ։

Երբ հրդեհը բոլորովին մարեցաւ, քաղաքին շուրջը զինուորական շղթայ մը քաշուեցաւ, պաշտպանելու համար ամէն հաւանական յարձակման դէմ։ Իրիկուան դէմ, Սանտըքտաղէն, ուր ապաստանած էին Հայերը, հրացանի բաց կրակ (համազարկ) մը բացուեցաւ, մինչ լուսնի կ'ըլլային ամբաձութեան ահաւոր ձայներ։ Ինչ էր արդեօք այսու Զինուորական հրամանատարը, հետեւել 40-50 հոգինոց ջոկատ մը հետախուզութեան ղրկեց։ Կէս ժամ ետքը, վազեց հասաւ հեծելազօրքի տասնապետներէն մէկն, որ պատմեց թէ Հայերը յանկարծական յարձակում մը կ'ենթարկեն աշիրէթները որոնք քաղաք կուգային։ Աշիրէթներն ալ կը պատասխանեն կրակին եւ երկու կողմերուն միջեւ սկսած այս կռիւին ընթացքին թէ Հայերը եւ թէ աշիրէթները բազմաթիւ զոհեր կը ձգեն։ Հետախուզութեան ղրկուած զինուորները օգնութեան կը հասնին աշիրէթներուն, որոնց կողքին կը շարունակեն կռիւը Հայերուն դէմ։ Զինուորական հրամանատարը որոշեց Սանտրգտաղին վրայ յարձակիլ, անցնելով ետեւի կողմը։ Եւ քաղաքին պաշտպանութեան համար մէկ գումարտակ զինուոր թողլով, համբայ ելաւ։ Սակայն երբ հրամանատարը մեկնեցաւ իր զինուորներով, տարբեր ճամբով մը քաղաք մտան խումբ մը Հայեր եւ յարձակեցան Թուրք ժողովուրդին վրայ։ Արդէն Թուրք ժողովուրդը պատրաստ կեցած էր, նկատի ունենալով հաւանականութիւնները։ Սանտրգտաղի անցուց պատերազմ մըն ալ կ'ունենայ քաղաքին դուրս ժամանակին այն էր, որ Սանտրգտաղի հրամանատարը, նաեւ եւ իր արքանեակները գլուխը կը գտնուէին, անոնց որոնք յարձակած էին քաղաքին վրայ։ Քաղաքէն ներս եւ դուրս բռնկեցաւ կռիւը, եւ ջարդ սրուեցաւ հայ յարձակողները, որոնք բնաջնջուեցան։ Իսկ լեռին վրայի հրոսները, դեռ գնդացիրներ չպաշարած, խոյս տուին դիրքերէն ու կ'անհետանան։ Սակայն ուժերը ամբողջովին բնաջնջուեցան, շնորհիւ զինուորներու, աշիրէթներու եւ ժողովուրդին սրտոտ ու ուժին։ Այս ձեւով կարելի եղաւ առաջքն առնել այն մեծ վտանգին, զոր կ'ուզէին կամիտէճիները հանել Անատոլուի մէջ։ Այս կռիւներուն մէջ, հայ կամիտէճիները 581 սպաննեալ եւ 48 վիրաւոր

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ.

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
ՄԵՐՁԱԿԱՅ ԿԱՅԱՐԱՆ՝ Métro : TOLBIAC

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932
24 FÉVRIER 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1811 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՍԴԻՆ ՋՈՒՐ, ԱՆԴԻՆ ՀՈՒՐ

Ճշմարիտ եղերավէպ մը տեղի կ'ունենայ Ժընեւէն Շանկայ։

Ահա երրորդ շաբաթն է որ ջուր կը ծեծեն Ազգերու Դաշնակցութեան պալատին մէջ, մինչ հուրն ու սուրը աւեր կը գործեն Խաղաղականի ափերուն վրայ։

Զինաթափութեան ժողովէն շատ առաջ, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը քանի մը անգամ բացառիկ ժողովներ գումարեց, դադրեցնելու համար չինեւճապոնական թշնամութիւնները։ Յորդոր, ազդարարութիւն, քննիչ յանձնախումբ... բոլորը անցան ապարդիւն, եւ թնդանօթները կ'որոտան Շանկայի մէջ։ Պատերազմ, առանց յայտարարութեան։ Արիւնհեղութիւն մը, որ կրնայ յանգիլ ընդհանուր աղէտի մը։

Ի՞նչ կ'ուզէ Ճափոն, ի՞նչ կ'ըսէ Զինաստան, այդ բոլորը այնքան արժէք չունին, որքան մղուած կռիւը, որ մեքենաբար կ'ընթանայ եւ որուն առաջքն առնելու համար անճրկած է 56 պետութիւններու Արիսպագոսը, այսպէս կոչուած Ազգերու Դաշնակցութիւնը։

Շեղած իր սկզբնական ծրագրէն եւ դարձած ուժերու գերակշռութեան եւ գաղտնի դիւանագիտութեան նոր օրկան մը, Ժընեւի ժողովը յուսախաբութեան մատնած է նոյն իսկ աշխարհակալ-քաղքենի տարրերը եւ անոնց թմբկահարները։

Ահա քաղքենի «Մաթէն»ն անգամ լեզու եղած է, և Ազգերու Դաշնակցութեան սնանկութիւնը կը ձաղկէ, իր խմբագրապետին ստորագրութեան տակ։

Եւ այնքան յառաջ կ'երթայ Սթէֆան Լօզան որ, կ'առաջարկէ տախտակ մը փակցնել Ազգերու Դաշնակցութեան աւերակներուն ճակատը, (ակնարկելով Նոր պալատին շինութեան ծրագրին)։

— «Շինութիւնները կանգ առած են, սնանկութեան հետեւանքով»։

Ու թափ մը եւս տալով իր հեգնութեան, կը թելադրէ աւելցնել.

«Շէնքը յետոյ պիտի վերածուի ապաքինարանի, ի պէտս տարեց երազատեսներու»։

Առաջին անգամ չէ որ քաղաքական տագնապ մը կը զարնէ Ազգերու Դաշնակցութեան դուռներուն, բայց աշխարհը կը մատնուի յուսախաբութեան։

Անցեալ օր յիշեցինք հայ-թրքական պատերազմի պարագան — առաջին թեթեւ փորձը — երբ Ժընեւի ժողովը չկրցաւ ոչ թէ զինուոր, այլ և քննիչ յանձնախումբ մը իսկ ղրկել։

Յետոյ ծագեցաւ հելլէն-իտալական միջադէպ մը — պարզ ոճիր-արկած — երբ Մուսոլինի, առանց աջ-ձախ նայելու, իր մարտանաւերը ղրկեց դէպի յունական ջուրերը եւ գրաւեց Քորֆուն, թողլով ինչ որ վճռած էր։

Պատահեցաւ նաեւ զէնքերու մաքսանենգութեան խնդիր մը Հունգարիոյ մէջ։ Բայց որովհետեւ ենթական պարտուած եւ պատժուած պետութիւն մըն էր, Ազգերու Դաշնակցութիւնը կրցաւ արժեցնել իր խօսքը։

Այդպիսի պարագայ մըն էր նաեւ աւստրիա-գերման համաձայնութիւնը, երբ յաջողեցան խափանել պատժապարտ Գերմանիան եւ չեղեալ հռչակել կնքուած պայմանագիրը։ Այստեղ կար նաեւ շահերու անմիջական բախում եւ հզօրներու ազդեցութեան պայքար, այնպէս որ զարմանալի չէր այս յաջողութիւնը։

Արդ, ահաւասիկ արիւն կը հոսի Ծայր. Արեւելքի մէջ, սպառնալով խաղաղութեան, բայց անզօ՞ր է Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Անզօ՛ր թէ իբրեւ բարոյական ազդակ եւ թէ իբրեւ ֆիզիքական ուժ։

Եւ այս ճիշդ այն միջոցին, երբ ճառերու տեղատարափ մը կը հոսի յանուն զինաթափութեան եւ խաղաղութեան...

Այստեղ ալ կայ շահերու բախում։ Եւ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամներուն մէջ կամ անոնցմէ դուրս կը գտնուին տարրեր որ չարախնդութեամբ կը դիտեն չինեւճապոնական պատերազմը։

Անշուշտ Ճափոնն ալ գիտէ այս պարագան, երբ կը շարունակէ կռիւը, չլսելու զարնելով Ժընեւէն արձակուած կանչերը։

Օրինական բոլոր պատրուակներէն դուրս, Ճափոնը ունի աշխարհակալութեան ծրագիր, եւ կ'օգտուի առիթէն, զայն իրականացնելու համար։ Իր հրաբխային կղզիները չեն բաւեր 70 միլիոն ժողովուրդ կերակրելու. եւ Ճափոն աչք ունի ոչ միայն Մանչուրիոյ, այլ և չինական ուրիշ հողերու վրայ։ Զինաստանը պատրաստ աւար մըն է, իր բազմերախան եւ քաոսային վիճակով. և Ճափոն գիտէ որ եթէ ինքը առնէ խելօք նստի, ուրիշներ պիտի բաժնեն կարկանդակը։

Այս ճամբուն վրայ, իր ամէնէն մեծ մրցակիցներն են Անգլիան ու Մ. Նահանգները, ինչպէս եւ Ռուսաստանը, որ իբրեւ խորհրդային իշխանութիւն, զգուշանալու պատճառներ ունի եւ առ այժմ կը գոհանայ «բարեացակամ» չէզոքութեամբ։

Ուրեմն, դէպքերը կ'ընթանան այնպէս, ինչպէս ծրագրուած են։ Եւ որովհետեւ արիւնը կը հոսի անդադար, նոր ազդակներ կ'աւելնան ոչ թէ ի նպաստ խաղաղութեան, այլ թշնամութեանց սաստկացման համար։

Զինացիները թէեւ չունին Ճափոնի կուռ կազմակերպութիւնը, բայց արդէն կը դիմադրեն կատաղօրէն, հայրենիք պաշտպանելու գիտակցութեամբ. եւ կասեցուցած են Ճափոնցիներու յառաջխաղացութիւնը։

Այս պարագան միայն բաւական է, կռիւը վերածելու պաշտօնական պատերազմի մը, անոր հետ կապուած բոլոր անակնկալներով։

Միւս կողմէ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը նոր տագնապ մը կ'անցնէ, իբրեւ հետեւանք զինաթափութեան խորհրդաժողովին, որ նոր խրամներ բացաւ, փոխանակ երկու կամուրջ ձգելու։

Այսպէս կամ այնպէս, Ծայր. Արեւելքի դէպքերն ալ կ'ապացուցանեն, թէ տակաւին չեն յաղթուած աշխարհակալութեան և փոխադարձ անվստահութեան ախտաժէտները, հետեւաբար եւ չէ խաղաղած աշխարհը։

Իրականութիւնը այնպէս է որ, պատերազմը աւելի դիւրին կը համարուի, քան խաղաղութեան ամրապնդումը...։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՃԱԿԱՏ

Աւելորդ է կարճ կամ երկար փաստարկութեամբ ցուցադրել օտար երկիրներու մէջ՝ հայ գաղութներու խարխուլ կացութիւնը՝ քաղաքական եւ օրինական կրկնակ տեսակէտով՝

Զգիտցող չկայ։

Սակայն, անհրաժեշտ է մատնանշել որդը որ կը կրծէ գաղթականներու իրաւական գոյութեան արմատները։

Այդ որդը հայ համայնավարութիւնն է, որ զանազան դիմակներու տակ պարուրուած — քաղաքականութիւն, գաղափարաբանութիւն, կամ հայրենասիրութիւն..., ոչ միայն Հայը կը հանէ Հային դէմ, անոր ձեռքը զինելով, այլ նաեւ իշխանութեան դէմ այն երկրին, ուր իբր ապաստանեալ կ'ապրի։

Մատնութեան ու դաւի համայնավարական ձեւն է այս։ Եւ այս ձեւը կը նշանակէ պարզապէս, հայրենի սահմաններէն փրկուած բեկորները յանձնել օտար օրէնքներու խստութեան։

Կը նշանակէ, նաեւ անապաստան Հայը յանձնել չորս հովերու [illegible]։

Եւ եթէ կ'ուզէք, կը նշանակէ մանաւանդ, թուրքին հայաջինջ գործը շարունակել Հայու ձեռքով, հոն ուր Թուրքը կանգ կ'առնէ։

Մատնութեան ու դաւի այս ձեւին դէմ, անհրաժեշտ է որ երեւան գայ միացեալ եւ անկախ ճակատը բոլոր անոնց, որոնք քաղաքական-կուսակցական բոլոր նկատումներէն առաջ, կը մտասեւեռին հայ կեանքերու գոյութեան ու պահպանման տարրական ու կենսական հարցերով։

Մ. Ն.

ՓԱՐԻԶԻ ՌՈՒՍ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԱՐԿԱԾԸ

Փարիզի խորհրդային դեսպանը, նախորդ օր. ինքնաշարժով [illegible]

Տովկալեւսկի [illegible] Խորհրդային առեւտրական ներկայացուցիչ [illegible] վէրքերը [illegible] է։

Մոսկուա կը [illegible] Տրոցկին

Բոլշեւիկեան «Թաաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ.- Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի նախագահը խորհրդային քաղաքացիութեան իրենց իրաւունքներէն զրկեց ռուս գաղթականներ որոնք կը մեղադրուին թէ, արտասահմանի մէջ ներկայիս լծուած են հակայեղափոխական գործունէութեան։

Անոնց մէջ կը գտնուին Տրոցկի, Օպրամովիչ, Դան, Կարլի, Փօթրեսով եւն.։ Անոնց արգիլուած է Ռուսիա մտնել։

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ

Կոստանցայէն ռումանական թերթ մը կը հաղորդէ թէ, ռուսական նաւ մը, որուն կ'օժանդակեն երեք ընդծովեաներ, ականներ պիտի զետեղէ Սեւ ծովու ամբողջ ռուսական եզերքին վրայ։

Մոսկուա կը պատժէ

Լէնինկրատի դատարանը վերջացուց դատավարութիւնը մրգեղէնի եւ բանջարեղէնի թրքսթին այն պաշտօնեաներուն, որոնք մեղադրուած էին թէ չարակամօրէն զեղծում գործած են խորհրդային առեւտուրին մէջ։

Դատարանը հաստատած ըլլալով ամբաստանեալներու հակայեղափոխական կանխամտածուած գործունէութիւնը, անոնցմէ երեքը դատապարտեց հրացանազարկ ըլլալու. մնացեալները բանտարկութեան։

Լէնինկրատի դատարանը կարգ մը պատիժներ տուաւ երկաթուղային այն պաշտօնեաներուն, որոնք պատասխանատու էին, անցեալ հոկտեմբերին, Թօզնոյի կայարանին մէջ պատահած երկաթուղիի արկածին

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ֆրանսական նոր դահլիճը

Խորհրդարանին ներկայանալէ առաջ, ֆրանսական նոր դահլիճը լիակատար նիստ մը գումարեց վերջնապէս ճշդելու համար կառավարական յայտարարութեան տարրերը։

Կառավարական յայտարարութիւնը ակնարկութիւն մը բովանդակելով համադրեալ ընտրական օրէնքին մասին, չի ճշդեր յառաջիկայ ընտրութեանց թուականը. դահլիճը այդ մասին չէ խորհրդակցած ու վարչապետ Պ. Թարտիէօ այն կարծիքին է թէ խորհրդարանին առջեւ, ընտրութեանց թուականին խօսքն ընելու պէտք չկայ, քանի որ թուականի ճշդումը կառավարութեան իրաւունքը կը մնայ։

Ազգային պաշտպանութեան նախարարը պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն, հետեւեալ բացատրութիւնները տուաւ պատերազմական, ծովային եւ օդային նախարարութեանց միացման մասին։

Այս երեք նախարարութեանց միացումը չի նշանակեր թէ փոփոխութեան պիտի ենթարկուի իւրաքանչիւրին զինուորական կազմն ու կանոնադրութիւնը։

Իւրաքանչիւր սպայակոյտ կը պահէ պատերազմական նիւթեղէնի եւ բանակներու թիւի մասին իր իրաւասութիւնները։ Իսկ միակ նախարարութիւնը ցոյց կու տայ պատերազմական, օդային եւ ծովային վարչութեանց միջեւ կապակցութիւն հաստատելու կամքը, որով կարեւոր խնայողութիւններ ալ պիտի ապահովուին։ Ցարդ, երեք նախարարութիւնները նիւթեղէնի հայթայթման ատակարկութեանց մէջ իրարու դէմ մրցում կը մղէին։ Իւրաքանչիւր նախարարութիւն զանազան գիներով կը գնէր մննդեղէնի եւ հագուստեղէնի վերաբերեալ նիւթերը։ Երեք նախարարութիւններն ալ առանձին կը պահէին նոյն գործն ունեցող վարչութիւններ։ Այս կերպով մեծ խնայողութիւն ապահովուած պիտի ըլլայ։

Չինաճափոնական պատերազմը

Ճափոնական զօրքը շարունակեց իր յարձակողականը ընդդէմ Շանկհայի չինական խրամներուն։ Յարձակողականը յաջող չէ, տուած ուշացուած արդիւնքը եւ Ճափոնցիները իրենց յարձակողական ծրագրին համաձայն, երկու օր ուշ մնացած են. սակայն զանգաղօրէն կը շարունակեն յառաջանալ եւ իրենց զինուորական գործողութեանց գանգաղութիւնը [illegible] — [illegible] է եւ չեն ուզեր շատ մարդ զոհել։

Յարձակումը կը կատարուի երեք ուղղութեամբ. Վու-Սունկի մօտ, չինական հաղորդակցութիւնները կտրելու եւ պաշարելու համար Նակասակորդին ձախ թեւը։ Աւելի վարը՝ կը պայքարին գրաւելու համար Քեանկ-Ուանը։ Եւ վերջապէս, կը ջանան տիրանալ Շափէյի, ուր կուրծք կուրծքի, սուինամարտ կռիւ կը մղուի։

Ճափոնցիները կը յայտնեն թէ Քիանկ-Ուանի առջեւ, իրենց կորուստները կը հաշուուին 300 հոգի. իսկ օտար զինուորական կցորդները շատ աւելի կը գնահատեն ճափոնական կորուստները։

[illegible] Զինացիներէն, ունեցած են 500 սպաննեալ եւ 1500 վիրաւոր։

Զինական աղբիւրէ տրուած լուրի մը համաձայն, Շափէյի մէջ չինացիները յարձակման սկսած են։ Զինական կառավարութիւնը պատրաստութիւններ կը տեսնէ մէկ տարի պատերազմ մղելու ընդդէմ Ճափոնի։ Մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ եւ բազմաթիւ օդանաւեր կը գնէ եւ Գերմանիայէն գործիչներ բերել կու տայ՝ խրամ փորելու համար։

Ճափոն՝ Ժընեւի դէմ

Ազգերու դաշնակցութեան կոչին, ճափոնի պատասխանը ուշացաւ. կը կարծուի թէ այսօր պիտի ղրկուի, ենթարկուելէ յետոյ ճափոնական դահլիճին հաւանութեան։ Ճափոն չընդունիր Ազգերու դաշնակցութեան կոչին կարգ մը կէտերը եւ կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ կոչը միայն ճափոնի ուղղուած է եւ կը նկատէ թէ բանաւոր չէ միայն ճափոնէն պահանջել որ քաշէ իր զօրքը, որովհետեւ, հակառակ իրենց խաղաղասիրական յանձնառութիւններուն, չինացիները այն տեսակ գործեր եւ բռնութիւններ կը կատարեն, որոնք կը խախտեն ճափոնական շահերն ու իրաւունքները։

Մանչուրիոյ անկախութիւնը

Ճափոնական կառավարութիւնը դեռ վերջնական հաւանութիւն չյայտնեց մանչուրիական անկախութեան յայտարարութեան։ Կը կարծուի թէ Մանչուրիոյ անկախութեան յայտարարութիւնը՝ որպէսզի հաւանութիւնն ստանայ Ճափոնի կառավարութեան, պէտք է բովանդակէ հետեւեալ գլխաւոր կէտերը.

1. Ճանչցուած նախորդ կառավարութեան պարտքերուն եւ յանձնառութիւններուն։

2. Սկզբունք «բաց դրան», որ պէտք է կիրարկելի ըլլայ բոլորին համար։

3. Թարգել ի գործ դրուած բոլոր այն դաշնագրերը, որոնք կնքուած են օտար պետութեանց հետ, անոնց հպատակներու ինչքին ու կեանքին պաշտպանութեանը համար։

Մանչուրիոյ գործադիր իշխանութիւնը երկրին պիտի նշանակէ Զինաստանի նախկին կայսրը։ Գործադիր իշխանութեան անդամներու մեծ մասը տրամադիր են վերահաստատելու կայսրութիւնը։

Զինաստանի նախկին կայսրը արդէն հասած է Մուքտէն։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Թարտիէօ Հանրապետութեան նախագահին ստորագրել տուաւ՝ Զինաթափութեան ժողովի ֆրանսական պատուիրակութեան վերակազմութեան հրովարտակը։

Ինչպէս կը յիշուի, Լավալի դահլիճին անկումէն յետոյ, պատուիրակութեան պետը Պ. Թարտիէօ հրաժարած էր։ Թարտիէօի դահլիճին կազմութեամբ, պատուիրակութեան կազմին մէջ որեւէ փոփոխութիւն չէ մտած։

× Իր երէկուան նիստին մէջ Զինաթափութեան ժողովը լսեց Աֆղանիստանի, Վենեզուէլայի եւ [illegible] տեսակէտները։

Այսօր, կէս օրէ վերջ, ժողովին ընդհանուր յանձնախումբը որ կը բաղկանայ պատուիրակութեանց պետերէն, գումարեց իր առաջին նիստը, զբաղելու համար առաջարկներու քննութեամբ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 16

Յակոբ Աճէմեան	10
15րդ ցանկին գումարը	3219
Ընդհ. գումար	3229

«Հիւղակներուն տախտակները կրնան ծախել»

Աթէնքի աւագնորդ Մազլըմեան արքեպսկ., հիւղակներու հարցին առթիւ ժամադրութիւն մը խնդրած ըլլալով խնամատարութեան նախարարութենէն, անցեալ շաբթու ընդունուած է։

Խօսակցութիւնը հազիւ սկսած, նախարարը վրդովումը յայտնած է Լիփազմայի ցաւալի դէպքին մասին։

Յետոյ խօսքը դարձած է հիւղակներու մասին։ Նախարարը ըսած է թէ միայն մէկ կարգադրութիւն կարելի է ընել. Ներգաղթողները կրնան պետական հողերու վրայ իրենց հիւղակները քանդել եւ տախտակները ծախել։

Առաջնորդը՝ նախարարին հետ ունեցած իր տեսակցութենէն տեղեակ պահած է Ազգային կեդր. վարչութիւնը։ Այս վերջինը որոշած է որ Առաջնորդը գրաւոր կերպով իմացնէ, խնամատարական նախարարութեան թէ հիւղակներու մասին իր կարգադրութիւնը հաղորդած է ժողովուրդին։

Ազգ. Դաշնակցութիւնը եւ Ներգաղթը

«Նոր Օր» կ'իմանայ թէ, Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան օֆիսը Աթէնքի ներկայացուցիչէն պահանջած է որ ներգաղթողներէն ստորագրութիւն առնէ որ կը մեկնին իրենց ազատ կամքով, առանց պարտադրութեան եւ թէ յետագային իրենց պատահելիք որեւէ դժուարութեան պատասխանատուն իրենք ներգաղթողներն են։

Պարզ է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ներգաղթողներու պարտադրուած ծախքերու մասնակից ըլլալով մէկտեղ, կը խուսափի պատասխանատուութենէ։ Նանսէնեան օֆիսի Աթէնքի ներկայացուցիչը խնդրած է ներգաղթի պատուիրակ Պ. Շահվէրտեանէն, որպէսզի խնդրոյ առարկայ թուղթերը ներգաղթողներուն բաժնուին, ստորագրելու եւ վերադարձնելու համար։ Պ. Շահվէրտեան արժանապատուութեան դէմ գտած է եղած առաջարկը եւ մերժած գոհացում տալ։ Մերժումէն յետոյ, Նանսէնեան օֆիսի ներկայացուցիչը, այս անգամ դիմած է արտաքին նախարարութեան, որպէսզի ոստիկանութեան միջոցաւ ներգաղթողներուն ստորագրութիւնը առնուի։ Կը տեղեկանանք թէ այս ուղղութեամբ դիմում կատարուած է նաեւ Ազգ. կեդր. վարչութեան։

Տուրքը մի մոռնաք

Մի մոռնաք ձեր տուրքերու յայտարարութիւնն ընել մինչեւ մարտի 1ը։ Եթէ չէք ուզեր տուգանքներու ենթարկուիլ։ Քաղաքապետարաններու եւ հարկահաւաքներու պաշտօնատան մէջ, տպուած յայտարարութիւններ կան, զորս պէտք է լեցնելով ղրկել մինչեւ այդ թուականը։

Հայ մը սնանկացած

Պ. Սերժ Յակոբեան, 3 Սիթէ Պէրժէր, ճերմակեղէն, սնանկութիւն յայտարարեց.

Ներգաղթի երկրորդ կարաւանն ալ մեկնեցաւ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կ'իմանանք թէ երէկ առտու (երեքշաբթի) Պիրէօնէն դէպի Պաթում մեկնած է Ներգաղթի Բ. կարաւանը, 1215 հոգի։

ՕՐՈՒԱՆ ԾԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

"ՀԻԹԼԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ"

Օրուան մխարին մէջ, Թերթերը ամէն օր կը գրեն, — Հիթլեր, հիթլերեան, հիթլերականութիւն։ Ընթերցողն ալ կը կարդայ ու կ՚անցնի, առանց շատ բան հասկնալու։ Մինչդեռ Հիթլերի շարժումը արդէն ստացած է ծաւալուն համեմատութիւն. այն աստիճան որ, հաստիճին հիմնադիրը կը պատրաստուի վաղուան Գերմանիան կառավարելու, իբրեւ հանրապետութեան նախագահ, կամ խորհրդարանական մեծամասնութեամբ։

Եւ կարելի չէ ցնդաբանութիւն համարել այս ձգտումը, քանի որ Հիթլեր գործի սկսաւ 15 հոգիով (1919) եւ այսօր իր կողմն ունի 13 միլիոն քուէարկուներ, այր թէ կին։

Մուսոլինին ալ այդպէս չէ՞ր որ տիրացաւ իշխանութեան։

Միւս կողմէ, շարժումը իր տարօրութեամբ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Ֆրանսայի, որ անոր ետեւին կը տեսնէ վրէժխնդիր Գերմանիան։ Արդէն իսկ բազմաթիւ հրատարակութիւններ եղած են այս հոսանքի մասին, իսկ «Je Suis Partout» շաբաթաթերթը իր փոքր. 13ի թիւը ամբողջովին յատկացուց Հիթլերին ու իր գործը ծանօթացնելու։

Օգտուինք այդ աղբիւրներէն, ներկայացնելու համար ուժ մը որ կրնայ անակնկալներ ստեղծել մէկ օրէն միւսը։

Նաւ խմբարհ ծագում ունի Ադոլֆ Հիթլեր։ Մինչեւ այսօր ալ գինքը ծաղրողներ կան, իբրեւ «չէնքի ներկարար», իբրեւ նախկին ա. զուրկ իբրեւ դասալիք զինուոր եւն.։

Եւ սակայն, արդէն հասած է դիրքի մը, ուր վարչապետներ եւ զեսպաններ տեսակցութիւններ կը խնդրեն, իսկ իր «հայրենիքսա» հանգամանքը արգելք չէ համարուիր վարչապետութեան կամ նախագահութեան հասնելու։

Ծնած 1889ին, գաւակը՝ աւստրիացի խոնարհ պաշտօնեայի մը, Հիթլեր չարաչար տքնած է Թշուառութեան մէջ, իր հացը ճարելու համար։ Փորձած է ամէն արհեստ։ Պատանութեան օրերէն, Վիեննայի մէջ, խորապէս համակուած է գերման ցեղին պաշտամունքով եւ Հրեաներու ատելութեամբ։ Իսկ Մեծ Պատերազմի օրերէն բիւրացուած է «ճակատի ոգին», ինչպէս կ՚ըսէ յաճախ։

Եւ այդ ատեն՝ սուր ատելութիւն Ֆրանսայի դէմ, զոր կը կոչէ «դարաւոր կամ ժառանգական Թշնամին», ինչպէս մենք՝ Թուրքերը։ Իր հոգեբանութեան մէջ խոր հետքեր ձգած են 1919ի գերմանական յեղափոխութիւնը, երբ «ընկերվարական դաշոյնը կռնակէն զարկաւ գերման զինուորը» եւ Պավարիայի 1923 Նոյ. 9ի ձախող յեղափոխութիւնը։ Այդ ատեն բանտարկուեցաւ եւ ինը ամիս պառկէլ յետոյ, ներում ստացաւ։ Այդ օրէն այլեւս հաւատք չունենալով մասնակի ձեռնարկներու վրայ, բանգործ ըրաւ վերակազմել ազգային-ընկերվարական կուսակցութիւնը (Նազի), որուն հիմնադիր-անդամն էր 1919էն ի վեր։

Այնուհետեւ դարձաւ տիրական դէմք մը, իբրեւ կազմակերպիչ, քարոզիչ եւ ռազմավար։ Եւ կուսակցութիւնն ալ աճեցաւ անընդհատ։ 1928ին, միայն 12 երեսփոխան ունէր գերմանական խորհրդարանին մէջ, իսկ 1930ին զրաւեց 107 աթոռ, եւ եթէ այսօր նոր ընտրութիւններ կատարուին, ապահովաբար 200էն աւելի պիտի ըլլայ իր երեսփոխաններուն թիւը։

Յանդուգն է Հիթլեր, բայց ոչ յախուռն։ 1923էն ի վեր, միշտ կը զգուշանայ անապարանքէ, նպաստաւոր առիթներէն օգտուելու ճարպիկութիւններէ, եւ անդադար կը կազմակերպէ, կը քարոզէ, ու կ՚ամբարէ։ Կը գործէ ոչ թէ իբրեւ խռովայոյզ պարագլուխ, այլ իբրեւ կազմակերպուած ուժի մը ղեկավարը որ կը ձգտի դառնալ պետութեան վարիչը։

Ի՞նչ է իր վարդապետութիւնը։

Երկա՛ր պատմութիւն է այս, եւ մենք պիտի տանք միայն գլխաւոր գիծերը։

— «Իմ նպատակս է, կը գրէ օր մը, իմ ժողովուրդս, անոր հացը, ազատութիւնը, պատիւը։ Ու քաղցնի հայրենասիրութեան կեդրոնին տեղ կը դնեմ իմ կուսակցութեանս ազգային հաստատակամութիւնը, իսկ մարքսեան ընկերվարութեան տեղ՝ նոյն կուսակցութեան ընկերային արդարութիւնը։ Մինչ խորհրդարանական Գերմանիան կը փլի, նոր Գերմանիա մը կը ծնի։ Իբրեւ նշանացոյց ունենալով նոր դրօշներ եւ նոր գաղափարներ, առաջնորդուած՝ սուրն գլուխներով եւ տաք սիրտերով, գերման ժողովուրդը ոտքի կ՚ելլէ կատարելու համար իր առաքելութիւնը որ առաքելութիւնն է քաանեորոդ դարուն»։

Եւ այսպէս միշտ իշխանասաստ եւ ճոռոմական, ինչպէս Մուսոլինին։

Վերջերս, լուսաբանելու համար միջազգային կարծիքը, գրի կ՚առնէր նաեւ հետեւեալ խօսքերը

— «Գերման ժողովուրդը կը գտնուի խաչաձեւ ճամբաներու վրայ, երկու նշանատախտակներու առջեւ, որոնք երկու տարբեր ճամբաներ կը ցուցնեն, պատմութեան մէկ անկիւնադարձին վրայ։ Այնտեղ հին ոգին յուսահատական պայքար մը կը մղէ նոր ոգիին դէմ եւ ազգային ընկերվարութիւնը կը սկսի պայծառօրէն երեւալ իբրեւ պատկերը նոր Գերմանիոյ։ Ազգային ընկերվարութիւնը կը ճգնի ձեւ ու մարմին տալ քաղաքական նոր իտէալի մը, որ հաստատուած է քաղցենի գաղափարաբանութեան եւ պրոլետարական գաղափարաբանութեան աւերակներուն վրայ։ Այդ քաղաքական իտէալը կը յայտարարէ թէ ոչ անհատն է, ոչ ալ մարդկութիւնը, այլ ազգն է որ ինքնապէս կը ներկայացնէ կազմական ամբողջութիւն մը, ամենաբարձր արժէքով»։

Ունի, տակաւին, աւելի որոշ սահմանումներ

— «Սխալ է դէմ դիմաց հանել ազգային եւ ընկերվարական բառերը։ Այն կուսակցութիւնները որ կը յաւակնէին ազգային ժառանգութիւնը պաշտպանել, զայն կը պաշտպանէին միայն արտաքին քաղաքականութեամբ։ Իսկ ներքին քաղաքականութեան մէջ, անոնք ընկերային աստիճանը եւ ստացուած հարստութիւնը կը համարէին բաւարար նախապատուութիւն՝ բանուորը երկրորդկարգի քաղաքացի համարելու համար։ Միւս կողմէ, մարքսականութիւնը, համերաշխութիւն քարոզելով հանդերձ ամբողջ աշխարհի չունեւորներուն միջեւ անոզորմ կռիւ կը քարոզէր միեւնոյն ժողովուրդի զանազան տարրերուն միջեւ։ Ցեւապէս յայտարարելով թէ սեփականութիւնը միշտ գողութեան արդիւնք է, գողութեան կը մղէր, քանի որ իր հետեւորդները կը դրդէր հարստանալ ի վնաս ուրիշին։ Բայց, ինչ որ աւելի գէշ է, մարքսականութիւնը, դրամատիրութեան դէմ պայքար ձեւացնելով հանդերձ, չի դադրիր ձեռք ձեռքի գործել մեծ դրամատուններուն եւ սակարաններուն հետ»։

Ահա, ուրեմն, Հիթլերականութեան գլխաւոր սկզբունքները, որոնց վրայ կազմուած է ծրագիր-կանոնագիրը։ Այս սկզբունքներէն ծնած են գործունէութեան չորս հիմնական կէտեր,— Պայքար Հրեաներուն դէմ, պայքար օտարականներուն դէմ, պայքար մարքսականութեան դէմ, պայքար դրամատիրութեան դէմ։

Երկրորդ յօդուածով մը, կուտանք ծրագրուած պայքարին թանձրացեալ, գործնական կէտերը։

ՇԱՐՄԱՂ

Ցուցահանդէս Պարսկական արուեստի

Վաղը, ցինգշաբթի ժամը 3ին կիմեի մէջ (6, Place d'Iéna), կը բացուի Պարսկական Արուեստի ցուցահանդէս մը — «Մղահանք որմանկարներ», որոնք ընդօրինակուած եւ վերակազմուած են նկարիչ Գ. Ս. Խաչատրեանի կողմէ։ Ցուցահանդէսին հովանաւորութիւնը եւ կազմակերպութիւնը ստանձնած է Պարսկաստան, որուն պալատական նախարարը, Թիմուրթաշ եւ Փարիզի դեսպանը կը նախագահեն հովանաւոր մարմնին։

Առիթ պիտի ունենանք երկար խօսելու այս ցուցահանդէսին մասին։

L'Art Vivant իր վերջին թիւին մէջ ընդարձակ տեղ տուած է պարսկական արուեստին եւ այս ցուցահանդէսին։ Առանձին ուսումնասիրութիւն մը ունի աւեւ Սաղըգ Ֆրմենակ պէյ, որ մասնագէտ մըն է այս ճիւղին մէջ։

„ՄՈՒՐԱՏ„

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վարանդեան կ՚ըսէ, որ Մուրատ կը գտնէմարտէր նաեւ կուսակցական ժողովներուն մէջ, ի վիճակի չըհամոզաբանականընկերները պապանձեցնել իր Թէզերով։ Եւ, ինչո՞ւ չէ։ Թէզը՝ որուն մասին կը խօսէր ու կը գործէր Մուրատ՝ կը ըմէր իր էութենէն։ Անտորակոյս հայ տառապանքը կ՚ազազակէր իր մէջ՝ երբեմն անո՛ւշ, հեզնօտ։ Երբեմն՝ բուռն եւ սպառնալից։ Վճռական։

Մտաւորականութիւնը կը հեգնէր, եւ շղթայելով անոր գործածած օտար բառերը, «Մարքս, էնգէլս, պրինցիպ, տակտիկա, ֆորմուլա, արգումենտացիա, Թէզիս եւն.»։

Եւ, ժամանակ իր յառաջաբանով

— «Դէ, մենք ուսում չունինք, ժողովուրդի ողջտ զաւակ ենք, աւելպակա՝ կը նկէք»։

Այսպէս, հեգնոտ եւ արհամարհական վերաբերմունք ունէր նաեւ միւս հերոսը— Անդրանիկ։

«Ո՞վ է Ազգային Բիւրօն։ Ես արդէն հրամանատար եմ։ Այս գլուխը մեռնի՛, որ Վահան Փափազեան եւ Ռուբէն ինձ աջակից պիտի գառնան եւ շտապ (ոպայակոյտ) պետ»։

Հոգեբանական վերլուծումի կարօտ է այս յատկանշական դժգոհութիւնը՝ հայ ֆէտայիին եւ հայ մտաւորականին միջեւ։

Այս մարզին մէջ, Մուրատին եւ Անդրանիկին տարբերութիւնը՝ երեւոյթ-բնաւորութիւնն է։ Երկուքն ալ կը կրակէին միեւնոյն նպատակին։ Մէկը՝ ժպիտով, անուշութեամբ, հեզնօրէն, միւսը շփի-շփտակ, կոշտութեամբ։

Եւ այն մէկ գլուխը, որ Վարանդեան նուիրած է՝ իբրեւ զուգահեռ երկու հերոսներուն, իմ կարծիքով՝ զուգահեռ մըն է լոկ իբրեւ երեւոյթ։

Զոյգ հերոսներն ալ հոգեկան միեւնոյն ըմբռնումը ունին։

Մուրատ որքան անուշ է իր լեզուով, բնաւորութեամբ, այնքան Անդրանիկ նոյնքան անկեղծ եւ հրաշալի է իր կծու խօսքերովը Ռըզվ-հետեւ, որքան որ երկուքն ալ հերոսներ են՝ բառին ամենաբարձր առումով, եւ սակայն պէտք չէ մոռնալ, որ Անդրանիկ «չէֆ» էր։ Եւ իբրեւ այդպիսին, Ցեղի Վրէժին ամբողջ պատասխանատուութիւնը կ՚ապրէր այդ հերոսը։

Եւ, ո՞վ է այն մէկը, որուն մէջ ձեզը մարմնանայ՝ իր ամբողջ մարտականութեամբն ու գիւցազնութեամբը եւ անիկա խոժոռ ու խիստ չըլլայ։

Անդրանիկ Ցեղին Եհովան էր դաժան եւ անժպիտ։

Ցասկոտ ու խոժոռ բնաւորութիւնը Անդրանիկի մօտ՝ առաւօտեան ինքնատպութիւն մըն է։

Մէկը, որ ամբողջ իր կեանքին մէջ ճակատած է Թշնամիին դէմ՝ անկարելի հերոսութեամբ, մէկը՝ որ ո՛չ ընտանիք եւ ո՛չ ալ ընտանեկան վիճակ ունեցած է իր օրերուն մէջ, ի՛նչ տրամով պիտի ժըպտէր։

Արի՛ն կը կարկաչէր իր հոգիին խորը։

Բռնական որբ մըն էր Անդրանիկ։ Մեծ Որբը։ Եւ, որբերը չեն խնդար։ Դառնութիւն ունին աշխարհին դէմ։

Եւ այդ մէկը պէտք է ներուի անոնց։

Այսպէս, Մուրատ բնաւորութեամբ համեստ էր։ Եւ Նէլսոնին համար ըսուած խօսքերը շատ լաւ կ՚երթան իրեն.

— «Brave as a lion, gentle as a lamb»։ (Քաջ ինչպէս առիւծ մը, հեզ իբրեւ գառնուկ մը)։

Մուրատ քաջ էր։ Եւ գիտակից քաջ։ Որովհետեւ, ինչպէս արդէն ըսած եմ, վտանգին դիմաց գիտակից քաջութիւնն է, որ հերոսական է։ Բնատուր քաջութիւնը եթէ արժէ՝ մէկ, գիտակցութեան պարգեւած քաջութիւնը կ՚արժէ հազար։

Մուրատ, որ անհամբեր էր, կը հետապնդէր Թշնամին՝ պաղարիւնով եւ հաստ քայլերով։

Իմաստուն էր Մուրատ։

Ծնած էր ուշիմ։ Կրնար «գիտակցութիւն» ընել ի՛ւ ներքին ի՛ւ արտաքին Թշնամիներուն հետ։ Այսպէս, կրցաւ ինքզինքը խնայել ազգին համար, խուսափելով Թուրք ոստիկաններու, վալիներու եւ մինչեւ անգամ Էնվէրի սազրանքներէն։

Ռազմիկ էր Մուրատ։

Անխո՛նջ, անվհա՛տ ռազմիկ։ Լա՛ւ։

Տառոնի «Հերոսական ցանցեր»ին օրինակէն մէկը։ Եւ, ժողովուրդը արգարօրէն, իր երգերուն մէջ անմահացուց զինք։

Շէնիք-Սեմալ պաշարուած է Քիւրտերով,

Քալուորիկի անցքն է փակուած ռազ.խով,

Զքեզ տեսնեմ Քաջ-Մուրատ,

Սուրդ շարժիր անվհատ…

Ապա, ամէնէն շատ, վրէժխնդիր եւ «մաքրագործող» էր Մուրատ։

Այն ի՛նչ վտանգներ էին, որոնց վրայէն խոյացաւ՝ ի սէր այդ Վրէժին։

Իր ծննդավայրը, իր ծնողքը, իր ընտանիքը, իր սիրելիները ձգեց, յանուն բազմաթիւ ծնողքներու, ծննդավայրերու, ընտանիքներու եւ սիրելիներու Վրէժին։

Կարդացէ՛ք խնդրեմ, շա՛տ կարդացէ՛ք «Մուրատի Ոդիսականը» գլուխը։ Այստեղ արդէն Վարանդեանին հերոսը կատարելութիւն մըն է։

— «Այստեղ կը սկսի հերոսի կեանքին ամէնէն խռովայոյզ դրուագներէն մէկը,— իր ողբերգական փախուստը Սեբաստիայէն ու հայաստաններէն, իր կռիւներն ու տառապանքները լեռներու, ձորերու մէջ, եւ ի վերջոյ, իր արկածալից ուղեւորութիւնը Սեւ-Ծովու վրայէն դէպի Կովկաս։

«Հայ զինուորը չէր փախչեր մեղկ, վեհերոտ փոքրութեամբ, նա չէր լքեր ռազմի դաշտը, այլ կը հեռանար, վանողի քաղաքացիական զերազոյն պարտքը այսպէս կը թելադրէր…»

Եւ, ահա՛ իր խօսքերէն.

— «Շատով հիւրընկալուեցանք Կառվա գիւղը։ Նաւակ մը ստացայ կնոջմէս, որ կը գրէր. «Իմ մասիս երբեք մի՛ մտածեր, ես ինքզինքս կը սպաննեմ. խնդրեմ գրէ՛ գեղագործին, որ ինծի քիչ մը Թոյն տայ»։ Պատուիրեցի Մկրտիչին որ կնոջս խնդիրքը կատարէ եւ Թոյն տայ իրեն»։

Եւ, որպէսզի տառապանքը հասնի իր կատարելութեան.

— «Բախտի անգթութիւնը՝ …հոգեկան զարհուրելի այդ պայմաններուն մէջ, երբ Հայդուկը ամէն վայրկեան մը՛ պատէր Թշնամու գազանաչափ հարուածներուն, մէկիկն ի մէկ կը բռնուի ամէնէն դաժան հիւանդութեամբ — բծաւոր տիֆով վարակուած էր գիւղի մէջ»։

Քիչ մըն ալ.

— «Երկու օր յետոյ՝ նորէն ուրիշ վայր փոխադրեցին տիֆոտ զոհը։ Կերպով մը նորէն Մուրատ հեծաւ իր «Բեզառ»ը եւ տաժանելի կերպով հասան գետափը։ Գետը վարար էր։ Ջուրերը բարձրացած եւ Ջերմէն չարչրկուած Հայդուկի մարմինը կը սոսկար պաղ ջուրէն։ Ձին եւս կը վարանէր յորդ գետին հանդէպ։ Պէտք էր, սակայն, անցնիլ։ Հիւանդը ժողվեց իր ուժերը եւ «Բեզա՛ռ, քեզ զուրպան» գոչեց։ «Բեզառ» Թռաւ Ջուրերուն վրայէն»։

«Գացին Կառվա, անկէ Սախառ, ապա ուրիշ տեղեր,-շարունակ պտըտցնելով եւ Թաքցնելով ուժասպառ Հայդուկը։ Ամէն վայրկեան կը վախնային, Թէ ձիէն պիտի ընկնէր։ Ձէր խօսեր, ձայնը կտրուեր էր։

« . Ձին էր ամէն կողմ, ցուրտ, բուք-Իբրենք անօթի,ձիերն անօթի ..»

«Ի վերջոյ ստիպուեցան Թողնել ձիերը որ ուշադրութիւն կը հրաւիրէին եւ կը վտանգէին ամէնքը։ Եւ հիւանդ Մուրատը արտասուք հրաժեշտ մը տուաւ իր «Բեզառ»ին, որ անխոնջ հաւատարմութեամբ տասնաւորներ էր իրեն երկա՛ր տարիներ եւ շատ անգամ ազատեր էր զինքը Թշնամիի հետապնդումէն։ Վերջին անգամ համբուրեց «Բեզառ»ին աչքերը եւ խորունկ վշտով արձակեց զայն։

«Էշ մը բերին հոշակաւոր երիվարը փոխարինելու…»։

Այս գլխուն մէջ կարդացէք նաեւ Վարդան,Ճահպազի յուշերը։

— Ժողովուրդի անցնելիք ճամբուն վրայ, սարի կողին նստած (Մուրատ) գիտակը ձեռքը կը տեսնէ՝ սեփական աչքերովը կարաւանը եւ անոր մէջ կը տեսնէ իր կինը՝ երախան կռնակը կապած…»

«Գաղաններու պէս կատղած էինք, յարձա՛կիլ Թէ ոչ… Վարդան եւ Արմենակը իրենց երախաները տեսեր էին կարաւանին մէջ եւ անդադար կ՚ըսէին «եթէ յարձակինք, ամէնքն ալ կը կոտորեն»։ Ընկերներս տեսեր էին նաեւ իմ տնեցիներէն մէկ քանիները, բայց այդ օրը ինծի չյայտնեցին»։

Այսպէ՛ս փշոտ է ճանապարհը ազատութեան։ Եւ միայն հերոսները կրնան կարել զայն…։

Ծովը՛ ծովը։ Սեւ-Ծով,ուր փոթորիկը յաւիտենական է։

Եւ հոգեկան այս ծանրութիւններով պէտք է հեռանալ ոտքի եւ արհամարհել մինչեւ անգամ բնութեան ամենահզօր մէկ ուժը — ծովը։Ուրկէ՛ այս յանդգնութիւնը։

Ա՛հ, ա՛զգ իմ, ա՛զգ իմ սիրական, ո՛ւր էր, թէ օր մը քու տառապանքիդ մրրկածուփ ծովուն դիմաց ալ մէկը հերոսացնէր քեզ՝ նետուելու համար, արհամարհելու համար առհասարակ ալիքները անոր…

Մե՛ծ պատիւ այդ մէկին։

Հրաշքով նաւակ, նաւավար։ 36 հոգի են նաւակին մէջ։ Նաւավարը 60նոց Թուրք մը։ Զրահաւորի նախկին հարիւրապետ։ Կ՚ուզէ Թրքական ցամաք հանել «փախստականները»։ Կը պաշարուին։ Կը կռուին։ Կը զոհեն։

«Աւա՜ղ։ Եզօի վերջը մահացու էր։ Ընկերները խնամեցին զինքը, որքան կարող էին այդ տարափելի պայմաններուն մէջ, ծովին վրայ, դարանակալ ասոխներու միջանջնաւոր սպառնալիքներուն տակ։ Վէրքը կապեցին, գլխուն տակ կարուց բան մը դրին ու վրան ծածկեցին։ Հեզուն բռնուած էր, այլեւս խօսիլ չէր կարող։ Երկու ժամ յետոյ մեռաւ… Եզօն — Մուրատի աջ բազուկը, Հայոց ազատութեան հինաւորդ. փառատակաւոր զինուորը․ Դիակը փաթթեցին, անկիւն մը դրին։ Տխուր էին ամէնքը, բայց սգալու առանց չէր»։

Ցաւահատական եւ յուզիչ է․չէ՞։

Այսպէս, մինչեւ՝ Պաթում եւ անկէ Թիֆլիս։ Եւ միշտ յիշեցէք բնութեան դժխեմ անակնկալները։ Հակառակ քամի, փոթորիկ, ալիք…։

Բայց, այս բոլոր դժուարութիւններուն յաղթելու կամքը՝ իր անունը կը ստանար Ցեղի Վրէժին յաւիտենական ակէն։

Մուրատ, յաջողեցաւ եւ հասաւ իր մուրատին։

Կովկաս հասնելէ յետոյ իր «մաքրագործութիւնները»՝ իմ կարծիքով Մուրատի իմաստութեան ամենահոյակապ ծաղիկը կը կազմեն։

Ուրախ եղիր դու ծայլ տղայ,

Ունիս պաշտպան քաջ Անդրանիկ,

Մուրատի պէս ծոտով- ճաղիկ,

Էլ ի՞նչ ուզում է ծայրինիք

Մուրատ գիտէր ազգ. շինելու արուեստը

Եւ Մուրատ Հայաստանի Հանրապետութեան ճարտարապետներէն էր, Կորիզ Հայաստանի՝ արգասաբեր հողոր

Հ. Հ. Զին նախարարը յանդիմանեց՝ Մուրատը եւ Սեպուհը։ Ինչո՞ւ, Որովհետեւ,անկէ ընդ ակամի դրութիւնը հիմնաքարն է բոլոր ազգային ազատութիւններուն…։

Վարանդեանի գիրքին վերջին գլուխը նուիրուած է՝ Մուրատի վերջին ճակատամարտին եւ մահուան։

Ա՛հ, չեմ ուզեր կարդալ այս գլուխը։ Բագուի հերոսամարտը դրուագներ ունի իր մէջ՝ արժանի հայ գիւցազներգութեան։ Հոն, անկարելի պայմաններու մէջ՝ կը ցոլայ ''Հայ՛ կական ճիգին արժէքը համաշխարհային պատերազմի մէջ,,։ Հայ հերոսին առատաձեռնութեան կայ հոն Հայկական դիմադրութեան եւ պայքարին գնահատանքը՝ նոյնիսկ Թշնամիին կողմէ։ Բագուն Թուրք մըն է, Հայաստանի Հանրապետութեան ''ամոտն,, Թուրք հեղեղներէն պաշտպանող.

Բայց, Բագուն, մինչեւ այսօր ալ գետ կը մնայ ազգային սուգի օր մը մեր ազատագրութեան պատմութեան մէջ։ Բագուն մեր հերոսներու շարքերէն խլեց՝ անմահ մաքրագործող Մուրատը։

Կարդացէ՛ք, խնդրեմ, վերջաբանը Վարանդեանին, որ այնքա՛ն յուզիչ է եւ իբրեւ արտասանութեան նիւթ կ՚երթայ ընկերանալ իր «Հերոսները»ին։

Այժմ ձայնակցելով հեղինակին.

«Հեռուէն հեռու կ՚ողջունեմ քեզ եւ քու պայծառ, անշնջելի յիշատակը, որուն հանդէպ վայրկեան մը կը մոռնամ հայ կեանքի առօրեայ, արտասուելի պզտիկութիւններն ու Թշուառութիւնները»։

Համբուրելի՛ Մուրա՛տ, դուն զաւցիր նօսրացնելով շարանը մեր հերոսներուն, բայց հայ Ազատագրական Պատմութիւնը էջէ էջ կը շողայ քու արեւաշող արիւնովդ։

Միքայէլ Վարանդեանի լեզուն գիւցազներգական է այս հատորին մէջ ալ։ Իր ոճը ունի՝ երփնաւորդ եւ առնական համ մը։ Դառնալու եւ զգալու իր ինքնայատուկ ձեւը կը վարակէ քեզ ալ։ Շա՛տ տեղեր ստիպուած եմ, գիրքը բաց Թեւերով Թռչելու պէս մէկէն ձգել, որովհետեւ… կուլաս։ Գիրքը, վրէժը, պատմուածքը՝ հերոսին հանդէպ— կը գալարին քեզ։

Հատորը խիստ ներկայանալի ինչպէս որ կը վայելէր «Հայրենիքի» տպարանին։

Մուրատ Ֆօնտի հեղ. Վարչութեան յղացումը վեր է ամէն գնահատանքէ։

Մուրատի համար, մեր ժողովուրդը բաւական երգեր հիւսած։ Ցանկալի է, որ երկրորդ տպագրութեան՝ (վստահ եմ) անոնց հաւաքուէին այս հատորին մէջ։

Երիտասարդ ընկերներ, Մուրատը դարձուցէք ձեր սեղանի գիրքը։ Որովհետեւ, ...«Աշխարհի պատմութիւնը, կ՚ըսէ Քարլայլ, հերոսագրութիւնն է Մեծ Մարդոց»։

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

Գործազրկական Ծարժումը Անգլիոյ Մէջ

Աշխատաւորական տագնապը որ հետզհետէ աւելի ծանր կը դառնայ, … էր որ երեւան եկաւ Անգլիոյ մէջ, 1930ին աւելի շեշտուեցաւ։ Հակառակ ասոր, անգլիական համագործակցական շարժումը կը շարունակէ զօրանալ, Թէեւ իր աշխատակցական գործունէութեան յաւելումը 0.1 … մեծամասնութիւն մը ունի։ Ասիկա աննշան տարբերութիւն մըն է, … շուշա։ Բայց, երբ նկատի առնենք տնտեսական ներկայ վիճակը, … նին արժէք կը ստանայ … Անգլիոյ համագործակցական … ժամ ուժը իր 1210 սպառողական համագործակցականներուն մէջ …

Համագործակցականներու անդամներու թիւը, 1930ին, կը հասնէր 6,402,966 հոգի։ Ասիկա Անգլիոյ ամբողջ բնակչութեան հարիւրին 13ն է։

Համարօրէ. շարժման իրական վիճակը կրնանք ըմբռնել հետեւեալ ձեւով։ Եթէ խորհինք որ ամէն մէկ ընտանիք, միջին թիւով, 4 հոգի կը բաղկանայ, ուրեմն պիտի … կացնենք, որ Անգլիոյ մէջ … միլիոն ընտանիքներ։ Գործակցականները ունին աւելի քան 6 միլիոն անդամներ։ Արդ, ընտանիքներ կան ուր մէկէ աւելի համագործակիցներ կը գտնուին։ Ուրեմն, երբ ընդհանրապէս Թիւին հարիւրին 10ը զեղչենք, կը մնանք 5,762,670 ընտանիք՝ Անգլիոյ մէջ՝ որ համագործակցականներէն գնում կ՚ընեն։ Այսինքն՝ Անգլիոյ ընտանիքներուն հարիւրին 50էն քիչ մը աւելին։

Ի՞նչ սպառում ունին գործակցականները։ 1930ին անդամ մը սպառած էին միջին հաշուով … անգլ. ոսկի եւ 19 շիլին, … 1931ին՝ 30 ոսկի եւ 3ակէս … Նուազումը արդիւնքն է … անկման, համագործակիցներու … մուտներուն նուազման, … Թեան եւ օրականներու անկման …

Անգլիոյ մէջ գիներու … աւելի մեծ է, քան Թէ սպառման գումարի նուազումը։ Այսպէս գինը ինկած են հարիւրին 17.8, … սպառումը հարիւրին 4,5։ … նին մէջ, վաճառուած նիւթերու … նակին մէջ յաւելում մը կայ … րեմն։

Անդամները հետեւեալ բաժանումը ունին.—

69 համագործակցականներ … 20 հազարականէն աւելի անդամներ, 16 համագործակցականներ՝ 15 … հազարական։ 113 համագործակցականներ՝ 5-10 հազարական եւ … համագործակցականներ հազիւ 1… զարական։

Ընդհ. կացութիւնը հետեւեալն եղած է.

1918ին 1364 համագործակցական 3,816591 անդամ, 61,394,708 անգլ. ոսկի դրամագլուխ։

1928ին 1345 համագործակցական, 5,885,135 անդամ, 118,683,… անգլ.ոսկի դրամագլուխ։

1930ին 1210 համագործակցական, 6,402,966 անդամ, 135,940,… անգլ. ոսկի դրամագլուխ։

Խանութներու Թիւին նուազումը արդիւնքն է այն իրողութեան, … նախապէս իրարու մօտ Թաղերու … եղածները յետոյ ճանչցուած … Ցագնային հետեւանքով, կը … ծուէր Թէ համագործակցականներու գործունէութիւնը պիտի նուազի 1929ին, ամէն մէկ անդամի կ՚իյնար 17 ոսկի եւ 6 շիլին դրամագլուխ … 1930ին՝ 19 ոսկի եւ 18 շիլին … ղած է։

1913ին վաճառումը եղած … 89.590.374 անգլիական ոսկի, …

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ

Վերջին դէպքին առթիւ

Երէկ հաղորդած էինք Լիփազմայի գաղթակայանին (Պիրէոն) մէջ, հայ կարմրուկներու սարքած նոր խեղկատակութիւնը:

Յունական թերթերը մանրամասնօրէն նկարագրելով այս խայտառակութիւնը, կ'ծու խօսքեր կ'ուղղեն հայերու հասցէին

«Փրօիա» խմբագրական նօթերու մէջ կը գրէ թէ՝ Հայերը շատ լաւ բան մը ըրած պիտի ըլլան, եթէ իրենց քաղաքական ու կուսակցական պայքարներուն հանդիսավայր չդարձնեն Աթէնքը: Ցերեկուհէն («Թիքա») լսուեց Լիփազմայի մէջ կրկնուած այս դէպքը կուգայ ցոյց տալու թէ Հայերը ... գգացումները յարգել չեն գիտեր

«Քաթիմէրինի» ևս խմբագրական նօթերու մէջ իր ցաւը կը յայտնէ դէպքին համար ...

[illegible]

ԹՈՒՐՔԻԱ

Նորէն Հայեր

Թուրք թերթերը կը գրեն.

Օտար երկիրներ, մանաւանդ Եգիպտոս, Պոլսոյ ճամբով աքսորուելու ... կատարուած ...

[illegible]

Ծովագնացքին բացը

[illegible]

Թլաւասուրիսի Մեռիկի մէջ

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

Ծերունի երիտասարդներ

Այս խորագրով երկրորդ խմբագրականի մը մէջ, «Յուսաբեր» դիտել կուտայ (հետր.)

— «Թող պայքարն ու նախատապարտութիւնը վերջացած չեն տակաւին: Մեր մէջ տակաւին կան շարքերեկան, դաւանական, տեղացիական ու հատուածական թափթփուկներ, վարիչօրագոյն սերունդները մեր փոթորկոտ պատմութեան, որոնք տակաւին զլխաւորած չեն Դաշնակցութեան գաղափարական կազմով: Ու պայքարը այս տարրերուն դէմ թերևս շատ աւելի ծանր ու տաժանելի գործ մըն է, քան խորտակումը մեր հայրենիքի շինքին նետուած թրքական ու ռուսական լուծերուն

[illegible]

Երեւելի նոր հրաման մը

Լոնտոն, 13 փետր.—

Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնութիւնը նոր հրահանգ մը պատրաստած է երթեւեկի մասին: Այս հրահանգին համաձայն երկիր չեն կրնար վերադառնալ անոնք որ 150-ակներու ցանկին մէջ են, թուրք հպատակութենէ վտարուած են, կը պատկանին անկեալ կայսերական գերդաստանին: Ասոնցմէ զատ հրահանգը բազմաթիւ կարևոր տրամադրութիւններ կը պարունակէ անոնց մասին որ կ'ուզեն Թուրքիա դառնալ, ինչպէս նաև ու-փոխանակելի օրինակը ... նկատմամբ ... ու կիներու մասին.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Տագնապի նշաններ ածխահանքերու մէջ

ԿԱՐՏԱՆ, 10 ՓԵՏՐ. (Մեր. թղթ.)

Անգործութեան սարսափանաբար ծաւալումը ու տատանումը ... ածխահանքերու մէջ:

Մեր շրջանին մէջ կը գտնուին երկու խոշոր ածխահանքեր: Մէկը Պիվէնի մէջ (Կարտանէն 5 քիլոմեթր հեռու), որուն մասին արդէն հաղորդած էի տեղեկութիւններ: Երկրորդը կը գտնուի Կարտանէն 5-6 քիլոմեթր հեռու, հարթ տարածութեան մը վրայ. Մերոց Այս ածխահանքը, որուն նախնական աշխատանքներու շրջանը կ'սկսի 1926ի վերջերէն ...

[illegible]

Առողջապահական ժողովրդային դասախօսութիւններ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը, ...

[illegible]

Dispensaire de l'Église Arménienne. 15 Rue Jean Goujon, Paris.

Գին Փարիզ եւ արուարձան 1 ֆր. 30 250 կրամը: Դաւառներ 4 ֆր. 50. CAFÉ MARTIN ամենալաւ սուրճն է իր արժքը գինով: Փարիզի գաղթային ցուցահանդէսէն առաջ ... հասցէ: 34 rue Joubert, PARIS

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Ա. ՄԱՍ

III

Գրիգոր, երբ տուն մտաւ, մայրը խոհանոցն էր: Միրանոյշ դեռ կը գրօսնուր պարտէզին դրանը առջեւ, հորին քովը, երկայն ու հարթ քարին վրայ: Հայրը գործի հագուստովն էր. կաշիէ ... կռնակը նստած էր բազմոցին անկիւնը: Մտածկոտ էր ու ծանր: Ցօղնաբեկ ու ... Հանեց ծխատուփը, եւ ... փաթթել: Մի՛շտ ալ կը խօսէր ... Սահակը. ահա՛, նորէն թող էր ... Ուրիշ ... Ռուբէն: Հակառակ իր ... թէ Միրանին ... Գրիգոր ... հայրենիքին: ... էր ու անհանդարտ: Ինչու՞, ...

բուն: Դուրս ... Միրան... Միրան ...

— Օղորմի, ...

Գրիգոր, ... Մաքուր էր Նորքին կիրճերը: Զինուորները, Մէհմէտը, ... Մարդու ամէն բան: Ու իր ... — դոր ... երկին ... ,յոր ... հօրը ... ամպի մը նման, որ կուգայ կը փակէ ... մարդու մը ծանր ու նոխ ... ինկող պղտիկ ճառագայթը...

[illegible]

(Շար.) Վ. ՄԵՀՍԷՆ

Գերմանիոյ նախագահական ընտրութիւնը

Հիթլերի թեկնածութիւնը

Այն օրէն ի վեր որ Հինտէնպուրկ, հանրապետութեան արքի նախագահը, պաշտօնական յայտարարութեամբ մը իր թեկնածութիւնը դրաւ նախագահութեան յառաջիկայ ընտրութեան համար, կուսակցութիւնները, ծանօթ մարմինները ազգայնականները մեծ խրախոյսի վրայ են։ «Երկաթէ Տակառը» որ վերջերս կազմակերպուեցաւ ընդդէմ Հիթլէրի, հանրապետութիւնը պաշտպանելու համար, հաւաքոյթ մը ունեցաւ Պերլինի մէջ։ Երեսփոխան մը յայտարարեց թէ «Երկաթէ Տակառը» պատրաստ է պայքարի եւ թէ որեւէ յարձակում զայն անակնկալի չպիտի բերէ։ Եթէ բռնի, Հիթլէր յաջողի ձեռք ձգել կառավարութեան ղեկը, ասիկա պիտի նշանակէ պատերազմի յայտարարութիւն մը՝ «Երկաթէ Տակառ»ին համար։

Համայնավարները նախագահութեան թեկնածու ներկայացուցած են իրենցմէ մէկը, Թելմանը։ Եթէ վերջին պահուն, անակնկալ դէպք մը չփոխէ իրենց որոշումը, ընկերվարականները ալ պիտի տան Հինտէնպուրկի։

Գերման հանքագործներու սէնտիքաներէն զօրաւոր թեւ մըն ալ, իր քուէն պիտի տայ Հինտէնպուրկի։

Պերլինէն տրուած լուր մը կը յայտնէ թէ Հիթլէր եւս դրած է իր թեկնածութիւնը, նախագահական ընտրութեան համար։

Այս կերպով, ընտրութեան հարցը կը մտնէ նոր փուլի մէջ։ Այլեւս յստակօրէն յայտնի կ'ըլլայ թէ երկար ատենէ ի վեր, գերման ազգայնական կուսակցութեանց միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւնները՝ միակ թեկնածու մը ներկայացնելու համար, համաձայնութեան մը չեն յանգած։ Սակայն Հիթլէրի հպատակութեան հարցը տակաւին չէ լուծուած, ինչ որ սակայն, քանի մը օրուան հարց կը նկատուի։ Պրունշվիքի կառավարութիւնը տրամադիր է Հիթլէրի յանձնելու կառավարական պաշտօն մը, որ ազգայնական պետին պիտի ապահովէ գերման հպատակութեան ստացումը։

Միւս կողմէ, «Պողպատէ Սաղաւարտները» կը յայտարարեն թէ գերման ազգայնականներու հետ համախորհուրդ, որոշած են առաջին քուէարկութեան թեկնածու ներկայացնել գնդապետ Տուսթերպէրկը։ Ասոնց յայտարարութիւնը կը յայտնէ նաեւ թէ ստիպուած էին այսպէս շարժիլ ընդդէմ Հիթլէրեաններու, որոնք կը պնդէին Հիթլէրի թեկնածութեան վրայ, եւ կը յուսան թէ առաջին եւ երկրորդ քուէարկութեան միջեւ, ազգայնական կոչուած ընդդիմադիրները պիտի յաջողին համաձայնիլ միակ թեկնածուի մը վրայ։

Կոստանցայի լրտեսական գործը

Կոստանցայի լրտեսական գործը, որուն մէջ մեծ դեր ունեցաւ Աղաբեկով, կը շարունակէ զբաղեցնել ռումանական իշխանութիւնները։ Ջերբակալեալներուն հարցաքննութիւնը կը շարունակուի։ Ֆրանսացի Լըքօքը խոստովանեցաւ թէ հեռագիրներ փոխանակած է Փարիզցի համայնավարի մը՝ Մենցի հետ։ Հաւանական կը նկատուի որ դատավարութիւնը սկսի երեք շաբաթէն։

Թուրքիա օդանաւ կը գնէ

«Քայմս» կը գրէ թէ ընկերութեան պայմանագրութիւն մը կնքած է ամերիկեան կառավարութեան հետ, 24 զինուորական օդանաւերու համար։ Ասոնց 18ը ուղղակի Մ. Նահանգներէն պիտի ղրկուին, իսկ մնացեալները պիտի շինուին Անատոլուի մէջ։

Երեւի Սարաճօղլուի յաջողութիւններէն մէկն է այս ձեռնարկը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Քաղաքական հակառակորդներու հետ կռիւի մը ընթացքին սպաննուած հիթլէրեանի մը յուղարկաւորութեան առթիւ, նոր խռովութիւններ տեղի ունեցան Համպուրկի մէջ։ Քանի չափ վիրաւորներ կան։ Ոստիկանութիւնը հարիւրի չափ անձեր ձերբակալեց։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ.— Բացի եգէական կղզիներէն, ամբողջ Յունաստանի մէջ սաստիկ ձիւն կը տեղայ։ Յլորինայի մէջ՝ 21 աստիճան ցուրտ կը տիրէ։ Թեսալիոյ կարգ մը շրջաններուն միջեւ հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։ Ոլիմպոսի շրջանին մէջ, գիւղի մը մօտ, գայլերը յօշոտեցին ուսուցիչ մը։

Ց. Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Դ.

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. Gobelins, Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը խօսի ընկ. ՄԿՐՏԻՉ Ե-ՐԻՑԵԱՆՑ։ Ներկայ կրնան ըլլալ միայն ընկերներ։

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ռոստոմ Գրադարանի սրահը։ Օրակարգ՝ ընթերցում շրջաբերականներու։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 242 rue Duguesclin։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Գայծակ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գառ. Միքայէլեան դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 65 Rue de la République։ Կը խօսի ընկ. Մ. Մաթեւոսեան, նիւթ ունենալով «Հայ Թատրոնը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Ալֆորվիլի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot Alfortville

Կը նախագահէ՝ Տիկ. ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը խօսի՝ ընկ. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն — Մուտքը ազատ է

Լիոնի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Համազասպ» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի եւ Շրջ. Կոմիտէներու

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղականարանին մէջ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՎԱՐԴԱՆ ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ — Մուտքը ազատ է

Պուլվար Օտտօի մէջ (Մարսէյլ)

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 120a Chemin de la Madrague Ville Պար Վէնսան սրահին մէջ։

Կը խօսի՝ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Սէն Մաքսիմի մէջ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին տեղւոյն Մատուռ Մանկապարտէզին մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

Սէն Ժ'Ալպուանի մէջ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 7ին Պար տը Փլաթանի մէջ. (Նորաշէն ավենիւ Լիոնի կողքին) 30 Route Nationale.

Կը խօսին՝ ընկերներ ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ եւ Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ — Մուտքը ազատ է

Կրընոպլի մէջ

Այս Կիրակի ժամը 3ին, Հայոց եկեղեցիի սրահին մէջ. 19 rue Bayard

Կը խօսի ընկ. Ա. ԱՐՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին — Մուտքը ազատ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ս. ՄԻՐՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Յիւրիա Ճաշարանին վերնայարկը։ Օրակարգի վրայ՝ պատգամաւոր. ժողովի օրակարգի նիւթերը։ Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ Ակումբին դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Սոսիէթէ Սավանթի մէջ։ Կը խօսի Հ. Ցովհ. Մըսրեան։ Նիւթ՝ «Հայ եկեղեցւոյ յարաբերութիւնները օտար եկեղեցիներու հետ»։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գ. Գ. Խաչով եւ Արամ Նալբեան (Նիւ-Եորք), Տէր եւ Տիկին Հէրման Նախինիքեան, Տէր եւ Տիկին Սամփան Պայպուրթեան (Միլան) եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին սիրելի Տիկին ՀՌԻՓՍԻՄԷ Ս. ՆԱՐԼԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պէյրութ, Խ. Ա.— 100։

Մարսէյլ, Գարծ.— 920։

Պինկանթէն, Ս. Գ.— 16 տոլար։

Քան, Վ. Գ.— 35։

Պօզէ, Նազ.— 25։

Տէսին, Ա.— 20։

Սոֆիա, Գարծ.— Ստացանք։

Imp A DER (Agopian) 17, Rue Dameme, Paris

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (154)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

Յաւելուած

4. ԱԿՆԱՅ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Մեծ կորուստներ ունեցան ժողովուրդը, զինուորները եւ աշիրէթները։

Հայերը Չախչախելէ յետոյ, աշիրէթները փորձեցին քաղաք մտնել աւարառութեան նպատակով, սակայն զինուորները խիստ ընդդիմութիւն մը ըրին, չթողլով որ քաղաք մտնեն։

Ոմանք կը պնդէին թէ այս դէպքերը ծագեցան անոր համար, որ Հաճընի ու Զէյթունի կողմերը երեւցած են խումբ մը աւազակներ։ Ասոր այս աւազակներն են, որ ամէ կուտան կռիւներուն։ Ու կ'աւելցնէին թէ Զէյթունցիները, Կիլիկիոյ եւ ուրիշ վայրերէ օգնական ուժ առնելով, կ'աշխատէին նոր խռովութիւն մը յարուցանել Ատանայի կողմերը։ Եւ սակայն Զէյթունէն Պոլիս հասած էր պատգամաւորութիւն մը, որ 5 հազար ստորագրութեամբ աղերսագիր մը ներկայացուց Պալատին, երդումպատու հաղորդելու համար թէ այսուհետեւ երբեք չպիտի խառնուին Ադանիէն եւ բոլոր կոմիտէներէն, թէ կը փափաքին ապրիլ խաղաղութեամբ։ Այսուհանդերձ Ակնայ դէպքերուն ընթացքին ոստիկանութեան ձեռքն անցած ռուսական հրացաններ եւ ապանձաններուն միջեւ տեսնուած Ռուսահայերը այն եզրակացութեան հասցուցին մեզ, որ լաւ հաղորդութեան տակ չեն առնուած արեւելեան սահմանները։ Այդ պատճառով, մանաւանդ հրահանգներով հրաւիրեցինք Դ. Զօրաբանակի հրամանատարութեան եւ Վանի ու Էրզրումի կուսակալութեանց ուշադրութիւնը այդ մասին։ Նոյն ատեն շարունակեցինք խուզարկութիւնը Ակնայ մէջ, ուր գրաւեցինք հարիւրներով հրացան, մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք, ռումբ, դաշոյն, սուր, շաղիկ եւ զանազան զէնքեր։

5. - ՍԱՍՆՈՅ ԵՒ ՏԱԼՈՒՈՐԻԿԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Անոնք որ կը հետեւին յուշերուս, մոռցած չեն անշուշտ թէ հայկական ապստամբութեան պատմութեան մէջ յաճախ կը յիշատակէի Համբարձում Պոյաճեանի անունը։ Այս մարդը ժամանակին է բազմաթիւ դէպքերու,—Գում Գափուի ու Պապը Ալիի դէպքերը այս մարդն էր, որ պատրաստած էր։ Ատանայի, Կիլիկիոյ, Եոզկատի, Մարզուանի կողմերը հայկական ապստամբութեանց մէջ եղբօրը՝ Միհրանի հետ մեծ դեր խաղացած էր։ Բանիցս ձերբակալուած էր, դատապարտուած, բայց կայսերական ներման շնորհիւ ազատ արձակուած, կամ Եւրոպա փախած։

Համբարձում Պոյաճեան, որ երբեմն կը յայտնուէր Մուշտա, երբեմն Յակոբ անուններով, ընիկ Հաճընցի է։ Եղբօրը հետ ուսումը առած է նախ Թուրքիոյ, յետոյ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ։ Կը խօսէր քանի մը լեզուներ, ուժեղ կամքի տէր, ճարտասան, խորամանկ, քաջ յեղափոխական մըն էր։ Թուրք, Սիրանուշ, իր կարգին, ինչպէս ծանօթ է, մէկն էր Զէյթունի ապստամբութեան ղեկավարներէն։ Աղասիի հետ կը կազմակերպէր ու կը վարէր հայ յեղափոխական բանակը։ Սիրանուշ կոմիտէին կողմէ ղրկուեցաւ Պալքանները, Թիֆլիզ, Եւրոպա, ուր շրջեցաւ շրջագայեցաւ մեծ գործունէութիւն ցոյց տուաւ։ Այս քաջ եզրայր երրորդութեան կատարած գործը, հայ յեղափոխութեան համար ցոյց տուած ծառայութիւնը, հայկական տեսակէտով, վեր է ամէն գնահատութենէ։ Երեքն ալ հասնելու համար իրենց երազին, լուրջ աշխատանք թափած էին եւ իրենց կեանքը նուիրած էին այդ երազին իրականացման։ Այն ազգային երգերուն մէջ, զորս հայ կամիտէները յօրինած էին, շատ կը յիշուէին ասոնց անունները։

Երբ Կիլիկիոյ ապստամբութենէն յետոյ, Միհրանը զարձեալ կը փորձէր գլուխ ցցել եւ խռովութիւն յարուցանել Հաճընի կողմերը, ձերբակալուեցաւ եւ Ատանայի մէջ դատարանի յանձնուեցաւ։ Դատարանը մահուան դատապարտեց զայն։ Եւ կախաղան հանուեցաւ։ Այնուհետեւ պահ մը լռեցաւ Համբարձումի եւ քրոջը՝ Սիրանուշի անունը։

Կ'ըսէին թէ Համբարձում եւ Սիրանուշ փախած են Եւրոպա եւ հոն անդադար կը գործեն Լոնտոնի իրենց կոմիտէին մէջ։ Ցետոյ հասկցուեցաւ որ Սիրանուշ Պոլիս է հաստատուեր, իսկ Համբարձում Անատոլու անցնելով, կ'աշխատէր ապստամբական կարեւոր շարժում մը պատրաստել։

Սասնոյ եւ Տալւորիկի դէպքերը, որոնց մէջ կը յիշուի Համբարձումի անունը, թէեւ աւելի կանուխ պատահած են, սակայն անջատաբար առնելով, այնքան մեծ դէպքեր են, որ կ'արժէր այսպէս յետաձգել յուշերուս վերջաւորութեանը։

Սասուն կը գտնուի Պիթլիսի նահանգին մէջ։ Մուշի սանճաքին ենթակայ աւան մըն է։ Սասնոյ գիւղախումբին վարչական կեդրոնն է Տալւորիկը։ Ինչպէս Հայերը հոն զանգուած մը կը կազմեն ամէնէն աւելի Մուշի շրջաններուն մէջ։ Բոլորովին բնակ գիւղեր կան այդ շրջանին։ Իսկ հայ եւ Թուրք խառն բնակութեամբ գիւղերուն մէջ, Հայերն են որ գերակշիռ են թիւով։

Համբարձում Պոյաճեան քով մը նեղէլէ յետոյ Եւրոպա լատը, յաղթութիւնը առնելէ իրենց յեղափոխութեան բոյն դարձնելու համար Անատոլու եւ ռազմական հաստատութեան Մուշի շրջանին մէջ։ Ամերիկեան բողոքական եկեղեցիին միսիոնարներէն շատեր, ինչպէս ներկայացուցիչ Մշոյ կռիւներուն ընթացքին յեղափոխութեան սիւնը կը կազմէր։ Ամերիկայէն ու Եւրոպայէն անտուկներով ապրանք կը ղրկէին ամէն օր այս միսիոնարներուն։ Մաքսատան մէջ կը բանալ ու նայիլ թէ ինչ պարունակեն այդ արկղները, որոնք լեցուած էին զէնքով ու ռազմամթերքով։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932

25 FÉVRIER 1932

Ը ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1812 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԻՉ ՄԸՆԱԼ ԹԻՒԵՐՈՎ

Դարձեալ մեր համրանքի մասին, վիճակագրական իմաստով։

Եօթը հարիւր հազար կամ կէս միլիոն կ'ըսենք ու կ'անցնինք։ Մի՞թէ է ճիշդ։

Աւելի բացորոշ դնելով հարցը, ի՞նչ է մնացեր իբրեւ հայկական արժէք։ Ո՞ւր էին եւ ո՞ւր կը գտնուին այդ աշխարհագրիւ «տեղափոխական» բազմութիւնները։ Ի՞նչ կը ներկայացնեն իբրեւ բարոյական, մտաւոր եւ տնտեսական արժէք։

1921-1922ի գաղթականութենէն վառ, ունինք հին գաղութներ։ Դիտուի կամ բոլորովին օտարացածներ, որոնց համրանքի մասին ալ ենթադրական, խնդրական են մեր տեղեկութիւնները։

Միայն Թրանսիլվանիան ու Պուքովինան. Ճավան կամ Հնդկաստանը չեն որ վրիպած են ուշադրութենէ։ Հապա Մանչեսթըրն ու Լոնտոնը Պրիւսէլն ու Անվէրսը. Փէշթան ինչպէս Վիէննան։

Անշուշտ եթէ ունենայինք միացեալ կազմակերպութիւն եւ կեդրոնական իշխանութիւն, գէշ-աղէկ երեւան կը հանուէր պատկերը։

Չունինք այսպիսի բան, եւ այս ընթացքով չպիտի ունենանք երկար ատեն։

Ուրեմն, իւրաքանչիւր շրջան պիտի աշխատի իրեն համար։

Եթէ ազգային իշխանութիւն կայ տեղ մը, ա՛ն պիտի կատարէ մարդահամարը։ Եթէ չկայ, անոր տեղը բռնող մարմինը։ Իսկ եթէ այդ ալ կը պակսի—բայց շատ քիչ տեղերու մէջ կը պակսի—պիտի կատարէ անհատը, ի՛նչ դաւանանք ալ ունենայ։ Կը բաւէ որ իր կապերը կտրած չըլլայ այս ժողովուրդին հետ։

Անհրաժեշտ է այս աշխատանքը - գաղութներու մարդահամարը — նոյնիսկ մեր ինքնապաշտպանութեան համար։

Ի՞նչ օգուտ գեղեցիկ ծրագիրներէն, երբ չունինք ճշգրիտ գաղափար բուն խարիսխին, համրանքին կացութեան, սեռ ու ճերմակի մասին։

Անպատճառ աղէ՞տ մը պիտի պատահի, որպէսզի տեղեկանանք թէ 20-30 տուն Հայեր կան այսինչ լերան ետին, կամ սահմանին վրայ, անապատին մէջ կամ միջազգային յորձանքի մը ափը, դատապարտուած՝ կորսուելու։

Եթէ իսկապէս տէրն ենք մեր ճակատագրին եւ կ'ընդունինք թէ ճիտի պարտք ունինք այս հալածական ժողովուրդին հանդէպ, որո՞ւ կը սպասենք, զայն կատարելու համար։ Անոր կատարումը գիւրացնելու համար։

Եթէ ուրիշները բոլշեւներու բազմութեան մը, «երերեալ եւ տատանեալ» զանգուածի մը տեղ դրած են մեզ, ո՞վ պիտի ապացուցանէ թէ չարաչար կը սխալին, թէ մենք գիրքերը չենք լքած եւ գիտենք վարել մեր բախտին անիւը։

Թուանշաններն են որ ճամբայ պիտի ցուցնեն շատ մը գործերու համար, աշխատանքի տազնապէն մինչեւ ընկերային կամ քաղաքական որոնումը։ Ընդհանրացումները բան չեն ապացուցաներ։

Եթէ քաղաքէ մը գրեն թէ «անօթի ենք, թշուառութենէն կը ծիւրինք, մեռանք-կորանք», մարդիկ բան չեն հասկնար։ Իրենց ուսերը կը թօթուեն ու կ'անցնին։

Իսկ երբ կը գրես — երկու հարիւր հոգի ենք, քսան կամ յիսուն հոգի բացարձակ անելի մատնուած են, ոչ եկամուտ ունին, ոչ ալ ո՛րեւէ աշխատանք՝ մինչեւ վեց ամիս. — պատկերը պարզ է, եւ կարելի կ'ըլլայ այս կամ այն ձեռնարկը կատարել։

Ուրիշ օրինակ մը, երբ ըսեն թէ Ալեքսանտրէթի կամ Անտիոքի մէջ Հայերը Թուրքերէն կը խօսին, կը վրդովուիս, բայց չես կրնար ըմբռնել ամբողջ կացութիւնը, որպէսզի անոր համեմատ ձեւակերպես «անելիք»դ։ Պիտի գրես — մեր շրջանին մէջ երկու կամ հինգ հազար հայրենակիցներ կան, որոնց հարիւրին տասը, կամ քսանը, 500 կամ հազար հոգի մայրենի լեզուն չեն գիտեր, կամ գիտնալով հանդերձ կը յամառին Թուրքերէն խօսիլ։

Հատարակ-տեղիք օրինակներ են ասոնք, բայց անհրաժեշտ, որպէսզի գիտնանք մեր ճամբան ամէն բանի մէջ։ Առօրեայ կեանքի պահանջներէն մինչեւ քաղաքական ծրագիրները։

Ընդհարացումները, վերացական ըմբռնումները այնքան ծանր նստած են մեր գլուխներուն մէջ որ, նոյն իսկ չենք սորված մեր ջարդերուն թիւերը։

Մինչդեռ մերկ թուանշան մը շատ աւելի բան պիտի ապացուցանէր, քան ամէնէն վսեմ ոդբը։

*

Վերադառնալով բուն հարցին գաղութներու մարդահամարին, աւելորդ անգամ մըն ալ յիշենք թէ չենք անտեսեր գործին դժուարութիւնները։ Եւ չենք պահանջեր կատարեալ վիճակագրութիւն։

Այդ բոլորը վեր են մեր ուժերէն։

Բայց, եթէ ըմբռնենք ձեռնարկին արժէքը, դժուար չէ մէջտեղ հանել մօտաւոր պատկերը։

Մանաւանդ որ, հին կամ նոր նիւթեր շատ կան։ Պարբերաբար կատարուած են զանազան վիճակագրութիւններ։ Առատ նիւթ կը գտնուի առօրեայ թերթերուն ինչպէս առաջնորդարաններու, ազգային բազմապիսի հաստատութեանց մէջ։ Եւ ունինք ձեռնհաս մարդիկ որ ծանօթ են վիճակագրութեան գիտելիքին, կը սիրեն պրպտել, հաւաքել, դասաւորել։

Եւ պայման չէ անպատճառ վարձու պաշտօնէութիւն մը փնտռել։ Մեծ կեդրոններու մէջ կան ազգային իշխանութիւններ ու հաստատութիւններ, Հայր. Միութիւններն ու կուսակցութիւնները եւ ուրիշ բազմազան օրկաններ։ Իսկ փոքր, մեկուսացեալ վայրերու մէջ երբեք չեն պակսիր մէկ-երկու սրտցաւ անհատներ, ինչպէս ըսինք։

Եթէ աւելի երկար ձգձգենք այս գործը, վաղը դժուար թէ կարենանք ճշդել մեր շահն ու կորուստը, ինչպէս եղած է տարիներու դարերու ընթացքին, Թուրքիայէն մինչեւ Պարսկաստան կամ Հնդկաստան։

«Մնացորդաց» պատմութեան մէկ երեսը եթէ գրականութիւնն է, միւսն ալ վիճակագրութիւնն է։ Թուանշա՛նը։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑԷՔ

Աստուածաշունչի բոլոր թարգմանութիւններուն մէջ, կ'աւանդեն թէ, հայերէնը կը կոչուի «Թագուհի Թարգմանութեանց»։

Անցեալները, ընթերցող մը ժամուլի մէջ կը հարցնէր Հ. Արսէն Ղազիկեանի թէ ինչո՞ւ «Թագուհի» կոչուած է մեր թարգմանութիւնը, եւ ո՞վ տուած է այդ վկայականը։

Իմ գիտցածս այն է, որ Աստուածաշունչի թարգմանութիւններուն մէջ, ինչ լեզուով ալ կատարուած ըլլան, կը վխտա՛ն սխալները եւ անճշդութիւնները, ոչ մէկ խօսք սակայն, թէ հայերէն գրաբար Աստուածաշունչին լեզուն հրաշալի հայերէն մըն է։ Բայց եւ այնպէս աւանդութիւն մը կայ, տակաւին, որ կ'ըսէ թէ հայերէն թարգմանութիւնը «Թագուհի՛» է։

Հիմա Գ. Ա. Հաճեանի... որ լաւ ծերինանոր գիտէ, այնքա՛ն անուշ կը պատմէ, որ յաճախ ինծ ալ կը հաւատայ իր ափ յափով պատմութիւններուն. — կ'ըսէ թէ Մոսկուայի մէջ, Համլէթի ներկայացման պահուն, անգլիացի դերասան մը կը նկատէ անճշդութիւններ ռուսերէն թարգմանութեան մէջ։ Հաւաստելու համար այդ անճշդութիւնները, կը բանան... հայերէն թարգմանութիւնը, եւ կը յայտարարուի հայերէն թարգմանութիւնը «Թագուհի թարգմանութեանց»։

Հայոց մէջ այսպէս կը ծնանին... Թագուհիները, եւ բոլոր ... փրանսէօր, թեւթէօր, եւլն, ... անմահ կը ... ու կը կոչեն ... ։

Եթէ Մասեհեան խանի թարգմանութիւնները հարազատ են ու գեղեցիկ, ո՞վ կը կասկածի։ Անոյդայմամն ալ է՞որ էր «Թագուհի» թարգմանութեանց հայերէնը կոչել, ... թարգմանիչներ են, ... ։

Եւ ի՞նչ «տանը մանաճը ծախող» ազգ ենք, որ մեր թարգմանութիւններուն «Թագուհի» տիտղոսը տալու համար, օտարներուն քերանը կը դնենք գովեստի խօսքեր, (ըսողներ կան թէ մեր թարգմանութիւնները բնագիրէն ալ գեղեցիկ են), կ'երթանք նոյն իսկ... անգլիացի դերասանին ըսել տալու թէ հայերէնն է՛ գեղեցիկ թարգմանութիւնը։

Եթէ հայերէնով թարգմանութիւնները «Թագուհի» են եւ գեղեցիկ, այն ատեն առաջարկ մը, — հայերէնի թարգմանել բոլոր գլուխ-գործոցները եւ այրել բնագիրները։

Այնուհետեւ մարդիկ միայն հայերէն թարգմանութիւն կ'ունենան կարդալու եւ ընթերցման մէջ հրճուելու։

ՀԱՐԹՈՒՆ

Նամակ Երեւանէն

Աթէնքէն Հայաստան գացած գաղթական մը հետեւեալ նամակը գրեր է իր ազգականին.—

«— Երախտապարտ պիտի ըլլամ քեզի, եթէ ինծի երեք զոյգ գուլպայ, զոյգ մը հօշիկ, քիչ մը խունկ եւ քիչ մըն ալ լիմոն թուզի զրկես, հոս կարելի չէ գտնել։ Տակաւին կերծի չունինք։ Ինչ գալու կ'ըսէ, ... վարձ չըլլալով բաւական դժուարութեամբ կը քաշենք։

Եթէ գալս ըլլար աշխատէ կարելի եղածին չափ շատ ներքնազգեստ բերել։ Այստեղի ժողովուրդին հետ բաղդատելով մենք հարուստ ենք։ Հոս շատեր հացի ճէկական ձեռք հազուստ անին»։

Երկրաշարժ Էնկիւրիի մէջ

Երկուշաբթի օր, երկրաշարժի ուժգին ցնցումներ տեղի ունեցան Էնկիւրիի մէջ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

Ո՞րո՞նք պիտի կրնան վերադառնալ

ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ինչպէս գրած էինք, երթեւեկի նոր կանոնագիր մը հաստատուած է Թուրքիոյ մէջ։

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք առաջին տեղեկութիւնները, սպասելով լրացուցիչ յուսադրութեանց։

ԷՆԿԻՒՐԻ, 16 փետր. («Ճիւմհուրիյէթ»ի թղթակիցը կը գրէ).— Երթեւեկի նոր կանոնագիրը եղած է Գործավարներու խորհուրդէն. Աիաւասիկ անոր հիմնական կէտերը.

1.— 15 տարեկաններու ցանկին մէջ դասուողներէն. Թրքական հպատակութենէ հանուածներէն եւ կայսերական անկեալ գերդաստանի պատկաններուն համար երկրին սահմանէն դուրս հանուածներէն զատ, այն թրքահպատակները որոնք թրքական անցագիր չառնելով օտար երկիր փախած են, Չրդ. յօդուածին մէջ նշանակուած ձեւով կրնան երկիր վերադառնալ։

2. Ա.— Իրաւ. անցագիր չառնելով օտար երկիր գացող թրքահպատակները, Բ. ըստ անոնց անցագրով օտար երկիր մեկնող թրքահպատակները, Գ.— Հինէն ի վեր օտար երկիրներու մէջ բնակող թրքական հպատակները անոնք որ 5 տարուան միջոցի մը մէջ թրքական հիւպատոսարանը դիմելով, իրենց արձանագրութիւնները վերանորոգած եւ հպատակութեան վկայագիր եւ անցագիր չեն առած։ Ասոնք երբ ուզեն երկիր վերադառնալ, իրենց բնակած տեղին թրքական հիւպատոսարանը, իսկ չգտնուելու պարագային ամէնէն մօտիկ թրք. հիւպատոսարանը դիմելով, երեք հատ «պէյաննամէ» պիտի առնեն եւ անոնց ամէն մէկուն մէջ գրուած հարցումներուն պիտի պատասխանեն։ Այս «պէյաննամէ»ներուն վրայ մէկ մէկ լուսանկար պիտի փակցուի։

Հիւպատոսարանը այս «պէյաննամէ»ներէն մէկը վար դնելով, միւս երկուքը պիտի ղրկէ Ներքին գործավարութեան ապահովութեան գործերու տնօրէնութեան, «Պէյաննամէ»ին տիրոջ մասին հաղորդուելիք զեկոյցին վրայ, անցագիր պիտի տրուի իրենց

3. Կրնան վերադառնալ անոնք որ Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի կառավարութեան անցագրով օտար երկիրներ գացած են, եւ իրենց Թուրք հայրենակցութեան իրաւունքը չեն կորսնցուցած։

4.- Թուրքիոյ Հանրապետութեան պաշտօնատուններուն կողմէ տրուած անցագրով Պոլսէն մեկնած ոչ-փոխանակելի օրթոտոքս Յոյներու. Պոլիս գտնուող իրենց ընտանիքի պետերուն միանալու համար գալիք աղջիկ եւ մանչ տղոց, եթէ չափահաս ըլլան՝ չամուսնացած աղջիկներու եւ չափահաս ըլլալով իրը «էթապլի» ճանչցուած այրի մայրերու մասին պէտք եղած գործողութիւնը կը կատարուի՝ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ 1930 Յունիս 11ին կնքուած պայմանագրին եւ փոխանակութեան խառն յանձնաժողովի Թուրք պատուիրակութեան նախագահութեան կողմէ, հիւպատոսներու տրուելիք տեղեկութեան համաձայն։ Իրենց հպատակութիւնը կասկածելի նկատուողներէ անցագիր կը տրուի անոնց՝ որոնց հպատակութիւնը կը ճշդուի պաշտօնատան կողմէ կատարուելիք քննութեան հետեւանքով

5. ... 2 եւ ... 1930 ... երթեւեկի հրահանգին տրամադրութիւնները ջնջուած են։

ԷՆԿԻՒՐԻ, 17 փետր. («Էնի Կիւն») Կուսակցութեանց հաղորդուելու վրայ է Գործավարներու խորհուրդին ընդունած երթեւեկի նոր հրահանգը, որ երկրին մէջ կը ճշդէ կատարելապէս բնականոն կացութիւնը։

1) Ցարդ երկրին մէջ արտօնութեամբ պտտիլ կրցող Թուրք ոչ-իսլամները ազատօրէն պիտի կրնան պտտիլ եւ կալուած գնել.

2) Երեք ամիսէն աւելի չպիտի կրնան մնալ Յունաստանէն գալիք Յոյները։

3) Եւրոպա փախած ոչ-իսլամները Եւրոպայի իսլամներուն եղած գործողութեան պիտի ենթարկուին։

4) Նախապէս երկիր մտնելու համար «պէյաննամէ» լեցնելով ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութեան արտօնութեան ենթակաները ասկէ ետք փոխանակութեան յանձնաժողովի Թուրք պատուիրակութեան՝ հիւպատոսարաններու ընծայելիք արտօնութեամբ պիտի կրնան ճամբորդել։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

կառավարական յայտարարութիւնը

Պ. Թարտիէօյի դահլիճը ներկայացաւ խորհրդարանին, ուր կարդացուեցաւ կառավարական յայտարարութիւնը։ Ինչպէս գրեր էինք, յայտարարութիւնը շատ կարճ է, կը բովանդակէ հետեւեալ գլխաւոր կէտերը։

Հատուցումներու եւ զինաթափութեան հարցերուն մէջ, կառավարութիւնը կը շարունակէ նախորդ դահլիճին քաղաքականութիւնը։ Բոլոր երկիրներու հետ իր բարեկամական յարաբերութիւններով, Ֆրանսա պիտի շարունակէ ծառայել խաղաղութեան դատին։ Գալով ներքին քաղաքականութեան, կառավարութենէն կախում չունի կուսակցական նախամարտութեանց վերացումը. սակայն, կառավարութիւնը պիտի ջանայ արգիլել որ անոնք որեւէ վնաս հասցնեն երկրին տնտեսական շահերուն։ Ընտրութիւններէն առաջ, կառավարութիւնը պիտի աշխատի ելեւմուտքը քուէարկել տալ։ Ընտրութեանց թուականի ճշդումը, համաձայն օրէնքի տրամադրութեանց, կը մնայ կառավարութեան իրաւունքը, որ պիտի գործադրուի կատարել անկողմնակալութեամբ։ Ընտրական օրինագիծը կը պահանջէ Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի համաձայնութիւնը, կառավարութիւնը չպիտի միջամտէ վճռելով տնտեսական տագնապին, կառավարութեան յայտարարութիւնը կը բովանդակէ հետեւեալ նկատումները.

— Ամէնէն առաջ, մեր երկրագործութիւնը վնասուեցաւ եւ հակառակ այն միջոցներուն, որոնք զայն փրկեցին մօտալուտ վտանգէ մը, պէտք է պաշտպանուի արթնութեամբ։ Մեր ճարտարարուեստն ու առեւտուրը նոյնպէս կը պահանջեն հանրային իշխանութիւններու եռանդագին օժանդակութիւնը։

«Ֆրանսայի կացութիւնը՝ թէեւ այնքան ծանր չէ որքան ուրիշ երկիրներունը, շատ կէտերու մէջ փափուկ է եւ տաժանելի։ Մայր երկրին թէ գաղթավայրերուն մէջ, անհրաժեշտը պիտի կատարուի՝ յանգոյնին առաջքն առնելու եւ լաւագոյնը փութացնելու համար։

Յայտարարութիւնը յետոյ կ'անդրադառնայ նախարարութեանց կրճատման եւ միացման։

Կառավարական յայտարարութենէն յետոյ, տեղի ունեցան ունեցան բուռն վիճաբանութիւններ, որոնք վերջացան կառավարութեան հանդէպ յայտնուած վստահութեան քուէով։

Կառավարութիւնը շահեցաւ 309 քուէ ընդդէմ 262ի։

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՏՈՒՐՔԵՐԸ

ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏԻ 1Ը պէտք է ուղղակի տուրքերու պաշտօնատան յղած ըլլաք ոչ-առեւտրական արհեստներու շահուն վրայ ձեր տուրքի յայտարարութիւնները։

ՈՐ ՇԱՀՆ Է ՈՐ ՏՈՒՐՔԻ Կ'ԵՆԹԱՐԿՈՒԻ.

Ոչ-առեւտրական արհեստներու եկամուտներուն մէջ կ'իյնան ազատ արհեստներու (բժշկութիւն, փաստաբանութիւն, գրականութիւն, գեղարուեստ եւլն.)։

Ճարտարարուեստէ, առեւտուրէ, երկրագործութենէ, հանրային եւ մասնաւոր պաշտօններէ զատ զբաղումներու եկամուտները։

Որ եւ է շահերու զբաղումի կամ ձեռնարկի շահերը, որոնք եկամուտի վրայ յատուկ տուրքի մը չեն ենթարկուած։

Տուրքի ենթակայ է միայն զուտ հասոյթը, այն գումարը որ կը մնայ ամբողջական հասոյթներէն հանելով արհեստի կիրարկման անհրաժեշտ ծախսերը։

ՊԷՏՔ Է ՆԿԱՏԵԼ ՁԵՐ ԽԱՌՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՀԱՍՈՅԹԷՆ ՀԱՆԵԼ,

Ա.— Ձեր աշխատակիցներուն կամ պաշտօնեաներուն ծախսերը,

Բ.— Ձեր գործատեղիին վարձքը,

Գ.— Գրասենեակի ծախսերը եւ գործատեղիի յատուկ ծախսերը, տաքութիւն, լոյս եւլն.։

Դ. Երթեւեկի ծախսերը, ինքնաշարժ, ձիու ծախսեր եւլն.։

Ե.— Արհեստի տուրքերը զոր վճարած էք 1931ին։

ՉԷՔ ԿՐՆԱՐ ՁԵՐ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՀԱՍՈՅԹԷՆ ՀԱՆԵԼ,

Ա.— Ձեր տան ծախսերը, ձեր բնակարանին վարձքը,

Բ.— Ձեր ծառաներուն վարձքերը,

Գ.— Ձեր առ'ձ անձնական ծախսերը.

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԷՏՔ Է ԸՆԵԼ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պէտք է յայտարարել՝

Ա.— 1931ի ձեր ամբողջ հասոյթը,

Բ.— Ձեր արհեստին կիրարկման վերաբերեալ ծախսերու գումարը,

Գ.— Ձեր 1931ի զուտ հասոյթը,

Ասոնք պէտք է լեցնել յայտարարութեան տպուած հարցարանին երկրորդ էջին յատուկ աղիւսակին մէջ,

Այս տպուած յայտարարութիւնները կրնաք գտնել բոլոր քաղաքապետարաններուն մէջ։

ԿՐԿՆԵՆՔ, ՁԵՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷՏՔ Է ԸՆԷՔ ՄԱՐՏ 1ԷՆ ԱՌԱՋ,

Եթէ ձեր յայտարարութիւնը ժամանակին չհասնի, հարկային պաշտօնատունը ինքն իսկ ի պաշտօնէ կը նշանակէ ձեր տուրքը եւ այդ պարագային՝ կրնայ ըլլալ որ հարիւրին 50 յաւելում մը նշանակէ։

ԵԹԷ ՁԵՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՃԻՇԴ Է

Իբր տուգանք, ձեր տուրքին վրայ կը կատարուի հարիւրին 400ի յաւելում մը։ Այդ պարագային պաշտօնատունը այս յաւելումը կատարելու համար հիմ կը բռնէ ձեր շահուն ծածկուած մասը, եթէ քսան հազար ֆրանքը կ'անցնի կամ ամբողջին մէկ տասներորդէն աւելի է։

Եթէ մերժէք ձեր հաշուի տետրակները ներկայացնել, մանաւանդ ըստ օրինի եթէ պարտաւոր էք կանոնաւոր տետրակ բռնել, ձեր շահը ինքնաբերաբար կ'որոշուի հարկային պաշտօնատան կողմէ եւ ձեր տուրքին վրայ կը բարդուի հարիւրին 50 յաւելում մը։

Հիթլեր գերման քաղաքացի

Որպէսզի Հիթլեր կարենայ դնել հանրապետական նախագահութեան թեկնածութիւնը, Պրունշվիկի կառավարութիւնը զայն նշանակեց ժողովրդային կրթութեան ուսուցիչ՝ բարձրագոյն վարժարանի մը մէջ։ Այս պաշտօնը վերջնապէս իրեն կ'ապահովէ գերման քաղաքացիութիւնը։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ԽՄԲ.— Շաբաթ օր Մարսէյլի մէջ տօնուեցաւ փետրուար 18ի ըմբոստացման տարեդարձը։

Ստորեւ՝ գլխաւոր հատուածները Նախագահ ընկ. Մ. Վարանդեանի ճառին.—

«... Պատերազմիկ ցեղ մը չենք — չենք եղած, հաւանականօրէն, երբեք։ Խաղաղ, աշխատասէր ժողովուրդ մը՝ փարած իր մաճին ու արօրին, իր առեւտրական կրպակներուն, իր գրչին ու գրականութեան, իր ստեղծագործ աշխատանքին, բայց շրջապատուած պատերազմիկ եւ խուժադուժ ցեղերով, ենթակայ անոնց աւերիչ արշաւանքներուն... Դիւրին բան չէր ըմբոստանալը աշխարհագրական եւ ցեղագրական ամէնէն վատթար միջա՛վայրում — եւ այնուամենայնիւ, ըմբոստացումներ ալ ունեցանք մեր քսան դարու պատմութեան ընթացքին, ինքնապաշտպանութեան հե՛րոսական կռիւներ ալ վարեցինք։

Աւարայր, Ղարաբաղ (Դաւիթ բէկ), Զէյթուն, Սասուն, Ղարաքիլիսա, Սարդարապատ եւ այլ շատ անուններ կը խորհրդանշեն օղակները կարմիր շղթային, որ կուգայ փոքր ինչ փայլ ու հրապոյր հաղորդելու մեր լացող, պղտոր պատմութեան։ Եւ օղակներէն վերջինը — փետրուար 18ի համաժողովրդական ընդվզումը Մոսկուայի անհանդուրժելի վարչակարգին դէմ...։

Սակաւաթիւ դրուագներ ստրկութեան անապատի մէջ... Ահա թէ ինչու թանգն են անոնք մեզի համար, — Ազգի մը համար, որ կ'ուզէ ապրիլ, իբրեւ պատուաւոր մարդկային համայնք եւ ոչ իբրեւ անպատիւ նախիր։

... Ձենք զարմանար, որ Հայաստանի այժմեան տէրերը կ'ատեն այս տեսակ տօնակատարութիւններ եւ կատաղաբար կը քարկոծեն մեզ։

Այսօր իսկ — անշուշտ, մեր այս հանդէսը վիժեցնելու մտահոգութեամբ — իրենք եւս փութային արտակարգ միջոցներով ուրիշ հաւաքոյթ մը սարքել... որպէսզի շանթ ու որոտով ծանուցանեն Մարսէյլի հայ աշխատաւորութեան, թէ Երեւանի վարիչները բարեհաճեր են գուցէ ու առանց արտաքին հարկադրանքի — բուռ մը գաղթականներ ընդունիլ հայրենի օճախը։

Կը քարկոծեն մեզ եւ չեն խորշիր ամէնէն անհեթեթ ու ստայօդ առասպելներէն։ Կ'ըսեն նոյնիսկ, թէ մենք թշնամի ենք խորհրդային հայրենիքին։ Ոչ ոք մեզի չափ կ'ուրախանայ այդ հայրենիքին վերածնութեան որեւէ լուրջ ձեռնարկի հանդէպ։

Կ'ըսեն նաեւ, թէ մենք կը դաւենք մշտապէս Սովետներուն դէմ... միացած «իմպէրիալիստ պետութիւններուն»։ Այլանդակ կեղծիք մըն ալ այդ։ Կեղծիքը արդէն հիմքն է բոլշեւիկեան այդ արտառոց իրաւակարգին. 14 տարիէ ի վեր ճշմարտութիւնը չարաչար կը նահատակուի սովետական երկնքին տակ...

Լաւ գիտեն, որ մենք կը պայքարինք միայն խօսքով, իրենց վարչաձեւը քննադատելով, իրենց կեղծուած ընկերվարութիւնը մերկացնելով, իրենց նիւթած չարիքները խարանելով։ Շատ լաւ գիտեն...։

Շատ լաւ գիտեն, որ մենք չենք ժամանակցիր որեւէ դաւադրութեան... Եւ այնու ամենայնիւ, այդ մարդիկ՝ որ շատոնց հաշւեր են Դաշնակցութիւնը, որպէս արդէն մեռած, թաղուած, այսօր շարունակ մեզմով են զբաղած եւ իրենց մամուլի ու ժողովներու մէջ անդուլ կը հնչեցնեն ահազանգը «Դաշնակներուն» դէմ, վասն զի միշտ աւելի կը համոզուին, որ ժողովուրդը սրտով, գաղափարով այդ Դաշնակներուն հետ է, որ նա կ'ատէ բոլշեւիկ իրաւակարգը իր Չեկաներով, ու տգէտ պաշտօնեաներով, որոնք կը քշեն այդ ժողովուրդը մտրակ ու խարազանով, որպէս անբան անասուններու հօտ մը...։

... Եւ օրին մէկը — 1921ի փետրուար 18ին — դառնութեան բաժակը լրացաւ, բռնութիւնը հասաւ իր գագաթնակէտին եւ ժողովրդական ցասումը պոռթկաց բուռն կատաղութեամբ...

Կատարուեցաւ փետրուարեան անմոռանալի ժեստը իր արտակարգ խիզախութեամբ ու գեղեցկութեամբ։ Անոր առջեւ խոնարհեցաւ նոյնինքն կարմիր Պապը — Լէնին։ Նորէն աւելի ստուար բանակ ճամբելով դէպի Երեւան, վերանուաճելով Հայաստանը նա հանդիսաւոր նամակով մը պատուիրեց իր կովկասեան ու հայ ճորտերը, հրահանգեց անոնց՝ չհետեւիլ կուրօրէն իրենց ռուս ընկերներուն, զգուշութեամբ վարուիլ շինական ժողովուրդի հետ, խուսափիլ անօգուտ գրգռումներէ։ Եւ Լէնինէն հետոյ դեռ, ապիկար վարչութիւնը Երեւանէն ու Նոր վարչապետ մը ճամբեց Հայաստան, որմէ յետոյ նախկին վայրագ ռէժիմը աստիճան մը մեղմացաւ, մահավճիռները նուազեցան, կարմիր տէրերը հետզհետէ տուին ներժակ հալածանքին, գնդակահարումներու փոխարէն՝ սկսան քշել գաղափարական հակառակորդները դէպի Ռուսիոյ եւ Սիբիրի խորքերը։

Դիրքագիծ անակնկալ մ'եղաւ Հայոց ապստամբութիւնը բուն իսկ Լէնինի ստեղծած, անոր ձեռքով նուիրագործուած անհանդուրժական ռէժիմին դէմ. եւ գուցէ, ո՞վ գիտէ, որոշ չափով ազդեց նաեւ անխախտական Պապի գործելակերպին վրայ, քանի որ հալածանքի, տեռորի նոյն մեղմացումը հետզհետէ շեշտուեցաւ համառուսական կացութեան մէջ։ Այն օրէն ինչ բոլշեւիզմը ճարակեր էր հսկայածաւալ կայսրութիւնը իր այլազան ժողովուրդներով, ոչ մէկը այդ ժողովուրդներէն չէր համարձակեր ըմբոստութեան նշոյլ մը անգամ ցոյց տալ Մոսկուայի սատրապներուն դէմ, որոնք գիտեն պատասխանել իրենց անհնազանդ ճորտերուն համիտեան վրէժխնդրութեամբ, զանգուածային գնդակահարումներով... Յիշեցէք Վրաստանի ապստամբութիւնը 1924ին։

Ինչո՞ւ հայ ժողովուրդը միայն խիզախեցաւ մեն մինակ ըմբոստանալու ամէնի բռնապետութեան դէմ։ Յիշատակելի պարագայ մըն է, որ 1903 թուականին ալ — երբ ռուս կայսրութիւնը, Պլեվէի բացարձակ բռնապետական ռէժիմին տակ, ոչ մի տեղ զինուած ըմբոստութեան նշոյլ չէր ցուցներ — միմիայն հայ ժողովուրդն էր պարզեր ապստամբութեան դրօշը, միմիայն Կովկասեան Հայաստանն էր փոթորկուեր արիւնալի բախումներով... Տասնեակ տարիներ մեծ ու փոքր Գալիցիններու անձնարձակ բռնութիւններուն ենթակայ յետոյ, այդ ժողովուրդը օր մը հարկադրուեցաւ վեր բարձրացնել նետուած ձեռնոցը եւ Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ վարեց շարք մը կռիւներ, որոնք յաղթանակով պսակուեցան, քանի որ թշնամին վերադարձուց իր թալանը — մեր ազգային-եկեղեցական գոյքերը — եւ վերաբացաւ հայ դպրոցները. «Ինչո՞ւ» մեն մինակ Հայը։

Ոչ միայն այն պատճառով, որ Դաշնակցութեան ձեռքով դաստիարակուած հայ զանգուածն ու մտաւորականութիւնը քիչ մը գուցէ աւելի ազատասէր ու ռազմունակ են, քան Ռուսաստանի միւս ազգերը, այլ մանաւանդ այն պատճառով, որ 1903 եւ 1921 թուականներուն լուծը իրօք դարձեր էր անհանդուրժելի, դանակը իրօք ոսկորին հասեր էր — մանաւանդ փետրուարեան օրերուն... Ոճիր չմնաց, որ չնիւթէին այդ անհոյ հիւրերը սոցիալիզմի մեծ վարդապետութեան անունով, սրբութիւն չմնաց, որ չպղծէին, անմխիթարելի չափեր առին պաշտօնեաներու կամայականութիւնները, թալանն ու հարստահարութիւնը. ի վերջոյ սկսան բանտերու մէջ իսկ կոտորել ժողովուրդի ընտիր զաւակները։ Համոզուած եմ եւ այլոց եղերական մահէն յետոյ, հարիւրի չափ մտաւորականներ կը սպասէին նոյն կացինի հարուածներուն Երեւանի բանտին մէջ, երբ յանկարծ տեղաց ապստամբ ժողովուրդի լախտի հարուածը...

Հայ բոլշեւիկները կապկեցին իրենց ռուս տէրերը եւ գերազանցեցին զանոնք։ Իտալացի հինաւուրց յեղափոխական գրող մը, Ալֆիէրի, կ'ըսէ տեղ մը իր գրուածքին մէջ.

— «Չկայ աւելի դաժան բռնաւոր, քան փոքրիկ բռնաւորները»... Այդպէս եղան հայ կարմիրները. տգէտ, ամբարտաւան եւ անգութ... Գիտեն, որ իրենք ժամանակաւոր տէրերն են երկրի։ Գիտեն, որ բոլշեւիզմը փակագիծ մըն է Հայոց արկածալի պատմութեան մէջ։ Ազատութիւնը — մարդկային հոգու ամենաէական պահանջներէն մին — չի կարող անպատիժ ու յաւիտենօրէն ոտնահարուիլ ու խաչադանուիլ... Եւս առաւել սոցիալիզմի անունով։

Այդ գիտակցութիւնը կը ջղայնացնէ ու կը մղէ զիրենք դէպի արիւնոտ ոխրագործութիւններ։ Արդէն իսկ ծանր է անոնց քրէական աւարքներու dossier-ն, նոյնիսկ գաղթեներու մէջ։ Կը տեսնէք, թէ ինչպէս ամէն օր անոնք կը պղտորեն, կը թունաւորեն մթնոլորտը հիւրընկալ երկիրներու մէջ — Սուրիոյ, Յունաստան եւ այլուր կը գրգռեն տեղացիները մեր թշուառ գաղթական ժողովուրդին դէմ։ Իսկ բուն երկիրը կը տքայ անոնց կրունկներուն տակ, ինչպէս երբեք չէ տքացեր ցարական բռնապետութեան ամէնէն մռայլ օրերուն...

Վերջապէս, ո՞վ կարող է մոռնալ, որ այդ անարժան սերունդը գործիք եղաւ Մոսկուայի տէրերուն, որոնք նիւթեցին պատմութեան մեծագոյն ոճիրներէն մին, գիտակցաբար զո՛հաբերեցին հայ արիւնաքամ ժողովուրդը իրենց կուսակցական ծրագիրներուն, զինեցին ու ոսկի հանեցին հոգեվարքի դուռը հասած թուրք Հարգարոր պետութիւնը, դաշնակցեցան Քեմալին, անոր հետ թեւ թեւի խեղդեցին մեր մանուկ հանրապետութիւնը, եւ բերին Ցանեկը մինչեւ Ախուրեան ու Սուրմալու... Որո՞ւ համար գաղտնիք է, որ առանց Մոսկուայի համաձայնութեան՝ Քեազիմ Գարապէքիրները չպիտի համարձակէին երթալ այդքան հեռուները...

Հայ ժողովուրդը երբեք չպիտի մոռնայ այդ քստմնելի դաւաճանութիւնը, եւ բոլշեւիկեան վայնասունը չէ, որ պիտի արգիլէ մեզ խարանելու ոճիրները եւ պաշտպանելու մեր բազմատանջ ժողովուրդի համար, բոլշեւիկեան վայնասունը չէ, որ պիտի արգիլէ մեզ՝ տօնելու հայկական ըմբոստացումի շքեղ դրուագները, տօնելու Փետր. 18ը, որը գալոց պատմագիրը չպիտի վարանի դասել մարդկային ազատագրական գեղեցկագոյն թռիչքներու ցանկին մէջ։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի աշխատանքի նախարարութեան վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ անգործութեան աստիճանական աճումը շաբաթէ շաբաթ։ 1931 հոկտեմբերի վերջը, ընդամէնը 50,000 անգործ էր արձանագրուած իբր պաշտօնապէս նպաստընկալ։ Բայց մինչդեռ 12 ամիսուան ընթացքին եղած էր օտարանգործներու թիւը բարձրանալ 50 հազարի, մեծ ոստումով մը, նոյեմբերի վերջը կը հասնէր 92 հազարի. դեկտեմբերի վերջը բարձրացեր էր 147 հազար, իսկ անցեալ շաբթու, արդէն կ'արձանագրուէր 370 հազար։

Ահա, միայն Սէնի նահանգին (Փարիզ) մէջ, իւրաքանչիւր ճիւղի անգործներու վիճակագրութիւնը.— Մետաղագործութիւն՝ 30,177. — շինութիւններ՝ 16,437. — հիւսնագործներ՝ 8390. — առեւտրական եւ գրասենեակի պաշտօնեաներ 13098, — զգեստեղէն՝ 9853, — նպարեղէն՝ 11454, — կաշեգործութիւն՝ 3096, — պարզ բանուորներ՝ 28837, — սպասաւորներ՝ 3792։

Նկատել լիշենք որ 1927ի տագնապի ատեն արձանագրուած նպաստընկալ անգործներու առաւելագոյն թիւն էր եղած 81916, գիտելու կրնանք գնահատել ներկայ տագնապին ծանրութիւնը։

Ու թէեւ ապրուստի գիները որոշ նուազում մը ցոյց կուտան, կառավարութիւնը եւ տեղական իշխանութիւնները կը ջանան աւելցնել անգործներու տրուած նպաստը։

Այնպէս որ պետութեան կողմէ անգործներու տրուած օրական նպաստի քանակը կրնայ հասնիլ 20 ֆրանքի երեք զաւակով ընտանիքի մը համար՝ 23 ֆրանքի, չորս զաւակով ընտանիքի մը համար 26 ֆրանքի՝ 5 զաւակի տէր ընտանիքի մը համար։

Աւելցնենք թէ նպաստ կրնան ստանալ միայն այն անգործները, որոնց ընտանեկան եկամուտները չեն անցնիր երկու հոգիի համար օրական 23 ֆրանքը եւ 33 ֆրանքը՝ երեք հոգիի համար։

Գալով կէս-անգործներուն, 1931 մարտ 10ի հրամանագիրը որ կ'արտօնէր նպաստ տալու մնացեալներու կազմութիւնը, սկսած է գործադրուիլ։ Ներկայիս, զանազան համայնքներու մէջ կազմուած են 54 մնացեալներ՝ որոնք նպաստ կուտան միմիայն կէս-անգործներու։

Փորձեր կատարուեցան երեւան հանելու իրական անգործներու թիւը՝ բաղդատմամբ նպաստընկալ, այսինքն արձանագրուած անգործներու թիւին։ Կարելի չեղաւ։ Սակայն յաջողեցան գտնել ցուցիչ թիւ մը որ բաղդատելով նպաստընկալ անգործներու գումարին հետ, մօտաւորապէս երեւան կը հանէ անգործներու բուն թիւը։ Այդ ցուցիչ թիւը նախապէս 4ուկէս էր, իջաւ 3ի, այսօր 2 է։

Աշխատանքի քննիչներուն կողմէ ամսական քննութիւնը որ կը կատարուի 100է աւելի մարդ աշխատցնող հաստատութեանց մէջ, ցոյց կուտայ միայն ճարտարարուեստի գործունէութեան տարբերութիւնը։

Ընդհանուր կերպով կարելի է ըսել թէ աշխատանքի ժամանակի նուազումը՝ գործարաններու մէջ, կը համապատասխանէ հարիւրին 16 17ի։

Ցանուցր ամիսէն ի վեր, մօտ 300000 օտար գործաւորներ մեկնած են Ֆրանսայէն ինչ որ կը նշանակէ թէ, եթէ այս օտար գործաւորները մեկնած չըլլային իրենց երկիրները կամ անոնց տեղ տեղացիներ գործածուած ըլլային գործի առատութեան օրերուն, այսօր Ֆրանսա պիտի համրէր մօտ վեց հարիւր հազար արձանագրուած անգործ, նկատելով որ անգործութեան երեւէն այս երեսուն հազար օտարականներու մեկնումէն յետոյ, այսօր, Ֆրանսա նպաստ կուտայ 270,000 անգործներու.

Տագնապը ի՞նչ ազդեցութիւններ գործեց Ֆրանսայի մէջ։

Մինչեւ անցեալ աշնան վերջերը, Ֆրանսա չափաւոր կերպով ազդուած էր տագնապէն, երբ ուրիշ երկիրներ, երկար ատենէ ի վեր արդէն կը տառապէին։ Ֆրանսա իր այս վիճակը կը պարտէր բազմաթիւ պատճառներու՝ ճարտարարուեստական եւ երկրագործական արտադրութեան միջեւ՝ ճշգրիտ հաւասարակշռութիւն մը՝ թէ ճարտարարագործներուն եւ թէ երկրագործներուն ապահովեր էր կարեւոր սպառում մը՝ ներքին շուկային մէջ։ Ուրիշ երկիրներու բաղդատմամբ, թէ ճարտարարագործները եւ թէ երկրագործները զգուշացեր էին պէտքէն շատ աւելի արտադրելէ։ Առկիթ գալով, սակարաններու մէջ ալ, շահագիտութիւնը այնքան ծաւալ չէր առեր որքան արտասահմանեան սակարաններու մէջ։

Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, շրջապատուած երկիրներէ, ուր տագնապը երկար ատենէ ի վեր աւեր կը գործէր, Ֆրանսա չէր կրնար առ յաւէտ անվթար մնալ։ Իբր հետեւանք տագնապին, շնորհիւ գիներու անկման, ֆրանսական շուկան ողողուեցաւ օտար ապրանքներով, մինչ միւս կողմէ, Ֆրանսայի արտածողները հետզհետէ աւելի մեծ դժուարութիւններու կը բախէին արտածման մէջ։

Ֆրանսական արտադրութեան գիները բարձր էին, օտար մաքսատուրքերը կը բարձրանային, օտար պետութիւնները միջոցներ ձեռք կ'առնէին սահմանափակելու իրենց դրամին արտածումը եւ վերջապէս անգլիականին անկումը, որ Ֆրանսայի առջեւ փակեց անգլիական շուկան եւ նման պատճառներ մեծապէս հարուածեցին ֆրանսական արտածումները։ Այնպէս որ 1931ին, ֆրանսական առեւտրական հաշուեկշիռը ցոյց կուտայ 12 միլիառի բաց մը արտածումներուն վրայ։

Ու այս բացին կարեւորութիւնը ցոյց տալու համար, դարձեալ պէտք է դիմենք թուանշաններու լեզուին։ Ըսենք թէ աշխատանքի քննիչները ամէն ամիս քննութիւն կը կատարեն արհեստանոցներուն եւ գործարաններուն մէջ։ 1931 դեկտեմբեր 1ին, 8856 հաստատութեանց մէջ գտնուող 2 միլիոն 526,945 գործաւորներէն միայն 1 միլիոն 377258, ըսել հարիւրին 54,51 կ'աշխատէին շաբաթական 48 ժամ, 547050 հոգի, (հարիւրին 24,67) կ'աշխատէին շաբաթական 40 ժամէն աւելի եւ 48էն պակաս. 230638 հոգի կ'աշխատէին 40 ժամ, 371,344 հոգի. 40 ժամէն պակաս եւ 64521 հոգի 32 ժամէն պակաս։

Այս թիւերը ցոյց կուտան տնտեսական տագնապին կարեւորութիւնը եւ կը ստանան մտահոգիչ ծանրութիւն մը, երբ բաղդատենք 1930ի թուանշաններուն հետ։ Այդ թուականին, այդ հաստատութեանց մէջ բանող գործաւորներու հարիւրին 93,61ը կ'աշխատէին շաբաթական 48 ժամ կամ աւելի։

Միւս թիւերը սակայն ճշմարիտ կացութիւնը չեն պարզեր զանազան ճարտարարուեստներու. ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերուն վրայ, տագնապը գործած է տարբեր ազդեցութիւններ։ Հանքագործութիւնը ամէնէն աւելի վնասուած է, քանի որ անոր գործաւորներուն 26,52 առ հարիւրը միայն կ'աշխատին 48 ժամէն աւելի։ Յետոյ, նուրբ մետաղագործութիւնը՝ 28,44 առ հարիւր, հիւսկեղէնը 31,61 առ հարիւր եւն.։

Ֆրանսացի հմուտ գրող մը Ժիւսիէն Ռօմիէ Մանի մէջ բանախօսութեան մը ընթացքին, անդրադառնալով Ֆրանսայի ելմտական կացութեան, քննադատեց կառավարութեան ելմտական ուղղութիւնը. — Կառավարութեան գէշ եղանակը ըսաւ, այս տարուան վերջաւորութեան երեւան պիտի գայ ելմտացոյցին մէջ 8–9 միլիառ բացով մը։ Այն ատեն մեր երեսփոխանները կրնան երեւակայել ինչ տուրք որ կ'ուզեն, այս տուրքերը չպիտի գանձուին, որովհետեւ կարելի չէ [illegible] տնտեսութենէ մը քաղել հարիւրին հարիւր գոցելու չափ դրամ։

«Անշուշտ փոխառութիւն պիտի կնքուի [illegible] համար։ Բայց փոխառութիւնը կամ յաջորդական փոխառութիւնները պիտի յաջողի՞ն քաղաքական անկայունութեան շրջանի մը մէջ։ Պէտք է աշխատիլ որ վերածնին վստահութիւնն ու լաւատեսութիւնը եւ յաջողելու համար, պէտք է որ արտաքին եւ ներքին գործերը ամրանան»։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆ ՄԱՍԷՀԵԱՆ

Մեր թարգմանական գրականութիւնը ծանր եւ անփոխարինելի կորուստ մը ունեցաւ յանձին Յովհ. Խան Մասէհեանի, որ մեռաւ վերջերս հեռաւոր Խարպինի մէջ։

Մեր թարգմանական մտաւոր գրականութեան մէջ Յովհ. Խան Մասէհեան բացառիկ տեղ մը ունի։ [illegible] աւելի հատորներով ճոխացուցած է մեր գրականութիւնը։

Յարգանքի եւ երախտագիտութեան տուրք մըն էր որ կատարեց Գրական Ակումբը, փետր. 20ին, Յովհ. Խան Մասէհեանի յիշատակին եւ այդ առթիւ Գ. Յովհաննէս Ջաւրեան կարդաց բարեխիղճ զեկոյց մը, նուիրուած անոր գրական եւ դիւանագիտական գործունէութեան։

Ահա այդ զեկոյցին գլխաւոր մասերը։

Յովհ. Խան Մասէհեան ծնած է Թեհրան 1864 փետր. 2ին, միջակ կարողութեան տէր քաղքենի ընտանիքի մը մէջ։ Իր նախնական կրթութիւնը ստացած է Սուրբ Թարգմանչաց եկեղեցիի դպրոցին մէջ, Մկրտիչ վարդապետի ձեռքին տակ։

1870ին կը մտնէ Թեհրանի Հայկազեան դպրոցը եւ կ'աւարտէ 1878ին ոսկեխաչ նիշով։ 1879ին կը սկսի ֆրանսերէն դասեր առնել իր մօրեղբայր Ներսէսեան Խանէն։ 1882ին Յովհաննէսի ծնողքը կը ղրկեն Փարիզ իր ուսումը կատարելագործելու համար։ Երեք տարի յետոյ կը վերադառնայ Պարսկաստան եւ կը մտնէ արտաքին գործերու նախարարութեան մէջ թարգմանի պաշտօնով։ Պաշտօնի բարձրացում կ'ունենայ շուտով եւ 1887ին Անգլիոյ Վիքթորիա թագուհիին գահակալութեան յիսնամեայ յոբելեանի ատեն, Պարսից արտակարգ պատգամաւորութեան կազմի մէջ կը մտնէ աւագ թարգմանի պաշտօնով։ 1894ին, Նիքոլա Բ. ցարին գահակալութիւնը շնորհաւորելու համար Փեթերսպուրկ ղրկուած պատգամաւորութեան մէջ դարձեալ աւագ թարգմանի պաշտօնը կը կատարէ։ 1896ին կը նշանակուի Պարսից արտաքին նախարարութեան վարիչ, 1897ին կը մեկնի դարձեալ Լոնտոն, Վիքթորիա թագուհիին 60ամեակը շնորհաւորող պատուիրակութեան հետ։ 1900ին կը նշանակուի Պերլինի պարսկական դեսպանատան աւագ խորհրդական եւ վեց տարի կը մնայ այդ պաշտօնին մէջ։ 1906ին կը կատարէ դեսպանի փոխանորդ պաշտօնը եւ 1911ին մէկ տարուան համար կը վերադառնայ Թեհրան եւ կը ստանձնէ [illegible] տական գոյքերու վարիչի պաշտօն[illegible] եւ կը գործակցի Նիւբակէնի [illegible] կը նշանակուի Պերլինի պարսկական դեսպան։

Համաշխարհային պատերազմի ատեն Յովհ. Խանը կը գտնուի Պերլին։ Շատ Հայեր ապաւինեցան անոր նիւթական եւ բարոյական աջակցութեան։ Պատերազմի վերջին տարիները, շատերու պէս ան [illegible] սարսեցաւ Հայաստանի անկախութեան յայտարարով. Թողուց պաշտօնը եւ մտաւ Ազգ. պատուիրակութեան կազմին մէջ, մեծ օժանդակութիւն ցոյց տալով Պօղոս Նուպար փաշային։ Հ. Հանրապետութեան կազմութենէն վերջ, Հայաստանի կառավարութեան կողմէ հրաւիրուեցաւ Լոնտոնի դեսպանութեան, [illegible] անգլիական կառավարութիւնը [illegible] առարկութիւններ ըրաւ եւ իր [illegible] նշանակուեցաւ ուրիշ մը։

Պարսիկները դիւրութեամբ [illegible]ցան Յովհաննէս Խանին Հայաստանին տուած նախապատուութիւնը։ Մինչեւ 1927, ան առանց պաշտօնի մնաց եւ ապրեցաւ Փարիզ ու Լոնտոն։ 1927ին ընդունեց պարսիկ խորհրդարանին անդամ[illegible] Թեհրան վերադարձաւ եւ քիչ [illegible] Լոնտոնի դեսպան կարգուեցաւ։ Յետոյ նշանակուեցաւ Թոքիոյի դեսպան, կլիման չեկաւ իրեն, [illegible] ացաւ, հրաժարեցաւ պաշտօնէն, վերադարձին Խարպինի մէջ մեռաւ 18 նոյ. 1931ին։ Խարպինէն փետր. 9, «Յառաջ»ի ղրկուած թղթակցութենէ մը կ'երեւի որ Յովհաննէս Խանը մեռեր է թոքատապէ։ Ֆրանսական հիւպատոսը [illegible] բալէն հոգին յանձներ է [illegible] մահմետական ծէսով, [illegible] պարսիկ է։ Պարսիկ կառավարութիւնը որոշած է անոր աճիւնը փոխադրել Պարսկաստան։

(ՅԱՌԱՋ — Մեր մամուլում [illegible] կութեան համաձայն, այս [illegible] ղբութիւնը չպիտի կատարուի, [illegible] ծրգային իշխանութիւնը վեց [illegible] ստեռլին պահանջած ըլլալով [illegible] ծախք)։

Այսպէս տխուր եւ մենաւոր վե[illegible] ջացուց իր կեանքը Յովհաննէս Խան Մասէհեան։

Որպէս մարդ, Յովհաննէս Խա[illegible] վերին աստիճանի զգայուն եւ [illegible] րնկեր սիրտ ունէր։ Օժանդակած [illegible] շատ մը ուսանողներու եւ քաջալե[illegible] րած ու հնարաւորութիւն տուած ուսանելու։

Իբր պետական պաշտօնեայ [illegible] դած է բարեխիղճ ու ջանասէր։ [illegible] կայն միայն պաշտօնը չէր [illegible] գոհացներ։ Դեռ Հայկազեան [illegible] եղած ատեն, անոր մէջ սէրն ու [illegible] շակը դէպի հայ գրականութիւն [illegible] ուժեղ էր։ Իսկ ուսանողական [illegible] րներուն անոր առջեւ բացուեր [illegible] ֆրանսական գրականութեան [illegible] նասարած հորիզոնները։ [illegible] Թարգմանել Ալեքսանդր Տիւմա[illegible] Փիէր Լօթիէն եւ ուրիշներէ։ [illegible] կան աշխատանքը այնքան [illegible] գինքը, որ առաւօտեան ժամը [illegible] կը նստէր աշխատանքի [illegible] գլուխը, կը կարդար ու թարգմա[illegible] նութիւններ կ'ընէր անգլիերէն, գերմաներէնէ եւ ֆրանսերէնէ։ [illegible] Յին գրասեղանը կը ձգէր եւ [illegible] նազէտի յարուած աշխատանքը [illegible] սկսէր։ Իր այդ սովորութիւնը [illegible] հեց մինչեւ մահը։

Սակայն իր բոլոր թարգմա[illegible] թիւններուն մէջ, Շէյքսփիրը [illegible] մնայ անմահ։ Շէյքսփիրի թարգմա[illegible] նութիւններու դժուարութիւնը [illegible] բաձանօթ է։ Տակաւին [illegible] չունի ոչ մէկ թարգմանութիւն [illegible] լեզուով, որ ըլլայ անթերի եւ [illegible] գրի արժանիքներուն համապա[illegible] խան։

Վիքթոր Հիւկօն անգամ [illegible] տարուան տարագրութեան [illegible] Անգլիա, չհամարձակեցաւ Շէյքս[illegible] ը թարգմանել ստանձնելով, [illegible] ծելով թէ մաքի ու խօսքի [illegible] հսկային թարգմանիչը, միայն [illegible] գաղափար կրնայ տալ անոր [illegible] ջանալով պահել մտքերն ու [illegible] կերպերը։ Ան սրբապղծութիւն [illegible] համարէր անոր բառերու [illegible] խութիւնն ու յապաւումը։

Շէյքսփիրի առաջին հայերէն թարգմանութիւնները [illegible] ցան անցեալ դարու 70ական [illegible] կաններուն, նախ Վենետիկի [illegible] թարգմանները 1877ին լոյս ընծայ[illegible] ցին «Մակբէթ»ի թարգմանութիւնը, 1879ին Գ. Բարխուդարեանի [illegible] նետիկի Վաճառականը [illegible]

թարգմանութիւնը, ստանաւոր։ 1881ին թարգմանութիւնը. Օթէլլօյի թարգմանչին անուան եւ տարեթիւն։ 1887ին «Լիր Արքայ» թարգմանութիւնը լոյս տեսած է Ստեփան Մալխասեան կողմէ, Հէնրիխ Յոսիփեանի չափածոյ թարգմանութիւնը՝ 1911ին Գ. թարգմանուած։ 1911ին Գ. թինջեան բնագրէն թարգմանած է Անտոնիոս եւ Կլէոպատրան։

1890ին առաջին անգամ Յովհաննէս Խան Մասեհեանի թարգմանութիւնները բնագրէն հրապարակ եկան։ Ան խորապէս ուսումնասիրեց ոճերն ու բովանդակութեան վերլուծիչ գրականութիւնը, թափանցեց բոլոր մանրամասնութիւններուն։ «Համլէթ», «Արքայ Լիր» եւ «Ռոմէօ եւ Ժուլիէթ»ը եւն. Մասեհեանի թարգմանութիւնները ամենայաջողն են անոնց մէջ. թէեւ ստանաւոր չէ, բայց պահած է ոճը անպաճոյճ, բնագիրն ու ոտանաւորներուն ոգին։ Շէյքսփիրի ոտանաւորներուն ոգին ու իմաստը եւ տողերուն չափն ու հայերէնի ալ կը պահէ։ ... արդէն պատրաստ ունէր ... Շէյքսփիրին թարգմանուած։ Յովհաննէս Խան թարգմանութիւնները բոլորն ալ մօտ են բնագրին, ինչ որ միայն բառական, այլ բովանդակութեան կողմէ։ Անոր գործը այնքան կատարեալ էր, որ լոյս տեսած հատորները բաւական եղան, որ ան ընտրուի Լոնտոնի Շէյքսփիրեան Կաճառին անդամ։

Ներսէս Ա. Շահխաթունի կը պատմէ թէ Մոսկուայի գեղարուեստական թատրոնին մէջ «Համլէթ»ի ներկայացման առթիւ բեմադրիչի կողմէ հրաւիրուած Գորտոն Կրէգը նկատեր է, որ ռուսերէն Կրոնբերգի թարգմանութեան մէջ անճշդութիւններ կան, եւ սրտմտեր բեմադրիչներու եւ դերասաններու մէջ անոնցմէ որեւէ գիտցող չէ եղեր, դիմեր են Մասեհեանի թարգմանութեան եւ Գորտոն Կրէգը հաստատեր է, որ հայերէն թարգմանութիւնը շատ ճիշդ է։

Յովհաննէս Խանի մատուցած ծառայութիւնը շատ մեծ է եւ արժանի անհուն երախտագիտութեան։

Մասեհեանի «Համլէթ»ի եւ կարգ մը քառեակներու թարգմանութիւններէն արտատանեցին Ս. Թօրոսեան եւ Ս. Նաւասարդեան։

Այս տեղի ունեցաւ մշակութային ձեռնարկութիւն։

ՎԻՆ ՀԱՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ

195. ապրիլ 20ին, Հանրի Հիմնարկութեան տարեդարձին, ամբողջ Իտալիոյ մէջ, մարդահամար մը կատարուեցաւ. բայց արդիւնքը նոր է որ կը յայտնուի։ Այս յայտարարութեան մէջ տուած են զանազան պատկերներ, որոնց կարգին, մէկ քանի հանգամանքներու կողմէ կատարուած գիծեր։

Անցեալ ապրիլ 20ին, ուրեմն, Իտալիոյ բնակչութեան թիւն եղած է 41 միլիոն 220,443։

Կառավարութիւնը աւելին կը նախատեսէր եւ այդ յուսախաբութեամբ, վիճակագրութեան պաշտօնատունը հետաքրքիր թիւեր գուշակեր էր. այսպէս 1941ին, Իտալիոյ բնակչութեան թիւը պիտի բարձրանայ 49 միլիոնի, իսկ 1951ին, այսինքն 10 տարի վերջ՝ 50 միլիոնի։

Ֆրանսական տեսակէտով, Իտալիոյ մէջ կայ 41,060,963 կաթոլիկ, 47,560 բողոքական, 47,863 հրեայ եւ 7,493 անկրօն։

Գ. Ռ. Մ.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գ. Ռ. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնները, որ տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի, տարեսկիզբէն ասդին կատարուեցան հետեւեալ նիւթերուն շուրջ.—

21 յունուար.— Գ. Շաւարշ Նարդունի խօսեցաւ հետեւեալ նիւթին մասին.— «Ինչո՞ւ Հայերը անկախութիւն հաստատեցին Կիլիկիոյ մէջ, Ժ.—ԺԹ. դարուն»։ Դասախօսը քննադատեց պատմութիւն գրելու հին տեսակէտը, որ չի խօսիր տնտեսական պատճառներու մասին։ Վերին Հայաստան, ըսաւ, կը տեսնէր ոչ միայն երկու կռուող (դիտական քաղաքակրթութիւն եւ վաճառականութիւն), այլեւ առեւտրական համաշխարհային ճամբաներու հետ իր յարաբերութեամբ։ Բագրատունեաց հարստութենէն յետոյ բոլորովին փակուած էին այդ ճամբաները եւ հայկական աշխարհը, որ կը տարածուէր Կիլիկիայէն մինչեւ Կովկաս, իր քաղաքական կեանքը տարաւ դէպի հարաւ եւ արեւմուտք, առեւտրական միջազգային յարաբերութեանց նոր ցանցին վրայ. (ծովային քաղաքակրթութիւն եւ վաճառականութիւն)։

Կիլիկիա հայկական երկիր մըն է եղած հինէն ի վեր, եւ այդ շրջանին երբ վերին Հայաստան կործանուած էր քաղաքականապէս եւ տնտեսապէս, Կիլիկիոյ Հայերն են որ ձեռք կ'առնեն Հայոց քաղաքական կեանքի ղեկը, որ մինչ այդ կը գտնուէր Հիւսիսի Հայերուն ձեռքը։ Դասախօսը օտար հեղինակութիւններէ մէջբերումներ ընելով, հաստատեց իր տեսակէտը եւ հայ պատմիչներու հակասութիւնները ցոյց տալով, ձերժեց այն գրոյցը թէ Կիլիկիոյ անկախութեան հիմնադիրը Ռուբէն կը սերէր Արծրունիներէն։

28 յունուար. - Գ. Ա. Շահխաթունի խօսեցաւ Գ. Ազատեանի մասին, ներկայացնելով կեանքն ու գործը այդ հանճարեղ դերասանին։

4 փետրուար. - Տոքթ. Շ. Այվազեան, շարունակելով առողջապահական զանազան իր շարքը, խօսեցաւ տարափոխիկ հիւանդութիւններու մասին եւ տուաւ անհրաժեշտ ծանօթութիւններ հիւանդապահներու համար։

11 փետրուար. - Գ. Լեւոն Մեսրոպ բերաւ հետաքրքրական նիւթ մը - «Արեւելագիտութիւնը եւ Մախիթարեանց նախարարութեան չինական ծագումը»։ Համառօտ տեղեկութիւններ տալէ յետոյ արեւելագիտութեան մասին, քննութեան առաւ Խորենացիի մէկ աւանդութիւնը, որ Մամիկոնեաններուն կուտայ չի՛նական ծագում, եւ օտար պատմագիրներու հետ բաղդատական քննութեամբ մը հաստատեց այդ տեսակէտը։

18 փետրուար.— Գ. Արշակ Զօպանեան ներկայացուց Պետրոս Դուրեանի կեանքը եւ անոր թատերական ու հայրենասիրական գրականութիւնը, բաժնելով անոր քնարերգական գործերը, որոնց մասին խօսեցաւ առանձին դասախօսութիւն մը Դուրեանի վերադարձին։

× Գ. Ռ. Միութեան այս դասախօսութիւնները արդէն գիշերային դպրոցի մը ձեւն են առած, եւ այդպէս ալ պիտի շարունակուին։ Հետզհետէ որբերու այդ բաժին վրայ պիտի հրաւիրուին Փարիզի բոլոր հայ մտաւորականները։ Վարչութիւնը, առաջադային երբ յանձնած կարգ մը պայմաններ, պիտի կատարէ նոր կարգադրութիւններ։

Այս առթիւ ըսենք, թէ այս դասախօսութիւնները, որ ժամանակաւորապէս փոխադրուած էին Միութիւնիթէի սրահին մէջ, այսուհետեւ եւ առաջուան նման պիտի կատարուին Ցլորիայի սրահին մէջ. (61. Rue Mr. Le Prince), ուր ամէն դասախօսութենէ առաջ պիտի ներկայացուի մէկ ժամ շարժանկար, տալով արդիական ժապաւէններ։

Ուշադրութիւն, դասախօսութիւնները պիտի վերսկսին 2 մարտ, չորեքշաբթի երեկոյ. (ընդհատուած է այս շաբաթ Միութեան ընդհ. ժողովին պատճառով), եւ այնուհետեւ պիտի շարունակուին ամէն չորեքշաբթի, փոխանակ հինգշաբթիի։

Հ. Վ.

Թուրքեւպարսիկ համաձայնութիւնը Փոքր Արարատի մասին

Պարսկաստանի արտաքին նախարարութիւնը հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը հրատարակած է, Թուրքեւպարսիկ վերջին համաձայնութեան առթիւ.

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Տոքթ. Թէվֆիք Րիւշտի պէյր եկած է Թեհրան Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահ Կազի Մուսթաֆա Քէմալի կողմէ յայտնելու Շահն-Շահին եղբայրական զգացումները, նաեւ հաստատելու Պարսից կառավարութեան եւ ժողովուրդին այն ուանական բարեկամութեան անկեղծ զգացումները որ գոյութիւն ունին երկու երկիրներու միջեւ։ Ցարքերի նախարարը Պարսից պաշտ. անձնաւորութեանց այցելելէ յետոյ, մասնակցութիւններու մէջ. համաձայն երկու ազգերու ցանկութեան, որ արտայայտուած է անոնց բարձրագոյն իշխանութիւններու կողմէն աւելի սերտ կապեր հաստատելու երկու բարեկամ երկիրներու միջեւ։

Նախարարը կայսերական կառավարութեան հետ համաձայնութեան է եկած Թուրքեւպարսկական սահմանագիծի որոշման հարցին մէջ, նաեւ առհասարակ այն բոլոր վէճերու կարգաւորման մասին, որ ապագային կրնան ծագիլ երկու երկիրներու միջեւ։

Այդ բանակցութիւններէն յետոյ կնքուած է Պարսից եւ Թրքական կառավարութիւններու միջեւ համաձայնութիւն մը անոնց սահմաններու որոշման մասին։ Ըստ այդ համաձայնութեան, սահմանագիծը երկու երկիրներու միջեւ կը մնայ նոյնը, ինչ որ երեք տարի առաջ որոշուած էր Էնկիւրիի մէջ, Ֆորուղիի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ։

Վճռուած է, որ Աղր-Տաղի (Արարատ) լեռնավայրին մէջ, կայսերական կառավարութիւնը Թուրքիոյ կը զիջի հողաշերտ մը։ Անոր փոխարէն, Թուրքիան Պարսկաստանին կուտայ Բազերգանի շրջանէն հողամաս մը Կոտուրի շրջանին մէջ, ուր սահմանագծի մասին երկար տարիներ եղած կառավարութիւններու միջեւ կային տեսակէտներու անհամաձայնութիւններ եւ խնդիրը մնացած էր անորոշ վիճակի մէջ։ Թուրքիան զիջած է Պարսկաստանին հողամաս մը, այդտեղ եւս սահմանագիծը որոշուած է։ Այսպիսով սահմանային բոլոր վէճերը երկու կողմերու միջեւ ամբողջովին կարգադրուած են։

Հիմք ունենալով վերոյիշեալը, երկու կառավարութիւններու արտաքին գործերու նախարարները համաձայնութիւն կնքած եւ ստորագրած են։

Որոշուած է նաեւ, որ առաջիկայ գարնան խառն յանձնախումբ մը կազմուած երկու կառավարութիւններու ներկայացուցիչներէն՝ պիտի երթայ սահմանագլխի յիշեալ վայրերը եւ դնէ սահմանաքարերը, ըստ կնքուած համաձայնութեան։

Գալով այն վէճերուն, որոնք ապագային, կրնան ծագիլ երկու երկիրներու միջեւ, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ եւ Ֆորուղին ստորագրած են իրաւարարութեան եւ հաշտարարութեան դաշնագիր մը, համաձայն ժամանակակից միջազգային ձեւերու։

Վերոյիշեալ համաձայնութիւնն եւ դաշնագիրը, գրուած ֆրանսերէն լեզուով կը թարգմանուին պարսկերէն ու թուրքերէն եւ ապա կը ներկայացուին երկու երկիրներու խորհրդարաններուն։

Բացի այդ երկու արդէն ստորագրուած վաւերագրերէն, Թէվֆիք Րիւշտի պէյը եւ անոր ընկերակցող պաշտօնական անձեր բանակցութիւններ են վարեր Պարսից հեղինակաւոր անձերու հետ, տնտեսական, ճանապարհներու հաղորդակցութեան վերաբերեալ խնդիրներու շուրջը, ինչպէս նաեւ առեւտուրի եւ յանձնումներու մասին պայմանագիր կնքելու նպատակով։ Երկու կողմերը տուած են ապացոյցներ ջերմ բաղձանքի՝ հանելու վճռական արդիւնքներու եւ որոշած են բոլոր առաջարկութիւններն ու բանակցութիւնները այդ հարցերու շուրջ աւարտել կարելի եղածին չափ շուտ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Տագնապը Տիրուանի մէջ

ՏԻՐՈՒԱՆ, 21 փետր.— Այստեղ ալ գործազրկութիւն կը տիրէ եւ... 1937ի ... մեր հայրենակիցները չազդուեցան եւ կը հոգային իրենց ապրուստը բաւարար չափով։ Իսկ այս տարի մեծապէս կը նեղուին։

Գաղութը կը բաղկանայ քսան ընտանիքներէ, որոնց 3-4ը նիւթական կարողութիւն ունին այն ալ 5-6 անդամի համար է. աւելի ալ։ Մնացեալները անելի մատնուած են։ Իւրաքանչիւր ընտանիք ունի 2-3 գաւակ։ Այրերը շաբաթը երկու օր միայն կ'աշխատին, այն ալ հազիւ-րին 15 կրճատումով։ Մարդ գլուխ 21 ֆրանք ապահովագրութիւն. յետոյ տունի վարձք ևն։ Ուրեմն գործարանատիրոջ եւ կառավարութեան հաշուին միայն կ'աշխատին, իսկ ազգին իրենց ընտանիքն ու զաւակներն հաց կ'ուզեն։

ՄԱՄՈՒԼ

Զուրօղ դէպքը

«Նոր Օր» խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ Լիփազմայի դաշտակայանի դէպքին առթիւ (18 փետր.).

— Ըսելիք նոր բան մը չունինք այս դէպքի մասին։ Եղծայ մըն է որ կը քակուի։ Գ. Ճաշվէրտեանի ժամանումէն ի վեր պատահած չորրորդ դէպքն է այս։ Առաջին՝ յարձակում Աթէնքի եկեղեցիին վրայ. երկրորդ՝ Պիքսի դրօշակի դէպքը. երրորդ՝ Պիքսի պատուքաններուն առթիւ կազմակերպուած յարձակումը ոստիկանութեան վրայ. չորրորդ՝ Լիփազմայի կռիւը։ Ու տակաւին չարունակելի է։ Մենք կը սպասենք նոր դէպքերու ալ, որոնք կը պատրաստուին ու կը խմորուին համայնավարներու կողմէ։

Ո՞վ է պատասխանատուն։ Մեր կարծիքով բարոյական պատասխանատուութենէ զերծ չէ Գ. Դ. Ճաշվէրտեան, որուն անունով կռուի կը գրկուին «աշխատաւորները»։ Մեր ձեռքին տակ ունինք գրութիւն մը՝ որ խիստ կարեւոր մերկացումներ կ'ընէ այս դէպքերուն մասին։ Գրութեան հեղինակը «աշխատաւոր» մըն է, մասնակցած բոլոր դէպքերուն, Հայաստան երթալու յուսով։ Երկրորդ կարաւանի ցանկերուն մէջ իր անունը չտեսնելով, զայրացած մեզի ներկայացուց եւ տուաւ դէպքերուն բոլոր մանրամասնութիւնը։ Իր փափաքով, գրութիւնը պիտի հրատարակենք երկրորդ կարաւանի մեկնումէն յետոյ, եթէ ինք մաս չկազմէ կարաւանին։

Այս գրութեան պէտք չունէինք պատասխանատուներու մասին գաղափար կազմելու համար։ Գիտենք թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ մեր շուրջը։ Տեղեակ ենք բոլոր մանրամասնութիւններուն։ Գիտենք նաեւ որ առանձին ծրագիր մշակուած է Սելանիկի համար եւ երկրորդ կարաւանին մեկնումէն յետոյ, հրէաները պիտի փոխադրուին Մակեդոնիոյ ծայրաքաղաքը, հոն եւս կրկնելու համար Աթէնքի դէպքերը։

Արտասահմանի մէջ տակաւին չեն հասկցած կամ հասկնալ չեն ուզեր Աթէնքի դէպքերուն իմաստը։ Եթէ օր մը Ներգաղթի շարժում սկսի նաեւ Եգիպտոսի, Ֆրանսայի կամ Ամերիկայի մէջ, այն ատեն պիտի ըմբռնեն թէ բանն ինչո՞ւմն է։

Կազմակերպուած ծրագիր կայ գաղութները կազմալուծելու։ Այդ ծրագրը ծառայէր գործադրութեան սկսեցաւ Աթէնքի մէջ։ Անշուշտ չհասան իրենց նպատակին, բայց յաջողեցան հեղլէն ծածուկը, հանրային կարծիքը եւ կառավարութիւնը հանել մեզի դէմ։ Արդէն առանց այդ դէպքերուն, տրամադրութիւնները լաւ չէին մեզի հանդէպ։

Այսպէս ուրեմն, Երեւան կը գործէ։ Իսկ գաղութները ծախ կը վարեն։ Մինչեւ ե՞րբ այսպէս։

Ի՞նչ ընեն, ո՞ւր երթան, որո՞ւ դիմեն։ Թէեւ կ'ուզեն ագարակներու մէջ աշխատիլ, բայց յոյս չկայ։ Շատ մը նամակներ գրուեցան զանազան ոէնտիքաներու, սակայն ոչ մէկ պատասխան եկաւ։

Այստեղ ալ կազմուած է Հ. Յ. Դ. խումբ մը, նախաձեռնութեամբ ընկեր Մեսրոպ Թորոսեանի։ Եռանդով կ'աշխատին բոլորը։ Դժբախտաբար չի կրնար օգնութեան հասնիլ գործազուրկներուն։ Շատերը քաղաքապետարան դիմած, բայց յուսախաբ եղած են։

Թղթակից

Աշխատանքի տագնապը

ՍԷՆ ԹՕՄԱՆ (Պաս Ալփ) 22 փետր.— Աշխատանքի տագնապ.— այս է օրուան միակ հոգը բոլոր բանուորներուն։ Մեծ վտանգ մը որ կը սպառնայ հարստահարեալ աշխատաւորութեան։

Հոս ալ գիտական արտադրութեանց գործարաններու մէջ շատոնց ծայր տուած է անգործութիւնը, եւ այժմ մեծ համեմատութիւններ առած։

Մեր փոքրաթիւ հայրենակիցներէն արդէն երեք հոգի հաշիւր տուած են, վախի մէջ ձգելով միւս «բախտաւորները», որոնք կը շարունակեն իրենց գործը, բոլորովին կրճատուած օրականներով։ Զինաց այլ եւս երբեմն այն եռուզեռը այս գործարաններուն։

Հետզհետէ դուրս կը նետուին մարդիկ առանց խտրութեան։ Տեղացին եւ օտարը խնդիր այնքան ալ չի յարուցանէր։

Ան այժմ ընտանիքով գործաւորները կը պահուին, կամ փոխանակ մէկ ընտանիքէն երկու-երեք հոգի աշխատցնելու, մէկ հոգի կ'աշխատցնեն։ Ամուրիներէն շատերուն ճամբան ցոյց կուտան։

Գալով նպաստին, այս կողմերը դեռ ոչինչ գիտենք այդ մասին։ Հաւանական է որ մասամբ օգնութիւն ցոյց տրուի յառաջիկային։

Յ. Խաչատուրեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«Ազատ Արուեստագէտներու Միութիւն»

Այս ընդհանուր անուան տակ համախմբուած են ներկայիս Փարիզի եւ առհասարակ Եւրոպայի մէջ ցրիւ գործող մեր արուեստագէտները։

Իրենց խմբակցութիւնը ամրապնդող իրերօգնութեան եւ համերաշխութեան գերընտիր սկզբունքներուն քով, Միութիւնը ... արուեստագէտներու ... կատարելու կոչուած են գաղութիս մէջ։

Մեր արուեստագէտները ներկայ ծանրակշիռ բազէի գիտակցութիւնն ունենալով հանդերձ, հրապարակ կուգան, որովհետեւ անոնք, համոզուած են թէ ազգի մը քաղաքակրթական չափանիշը գեղարուեստն, բու գոյութեամբ կը բնորոշուի եւ թէ նոյնիսկ պատմական ամենատագնապալի շրջաններուն իսկ, որպիսին է ներկայս, ազգի մը արուեստագէտներէն կը սպասուի որ ար՜ուեստի լուսատու ջահը ձեռքէ չթողուն այլ միշտ վեր բռնեն զայն։

Գաղթահայ գիտակից տարրերուն կը մնայ ամէն առթիւ աջակցիլ մեր արուեստագէտներուն իրենց հաւաքական կոչումի այդ անձնազոհ ճամբուն վրայ։ (Կնիք)

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

III

— Որովհետեւ տուրերնին փակած է. — ընդմիջեց Տէր Մեսրոպ հայրը՝ անհանգիստ։

Պնդուեցաւ Գրիգոր մի՛շդ բռած էր այդ ծոծրակալը։ Անանց սուրը փայլուն էր. գիտէ՞ք։ Ու աչքին պատկերացաւ Թէհէլեանին սուրը։ Պզտիկ, բայց շողշողուն, Ճիշդ խեղկալին, հոգի՜ն հպած ու փրկէն անոր վրայ։ Մինչ իրենցը ժանգոտած էր. Նետուած անկիւն մը... Է՜հ, թէ իր պապին պապը յանկարծ արթնար... Խօսէ՛ր հոգին մէջէն, ինչպէս կը խօսէր իր հոգին մէջ... Փարոց եղէր... Փարոց եղէն բոլո՞րը,- ինք, հայրիկը, Ներէնք, Աշոտը...

Ու մինչ ատլցուած էր իր հոգին՝ այս նախատեսութեան ապթած հրճուանքով, մէջ մը լռեցաւ, Պարանէզ վարձին։ Սիրանն էր։ Մութին մէջ, վախցեր էր կատուի մը փայլուն աչքերէն։ Նորա եկաւ՝ հեւքը հեւքին։ Խօսակցութիւնը ընդհատուած էր, արդէն։ Գիրքը ձեռքին էր։

Գրիգոր առաւ գիրքը ու գրաւ սեղանին։ Տէր Հայրը մեկնեցաւ քիչ յետոյ, ու իրենք ճաշի նստան։ Ինո՞ւ քննեցան։ Մայրիկը խոհանոցը պնակները կը լուար։ Հայրիկը մի՛շտ տխուր էր ու ընկճուած։

Ընկճուած էր ե՛ւ ինք։ Սլիարճը ձեռներ էր իր աչքեւ ու չար նախատեսութիւններ կը շարշարէին իր հոգին։ Յանկարծ, մխոց մը լսուեցաւ։ Վեր վազեց։ Բացաւ ճերմակեղէններու պահարանը։ Վեր առաւ գրիառեղէններէն մէկ մը։ Մութին մէջ սկսաւ փնտռել այն քանին, որուն մէջ առած օրինէքներէն խնայած գրամ ունէր, ու ծալքը՝ հօրմէն պապէն պահած էր, իր փափաքին համաձայն, որպէս զի երբ «Օթեանալ գաղթը» երթայ, ճամբու ծախք ըլլայ։ Գրիգորի ձեռնաքին երազներէն մին էր առիկա։ Դուռ քակեց։ Արտախացաւ։ Գործեր գտած ըլլայ հորը վերջը, անհետացնող ծիբեր մը։ Ու, արագօրէն փակեց դարակը։ Իջաւ վար, եւ, նստելով՝ հայրիկին

— Հայրի՛կ, — ըսաւ, — իմ զպրոցիս համար պահած դրամ ունիմ, առ ու տուր անոր...

Այդ տնակին մէջ խորո՛ւնկ առեւ լուծիւն մը կար, ամէնուն։ Դադարութիւն մը, որ կ'ա՛սէ. կ'ընդլայնի, բնազդօրէն կամ գիտակցօրէն արժեսս կը բանէ հագիին մէջ ու կը մնէ շաթոց հասակին չեա։

Հայրիկը նայեցաւ իրեն։ Լեցուեցան աչքերը։ Արցունք կար եւ Գրիգորի աչքերուն մէջ։ Խռովուած, երկարեց ձեռքը, առաւ դոյն իր կուրծքին, որ ամենօրէն կ'ելեւէջէր, կանչեց նաեւ Սիրանը. մինչ ան այլ չած կը նայէր՝ բնազդօրէն զգալով թէ, «պէտք բան մը» պատահած էր. ու, հայրօրէն տխուր եւ զգածուած, աեղծեց զանոնք, ամփին, շո՜տ ամփին, շոյեց երկուքին գլուխները, ու անոնց վար նայող աչքերէն անտես արտասուեց՝ դողդող. աշխատաւոր ու վիշտ հանեն ծարաւ հոգւոյ ինքնագոհ զգացման, մինչ խոհանոցէն մայրիկը, ծեր ու տխուր ձայնով կ'երգէր՝

Դա շալիկն է այն քաջ Մարդուն,
թալաշան,
Որ քեզի հայր կոչուում էր...

Քիչ յետոյ, Գրիգոր անցաւ լամբին առջեւ, ու պատրաստուեցաւ գրելու։ Թղթածոց գիրքը՝ կարծես, որ հայրիկին աշողութիւնը կը գրաէ ու կ'ազէ նորէն։ Յանկարծ, գրքին բացուող մէկ էջին մէջ թղթիկ մը տեսաւ։ Սրտախաղաւ։ Ինծազրեց թէ. Յուզուեցաւ։ «Սիրեմն Նաազիկ...»։ Ռազի եկաւ, բարձրացաւ ննջասենեակ։ Կրկին բացաւ գիրքը։ Նաեւ թուղթը՝ գօգօգօղէն։ Ու տառեցա՞ւ, կեցած տեղը... Նազարի գիրն էր։ Կարծ ու ծաղկոտ գրուած քանի մը բառեր.

«Դիրակի օր փախար ճամբէն, քեզի շատ կը սիրեմ կար։ Միշտ քու վրադ կը մտածեմ... Ո՛ւ, մէկ մը պաչնելի քեզ»։

Նազարը՝ Զատկի արձակուրդէն առաջ, վերջին օրը, եկեր էր վեր՝ մինչ տղաքը կը գրօսնէին, անցեր էր աղջկանց բաժինը, գաղտնօրէն գրեր էր թուղթը գրքին մէջ ու վար իջեր։ Նաազիկ չէր իսկ բացած, անկէ յետոյ, գիրքը։ Եւ երբ Սիրանը եկած էր ազդելու, բացառիկ հրճուանքով մը վազած էր սենեակ, առած ու տուած գիրքը, եւ հարցուցած՝ քիչ մը կամաց ձայնով՝

— Գիտե՞ս վէրքը անցա՞ւ...

Բայց, Սիրան, վախէն լեզի պատառ եղած, մոռցած էր այս բոլորը պատմելու ազբարիկին։

Գրիգոր, անգիտակ այս բոլորին, փակեց գիրքը արտակարգ յուզման մը մէջ, ուր խառնք կար ե՛ւ տրամաբանութիւն։ «Սիրեմն, Նաազիկ...»։ Բայց, այս անգամ զգուշացաւ լրացնելէ մտածումը։ Բանի մը քայլ առաւ։

Մութին մէջ, պատուհանէն նայեցաւ Նաազիկենց պատուհանին։ Լոյս մը կը պլպլար։ Ու սեւ ստուեր մը կար՝ հերարձա՜կ վարագոյրին վրայ... Սեւ ստուեր մը՝ եւ իր հոգիին վրայ... Ու փղձկեցաւ։ Մա՞նր, ծա՞նր էր սղը՝ իր փխրուն հոգիին վրայ։ Լսեց հօրը ստանաձայնը։

Հանեւեցաւ՝. Ծնաւ անկողին։ Ցերեկոյ եկան մայրն ու Սիրանը եւս ու պառկեցան։

Ու մինչ Սիրանը խուռօ՛վ մը անձնատուր եղաւ քունին, իրեն յաճախեցին, մութին մէջ, չար ու դժնէ պատկերներ։ Թիչեց իր հոգիին համար եղերական եղող օրուան մը տխուր անցուդարձերը։ Մտաբերեց Նազարին նամակը, լեցուեցաւ սիրտը. կասկածեցաւ բոլէ մը, անդրադարձաւ այն կիրակի օրուան, երբ Նազարը Նաազիկին քովէն, կը քալէր. բայց, յանկարծ, միտքը եկաւ փուռը, չէօրէկը, Նաազիկին հպումը... Զատիկը. Օսման էֆէնտին, սպառնալիքը։ Հաջը՜ մը ձսւաձեց, ախրօրէն ծուռեց թէ՝ ալ չէր կրնար երթալ հօրքուրին, ու թուրք տղաքը փակած էին իրենց հայրին ճամբան...

Իսկ եթէ սո՞ւր մը ունենար... Ա՜հ, այդ Մէհմէտաճիկը... Լա՛ւ խածեր էր ինք. ամկայն... Ու ան չա՞ն մը նման ոռնացած էր... վերյաց Աշոտին ձայնը՝

— Զա՛րկ... սատկեցո՛ւր, ուժո՛վ...

Սիրտը ծասամբ թեթեւցաւ։ Ու քունը, այդ հանգարտ ու անձայն գիշերուան մէջ, եկաւ իր լճացած աչքերը փակելու, իր հոգին խաղաղեցնելու եւ իր յոգնատանջ մարմինը հանգստացնելու։

(Շար.) Կ. ՄԻՋԵԱՆ

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Դ.

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովվը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 32 Ave. Gobelins. Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը խօսի ընկ. ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ։ Ներկայ կրնան ըլլալ միայն ընկերներ։

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ռոստոմ Գրադարանի սրահը։ Օրակարգ՝ ընթերցում շրջաբերականներու։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարգպետ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 242 rue Duguesclin։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 63 Րիւ տը լա Րիփիւպլիք։ Կը խօսի ընկ. Մ. Մարութեան, նիւթ ունենալով «Հայ Թատրոնը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն եւ համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին իրենց հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Ալֆորվիլ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot Alfortville

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը խօսի՝ ընկ. ԳՐԻԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն — Մուտքը ազատ է

Լիոն

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Համազասպ» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի եւ Շրջ. Կոմիտէներու

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանին մէջ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՎԱՐԴԱՆ ՁՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Ծ. Տ. Պետրոսեան, Գ. Վարդանեան (մեներգ), ընկերներ Սաքօ, Ե. Նշանեան (արտասանութիւն), Գ. Ա. Աւետիսեան (երգ), Ե. Մամեան (ջութակ), նաեւ յատկապէս պատրաստուած նուագախումբ, որ կը ղեկավարէ ընկ. Ա. Գ. Մելքոնեան, եւ «Գողթան» երգչախումբը։

Մուտքը ազատ է

Պուլվար Օտտօ (Մարսէյլ)

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 120a Chemin de la Madrague Ville Պար Վէնսան սրահին մէջ։

Կը խօսի՝ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Սէն Մարթէն

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին տեղւոյն Մատուռ Մանկապարտէզին մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

Սէն բ'Անթուան

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 7ին Պար տը Փլաթանի մէջ. (Նարաշէն տինէմա Լիտոյի կողքին) 30 Route Nationale.

Կը խօսին՝ ընկերներ ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ եւ Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ — Մուտքը ազատ է

Կրընոպլ

Այս Կիրակի ժամը 2ին, Հայոց եկեղեցիի սրահին մէջ, 19 rue Bayard

Կը խօսի ընկ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին — Մուտքը ազատ է

Փոն տը Շէրիւի

Այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Սէն-Մօրիս

Այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Շարժանկարի ներկայացում Տէսինի մէջ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

Պատմական շարժանկարը կը ներկայացուի մէկ անգամի համար Տէսինի մէջ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Նովէլթիի մէջ։ Ներկայացման ընթացքին պիտի նուագուին հայկական ընտիր եղանակներ։

Տոմսերը կը ծախուին հայկական արհեստանոցներուն մէջ եւ ներկայացման օրը կիշէն։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ 3 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Գիները ժողովրդական։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ Ակումբին դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ։ Կը խօսի Հ. Յովհ. Մըսրեան։ Նիւթ՝ «Հայ եկեղեցւոյ յարաբերութիւնները ուրիշ եկեղեցիներու հետ»։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Քաֆէ լա Փըթիթ Սւիսի մէջ, Մէթրօ Օտէօն։

Մայր եւ որդի Ֆէնեճեան, ինչպէս նաեւ Ծատուրեան եւ Փօզանեան ընտանիքները (Մարսէյլ), իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Փօզանեան ընտանիքին (Մշեցի), իրենց փոքրիկն ԵՐՋԱՆԻԿ ՓՕԶԱՆԵԱՆԻ (6 տարեկան) դառնաղէտ եւ անակնկալ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 14ին Կիրակի իրիկուն, իրենց տանը մէջ, արկածի մը հետեւանքով։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետրուար 18ին։ Մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Փիէր գերեզմանատան մէջ։

quiz. Goah, Mexique. Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր քրոջ Մարի Արփաճեանի «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

Երեկոյթ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՕՆԷՍԻ ՄԷՋ

Արարատ Միութեան կողմէ ի նպաստ անդամներու այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Նիկոզոսեանի սրահին մէջ։ Կը խօսին՝ Գ. Գ Հրաչ Երուանդ եւ Յոքթ. Մ. Քէշիշեան։ Արտասանութիւն եւ երգ։

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ մը պատրաստ է մէկ կամ երկու մանուկներ խնամելու եւ հայերէնի դասեր տալու հայ ընտանիքի մը մէջ։ Դիմել Յառաջ»ի։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ձեռքով թրիքօ եւ քրօշէ հիւսող գործաւորուհիներ։ Դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—5, 65 Ave. du Maine, 1er étage, en face. Փարիզ (14).

Կ'ուզուի շրջագիտ, ուսու, շապիկ ձեւող եւ կար փեցող, աշխատաւորուհի մը որ կարողանայ վարել արհեստանոցը։ Դիմել Maison Boulion, 39 rue Sentier, Փարիզ

Կ'ուզուին շապիկի եւ սալի անթերթիրոնէզուներ։ Դիմել՝ Boulion, 39 rue Sentier, Փարիզ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լա Սիօթա, Գարծ.— 165։
Վալանս, Գարծ.— 300։
Սարսէյլ, Գ. Ն.— 35։
Առնուվիլ լէ Կոնէս, Էլիզ.— 70։
Մարսէյլ, Հ. Ա.— 10։
Վիէն, Ս. Մ.— 50
Տէսին, Օ. Ս. Թ 50
Պուրժէզոն, Գ. Զ 50

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Emilio Sanche (հայ անունով Յակոբ Արփաճեան) հօր անուն՝ Աբրահամ, մօր անուն՝ Ծաքրուհի։ Մօտաւորապէս չորս տարի առաջ կը գտնուէր հետեւեալ հասցէին Emilio Sanche, Calle Santa Rosa No. 22. M. Muz-

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, գարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ վէներ. Երիանդութիւն եւ վարիսի։ Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

Յաւելուած

5.—ՍԱՍՆՈՅ ԵՒ ՏԱԼՈՒՈՐԻԿԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Միսիոնարները այդ զէնքերը կը յանձնէին արժանապատիւ քահանաներուն, որոնք, երբ աղօթքի համար եկեղեցի կուգային Հայերը, կը բաշխէին անոնց, քարոզելով թէ Ցիսուս ազատամարտութեան կը հրաւիրէ բոլոր Հայերը եւ Թուրքերուն դէմ կռուի ընթացքին սպաննուածները նահատակ համարելով շիտակ արքայութիւն պիտի երթէ զանոնք։ Համբարձում Պօյաճեան Մշոյ Քըզըլաղաճ գիւղին մէջ գտաւ կռուոյ օգնական մը, սարսափելի մէկը, որ կը կոչուէր Արմենակ։ (Այս մարդը վերջէն Էրզրումի մէջ ձերբակալուեցաւ եւ կախաղան հանուեցաւ)։

Համբարձում Պօյաճեան, մէկ կողմէ այս երկուքին՝ Ճարճի եւ Արմենակի վրայ յենլով, միւս կողմէ տեսնելով որ հայ ժողովուրդը ամբողջովին պատրաստ է յեղափոխութեան համար, հաւաքեց ու դաստիարակեց հազարաւոր ֆէտայիներ, որոնք Ռուսիայէն ու Պարսկաստանէն թրքական հող էին մտած։ Եւ այսպէս պատրաստուեցաւ յարձակման։ Ազատամարտութիւնը սկսաւ նախ տուրք վճարելու մասին ընդդիմութեամբ եւ մերժումով։ Երբ հարկահաւաքները կ'երթային պահանջելու արքունական տուրքերը, Սասունցիները ծաղրածանօք ըրին զանոնք, վռնտեցին եւ «այսուհետեւ մենք ալ չենք տար ձեզի բան անոնց երեսին։ Ռամիկանազորքը ընկերացաւ հարկահաւաքներուն։ Սասունցիները այս անգամ ալ սպաննեցին զանոնք։ Բնաշխինք ըրին որքան ռամիկան եւ հարկահաւաք որ կար գիւղերուն մէջ։ Առկէց վերջն էր, որ Համբարձում Պօյաճեան պաշտօնապէս բացաւ ազատամարտութեան դրօշը։ Յայտարարութիւնով մը հաղորդեց թէ հիմը դրուած է հայկական կառավարութեան։ Ցետոյ հեռագիր մը ղրկելով Պալը Ալիի, յայտնեց թէ Հայաստան սրբուէ կայ չունի Օսմ. Կայսրութեան հետ, եւ աւելի արիւն չթափելու համար, կը պահանջէր առանց այլ եւ այլի ընդունիլ բոլոր այն պայմանները, որ ցոյց տրուած են Հնչակ կոմիտէին յայտարարութեան մէջ։ Նման ծանուցագիր մըն ալ ղրկեց օտար դեսպաններուն։

Պալատը շուարեցաւ ու շփոթեցաւ այս կացութեան առջեւ։ Բոլոր դիմումներուն՝ զինուոր ղրկելու համար ազատամարտներուն վրայ, Պալը Ալին կը պատասխանէր մերժումով։ Որովհետեւ Ապտիւլ Համիտիկրոտեալ ռուս զեսպանատան առաջ Թարգման Մաքսիմով յայտարարեր էր թէ Սասունցիներուն վրայ զինուոր ղրկուած պարագային՝ մեծ պետութիւնները պիտի միջամտէին։ Ըսի թէ կարելի չէ միջամտութեան խնդիր յարուցանել, երբ որեւէ կառավարութիւն կը զբաղի իր ներքին հարցերով, մանաւանդ այսպիսի խառնակ եւ ազատամարտական ժամանակներու մէջ։ Թէ ներելի չէ այսպէս երկար բարակ վարանիլ, խորհրդակցութիւններով ժամանակ կորսնցնել, այլ պէտք է ընդհանրական զինուորական ուժ ղրկել ազատամարտներուն վրայ, զսպելու համար զանոնք։ Թէ երբ կ'ուշանան զինուորական գործողութիւնները, հայկական ազատամարտութիւնը այնքան կ'աճի, որ կարելի չըլլար առաջքն առնել, եւ պետութիւնը կը մատնուի լուրջ ու մեծ վտանգի մը։

Մուշէն հասած տեղեկագիրները կը հաղորդէին թէ Քիւրտերն ու աշիրէթները, լսելով հայկական յեղափոխական շարժումները, տաքի կը կանգնին եւ մեծ բազմութեամբ կը քալեն դէպի Սասուն։ Եթէ այդպէս էր կացութիւնը, ապահով մեծ վտանգի մը առջեւ կը գտնուէինք։ Որովհետեւ հայ կոմիտէճիները արքան չարագործութեամբ կը շարժէին, Քիւրտերն ու աշիրէթները անոնցմէ նուազ չարագործութիւն ցոյց չէին տար։ Ու երբ այդ շրջաններուն մէջ այս երկու ցեղերը իրարու դէմ կ'ելլէին ու կը կռուէին, կոտորածէն զատ աւերածութեան դէպքերն ալ անշուշտ պակաս չպիտի ըլլային։ Ուրիշ ինչ գործ ունէին դատարկապորտները, («այլաք Թաքըմը»), լեռնական աւազակները, գողերը, ոճրագործները, անօթիները, որոնք այսպիսի պղտոր ջուրերու մէջ պիտի ուզէին որսի ելլել։ Հետեւաբար անհրաժեշտ էր փութով զինուոր ղրկել։ Վերջապէս Պալը Ալին քիչ մը ծանր կոխեց, եւ Դ. Զօրաբանակէն եւ այլ շրջաններէ 21 վաշտ կանոնաւոր զինուոր («Նիզամիէ») հանելով ղրկեց դէպի Սասուն։ Այս զինուորներուն հրամանատարութիւնը յանձնուեցաւ Պոլսոյ ժարաջախտ Մէհմէտ Ալի փաշայի, որ ուղղամիտ եւ պարկեշտ զինուորական մըն էր։ Մէհմէտ Ալի փաշա հայրն է Թէհրանի Թուրք դեսպանին, Խալուպ պէյին։ Մարաջախտ կրօնասէր, Խալիֆային հաւատարիմ, Ապտիւլ Համիտի հանդէպ յարգալից մէկն էր։

Թրքական վաշտերը վրան կին Սասնոյ լեռներուն վրայ։ Համիտ անձամբ հեռագրով կը զորգակցէր Մէհմէտ Ալի փաշային։ Ելտըզի Պալատին մէջ եակին մէջ տեղաւորել ... հեռագրական մեքենայ մը։ Համիտ ծանօթ էր հեռագրի հետքին։ Արտակարգ ... րու պահուն, չէր քնանար, ... ցերեկ կը կենար մեքենային ... եւ կ'աշխատէր։ Մէհմէտ Ալի ... կը սպասէր որ յարձակման ... տրուի իրեն։ Եւ սակայն ... Համիտ չէր ուզեր յարձակման ... ման տալ։ Որովհետեւ կը վախ... որ երբ Թրքական զինուորները ... ձակման սկսին, անգլիական ... տորմը կ'անցնի Նեղուցներէն ... պաշարէ Պոլիսը։ Մինչդեռ Անգլիան ... կայարն ու Ռուսիոյ ցարը հաւ... էին թէ իրենք արգելք պիտի ... Անգլիոյ յառաջխաղացման։ ... որ Սուլթանը այսպէս գոհ կ'ըլլար ... օտար դեսպաններու թարգմ... րուն խաղերուն։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.266

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932

26 FÉVRIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1813

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՅՑ Ո՞Ր ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ...

Մինչեւ հիմա մէկը չելաւ որ
Արեւելքի մեծ ոճիրներուն
ճիշդ պատմութիւնը գրէր

Այսպէս կը վերջացնէ իր «հայասիրական» խորհրդածութիւնները թուրք հրապարակագիրը, Ֆալիհ Րըֆգի։

Ծաղկած՝ իթթիհատի օրով եւ իր փառքի գագաթնակէտին հասած՝ քէմալականութեան շրջանին, այս գրագէտը, որ միեւնոյն ատեն երեսփոխան է, 1915ին գտնուած է սուրիական ճակատը, Ճէմալ փաշայի հրամանին տակ։ Այդ օրերու Յուշերն է որ կը պատմէ «Միլլիյէթ»ի մէջ, «Զիթենեաց Լեռ» խորագրին տակ, եւ տեղ-տեղ կը յիշէ նաեւ հայկական անցքերը։ Այսօր դրուագ մը հրատարակած ենք Թ. էջին մէջ, եւ վերի տողերն ալ անոր մաս կը կազմեն։

Բայց ուրիշ նշանաւոր գիտեր ալ ունի թուրք հրապարակագիրը. («Միլլիյէթ», 19 փետրուար 1932).

Հայկական պատմութիւնը՝ ոճիրի եւ անձնասպանութեան երկար պատմութիւն մըն է։ Եթէ այսօր Անատոլուի մէջ Հայ չէ մնացած, եթէ այնքան բռնիկներ մարած, բոյներ ցիր ու ցան եղած, հրդեհներ փլած են, ասոր մեղ պատճառը ոչ պատմութեան, ոչ ալ ազատագրութեան դատ մըն է։ Պատճառը ռուսական քաղաքականութիւնն է եւ հայ յեղափոխական կուսակցութիւնը։ (Կը թարգմանենք բուն թուրքերէն, զոր Թրքավարի հայերէն փոխած են պոլսահայ թերթերը.

— «Ինծ պատերազմին Հայերը կառավարութեան դէմ միաժամանակ իրենց գործարծի պատրաստութիւններն սկսան. ըստ տարեկանէն վեր բոլորը զինուորական ուժ էին, բոլոր կիներուն եւ ծերերուն ջուր կրելու, հաց եփելու, փամփուշտ լեցնելու, վառօդի համար բորակ հաւաքելու, ռումբ շինելու պաշտօն տրուած էր։

— «Հայերուն մէջ սիրելիներ ունենալով, այս ժողովուրդը պարապ տեղը մնացինք ընող յեղափոխական կոմիտէին դէմ իրենց չափ ցայրոյթ կը զգամ»։

Բայց կը բաւէ։ Ամբողջութիւնը կը կարդաք առանձին։

Այսպէս, ուրեմն, եթէ Թուրքիոյ հայ ժողովուրդը ոչնչացաւ պարբերաբար սարքուած եւ 1915ին աննախընթաց կատարելութեան հասած ջարդերով, պատճառը ոչ թէ ազատագրական պայքարն էր, ոչ թէ թրքական արիւնածարաւ ժանիքն էր, այլ միայն եւ միայն ռուսական քաղաքականութիւնը եւ հայ յեղափոխութիւնը։

Եւ այսպէ՛ս եղած է ամբողջ հարիւր տարի, ոչ միայն Անատոլուի, այլեւ Պալքաններու մէջ։

Ֆալիհ Րըֆգի անշուշտ կը ցաւի որ, թէեւ Հայերը ոչնչացան, բայց Պալքանները փրկուեցան, շնորհիւ նոյն ոճիրներուն...

Եւ այս թշուառականն է որ կը փորձէ մարդկային, մարդասիրական կերպարանք ստանալ եւ աղաղակել։

— «Մինչեւ հիմա չելաւ մէկը որ գրէր Արեւելքի մեծ ոճիրներուն ճշգրիտ պատմութիւնը»։

Բայց այդ պատմութիւնը շատո՜նց գրուած է, պէ՛յ էֆէնտի։ Գրուած է անխնայ խարանելով ձեր արիւնաթաթախ ճակատն ու ձեռքերը։ Գրուած է ձեր լուծէն փրկուած ժողովուրդներու անկախութեամբ եւ յաղթական սլացքով, իսկ մնացեալներուն աննկուն կեցուածքով։

Ո՞ւր յանգեցան, վերջապէս, «Պալքանի եւ Անատոլուի մէկ դարէ աւելի տեւող աղէտները»։

Ո՞ւր են օսմանեան մեծազօ՛ր կայսրութեան անբաժան մասերը Ռումանիան, Պուլկարիան, Սերպիան, Յունաստանը, Ալպանիան, Մակեդոնիան, Թրակիան, Կրետէն, Կիպրոսը, Եգիպտոսը, Սուրիան, Լիբանանը, Պաղեստինը, Միջագետքը, Արաբիան (Հիճազ եւ Եէմէն)։ Ո՞ւր են Մարոքը, Ալժերիան, Ափրիկեան Տրիպոլիսը։

Եւ ո՞ւր կ'երթայ, ո՞ւր պիտի յանգի այսօրուան Թուրքիան, յամառօրէն շարունակելով պապերուն քաղաքականութիւնը, հալածելով, հարստահարելով, աւարի տալով, խալամացնելով կամ պարբերաբար ջարդելով։

Արեւելքի ճշգրիտ պատմութիւնը շատո՜նց գրուած եւ դեռ կրնայ գրուիլ։ Ֆալիհ Րըֆգիներուն կը մնայ գրել բուն իսկ իրենց պատմութիւնը։ Եւ իրե՛նց բարիքին համար։

Թող վերջապէս երեւան ելլէ մէկ հատիկ Թուրք, որ համարձակի գրել ճշգրիտ պատմութիւնը օսմանեան, իթթիհատական եւ քէմալական Թուրքիաներուն, մէկդի դնելով օտար աշխարհակալութեանց բոլոր մեղքերը, եւ դէմ դիմաց կանգնելով իրենց լուծին ենթակայ ժողովուրդներու հետ։

Կ'ըսենք մէկ հատիկ Թուրք, - հաղուագիւտ հրէշ մը - որ պատմէր թէ, օրինակ, ի՛նչպէս ժողովուրդի մը բոլոր այրերը խաբէութեամբ բանտարկելէ, շղթայակապ աքսորելէ եւ մինչեւ 48 տարեկանը զինուոր տանելէ յետոյ, երկու-երեք ամսուան ընթացքին բոլորը մէկ, եւ տունը մնացած ծերունիները, պառաւները եւ մանուկներն ալ, ոչնչացուցին կախաղանով, բիրով, կացինով, բահով, բրիչով, խմբական գնդակահարութիւններով, անօթի մեռցնելով, ոտքերուն քար կապած ծովը նետելով, գետերու մէջ հրացանի բռնելով, ժայռերէ վար գլորելով, կիրճերու մէջ մորթելով, եկեղեցիներու կամ գոմերու մէջ հրկիզելով, կիներն ու աղջիկները աւարի տալով, շուկայէ շուկայ ծախելով, տասը տարեկանէն վար մանուկները խալամացնելով, միլիոններու շարժուն եւ անշարժ հարստութիւն բռնագրաւելով, եւ Մնացորդաց վերջին մնացորդն ալ յափշտակելով...

Այս պատմութիւնն է որ լրիւ չէ գրուած տակաւին, պէյ էֆէնտի, իսկ ձեր չօրնալիք ձեռքերով ոչ իսկ մէկ տող։

Հրամեցէք ապարէզ, եւ թող բանն թէ մէկ տղամարդ փայլեցաւ թրքական երկնակամարին վրայ։

Օգուտը նորէն ձերն է։

Բանակներ ունէիք դուք յեղափոխական կոմիտէներուն դէմ, ամբողջ պետութեան մը զէն ու զրահը։ Բայց փոխանակ «կոմիտէներուն» հետապնդելու, մէկ միլիոն անզէն այր, կին եւ երախայ կոտորեցիք. որովհետեւ ԿՈՏՈՐԵԼ էր ձեր նպատակը — ինչպէս ձեր ամբողջ պատմութիւնը, սերունդէ սերունդ։

Որովհետեւ, այն ատեն է որ պիտի լուսաբանուի թէ ո՛վ ի՛նչպէս սկսաւ, եւ ո՛ւր յանգեցաւ

Արիւնով ջրաղաց չի դառնար։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՎՏԱՆԳԻՆ ԴԷՄ

Համայնավարութիւնը ըստ էութեան՝ իբր ընկերային շարժում, այդքան մեծ վտանգ չպիտի նկատէինք մեզ համար, եթէ կենսական յուսեգոյն անդրադարձումներ չունենար հայ գաղթական զանգուածներուն վրայ.

Իբր օտար երկիրներու ապաստանեալ բնակիչ, ո՛չ միայն բռնադատուած ենք յարգելու տեղական օրէնքները, այլ նաեւ շատ բան զիջելու մեր մարդկային բնական ու տարրական իրաւունքներէն.

Վերջին ժամու յեղափոխականը թող չփութայ «սորկամտութիւն» որակելու ընթացքը անտէր ժողովուրդի մը, որ օտար օրէնքներու ճնշումին տակ, իր խարխուլ գոյութիւնը կը պաշտպանէ՝ առաջնորդուած իր բնազդական ողջմտութենէն։

Սակայն, այդ չի բաւեր փարատելու համայնավար վտանգը, գաղթահայ գոյութեան դամոկլեան սուրը, որ սկսած է բացայայտ յրբութեամբ, սպառնալ գաղութներուն։

Ամէն ժողովուրդ իր գոյութիւնը կը պաշտպանէ, համաձայն իր միջոցներուն եւ յարմարութիւններուն։

Պետութիւնները՝ օրինական արգելքներէ դատ, ունին բռնութեան գործիքներն ալ.

Մենք, Հայը՝ իբր համայնավար տարրին մասնանշելու իրաւունքն իսկ չունինք։ Եւ լաւ է որ այդպէս է։ Բայց իրաւունքն ունինք մենք մեզ պաշտպանելու մեր միջոցներով ու տրամադրութիւններով։

Եւ եթէ համոզուած ենք որ համայնավարութիւնը կը կազմէ գաղութներու ամենամեծ վտանգը, ատեն է որ փաստը տանք մեր համոզման, կազմելով ընդդէմ համայնավարութեան «միացեալ եւ անկախ ճակատը», միացեալ՝ հայ ազգային բոլոր առողջ ուժերով եւ անկախ՝ կուսակցական ու հատուածական ամէն նկատումներէ։

Կրնա՞նք սակայն։

Ռ. Է.

Այմագեանի մէկ միլիոնը

Այմագեան որ ինչպէս կը յիշուի, մեղադրուած ու բանտարկուած էր սպանութեան մը վերագրումով, դատ բացած է մամնագէտ գիտունի մը դէմ, որուն տեղեկագրին վրայ էր որ հարցաքննիչ դատաւորը զայն ենթարկեր էր դատական հետապնդման։

Այմագեան մէկ միլիոն կը պահանջէ Պ. Ամիէն, որ այն ատենները փոխանօրէնն էր դատական ինքնութեան սպասարկութեանց։

Այմագեան կը մեղադրէ Պ. Ամին թէ, երբ կարգ մը ստուգումներու պաշտօնը ստանձնեց, չարժեցաւ հակասրինական կերպով եւ անոր հաւաստումին վրայէրորինքը ամբաստանութեան տակ ինկաւ։

Այմագեանը հետապնդողը եւ բանտարկողը հարցաքննիչ դատաւորն է, սակայն ան դատ կը բանայ մասնագէտին դէմ, որովհետեւ Ֆրանսայի մէջ, դատաւորները կարելի չէ պատասխանատուութեան կանչել։

Առաջին դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի օր, քաղաքային ատեանին առջեւ։ Այմագեանի փաստաբանն էր Պ. Շարլ Լըկուան, որ Ռիկոտէնի ոճրին ամբաստանութեան ալ պաշտպանի դեր ստանձնեց։

Մէկ շաբաթ յետոյ պիտի խօսի Պ. Ամիի փաստաբանը։

Կը հրաժարին...

Համայնավար երեսփոխան եւ ծանօթ փաստաբան Պ. Անտրէ Պէրթոն Մոսկուայի կեդրոնէն մերժուած ըլլալով իբրեւ թեկնածու ֆրանսայի նոր ընտրութեանց, հրաժարեցաւ համայնավար կուսակցութենէն եւ երեսփ. ժողովի բոլշեւիկ խմբակցութենէն։ Իրեն հետ հրաժարած են նաեւ ուրիշ չորս բոլշեւիկ երեսփոխաններ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սուրիական սահմանի ապահովութեան համար

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը լսենք թէ՝ ապահովութիւն տրուած է սահմանամերձ շրջաններու բնակչութեան, որուն մասին կարգ մը պահանջներ ըրած էր Թուրքիա։ Ընթացք չպիտի տրուի 280 անձերու (հայ, քիւրտ, ա՛սորի) հեռացման առաջարկին եւ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին անդորրութեան պահպանման համար։

Խռովութիւններ Սուրիոյ մէջ

Պ. Փոնսօ, Սուրիոյ մարզպանը, հրամանագիր մը հրատարակեց որով ծանր պատիժներ կը սպառնայ անոնց որ խռովութիւններ կը յարուցանեն Սուրիոյ սահմանադիր ժողովի ընտրութեանց առթիւ։

Ինչպէս յայտնի է, ընտրութիւնները յետաձգուած են Դամասկոսի եւ Հալէպի մէջ, ծագած խռովութեանց հետեւանքով, եւ տեղի պիտի ունենան մարտի կիսուն։

Սահմանադիր ժողովը պիտի բացուի մարտ 24ին։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Զինաթափութեան ժողովի դիւանը, Հէնտըրսընի նախագահութեամբ նիստ մը գումարեց եւ որոշեց ժողովին ներկայացնել հետեւեալ առաջարկները։

1) Ժողովին աշխատանքները գործել մարտ 19էն սկսեալ, երկու շաբթուան համար.

2) Որոշել ընդհանուր յանձնախումբին որ, ի նորէն կարենայ կազմել մասնախումբեր, որոնց կազմութիւնը անհրաժեշտ կը նկատուի աշխատանքներու ընթացքը ապահովելու համար։

Ժողովին ներկայացուած բոլոր առաջարկները ինչպէս նաեւ զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբին մշակած նախագիծը, պիտի յղուին ընդհանուր յանձնախումբին, որ ուսումնասիրէ զանոնք եւ հետզհետէ հարցերը պիտի յղէ մասնախումբերուն, որպէսզի իրենց կարգին ուսումնասիրեն եւ տեղեկագիր ներկայացնեն ընդհանուր յանձնախումբին։

Վիճաբանութեան ընթացքը

Չորեքշաբթի օր, բոլոր պատուիրակութեանց պետերը ժողով գումարեցին Հէնտըրսընի նախագահութեամբ, եւ տեղեկաբեր նշանակուեցաւ Պ. Պէնէշ, Չեխօսլովաքիոյ արտաքին նախարարը։ Նախագահը առաջարկեց անմիջապէս ձեռնարկել վերջնական օրակարգի կազմութեան, աչքի առջեւ ունենալով բոլոր ծրագիրներն ու նիւթերը։

Բրիտանական պատուիրակը առաջարկեց վիճաբանութեանց հիմք ընդունիլ նախապատրաստական ժողովին կազմած նախագիծը, որուն վրայ հինգ տարի աշխատեր են մասնագէտները։ Ֆրանսայի վարչապետը, որ միեւնոյն ատեն առաջին պատուիրակն է, յայտարարեց թէ կատարելապէս համաձայն է իր պաշտօնակցին, այնինչ 1930ի նախագիծը պէտք է հիմք ծառայէ ժողովին աշխատութեանց։

Ասոր վրայ, խօսք առաւ Պ. Լիտվինով, Խ. Միութեան ներկայացուցիչը եւ գիտել տուաւ թէ 1930ի նախագծին մաս չի կազմեր խորհրդային ծրագիրը, որ կը պահանջէ բացարձակ զինաթափութիւն, ոչնչացում բանակի, նաւատորմի, զինուորութեան եւ ռազմական բոլոր միջոցներու։ Եթէ, բառ, մեր ծրագիրն ընդունուի, այլեւս հարկ չի մնար ուրիշ ծրագրի վրայ որոճալու։ «Խորհրդային ծրագիրը չի հակասեր խորհրդաժողովին նպատակին, որ է սպառազինութեանց կրճատում, որովհետեւ կարելի է կրճատումները հասցնել մինչեւ զերոյի»։

Իտալական պատուիրակն ալ միացաւ իր անգլիացի եւ ֆրանսացի պաշտօնակիցներուն։ Նոյնպէս գերմանական պատուիրակը, որ շեշտեց թէ իր ծրագիրը կը ձգտի լրացնել առաջարկուած նախագիծը եւ խնդրեց որ քննութեան ենթարկեն երկուքը մէկ։ Պ. Թարտիէօ պատասխանելով Լիտվինովի դիտողութիւններուն, առաջարկեց որ անմիջապէս քննութեան ենթարկուի խորհրդային ծրագիրը։ Գալով գերմանական առաջարկին, Պ. Թարտիէօ գոհունակութիւն յայտնեց համաձայնութեան համար, բայց դիտել տուաւ թէ Ֆրանսա ամբողջ հինգ տարի աշխատած է կարգ մը սկզբունքներ ընդունիլ տալու համար եւ չի կրնար հաւանիլ որ անոնց տեղ դրուին գերմանական պատուիրակութեան առաջարկած սկզբունքները։

Հունգարիոյ, Թուրքիոյ եւ Ճափոնի պատուիրակներն ալ միացան բրիտանական առաջարկին։ Նախագահ Հէնտըրսըն գոհունակութիւն յայտնեց պատուիրակութեանց «հրաշալի միաձայնութեան համար» եւ որոշուեցաւ մէկ նիստի մէջ (հինգշաբթի) դէմ դիմաց քննել ընդհանուր նախագիծը եւ խորհրդային ծրագիրը։

Այս առթիւ փակուեցան ընդհանուր վիճաբանութիւնները, որոնց մասնակցած են 50 ատենախօսներ, 49 երկիրներէ (ժողովին կը մասնակցին 57 պետութիւններ)։ Վերջին խօսողներն եղան Աֆղանիստանի, Յունաստանի, Ալպանիոյ եւ Փանամայի ներկայացուցիչները։

Բացում գերման խորհրդարանին

Անցեալ նոյեմբերի իր կարճ նստաշրջանէն յետոյ, առաջին անգամ ըլլալով, գերման խորհրդարանը բացուեցաւ նախորդ օր։

Այս առթիւ, ոստիկանութիւնը կարգապահական խիստ միջոցներու դիմած էր։

Կառավարութեան կողմէ, Ներքին նախարարը նախագահական ընտրութեան թուական առաջարկեց մարտ 13 եւ ապրիլ 10։

Այս յայտարարութենէն յետոյ, Հիթլէրեան երեսփոխան մը հէօպպէլս խօսք առնելով, բուռն յարձակում մը գործեց կառավարութեան, խորհրդարանի մեծամասնութեան եւ Նախագահ Հինտէնպուրկի դէմ, ծանր միջադէպի տեղի տալով։

Նիստի դադարի ընթացքին, Երեսփ. ժողովի երէցներու ժողովը նկատի առնելով Հիթլէրեան երեսփոխանին կողմէ Հանրապետութեան նախագահին ուղղուած անարգանքներու ծանրութիւնը, որոշեց զայն վտարել նիստէն, ինչ որ կատարուեցաւ, աջերու եւ ձախերու բուռն աղմուկին մէջ։

Ցանդուգն կողոպուտ՝ դրամատունէ մը

Չորեքշաբթի կէսօրին չորս դիմակաւորներ մտան Փարիզի ամէնէն բանուկ պողոտաներէն Ռիւ Լաֆայէթի վրայ հաստատուած դրա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Որբերը նորէն մնացին

Ինչպէս գրեցինք, երկուշաբթի օր Պիրէօսէն Պաթում մեկնեցաւ Ներգաղթի երկրորդ կարաւանը, 1215 հոգի։

Դժբախտաբար այս կարաւանէն ալ դուրս ձգուած են Մակեդոնիայէն Աթէնք գացած որբերը, որոնք սոսկալի թշուառութեան մատնուած են։ (Ցես տակի լուրը)։

Այս որբերուն համար, առաջնորդ. մագլըմեան արք. եւ բարեգործականի մասնաճիւղի ատենապետը դիմած են Պ. Դ. Շահվերտեանին, բայց այս վերջինը անդրդուելի մնացած է։ Պ. Շահվերտեան մերժած է ցանկերու մէջ արձանագրել զանոնք։

Քերթերու տեղեկութեանց համաձայն, մինչեւ հիմա մօտաւորապէս 8 հազար հոգի արձանագրուած են ներգաղթի ցանկերուն մէջ։

Երկրորդ կարաւանով մեկնած են նաեւ խումբ մը Հոկտեմբերիկներ որոնք վերջերս մասնակցած էին հակակառավարական ցոյցերու։

Գաղղիերէն մէկը

«Նոր Օր» մասնաւոր նամակէ մը կը քաղէ հետեւեալ տեղեկութիւնը

«Մեզի ըրկեցին հեռաւոր գիւղ մը, ցուրտը սոսկալի էր եւ գործ չկար։ Ստիպուեցայ փախուստ տալ եւ երեւան հանել։ Յաջորդ օրը ձերբակալուեցայ եւ իբր կառավարական հրամաններու եւ կարգադրութիւններու անսաստող, սրոշեցին աքսորել։ Մինչեւ որ նոր նամակ չգրեմ ձեզի, դուք մի գրէք։ Հասցէ չունիմ եւ չեմ գիտեր թէ ուր պիտի ղրկեն։ Իմ Թակատագիրս ալ այս եղաւ»։

Հինգերորդ դէպքը

Յարձակում մը Աթէնքի Ազգ. Վարչութեան Ատենապետին դէմ

«Նոր Օր»ի մէջ կը կարդանք (21, փետր.).—

Ուրբաթ առտուան ժամը 10ին, Մակեդոնիայէն եկած եւ առժամապէս Քոքինիա տեղաւորուած 120 որբեր եւ գաղթականներ, որոնք ներգաղթի ցանկերուն մէջ արձանագրուած չեն, պաշարած են Ազգ. կեդր. վարչութեան ատենապետ Պ. Գրիգոր Բարաղամեանին բնակարանը եւ սկսած են պոռալ. «Անօթի ենք, հաց կ'ուզենք»։

Որբերը կը պահանջեն որ Պ. Գ. Բարաղամեան ընկերանայ իրենց եւ միջամտէ բարեգործականի մասնաճիւղին մօտ, որպէսզի հոգայ զիրենք։ Պ. Գ. Բարաղամեան առարկած է թէ զբաղած ըլլալով, չի կրնար խանութէն բաժնուիլ եւ տրամադիր կ'ըլլայ քանի մը հարիւր դրախմի տալու։ Բայց յետոյ, եղած սպառնալիքներուն վրայ, կ'առաջարկէ պատուիրակութիւն մը կազմել, դիմելու համար։

Որբերը սակայն կը մերժեն, եւ կը պնդեն որ վարչութեան ատենապետը անպատճառ ընկերանայ իրենց։ Պ. Գ. Բարաղամեան տեսնելով որ գրգռութիւնը եւ աղմուկը կը բարձրանայ, կը փորձէ դուրս ելլել բնակարանի երկրորդ դուռնէն։ Որբերը սակայն այդ դուռն ալ պաշարած ըլլալով, Պ. Բարաղամեան դարձեալ տուն կը մտնէ։ Ասոր վրայ, Օր. Բարաղամեան կը դիմէ Քոքինիոյ ոստիկանութեան, յայտնելով որ իր եղբայրը վտանգի տակ կը գտնուի։ Անմիջապէս ոստիկաններ կը փութան եւ կը պաշարեն ցուցարարները, որոնցմէ քանի մը հոգի կը ձերբակալեն։

Պ. Գ. Բարաղամեան յետոյ կը ներկայանայ ոստիկանութեան եւ ազատ արձակել տալով ձերբակալուած որբերը, կու տայ քանի մը հարիւր դրախմի իբրեւ հացագին։

ՅԱՌԱՋ. - Այս հինգերորդ դէպքն է Շահվէրտեանի Աթէնք ժամանումէն ի վեր։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՑՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Այգեգործութիւնն ու շերամապահութիւնը.— Հայաստանի գիւղատնտեսութեան մէջ միշտ ալ կարեւոր տեղ է բռներ այգեգործութիւնը։ Մեր խաղողն ու բազմատեսակ պտուղները, իրենց ընտիր որակով Հայաստանէն դուրս՝ անդրկովկասեան երկիրներու, Ռուսաստանի եւ անգամ արտասահմանի մէջ՝ իրենց սպառման շուկան են ունեցեր միշտ։

Գինին, գոնեակն ու ալքոլը, ինչպէս նաեւ պտուղներու պահածոները, մեր արտահանման նիւթերու մէջ, նոյնպէս կարեւոր տեղ կը բռնեն։

Որքան ալ պատերազմի հետեւանքով զգալի վնասներու ենթարկուեցաւ Հայաստանի այգեգործական արտադրութիւնը, սակայն պատերազմէն յետոյ, մասնաւոր ուշադրութեամբ քաջալերուեցան աշխատանքները ...

դային եւ հաւաքական տնտեսութիւններու անտանելի պահութեան։ Բացի աղնուացեղ կենդանիներէ, այս տնտեսութիւններուն տրամադրուեցան հարուստ վարկ եւ նիւթական ուրիշ դիւրութիւններ։

Ասով մէկտեղ, աճումը այս ճիւղին մէջ կը յամառի չհամապատասխանել «բոլշեւիկեան բարձր» ցուցանիշերուն։ Դեռ աւելին։ 1930ի հաստատուած հաւաքական տնտեսութիւններու խելագար «քէլլէկէօ»-ղութիւններուն հետեւանքով, գիւղացին անխնայ փճացուց իր ունեցած անասունները, աղատելու համար կենդանիները համայնացման կաշկանդումներէն եւ խարթ կարգերէն։

Խանջեանի իշխանութեան շրջանին մէկէ աւելի առիթներով գաղտնապարտուած է անասուններու «անխնայ ջարդի» քաղաքականութիւնը ...

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՏՈԼՖ ՀԻԹԼԵՐ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Իր վարդապետութեան գլխաւոր կէտերը

ԽՄԲ. — Չորեքշաբթի օր, ամփոփ գիծերով ներկայացուցեր էինք Հիթլերի ծրագրին գլխաւոր սկզբունքները:

Նոր աշխատակից մը քաղուածաբար ուսումնասիրած ըլլալով այս շարժումը, սիրով տեղ կուտանք անոր յօդուածաշարքին

1919 մայիս ամսուն կը կազմուէր, Միւնիխի մէջ, գերման գործաւորական կուսակցութիւնը որուն շարքերուն մէջ կ'արձանագրուէր, եօթներորդը, Ա. Հիթլեր։ Իր կազ-...

... նենայ ճարտասանութեան լայն աղբիւրներ։

Իր աչքերը, իր ձայնը.. Ահա Հիթլերի գերբնական զօրութիւնը։

...

—«Այն որ առաւօտները հրէական թերթ մը կը կարդայ եւ անոր մէջ չի գտներ իր հանդէպ՝ ամբաստանութիւն մը, կրնայ ինքզինքը յան-...

... ներուն համար չեն կրնար ծրագի մը նկատուիլ։

Զետութեան ձեւը վերջնականպէս եւ ճշգրտօրէն որոշուած չէ տակաւին։

Ն. ՀՐԱՆՏ

ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ

Մեծու կուսուակցա Հայ ժողովուրդը

ՎԱՐԴԳԷՍԻ ԵՒ ՋՕՀՐԱՊԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ «Միլլիյէթ» լրագիրը սկսած է հրատարակել գրագէտ Երուանդ Ֆալիհ Ռըֆգըի պէյի յուշերը, «Զէյթին Տաղը» (Ձիթենեաց Լեռ) վերնագրով, այս անգամ սուրիական ճակատը: Այդ առթիւ կը խօսի նաեւ 1915ի ջարդերու մասին, անշուշտ վայրենի հոգեբանութեամբ եւ թուրք լարի չքմեղանքով: Կը հրատարակենք իբրեւ նմուշ պատմութեան.—

Ճէմալ փաշա երբ իմացաւ զեցին իբր հոգեւոր ... Վարդգէսի եւ Զօհրապի սպանութիւն թելադրած էր ...

15 օրը ընտրեցին. շարժումը մինչեւ օրուան 8 շարունակեց և ապստամբութեան բայները ամբողջով նուաճուեցան։

— Անմատոյց եղէք ձայնին ի պատասխան - Մեր ղեկավարներ մեր պատասխանէին, այնտեղ է կր պատասխանէին, այնքան յոյսով եւ յամառութեամբ եւ մինչեւ վերջը գիրկընդխառն կռուեցան։

Հայերու մէջ ոգեւորած անձեր ունենալով, այս ժողովուրդը պարապ տեղը բռնաշխել ընող յեղափոխական կազմակերպութեան համար. մեր գալիքին մասին կը զգամ Տարօնցիներ չէ, որ Հայերը մշակոյթի կողմէ մեզի շատ ժամ կը առանձնօրէն իրարմէ ոչ մէկ կերպով զատուեր կը մնային. Թուրք երաժշտութեամբ. Նաչիւ Թուրք գրականութեամբ Թուրքերու չափ զբաղող Հայեր կան։

Ընդհանուր պատկերացման յետոյ Երուսաղէմ որ կողմը որ Թուրք մը ամեն Հայ մը իրարու հանդիպած են, իրարու ջերմ բարեկամութիւն ցոյց տուած են։

Անատոլուի որ կողմը որ գլուխ էին, ամէնէն հարուստ վաճառականները անոնք էին. իրենց ոչ մէկ գործերը խանգարուած էր։ Թուրքերէ աւելի իրաւունքներ կը վայելէին. Անի զարմանալի էր որ, ոչ կառավարութիւն կազմելու չափ թիւ եւ ոչ ալ աշխարհագրական միութիւն ունէին։ Երզրումէ մինչեւ Մերսին, հայկական կառավարութեան մը հաստատութիւնը աղաղակող երեւակայութիւն ըլլալէ խել ճաշ ցնորք մըն է։

Եմէ կարելի ըլլար խառնել Հայերու եւ Արեւելեան փոքրամասնութիւններու շարքի պատմութիւնները կազմող կառավարութեանց արտաքին քաղաքականութեան թելադրութեանները, անոր պատասխանատուներուն, որո՞նք ըլլալը կրնային հասկնալ։

Դարթամագրեր հատատուած են եւ գրաւումներ բնիկներու խառնուրդ գիրքեր հանգչելու համար անոնց գրեթէ եղողներ. Թուրքերէ աւելի իրենց ազգին թշնամութիւն ըրին։

Մինչեւ հիմա մէկը ելլելով Արեւելքի մեծ ոճիրներուն ճիշդ մէկ պատմութիւնը չգրեց։ Առանձին ալ ասոնք նախարարութիւններու պաշտօնական գրութիւններով օգտուեցան։ Այս գրականութիւնը իրար ցաւալի էր։ Ինչպէս որ Թուրքերը հարստօրէն Հայերը զոհ ըրին, եւ իրենց հողերնուն ալ այնքան տխուր դամբանականը կարդացին։

Մէկ դարէ աւելի տեւող Պոլսոյ եւ Անատոլուի ազգերը, հետեւանք են աշխարհակալութեան ոսկայի ոճրին, որոնց պատասխանատու չէ ոչ Թուրք, ոչ յոյն, ոչ ալ հայ ժողովուրդը, որուն մէկական տասը մեծամասնութիւնը

(Յոլիճ Բրֆը Միլիէթ)

Աջուասիկ Ջօհրապի եւ վարդգէսի սպանութեան վերաբերեալ մասը —

Ճէմալ փաշա, Պոլիսէն Վանի պատերազմական ատեանը դրկուած Ջօհրապը եւ Վարդգէսը ազատելու համար Թալաթ փաշայի հետ երկարատեւ տեսակցութիւններ ունեցաւ։

— Անոնք ազատ ձգեցէք Լիբանան գինք, ոչ մէկ կերպով վնասակար կ'ըլլան.

Թալաթ փաշա, կը հաստատէր թէ Ջօհրապի եւ Վարդգէսի կեանքը վտանգի չէին ենթարկուած եւ կ'ըսէր...

— Անհրաժեշտ է որ անգամ մը Պատ. Ուռհան երթան, վոր մի գնէք զանոնք։

Հրաժանատարին վերջին ծածկագիրը ցոյց տուաւ Պասան պանդոկին գետնայարկի սրահին մէջ։ Ջօհրապ ակռա լալ, Վարդգէս գրան առջեւ վիզիս փարած՝

— Ինքզինքս չեմ խորհիր. բայց այս ծարքը գոնէ չըրէին, կ'ըսէր։

Եւ յանկարծ երեսս նայելով.

— Սըբէմ՛ ներս հին Վարդգէսը, յեղափոխական Վարդգէսը գլուխ կը ցցէ եւ «չէ՛» ծարդ, ինչ որ պիտի ըլլայ, թող ըլլայ՝ կ'ըսէ։ Յետոյ կը խորհիմ կնոջս ձայնին։ Այսօրուան խեղճ Վարդգէսը, յեղափոխական Վարդգէսը կը խանարհեցնէ։

Երկուքն ալ դացին։ Քանի մը օր յետոյ Չէրքէզ Ահմէտի եւ Նազըմի աւազակախումբերը Ջօհրապն ու Վարդգէսը սպաննած էին։

Սակայն Ճէմալ փաշա չէր մոռցած ասիկա եւ քանի մը օր ետքը ոճրագործները կախաղան բարձրացուցած էր Դամասկոսի մէջ։

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

Ձօն ու պէսպիսութիւններով լի հանդէս մը եղաւ ան՝ զոր սարքած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջանային Վարչութիւնը. Avenue Jean Jaurèsի Թաղապետական ընդարձակ մարզասրահին մէջ. փետր. 21ի կիրակի օրը։

Հանդէսին ցերեկոյթի մասը նուիրուած էր գլխաւորապէս սկաուտական եւ մարզական ցոյցերու, որոնք թէ մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցին ներկայ հասարակութեան մէջ, գայն զուարճացնելով եւ միանգամայն դաստիարակելով։

Հանդէսը բացուեցաւ «Յառաջ նահատակ...» քայլերգով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Մինչ «Կամիտաս» երգչախումբը քաղցրաձայն կը հնչեցնէր զայն, սկաուտ բանակը տպաւորիչ տողանցք մը կը կատարէր մարզասրահին չորս բոլորը, իբր յառաջապահ ունենալով գայլուկները, որոնց կը հետեւէին հայ արի. նուշները (կայտ), իրենց ետեւ թողած աւելի երկարահասակ շարքը սկաուտներուն։ Ամբողջ սրահը որ հանդէսին սկզբնաւորութենէն գեռ պահ մը առաջ, զուարթ աստղիկներով կը խայտար, յանկարծ լռեց, երկիւղածօրէն. ի տես այս «գինուորական մանկանց» տողանցքին, որուն գլուխը կը ծածանէր հայկական եռագոյնը՝ յենուած պատանի բազուկներէ, իսկ անմիջապէս ետեւէն՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սեփական դրօշակը՝ իր Baudriageo'ի... նշանակով բանուած։ Ազգային անսահման անտառ մըն էր որ կ'անցնէր այդ պահուն ամբողջ սրահին մէջէն։

Քանի մը խօսքով հանդէսը բացաւ Շրջ. Վարչութեան ատենապետ Պ. Սահակ Տէր-Թովմասեան՝ հրաւիրելով հայ ժողովուրդը քաջալերանքէր փարիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի՝ որ մեր մանուկներուն, պատանիներուն եւ երիտասարդներուն համար կը հանդիսանայ փրկութեան զօրաւոր լաստ մը՝ բոլոր աւերիչ հոսանքներուն դէմ։

Այնուհետեւ, գայլիկներ, արեւնուշներ եւ սկաուտներ, փոխն ի փոխ զուարճացուցին ու զարմացուցին իրենց խաղերով, մարզանքներով, դրօշախօսութեամբ, ձեւացուցած յանդուգն բուրգերով եւ փոքրիկ տրամախօսութիւններով։

Տեղի ունեցաւ նաեւ ըմբշամարտի տեսարան մը՝ երկու Ֆրանսացի մարզիկներու միջեւ՝ (M. M. Durieux et Laval) գասատուիի մը աչքին տակ։ Հասարակութիւնը որ մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր ապրետական այս մարտին փուլերուն, բուռն ծափերով ողջունեց մարտիկները։ Արդարեւ նորութիւն մըն էր ասիկա՝ հայկական բեմի մը համար, եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, որուն ծրագրին մաս կը կազմէ ասպարէզ, կ'արժէ որ ջանք թափէ ծաւալելու այս վայելուչ մարզանքը՝ Ուրիշ Ֆրանսացի մը՝ M. Roulois, աթլէթի գեղեցիկ մարմինով, մարմնամարզի պաշտօնական ցուցադրութիւն մը ըրաւ. ասոր վրայ՝ բազմատեսակ ճկուն շարժումներ թեւ՝ «այլեւ» ներով ծանրաբեռնուած նոտայ մարզ շարժումներ եւ չուանով ցատկելու շատ տեսակ այլեւայլ ձեւեր։ Այս բոլորը՝ այնքան հրապուրիչ, որքան մարմնաշինիչ։ Ֆրանսացի այս երեք մարզիկները որ կը պատկանէին Union Sportive de la Samaritaineի, ծափահարուեցան ջերմօրէն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ական հայ մարզիկ մը, Պ. Ալիքսանեան, երբեմնի սաներէն Պոլսոյ Կեդրոնականի, գործնական մարմնամարզի ուրիշ ցոյց մը հրամցուց՝ որ պակաս հաճելի եւ պակաս կրթիչ չէր։ Մանր փայտեայ չիչեր ձեռքին մէջ, առնական հաւկու կեցուածքով մը, երկարօրէն եւ անշփոթ ներդաշնակութեամբ՝ ներկայացուց շարժումներու բազմազանութիւն մը, որ մեծապէս աւշադրութիւն գրաւեց եւ արժանացաւ բուռն ծափերու։

Մարզական բաժնին մէջ՝ տեղի ունեցաւ նաեւ կոփամարտի երկու ցուցադրութիւն, առաջինը՝ Պ. Պ. Տեւրնեանի եւ Շահինեանի եւ երկրորդը՝ Պ. Պ. Ալիքսանեանի եւ Զաքարեանի կողմէ։

Տրուած ըլլալով սկաուտական եւ մարզական հանգամանքը հանդէսին, գեղարուեստական մասը բնականաբար տիրողը չէր։ Սակայն այս մասին փայլը աւելցուց գլխաւորաբար «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Նշան Սէրոբեանի, որուն ջանքն ու եռանդը կը հաւասարէին իր անձնուիրութեան։ Երգչախումբը լսեցուց Կոմիտասեան քանի մը բնտիր կտորներ՝ «Զինդ տուր, քաշիր» եւ «Քաղհան», «Հով լինի» եւ «Ալլի երգ»։ Իսկ Պ. Յակոբ Յակոբեանի կողմէ մեներգ մը՝ «Հով արէք», ընկերակցութեամբ դաշնակի զոր կ'ածէր Պ. Պերճ Փափազեան։

Երկու արտասանութիւններ ըրաւ Օր. Տ. Թովմասեան, փոքր եւ արտայայտիչ կերպով։ Մասնաւորապէս գնահատելի էր «Ամբէ՛ք, եղբայր՛քը»։ Համոյքով ունկնդրուեցաւ նաեւ Պ. Զարեհ Գասրբեանի կողմէ մեծ յաջողութեամբ արտասանուած «Մասիսը» (Անարոնեան), որ ջերմագին ծափերով ընդունուեցաւ նոյնպէս. Երկու շատ յաջող արտասանութիւններ ըրաւ սկաուտ Դանիէլ Ճիգմէճեան, մէկը՝ Զարենցի «Հայաստանը» եւ միւսը՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ուղղուած ատանաւոր մը, որ իբրեւ սեփական քայլերգ նոյն Միութեան՝ նշանակուած է Արա Պարթեւեանի կողմէ։ Ուրիշ երկց սկաուտ մը՝ Վահան Թէքէսիթէճեան՝ արտասանեց ինքնագիր երկու բանաստեղծութիւններ։

Հանդէսի ընթացքին բանախօսեց Տիկ. Էլլէն Բիւզանդ՝ Սկաուտական Վերին Մարմնին կողմէ։ Հետաքրքրական գիրութեամբ մը՝ աներկու պանծացուց ազգային գաղափարը եւ ցոյց տալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի կատարած կարեւոր դերը այլ երկիրներու մէջ, աւելցուց որ անիկա դեռ իրեն արժանի ծաւալը չէ ստացած Ֆրանսայի մէջ։

«Թոյն կայ Փարիզում», գոչեց Տիկին Է. Բիւզանդ, եւ այդ թոյնը ձեր բոլորին է թունաւորում։ Ցարգելի բանախօսը ծաղկեց բոլոր անտարբերութիւնները, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հայ Արեններու համաձայն միութեան մը անհրաժեշտութիւնը յատապնդեց՝ քանի որ երկու միութիւններն ալ կը ծառայեն ազգայնութեան պաշտպանման միեւնոյն դրօշակին, եւ վերջացուց՝ մաղթելով որ շուտով գայ այն օրը երբ Մայր հայրենիքի դուռները պիտի բացուին վերջապէս ամէնուն առջեւ։

Վիճակահանութեան տրուեցաւ պարսկական գորգ մը, զոր համաձայն իրենց բարի սովորութեան Գարայեան եղբայրները ազնուաբար նուիրած էին Միութեան։

Հանդէսը վերջացաւ «Բամ Փորոտանով», դաշնաւորուած Պ. Նշան Սէրոբեանի կողմէ։ Տպաւորութիւնը այնքան ազնուորիչ էր, որ յոտնկայս ունկնդրուած այս քայլերգը կրկնուեցաւ՝ ժողովուրդին խնդրանքով։

Ժամը 7էն մինչեւ կէս գիշեր, տեղի ունեցաւ պարահանդէսը՝ շատ հաճելի եւ ազնուոր մթնոլորտի մը մէջ։

Այն ջերմ ընդունելութիւնը, զոր հայ ժողովուրդի մասնաւորաբար միջակարգ եւ աշխատաւոր դասակարգը ըրաւ, հաստատեց անգամ մը եւս թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր պատմութեամբը, իր ներկայ գործունէութեամբը եւ հետապնդած գերազանցապէս համազգային նպատակներովը իրաւունք ունի աջակցութիւն եւ պատրաստ է տանիլ ներկայ պատանեկութեան եւ ապագայ երիտասարդութեան դաստիարակութեան այնքան տաղտկալի եւ գահոդութիւններով լեցուն գործը։

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Այս առթիւ պարտաւոր կը զգանք մեր հայ երիտասարդութեան յիշեցնել անգամ մը եւս թէ՝ սոյն սրահը (87 Avenue Jean Jaurès) տրամադրուած ըլլալով Միութեան, ամէն կիրակի առաւօտ տեղի կ'ունենան նաեւ մարմնակրթանքի դասեր՝ մարզիչ Պ. Պերճ Գարբճեանի առաջնորդութեամբ։ Մուտքը ազատ է։

Իգմիրի համալսարանը

Իզմիրի մէջ երեւան հանուած համալսարանի կազմակերպութեան մասին քննութիւնները կը շարունակուին։ Ցարդ, այս գործին հետեւանքով ձերբակալուած են 8 հոգի, բայց բազմաթիւ անձեր իբր կասկածելի՝ խիստ հսկողութեան տակ առնուած են։

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՜նչ համաձայնութիւն...

Տարիներով մենք ըսինք, մենք լսեցինք։ Եւ մեզի ըսին թշնամի Հայաստանի.

Իսկ ի՞նչ կ'ըսէ Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը. խմբագրական սիւնակէն (Յառաջ 19 փետր.)

— «Ներնական են յարաբերութիւնները Հայաստանի եւ գաղութահայութեան միջեւ։ Խորհ. Միութեան ճաս կազմող երկիրներէն որեւէ մէկը դուցէ այնքան չի տուժեր իր դուրսի ազգակիցներուն հետ այլանդակօրէն յարաբերելու իրողութենէն՝ որքան Խորհ. Հայաստանը։ Որովհետեւ հայ հայրենիքէն մէջ ապրող ժողովուրդին կէսէն աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն արտասահման ապրող Հայերը, որոնք զրկուած են Հայաստանի հետ ազատօրէն կապ պահելու հնարաւորութենէն։ Այս վայութենէն կը տուժէ հայ ժողովուրդը — կ'ուզէք ըսէք հայ աշխատաւորութիւնը — թէ Հայաստանի եւ թէ արտասահմանի մէջ։ Ազատ երթեւեկութեան փոխարէն՝ հայ թղթակցական յարաբերութիւն, սահմանափակուած ընտանեկան, ազգականական կամ հայրենակցական նեղ շրջանակի մէջ։ Կառավարութիւնը եւ կուսակցութիւնը պաշտօնապէս յարաբերութիւն չունին իրարու հետ, անոնց միջեւ միջնորդի դեր կը կատարեն Բարեգործականի, Հօկերու, Կ. Խաչերու, Հայրենակցականներու Հայաստանեան եւ արտասահմանեան կազմակերպութիւններն ու ներկայացուցիչները։ Մամուլին մուտքը արտասահմանէն Հայաստան՝ արգիլուած է, մինչ գաղութահայ խուրջանչիւր հրատարակիչ պիտի փափաքէր իր ունեցածը ուղարկել նաեւ Հայաստանի շատերը արդէն կ'ուղարկեն, բայց այդ գիրքերը կամ թերթերը՝ Երեւան հասնելէն յետոյ՝ կը հասնին կուսակցական պատասխանատու վարիչներու քով եւ կը դատապարտուին հոն ալ մնալու։ Ընդհակառակ թիւ մը կը ներկայացնեն անոնցմէ, բախտաւորները՝ որոնք կ'երթան դարդը կազմելու Հայաստանի մատենադարանին կամ այս ու այն գրադարանին։ Թէեւ Հայաստանէն որեւէ գիրքի կամ թերթի արտասահման գալը արգիլուած չէ, բայց անոնք ալ ուրիշ դժբախտութեան մը ենթակայ են — չեն կարդացուիր, նա՛խ իրենց լեզուին եւ ուղղագրութեան եւ յետո՛յ իրենց բովանդակութեան պատճառով։ Գաղութահայութիւնը իր տեղեկութիւնները Հայաստանի մասին կը ստանայ արտասահմանի հայ ծանօթ՝ խորհրդային թերթերէ կատարուած քաղուածներով. իսկ Հայաստանի ժողովուրդը գաղութահայութեան մասին իր ունեցած հետաքրքրութիւնը գոհացնելու համար հարկադրուած է գոհանալ այն ցանցառ «ինֆորմացիա»ներով, որոնք հազուադէպ պարագաներու մէջ կը թոյլատրուին կուսակցական դրաքննութեան կողմէ։»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Վիէնի դէպքին առթիւ

ԽՄԲ.-- Պ. Արշակ Ջօպանեան իր ուզածին պէս եւ չորս ծինգ սիւնակ գրած ըլլալով Վիէնի դէպքը, Պ. Գ. Ալոյեան, գոհը, մեզի ղրկած է իր պատասխանը։ Կը հրատարակենք միայն դէպքին վերաբերեալ մասը.—

Պ. Ջօպանեան կ'ըսէ թէ. Թող բանալին ուզեր Ռ. Ա. Ակսամբէն եւ ոչ թէ գործատէրէն եւլն.. Բայց չարաթ մը առաջ արդէն, որոշուած էր որ, բանալին յետ այսու գործատիրոջ քով գտնուի, ով որ պէտք ունենայ պէտք է գիմէ իրեն։ Ինծի յանձնարարուած էր որ վարդապետին դաստիարակութեան համար այդ օր կէս օրին (յունուար 16 շաբաթ) ժամը 11.30ին գրասենեակ ներկայանամ եւ բանալին առնեմ, իբրեւ տեղիս Կաթողիկ Վարչութեան մէկ անդամը եւ այդ տեղի աշխատաւորը։ Ժամը 11.30ին գործէս ելլելու առեն գրասենեակ ներկայացայ բանալին առնելու համար։ Ա. Ջօպանեանի բարեկամներն ալ ներկայ եղան երեք հոգի, որոնց մէկը լաւ Ֆրանսերէն գիտցող էր։ Բաւական խօսելէ յետոյ, բանալին յանձնեցին գործատիրոջ գրագրին, գործատիրոջ բացակայութեան պատճառաւ։

Թամկավարներէն մէկը բանալին տալով գրագրին, ըսաւ.— Ահա բանալին կուտամ – յետոյ հայերէն կ'ըսէ (եւ կ'ուզէ որ Ֆրանսերէն գիտցող բարեկամը թարգմանէ բայց չի թարգմաներ),— բայց արեւն պիտի թափենք, մեծ արիւնահեղութիւն պիտի ըլլայ։

Երբ այս լսեցի, բանալին չէի ուզեր առնել, եւ կէս կատար Ֆրանսերէնովս չկրցայ լաւ մը հասկցնել գրագրին՝ ռամկավարին ըսածները։ Բայց գրագիրը ըսաւ.— Պ. Փէլէն ինձ պատուիրած է որ բանալին քեզի յանձնեմ, վարդապետի այս իրիկուան դասախօսութեան համար։

Բանալին կ'առնեմ, վերջապէս դուրս կ'ելլենք ռամկավարներու հետ միասին, կը տեսնեմ որ 8 հոգի ալ դուրսը կեցած են (երեք կին) ուրեմն 11 հոգի. որոնք հաւաքուեցան շուրջս ... «Դաւաճան» Ուրիշ մը «սրիկայ», մէկ ուրիշ մը, աւելի գռեհիկ հայհոյանքով մը, վրաս յարձակեցաւ եւ սկսաւ զարնել (այս առաջին անգամ զարնող հերոսները), ժամը փոխանակ 11.30ին իրենց գործերը ձգելու, 11ին ձգած եկած էին, կէս ժամ հեռու խաղախորդարանի բաժնէն եւ գործատէրը առուգելէ վերջ գործէ հանեց։

Եւ սկսան բոլորը միասին զարնել, մէկը շիշով, մէկը քարով եւ ոմանք ալ գանակով։ Ես մինակս ի՞նչ կրնայի ընել 11 հոգիի դէմ։ Ինքզինքս կորսնցուցած, գետին ինկած էի արիւնլուայ։ Ըսի՞նք թէ տասը վայրկեան վերջ, ընկերներէս 2-3 հոգի կ'իմանան, կը հասնին զիս ազատելու։ Եւ երբ կը տեսնեն որ իրենց ալ կը զարնեն շիշերով, այս անգամ, կը սկսի կռիւը երկուստեք։ Ո՞վ է յանցաւորը եթէ Ջօպանեանի բարեկամներէն մեծ մասը կը չուէ, ձգելով չորս հոգի ամէտեղ։ «Հերոսներէն» երկու հոգի կը վազեն ոստիկանութեան լուր տալու, մէկը հեռաձայնով, իսկ միւսը ուղղակի ոստիկանատուն, «Հասէ՛ք, սպաննեցին» պոռալով։ Ոստիկանութիւնը անմիջապէս կուգայ։ մեզ բոլորս կ'առաջնորդէ ոստիկանատուն։

Իմ ընկերներս, ոչ շիշ բերած էին, եւ ոչ ալ ուրիշ բան մը. եթէ շիշ գործածուած է, այդ ռամկավարներուն շիշերն են որ իրենց դէմ գործածուեցան։ Ահա այս է դէպքը։ Եթէ Պ. Ջօպանեան չի հաւատար այս գրածիս, կը հրաւիրեմ Վիէն, բոլոր ծախքերը կը ստանձնեմ, թող՝ այստեղ իր նախագահութեան տակ պատուոյ ատեան մը կազմէ եւ պիտի համոզուի որ ես ալ կռիւին պատճառ եղած եմ, ոչ ալ ինծի վերագրուած խօսքերը արտասանած եմ բանալին առած ատեն։ Ոչ նախայարձակ եղած եմ, եւ ո՛չ ալ առաջին անգամ բողոքողը։ Պլուխս ութ տեղէ կոտրած էին եւ մէկ ալ դանակ զարկած քունքիս։ Եթէ ընկերներս չհասնէին, ի՞նչ կ'ըլլար վիճակս.. Չեմ գիտեր։ Բայց այս մարդիկը չե՛ս ճանչնար, Պ. Ջօպանեան։

Գ. Ալոյեան

Ցուցահանդէսներու ...

Սենեակի ... ... ուեցան ... ...

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

Ա. ՄԱՍ

III

Եւ, յոգնատանջ ու խառն, իր երազին մէջ տեսաւ, իր վերեւ, մեծ թռչուն մը, իրենց տանը սեմին, որ կը թռէր ու կը ժպտէր... կապոյտ ու թեւաւոր այդ թռչունը ազնիւ դիմագիծ ունէր... Այո, ինք ճանչնար զայն.. Ստոյգին էր... թեւերը բարձրացուց, ուզեց բռնել ու գրկել, մինչ ան կը թռէր իր վերեւ, ու Մէհմէտը, աչառաւոր, որ սուրը բարձրացուցած կ'ուզէ հարուածել.. Գրիգոր, հեւասպառ ու շնչասպառ, ուզեց աւելի երկարել թեւերը բացաւ, ոստում մը փորձել, բայց մը տուաւ. Մէհմէտին, ճիշդ այն ատեն երբ ան սուրը ձգեր էր իրեն ու Ստոյգին. Եւ մինչ ինք կը փորձէր թռչունը գրկել, Մէհմէտը յարձակեցաւ կրկին, ու Նազարը որ կեցեր էր անկիւն մը, անակնկալօրէն խլեց կապոյտ թռչունը...

— Ստոյգ՛կ, — ձայնեց, յանկարծ. Գրիգոր, ուժգնօրէն...

Ու իր կանչէն արթնցաւ։ «Ստոյգիկ» բառը իր երազէն արթնցաց զինքը։

Կը դողդղար տերեւի մը պէս, սիրտը ուժգնօրէն կը տրոփէր ու բռունցքը գետնեղմուած կը մնար՝ անյագ զայրոյթով մը պրկուած...

Մինչ ձայնէն, ծառաներ, գլուխը երկարեց, շոյեց դէմքը Գրիգորին գլուխը, ու հարցուց.

— Արթո՞ւն. եւ. ծանօթ...

Արթո՛ւն էր, անշո՛շտ։ Արթնցա՛ւ։ Դեռ չարթննա՞ր..

VII

— Չէ՛, չէ՛.. հա՛, վա՛րի երկթին կապէ... հապա՞... հա՛ չէօղէ... կեցցէ՛ս պէ նիրակս... հիմա տեսնա գիւրին կ'երթայ զինձ՛ին.

= Է, հա՛... Մինակ քի, Դաւիթ էֆէնտի, ձուձին-ձեռքին ժաժկոցը շատ պղտ «ներող»... Անցին ըլլար նէ՝ տաչախոյին տակէն կը զարնէր զանգանան...

= Չէն չանի. նիրակս զայծա, էֆէնտին բաշ թող ըլլայ. — ձայնեց յանկարծ ժամկոչ Արթինը, որ նիհար ձեռնածալ կանգներ էր Դաւիթ էֆէնտիին ետին, եկեղեցւոյ բակին մէջ, մինչ ան, ձեռքերը տարտամին գրպանը, փորը ցցած, հպարտ ու մեծամտութեան երեւոյթով մը կը նայէր վեր, իր նոր կառուցանել տուած մեծադիր զանգակատան, որուն գագաթին նիհար՝ զանգակին շղթան կը տեղաւորէր կիրակոս դալֆան, Ապոյ Ուրբաթի առաւօտով, իսկ իր քով կանգներ էր տղան Ցակոբը, լեզուն դուրս ձգած ծառ մը, ու անմիջապէս նայելէն շուինը։

Ծնծղաները կը ճառագէին բակի մեծ շաղաւնկեններին ու Թեքբներուն վրայ։ Լաւաշող արեւ մը փռուած էր ծաղկարաններուն։ Ծմերին մէջ ժպիտ մը կը թեւածէր ու ձերմ գիգիւռ մը ասղարներուն սօսաւինը լսելի կ'ընէր։

Խանանց պաշտարանէն դուրս եկաւ Տէր Գէորգը, հաղաթափերը չխշխկացնելէն։ Յետոյ, աջմին կուրծքերը իրար բերելէն ու լայն երկար թեզանիքներուն ծանրիշակալոյն մէջը դարձնելէն դուրս, ծանեցաւ զանգակատան։

Օրհնեցէք. Տէ՛ր հայր — լսելի եղաւ Դաւիթ էֆէնտիի հնչեղ ձայնը, որ այս առտու ինքնաբաւ ու աւելի լեցուն բան մը ունէր իր մէջ։ Դէմքը կը ճառագայթէր ու յաղթապէս տրամադրուած էր։

— Աստուա՛ծ օրհնէ, — վրայ բերաւ Տէր Գէորգ — է՛, վարձքդ կատար, Դաւիթ էֆէնտի... Աղա՞ր բան էղաւ լաքին...

= Անտեղ չէ՞, Տէր Հայր... Իրա՛ւ, քիչ մը ասղի նստաւ, ամմա, հի՛չ աչքիս չերեւար.

- Է՛, հարկաւ... ծանե՛ձ, ա՞ր մէկ առանձ... Ես գիտեմ ու պարտք զրուցեմ, չխօսիլ... Օսկի, հաղար՛, օսկի՛ գիրերով գրուելիք անուն ունիս, խօսքս... Ալ աս իրիկուն կը. ՝ հնչեցնենք, հէ՞, Արթին աղբար, — դարձաւ ժամկոչին — աւնկ սռնթօղա՛ւ մը, թաղուածին առեն... Խոսո՞ր ալ ողէկ հանդիպեցաւ. Զատկի առթիւ, հօրդ յիշատակին... Հը՛, պատուական ձայն էր օղարձած հոգի Արթին աղան.., Աղգին պարծանք ու զուակ ունեցաւ...

Դաւիթ էֆէնտի աւելի փքացաւ, ժամեցոյցը հանեց ու նայեցաւ։

- Օ՛, վախիթը անցեր էր էթանք՝ նայինք... Ո՞ւր է, ճանե՛ձ. Միւսիւ Վողարշէ պը՛ապ... Ալբատաինանին ա բան մը տանք տէ...

Տէր Գէորգ աւելի ծանեցաւ ժպտեցաւ.

— Ալ հիմա մէ՛կ տեղս մնաց, Դաւիթ էֆէնտի, աս ձանձ... Ամէն — սկսաւ շոյել Թոկոբին երեսը — մէյ մը ձեզնով տէ՛ կարգենք՝ պսակենք... Ի՞չ քեպապ ճանչ... Պապա՛ն է, պապա՛ն...

Ու գրպանէն հանեց նշխարք մը, տուաւ տղան, որ Տէր հօրը աջը համբուրեց եւ սկսաւ ծամել։ Մինչ Դաւիթ էֆէնտին, անդրադառնալով Տէր հօրը խօսքերուն.

— Թոկո՞րս — մէյ մը նայեցաւ տղան, — հա՞, նայինք ալ...

(Շար.)

Կ. ՄԻՀՐԱՆ

մատուռ մը. (Թիւ 15, Գանք Գարուխ) եւ սարսափի մատնելով պաշտօնեաները, 130.000 Ֆր. յափշտակեցին ու անհետացան։

Ճաշի ժամն էր եւ պաշտօնեաները կը պատրաստուէին փակել դրամատունը, երբ դիմակաւորները ատրճանակները բռնած, «Ձեռքերը վե՛ր» պոռացին եւ հոտ մըն ալ պարպեցին։ Պաշտօնեաներէն մէկը դիմադրած ըլլալով, դաշոյնի ծանր հարուած մը ստացաւ կուրծքէն։ Յարձակողները դրամարկղին յարակից սենեակ մը թխեցին միւս պաշտօնեաները եւ հանգիստ պարպեցին դրամարկղը, որ բաց էր սովորաբար։

Վարի յարկին վարձակալը աղմուկը լսելով, լուր տուաւ ոստիկանութեան, բայց դիմակաւորները չուած էին, առանց ո՛ր եւ է հետք ձգելու։ Ինչպէս կ'երեւայ, երեքը ներս մտած էին, իսկ չորրորդը դուրսը կը սպասէր ինքնաշարժով մը։ Սանդուղին վրայ տրցակ մը քսանի ֆրանքնոց գտաւ դռնապանը։

Գանք Գարուխի պաշտօնեաները եւ յաճախորդները մեծ մասով Սերպեր, Չեխեր եւ Լեհեր են։ Կը կարծուի թէ յարձակողները Հաւն. գարացի են։

Չինեւճապոնական պատերազմը

Վու-Սունկի, Քեանկ-Ուանի, Շափէյի շուրջ սկսած ճափոնական յարձակումը կանգ առած էր նախորդ օր։ Երկու հակառակորդ կողմերը գիրար կը ռմբակոծեն։ Ճափոնցիները կը զօրացնեն իրենց դիրքերը, սպասելով օգնական ուժերու։

Չինացիներն ալ, կը զօրացնեն իրենց դիրքերը, անպէս որ ճափոնական ուժերը չկարենան Շափէյը պաշարել։ Ճափոնական յառաջխաղացումը արգիլելու համար, չինացիներն օդը հանեցին բազմաթիւ կամուրջներ։

Եանկթայէն տրուած վերջին լուրերու համաձայն մէկ օր տեւող հանդարտութենէ վերջ, ճափոնցիները կրկին սկսան յարձակման մը, այս անգամ աւելի ուժգին, Քեանկ-Ուանի ճակատին վրայ։

Սակայն չինական զօրախումբերը յաջողեցան պահպանել իրենց դիրքերը։ Դիրքերը տեղացող անձրեւը դժուարացուցած էր չինական գործողութիւնները։ Խրամները լեցուած են ջուրով եւ երկու կողմի զինուորները տառապանքներու ենթարկուեցան։ Կը հերքուի այն լուրը թէ 13 հազար հոգինոց ուժ մը օգնութեան ղրկուած է Վու-Սունկի ճափոնական բանակին։

Ճափոնական պատասխանը Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի կոչին հասաւ Ժընեւ։

Ճափոն չիկրնար ընդունիլ որ կոչը ուղղուած ըլլայ միայն մէկ կողմէն եւ յարձակողական շեշտով քննադատելէ վերջ կոչին բովանդակութիւնը, կը հաւաստէ թէ որեւէ հողային կամ քաղաքական յաւակնութիւններ չի սնանիներ հանդէպ չինաստանի։

Անօթի տով Խ. Միութեան մէջ

«Թայմզ» կը գրէ թէ Մոսկուայի իշխանութիւնները տենդագին կ'աշխատին իրագործելու համար Ստալինի եւ Մոլոտովի հրամանագիրը՝ սովահար շրջաններու օգնութեան մասին։ Արհեստակցական Միութեանց կեդրոնական խորհուրդը հրաման տուած է պաշտօնեաներուն՝ անմիջապէս հակակշռի խումբեր հաստատել բոլոր գործերուն վրայ, հացահատիկի կանոնաւոր առաքումը ապահովելու համար։ Հրամանագիրը տեղ մը կը յիշէ սովահար գիւղացիներու 100 հազար թոն հաճար հասցնելու խնդիրը, բայց անկարելի է ճշդել տիրող թշուառութեան չափը, որովհետեւ իշխանութիւնները եւ մամուլը միայն սերմնուի վրայ կը ծանրանան, պատահաբար միայն յիշելով հացահատիկի խնդիրը։

Հողագործական գործավարութիւնը հրատարակութեան տուած է բազմաթիւ տեղեկագիրներ զանազան շրջաններէ որոնք երկիւղալի եւ շատ աւելի ծանր կը ներկայացնեն կացութիւնը քան կարելի էր ենթադրել։ Կառավարութիւնը խիստ հրամաններ արձակած է, որպէս զի Ստորին Վոլկայի, Հիւսիսային Կովկասի, Միջին Ասիոյ, Խրիմի եւ Ուկրայնայի յատկացուած սերմերուն պատրաստ ըլլայ փետր. 15էն առաջ, իսկ միւս շրջաններուն մէջ մինչեւ փետրուարի վերջը։ Բայց, համաձայն ամէնէն լաւատես հաշիւներու, մինչեւ փետրուարի կէսը պահանջուած սերմերուն հազիւ 40 առ. հարիւրը ճարուած էր, իսկ հայթայթելու ծուանդը կը նուազէր շատ մը շրջաններու մէջ, իբրեւ հետեւանք պաշտօնեաններու «քրէական անտարբերութեան»։ 1931ի միեւնոյն ժամանակաշրջանին 69 առ. հարիւր եղած էր հացամթերումը։

Պարզեւ շահած են, չեն առներ

Խորհրդային Միութեան նմանական գործավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են երեւան հանելու համար անուններն ու հասցէները անոնց որ պարգեւներ շահած են ներքին փոխառութեանց վիճակախաղէն, բայց չեն ներկայանար գանձելու։ Գործավարութիւնը կ'ըսէ թէ շահողները կը դժկամակին առնել իրենց օրինաւոր իրաւունքը, եւ թէ չգանձուած պարգեւներուն գումարը կը հասնի 40 միլիոն ռուբլիի (4,000,000 ստերլին)։

Ինչպէս կ'երեւայ, խորհրդային քաղաքացիները կը նախընտրեն զրկուիլ իրենց պարգեւներէն, քան գանձել զանոնք եւ մատնուիլ այն զրկանքներուն որոնց ենթակայ են ունեւորները, ինչ ձեւով ալ հարստացած ըլլան։

Պատերազմ եւ խաղաղութիւն

Միջազգային իրաւաբանական գործակցութեան լիհական յանձնախումբը ուսումնասիրելով միջազգային իրաւաբանութեան հարցերը, վերջացուց 3421 տարիներու հետ կապ ունեցող վիճակագրութիւն մը։

Այս 3421 տարիներէն 3153ը տարիները եղած են պատերազմի տարիներ, եւ միայն 268 տարիներու ընթացքին խաղաղութիւն տիրած է աշխարհի մէջ։

Այս 34 տարիներու ընթացքին, կնքուած են 8 հազար խաղաղութեան դաշինքներ, որոնց իւրաքանչիւրը միջին, միայն 2 տարի խաղաղութիւն ապահոված է։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. Gobelins. Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դաստիարակական ընդհ. ժողովը վաղը ... իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը խօսի ընկ. ... ՄԿՐՏԻՉ Ե-ՐԻՑԱՆՑ։ Ներկայ կրնան ըլլալ ... միայն ընկերներ։

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ռոստոմ Գր... ակումբի սրահը։ Օրակարգ՝ ընթերցում շրջաբերականներու։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը այսօր Ուրբ. իրիկուն ժամը 8.30 Գրադարանին մէջ։ Կը խնդրուի Եռագոյն, Աղատամարտ, Փոթորիկ եւ Մ... խումբերէն իրենց ներկայացուցիչները ղրկել։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան վարչութիւնը առիթաղարար ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին իրենց հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1932Ի ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Հայերու հասցէներ Փարիզի եւ շրջաններու, Մարսէյլի, Լիոնի, Ցէսինինի, Գարոսյի, Վալանսի, Նիսի, Սէն-Շամոնի, Սէն Թ'էթիէնի, Կրընոպլի, Շարվիէօյի եւն., ինչպէս նաեւ Անգլիոյ, Պելճիքայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ ու Չեխոսլովաքիոյ։ Աւելի քան Ֆրանսահայ գաղութին հասցէները դասաւորուած ըստ արհեստներու։ Ամենուն համար անհրաժեշտ գիրք մը։ Ընդամէնը՝ 256 էջ, մաքուր տպագրութեամբ։

Գինն է միայն 6 Ֆր., փոստի ծախքով 7.30։ Արտասահման 10 ֆրանք։ Դիմել.— L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. Միութեան ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Քաֆէ լա Փըթիթ Սարսի մէջ, Մէթրօ Ռոքէտ։

ՍԱԼՆԱՔՈՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին Քաֆէ տը լա Մէրիի վերնայարկը, 2 Փլաս տ'Իթալի։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Երեկոյթ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՕՆԷՍԻ ՄԷՋ

Արարատ Միութեան կողմէ ի նպաստ անգործներու վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Նիկոզոսեանի սրահին մէջ։ Կը խօսին՝ Գ. Գ Հրաչ Երուանդ եւ ցօքթ. Մ. Քէշիշեան։ Արտասանութիւն եւ երգ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Emilio Sanche (հայ անունով Յակոբ Արփաճեան) հօր անունը՝ Աբրահամ, մօր անունը Մարգրուհի։ Մօտաւորապէս չորս տարի առաջ կը գտնուէր հետեւեալ հասցէին Emilio Sanche, Calle Santa Rosa No. 22, M. Muzquiz. Goah, Mexique։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր քրոջ Մարի Արփաճեանի «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

«ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ»

Գրեց ՈՍՏԱՆԻԿ

Imp. A. DER (Agopian) 17, Rue Damesme, Paris

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (156)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դաւինը կը պատմէ

Յաւելուած

5.—ՍԱՍՆՈՅ ԵՒ ՏԱԼՒՈՐԻԿԻ ԿՌՒԻՆԵՐԸ

Ու երբ Համբարձում Պոյաճեան տեսաւ որ չեն յարձակիր Թուրք զինուորները, փոքրիկ խումբերով սկսաւ յարձակում գործել ու նեղել վաշտերը, մեծ վնաս հասցնելով զինուորներուն։ Հայ հրոսախումբերն ալ իրենց կարգին կը յարձակէին Թրքական գիւղերուն վրայ, կը կոտորէին, բոլոր բնակչութիւնը բնաջինջ կ'ընէին։

Մարաջախտ Մէհմէտ Ալի փաշա կը տառապէր կեցած տեղը։ Ամէն ժամ Պոլսոյ գիմելով կը խնդրէր հրաման տալ յարձակելու։ Բայց ոչ ոք մտիկ կ'ընէր իրեն։ Ի վերջոյ իրիկուն մը, այս օրհնած հրամանատարը գէշութիւն մը զգաց, անդամալոյծ գարձաւ՝ անշարժ զանգուածի մը պէս գետնին զամուեցաւ։ Հրամանատարութիւնը ուրիշի յանձնեցին։ Եւ մարաջախտը պառկած մինչեւ Էրզրում տարուեցաւ։ Եւ Էրզրումի հիւանդանոցին մէջ հոգին աւանդեց։

Երբ տրուեցաւ յարձակման հրամանը, որուն այնքան կը սպասէր Մէհմէտ Ալի փաշա, Քիւրտերը, աշիրէթները եւ շրջակայ գիւղերու Թուրք բնակչութիւնը, հոկայ զանգուած մը կազմելով, արդէն քալեր էին Հայերուն վրայ եւ կռիւի բռնուեր։ Ինչ ընէին, երբ 21 վաշտ վրան կը գարնեն ու չեն շարժեր, մէկ ձեռք հրացան չեն պարպեր, մինչ կոմիտէին ֆէտայիները իրենց շարունակական յարձակումներով կը վառէին խուլեերուն սիրտը։ Եւ առակոյն Հայոց մարտիկները զինուած էին արդիական հրացաններով եւ կը շարժէին զինուորական կատարեալ կարգապահութեամբ եւ գիտութեամբ։

Հայոց ուժերը, որոնց թիւը թերեւս կը հասնէր 10 հազարի, խալիներուն յարձակումը ձախողման մատնելէ յետոյ, սկսան նեղել նաեւ Թրքական զինուորները։

Երբ Թրքական զինուորներուն հրաման տրուեցաւ յարձակիլ ապստամբներուն վրայ, լեռնային թնդանօթներն սկսան կրակ տեղալ։ Թնդանօթին ձայնը մեծ եւ կարեւոր միջոց մըն է ահաբեկելու թշնամին։ Թնդանօթի ռումբերուն կատարած աւերէն զատ, թնդանօթին արտադրած ալ իր կարգին բարոյական որեւէ կորով չէր թողուր այլեւս թշնամիին վրայ։ Հայերը երկու կրակի միջեւ մնացին։ Սաստիկ էր կոտորածը եւ արիւնահեղ։ Երկու կողմէն ալ կորուստը մեծ եղաւ։

Պատերազմը տեւեց 5-6 ժամ։ Ի վերջոյ, հայկական ուժերը խորտակուեցան։ Հայոց կորուստները տասն անգամ աւելի էին Թուրք զինուորներուն եւ ժողովուրդին կորուստներէն։ Երբ հայկական բանակը խորտակուեցաւ, պարտուած կոմիտէճիները, 5-10-30-50 հոգինոց խումբերով փախան ցրուեցան, այրելով, քանդելով, ջարդելով ինչ որ հանդիպեցան իրենց ճամբուն վրայ։ Եւ այնպէս բաժնուեցան զանազան նահանգներու մէջ։

Այս փախստականներն էին, որ ետքէն ապստամբութիւն յարատարեցին Էրզրումի, Վանի, Պիթլիսի կողմերը։

Հայերուն ու թուրքերուն դիակները վերցուած ատեն, հրաման տրուած էր քննել բոլորը։ Կառավարութիւնը Համբարձում Պոյաճեանի լուսանկարը Սասուն ղրկեց։ Եւ ալ Պոլսէն երկու ոստիկան ղրկեցի, որոնք լաւ կը ճանչնային Համբարձումը։ Բոլոր մեռելներուն մէջ Համբարձում Պոյաճեան չկար։ Կը նշանակէր թէ ողջ էր եւ փախած։

Երբ այսպէս կը վերցնէին ու կը քննէին հայ եւ թուրք սպաննուածներուն դիակները, ծիծաղելի տեսարաններ ալ պարզուեցան։

Մեծ էր Հայոց կորուստը։ Այդ պատճառով, Հայերը ամէն կողմ յայտարարեցին թէ Թուրքերը ջարդ մը կազմակերպած են։ Ու գլոյց շրջեցաւ Սասունի մէջ թէ մեծ պետութիւնները ճնշում գործած են Պապը Ալիի եւ Եըլտըզի վրայ, այդ գէպքերուն առթիւ։ Ճիշդ էր ճնշումի այդ զրոյցը։ Որպէս կարգ մը պետութիւններ նոյնիսկ վերջնագիր տուին Թուրք կառավարութեան։ Յուշերուս շրջանակէն դուրս ըլլալով, չպիտի պատմեմ այդ արտաքին միջամտութեան մանրամասնութիւնները։ Միայն սաչափ ըսեմ, որ, իմ կարծիքովս, եթէ այնուհետեւ հայկական բոլոր ապստամբութիւններու ընթացքին Սուլթան Համիտ կը մերժէր զինուորական գործողութիւններու ձեռնարկել Հայերուն դէմ, այդ վախը կը ծագէր Սասունի եւ Տալւորիկի կռիւներուն առթիւ տեղի ունեցած արտաքին միջամտութեան կրկնութենէն։

Եւ ահա ժողովուրդը, լսելով որ օտարները ճնշում կը գործեն Թուրք կառավարութեան վրայ, կը խորհէին որ օգտակար կ'ըլլայ, եթէ Հայոց կորուստը աւելի քիչ երեւայ Թուրք զինուորներուն եւ իսլամ ժողովուրդին կորուստներէն։ Եւ այդ նպատակով հնարք մը կը գտնէ. վերցուած չէին դիակները, որ չէն սիւննէթցի Իսլամ կը ... եւ սպաննուած Հայերը կ'ընեն։ Սիւննէթցի Իսլամ ... ով կը թլփատէ աւելի ... դիակ։

Դիակներուն ազգութիւնը ... դումը իրապէս ողբերգական ... բաններու տեղի կուտար։ ... ոք երախաներ ու կիներ ... փնտռելու իրենց հայրը ... սինը։ Թուրք, հայ այս երկ... ու կիները, իրենց գլխուն ... փետելով, կը պռոշտային, ... կը կարդային։ Այն հայ կիներ ... րոնք կը գտնէին իրենց ... րուն դիակները, կ'ըսէին.

— Ա՛խ, Յակոբս, ա՛խ Մր... ա՛խ Գրիգորս։

Եւ կը նետուէին դիակ... վրայ։

Դիակի մը մօտ կը կենայ ... անունով հայ կին մը եւ կ'ըսէ ...

— Բա՛, այս ի՞նչ է, երէ... իրիկուն տուն եկած առտուն ... քրիստոնեայ էր, այս գիշեր ... լիմանի փոխուեր է։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH
(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286
Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ՆՐԱԹԵՐԹԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932
27 FÉVRIER 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Բելճիքա, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1814 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒԱԶՄԱԽԱՂ

Որ եւ է նոր տեղեկութիւն չունինք Թուրքիոյ երթեւեկի այն կանոնագրի մասին, որ «բարեփոխեալ» ձեւով հրապարակ հանուած է փետրուար 16ին, ինչպէս հաղորդեցին թերթերը:

Գիտենք միայն որ, այդ լուրէն առաջ թէ վերջը, դիմողներ եղած են փարիզի թրքական հիւպատոսարանը, եւ հաւաստիք ստացեր են թէ անցագիր պիտի տրուի փախստականներուն, «յետ քննութեան»: Լուրէն առաջ դիմած է ռամկավար երեւելի մը, մեղրածոր խօսքեր լսելով. Լուրէն յետոյ դիմած է Պոլսեցի երիտասարդ մը, որուն պատասխաներ են թէ գինուորական փախստական ըլլալով, չի կրնար վերադառնալ:

Ուրեմն, սպասելով աւելի մանրամասն եւ վաւերական լուսաբանութեանց, գրի առնենք ինչ որ խորհինք, հրատարակուած կանոնագրին կամ եղած «բարեփոխութեան» մասին:

Մէկ խօսքով բսենք թէ վրան-բաց ռազմախաղ մը կը փորձէ Էնկիւրին հոգեբանական պահու մը: Տեսակ մը թակարդ:

Գիտենք թէ քէմալականութիւնը ո՛րքան ուշադրութեամբ կը հետեւի արտասահմանի հայկական անցուդարձին, շահագործելով ամէնէն սովորական խրողութիւնները:

Գիտենք թէ լրտեսներու, գործակալներու, թարգմանիչներու ցանց մը փռուած է բոլոր գաղութներու մէջ, ի խնդիր հայկական կամ հակաթրքական հետազօտութեանց:

Գիտենք թէ՝ նոյն իսկ դէպի Հայաստան ներգաղթը որոշուած է քէմալականութեան գիտութեամբ եւ հաճութեամբ, ցրուելու համար սահմանամերձ գաղութներու, մանաւանդ Յունաստանի ու Սուրիոյ հայկական համրանքները:

Ու գիտենք, վերջապէս, որ Թուրքերը ամէն միջոցի կը դիմեն, խոցելու համար մեր ներքին պառակտումները, վէճերն ու պայքարները:

Պարապ տեղը չէ որ օրը օրին կը թարգմանեն ոչ միայն յեղափոխական գրականութիւնը, այլ եւ «կոմիտէճի»ներուն, եւ մանաւանդ Դաշնակցութեան դէմ եղած հրատարակութիւնները, խօրագիրներով եւ ստորագրութիւններով:

Արդ, Էնկիւրին յիմար չէ եւ շատ լաւ կ'ըմբռնէ թէ որքան ատեն որ գոյութիւն ունենան հայկական զօրաւոր համախմբումներ՝ իր սահմաններէն դուրս, բայց միշտ աչքերը դէպի ներս, ինք հանգիստ չպիտի ննջէ:

Փաստ է, այդ բազմութիւնները որքան ալ ներուին, ուծանան կամ պլլուին, չեն լուծուիր, չեն լռեր, չեն հրաժարիր իրենց բնական իրաւունքներէն, — հատուցման արդար պահանջէն:

Եթէ 100ին 20ը գասալիք ըլլայ ու լռէ, մնացեալ 80ը անդադար պիտի աղաղակէ, այս կամ այն ձեւով:

Եւ ոչ միայն Դաշնակցականներն, այլեւ ամէնէն պահպանողականներն, պատուելիներուն եւ ռամկավարներուն բերնով, քանի որ բոլորն ալ պարբերաբար կը ճառեն «անկորնչելի» իրաւունքներու մեծ ու պզտիկ «Տեսիլք»ներու մասին:

Այս պատկերին առջեւ, Էնկիւրին ամէն միջոց կը փորձէ, որպէսզի կարելի եղածին չափ շատ ճեղքեր, ճակատներ բացուին հայկական հոսանքներու եւ բազմութիւններու միջեւ:

Կը զանազանէ, կը շոյէ, կը գնահատէ այս կամ այն թերթն ու անձը, հոսանքն ու խմբակը, երբ կը տեսնէ որ անոնք փամփուշտ կը նետեն յեղափոխութեան դէմ, եւ լռութիւնը չփոթելով դասալքութեան հետ, կը քարոզեն ու կը յանգին... բան մը չընելու քաղաքականութեան:

Թղթատեցէք թերթերը, եթէ կ'ուզէք միայն 1930 — 31ի հաւաքածոները եւ թրքական այս ռազմախաղը յստակօրէն պիտի փռուի ձեր աչքերուն առջեւ:

Յիշեցէք միայն սա վերջին երկու-երեք ամսուան ընթացքին եղած հրատարակութիւններն ու թարգմանութիւնները: Եւ եթէ կրնաք, հակառակը պնդեցէք:

Եւ ահա նոր ռազմախաղը, աւելի նուրբ եւ «բարեացակամ» փախստականները կրնան վերադառնալ: Ջնջուա՞ծ են վերադարձը արգիլող տրամադրութիւնները:

Ինչպէս ըսինք, մանրամասնութիւններ չունինք տակաւին, և չպիտի կրնանք պատասխանել մեզի եղած հարցումներուն, — Մեր պիտի վերադառնան, միայն Պոլի՞ս թէ ամէն տեղ: Պիտի կրնա՞ն երթալ իրենց ուզած վայրը: Պիտի վերստանա՞ն իրենց ինչքերը, որ աւարի տրուած են իբրեւ «լքեալ» գոյք, որոնց հետքն իսկ մնացած չէ ընդհանրապէս...:

Բայց, ի՛նչ «առաւելութիւններ» եւ պատեհութիւններ ալ ներկայացնէ երթեւեկի նոր կանոնագիրը, նպատակը մէկ է, — ճեղքել, սարսել մեր քաղաքական ճակատը, եւ ամբողջ Հայկական Դատը վերածել Թուրքիա երթալ-գալու ազատութեան: Թուրքիոյ մէջ ապրելու եւ այսպէս կամ այնպէս հաց մը ճարելու արտօնութեան:

Անշուշտ մինչեւ ... ցնոր անօրինութիւն:

Երբ այս է պատկերը, ինքնին կը լուծուի երթալ-չերթալու խնդիրը, որ սկսեր է զբաղեցնել միամիտները:

Քաղաքական դատը երթեւեկի հրահանգներով չի կրնար սակարկուիլ: Քաղաքական դատը երբ լուծուի, երթեւեկի կանոնագիրներն ալ աւելորդ կը դառնան:

Բայց, ամբողջ հարցը սպառելէ առաջ, կ'ուզէինք իմանալ թէ ի՛նչ կը խորհին անոնք, որ կը ջատագովէին յարաբերութեանց «դարմանումը», եւ կը յորդորէին «հրաժարիլ Թուրքիոյ դէմ երկրային պահանջներ ընելէ»:

— «Իր (գաղութահայութեան) պահանջները տարբեր են եւ կը վերաբերին անհատական իրաւունքներու եւ շահերու՝ զորս լսելի ընելու համար պէտք է նախ լռեցնել ժխորը»: («Արեւ», 14 Մարտ 1931):

Երթեւեկի հրահանգը կը համապատասխանէ՞ այս տեսակէտին: Կ'օգնէ՞ յարաբերութիւնները «դարմանելու» եւ մեր դատին ճամբան հարթելու .. բարեկամաբար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՐԳԵՒ ՇԱՀԱԾ ԵՆ, ՁԵՆ ԱՌՆԵՐ

Կարդացինք թէ Ռուսիոյ մէջ, ներքին փոխառութեան վիճակախաղէն շահուած 40 միլիոն րուբլի կը մնայ անտէր, թէ ելմտական գործավարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է երեւան հանելու համար, անոնք որ յիմարաբար երես կը դարձնեն բախտին, երբ իրենց կը ժպտի ու չեն ներկայանար իրենց անձնական շահի:

Սրանչելի երկիր, ուր ամէն ինչ պէտք է մնութեան ու մարդուն օրէնքին դէմ չարժի: Աշխարհի մէջ ուրեմն, կը գտնուի երկիր մը, ուր շահը այլեւս չի հետաքրքրեր մարդը: Անշուշտ տակը գաղտնիք մը կայ՝ փնտռենք միասին:

Շահողը կ'երեւի, կը մտածէ. — վիճակախաղէն շահիլը անշուշտ լաւ բան է: Բայց շահը գանձելու համար վիճակը խաղի ենթարկել դիւրին բան չէ: Ի՛նչ կը կորսնցնեմ.. եթէ շահածս գանձեմ:

«Մէկ ձեռքով պիտի տամ, միւսով պիտի առնեմ ունեցածս հետ նաեւ չունեցածս: Պիտի ըսեն, կուլակ, շահագէտ, պուրժուա, եւ դիս ուղարկեն մինչեւ Սիպերիա...: Ի՛նչ կը շահիմ, եթէ [illegible]

[illegible]

Իսկ եթէ, խորհրդային կառավարութիւնը այդքան հետաքրքիր է [illegible] շահողները որ կը [illegible] կրնայ փոխել [illegible] թղթադրամի [illegible] իրաւունք [illegible]

Մէկ [illegible] Ռուսիոյ [illegible]

Կը տեսնէք որ, ո՛վ պոլշեւիկ եղբայրներ [illegible] կը բեր.

ԽԱՐՏԱՇ

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ

Երիտասարդ գրագէտ Հաճան Ճաճնուր (Քէրէսթէճեան) դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր հայրը, Գ. Զաքար Քէրէսթէճեան, համեստ արհեստաւոր մը, որ մեռած է Սկիւտարի մէջ (Պոլիս):

Մեր ցաւակցութիւնները.

Պատկերներու առաջին ցուցահանդէսը

Հինգշաբթի օր, Միւզէ Կիմէի մէջ բացուեցաւ Սպահանի որմանկարներու ցուցահանդէսը: Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը, հայ եւ օտարազգի: Բացումը կատարեց Փարիզի պարսկական դեսպանը, իսկ Թանգարանապետը տեղեկութիւններ տուաւ ցուցադրուած գործերու մասին, որոնց վերակազմողն է ծանօթ նկարիչ Ս. Խաչատրեան: (Ժամանակ գրած է... Պարսիկ):

Էքօ տը Փարի եւ ուրիշ թերթեր հաղորդելով ցուցահանդէսին բացումը, մեծապէս կը գնահատեն կատարուած աշխատանքները:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Ձիւն ձմեռ Պալքաններու մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ ձիւնամրրիկը տակն ու վրայ ըրած է երկաթուղիի հաղորդակցութիւնները, Պուրկազի մէջ դադրեցուցած են ապրանքները ցամաք հանելու գործողութիւնը, որովհետեւ բուռն մրրիկ մը դէպի ծով նետեց ութը բեռնակիրներ որ կ'աշխատէին քարափին վրայ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Յանձնախումբերու կազմութիւնը

Զինաթափութեան ժողովի ընդհ. յանձնախումբը որ կը բաղկանայ իւրաքանչիւր պատուիրակութեանց նախագահներէն գրեթէ միաձայնութեամբ (երկու ձայնի պակասով Ռուսիա եւ Թուրքիա) մերժեց վիճաբանութեան ենթարկել զինաթափութեան խորհրդային ծրագիրը, որուն մասին Լիտվինովի կողմէ ներկայացուած բանաձեւը կը վերջանայ հետեւեալ կերպով, — համոզուած ըլլալով որ կատարեալ եւ ընդհ. զինաթափութեան գաղափարը կը համապատասխանէ դէպի խաղաղութիւն ժողովրդային զանգուածներու անկեղծ բաղձանքներուն, խորհրդաժողովը կ'որոշէ իր աշխատանքներուն հիմ ընդունիլ ընդհանուր եւ կատարեալ զինաթափութեան սկզբունքը»:

Միւս, Թուրքիոյ պատուիրակութեան պետը Թէվֆիք Րիւշտի, ընդհանուր լռութեան մէջ խօսք առաւ, կարճ յայտարարութիւն մը ընելու թէ Լիտվինովի կողմէ ներկայացուած ծրագրին կատարելապէս համամիտ է թուրք պատուիրակութիւնը:

Կարճ վիճաբանութենէ մը վերջ, քուէարկութեան դրուելով մերժուեցաւ խորհրդային բանաձեւը:

Լիտվինովի առաջարկով, որպէսզի կարելի ըլլայ թարգմանութիւնը բաղդատել բնագրին հետ, յետաձգուեցաւ անգլիական բանաձեւին քուէարկումը:

Ինչպէս յայտնի է, անգլիական բանաձեւը կ'առաջարկէ վիճաբանութեանց իբր հիմ ընդունիլ զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբին մշակած նախագիծը:

Ֆրանսայի պատուիրակութեան պետը՝ Գ. Թարտիէօ առաջարկեց կազմել քաղաքական յանձնախումբ մը, որ զբաղի զինաթափութեան հարցէն բխած քաղաքական եւ այլ խնդիրներով:

Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, որոշուեցաւ կազմել բացի քաղաքականէն, նաեւ զինուորական, նաւային, օդանաւային եւ ծախքերու յանձնախումբեր:

Գերման վարիչը Թուրքարանին առջեւ

Գերման վարչապետ Պրիւնինկ իր արտաքին եւ ներքին քաղաքականութիւնը պաշտպանեց խորհրդարանին առջեւ:

Անդրադառնալով Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ յարաբերութիւններուն, Պրիւնինկ յայտնեց թէ գերման կառավարութիւնը կը շարունակէ մեծ ուշադրութեամբ հետեւիլ Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի բանակցութեանց ոչ-յարձակման դաշինքի կնքման համար, թէ ռուսեւ-գերման յարաբերութեանց միջեւ որեւէ փոփոխութիւն մտցնելու հարկ չկայ առայժմ, քանի որ համաձայն դաշնագրի 2րդ յօդուածին, այն պարագային որ Լեհաստան յարձակում գործէ երրորդ պետութեան մը վրայ, Ռուսիա պիտի վերստանայ իր գործելու ազատութիւնը:

Գալով զինաթափութեան հարցին, Պրիւնինկ կանխահաս կը նկատէ այժմէն իսկ որեւէ գատաստանի ենթարկել, իսկ զինաթափութեան եւ թէ հատուցումներու հարցին մասին, գերման վարչապետը տեսակցութիւններ ունեցած է Ֆրանսայի վարչապետին հետ: Գերման կառավարութիւնը կարելին պիտի ընէ վերահաստատելու եւ ամրացնելու Գերմանիոյ ելմտական ու դրամական կացութիւնը:

Գալով Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահի յառաջիկայ ընտրութեան, մեծ ազդուկի մէջ, Պրիւնինկ պարզեց կառավարութեան տեսակէտը եւ պատմականն ըրաւ այն բանակցութիւններուն, որոնք կատարուեցան Հինտէնպուրկի վերընտրութեան առթիւ:

Հիթլեր գերման հպատակ

Հիթլերի գերման հպատակութեան ստացումը վճռապէս պաշտօնացուեցաւ հետեւեալ կերպով: Պրունշվիքի կառավարութիւնը՝ կառավարական խորհրդական նշանակեց Հիթլերը եւ այդ տիտղոսով զայն կցեց Պերլինի Պրունշվիկեան պատուիրակութեան: Այս կերպով, հպատակութեան ստացման ամէն ձեւակերպութիւն ընջուած կ'ըլլայ:

Բոլշեւիկները կը ջարդեն 800 գիւղացի

Պուքրէշէն տրուած լուրի մը համաձայն, խումբ մը գիւղացիները՝ որոնք Ռուսիոյ մէջ տիրող թշուառութենէն կը փախչէին, երբ կը փորձէին անցնիլ ռումանական հողը, սպաննուեցան կարմիր պահակներուն կողմէ: Սպաննուածներու թիւը կը հասնի ութսունի քիչ երը յաջողեցան անցնիլ ցնիեստրի գետը՝ որ սառած է:

Ռումէն սահմանապահ զինուորները, որոնք հրացանի ռմբիւններէն իրար անցեր էին, ականատես եղան ջարդի զարհուրելի տեսարանին: Բոլոր անոնք որ յաջողեցան ռումանական հողը ապաստանիլ, վիրաւորուած են: Բոլորն ալ կիսամերկ եւ սոված էին: Յայտնեցին թէ ծայրահեղ թշուառութիւն կը տիրէ ռուսական գիւղերուն մէջ:

Չինաճափոնական պատերազմը
200,000 ճոգի դէմ առ դէմ

Երկու հարիւր հազարնոց բանակ մըն է որ ներկայիս դէմ առ դէմ կը կռուի Շանկհայի շուրջը: Երկու օրէ ի վեր, հակառակորդները կը շարունակեն զիրար ռմբակոծել: Հակառակ ճափոնական ուժգին ռմբակոծման, չինական ուժերը յաջողեցան հիմնալմբուլ եւ յարձակման ձեռնարկելով ետ առնել մեծ մասը այն հողերուն, զոր կորսնցուցեր էին նախորդ օրերու ընթացքին:

Ռուսիա ուժ կը համախմբէ

Սիպերիոյ սահմանէն տրուած լուրերու համաձայն, 50 հազարնոց բոլշեւիկեան բանակ մը, Նիքոլաեւիչէն ղրկուած է դէպի Մանչուրիոյ սահմանը, միւս կողմէ խորհրդային իշխանութիւնները մերժած են թոյլ տալ որ ճափոնցիները առանց Զինացիներու արտօնութեան, օգտագործեն արեւելեան Չինաստանի երկաթուղին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

Թուրքիոյ փոխառութիւնները

Հայրենիքի կողմէ կատարուած դիմումի վրայ թէ՝ Թուրքիա վերջին տարիներս ո եւ է փոխառութիւն ըրած է Եւրոպայի կամ Ամերիկայի մէջ, Գ. Վահան Գարտաշեան կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնը.

— 1929էն մինչեւ այսօր Թուրքիա կարճատեւ վարկեր առած է — երկաթուղիներու եւ ճամապարհներու շինութեանց համար — Շուէտական վերկեր խմբակէն եւ պելճիքական խմբակէն: Ապա՝ մէկ միլիոն անգլ. ոսկի փոխ առած պանքա Քոմըրսիալէն, 500 հազար անգլ. ոսկի Գանքօթոմանէն, մէկ միլիոն Մոսկուայէն եւ տասը միլիոն տոլար Ամերիկոեւրոպական Լուցկիի ընկերութենէն:

1931ի ընթացքին Թուրքիա ըրած է հետեւեալ կարճատեւ փոխառութիւնները.

— Շուէտի եւ Պելճիքայի կառավարութեններն 2,208,897 անգլ. ոսկի:

Պանք տը Թուրքիէն 375 հազար անգլ. ոսկի:

Բանակին համար փոխ առած է 1,089,312 անգլ. ոսկի: (Այս փոխառութեան աղբիւրը յիշուած չէ):

Դիզուած են բանակի մատակարարման եւ շինարարական ձեռնարկներու համար կատարուած պարտքերը, որոնց վճարման ժամանակը կը լրանայ մէկ քանի տարիէն.

Թուրքիա այժմ բանակցութիւններ կը վարէ ամերիկեան ընկերութեանց հետ Պերլինի, Ֆրանսայի նաւահանգիստներու եւ Հայկական բարձրաւանդակի երկաթուղիները շինելու եւ անոնց վայրերը մշակելու համար.

Ամերիկայի պիւտճէն

Յունուար 31ին, Միացեալ Նահանգներու պիւտճէն՝ տարուան վեց ամիսներուն համար, ցոյց կուտայ 1688 միլիոն տոլարի բաց մը, իսկ ելմտական ամբողջ տարուան համար, որ կը վերջանայ յունիս 30ին, կը նախատեսուի 3 միլիառ տոլարի ամբողջական բաց մը (75 միլիառ ֆր.):

Կոխը կը տարածուի

Վիեննայէն եւ Պուքրէշէն տրուած լուրերու համաձայն, կոխը տարածուած է կեդր. Եւրոպայի մէջ: Ռումանիոյ մէկ քաղաքին մէջ, դպրոցները ամբողջ գոցուած են համաճարակին պատճառով: Զոհը կէսէն աւելին հիւանդ է:

Փէշթայի մէջ, նախորդ օրուան ընթացքին 33 անձեր մեռան:

Ղուրանին թարգմանութիւնը

Գահիրէէն էլ Ազհար համալսարանին վարչութիւնը ժողով գումարեց քննելու համար Ղուրանին թարգմանութեան խնդիրը: Այս խորհրդակցութիւնը հետեւանք է Ղուրանին Թուրքերէն թարգմանութեան, որ տեղի ունեցաւ վերջերս, եւ կարդացուեցաւ Թուրքիոյ մզկիթներուն մէջ: Ժողովը որոշեց ականաւոր իւլէմաներու խորհրդաժողով մը հրաւիրել յառաջիկայ շաբթու եւ խնդիրը քննել իսլամական չորս ուղղափառ վարդապետութեանց հիման վրայ (Հանէֆի, Հանպալի, Շաֆի եւ Մալքի): Խորհրդակցութիւններէն յետոյ յայտարարութիւն մը պիտի հրատարակուի, ինչ որ մեծ ազդեցութիւն պիտի գործէ իսլամական աշխարհին մէջ, որովհետեւ էլ Ազհարը զօրաւոր հեղինակութիւն կը վայելէ իբրեւ կեդրոն մը իսլամական վարդապետութեան:

Մարտանաւ կը շինեն

Ամերիկեան Ներկայացուցչաց տան նաւային յանձնախումբը հաւանութիւն յայտնեց որ կառավարութիւնը շինել տայ բոլոր այն մարտանաւերը, որոնց իրաւունքը ունի, համաձայն նաւային դաշնագրերու:

Ներկայացուցչաց յանձնախումբը այս մասին ներկայացուցած է մանրամասն տեղեկագիր մը:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՎԻԹԽԱՐԻ ՃԻԳ ՄԸ

Աշխարհի մէջ երկու երկիրներ կան ուր թէ՛ պետական վարիչները եւ թէ մասնաւոր հաստատութեանց ղեկավարները ամէն ինչ խոշոր կը տեսնեն ու ամէն ձեռնարկ հսկայական ծրագիրներու համեմատ գլուխ հանել կը ջանան։

Այս երկիրներէն մէկը Միացեալ Նահանգներն են, իսկ միւսը՝ Գերմանիա։ Պատմութիւնը ապագային պիտի ըսէ թէ՝ ինչ է եղած այս ձգտումին դերը երկու տարիէ ի վեր Ամերիկայի մէջ տիրող տագնապին մէջ։ Բայց հիմակուընէ իսկ կարելի է ըսել թէ՝ ան իր պատասխանատուութեան բաժինը ունեցած է տագնապին մէջ Գերմանիոյ՝ որուն ազգային անտեսութիւնը գերազանցապէս ճարտարարուեստական զարգացման մը վրայ հիմնուած է։

Գերմանիոյ մէջ դրամատունները շատ սերտ կապերով կապուած են ճարտարարուեստական մեծ ընկերութիւններուն հետ, որոնց կը տրամադրեն իրենց դրամարկղներուն ամբողջ պարունակութիւնը։ Տնտեսեան գործարաններուն համար պէտք եղած նիւթական միջոցները հայթայթելու համար անոնք տեւականապէս պէտք ունին հնչուն դրամի։ Այս է պատճառը որ երբ տագնապը վրայ հասաւ, գերման դրամատունները իրենց փոխ տուած դրամները չկրցան գանձել ու սկսան տապլտկիլ անօրինակ դժուարութիւններու մէջ։

Անոնց ամէնէն տկարները փակեցին իրենց դուռները։ Բայց, մեծերն ալ զերծ չմնացին այս դժուարութիւններէն, որոնք կատարեալ խուճապ յառաջ բերին անցեալ յուլիսին, երբ առաջին անգամ այս տուներէն ամենէն մեծերէն մէկը՝ Դանաթ Պանքը (Դարմշթէտէր ունտ Նացիոնալ Պանք) հարկադրուեցաւ դադրեցնել իր վճարումները։

Այս անանկութիւնը երկրին ընդհանուր տնտեսութեան, ինչպէս նաեւ ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան վրայ կրնար շատ յոռի ազդեցութիւն գործել, որովհետեւ 60 միլիոն մառք դրամագլուխ ունեցող այս դրամատունը շատ սերտ ու այլազան կապերով կապուած էր գերման ճարտարարուեստին հետ։ Այս պատճառով կառավարութիւնը ստիպուեցաւ միջամտել, հանդարտեցնելու համար հանրային կարծիքը որ յուզման մատնուած էր։

Այդ յուզման նշանները երեւցած էին արդէն։ Եղաւ պահ մը՝ ուր ոչ միայն այս դրամատունը, այլ եւ միւս վարկային հաստատութիւնները չկրցան գոհացում տալ այն բոլոր կանխաճոտներուն, որոնք դիմում կ'ընէին անոնց դրամարկղերուն մէջ իրենց պահ տուած գումարները ետ ուզելու համար։

Խախտուած վստահութիւնը վերահաստատելու համար, գերման կառավարութիւնը առանց վարանելու յանձն առաւ Տանաթ պանքի բոլոր յանձնառութիւններուն համար երաշխաւոր ըլլալ եւ անոր փոխ տուաւ 13 միլիոն մառքի գումար մը, առանց տոկոսի։

Ասիկա առաջին միջամտութիւնն էր զոր գերման պետութիւնը կը կատարէր մասնաւոր հաստատութեան մը մէջ։ Երկրորդ միջամտութիւն մը սակայն յաջորդեց այս առաջինին։ Արդարեւ, քիչ ետքը ուրիշ մեծ դրամատուն մը, «Տրէզտընէր Պանք»ն էր որ կը փակէր իր դուռները։ Հոս ալ, պետութիւնը հարկադրուեցաւ օգնութեան հասնիլ, հարիւր միլիոն մառք (600 միլիոն ֆրանք) դրամագլուխ ունեցող այս հաստատութեան տրամադրութեան տակ դնելով 300 միլիոն մառքի գումար մը, որուն փոխարէն կը ստանար 7 առ հարիւր տոկոս բերող առանձնաշնորհեալ բաժնեթուղթեր.

Դեռ խօսք չենք ըներ ուրիշ կարգ մը նուազ կարեւոր նիւթական հաստատութիւններու, զորս անանկութենէ փրկելու համար, պետութիւնը զանազան ձեւերով միջամտութիւն գործեց, ուղղակի կամ անուղղակի (Ըէէօուէր Պանք. եւն.)։

Այս բոլոր միջամտութեանց շնորհիւ, խնդրոյ առարկայ դրամատուները անխուսափելի անանկութենէ մը փրկուեցան, բայց պետութիւնը իր կարողութենէն ու տարողութենէն վեր, եւ մասնաւանդ իր իրաւասութեան սահմաններէն դուրս ծանր բեռան մը տակ գտնուած եղաւ։ Բոլոր մեծ դրամատունները առանց բացառութեան պետութեան պարտական մնացին եւ անոր ուղղակի ազդեցութեան ենթարկուեցան։

Այս աննական կացութեան վերջ տալու համար էր որ երկու ամիսէ ի վեր գրեթէ ամէն օր բանակցութիւններ կը կատարուէին Պերլինի մէջ, մէկ կողմէ՝ խնդրոյ առարկայ հաստատութեանց եւ միւս կողմէ՝ գերման կառավարութեան ու իր պետական դրամատան միջեւ։ Այս բանակցութիւնները երկար տեւեցին եւ դժնդակ կերպով ընթացան, որովհետեւ ուզուեցաւ որ մեծ դրամատունները ամէնքն ալ վերակազմութեան մը ենթարկուին ու նոր եւ առողջ հիմերու վրայ դրուին։

Գործը վերջնականապէս գլուխ ելաւ անցեալ երկուշաբթի օր եւ նոյն իրիկուն, հրատարակուեցան այն պայմանները՝ որոնց համեմատ պիտի վերակազմուէին խնդրոյ առարկայ դրամատուները։ Ահաւասիկ այս վերակազմութեան ամենագլխաւոր գիծերը։

1. Տըէզտնէր Պանք եւ Տանաթ Պանք.— Այս երկու դրամատունները վերջնականապէս կը միանան. Տանաթ Պանքը կ անհետանայ բոլորովին. Նոր հաստատութեան անունն կը դրուի Տըէզտնէր Պանք։ Վնասը որ մօտ 100 միլիոն մառքի կը հասնի, կը կրէ պետութիւնը։ Այս միացումէն ծագում առնող դրամատան դրամագլուխը պիտի ըլլայ 220 միլիոն մառք, որուն 198 միլիոնը պետութեան հակակշիռին տակ պիտի գտնուի (150 միլիոնը ուղղակի կերպով եւ 48 միլիոնն ալ Ռայխսպանքին միջոցաւ)։

2. Տոյչէ պանք ունտ Տիսքոնթօ Կէզէլշաֆթ. Այս դրամատան դրամագլուխը 285 միլիոն մառք էր. բայց բաժնեթուղթերուն գիներուն անկումին պատճառաւ, 180 միլիոն մառքի իջած էր։ Այս վերջին գումարն ալ խոշոր նկատուելով հարկ տեսնուեցաւ 2 հինգերորդի համեմատութեամբ գեղչել, որով նոր դրամագլուխը կ'ըլլայ 72 միլիոն մառք միայն։ Այս գումարին 50 միլիոնը Տոյչէ Տիսքոնթօ Պանք կոչուած կէս պաշտօնական հաստատութիւնն է որ վրան առած է առ այժմ։ Կ'ըսուի սակայն թէ քիչ ատենէն Տոյչէ Պանքը ի վիճակի պիտի ըլլայ այս բաժնեթուղթերը իր հաշւոյն գնելու կամ զանոնք ծախելու ճարտարարուեստական ընկերութիւններու եւ հետեւաբար, վերստանալու իր կատարեալ անկախութիւնը, ինչպէս առաջ։

3. Քոմէրց ունտ Փրիվաթ Պանք.— Այս դրամատունն ալ 75 միլիոն մառքի դրամագլուխ մը ունէր։ Նոր կարգադրութեան համաձայն, դրամագլուխը կը բարձրանայ 80 միլիոն մառքի։ Այս գումարին մէջ պետութեան բաժինը կ'ըլլայ 56 միլիոն մառք, որուն մօտ 12 միլիոնը պիտի գտնուի իր ուղղակի հակակշիռին տակ։ Մնացած 45 միլիոն մառքն ալ իրանուղղակի հակակշիռին պիտի ենթարկուի, այսինքն գործ ելու գործ պիտի դրուի վերոյիշեալ Տոյչէ Տիսքոնթօ Պանքին միջոցաւ։

Այս բոլոր կարգադրութեանց հետեւանքը այն կ'ըլլայ, որ գերման կառավարութիւնը կըստիպուի ընդամէնը մօտ 800 միլիոն մառքի գումար մը տրամադրել վերակազմութեան ենթարկուած դրամատուներուն։

Այս ահագին գումարին 193 միլիոնը վերջնականապէս կորսուած կարելի է նկատել, որովհետեւ յատկացուած է դրամատուներուն ունեցած կորուստները դարմանելու։ 256 միլիոն մառքի արժէքով ալ պետական գանձատոմսերով պիտի յանձնուին. իսկ մնացածը կը ներկայացնէ արժէքը այն բաժնեթուղթերուն՝ զորս կառավարութիւնը իր հաշւոյն գնած է փրկելու դրամատուներէն, անոնց վերակազմութեան գործը դիւրացնելու համար։

Գերման մեծ դրամատուններուն կազմակերպութեան այս հսկայ գործը, որուն ահաւոր մեծութեանը վրայ կարելի չէ ճշգրիտ գաղափար մը կազմել մեր ներկայացուցած պատկերէն, պատմական աննախընթաց ձեռնարկ մը նկատուեցաւ ելմտագէտներու կողմէ։

Թուղթի վրայ միայն շինուած ծրագիր մը չէ ան, այլ գործնական տուեալներու վրայ հիմնուած է եւ առաջնակարգ փորձագէտներու ազնուական ու խնամուածանց արդիւնքն է։ Հետեւաբար, անոր գիտական արժէքը չէ որ խնդրոյ առարկայ կրնայ դառնալ։

Միայն թէ՝ ձեռնարկուած գործին յաջողութիւնը երկու պարագաներէ կախում ունի։ Առաջին՝ գերման պետութեան նիւթական վիճակը թոյլ պիտի տա՞յ որ կառավարութիւնը այս վերակազմութեան գործին մէջ իր դրական մասնակցութիւնը կարենայ բերել լիովին։ Երկրորդ, աշխարհի տնտեսական կացութիւնը որ բարելաւման նշաններ ցոյց չի տար դեռ, պիտի կրնա՞յ ստանալ այնպիսի վիճակ՝ մը որ նպաստէ Գերմանիոյ վերակազմեալ դրամատուներուն մօտալուտ բարգաւաճումին։ Այդ երկու տարակուսական հարցումները երկու մութ կէտերը կը կազմեն այն յանդուգն ձեռնարկին՝ զոր ահա Գերմանիա կը կատարէ այսօր։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՄԵԿ ՍԻՐՏ, ՄԵԿ ՀՈԳԻ

Ա՛հ, այս որքա՜ն սիրտ կը հատցնէ «Յառաջ»ը համերաշխութեան ոգին արծարծելու եւ ազգային զանգուածը իբրեւ շաղախելու համար՝ մաքուր եւ անարատ խմորով մը։ Աւելի ճիշդը խօսելով, հայեհայ համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար։ Եւ շատ իրաւամբ։

Մէկդի՛ առայժմ ուրիշ օ՛րեւէ ազգի հետ համաձայնութիւնը։ Մէկդի՛ նաեւ բարձր քաղաքականութիւնը։ Առ այժմ էականն ու անհրաժեշտը համահայկական համաձայնութիւնն է։

Երբ Վ. Թէքէեան Զափահաս Որբերու Միութեան ժողովին մէջ, կուսակցութիւններու միջեւ մօտալուտ համաձայնութեան մը յոյսը կը յայտնէր, բոլոր որբերու հոգիէն կ'անցնէր հրճուանքի ալիք մը, նման բերկրալի այն ճռուողումին, որ թռչնիկները կ'արտայայտեն, երբ մայր թռչունը բոյն դառնայ։

Այո՛, հայ հոգին ծարաւի է համերաշխութեան։ Սիրոյ եւ միութեան հաղորդութեամբ, պէտք է հաղորդուինք բոլորս ալ։ Եւ չուտով։ Արդէն շատ ուշացած ենք։

Հայկական Սփիւռքը՝ տարածէր չորս հովերու հռասնքին մէջ։ Զալման փառանքը՝ իժի մը նման՝ իր բոցեղէն կլափներով մեզի կլլելու վրայ։ Հայ հոգին՝ հոգեվարք։ Եւ մենք բիւզանդական կռիւներու փշոտ ճամբներուն մէջ խաղալիք։ Կոկորդ կոկորդի փաթթուած։

Յառա՜ջ քաջեր: Հայ ազգը փոտնքի մէջ է։ «Յառաջ»ը իբրեւ յառաջապահ, թո՛ղ խորտակէ, թո՛ղ փշրէ այն պատնէշը, որ եղբայրը եղբօրմէն կը զատէ։

Բանաստեղծութիւն չէ՛ որ կ'ընենք։ Սիրտ չունինք զբօսնելու։ Օրերը յղի են անակնկալներով։ Բոլորը կը պատրաստուին։ Միայն մենք՝ լիմար կոյսերու նման՝ ձեռնածալ եւ անպատրաստ վիճակի մէջ։ Մուշ մուշ կը քնանանք։ Ձէթը հատեր է մեր ճրագին։ Հայ ճրագին։ Կ'ուզենք տեսնել Հայկական Ճրագալոյսը։

Զէնքերը վար, կիրքերը վար։ Գոցենք հին տետրակները, հին հաշիւները։ Աւելի ուղղութեամբ, ամէնքս ալ, աջէն ու ձախէն, տեղի տանք։ Զոհենք մեր եսը։ Զոհողութիւն ընենք։ Ներենք իրարու Հաշտուինք, համբուրուինք։

Թո՛ղ մեր նահատակներէն սրբուին, թո՛ղ հայ շրթունքները այլեւս չերգեն՝

Ազգերնիս մէ՛կ, կրօնքնիս մէ՛կ, լեզունիս մէ՛կ, ինչո՞ւ չըլլայ սրտերնիս մէկ։

Այ՛ ասկէ ետքը, մէ՛կ ազգ ենք, մէ՛կ լեզու կը խօսինք, մէկ սիրտ ենք եւ մէկ հոգի։

Փարիզը՝ լոյսի ոստանը։ Լոյսն՝ լոյսի հարազատ եղբայր։ Բոլոր ակնարկները դարձած են Փարիզ։ Հայը՝ լոյս եւ յոյս կը սպասէ Փարիզի կեդրոնէն։

Թող մեզի չըսեն թէ՝ ամէն ազգերու մէջ ալ, ամէն ժողովուրդներու միջեւ ալ, անմիաբանութեան որոմներ կան։ Ինչո՞ւս պէտք ուրիշ ազգերն ու ժողովուրդները։ Հայ արտը՝ պէտք է ըլլայ մաամաքուր ցորենի արտ մը՝ զերծ որոմներէ եւ փուշերէ։ Վայրի խոտեր իրաւունք չունին բուսնելու հայ արիւնով ոռոգուած ու պարարտացած ազգային արտին մէջ։ Այլաշա՛փ տառապանք, այլաշա՛փ չարչարանք, ետքը, այլեւս անմիաբանութիւնը, քէնն ու ոխը աններելի են մեզի համար։ Տառապանքի մէջ, վտանգի առջեւ բոլորը կը միանան։

Այս ընդհանուր կանոնի՛ն ալ բացառութիւնը պիտի կազմենք, ինչպէս շատ մը բաներու մէջ մեր բացառութիւններովը կը փայլինք։

Կարճ եւ կտրուկ։ Եթէ ապրիլ կ'ուզենք, աս նեղկայ թոհուբոհին մէջ, աս պայքարի եւ տագնապի դարաշրջանին մէջ, պէտք է, անպայման եւ առանց այլեւայլի, համերաշխական ոգին տիրէ մեր միջեւ։ Ընտրողաբար պէտք է ստեղծենք հայ նորագոյն տիպ մը, որուն մէջ գերազանցօրէն զարգացած ըլլայ այդ ոգին։

Եւ իբրեւ հայլուսաւորչական, մկրտուած «Յառաջ»ի աւազանին մէջ Շ. Միսաքեանի կնքահայրութեամբ, կամ եթէ կ'ուզէք խունկ եւ մոմ ծախող՝ եկեղեցպան կամ բանկալապետ, բոլոր խունկս եւ մոմս, լոյսս ու ձէթս պիտի յատկացնեմ այդ գեղեցիկ սրբան, երբ համերաշխական ոգին ներարկուի, իր բոլոր շքեղութեամբ, հայ արիւնին մէջ։

Ահա այն օրը պիտի ծնի մեր Նոր Արցունը, Նոր Փրկիչը։

Այն օրը իմ քնարս — հայ քնարը — պիտի թրթռայ Սաղմոսերգուին սա չքնաղ բառերով.—

«Տէր լոյս ի՛մ եւ կեանք ի՛մ, ես յումմէ՞ երկեայց, ես յումմէ՞ դողացայց։»

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով.

ԹԱՏՐՈՆ

«ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆ»

Կիրակի երեկոյ, հայ խանդ[...] թատերախումբ մը մը, ղեկավա[...] թեամբ Պ. Ա. Շահխաթունիի [...] կայացուց Դերասան Քինը։

Այս թատերախաղը ունի թա[...] բազմական զանազան գիւտերը[...] բաղադրութիւնը։ Իրարու անտ[...] տեսակ մը երկփեղկութիւն [...] յետոյ ողբերգութիւն։ Մերթ դը[...] կան է կառուցուածքով, մերթ [...] մանկիք։

Իրական պատկերն է դերասանին կեանքին, որ կը վերջանայ [...] գեկան մեծ խռովքով մը։

Պ. Ա. Շահխաթունի այս [...] ըրաւ իր début-ն Պալաս մէջ. [...] հետեւ Փարիզի մէջ այս երկ[...] անգամն է, որ կը խաղայ Դերա[...] Քինը։

Տաղանդաւոր դերասան, Պ. Շահխաթունի գիտէ բնականութեամբ արտայայտել նոյնանալ իր հերոսին հետ, արտայայտել անոր հոգին. [...] նօթ է նաեւ այն յարաբերութ[...] որ գոյութիւն ունի դերասանին [...] սրահին միջեւ։ Այդպէս էր. որ [...] ձայնին accord-ը կ'աշխատէր ներդ[...] նակել սրահին տարածութեան [...] Պէտք է խոստովանիլ, սակայն, [...] նուազ ազդուորուած կը թուէր [...] նուազ խանդավառ։ Ճիշդ է թէ [...] ու բազմութիւնը խոր տպաւո[...] թիւն կը թողուն դերասանին վրայ. Սասիլէվ Սամանիի յաճախորդ[...] դպրոցական խեմ մըն է, եւ այսպ[...] ոի խաղերու բազմաթին անվարժ[...] Յաճախ խաղեր կան, որ չեն տալ[...] դուրժեր տեքստի ազդեցութեան. Աւելորդ է խօսիլ նաեւ բազմաթիւ[...] հոգեբանական ազդեցութեան մասին, որ կ'արտացոլայ ամփոփ[...] բեմին վրայ։ Վերջին երկու արար[...] ներուն, ողբերգական այդ պահերուն Պ. Շահխաթունի ցոյց տուաւ յա[...] դուռ։, խաւսփի յորդ ու գեղեց[...] արտայայտութիւն մը, հոգեկա[...] ճարճատուն փլուզումի մը պա[...] կերով։

Պ. Ա. Դմբէքեան կը խաղա[...] Սալոմոնի դերը։ Այս այն տիպար[...] է, որ ամբողջովին տարուած է [...] պատան Քինի հմայքով։ Այս [...] ցայլաթիթեան է, որ կը դառն[...] Քինի հանճարին լոյսին շուրջ. Իր[...] գինք կը զոհաբերէ անոր՝ անձնա[...] լի պաշտամունք։ Ա. Տիմա - [...] գիտեր ինչո՞ւ — հրէական շե[...] կը հագցնէ այս ազնիւ մարդուն[...] նախանձիլ չի գիտեր, անձնա[...] շահ չի ճանչնար, այլ միայն [...] տամունքն ունի հանճարին։ [...] մա թերեւս երգիծական բան մը [...] դած է աւելցնել հրէական քթով[...] եւ շողոքորթութեան գոյն մը տալով[...] ներ։ Ընդհակառակն, դերասանը [...] յաջողի քնանքն ու շաղամութիւ[...] սրբել, որքան յաջողի երգիծական[...] գոյնը ջնջել անոր վրայէն, այնքան վայելչօրէն կը ձուլեն [...] ensemble-ին։ Որովհետեւ երբ [...] սան Քին կը հեգնէ ու կը [...] բարքերը, զորս կը տեսնենք [...] դասու, նոյնիսկ դերասաններու [...]

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԴԱՐՁԵԱԼ ԿՈՒԻՓ

Թէեւ ցուրտը մեղմացաւ, դէթ Փարիզի շրջանին մէջ, բայց օդի բարեխառնութեան յաճախակի փոփոխութիւնը, խոնաւութիւնը, երբեմն ալ մշուշը կը շարունակեն կուփին օժանդակել, այնպէս որ տակաւին կրնանք այդ հիւանդութեան մասին խօսիլ։

Նախորդ յօդուածս վերջացուցած էի ըսելով որ եթէ կուփէ բռնուիք, ջանացէք վիժեցնել զայն ի՞նչպէս։

Նախ՝ օգտուելով այն միջոցէն որ ամէնուդ տունը կը գտնուի։ Այդ չափազանց օգտակար միջոցը կամ դարմանը անկողինն է։ Պարզ միջոց մը որ ամէնուն մատչելի է, ատոր համար է թերեւս, որ կարեւորութիւն չի տրուիր։

Եւ սակայն, բազմաթիւ հիւանդութիւններու դարմանումին մէջ, անկողինը էական դեր կը կատարէ եւ յաճախ բարդութիւններ կը կանխէ։ Որքա՜ն հիւանդութիւններ ծանրացած եւ գէշ վերջաւորութիւն ունեցած են, որովհետեւ հիւանդը, շարունակած ըլլալով իր աշխատանքը, ձգած ու սպառած է մարմինին պաշտպանողական ուժը։

Արդարեւ հիւանդութիւն մը կռիւ մըն է, զոր մարմինը կը մղէ իր հաւասարակշռութիւնը խանգարող պատճառներուն դէմ, եւ ճիգ կ'ընէ զանոնք անհետացնելու կամ անոնց ազդեցութիւնը չէզոքացնելու համար։ Վարակիչ հիւանդութիւններուն մէջ այդ պատճառները մանրէներ են։ Անոնց դէմ պաշտպանուելու, անոնց արշաւանքը կասեցնելու համար մարմինը պէտք ունի իր ամբողջ ուժերուն։ Երբ կը շարունակէք աշխատիլ, ոչ միայն կը ջլատէք անոր ուժերը, սակայն կերպով որ անոնց մէկ մասը ձեր արտաքին աշխատանքին յատկացնէք, այլ յոգնութիւն մը եւս կ'աւելցնէք հիւանդութեան առթած յոգնութեան եւ ընդհանուր կազմուածքին վրայ, զոր յառաջ կը բերեն մանրէները՝ թունաւորելով մարմինը։

Այս պայմաններուն մէջ ինչպէս կ'ուզէք որ ձեր մարմինը կարենայ երկու ճակատի վրայ գործել եւ կռուիլ։ Եթէ ձեր կազմը զօրաւոր է եւ վարակող մանրէներուն ուժը տկար, այսինքն հիւանդութիւնը թեթեւ է, այդ պարագային մարմինին ուժերը կրնան բաւել թէ արտաքին աշխատանքին - ձեր գործին - եւ թէ ներքին աշխատանքին հիւանդութեան դէմ կռիւին։ Բայց երբ հիւանդութիւն մը կը սկսի տաքութեամբ, դողով եւ ընդհանուր յոգնութեամբ ու կոտրտուքով, շատ յաճախ անկարելի է գիտնալ թէ եկողը ի՞նչ հիւանդութիւն է եւ ի՞նչ պիտի ըլլայ անոր ընթացքը ու վերջաւորութիւնը։

Հետեւաբար, հիւանդութեան սկիզբէն իսկ անհրաժեշտ է խնայել մարմինին ուժերուն, այսինքն բնութեան ուժերուն, որոնց շնորհիւ է որ շատ անգամ հիւանդութիւնները կը բուժուին։ Օգնեցէք բնութեան որ բնութիւնն ալ ձեզի օգնէ։ Հիւանդութեան պարագային այս սկզբունքին գործադրութիւնը յաճախ կենսական կարեւորութիւն ունի։ Իսկ բնութեան օգնելու անմիջական եւ լաւագոյն միջոցը անկողինն է, պառկիլն է։

Հիւանդութեան մը սկիզբը, երբ անմիջապէս կը պառկիք, բարերար հանգիստ մը կ'ապահովէք ներքին կարեւոր գործարաններուն — սրտին, լեարդին, երիկամունքներուն, ջղային դրութեան— որոնք ծանր աշխատանք մը ունին կատարելիք, կռուելով մանրէներու արշաւանքին եւ թունաւորման դէմ, կռիւ մը որուն ուժգնութիւնն է որ կ'արտայայտէ ջերմութեան բարձրացումը։

Նկատել կուտամ որ սենեակին մէջ մնալը, մերթ ոտքի վրայ, մերթ բազմոցի մը վրայ երկննալը նոյն ազդեցութիւնը չունին։ Անկողնին մէջ պառկիլը միայն կրնայ յառաջ բերել մկանունքներու առաւելագոյն թուլացումը, ջղային դրութեան հանդարտեցումը եւ ապահովել կատարեալ հանգիստ մը, որուն վրայ կ'աւելնայ միօրինակ բարեխառնութեան մը մեղմարար ազդեցութիւնը։

Քիչ մը երկար կանգ առի հիւանդութեան սկիզբէն իսկ անկողին մտնելու անհրաժեշտութեան վրայ, որովհետեւ շատեր չեն գիտեր կամ չեն գնահատեր անոր կարեւորութիւնը։ Անշուշտ կան պարագաներ ուր հիւանդը ակամայ կը ստիպուի իր գործը շարունակել որքան ատեն որ դիմանայ։ Բայց շատ շատեր քաջութիւն կը համարեն չպառկիլը, հիւանդութիւնը ոտքի վրայ անցնելը, երբեմն կը յաջողին, բայց յաճախ հիւանդութիւնը կը գգետնէ զանոնք։ Ուրիշներ ալ չեն պառկիր այն նախապաշարումով որ «անկողինը հիւանդութիւն կը բերէ», կամ «անգամ մը որ պառկին, այլեւս դժուար կ'ելլեն»։ Այս նախապաշարումով է որ կարգ մը ծնողներ կը վախնան պառկեցնել երեւութապէս թեթեւ հիւանդութիւն մը ունեցող իրենց երախաները եւ պատճառ կ'ըլլան որ նոր սկսող հարսանիք մը, կոկորդի ցաւ մը կամ նոյնիսկ պարզ հարբուխ մը ծանր հետեւանքներ ունենայ։

Ուրեմն դառնանք կուփին։ Ինչպէս ըսի, երբ առաջին անհանգստութիւնները զգաք— դող, ջերմութիւն, ընդհանուր յոգնութիւն եւ ցաւ, կոկորդի քերուըտուք, եւն.— ջանացէք նախ անկողին մտնել։ Յետոյ քրտնիլ։ Քրտնելու համար՝ մէկ կամ երկու ասփիրին, շատ տաք ըմպելիներ (կաթ, թէյ, այլազան ծաղիկներու խաշածոներ տաքցած գինի եւն.) եւ ոտքի տաք լոգանք մը առէք։ Ասփիրինը լաւ դեղ է. պայմանաւ որ չափաւոր եւ պատշաճ ատեն գործածուի։ Եթէ հացի տեղ ըանէք, կրնայ սիրտը եւ երիկամունքը յոգնեցնել եւ ստամոքսը գրգռել։ Սուրճը կ'աւելցնէ անոր ազդեցութիւնը, Վիշիի Ջուրը կը չէզոքացնէ զայն։ Մաքրողականը յանձնարարելի չէ սկիզբի օրերուն, բայց լուծողական մը (laxatif) կրնայ օգտակար ըլլալ, մանաւանդ եթէ փորկապութեան ենթակայ էք։ Պէտք է առատ խմել, առատ միզելու համար։ Ալքոլը— քիչ մը ռոմ, քոնեաք կամ տաք գինի— օգտակար է, բայց ոչ անհրաժեշտ։ Ասկէ զատ թեթեւ հականեխական իւղ մը կաթեցուցէք քթախոռոչներուն մէջ, ձեր բերանը մաքուր պահեցէք։ Քրտնելէն յետոյ, յաջորդ 2 նորուանքնեւոց օգտակար է առատ եւ իրիկուան անթիկլրամ քինին (սոլֆաթ[...] նել, քինինը կերպով մը մարմինը կը զօրացնէ եւ կը [...] պաշտպանողական ուժը։

Այսպէսով էականը ըրած էք լաւ կուփը վիժեցնելու համար։ Յաճախ 24 կամ 48 ժամէն [...] ինչ կարգի կը մտնէ, կուփը կ[...] ցնէք առանց հարբուխի, ցնցդա[...] պի կամ ուրիշ բարդութիւններու [...] կրնաք ձեր գործին երթալ, անյա[...] զգուշանալով կրկնումէ մը, որ [...] հանրապէս աւելի ծանր կ'ըլլայ։

Իսկ եթէ վարակիչ հիւանդութիւն մը ծանուցանող սկզբնական նշանները քանի մը օրէն լանհետա[...] նան, բժշկական քննութիւն մը [...] տակար կրնայ ըլլալ ճշդելու [...] մար հիւանդութեան կռիփ ըլլ[...] կամ բարդութեան մը սկզբնաւոր[...] թիւնը եւ ստանալու համար [...] շաճ դարմանումը։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

5 Միլիոն ոսկի ջուրին մէջ

Երբ «Փերինկարիա» շոգենաւը մեծ քանակութեամբ ձուլ[...] բարձած, Ամերիկայէն Շէրպուր[...] հասաւ, պարպումի պահուն փրթ[...] շղթայ մը եւ 4 տակառ (5 միլիոն ոսկի) ինկաւ ջուրին մէջ։ Սուզ[...] փորձերը չյաջողեցան, գտնելու հա[...] մար ոսկիի տակառները։

Շէրպուրի դրկուեցան ամէնէն ճարտար սուզակները։

...նակին մէջ երբ Քրին վիրաւորելու տարիքէն կը քննադատէ անանք որ հանչնալ կը յաւակնին արուեստագէտ գերասանը, ... այդ խեղկատակութեան պատկերին եւս կ՚ե... անունչան, ծերուկ մարդ ...խանարհ...

Սալամոնը, որ կը ծափահարէ, մը ... ու կը պաշտէ արուեստը։ Սալամոն գեղեցիկ հակառակը։ Սալամոն ... ամբողջ խաղին ... մըն է։

Ա. Գմբէթեան շատ լաւ հասկցած էր այդ պարագան, եւ իր խաղը եղաւ պաշտամունք, գնահատանքի, նոյնիսկ փառաբանութեան արտայայտութիւն մը առ Քրին։ Պ. Գմբէթեան ... ու հոգեխոյզ դերասան մըն է։

Որ Անահիտ կը խաղար Փիւթոյի ... Անզուգական էր ան, իր մանկութեան ... իր պատանեկան ու մեղմ խաղով, իր պատանի ... զգացումներուն արտայայտութեամբ, վերջապէս անով որ կուտար զգայուն երախայի մը իրական պատրանքը։

Եւ կանգ առի այս հերոսներուն վրայ, որովհետեւ ամբողջ խաղը կը ... անոնց ուսին, — երբ Քրին ... կուսայ խարդախ ու եղծուած ... պալատէն մինչեւ սալոններ ... խոնարհ ծերուկ մը եւ զգայուն երախայ մը միայն ... ...

Միւս - դերասանները, իրենց ... կարողութեան ... Արդէն հեղինակը ...

...տիկիններ Սուրաքեան, Շահպարոնեան, պարոններ Սարեան, Սարաֆեան, Սրապեան, Գ. Վահան, Տէրվիշեան։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երկրաշարժ Երեւանի մէջ

Թիֆլիսի «Զարյա Վոստոկա» կը հեռագրէ Երեւանէն 10 փետրուար թուականով.—

Այսօր, առաւօտեան ժամը 4ին, Երեւանի մէջ զգալի եղան երկրաշարժի ամեղ ցնցումներ։ Երկրաշարժը վնաս չպատճառեց։

Նեզաղբի Բ. կառուանը

Երեւանէն կը գրեն «Փրոլեթարի»ի, 13 փետր. թուականով.

Ծառայած տեղեկութիւններու համաձայն, փետրուար 20ին, Ցուցահանդէսէն Պաթումէ կը հասնի հայ գաղթականներու երկրորդ կարաւանը, 1200 հոգի։ Այս գաղթականները պիտի տեղաւորուին մեքենաշինարանին, պետական շինութեանց ձեռնարկներուն, Արթիկի փոքրիկ հանքերուն, Լենինականի հիւսուածեղէնի գործարանին մէջ։ Անոնց համար արդէն պատրաստուած են անհրաժեշտ բնակարանները։ Պաթումէն Հայաստան, գաղթականներուն ուղեկցելու համար շուտով Երեւանէն կը մեկնի մասնաւոր յանձնախումբ մը։

Սաստիկ ձմեռ

Կովկասեան թերթերը կը գրեն թէ ձմեռը այս տարի սաստիկ է ամբողջ Անդրկովկասի մէջ։

«Փրոլետար» կը գրէ (փետր. 13,—

Ձիւն ու ձիւնախառն փոթորիկ Անդրկովկասեան երկաթուղիներու հարաւային ու արեւմտեան գիծերուն վրայ։ Շոգեկառքերու երթեւեկը դադրած է։ Տեղ տեղ վայրաշարժերը ձիւնի տակ մնացին։ Զանազան կողմերէ լուր կը հասնի թէ ձիւնը մեծ աղէտներ է պատճառած։

Նոյն թերթը կը գրէ 10 փետր. թուականով.—

Փետր. 7ի գիշերը սաստիկ ձիւնեց Պաթումի մէջ, առաւօտուն փողոցները ծածկուած էին ձիւնի մէկ մեթր խաւով։ Ծովուն վրայ անասելի փոթորիկ մը։ Ծերունիները կ՚ըսեն թէ այսպիսի առատ ձիւն տեսնուած է 1911 եւ 1924 տարիներուն միայն։

Նոյն թերթ կը գրէ 11 փետր. թուականով

Ցունուարի վերջը, ամբողջ Անդրկովկաս թաղուած էր մառախուղի մը մէջ։ Կը փչէր նաեւ արեւմտեան քամին։ Ու երբ ձիւնը սկսաւ տեղալ, զանազան շրջաններ ծածկուեցան 70 սանթիմեթր խորութեամբ ձիւնով։ Ատրբէջանի մէջ ձիւնը ծածկած էր միայն Նախիջեւանը։ Իսկ Հայաստանի մէջ ձիւն կը տեղար գրեթէ ամենուրեք (Սեմիոնովկա, Նիկոլաևկա, Ջաջուռի լեռնանցքը)։

Փետրուարի սկիզբը ամէն կողմ կը փչէր ձիւնախառն փոթորիկ մը, մասնաւորաբար Լենինականի եւ Ջաջուռի կիրճին մէջ։ Սաստիկ ցուրտ կը տիրէ Հայաստանի մէջ։ Ջերմաչափը ցոյց կուտար Երեւանի մէջ զերոյէն վար 18 աստիճան, Լենինականի մէջ զերոյէն վար 27 աստիճան։ Վրաստանի մէջ, ցուրտը որ Հայաստանի չափ սաստիկ չէ, աննախընթաց կը համարուի։ Փետրուարի 3ին ձիւնը սաստկացաւ Ատրպէյճանի մէջ ձիւնը հասաւ 162 սանթիմեթր։

Պրոլետար կը հրատարակէ նաեւ հետեւեալ հեռագիրները

ԵՐԵՒԱՆ, 11 փետր. Սաստիկ ցուրտերը կը շարունակուին ամբողջ Հայաստանի մէջ։ Վերջին օրերու Արարատեան դաշտին ու Երեւանի մէջ ցուրտը աննախընթաց սաստկութեան մը հասաւ։ Փետրուարի 10ին Սարդարաբադի մէջ ջերմաչափը ցոյց կուտար —31, Ղուրդուղուլիի մէջ — 26, Ղամարլուի մէջ 28, Վաղարշապատի մէջ — 25, Երեւանի մէջ 23. Մինչդեռ Սեմիոնովկայի եւ Ջաջուռի մէջ, այսինքն Հայաստանի ամենացուրտ մասին մէջ միայն — 15

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ, 12 փետր.— Այս տարի Լեռնային Ղարաբաղի մէջ սաստկալի ձմեռ է։ Ցուրտը տիրաբար կը շարունակէ։ Վերջին շաբթուան ընթացքին առատ ձիւն տեղաց։ Հարթավայրերուն մէջ ձիւնը մէկուկէս մեթր խորութիւն ունի։ Միջին եւ վերին գօտիին մէջ ձիւնին խորութիւնը մէկ մեթրէն աւելի է։ Երթեւեկը դադրած է։ Հադրութի շրջանէն կը տեղեկացնեն թէ ցրտահար մեռած են քանի մը գիւղացիներ։

Ջմեռն վնասները

Վերի պատկերը ցոյց կուտայ արդէն թէ ի՛նչ աղէտներ կը սպառնան Հայաստանի մէջ, ձմրան սաստկութեան պատճառով։ Հայաստանի Ջրային տնտեսութեան պետը Կ. Այվազեան, այս առթիւ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ «Խորհ. Հայաստանի» փետր 9.-

—«Այս տարի մենք կանգնած ենք սարսափելի հեղեղներու վտանգին առջեւ, որովհետեւ առատ ձիւն կը տեղայ։ Մեծ կարեւորութիւն ունի կանխարգելիչ պայքարը հաւանական այդ հեղեղներուն դէմ։ Պայքարի հիմնական ձեւերը երկու տեսակ են. - Նախ ամրացնել ու բարձրացնել գետեզերքները, յետոյ տաժանելի կարգադրութիւններ ընել վարարման դէմ։ Արդէն իսկ կազմուած է հանրապետական յանձնախումբ մը 5 հոգիէ, մշակելու համար հեղեղի դէմ պայքարի ծրագիր մը։

Այս տարի հեղեղը կը սպառնայ հետեւեալ վայրերուն

1. Ղուրդուղուլու շրջանին մէջ Ջանֆիդա գիւղին (Արաքսի ափին), Գեչըլուի եւ մօտակայ գիւղերուն (Մաստարայի ափին)։

2.— Վաղարշապատի շրջանին մէջ Քասաղ գետին հեղեղէն Դաշ, Արնալու եւ Հայ Ջէյվա գիւղերը։ Զանգուի աջ ափերուն եւ Արաքսի հեղեղէն Նորգալար գիւղը։

3.— Ղամարլուի շրջանին մէջ Զանգուի ձախ ափերուն եւ Գեառնիի հեղեղէն Արտավար, Շահթանջալու գիւղերն ու շրջակայքը։

4. Վեդիի-շրջանին մէջ Վեդի Չայի հեղեղէն Բէօյիւք Վեդի եւ Արազդայան։ Արաքս գետին հեղեղը կը սպառնայ Խորվիրապէն մինչեւ Շիրմալու եւ Սաս գիւղերուն ու շրջակայքին

5. Դիլիջանի շրջանին մէջ Գալավինկա եւ Աղստաֆինկա գետերու հեղեղը։

6.— Ալլահվերդիի շրջանին մէջ Դեբեդաչայի հեղեղէն Լալվարյուղի խորհրդային գիւղատնտեսութիւնը, Արճիս գիւղն ու շրջակայքը։

7. Քէշիշքենդի շրջանին մէջ, հարաւային Արփաչայ գետին հեղեղը։

8.— Մեղրիի շրջանին մէջ Մեղրի գետակին հեղեղը։

9. Ղափանի շրջանին մէջ Ողջի եւ Ղափան գետակներուն հեղեղը։

10.— Լենինականի շրջանին մէջ Ղարանլու գետին հեղեղը։ Լենինական քաղաքին կը սպառնայ Արփաչայի հեղեղը։

11.— Երեւան քաղաքին կը սպառնան հեղեղները, որ պիտի գան Գետառ գետակէն եւ Օրթամ ձորէն։ Զրախլեկտրակայանին կը սպառնայ Զանգու գետը։ Քաղաքին կը սպառնայ նաեւ Ոխչրաբերդի հեղեղը։

12. Նոր Բայազետին կը սպառնայ Քեավառ գետակը, որ կ՚անցնի քաղաքին մէջէն։

Այդ շրջաններէն զատ, կան տեղեր ու գիւղեր, որոնց եւս համանման հեղեղի վտանգին մատնուին։ Ուստի անհրաժեշտ է ուշադրութիւն դարձնել եւ պայքարի մղուիլ։

Այս տարի հեղեղներուն դէմ պայքարելու համար բացուած է 590,000 րուբլի վարկ, (անցեալ տարի 370,000 էր)։ Այս գումարէն 120 հազարը հեղեղման դէմ պայքարի, մնացեալը գետեզերքներն ամրացնելու համար։

Հրահանգ տրուած է տեղական յանձնախումբեր կազմել պայքարի համար։ Այս տարուան հեղեղը շատ աւելի սաստիկ պիտի ըլլայ, բաղդատմամբ անցեալ տարուան հեղեղներուն։ Պէտք է մինչեւ 15 մարտ վերջացնել հեղեղի դէմ պայքարի բոլոր աշխատանքները։ Ժողովուրդը եւս գործաւորական ենթարկուած է, եւ որեւէ թերացում պիտի պատժուի։ Այս ձեւով թերեւս ազատինք վտանգէն ու հեղեղներու աղէտներէն»։

ՊԱՆԵՈՑԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԵԶԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Հակառակ գարնանային օրուան մը պայծառութիւնը ձգող օդին, կիրակի օր փութացինք երթալ տեսնել մեր պզտիկները եւ շատ ալ գոհ մնացինք։

Իրենց պէս պզտիկ հանդէս մըն է որ տուին պզտիկները։

Մէկ շարք, իրարու եաեւէ, ծաղկափոր հագած 40ի չափ փոքրիկներ, «Երբ որ ես մեծնամ»ը երգելով բեմ ելան, ու շարուեցան հասակի կարգով։

«Ցառաջդիմասէրներ» Վարչութեան ատենապետ՝ Պ. Միհրան Անաստասեան, շնորհակալութիւն յայտնելով օրուան նախագահուհիին, որ չէ մերժած իրենց հրաւէրը, խօսքը տուաւ անոր։

Տիկին Տիրուհի Միսաքեան, յայտնեց թէ որքան մօտ են բոլորիս սրտին նման ձեռնարկները, երբ այսօր ձուլման եւ պզտիկներու այլասերման վտանգին դէմ, ինքնապաշտպանութեան աշխատանք մըն է որ կը տանինք։ Վեր հանեց, մանաւանդ այն արտակարգ պարագան, որ, երբ մեր մէջ գրեթէ սովորութիւն դարձած է ուրիշի օժանդակութեամբ պահել նման հաստատութիւններ, «Ցառաջդիմասէրը» կրցած է իր միջոցներով պահել իր մանկապարտէզը։

«Մեծ ազգերու մեծ տաքինութիւններէն մէկը՝ հպարտութիւնն է։ Պանեոյի «Ցառաջդիմասէր»ը կրնայ պարծենալ, որ իր ուժերով կրցած է տակաւ բոլոր դժուարութիւններուն կը ծաղկեցնէ որ,վարակիչ օրինակ մը ըլլայ ուրիշ վայրերու հայութեան եւ յորդորելով, այս պզտիկներէն յաւաքնի հայեր պատրաստէ վաղուան համար»։

Ուրեմն, ծափերով ողջունուած այս խօսքերէն վերջ, սկսան պզտիկները։

Կարգով կեցած են, ծաղկեփոր եւ կարկին հագուած, սանտրուած մազեր, վառ գոյներով գօտիներ։ Մայրական գուրգուրանք մասներու թարմ կնիքը կայ բոլորին վրայ։ Սրահին լեցուն հասարակութիւնը կը վախցնէ շատերը, որոնք թաքչելու կը սպասեն, իրենց վառավառ աչքերը վարագոյրին ետեւը կեցող վարժուհիին ուղղելով։

Ահա սկսան. «Մ'ըլ մեծաքանչ գուլպայ»։ Մէկը վարէն կը սկսի, միւսը՝ վերէն։ Հոգ չէ՛, շատ ներողամիտ է մեզի համար։ Անկէ վերջ «Զէյթունցիները», աւելի խանդավառ։ Մանաւանդ մանչերը, բոլորը ոտքով կը զարնեն։ Պարզ է թէ, իրզին իմաստը բացատրուած է իրենց. առի՛ք տղաք։ Աչքիս առջեւէն քաջ Նազարը, Զէյթունցի տիկնոջ կը նայիմ։ Կը զգամ թէ մեր ...

Պզտիկ աղջիկ մը, ձիթապտուղի պէս սեւ աչքերով, սեւ յօնքերով, առաջ կու գայ։ Առաջին տողէն վերջը եկող անպիտան տողը փախեր է. ընկերները գաղտնաբար կը շփոթեցնէ ինքը։ Ինքնահաւատարար վարժուհին հոն է իր խրախուսիչ շեշտով։ Տողը տողը կը լմնցնէ, բայց վերջինը արցունքով խառնուած։

Ահա՛ ուրիշ մը։ Ան ձեռքին ալ կար կարմիր՝ մինչեւ գօտիոյը։ Մեր քաղաքին նուագերուն պէս կարմիր այտերով։ Ինչպիսի՛ն աղջիկ, որքան կ՚ուզէի բեմ ցատկել եւ այդ երկու այտերը տեղը ու տեղը ուտել։ Աղջիկներէն վերջ մանչուկ մը։ Մեր «ռմի տղայ» Արմէնը՝ իր երկու թեւը հասակով։ Մէկ թուշին վրայ խոշոր այտուցք մը, խօսքեան! Նշան։ Եր-թունքները կը շարժէ։ Հեռուէն աւելի կը գուշակենք, որ «կլորիկ-թմպլիկ»ը կ՚ըսէ. բայց հոգիւ երկու տող, մնացածը մուկը կերեր է։ Բայց ո՞ր մէկը պատմեմ. ամէնքն ալ մէկ-մէկ բան ըսին իրարմէ աղուոր։

Պզտիկներու բաժինէն վերջ Պ. Արտ. Գմբէթեան արտասանեց, եւ յետոյ, խումբ մը արուեստասէր երիտասարդներ, ղեկավարութեամբ դերասան Եր. Գրիգորեանի, ներկայացուցին դաւեշտ մը։

Հինգ վայրկեան դադարի միջոցին, աճուրդի դրուեցան զոյգ մը արձաններ, որոնց արդիւնքը եղաւ 430 ֆրանքի մօտ գումար մը։ Աճուրդը շահեցան, Պ. Պ. Մ. Գրիգորեան եւ Յ. Երկրաչափ, որոնք վերստին նուիրեցին մանկապարտէզին։

Օգտուելով Պ. Արշակ Չամալեանի եւ Պ. Ժիրայր Միսաքեանի ներկայութենէն, Վարչութեան կողմէ՝ Պ. Թ. Մնձուրեան բեմ հրաւիրեց նախ Պ. Չամալեանը, որ քանի մը բառերով բացատրեց մանկապարտէզներու եւ անոնց միջոցաւ պզտիկներուն հայեցի դաստիարակութեան օգուտները, թէ պզտիկներուն եւ թէ մեծերուն համար։ «Եթէ ձեր զաւակները հայ ճանչնան. նախ, դուք՝ ծնողքներդ էք որ կը շահիք, որովհետեւ ձեր մէջ այլ եւս խորթութիւն չի կենար»։ Յետոյ իր մաղթանքի խօսքերն ըրաւ նաեւ Պ. Ժիրայր Միսաքեան։

Ներկայացուեցաւ յետոյ յաջող կերպով «Աշխարհի Դատաստանը» ողբերգութիւնը միեւնոյն խումբին կողմէ։

Փակման խօսքը ըրաւ Պ. Թ. Մնձուրեան, շնորհակալութիւն յայտնելով բոլորին, մանաւանդ Պ. Եր. Գրիգորեանի, որ 75 ֆրանք արժէքով անուշահոտութեան նուէրներ կ՚ընէր մանկապարտէզին։ (Նոյնքան ալ Ա. Ե. Կ. Խաչին)։

Իսկապէս գնահատանքի արժանի են, «Ցառաջդիմասէրը» Վարչութեան եւ անդամները, մանաւանդ մանկապարտէզի երիտասարդ ու համակրելի վարժուհին՝ Օր. Սիրվարդ Սրապեան։ Գուրգուրանքի արժանի ձեռնարկ մը, որ պատիւ կը բերէ Պանեոյի մեր հայրենակիցներուն։

ՄԱՄՈՒԼ

Բարի վարուց վկայականը

Քալիֆորնիոյ Միշակը, անկախ թեմական ... հայաթերթ, դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (5 փետրուար).

— «Թամկավար ծանօթ ու առաջնորդները իրենց համակիրներով ճէկտեղ կարծես հրապարակ իջեր են թրքական վրան բաց խաղերուն իբր ձրի փաստաբան ծառայելու։ Անոնք նոյնիսկ շատ մը կէտերու մէջ կ՚աշխատին Թուրքը չքմեղացնել, եւ պատասխանատուութիւնը ուղղակի կամ անուղղակի բարդել իրենց պէս չի մտածող ուրիշ հայ տարրերու վզին։ Օրհասական այսպիսի լուրջ պայքարի մը ընթացքին ռամկավար մամուլի բռնած դիրքը առ նուազն դաւաճանութեան հաւասարող բան մըն է։

Այլապէս թուրք թերթերը վերէն վար գոհունակութեան զգացումներով երկար յօդուածներ չպիտի տպէին, անդրադառնալով ռամկավար մամուլի խմբագրականներուն։ Անոնք ներքին գոհունակութեամբ մը մեզ հենելով՝ խրատականներ չպիտի կարդային, որպէս զի «հայ խռովարար տարրերէ երես դարձնելով հետեւի «Արեւ»ի, «Ազատամարտ»ի եւ «Պայքար»ի իմաստուն քաղաքականութեան եւ ուղեգծին։

Թուրքերու կողմէ տրուած «բարի վարուց» վկայականը յիշեալ թերթերուն եւ անոնց խմբագրական կազմի ճակտին նետուած ամենամեծ «ազգային» նախատինքն է որ կարելի է երեւակայել։

Ժամանակն է որ հայ ժողովուրդը իր գոյութեան սպառնացող անպատասխանատու առաջնորդներուն դէմ ցցուի եւ թող չտայ որ Թուրքերու կողմէ վաւերացուած ու գնահատուած ուղղութեամբ մը վերջնական կազմալուծումի առաջնորդեն զինք։

Անուններ երբեք տարբերութիւն չեն ըներ մեզի համար. ըլլան անոնք Աչմէտ կամ Աւետիս, Նազըմ կամ Նազար, Թէվֆիք կամ Թէքէեան, որքան ատեն որ անոնց ապիկար քաղաքականութիւնը եւ ուղեգիծը՝ հայութեան ներկան ու ապագան, հաւասարապէս թունաւորելու բնոյթ ունին»։

Դուրս ելած առենս, Վարչութեան անդամներէն մին, ուրախութեամբ կ՚ըսէր թէ մանկապարտէզին վերամուտ ծախքը ապահովուեցաւ։

Խորհիլ թէ որքա՜ն քիչով կը գոհանանք։

Հ. Ակոնայեան

18 հայ կառմուկներ մերժակայուած Պէյրութի մէջ

Պէյրութի Էլ Աճրար թերթը կը գրէ.—

Անցածները բոլշեւիկ Հայաստանի նախագահը եւրոպական մայրաքաղաքները այցելեց եւ Փարիզի մէջ յայտարարութիւն մը հրատարակեց յայտնելով որ 1931ին Հայաստանի կառավարութիւնը կրնայ ընդունիլ տասը հազար Հայեր արտասահմանէն եւ 5000 ալ 1932ին։

Երբ ան վերադարձաւ Հայաստան յանձնախումբ մը ղրկեց Սելանիկ, հոն գտնուող Հայերը Հայաստան փոխադրելու համար։ 1931ի վերջերը մեր երկրէն 500 ? մեկնեցան Հայաստան։ Երեւանի հետ կապ ունեցող Միութիւն մը կ՚աշխատի աւելի մեծ թիւով Հայեր ղրկել Հայաստան։ Այս ամսոյն վերջը երթալիքներու թիւը մինչեւ հիմա եղած է 300։ Կ՚ըսուի թէ այս թիւը բաւական չինկատուիր, որով Զուրճ Հայատի մէջ Երեւանի մարդիկը ժողով մը գումարեցին եւ սկսան ճառեր խօսիլ եւ Հայերը հրաւիրել։

Ժանտարմայի տեղեկագիրը կ՚իմացնէ որ այս բոլշեւիկ ժողովին ներկայ գտնուած են հարիւրաւոր Հայեր, որոնք ճառեր խօսած են բոլշեւիկութեան հրաւիրելով։ Ժանտարմայի հրամանատարութիւնը այս լուրը առնելով ուժ ղրկած է եւ ցրուելով ժողովը 18 հոգի ձերբակալած։ Անոնցմէ չորս հոգի խոստովանած են իրենց բոլշեւիկ ըլլալը եւ անոնց վրայէն գտնուած են բոլշեւիկեան թուղթեր եւ նշաններ։

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

Ա. ՄԱՍ

III

— Հա՛, հի՛չ չի նմանիր ազբօրդ
...ին, Գրիգորին... Վարդապետն ալ —
...մը մը ծռեցաւ եւ ձայնը իջեցուց —
...նոր ինչի՞ն հաւներ է, չգիտեմ... Տէր
Մեսրոպին հետ մէկ խաւա են, չգիտե՞ս...

Եւ դարձաւ՝ պահարանին նայեցաւ։

- Ի՞նչ է, հո՞ս է, — հարցուց Դաւիթ էֆէնտի։

Եւ, մօտենալով, իր կարգին, աւելցուց շշնջուն։

— Ինծի նա՛յէ, Տէր Դէորգ, դուն ... չորս բաց առ տեղ...կը հաւնի՞ս ... ... լէպ բանն՝ դուն լեպլեպին ... Անոնք մինակ ձգելու չի գար...

— Գիտե՛մ, Դաւիթ էֆէնտիս, գիտեմ, ամմա... Օրն ի բուն, վերն են, փըսըր, փըսըր, փըսըր... Ներս մտա՞յ ձայներնին կը կտրի...

Ցանկարծ, պահարանին դռնէն Տէր Մեսրոպը երեւցաւ։ Եւ փըսըր, փըսըր, փըսըր ձայներնին կտրեցաւ... Տէր Մեսրոպ մօտեցաւ։ Ողջանեց անտեղեակի կերպով, ձեռքին մատնէրը գրած բամպկանակին զլպանը։

Աչքերը հաներ էր ու կը կրէր սեւ գդակ մը։ Կը ծխէր։

Գդակը նետեց քիչ մը ետեւ, գլուխը քերեց, ու մինչ ծուխը փակեր էր աչքին մէկը, միւսովը ակնոցներուն միջեւ՝

— Դաւիթ էֆէնտի, — ըսաւ, — կ՚ուզէի խօսիլ քեզի հետ։

Եւ բանկալին դուռը բացաւ։ Երկուքը մտան ներս։

— Գիտե՛ս, հարկաւ որ, — վերսկսաւ Տէր Մեսրոպ, — Օսման էֆէնտին աղջիկ որ նորէն նեղեր է եղբայրդ։

Է, հա՛, լսեցի...

— Ի՞նչ ըսել կը ճանչնա։

Մեզի խելք հարցնող, տանուտէրէ էզոդը՝ փո՛ղ է, էֆէնտիմ... Ան տեսա՞ր խոստացեր անի քի... Մենք բա՞ն գիտենք։

— Բայց, Դաւիթ էֆէնտի...

= ... Հիմա, թամամ քի հաւիթը ծարը էկեր է՝ միտքերնին ինկանք, չըին՞ս... Տէր Հայր, «քէօռ ալլահը նասը պաքարսա...»

— Աղէ՛կ, բայց, այդ խնդիրները թողունք հիմա... կը նայիս, չի նայիր՝ ձեր ներքին գործն է... Անոր ալ հարցնեմ՝ հի՛ն հաշիւներէ կը խօսի... Ի՞նչ գիտեմ...

= Է՛ ի՞նչ անենք հիմա...

— Երկու եղբայրներ էք, վերջապէս... Զատիկ օրեր են... Տե՛ս, որքան ուրախ եմ, որ հօրդ յիշատակին այս պանդխտատունը շինեցիր... Բայց, պիտի հանդուրժե՞ս, որ անոր հնչած ատեն եղբօրդ զաւկները արցունք լան՝ ...

Ցուցուեցաւ Դաւիթ էֆէնտի։ Բառառաձախի ու փիլոսի սրտով ձորը էր։ "Կ'ըսէրը յառած մնացին, բայց մը ապա-կտրեցին մէջ եղող մեծագիր ծածկոցի ծածքերուն։ Ուզքի ելաւ, յանկարծ, եւ։

— Նէ՛ խէ, — ըսաւ, — թող տանարիս կրկնեցիր, Տէր Հայր... Էս առ օր կը կարգադրեմ այդ գործը... Մինակ քի, Թուրքէնին անկծին օ՛վ թող ըլլայ ատիկա ալ, ծինակ փարայի համար չըլայ քափ, հասկցա՞ր... Մենք ա խելք ունինք... Ես աղբը... լաքին, քանի քի կարգը էկաւ՝ ըսեմ... Դա՛ն ա անանկ էս...։ Ճոռը խելքին խելք գրեր էս...։ Նայէ Տէր Ղեւոնդը, Տէր Դէորգը՝ «տէր սպրծեռոնէն ու մէթալիքէն զատ բանով հետաքրքրուած անի՞ն... Դաք ձեր կարգալիքին, ժամերնին գործը, մենք ա՛ մե՛ր գործը... Ես աղբը... մենք մեր եղօրը տապկուինք, Տէր Հայր... Ես քաղաքին մէջ մէկան քիթը արտած անի՛, հէ՛, բաէ՛...

Ճաւմա՛ ո՛չ, անչուչտ։

- Ճաւմա, ճամայմէ չկայ իշուէ, Տէր Հայր... Ես որի՞ շնորհիւ է, բաէ՛... Որի՞ խաթերով՛ն է... Գեմա՞ս օր մօնեմ, վալլա, ժամէնը... Իշուէ աանէ խօսք ընելու է... Ես է վարպետութիւնը... Ես գալուը, գեղերանը հիչ մեր խառնուելիք բաները չեն... Փո՞ւզ Ասուծոյ...

Ես քարերը օղորմած հօրի հոգու չարել տուած է, կը տեսնես... Գիտես հարկաւ, ըսելու պէտք չկայ... Էս էլայ՝ մեծցայ, ու քեզի գամփռան մը...Ատո՞նց նայինք մենք... Մէյ մը սա պահարանին սրման ալ անել տամ... Հա՛, աղէկ միտքս ինկաւ, սա զանգակի չափերը աչքէ անցուցի՞ք... Ժամը՛մ, Տէր Հա՛յր, կիւմէ մնացած ըլլայ, Զատկին պէտք հանենք զիրէ... կիւմէ, հը՛ — ըսելով մը նայեցաւ Տէր Մեսրոպի, մինչ ան, այդ բառին վրայ, նոյնքան շեշտակի կը նայէր Դաւիթ էֆէնտիին...

Այն ատեն, Դաւիթ էֆէնտի, նիւթը փոխեց։ Ոտքի ելլելով տարածին դրպանէն հինգ կարմիր ոսկի հանելով տէր հօրը առջեւ.

— Սըւիկա ալ — ըսաւ, — Միւսիւ Վազարջին կուտաս, Ազքաստերնամին համար է... Գործ ունիմ, չպատած իրեն.. Մանաւանդ ա, նայինք ալ, դո՞ւն կ'անես, վարդապետը՛ կ'անէ... Կիրակի ա՛ն է հէլպէթ պատարագաւորը...

= Այո՛..

Հա՛, հի՛նգ ոսկի, հինգ կարմի՛ր ոսկի — ու՛ գլուխը ծռելով տէր հօր — գամփռանայիս համար ա բան տար հա.. մար ա... Ողորմած հօրի հարս ա պըտ յիշուի, հարկաւ... Պահարանին սրման... սանկ զալայալըխը մէկ առնիր... Նախաժ՝ քարոզին... Իշտէ՛ քարոզի նիւթ իրեն... Թա՛ծ քրիստոնէական, ազգաշէն գործ մը քեզի...

Եւ, մինչ դուրս կ՚ելլէր պահարանէն, կրկին դարձուց գլուխը, եւ, դաշնակ ու հպարտ շեշտ մը աչքերուն մէջ.

— Ես [illegible], սմմա, դուն Նորէն կը յիշեցնես [illegible] քի Զատկին էաքի օրը պատարագէն ետք ըլլայ մեզի այցե՛գայ... Ծաղի՛... Մինակ, Տէր Հայր, սանկ ձեւով մը հասկըցուր իրեն՝ ճուհավին է. մէճլիսի խօսքէ աղա է գալու ըլլան նէ՝ քիչ մը էւել թալթիփ թող անէ... Ասոնց քիթին տակն ձի... Խօսքէ, խօսքէ... անուշ լեզուն օձը ծակէն կը հանէ... Էս Դաւիթ էֆէնտին... Գիտե՛ս իշտէ, ըսելու պէտք չկայ... Ատանկով է քի մենք սանկ պէյի պէս կ՚ապրինք կոր հոս... Նայէ՛ Թուքը քրիստոնեայ իքէն...։

— Դաւիթ էֆէնտի՛ — ձայնեց, յանկարծ, կիրակոս դալֆա, — մէյ մը զարնենք գամփռանան՝ կ՚ուզես նէ...

(Շար.)

Գ. ՄՆՃԵԱՆ

Թուրքիա եւ օտար մախաղուրները

Թուրք կառավարութիւնը որոշեց յանկուցածական տուրք մը վճարել տալ բոլոր այն պետութիւններուն, որոնք Թուրքիոյ կապուած ըլլալով մէկտեղ առեւտրական դաշնագրերով, աւելցուցին իրենց մաքսատուրքերը։

Թուրքիա կը վերակազմէ թղթատարը

Թուրք կառավարութիւնը պայմանագրութիւն մը կնքեց ամերիկեան կառավարութեան հետ, Անատոլուի գլխաւոր կեդրոններուն միջեւ, առեւտրական եւ թղթատարական օդանաւային սպասարկութիւնը կազմակերպելու համար։ Այս առթիւ պիտի կազմուի թրքական անանուն ընկերութիւն մը։

Փարիզ եւ արուարձաններ

Ց. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ընդհ. ժողովը յաջորդ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը խօսի ընկ. ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ։ Ներկայ կրնան ըլլալ միայն ընկերները։

ԱՆԻԷՌ Գուս Բոլոնյի Գոտ. Միութեան դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Սանտ-Մեսրոպ Գրադարանին մէջ։ Կը խօսի ընկ. Յակոբ Չիսայեան։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գոտ. Միութեան վարչութիւնը առժամեպաբար ժողովի կը հրաւիրէ Գուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի բոլոր ընկերները յաջորդ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին իրենց հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Համազգային խումբի ժողովը այս երեքշաբթի նոր Գրադարանը։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Ալֆորվիլ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ
Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot Alfortville
Կը նախագահէ՝ Տիկ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Կը խօսի ընկ. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ
Երգ, արտասանութիւն — Մուտքը ազատ է

Լիոն

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Համազասպ» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Կոմիտէի
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանին մէջ
Կը նախագահէ՝ ընկ. ՎԱՐԴԱՆ ՋՈՒԼԱԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ ընկ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Մ. Տ. Գէորգեան, Գ. Վարդանեան (մեներգ), ընկերներ Սաքօ, Ն. Նշանեան (արտասանութիւն), Գ. Ս. Աւետիսեան (երգ), Ն. Մոմճեան (սրինգ), նաեւ յատկապէս պատրաստուած նուագախումբ, որ կը ղեկավարէ ընկ. Ա. Գ. Մելքոնեան, եւ «Գողթան» երգչախումբը։
Մուտքը ազատ է

Գուլվար Օտտօ (Մարսէյլ)

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 120a Chemin de la Madrague Ville Գար Վէնսան սրահին մէջ,
Կը խօսի՝ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Սէն Մարկրիթ

Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին տեղւոյն Մասուս Մանկապարտէզին մէջ
Կը խօսի՝ ընկ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

Սէն Ք'Անթուան

Վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 7ին Գար տը Փլաժանի մէջ. (նորաշէն սինեմա Լիտոյի կողքին) 30 Route Nationale.
Կը խօսին՝ ընկերներ ՀԱՅԿ ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ եւ Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ — Մուտքը ազատ է

Կրընոպլ

Վաղը Կիրակի ժամը 3ին, Հայոց եկեղեցիի սրահին մէջ, 19 rue Bayard
Կը խօսի ընկ. Ա. Ռ Բ Ո Յ Ե Ա Ն
Գեղարուեստական ճոխ բաժին — Մուտքը ազատ է

Փոն տը Շէրիւի

Այսօր Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին
Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Սէն Մորիս

Վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին
Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Տեսին

Վաղը Կիրակի ժամը 3ին, Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ
Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Շարժանկարի ներկայացում Ցեւինի մէջ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

Գաւառական շարժանկարը կը ներկայացուի մէկ անգամի համար Ցէ-ւինի մէջ վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Նովէլթիի մէջ։ Ներկայացման ընթացքին պիտի նուագուին հայկական ընտիր եղանակներ։

Տոմսերը կը ծախուին հայկական սրճարաններուն մէջ եւ ներկայացման օրը կինչն։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ 5 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Գիները ժողովրդական.

Մուրատեան վարժարանի բանկ-երաժշտ. ցերեկոյթ

Կարեւոր գեղջուկ ներգաղթի եւ յանձնաժողովի մասին նախագահութեամբ Մխիթարեան հայրերու, գործակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին եւ եղբայրական Անմիջական յանձնաժողովին։

Կը նախագահէ Գ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
6 Մարտ Կիրակի ժամը 3ին Սեւրի Մուրատեան վարժարանի մէջ
ի նպաստ փարիզահայ գործազուրկներու
Գին տոմսակներու 7, 10 եւ 15 ֆր — Հանգանակութիւն պիտի չըլլայ

Տոմսերը կը ծախուին Մուրատեան վարժարան, Բարեգործականի կեդրոնատեղին 11 Sq Alboni, Հայոց եկեղեցին 15 rue Jean Goujon, Գ. Ա. Համբարձումեանի գրասենեակ, Գրատուն Հրանտ Սամուէլ եւ Ֆլօրիա Ճաշարանը։

Հաղորդակց. միջոցներ՝ Թրամուէյ 1, մէթրօ Port St. Cloud

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱԼՆԱՃՈՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին Քաֆէ տը լա Մէրիի վերնայարկը, 3 Փլաս տ'Իթալի։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պէյպէրեան ընտանիքին եւ պարագաներուն՝ ընկեր ԱՀԱՐՈՆ ՊԷՅՊԷՐԵԱՆԻ զառնաղէտ մահուան առթիւ։

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Արամայիս Յակոբեանի եւ պարագաներուն՝ իր տիկնոջ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 40 ֆրանք կը նուիրէ Ա. Օ. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Emilio Sanche (հայ անունով Յակոբ Արփաճեան) հօր անուն՝ Աբրահամ, մօր անուն Մաքրուհի։ Մուտաթաղէն չորս տարի առաջ կը գտնուէր հետեւեալ հասցէին Emilio Sanche, Calle Santa Rosa No. 22, M. Muzquiz. Goah, Mexique։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր քրոջ Մարի Արփաճեանի «Յառաջ»ի խմբագրատուն։

ԲԱՑ Է Անիէռ. Գուս Բոլոնյի Սանտ-Մեսրոպ Գրադարանը ամէն Երեքշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի իրիկունները ժամը 8.30էն 10. Իրենց մօտ գիրք ունեցողներէն կը խնդրուի շուտով յանձնել Գրադարանի վարչութեան։ Հասցէ՝ 26 rue President Kruger, 79 rue Villebois Mareuilleի անկիւնը, Անիէռ։

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ
«ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ»
Դրեց ՌՈՍՏԱՆԻ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վաղը Կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ՝ Յովակ Ազրիլեանի մահուան տարելիցին առթիւ։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Պէլվիլի Ֆրանսական Աւետ. Եկեղեցւոյ սրահին մէջ կը կատարուի Ամէնքն ալ սիրով կը հրաւիրուին։ Մուտքը ազատ է.

Հասցէ՝ 8 Ave. Simon Bolivar. Մէթրօ Պէլվիլ. Թրամուէյ 26։

Աշխատարան

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի Ժողովրդային Գրադարանը, փոխադրուած է 240 Rue Duguesclin, նախկին գրադարանէն 100 քայլ հեռու Mo... փողոցի անկիւնի սրահին մէջ։

Գրադարանը բաց է ամէն իրիկուն ժամը 7.30—9, բացի Շաբաթ եւ Կիրակիէ։

ԿԷՍ ԳԻՆՈՎ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Դէպի Լիոն, Վալանս, Օրանժ, Ավինեոն, Էքս եւ Մարսէյլ։

Ծանօթ կառքի վարիչ Մկրտիչ Միրաքեան, Երկուշաբթի առտու անձնական օթօմօպիլով կը մեկնի Փարիզէն դէպի վերոյիշեալ քաղաք. ներս եւ կրնայ մինչեւ երեք հոգի միասին տանիլ շոգեկառքի գինին կէս վարձքով։ Դիմել անմիջապէս իր հասցէին՝ 4 Route Stratégique, Vanves, (Seine).

Հայրենակիցներ, անպայման՝
13 Բու տէ Տոմինիքէն
ՄԱՐՍԷՅԼ
Օ ՊՈՆ ՄԱՐՇԷՆ
Ուր կը ծախուին մեծաքանակի գինով, ամէն տեսակ նպարեղէններ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (157)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դամբանը կը պատմէ

Յաւելուած

5.—ՍԱՍՆՈՅ ԵՒ ՏԱԼՒՈՐԻԿԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Ու զարմացած կը նայէր։

Դիակները վերցուեցան ու թաղուեցան։ Խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ։ Այնուհետեւ սկսանք փնտռել կամիտէին պետերը։ Մասնաւորաբար Համբարձում Պոյաճեանը։ Ամէն կողմ հեռագիր ղրկուեցաւ, լուսանկարը բազմաթիւ օրինակներով տպելով ամէն կուսակալութեան ղրկուեցաւ, եւ սակայն անկարելի եղաւ գտնել հետքը։

6.— ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՊՈՅԱՃԵԱՆ

Այս դէպքերէն առաջ, Պիթլիս եկած էր բարեհամբոյր տէրվիշ մը, որ կաղ էր եւ սպիտակ մօրուք ունէր։ Ցատակ էր դիմագիծը. ճակատին վրայ Անթերի թուրքերէն մը կը խօսէր։ Հմուտ էր միսթիքականութեան եւ վանական (Թէքքէ պէքթաշութեան. Գոց գիտէր Նաւաւ Էմրէի, Նէսիմի պարպաշի չափածոյ) բոլոր քերթուածները։

Պիթլիս հասած օրն իսկ, սրճարանին մէջ, կը հարցնէր իրեն.

— Բարի եկաք, տէրվիշ պապա, ո՞ւրկէց կուգաք այսպէս, ո՞վ էք դուք։

— Բոլոր Աքսէքիլի եմ Անատոլուի Իսլահիյէ է։ Ժամ եկայ ամբողջ Հնդկաստանը, Չինաստանը, Պարսկաստանը։ Ծննդավայրէս բաժնուած եմ երբ դեռ փոքր էի։ Հիմա կը շրջագայիմ Անատոլուի մէջ։ Աստուածապաշտները այսպէս միշտ ժուռ կուգան աշխարհէ աշխարհ։

Ամէն օր մզկիթ կ'երթար, ժողովուրդին հետ նամազի կը նստէր։

Ժողովուրդը ամէն օր հիւր կը տանէր այս տէրվիշը, մեծարելու եւ պատուասիրելու համար իրենց տուներուն մէջ։ Սակայն ոչ ոք գիտէր թէ ո՛ւր կը պառկէր, ո՛ւր կ'երթար գիշերները։

Այս յարգելի տէրվիշը Պիթլիսի մէջ երեւցաւ նաեւ Սասնոյ եւ Տալւորիկի կռիւներէն յետոյ։ Առաջուան նման, ձեռքը ցուպ մը, կաղալով կաղալով կը պտտէր փողոցներուն մէջ։ Գաղտնի ոստիկանները, որոնք Սասունէն Պիթլիս անցեր էին, փողոցներուն մէջ օր մը կը հանդիպին այս տէրվիշին։ Գաղտնի ոստիկանի մը ուշադրութիւնը կը գրաւէ տէրվիշը. Կը նայի աչքերուն։ Դուք կրնաք փոխակերպել ձեր ամբողջ դիմագիծը, բայց երբեք ձեր աչքերը։ Անկարելի է աչքերուն վկայութիւնը։

Գաղտնի ոստիկանը սկսաւ մտածել։

— Ես տեսած եմ այս տէրվիշը տեղ մը, բայց ո՞ւր, չեմ յիշեր։

Եւ սկսաւ քրքրել իր յիշողութիւնը։ Ընկերոջը դարձաւ եւ ըսաւ.

— Ինծի նայէ. կը ճանչնա՞ս սա տէրվիշը։ Ես տեսած եմ զինքը տեղ մը, բայց չեմ գիտեր թէ ո՛ւր. Պոլսոյ մէ՞ջ թէ այլուր։

— Ո՛չ ալ, զայն չեմ ճանչնար, չեմ ըրէ, վերջացուր գործդ եւ ժամ առաջ Պոլիս վերադառնանք։

Տէրվիշը կը քալէր կաղն ի կաղ։ Գաղտնի ոստիկանը կասկածեցաւ այդ կաղութեան մասին։ Իրական կաղութիւն մը չէր այդ։ Արուեստական ու կեղծ կաղութիւն մըն էր ապահովաբար։ Այս կասկածով քիչ մը մօտենալէ յետոյ, ըսաւ ընկերոջ ականջին

— Զայն մի՛ հաներ. գտանք Համբարձում Պոյաճեանը։ Դուն չես ճանչնար զայն, բայց ես լաւ կը ճանչնամ Աչքե՛րը, իր աչքերն հեռուէն մը ի վեր կը մտածէի եւ յիշողութիւնս կը քրքրէի։ Կը կարծեմ թէ աղուէսը բռնեցինք։

Տէրվիշ Իպրահիմ, 10-15 մեթր հեռուէն, կաղն ի կաղ կը քալէր եւ անցնող դարձողին յարգալից բարեւ կ'առնէր։

Գաղտնի ոստիկանը ըսաւ իր ընկերոջ.

— Թողէ՛, քիչ մըն ալ մօտենանք սա տէրվիշին։ Եսեւէն յանկարծ պիտի պոռամ «Համբարձո՛ւմ»։ Բնականաբար պիտի շփոթի, երբ յանկարծակի լսէ իր անունը։ Այլեւս իր հետքը չի կրնար կորսնցնել, ստակայն աւելի լաւ է զայն ձերբակալել շուկային մէջ, ամէնուն աչքին առջեւ. քիչ մը կը զուարճանանք։ Այսուհանդերձ վտանգաւոր կոմիտէ մըն է, զգուշութիւն պէտք է։ Կրնայ ըլլալ, որ զէնք գործածէ։ Պատրաստ բռնենք ատրճանակները։

— Ճանչնա՛մ, գան ալ... ամէն մարդ կը ճանչնայ զայն, չե՞ս տեսներ, ամէն մարդ բարեւ կուտայ։ Կը սխալիս դուն, բայց եւ այնպէս եթէ կ'ուզես, պոռա՛ անգամ մը։

Այլեւս մօտեցած էին տէրվիշին։ Հազիւ 4-5 քայլ մնացած էր իրենց միջեւ։ Գաղտնի ոստիկանը պոռաց բարձրաձայն

— Համբարձո՛ւմ...

Տէրվիշ Իպրահիմ մէկէն դարձաւ ետեւ եւ նայեցաւ ոստիկաններուն։

Ճիշդ ինչպէս երբ մարդ մը անվայել խօսք մը կը թողնէ բերնէն ու տասնիկ կը կարմրի, այնպէս ալ տէրվիշը շփոթեցաւ, կարմրեցաւ, ալ չգիտցաւ թէ ի՞նչ ընէր։ Յանո՞չ երթար, կեցո՞ւ վարանեցաւ ... իր կանգնած տեղը։ Գաղտնի ոստիկանները մօտեցան։ Մէկը ... չեց այդ աւելորդ ձեռուընին մօրուքը ու կախուեցաւ։ Ի՜նչ տեսնեն ... ծամ մըն էր, ճերմակ սպիտակ մօրուքով, որ մնաց ոստիկանի ձեռքը։ Եւ երեւան ելաւ երիտասարդի թխորակ դիմագիծը։ Հոյակապ Համբարձում Պոյաճեանն էր։ Ուզեց զէնքը հանել, սակայն երկու ... բազուկներ ձերմեցին ձեռքերը։ Ժողովուրդը զարմանահար մնաց ... տեսարանին առջեւ։ Ճերմակ մօրուքով տէրվիշ Իպրահիմը ... մարդ չէր, բայց եթէ կոմիտէջի ... բարձում Պոյաճեանն։ Երբ ժողովուրդ հասկցաւ այդ, զգուանքի եւ ... բոյթի մատնուեցաւ։ Ոստիկանները տէրվիշը բռնած տարին ... Պիթլիսի դատական իշխանութեան յանձնեցին։

Համբարձում դատարան ... ուեցաւ։ Դատարանին մէջ ... չուրացաւ իր յանցանքները։

Շար.

::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :: R. C. Seine 276.386

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1932

28 FÉVRIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1813

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՐԵԼՔԸ՝ ԵԼՔԷՆ ՅԵՏՈՅ

Հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն եւ մեր աշխարհացրիւ կացութեան, վերելքի մէջ է մեր մտաւոր, մանաւանդ գրական կեանքը։

Բոլոր վէճերէն ու տեսակէտի բոլոր խնդիրներէն վեր, կա՛յ բուն իրականութիւնը,— անընդհատ ճիգ եւ արտադրութիւն։ Ոչ միայն գիր, այլեւ տպագրութիւն։

Ահա կը լրանայ տասը տարին, երբ նորէն յանձնուեցանք տարագրութեան ճամբաներուն։ Այս անգամ ոչ միայն մէկ սահմանէն միւսը, Թուրքիայէն Կովկաս եւ Պարսկաստան կամ Սուրիա-Միջագետք, այլ ծովերէ ծով։ Ցամաքէ ցամաք։ Աշխարհէ աշխարհ։

Մեր դարերու պատմութիւնը շա՛տ է արձանագրած զանգուածային գաղթեր, մինչեւ Լեհաստան, Թրանսիլվանիա կամ Հունգարիա։

Բայց ոչ այնպիսի դէպք որ տեղի ունեցաւ 1922ին, երբ ամբողջ ժողովուրդի մը վերջին մնացորդը — Մնացորդաց — առք նետեց ուր որ բաց դուռ մը գտաւ։ Այն ալ առանց կանգ առնելու։ Միշտ քեռ կապելով եւ միշտ բաց դուռներ փնտռելով։

«Ելք» մը, որ ապահովաբար կը գերազանցէ հրէականն ալ, իր տարողութեամբ եւ ողբերգութեամբ։

Եօթը հարիւր հազար կամ կէս միլիոն արմատախիլ ժողովուրդ՝ ի սփիւռս աշխարհի։ Լոնտոնէն մինչեւ Հրոյ Երկիր։ Փարիզէն մինչեւ Ճափոն։ Պալքաններէն մինչեւ Պարսկական ծոց...

Ու միշտ երերուն եւ տարուբեր։ Բուն Ելքը շատո՜ց կանգ առած է, բայց գաղթը երկիրէ երկիր՝ կը շարունակուի, որքան կը թոյլատրեն պայմանները։ Եւ եթէ հրաշքով քակուին երկիրէ երկիր հաստատուած կրպանքները, ապահովաբար ամբողջ գաղութներ նորէն պիտի տեղափոխուին ցիրուցան։ Փոքրերը պիտի լուծուին, եւ մեծերը պիտի ուռին։ Ամէն պարագայի մէջ, պիտի կերպարանափոխուին բոլոր գաղութները։ Տեղատուութիւն եւ մակընթացութիւն...

Արդ, հակառակ այս անհաստատ եւ տաժանելի կացութեան, կանգ չէ առած մեր մտաւոր կեանքը։

Ընդհակառակն, ահա տասը տարուան Երկունք մը, որ իր նմանը չունի մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ։ Երկունք մը, որ շուքի մէջ կը ձգէ Երկիրն ալ — այսօրուան Երեւանը։

Որ եւ է բաղդատութիւն կատարած ատեն, պէտք է արդար ըլլալ եւ աչքի առջեւ բերել նաեւ պայմանները — մեր հալածական, ցիրուցան վիճակն ու անոնց հաստատուն եւ համախումբ կացութիւնը։

Անոնց երկունքը տեղի կ'ունենայ հայրենի հողին վրայ։ Ժողովուրդին ծոցին մէջ։ Եւ լայնօրէն «ֆինանսաւորուելով»։

Մերինները կը տքնին ու կ'արտադրեն օդին մէջ առկախ։ Մտքի եւ սրտի երակներով միայն կապուած հայրենիքին ու ժողովուրդին հետ։ Իսկ «ֆինանսական» տեսակէտով՝ ամէն ինչ բախտին ձգած։

Արժէքի տեսակէտով ալ, կշիռը կը հակի նորէն դէպի գաղութները։

Այո՛, Երկրի գրողն ալ իր լաւագոյնը պիտի տար, եթէ ազատ ըլլար Հայաստանը։ Եթէ ազատ ստեղծագործելու իրաւունք ունենար գոնէ գրողը իսկ։

Բայց այն ատեն, ինչո՞ւ պիտի ունենայինք Հայաստանի մէջ գրողներ եւ գաղթահայ գրողներ...

Ուրեմն, անուրանալի է վերելքը՝ ալեկոծ Ելքէ մը յետոյ։

Աչք մը միայն, արտասահմանի հրատարակութեանց վրայ, պիտի բաւէր հաստատելու այս կազդուրիչ իրողութիւնը, այնքան լեղի յուսախաբութեանց վերեւ։

Մէկդի նետելով շուկայիկը, խարուսիկը, խատուտիկը, յարդն ու որոմը, կեղծն ու չնչինը, ծուռն ու վիժածը, անդին կ'ունենանք թանկագին եւ բազմազան Վաստակ մը, որ արժանի է հպարտութեան եւ մեծարանքի։

Այսօրուան կացութեան մէջ — այսպէս չորս հովերուն տարտղնուած — կարելի չէ ճշգրիւ ըմբռնել կատարուած ստեղծագործութեան ամբողջական պատկերը։ Աշխարհներով իրարմէ բաժնուած, գրասէրներ միայն աւելի-պակաս գաղափար ունին այս կամ այն գաղութին մէջ թափուած ճիգի, իրականացած երկունքի մասին։

Մէկ տեղ, միեւնոյն տեղը, բոլորին աչքին առջեւ չէ վաստակը, որպէսզի բոլորը տեսնեն իր ամբողջ կերպարանքով, խորութեամբ ու ծաւալով։

Միայն 1922էն յետոյ, իրարու վրայ դիզուեցան գիրքեր, կամ պարբերագիրներու մէջ ցիրուցան հրատարակութիւններ, մանաւանդ նոր երիտասարդներու կողմէ։

Եւ գիտենք որ նոյնքան ալ ծրագիրներ կամ ձեռագիրներ աշխատանքի յարմարութեան, հրատարակիչի կամ... ապահիչի կը սպասեն։

Բայց, կը շարունակուի երկունքը լուռ ու մունջ։ Գլուխը պատին զարնելով, ճանկռտելով եւ հրմշտկելով։

Կանգ չառնեք վերելքը։ Ահա Համաստեղը՝ իր «Սպիտակ Ձիաւորով» («Հայրենիք» ամսագիր), եւ Օշականը՝ իր «Մնացորդաց»ով («Յուսաբեր»)։ Եւ դեռ ուրիշները։

Երբեք այնքան ստեղծագործ եւ ծաւալուն համեմատութիւններ չէր ստացած վիպագրութիւնը։ Ոչ ալ այնքան ծաղկած՝ մեր արձակը։

Ինչո՞ւ չփառաբանել տոկալու, տեւելու եւ ստեղծագործելու այս կամքն ու խոյանքն ալ, երբ ուրիշները վարձու մունետիկի կանչեր կ'արձակեն տեղի-անտեղի, աւելի կամ պակաս վաւերական արժէքներու համար։

«Պահակները արթուն են» նա՛եւ այս ճակատին վրայ, եւ վառ կը պահեն սրբազան խարոյկը։

Այստեղ ալ ինքնապաշտպանութեան կամեցողութիւնն է որ կը հակազդէ չարագուշակ մարգարէներու վայրերան խուճապին — «Մեռա՛նք, կորա՛նք»։

Երբ այնքան կը տորուինք, հասկնալի ջղաձգութիւններ կ'ունենանք քստմնելի դէպքերու եւ հարուածներու հետեւանքով, արդա՛ր է որ ուշագրութենէ չվրիպին նաեւ լուսաւոր կէտերը։

Թող լոյս իջնէ մեր հոգիներուն, այս կազդուրիչ իրականութեան առջեւ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ո՞Ր ՀԱՅԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿԱՐԵՆԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼ

Ի՞նչ կ'ըսէ Փարիզի թուրք հիւպատոսը

Երթեւեկի նոր կանոնագրի մասին լուսաբանութիւններ ստանալու համար, աշխատակից մը շաբաթ օր դիմած էր Փարիզի Թուրք հիւպատոսարանը։

Հիւպատոս Ֆուատ պէյ յայտարարած է թէ թերթերու մէջ հրատարակուած լուրէն աւելի բան մը չի գիտեր։ Ոչ հրահանգ ստացած է, ոչ ալ «պէյաննամէ»ի (յայտագիր-հարցարան) օրինակ ունի։ Այնպէս որ, չի գիտեր թէ ինչպէս պիտի գործադրուի օրէնքը։

Ուրիշ տեղեկութիւններ երեքշաբթի օր։

Նոր մանրամասնութիւններ

18 Փետրուար 1932 թուակիր եւ 2029 համար պաշտօնաթերթը հրատարակած է երթեւեկի նոր հրահանգը, որ վաւերացուած է Գործավարներու Խորհուրդին 31 Յունուար 1932ի նիստին մէջ։

Ընդամէնը հինգ յօդուածներէ բաղկացեալ այս հրահանգով, ջնջուած են 2 Յուլիս 1924 եւ 17 Դեկտեմբեր 1930 թուակիր հրահանգները, որոնցմէ առաջին, 4, 5 եւ 6րդ յօդուածները, մանաւանդ էին Հայերուն, իսկ միւս մասերն ալ Բուլղարներուն, Յոյներուն եւ Հրեաներուն յատկացուած էին։

Ներկայ հրահանգը ազգ. տեսակ զանազանութիւններ չէ դրած, որով, որոշուած է գործադրել ընդհանուր թրքահպատակներուն անխտիր։

Հրահանգը, իր սեղմ շրջանակին մէջ, արմատական բարեփոխութեամբ, բաւական ազատ կացուցած է երթեւեկի հարցը։

Թուրքիա մտնելու արգիլուած է միայն.

Ա.— 150նոցներու ցանկին մէջ նշանակուածները,

Բ.— Թրքական հպատակութենէ ջնջուածները,

Գ.— Իբրեւ կայս. անկեալ գերդաստանին անդամ ազգային սահմաններէն դուրս հանուածները։

Բացատրութեան կարօտ չէ առաջին մասը, որ Լօզանի դաշնագրով պետութեան վերապահուած է եւ որոշեալ անձերը՝ մասնաւոր ցանկով հրատարակուած։ Արդէն անոնց թրքական հպատակութիւնն ալ ջնջուած է մասնաւոր օրէնքով։

Երկրորդ մասը կը վերաբերի այն թրքահպատակներուն, որոնց հպատակութիւնը 1041 թիւ օրէնքին մէջ ցոյց տրուած իրաւասութեամբ, Գործավարներու Խորհուրդը որոշմամբ ջնջած է, եւ պաշտօնաթերթը հրատարակուած։

Այսպիսիները չեն կրնար Թուրքիա մուտք գործել։

Ասոնցմէ դուրս, այն թրքահպատակները, որոնք հրամանագրի հետեւեալ պայմանները կը լրացնեն, կրնան ազատօրէն երթեւեկել.

1.— Ազգային անցագրի արտասահման գացողները։

2.— Օսմանեան անցագրով գացողները։

3.— Չինէն ի վեր օտար երկիր գտնուող եւ հինգ տարուան (ոչ թէ օրուան, ինչպէս սխալմամբ գրուեր էր նախորդ օր) մէջ թրքական հիւպատոսարան չդիմած, չարձանագրուած եւ հպատակութեան իրաւաթուղթ կամ անցագիր չառած թրքահպատակները, անխտիր կրնան օգտուիլ հրահանգին տրամադրութիւններէն։

Հրահանգին այս երկրորդ յօդուածը, հիմնովին կը ջնջէ ամէն սեղմում։

Փախստականները անձամբ պէտք է դիմեն իրենց գտնուած վայրին կամ ամէնէն մօտ թրք. հիւպատոսարանը, ուրկէ առնելով երեք յայտագիր, հարցումներուն պատասխանները գրելէ եւ իրենց լուսանկարը փակցնելէ վերջը, ներկայացնելու են հիւպատոսին, որ յայտագրերէն մէկ հատը իր քովը պահելով, երկուքը պիտի ղրկէ Ներքին գործավարութեան Ապահովութեան ճիւղի Ընդհ. Տնօրէնութեան, ուրկէ առնուելիք տեղեկութեան վրայ, անցագիրը պիտի տրուի։

Այն թրքահպատակները, որոնք իրենց հպատակութիւնը պահած են, եւ Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովին կամ Հանրապետութեան անցագրով համբուրած են, կրնան ազատօրէն վերադառնալ։

Հրահանգին 4րդ յօդուածը կը վերաբերի Յոյներուն։

Թրքական համախմբումներ Սուրիոյ սահմանին վրայ

«Ազդակի» մէջ կը կարդանք.—

Ստոյգ աղբիւրէ մը կը տեղեկանանք որ Հիւսիսային Սուրիոյ սահմանին վրայ, Թուրք կառավարութիւնը կը շարունակէ զինուորական համախմբումներ կատարել։ Մանաւանդ Հաճըլարի եւ Թիլիսի սահմաններուն վրայ կեդրոնացուցած են մեծաթիւ զինուորներէ զատ պատերազմական պիտոյքներ։

Այս համախմբումներու եւ պատրաստութեանց պատճառ ցոյց կուտան իրենք, Թուրքերը, մաքսանենգութեան դէմ մղուած պայքարը։ Բայց ձեռնհաս շրջանակներ այդ պատճառաբանութիւնը կը նկատեն պարզ պատրուակ մը եւ կը գտնեն որ Թուրք կառավարութիւնը յետին մտքեր կը հետապնդէ։ Շատ ուշագրաւ է Հաճըլարի շրջանին մէջ այս օրերս տեղի ունեցած համախմբումը, այն պատճառաւ որ Ալէքսանտրէթի սանճագին շուրջ Թուրք թերթերու եւ քաղաքական շրջանակներու մէջ, վերջերս գայլի արշաւներ սրթնցած են։

Իզմիրի համայնավարները

Ոստիկանութիւնը դատական իշխանութեան յանձնեց այն տասը համայնավարները, որոնք ամբաստանուած են թէ կառավարութեան դէմ շարժում մը կը կազմակերպէին։ Ընդհ. դատախազութիւնը անմիջապէս զանոնք ղրկեց զինուորական ատեանին։ Համայնավարները պիտի դատուին պատերազմական ատեանին առջեւ։

Տրոցկի Չեխոսլովաքիա կ'երթայ

Գրեր էինք թէ Թուրքիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին, որպէս զի Տրոցկիի արտօնութիւն տրուի օդափոխութեան երթալու Չեխոսլովաքիա։

Տրոցկի այս արտօնութիւնը ստանալու համար դիմում կատարած է Չեխոսլովաքիոյ, իր խնդրագրին կցելով բժշկական վկայագրեր։ Չեխոսլովաք կառավարութիւնը պայման դրած է որ Տրոցկի նախ արտօնութիւն ստանայ Թրքական կառավարութեան՝ երթուդարձի համար։

Տրոցկի հաւաստած է թէ չպիտի միջամտէ երկրին ներքին գործերուն եւ իր անձին ապահովութեան պիտի հսկէ իր իսկ ընտանիքը։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Զինաթափութեան ժողովը ձեռնարկած է կազմակերպական եւ խորհրդակցական աշխատանքներու, այնպէս որ, միայն յառաջիկայ չորեքշաբթի պիտի կրնայ վերսկսիլ ընդհանուր վիճաբանութեանց։

Ժողովի դիւանը պաշտօն յանձնեց Պ. Պէնէշի մինչեւ յառաջիկայ երեքշաբթի օր պատրաստել եւ ներկայացնել ցեկոյց մը որ հիմ պիտի ծառայէ ընդհանուր յանձնախումբի վիճաբանութիւններուն։ Պ. Պէնէշի գործը պիտի ըլլայ զինաթափութեան պայմանադրութեան նախագծին ամէն մէկ յօդուածին քով ներկայացնել փոփոխութեան առաջարկները կամ հակառաջարկները, որոնք պատուիրակութեանց կողմէ ներկայացուած են ժողովին։

Չինա-ճափոնական պատերազմը

Նախորդ օր բուռն կռիւներ տեղի ունեցան Վու Սունկ - Ճափէյ գծին կեդրոնին վրայ։

Ճափոնցիները յաջողեցան յառաջանալ մէկ քիլոմեթրի չափ դէպի Քիանկ-Ուանի արեւմուտքը, գրաւելով գիւղ մը՝ չինացիներու բուռն ընդդիմութենէն վերջ։ Երկու կողմերն ալ ծանր կորուստներու ենթարկուած են։

Ճափոնցիները օգնական ուժի կը սպասեն, երկու զօրաբաժնի չափ։ Երբ այս ուժերը հասնին, չինական եւ ճափոնական ուժերը Շանկհայի շրջանին մէջ պիտի կազմեն իւրաքանչիւրը 50 հազարնոց բանակ մը։ Ճափոնցիները չինացիներուն վրայ ունին ծովային եւ ցամաքային ծանր հրետանիի եւ օդանաւային մեծ առաւելութիւն։ Ճափոնական ուրիշ զօրախումբեր ալ հրաման ստացած են մեկնումի պատրաստուելու։

Չինացիները, փոխադրութեան միջոցներու հետեւանքով, չեն կրցած փոխադրել հազարի չափ վիրաւորներ։

Կը հաստատուի թէ Խարպինի մէջ սպաննուած է չինացի զօրավար մը Մա Ջան Շան, որ ճափոնցիներուն կողմն անցեր էր, Ցիձիքարի առջեւ, բուռն դիմադրութիւն մը ընելէ վերջ անոնց։

Չինական շրջանակներ այս սպանութիւնը կը վերագրեն ճափոնցիներուն, այն պատճառաւ որ սպաննուած զօրավարը դէմ էր ճափոնցիներուն, երբ անոնք կ'ուզէին Մանչուրիոյ գահը բարձրացնել նախկին կայսրը։

Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Իտալիոյ դեսպանները յաջորդաբար ներկայացան ճափոնի արտաքին նախարարին եւ պահանջեցին որ անկէ վերջ, ճափոն զօրք չհանէ Շանկհայի միջազգային թաղի հողին վրայ։ Նոյնպէս թելադրեցին որ չինական եւ ճափոնական զօրախումբերը քաշուին մինչեւ միջազգային թաղի սահմանը, որպէսզի Շափէյը չէզոք գօտի մնայ։

Իսկ ճափոնի դեսպանը ներկայանալով Ամերիկայի արտաքին նախարարին՝ յայտնեց թէ ճափոնի կառավարութիւնը տրամադիր է քննելու՝ թշնամութիւնները դադրեցնելու եւ Շանկհայի շուրջ չէզոք գօտի մը ստեղծելու ամէն առաջարկ, անմիջապէս որ ճափոնական զօրախումբերը ետ մղեն Շանկհայի շրջանին չինական զօրախումբերը։

Ծերակոյտը մերժեց ընտրական օրէնքը

Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովին կողմէ քուէարկուած ընտրական օրէնքը, նախորդ օր վիճաբանութեան դրուեցաւ Ծերակոյտին մէջ, որ լսելէ յետոյ տեղեկագիրը, 199 ձայնով մերժեց միանուն եւ միանգամ քուէարկութիւնը։ Ծերակոյտի կեդրոնի եւ աջակողմեան խմբակցութիւնները ձեռնպահ մնացին այս քուէարկութեան ընթացքին։ Իսկ 1ի դէմ 216 ձայնով ընդունուեցաւ Ծերակոյտի ընտրական Յանձնախումբին կողմէ ներկայացուած նախագծին ամբողջութիւնը։

Յետոյ, անցնելով օրինագծին յօդուածներու քննութեան, Ծերակոյտը ընդլայնեց թեկնածութեան պայմանաժամը ճշդող յօդուածը։

Օրինագծէն անջատուեցան կիներու քուէարկութեան իրաւունքին եւ պարտադիր քուէարկութեան վերաբերեալ յօդուածները, քննուելու համար իրաւասու յանձնախումբերուն կողմէ։

Գրիւնինկ Խորհրդարանին առջեւ

Գերման Խորհրդարանին մէջ, բուռն վիճաբանութիւններէ յետոյ, Գրիւնինկի կառավարութիւնը վստահութիւն շահեցաւ 25 ձայնի առաւելութեամբ։

Ծայրայեղ ձախերու եւ աջակողմեաններու կողմէ՝ Գրիւնինկի դէմ ներկայացուած անվստահութեան բանաձեւերը յաջորդաբար մերժուեցան 289 ձայնով՝ ընդդէմ 264ի։

Անվստահութեան բանաձեւ ներկայացուած էր նաեւ ընդդէմ պատերազմական նախարարին զօրավար Կրէօնէռի, ինչպէս նաեւ ելմտական նախարարին։ Երկուքն ալ վստահութիւն շահեցան։

Հիթլերեանները եւ Եօնկի ծրագիրը

Համայնավարները բանաձեւ մը ներկայացուցեր էին, պահանջելով Եօնկի ծրագրով պարտադրուած վճարումները դադրեցնել։ Համայնավարները պահանջեցին նաեւ որ անմիջապէս քուէարկութեան դրուի իրենց առաջարկը, որպէս զի Հիթլերեանները ստիպուին արտայայտուիլ այս մասին։

Մեծ աղմուկի եւ իրարանցումի մէջ, Հիթլերեանները բացատրեցին թէ ի հարկին պիտի քուէարկեն պատերազմական պարտքերու ջնջումը, բայց երբեք մասնաւոր պարտքերու ջնջումը։

Համայնավար առաջարկը մերժուեցաւ 368 ձայնով՝ ընդդէմ 75ի։ 108 Հիթլերեան երեսփոխաններ ձեռնպահ մնացին։

Ամերիկայի ելմտական ճիգերը

Ամերիկայի խորհրդարանը քուէարկեց այն օրէնքը որ փոփոխութեան կ'ենթարկէ Դաշնակցային Պահեստի Դրամատան կանոնագրութիւնը։

Արդէն, այդ օրէնքին քուէարկութիւնը նախատեսելով Նիւ Եորքի այս դրամատունը իր զեղչի սակը նուազեցուցեր 100ին տասը։

Սոր հետեւանքով, արժեթուղթերը բարձրացում մը կրեցին։ Ծուկայի այս վիճակը թէ դրամատուններուն կը նպաստէ եւ թէ ժողովուրդին վստահութիւն կը ներշնչէ։

Սպանիական Խորհրդարանին մէջ

Սպանիոյ Խորհրդարանին մէջ, երբ երեսփոխանները հաւաքուած էին, համայնավար մը քար մը նետեց։ Որեւէ մէկուն չդպաւ քարը։ Միայն ապակի մը կոտրեց։

Համայնավարը ձերբակալուեցաւ անմիջապէս։ Բայց ո՛չ հարցումներուն պատասխանեց եւ ոչ ալ իր անունը յայտնեց։

Ձերբակալեալը խոստովանեցաւ սակայն թէ համայնավար կուսակցութեան կը պատկանի։ Մարդը լաւ հագուած է եւ բարեկիրթ կը թուի։ Ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ գործը փախուստի մը հետ է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Կ'ըսեն թէ գրականութիւնը հայելին է երկրի մը կեանքին։ Այն ատեն գիտե՛նք, Հայաստանի գրականութեանը մէջէն իբրեւ հայելի՛ կեանքը զոր կ'անցընեն այնտեղ մեր հայր գիւղացիները։ Ու պիտի տեսնէք որ, այսպէս, թղթակցութենէ մը աւելի կենդանի եւ աւելի իրական է պատկերը, զոր կուտանք։ Ժամանակէ մը ի վեր դիտեր եմ, հետեւելով Հայաստանի գրականութեան, որ սովորութիւն դարձած է երգել սէրը, եղբայրասպան կռիւը, միջգիւղացիական արիւնհեղութիւնը, «դասակարգ» չճնելու համար Հայաստան աշխարհին մէջ, ուր ոչ միայն կը պակսի ըմբռնումը դասակարգային հակամարտութիւններու, այլ նոյնիսկ, այնտեղ հայ գիւղացիին հոգեբանութեամբ, գոյութիւն ունի եղբայրակցութիւն մը մարդոց, կենդանիներուն եւ իրերուն միջեւ։ Ո՞վ կ'ըմբռնէ սակայն խաղաղութիւնը եւ իմաստը այդ համակրանքին։

Բայց մեր բոլշեւիկներուն համար անհրաժեշտ է ստեղծել դասակարգեր, մէկը միւսին դէմ։ Ցածախ գիւղացին գիւղացիին դէմ։ Այսպէս է կազմուած հանգոյցը Դ. Դէմիրճեանի, Ալազանի, Արովի նորավէպերուն։ Այդպէս է կազմուած նաեւ հանգոյցը Նայիրի Զարեանի «Հացավէպային», որ կը կոչուի Թուշանի Յարափը։

Սիրուն վէպակ մը, 92 էջ։ Այս չափածոյ վիպերգութիւնը կը բաղկանայ տասնըչորս գլուխէ։

Համառօտակի ներկայացնենք բովանդակութիւնը, որքան կարելի է մօտէն հետեւելով Ն. Զարեանի։

— Թեւլամ ցիցեր, աչքդ լի՜ս...։

Երիտասարդ մը, Ալեքսան, տուն կը վերադառնայ կարմիր բանակէն։ Դաշտ-դրացիք «աչք լուսելու» կ'երթան երիտասարդին ծնողքին, Ցովաս ամին ու Թեւլամ ցիցերը։ Ուրախութի՜ւն։ Եւ յանկարծ խօսքը կը դառնայ ու կը կենայ կոլխոզին պատմութիւններուն վրայ (գիւղատնտեսութեան համայնացումը)։ Ալեքսան համաձայն է։

Լաչին ամին, որուն աղջկան Արուսեկին խօսք-կապ ըրած են Ալեքսանը, դէմ է անասունները համայնացնելու հրաւէրին։ Լաչին ամի կը սակածի Ալեքսանի վրայ, որ կարմիր բանակէն կուգայ, կոլխոզ կ'երթայ եւ կարմիր պսակ կ'երազէ։

Կ'անցնին օրեր ու ամիսներ։
Նորից աշուն։ Անձրեւ Բամի։
Զանգուն իր հին ճառն է ասում։
— Ժողո՛վ է, հէ՛յ, Լաչին ամի՛...։

Գիւղային խորհուրդի ժողովին մէջ։ Նախագահը, Զաթնանց Սողոն, կը զանգատի.

— Էպլէսի տէմպ, էպքան ժողով,
Հրահանգներ էկան խրթին...
Հուպ են տալիս վերից վարից,
Իշխանութիւն ու ժողովուրդ,
Արի՛, Սողո, կառավարի՛,
Ուզիդ գիծ տար էս ժողովում։

Զաթնանց Սողոն ալ սիրահարած է Արուսի։ Եւ անա ժողովին մէջ յանկարծ կ'առաջարկէ, վրէժ լուծելու համար Արուսէն, որ իր սէրն է տուեր Ալէքսանին.

Ընկեր Լաչինին կուլակ համարել,
Դանձել նրանից հարիւր փութ ցորեն,
Որպէս պարտադիր հացամթերում։

Եւ ահա կռիւ մը։

— «Լաչինը լաւն է, արեւս վկայ,
Էդ խղճի դէմ է ու սխալ է խիստ»։
Բայց ընկեր Սողոն հուպ տուեց նրան,
Դասակարգային «անպարտ գծով»
Անուանեց «հակա», կուլակի բերան։
— Ցօ չեմ կարայ է՛, ա՛յ, հոգուդ մատաղ,
Փորաց յուսահատ Լաչինը տեղից.
Հարիւր փութ ցորեն ես ո՞ր տեղից տամ,
Ախր խի՞ էք ինձ ճնշում անտեղի։

Կը ցրուի ժողովը։ Ու Թեզոյեան Լաչին կը մտմտայ իր տանը շէմին.

— Դէ՛, այսուհետեւ, Լաչի՛ն, հոլովւի՛ր,
«Կուլակ»... «Ձայնազուրկ»... ու «անհարազատ»։
Դէ՛, գնա՛, Լաչին, եզներդ ծախի,
Ցանքդ կրճատի, լռրութիւն արա,
Աղխասանդ տուր գինու, արաղի,
Հարբի՛ր, վեր ընկիր ճամբէքին վրայ,
Ա՛յ, էն ժամանակ կլլես էքսուրը,
Մօտիկ, հարազատ Զաթնանց Սողոյին։
Էսպէս էլ կրո՛ւ, էսպէս էլ օյի՛ն...
Ա՛յ, օձ անօրէն, ես ի՞նչ եմ արել,
Աղջիկ էր՝ չուզեց, տղայ էր՝ չմտաւ։

Եւ ահա արդէն կը սկսի հանգոյցին կազմութիւնը։ Լաչին այցելութեան կ'երթայ Զաթնանց Սանթրոյին։ Կը պատմէ իր ցաւը.— «Ձայնազուրկ» է հռչակուած։

— Ա՛յ, հազար բարով, արի՛, արի՛ գէս,
«Ձայնազուրկ» Լաչին.— հա՛ հա՛ հա՛ ... հաղաց։
Իսկ «Ընկեր» փեսադ ինչո՞ւ տաղ արաւ,
Քեզ չէ՞ր ճանաչում, թէ՞ լեզու չունէր։
Թողնես ճառ ասի երկար ու բարակ.
«Կոլխոզ, հա կոլխոզ, անեք, հէք ու մէք...»։
Էլ ի՞նչ դարդ ունես, սանահեր Լաչին,
«Ընկեր» փեսադ քեզ կոլխոզ կը տանի,
Ու էդ երջանիկ կոլխոզի միջին,
Կ'ապրէք ոնց մի տուն ու մի ընտանիք...
Հարիւր մետրանոց երդանի տակին...
Հա՛, հա՛, հա՛, հի՛, հի՛... խսպակ թամաշա,
Կը պարկեցնեն տղամարդ ու կին,
Էհ նամուսն էլ հօ՛, չհալա՛ւ մաշաւ...
Էս գիշեր դու իմ կնկայ մօտ քնես,
Վա՜յ ես քո կնկայ մօտ սուրիշին,
Մի գիշերում տաս անգամ փոխես կ'ընկնես.
Բաս... գիշեր, կոլխոզ... արի ու յիշի
Էլ ի՞նչ իմ, ի՞նչ քոն սեփականութիւն,
Ինչքա՛ն որ կարաս, զոռ տուր վաստակի,
Սեփականներին կը ժողվեն մի տուն,
«Մանկական տուն» եւ ... կամ ուղղակի,
Կ'ուղարկեն Մոսկով ու... Ամերիկա,
Որ Ամերիկան սրանց ճանաչի,
Հաւ էլ հին պարտքեր ունեն, պտի տան...։

Ցաթնանց Սանթրոյը այսպէ՛ս կը լեցնէ ու կը թունաւորէ Լաչին ամիի հոգին։ Այլեւս ծանօթ են կողմերը, մէկը միւսին թշնամի։ Լաչին ամի որոշած է ամէն բան.

— Ես աղջիկ չունիմ, որ չներին տամ։

Այնուհետեւ Ալեքսան ու Արուս իրար կը փնտռեն։ Գիւղը լծուած է իր աշխատանքին։ Յանկարծ կը բարձրանայ «կոլխոզական երկունքի աղաղակը գիւղում»։

Սերմացրիչ մեքենան մինչ թիզիթ հասաւ,
Տրակտորները անցան ճամբէքը նախշելով։
Ժողով։ Միտինգ։ Զուռնա։ Նաղարա։ Ճառ։ Երգ։ Պար։
Ուրաքանչիւր խրճիթում իւրաքանչիւր Փողոս
Ընտանեկան խանդավառ արբեցում էր դառել։
Եւ նաղարով ու զուռնով, երգով ու ծիծաղով
Մրցակցական դնացին գիւղերն իրար վրայ։

Որոշած են մէկ գիշերուան մէջ Թարաշամք գիւղին աշխատանքը «համատարած» համայնացնել։ Եւ սակայն ժողովուրդը հակառակ է համայնական գիւղատնտեսութեան։ Ու ականջէ ականջ կը պտըտին զրոյցները.

—«Մնացել է մի շաբաթ, կը շշնջայ գիւղացին, ու ի՞նչ կոլեկտիվ, ի՞նչ ժողով, Անգլիացին է գալու... կ'ապրենք մարդավայել։ Չի եռ ուզում, որ «Ընկերը» հեծնի՛։ Բաս որ տաւ ու փախա՛ւ... Էլ ո՞րտեղից ճարես։ Նա իմ տուով փախչելու պատրաստութիւն տեսնի՛։ Եկեղեցին վերկալան... էդ ո՞նց էր՝ յետ տուին, թէ՛ Ռիկովն էր Մոսկովից էղպէս հեռագրել։ Ախար սրանց փախէ փախն ընկել է էնտեղից։ Սուալինն էլ արդէն վաղուց բանտ են դրել»։

Ժողովուրդը կը սպասէ անոր որ պիտի գայ սահմանին այն կողմէն.

- «Եկողները մերոնք չե՞ն...
Ինչդ սկի մի վախիր»։

Սակայն պարզ ճշում մը, սպառնական շեշտ նոյնուածք մը, եւ ահա նորէն կը լռէ գիւղացին, կը համակերպի համայնացումին։ Բոլորը կոլխոզ կը թափին, ամէնքը մէկ մէկ խնդրագիր (դիմում) ի ձեռին։

Իսկ սանահեր Մուշեղը՝ սրտում երկու խոհերք,
Երկու դիմում է պահել երկու գրպաններում,
Մէկը կոլխոզ մտնելու, միւսը դուրս գալու։

Հակառակութիւններ կան, մին կը թշնամանէ միւսին.

«... Միշտ է հարցում, բոխերը խուզել է, որ գիւղը քանդի, կանանց համբուրել է կոլխոզի արտում»։

Իր կարգին, «կարմիր բանակային» Ալեքսան ալ իր հին հաշիւը կը մաքրէ։

Ցաթնանց Սանթրոյն, ունեւոր գիւղացի, ատենօք գրաւեր էր Ալեքսանի պապուն, Թուշանի մէկ արտը, Զանգուի ափին։ Թուշանի քարափ անունը կուտային այդ հողին, ջրարբի եւ բերրի։ Թուշանի թոռը, Ալեքսան, հիմա առիթէն օգտուելով կ'ուզէ վերադարձնել այդ հողը։ Ալեքսան, յանուն կոլխոզի վարչութեան, ոչ միայն կը պահանջէ հողը, այլ եւ կը հրամայէ Սանթրոյին, որ 24 ժամէն հեռանայ գիւղէն։ Կը սարսափի Զաթնանց Սանթրոն, ո՞ւր երթայ ձիուն ձմեռով, հարսներով ու թոռներով։

—Ո՞ւր գնամ, սատ՛,
Էս սառնամանի ձմեռուայ կիտին,
Ո՞ւր էք աքսորում, ընկեր Ալեքսան,
Ցօ՛, գալիս եմ, է՛, սանահեր Մուքօ,
Ինձ էլ ընդունէք, միանամ, եղբայր,
Ցամ տասերկու եզ, երեք ձի, ուլթ կով,
Երկու հարիւր ու երեսուն ոչխար։
Ջաղացս էլ արդէն Փոկն է գրաւել։
Էլ ի՞նչ էք ուզում սրանից աւել։
Ախր, ո՞ւր գնամ սեփական տնից,
Դէ՛, մորթէք, էլի, թաղէք կենդանի։
Ես տուն եմ չինել փափաքով բարի,
Բաղչա եմ տնկել, հասցրել բարի,
Կեանք եմ մաշել, է՛, քրտինք եմ թափել,
Էդ ո՞նց էք ուզում քրտինքս լափել։

Ու կ'աղաչէ գիւղացին.

— «Ընկեր Ալեքսան, Աղասի, Մուքօ,
Երեխաներիս վիզը միք զարկի,
Միք գրկի նրանց ծառերի բերքից,
Ինձ էլ ընդունէք, գրէք կոլխոզում,
Սրանից աւել էլ ի՞նչ էք ուզում։
Գզասր աչքերից մի կաթիլ ընկաւ,
Ու դողաց կախուած թեւ բեխի ծէքին,
Հառաչիմ գալուն վա՜յ տուեց ծնկին,
Լացը վարակից նաեւ հարսներին։

Սանթրոյի աղաչը անզօր կատաղութեամբ կը դիտեն տեսարանը եւ կ'երդնուն վրէժ լուծել։ Ն. Զարեանի վիպերգութիւնը արդէն սրած է իր հերոսներուն ատելութիւնը։ Հանգոյցը կազմուած է բոլորովին։ Յաջորդով կը տեսնենք վախճանը, որուն կը ցոլէ այս կարմիր վիպերգութիւնը։

ՇԱՀԷՆ

ՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒ ԵՒ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՎԱԼԱՅԻ ՄԷՋ

Գավալայէն կը գրեն Հորիզոնի (21 փետր.).—

Անդիմադրելի ըլլալու աստիճան դժնդակ կացութեան մը մատնուած են շրջանիս մէջ գտնուող մեր չափահաս որբերը։ Իսկ անոնց մէջ ծանրագոյն վիճակը կ'ապրին անոնք՝ որ կը գտնուին Նիքիշանի և Մէզօրօփի մէջ (առաջինին մէջ՝ 25, իսկ վերջինին մէջ 16 հոգի)։ Ամէն օր սրտաճմլիկ եւ յուսահատական նամակներ կուգան։ Անկարելի է բացատրել տիրող խեղճութիւնը։ Ազգ. Մարմինը, 3 անգամ, 55ական նկանակ հաց ղրկեց Նիքիշան։ Բայց այդ եւս ի վիճակի չէ որեւէ օգնութիւն հասցնելու։ Տեղական բոլոր միջոցները սպառած են, որովհետեւ, հոս, քաղաքին մէջ ալ զարհուրելի թշուառութիւն կայ։ Թաղ. Խորհուրդի նախաձեռնութեամբ եւ որոշ ու կարեկից հայրենակիցներու աջակցութեամբ, 20 օր շարունակ հաց բաշխուեցաւ տեղւոյս կարօտեալներուն։ Ծախսուեցաւ այս առթիւ 10 հազար ռուբլի։

Անկէ զատ եղան հետեւեալ օգնութիւնները.— 32 այրի կիներու համար, յանուարէն սկսեալ, կէսօրուան ճաշ կ'առնուի քաղաքապետական հանրային ճաշարանէն։ Նահանգապետութիւնը իր կարգին հազար ռուբլի տուաւ եւ այս գումարով, ամէն օր կէսօրուան ճաշ տրուեցաւ 33 ուրիշ այրի կիներ (մէկ ճաշը 3 ռուբլի հաշուով)։ Նոյնպէս հանրային ճաշարանէն ճաշ եւ հաց կը ստանան ազգ. վարժարանի 70 աղքատ աշակերտները։

Նպաստի համար խնդրանքները անպակաս են ամէն օր, որովհետեւ անհուն է թշուառութիւնը, 3-4 հազար ռուբլի գումար մը եթէ կարելի ըլլար գտնել, Ազգ. Մարմինը պիտի կրնար գոնէ շաբաթը մէկ հաց մը ճամբել Նիքիշանի եւ Մէզօրօփի անօթի երիտասարդներուն եւ քաշքշել այս կացութիւնը մինչեւ նորագաղթի Գ. կարաւանին տեղափոխումը, որուն կապուած է ամէնուն ալ յոյսը։

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԿԱՐՕՏԸ

«Ո՛ տայր ինձ զծուխն ծխանի
եւ զառաւօտն Նաւասարդի...»։

Մա՛յր Հայրենիք, կարօտդ ի հոգիս, սէրդ ի սիրտս, ինչպէս յաճախ, այսօր ալ աչքիս առջեւն են՝ միշտ սխուր, միշտ սրտաբեկ եւ անհամբեր սպասող՝ քեզմէ հեռու, քեզմէ տարագրուած զաւակներուդ գալստեան։

Հայաստա՛ն... դո՛ւն մայր արգեկոյս եւ մենք՝ քու հարազատ ու կաթոգին զաւակներդ մայրակարօտ։ Քու կարօտը մայրական եւ մեր կարօտը որդիական՝ հեռու է հեռու իրար միանալով, մէկ սիրտ, մէկ հոգի, մէկ մարմին դառնալով այնքան ուժե՛ղ, այնքան այրե՛ղ եւ չարքաշող դարձած են։

Դուն, հայրենի՛ք, հնամեայ, զաւակներու ընթացքին կուտակուած անհուն կարօտի եւ ջերմ սիրոյ սքանչելի՛ հաւաքարան։

Դո՛ւն, Երկիր Հայոց Մեծաց փառքերուն, յաղթանակներուն, ահեղ ու հզօր ճակատամարտներուն դո՛ւն յաւերժական յուշարձա՛ն երբեմնի մեծ ու արի ազգիս հոգեկան, իմացական գանձերուն, մշակութային հոյակապ եւ անմե՛ռ ստեղծագործութեանց։

Դո՛ւն, Հայոց Աշխարհ, հին ունոր պայքարներու, արիւնալի մարտնչումներու, հերոսակա՛ն, գիւղացիական ընդվզումներու արիւնանե՛րկ երկիր։

Դուն նաիրական աւանդատուն ազգիս հի՛ն հի՛ն դարաւ գիւղացիներուն, աստուածներուն, դո՛ւն սրբազան օրօրուն՝ նախնիքներու մշուշապատ պատմութեան։

Կարօ՛տ ունինք մայր հողին, որ օծուած է իր ժիր ու չարքաշ զաւակներու քրտինքով եւ մարտնչող որդիներու արիւնով։ Փա՛ռք թափուած քրտինքին եւ արիւնին։

Հայրենի պարարտ, յուռթի հողին գո՞վքը հիւսենք, թէ՞ բերքն ու բարիքը գովենք։

Կարօ՛տ ունինք Աւարայրի դաշտին ուր Վարդանանք արիաբար ճակատեցան կրակապաշտ բանակներուն դէմ եւ իրենց վարդագոյն արեամբ, հերոսական մահուամբ կերտեցին բարոյական յաղթանակը։

Կարօ՛տ ունինք Արարատեան դաշտին, ուր ոսկեգոյն ցորենը կը հասուննայ եւ գինին կ'եռայ կարասներուն մէջ, ուր նուռն ու խաղողը անուշ համ-հոտ ունին՝ Մայր Արաքսի ջուրով սնած եւ օծուած։

Կարօտակէզ մեր աչքերը քեզի կ'ուղղենք, ո՛վ դուն հսկայ լեռնապար, լերանց լեռը Հայոց Աշխարհի, ձիւնապսա՛կ Մասիս, վեհափա՛ռ Արարատ, համբո՛յր լանջերուդ, համբո՛յր հրաշալի եւ ըմբոստ խորխորատներուդ, որոնց խաւար ծոցին մէջ կը տնքայ Արտաւազդը շղթայակապ։

Արագա՛ծ իմ ծաղկազարդ, լայնանիստ ու քառագագաթ, դո՛ւն վեհափառ լե՛ռ Շիրակի, կարօտ ենք երգերուդ. «Ալագեազի մանիներուն», կարօտ ենք գունագեղ ծաղիկներուդ, սառնորակ աղբիւրներուդ, հովիւներուդ սրինգներուն, կարօտն ունինք տեսքի՛դ, բոլրիդ, անունիդ, կ'ուզենք տեսնե՛լ սակայծումը Լուսաւորչի վառ կանթեղին։

Անի քաղա՛ք... երբեմն էիր շէն ու պայծառ, այժմ աւայր եւ աւերակ.

Անի՛, Անի՛ ջան Անի,
Քանդուղիդ տունը քանդուի...։

Ո՞ւր են՝ Գագիկ Բագրատունին, Աշոտ Երկաթն ու Վահրամ Պահլաւունին։ Անի՛, Անի՛... պարիսպներդ կիսակործան, պալատներդ ամբոջ կախան, խոնարհած են տաճար, խորան, եւ դուն դարձար լքուած, անտէր, վայրագ ցեղերուն բնակարան, ունենալով միակ ընկեր հաւատարիմ՝ ալբոյնթաց գետն Ախուրեան։

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

Մանկական գրականութիւն

Ֆաշական կուսակցութիւնը 110 հազար լիրէի մրցանակ յատկացուցած է իտալացի այն գրողներուն, որոնք պիտի տան լաւագոյն գիրքը մանուկներուն համար։

Մանուկները այդ գիրքին մէջ ոչ մէկ բացատրութիւն ընկերային այս կամ այն վարդապետութեան մասին, ոչ ալ որեւէ պանծացում։ Գիրքը պէտք է կազմուած ըլլայ զգացական տարրերով, արկածախնդրական ոգիով, որպէսզի համապատասխանէ ֆաշական վարդապետութեան յանդուգն ձեռնարկներուն։

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ

ԱՖՂԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Ե.

Միսթիկ բանաստեղծներու շարքին մէջ, որոնք Աֆղաններու գա- կան գրականութիւնը ճոխացուցին, կայ մէկը որուն Տիվանը թղթա- ատեն՝ կարելի չէ չյիշել Պապա Թահէրը, պարսիկ միսթիքականութ- ամէնէն ինքնատիպ եւ հուժկու դէմքը։

Աֆղան բանաստեղծը՝ Խվաճա Մոհամմէտ Գէնկաշ թափառական մուրացիկ Տէրվիշ մըն է միւսին նմանապէս Սուֆի միսթիքականութեան քառոյդ, կ'երգէ իր հոգիին յափշտակութիւնովը գինովցած։ Սուֆի պետներու նման «պարձր» գրականութիւն չէ մշակած, որով իր երգ- ցրուած են աֆղան ժողովուրդին մէջ եւ շատերը կորսուած։

Նման Պապա Թահէրի կեանքին, աֆղան տէրվիշին կեանքը ստոյգ պատմութիւնը, կամ եղածը աւանդութիւններու մշուշով տած է։

Մոհամմէտ Գէնկաշ ապրած է 17րդ դարու երկրորդ կէսին։ Իր ըէթը պէնկաշ, աֆղան եւ հնդիկ ցեղերու խառնուրդ մըն է, իր կեա- անցուցած է իբրեւ աղքատ տէրվիշ, յաճախ մուրացիկ, բայց իր ցեղ- ներէն յարգուած իբրեւ մաքրակրօն Սուֆի մը, խորապէս հմուտ այդ ւանանքին կնճռոտ գաղտնիքներուն։

Անգլիացի արեւելագէտ մը, G. Raverty յաջողած է 1850ին ձեռք Մոհամմէտ Գէնկաշի Տիվանը, միակ օրինակը, որմէ կ'օգտուիմ թարգմա- նելու համար քանի մը հատուածներ։

Բնական է անոնք պէտք է հասկնալ Սուֆի այլաբանութեան տով, նման Պապա Թահէրի եւ պարսիկ մեծ վարպետներու սուֆի-միս- թական երգերուն։

Հետեւեալ տաղին մէջ իւրաքանչիւր տողի վերջին բառը կրկնուած մը անգամ։ Անոնք որ լսած են Արեւելքի երգիչ տէրվիշները, գիտեն ի՛նչ անթարգմանելի հմայք մը կուտայ՝ տէրվիշը իր արտասանած երգած կտորին, երբ կը կրկնէ այդ մասը, շունչը ներս քաշելով եւ մի- նակ շեշտ մը դնելով միայն այդ բառերուն վրայ։

Ամբողջ ցաւս քուկին սէրդ է, սէրդ, սէրդ, քուկին սէրդ,
Սիրտս փշրած, փոշի դարձած, արիւնաներկ, արիւնաներկ։
Վէրքերս անվերջ կը նորոգես նոր վէրքերով, նորէն, նորէն,
Մինչ ցինիրը դեռ կը թիան, ու բուժուած չեն, ու բուժուած չեն.
Ըլլար քնքոյշ ինծի հանդէպ այս կեանքին մէջ, այս կեանքին մէջ,
Ա՜հ ի՞նչ օգուտ, եթէ ըլլաս մահէս ետքը, մահէս, մահէս։
Այդ աչքերը հրազային, աւերածներ են, աւա՛ղ, աւա՛ղ,
Մոհամմէտը զգետնեցին, անգթօրէն անգթօրէն։

Ձեռքերդ կարմիր հինայ ես նախշած,
կամ սիրահարիդ արեամբդ ես ներկած։

Հոգի՛ս, չեմ կրնար ակնարկիդ տոկալ,
Ես անոնց դիմաց այնքա՛ն եմ տկար։

Քանի՞ զոհ ըրին ակնարկներդ անգութ,
Ո՞վ կրնար սանձել աղէտն աչքերուդ։
Գարնան ամպեր են մազերդ սեւ-սեւ,
Դէմքդ անոնց մէջէն շողացող արեւ։

Հմայուածներդ թակարդդ ինկան,
Մինչ ցանցին վրայ ոտքը չի դներ
Միամիտ անփորձ խե՛ղճ թռչունն անգամ։

Ամբողջ աշխարհքը չկայ թաւասար,
Գեղեցկութեանդ. մինչ ես կը մեռնիմ
Այդ շռայլութեան քովը սովահար։

Լ. ՄԵՍՐՈՊ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Տոլստոյն կարմիր տպագրութեամբ

Խորհրդային իշխանութիւնը որոշած է հրատարակութեան տալ Տոլստոյի բոլոր գործերը, խմբագրութեամբ անոր բարեկամին եւ աշակերտին, Գ. Վլատիմիր Չերտկովի, որուն կ'աջակցի փրոֆէսէօրներու եւ գրագէտներու յանձնախումբ մը։

Այս տպագրութիւնը պիտի բաղկանայ իննսուն հատորներէ, որոնց 42ը արդէն պատրաստ են հրատարակութեան համար։ Թուղթի նեղութեան եւ արհեստագիտական դժուարութեանց պատճառով, հատորներէն ութը միայն տպուած են։ Յոյս կայ որ ամբողջ խմբագրական գործը աւարտի 1934ին, բայց տարիներ պիտի անցնին, մինչեւ որ վերջանայ իննսուն հատորներուն տպագրութիւնը։

Այս հրատարակութեան մէկ առաւելութիւնը պիտի ըլլայ Տոլստոյի հազարաւոր նամակներուն և օրագիրներուն տպագրութիւնը. Փիլիսոփայ գրագէտը շատ կը սիրէր նամակներ գրել ու ստանալ։ Երեւան հանուած են իբր տասը հազար նամակներ՝ իր գրածներէն եւ քառասուն հազար՝ ստացածներէն, բոլոր լեզուներով։ Մեծ հոգ տարուած է հասկնալի դարձնելու այս նամակները, օրագիրները եւ ծանօթագրութիւնները, որոնց մէջ կը ցոլան Տոլստոյի մտածումները։ Վէպերն ու վիպակներն ալ կը խմբագրուին նոր մանրամասնութիւններով։ Տոլստոյ ստեղծագործութեան բազմազան մեթոտներ ունէր։ Իր գործերէն ձգած է հատուածներ, նոյնիսկ ամբողջ գլուխներ որոնք մաս պիտի կազմէին իր վէպերուն, եւ յետոյ մէկդի դրուած են։ Նոր տպագրութեան մէջ պիտի հրատարակուին այդ ջնջուած մասերը, այնպէս որ գիրքին պիտի ըլլայ հետեւիլ «Աննա Քարենինա» եւ «Պատերազմ եւ խաղաղութիւն» պէս գործերու շարագրութեան ընթացքին։ «Աննա Քարենինայի» առաջիններէն երեւան հանուած է ամբողջ գլուխ մը, որ կը նկարագրէ Աննայի դաստիարակչական մթնոլորտը՝ իր գիւղին, Սերոժայի աշխատանքները. Պիտի հրատարակուի նաեւ Տոլստոյի գրական առաջին գործերէն մէկը, որ անծանօթ կը մնայ մինչեւ այսօր։

Յայտնի է որ Տոլստոյի կեանքի վերջին շրջանին քաղաքական ընկերային գրութիւններէն շատերը չէին կրնար հրատարակուիլ, ցարական գրաքննութեան պատճառով։ Խորհրդային իշխանութիւնն ալ նոյնքան եւ աւելի անողոք է իր ազգային, անիշխանական եւ իր դաղասիրական գաղափարներուն, որոնք առատօրէն ցանուած են Տոլստոյի վերջին գործերուն մէջ։ Այդ անտիպ գործերէն մէկն է «Ամէն օրուան համար»,— հաւաքածոյ մը առածներու և պատգամներու, մէկը իր սէնտիմէնթալ Սոկրատէն, Պղատոնէն, Փասքալէն, Փրուտոնէն, Փէնհաուրէն, եւ Կրոպոտկինէն... Ամսուան իւրաքանչիւր օրուան համար որոշ բնաբան մը նշանակուած է, ինչպէս հաւատք, մահ, կրօն, պետութիւն, կամ սացուածքներ եւ վճիռներ որոնց ցարական իշխանութիւնը կը դուրժէր, ոչ ալ խորհրդայինը պէս,

— «Երբ մարդկային օրէնքը պահանջէ բան մը որ հակառակ աստուածային օրէնքին, մարդը կրնար եւ պէտք չէ որ հնազանդի...»

— «Որքան ատեն որ բռնութիւնը օրինաւոր կը համարուի, կարելի չէ կամ բանաւոր կեանք մարդու համար»։

— «Այն բոլոր աղէտները որ մեծ բաժան մասը կը կազմեն պետութեան շարունակ կ'աւելնան անոր մի- մաններուն ծաւալումով. եւ

կողմէ կը պակսին այդ սահմաններուն սեղմումով»:

— «Ժամանակները ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ ժամախմբումներ կարգապահ ժողովուրդներու»:

Մէկ խօսքով, Տոլստոյի տեսութիւնները խորապէս տարբեր են Մարքսի եւ Լէնինի փիլիսոփայութենէն, բայց եւ այնպէս, խորհրդային իշխանութիւնը բացառաբար ընդունած է խմբագրական յանձնախումբին՝ Տոլստոյի գործերը հրատարակել առանց յապաւումներու: Մնաց որ, խորհրդային երիտասարդութեան համար վտանգաւոր համարուած մտածումները լայն տարածում չպիտի գտնեն, որովհետեւ իւրաքանչիւր հատորը հինգ հազար օրինակ միայն կը տպուի, գինն ալ սուղ է, եւ առանց ալ մէկ մասը արտասահման պիտի ծախուի:

Ճարտարապետութեան տագնապը

Կը տառապին ճարտարապետները: Տագնապի մէջ է ճարտարապետութիւնը, ոչ թէ տնտեսական համաշխարհային նեղութեանց, այլ զարգացած ուղիղ գծին աշխարհահայեացքին պատճառով:

Նախաձեւին (ciment armé) գործածութիւնն ալ իր կարգին կը նպաստէ ուղիղ գծին յաղթանակին, եւ այսպէս կը կազմուի արդիական ոճ մը, որ հրապարակէն կը սրբէ ճարտարապետական բոլոր սիրուած ոճերը:

Դուք չէք գտներ հիմա նախկին գրուագները պատերուն վրայ, զարդամանկները սիւներուն վրայ, վերջապէս բոլոր զարդախաղերը, որ կը գեղեցկացնէին մանրանկարչական պատառի մը պէս: Եկեղեցիներուն պատերն իսկ վռնտած են սուրբերը:

Ճաշակի եթէ ոչ յանկարծական, գէթ տիպական փոփոխութիւնը շուարումի մատնած է ճարտարապետները, քանդակագործները, որոնք տագնապի մատնուած են: Եւ այդ տագնապը պիտի անէ, քանի քաղաքակրթութիւնը սարկօրէն կը հետեւի մեքենային ու գործարանին: Մեքենան կամ գործարանը կը պահանջեն անհատական ստեղծագործութեան, թշնամի են մանրանկարչական ու ձեռակերտագործութեանց, որովհետեւ կ'ըսեն, մեքենայի եւ գործարանի արտադրութիւնը, թէ որ անօգուտ է, արդիւնաւոր չէ, արդ, ինչ օգուտ ունի զարդը, կը հարցնեն անոնք:

Անհատական գրոշմը կամ կնիքը հետզհետէ կը կորսուի, կ'առարկեն զարդանկարիչները: Ի՞նչ փոյթ, կեցցէ՛ ուղիղ գիծը, որ խափշիկները բերին եւ գործարանը իւրացուց:

Ճարտարապետական ու քանդակագործական ոճի այս պայքարին իբրեւ հետեւանք, Փարիզի մէջ անգործութեան կը դատապարտուին 13.000 արուեստագէտներ, քանդակագործ, ճարտարապետ, գծագրիչ, կաղապարիչ, զարդանկարիչ:

Փարիզի Թաղապետական Ժողովը, նկատի առնելով այս պարագան, որոշած է մայրաքաղաքին բարեզարդութեան համար մշակել զանազան ծրագիրներ: Սակայն առժամեայ միջոց մըն է այդ, որ չի կրնար լուծել վէճը: Որովհետեւ դժուար է կասեցնել ոճին կերպարափոխութեան բնական պահանջին դէմ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Փետրուար Տասնըութը Սէն Շամոնի մէջ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 22 փետր. (Սեփ. Թղթ.).— Այս տարի եւս քաղաքապետարանին ընդարձակ սրահին մէջ, խուռներամ բազմութեան ներկայութեամբ եւ մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Փետր. 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան տարեդարձը: Նորէն աչքի կը զարնէր Դաշնակցութեան համակիր երիտասարդութեան թիւը:

Հակառակ սերող սաստիկ ցուրտին, նոյնիսկ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԷՆ, Լօրէթէն եւ Լօրմէն եկած էին շատ մը ընկերներ եւ համակիրներ: Կառավարութեան շէնքին ճակատէն կը ծածանէր տարագիր եռագոյնը: Իսկ բեմը ճոխեղօրէն զարդարուած էր «Մահ կամ Ազատութիւն» խորհրդանիշով, հայ հերոսներու նկարներով: Մէջտեղը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը:

Կը նախագահէր ընկ. Ա. Գույումճեան որ օրուան տօնին նշանակութեան հետ տուաւ քանի մը գրուածներ բոլշեւիկ հայամուէ գործիչներու գաղանութիւններէն: Ետոյ ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը անոնց, որ մեռան իրենց պարտականութեան ճամբուն վրայ: Հանդէսը բացուեցաւ երգչախումբի «Մեծ Փորսաւանով»:

Քանի մը արտասանութիւններէ եւ երգերէ վերջ խօսք առաւ ընկ. Մ. Վրացեան երեւ. ցաւ, խումբ մը երիտասարդներ ընկերակցութեամբ նուագի, երգեցին «Մենք անկեղծ զինուոր ենք» Համակիրներու եւ ընկերներու կազմէ եղան յաջող արտասանութիւններ: Մէջ ընդ մէջ երգուեցան ազգային յեղափոխական երգեր եւն.: Դեղարուեստական բաժինի աւարտումէն վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Մ. Վրացեան, որ նախ ձանրացաւ նորէն նկարագրեց 1921ի քաղաքական անցուդարձերը՝ որոնք յանգեցան փետրուարեան ապստամբութեան: Փաստացի տեղեկութիւններ տուաւ կատարուած դէպքերու եւ դէմքերու մասին:

«Հայ գիւղացին եւ մտաւորականը միացեալ ճակատով երկրի փրկութեան համար կուրծք տուաւ, եւ Փետր. 18ին եռ ճիշդ յարձակումները, պահելու համար աղատ եւ անկախ Հայաստանի բնական իրաւունքները: Սիրոզ բռնութիւնը կ'ապացուցանէ թէ Փետր. 18ը դեռ կը շարունակուի: Այսօր այս սրահին մէջ հաւաքուած էք հոծ բազմութեամբ, կը նշանակէ նաեւ թէ տասնըմէկ տարիէ ի վեր, զայրոյթ եւ բողոք ունինք այն բէմիքին եւ Թուրքին որ, անիրաւօրէն տիրացաւ Հայուն բոլոր ինչքին: Ուշ կամ կանուխ պիտի հնչէ այն ժամանակը, այսպիսի բազմաթիւ բողոքի հաւաքոյթները պիտի գտնեն իրենց մէկ բողոք: Քանի դեռ Արարատը Թուրքին ձեռքն է, քանի Ղարաբաղը, Ախալքալաքը, Նախիջեւանը Հայաստանի անբաժանելի հողերը չեն վերադարձուիր, Հալածանքները եւ աքսորները վերջ չեն գտած, երկրի թէ արտասահմանի հայութիւնը հանգիստ քուն չունի, եւ պայքարը պիտի շարունակուի յանուն Միացեալ եւ անկախ Հայաստանի»:

Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն, «Մեր Հայրենիք»ով եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհունակ տպաւորութեամբ:

— Նոյն երեկոյ կրակոտ ջերմութեամբ եւ մեծ ցնծութեամբ տօնուեցաւ Երեւանի մէջ:

— Երէկ կիրակի սեւ հողին յանձնեցինք գաղութին համակրելի անդամ ներէն Պ. Խորէն Տօնապետեանը, բնիկ Տիգրանակերտցի: Թաղումը կատարուեցաւ մեծ շուքով, գաղութին կը հնծայէր ամբողջ գաղութը: Հանգուցեալը կը թողու երեք զաւակներ:

Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Փետր. 18ը Մարսէյլի մէջ

ՄԱՐՍԷՅԼ, փետր. 20.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Երկ. կոմիտէն այս տարի պաշտօնապէս տօնեց Փետր. 18ի տօնակատարութեան. եւ փետր. 20ին Սալոն Շափի ընդարձակ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ շրջանի ենթակոմիտէներուն, հանդէս տուաւ:

Սրահը լիքն էր հոծ բազմութեամբ, մեծ մասով երիտասարդներ:

Սրահին ներքին կարգապահութեան կը հսկէին Մարսէյլի Հայ Արծիւները, իսկ հիւրասիրութեան՝ կարգադիր յանձնախումբը:

Բեմին երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական ու ֆրանսական եռագոյնները:

Իսկ հարիւր մեթր անդին, Սալոն Լոնշամի խեղճուկ սրահին մէջ, հոկի քօղին տակ սատանակ մը կարմրակներ սարքած էին հրապարակային բանախօսութիւն մը միեւնոյն օրին ու ժամուն, պարզապէս խաչաձեւելու համար մեր հանդէսը: Բայց, ոչ Տ. Ջաւէնի «Համայնք», ոչ ալ գաղտնի թռուցիկները զօրեցին զիտակից հասարակութիւնը մոլորեցնելու:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիքով» մասնակցութեամբ Մալեան Նուագախումբին: Հանդիսականները յոտնկայս ունկնդրեցին, մինչեւ վերջ, իսկ Հայ Արծիւները բարեւի կեցած էին:

Բացման խօսքը բրաւ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. կոմիտէին կողմէ, ընկեր Ս. Մխիթարեան, որ ամփոփեց օրուան տօնին իմաստը:

Ետոյ երգեց ընկեր Անտոնեան, իսկ Մ. Մարութեան եւ Մ. Գաբրիէլեան արտասանութիւններ բրին:

Օրուան առաջին բանախօսն էր ընկեր Մ. Վարանդեան (ԽՄԲ.— Արդէն իսկ հրատարակած ենք ճառին ամփոփումը):

Տասը վայրկեան դադարէ վերջ ընկ. Ուզունեանի արտասանութեամբ սկսաւ Հանդէսին Բ. մասը: Ընկ. Համբարձումեան երգեց, իսկ Գ. Զէօրէկնեան ջութակի մասնակցութեամբ նուագեց «Մշակ Բանուորը», որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Երկրորդ բանախօսն էր ընկեր Հիւսեան որ պատմական փաստերով նկարագրեց Փետր. 18ը:

Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 12ին Մայր Հայաստանը ներկայացնող կենդանի պատկերով:

Ն. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Օգնութեան Միութիւնը Կրընոպլի մէջ

ԿՐԸՆՈՊԼ, 24 փետր. (Սեփ Թղթ.).

— Նախորդ թղթակցութեամբ գրած էի, Եզրայրական Օգնութեան Միութեան կազմակերպութեան մասին:

Կիրակի կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ օգնութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը: Ներկայ էին բոլոր հրաւիրեալ անձերը: 35 հոգի: Կը նախագահէր Պ. Տիգրան Իգմիրլեան: Ցանձնախումբի քարտուղարուհի տիկին Մարի Զարացեան կարդաց ծրագիր-կանոնագիրը, որուն գլխաւոր կէտերն են.—

Յօդ. Ա.— Միութեան նպատակն է գրոցի գործադուրկ բոլոր անհատներու անտեսական կեանքով եւ ճեղծացնել անոնց հոգերը: Յօդ. Բ.— Անդամները օրուան տագնապէն փրկելու համար կարելի եղած միջոցները ձեռք առնել եւ կառավարութեան հետ շփում ունենալ: Յօդ. Գ.— Բոլոր աշխատաւոր դասակարգի անհատները գրիել ծանուցանել կոչեր որ չուսով փութան արձանագրուիլ Միութեան անդամ: Յօդ. Դ.— Այն անհատները որ այսօր կ'աշխատին ու չեն ուզեր անդամակցիլ Միութեան, յետագային երբ անգործ մնան, ծանուցումներ պարտաւոր չէ որեւէ օժանդակութիւն բերել այդպիսիներուն: Յօդ. Ե.— Միութիւնս կրնայ օգնել միայն իր քաղաքի ու շրջակայքի բոլոր արուարձաններու մէջ ապրող հայ եւ անդամագրուած անգործներուն: Յօդ. Զ.— Միութիւնս դրամական օժանդակութիւն չի կրնար ընել անգործի մը, այլ կուտայ տամ մը օրով կրնայ ներկայանալ նշանակուած խանութը, կամ հացագործի մը եւ գրուած արժէքով կը ստանայ պէտք եղած ապրանքները: Յօդ. Է.— Միութիւնս պիտի աշխատի կազ հաստատել բոլոր առեւտրականներու հետ,— նպարավաճառ, ծառագործ, հացագործ, սափրիչ եւլն. Յօդ. Ը.— Երբ Միութիւնս լուծուի, բոլոր գոյքերը ու դրամը կը յանձնուին Ն. Ծ. Հ. կարմիր Խաչի մասնաճիւղին:

Ժողովականները վաւերացուցին ծրագիրը եւ յետոյ ձեռնարկուեցաւ վարչութեան ընտրութեան, գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցան Պ. Տիգրան Սոսնպլեան, ընկ. Գասպարեան, ընկերուհի տիկին Մ. Զարացեան, ընկ. Սալավան Սալավանեան, ընկ. Սարգիս Ղուկասեան, ընկ. Փարսամ Ոնանեան, Պ. Կարապետ Թրիֆանքճեան:

Ներկաները արձանագրուեցան իբրեւ անդամ, տալով մուտք ու անդամավճար, ոմանք 100 ֆրանք եւ 100 ամսական, ուրիշներ տասով, հինգով եւ երկուքով, ընդհ. հասոյթը գոյացաւ 405 ֆրանք:

Ժողովականները մեկնեցան ուրախ, յաջողութիւն մաղթելով նորընտիր վարչութեան:

Այս առթիւ պիտի թելադրէինք շատերու արձանագրուիլ նորակազմ Միութեան: Դիւրութեան համար նշանակուած են յատուկ անձեր որ միշտ գրանցին անգործներով, Պ. Տիգրան Սոսնպլեան (Եկեղեցիի փողոց), Տիգրան Գասպարեան (Թուա Թուժ):

— Թռուա Թուժի պակկւիի գործարանը 30 հոգի գործի առած է, միայն 5 հոգի Հայ, Չուքոլայի գործարանը ընդունած է 8 գործաւոր, երկուքը Հայ: Թողած տեղեկութեանս համաձայն, այս շաբթուան ընթացքին գործերը պիտի վերսկսին: Այն գործարանները որ պակաս ժամ կ'աշխատէին, ներկայիս 8 ժամ լման կը բանին: Սակայն թող չհրապուրուին բանւորները եւ այս կողմերը չգան:

Ա. ԴԻԼՄԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ միլանով:

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Եղբայրական Անմիջական Օգնութեան Յանձնաժողովը, կազմուած Աղքատախնամ Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ, կ'ուղղէ այս կոչը Փարիզի եւ շրջակայից հայ հասարակութեան, հրաւիրելու համար զայն իր համագործակցութեան եւ զօհողութեան սղւոյն մէկ նոր ապացոյցը տալու:

Գաղութիս եւ շրջականներուն մէջ, հայ բեկորներէն մաս մը, շատ աւելի մեծ քան ինչ որ կը կարծուի, այսօր կ'ապրի տարապայման անձկութեան եւ թշուառութեան շրջան մը: Հայ մարդասիրական կազմակերպութիւնները այսօր կը գտնուին անլուր դժբախտութեանց պատկերներու առջեւ, զորս ամոքելու համար իրենց սովորական միջոցները կը մնան անբաւական:

Տնտեսական ներկայ տագնապը ամէնէն առաջ եւ ամէնէն անողոք կերպով հարուածած է մեր աշխատաւոր հայրենակիցներէն անոնք՝ որ աւելի մեղմ եւ բարեբախտ շրջանի մը մէջ կրցած էին պատսպարուիլ այս հիւրընկալ երկրին մէջ, որ վեհանձնութեամբ չէր ուզած անոնց կիրարկել օրէնքին բոլոր խստութիւնները:

Այսօր անհաշուելի է թիւը անոնց որ ամիսներէ ի վեր հեռացուած որեւէ աշխատանքէ, զրկուած աշխատելու որեւէ օրինական կարելիութենէ, անհատական կամ պետական որեւէ նպաստէ, յաճախ զրեթէ անբնակ, անհաւատալի թշուառութեան օրեր կ'ապրին:

Յանձնաժողովիս կազմութիւնը անխուսափելի դարձած էր: Օգնութիւնը անտեղիտալի պարտաւորութիւն մըն է այսօր: Թող չառարկուի ժամանակներու խստութիւնը: Բարեգործութիւնը միմիայն առատութեան շրջաններու մէջ մշակուելիք առաքինութիւն մը պէտք չէ ըլլայ: Իւրաքանչիւր Հայ որ կարօտ չէ նպաստի, ինքզինքը պարտաւոր պէտք է նկատէ նպաստելու:

Եղբայրական անմիջական Օգնութեան Յանձնաժողովը պիտի դիմէ իւրաքանչիւր հայ անհատի, խնդրելու համար անոր մասնակցութիւնը իր ծանր աշխատութեան: Պիտի ջանայ տարածել եւ ընդհանրացնել իրերօգնութեան զգացումը: Ամենափոքր գումարներ պիտի ընդունուին այնքան երախտագիտութեամբ որքան ամէնէն մեծերը, եւ հայ ժողովուրդը ինքն է որ, իր խոնարհ միջոցներով, անգամ մըն ալ պիտի ափոփէ ճակատագրէն ընկճուած իր եղբայրները:

ԴԻՒԱՆ

ՁՈՐՍ ՀՈՎԻՒԷՆ

Աշխը լուծեց Զինաթափութեան հարցը

Զինաթափութեան Ժողովի ընդհանուր յանձնախումբին մէջ, խորհրդային ներկայացուցիչը առաջարկեր էր ընդհանուր եւ կատարեալ զինաթափութիւն, պատճառաբանութեամբ մը, որուն ամէնէն առաջ՝ ինքը չէր հաւատար: Գրեցինք թէ առաջարկը մերժուեցաւ գրեթէ միաձայնութեամբ, ինչ որ անակնկալ մը չէր անշուշտ:

Այս առթիւ սակայն, երեւան ելաւ թէ ծանրագլուխ ու խոժոռադէմ դիւանագէտներն ալ գիտեն ի հարկին զուարճանալ ու ժամանակ զուարճացնել եւ ժպիտով ու ծիծաղով լուծել հարցեր:

Այսպէս, Սպանիոյ ներկայացուցիչը, որ միեւնոյն ատեն Փարիզի դեսպանն է, հետեւեալ կերպով լուծեց տրուած հարցը.

— Հոս եկած ենք բառ, յանգելու համար ամբողջական զինաթափութեան: Եթէ ոչ, ի՞նչ գործ ունինք հոս:

Այո, բայց մը ոչ-դիւանագիտական լեզուն անշուշտ զարմանքի եւ պշուութեան պիտի մատնէր պատուարժան ժողովականները: Սակայն, Սպանիոյ ներկայացուցիչը առանց ազդուելու շարունակեց.

— Ձեզ կրնամ Պ. Լիտվինովի առաջարկը մէկդի նետել, ժպիտով մը — ու սկսաւ ցոյց տալ թէ Լիտվինովին բանաձեւը դիւրաւ ստուելիք ապուրի չի նմանիր:

Եւ իր տեսակէտը հաստատելու համար, դիմեց Ռէկկարի լեզուին:

— Ամերիկեան քաղաքի մը մէջ, պատմեց, ամէն մարդ քաղաքավար էր, բարեհամբոյր. բոլորը իրարու հետ հաշտ կ'ապրէին. որովհետեւ ամէն մարդ իր դրպանին մէջ ատրճանակ մը ունէր: Օր մը, կառավարինին խելքին փչեց ջնջել զէնք կրելու իրաւունքը եւ այդպէս ալ ըրաւ. բայց, յաջորդ օրն իսկ, քաղաքը սկսաւ անբնակելի դառնալ. այլեւս ոչ քաղաքավարութիւն մնաց, ոչ ալ հանդարտութիւն: Զէնք կրելու իրաւունքին ջնջումը վերցուց նաեւ խաղաղութիւնը:

Բայց, կ'երեւի այս առակը չէր բաւեր բոլորովին ջրելու խորհրդային տեսակէտը: Այդ պատճառով ալ, զինաթափութեան ժողովին առակախօսը՝ հարկ զատեց հարցը տալու.

— Ինչո՞ւ բոլշեւիկներն են որ կ'առաջարկեն ամբողջական զինաթափութիւն:

Եւ, Սպանիոյ ներկայացուցիչը պատասխանը կուտայ դարձեալ առակով մը.

— Անասունները որոշած ըլլալով այլեւս չկռուիլ իրարու հետ, հաւաքոյթ մը ունեցան խորհրդակցելու: Առիւծը ցուցէն պահանջեց որ հանէ նետէ իր կոտոշները: Ցուլը իր կարգին վագրին առաջարկեց փրցնել իր ճիրանները: Վագրը փիղէն խնդրեց որ թեթեւցնէ իր թաթերուն ծանրութիւնը:

«Արն առեն, միջամտեց ամէնէն Մեծ Արջը եւ ըսաւ.— Իրօք, ես ալ համամիտ եմ որ մէջտեղէն վերնան բոլոր պաշտպանութեան միջոցները, որոնք կրնան կռուի ծառայել: Ձեզ կ'առաջարկեմ որ բոլորս մէկզօրշապուրուինք ամենայն խաղաղութեամբ: Եւ իր վիթխարի բազուկները բանալով, արջը շարունակեց.

— Դուք բոլորդ որ զինաթափ էք եղած, եկէք որ ձեզ սեղմեմ... սրտիս վրայ»:

Մեծ արջուն ուղղուած ակնարկութիւնը մեծ յաջողութիւն գտաւ ու պահ մը, ծիծաղի շռինդով լեցուց սրահը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄՕՍ

III

Եւ, անոր հաստատական պատասխանին վրայ, զարկը սկսաւ: Հնչեղ, տիրական արձագանգող զարկը նորակառոյց զանգակատան, որուն բակը զարկած տարբերն մէջ, հպարտ ու գերերջանիկ կանգներ էր Դաւիթ էֆէնտին՝ ձեռքերը դրպանը, փորը տնկած. նայուածքը վեր, ֆէսին ծոպը շարժելէն ու ատենը մէկ նայելէն Տէր Մեսրոպին, իր Յակոբին, Տէր Գէորգին, կիրակոս զալֆային ու նո՛ն պաշտօն բակին զանէն տճապաղանքով ու հրճուանքով նորա վազող ծոյլաբերին, որ բերանը բաց, իր ձեռքերու ու բարի նայուածքը զանգակին պղնձեայ զունտէն Արթին աղբօր, ու Արթին աղբարէն՝ պղնձեայ զունտին կը տանէր՝ ամէն մէկ հնչումին ուրախօրէն ճչալէն, եւ ժամկոչին ամէն մէկ ծռելուն ու բարձրանալուն գլուխն ու մէջքը տանել բերելէն...

VIII

Ուհ՜ու, քիչ մնաց տանջանքներէն պիտի իյնար: Բայց, ո՞վ է յոնցուողը: Թող չվազէ: Ինչ կածուկրակ ալ ծանչ...

Ահա կիներ, աղաք, էրիկմարդիկ, աղջիկներ՝ արտակարգօրէն շքուած ու ժպտուն: Իրար կը հրմշտկեն, ճամբայ կը բանան, կը խօսին: Բակը դեռ վժյուակ մը: Ցածոտ վարդագեղ, շաթայլթագը գլխին եւ գպիրներով շրջապատուած՝ ծնունգեալ տաւաջնորդարանի դրան «Հրաշափառ»ի կերկերուն ալիքներուն մէջ, դպիրներէն ու բազմութենէն շրջապատուած:

Ցրեկ մը եւս վազեց: «Հոս վազեցէք տե՛ղ էր» — «քեզի ի՞նչ...»: «Հա՛, հա՛, բէք աղւոր խօսեցաւ» — տարիքոտ կին մըն է. սեւ ֆիստանն ալ գեռինը կը քսուի. կը տեսնէ՞, նայէ, «Ես ի՞չ խալապլըի, ծարիկ... Ես մեր հայութիւնն ա...»: Դաւիթ էֆէնտի կը գիտէ առաջնորդարանի այն պատուհանէն, որ բակին կը նայի: Ծնէնս աղա բանկային պեկները կը ձեղմեցնէ: Արթին աղբար ճամբը նորա բերաւ:

... Փողոցին մէջ շան մը ճղճուեցաւ «Հուաաա՜»: Արագիլ մը թեւը ծառակոյ ծիծեռնակի մը վրայէն, կափ, կափ, կափ... Երիտասարդ մը նոյնցաւ վերնատունէն իրենց կանացի բազմութեան: Ուրիշներ եւս կան իր քով: Զիրար կը թեւանցկեն զողտնօրէն՝ յօնք ու աչք ընելով: «Աղնիւ՛, Միքէ...» — «Ինո՞ւշ բան է, պէ՜... Նատակածամար, Նատակածամար... Փաթթուի՜ր, աղջարս...» — «Կոմոտ ծէ՛, ամօթ է... Հատի էթանք» — «Ինո՞թս ո՛րն է... Նատար կնիկ վո՞ւր պըտ տեննինք ձէյ մըն ա... Տողուարէ տագուար... կռավոն չիտռո՞կ է ծէ՛...» — ծառերոյ զայն շաթելէն:

Քիչ մը վարը, փողոցէն զարծին, զրան մը առջեւ խումբ մը կիներ — «Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց» — «օրհնեալ է յարութիւն Քրիստոսի...» — «Է՛, խղճուելիք բան էր աս օր ժամը... Մութն ու լռութն, փաչամ լեւռնին կնիկն ա էկեր մինակըն առեր է... Ինա՞նկ չինեի մը չինեցի քի...» «Հա՛, լացին զիլերն ա փէշերը չկարե՞ն... Թո՛, հիմակուաններս փէ՛ք առած-քալած են, խոչոր...» — «Երկու հաւ ա զիւրքէ մեր քովը կեցեր էին. կը խնդան, կը կծկան... Թանկ ծառ մը նայեցայ... Ութի կ'ըսեր... Ժամ՜ն ա հան հաւ չեյնաց... Թո՛... Մի՛դք...» — «Ղասսդ Զենոբին աղջիկն էր... Ես ի՞չ կոլըքուաք... Պարէ բանա ա բա՛ն ըլլայ... Վարկէ՛ց ա կը զոնեն, ծա՛նը՛ծ քալուձաօ... Պատայերն իշատ փէսը չի նայիր կար...» — «Հայսմի պէս են անոնք քա... Թակէն պատատծ վարտիկ կը հագնին, վրայէն իսկեքլի... Մաշ էլէ... Սրբը քիթէն ինկած է...» — «Լուսը լուսնա նէ չարչըներն են ծար ու աղջիկ» — «Թէօնե՛ն՛ լուսերնին, ճաշալուէին հան հաւ չձգեցին... Մինչեւ կէս գիշեր ծարդ կայ պատուհանեան տակը... Մեղք կը ծունէ ծարդ՝ Զատկի առաւօտեան» — «Թէ՛ք սեխալու պատարագ մը պրոււ վարդապետը... Գամփոնեան յոխ֊ցե՛ր... է՛, շիտակը, սա ծարդը լուսերու մէջ պառկելիք է... Ամճա, վարդապետն ա աղէ՛կ բռաւ... Ազիզ տանը ձախող իմանալու չէ, բռաւ» — «Թո՛, ծանրծ Զարակ, ինչա՛ւ վերա Յարութիւն, Յարութիւն, կ'ըսեր կոր... Մե՛ծ Յարութիւն, Մե՛ծ Յարութիւն, աղ էր բերանը... Հէլպէթ Դաւիթ էֆէնտիին պապային համար էր...»:

Մե՛ծ Յարութիւն, Մե՛ծ...

Այսպէս կ'ըսէր Բարթող էմմին ալ, տարիներ առաջ, երբ հէքեաթը վերջացնէր «Ո՛ւր է Զատի՛կ է այսօր», մոռնեց Գրիգոր՝ ճեղքելով բազմութիւնը ու տէր ծօրհորոյը խաչն ու աւետարանը լուր մը բանելով ձեռքին մէջ: «Այսօ»ր էր արդեօք այդ մեծ օրը... Բայց, ի՞նչ կար տրտմելու... Ցիկլի տխուրեկի ձայն մը եկաւ ականջին: Ինք ալ գնած էր միջատ հա՛, կը բանէր, կարմիր փայտին ծարբէլէն կը փչեր, եւ, փո՛ւֆ, կ'ուռի... կանանչն ալ կայ, կարմիրն ալ կայ... Բայց շատ փչելու չէ գար, կը պայթի՛... Այո՛, ինք ալ կը գնէր: Հայրիկը, այն առտւններն, դրամ տուած կ'ըլլար իրեն: Ինքը չեղաւ:

Ի՞նչ կար: Պրնար շ՛ատ մը անցնի «Զատկի տեղէնս» Իշու Հատաճկալեր, Աղճուկ, պուշտուք, իրարանցում, կարկանդակ ծախողներ, ծաղալէ ֆիմներ «Մէ՛, հայու աղայ, ծամա՛ն է, ծամա՛ն»: — «Աչլամա պո՛ւղ» — «Քայծաքը տանտուրմա՛»...: Ուրիշներ, աչուանիկ վարը՝ աղբիւրին քով, ծեծկուկ վրան մը: Աղջին վարագոյր մը: Ու զաճա՛ն մը անոր դուռնին — «Ճամ իշի, ճափոն իշի, պանը խափոն իչի քիշի, պիրի էրքէք, պիրի տիշի... Սարայլար, սալօնլար, գաֆլանլար, երլանլար. Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ... Ծիրծի փարա... Զօճուքլարա աչքէրլէրէ եիրծի փարայա, պաշը պօղուք քըրք փարայա»...

... Ցրեկ մը կուլայ: Տաքարը առեր փախեր են է, հարկաւ կ'առնեն: Ինչ բերանը դրեր է երկար բարակ այդ շաքարը ու «յուռնած՝ մինչեւ մէկալ ծայրը ուտել» կ'ուզէ:

Կառք մը: Շըխըռ, շըխըռ, շըխըռ... «Մէկ, երկու, երեք... Ութը հատ ըլլինկըրտախ ունի ձին, Գասպա՛ր» — «Օսկի է, հա՞» — «Ուհու, ոսկի կ'ըլլա՞յ ծէ...»:

(Շար.) Վ. ՄԻՀՐԱՆ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Համաձայն Աշխատանքի Նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան, փետրուար 15էն 20 երկարող շաբթու ընթացքին, նպաստընկալ անգործներու թիւը կրած է 15,263ի յաւելում մը: Փետրուար 20ին ուրեմն, վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ 283,844 անգործ՝ 620 համայնքներու մէջ, որոնց բնակչութիւնը կը հաշուուի 12 միլիոն 400 հազար: Ասոնց 54 հազարը կիներ են:

Անցեալ տարուան համապատասխան շրջանին անգործներու թիւն էր ընդամէնը 58084:

Փետրուար 20ին, Փարիզի մէջ արձանագրուած անգործներուն թիւն էր 86,764, Սէնի միւս վայրերուն մէջ՝ 64,697: Ամբողջ նահանգին համար ուրեմն՝ 151,461, որով մէկ շաբթուան ընթացքին 58 հազարի յաւելում մը Սէնի նահանգին մէջ միայն:

Այս նահանգին մէջ անգործութիւնը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը աշխատանքի զանազան ճիւղերուն մէջ (փետր. 20ին).

Մետաղագործութիւն 32174, շինութիւններ՝ 18 հազար, առեւտուրի եւ գրասենեակի մէջ աշխատող պաշտօնեաներ 14371, նպարեղէն՝ 12377, զգեստեղէն՝ 10587, փայտի ճարտարարուեստ՝ 9420, փոխադրութիւններ՝ 6142, կաշեգործութիւն՝ 5426, գրքի գործ՝ 2830, ապակեղէն՝ 970, հիւսկեղէն՝ 918, քիմիական արտադրութիւններ՝ 815, տան մէջ ծառայողներ 4260, զանազան գործարաններու մէջ աշխատող պարզ բանուորներ՝ 30200:

Մնացեալ նահանգներուն մէջ, անգործներու ամբողջ թիւն է 132383, նախորդ շաբթուան վրայ 7657 հոգիի յաւելումով մը:

Անցեալ շաբթուան ընթացքին, Ֆրանսա մտած են 80, անկից մեկնած են 2434 օտար գործաւորներ:

Ականջ դրէք Փարիզէն Պուքրէշ

Վաղը, երկուշաբթի (29 փետր.) երեկոյեան ժամը 7.30ին (Պուքրէշի ժամ 9.30) Պուքրէշի ռատիօ-կայանը պիտի փոխանցէ Աթէնէի սրահին մէջ տեղի ունենալիք հայկական երեկոյթին երաժշտական մասը: Պիտի երգէ տեղւոյն կոմիտաս երգչախումբը հայ ժողովրդական երգեր՝ ղեկավարութեամբ երաժշտագէտ Փօթէզի:

Ճափոնի դիմումը Ռուսիոյ

Ճափոնցիները որոշած ըլլալով ընդարձակել Մանչուրիոյ զինուորական գրաւման շրջանակը եւ համաւորաբար, զօրախումբեր ղրկել Ռուսիոյ սահմանակից շրջանները, Մոսկուայի Ճափոնական դեսպանը դիմում կատարեց Գարախանի, խօսելու համար Արեւելեան Զինաստանի երկաթուղիի օգտագործման մասին:

Ցայտնի է թէ այս երկաթուղիին վարչութիւնը կը գտնուի Զինաստանի եւ Ռուսիոյ ձեռքը միանգամայն:

Բայց այս երկու երկիրներէն ոչ մէկը իրական իշխանութիւն ունի այս գծին վրայ որ կ՚անցնի Մանչուրիայէն:

Գարախան բացատրած է Ճափոնի դեսպանին թէ այդ հարցը վեր է երկաթուղային վարչութեան իրաւասութենէն:

Կ՚ըսուի սակայն թէ՝ Ռուսիա որեւէ ընդդիմութիւն չպիտի ընէ այդ գծին վրայ՝ Ճափոնական ուժերու փոխադրութեան:

ՀԻԹԼԵՐԻ ԵՐԴՈՒՄԸ

Շնորհիւ իր բարեկամներուն, Հիթլեր յաջողեցաւ վերջապէս դառնալ գերման քաղաքացի: Գրեր էինք թէ Պրունշվիքի կառավարութիւնը որ հիթլերեան է, ցեղապաշտ պետը նշանակեր էր կառավարական խորհրդական եւ այդ պաշտօնով զայն կցեր էր Պերլինի պրունշվիքեան պատուիրակութեան: Հիթլեր երէկ առտու երդում տուաւ, հաւատարիմ մնալու սահմանադրութեան եւ այս կերպով վերջնապէս ստացած եղաւ գերման քաղաքացիի իրաւունքները:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Ալֆորվիլ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ
Այսօր Կիրակի ժամը 2.30ին Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot Alfortville
Կը նախագահէ՝ Տիկ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Կը խօսի՝ ընկ. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ
Երգ, արտասանութիւն
Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ "ՏՐԱՄ-ՕՓԷՐԷԹ,, խումբը ղեկավարութեամբ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆի

Կը ներկայացնէ Գաքուի արեւելեան կեանքէն առնուած

ՄԱՑՏԻ ԻԲԱԴ կամ ՆԱ ՉԼԻՆԻ, ՍԱ ԼԻՆԻ

Խիստ զուարճալի օփերէթը 3 արար

Այսօր Կիրակի գիշեր ժամը ճիշդ 8.15ին

Salle des Sociétés Savantesի մէջ

Գ. արարին, Հարսանիքի տեսարանին, Կովկասեան լեռնային պարեր
Արեւելեան երաժշտութիւն ղեկավարութեամբ Թաթիս ԺՕՐԺի
Տոմսերու գիները՝ 20, 15 եւ 10 ֆր. Կը ծախուին սովորական տեղերը

ՑՈՒՑԱՀԵՏՐ

ՍԱԼՆԱՁՈՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Կիրակի ժամը 2ին Քաֆէ տը լա Մէրիի վերնայարկը, 2 Փլաս տ՚Իթալի: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN